

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รวมบทความและบทความ
Abstract and Paper Proceedings

จัดทำโดย
สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

เพื่อการใช้อ้างอิง

จัดทำโดย

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

การประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บรรณาธิการโดย

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารงลักษณะ

ดร.ณัฐภัทร์ รักวงศ์วาน

อาจารย์ ดร.ธนัญชกร ปกิตตาวิจิตร

ดร.ศิริพร จันทรสกุลวงศ์

ผศ.ดร.อรุณี สันฐิติวัฒน์ชัย

ดร.วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์

ดร.ชนะบุรณ์ อินทรพันธุ์

คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและจัดประชุมวิชาการ

รัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี

หมายเหตุ: ข้อคิดเห็นในเนื้อหาบทความหรือเอกสารที่นำมาเผยแพร่ในวารสารนี้เป็นของผู้เขียน
แต่ผู้เดียวไม่มีความเกี่ยวข้องกับสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แต่อย่างใด

คำนำ

ในปี 2566 นี้ สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้ดำเนินการจัดประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (Public Administration and Sustainable Development in the Greater Mekong Region)” โดยมีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีเป็นเจ้าภาพหลัก ได้รับเกียรติจาก คุณกำพล สิริรัตตนนท์ (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี) กล่าวเปิดงาน และแสดงปาฐกถาพิเศษโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยเจตนารมณ์ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นเวทีกลางให้กับนักวิชาการผู้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสนำเสนอผลงานวิชาการและผู้สนใจ ทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำมาสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จากทุกภูมิภาคในประเทศไทย

เฉกเช่นที่ผ่านมา การจัดประชุมวิชาการระดับชาติของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 17 นี้ เกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในเครือข่ายของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ที่ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพให้ความสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากร สถานที่ และความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ๆ ในการจัดการประชุมวิชาการนี้ ได้แก่ สถาบันพระปกเกล้า มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และอื่น ๆ ในการร่วมนำเสนอบทความวิชาการและงานศึกษาที่น่าสนใจ นอกจากนี้ เวทีวิชาการนี้ยังเกิดขึ้นได้โดยนิสิต นักศึกษา นักวิจัย นักวิชาการและผู้สนใจศึกษาในประเด็นต่าง ๆ จากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศอย่างต่อเนื่อง และทางคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานียังได้จัดกิจกรรมการแข่งขันตอบปัญหาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และยังเป็นโอกาสให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสนใจทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้มาประลองความรู้กันเป็นครั้งแรก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันระดับอุดมศึกษาและโรงเรียน และระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน

ทั้งนี้ คณะผู้จัดงานขอขอบพระคุณทีมงาน คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ และทีมงานจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทุกฝ่ายที่มีส่วนช่วยสนับสนุน ทั้งเสียสละเวลา แรงกาย และแรงใจในการจัดงานประชุมวิชาการในครั้งนี้ให้เกิดขึ้น และดำเนินกิจกรรมมาได้อย่างต่อเนื่องทุกปี ไว้ ณ ที่นี้

คณะผู้จัดทำ

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์

17 พฤศจิกายน 2566

สารจากนายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

ด้วยความมุ่งมั่นในการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ เปิดโอกาสให้นักวิชาการ อาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้สู่การพัฒนาประเทศ สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยจึงได้ขยายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการจัดประชุมวิชาการเป็นประจำ ซึ่งในครั้งนี

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รับเกียรติทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในการเป็นเจ้าภาพหลักจัดการประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ ในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ในหัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคแม่น้ำโขง (Public Administration and Sustainable Development in the Greater Mekong Region)”

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันในเครือข่ายสมาคมเหมือนเช่นเคย โดยได้รับความสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรร่วมนำเสนอผลงานวิชาการจากสถาบันพระปกเกล้า รวมทั้ง นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี ดร.ธัญญชกร ปกิตตาวิจิตร นางสาวนวลจันทร์ แสงมณี และทีมงานคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประสานการสื่อสารกับผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกับในการจัดเตรียมการนำเสนอผลงานวิชาการ จัดทำรูปเล่มรวมบทคัดย่อและบทความ และคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยทุกท่าน ที่ให้ความสนับสนุนในการจัดกิจกรรมและให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน และกำหนดทิศทางของสมาคมอย่างต่อเนื่อง ในฐานะนายกสมาคม รัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอขอบพระคุณทุกสถาบันในเครือข่ายและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

การจัดงานประชุมวิชาการครั้งนี้ นอกจากจะมีผลงานวิชาการมานำเสนอทั้งในรูปแบบนำเสนอในห้องนำเสนอและแบบออนไลน์แล้ว ทางคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานียังได้จัดกิจกรรมการแข่งขันตอบปัญหาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และยังเป็นโอกาสให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสนใจทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้มาประลองความรู้กันเป็นครั้งแรก เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถาบันระดับอุดมศึกษาและโรงเรียน และระหว่างมหาวิทยาลัยด้วยกัน

ความสำเร็จในการจัดงานประชุมวิชาการนี้ เป็นผลจากความร่วมมือ ร่วมแรงและร่วมใจด้วยจิตอาสา และความสนับสนุนจากหลายฝ่าย ทั้งจากคณะผู้บริหาร คณาจารย์และทีมงานมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ดร.ฐิติพล ภักดีวานิช คณบดีคณะรัฐศาสตร์ ดร.ศิริพร จันทนสกุลวงศ์ หัวหน้าสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในนามของสมาคม

รัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งสำหรับโอกาสในการทำงานร่วมกัน และความสนับสนุนทุกด้านในการขับเคลื่อนและผลักดันให้งานนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้

สุดท้ายนี้ ในนามคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ดิฉันขอขอบพระคุณทุกท่าน และทุกสถาบันอีกครั้งหนึ่งที่ร่วมกันจัดการประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ จนประสบความสำเร็จ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะได้รับประสบการณ์และข้อคิดเห็นที่ดี สร้างสรรค์ และมีพลังในการผลิตผลงานวิชาการที่มีประโยชน์ต่อทางวิชาการและทางปฏิบัติ เพื่อนำไปพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศในภายภาคหน้า และหวังว่าจะได้พบกันอีกในกิจกรรมอื่น ๆ ของสมาคม ที่จะจัดขึ้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ และครั้งต่อ ๆ ไป

ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์

นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

สาส์นจากคณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนตามที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิก สหประชาชาติ รวม 193 ประเทศ ร่วมรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ในการ ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติให้เป็นกรอบ การพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันโดย...

“ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง”

ทั้งนี้ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ไว้ทั้งสิ้น 17 เป้าหมายครอบคลุมหลากหลายมิติ อาทิ การแก้ปัญหาความยากจน คุณภาพ การศึกษา ความเสมอภาคทางเพศ การลดความเหลื่อมล้ำ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน การสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

รัฐบาลไทยเน้นย้ำเจตนารมณ์ในการให้ความสำคัญที่จะดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) ภายใต้กรอบเวลาถึง พ.ศ. 2573 ดังที่ ปรากฏในการบริหารงานของรัฐบาลกับการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันที่มีการกำหนดนโยบายและแก้ปัญหา สังคมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น ในมิติการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ การกระจายโอกาสอย่างไม่เท่าเทียม อันสืบเนื่องมาจากปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย ระเบียบสังคม และจัดสรรทรัพยากรของรัฐอย่างไม่เท่าเทียม ส่งผลให้เกิดความยากจน และความ เหลื่อมล้ำจากรุ่นสู่รุ่นและกระทบต่อการเจริญเติบโตของประเทศในระยะยาวที่ต้องการหลุดพ้นจากกับดัก ประเทศรายได้ปานกลาง

การขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาตินั้น จำเป็นต้องการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เช่น ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน บรรษัทข้ามชาติ และองค์การระหว่างประเทศ ทั้งนี้ตัวแสดงเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและ ตรวจสอบการดำเนินนโยบายและการทำงานของภาครัฐเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ สหประชาชาติ (SDGs) ซึ่งสะท้อนถึงการทำงานที่ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันจะปฏิเสธไม่ได้ว่าการศึกษาการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบันต้องม การวิเคราะห์อย่างรอบด้านโดยไม่จำกัดเพียงแต่การบริหารจัดการของรัฐเพียงอย่างเดียว

**คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เห็นความสำคัญในการ
สร้างองค์ความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
ด้านเศรษฐกิจ และสังคม** อันนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานของภาครัฐ เพื่อให้การ

จัดสรรทรัพยากรของรัฐตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและเกิดประโยชน์สูงสุด คณะรัฐศาสตร์ในฐานะสถาบันที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ด้านการเมือง และกิจการสาธารณะเพื่อการพัฒนาประเทศ จึงร่วมกับสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย เป็นเจ้าภาพในการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ภายใต้หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Public Administration and Sustainable Development)” โดยมุ่งหวังให้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการส่งเสริมบทบาทของรัฐในการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่าย และข้อค้นพบจากงานวิจัยสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ตลอดจนเพื่อเป็นพื้นที่ให้แก่นักวิชาการ คณาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไปในการเข้าร่วมนำเสนอ รับประทานอาหาร แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ไปสู่ภาคปฏิบัติในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศต่อไป

ในนามของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ขอต้อนรับทุกท่านที่เข้าร่วมงานประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17” ภายใต้หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Public Administration and Sustainable Development)” และขอขอบคุณคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย นักวิชาการ รวมทั้งทุกหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนการประชุมวิชาการในครั้งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านจะได้รับประโยชน์จากการจัดงานในครั้งนี้ตามวัตถุประสงค์ ที่ได้ตั้งไว้

ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธา

ดร.จิตติพล ภัคดีวานิช

คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คำสั่งสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

ที่ 2/2565

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการการบริหารสมาคม

รัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

ประจำปี 2565-2567

ด้วยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยในการประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2565 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2565 ได้มีมติเลือกตั้ง ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร อ่างลักษณ์ เป็นนายกสมาคมและเลือกคณะกรรมการอีกจำนวน 22 คน ซึ่งตามข้อบังคับของสมาคมฯ กำหนดให้นายกสมาคมแต่งตั้งคณะกรรมการให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

อาศัยอำนาจตามมาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับข้อ 12 แห่งข้อบังคับของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย จึงแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ประจำปี 2565-2567 ให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คณะที่ปรึกษาและคณะกรรมการบริหารสมาคม ประกอบด้วย

1. ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภา	กรรมการและที่ปรึกษา
2. ดร.วิบูลย์ รัตนภรณ์วงศ์	กรรมการและที่ปรึกษา
3. รองศาสตราจารย์ สิดา สอนศรี	อุปนายก
4. รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป	อุปนายก
5. รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์	อุปนายก
6. รองศาสตราจารย์ มานิต ศุทธสกุล	กรรมการ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	กรรมการ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เรืองธรรม	กรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์	กรรมการ
10. รองศาสตราจารย์ ดร.นภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ	กรรมการ

11.รองศาสตราจารย์ ดร.อัครณธ์ วงศ์ปรีดี	กรรมการ
12.รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	กรรมการ
13.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมโชค อาษาวิมลกิจ	กรรมการ
14.ดร. ถวิลวดี บุรีกุล	กรรมการ
15.อาจารย์เนรมิตร จิตรรักษา	กรรมการ
16.นายนิติพัฒน์ ภิธรนกุล	กรรมการ
17.นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี	กรรมการและปฏิคม
18.ดร.ณัฐภัทร์ รัทวงศ์วาน	กรรมการและสาราณียากร
19.นายสุรชัย คงประเสริฐ	กรรมการและนายทะเบียน
20.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตรลดา ไชยะ	กรรมการและประชาสัมพันธ์
21.นายปริบูรณ์ ฉลอง	กรรมการและเหรัญญิก
22.รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี	กรรมการและเลขาธิการ

(ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร อารังลักษณ์)

นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

วันที่ 25 มีนาคม 2565

คำสั่งที่ ๒/๒๕๖๖

เรื่อง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองบทความ (Peer Reviewers)
เพื่อการประชุมงานวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗

ด้วยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย จะจัดให้มีการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๗ ในวันศุกร์ที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคแม่น้ำโขง (Public Administration and Sustainable Development in the Greater Mekong Region)” ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และจะมีการนำเสนอผลงานวิชาการของนิสิต นักศึกษา อาจารย์และนักวิชาการจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้น เพื่อให้ผลงาน มีคุณภาพ และมีคุณสมบัติเหมาะสม จึงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลับกรองบทความวิชาการ (Peer Reviewers) เพื่อพิจารณาผลงานดังกล่าว ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑. ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
๒. ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.จีระศักดิ์ โปกกาวิณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๔. รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป	มหาวิทยาลัยรังสิต
๕. รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๖. รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร. สถาพร เริงธรรม	นักวิชาการอิสระ
๑๒. รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์
๑๓. รองศาสตราจารย์ มานิต ศุภสกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
๑๔. รองศาสตราจารย์ วันชัย มีชาติ	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
๑๕. รองศาสตราจารย์ สีดา สอนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมทัศน์ ทศวา	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรา ธนวัฒนวงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง คุรุทจ๋อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรา หัตถสิน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารดาร์ตน์ สุขสง่า	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อโณทัย ทาระสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันฐิตวิณิชย์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย อันพิมพ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) กาญจนา ทองทั่ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตรภรณ์ สมยานนทนากุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๒๙. อาจารย์ ดร.กิงกาญจน์ สำนวนเย็น	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๐. อาจารย์ ดร.ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล	มหาวิทยาลัยบูรพา
๓๑. อาจารย์ ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๒. อาจารย์ ดร.ดารุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๓. อาจารย์ ดร.ธัญชกร ปกิตตาวิจิตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์
๓๔. อาจารย์ ดร.ธวัชชัย วรกิตติมาลี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๓๕. อาจารย์ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๖. อาจารย์ ดร.พิสมัย ศรีเนตร	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๗. อาจารย์ ดร.วิศรา ไกรวัฒนพงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
๓๘. อาจารย์ ดร.ศรันย์ วิทยากรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๓๙. อาจารย์ นรินทร คำนุ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนกว่าการพิจารณากันกรองบทความวิชาการในการประชุมครั้งนี้เสร็จสิ้น

สั่ง ณ วันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร อารังลักษณ์)

นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

กำหนดการ

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

“รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2566 เวลา 08.30-17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 08.00 - 08.30 น. ลงทะเบียน

เวลา 08.30 - 09.00 น. กล่าวต้อนรับในนามมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกรียงศักดิ์ แก้วกุลชัย รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
กล่าวต้อนรับในนามคณะรัฐศาสตร์ เจ้าภาพการจัดงาน โดย คณบดีคณะรัฐศาสตร์
กล่าวรายงานวัตถุประสงค์ในการจัดงาน โดย ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์
นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
กล่าวเปิดงาน โดย คุณกำพล สิริรัตตนนท์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี
มอบของที่ระลึกและถ่ายภาพหมู่

เวลา 09.00 - 10.00 น. ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”
โดย คุณแม่สมปอง เวียงจันทน์ จากสมัชชาคนจน
ณ ห้อง POL 301 ชั้น 3 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 10.00 - 12.00 น. Panel Discussion: Sustainable Development for Sustainable Communities
along the Mekong

Speakers:

- M. Sivaguru, Embassy of India, Bangkok
- Rineeta Naik, the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) Regional Office for South-East Asia
- Sodsai Srangsok, Ubon Monitoring Group on Flood and Mekong Dams
- Sataporn Roengtam, Public Administration Association of Thailand.
- Arnunsin Yatra, Faculty of Law and Administration, Champasak University, Lao PDR
- Arunee Santhitwanich, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

กำหนดการ

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

“รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2566 เวลา 08.30-17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Moderated by

- Thanachate Wisaijorn, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University
- Sirinbhattra Sathabhornwong, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

เวลา 10.30 - 12.30 น.

การนำเสนอผลงานวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

ห้องที่ 2 กลุ่มนโยบายและแผน	ห้อง POL 114
ห้องที่ 6 กลุ่มรัฐศาสตร์	ห้องประชุมสายวิชาการ
ห้องที่ 7 กลุ่มชุมชนท้องถิ่น	ห้อง POL 227
ห้องที่ 11 กลุ่มบริหารธุรกิจ	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2
ห้องที่ 12 กลุ่มท้องถิ่น-ชุมชน	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1
ห้องที่ 13 กลุ่มนโยบาย, รัฐศาสตร์, ชุมชน-ท้องถิ่น	ห้อง POL 228

เวลา 09.00 - 12.00 น.

แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับอุดมศึกษา รอบคัดเลือก

ณ ห้อง SEC 201 อาคารศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์

เวลา 12.00 - 13.00 น.

พักรับประทานอาหารกลางวัน ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เวลา 13.00 - 16.30 น.

การนำเสนอผลงานวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

ห้องที่ 1 กลุ่มนโยบายสาธารณะและแผน	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2
ห้องที่ 3 กลุ่มองค์กรและชุมชน	ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1
ห้องที่ 4 กลุ่มทรัพยากรมนุษย์	ห้องประชุมสายวิชาการ
ห้องที่ 5 กลุ่มรัฐศาสตร์	ห้อง POL 227
ห้องที่ 8 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	ห้อง POL 228
ห้องที่ 9 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	ห้อง POL 115
ห้องที่ 10 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	ห้อง POL 114

กำหนดการ

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

“รัฐประศาสนศาสตร์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”

วันศุกร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2566 เวลา 08.30-17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

- เวลา 13.00 - 14.30 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับมัธยมศึกษา รอบคัดเลือก
ณ ห้อง POL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- เวลา 14.15 - 15.30 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับมัธยมศึกษา รอบชิงชนะเลิศ
ณ ห้อง POL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- เวลา 13.00 - 15.00 น. แข่งขันตอบปัญหาวิชาการระดับอุดมศึกษา รอบชิงชนะเลิศ
ณ ห้อง SEC 201 อาคารศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์
- เวลา 15.30 - 16.00 น. พิธีมอบรางวัลชนะเลิศ กิจกรรมแข่งขันตอบปัญหาวิชาการ
ณ ห้องPOL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
โดย คณบดีคณะรัฐศาสตร์ ม.อุบลราชธานี
- เวลา 16.30 - 17.00 น. กล่าวปิดงาน โดย ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์
นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย
ณ ห้องPOL 301 คณะ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 1 (กลุ่มนโยบายสาธารณะและแผน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Online	จิตรานุช เกียรติอดิสร (นโยบาย)	บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	1.รองศาสตราจารย์สีดา สอนศรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online)
2	14.00 - 14.30	Online	ทรงธรรม จงกลวิลาส (นโยบาย)	มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการปิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา	2.รองศาสตราจารย์มานิต ศุทธสกุล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite)
3	14.30 - 15.00	Online	ภัสสร ภูกำเนิดมณี (นโยบาย)	ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว	3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรุณี สันฐิตวิณิชย์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิจากคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
4	15.00 - 15.30	Onsite	หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส (นโยบาย)	ศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสว่างงาม จังหวัดพิจิตร	
5	15.30 - 16.00	Online	ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์ (นโยบาย)	แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ: การศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเบื้องต้น	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 2 (กลุ่มนโยบายและแผน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 114

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Onsite	มรกต ขุนด่าน (นโยบาย)	แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของ หน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร	1.รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร มรภ.อุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (onsite)
2	11.00 - 11.30	Online	พ.ต.ต.กฤติ ม่วงศิริ (นโยบาย)	การสร้างเมืองปลอดภัยอย่างยั่งยืน: วิเคราะห์ เปรียบเทียบนโยบายการป้องกัน ปัญหาอาชญากรรม ในประเทศไทย – สาธารณรัฐประชาชนจีน	2.อาจารย์ ดร.พิสมัย ศรีเนตร มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
3	11.30 - 12.00	Online	จิราภรณ์ เรืองยิ่ง (นโยบาย)	แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความ ผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้	3.อาจารย์นิรันดร คำนุ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 3 (องค์กร-ชุมชน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	สุรัตน์ ทิมอิม (องค์กร-ชุมชน)	การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย	1.รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เรืองธรรม นักวิชาการอิสระ
2	14.00 - 14.30	Online	Rico Novianto Hafidz	Reflection of The Mou Helsinki In The Implementation of Special Autonomy By ACEH local Government	ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Onsite) 2.รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ วิทยาลัยพัฒนามหานคร
3	14.30 - 15.00	Onsite	วรรณพร จันท์แก้ว (องค์กร-ชุมชน)	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ)
4	15.00 - 15.30	Onsite	น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ (องค์กร-ชุมชน)	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะแห่งผู้นำ การเปลี่ยนแปลงชุมชน	กาญจนา ทองทั่ว สถาบันวิจัย เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์
5	15.30 -16.00	Online	ภัทรมน กาเหรัมย์ (HR)	ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออก และโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ	(Onsite)

ตารางการนำเสนอห้องที่ 3 (องค์กร-ชุมชน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
6	16.00-16.30	Onsite	รจนา คำดีเกิด (HR)	การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยี ดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 4 (กลุ่มทรัพยากรมนุษย์)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมสายวิชาการ

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	พัสกร สอนหนองนา (HR)	หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในภาครัฐยุคใหม่	1.รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ
2	14.00 - 14.30	Onsite	ณัฐวีร์ พุ่มระชัวร์ (HR)	แนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการ ทำงานในอนาคต: ข้อเสนอว่าด้วยพลวัตของ การจ้างงาน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online)
3	14.30 - 15.00	Online	อรนารถ วรรณภิญโญ (องค์กรรัฐ-เอกชน)	กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐและ เอกชนต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออก โดยธนาคารกลาง	2.รองศาสตราจารย์ ดร.จีระศักดิ์ โภภาวิน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4	15.00 - 15.30	Onsite	พิมพ์กานต์ จันแสง (องค์กร-ชุมชน)	การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัด เชียงราย	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.ณรุจน์ วศินปิยมงคล มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
5	15.30 - 16.00	Onsite	กฤติมา จรรยาเพชร (มนุษยวิทยา)	ภาษาและวัฒนธรรมชาวไทตาด: ประชาชาติพันธุ์ (ล่าสุด) ของนครพนม	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 5 (กลุ่มรัฐศาสตร์)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 227

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	ชนกานต์ มุลอุดม (IR)	เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทย แบบแบ่งขั้วเลือกข้าง	1.ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์
2	14.00 - 14.30	Onsite	สุพัฒพงศ์ แยมอิม (รัฐศาสตร์)	เดินกาแฟ: กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของ ผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้	นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ แห่งประเทศไทย (Onsite)
3	14.30 - 15.00	Onsite	กัลยารัตน์ บุญยีน (รัฐศาสตร์)	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก	2.อาจารย์ ดร.ธวัชชัย วรกิตติมาลี วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4	15.00 - 15.30	Onsite	ธรรมสรณ์ อ่อนลาน (รัฐศาสตร์)	การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทาง การเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนที่ มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพวนกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.วิศรา ไกรวัฒน์พงศ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
5	15.30 - 16.00	Onsite	กานต์ ยืนยง (องค์กร)	การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งใน ด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 6 (กลุ่มรัฐศาสตร์)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมสายวิชาการ

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้ นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิ ประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Onsite	กิตติ ใจสมุทร (องค์กร)	ความรับผิดชอบทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัด โรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความ รับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539	1.ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล กรรมการสภามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
2	11.00 - 11.30	Onsite	อุบลรัตน์ จันเรืองศรี (ชุมชน-ท้องถิ่น)	การจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่า ชุมชน พ.ศ.2562	ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์
3	12.00 - 12.30	Onsite	จिरายุทธ คำบุญ (รัฐศาสตร์ , IR)	ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์และความร่วมมือใน การแก้ปัญหาระหว่างประเทศ: การโจรกรรม ข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาค เอเชียอาคเนย์	ดร.จันทรา ธนวัฒน์วงศ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
4	12.30 - 13.00	Onsite	นพพล อัครชาติ (องค์กร,ชุมชน)	บริบทการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ ท้องถิ่นดิจิทัล: เงื่อนไขความสำเร็จและบทเรียน ของเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา	3.อาจารย์ ดร.ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 7 (กลุ่มชุมชนท้องถิ่น)
งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 227

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Onsite	จิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์ (ชุมชน-ท้องถิ่น)	นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อ.เมืองลำพูน จ.ลำพูน	1.รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ วังศ์ปรีดี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2	11.00 - 11.30	Onsite	ณิฉา ใจสมุทร (องค์กร)	การพัฒนากระบวนการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่งจังหวัดปัตตานี	ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.อาจารย์ ดร.ดารุณี พุ่มแก้ว มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีผู้ทรงคุณวุฒิ
3	11.30 - 12.00	Online	สุธินี ชูติมากุลทวี (สวล. ชุมชน)	การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษา: ศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่	ของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารดาร์ตน์ สุขสง่าวิทยาลัย
4	12.00 - 12.30	Onsite	บรรพต กิติสุนทร (HR)	ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตราดบุรี	การเมืองการปกครอง มรภ.สวนสุนันทา ผู้ทรงคุณวุฒิคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
5	12.30 - 13.00	Onsite	กรุ้งไท นพรัตน์ (ชุมชน-ท้องถิ่น)	การสำรวจข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 8 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 228

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	อิทธิชัย สีดำ (การท่องเที่ยว)	การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขต บ้านปิยะมิตร 1 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา	1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน
2	14.00 - 14.30	Online	ชนิกานต์ โปดำ (บริหารธุรกิจ)	ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้ บริการที่พักรูปแบบ Hostel ใน จ.กรุงเทพมหานคร	มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Onsite)
3	14.30 - 15.00	Online	พัชญ์ธิดาพร มากู่ (บริหารธุรกิจ)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อ กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย	2.อาจารย์ ดร.ธัญชกร ปกิตตาวิจิตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์
4	15.00 - 15.30	Online	ภูษณิศรา สุขช่วย (บริหารธุรกิจ)	อิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบ ปากต่อปากในการขอปingsินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย	ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Online)
5	15.30 - 16.00	Online	ศศิกานุญณ์ มณีโสธร (บริหารธุรกิจ)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตรา สินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออัญมณีซ อบแห้งกร้านโผล่ แบรินด์ Diamond Grains ของ ผู้บริโภคชาวไทย	3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อโณทัย ทหาระสาร มรภ.อุบลราชธานีผู้ทรงคุณวุฒิของ คณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

ตารางการนำเสนอห้องที่ 8 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 228

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
3	11.30 - 12.00	Online	นวลจันทร์ แสงมณี (รัฐศาสตร์)	การศึกษาพลังประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริต คอร์รัปชันในโครงการ ที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษา โครงการบำบัดน้ำเสียคลองต๋าน	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 9 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 115

ลำดับที่	เวลา	รูปแบบการนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ (บริหารการท่องเที่ยว)	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วมบนอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม ในเขตเมืองเบตง จ.ยะลา	1.รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2	14.00 - 14.30	Onsite	ทับทิม สุขพิน (นโยบาย)	Gig Economy: ผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสู่ความท้าทายต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในภาคทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่	ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรา หัตถสิน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
3	14.30 - 15.00	Online	วิรัช แซ่ห้วย(บริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.อาจารย์ ดร.ศรันย์ วิทยากรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
4	15.00 - 15.30	Online	Mahbubul Haque (นโยบาย)	Climate Displacement and Government Initiatives in Thailand	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
5	15.30 - 16.00	Online	ไชยพงศ์ เจริญสวัสดิ์ (HR)	แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองกะทู้ จังหวัดภูเก็ต	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 10 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)
งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 114

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	13.30 - 14.00	Onsite	อรุณรัตน์ จินดา (นโยบาย)	แนวคิด 'Global Britain' ของสหราชอาณาจักร กับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ: กรณีศึกษา ประเทศไทย	1.รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2	14.00 - 14.30	Online	สุสนา มะหมัด (บริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)	ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยว เชิงอาหาร จังหวัดตรัง	ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite) 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมทัศน์ ทัศนา
3	14.30 - 15.00	Online	อารีญา เบ็ญโส๊ะ (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึง พอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์
4	15.00 - 15.30	Online	พัทธนันท์ แก้วมูณี (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ รถยนต์ไฟฟ้า	ดร.ปิยณัฐ สร้อยคำ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
5	15.30 - 16.00	Online	สิริวิชญ์ ไม้เรียง (บริหารธุรกิจ,ท่องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อ ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

ตารางการนำเสนอห้องที่ 10 (กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว)
งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 114

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
6	16.00 - 16.30	Online	ธารวิมล พรหมอุบล	ธรรมาภิบาลร่วมกันสำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพ	
7	16.30 - 17.00	Online	กฤษณพงศ์ ภูมิรินทร์	การศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างใน จังหวัดอ่างทอง	

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 11 (บริหารธุรกิจ)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 2

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Online	อภิรติ คงแสง (บริหารธุรกิจ,ห้องเที่ยว)	อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้า ร้านสะดวกซื้อ Otteri	1.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา ไชยะ
2	11.00 - 11.30	Online	สุกัญญา ลักษณะอินทร์ (บริหารธุรกิจ,ห้องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อ กระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยใน สถานบริการน้ำมันในประเทศไทย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite)
3	11.30 - 12.00	Online	วรรณมาห์ สะแลแม (บริหารธุรกิจ,ห้องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกและคุณค่าตราสินค้าที่ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าน้ำดื่ม Moshi Moshi ของผู้บริโภคในประเทศไทย	2.รองศาสตราจารย์ ดร.จีระ ประทีป ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Onsite)
4	12.00 - 12.30	Online	ปิยดา เวียงจันทร์ (บริหารธุรกิจ,ห้องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจใน ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าแบ รנד Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	3.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย อันพิมพ์
5	12.30 - 13.00	Online	ธัญญารัตน์ ช่วยกลับ (บริหารธุรกิจ,ห้องเที่ยว)	ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะ รัฐศาสตร์ (Onsite)

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 12 (ท้องถิ่น-ชุมชน)

งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17

17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้องประชุมนิติศาสตร์ 1

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิลงประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Online	ชลิตา แยมศรีสุข (มานุษยวิทยา)	รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล	1.รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์
2	11.00 - 11.30	Onsite	วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์ (นโยบาย)	ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิของสมาคมฯ (Online)
3	11.30 - 12.00	Onsite	กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์ (ท้องถิ่น -ชุมชน)	บทบาทของครุคีนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้าง นวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม	2.อาจารย์ ดร.กิงกาญจน์ สำนวนเย็น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
4	12.00 - 12.30	Onsite	พัฒนา เหลือบเหลือง (องค์กร)	ปัญหาประติษฐิ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก ของภาครัฐต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้ใน ภาครัฐไทย	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)
5	12.30 - 13.00	Onsite	มณีชัชวาล มณีศรี (บริหารธุรกิจท่องเที่ยว)	การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด ในกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน	3.อาจารย์ ดร.ประเทือง ม่วงอ่อน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
6	13.00 - 13.30	Online	อารียา มะอะหมิน (องค์กร)	การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการ ท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทา สา ธารณภัย จังหวัดภูเก็ต	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ตารางการนำเสนอห้องที่ 13 (กลุ่มนโยบาย, รัฐศาสตร์, ชุมชน-ท้องถิ่น)
งานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
17 พฤศจิกายน 2566 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ห้อง POL 228

ลำดับ ที่	เวลา	รูปแบบ การนำเสนอ	ชื่อ - นามสกุลผู้นำเสนอ	ชื่อเรื่อง	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้อง
1	10.30 - 11.00	Online	ฉัตรฐ สนิธเนร (รัฐศาสตร์)	การกระจายอำนาจในขบวนการเคลื่อนไหวของ นักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในพื้นที่ ภาคเหนือของประเทศไทย	1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
2	11.00 - 11.30	Online	อภิญา ดิสสะมาน (รัฐศาสตร์)	ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศกับการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการน้ำ: กรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย	ผู้ทรงคุณวุฒิสมาคมฯ (Online) 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง
3	11.30 - 12.00	Online	อินทอร แสงอรัญญา (ชุมชน-ท้องถิ่น)	แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้าง ความมั่นคงทางสังคมในเทศบาลตำบลเชียงคาน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
4	12.00 - 12.30	Online	ชญานิศวรร เมธาสิทธิ์วิกุล (รัฐศาสตร์)	มาตรการของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการใช้สิทธิ ลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ พิการตั้งแต่ปี 2554 จนถึง 2566	ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite) 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์
5	12.30 - 13.00	Online	นิตยา โพธิ์นอก (นโยบาย)	ความเชื่อมโยงนโยบายสภาพภูมิอากาศในการ จัดการน้ำของรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลท้องถิ่น กรณีจังหวัดอุบลราชธานี	จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะรัฐศาสตร์ (Onsite)

หมายเหตุ : กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
สารสันจากนายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย	ii
สารสันจากคณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	iv
คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย	vi
คำสั่งแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคุณลักษณะของบทความ	viii
กำหนดการงานประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ประจำปี 2566	x
ตารางการนำเสนอผลงานวิชาการ	xiii
สารบัญ	xxvii
ห้อง 1 กลุ่มนโยบายสาธารณะและแผน	
บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จิตราณุช เกียรติอดิสร	1
มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ทรงธรรม จงกลวิลาส	18
ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ภัสสร ภู่งำเนิตมณี	32
ศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส	44
แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ: การศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเบื้องต้น ฤชากร ไตรรัตน์านุสรณ์	60

ห้อง 2 กลุ่มนโยบายและแผน

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดพิจิตร

84

มรกต ขุนด่าน

การสร้างเมืองปลอดภัยอย่างยั่งยืน: วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการป้องกันปัญหาอาชญากรรมใน
ประเทศไทย - สาธารณรัฐประชาชนจีน

99

พ.ต.ต.กฤติ ม่วงศิริ

แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชน
ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้

127

จิราภรณ์ เรืองยิ่ง (บทคัดย่อ)

ห้อง 3 องค์กร-ชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านศรี
สุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

129

สุรัตน์ ทิมอิม

Reflection of The Mou Helsinki In The Implementation of Special Autonomy By ACEH
local Government

141

Rico Novianto Hafidz (Abstract)

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

142

วรรณพร จันทรแก้ว

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะแห่งผู้นำ
การเปลี่ยนแปลงชุมชน

154

น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ

ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออกและโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

169

ภัทรมน กาเหยม

การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

185

รจนา คำดีเกิด

	หน้า
ห้อง 4 กลุ่มทรัพยากรมนุษย์	
หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่	200
พัสกร สอนหนองนา	
แนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต: ข้อเสนอว่าด้วยพลวัตของการจ้างงาน	211
ณัฐวีร์ พุ่มระชัยร์	
กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐและเอกชนต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง	232
อรนารถ วรรณภิญโญ	
การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงราย	242
พิมพ์กานต์ จันแสง	
ภาษาและวัฒนธรรมชาวไททาด: ชนชาติพันธุ์ (ล่าสุด) ของนครพนม	260
กฤติมา จรรยาเทศ	
ห้อง 5 กลุ่มรัฐศาสตร์	
เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบแบ่งขั้วเลือกข้าง	270
ชนกานต์ มูลอุดม	
เดินกาแฟ: กลยุทธ์การณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้	286
สุพัฒพงศ์ แยมอิม	
รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	293
กัลยารัตน์ บุญยีน	
การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพวนกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร	305
ธรรมสรณ์ อ่อนลาน	
การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์และการวิจัยในสังคมศาสตร์	317
กานต์ ยืนยง	
ห้อง 6 กลุ่มรัฐศาสตร์	
ความรับผิดชอบละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539	342
กิตติ ใจสมุทร	

การจัดการประชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติประชุมชน พ.ศ.2562 อุบลรัตน์ จันเรืองศรี	361
ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์และความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศ : การโจรกรรมข้อมูล ของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ จิรายุทธ คำบุญ	373
บริบทการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ท้องถิ่นดิจิทัล: เจาะใจความสำเร็จและบทเรียนของเทศบาล นครยะลา จังหวัดยะลา นพพล อัครฮาต	393
ห้อง 7 กลุ่มชุมชนท้องถิ่น นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาล ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์	410
การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัด ปัตตานี ณิศา ใจสมุทร	425
การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษา: ศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การ บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ สุธินี ชุตินากุลทวี	448
ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วน จังหวัดราชบุรี บรรพต กิตินุสร	461
การสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำ ราบ จังหวัดอุบลราชธานี กรุ้งไท นพรัตน์	470
ห้อง 8 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตบ้านปิยะมิตร 1 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อิทธิชัย สีดำ	491

	หน้า
ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ชนิกานต์ โปดำ	503
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย พัชร์ธัญญาพร มากู่	520
อิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย ภูษณิศรา สุขช่วย	532
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออัญมณีขบแห้ง กรานอล่าแบรนด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย ศศิกัญญาณ์ มณีโสทร	542
การศึกษาพลังประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการ ที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการ บำบัดน้ำเสียคลองด่าน นวลจันทร์ แสงมณี	556
ห้อง 9 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว	
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วมบนอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม ในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์	571
Gig Economy: ผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสู่ความท้าทายต่อการจัดสวัสดิการแรงงานในภาคทัศน์ ของภาครัฐยุคใหม่ ทับทิม สุขพิน	588
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven วีรชา แซ่ห้วย	601
Climate Displacement and Government Initiatives in Thailand Mahbubul Haque	618
แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ไชยพงศ์ เจริญสวัสดิ์	631

ห้อง 10 กลุ่มบริหารธุรกิจ-ท่องเที่ยว

แนวคิด 'Global Britain' ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ: กรณีศึกษา ประเทศไทย อรุณรัตน์ จินดา	647
ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิง อาหาร จังหวัดตรัง ยุสนา มะหมัด	661
ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อารีญา เบ็ญโญ๊ะ	679
การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า พัทธนันท์ แก้วมุณี	695
ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ สิริวิชญ์ ไม้เรียง	707
ธรรมาภิบาลร่วมกันสำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพ ธารวิมล พรหมอุบล	719
การศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดอ่างทอง กฤษณพงศ์ ภูมรินทร์	732
ห้อง 11 บริหารธุรกิจ	
อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri อภิรติ คงแสง	747
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทย ในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย สุกัญญา ลักษณะอินทร์	756
ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกและคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน Moshi Moshi ของผู้บริโภคในประเทศไทย วรรณมาศ สะแลแม	768

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้า แบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภครชาวไทย ปิยดา เวียงจันทร์	778
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรนด์อิตาลี ธัญญารัตน์ ช่วยกลับ	796
ห้อง 12 ท้องถิ่น-ชุมชน	
รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล ชลิตา แยมศรีสุข	811
ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี วรุตม์ อิงคถาวรวงศ์	820
บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์	840
ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้ ในภาครัฐ ไทย พัฒนา เหลือบเหลือือง	859
การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน มณีชัชวาล มณีศรี	881
การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต อารีญา มะอะหมิน	899
ห้อง 13 กลุ่มนโยบาย,รัฐศาสตร์,ชุมชน-ท้องถิ่น	
การกระจายอำนาจในขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในพื้นที่ภาคเหนือ ของประเทศไทย ชตวรรษ สนธิเณร	913
ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ: กรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย อภิญา ดิสสะมาน	927

แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในเทศบาลตำบลเชียงคาน อินทอร แสงอรัญญา	944
มาตรการของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของผู้พิการตั้งแต่ปี 2554 จนถึง 2566 ชฎานิศวรร เมธาสิทธิ์วิกุล (บทคัดย่อ)	957
ความเชื่อมโยงนโยบายสภาพภูมิอากาศในการจัดการน้ำของรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลท้องถิ่น กรณีจังหวัด อุบลราชธานี นิตยา โพธิ์นอก	960
ภาคผนวก	977
ภาคผนวก ก แบบประเมินบทความแบบ Onsite	978
ภาคผนวก ข แบบประเมินบทความแบบ Online	985
ภาคผนวก ค แบบประเมินผลการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ประจำปี 2566	992

บทความวิจัย

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

The Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation

นางสาวจิตรานุช เกียรติอดิศร

Chittranut Kiatadisorn

นักวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ประเด็นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยต้องเผชิญผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ชัดเจนและรุนแรงมากขึ้นทุกปี ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาบทบาท ความรับผิดชอบ และความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ที่สำรวจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ 2,149 แห่ง ผ่านแบบสอบถามและวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับภาพรวมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและบทบาทและการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับมิติด้านการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านการปรับตัว (adaptation) มิติด้านการลดก๊าซเรือนกระจก (mitigation) และมิติด้านการสร้างขีดความสามารถและขับเคลื่อนการดำเนินงานรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลการศึกษาพบว่า

ในภาพรวมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาของเราพบว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่หรือที่เรียกว่า "ระดับฐานราก" ยังไม่ใช่ความสำคัญสูงสุดสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่าแหล่งที่มาหลักของโครงการสิ่งแวดล้อมที่รวมอยู่ในแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาจากปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก มีแนวโน้มที่จะจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่สำหรับค่าใช้จ่ายด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานขนาดใหญ่ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังพบว่า องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ ให้ปัญหาการจัดการขยะ เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องรับการแก้ไข

ในด้านบทบาทและการเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับมิติด้านการปรับตัว ต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ใน 3 มิติ พบว่า

ในมิติด้านการปรับตัว (adaptation) ได้ทำการสำรวจความรู้ทั่วไปด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ / สภาวะโลกร้อนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบข้อคำถามถูกสูงถึงร้อยละ 75.34 และมีความตระหนักถึงปัญหาสูงถึงร้อยละ 85.70 โดยตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพและการเติบโตของพีชผลการเกษตรที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรงเป็นอันดับแรก โดยปัจจุบัน ร้อยละ 38.43 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมักเป็นกิจกรรมเชิงรับด้านนโยบายเยียวยาเกษตรกร หรือการช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ยังพบว่าความเพียงพอของพื้นที่สีเขียวในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั่วประเทศ ในมิติด้านการลดก๊าซเรือนกระจก (mitigation) พบว่าท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมด้านการลดก๊าซเรือนกระจก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 36.82 ซึ่งมักเป็นกิจกรรมหลักตามภารกิจท้องถิ่น เช่น ปฏิบัติการจัดการขยะและการออกเทศบัญญัติ หรือข้อบัญญัติควบคุมอาคาร และเมื่อสำรวจในประเด็นความเพียงพอของการจัดเก็บขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล พบว่า ไม่มีเพียงพอสูงถึงร้อยละ 47.15 ของพื้นที่สำรวจ และในการสำรวจมิติด้านการสร้างขีดความสามารถและขับเคลื่อนการดำเนินงานรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่าร้อยละ 60.66 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดกิจกรรมด้านการพัฒนาข้อมูล งานวิจัย และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ยังได้มีการสำรวจความเห็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้วยการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.40 เห็นด้วยกับข้อเสนอการอนุญาตให้ท้องถิ่นสามารถประกาศเขตภัยพิบัติเองได้ เพื่อสามารถใช้อำนาจหน้าที่และงบประมาณในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติได้อย่างทันท่วงที รองลงมา ร้อยละ 63.70 เห็นด้วยกับการเพิ่มงบประมาณให้ท้องถิ่น ใช้พัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำในพื้นที่ และ ร้อยละ 55.80 ต้องการให้ส่วนกลางสนับสนุนงบประมาณให้ท้องถิ่นพัฒนาเมืองอัจฉริยะสีเขียว

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; ก๊าซเรือนกระจก; ภาวะเรือนกระจก; การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; เมืองพร้อมรับมือภัยพิบัติ; เมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

Abstract

The consideration of the roles played by local government organizations in Thailand regarding environmental management for climate change adaptation has increasingly become a topic of interest. This rise in attention is attributed to the fact that Thailand consistently confronts global climate change on an annual basis. Therefore, this research aims to investigate the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions. Employing a quantitative and qualitative research approach, this research studies the related documents and surveys of 2,149 local government organizations across the country through a structured questionnaire that addressed the local governments' environmental management practices and three dimensions: adaptation, mitigation, and capacity-building, all of which are linked to climate change conditions. The research findings are as follows:

In this research, we examine the environmental management practices of local government organizations in Thailand. Our findings reveal that, first and foremost, environmental management at the grassroots level is not a primary focus for most of these organizations. Additionally, our study identifies that the primary sources of environmental projects integrated into their operational plans stem from concerns and demands raised by the local communities. Interestingly, smaller local government organizations demonstrate a more significant commitment to environmental expenditures compared to their larger counterparts. Finally, our research highlights that waste management stands out as the most prioritized environmental issue by these organizations. This research sheds light on the environmental management landscape within local government organizations and the factors influencing their priorities and resource allocation.

In the dimension of adaptation, a general knowledge assessment of climate change/ global warming and greenhouse gas emissions revealed that the target local governments answered questions correctly at a rate of 75.34%. Moreover, there was a heightened awareness of the issues, with 85.70% demonstrating recognition of the associated challenges, including impacts on health and the growth of agricultural produce, which significantly affect the well-being of the population. At present, approximately 38.43% of local government organizations have undertaken adaptation activities to address changing climatic conditions. These activities commonly encompass policy-driven measures, agricultural remedies, or assistance to vulnerable groups in public health. Additionally, there aren't enough local green

spaces available, and on average, these spaces cover less than 20% of the whole land in the country.

In the dimension of greenhouse gases mitigation, it was found that local governments have been carrying out activities to reduce greenhouse gases, with an average value of 36.82%. These are usually the main activities according to Local Administration Act, such as waste management operations and building controls. Also, it was found that the waste management is not sufficient for up to 47.15% of the surveyed area.

When examining the dimension of capacity building and driving efforts to support climate change adaptation, it was found that 60.66% of local government organizations still lack activities related to data development, research, and technology concerning climate change adaptation. Moreover, there has been a survey on opinions regarding the approach to addressing climate change through decentralizing power to local government organizations. The findings indicate that the majority of local government organizations, at 70.40%, agree with the proposal to allow local government to declare emergencies themselves. This would enable them to use their authority and budget to promptly address disaster issues. Following this, 63.70% of respondents support increasing the budget for local areas to develop and enhance water sources in their regions. Additionally, 55.80% express the desire for central authorities to support local budgets for the development of sustainable green cities.

Keywords: Climate Change; Climate Change Adaptation; Climate Change Mitigation; Greenhouse Gas; Greenhouse Effect; Resilient City; Green City

บทนำ Introduction

Every two years, the College of Local Government Development at King Prajadhipok's Institute releases a report on the state of decentralization and local governance called the "Decentralization Report." The report covers Thailand's current decentralization situation and current important issues relevant to the Thai local government.

In the 2023, the issue of local governance and environmental management to support climate change adaptation has gained significant attention. This is due to the situation that Thailand has increasingly experienced severe impacts every year. These impacts encompass increasing temperatures, precipitation trends linked to unpredictable conditions departing from typical seasonal expectations. These factors continuously affect the environment, the economic situation, and the quality of life for people in the local communities.

The issue of adaptation and coping with climate change in the future, particularly in terms of reconciling environmental conservation with economic development, has become continuously concerned. The consideration of the roles played by local government organizations in Thailand, as the primary public service providers, regarding environmental management for climate change adaptation has increasingly become a topic of interest. Therefore, this research aims to investigate the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions.

เนื้อหา Body

1. Research Theme

Assessing the Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation: A Mixed-Method Investigation

2. Objective

2.1 To investigate the roles and responsibilities of local government organizations in environmental management with their contribution to climate change adaptation.

2.2 To study the capabilities of the local government organizations in Thailand in providing support to communities impacted by climate change.

2.3 To analyze the existing plans and strategies implemented by local government organizations intended to strengthen efforts in climate change mitigation and enhance resilience to the impacts of climate change.

3. Research Question

3.1 What are the role of local government organizations in environmental management to support climate change adaptation?

3.2 To what extent can local government organizations help communities affected by climate change?

3.3 What plans do local government organizations have in place to address climate change and natural disaster resilience?

4. Literature reviews

This research reviews the literatures on 2 issues: 1.) conceptual framework for environmental management planning and future climate change 2.) laws and regulations related to environmental management of local government organizations and transfer of missions.

4.1 Conceptual framework for environmental management planning and future climate change

Global Circumstance

The world has experienced a long-term increase in average temperatures since the Industrial Revolution period in the 18th century due to fossil fuel usage. By 2030, the global average temperature is predicted to rise by more than 1.5 degrees Celsius compared to the pre-industrial era. This rapid temperature rise can have severe consequences, including more extreme natural disasters and rapidly rising sea levels due to the melting polar ice.

The continuous global warming, caused by the concentration of greenhouse gases, leads to severe and rapid changes in the Earth's climate. According to the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report in 2022, global temperatures have already risen by 1.1 degrees Celsius, with projections indicating a potential increase to 1.5 degrees Celsius. If temperatures continue to rise beyond 1.7-1.8 degrees Celsius, it is estimated that half of the global population may face severe heat and humidity that threatens their livelihoods.

To prevent the consequences, international agreements like the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) and the Paris Agreement have been

established to limit global warming to below 2 degrees Celsius, with an ambitious target of 1.5 degrees Celsius. The latest COP27 in Sharm El-Sheikh, Egypt, in November 2022, emphasized global efforts to achieve these goals.

Thailand's National Circumstances and Efforts

As a developing country, Thailand was ranked 9th globally in the "extreme risk" category, as a country with high vulnerability to future climate change impacts over the next three decades. Despite this, Thailand's greenhouse gas (GHG) emissions amount to less than 1% of global emissions and are lower than the world average. Notably, the energy sector stands as the primary contributor to Thailand's GHG emissions, making up 69.06% of the total emissions in 2018, as evidenced in the country's 4th National Communication report.

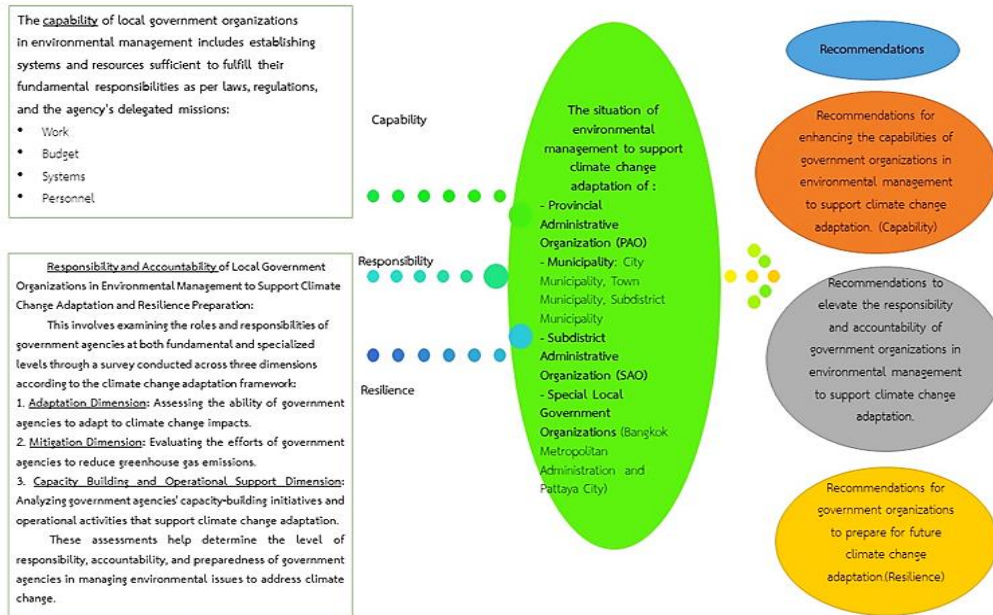
Since 2007, Thailand has integrated climate change into its national economic and social development strategies. Climate change is now outlined in the National Strategy (2018-2037), ensuring its sustained importance alongside other economic and social factors such as poverty reduction. The Climate Change Master Plan 2015-2050 encompasses strategies for addressing climate change, encompassing mitigation, adaptation, capacity building, and interconnected issues.

4.2 Laws and regulations related to environmental management of local government organizations and transfer of missions.

The primary role of local government organizations is mainly related to the provision of public services for the benefit of the local population. These local government entities can also establish ordinances or regulations at the local level for urban environmental management, in accordance with the overarching legal framework.

The decentralization of power to local government organizations not only involves the enactment of relevant laws but also includes power decentralization plans and operational decentralization plans for local government organizations. This constitutes the distribution of tasks in both central and regional government to local government organizations.

5. Research Framework

6. Methodology

This mixed-method research examines the roles, responsibilities, and capacities of local government concerning environmental management, particularly in relation to addressing climate change conditions. We studied the related documents and surveys of the local government organizations across Thailand with a structured questionnaire that addressed three dimensions: adaptation, mitigation, and capacity-building, all of which are linked to climate change conditions.

In this research study, the researchers collected data from the questionnaire, "The Role of Local Government Organizations in Environmental Management to Support Climate Change Adaptation" nationwide. A total of 2,149 local government organizations responded to the questionnaire out of a total of 7,850 local government organizations across the country.

Research sample:

The number of sample groups in this study was determined by using stratified sampling based on the proportion of local government organizations nationwide, which totaled 7,840 (excluding 2 special-format local government organizations). The sample size was determined to have a maximum sampling error of not more than 2% at a 95% confidence level.

$$\text{Finite population: } n' = \frac{n}{1 + \frac{z^2 \times \hat{p}(1-\hat{p})}{\epsilon^2 N}}$$

z = z score

ϵ = margin of error

N = population proportion

\hat{p} = population proportion

confidence level 95%

margin of error 2%

population proportion 50%

population proportion 7,850 คน

Therefore, the number of samples classified by type of local government organization is as follows.

Type of the Local Government Organizations	Total Number of Local Government Organizations	Number of Local Government Organization Sample	Number of Actual Data Collection
(1) Provincial Administrative Organization (PAO)	76	18	18
(2) City Municipality	30	7	11
(3) Town Municipality	195	46	49
(4) Subdistrict Municipality	2,247	527	773
(5) Subdistrict Administrative Organization (SAO)	5,300	1,242	1,296
(6) Special Local Government Organizations: Bangkok Metropolitan Administration and Pattaya City (100% collected)	2	2	2
Total	7,850	1,842	2,149

The research process is divided into three stages:

Stage 1 Data Collection:

Survey questionnaires are used to gather data about the roles of local government organizations in environmental management to address climate change-related challenges. The questionnaire consists of two parts:

Part 1: General information about the local government organization, including demographics, organization's location, income, and local government organization executives.

Part 2: The capabilities, roles, and preparedness of local government organizations to adapt to climate change. This includes assessing the environmental management practices of the local government organization at the grassroots and specific levels. It covers three dimensions: adaptation, mitigation, and building capacity to support climate change initiatives.

Stage 2 Data Analysis:

Statistical analysis using the SPSS software is conducted to analyze the data. Descriptive statistics are employed to determine the frequency, data distribution, average values, and standard deviations of independent variables, such as the type of local government organizations.

Relationships between variables are explored to identify correlations between independent variables and the roles of local government organizations in environmental management.

Stage 3 Presentation of Research Findings:

The research findings are presented at a national level, covering various aspects, including:

The types of local government organizations. The locations of local government organizations based on geographical regions. The size of local government organizations in terms of population. The income of local government organizations is categorized by types. Tenure of local leadership positions, classified by the type of local government organization involved.

7. Research Findings

1. The overall environmental management situation of local government organizations:

1.1 Environmental management at the grassroots level is not a top priority for most local government organizations in Thailand, both in terms of planning and operational implementation. An assessment of data related to environmental activities, budgets, and personnel revealed that, in general, local government organizations are not actively engaged in

environmental management to support climate change adaptation. However, some organizations have future plans to address these issues.

Local government organizations (LGOs) acknowledge the importance of environmental management, and they are preparing to enhance their environmental management capabilities. Currently, nearly half of LGOs (45.28%) have declared policies for environmental management to support climate change adaptation. Around 42.79% have formulated clear plans for environmental management to address climate change. However, within their local regulations, many LGOs (approximately 70%) have not issued ordinances or regulations related to environmental management for climate change adaptation. Additionally, they have not conducted training to develop local personnel for climate change adaptation, although over 50% have enacted ordinances or regulations related to environmental management and have carried out activities within their responsibilities.

1.2 The sources of environmental projects included in the operational plans of local government organizations primarily originate from issues and demands raised by the local community in the area. The study found that the proportion of project sources related to the environment within local government organizations, when compared among the public sector, government sector, and academia, is as follows:

- 59.10% of project sources come from local issues or public demands.
- 30.90% of project sources come from central government policies.
- 10% of project sources come from experts, scholars, or local government organization networks.

This demonstrates that the majority of environmental projects are initiated in response to local concerns and demands, with a smaller proportion being influenced by national policies or expert opinions.

1.3 Small-sized local government organizations tend to allocate a higher proportion of their budgets to environmental expenses compared to larger local government organizations. The study revealed that the proportion of environmental budgets to the total budget of local government organizations largely emphasizes the allocation of environmental projects within the region, falling within the range of 31% to 40%. However, it is noteworthy that smaller local government organizations tend to allocate a higher proportion of their budgets to environmental expenses compared to larger ones. The specific percentage is not provided in the

text, but this indicates a greater emphasis on environmental initiatives in smaller local government organizations.

1.4 The top environmental issue that local government organizations prioritize is waste management. According to the survey of data collection and utilization related to environmental matters by local government organizations, which is associated with their duties and responsibilities, it was found that these organizations collect and utilize waste-related data the most. This is followed by water quality data and data on hazardous environmental establishments, all of which are directly related to the quality of life for the public in terms of public health and welfare.

When ranking the most urgent environmental problems that need immediate attention within local government areas, the top four issues are as follows:

- 1) Waste management and disposal.
- 2) Air pollution, such as toxic air and exceeding dust standards.
- 3) Water pollution, such as contaminated or polluted water with chemicals. Sudden flooding.
- 4) Air pollution is the second most urgent issue in several areas. However, the survey revealed that many local government organizations in various regions do not collect air quality data.

2. The Role of Local Government in Thailand in Environmental Management for Climate Change Adaptation

Adaptation:

In the dimension of adaptation, a general knowledge assessment of climate change/ global warming and greenhouse gas emissions revealed that the target local governments answered questions correctly at a rate of 75.34% . Moreover, there was a heightened awareness of the issues, with 85.70% demonstrating recognition of the associated challenges, including impacts on health and the growth of agricultural produce, which significantly affect the well-being of the population. At present, approximately 38.43% of local government organizations have undertaken adaptation activities to address changing climatic conditions. These activities commonly encompass policy-driven measures, agricultural remedies, or assistance to vulnerable groups in public health. Additionally, there aren't enough local green spaces available, and on average, these spaces cover less than 20% of the whole land in the country.

Mitigation:

In the dimension of greenhouse gases mitigation, it was found that local governments have been carrying out activities to reduce greenhouse gases, with an average value of 36.82%. These are usually the main activities according to Local Administration Act, such as waste management operations and building controls. Also, it was found that the waste management is not sufficient for up to 47.15% of the surveyed area.

Capacity Building and Driving Efforts:

When examining the dimension of capacity building and driving efforts to support climate change adaptation, it was found that 60.66% of local government organizations still lack activities related to data development, research, and technology concerning climate change adaptation. Moreover, there has been a survey on opinions regarding the approach to addressing climate change through decentralizing power to local government organizations. The findings indicate that the majority of local government organizations, at 70.40%, agree with the proposal to allow local governments to declare emergencies themselves. This would enable them to use their authority and budget to promptly address disaster issues. Following this, 63.70% of respondents support increasing the budget for local areas to develop and enhance water sources in their regions. Additionally, 55.80% expressed the desire for central authorities to support local budgets for the development of sustainable green cities.

8. Recommendations

The local government decentralization for environmental management to adapt to climate change is an important and feasible proposal for establishing a sustainable and climate-resilient environmental situation. The following are recommendations that could help strengthen the role of local government organizations in environmentally responsive directions to adapt to climate change:

1. Promoting resource planning and management: The government should promote local government organizations' comprehensive natural resource planning and management in their areas, with an emphasis on adapting to climate change. This may include support for the development of plans and policies focusing on water management, energy conservation, forest conservation, and reducing energy consumption that affects climate. In these planning efforts, government agencies with specialized expertise (technocrats) should play a guiding role.

2. Supporting environment-friendly policies: Local government organizations should support environmentally sustainable policies, such as policies promoting renewable energy use, greenhouse gas reduction, and green space utilization. To support these policies, a focus on developing local expertise is crucial.

3. Fostering conservation responsibility: Encourage collaboration between communities and local government organizations in environmental conservation efforts, building public awareness in the region about environmental issues and taking action for conservation. This can be achieved through educational activities and building supportive social networks for conservation, potentially involving both market principles and academic contributions.

4. Promoting research and development collaboration: Encourage cooperation between universities, local organizations, and government agencies to develop innovative and efficient environmental management technologies and techniques that can withstand climate change. For example, the development of sustainable agricultural and alternative energy technologies, which are of local interest in Thailand.

5. Establishing a monitoring and evaluation system: Create a system for monitoring and evaluating environmentally friendly management that contributes to reducing the impacts of climate change. This system should include mechanisms for reporting progress and monitoring the effects of climate change.

6. Promoting education and awareness: Promote environmental education and awareness at all levels by supporting environmental education in schools and understanding the relationship between climate change and the environment.

7. Supporting innovation and connectivity: Support the development and use of efficient environmental management innovations, creating connections between local government organizations, state agencies, and the private sector to support the development and use of efficient environmental management innovations.

Decentralization for Thailand's local government organizations for environmental management is an essential step toward enhancing their ability to respond to challenges posed by climate change and promote sustainable and climate-resilient environmental conditions.

Reference

Bervia, Mark. (2009). *Key Concepts in Governance*. London: SAGE Publications, p. 64.

- Brinkerhoff, Derick W. and Azfar, Omar. (2006). *Decentralization and Community Empowerment: Does community empowerment deepen democracy and improve service delivery?* Paper prepared for U.S. Agency for International Development Office of Democracy and Governance.
- Disaster Risk Management Knowledge Centre, E. C. (2021). *Inform climate change risk*. Retrieved March 7, 2023, from <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/Other-INFORMProducts/INFORM-Climate-Change-Risk>
- Hambleton, Robin Savitch, Hank V. and Stewart, Murray. (2002). *Globalism and Local Democracy*. In Hambleton, Robin Savitch, Hank V. and Stewart, Murray (Ed.), *Globalism and Local Democracy: Challenge and Change in Europe and North America* (pp. 1-19). Hampshire: Palgrave, p. 12.
- Kjaer, Anne Mette. (2004). *Governance*. Cambridge: Polity Press, p. 29.
- Technical Publication Series. (2000). *Decentralization and democratic local governance programming handbook*. Washington: USAID, p. 6.
- Turner, Mark. (1999). *Central-Local Relations: Themes and Issues*. In Turner, mark (Ed.), *Central-local relations in Asia-Pacific: Convergence or divergence?* (pp. 1-18). Hampshire: Palgrave, p. 4.
- Saito, Fumihiko. (2011). *Decentralization*. In Mark Bevir (Ed.), *The SAGE handbook of governance* (pp. 484-500), ibrd, p. 491.
- Sirilurt, P. (2022, November 29). *COP27 Summary*. SDG Move. Retrieved March 8, 2023, from <https://www.sdgmove.com/2022/11/29/cop27-climate-change-conference-2022/>
- Sisk, Timothy D. (2001). *Democracy at the local level: the international IDEA handbook on participation, representation, conflict management, and governance*. Stockholm: International Institute for democracy and electoral assistance, p. 45-46.
- World Economic Forum. (2023). *Global risks report 2023*. World Economic Forum. Retrieved March 8, 2023, from <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2023>
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2566). *นโยบายและแผนในระดับนานาชาติและระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการบริหารจัดการเมืองและการส่งเสริม การจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง*. คู่มือการประเมินสิ่งแวดล้อมยั่งยืนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2566). *ที่มาและความสำคัญของการประเมินเมืองสิ่งแวดล้อมยั่งยืน*. คู่มือการประเมินสิ่งแวดล้อมยั่งยืนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

- คุณาชา ไชยชุมพร และ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2565). *กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการซื้อขายสิทธิในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก*. วารสารสหวิทยาการการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ((1) , 60 - 70). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จิรวัดน์ ระติสุนทร. (2564). *ประเด็นการยกระดับการทำงาน จาก COP 26*. เอกสารการสัมมนาวิชาการสาธารณะ จาก COP26 สู่ COP27 เดินหน้าภาคพลังงานสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน 2050 . การประชุมสัมมนา จัดโดย Clean, Affordable, and Secure Energy for Southeast Asia: CASE สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย TDRI และ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของเยอรมัน GIZ, กรุงเทพฯ.
- ชาญวิทย์ ชัยกัญย์. (2566). *บทบาทของศาลในการแก้ไขปัญหา อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ*. เอกสารการสัมมนาวิชาการ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : แง่มุมการพิจารณาในด้านกฎหมาย ปกครองและคดีปกครองของต่างประเทศและของไทย. การประชุมสัมมนาจัดโดยศาลปกครอง, กรุงเทพฯ.
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2544). *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ.2440-2540*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ, น. 290-291.
- นิตยา โพธิ์นอก (2564). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)*. เอกสารการพัฒนาหลักสูตรระยะสั้น SDGs. สถาบันพระปกเกล้า.
- ปชาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจ:แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 6.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดการมูลฝอย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565. (2565, ตุลาคม 25). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139/ ตอนพิเศษ 253 ง. หน้า 5 - 6.
- ปรีดาร์ตน์ พลละเอียด. (2563). *การพัฒนาดัชนีและเครื่องมือสำหรับประเมินความตระหนักด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประชาชน / ปรีดาร์ตน์ พลละเอียด, เอกสารผลงาน การพัฒนาดัชนีและเครื่องมือสำหรับประเมินความตระหนักด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประชาชน*. สืบค้นเมื่อ เมษายน 21, 2566, จากฐานข้อมูล (Chiang Mai University Digital Collections).
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542, พฤศจิกายน 11). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ ตอนที่ 114 ก. หน้า 53 - 54.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542, พฤศจิกายน 11). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 114 ก. หน้า 54 - 55.
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. (2542, พฤศจิกายน 11). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 114 ก. หน้า 55.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ. (2549). *การประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม : การวัดภาวะความยากไร้และความเปราะบางสังคมสู่แนวทางนำไปปฏิบัติได้ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/wpcontent/uploads/2012/12/h103.pdf>

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2548). , *ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน พ.ศ.2548*.
นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

แสงจันทร์ ลิ้มจิรกาล. (2558). แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558-2593. วารสาร
สิ่งแวดล้อม, ปีที่ 19 (ฉบับที่ 4), 9-15. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2564). *ศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อม*, วารสารสถาบัน
พระปกเกล้า, 9(1), 5-35. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2561). *บทนำ นิยาม และหลักการจัดทำแผนการ
ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศแห่งชาติ*. แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). *พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม*. สืบค้นเมื่อ 15
กุมภาพันธ์ 2566, จากเว็บไซต์: <https://www.onep.go.th/>

ศิวพา สิริจามร และ จำลอง โพธิ์บุญ (2558). *ธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ศูนย์ภูมิอากาศ กรมอุตุนิยมวิทยา. (2565). *ภาวะเรือนกระจก (Greenhouse effect)*. สืบค้น 3 เมษายน 2566.
จาก <http://climate.tmd.go.th/content/article/10>

อภิชาติ สถิตินิรามัย. (2555). *รัฐธรรมนูญ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร:
แผนงานการเสริมสร้างนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, น. 12.

อรทัย ก๊กผล. (2559). *Urbanization: เมื่อเมืองกลายเป็นโจทย์ของการบริหารจัดการท้องถิ่นสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ:
สถาบันพระปกเกล้า.

อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (กันยายน 2565). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อม*. เอกสารประกอบการ
บรรยายหลักสูตร ประกาศนียบัตรกฎหมายท้องถิ่น รุ่นที่ 11, กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครอง
ท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (อัดสำเนา).

มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา Legal measures to solve the problem of distortions of Buddhist teachings

ทรงธรรม จงกวลวิลาส, ถิรนนท์ ชุมณี,
จutamaศ จันท์แก้ว, นิชาภัทร แสนสุข, ปิยนุช แซ่ซัน

Songtham Jongkolvilas, Thiranan Chumanee,

Jutamad Chankaew, Nichapat Saensuk, Piyanuch Sae-Chan

นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Undergraduate students, Faculty of Law, Thaksin University

songtham949@gmail.com, lokwha1234@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยนำพาผู้คนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ และช่วยให้ความความเรียบร้อยในสังคม แต่การบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏให้เห็น เช่น การกล่าวหาว่าผลวิบากของกรรมที่ทำดีทำชั่วนั้นไม่มี เป็นต้น ทั้งนี้ การที่พระธรรมคำสอนของถูกบิดเบือน อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมเกิดความไม่สงบเรียบร้อยได้ แต่ในปัจจุบัน การบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้น ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา อันจะเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงสืบไปชั่วกาลนาน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาโดยกำหนดว่า “ผู้ใดประพฤติมิชอบจงใจบิดเบือนหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ต้องระวางโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดไว้ว่า รัฐพึงคุ้มครองพระพุทธศาสนา และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญาที่มุ่งจะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา ; บิดเบือน ; หลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

Abstract

The teachings of Buddhism are the things that help lead people out of suffering, and help bring order in society. But distortions of the teachings of Buddhism have been seen, such as saying that there is no consequence of good and bad karma, etc. May be the cause of social unrest. but nowadays distortion of the teachings of Buddhism. There is still no law stipulating it as an offense. This research therefore aims to study to find appropriate legal measures in solving the problem of distorting the teachings of Buddhism which will be beneficial in protecting the teachings of Buddhism to be continued forever. It is a qualitative research, and use document research methods which from the study the researchers saw that should amend the Criminal Code by stipulating that “Anyone who misbehaves willfully distorts the teachings of Buddhism, shall be liable to imprisonment for a term not exceeding one year or a fine not exceeding one hundred thousand baht or both imprisonment and fine” in order to comply with the provisions of the Constitution of the Kingdom of Thailand that The state should protect Buddhism, and to be consistent with the purpose of determining the offenses under the criminal law, that aims to maintain order in society.

Keywords: Buddhism; Distort; Principles of teachings of Buddhism

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนั้นไม่ได้มีศาสนาประจำชาติอย่างชัดเจนมากนัก ถ้าหากจะให้มองในมุมมองนิตินัย แต่ถ้าหากจะมองในมุมมองพฤตินัยแล้วนั้น ก็จะพบว่าศาสนาพุทธนั้นมีบทบาทอย่างมากในประเทศไทย ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 7 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก” ซึ่งนิยามของคำว่า “พุทธมามกะ” แปลตามศัพท์ว่า ผู้ถือว่า พระพุทธเจ้าเป็นของเรา หมายถึงผู้ประกาศตนว่า ขอถือพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ หรือผู้ประกาศตนว่าเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ถ้าหากตามความหมายในพระไตรปิฎก คือ ผู้นับถือพระรัตนตรัย ดังที่บันทึกไว้ว่า พุทธมามกะ คือ ผู้นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แม้กระทั่งจำนวนวัดในประเทศไทยก็มีจำนวนมากมาย อีกทั้งถ้าหากหน่วยงานราชการจะทำกิจกรรมใด ๆ ก็มักจะมีความข้องเกี่ยวกับศาสนาพุทธอยู่เสมอ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ศาสนาพุทธในประเทศไทยนั้นกลับถึงจุดเสื่อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนที่ว่า “ทุกสรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป” ซึ่งถ้าหากจะอธิบายให้เห็นได้ชัดกล่าวคือ ศาสนาพุทธนั้นเกิดขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ แล้วหลักธรรมคำสอนของพระศาสดาที่สว่างรุ่งเรืองดุจดวงประทีปนั้นก็ตั้งอยู่โดยนับตั้งแต่วาระที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้จนถึงทรงดับขันธปรินิพพาน การตั้งอยู่ของพระธรรมคำสอนนั้นก็ปรากฏการเสื่อมอยู่มาโดยตลอดในระยะเวลา 2,566 ปี เนื่องจากมีการทำลายศาสนาพุทธ โดยการบิดเบือนพระธรรมคำสอน ซึ่งการบิดเบือนพระธรรมคำสอนนั้นเป็นการสร้าง “มิจฉาทิฎฐิ” กล่าวคือ เห็นผิดจากความเป็นจริง เห็นผิดจากคลองธรรม เช่น การบิดเบือนพระธรรมคำสอนว่า ผลวิบากของกรรมที่ทำความชั่วนั้นไม่มี เป็นต้น ซึ่งอาจจะสร้างความเสียหายให้แก่สังคมและประเทศชาติในภายภาคหน้า แต่ในปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่ได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ในการป้องกันและปราบปรามการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งที่จะศึกษา เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อที่จะให้พุทธศาสนาในประเทศไทยนั้นดำรงคงสืบไปชั่วกาลนาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ ตำรา บทความ ทางวิชาการ วารสาร และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย งานวิจัยและวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ในการแก้ไขปัญหาการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาวิจัยในเรื่องการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ ทั้งในส่วนที่ พระภิกษุและฆราวาสบิดเบือนพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ โดยมุ่งจะกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการ ป้องกันและปราบปรามพฤติกรรมดังกล่าว โดยใช้ประมวลกฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือเป็นสำคัญ

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย กฎหมาย และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของพระธรรมคำสอน และพระธรรมวินัย

พระธรรมคำสอน คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือสมณโคดม ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงตรัสรู้ แล้วนำมาเผยแผ่ให้แก่ผู้คนที่ยังยึดติดในวัฏสงสาร ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้จักจบสิ้น เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย นั้นพ้นทุกข์ กล่าวคือ “นิพพาน” ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนที่นับถือพระพุทธศาสนานั้นต้องการปรารถนาถึง

พระธรรมวินัย คือ บทบัญญัติที่กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองพระภิกษุสงฆ์ให้เกิด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งพระธรรมวินัยของพระภิกษุสงฆ์มี 227 ข้อ

2. ตัวอย่างพระธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ

2.1 อริยสัจ 4 เป็นพระธรรมคำสอนที่มุ่งให้มนุษย์พ้นทุกข์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. ทุกข์ หมายถึง ปัญหาต่าง ๆ ของมนุษย์ 2. สมุทัย หมายถึง เหตุแห่งทุกข์ 3. นิโรธ หมายถึง จุดมุ่งหมายในการ ดับทุกข์ 4. มรรค หมายถึง หนทางที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์¹

2.2 อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ คือ 1. สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ คือ ความ คิดชอบ 3. สัมมาวาจา คือ การพูดชอบ 4. สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ 5. สัมมาอาชีวะ คือ การ ประกอบอาชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ 7. สัมมาสติ คือ ความมีสติชอบ 8. สัมมาสมาธิ คือ ความมีสมาธิชอบ²

3. ความผิดตามพระธรรมวินัย การกระทำความผิดตามพระธรรมวินัยหรือการอาบัติมี 7 สถานได้แก่ 1. อาบัติปาราชิก หมายถึงความว่า ผู้พ่ายแพ้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ 2. อาบัติสังฆาทิเสส หมายถึงความว่า ต้องอาศัยสงฆ์ในการออกจากอาบัติ 3. อาบัติอุลลัจจัย หมายถึงความว่า อาบัติที่เกิดจากการกระทำที่หยาบคาย 4. อาบัติปาจิตตีย์ หมายถึงความว่า อาบัติที่ทำให้ความดีงามตกไป 5. อาบัติปาฏิเทสนียะ หมายถึงความว่า อาบัติ ที่ต้องแสดง คือ 6. อาบัติทุกกฏ หมายถึงความว่า อาบัติที่เกิดจากการทำที่ไม่ดีไม่เหมาะสม 7.อาบัติทุพภา- สิต หมายถึงความว่าอาบัติที่เกิดจากการพูดไม่ดีไม่เหมาะสม³

¹อนันตชัย อภินโท (ชันโพธิ์น้อย), ความทุกข์ในอริยสัจ 4, *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 2 (2) (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560), น. 45 - 46. (บรรณานุกรม 45 - 58)

²ชลธารคุณากร (ถาวร), อริยมรรคมีองค์ 8 กับการหลุดพ้นจากกรรม, *วารสารปัญญาปริทัศน์*, 2 (2) (กรกฎาคม - ธันวาคม 2560), หน้า 20. (บรรณานุกรม 18 - 27)

³บาลี มหา. ที, *อริยวินัย*, หน้า 7, สืบค้นวันที่ 17 มิถุนายน 2566, จาก <http://download.watnapahpong.org/data/books/ariyavinaya.pdf>

สำหรับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา หรือการกล่าวต่อพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เป็นการกระทำผิดพระธรรมวินัย ลำดับที่ 185 เป็น “อาบัติปาจิตตีย์”⁴ ซึ่งเป็นอาบัติสถานเบา ที่สามารถปลงอาบัติได้

4. บทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดตามพระธรรมวินัย (นิคหกรรม)

นิกหกรรม เป็นสังฆกรรมอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นการกำราบพระภิกษุสงฆ์ผู้กระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย⁵ นิกหกรรมที่ระบุไว้ในพระวินัยปิฎก มี 9 ประเภท ดังนี้⁶

1. ตัชนียกรรม คือ การลงโทษด้วยการข่มขู่
2. นียสกรรม คือ การปรับปรุงนิสัยใหม่
3. ปัพพาชนียกรรม คือ การขับไล่
4. ปฎิสารณียกรรม คือ การให้โอกาสสำนึกผิดและขอโทษ
5. อุกเขปนียกรรม คือ การแยกออกจากหมู่คณะ
6. ตัสสาปาปิยสิกากรรม คือ การลงโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิด เมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่าได้กระทำความผิดจริง แม้เจ้าตัวจะไม่ยอมรับสารภาพก็ตาม
7. ปกาสนียกรรม คือ การประกาศข้อเท็จจริงให้พุทธบริษัทได้รับรู้โดยทั่วกัน
8. ปัตตนิกุชชนกรรม คือ การคว่ำบาตร เป็นวิธีการลงโทษที่พระพุทธเจ้าอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์กระทำต่อคฤหัสถ์ที่ปรารถนาร้ายต่อพุทธศาสนา
9. พรหมกรรม คือ การลงพรหมทัณฑ์ เป็นมาตรการลงโทษแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ว่ายากสอนยาก เช่น พระสงฆ์ทั้งหลายพร้อมใจกันไม่พูดด้วย ไม่ว่าจะกล่าวตักเตือนไม่สั่งสอน

สำหรับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนา จัดเป็นอาบัติสถานเบา พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยข้อนี้ จะไม่ถูกนิกหกรรมให้สึก

5. ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับการบิดเบือนพระธรรมคำสอน

⁴บาลี มหา. ที, อริยวินัย, หน้า 127-128, สืบค้นวันที่ 5 กรกฎาคม 2566, จาก <http://download.watnapahpong.org/data/books/ariyavinaya.pdf>

⁵อรรถธรรมภานี (นพปฎล คุตตวโร), สิทธินิติชาดา (ชลัช โชติทตโต), ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงนิกหกรรมตามกฎหมายอาญาฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษากรณี: วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11 (5) (กันยายน – ตุลาคม 2565), น. 55. (บรรณานุกรม 53-64)

⁶อุดม สารเมธี (สารบรรณ), การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิกหกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฏนิกหกรรมของมหาเถรสมาคม (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), น. 34 – 40.

5.1 ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์บิณฑบาตเป็นพระธรรมคำสอน

5.1.1 การตัดหัวถวายเป็นพุทธบูชา การที่พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งได้ใช้เครื่องกิโยตินตัดคอตัวเอง เพื่อถวายหัวเป็นพุทธบูชา นั้น พระภิกษุสงฆ์อีกรูปหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นทำนองว่า วิธีการแบบนี้ไม่น่าจะถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ห้ามลอกเลียนแบบเด็ดขาด การฆ่าตัวเอง เพื่อเป็นพุทธบูชา พระพุทธเจ้าท่านคงไม่ได้สอนไว้แบบนี้แน่ ๆ สิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านต้องการคือ การได้เห็นคนที่ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน แล้วมีชีวิตที่พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ละความทุกข์ได้มากขึ้น ท่านไม่ต้องการให้ใครมาละชีวิตหรือถวายหัวเพื่อท่านหรอก อย่าไปเชื่อว่าการสละชีวิตตัวเอง จะทำให้ได้เป็นนั่นเป็นนี่ ได้ตรัสรู้ ได้เป็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้า ธรรมะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้เลยโดยไม่จำเป็นต้องฆ่าตัวตายเพื่อไปรอผลชาติหน้า⁷

5.1.2 การฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่ถือเป็นการฆ่าคน เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2562 พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ว่า การฆ่าพวกคอมมิวนิสต์ ทำได้ ไม่ถือเป็นการฆ่าคน เพราะว่าใครก็ตามที่ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ย่อมไม่ใช่คนโดยสมบูรณ์⁸

5.2 ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับฆราวาสบิณฑบาตเป็นพระธรรมคำสอน

5.2.1 การดูดวง หมอดูท่านหนึ่งได้กล่าวทำนองว่า เมื่อตอนที่ประชุมสงฆ์ 1,250 รูป พระพุทธเจ้าทรงบอกว่า ให้พระภิกษุเรียนเกี่ยวกับโหราศาสตร์ คือ การดูดวงดาว ทิศทาง เพื่อจะมาประชุมกัน แม้แต่พระอัญญาโกณฑัญญะเองก็เป็นนักพยากรณ์ พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบอกว่า การดูดวงเป็นสิ่งต้องห้ามของพระภิกษุสงฆ์ ต่อมาพระภิกษุอีกท่านหนึ่งได้ออกมาโต้แย้งว่า หมอดูดังกล่าวเข้าใจผิดอย่างสิ้นเชิงถึงหลักการพื้นฐานในพุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้ามีคำสอนที่ทรงสั่งห้ามภิกษุดูดวง ทรงเรียกรวิชาเหล่านี้ว่า “เดรัจฉานวิชา”⁹

5.2.2 พระพุทธเจ้าก็เกลียดดอกไม้สีเหลือง เด็กชายคนหนึ่งอายุ 12 ปี อ้างตัวเป็นร่างอวตารขององค์เพชรรัตนาคานาคราชลงมาจุติ ทำให้ตนเองมีความสามารถที่เหนือธรรมชาติ สามารถหยั่งรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตและในอนาคตได้ สามารถถอดจิตไปสื่อสารกับบุคคลได้ และเคยกล่าวว่าห้ามนำดอกไม้สีเหลืองมาไหว้ เพราะข้างบนเขาเกลียดดอกไม้สีเหลือง และพระพุทธเจ้าก็เกลียดดอกไม้สีเหลือง¹⁰ ซึ่งการกล่าวว่าพระพุทธเจ้าเกลียดดอกไม้สีเหลือง ถือเป็นการบิณฑบาตเป็นพระธรรมคำสอน เป็นการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธเจ้านั้นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือผู้ตรัสรู้ ได้ประกาศพระธรรมคำสั่งสอน และได้โปรดเวไนยสัตว์ ซึ่งเมื่อ

⁷อมรินทร์ เทเลวิชั่น, ตัดหัวถวายเป็นพุทธบูชา, สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.amarintv.com/news/detail/75629>

⁸คมชัดลึก ออนไลน์, วันนีในอดีต ‘กิตติวุฒโฆ’ กับบทสัมภาษณ์ ‘ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป, สืบค้นวันที่ 24 มิถุนายน 2566, จาก https://www.komchadluek.net/today-in-history/284672?fbclid=IwARiNGi6uWhVPzbx3KKAJ3zknvsAm9Ld-EZy3Vwzh_PLGjVABHb9s71GZk

⁹Kapook, ฟังคำจากพระ กรณีหมอกฤษณ์ คอนเฟิร์ม อ้างพระพุทธเจ้าทรงไม่เคยห้ามดูดวง, สืบค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2566, จาก <https://highlight.kapook.com/view/135517>

¹⁰3PlusNEWS, “พระพะยอม” เตือนชาวพุทธ เลิกมกมายกับความเชื่อที่ไม่จริง ปม “น้องไนซ์” ร่างอวตาร “เพชรรัตนาคา”, สืบค้นวันที่ 9 กรกฎาคม 2566, จาก <https://ch3plus.com/news/social/weekend/356714>

พระพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์อันเป็นหนึ่งในอริยบุคคลชั้นสูงสุด ย่อมละสังโยชน์ทั้งเบื้องต่ำและเบื้องสูงได้ครบ 10 ประการ โดยหนึ่งในสังโยชน์เบื้องต่ำนั้นคือ “ปฏิฆะ” หมายถึง ความกระทบกระทั่งชุ่นเคืองใจ ดังนั้นการที่บอกว่าพระพุทธเจ้าเกลียดดอกไม้สีเหลืองนั้นอันเป็นปฏิฆะนั้น เท่ากับว่าเป็นการปรามาสว่าจิตใจของพระอรหันต์นั้นยังมีสังโยชน์ข้องเกี่ยวอยู่ จึงถือว่าเป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอน และเป็นการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า

6. กฎหมายอาญา

6.1 ความหมายของกฎหมายอาญา

นักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายได้อธิบายความหมายของกฎหมายอาญาไว้ดังนี้ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร อธิบายว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับความผิดทางอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น¹¹

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์ อธิบายว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดไว้ด้วย¹²

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อธิบายว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดเป็นความผิด และกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นไว้ด้วย¹³

ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า กฎหมายอาญามีลักษณะดังนี้ 1. เป็นกฎหมายมหาชน 2. ว่าด้วยความผิดและโทษ 3. โดยปกติบังคับใช้เฉพาะการกระทำความผิดในอาณาเขตของรัฐเท่านั้น 4. บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดแจ้ง 5. ไม่มีผลย้อนหลังในทางเป็นโทษ¹⁴

กล่าวโดยสรุปคือ กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อกำหนดลักษณะของการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดถือว่าเป็นความผิด และกำหนดบทลงโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดไว้

6.2 วัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญา มีดังนี้

วัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญา คือ บังคับให้บุคคลประพฤติในสิ่งที่สังคมปรารถนา และป้องกันมิให้มีการประพฤติในสิ่งที่สังคมไม่ปรารถนา ตัวอย่าง การคุ้มครองความมั่นคงของรัฐ เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ ฯลฯ การคุ้มครองกระบวนการยุติธรรม เช่น ความผิดฐานให้การเท็จ ฯลฯ การคุ้มครองความสงบเรียบร้อยแห่งสังคม เช่น ความผิดฐานก่อความวุ่นวายในที่สาธารณะ ฯลฯ การคุ้มครองทางเพศ เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ฯลฯ การคุ้มครองเกียรติยศชื่อเสียง เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท ฯลฯ การคุ้มครองสวัสดิภาพของตัวบุคคล เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ฯลฯ การคุ้มครองทรัพย์สิน เช่น

¹¹คณิต ฒ นคร, *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2547), หน้า 30-31.

¹²เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์, *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ: หจก.จิรัชการพิมพ์, 2549), หน้า 1.

¹³หยุด แสงอุทัย, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพฯ: ประกายพริก, 2538), หน้า 181.

¹⁴จิตติ ดิงศภัทย์, *กฎหมายอาญา ภาค 1*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพฯ: หจก. จิรัชการพิมพ์, 2546), หน้า 2-3.

ความผิดฐานลักทรัพย์ ฯลฯ การคุ้มครองอนามัยของส่วนรวม เช่น ความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด ฯลฯ การคุ้มครองส่วนได้เสียอื่น ๆ เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติการพนัน ฯลฯ¹⁵

6.3 หลักกฎหมายอาญาที่สำคัญบางประการ

หลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” นักปรัชญาชาวตะวันตกเป็นผู้เสนอแนวคิด “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” หรือ “Nullum crimen, nulla poena sine lege” ขึ้น เพื่อให้ความเป็นธรรมกับบุคคล กล่าวคือ บุคคลผู้กระทำการใดลงไปจะไม่มีผิดและไม่ต้องรับโทษ หากในขณะที่ยังทำนั้น ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกำหนดไว้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ซึ่งหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” นี้ ต่อมาได้กลายเป็นหลักสากลในทางกฎหมาย และมีอิทธิพลต่อกฎหมายของประเทศไทยมาจนกระทั่งปัจจุบัน¹⁶

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1. ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา ของ ปรีศนา สมศักดิ์โยธิน ปี 2544 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาแนวทางเพิ่มเติมความผิดเกี่ยวกับศาสนาให้คุ้มครองความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนา เป็นวิจัยโดยอาศัยเอกสาร ผลการวิจัยคือ ความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมมาก แต่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เช่น เสพเมถุน ดื่มสุราหรือของมีนเมาอย่างอื่น แต่งกายเป็นฆราวาส เทียวสถานบริการหรือสถานบันเทิง การให้่วยการทำเสน่ห์ ฯลฯ กฎหมายควรกำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญา¹⁷

8. กฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่

8.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 67 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา...” และมาตรา 67 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “...ต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่ารูปแบบใด...”

ดังนั้น รัฐนั้นต้องมีหน้าที่ในการ “อุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา” เนื่องจากเป็นนโยบายแห่งรัฐอันเป็นกรอบแนวทาง เพื่อเป็นแนวทางในการตรากฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายคุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งความเป็นรัฐ เนื่องจากศาสนานั้นถือว่าเป็นสถาบันทางสังคมประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการยกระดับจิตใจของประชากร เป็นสิ่งที่สร้างความผูกพันทางด้านจิตใจ ซึ่งหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นก็ล้วนเป็นไปเพื่อความสงบสุขในสังคมอันเป็นความงอกงามไพบุลย์แก่ชีวิต ซึ่งถ้าหากศาสนา

¹⁵มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, (2550), กฎหมายอาญา 1 ภาคบทบัญญัติทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 24 (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช), น. 21.

¹⁶สุชาติ ศรีใหม่, หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญาเปรียบเทียบกับพุทธวินัยบัญญัติ, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8 (2) (พฤษภาคม - สิงหาคม 2559), น. 3. (บรรณานุกรม 89-117)

¹⁷ปรีศนา สมศักดิ์โยธิน, “ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น 6-7, 132.

พุทธโศคนบ่อนทำลายไม่ว่าด้วยประการใด ก็จะยอมเกิดความเดือดร้อนไปทั้งรัฐ เนื่องจากประชากร ก็เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของรัฐ ซึ่งเมื่อประชากรกลายเป็นประชากรที่เป็นคนไม่ดี ไร้ศีลธรรม ไร้ซึ่งความผิตชอบ ชั่วดี สิ่งที่มาตามนั้นก็ย่อมไม่พ้นความเสียหายอย่างมหาศาลที่จะเกิดต่อรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐจึงต้องหาแนวทางหรือ มาตรการอื่นใด เพื่อมุ่งคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

8.2 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามีได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไว้ โดยได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับศาสนาไว้เพียง 3 ฐานความผิดดังนี้

8.2.1 ความผิดฐานเหยียดหยามศาสนา ตามมาตรา 206 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ แก้วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนาของหมู่ชนใด อันเป็นการเหยียดหยามศาสนานั้น ต้องระวางโทษ จำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

คำว่า “กระทำด้วยประการใด ๆ แก้วัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนา” หมายความว่า กระทำ ด้วยกายหรือวาจาต่อวัตถุหรือสถานอันเป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น ใช้ไม้ทุบเคียวพระพุทธรูป หรือใช้เท้าเหยียบ พระพุทธรูป หรือทำลายโบสถ์วิหาร หรือพุดจาถูกเหยียดหยามพระพุทธรูป โดยวัตถุซึ่งเป็นที่เคารพ ในทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักร ไม้กางเขน เป็นต้น ส่วนสถานที่ซึ่งเป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น¹⁸ ดังนั้น ความผิดตามมาตรา 206 นี้ จึงไม่รวมถึงการกระทำต่อพระหรือบาทหลวงซึ่ง เป็นผู้ปฏิบัติศาสนา หรือวัตถุหรือสถานอันมิได้เป็นที่เคารพในทางศาสนา เช่น ลูกประคำ เครื่องรางปลุกเสก กุฎิพระ¹⁹

คำว่า “ศาสนาของหมู่ชนใด” หมายความว่า ศาสนาใด ๆ ก็ได้²⁰ เช่น ศาสนาพุทธศาสนาคริสต์ ศาสนา อิสลาม เป็นต้น

คำว่า “เหยียดหยาม” หมายความว่า ดูหมิ่น ซึ่งการกระทำนั้นจะถือเป็นการเหยียดหยามหรือไม่ต้องนำ ความรู้สึกของวิญญูชนมาพิจารณา²¹

8.2.1 ความผิดฐานก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชน ตามมาตรา 207 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

¹⁸คณพล จันทน์หอม, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2564), น. 310-311.

¹⁹ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2549), น. 325.

²⁰เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายอาญา ภาคความผิด เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด จีรรัชการ พิมพ์, 2548), น. 2.

²¹เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, เรื่องเดียวกัน, น. 2.

ความผิดฐานก่อการวุ่นวายในที่ประชุมศาสนิกชนนี้ กฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันการประกอบพิธีกรรมในฐานะศาสนิกชนนั้นเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย การกระทำที่ก่อการวุ่นวายหมายถึง การรบกวนในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน หรือกระทำพิธีกรรมทางศาสนาใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ต้องถึงขนาดที่ให้พิธีกรรมนั้นเลิก เช่น เมาสุราควักปืนออกมาส่งเสียงอื้ออึงบนหอสวดมนต์ในการทำบุญกระดุก แม้ไม่มีปฏิกิริยาจากผู้ชุมนุมก็เป็นการก่อการวุ่นวายแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1100/2516)

พิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีบวช สวดศพ สวดมนต์ในโบสถ์ แต่ไม่รวมถึงการแห่หน้าตามถนนเพราะเป็นเพียงประเพณีนิยม ไม่ใช่พิธีกรรมทางศาสนา การชักมิดไล่แทงคนในขบวนแห่ไม่มีความผิดฐานนี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1109/2500) แต่ถ้าหากเขาได้แห่ต้นไม้หรือปราสาทผึ้งขึ้นไปบนกุฏิพระในวัดเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา มีคนเมาสุราหยิบปราสาทผึ้งลงมาเตะเล่นเป็นความผิดฐานนี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 392/2500) แต่ถ้ากระทำในขณะที่ยังไม่ประกอบพิธีก็ยังไม่เป็นความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1354, 1355/2515)

8.2.2 ความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นนักบวชในศาสนาโดยมิชอบ ตามมาตรา 208 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ เพื่อให้บุคคลอื่นเชื่อว่าตนเป็นบุคคลเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดฐานแต่งกายหรือใช้เครื่องหมายที่แสดงว่าเป็นนักบวชในศาสนาโดยมิชอบนี้ กฎหมายประสงค์จะเอาผิดกับผู้ที่ไม่ใช่ภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช แต่แต่งกายหรือใช้เครื่องหมายเลียนแบบบุคคลนั้น เช่น แต่งกายเป็นพระภิกษุและใช้ตาลปัตรขึ้นสวดพระอภิธรรม เป็นต้น โดยผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาพิเศษ เพื่อให้บุคคลอื่นหลงเชื่อว่าตนเป็นพระภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช ดังนั้น การแต่งตัวเป็นภิกษุหรือสามเณรเพื่อไปแสดงภาพยนตร์จึงไม่มีความผิดตามมาตรานี้ เพราะขาดเจตนาพิเศษ²²

8.3 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ตามพระธรรมวินัยนั้น “การกล่าวบิดเบือนพระธรรมคำสอน” ถือเป็นกระทำความผิดพระธรรมวินัย โดยเป็นอาบัติปาจิตตีย์ เป็นอาบัติสถานเบา คือ อาบัติที่สามารถปลงอาบัติได้ ดังนั้น โดยปกติพระภิกษุหนึ่งจะไม่ถูกนิคหกรรมให้สึก แต่หากได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้พระภิกษุหนึ่งรับนิคหกรรมให้สึก พระภิกษุหนึ่งต้องสึกภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 24 ซึ่งบัญญัติว่า “พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรม ก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุสงฆ์ก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระวินัย” และมาตรา 26 บัญญัติว่า “พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น” หากพระภิกษุได้สึกตามคำวินิจฉัยนั้นแล้ว พระภิกษุก็จะเป็นภิกษุที่มีความผิดใด ๆ ตามกฎหมายเลย แต่ถ้าหากพระภิกษุฝ่าฝืนก็จะเป็นความผิดและถูกลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 43 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 26 ... ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี”

²²คณพล จันทน์หอม, เรื่องเดิม, น. 316.

9. กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

9.1 สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศศรีลังกา หมวดที่ 15 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา มีด้วยกัน 5 มาตรา ได้แก่ มาตรา 290 ความผิดฐานทำลายหรือสร้างมณฑลในศาสนสถานโดยมีเจตนาดูหมิ่นศาสนาของบุคคลอื่น, มาตรา 290 A ความผิดฐานกระทำต่อสถานที่นิกาย โดยเจตนาที่จะดูถูกศาสนาของบุคคลอื่น, มาตรา 291 ความผิดฐานรบกวนการประชุมทางศาสนา, มาตรา 291 A ความผิดฐานกระทำโดยมีเจตนาที่จะให้กระทบกระเทือนความรู้สึกทางศาสนาของบุคคลอื่น, มาตรา 291 B ความผิดฐานทำลายความรู้สึกทางศาสนาของบุคคลอื่น โดยการดูถูกศาสนาหรือความเชื่อทางศาสนา, มาตรา 292 ความผิดฐานการบุกรุกในสถานที่ฝังศพ²³

9.2 ราชอาณาจักรกัมพูชา

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศกัมพูชา หมวด 5 ลักษณะ 1 ความผิดต่อพุทธศาสนา มีด้วยกัน 4 มาตรา ได้แก่ มาตรา 508 ความผิดฐานสวมจีวรโดยไม่ได้รับอนุญาต, มาตรา 509 ความผิดฐานลักทรัพย์ของพุทธศาสนา, มาตรา 510 ความผิดฐานการทำลายศาสนสถานในปูชนียวัตถุ, มาตรา 511 ความผิดฐานพยายามกระทำความผิดต่อพุทธศาสนา และลักษณะ 2 ความผิดต่อพระสงฆ์ ภิกษุณี และฆราวาส มีด้วยกัน 4 มาตรา ได้แก่ มาตรา 513 ความผิดฐานการประทุษร้ายที่รุนแรงโดยเจตนา, มาตรา 514 ความผิดฐานประทุษร้ายที่รุนแรงโดยเจตนาเป็นเหตุทำให้พิการหรือทุพพลภาพ, มาตรา 515 ความผิดฐานประทุษร้ายที่รุนแรงโดยเจตนา จนส่งผลให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย, มาตรา 516 ความผิดฐานดูหมิ่นพระสงฆ์ ภิกษุณีและฆราวาส²⁴

9.3 ประเทศภูฏาน

ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศภูฏาน ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้ มาตรา 349 ความผิดฐานทำให้เกิดความเสียหายต่อศาสนวัตถุ, มาตรา 458 ความผิดฐานก่อให้เกิดความไม่สงบของพลเมือง โดยการสนับสนุนการเหยียดหยามศาสนา หรือยั่วยุให้เกิดความรุนแรง หรือกระทำการอันเป็นผลเสียต่อการรักษาความปรองดองระหว่างกลุ่มศาสนาที่แตกต่างกัน²⁵

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันประเทศไทย พระภิกษุสงฆ์และฆราวาสที่บิดเบือนพระธรรมคำสอนมากมาย เช่น การตัดหัวถวายเป็นพุทธบูชา หรือการฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่ถือเป็นการฆ่าคน หรือหมอดูชื่อดังบอกว่าพระพุทธเจ้าทรงไม่เคยห้ามดูดวง หรือการที่มีบุคคลบอกว่าพระพุทธเจ้านั้นเกลียดสีเหลือง เป็นต้น

²³Ministry of Justice - Sri Lanka, Penal Code, Retrieved June 6, 2023, from <https://www.lawnet.gov.lk/penal-code-consolidated-2/>

²⁴Bunleng CHEUNG, CRIMINAL CODE, Retrieved June 6, 2023, from https://ngocedaw.org/wp-content/uploads/2015/05/Criminal_Code_EN-KH_Jan_2014.pdf

²⁵Warnath Grou, Penal Code of Bhutan, Retrieved June 6, 2023, from <https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2015/03/Bhutan-Penal-Code.pdf>

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่บิณฑบาตพระธรรมคำสอนนั้น ถือว่าเป็นอาบัติปาจิตตีย์ อันเป็นอาบัติสถานเบา ซึ่งไม่ได้กำหนดให้เป็นความผิดไว้โดยตรงตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ส่วนฆราวาสที่ได้บิณฑบาตพระธรรมคำสอน ประมวลกฎหมายอาญาก็ไม่ได้กำหนดให้เป็นความผิด ดังนั้น ทั้งกรณีพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส บิณฑบาตพระธรรมคำสอน จึงไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย ตามหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” ซึ่งการที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้การบิณฑบาตเป็นความผิดนั้น อาจจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนในสังคมได้ เช่น การบิณฑบาตผลวิบากของกรรมที่ทำความชั่วนั้นไม่มี เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้คือ 1. เพื่อให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตราที่ 67 ซึ่งมีประโยคที่ว่า “คุ้มครองพระพุทธศาสนา” และในวรรคสองนั้นมีประโยคที่ว่า “และต้องมีมาตรการและกลไกป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่ารูปแบบใด” จึงย่อมถือได้ว่ารัฐต้องมีหน้าที่ออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา 2. เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการกำหนดความผิดตามกฎหมายอาญา ที่มุ่งจะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และ 3. เพื่อคุ้มครองพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ตลอดไป จึงควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบิณฑบาตพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. สำหรับความผิดนั้น ควรกำหนดว่า “ผู้ใดประพฤตินิชอบจงใจบิณฑบาตหลักพระธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา” เพื่อให้ครอบคลุมทั้งกรณีที่พระภิกษุสงฆ์และฆราวาสบิณฑบาตพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา
2. สำหรับโทษนั้น ควรกำหนดว่า “ต้องระวางโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เนื่องจากอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่มีความเหมาะสมไม่มากจนเกินไปหรือน้อยจนเกินไป น่าจะยับยั้งข่มขู่ผู้ที่กระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวได้ ส่วนในเรื่องอัตราโทษของค่าปรับจำนวนไม่เกิน 100,000 บาท นั้น ก็ถือว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสม เนื่องจากค่าปรับมีจำนวนสูงพอสมควร บุคคลทั่วไปน่าจะไม่ง้อที่จะจงใจบิณฑบาตพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

อภิปรายผล

งานฉบับนี้ซึ่งเสนอว่า พระภิกษุสงฆ์ที่บิณฑบาตพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาควรมีความผิดตามกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ความผิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา ของ ปริศนา สมศักดิ์โยธิน ซึ่งเสนอว่า ความประพฤติของพระภิกษุสงฆ์ที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมมาก แต่ไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย เช่น เสพเมถุน ดื่มสุราหรือของมีเมาอย่างอื่น แต่งกายเป็นฆราวาส เทียบสถานบริการหรือสถานบันเทิง การบิณฑบาต การทำเสน่ห์ ฯลฯ กฎหมายควรกำหนดให้เป็นความผิดและมีโทษทางอาญา²⁶

ข้อเสนอแนะ

²⁶ปริศนา สมศักดิ์โยธิน, เรื่องเดิม, น 132.

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาโดยกำหนดว่า มาตรา 206/1 “ผู้ใดประพฤติมิชอบจงใจบิดเบือนหลักพระธรรมคำสอนของพุทธศาสนาต้องระวางโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2548). *กฎหมายอาญา ภาคความผิด เล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด จีรัชการพิมพ์
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: หจก.จีรัชการพิมพ์
- คณพล จันทน์หอม. (2564). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : วิทยุชน
- คณิต ณ นคร. (2547). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- จิตติ ดิงศรัทธี. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: หจก. จีรัชการพิมพ์
- ชลธารคุณากร (ถาวร). (2562). อริยมรรคมีองค์ 8 กับการหลุดพ้นจากกรรม, *วารสารปัญญาปณิธาน*, 2 (2) . สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566, จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/216223>
- ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ. (2549) *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : วิทยุชน
- ปริศนา สมศักดิ์โยธิน. (2544). ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2566, สืบค้นจาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/9796>
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. (2550). *กฎหมายอาญา 1 ภาคบทบัญญัติทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 24 นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา
- วัฒนาป่าพง. (ไม่ปรากฏปีที่เผยแพร่). *อริยวินัย*. สืบค้นวันที่ 17 มิถุนายน 2566, จาก <http://download.watnapahpong.org/data/books/ariyavinaya.pdf>
- สุชาดา ศรีใหม่. (2559). หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา เปรียบเทียบพุทธวินัยบัญญัติ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8 (2). สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566 จาก <https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/465>
- หยุด แสงอุทัย. (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: ประกายพริก
- อนันตชัย อภินโท (ชนโพธิ์น้อย). (2560). ความทุกข์ในอริยสัจ 4, *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 2 (2). สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jbpb/article/download/242958/164622/838728>

อรรถธรรมภาณี (นพปฎล คุตตวโร), สิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทตโต), ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล, การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการลงโทษนิโทษกรรมตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศึกษากรณี: วิธีการไต่สวนมูลฟ้อง, *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน*, 11 (5). สืบค้นเมื่อ 13มิถุนายน 2566, สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/download/256603/170898/934209>

อุดม สารเมธี (สารบรรณ). (2546). การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีนิโทษกรรมในพระวินัยปิฎกกับกฏนิโทษกรรมของมหาเถรสมาคม (วิทยานิพนธ์พุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2566, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jopag/article/download/256603/170898/934209>

Bunleng CHEUNG, CRIMINAL CODE, Retrieved June 6, 2023, from https://ngocedaw.org/wp-content/uploads/2015/05/Criminal_Code_EN-KH_Jan_2014.pdf

Ministry of Justice - Sri Lanka, Penal Code, Retrieved June 6, 2023, from <https://www.lawnet.gov.lk/penal-code-consolidated-2/>

Warnath Grou, Penal Code of Bhutan, Retrieved June 6, 2023, from <https://www.warnathgroup.com/wp-content/uploads/2015/03/Bhutan-Penal-Code.pdf>

ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุ
ในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว
property given by a person to a monk
during sexual intercourse When that monk has passed away

ภััสสร ภู่อำเนตมณี, ภัทรวดี จาราสติตย์,
ยมลภัทร ละอองแก้ว, วรินทร์ เลิศบริพัฒน์, ธนพนธ์ กิจเจริญวัฒน์

Passorn Poogamnerdmanee, Pattarawadee jarasatit,
Yamonpat Laongkaew, Warinthon Loetboriphat, Thanapon Kitjaroenwat

นักศึกษาระดับปริญญาตรี, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Undergraduate students, Faculty of Law, Thaksin University

pop.passorn2002@gmail.com, pattarawadee24635@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
2518 - 1975
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีบุคคลจำนวนมากที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อเข้าไปแสวงหารายได้จากการเป็นพระภิกษุ เนื่องจากพระภิกษุในระหว่างสมณเพศมักมีรายได้จากการทำบุญตามศรัทธาของญาติโยม และเมื่อบุคคลที่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้แสวงหารายได้ตามจำนวนที่ต้องการแล้ว ก็มักจะลาสิกขาออกไปจากวัด และนำเงินที่ได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุไปใช้ในกิจการส่วนตัว การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารจัดการ ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว โดยวิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ซึ่งจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศนั้น ควรมีไวยาวัจกรประจำวัดทำหน้าที่เก็บรักษาและบริหารจัดการให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ และเมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นไม่เกินหนึ่งล้านบาท โดยส่วนที่เกินกว่าหนึ่งล้านบาทนั้นให้ตกเป็นของวัด เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมไม่ให้บุคคลที่เข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แสวงหารายได้จากการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แล้วนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในกิจการส่วนตัว

คำสำคัญ : ทรัพย์สินของพระภิกษุ ; สมณเพศ ; ไวยาวัจกร

Abstract

Nowadays, there are many people who are ordained as monks. to seek income from being a monk Because the monks during the monkhood often earn income from making merit according to the faith of their relatives. and when a person who has been ordained as a monk has sought the required amount of income often leave the temple and used the money earned during his time as a monk to use in private affairs This research therefore aims to study concepts, theories, research and other related literature. and find appropriate legal measures to manage property given by a person to a monk during monasticism When that monk has passed away The research method was a qualitative research and documented research method. which from the research study The researcher saw that property given by a person to a monk during the consecration There should be a temple watcher who is responsible for keeping and managing the monks during the monastic sex. and when that monk has passed away Such property shall belong to a person who has been ordained not more than one million baht. Any portion exceeding one million baht shall belong to the temple. in order to prevent and control people who come to be ordained as monks seeking income from ordination as a monk and use that property for personal use.

Keywords: property of a monk; ascetics; churchwarden

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันนั้น แม้ชาวไทยส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชน กล่าวคือ ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่คนไทยนับถือและสืบทอดกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดย ประชากรของประเทศไทย ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 92.52) รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 5.41) ศาสนาคริสต์ (ร้อยละ 1.21) และผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีศาสนา (ร้อยละ 0.86)²⁷ แต่ส่วนใหญ่มักเป็นกันตามจารีต ประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามสามะโนครวั มักไม่ค่อยได้มีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ศึกษาพระพุทธรศาสนา ได้เท่าที่ควร เมื่อชายไทยอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ต้องอุปสมบทเพื่ออันสงฆ์ที่จะพึงได้แก่ตนเอง พึงได้แก่ผู้อื่น ตอบแทนบุญคุณและสร้างความปลื้มปิติยินดีให้กับบิดามารดาและผู้มีพระคุณทุกคน และอันสงฆ์ที่จะพึงได้แก่ พระศาสนา เพื่อสืบทอดพระพุทธรศาสนาให้คงอยู่

แต่อย่างไรก็ดี เมื่อในสังคมไทยเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือถดถอย ทำให้การลงทุนและการจ้างงานลดลง การว่างงานเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนมีรายได้ลดลงไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ในประเทศไทย ในปัจจุบันมีบุคคลจำนวนมากที่อุปสมบทเพื่อเข้าไปแสวงหารายได้จาก การเป็นพระภิกษุ เนื่องจาก การเป็นพระภิกษุนั้น ในระหว่างสมณเพศมักจะมีรายได้จากการทำบุญตามศรัทธาของญาติโยมทั้งหลาย ทั้งในรูปแบบของสิ่งของและปัจจัย (เงิน) ผ่านทางการบิณฑบาต กิจนิมนต์ การรับถวายจากแหล่งต่าง ๆ และอื่น ๆ ตามโอกาสและพิธีทางศาสนาและเมื่อบุคคลที่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ได้สึกออกไปก็นำทรัพย์สินนั้นติดตัวไปด้วย ได้ เพราะมาตรา 1599 กำหนดว่า “เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท” ดังนั้น เมื่อบุคคลนี้ สึก ทรัพย์สินนั้นจะตกเป็นของบุคคลนั้น และเมื่อบุคคลที่เป็นพระภิกษุนั้นถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินนั้นจะตกแก่ ทายาทของบุคคลนั้น เช่นนี้ เมื่อบุคคลที่ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้แสวงหารายได้ตามจำนวนที่ตนต้องการแล้ว ก็มักจะลาสิกขาออกไปจากวัด และนำเงินที่ได้มาระหว่างเป็นพระภิกษุนั้นไปใช้ในกิจการส่วนตัว งานวิจัยฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาเพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว
2. เพื่อศึกษากฎหมายไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

²⁷ ศูนย์ข้อมูลกลางด้านศาสนา, แผนภูมิแสดงสัดส่วนผู้นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอื่น ๆ ของกรมการปกครอง, สืบค้น วันที่ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://eservice.dra.go.th/religion/buddhism?type=10&fbclid=IwAR257mxquOAS0pinYwkbGHUta5UT9h_afvdkr8CxMpdc5p7D3SYBgj6gzY.

3. เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุ ในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้ทำวิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารทางกฎหมาย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ พระธรรมนูญบัญญัติ งานวิจัย บทความทางวิชาการ วารสาร ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ และกฎหมาย ต่างประเทศ เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุ ในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอุปสมบทของพระภิกษุ เช่น

1.1 ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1.1.1 ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุโดยเสนาหา ในฐานะที่เป็นพระภิกษุตามพระพุทธศาสนา กล่าวคือ การทำบุญตามศรัทธาของญาติโยมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของสิ่งของและปัจจัย (เงิน) ผ่านทางการบิณฑบาต การถวายในพิธีกรรมทางศาสนา หรือตามกิจนิมนต์ในโอกาสต่าง ๆ

1.1.2. ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุโดยเสนาหา ในฐานะส่วนตัวที่เป็นบุคคลทั่วไป กล่าวคือ บุคคลได้ยกทรัพย์สินให้กับพระภิกษุโดยเสนาหา โดยทรัพย์สินที่ยกให้มิได้เกี่ยวกับการเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา แต่เป็นการยกให้ในฐานะบุคคลทั่วไป เช่น นาย ก. เป็นเพื่อนกับพระภิกษุ ข. มาก่อนที่พระภิกษุ ข. จะอุปสมบท โดยตอนที่พระภิกษุ ข. ยังไม่ได้อุปสมบทนั้น พระภิกษุ ข. ได้เคยช่วยเหลือนาย ก. เกี่ยวกับเรื่องงาน และนาย ก. ยังไม่ได้ตอบแทนบุญคุณ ต่อมาในภายหลังนาย ก. มีฐานะดีขึ้น จึงต้องการ ตอบแทนในฐานะที่เป็นเพื่อนกัน จึงได้ยกที่ดินให้พระภิกษุ ข. ในฐานะบุคคลที่ไม่เกี่ยวกับพระภิกษุเลย เป็นต้น²⁸

1.2 ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมา มรดก คือ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตาย ตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 โดยมรดกที่เป็นทรัพย์สิน เช่น บ้าน ที่ดิน สร้อยคอ แหวน เป็นต้น มรดกที่เป็นสิทธิ เช่น สิทธิตามสัญญาซื้อขาย เป็นต้น มรดกที่เป็นหน้าที่ เช่น หน้าที่ของผู้เช่าตามสัญญาเช่า เป็นต้น มรดกที่เป็นความรับผิด เช่น ความรับผิดตามสัญญากู้ยืมเงิน เป็นต้น²⁹

ผู้มีสิทธิรับมรดกเรียกว่าทายาท โดยทายาทแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

²⁸ จตุรนต์ ชุ่มชุมภู, ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2557), น. 67.

²⁹ กนกลักษณ์ จุยมณี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก, (สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด, 2558), น. 5-6.

1. ทายาทโดยธรรม หมายถึง บุคคลที่กฎหมายบัญญัติให้มีสิทธิรับมรดก โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 คือ ญาติของเจ้ามรดกและคู่สมรสของ เจ้ามรดก³⁰ โดยทายาทโดยธรรมประเภทญาติของเจ้ามรดก มี 6 ลำดับ คือ 1. ผู้สืบสันดาน 2. บิดามารดา 3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน 5. ปู่ ย่า ตา ยาย 6. ลุง ป้า น้า อา

2. ผู้รับพินัยกรรม หมายถึง บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกมรดกให้ โดยพินัยกรรมมีลักษณะสำคัญ คือ ต้องมีการแสดงเจตนา กำหนดการเผื่อตายในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือในการต่าง ๆ ของตน เพื่อให้มีผลบังคับได้ตามกฎหมายต่อเมื่อตนถึงแก่ความตายแล้ว ต้องเป็นคำสั่งครั้งสุดท้าย และต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด³¹ สำหรับทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมาในระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะได้อะไรมาในฐานะทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม มรดกนั้นเป็นทรัพย์สินที่ได้มาในฐานะบุคคลทั่วไป ไม่เกี่ยวกับการที่บุคคลนั้นเป็นพระภิกษุตามพระพุทธศาสนา

1.3 ดอกผลของทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท อาจเป็นกรณีที่บุคคลมีทรัพย์สินอยู่ก่อนที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ซึ่งทรัพย์สินนั้นอาจมีดอกผลงอกเงยเพิ่มขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็ดอกผลธรรมดา เช่น ผลไม้ น้ำมันสัตว์ ลูกสัตว์ ขนสัตว์ เป็นต้น หรือดอกผลนิตินัย เช่น ค่าเช่า ดอกเบี้ย เป็นต้น หรือกรณีที่บุคคลได้ประกอบธุรกิจอยู่ก่อนจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ซึ่งในระหว่างเวลาที่บุคคลนั้นได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ธุรกิจนั้นยังคงมีการดำเนินกิจการอยู่และได้ก่อให้เกิดดอกผลโดยนิตินัย เช่น กำไร เงินปันผล เป็นต้น

1.4 เงินตามตำแหน่งและสมณศักดิ์ เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคุณ เป็นต้น³²

1.5 ทรัพย์สินที่ได้มาในกรณีอื่น ๆ เช่น เงินบำนาญตกทอด เงินที่ได้มาตามสัญญาประกันชีวิตของบุคคลอื่น ค่าสอนหนังสือ ฯลฯ

2. พระธรรมวินัยเกี่ยวกับการรับเงินทองของพระภิกษุ

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับเฉพาะปัจจัยสี่และอัฐฐบริขารหรือของใช้ที่จำเป็น 8 อย่าง ได้แก่ ผ้าสามผืนสำหรับนุ่งห่ม (จีวร สบง สังฆาฏิ) บาตร มีดโกน เข็ม ประคด ที่กรองน้ำ และอื่น ๆ ที่ทรงอนุญาตเพิ่มเติม เพราะจำเป็นต่อการดำรงชีวิต แต่เงินทองหรือทรัพย์สินใดก็ตามที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุไม่ได้รับ โดยหากพระภิกษุรับมา ก็จะถือว่าเป็นอาบัตินิสสัคคิยาจิตตีย์ พระภิกษุ

³⁰อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2557), น. 51.

³¹พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2548), หน้า 262.

³²นัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 17 (1) (มกราคม – เมษายน 2553), น. 65. (บรรณานุกรม 55-85.)

องค์นั้นสละคืนสิ่งของที่ได้รับมาแก่หมู่คณะสงฆ์ (ส่วนกลาง) พร้อมกับการปลงอาบัติ กล่าวคือ การยอมรับว่าสิ่งที่ได้กระทำนั้นเป็นความผิดและปฏิญาณว่าจะระมัดระวังสำรวมไม่กระทำผิดอีก³³

3. แนวความคิดในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ

หากพระภิกษุรับเงินทอง รวมถึงอะไรก็ตามที่มีคุณค่าคล้ายเงินทอง เช่น เช็ค บัตรเอทีเอ็ม บัตรกดเงินสด บัตรเครดิต ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นการส่วนตัวหรือส่วนรวมนั้น ย่อมเป็นอาบัติเพราะผิดพระวินัยบัญญัติ แต่ในปัจจุบัน การจัดการกับทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุนั้น เนื่องจากไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน วิธีการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์จึงมีความแตกต่างกัน เช่น การเปิดบัญชีส่วนตัว การเก็บไว้ในกุฏิ เป็นต้น³⁴

ดังนั้น นักวิชาการจึงได้เสนอแนวความคิดในการจัดการทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ ดังนี้

1. จัดตั้งกองทุนของวัด โดยพระภิกษุบริหารจัดการกันเองภายในวัด³⁵
2. ให้ไวยาวัจกรบริหารจัดการเบิกจ่ายให้แก่พระภิกษุ โดยไวยาวัจกร หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิยัตยภัต และดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย³⁶ โดยการแต่งตั้งไวยาวัจกรของวัด เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ที่จะต้องทำการปรึกษาพระภิกษุสงฆ์ในวัด เพื่อพิจารณาคัดเลือก โดยเมื่อมีมติเห็นชอบในคฤหัสถ์ผู้ใดแล้ว เจ้าอาวาสก็จะแต่งตั้งคฤหัสถ์ผู้นั้นให้เป็นไวยาวัจกร โดยการอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอ ซึ่งไวยาวัจกรมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ข้อ 7³⁷
3. ให้กัปปิยการหรือผู้มีจิตศรัทธาเป็นผู้ถือเงินและทองนั้นไว้ให้ แล้วเปลี่ยนเป็นปัจจัยสี่ที่เหมาะสมกับความต้องการของสงฆ์ ก็จะไม่เป็นอาบัติ
4. ให้พระภิกษุสงฆ์ทำบัญชีรายได้แจ้งเจ้าอาวาส

4. วัตถุประสงค์ของการอุปสมบท

พระภิกษุส่วนใหญ่อุปสมบทตามประเพณีที่เคยถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ตามความเชื่อที่ว่า บุตรชายทุกคนก่อนจะแต่งงาน สมควรอุปสมบทเพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดา ก่อน หลังจากนั้นจึงค่อยสึกออกมามีครอบครัว รองลงมาเป็นการอุปสมบทเพื่อที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยและวิชาการที่สถาบันสงฆ์

³³สมพรนุช ต้นศรีสุข, การรับและจำหน่ายทรัพย์มรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ, *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48 (1) (มีนาคม 2562), หน้า 144-145.

³⁴दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 62, 71.

³⁵दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 81.

³⁶ธีรภัทร์ นาถสีโล, ไวยาวัจกรกับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4, *วารสาร มจร เลย์ ปริทัศน์*, 2 (2) (พฤษภาคม – สิงหาคม 2564), น. 153.

³⁷นรา ถิ่นนัยธร, (2564), สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564), น. 104-105.

จัดให้ และประการสุดท้าย คือ บวชเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้มีอุปการะคุณทั้งที่ล่วงลับไปแล้วและที่ยังมีชีวิตอยู่ บวชเพื่อสืบทอดพระศาสนา บวชเพราะศรัทธา³⁸

5. สถิติการบวช

จากสถิติบุคลากรทางศาสนาในประเทศไทย ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ซึ่งได้รับข้อมูลมาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี) ระบุว่า บุคคลที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุและสามเณรของประเทศไทยในปี พ.ศ.2560-2563 มีจำนวนดังต่อไปนี้ ปี พ.ศ. 2560 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 267,848 คน สามเณรจำนวน 49,152 คน ปี พ.ศ. 2561 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 281,058 คน สามเณรจำนวน 44,430 คน ปี พ.ศ. 2562 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 215,871 คน สามเณรจำนวน 36,980 คน ปี พ.ศ. 2563 มีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวน 205,513 คน สามเณรจำนวน 33,510 คน³⁹

จากสถิติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าในปัจจุบัน คนไทยมีการอุปสมบทน้อยลงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของพระภิกษุ และสามเณรกับจำนวนของประชากรของประเทศไทย และคนไทยมีการอุปสมบทน้อยลงเรื่อย ๆ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว ของ ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์ ปี 2553 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาว่าการที่พระสงฆ์มีทรัพย์สินส่วนตัวขัดกับหลักพระธรรมวินัยหรือไม่ 2. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีทรัพย์สินส่วนตัวของพระสงฆ์ที่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบัน 3. เพื่อเสนอแนะวิธีที่จะไม่ให้พระสงฆ์มีทรัพย์สินส่วนตัว ผลการวิจัยพบว่า การมีรายได้ของพระสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นการส่วนตัวหรือส่วนรวม ย่อมผิดพระวินัยบัญญัติ ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้มีข้อเสนอแนะหลายประการ เช่น ตั้งกองทุนของวัดเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เงินกึ่งกลางของวัดให้ ไวยาวัจกรทำหน้าที่ดูแลการเงินประจำวัด เป็นต้น⁴⁰

6.2 ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามเณรและการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ ของ นายจตุรงค์ ชุ่มชุมภู ปี 2557 วัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการตกทอดแห่งทรัพย์สินมรดก ระหว่างสามเณรที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ 2. เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เป็นธรรมในเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามเณรที่เป็นพระภิกษุกับคู่สมรส ผลการวิจัยพบว่า ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอุปสมบทนั้น เมื่อภายหลังพระภิกษุสึกออกมา ทรัพย์สินที่ได้มาในฐานะบุคคลที่ไม่เกี่ยวกับพระภิกษุตามพระพุทธศาสนานั้น เช่น

³⁸จ้านงค์ อติวัฒนสิทธิ์, พฤติกรรมการบวชของคนไทย (รายงานผลการวิจัย), (กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538), น. 48.

³⁹สำนักงานสถิติแห่งชาติ .(2566).สถิติบุคลากรและศาสนสถานทางศาสนาในประเทศไทย.สืบค้นวันที่ 11สิงหาคม 2566, จาก http://ittdashboard.nso.go.th/preview.php?id_project=56.

⁴⁰ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 56, 71, 81.

การรับมรดก เป็นต้น พระภิกษุควรนำทรัพย์สินมาใช้สอยภายหลังที่ท่านได้สึกออกมาแล้ว แต่ทรัพย์สินที่ได้จากการทำบุญให้กับพระพุทธศาสนานั้น ควรตกเป็นของวัดที่พระภิกษุได้สังกัด เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไป⁴¹

6.3 ปัญหาทางกฎหมายของการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุหลังมรณภาพในประเทศไทย
ของนางสาวจิราภรณ์ เชียงราย และคณะ ปี 2566 วัตถุประสงค์งานวิจัย คือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายเกี่ยวกับการรับและการตกทอดมรดก และวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของมาตรา 1623 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการตกทอดทรัพย์มรดกของพระภิกษุในประเทศไทยให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่า มาตรา 1623 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างอุปสมบท ตกเป็นของวัดเมื่อพระภิกษุมรณภาพนั้น ไม่เป็นธรรมแก่ทายาท จึงควรแก้ไขโดยกำหนดให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกทอดไปยังทายาทพระภิกษุ⁴²

7. กฎหมายไทย

7.1 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

7.1.1 กรณีพระภิกษุมรณภาพในระหว่างอุปสมบท

7.1.1.1 ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างอุปสมบท ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุ หรือทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมรดกมา หรือดอกผลของทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท หรือเงินตามตำแหน่งและสมณศักดิ์ หรือทรัพย์สินที่ได้มาในกรณีอื่น ๆ และไม่ว่าพระภิกษุจะนำทรัพย์สินเหล่านั้นมาไว้ที่วัดที่จำพรรษาหรือไม่ก็ตาม หากพระภิกษุยังไม่มรณภาพพระภิกษุมีสิทธิจำหน่ายโอนใช้สอยหรือยกให้ใครในขณะมีชีวิต หรือจะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดก็สามารถทำได้ แต่ถ้าพระภิกษุยังมีทรัพย์สินที่เหลืออยู่ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นมรณภาพ ทรัพย์สินเหล่านั้นจะตกแก่วัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1623⁴³

อนึ่ง ข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 อาจไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ที่ถวายทรัพย์ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ ที่ต้องการให้ทรัพย์นั้นตกได้แก่วัด และเป็นช่องว่างของกฎหมายที่จะทำให้พระภิกษุสงฆ์แสวงหาประโยชน์ส่วนตัวได้ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย โดยกำหนดให้ทรัพย์นั้นตกได้แก่วัด

⁴¹จตุรนต์ ชุ่มชุมภู, เรื่องเดิม, น. 5, 86-87.

⁴²จิราภรณ์ เชียงรายและคณะ, ปัญหาทางกฎหมายของการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุหลังมรณภาพในประเทศไทย, การประชุมวิชาการระดับชาติทางนิติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2566, (สงขลา : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2566), น. ก, 16.

⁴³พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2548), หน้า 160.

เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของผู้ที่ถวายทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุสงฆ์ และลดช่องทางการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวของพระภิกษุสงฆ์ อันจะนำไปสู่การสืบทอดพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืนตลอดไป⁴⁴

7.1.1.2 ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาก่อนอุปสมบท ทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบท ทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ ถ้าบุคคลผู้นี้ได้มาก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และทรัพย์สินนั้นไม่ว่าจะนำเข้ามาไว้ในวัดหรือไม่ก็ตาม เมื่อพระภิกษุถึงแก่ภรรณภาพ ทรัพย์สินเหล่านั้นไม่ตกเป็นสมบัติของวัด แต่ให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น คือ พระภิกษุรูปที่มีภรรณภาพนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้ เช่น พระภิกษุยกทรัพย์สินที่ได้มาก่อนอุปสมบทให้บุคคลใดไปแล้วหรือทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้บุคคลใด ทรัพย์สินนั้นก็ตกแก่ผู้รับการยกให้หรือผู้รับพินัยกรรมแล้วแต่กรณี⁴⁵

7.1.2 กรณีพระภิกษุสึกจากสมณเพศแล้วถึงแก่ความตาย เมื่อพระภิกษุได้ลาสิกขา และต่อมาได้ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของบุคคลนั้นทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนอุปสมบท หรือทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างอุปสมบท หรือทรัพย์สินที่ได้มาหลังจากลาสิกขา ย่อมตกแก่ทายาทของบุคคลนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599

7.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ดังนี้

7.2.1 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ไม่ได้กำหนดให้ทุกวัดต้องมีไวยาวัจกรทำหน้าที่เก็บรักษาและเบิกจ่ายเงินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศเนื่องจากมีผู้ยกให้

7.2.2 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ไม่ได้กำหนดว่าทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่าง สมณเพศเนื่องจากมีผู้ยกให้ เมื่อพระภิกษุลาสิกขา ทรัพย์สินนั้นต้องตกแก่วัด ดังนั้น ทรัพย์สินดังกล่าวจึงตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทเป็นพระภิกษุนั้น

8. กฎหมายต่างประเทศ

8.1 ประเทศศรีลังกา ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของพระภิกษุ พระภิกษุจึงสามารถจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินดังกล่าวอย่างไรก็ได้ ซึ่งการที่พระภิกษุสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ นั้น ประชาชนชาวศรีลังกาไม่ได้มองว่าเป็นปัญหา เพราะประชาชนชาวศรีลังการับรู้กันว่าพระภิกษุคือผู้ที่ช่วยเหลือคนที่ยากไร้ และในประเทศศรีลังกา ไม่ค่อยพบปัญหาที่บุคคลเข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อหวังประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้รับจากความศรัทธาของประชาชน เพราะพระภิกษุศรีลังกาไม่นิยมลาสิกขากัน เพราะหากลาสิกขาไป คนในสังคมจะไม่ให้การยอมรับ และจะหางานทำได้ยาก ประกอบกับ

⁴⁴กริณา พุทธรัตน์, สิทธิของวัดในทรัพย์สินมรดกของพระภิกษุตามกฎหมาย, วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 6 (1) (มกราคม-มิถุนายน 2560), น. 9.

⁴⁵พรชัย สุนทรพันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 167.

การเรียนมีความแตกต่างกัน ทำให้พระภิกษุที่ตัดสินใจลาสิกขา เมื่อกลับไปเป็นฆราวาสแล้วก็ทำได้เพียงแค่อ่านหนังสือเกี่ยวกับทางศาสนาเท่านั้น ไม่สามารถไปทำงานอื่น ๆ หรือเป็นข้าราชการได้⁴⁶

8.2 ประเทศพม่า เมื่อพระภิกษุได้รับการถวายทรัพย์สินจากพุทธศาสนิกชนมาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ทรัพย์สินเหล่านั้นก็จะตกเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของพระภิกษุ พระภิกษุจะจำหน่ายจ่ายโอนอย่างไรก็ได้ ซึ่งในระหว่างสมณเพศ ส่วนใหญ่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการถวายของพุทธศาสนิกชนดังกล่าว พระภิกษุก็ใช้ในการดำรงชีพของตน และหากมีเหลือก็มักจะแบ่งปันระหว่างพระภิกษุด้วยกัน แต่หากพระภิกษุลาสิกขา พระภิกษุก็มีสิทธินำเอาทรัพย์สินที่ได้รับในระหว่างสมณเพศนั้นกลับบ้านไปได้⁴⁷

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยเห็นว่าควรกำหนดมาตรการทางกฎหมาย ในการบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ดังนี้

1. ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ในฐานะที่เป็นพระภิกษุตามพระพุทธศาสนา เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ทรัพย์สินดังกล่าวสมควรตกแก่วัด เนื่องจากทรัพย์สินนั้นผู้มีจิตศรัทธาหรือประชาชนตั้งใจถวายให้แก่พระภิกษุในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา มิได้เจตนาถวายให้แก่พระภิกษุเป็นทรัพย์สินส่วนตัว เช่นนี้หากมีการนำทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างอุปสมบทออกไปใช้เมื่อลาสิกขาจึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะเป็นทรัพย์สินที่ได้รับจากความเชื่อความศรัทธาของประชาชน อีกทั้งพุทธศาสนิกชนได้ถวายให้แก่พระภิกษุเพื่อใช้ในระหว่างอุปสมบทเป็นพระภิกษุ

2. ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ในฐานะส่วนตัวที่เป็นบุคคลทั่วไป เมื่อพระภิกษุนั้นได้ลาสิกขาแล้ว ทรัพย์สินดังกล่าวสมควรตกแก่วัด เนื่องจากเมื่อบุคคลใดอุปสมบทเข้ามาเป็นพระภิกษุแล้ว พระภิกษุนั้นมีเจตนาที่จะสละจากทางโลกเข้าสู่เพศบรรพชิตอย่างเต็มรูปแบบบุคคลนั้นก็ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว แตะต้อง หรือใช้สอยทรัพย์สินเหล่านั้น

3. เมื่อพระภิกษุลาอุปสมบท ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ ให้ตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นไม่เกินหนึ่งล้านบาท โดยส่วนที่เกินกว่าหนึ่งล้านบาทนั้นให้ตกเป็นของวัด เช่น มีบุคคลยกทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศจำนวน 2,000,000 บาท แล้วในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้น พระภิกษุได้มีการจำหน่ายจ่ายโอนไป เมื่อพระภิกษุลาสิกขา ปรากฏว่าทรัพย์สินดังกล่าวเหลืออยู่เพียง 1,500,000 บาท ดังนี้ บุคคลที่เคยอุปสมบทนั้นจะมีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวเพียง 1,000,000 บาท ส่วนอีก 500,000 บาท ให้ตกเป็นของวัด เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมไม่ให้บุคคลที่เข้ามาอุปสมบทเป็นพระภิกษุแสวงหารายได้จากการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ แล้วนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในกิจการส่วนตัว

⁴⁶นรา ถิ่นนัยธร, (2564), *สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์ดุสิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า176 - 177.

⁴⁷นรา ถิ่นนัยธร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 162-163.

4. พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุรับเฉพาะปัจจัยสี่และอัฐฐบริขารหรือของใช้ที่จำเป็น 8 อย่าง เท่านั้น ส่วนเงินทองหรือทรัพย์สินใดที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุไม่ได้รับ โดยหากพระภิกษุรับมา ก็จะถือว่าเป็นอาบัติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีไวยาวัจกรประจำวัดทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทองหรือทรัพย์สินใดที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศ โดยมีหน้าที่จัดทำบัญชีทรัพย์สิน เก็บรักษาทรัพย์สิน และเบิกจ่ายทรัพย์สินให้แก่พระภิกษุใช้จ่ายตามสมควรในระหว่างที่พระภิกษุอยู่ในสมณเพศ และประการสำคัญ การกำหนดให้ไวยาวัจกรทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทองหรือทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศดังกล่าว จะเป็นประโยชน์ในการควบคุมและตรวจสอบทรัพย์สินที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศ ว่ามีทรัพย์สินที่บุคคลอื่นยกให้ในระหว่างสมณเพศจำนวนเท่าใด อันจะเป็นการง่ายต่อการจัดแบ่งทรัพย์สินเมื่อพระภิกษุได้ลาสิกขาออกไปจากวัด

อภิปรายผล

1. งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเสนอว่า ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุลาสิกขาบท ให้ตกเป็นของบุคคลที่เคยอุปสมบถนั้นไม่เกินหนึ่งล้านบาท โดยส่วนที่เกินกว่าหนึ่งล้านบาทนั้น ให้ตกเป็นของวัด สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามเณรและการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ ของนายจตุรนต์ ชุ่มชุมภู ปี 2557 ซึ่งเสนอว่า ทรัพย์สินที่ได้มาจากการทำบุญให้กับพระพุทธศาสนานั้น ควรตกให้แก่วัด เพื่อบำรุงทำนุศาสนาสืบต่อไป⁴⁸

2. งานวิจัยฉบับนี้ซึ่งเสนอว่า ควรมีไวยาวัจกรประจำวัดทำหน้าที่บริหารจัดการเงินทองหรือทรัพย์สินใดที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ที่พระภิกษุได้รับมาในระหว่างสมณเพศ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องไวยาวัจกรกับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ของพระปลัดธีรภัทร์ นาสีโล ปี 2564 ซึ่งเสนอว่า ให้ธนาคารพุทธศาสนาทำหน้าที่เสมือนเป็นไวยาวัจกรในการดูแลทรัพย์สินของพระภิกษุทุกวัด ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และต้องตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส⁴⁹

ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดว่า มาตรา 521/1 ทรัพย์สินที่มีบุคคลยกให้แก่พระภิกษุในระหว่างสมณเพศ เมื่อพระภิกษุลาสิกขาแล้ว เฉพาะทรัพย์สินดังกล่าวที่ไม่เกินหนึ่งล้านบาท ให้ตกเป็นของบุคคลที่เคยเป็นพระภิกษุนั้น และส่วนที่เกินหนึ่งล้านบาทให้ตกแก่วัดที่เคยเป็นภุมิลำเนาของพระภิกษุนั้น

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยกำหนดให้ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างสมณเพศ เนื่องจากมีบุคคลถวายให้ นั้น ให้แต่ละวัดต้องมีไวยาวัจกรประจำวัดเพื่อทำหน้าที่จัดทำบัญชี

⁴⁸จตุรนต์ ชุ่มชุมภู, เรื่องเดิม, น. 5, 86-87.

⁴⁹คนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, เรื่องเดิม, น. 82.

ทรัพย์สิน เก็บรักษาเงินดังกล่าว และเบิกจ่ายเงินให้แก่พระภิกษุใช้จ่ายตามสมควรในระหว่างที่พระภิกษุอยู่ในสมณเพศ

บรรณานุกรม

- กนกลักษณ์ จุยมณี. (2558). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. สงขลา: บริษัทนำศิลป์โฆษณา จำกัด.
- จตุรนต์ ชุ่มชุมภู. (2557). ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา และการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุ. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. พฤติกรรมการบวชของคนไทย. (รายงานผลการวิจัย). (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2538).
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2553). พระสงฆ์กับทรัพย์สินส่วนตัว. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 17 (1), 55-85.
- ธีรภัทร์ นาดีโล. (2564). วิเคราะห์การกับการบริหารจัดการวัดโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 4. *วารสาร มจร เลย์ปริทัศน์*, 2 (2), น. 150-159.
- นรา ถิ่นนัยธร. (2564). สิทธิทางทรัพย์สินของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- พรชัย สุนทรพันธุ์. (2548). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา.
- ภริณา พุทธรัตน์. (2560). สิทธิของวัดในทรัพย์มรดกของพระภิกษุตามกฎหมาย. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 6 (1), น. 1-9.
- สมพรนุช ตันศรีสุข. การรับและจำหน่ายทรัพย์มรดกของพระภิกษุ: ความสัมพันธ์กับพระวินัยและปัญหาในทางปฏิบัติ. *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48 (1) (มีนาคม 2562), น 139-160.
- อาจารย์ มีอินทร์เกิด มีสิทธิ์. (2557). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

เอกสารการประชุมวิชาการ (proceedings)

- จิราภรณ์ เชียงรายและคณะ. (2566). ปัญหาทางกฎหมายของการตกทอดทรัพย์สินของพระภิกษุหลังมรณภาพในประเทศไทย. *การประชุมวิชาการระดับชาติทางนิติศาสตร์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2566*. (หน้า 57, 64). สงขลา : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศูนย์ข้อมูลกลางด้านศาสนา. แผนภูมิแสดงสัดส่วนผู้นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอื่น ๆ ของกรมการปกครอง. สืบค้นวันที่ 5 สิงหาคม 2566. จาก https://eservice.dra.go.th/religion/buddhism?type=10&fbclid=IwAR257mxquOAS0pInYwkbGHUta5UT9h_afvdkr8CxMpdc5p7D3SYBgcj6gzY.

การศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

STUDY THE EFFICIENCY OF PUBLIC SERVICE
TO THE STATE WELFARE CARD POLICY
IN RANGNOK SUBDISTRICT, SAM NGAM DISTRICT, PHICHIT PROVINCE

มงคล เจริญสุข¹ หนึ่งฤทัย ศรีสุกใส²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการ ปัญหาการให้บริการประชาชน และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ในตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำนวน 380 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA: Analysis of Variance)

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.3 อายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 41.3 ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม คิดเป็น ร้อยละ 68.7 รายได้ต่อปีอยู่ที่ 30,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 80.3 การประเมินผลประสิทธิภาพ การให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในภาพรวม อยู่ในระดับพอใจมาก ($\bar{X}= 3.70$) จำแนก ตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ด้านเพศ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ แตกต่าง กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ การให้บริการประชาชน บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

Abstract

The purposes of this descriptive research included the following: 1) The efficiency of public services to the state welfare card policy 2) The service problem of public services to the state welfare card policy and 3) The solutions of public services to the state welfare card policy. The samples consisted of 380 members of personal from Rangnok Subdistrict, Sam Ngam District, Phichit Province. A questionnaire was Employed for data collection and statistics used for data analysis were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and One-way ANOVA.

The results of the study found that: The subjects were male for 51.3 percent, aged 41-50 years for 50.5%, graduated from high school/vocational certificate, for 41.3%, engaged in agriculture for 68.7% and income at 30,000-100,000 baht for 80.3%. Assessment of public service efficiency towards the overall policy of the welfare card of the state was at the high level (\bar{x} = 3.70). Classified On the basis of the personal characteristics, it was found that the gender factor, it was no statistically significant difference at .05 level. In terms of age, education level, occupation and income factor, it was indicated that there was statistically significant difference at .05 level.

Keywords: Efficiency, Public Service, State Welfare Card.

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทย มีปัญหาด้านสังคมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เป็นต้น ความรู้สึกมักสว่นทางกับสถิติจำนวนความจนที่ปรากฏ เห็นได้ชัดเจนในแถบชุมชนชนบท และสิ่งที่กระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมชนบทไทยมาก คงหนีไม่พ้นเรื่อง “ปัญหาความยากจน” ซึ่งปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยมานานเป็นภาวะที่มีความขาดแคลนและไม่มี ความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ มีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เพราะมีความแตกต่างกันในด้านเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคนจน กลุ่มคนรวยและกลุ่มคนชนชั้นกลางที่มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัญหาความยากจนนั้นส่งผลให้ประชาชนกลุ่มของคนจนเกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งการแก้ไขปัญหาความยากจนจึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ที่ผู้บริหารประเทศทุกรัฐบาลให้ความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาโดยตลอด เพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับประชาชนที่ด้อยโอกาสและมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในระยะยาว ดังนั้น นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของทุกรัฐบาลต้องสามารถตอบสนอง และสามารถแก้ไขสภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจของทุกรัฐบาล ที่ต้องการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนที่มีปัญหาด้านความยากจน ได้รับการแก้ไขสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต และลดช่องว่างระหว่างกลุ่มคนจน กลุ่มคนรวยและกลุ่มคนชนชั้นกลาง ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ให้มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น (Aungreutai, 2554)

สำหรับประเทศไทยปัญหาความยากจนจึงเป็นปัญหาสำคัญ และยังเป็นที่จะต้องหาแนวทางในเยียวยาแก้ไข โดยผ่านนโยบายที่มาตรการต่างๆ ของรัฐ ในการปรับปรุงระบบสวัสดิการและบริการขั้นพื้นฐาน ให้มีความสามารถครอบคลุมและมีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในสังคม และเปิดโอกาสให้ประชาชนในสังคมทุกระดับ สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกันและเกิดความเป็นธรรม เพื่อลดช่องว่างความยากจนและทำให้เกิดการกระจายรายได้ ที่มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ซึ่งนโยบายของภาครัฐที่เน้นในเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมา ได้ผลแค่ในบางกลุ่มเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถที่จะลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่ากลุ่มคนจนจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ก็ยังไม่ช่วยลดช่องว่างของรายได้ที่สูงสุดกับรายได้ที่ต่ำที่สุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องชั่งน้ำหนักในการที่จะออกนโยบายอย่างรอบด้าน เพราะในบางนโยบายมีทั้งผลดีและผลเสียโดยเฉพาะนโยบายที่กระตุ้นด้านเศรษฐกิจและนโยบายด้านต่างๆ (สำนักโฆษกสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2561, หน้า 5)

จากความพยายามในการแก้ไขปัญหาความยากจน ในรัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยออกนโยบายโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อผู้ที่มีรายได้น้อยซึ่งได้มีบทบาทเข้ามาช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาความยากจน เพื่อช่วยลดค่าครองชีพ ทั้งด้านการซื้อสินค้า และการเดินทาง โดยเริ่มโครงการตั้งแต่ปี 2560 ให้ความช่วยเหลือค่าครองชีพผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เช่นวงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นสำหรับผู้มีรายได้น้อยไม่เกินกว่า 30,000 บาทต่อปี ได้รับ 300 บาทต่อเดือน และผู้ที่มีรายได้น้อยเกินกว่า 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี ได้รับ 200 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ ยังได้รับวงเงินสำหรับค่าโดยสารเดินทาง ค่าสาธารณูปโภคต่างๆ ได้แก่ ค่าก๊าซหุงต้ม ค่าไฟฟ้า และค่าน้ำประปา มากกว่า 1,500 บาทต่อเดือน เนื่องจากที่ผ่านมายังมีกลุ่มตกหล่นที่ไม่สามารถเข้าถึงโครงการและสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ข้อมูล

ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในปัจจุบัน ไม่สามารถสะท้อนข้อมูลของผู้มีรายได้น้อยได้อย่างแท้จริง จึงจำเป็นต้องมีการลงทะเบียนรอบใหม่ในปี 2565 เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการระบุตัวผู้มีรายได้น้อย และทำให้ฐานข้อมูลของประชาชนผู้มีรายได้น้อยเป็นปัจจุบัน โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ 2565 มีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนผู้สนใจลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการทั้งผู้ถือบัตรสวัสดิการฯ เดิมและผู้เข้าข่ายได้รับสิทธิรายใหม่ประมาณ 20 ล้านคน โดยให้คณะผู้บริหารการคลังประจำจังหวัด (คบจ.) เป็นผู้ช่วยประสานงานการลงทะเบียนรอบใหม่ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจในการลงทะเบียนรอบใหม่ และสามารถประสานงานสำหรับการลงทะเบียนในต่างจังหวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาผู้มีรายได้น้อยที่ไม่ได้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และปัญหาผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ไม่ควรได้รับสิทธิ

จากการลงทะเบียนของที่มีรายได้น้อยหรือผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคมทั่วประเทศ ที่เข้าร่วมโครงการนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐผ่านธนาคารของรัฐ ทำให้มีผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทั่วประเทศรวมทั้งสิ้น 11.4 ล้านคน (กรมบัญชีกลาง, 2560: 3) แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้มีการจัดทำสถิติจำนวนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในแต่ละพื้นที่เอาไว้ จึงเป็นการยากที่จะทราบว่า จำนวนผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นจำนวนเท่าใดและอยู่ในพื้นที่ใดมากที่สุด ทำให้การประเมินประสิทธิภาพต่อการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในแต่ละพื้นที่เป็นไปด้วยความลำบากมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ว่ามีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการให้บริการต่อโครงการนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอย่างไร สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงและพัฒนาให้ตรงกับความต้องการและเกิดประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และตรงตามวัตถุประสงค์ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ตั้งไว้หรือไม่ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทำการสำรวจข้อมูลภาคสนามผู้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง แบบเชิงปริมาณที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา จำนวน 380 คน

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลวังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ในเขตตำบลวังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามที่รัฐบาลกำหนด และเป็นผู้ที่ได้ลงทะเบียนเพื่อรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 380 คน จากประชากรทั้งหมดในพื้นที่ตำบลวังนก 5,935 คน ซึ่งวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างของ Toro Yamane เป็นสูตรการคำนวณที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

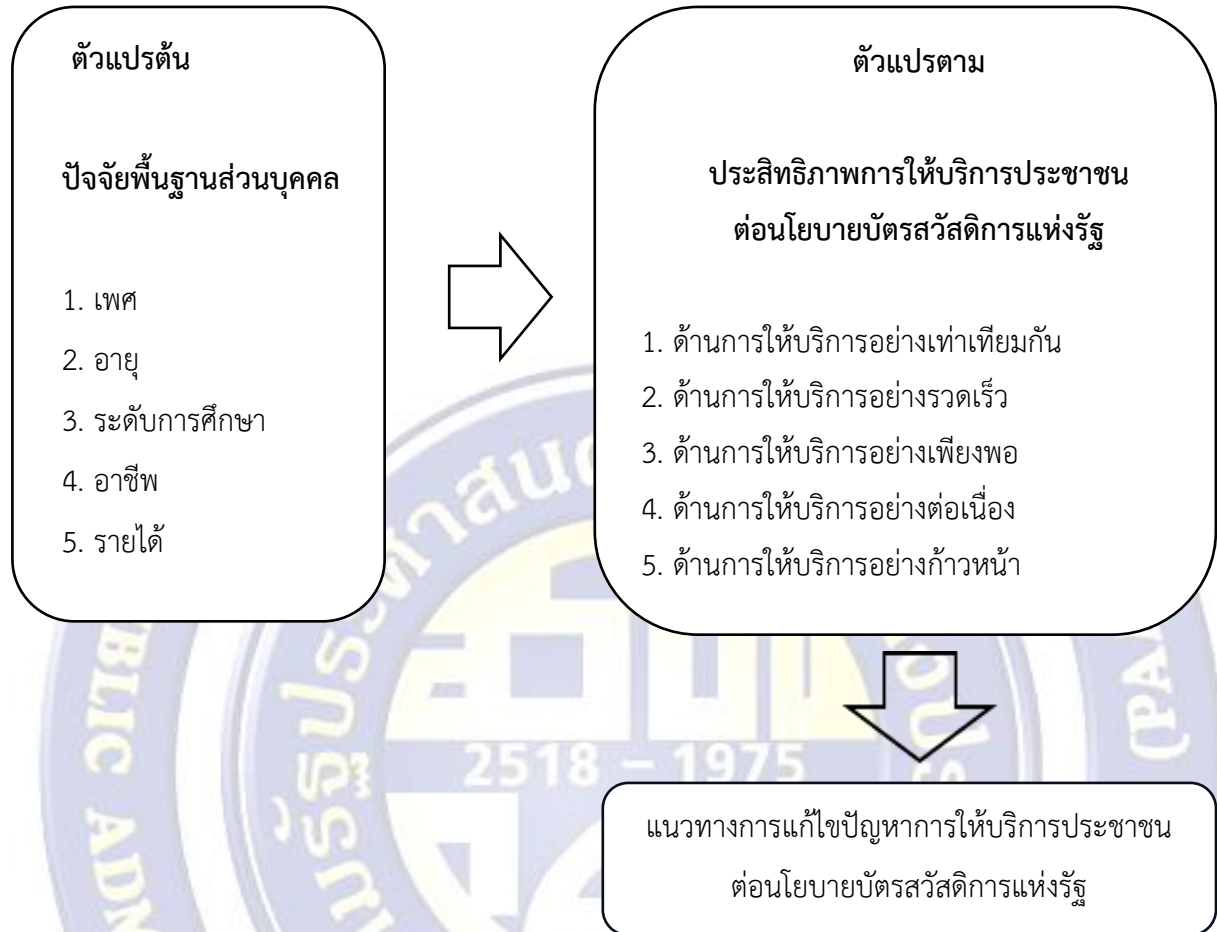
ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้
ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพการให้บริการประชาชน ต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า

4. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้เป็นศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยมีขอบเขตทางด้านเนื้อหาที่ศึกษาตามลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่

- 4.1 ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service)
- 4.2 ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service)
- 4.3 ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)
- 4.4 ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)
- 4.5 ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service)

กรอบความคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการให้บริการต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสว่างมั่ง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับสูง
2. ประชาชนที่มีปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการให้บริการต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสว่างมั่ง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อทราบถึงปัญหาการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสว่างมั่ง จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสว่างมั่ง จังหวัดพิจิตร

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัด พิจิตร ทั้ง 12 หมู่บ้านในตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามที่รัฐบาลกำหนด และเป็นผู้ที่ได้ลงทะเบียนเพื่อรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มีจำนวนประชาชนทั้งหมด 5,935 คน (ที่มา: สำนักทะเบียน อำเภอสามง่าม ณ เดือนมีนาคม 2564)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้จากการคำนวณสัดส่วนในแต่ละหมู่บ้าน ของตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทั้ง 12 หมู่ ให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้จากวิธีการ สุ่มแบบชั้นภูมิ โดยใช้สูตรในการคำนวณหากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้สูตร Taro Yamana (1973) (ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน .05 และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีชั้นตอน (Convenience Sampling) ให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้เก็บการรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามในการทำวิจัยไว้ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพและปัญหาการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตพื้นที่ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

1.ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service)

2.ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service)

3.ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service)

4.ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service)

5.ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service)

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ เอกสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และดุขุฎีนิพนธ์สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร และเพื่อศึกษาปัญหาของประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

3. สร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยและนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการตรวจสอบดัชนีความเที่ยงตรงหรือ IOC (Item Objective Congruence) (วิชิต อุ๋อัน, 2550)

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทำการทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มทดลองซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยในครั้งนี้ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา จำนวน 30 คน

6. นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้แบบสอบถามมาลงรหัสเพื่อคำนวณหาคุณภาพของ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยใช้เกณฑ์ข้อคำถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามนั้นมีความเชื่อมั่น (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และ อัจฉรา ขานิประศาสน์, 2545)

7. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล/ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งให้กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวนทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร เป็นผู้ตอบแบบสอบถามคนละ 1 ฉบับ

1. ทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

2. นำหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชน และประชาชน ทั้ง 12 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 380 ฉบับ ไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล/ การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยและสถิติที่ใช้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการขอข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบแบบสอบถามทุกฉบับ

2) วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Windows หาค่าสถิติ การแจกแจงความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Average), และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการอธิบายจำนวน และข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาประกอบอภิปรายผลในการศึกษา

3) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อใช้ในการศึกษาหาความแตกต่างของตัวแปรและศึกษาอิทธิพลของตัวแปร เพื่อนำเสนอผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจในประสิทธิภาพ

การให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง คือ ด้านเพศ ที่มีกลุ่มตัวแปร 2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การทดสอบค่า T-test ส่วนตัวแปรด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่มีกลุ่มตัวแปรมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ใช้การทดสอบค่า F-test โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA: Analysis of Variance) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ .05

ผลการวิจัย

1. ด้านลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 51.3 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 48.7 อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. คิดเป็นร้อยละ 41.3 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.7 มีรายได้ต่อปีอยู่ที่ 30,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 80.3

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ในภาพรวมด้านความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับพอใจปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01

อภิปรายผลการศึกษา

1. จากผลการวิจัย พบว่า การประเมินผลของประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทั้ง 5 ด้าน กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ได้ตั้งเอาไว้ ที่เป็นเครื่องมือให้กับภาครัฐใช้แก้ไขปัญหาลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความยุติธรรมทางสังคม รวมทั้งสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส และเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน โดยการจัดสรรงบประมาณโดยตรงให้กับประชาชนผู้ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจหรือผู้ที่มีรายได้น้อย โดยการให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งการประเมินผลของประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากนั้น สามารถสะท้อนความคิดเห็นต่อการประเมินผลของประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้อย่างมาก ดังที่ สถิต คำลาเลี้ยง (2564, หน้า 13) ได้ให้ทัศนะคติเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพ

(Efficiency) หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มวลชนผู้ได้รับกำไร จากการปฏิบัติงานนั้น ด้วย (Human Satisfaction and Benefit Produced) กล่าวถึง ความพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในการบริการ ให้กับประชาชนและสะท้อนความคิดเห็นของ จอห์น ดี มิลเลตต์ (John D. Millett, 2544, p. 34) ที่ให้นิยามว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงาน ซึ่ง ความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชน โดยพิจารณาจาก 1) การให้บริการอย่าง เท่าเทียมกัน (Equitable Service) 2) การให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service) 3) การให้บริการ อย่างพอเพียง (Ample Service) 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) 5) การให้บริการ อย่างก้าวหน้า (Progression Service) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชชญา ยิ้มแฉล้ม (2561) ที่ได้ศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพของนโยบายค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทของผู้ใช้แรงงานในห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ สาขาบางมด- วาน พบว่า ประสิทธิภาพของนโยบาย ค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทของผู้ใช้แรงงานในห้างสรรพสินค้า เดอะมอลล์ สาขาบางมด-วาน อยู่ในระดับพึงพอใจมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากการที่ผู้ใช้แรงงานมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากการ ปรับค่าแรงขั้นต่ำเพิ่มขึ้นตามที่รัฐบาลประกาศ แต่ในบางหน่วยงานมีการปรับลดรายได้ในส่วนอื่นๆ เพื่อลดต้นทุน ที่ผู้ประกอบการได้รับและให้สอดคล้องกับนโยบายที่รัฐบาลประกาศใช้ รวมทั้งค่าครองชีพในปัจจุบันที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถออมเงินที่ได้รับจากการทำงาน ถึงแม้ผลที่ได้จากการวิจัย จะมีส่วนที่ไม่สอดคล้องกัน กับงานวิจัยอื่น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบผลจากการวิจัยแล้ว การศึกษาการรับรู้ประสิทธิผล ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของประชาชนในครั้งนี้ ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของทั้ง 2 มิติ คือ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐทำให้ท่านมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น และบัตรสวัสดิการแห่งรัฐช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ประกอบกับข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ในหัวข้อวงเงินในบัตรน้อยไป ควรเพิ่มวงเงินให้เหมาะสมกับราคา สินค้าและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ถึงแม้ประชาชนจะได้รับการช่วยเหลือ ซึ่ง เป็นการมอบเงินจากรัฐบาลแล้วนั้น สภาพเศรษฐกิจอันเป็นปัจจัยแวดล้อม ก็อาจส่งผลต่อความสำเร็จต่อนโยบาย ดังกล่าวนี้อาจได้เช่นกัน แม้ความเห็นของประชาชน ที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มตัวอย่างสูงที่สุด คือ ต้องการ ให้มีการดำเนินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต่อไป และการที่รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้มีรายได้น้อย แต่หากวงเงินที่ได้ไม่เพียงพอหรือไม่สอดคล้องกับราคาสินค้าและสภาพเศรษฐกิจ จำนวนเงินที่ได้รับอาจจะไม่ได้ ช่วยให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ได้วางไว้ การที่บุคคลจะมีชีวิต ที่ดีนั้นจะต้องได้รับการตอบสนองทั้งร่างกายและจิตใจ มีความพึงพอใจในการดำรงชีวิตอยู่ของตนเอง รวมทั้ง มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อ นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัย ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว รองลงมา คือ ด้านการให้บริการ อย่างเท่าเทียมกัน ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า รวมถึงด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยที่สร้าง ความพึงพอใจมาก ที่มีต่อประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

สามารถตอบสนองของผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้อย่างรวดเร็วทันต่อเวลา ที่มีการให้บริการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน รวมทั้งความสะดวกในการเข้าถึงบริการได้อย่างต่อเนื่อง สามารถที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต้นนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการให้บริการประชาชนที่ดีนั้น ควรเป็นการให้บริการแบบครบถ้วนสมบูรณ์ ที่จะต้องพัฒนาระบบการให้บริการ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ มีความสะดวกรวดเร็วในการใช้บริการ เพื่อสร้างทัศนคติและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ตลอดจนการบริการจะต้องมีความถูกต้องชอบธรรม สามารถตรวจสอบได้ และต้องให้บริการด้วยความรวดเร็ว และให้บริการกับผู้ใช้บริการอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต้นนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสูงสุด ดังที่ จอห์น ดี มิลเลส์ (John D. Millett, 2544, p. 34) ให้นิยามว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงาน ซึ่งความพึงพอใจ หมายถึง ความพึงพอใจในการบริการให้กับประชาชน โดยพิจารณาจาก 1) การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Equitable Service) 2) การให้บริการอย่างรวดเร็ว (Timely Service) 3) การให้บริการอย่างพอเพียง (Ample Service) 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous Service) 5) การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progression Service) และรวมถึงสามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนที่มีต้นนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษา ตำบลวังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สุวรรณีย์ แยมพราย (2562, หน้า 136-137) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินผลนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาเขตลาดกระบัง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงาน ปัญหาผลการดำเนินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตลาดกระบัง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาวางแผน ปรับปรุงและกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพต่อไป การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในเขตลาดกระบัง โดยการประเมินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาของนโยบาย ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตลาดกระบังมีความเห็นต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐว่ามีความพึงพอใจในระดับมากเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การสร้างความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ และให้คำแนะนำการใช้บัตรกับผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมากขึ้น เป็นการเน้นประเภทสินค้าที่สามารถใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐชำระแทนเงินสดได้ ควรมีการปรับปรุงระบบการชำระเงิน ให้สามารถใช้งานได้อย่างราบรื่น เกิดข้อผิดพลาดในการใช้งาน หรือไม่สามารถใช้งานได้ และควรเชิญชวนให้ร้านค้าภายในชุมชน เข้ามาร่วมโครงการเป็นร้านธงฟ้า เพื่อให้มีจำนวนร้านค้าที่สามารถนำบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปใช้แทนเงินสดได้มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการขยายขอบเขตการให้ความช่วยเหลือจากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้มากขึ้น หรือขยายขอบเขตให้กว้างมากขึ้น เช่น การเพิ่มวงเงินหรือเพิ่มสิทธิประโยชน์ต่างๆ ภายในบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ได้รับผลประโยชน์จากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มขึ้น

3. ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาจากการดำเนินนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อสร้างพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งจำเป็นจะต้องคำนึงถึงความพร้อมของหน่วยงานที่นำนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปปฏิบัติ เพราะนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับหลายหน่วยงาน เป็นการป้องกันความบกพร่องหรือผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม หรือการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายที่ไม่ตอบสนองความต้องการ และอาจจะสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนในการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในแต่ละพื้นที่ตามบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งการใช้สิทธิจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ควรมีการกำหนดให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้หลากหลายมากขึ้นตามแนวคิดทางเลือกสาธารณะ

4. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ควรมีการสร้างระบบการประเมินผล เพื่อช่วยในการติดตามผลการดำเนินงานของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงปัญหา และหาวิธีในการแก้ไขปัญหาจากการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้บรรลุต่อเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาประชาชนที่อยู่ในเขตตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตรเท่านั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรสำรวจความพึงพอใจในประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กับภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเป็นการเปรียบเทียบว่า ในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านพื้นที่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนที่ต่างกัน จะเกิดความแตกต่างในการนำนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปปฏิบัติหรือไม่ เพื่อให้เกิดแนวทางในการกำหนดนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดในอนาคต

2. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในประสิทธิผลของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ผลจากการศึกษาที่ได้อาจจะไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลวในภาพรวมระดับประเทศของนโยบายนี้ได้อย่างชัดเจนนัก ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรที่จะทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การพัฒนา นโยบายที่ยั่งยืนกว่า

3. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์การประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมบัญชีกลาง. (2560). ประชากรรัฐสวัสดิการ การให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ.สืบค้นข้อมูล

21 พฤศจิกายน 2565 เข้าถึงได้จาก :

http://www.epayment.go.th/home/app/media/uploads/files/project_4_doc_18-09-2017.pdf.

กรมบัญชีกลางสรุปผลงานบัตรสวัสดิการแห่งรัฐรอบ 4 เดือน แรก. สืบค้นข้อมูล : 25 พฤศจิกายน 2565.เข้าถึงได้

จาก : <http://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/ข่าวแจกกรมบัญชีกลาง.html>.

กรรณิกา แผงดา. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของผู้มีรายได้น้อยในโครงการ ลงทะเบียนเพื่อ

สวัสดิการแห่งรัฐ 2560 กรณีศึกษาผู้ที่มาลงทะเบียนใน ธนาคารกรุงไทย สาขาคลองสามวา.

สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (สืบค้นข้อมูล 25 พฤศจิกายน 2565).

กระทรวงมหาดไทยและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2552). รายงานสรุปฉบับ ผู้บริหาร

(Executive Summary) โครงการประเมินผลการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศตามโครงการไทย

นิยม ยั่งยืน. สืบค้นข้อมูล : 29 มกราคม 2566.เข้าถึงได้จาก :

http://moi.go.th/pls/portal/docs/PAGE_IMOI_2555/MOV/TAB1036652/EXECU-SUMMARY.PDF

ขวัญทิพย์ แววสง่า. (2563). การศึกษาการรับรู้ประสิทธิผลของนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของ

ประชาชน ในเขตพื้นที่เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

(สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 26 พฤศจิกายน 2565).

จิราภรณ์ สิงห์บุญมี. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และฝึกอาชีพ

ของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. (วันที่สืบค้นข้อมูล :

10 มกราคม 2565).

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 8 มกราคม 2565).

ณัฐดนัย ประเทืองบริบูรณ์. (2561). ความคิดเห็นที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐของประชาชนในเขต ตำบล

ลำปางหลวงอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัย

ราชภัฏอุดรดิตถ์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 20 มกราคม 2565).

ทศพล ชื่นจ่อหอ (2562). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เครือข่ายนโยบายและการเมืองนคร ในจังหวัดพิษณุโลก. หลักรัฐ

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (คณะสังคมศาสตร์). มหาวิทยาลัยนเรศวร. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 8 มกราคม 2565).

ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2560). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. สืบค้นข้อมูล : 4 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก :

<http://www.thairath.co.th/news/business11086287>.

ธนาคารออมสิน (2562). สวัสดิการแห่งรัฐลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อยคืออะไร. สืบค้นข้อมูล : 27 มกราคม 2565.

เข้าถึงได้จาก : [http://www.gsb.or.th/Blogs/Financial/?waysSavings \(1\).aspx](http://www.gsb.or.th/Blogs/Financial/?waysSavings (1).aspx)

ธร ปีติตล และวิระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2562). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการแก้ปัญหาค่าเช่า

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นข้อมูล : 28 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก :

https://www.econ.tu.ac.th/public/upload/Past%20Seminar/Welfare_Card_%2030%20Apr%202019.pdf.

ธีรศิลป์ กันธาและคณะ. (2562). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการพัฒนาที่ยั่งยืน สถาบันวิจัยและพัฒนากำแพงเพชร.

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

นิด้าโพล (2560). การประเมินผลการรับรู้และเข้าใจของประชาชนต่อการดำเนินงานตามนโยบายสำคัญของรัฐบาล

ประจำปีงบประมาณ 2560 เรื่อง “บัตรสวัสดิการ แห่งรัฐ (บัตรผู้มีรายได้น้อย). สืบค้นข้อมูล : 28

มกราคม 2565. เข้าถึงได้จาก:https://hq.prd.go.th/plan/ewt_news.php?nid=4632&filename=index.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. (2553). *สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ เรือนแก้วการพิมพ์.

พัชรกันย์ เขียรชุตินันท์. (2562). นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย

ผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 15 กุมภาพันธ์ 2565).

วิชาญ ทราญอ่อน. (2560). โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ. บทความวิชาการ. (สำนัก วิชาการ)

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นข้อมูล : 27 มกราคม 2565.เข้าถึงได้จาก :

<http://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-014.pdf>

วิชญ์ ปัญญาญงค์. (2562). การนำนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไปปฏิบัติในเขตเทศบาล ตำบลบ้านด่าน อำเภอ

บ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 22 มกราคม 2565).

ศรินทิพย์ อรุณสวัสดิ์ฤกษ์ , ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และ วราพร ดำรงค์กุลสมบัติ. (2564).ประสิทธิภาพการ

ให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกร่างอำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. บทความ.

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 1 กุมภาพันธ์ 2565).

ศศิประภา มวลชู. (2565). คุณภาพชีวิตของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในจังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญา

(สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์). เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 30 มกราคม 2565).

ศูนย์สำรวจความคิดเห็น (2560). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ (บัตรผู้มีรายได้น้อย). สืบค้นข้อมูล : 27 มกราคม 2565.

เข้าถึงได้จาก : http://nidapoll.nida.ac.th/file_upload/poll/document/20170910085433

- สำนักงานสถิติจังหวัดสกลนคร. (2562). ระบบนำเสนอข้อมูลประชากรที่มีบัตร สวัสดิการแห่งรัฐ จังหวัดสกลนคร
สำนักนโยบายภาษี สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2561), มาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการ
แห่งรัฐ ข่าวกระทรวงการคลัง, ฉบับที่ 3/2561
- สุวรรณณี แยมพราย และปรีชญานันท์พ็อน. (2562). การประเมินผลนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาเขต
ลาดกระบัง. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง (สาขารัฐประศาสนศาสตร์). คณะสังคมศาสตร์.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (วันที่เข้าสืบค้น : 15 กุมภาพันธ์ 2565).
- เสาวลักษณ์ นามวิทย์โรจน์. (2561). การศึกษาการตอบสนองของประชาชนที่มีต่อนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ:
ศึกษากรณีชุมชนนครไชยศรี กรุงเทพมหานคร. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาลัย
รามคำแหง. จาก <http://sakonnk.nso.go.th/index.php/nso-003/332-2018-09-27-09-38-48>
(วันที่สืบค้นข้อมูล : 5 มกราคม 2565).
- เสาวลักษณ์ ตีมัน. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 20 กุมภาพันธ์ 2565).
- อริยา กองวงษา (2562). การประเมินผลนโยบายโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ : ศึกษา กรณีการขึ้นทะเบียน
บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในพื้นที่อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. คณะรัฐศาสตร์
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (วันที่สืบค้นข้อมูล : 10 มกราคม 2565).
- Anderson, J.E. (1984). *Public Policy-Making*. 3rd ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Anderson, James E. 1994. *Public Policy – Making: Introduction*. 2, New York: Houghton
Mifflin Company.
- Arthur F. Bentley (1949). *The Process of Government: A Study of social Pressure*. Illinois:
The Principia press of Illinois.
- Carl, J. Friedrich. (1963). *Man and His Government*. New York: McGraw-Hill.
- David B. Truman (1971). *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*.
- Dror, Yehezkel. (1968). *Public Policymaking Reexamined*. Scranton, Penn: Chandler.
- Dye, Thomas R. (1984). *Understanding Public Policy*. (5th ed). Englewood Cliffs. New
Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Herbert A. Simon. (1960). *Administrative Behavior*. New York: The McMillen Company.
- Jean De Soto. (1994). *Droit administrative theorie generale and service public*. Paris:
Montchrestien.
- John D, Millet. (1954). *Management in the Public Service*. New York: McGraw-Hill. Katz E lihu &
Danet Brenda. (1973). *Bureaucracy as a Problem for Sociology and Society*. New York: Basic
Books.

Kotler, P. (1997). *Marketing management: analysis, planning implementation and control*.

(9th ed). New Jersey: Asimmon & Schuster.

Howat, G. and et al. (1995). *Meawuring Customer Service Quality in Recreation and Parks Austrlia: Canb and Covt*.

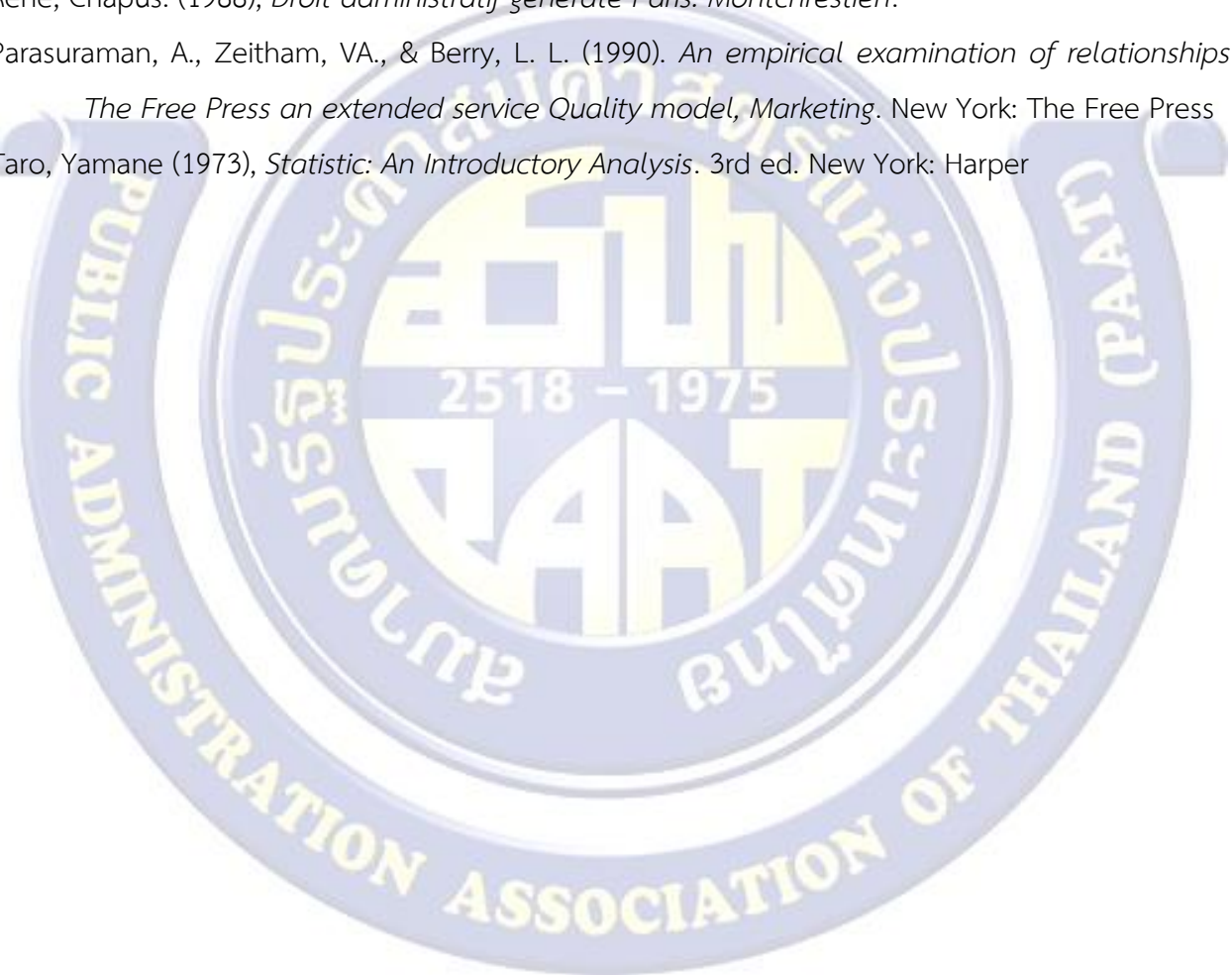
Katz, C. & D. Brenda. (1973). *Bureaucracy and the Rublic*. New York: Basic Books.

Lewis,R. C., & Booms, B. (1983). *The marketing aspects of service quality*. AMA Proceeding, American Marketing Association Chicago.

Rene, Chapus. (1988), *Droit administratif generate Paris: Montchrestien*.

Parasuraman, A., Zeitham, VA., & Berry, L. L. (1990). *An empirical examination of relationships The Free Press an extended service Quality model, Marketing*. New York: The Free Press

Taro, Yamane (1973), *Statistic: An Introductory Analysis*. 3rd ed. New York: Harper

แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ :
การศึกษาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเบื้องต้น

Pracharat Concept and Pracharat Policy:

A Preliminary Systematic Review

ฤชากร ไตรรัตนานุสรณ์¹

Ruechagorn Trairatnanusorn¹

¹ อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

¹ Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration

First author E-mail: ruechagorn.tra@nida.ac.th¹

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 17, 2023; Revised: Month Day, Year; Accepted: Month Day, Year

บทคัดย่อ

แนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ได้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยมีงานวิชาการจำนวนหนึ่งที่พยายามศึกษาแนวคิดและนโยบายดังกล่าวในหลายลักษณะ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานศึกษาที่สำรวจความหมายของแนวคิดประชารัฐและตัวนโยบายประชารัฐอย่างเป็นระบบ งานวิจัยชิ้นนี้จึงทำการสำรวจงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลระดับชาติ (Thai Journal Online: ThaiJo) ผ่านเว็บไซต์สืบค้นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Primo by Ex Libris) ด้วยกระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแบบ PRISMA และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของธีมที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย คือ 1) นิยามของแนวคิดประชารัฐคืออะไร 2) งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง 3) งานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐมีลักษณะการออกแบบงานวิจัยอย่างไร และ 4) บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิชาการที่ศึกษานโยบายประชารัฐคืออะไร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในวารสารวิชาการอย่างเป็นระบบสำหรับการสร้างฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในภาพรวมอันเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐต่อไป

ผลการวิจัยเบื้องต้นพบว่าแนวคิดประชารัฐมุ่งเน้นที่ประเด็นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ของสังคมในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยงานวิจัยจำนวนมากศึกษาประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐ และนโยบายสวัสดิการและบริการสังคม ขณะที่งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยที่ใช้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในการศึกษาเดียวกัน และบทเรียนสำคัญ

จากผลการวิจัยในภาพรวมคือการศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นยังต้องการงานศึกษาเชิงแนวคิดทฤษฎีเชิงลึกที่สร้างชุดคำอธิบายเชิงวิชาการที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับงานศึกษาก่อนหน้าที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐ และงานวิจัยจำนวนมากได้นำเสนอข้อค้นพบที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชารัฐและเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงาน รวมถึงความท้าทายในการบริหารจัดการโครงการนโยบายประชารัฐด้านการประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากร ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ความโปร่งใสและการเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานของโครงการ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ข้อเสนอแนะของงานวิจัยนี้ได้แก่ ควรมึงานศึกษาที่เกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่ละเอียดลุ่มลึกขึ้น รวมถึงมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย อันรวมถึงการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในรูปแบบอื่นๆ เพิ่มเติม

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย; การบริหารปกครอง; ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคม; การมีส่วนร่วมของประชาชน; การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

Abstract

The Pracharat concept and Pracharat policy were officially promoted during the government of General Prayut Chan-o-cha. Although there are substantial studies on the Pracharat concept and Pracharat policy, the study that examines the meaning of the Pracharat concept and Pracharat policy with a systematic review approach seems to be a neglected area of study. Aimed to build the foundational knowledge and to update the state of the study for future research on Pracharat concept and Pracharat policy, therefore, this research adopts the PRISMA method to provide a systematic review of the scholarly works on Pracharat concept and Pracharat policy in the Thai Journal Online Database (ThaiJo) through NIDA's Primo by Ex Libris search engine. The analytical themes for content analysis are based on 4 research questions: 1) What is the definition of the Pracharat concept 2) How to categorize the literature of Pracharat concept and Pracharat policy studies based on their contents and focuses 3) What are research designs utilized in the studies of Pracharat concept and Pracharat policy 4) What are the lessons learned from the results in the studies of Pracharat concept and Pracharat policy

The results show that the Pracharat concept emphasizes on the notion of participation from multiple sectors for social and economic development, while the majority of Pracharat studies focuses on grassroots economic development, Pracharat-related concepts and theories, and welfare and social service policies. While most research is qualitative research and research that uses both qualitative and quantitative data in the same study, lessons learned from the results from the related literature include the need for the in-depth theoretical works that creates comprehensive explanations that connect with previous Pracharat-related studies, supports in general for the effectiveness of the implementation of the Pracharat policy, and the importance of the implementation dimension of these policies, as well as challenges in managing the Pracharat Policy Project in public relations, resources management and development, program's length, transparency and open data of the programs, and genuine public participation. This research suggests for in-depth studies on Pracharat concept and policy with the use of various research methods and novel systematic literature review methods.

Keywords: Pracharat; Governance; State-Society Relations; Public Participation;
Systematic Review

บทนำ

“ประชารัฐ” และนโยบายประชารัฐเป็นแนวคิดที่ริเริ่มอย่างเป็นรูปธรรมในสมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งได้เสนออย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 ว่าประชารัฐไม่เหมือนกับการทำนโยบายประชานิยม แต่ประชารัฐเป็นความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ถูกกระทุ้งมาจากท่อนหนึ่งของเพลงชาติไทย (“พล.อ.ประยุทธ์บอก”, 2558, กันยายน 21) และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ได้ออกนโยบายประชารัฐที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก เช่น นโยบายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานรากผ่านการตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคีทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ (“รัฐ-ทุนใหญ่-ภาคปชช. จับมือ”, 2559, เมษายน 29) นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้มีรายได้น้อย (“ดีเคยใช้ 1 ต.ค.นี้”, 2560, สิงหาคม 30) นโยบายอินเทอร์เน็ตประชารัฐ (ศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564, ตุลาคม) โครงการบ้านประชารัฐ (“กรม. ไฟเขียว โครงการบ้านประชารัฐ”, 2559, มีนาคม 24) โครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ (“ร้านธงฟ้าประชารัฐ กระตุ้นเศรษฐกิจ”, 2561, พฤษภาคม 11) เป็นต้น ภายใต้ความเชื่อมโยงกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีอีกด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561)

อย่างไรก็ดี แม้จะมีงานศึกษาเชิงวิชาการจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาในประเด็นนโยบายดังกล่าวในลักษณะต่างๆ แต่ยังไม่มีการศึกษาเชิงวิชาการในประเทศไทยที่ศึกษางานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) งานวิจัยชิ้นนี้จึงทำการสำรวจงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลระดับชาติ (Thai Journal Online: ThaiJo) ผ่านกระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแบบ PRISMA และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของธีมที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัยคือ 1) นิยามของแนวคิดประชารัฐคืออะไร 2) งานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง 3) งานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐมีลักษณะการออกแบบงานวิจัยอย่างไร และ 4) บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษานโยบายประชารัฐคืออะไร

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในวารสารวิชาการอย่างเป็นระบบสำหรับการสร้างฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐในภาพรวมอันเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐต่อไป บทความชิ้นนี้จะนำเสนอการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นของแนวคิดและนโยบายประชารัฐ ก่อนที่จะระบุระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษา การรายงานผลการวิจัย และการอภิปรายผลและสรุป ที่รวมถึงข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคตต่อไป

ประชารัฐคืออะไร? ทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นเชิงวิพากษ์

แนวคิดประชารัฐมีความหมายโดยทั่วไปในปัจจุบันที่สื่อถึงการสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างตัวแสดงภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการจัดการประเด็นสาธารณะหรือสร้างคุณค่าทางสังคม เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล, 2559, มิถุนายน 17; จุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22; ประเวศ วะสี, 2558ก; 2558ข; 2559) แม้สื่อโดยทั่วไปจะนำเสนอจนเป็นที่เข้าใจกันว่าพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

หรือรัฐบาลพลเอกประยุทธ์เป็นผู้นำเสนอแนวคิดประชารัฐ (“พล.อ.ประยุทธ์บอก”, 2558, กันยายน 21) ทว่า แนวคิดประชารัฐดั้งเดิมนั้นถูกนำเสนอมานานแล้วโดยชัยอนันต์ สมุทวณิช (2543) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำเสนอโดยงานของประเวศ วะสีหลายๆ ชิ้น (ประเวศ วะสี, 2558ก; 2558ข; 2559) ที่ระบุไปในทางเดียวกันว่าแนวคิดประชารัฐนั้นมีฐานคิดที่ลึกซึ้งในฐานะแนวคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองบนพื้นฐานของการสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิด “สามเหลี่ยมเขยื้อนประเทศไทย” ที่นำเสนอถึงความสำคัญของการสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างตัวแสดงภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน โดยให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นและการสร้างขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการต่างๆ (ประเวศ วะสี, 2558)

อย่างไรก็ดี นายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป (กฤษฎา ศุภวรรณกุล, 2559, มิถุนายน 17) ผู้ที่ให้คำปรึกษาและนำเสนอแนวคิดประชารัฐแก่ประเวศ วะสี เพื่อนำไปพัฒนานโยบายพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของ ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ปฏิเสธว่าแนวคิดประชารัฐนั้นไม่เหมือนกับแนวคิด “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ที่เน้นเรื่องของการสร้างภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนระหว่างภาคส่วนต่างๆ ที่เน้นเรื่องการสร้างองค์ความรู้ การเคลื่อนไหวทางสังคม และการเชื่อมโยงกับฝ่ายนโยบาย ซึ่งเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพของ สสส. นำมาใช้จนประสบความสำเร็จมาแล้วสำหรับการขับเคลื่อนและผลักดันประเด็นทางสุขภาพผ่านการสร้างภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพ (สุรวิชัย วีรจรรณ, 2558, กันยายน 24) ขณะที่แนวคิดประชารัฐมีนัยยะของการสลายความเป็นศัตรูกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมเพื่อสร้างความร่วมมือกัน และแนวคิดประชารัฐเองไม่เหมือนกับแนวคิด “ประชานิยม” ที่ไม่ได้มีเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมก็ตาม (จุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22)

แนวคิดประชารัฐเดิมเป็นฐานคิดสำคัญในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการสร้างวิสาหกิจชุมชน (Social Enterprise) ในนาม “บริษัทประชารัฐรักสามัคคี” ทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด ซึ่งเป็นความพยายามในการดึงกลุ่มทุนธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น บริษัท ไทยเบฟเวอเรจ บริษัท ทู คอร์ปอเรชั่น กลุ่มมิตรผล เป็นต้น เข้ามามีบทบาทให้ความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยการส่งเสริมและการจัดการความรู้ด้านการตลาด ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานการจัดจำหน่ายและการตลาด ซึ่งเน้นที่สินค้าเกษตร สินค้าแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน (จุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22; “รัฐ-ทุนใหญ่-ภาคปชช.' จับมือ”, 2559, เมษายน 29) ภายใต้การใช้เครือข่ายความร่วมมือเดิมของมูลนิธิสยามมาชีพของประเวศ วะสี ผ่านโครงการ 1 ตำบล 1 สัมมาชีพ ในปี 2555 ที่ได้ทำโครงการนำร่องใน 6 ชุมชน 6 จังหวัด ด้วยความร่วมมือกับบริษัท ไทยเบฟเวอเรจ และ บริษัท ไทยยูเนียน โพรเซิน โปรดักส์ จำกัด (มหาชน) (จุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22) รวมถึงการออกโครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ (“ร้านธงฟ้าประชารัฐ กระตุ้นเศรษฐกิจ”, 2561, พฤษภาคม 11) ก่อนที่ชื่อ “ประชารัฐ” จะถูกนำไปใช้ในเชิงการตลาดผ่านการตั้งชื่อนโยบายต่างๆ เช่น นโยบายบัตรสวัสดิการประชารัฐเพื่อผู้มีรายได้น้อย (“ดีเคยใช้ 1 ต.ค.นี้”, 2560, สิงหาคม 30) อินเทอร์เน็ตประชารัฐ (ศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564, ตุลาคม) โครงการบ้านประชารัฐ (“กรม. ไฟเขียว โครงการบ้านประชารัฐ”, 2559, มีนาคม 24) ฯลฯ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือประชาชน

โดยที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมผลิต (Co-producer) หรือผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือ
นำนโยบายไปปฏิบัติแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากวิธีคิดของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเดิม

แม้พื้นฐานแนวคิดประชารัฐนั้นจะวางอยู่บนความพยายามในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วน
ต่างๆ ของสังคมเพื่อหนุนเสริมการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งอาจมีความคล้ายคลึงกับแนวคิด “การบริหาร
ปกครอง” หรือ “การอภิบาล” (Governance) รวมถึง “การบริหารปกครองแบบร่วมมือกัน” (Collaborative
Governance) โดยขณะที่แนวคิดการบริหารปกครองมุ่งเน้นไปที่การบริหารกิจการสาธารณะด้วยการมีส่วนร่วม
ระหว่างตัวแสดงจากภาครัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐทั้งในระนาบเดียวกัน (Horizontal) หรือในแนวตั้ง
(Vertical) จากหลากหลายองค์กรและตัวแสดง ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการปฏิรูประบบราชการภายใต้
แนวคิดการจัดการภาครัฐตามแนวใหม่ (Bevir, 2009; Cepiku & Meneguzzo, 2011; Kjær, 2004; Rhodes,
1996; Trairatnanusorn, 2021) แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือกันมีจุดเน้นเพิ่มเติมในส่วน
ของการให้ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างตัวแสดงระหว่างภาคส่วนอันเกิดมาจาก “ปัญหาอุบาทว์” (Wicked
Problems) ที่ตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ด้วยตนเอง แต่จำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือ
เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ซับซ้อนโยงใยหลายมิติ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาคนจนเมือง ปัญหาสุขภาพ
กับความยากจน เป็นต้น (Ansell & Gash, 2008; Emerson & Nabatchi, 2015) อย่างไรก็ตาม แนวคิดประชารัฐ
และนโยบายที่ใช้ชื่อ “ประชารัฐ” นั้นกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ภาคประชาชนอย่างแท้จริง

ตัวอย่างข้อวิพากษ์นี้มาจากเสกสรรค์ ประเสริฐกุล (“เสกสรรค์’ ประเมิน ‘ชนชั้นนำภาครัฐ’ อยู่ยาว
10 ปี”, 2560, มิถุนายน 19) ที่ตั้งข้อสังเกตว่าแนวคิดและนโยบายประชารัฐแม้จะวางบนฐานคิดของความพยายาม
ที่จะสร้างความสามัคคีในสังคมไทย แต่โดยตัวมันเองมีความเป็นการเมืองสูงมากเนื่องจากเป็นสิ่งที่ต้องการกลไก
ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ซึ่งในมุมนักการเมืองกลายเป็นการสร้างกลไกทางการเมืองที่ต้องการลดทอน
ความสำคัญของนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนมาสู่ระบบราชการและกลุ่มทุนขนาดใหญ่เพื่อให้ชนชั้นนำ
ทางการเมืองยังคงดำรงอำนาจไว้ได้ต่อไป ในทำนองเดียวกัน พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (“พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์: ชวนสังเกต
'ประชารัฐ'", 2560, กันยายน 21) เสนอว่ารัฐตามแนวคิดประชารัฐของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์นั้นมีนัยยะ
ของการเป็นรัฐที่สร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นเอกภาพกับประชาชน แต่ไม่ได้มีความหมายว่าเป็น “รัฐของประชาชน”
ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากกระบวนการทางกฎหมายในห้วงเวลาของรัฐบาลทหารที่มีได้มีลักษณะของการสนับสนุน
แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งเลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์ (2559, สิงหาคม 22) เสนอว่าโดยสรุป
แล้วแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นเป็นความพยายามในการลดทอนความชอบธรรมของระบบการเลือกตั้ง
ในระบอบประชาธิปไตยผ่านการให้ความสำคัญกับกลุ่มภาคประชาสังคมที่รับใช้รัฐราชการในฐานะ
“ขุนนางเอ็นจีโอ” ที่เน้นการพัฒนาสังคมโดยไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น
ในภาพรวมสังเกตได้ว่าข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นจะเกี่ยวข้องกับกรณีที่แนวคิด
และนโยบายประชารัฐนั้นอาจเป็นแนวทางที่รัฐบาลทหารใช้สำหรับการสร้างกลไกการเมืองการปกครอง
ที่ไม่สอดคล้องกับการจรรโลงระบอบประชาธิปไตยเพื่อรักษาอำนาจนำของชนชั้นนำทางการเมืองไทย

ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง โดยใช้เครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับภาครัฐอยู่เดิมเป็นองคาพยพ ในการขับเคลื่อนแผนงานการพัฒนาแทนระบบการเลือกตั้งนักรการเมือง

นอกจากนี้ ยังมีข้อวิพากษ์ในมิติเชิงนโยบายเช่นกัน จากการทำข่าวเจาะของจุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์ (2559, กรกฎาคม 22) พบว่าประชาชนในพื้นที่ (เช่น จังหวัดภูเก็ต) ยังไม่มั่นใจว่าโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ผ่านบริษัทประชารัฐรักสามัคคีมีประโยชน์อย่างไร และประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร รวมถึงจะเป็นช่องทาง แสวงหาประโยชน์ของภาคธุรกิจที่เข้ามามากกว่าประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่หรือไม่ ขณะที่ ธร ปิติตล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร (2562, พฤศจิกายน 30) ตั้งข้อสังเกตว่านโยบายบัตรสวัสดิการประชารัฐ เพื่อผู้มีรายได้น้อยนั้นแม้จะส่งเสริมประสิทธิภาพทางการคลังจากการอุดหนุนงบประมาณเพื่อช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม คนจนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่นโยบายดังกล่าวก็ยังเป็นลวดทอนประชาชนจากการเป็นตัวแสดงทางการเมือง ที่มีพลังในการต่อรองอำนาจและผลประโยชน์กับตัวแสดงรัฐและนักรการเมืองมาสู่การเป็น “คนจน” ที่รอรับประโยชน์จากนโยบายของรัฐราชการเท่านั้น นอกจากนี้ นิมิตร เทียนอุดม (“พ.ร.บ.ประชารัฐฯ ประกาศใช้ แล้ว”, 2562, มีนาคม 5). ยังวิจารณ์ว่านโยบายประชารัฐผ่านการออกพระราชบัญญัติการจัดประชารัฐสวัสดิการ เพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม พ.ศ. 2562 ที่เพิ่มอำนาจในการจัดสรรงบประมาณประจำกับโครงการสงเคราะห์ เฉพาะกลุ่มนั้นอาจเป็นตัวจุดรั้งแนวทางการสร้างรัฐสวัสดิการถ่วงหน้ำที่ยั่งยืนกว่า

แม้ว่าข้อสังเกตต่างๆ เหล่านี้ทำให้เห็นว่าแนวคิดและนโยบายประชารัฐนั้นมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งในเชิงกลไกระบบการเมืองการปกครองและเชิงนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานศึกษาเพื่อทบทวน วรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐอย่างเป็นระบบเพื่อสำรวจสถานะงานวิชาการ ที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน ทั้งในส่วนของ การสำรวจความหมายของแนวคิดประชารัฐ รวมถึงลักษณะประเด็นและ แนวทางการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ไปจนถึงบทเรียนจากผลการวิจัย จากงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งเน้นที่จะสำรวจสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ประชารัฐและนโยบายประชารัฐจากงานวิชาการที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลวารสารระดับชาติของไทย เพื่อ สร้างฐานความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐสำหรับการทำวิจัยในอนาคตต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

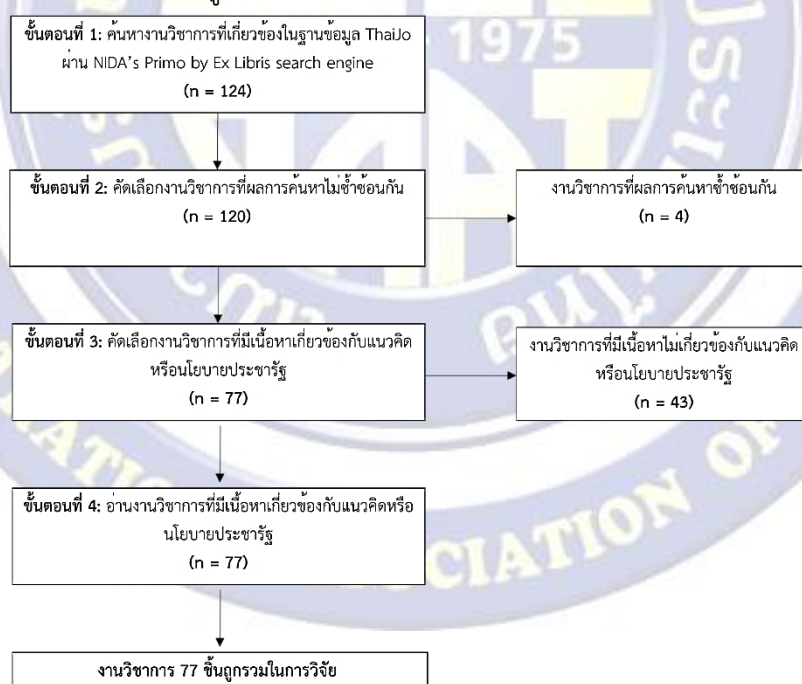
งานวิจัยชิ้นนี้ทำการสำรวจงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูลระดับชาติ (Thai Journal Online: ThaiJo) ผ่านเว็บไซต์สืบค้นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Primo by Ex Libris) โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้นว่า “ประชารัฐ” และใช้กระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแบบ PRISMA (Preferred Reporting Items of Systematic Reviews and Meta-Analysis) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของริมที่เกี่ยวข้องกับคำถามวิจัย ได้แก่ 1) นิยามของแนวคิดประชารัฐคืออะไร 2) งานวิจัย ที่ศึกษาแนวคิดและนโยบายประชารัฐสามารถแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง 3) งานวิจัยที่ศึกษานโยบาย ประชารัฐมีลักษณะการออกแบบงานวิจัยอย่างไร และ 4) บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิชาการ ที่ศึกษานโยบายประชารัฐคืออะไร

สำหรับกระบวนการคัดกรองงานวิชาการที่เกี่ยวข้องด้วยวิธี PRISMA นั้น งานวิจัยชิ้นนี้มีเกณฑ์

ในการคัดเลือก คือ 1) งานวิชาการที่ค้นพบจากคำสำคัญในการสืบค้น “พระราชรัฐ” 2)งานวิชาการที่มีผลการสืบค้นไม่ซ้ำกัน 3) งานวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวคิดพระราชรัฐ และ/หรือนโยบายพระราชรัฐ (ที่ไม่ได้มีเพียงชื่อค้นหา “พระราชรัฐ” โดยไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือนโยบายพระราชรัฐแต่อย่างใด) ซึ่งพิจารณาจากบทคัดย่อและเนื้อหาของบทความ โดยจากการสืบค้นได้ผลการค้นหาจำนวน 124 ผลการค้นหา และใช้ผลการสืบค้นสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในงานวิจัยชิ้นนี้จำนวน 77 ชิ้น

ผลการวิจัย

ผลการสืบค้นด้วยคำสำคัญ “พระราชรัฐ” ได้ผลการค้นหาจำนวน 124 ผลการค้นหาที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2566 โดยมีงานวิชาการที่มีผลการสืบค้นซ้ำกันจำนวน 4 รายการ (ผลการค้นหาคงเหลือ 120 รายการ) และมีผลการสืบค้นที่ไม่ผ่านการคัดกรองสำหรับทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ จำนวน 43 ชิ้น เนื่องจากมีคำสืบค้น “พระราชรัฐ” ระบุในงานวิชาการที่ไม่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือนโยบายพระราชรัฐแต่อย่างใด เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อโรงเรียน รวมถึงมีการใช้คำดังกล่าวแต่ไม่ได้นำเสนอสาระสำคัญของแนวคิดหรือนโยบายพระราชรัฐดังกล่าว จึงทำให้เหลือผลการสืบค้นที่สามารถนำมาใช้สำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในงานวิจัยชิ้นนี้ทั้งสิ้น 77 ชิ้น (ดูรายละเอียดในภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการคัดเลือกงานวิชาการสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

งานวิชาการ 77 ชิ้นที่ผ่านการคัดเลือกนั้นได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านประเด็นหรืออิมสำหรับการศึกษาทั้งสิ้น 4 ประเด็น คือ นิยามของแนวคิดพระราชรัฐ ประเภทงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดพระราชรัฐและนโยบายพระราชรัฐ ลักษณะการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง และบทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิจัยที่ศึกษานโยบายพระราชรัฐ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

นิยามของแนวคิดประชารัฐ

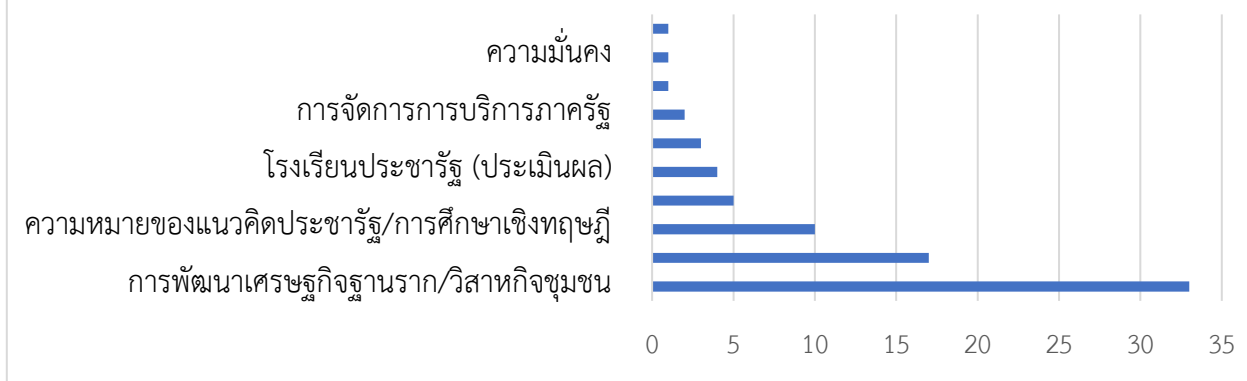
จากงานวิชาการ 77 ชิ้นที่ได้รับการคัดเลือกและมีการนำเสนอานิยามของแนวคิดประชารัฐทั้งโดยตรงและโดยอ้อมพบว่า ประเด็นหลักที่สำคัญของแนวคิดประชารัฐคือเรื่องของแนวนโยบายที่แตกต่างจากแนวทางประชานิยม และมุ่งเน้นที่ประเด็นการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งงานจำนวนมากค่อนข้างนำเสนอในประเด็นดังกล่าวในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ งานวิชาการจำนวนหนึ่งยังได้นำเสนอว่าแนวคิดประชารัฐจึงมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดการอภิบาล/การบริหารปกครอง (Governance/New Public Governance) (ฉันทภัทร โคตรสิงห์, 2560; ปิยากร หวังมหาพร, 2560) ไปจนถึงหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเฉพาะในส่วนที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (ฉันทภัทร โคตรสิงห์, 2560; นภธร ศิวารัตน์, ยุภาพร ยุภาค และสัณญา เคนาภูมิ, 2560; อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ, 2563)

นอกจากนี้ งานส่วนใหญ่ที่นำเสนอานิยามแนวคิดประชารัฐหรือที่มาของแนวคิดประชารัฐนั้นโดยมากอ้างอิงจากถ้อยแถลงของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีเพียงบางส่วนที่นำเสนอการปรากฏของแนวคิดประชารัฐจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 12 (เช่น งานของฉันทภัทร โคตรสิงห์, 2560; นภธร และคณะ, 2560; อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ, 2563) รวมถึงแนวคิดประชารัฐที่ได้รับอิทธิพลมาจากมูลนิธิสัมมาชีพของเครือข่ายประชาสังคม วะสี (อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ, 2563) แต่ในภาพรวมแล้วงานวิชาการที่ทำการสำรวจนั้นมิได้นำเสนอที่มาที่ไปของแนวคิดประชารัฐด้วยการสัมภาษณ์บุคคลต้นคิดแต่อย่างใด

หัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ

ภาพที่ 2 แสดงแผนภูมิแท่งที่ระบุหัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐจากงานวิชาการทั้ง 77 ชิ้นในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ โดยประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก/วิสาหกิจชุมชนมีการศึกษามากที่สุด (n=33, 43%) รองลงมาคือประเด็นนโยบายสวัสดิการและบริการสังคม (n=17, 22.1%) ประเด็นความหมายของแนวคิดประชารัฐ/การศึกษาเชิงทฤษฎี (n=10, 13%) แนวคิดพุทธศาสนากับการจัดการชุมชน (n=5, 6.5%) การประเมินผลโรงเรียนประชารัฐ (n=4, 5.2%) ภาคประชาสังคมและการเมือง (n=3, 3.9%) การจัดการบริการภาครัฐ (n=2, 2.6%) และภาวะผู้นำ (n=1, 1.3%) ความมั่นคง (n=1, 1.3%) และการจัดการอาชญากรรม (n=1, 1.3%)

หัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ (n=77)

ภาพที่ 2 แสดงหัวข้อในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ

สำหรับข้อมูลรายการประเภทนโยบายสวัสดิการและบริการสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐ ตารางที่ 1 นำเสนอข้อมูลดังกล่าวในรายละเอียด ประกอบไปด้วยประเด็นสาธารณสุข (n=5, 6.5%) การดูแลผู้สูงอายุ (n=3, 3.9%) การจัดการขยะ (n=3, 3.9%) การให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ (n=2, 2.6%) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (n=2, 2.6%) โครงการที่อยู่อาศัย (n=1, 1.3%) และการจัดการน้ำดื่มในชุมชน (n=1, 1.3%)

ตารางที่ 1 รายการประเภทนโยบายสวัสดิการและบริการสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายประชารัฐ

ประเภทนโยบายสวัสดิการและบริการสังคม	N (%)
สาธารณสุข	5 (6.5%)
การดูแลผู้สูงอายุ	3 (3.9%)
การจัดการขยะ	3 (3.9%)
การให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางทางเศรษฐกิจ	2 (2.6%)
การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	2 (2.6%)
โครงการที่อยู่อาศัย	1 (1.3%)
การจัดการน้ำดื่มในชุมชน	1 (1.3%)
รวม	17 (100%)

ลักษณะการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลประเภทงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจจากลักษณะของข้อมูลที่ใช้องานวิชาการทั้ง 77 ชิ้น โดยมีบทความวิชาการ (Academic Article) จำนวน 14 ชิ้น (18%) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จำนวน 32 ชิ้น (41.6%) โดยในจำนวนนี้งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูล

1 ชนิดมีจำนวน 15 ชิ้น (19.5%) และงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปมีจำนวน 17 ชิ้น (22%) ขณะที่ม้งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทั้งสิ้น 11 ชิ้น (14.3%) และงานวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจำนวน 20 ชิ้น (26%) โดยในจำนวนนี้มี 5 ชิ้น (6.5%) ที่ระบุว่าเป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) อย่างไรก็ตาม ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลประเภทการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจ โดยงานวิจัยจำนวนมาก (n=76, 99%) ไม่ใช้การออกแบบงานวิจัยที่เชิงการทดลอง (Non-experimental Design) ขณะที่ม้งานวิจัยเพียง 1 ชิ้น (1.3%) ที่ใช้การออกแบบงานวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental Design) และมีงานวิจัย 2 ชิ้น (2.6%) ที่ระบุชัดเจนว่าใช้การออกแบบงานวิจัยด้วยกรณีศึกษา (Case Study) อีกด้วย

ตารางที่ 2 ประเภทงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจจากลักษณะของข้อมูลที่ใช้

ประเภทงานวิจัย	N (%)
บทความวิชาการ (Academic Article)	14 (18%)
งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	32 (41.6%)
- ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ 1 ประเภท	15 (19.5%)
- ใช้วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตั้งแต่ 2 ประเภทขึ้นไป	17 (22%)
งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)	11 (14.3%)
งานวิจัยที่มีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	20 (26%)
- งานวิจัยที่ระบุว่าเป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research)	5 (6.5%)
รวม	77 (100%)

ตารางที่ 3 ประเภทการออกแบบงานวิจัยของงานวิชาการที่สำรวจ

ประเภทการออกแบบงานวิจัย	N (%)
งานวิจัยที่ใช้การออกแบบงานวิจัยเชิงการทดลอง (Experimental Design)	1 (1.3%)
งานวิจัยที่ไม่ใช้การออกแบบงานวิจัยที่เชิงการทดลอง (Non-experimental Design)	76 (99%)
- งานวิจัยที่ออกแบบด้วยการใช้กรณีศึกษา (Case Study)	2 (2.6%)
รวม	77 (100%)

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลการเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลประเภทต่างๆ (Data Collection Methods) สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นพบว่างานวิชาการที่ทำการสำรวจใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มากที่สุด (n=43, 55.9%) รองลงมาคืองานวิจัยที่ระบุชัดเจนว่าใช้งานวิจัยเอกสาร (Document Research: n=21, 27.3%) และสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group: n=18, 23.4%) ขณะที่การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation: n=4, 5.2%) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Operational Meeting: n=4,

5.2%) การวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อสาธารณะ (Media Content Analysis: n=3, 3.9%) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation: n=2, 2.6%) วิธีการ Delphi (n=2, 2.6%) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Operational Research: n=1, 1.3%) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพที่ไม่เป็นที่นิยมในการศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐ ในส่วนของวิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณพบว่างานวิชาการจำนวนมาก (n=30, 39%) ใช้การเก็บข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey with Questionnaire) โดยมีเพียง 1 ชิ้น (1.3%) ที่ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ตารางที่ 4 ประเภทวิธีการเก็บข้อมูลของงานวิชาการที่สำรวจ

ประเภทวิธีเก็บข้อมูล	N (%)
วิธีเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ	
- การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	43 (55.9%)
- งานวิจัยเอกสาร (Document Research)	21 (27.3%)
- สัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group)	18 (23.4%)
- การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation)	4 (5.2%)
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Operational Meeting)	4 (5.2%)
- การวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อสาธารณะ (Media Content Analysis)	3 (3.9%)
- การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation)	2 (2.6%)
- วิธีการ Delphi	2 (2.6%)
- การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Operational Research)	1 (1.3%)
วิธีเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ	
- การสำรวจด้วยแบบสอบถาม (Survey with Questionnaire)	30 (39%)
- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)	1 (1.3%)

บทเรียนจากผลการวิจัยในภาพรวมของงานวิชาการที่ศึกษานโยบายประชารัฐ

บทความวิชาการที่เน้นการศึกษานิยามแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐในภาพรวมนั้นพบว่าพยายามนำเสนอชุดความคิดเชิงพรรณนาที่ว่าแนวคิดประชารัฐมุ่งเน้นที่การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมักจะเป็นงานวิชาการที่นำเนื้อหาจากเอกสารหรืองานวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการอภิบาล/การบริหารปกครอง หรือธรรมาภิบาล ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ มาประกอบ โดยมีจำนวนน้อยที่เน้นไปที่การตีความ (Interpretation) ถ้อยแถลง ข้อความ หรือปรากฏการณ์เชิงนโยบายต่างๆ ในเชิงวิพากษ์แทนการนำเสนอชุดความคิดประชารัฐในเชิงพรรณนา อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมนี้งานวิชาการที่ทำการสำรวจในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้มีการนำเสนอหรือสร้างทฤษฎีหรือคำอธิบายใหม่ที่ไปไกลกว่าการอ้างอิงแนวคิด

การอภิบาล/การบริหารปกครอง หรือธรรมาภิบาล ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ หรือกระทั่งทฤษฎีการอธิบายระบบกลไกการปกครองของรัฐบาลเผด็จการหรือประชาธิปไตยครั้งใดก็ตาม

ขณะที่งานศึกษาจำนวนหนึ่งที่เน้นในลักษณะการสำรวจหรือประเมินผลโครงการประชารัฐในลักษณะต่างๆ แม้ว่าจะสะท้อนถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อดำเนินงานและนำแผนงานไปปฏิบัติ บทเรียนในภาพรวมที่สำคัญจากงานศึกษาเหล่านี้คือ ความท้าทายในการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจถึงการมีอยู่และประโยชน์ของโครงการต่างๆ ต่อประชาชนในพื้นที่ ไปจนถึงความท้าทายในการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง (เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ ทรัพยากรบุคคล) ที่มีจำกัด ตลอดจนระยะเวลาในการดำเนินโครงการที่สั้นและขาดความยั่งยืน รวมถึงประเด็นความโปร่งใสของโครงการและการรายงานข้อมูลการดำเนินงานและผลการดำเนินงานของโครงการต่อสาธารณะ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมพบว่างานศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่นำเสนอข้อค้นพบที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชารัฐจากการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือร่วมทำงานในโครงการ รวมถึงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ เช่น พฤติกรรมการดำเนินงานกับประสิทธิผลของโครงการ เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ประการแรก แนวคิดประชารัฐนั้นหมายถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดการอภิบาล/การบริหารปกครองและหลักธรรมาภิบาล โดยงานจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นถึงร่องรอยแนวคิดประชารัฐจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ถ้อยแถลงของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และมูลนิธิสัมมาชีพของเครือข่ายประชาคม วิชาชีพ แต่อย่างไรก็ดี จากการสำรวจงานวิชาการเหล่านี้ยังไม่พบการนำเสนอที่มาของแนวคิดประชารัฐจากบุคคลต้นคิด เช่น นายแพทย์พลเดช ปิ่นประทีป (กฤษฎา ศุภวรรธนะกุล, 2559, มิถุนายน 17) หรือแม้กระทั่งอ้างอิงงาน ของประชาคม วิชาชีพ (2558ก; 2558ข; 2559) ที่เกี่ยวข้อง ไปจนถึงต้นธารของการใช้คำ “ประชารัฐ” จากชัยอนันต์ สมุทวณิช (2543) แต่อย่างไรก็ตาม

ดังนั้น แม้ว่างานวิชาการเหล่านี้อาจสะท้อนการพรรณานแนวคิดประชารัฐได้ในระดับหนึ่ง แต่ในการพัฒนาชุดคำอธิบายเชิงวิชาการที่ลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับงานศึกษาก่อนหน้าที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐนั้นยังค่อนข้างจำกัด รวมถึงยังไม่มีมีการเก็บข้อมูลเชิงลึกกับบุคคลต้นคิดที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวคิดประชารัฐเช่นรายงานข่าวเจาะของกฤษฎา ศุภวรรธนะกุล (2559, มิถุนายน 17) นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญของการพัฒนาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและ “การบริหารปกครอง” หรือ “การอภิบาล” (Governance) รวมถึง “การบริหารปกครองแบบร่วมมือกัน” (Collaborative Governance) ในงานวิชาการที่เกี่ยวข้องนั้นยังมีอยู่อย่างจำกัดเนื่องจากมิได้มีการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างอย่างชัดเจนกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติ รวมถึงทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติที่เพียงพอ (เช่น งานของ Ansell & Gash, 2008; Bevir, 2009; Cepiku & Meneguzzo, 2011; Emerson

& Nabatchi, 2015; Kjær, 2004; Rhodes, 1996; Trairatnanusorn, 2021) ซึ่งสะท้อนช่องว่างในการทําวิจัย (Literature Gap) ในอนาคตต่อไป

โดยขณะที่แนวคิดการบริหารปกครองมุ่งเน้นไปที่การบริหารกิจการสาธารณะด้วยการมีส่วนร่วมระหว่างตัวแสดงจากภาครัฐและตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐทั้งในระนาบเดียวกัน (Horizontal) หรือในแนวดิ่ง (Vertical) จากหลากหลายองค์การและตัวแสดง ซึ่งได้รับอิทธิพลอย่างมากจากการปฏิรูประบบราชการ ภายใต้แนวคิดการจัดการภาครัฐตามแนวใหม่ (Bevir, 2009; Cepiku & Meneguzzo, 2011; Kjær, 2004; Rhodes, 1996; Trairatnanusorn, 2021) แนวคิดการบริหารปกครองแบบร่วมมือกันมีจุดเน้นเพิ่มเติมในส่วนของการให้ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างตัวแสดงระหว่างภาคส่วนอันเกิดมาจาก “ปัญหาอุบาทว์” (Wicked Problems) ที่ตัวแสดงใดตัวแสดงหนึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหาสังคมได้ด้วยตนเอง แต่จำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมที่ซับซ้อนโยงใยหลายมิติ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาคนจนเมือง ปัญหาสุขภาวะกับความยากจน เป็นต้น (Ansell & Gash, 2008; Emerson & Nabatchi, 2015) อย่างไรก็ตาม แนวคิดประชารัฐและนโยบายที่ใช้ชื่อ “ประชารัฐ” นั้นกลับถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

ประการที่สอง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่การศึกษาประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก นโยบายสวัสดิการและบริการสังคม และความหมายของแนวคิดประชารัฐ/การศึกษาเชิงทฤษฎี ขณะที่ส่วนน้อยศึกษาแนวคิดพุทธศาสนากับการจัดการชุมชน การประเมินผลโรงเรียนประชารัฐ ประเด็นภาคประชาสังคมและการเมือง การจัดการการบริการภาครัฐ ภาวะผู้นำ ความมั่นคง และการจัดการอาชญากรรม ซึ่งมีข้อสังเกตว่าค่อนข้างสอดคล้องกับจุดเน้นของแนวคิดและนโยบายประชารัฐที่ตั้งต้นมาจากประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก (จุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์, 2559, กรกฎาคม 22; “พล.อ.ประยุทธ์บอก”, 2558, กันยายน 21) โดยยังมีงานศึกษาความหมายของแนวคิดประชารัฐ/การศึกษาเชิงทฤษฎีอยู่ค่อนข้างน้อย

ประการที่สาม งานวิจัยจำนวนมากจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มเป็นหลัก ขณะที่มีการศึกษาจำนวนไม่มากที่เน้นไปที่การวิจัยเชิงปริมาณผ่านการสำรวจด้วยแบบสอบถาม อย่างไรก็ตาม การที่ม้งานศึกษาจำนวนมากใช้การเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณนั้นถือได้ว่าเป็นการพัฒนาแวดวงวิชาการไทยที่น่าจับตามองโดยเฉพาะในการพัฒนาทฤษฎีหรือชุดคำอธิบายแนวคิดประชารัฐและการดำเนินการของนโยบายประชารัฐ ทว่า อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในเชิงการทดลองนั้นยังเป็นการออกแบบงานวิจัยที่ถูกใช้อย่างจำกัดมากในการศึกษานโยบายประชารัฐ รวมถึงบทความวิชาการที่ศึกษาแนวคิดประชารัฐเองนั้นยังมิได้นำเสนอการพัฒนาทฤษฎีหรือชุดคำอธิบายแนวคิดประชารัฐที่น่าสนใจเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับความพยายามในการอธิบายแนวคิดและกลไกประชารัฐของเสกสรรค์ ประเสริฐกุล (“‘เสกสรรค์’ ประเมิน ‘ชนชั้นนำภาครัฐ’ อยู่ยาว 10 ปี”, 2560, มิถุนายน 19)

ประการสุดท้าย งานวิจัยจำนวนมากได้นำเสนอข้อค้นพบที่สนับสนุนการดำเนินงานโครงการประชารัฐ

และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาการบริหารจัดการโครงการนโยบายประชารัฐ ทว่า การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากร ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ความโปร่งใสและการเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินงานของโครงการ และการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงล้วนแล้วเป็นประเด็นท้าทายในการดำเนินโครงการนโยบายประชารัฐ ซึ่งงานวิจัยในอนาคตจะต้องนำมาพิจารณาเพื่อออกแบบงานวิจัยและกำหนดทิศทางในการศึกษาเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการนโยบายประชารัฐในลักษณะอื่นๆต่อไป

อย่างไรก็ดี งานวิจัยชิ้นนี้มีข้อจำกัดบางประการที่งานวิจัยในอนาคตสามารถนำไปศึกษาและต่อยอดได้ในอนาคต ประการแรก งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ฐานข้อมูลจากสำนักบรรณสารของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (Primo by Ex Libris) ซึ่งอาจมีงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่ตกหล่นอีก งานวิจัยในอนาคตจึงควรทำการสืบค้นในเว็บไซต์ฐานข้อมูลวารสารระดับชาติ (Thai Journal Index: ThaiJo) โดยตรงเพื่อให้ได้ผลการค้นหาเพิ่มเติมต่อไป ประการที่สอง งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้รวบรวมเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่อยู่นอกฐานข้อมูลวารสารระดับชาติ (Thai Journal Index: ThaiJo) ในการสำรวจวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น หนังสือ เว็บไซต์ เอกสารนโยบาย เป็นต้น แม้ว่าจะได้มีการอภิปรายผลการวิจัยกับเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่อยู่นอกฐานข้อมูลดังกล่าวเพื่อเป็นการตรวจสอบจากหลายมุมมอง (Triangulation) โดยเทียบกับสถานะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในอนาคตจึงควรทำการศึกษาเอกสารและแหล่งข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติมต่อไปเพื่อให้ได้ข้อมูลการตรวจสอบจากหลายมุมมองที่เข้มข้นขึ้น

ประการที่สาม งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ทำการใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ ที่ใช้ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพิ่มเติม เช่น การทบทวนวรรณกรรมจากรายการอ้างอิงกันเองของงานศึกษา (Bibliometrics) หรือการใช้การวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) ระหว่างงานศึกษากับประเด็นหลักของงานดังกล่าว งานวิจัยในอนาคตจึงควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพิ่มเติมจากงานวิจัยชิ้นนี้ และประการสุดท้าย งานวิชาการที่ได้รับคัดเลือกอยู่ในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบนี้มีคุณภาพทางวิชาการที่แตกต่างกัน ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ทำการตรวจสอบคัดกรองจากคุณภาพของงานวิชาการที่ได้รับคัดเลือกเพื่อเพิ่มกลุ่มตัวอย่างงานวิชาการที่ศึกษาแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐในการสร้างสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐเป็นการทั่วไป งานศึกษาในอนาคตจึงควรมีการตั้งเกณฑ์บางประการในการคัดกรองคุณภาพงานวิชาการที่เกี่ยวข้องต่อไป

แม้งานวิจัยชิ้นนี้จะมีข้อจำกัดบางประการ แต่ฐานความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบทำให้สามารถกำหนดข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้ ประการแรก ควรมีการศึกษาเชิงวิพากษ์เพื่อทบทวนแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่เชื่อมโยงกับงานศึกษาเดิมที่เคยนำเสนอแนวคิดประชารัฐ รวมถึงการสร้างชุดคำอธิบายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดประชารัฐและนโยบายประชารัฐที่ไปให้ไกลกว่าการผลิตซ้ำการพรรณนาชุดความเชื่อทางวิชาการเดิม ประการที่สอง ควรมีการทำวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายและศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานนโยบายประชารัฐระหว่างแต่ละพื้นที่ด้วยแนวทางการออกแบบงานวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง ซึ่งจะช่วยให้ข้อค้นพบน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประเมินผลการทำงาน

ได้อย่างแท้จริง และประการที่สาม ควรมีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบรูปแบบอื่นๆ กับแนวคิดประชารัฐ และนโยบายประชารัฐเพิ่มเติม รวมถึงการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบในแนวคิดหรือประเด็นทางบริหารรัฐกิจและนโยบายสาธารณะในไทยเพื่อสร้างฐานองค์ความรู้เพื่อต่อยอดในทางวิชาการสำหรับการวิจัยในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กัณฑ์ หนูทองแก้ว และพระศรีธรรมประสาธน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในโครงการประชารัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนศรีธรรมโศก จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*. 6(2), 1011-1131.
- กীরติ กิจธีระวุฒิวงษ์ และนิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์. (2561). ทิศทางของการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน. *วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ*. 36(4), 15-24.
- เกรียงไกร ทรัพย์แสนมา และบรรพต วิรุณราช. (2562). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของบริษัทประชารัฐรักสามัคคี วิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัดในประเด็นเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*. 14(2), 17-29.
- เกรียงไกร ทรัพย์แสนมา และสิริ ลภัสลดา ปันสาน. (2562). รูปแบบการพัฒนาสินค้าเกษตรของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 3(2), 67-75.
- กฤติน จันทร์สนธิมา. (2561). การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ โดยแนวทางประชารัฐ: กรณีศึกษาของวัดจันเสนและวัดตากฟ้า. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*. 11(1), 143-180.
- กฤษณา ศุภวรรณกุล. (2559, มิถุนายน 17). สัมภาษณ์: นพ.พลเดช ปิ่นประทีป “ผมจะใช้ประโยชน์จากประชารัฐ”. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/06/66377>
- กุลชนิษฐ์ อติรุจโชติศิริ, สุรพงษ์ พันชะโก และผการัตน์ พิณีจิวพันธ์. (2562). ประชาธิปไตยในมิติบทบาทภาคประชาสังคมที่มีต่อยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. 14(47), 1-12.
- กุลวดี ละม้ายเงิน. (2562). การพัฒนาหมู่บ้านโฮมสเตย์บนฐานแนวคิดประชารัฐเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนชีทวน อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 10(1), 1-11.
- เกศินี ประทุมสุวรรณ, กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร และพีรพัฒน์ พันศิริ. (2562). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 โดยกลไกประชารัฐ: กรณีศึกษาชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*. 16(2), 423-437.
- เกศสุดา โภคานิตย์, กีฬา หนูยศ, ฐปรายย์ ชัยสินคุณานนท์ และกมลชัย บัวสาย. (2562). ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม

- ร่วมในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 6(3), 278-289.
- เกษรา เวทยานนท์. (2561). ผลกระทบจากนโยบายน้ำดื่มประจํารัฐในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารเกสรกรรมไทย*. 10(1), 218-227.
- กรม. ไฟเขียว โครงการบ้านประจํารัฐ. (2559, มีนาคม 24). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/03/64827>
- จุฑาทิพย์ ลักษณะวงศ์. (2559, กรกฎาคม 22). TCUI School: ฝ่าเครือข่าย ‘บริษัทประจํารัฐรักสามัคคี’ การตลาดเพื่อสังคมฉบับ ‘ลายพราง’. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/07/67000>
- จุฑามาศ มาลาทอง และประกอบ ใจมั่น. (2566). การประเมินโครงการขับเคลื่อนโรงเรียนประจํารัฐตามแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนวัดสมัยสุวรรณสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*. 8(3), 47-59.
- เจน จันทรสภาเสน, อําพล ชะโยมชัย, ณีภูธรวัฒน์ แซงภูเขียว และแก้วตา ผิวพรรณ. (2563). อิทธิพลของพฤติกรรมผู้ประกอบการ ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถทางนวัตกรรมที่มีผลต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจ: ข้อมูลเชิงประจักษ์จากโครงการร้านค้าธงฟ้าประจํารัฐ. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 10(1), 5-18.
- จิรายุ ทรัพย์สิน, วันชัย สุขตาม และสุรศักดิ์ ชะมารัมย์. (2562). ธรรมชาติในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ์วิชาการ*. 6(1), 112-132.
- ฉัตรเกษม ดาศรี, พรรณี พิมพ์โพธิ์, ขจรศักดิ์ เอี่ยมนอก และนิติราภรณ์ ศรีกันต์. (2563). การถอดบทเรียนการพัฒนาทุนมนุษย์ของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตามโครงการสระแก้วเมืองแห่งความสุข จังหวัดสระแก้ว. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ์วิชาการ*. 7(1), 232-246.
- ชฎาพร หล่อประโคน. (2563). การนำนโยบายสานพลังประจํารัฐไปสู่การปฏิบัติ: กรณีศึกษาบริษัทประจํารัฐรักสามัคคีฉะเชิงเทรา (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*. 4(2), 161-183.
- ชาติชาย กิตยานันท์. (2561). การศึกษาผลการลดกลุ่มเสี่ยงโรคเรื้อรังอย่างต่อเนื่องของตำบลต้นแบบภายหลังการใช้ “กลไกประจํารัฐเชิงรุก บุกลงกันครัว” จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์*. 33(3), 375-388.
- เชาวรินทร์ ดีฉาย. (2565). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นฐาน. *วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์*. 3(2), 78-84.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2543). *ประจํารัฐกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
- ญาติมา นุชแดง. (2562). การพัฒนาประเทศไทยตามนโยบายประจํารัฐกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารชุมชนวิจัย*. 13(1), 13-25.
- ณัฐพล นาคพาณิชย์. (2561). การบริหารจัดการความมั่นคงภายในภายใต้กระบวนการทัศน์ประจํารัฐ. *วารสารรัฐศาสตร์*. 60(1), 76-84.

- ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์ และวริศรา ยงยิ่งประเสริฐ. (2566). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรน้ำมันมะรุมของกลุ่มสมุนไพรเขตบางบอน ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงสู่ตลาดประชารัฐ. *วารสารศิลปการจัดการ*. 7(3), 887-904.
- ดีเดย์ใช้ 1 ต.ค.นี้ เริ่มบัตรคนจน 11.6 ล้านราย ชื้อได้กระทั่งเหล้า-บุหรี. (2560, สิงหาคม 30). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2017/08/73029>
- ทรงศักดิ์ ไจกล้ำ. (2561). รูปแบบการพัฒนาและเสริมสร้างองค์กรธุรกิจเพื่อสังคมอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 5(2), 342-363.
- ทศพล กรรณิกา และวราภรณ์ เรืองศรี. (2566). แม่แจ่ม เคลื่อนตามกาลเวลา: การเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางสังคมในแม่แจ่ม ระหว่าง พ.ศ. 2530-2563. *วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน*. 14(1), 222-244.
- ฉันภัทร โคตรสิงห์. (2560). ประชากร: จากแนวคิดการบริหารสู่แนวทางปฏิบัติในปัจจุบัน. *วารสารพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร*. 19(1), 173-196.
- ธร ปิติตล และวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร. (2562, พฤศจิกายน 30). สวัสดิการประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์รัฐ-ชนบทไทย. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2019/11/85361>
- ธีรพัฒน์ อังศุवाल และสุภาภรณ์ สงค์ประษา. (2565). กำเนิดและพัฒนาการของสมัชชาสุขภาพเฉพาะพื้นที่: กลไกการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบมีส่วนร่วมระดับพื้นที่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 18(2), 197-230.
- นิติธร เทพเทวิน. (2560). การพัฒนาแผนกลยุทธ์จัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยการมีส่วนร่วมกับประชารัฐระดับตำบลของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*. 18(1). 103-112.
- นนท์ณพร กิติศรีปัญญา, สิริพร ป้องงลาด และกรรณิการ์ บุรพาพิชิตภัย. (2561). กลยุทธ์ในการยกระดับตลาดนางเลิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร. พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 3(2), 42-54.
- นนทวุฒิ ลามอ และสุนิตดา เทศนิยม. (2561). การใช้หลักธรรมาภิบาลที่ส่งเสริมประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการการจัดการแห่งแปซิฟิก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 5(2), 36-50.
- นภธร ศิวารัตน์, ยุภาพร ยุภาค และสัญญา เคณาภูมิ. (2560). การนำแนวคิดประชารัฐมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐ. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. 4(2), 1-11.
- ปฐวี โชติอนันต์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่นและการกระจายอำนาจในยุคคนระรักษาสงบแห่งชาติ (พ.ศ. 2557-2562). *วารสารการบริหารปกครอง*. 10(1), 42-76.
- ปิ่นณพงศ์ วงศ์ณาศรี. (2559). ทูทางสังคมกับข้อเสนอเชิงนโยบายของการบูรณาการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. *Asian Journal of Arts and Culture*. 16(1), 99-114.

- ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี. (2560). วิเคราะห์บริบทความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมท้องถิ่นในยุคไทยแลนด์4.0. *Asian Journal of Arts and Culture*.16(1),63-77.
- ปัทมาพร ปัทมาสารวุธ และรุ่งทิพา หมื่นปลา. (2563). การพัฒนาร้านค้าต้นแบบจากโครงการประชารัฐร่วมใจ ส่งเสริมการใช้ยาอย่างปลอดภัยในชุมชน. *วารสารเภสัชกรรมไทย*. 12(3), 601-611.
- ประยูร อิมิวัตร์, นำขวัญ วงศ์ประทุม, กฤษณะ สมควร และอรุณี อินเทพ. (2562). นวัตกรรมจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน ตามแนวทางประชารัฐ ในอำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 7(2), 145-156.
- ประเสริฐ บัวจันอัฐ. (2566). รูปแบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*.7(1).91-105.
- ประวิทย์ พุ่มพา. (2564). การพัฒนารูปแบบช่องทางการตลาด (Omni Channel Marketing) สำหรับประชารัฐในชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดงจังหวัดสมุทรปราการและกลยุทธ์การตลาดระหว่างประเทศ. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 7(3), 457-470.
- ประเวศ วะสี. (2558ก). *วิธีการและกลไก ยุทธศาสตร์ประชารัฐ สร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากบนหลักการเศรษฐกิจพอเพียง*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.
- ประเวศ วะสี. (2558ข). *ยุทธศาสตร์ประชารัฐ พัฒนาประเทศไทย*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.
- ประเวศ วะสี. (2559). *แนวทางประชารัฐ การเปลี่ยนวิธีคิดครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ประเทศไทย*. นนทบุรี: สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ.
- ปราณี จุลภักดี, สมบูรณ์ สุขสำราญ และเอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2562). การขับเคลื่อนของประชาชนในการผลักดันวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช สู่อารยธรรมโลก. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 11(3), 111-120.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2560). ประชากรจากรายการคืนความสุขให้คนในชาติคืออะไร?. *วารสารการบริหารการปกครอง*. 6(2), 1-23.
- พิกุล สุพนาม, เนติมา ไคร้มุข และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2563). สัญญาเชิงนโยบายภายใต้แนวความคิดสู่การปฏิบัติในการสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.): การบูรณาการรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ยุทธศาสตร์ชาติ พรรคพลังประชารัฐ และนโยบายเชิงประชานิยม. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*. 4(1), 109-129.
- เพชรนา วิริยะสืบพงศ์, นลินี ทองประเสริฐ และสมชาย หาญหิรัญ. (2563). การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 14(3), 75-85.
- เพชรสุดา เขียวเทียนทอง และประทีป มากมิตร. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประชารัฐของ

- หมู่บ้านดงไม้แดงอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 14(1), 68-78.
- พีญะภา ปาละปิ่น. (2563). แบบแผนการพัฒนาเกลือสินเธาว์อำเภอบ้านดงเพื่อเป็นต้นแบบการบริหารจัดการที่
ตัวอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกระบวนการประชารัฐ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. 8(1), 56-64.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์: ชวนสังเกต 'ประชารัฐ' คติความสามัคคีกับวังวนรัฐประหาร. (2560, กันยายน 21). *ประชาไท*.
สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2017/09/73329>
- พิชญุตม์ กฤตย์รัตนะโชติ และณัฐสพันธ์ เผ่าพันธ์. (2561). อิทธิพลของปัจจัยทางการตลาดและการสนับสนุนจาก
ภาครัฐที่มีผลต่อการดำเนินงานส่งออกสินค้าของบริษัท ประชากรัฐรักสามัคคีเพชรบุรี (วิสาหกิจเพื่อสังคม)
จำกัด. *วารสารวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน*. 4(1), 105-115.
- พัชรกัญญ์ เจริญชุตินันท์ และสมเดช มุงเมือง. (2562). นโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยผ่าน
บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 6(2), 333-347.
- พระครูเกษมอาจารย์สุนทร (ศุภกิตต์ ชนุชรัมย์) และยุภาพร ยุภาศ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
ยกระดับประเทศไทยเพื่อให้ก้าวไปสู่ Thailand 4.0 ในส่วนภาครัฐ. *วารสาร มจร. เลย์ ปริทัศน์*.
3(3), 20-29.
- พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส), พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ และบุษกร วัฒนบุตร. (2562). การพัฒนา
บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร*.
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 8(1), 1-12.
- พิระยุทธ สุขสวัสดิ์ และชมภูณัฐ หุ่นนาถ. (2563). แนวทางการขับเคลื่อนกลไกประชารัฐในการจัดการอค์ศึภัยของ
จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*. 10(2), 31-42.
- พรเทพ ศิริวนารังสรรค์ และสุรัชย์ โชคครรชิตไชย. (2561). การจัดการบริการสาธารณสุขระดับอำเภอ: กรณีศึกษา
พื้นที่กรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*. 8(1), 152-161.
- พ.ร.บ.ประชารัฐฯ ประกาศใช้แล้ว 'นิมิตร' ชีระยะยาวเป็นอุปสรรครัฐสวัสดิการ. (2562, มีนาคม 5). *ประชาไท*.
สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2019/03/81345>
- พริมาดา บัวหลวง. (2564). ปัจจัยความสามารถด้านนวัตกรรมตลาดของผู้นำแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัด
เพชรบูรณ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานขององค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏพิบูลสงคราม*. 15(1), 54-65.
- พล.อ.ประยุทธ์บอก "ผมเป็นรัฐท่านเป็นประชาชน" มุ่งทำ 'ประชารัฐ' แทน 'ประชานิยม'. (2558, กันยายน 21).
ประชาไท. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2015/09/61507>
- ภูดินทร์ วรชีนา และกฤษวรรธน์ โล่ห์วีชรินทร์. (2563). การศึกษาการดำเนินงานและการตอบสนองความ
ต้องการของประชาชนของโครงการประชารัฐในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*. 6(1),
87-95.
- ร้านธงฟ้าประชารัฐ กระตุ้นเศรษฐกิจ 2 หมื่นล้านบาท. (2561, พฤษภาคม 11). *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อ 29

- กันยายน 2566, จาก <https://www.prachachat.net/economy/news-156773>
- รุ่งทิพย์ สุวรรณสถิตย์ และกฤษณา ไวกสารวง. (2562). การส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงมโนราห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 21(1), 227-244.
- รัชนิดา ไสยรส. (2562). การพยากรณ์ปัจจัยนโยบายประชารัฐที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*. 7(3), 165-178.
- 'รัฐ-ทุนใหญ่-ภาคปชช.' จับมือตั้ง 'บ.ประชารัฐรักสามัคคีประเทศไทย จำกัด'. (2559, เมษายน 29). *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/04/65521>
- เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์. (2559, สิงหาคม 22). ความสอดคล้องของวาทกรรม 'ลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน' และ 'ประชาธิปไตยไม่ได้มีแค่การเลือกตั้ง'. *ประชาไท*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2016/08/67560>
- วัฒนา สายเชื้อ. (2560). การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นฐาน. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*. 17(2), 1-11.
- วันทนี้อยู่ แสนภักดี. (2562). แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก ในมุมมองของผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. 9(1), 36-49.
- วราพันธ์ พรวิเศษศิริกุล และพิชญดา ทาจิณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของผู้ทำงาน เกี่ยวข้องกับขยะโดยใช้หลักประชารัฐ ในจังหวัดลำพูน. *วารสารสาธารณสุขล้านนา*. 15(2), 53-66.
- วรรณวิศา สืบอนุสรณ์. (2560). ความคาดหวังต่อการปรับตัวของภาคการศึกษาเพื่อตอบสนองอนาคตอุปสงค์แรงงานของจังหวัดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ: กรณีศึกษาจังหวัดตาก. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 9(2), 193-206.
- วิสุทธิณี ธาณิรัตน์. (2561). แนวทางการแก้ไขปัญหาหยาเสพติดตามแผนประชารัฐร่วมใจปลอดภัยยาเสพติด: กรณีศึกษาหมู่ที่ 4 ตำบลหนองตาด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*. 20(1), 81-93.
- เศรษฐพงษ์ ปุจฉาการ, กนกพานทอง และปริญญา เรืองทิพย์. (2566). การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักประชารัฐ – ทฤษฎีฐานราก. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 8(6), 426-443.
- ศูนย์ขับเคลื่อนการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564, ตุลาคม). *ผลงานเน็ตประชารัฐ*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://www.mdes.go.th/mission/detail/4852-E0%>
- ศิรินทร์ยา ศิริสานต์, กุณฑลทิพย์ พานิชภักดี และพรสรวิเชียรประดิษฐ์. (2562). การดำเนินการสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยภายใต้โครงการบ้านธนารักษ์ประชารัฐ. *หน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม*

และสถาปัตยกรรมไทย. 16(1), 154-183.

‘เสกสรรค์’ ประเมิน ‘ชนชั้นนำภาครัฐ’ อยู่ยาว 10 ปี อะไรคือความหวังการเปลี่ยนแปลง. (2560, มิถุนายน 19).

ประชาไท. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://prachatai.com/journal/2017/06/72004>
สุทาร์ตัน ชูดอก และเขมิกา สงวนพวก. (2564). การบริหารการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 12(2), 28-48.

สุพัตตรา ตันติจริยาพันธ์. (2566). การประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ค่าทางการเงินเบื้องต้นผ่านโครงการยกระดับคุณภาพบัณฑิตสู่อัตลักษณ์ด้วยกระบวนการอาสาประชารัฐบนหลักพุทธธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. *วารสาร มจร. พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*. 7(2), 35-49.

สุพิศ บุญลาภ และปรรฐมาศ พลสิษฐ์ภคกุล. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมการเติบโตอย่างมีส่วนร่วมบนพื้นฐานประชารัฐ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6(1), 153-165.

สุพิศาล รักดินฤณาด และชฎาธาร โอชธีศ. (2561). นวัตกรรมการบริหารจัดการภาคสังคมกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 23(1), 49-61.

สุรวิชช์ วีรวรรณ. (2558, กันยายน 24). ระบอบประเวศจงอยู่ยั่งยืน. *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9580000107857>

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *สวนพลังประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อ 29 กันยายน 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20180731115248.pdf

สมบุญ ศรีสรวิหรัญ, ภัทร พลอยแหวน, วัชระ จตุพร, จิตติกรณ์ ยาวิไชย จารึกศิลป์ และสิทธิพร ชูสิทธิ์ธรรม. (2561). แผนยุทธศาสตร์สำหรับโครงการการอนุรักษ์และพัฒนามรดกโลกพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารปกครอง*. 7(1), 228-247.

สมศักดิ์ อมรสิริพงษ์ และอาชวีภุชชัญญ์ น้อมเนียน. (2560). “ELDERFARE Model”: รูปแบบและกลไกการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสำหรับกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุในระบบในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้ว. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 5(2), 29-40.

สิริ ลภัสลดา ปันสา และศรัณยา เลิศพุทธรักษ์. (2562). รูปแบบการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนของบริษัทประชารัฐรักสามัคคีวิสาหกิจเพื่อสังคม (ประเทศไทย) จำกัด. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 8(3), 233-243.

ส.ศิริชัย นาคอุดม และรุ่งรวี จิตภักดี. (2561). ความสามารถในการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*. 3(2), 111-120.

สมศักดิ์ สุวรรณสุขกุล และบรรพต วิรุณราช. (2562). แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนประชารัฐด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*. 15(3), 232-242.

- อุดมลักษณ์ เวชพิทักษ์ และประกาศ เปล่งพานิชย์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้อยู่ในภาวะยากลำบากและกลุ่มเปราะบางทางสังคม ผ่านกลไกกองทุนประชารัฐเพื่อสังคมจังหวัดปทุมธานี. *วารสารสหศาสตร์*. 18(1), 5-31.
- อติพงษ์ นาครอด, รังสรรค์ อินทน์จันทน์ และรัชนิดา ไสยรส. (2561). นโยบายประชารัฐกับการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. 12(2), 68-82.
- อนันต์ โพธิกุล. (2561). การบริหารจัดการขยะชุมชน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 4(1), 107-121.
- อุบล วุฒิพรโสภณ, พระเทพศาสนาภิบาล, สัญญา สดประเสริฐ และสมานใจ ชั้นที่ท้าว. (2562). นโยบายประชารัฐกับการส่งเสริมการพึ่งตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดนครปฐม. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 6(1), 4852-4872.
- อำพร จินดารัตน์ และสมิตา เต็มเพิ่มพูน. (2566). การวิเคราะห์นโยบายพัฒนาและเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากของรัฐบาล: กรณีศึกษาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*. 17(3), 170-183.
- อำพล ชะโยมชัย. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการฐานชุมชน: การใช้ตัวแบบสมการโครงสร้างในจังหวัดร้อยเอ็ดและเพชรบูรณ์. *วารสารสุทธิปริทัศน์*. 33(106), 30-44.
- อำพล ชะโยมชัย และวิไลวรรณ โพนศิริ. (2562). ความรู้ทางธุรกิจและการสนับสนุนจากภาครัฐที่มีต่อผู้ประกอบการทางธุรกิจของร้านค้าฐานชุมชนไทยที่เข้าร่วมโครงการธงฟ้าประชารัฐ. *Life Sciences and Environment Journal*. 20(1), 194-206.
- อภิรักษ์ณ รุจิระภูมิ และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ของอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการจัดการสมัยใหม่*. 16(2), 173-184.
- อมรฉัตร กำภู ณ อยุธยา และมนฤตย์พล อรุณบุญนวลชาติ. (2563). วาทกรรมประชารัฐในบริบททางการเมืองของประเทศไทย. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 9(1), 44-63.
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, ภัทรวุฒิ เฉยศิริ และกุลชาติ ทักษไพบูลย์. (2561). การพัฒนาบทบาทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กลไกขับเคลื่อนประชารัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารการเมืองการปกครอง*. 8(2), 1-15.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543 – 571.
- Bevir, M. (2009). *Key concepts in governance*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cepiku, D., & Meneguzzo, M. (2011). Public administration reform in Italy: A shopping-basket

approach to the new public management or the new Weberianism? *International Journal of Public Administration*, 34(1-2), 19-25.

Emerson, K. & Nabatchi, T. (2015). *Collaborative governance regimes*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.

Kjær, A.M. (2004). *Governance*. Cambridge: Polity Press.

Rhodes, R.A.W. (1996). The new governance: Governing without government. *Political Studies*, 44(4), 652-667.

Trairatnanusorn, R. (2021). Chapter 12: Network governance in East Asia: Implications for comparative public administration. In T. Bryer & S.H. Jeon. (Eds.). *Citizenship and ethics: From the neighborhood to the city, country to the world* (pp. 177-189). Lanham, MD: Lexington Books.

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ
ในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
Guidelines for the Prevention and Solution of Drug Problems of
Government Agencies in Municipalities Nai Mueang Subdistrict, Mueang
District, Phichit Province

มรกต ขุนด่าน¹ ธันยบูรณ์ จุชวานา² และรชต มีชัย³

Moarakot khundan¹ Thunyaboon chushaona² and Rachata Meechai³

นักศึกษารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม⁵⁰

Political Science, Social Sciences and Local Development

MoarakoK@psru.ac.th¹ Thunyaboon.j@psru.ac.t² and Rachata.me@psru.ac.th³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of

Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร หน่วยงานแต่ละหน่วยงานต่างมีหน้าที่ โดยจากการศึกษาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 2 ส่วน มีดังนี้ ประการแรก หน่วยงานปราบปราม ซึ่งมีหน่วย 3 หน่วยงาน ได้แก่ ตำรวจภูธรเมืองพิจิตร อำเภอเมือง เทศบาลเมืองพิจิตร โดยบทบาทหน้าที่มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นส่วนในการจับกุม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง โดยมีการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับอำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา โดยมีการเฝ้าระวังในชุมชนที่เป็นจุดเสี่ยงและหากพบหรือตรวจพบผู้เสพยาเสพติดจะดำเนินการส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประการที่สอง หน่วยในการบำบัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดยาเสพติด

⁵⁰ อาจารย์ชนิดาภา ชลวงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

มี 2 หน่วยงาน ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลพิจิตร โดยบทบาทหน้าที่ค้ดกรองผู้เสพยาเสพติด ส่งเข้ารับการบำบัด และมีหน้าที่ในการรับผู้ที่เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาอาการ

ในขณะที่ 2) แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจากการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ บทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หน่วยงานปราบปราม หน่วยงานบำบัด โดยแต่ละหน่วยงาน มีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดคล้ายคลึงกัน คือมีมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเป็นการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ในชุมชน สถานศึกษา มีการตรวจสอบ ฝึกระวัง และ มีการอบรมให้ความรู้และคำแนะนำทักษะอาชีพเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติด

คำสำคัญ : แนวทางการป้องกัน, แนวทางการแก้ไข, หน่วยงานรัฐ, ยาเสพติด

Abstract

Research Guidelines for the prevention and solution of drug problems of government agencies in municipalities, Nai Mueang Sub-districts, Mueang Districts, Phichit Province. The objectives are: 1) to study the roles of government agencies in preventing and solving drug problems in municipalities in Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province; Nai Mueang Subdistrict Municipality, Mueang District, Phichit Province It is a qualitative research. A sample of 10 people was interviewed. Data were analyzed by content analysis and descriptive analysis was presented.

1) had a role in preventing and solving drug problems in municipalities in Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province. Each agency has different duties. from the study of the role of the agency the relevant agencies are divided into 2 parts as follows: Firstly, the suppression agencies, which have 3 units, namely the Muang Phichit Provincial Police, Muang District, Phichit Municipality; The roles and responsibilities are responsible for the prevention and suppression of narcotics. It is part of the arrest, inspection, surveillance, with inspection and surveillance at the district, sub-district, community and educational levels, with surveillance in communities that are random risk points, and if drug users are found or detected, action will be taken. sending to the relevant departments; secondly, the treatment unit; There are 2 agencies involved in drug treatment: Phichit Provincial Public Health Phichit Hospital The roles and responsibilities of screening drug users for treatment and is responsible for accepting drug abusers for treatment.

2) the prevention and solution of drug problems of government agencies in municipalities in Nai Mueang Subdistrict, Mueang District, Phichit Province. By studying the prevention and solution of drug problems of government agencies agency role The relevant divisions are divided into 2 parts: the suppression agency treatment agency Each agency has similar guidelines for preventing and solving drug problems. Is there a measure to prevent and suppress drugs. By enhancing knowledge about drugs from the community, educational institutes, there are inspections, surveillance, and training to provide knowledge and professional skills advice in order to help those who use drugs.

Keywords: Prevention Guidelines, Solutions, Government Agencies, Narcotics

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหายาเสพติดได้มีการระบาดเป็นอย่างมาก ยาเสพติดนั้น มีผลกระทบต่อตัวผู้เสพและคนใกล้ชิด ซึ่งมีความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก ปัญหาเสพติดได้มีระดับความรุนแรงและแพร่กระจายมากยิ่งขึ้นเข้าได้ถึงทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้ปัญหาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศและของทุกรัฐบาลที่ต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในวงกว้างและส่งผลหลายด้านทั้งด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ทำให้รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดอย่างจริงจังในทุกภาคส่วนต้องร่วมมือในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและรวดเร็ว ในการสอดส่องผู้จำหน่าย ผู้เสพยาเสพติด และช่องทางในการส่ง โดยหน่วยงานจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โดยดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลที่มีคำสั่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับการถ่ายโอนไปดำเนินการคือ ภารกิจด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเนื่องจากปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่นๆหลายด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตและอาชญากรรม ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชนและจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในระดับท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จึงต้องสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (ธนภฤต โพธิ์เงิน, 2562 : 277)

แนวทางป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งนับเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนเพราะปัญหาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติ และถือเป็นบ่อนทำลายชีวิตและอนาคตของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งยาเสพติดกำลังคืบคลานเข้าสู่โรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่งในตอนนี้ มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการศึกษา สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หลักการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญได้แก่ 1.การวางแผน (Planning) 2.การดำเนินงาน (Acting) 3. การประเมินผล (Evaluating) และอิทธิพลของครอบครัวนับว่ามีผลต่อการกระทำผิดของเด็กเป็นอย่างมาก ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันแรกที่สร้างบุคลิกภาพ (Personality) ให้แก่เด็ก พร้อมกับสร้างวัฒนธรรมย่อย (Sub-culture) ขึ้นมาและในครอบครัวที่พ่อแม่ไม่มีศีลธรรม ติดยาเสพติด ติดสุรา มีอาชีพอาชญากรรม เมื่อเด็กเติบโตก็จะกล้าฝ่าฝืนกฎหมาย (สุภาพร, 2563)

โดยในจังหวัดพิจิตรมีข่าวในการจับกุมยาเสพติดในช่วงหลายปีที่ผ่านมาและมีการจับกับผู้ค้ายาเสพติดในพื้นที่จังหวัดพิจิตรจำนวนมากจากสถิติการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปี 2563-2565 การจับกุมทั้งหมด 6,286 ราย จำนวนยาเสพติดทั้งหมด 1,226,821 เม็ด โดยแบ่งเป็นปี 2563 จำนวนการจับกุม 1,920 ราย จำนวนยาเสพติด 140,182 เม็ด ปี 2564 จำนวนการจับกุม 1,778 ราย จำนวนยาเสพติด 958,424 เม็ด ปี 2565 จำนวนการจับกุม 2,588 ราย จำนวนยาเสพติด 128,215 เม็ด ทำให้เห็นว่าในจังหวัดพิจิตรเองก็มีการระบายของยาเสพติดที่อาจจะส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ตามมาเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในวงกว้างหน่วยงานรัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุม ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานี้

ตารางที่ 1 สถิติการปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดพิจิตร(ตามปีงบประมาณ 2563-2565)

อำเภอ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
อำเภอเมือง	440	239	318
อำเภอตะพานหิน	123	277	322
อำเภอบางมูลนาก	120	93	147
อำเภอโพทะเล	111	80	166
อำเภอสามงาม	82	66	126
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง	120	120	189
อำเภอวังทรายพูน	70	83	149
อำเภอทับคล้อ	82	111	213
อำเภอลำดวน	255	283	226
อำเภอสามง่าม	83	73	78
อำเภอดงเจริญ	63	70	179
อำเภอวังนารายณ์	147	96	156
อำเภอวังห้วย	87	68	95
อำเภอหนองไสยา	56	58	111
อำเภอบางลาย	17	17	20
อำเภอย่านยาว	28	19	44
อำเภอดงป่าคำ	36	25	49
รวม	1,920	1,778	2,588

ที่มา: สำนักงานตำรวจภูธรจังหวัดพิจิตร

จากตารางสถิติการปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดพิจิตร (ตามปีงบประมาณ 2563-2565) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่มีการจับกุมยาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดพิจิตร คือ อำเภอเมือง สถิติที่พบในปี2563 คือ 440 คดี ,ปี2564 คือ 239 คดี , ปี2565 คือ 318 คดี ทั้งนี้ การตรวจพบการปราบปรามยาเสพติดในอำเภอเมือง หากเปรียบเทียบกับอำเภออื่น มีการจับกุมยาเสพติดโดยเฉลี่ยสูงที่สุดในจังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 2 สถิติจำนวนยาเสพติด ในจังหวัดพิจิตร(ตามปีงบประมาณ 2563-2565)

อำเภอ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
อำเภอเมือง	43,393	176,278	47,966
อำเภอตะพานหิน	11,603	13,435	6,816
อำเภอบางมูลนาก	1,366	15,632	827

อำเภอ	ปี 2563	ปี 2564	ปี 2565
อำเภอโพทะเล	23,341	7,786	19,768
อำเภอสว่างม	1,123	1,482	2,146
อำเภอโพธิ์ประทับช้าง	19,948	705,206	6,525
อำเภอวังทรายพูน	2,143	2,420	6,381
อำเภอทับคล้อ	6,936	17,889	6,497
อำเภอวิริยารมี	5,318	3,536	7,662
อำเภอสามโก้	1,099	2,281	997
อำเภอดงเจริญ	2,243	9,385	206
อำเภอบึงนาราง	965	1,023	2,378
อำเภอวังหัว	3,239	7,892	1,143
อำเภอหนองไสน	11,072	1,080	1,263
อำเภอบางลาย	54	26	178
อำเภอย่านยาว	722	1,778	719
อำเภอดงป่าคำ	5,617	27,695	1,6743
รวม	140,182	958,424	128,215

ที่มา: สำนักงานตำรวจภูธรจังหวัดพิจิตร

จากตารางสถิติยาเสพติดในจังหวัดพิจิตร (ตามปีงบประมาณ 2563-2565) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่พบจำนวนยาเสพติดมากที่สุดในจังหวัดพิจิตร คือ อำเภอเมือง สถิติที่พบในปี 2563 คือ 43,393 เม็ด, ปี 2564 คือ 176,278 เม็ด, ปี 2565 คือ 47,966 เม็ด ทั้งนี้ การตรวจพบจำนวนเม็ดยาเสพติดในอำเภอเมือง หากเปรียบเทียบกับอำเภออื่น มีการจับกุมยาเสพติดโดยเฉลี่ยสูงที่สุดในจังหวัดพิจิตร

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าสถิติการปราบปรามและจำนวนยาเสพติดในอำเภอเมืองมีความสอดคล้องกัน และมีจำนวนมากกว่าอำเภออื่นๆในจังหวัดพิจิตร ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำจึงเล็งเห็นความสำคัญ และสนใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาเสพติดของภาครัฐ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. ทำให้ทราบถึงแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา : สถานการณ์ปัญหายาเสพติด แนวทางการแก้ไขและป้องกันของหน่วยงานภาครัฐ
2. ขอบเขตด้านประชากร : ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ (เจ้าหน้าที่ตำรวจ ปลัดอำเภอ เทศบาลเมืองพิจิตร สาธารณสุข โรงพยาบาลพิจิตร)
3. ขอบเขตด้านขอบเขตพื้นที่:เขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา:ระยะเวลาในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดระยะเวลา ตั้งแต่ ตุลาคม 2563 – ปัจจุบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางการป้องกัน หมายถึง การป้องกันเรื่องที่จะก่อให้เกิดความเสียหายในเรื่องต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดความวุ่นวายในสังคมในวงกว้าง และป้องกันสิ่งทำให้เกิดความไม่สงบสุขในสังคมเพื่อไม่ให้ปัญหานั้นเกิดขึ้นหรือกลับมาเป็นปัญหาอีกในภายภาคหน้า

แนวทางการแก้ไข หมายถึง การแก้ไขปัญหาเรื่องที่ทำให้เกิดความวุ่นวาย ความรุนแรง และอุปสรรคต่าง ๆ ในสังคม เพื่อให้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นได้ลดลงหรือหมดไปจากสังคมให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อย

หน่วยงานรัฐ หมายถึง หน่วยงานของรัฐบาลในจังหวัดพิจิตร(ตำรวจภูธร อำเภอเมือง เทศบาล สาธารณสุข โรงพยาบาล)ในการที่คอยเข้ามาให้ความช่วยเหลือประชาชน อาทิ การให้ความรู้ การช่วยจากปัญหาต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความเป็นปลอดภัยในการใช้ชีวิตประจำวันและมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น โดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง

ยาเสพติด หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ ก็ตาม ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องการเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง

สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาบทบาทการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่าบทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น หน่วยงานปราบปราม และหน่วยงานบำบัด มีดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ในกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานปราบปราม พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรเมืองพิจิตร มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเป็นส่วนสำคัญในการจับกุม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินงานหลักของหน่วยงานตำรวจเพื่อตรวจหาผู้เสพยาเสพติดและส่งตัวผู้เสพยาเสพติดให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาต่อไป ซึ่งในส่วนของอำเภอเมือง พบว่า มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามคล้ายคลึงกับตำรวจ โดยมีการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับอำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเข้าไปตรวจยาเสพติดตามสถานศึกษา สถานบันเทิง ชุมชน เพื่อที่จะนำตัวผู้เสพมาเข้ารับการรักษา ในขณะที่ยกเทศบาลเมืองพิจิตร พบว่ามีหน้าที่ในการป้องกันและประสานงานช่วยเหลือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการเฝ้าระวังในชุมชนที่เป็นจุดเสี่ยง และหากพบหรือตรวจพบผู้เสพยาเสพติดจะดำเนินการส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเข้ากระบวนการรักษา

ส่วนที่สอง ในกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานบำบัด พบว่า สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร นั้นมีหน้าที่ในการ คัดแยกผู้เสพยาเสพติดโดยจะแบ่งแยกตามสี มีทั้งหมด 3 สี ได้แก่ สีเขียว สีเหลือง สีแดง เป็นต้น สีเขียวนั้นจะเป็นผู้ที่เสพยาเสพติดในปริมาณที่ไม่เยอะมาก สีเหลืองนั้นจะเป็นผู้ที่เสพยาเสพติดในปริมาณมากแต่ยังไม่ถึงขั้นอันตราย สีแดงนั้นจะเป็นผู้เสพยาเสพติดให้ปริมาณมากอยู่ในขั้นอันตราย ซึ่งทางสาธารณสุขนั้นจะคัดกรองผู้เสพยาเสพติดส่งเข้ารับการรักษา โดยจะมีการติดตามอาการเป็นระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด เพื่อเช็คว่าผู้ที่เข้ารับการรักษาจะไม่ใช้ยาเสพติดหรือกลับไปใช้อีก ในขณะที่โรงพยาบาลพิจิตร นั้นมีหน้าที่ในการรับผู้ที่เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาอาการโดยจะประมาณอาการเบื้องต้นเพื่อให้การรักษาที่สอดคล้องกับอาการของผู้เสพยาเสพติด โดยการรักษานั้นจะทำการรักษาทางจิตเวชและการรับประทานยา หรือ ทั้งรับการรักษาทั้ง 2 แบบ ตามอาการของผู้เสพยาเสพติด จะมีการตรวจสอบอาการในระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด อนามัย เพื่อติดตามอาการของผู้เสพยาเสพติดว่ายังใช้ยาเสพติดอยู่หรือไม่

ส่วนบทบาทหน้าที่ของชุมชนนั้น มีหน้าที่ในการช่วยให้ข้อมูลแก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่เพื่อเหลือหน่วยงานในการดำเนินงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยลดปัญหายาเสพติดในชุมชน และยังมีหน้าที่ในการเป็นผลตอบรับถึงการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในการเข้ามาแก้ไขและช่วยเหลือปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

1.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่าบทบาทของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องแบ่งเป็น หน่วยงานปราบปราม และหน่วยงานบำบัด มีดังนี้

ในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานปราบปราม ตำรวจภูธรเมืองพิจิตร พบว่า มีมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยเป็นการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดตั้งแต่ในชุมชน สถานศึกษา เช่น โครงการครูแดร์ หรือ D.A.R.E (ตั้งแต่ประถม มัธยม มหาลัย) เพื่อเป็นการให้เห็นโทษของยาเสพติดและเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดในทางอ้อม ในขณะที่อำเภอเมือง พบว่ามีมาตรการในการป้องกันและ

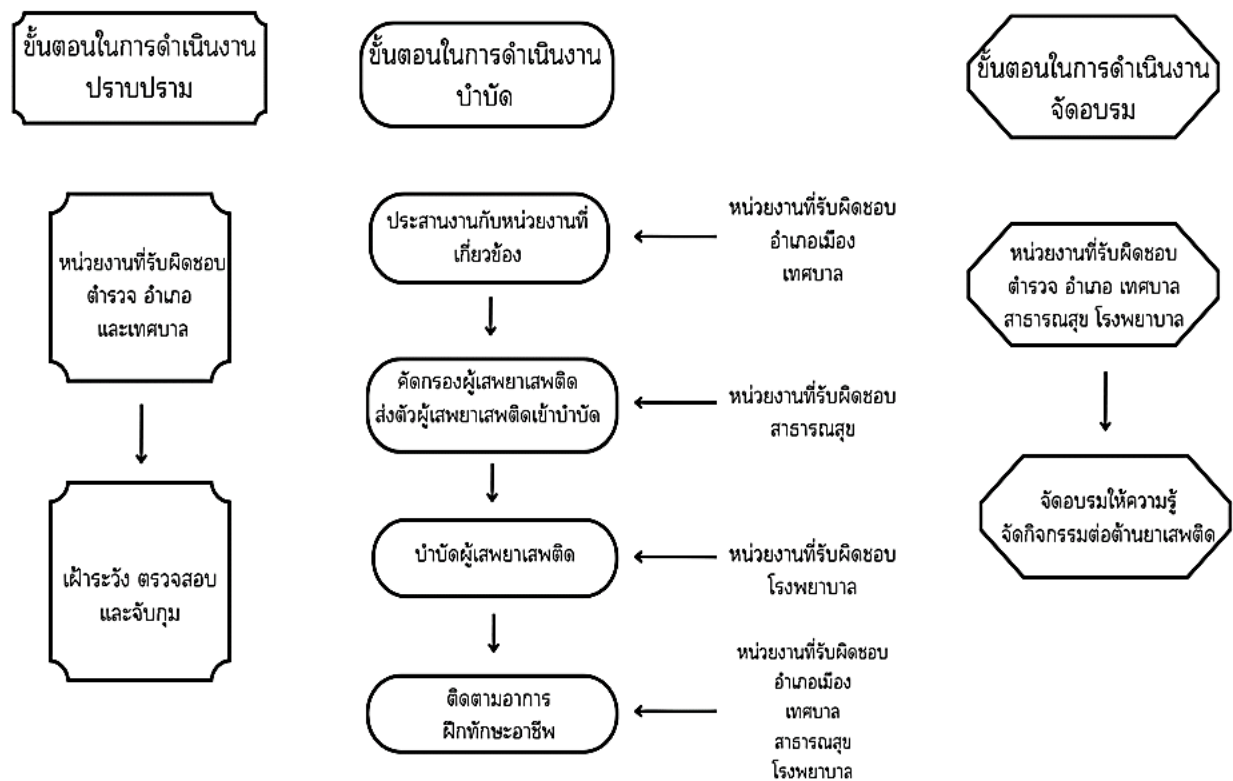
ปราบปรามคล้ายคลึงกับตำรวจ โดยมีการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับอำเภอ ตำบล ชุมชน และสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเข้าไปตรวจยาเสพติดตามสถานศึกษา สถานบันเทิง ชุมชน เพื่อที่จะนำตัวผู้เสพยาเข้ารับการบำบัด โดยทางอำเภอเมือง นั้นยังมีการจัดศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัด อำเภอ และในตำบล ทั้งหมด 20 แห่ง ซึ่งมีหน้าที่ในการรับผู้เสพยาเสพติดที่ต้องการเข้ารับการบำบัดและผู้เข้ารับการบำบัดอยู่นั้นจำเป็นต้องเข้าไปเพื่อตรวจหายาเสพติดตามระยะเวลาทุก ๆ 3 เดือน 6 เดือน เพื่อติดตามอาการและตรวจสอบว่ายังมีการเสพยาเสพติดหรือกลับไปใช้ยาเสพติดอีกหรือไม่ ทั้งนี้อำเภอเมืองนั้นยังมีการอบรมให้ความรู้และคำแนะนำทักษะอาชีพ เพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาจนหายดีให้มีอาชีพ ในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ซึ่งมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยการประกอบอาชีพ คนละ 20,000 บาท เพื่อให้มีอาชีพและไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกครั้ง ในส่วนของเทศบาลเมืองพิจิตร ข้อมูลที่ได้รับพบว่ามีมาตรการในการจัดอบรมให้ความรู้และคำแนะนำประกอบอาชีพ มีโครงการพัฒนาศักยภาพ TO BE NUMBER ONE โครงการรณรงค์และแก้ไขปัญหายาเสพติด ในการช่วยลดปัญหาเสพยาเสพติดในพื้นที่

ในแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานบำบัด พบว่า สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร นั้นมีมาตรการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดตามชุมชนและสถานศึกษา ในส่วนของโรงพยาบาลพิจิตร นั้นมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด เพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตามชุมชนและสถานศึกษา

สรุปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นแบ่งประเภทหน่วยงานเป็น 2 แบบ ได้แก่หน่วยงานป้องกันและปราบปราม หน่วยงานบำบัดยาเสพติด โดยหน่วยงานทั้ง 2 มีความแตกต่างการในแนวทางที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

โดยหน่วยงานปราบปรามนั้น พบว่า จะเน้นแนวทางในการทำงานไปในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง ตั้งแต่ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน สถานศึกษา สถานบันเทิง ชุมชน เพื่อที่จะนำตัวผู้เสพยาเข้ารับการบำบัด และมีการอบรมให้ความรู้และคำแนะนำทักษะอาชีพเพื่อที่จะช่วยเหลือผู้ที่เสพยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาจนหายดีให้มีอาชีพในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ เพื่อไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานปราบปรามนั้น พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เกิดจากกฎหมายที่ไม่ชัดเจนในการจับกุมผู้เสพยาเสพติด หากผู้ที่เสพยาเสพติดนั้นไม่ได้เสพยาเสพติดถึงในเกณฑ์ที่กำหนด หากไม่ถึงนั้นเจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินคดีได้จะเป็นการส่งตัวเข้าสู่กระบวนการบำบัด ทำให้การแก้ปัญหานั้นอาจจะไม่ได้ลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในการลดจำนวนผู้เสพยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชน และเกิดจากกฎหมาย พ.ร.บ. ทรมาณ ซึ่งจากตัวกฎหมายนี้นั้นเป็นปัญหาในการดำเนินงานของตำรวจในการดำเนินการสืบสวน โดยมีการเพื่อภาระในการทำงานของตำรวจดังนี้ โดยการที่จะนำผู้ต้องหาได้นั้นจะต้องมีการแจ้งกับฝ่ายปกครองและแจ้งอัยการให้ทราบก่อนจึงจะนำตัวมาได้ เจ้าหน้าที่จะต้องบันทึกวีดีโอในการดำเนินตลอด จนกว่าจะนำตัวส่งพนักงานสอบสวนทำให้การทำงานของเจ้าหน้าที่อาจจะไม่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุดเนื่องจากการทำงานที่ยากลำบาก ทั้งในเรื่องของอุปกรณ์ต่างไม่เพียงพอ ทำให้เป็นการเพิ่มภาระการทำงานให้เจ้าหน้าที่เป็นอย่างมาก

โดยหน่วยงานบำบัดนั้น พบว่า จะมีแนวทางเน้นไปที่ในการรักษาผู้เสพและตามอาการ โดยจะมีการติดตามอาการเป็นระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด เพื่อเช็คว่าผู้ที่เข้ารับการบำบัดจะไม่ใช้ยาเสพติดหรือกลับไปใช้อีก และมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตามชุมชนและสถานศึกษา และมีหน้าที่ในการรับผู้ที่เสพยาเสพติดเข้ารับการรักษาอาการโดยจะประมาณอาการเบื้องต้นเพื่อให้การรักษาที่สอดคล้องกับอาการของผู้เสพยาเสพติด โดยการรักษานั้นจะมีการรักษาทางจิตเวชและการรับประทานยา หรือทั้งรับการรักษาทั้ง 2 แบบ ตามอาการของผู้เสพยาเสพติด จะมีการตรวจสอบอาการในระยะ 3 เดือน 6 เดือน ตามโรงพยาบาล ศูนย์บำบัด อนามัย เพื่อติดตามอาการของผู้เสพยาเสพติดว่ายังใช้ยาเสพติดอยู่หรือไม่ และมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดเพื่อให้ได้เห็นโทษของมันและไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ตามชุมชนและสถานศึกษา พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานนั้นเกิดจาก การเข้ารับการรักษา ผู้ป่วยไม่มาเข้ารับการรักษอย่างต่อเนื่องตามกำหนด ทำให้การดำเนินการรักษานั้นขาดความต่อเนื่องกัน ทำให้เป็นการเพิ่มภาระให้กับหน่วยงานในการที่จะต้องรักษาเป็นเวลานานทำให้มีภาระการทำงานมากขึ้นไปด้วย และทำให้ไม่ได้หายขาดและเลิกใช้ยาเสพติดไม่ได้จะกลายเป็นวงจรเดิมกับไปเสพยาเสพติดเหมือนเดิมและพอถูกจับกุมมาเข้ารักษาก็จะกลายเป็นการรักษาที่ซ้ำซ้อน ทำให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่นั้นไม่หมดไปแล้วอาจจะเพิ่มมากขึ้นเนื่องการผู้ที่เสพยาเสพติดนั้นเมื่อเข้ารับการรักษาแล้วกลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิม ๆ นั้นก็จะกลับมาเสพยาเสพติดเหมือนเดิมและจะทำให้ปัญหาเสพติดนั้นไม่หมดไปจากชุมชน

แผนภาพที่ 1 กระบวนการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

จากแผนภาพข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ได้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่า สามารถแบ่งประเภทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจะแบ่งหน้าที่ของหน่วยงานได้ดังนี้ ประเภทที่ 1 หน่วยงานสายปราบปราม ประเภทที่ 2 หน่วยงานบำบัด ซึ่งหน่วยงานทั้ง 2 ประเภทนั้น มีการทำงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยการประสานงานร่วมกัน ดังนี้ เริ่มจากการตรวจสอบยาเสพติด และจับกุมผู้เสพยาเสพติด หน่วยงานที่รับผิดชอบตำรวจภูธร และอำเภอเมือง มีหน้าที่หลักในการตรวจสอบและจับกุมผู้เสพยาเสพติดเข้ากระบวนการเพื่อให้ลดปัญหาเสพติดในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานที่คอยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลังจากจับกุมผู้เสพยาเสพติดมาได้นั้น เทศบาลเมืองพิจิตรมีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งผู้เสพยาเสพติดให้กับ สาธารณสุขเพื่อที่จะคัดผู้เสพยาเสพติดเพื่อคัดแยกผู้เสพยาเสพติดตามปริมาณ ตามสี ได้แก่ สีขาว เสพในปริมาณน้อย สีเหลืองเสพในปริมาณปานกลาง สีแดงเสพในปริมาณมาก หลังจากคัดแยกเสร็จส่งผู้เสพให้กับโรงพยาบาลพิจิตร ในการที่จะรับเข้าบำบัด ตามปริมาณการเสพยาเสพติดของผู้เสพ โดยการรักษานั้นมีรูปแบบของการรักษาด้วยยา และรักษาด้วยจิตเวช แต่ถ้าอาการของผู้เสพนั้นหนัก จะใช้การรักษาทั้ง 2 รูปแบบทั้งรักษาด้วยการใช้ยา และจิตเวช โดยจะมีการเฝ้าติดตามอาการของผู้เสพยาเสพติดและมีการฝึกอบรมทักษะอาชีพหลังจากเข้ารับการบำบัด ตามระยะเวลาที่กำหนดโดยมีหน่วยงานที่ดำเนินการ ได้แก่ อำเภอเมือง เทศบาลเมืองพิจิตร สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร และโรงพยาบาลพิจิตร ร่วมกันเฝ้าติดตามอาการผู้เสพยาเสพติด นอกจากนี้ทุกหน่วยงานยังมีการร่วมกันจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดและอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อช่วยลดปัญหาเสพติดในพื้นที่

สรุปได้ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกันนั้นถึงจะมีหน้าที่รับผิดชอบที่อาจจะแตกต่างกันบ้างแต่รูปแบบของการดำเนินงานนั้นมีการเชื่อมโยงกันในการที่จะช่วยลดปัญหาเสพติดในพื้นที่ ในการประสานงานกันในการช่วยกันดูแลผู้เสพยาเสพติดทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการปราบปรามและหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบำบัดให้ผู้เสพยาเสพติดนั้นได้เข้ารับการรักษาเพื่อลดปัญหาเสพติดในพื้นที่

อภิปรายผล

จากผลจากการวิจัยและข้อค้นพบในการทำวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 บทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในเขตพื้นที่ตำบลในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรของหน่วยงานทั้ง 2 หน่วยงาน คือ หน่วยงานปราบปราม และหน่วยงานบำบัด ทำให้เห็นการวางแผนมาตรการป้องกันและปราบปราม แนวทางการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างเป็นระบบ กล่าวได้ว่าก่อนที่ลงมือลงพื้นที่ และปฏิบัติงาน หน่วยงานได้มีการหารือ และวางแผน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี สอดคล้องกับการวิจัยของ สุภาพร สุขสมใจ (2563) ที่ได้ศึกษาแนวทางป้องกันและปราบปรามยา

เสพติด ซึ่งมีหลักการการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 3 ขั้นตอนสำคัญคือ 1.การวางแผน (Planning) 2.การดำเนินงาน (Acting) 3. การประเมินผล (Evaluating) จะเห็นได้ว่าการจะทำงานในแต่ละหน่วยงานจะต้องมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ประชาชน

ผลการศึกษาบทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พบว่า บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานปราบปรามที่มีหน้าที่ในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และจับกุมนั้น ได้มีแนวทางการในการป้องกันยาเสพติดในพื้นที่ ด้วยการเฝ้าระวัง ตรวจสอบในพื้นที่อย่างใกล้ชิด จากการศึกษาชั้นยังพบว่าปัญหาในการทำงานของหน่วยงานปราบปรามนั้นคือ กฎหมายในการจับกุมนั้นเป็นกฎหมายที่ทำให้การจับกุมของหน่วยงานปราบปรามนั้นไม่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุดเนื่องจากในการจับกุมแต่ละครั้งถ้าผู้เสพนั้นเสพไม่ถึงเกณฑ์ที่ข้อกฎหมายระบุไว้ จะเป็นการส่งตัวเข้ารับการบำบัดแทนที่จะส่งตัวดำเนินคดี ให้กลายเป็นว่าผู้เสพยาเสพติดนั้นได้มีการเรียนรู้ในตัว ข้อกฎหมายนี้จากการที่จับกุม ทำให้เกิดช่วงโหว่ ในการที่จะหลีกเลี่ยงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สอดคล้องกับแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดของ ธรรมนูญ กฎน้อย (2545) โดยแนวคิดนี้ได้อธิบายไว้ว่า “ผู้ป่วย มิใช่อาชญากร” พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีระบบบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติดมาใช้ในเมืองไทย เพื่อหันเหผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้โอกาสผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดได้เข้ารับการบำบัดรักษา

2.2 แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ผลการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของหน่วยงานรัฐ พบว่า ในระบบการทำงานขั้นตอนสุดท้ายนั้นคือการเฝ้าระวังผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัด ซึ่งเป็นการติดตามผู้เสพยาเสพติดให้เข้ามารับการตรวจที่โรงพยาบาล อนามัย ศูนย์ฟื้นฟูสภาพทางสังคมในจังหวัด อำเภอ และในตำบล ตามระยะเวลา 3-6 เดือนต่อครั้ง ซึ่งจากข้อมูลที่ได้พบว่ามีปัญหานั้นเกิดจากการที่หลังจากผู้เสพยาเสพติดนั้นเข้ารับการบำบัดแล้ว ก็กลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิมหรืออาจจะย้ายที่อยู่ซึ่งทำให้ในการติดตามอาการนั้นเป็นไปได้ยากในการตรวจสอบ ทำให้ผู้ที่รับเข้าบำบัดนั้นไม่ได้ไม่มารับการตรวจสอบแล้วก็และยังไม่เห็นถึงความสำคัญเพราะหลังจากการกลับไปสู่สภาพแวดล้อม เดิม ๆ นั้นทำให้กลับไปเสพยาเสพติดทำให้เป็นสาเหตุที่ไม่เข้ารับการรักษอย่างต่อเนื่อง พบว่ามีความสอดคล้องกับ การวิจัยของชาลีสา ศิริธรรมเกตุ (2563) ที่กล่าวว่า แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหายาในพื้นที่ได้จริงในระยะยาวจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ยังคงเดิมและเปลี่ยนรูปแบบการส่งและการจำหน่ายทำให้สืบสวนยากขึ้นแนวทางการบูรณาการความร่วมมือการป้องกันปัญหายาเสพติด ต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรม ผู้สนับสนุน/เครือข่ายในการป้องกันปัญหายาเสพติดในพื้นที่ และ กลุ่มเป้าหมายในส่วนพื้นที่

ซึ่งการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นเองนั้นยังไม่ได้มีมาตรการที่จะช่วยเหลือหรือช่วยลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่อย่างจริงจังที่จะช่วยหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ประชาชนเองนั้นก็ไม่ค่อยได้ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐและยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังทำให้ปัญหายาเสพติดนั้นไม่ได้หมดไปจากชุมชนอย่างถาวร พบว่าสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้กล่าวไว้ว่า ในการมีส่วนร่วมต้อง

อาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนในพื้นที่เนื่องจากประชาชนสามารถรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้เป็นอย่างดี ถ้าประชาชนในชุมชนไม่ร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะทำให้ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้นในชุมชนของตนเองและทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนไม่น่าอยู่ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนตกเป็นทาสของยาเสพติดและส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ยังมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ ชาลิสซา ศิริธรรมเกตุ (2563) กล่าวว่า แนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามนโยบายของรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้จริงในระยะยาว ดังเห็นได้จากการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ยังคงเดิมและเปลี่ยนรูปแบบการส่งและการจำหน่าย ทำให้สืบสวนยากขึ้นแนวทางการบูรณาการความร่วมมือการป้องกันปัญหายาเสพติด ต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มคนในพื้นที่ และยังมีผลสอดคล้องกับการวิจัยของ วรงค์กรณ์ ไวพ้อคำ (2564) ได้กล่าวว่า การดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเสนา ได้เน้นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน อาทิการวางแผน การตัดสินใจเลือกแนวทางการปฏิบัติ การเข้าร่วมประชาคม ตรวจสอบและติดตามโครงการต่างๆ ซึ่งหน่วยงานที่มีภารกิจในด้านการป้องกันปราบปราม การบำบัดรักษา โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

รวมทั้งการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐนั้นก็อาจจะไม่ได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยสาเหตุที่นี้อาจเกิดจากการฝึกทักษะอาชีพหรือการจัดอบรมนั้นอาจจะต้องเป็นการบังคับผู้เสพยาเสพติดให้ไปรับการฝึกทักษะหรือเข้าอบรมไม่ใช่ให้ผู้เสพนั้นเดินทางไปหาเองเนื่องจากอาจจะเป็นปัญหาด้านการเดินทางหรือความใส่ใจของผู้เสพยาเสพติดที่ไม่มีความใส่ใจในการบำบัดบำบัดนัก ทำให้เป็นเรื่องยากในมาเข้ารับการตรวจ และระยะเวลาในการดำเนินงานนั้นอาจจะไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร ทำให้เป็นเรื่องยากที่จะให้ปัญหายาเสพติดนั้นหมดไปจากชุมชน พบว่าสอดคล้องกับการวิจัยของ ศักดิ์ ภูมิมา และบุญเอื้อ บุญฤทธิ์ (2561) กล่าวว่า การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงตามต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ขาดความต่อเนื่อง ขาดการประสานที่มีตัวแทนครัวเรือนเข้าร่วม ในการจัดเวทีประชาคมแต่มีแนวทางการปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ยังขาดองค์ความรู้และทักษะในการดำเนินงานในชุมชนแต่ละประเภท ยังคงมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ ซูไมยะห์ ลาเต๊ะ, สุวรรณี เวาะมิ, สุไวยะห์ มะยาซิง, อับดุลคอลิก อรรอฮีมีย, และสวัสดี ไหลภรณ์ (2563) ได้กล่าวว่า 1) ด้านผู้นำชุมชน มีการดำเนินงานแบบบูรณาการ 4 เสาหลักด้วยกัน คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้าน อิหม่าม และผู้นำจิตวิญญาณในชุมชน 2) ด้านสมาชิกในชุมชน การที่กลุ่มประชาชนให้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม กันความสนใจร่วมกัน 3) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมในชุมชนเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้เด็กและเยาวชนที่มาบำบัดในศูนย์บำบัดกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติโดยใช้ศาสนบำบัดเพื่อให้เป็นพื้นที่ปลอดยาเสพติด 4) ด้านเจ้าหน้าที่รัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน การให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของยาเสพติดในชุมชนร่วมถึงการส่งเสริมป้องกันและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมโครงการ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเนบะทบาทของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1.ควรมีการแก้ไขขั้นตอนในการดำเนินงานของหน่วยงานปราบปรามในการจับกุมผู้ที่เสพยาเสพติดให้มีความเด็ดขาดในการที่จะจับกุมผู้เสพยาเสพติดเพื่อมาดำเนินคดีตามกฎหมาย

2.ควรมีการแก้ไขในขั้นตอนการติดตามอาการผู้เสพยาเสพติดหลังจากเข้ารับการบำบัดให้มีความรัดกุมในการติดตามอาการ เช่น ถ้าไม่มาเข้ารับการบำบัดอย่างต่อเนื่องก็จะดำเนินคดีกับผู้เข้ารับการบำบัด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในแนวทางของหน่วยงานรัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

1.ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับหน่วยงานรัฐมากยิ่งขึ้นเพื่อช่วยเหลือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.ควรมีการส่งเสริมการอบรมทักษะอาชีพของหน่วยงานรัฐมากยิ่งขึ้นให้กับชุมชนเพื่อเป็นสร้างรายได้แก่ชุมชน และเพื่อคนที่ว่างงานได้มีรายได้และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

3.ควรมีการจัดอบรมให้เยาวชนและผู้ปกครองให้เข้าใจถึงโทษของยาเสพติดและทำให้เห็นว่าเมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วจะส่งผลกระทบต่อชีวิตของผู้เสพยาเสพติด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์และเอาใจใส่ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีจากอาจารย์ชนิดาภา ชลวงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ แก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง รวมทั้งให้คำแนะนำองค์ความรู้ แนวทางในการศึกษาค้นคว้ามาโดยตลอดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณหน่วยงานตำรวจภูธรเมืองพิจิตร อำเภอเมือง เทศบาลเมืองพิจิตร สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลพิจิตร ผู้นำชุมชนบึงสีไฟตอนบน และผู้นำชุมชนบึงสีไฟตอนล่าง ที่ให้ความช่วยเหลือความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้เสียสละเวลาอันมีค่าให้ข้อมูลอันเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

ชาลิสสา ศิริธรรมเกตุ. (2563). การบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันปัญหายาเสพติดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารพัฒนาทักษะทางวิชาการอย่างยั่งยืน*, 2(3). จาก

<https://so01.tcithaijo.org/index.php/JASD/article/view/244546/166250>

ซูไมยะห์ ลาเต๊ะ, สุวรรณิ เวาะมิ, สุไวยะห์ มะยาซิง, อับดุลคอลิก อรรอฮีมีย, และสัวส์ดี ไหลภากรณ์. (2563).

การจัดการปัญหายาเสพติดในชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนบาราเฮาะ ตำบลบาราเฮาะ อำเภอเมือง

จังหวัดปัตตานี. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566 จาก

http://www2.huso.tsu.ac.th/ncom/csd/csdful_pdf/f326.pdf

ธนกฤต โพธิ์เงิน. (2562), แนวทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี, (วิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์), นครสวรรค์: วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ธรรมบุญ กฤษน้อย. (2545). *ภาคีกำลังขับเคลื่อนสำคัญของพ.ร.บ. พื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545*. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2566 จาก <https://www.probaton.go.th/contentdl.php?id=313>

วงศ์กรณ์ ไหวพ่อค้า. (2564). *การดำเนินการของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอเสนา กรณีศึกษาตำบลรางจรเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 จาก http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2563_1629858429_6214832073.pdf?fbclid=IwAR1mIO6u5kfmyEfJoiztSzDtzprHOpX7xOmwmxr4HxCJhHD-tecO908Zf8

ศักดิ์ หมูธิมาและบุญเอื้อ บุญฤทธิ์. (2561). *การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/journaldru/article/view/253365/170213>

สุภาพร สุขสมใจ. (2563). *แนวทางป้องกันและปราบปรามยาเสพติดปีที่ 5ฉบับที่ 1ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน2563*. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2566 จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/246303/166371>

การสร้างเมืองปลอดภัยอย่างยั่งยืน: วิเคราะห์เปรียบเทียบนโยบายการป้องกัน
ปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย - สาธารณรัฐประชาชนจีน
Forging Sustainable Safe City: Comparative Analysis of Crime Prevention
Policies in Thailand and People's Republic of China

พ.ต.ต.กฤติ ม่วงศิริ¹

Pol.Maj.Krit Muangsiri¹

¹ อาจารย์ (สพ 2) คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

¹ Official lecturer, Faculty of Social Science, Royal Police Cadet Academy (RPCA)

Author E-mail: krit.muangsiri@rpca.ac.th¹

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

“เมืองปลอดภัย (Safe City)” เป็นวาระที่ถูกกล่าวถึงความสำคัญในระดับสากลผ่านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNSDGs) เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมในเขตเมือง พื้นที่อาศัย และสร้างความปลอดภัยสาธารณะแก่ชุมชน ซึ่งแต่ละประเทศได้นำไปขับเคลื่อนแตกต่างกัน โดยประเทศส่วนใหญ่มุ่งเน้นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น กล้อง หรือโดรน เผื่อระวังอาชญากรรมกระทำผิด ในขณะที่บางประเทศใช้กลไกการผลักดันบทบาทชุมชนและการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน-สังคม-เจ้าหน้าที่ ในรูปแบบหุ้นส่วนความปลอดภัยสาธารณะและการเป็นเจ้าของพื้นที่รับผิดชอบและสอดส่องดูแลพื้นที่ร่วมกับตำรวจและฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เนื่องด้วยสังคมเมืองมีความเร่งรีบแข่งขัน และเคลื่อนย้ายตลอด รวมถึงกลุ่มประชากรแฝงหรือชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานในเขตเมือง อาจสร้างช่องโหว่และภัยอาชญากรรม หากขาดกลไกด้านสังคม-ชุมชน โดยบทความนี้จะวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวนโยบายปัจจุบันในการป้องกันอาชญากรรมระหว่างจีน-ไทย วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของแต่ละแนวนโยบายจากกระบวนการทัศน์ทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์และอาชญาวิทยา และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย-กลไกการสร้างเมืองปลอดภัยเชิงรุก อันนำไปสู่ แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป้าหมาย UNSDGs และในท้ายที่สุด เพื่อบรรลุผลสำเร็จในการสร้างเมืองปลอดภัยที่ยั่งยืนและทั่วถึง (Inclusive Safe City) ซึ่งก้าวข้ามแนวคิดหลักที่มุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัยจากมิติทางกายภาพและกลไกจากเทคโนโลยีเพียงเท่านั้น

คำสำคัญ: เมืองปลอดภัย; เมืองยั่งยืน; เมืองปลอดภัยทั่วถึง; การป้องกันอาชญากรรม; นโยบายเปรียบเทียบ

Abstract

“Safe City” has been emphasized as an important issue at the global level which

inscribed in the United Nations Sustainable Development Goals (UNSDGs): targeting crime reduction in the urban and residential area and ensuring the public security. By different perspectives of application, most countries highlight the safe city creation via modern innovative and technological measures i.e. CCTV camera and drones for crime surveillance. Alternatively, some countries insert the social and community as a focal mechanism for embracing the “Public Security Partnership” and the sense of “Area’s Owner”. These senses will lead to cooperative linkages between people, social and relevant agencies which respond for suspected crimes in their own areas. Since currently urban society has rapid and competitive characteristics and high mobility rate of disguised population and immigrants in the urban area, these can enlarge the risks of criminal activities without a social surveillance. This academic article will compare and analyze the crime prevention policies and measures between China and Thailand, including strengths and weakness of each model from a paradigm of Political Science, Public Administration, and Criminology. In addition, this article will provide insights and policy recommendations for achieving the 20 years national strategy and UNSDGs, in which embraces the “Inclusive Safe City” by any proactive measures and preemptive action beyond the mainstream perspective of technological surveillance.

Keywords: Safe City; Sustainable City; Inclusive Safe City; Crime Prevention; Comparative Policy

บทนำ

ในปัจจุบัน เมืองปลอดภัย (Safe City) เป็นวาทกรรมที่ได้รับการกล่าวขานมากขึ้นในวงการอาชญาวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝั่งสหรัฐฯ ด้วยกรอบทฤษฎีแบบดั้งเดิมที่เสนอมุมมองการป้องกันอาชญากรรมผ่านการออกแบบตามหลักนิเวศวิทยา อาทิ แนวคิดจากสำนัก Chicago School (Park & Burgess, 1925) และ Social Disorganization (Sampson & Groves, 1989) นิเวศอาชญากรรม (Crime of Place) ซึ่งในพื้นที่เช่นนั้นผู้คนอาจจะเคลื่อนย้ายเข้าออกอยู่ตลอดเวลา (mobility) แต่พื้นที่เช่นนั้นก็ยังคงมีอัตราอาชญากรรมสูงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นผู้คนเชื้อชาติ/ฐานะใด ลักษณะใดจะเข้าไปอยู่อาศัย ความเป็นเมืองที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว (rapid urbanization) และช่องว่างของการพัฒนาคน จนอาจนำไปสู่ภาวะการตีเส้นมัดรวมกลุ่มประชาชนไว้ภายใต้การจัดวางพื้นที่แบบรวบตีงภายใต้บริบทความปลอดภัยผ่านแนวคิดใหม่ (reterritorialization) ซึ่งอาจมุ่งเน้นกระบวนการสร้าง “Safe City” ไปในทางการออกแบบสภาพนิเวศ เชิงกายภาพ (physical ecology) ที่ปราศจากการสร้างกลไกทางสังคม (lack of social (organic) mechanism) และการวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์และโครงสร้างเชิงสังคม (Social Relations/Structure) เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านของเมืองปลอดภัยอัจฉริยะ (Coaffee & Roger, 2008) จะกลับกลายเป็นเสมือนการจัดพื้นที่ประชาชนและมัดรวมเป็นรูปแบบใหม่เพื่อการตรวจสอบผ่านเทคโนโลยีหรือไม่ การกีดกันและฐานแนวคิดสู่การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่แตกต่างกัน นำมาสู่การบังคับใช้นโยบายที่แตกต่างกัน (different policy implementation) ซึ่งทฤษฎีทางอาชญาวิทยาต่างๆ สามารถช่วยอธิบายถึงจุดเน้นย้ำที่แตกต่างกัน และกระบวนการสร้างกลไกเพื่อป้องกันอาชญากรรม และการสร้างเมืองปลอดภัยที่มีความครอบคลุมมากกว่า การเน้นย้ำการพัฒนาไปในมิติเทคโนโลยีอย่างเดียว แม้แต่ดัชนีชี้วัดความเป็นเมืองปลอดภัย (Safe City Index) อาจจะเน้นปัจจัยกายภาพจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมากกว่าการพิจารณาโลกในมิติอื่นๆ ซึ่งถูกนำเสนอโดย บริษัท NEC โดยเป็นการจัดอันดับเมืองปลอดภัยจำนวน 60 เมืองทั่วโลก ผ่านตัวชี้วัดทั้งสิ้นจำนวน 76 ตัว เป็นการประเมินผลใน 5 ด้าน ได้แก่ digital, health, infrastructure, personal and environmental security

อย่างไรก็ดี สภาพปัญหาอาชญากรรมและสังคมในปัจจุบัน มีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ช่องโหว่ของการออกแบบสภาพแวดล้อมเพียงจากเทคโนโลยีทางกายภาพ ผลกระทบจาก Human Re-territorialization และการจัดกรอบสังคมแบบ Top-Down Security Approach แนวทางการพัฒนาและกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับ “Safe City” มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ โดยบางประเทศมีตัวแบบ (model) การพัฒนาเมืองปลอดภัยภายใต้แนวคิดเมืองปลอดภัยแบบทั่วถึง “Inclusive Safe City” เน้นการผลักดันพลวัตทางสังคม (ผ่านกระบวนการ/กลไก/ช่องทางทางการมีส่วนร่วม) การเปิดสร้างพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชนและเสริมสร้างสำนักตระหนักในการเป็นหุ้นส่วนรักษาความปลอดภัยสาธารณะ (public security) และสำหรับอีกแนวทางหนึ่ง บางประเทศประยุกต์ใช้การออกแบบและควบคุมเชิงกายภาพแบบเบ็ดเสร็จผ่านการจัดการในลักษณะเชิงพื้นที่และติดตั้งอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อความปลอดภัย (physically spatial design) ดังนั้น กรณีสึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองปลอดภัยเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมที่จะนำมาวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีต่างๆ ถึงความแตกต่างและจุดเน้นย้ำการดำเนินนโยบาย

ป้องกันอาชญากรรมที่มีจุดเน้นย้ำและกระบวนการแตกต่างกัน โดยอาจจำแนกเป็น 2 แนวทางที่พอเปรียบเทียบ และศึกษาจากกระแสความนิยมในบริษัทโลกปัจจุบันได้ ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป

นโยบายการสร้างเมืองปลอดภัยเพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมในต่างประเทศ

1) การพัฒนาเมืองปลอดภัยแบบอัจฉริยะ (Smart Tech City) กรณีประเทศจีน :

ประเทศเคนย่าและสาธารณรัฐประชาชนจีนมุ่งเน้นการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยมีการมอบหมายให้บริษัท Huawei ซึ่งเสนอ “Smart City” technology solution ผ่านการพัฒนาโครงข่ายที่เรียกว่า LTE (eLTE) technology เป็นเครือข่ายเฉพาะที่เชื่อมโยงอุปกรณ์ IoT โดยการรับ-ส่งภาพ/สัญญาณระหว่างอุปกรณ์ในเครือข่าย ไม่ต้องผ่านสายเคเบิล หรือคลื่นไมโครเวฟ จึงเป็นเสมือน private & secure wireless broadband ที่ช่วยให้การเชื่อมโยงกล้อง CCTV และอุปกรณ์ลาดตระเวนอื่นๆ เช่น Drones และรถสายตรวจตำรวจในแพลตฟอร์มเดียวกันในลักษณะ “Intelligent Surveillance System (IVS)” ซึ่ง Huawei อ้างว่าไม่ต้องกังวลเรื่องถูกโจมตีไซเบอร์เนื่องจากเป็น infrastructure ที่พัฒนาขึ้นมาเฉพาะ ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถตรวจตราและเฝ้าระวัง บันทึก/แชร์ข้อมูลบนระบบ cloud storage อาศัยกลไกบริหารข้อมูลภูมิสารสนเทศ (GIS) โดยหน่วยงานความมั่นคงต่างๆ สามารถเข้าใช้งานได้พร้อมกัน จึงไม่มีการล่าช้าของข้อมูลและการจับกุม

ภาพที่ 1 การนำเทคโนโลยีสแกนตรวจจับใบหน้าเพื่อตรวจสอบประวัติ (Facial Detection)

ที่มา: <https://ipdefenseforum.com>

โดยกรณีของประเทศจีน บริษัท Huawei ได้ติดตั้งเครือข่ายสารสนเทศเชื่อมต่อกล้องคมชัดสูงจำนวน 1,800 ตัวเข้ากับบัญชีใช้งานของ 195 โรงพักและเจ้าหน้าที่กว่า 7,600 นาย โดยจำนวน 1,500 ตัวในเขต downtown ของนคร Tianjin เชื่อมกับศูนย์เฝ้าระวังและอีกเกือบ 300 ตัวติดตั้งตามด่านตรวจ (checkpoints) พร้อมมอบอุปกรณ์เชื่อมต่อแก่หน่วยสายตรวจเคลื่อนที่ ซึ่งเชื่อมต่อบน IVS eLTE ใช้ดาวเทียมและระบบ GPS ช่วยประมวลผลภาพตำแหน่งในพื้นที่ เป็นการจัดการแบบ real-time surveillance และเก็บวิดีโอเป็นหลักฐาน (Hillman, 2019) และกรณีในเมือง Nanjing มีการวางโครงสร้างคล้ายกัน เพิ่มเติมคือการเชื่อมต่อกับ Drones ที่ติดกล้อง และพาหนะอื่นๆ เพื่อเก็บบันทึกภาพได้แบบ 360 องศา และไม่มีจุดบอดของภาพในระบบ ซึ่งนำมาใช้

ลาดตระเวนในการจัดงาน Asian Youth Games ปี 2013 สร้างกลไกการบริหารติดตามพื้นที่รอบ 14 สนามแข่งขันและหมู่บ้านนักกีฬาด้วยจอบัญชาการเหตุการณ์ พร้อมบุคลากรทางการแพทย์และฝ่ายความมั่นคงที่สามารถให้คำแนะนำบนระบบแพลตฟอร์มเดียวกันแบบ one stop service (BBC Future, 2020)

2) การพัฒนาเมืองปลอดภัยแบบทั่วถึง (Inclusive & Co-space Designing City) กรณี Finland's Tampere Muotiala Area และลานกิจกรรมที่สิงคโปร์:

ต่อยอดจากการนำแนวคิด CPTED เดิม อาทิ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมผ่านการใช้ไฟส่องสว่างและกล้องวงจรปิดในพื้นที่สาธารณะ มาผสมผสานกับกลไก “natural surveillance” เพื่อสร้างความตระหนักรู้ร่วมกันของผู้อยู่อาศัยและผู้ดูแลพื้นที่ (Ceccato & Nalla, 2020) กรณีการสร้างพื้นที่อาศัยใหม่ Tampere Muotiala ที่ฟินแลนด์ สำหรับผู้อยู่อาศัย 2,000 คน โดยแผนการมุ่งเน้น การปลูกฝังสำนึกร่วม “sense of community”/ “feeling at home” และการส่งเสริมกิจกรรมในสังคมที่หลากหลาย (mixing of different activities) ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ (public space) สำหรับนั่งพักผ่อนหรือกิจกรรมสันทนาการส่วนกลาง เช่น Kindergarten yard (ภาพด้านล่าง) ถูกออกแบบให้โปร่งชัดจากทางเดินและกลายเป็นสถานที่นัดพบสำหรับเพื่อนบ้านและชุมชน ซึ่งในเวลาต่อมา ฟินแลนด์ได้ขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้โปรแกรมระดับชาติชื่อว่า “Working Together for a Safe Society Program (2016-2020)” เน้นวัตถุประสงค์หลักกลไกความร่วมมือป้องกันอาชญากรรมจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐ-เอกชน-ประชาสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทและดำเนินกิจกรรมในชุมชนผ่านการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยร่วมกันเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันของพื้นที่และความเชื่อมั่นเรื่องความปลอดภัยในชุมชน (influence and participate in the prevention of crime and in the increasing of the sense of security) โดยมีผลการวิจัยในปี 2008 โดย Broberg ยืนยันความสำเร็จของ project ดังกล่าว เกี่ยวกับทัศนคติและความเชื่อมั่นเรื่องความปลอดภัยของผู้พักอาศัยใน Muotiala และการใช้พื้นที่สาธารณะที่คุ้มค่า ซึ่งใกล้เคียงกับสิงคโปร์ก็มีการพัฒนาสวนสาธารณะและพื้นที่ส่วนกลาง เพิ่มขยายรองรับกิจกรรมของประชาชน โดยเน้นการรับฟังเสียงจากประชาชนทุกภาคส่วนในการสร้างสรรค์ โดยหน่วยงานรัฐ Urban Redevelopment Authority (URA) Singapore ผลักดันการสร้างพื้นที่ใช้ร่วม (co-space) ทำให้เกิดแนวคิดการเปลี่ยนย่านชุมชนเป็น “good public space” และการแบ่งปันเพื่อสร้างความผูกพันในชุมชนเพื่อนบ้าน ผ่านสโลแกน “sense of delight + sharing of spaces” และโปรแกรม The Lively Places Program โดยให้ประชาชนนำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์เกี่ยวกับโปเตตหรือจัดกิจกรรมใน public spaces ต่างๆ ที่สิงคโปร์ ไม่ว่าจะเป็น Marina Bay Event Plaza และ Sultan Gate Park เป็นต้น แนวทางเหล่านี้ ในกรณีของฟินแลนด์และสิงคโปร์ หรือยุโรปหลายประเทศ สะท้อนการตระหนักถึงการสร้างความทั่วถึง (inclusiveness) ผ่านการกระตุ้นให้มี social activities และ social integration ในชุมชน เพื่อลดอาชญากรรม

ภาพที่ 2 การออกแบบพื้นที่ Muotiala Area ในประเทศ Finland
ที่มา: <https://eucpn.org/>

ภาพที่ 3 การสร้างพื้นที่ร่วมกัน ลานกิจกรรมในประเทศสิงคโปร์
ที่มา: <https://www.ura.gov.sg/>

กรณีนโยบายเมืองปลอดภัยป้องกันปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทย

ประเด็น “เมืองปลอดภัย” ถูกบรรจุไว้ภายใต้กรอบนโยบายและเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (Strategic Goals) ที่สำคัญในหลายระดับ ทั้งระดับสากลและภายในประเทศ โดยสามารถไล่เรียงลำดับของแผนตั้งต้นได้จาก เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nation Sustainable Development Goals: UNSDGs) ซึ่งต่อยอดหลังจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ได้สิ้นสุดลงเมื่อปี 2015 จึงจัดทำเป้าหมาย ทั้งหมด 17 ข้อ มุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาวะโลกร้อน และสันติสุข เพื่อเสริมแนวคิด “ ไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลัง” คาดว่า จะทำสำเร็จได้ภายในปี 2030 ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นแบบพิมพ์เขียวของโลก (Global Blueprints) ที่ประเทศสมาชิก ของ UN (รวมถึงประเทศไทย) ควรตระหนักและยึดถือปฏิบัติตาม แม้ว่าจะไม่ได้มีบทลงโทษตามกฎหมายระหว่าง ประเทศหากไม่กระทำ มีสถานะเป็นข้อตกลงที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (non-legally binding) แต่จะถูกกระแส กัดดันจากประเทศสมาชิกในประชาคมโลกได้ หากเพิกเฉย นอกจากนี้ SDGs ยังมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือเป็น กรอบการพัฒนาที่มีเป้าหมายและตัวชี้วัดมีระบบติดตามประเมินผล ทั้งยังเป็นวาระระดับโลกที่มีประเทศรวมกว่า 193 ประเทศ ทำให้มีการนำกรอบ SDGs เข้าไปใช้ในลักษณะผนวกเอาไว้กับแผนยุทธศาสตร์ภายในประเทศ แผน/ เป้าหมายในระดับภูมิภาค โดยสามารถสรุปการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และนโยบายจากระดับระหว่างประเทศมาสู่ ภายในประเทศ (International to Domestic Level) ได้ดังแผนภาพด้านล่าง

ตารางที่ 1 ตารางแสดงความเชื่อมโยงกรอบแผนเรื่องเมืองปลอดภัยจากระดับสากลสู่ระดับชาติ

การสร้างเมืองปลอดภัยสามารถถูกขับเคลื่อนให้เกิดขึ้น ในระดับปฏิบัติ (Action Plan) ผ่านการ ออกแบบแผนในหลายรูปแบบ โดยสามารถอ้างถึงตัวอย่างหนึ่งนั้นได้ คือ จุดเริ่มต้นของตัวแบบในการป้องกัน และปราบปรามปัญหาอาชญากรรมเป็นภารกิจตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นความมั่นคง แผนย่อย การป้องกันแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงและแนวทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยมุ่งยึด แนวคิดการแก้ไขปัญหามาตั้งแต่ต้นทาง-กลางทาง-ปลายทางในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน ตามแนวชายแดนเพื่อพัฒนาพื้นที่และประชาชนตามแนวชายแดน พื้นที่พิเศษที่มีปัญหายาเสพติด สลายโครงสร้างปัญหาและการบูรณาการการแก้ไขปัญหาคือเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกรอบการแก้ไขปัญหายาเสพติดและลดปัญหา เชนโครงสร้างหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและการสร้างอาสาป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน การปรับระบบนิเวศ (สภาพแวดล้อม) ที่เหมาะสมโดยการเสริมสร้างปัจจัยที่เอื้อต่อการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การดูแลผู้ใช้ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติดให้เข้าถึงการบำบัดรักษาและการลดผลกระทบจากยาเสพติด โดยการคัดกรอง ประเมินวินิจฉัยที่มีประสิทธิภาพกำหนดแผนการให้การบำบัดรักษาที่เหมาะสม พื้นฟูสมรรถภาพที่ครอบคลุมทุกมิติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน ได้อย่างปกติสุขและเท่าเทียม และเป็นการสร้างกลไก “Social Surveillance & Guardian”

ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อำงอิงนโยบายและแผนระดับชาติ ว่าด้วยการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ.2566 – 2570 กำหนดทิศทาง การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งระบบ โดยเสริมสร้างให้มีการบูรณาการนโยบายและแผนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ให้มุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติด อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน โดยมีวิสัยทัศน์ “สังคมไทยปลอดภัยจากยาเสพติดด้วยมาตรการทางเลือกใหม่สู่การ แก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน” และเป็นที่มาของการผลักดัน “โครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด แบบครบวงจร ตามยุทธศาสตร์ชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566” โดยกำหนดระยะเวลาดำเนินโครงการเป็น ระยะเวลา 3 เดือน (ข้อมูลเพิ่มเติมจากตาราง Timeline ในหน้าที่ 12) ในกรณีซึ่งถือเป็นตัวแบบความสำเร็จของ การสร้างชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรและอย่างยั่งยืน คือ “เกาะสินไห Model” ณ จังหวัด ระนอง โดยเกาะสินไห อยู่ติดกับประเทศเมียนมาร์ผ่านทางพรมแดนทางน้ำ และประสบปัญหา ยาเสพติดระดับ รุนแรงจากประชากรประมาณ 1,067 คน 271 ครัวเรือน เป็นชาวมุสลิมและประกอบอาชีพประมงเป็นหลักมี จำนวนผู้ติดยาเสพติดจำนวน 87 คน โดยมีการแบ่งคุ้มออกเป็น 6 คุ้ม (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดการดำเนินการ ต่อไป) ผลการปฏิบัติในระยะเวลา 3 เดือน ผู้เสพเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด 16 ครั้งจนหายจากอาการติดยา และเป็น พลเมืองสีขาว สามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและได้กลับเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างมีความสุข

ภาพที่ 4 การลงติดตามโครงการดำเนินงาน ณ เกาะสินไห ต.บ้านปากน้ำ อ.เมือง จ.ระนอง

ทั้งนี้ พิจารณาถอดบทเรียนเบื้องหลังความสำเร็จของ “สินไห Model” ผ่านกระบวนการสร้างชุมชนยั่งยืนแบบบูรณาการ สามารถวิเคราะห์กระบวนการ-แนวทางได้ 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการ : แบ่งเป็น (1) **จัดเตรียมความพร้อมด้านกำลังคน** ได้แก่ การจัดทำคำสั่งและแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.) ของทุกส่วนราชการในระดับจังหวัด โดยแต่งตั้งคณะทำงานในแต่ละส่วนราชการในทุกระดับ ให้มีการบูรณาการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน พร้อมทั้งการจัดตั้งชุดปฏิบัติการระดับพื้นที่ โดยศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ศอ.ปส.อ./เขต.) ซึ่งมีนายอำเภอ/ผู้อำนวยการเขต เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ, ฝ่ายปกครอง, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน, เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดฝึกอบรมความรู้การปฏิบัติงานตามคู่มือการดำเนินงานโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติให้กับชุดปฏิบัติการ ก่อนลงปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ และศอ.ปส.อ./เขต. ให้จัดทำคำสั่งชุดปฏิบัติการที่ลงปฏิบัติงานในพื้นที่จริง ชุดปฏิบัติการ ควรประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจ, ฝ่ายปกครอง, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข, เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน, เจ้าหน้าที่แรงงาน, ผู้แทน กศน., ผู้แทน อบต. และผู้แทน กอ.รมน. ที่ร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ให้เรียบร้อย ในการเข้าชุมชน และเข้าพักแรมในพื้นที่ที่มีเป้าหมายเป็นระยะเวลา 3 เดือน และ (2) **จัดเตรียมอุปกรณ์** เช่น บัตรพลเมืองสีขาว ป้ายหรือธงครัวเรือนสีขาว ป้ายหรือธงคุ้มสีขาว และป้ายคณะกรรมการคุ้ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุประสงค์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและกลไกการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติด

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์บ้านสีขาว และแผนผังคณะกรรมการคุ้มกันและแผนผังที่ตั้งครัวเรือนในคุ้ม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ : จัดกิจกรรมประจำวัน ประจำเดือน กิจกรรมเคารพธงชาติ, ออกประชาสัมพันธ์, ออกตรวจเยี่ยมครัวเรือน, ตรวจปัสสาวะ จับกุมฝิ่น, ให้ความรู้, ร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้าน ในช่วงเย็นจัดกิจกรรมชุมชนบำบัด และในช่วงกลางคืน ตั้งจุดตรวจจุดสกัดและออกตรวจตระเวนบริเวณใน หมู่บ้าน กำหนดกิจกรรมหลัก กิจกรรมเสริมและสถานที่จัดกิจกรรม เช่น การฝึก ชรบ., กิจกรรมครอบครัวอบอุ่น, การอบรมเยาวชนแกนนำ และจัดสร้างแนวร่วมโดยจัดทำคุ้มและกรรมการประมาณ 7-8 คน (คุ้มหนึ่งดูแล 30 ครัวเรือน) มีหน้าที่เป็นตัวแทนในการร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่ กลั่นกรองบุคคลเบื้องต้น เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน ออกเยี่ยมเยียนครอบครัว บุคคลเป้าหมายเพื่อให้กำลังใจ ร่วมตรวจปัสสาวะ และ ให้คำปรึกษาจัดทำแผน ที่เดินดิน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน แกนนำ อาสาสมัคร เข้ามาร่วมดำเนินโครงการ เช่น การออกตรวจ, การตั้งด่าน, การพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชนเกิดความหวงแหนและเกิดความรักในพื้นที่ของตัวเอง (Sense of Belonging) และดำเนินกระบวนการค้นหาผู้เสพโดยกาเอกซเรย์ 100% บุคคลทุกคนในชุมชน เป้าหมายนั้นจะต้องได้รับการตรวจสอบอย่างเข้มงวดว่าไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตามมติของหมู่บ้าน/ชุมชน/อาคารชุด โดยผ่าน คณะกรรมการกลั่นกรองครัวเรือนสีขาว เมื่อคัดกรองผู้เสพได้แล้วก็วางระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เสพโดยร่วมทำกิจกรรมบำบัดในชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงกระบวนการติดตามดูแล ผ่านระบบครอบครัวและกระบวนการคุ้ม ควบคู่ไปกับการดูแลรักษาทางการแพทย์ของศูนย์บำบัด เน้นระบบสมัครใจบำบัดร่วมกับมาตรการของชุมชนโดยมีครอบครัว ญาติพี่น้องสามารถร่วมทำกิจกรรมพร้อมให้การช่วยเหลือได้ โดยยึดตามการบำบัดรักษาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน (CBTx) ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง เช่น กีฬา ศิลปะ ดนตรี 19 อาชีพ ศาสนา ฯลฯ ควรมีการฝึกระเบียบวินัยความรับผิดชอบ ตลอดจนจิตอาสาต่อชุมชน/สังคม โดยออกบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดลอกคูคลอง เก็บขยะ กวาดลานวัด เป็นต้น วัตถุประสงค์ เพื่อให้ชุมชนเห็นความเปลี่ยนแปลง พร้อมให้โอกาส ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้/ผู้เสพยาเสพติด เกิดความ ภาคภูมิใจและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำจากจิตแพทย์และติดตามประเมินผลจากสาธารณสุขชุมชน จำนวน 16 ครั้ง

ภาพที่ 6 ลานกีฬา และการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

โดยผู้เสพที่ผ่านการตรวจปัสสาวะจำนวน 16 ครั้ง ให้นำเข้าสู่กระบวนการกลั่นกรองบุคคลและมอบบัตรสีขาวต่อไป โดยให้เจ้าหน้าที่บำบัดเป็นผู้รับรอง และผลักดันการสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง” เช่น เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมจากเวทีสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนแนวทางแก้ไขร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ปัญหารถแวนจัดตั้งศูนย์หรือช่องทางรับแจ้งเหตุคอยช่วยเหลือประสานการทำงาน ตลอดเวลา ปัญหาเร่งด่วนต้องได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็ว เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท การป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น แก้ไขบริเวณที่เป็นจุดเสี่ยงติดตั้งกล้องวงจรปิด ตัดต้นไม้เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ติดไฟส่องสว่าง เพื่อลดช่องว่างการก่ออาชญากรรม จัดกิจกรรมให้ความรู้ทางกฎหมายและอาชญากรรม การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้น่าอยู่ชวนมอง ร่วมปรับปรุงพื้นที่ในหมู่บ้าน ส่งเสริมคนในชุมชนให้มีสวัสดิการที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนสร้างจิตสำนึกในการรักบ้านเกิด เกิดความภูมิใจ เกิดความหวงแหนและพร้อมจะเป็นแนวร่วมในการป้องกันแก้ไขไปด้วยกัน การฝึกกำลังสนับสนุน เช่น ชรบ.หมู่บ้านเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ จัดเวรยาม 24 ชั่วโมง และโครงการต่างๆ เช่น โครงการครอบครัวอบอุ่น ให้ครอบครัวมีโอกาสได้แก้ไขปัญหาร่วมกัน สร้างความรัก รอยยิ้มในครอบครัวและออกตรวจเยี่ยมครัวเรือน - โครงการอบรมกลุ่มเสี่ยง กลุ่มวัยรุ่นหรือกลุ่มเยาวชนที่เสี่ยงต่อการพัวพันกับยาเสพติด อบรมให้ความรู้และให้เข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาหมู่บ้าน - โครงการกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน ให้เวทีในการแสดงออกและการยอมรับจากสังคม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นส่งต่อความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน : การรักษาสภาพหมู่บ้านชุมชน การพัฒนาพื้นที่ให้มีความปลอดภัย-ลดระบบนิเวศน์เชิงลบ ตรวจสอบติดตาม การประสานงานช่วยเหลือและเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยทั้ง 3 ขั้นตอนสามารถสรุปได้ ดังแผนภาพข้างล่าง

ภาพที่ 7 กระบวนการสร้างชุมชนยั่งยืน

ที่มา: คณะประชุมติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สรุป โครงการชุมชนต้องสามารถดูแลชุมชนต่อไปได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ชุดปฏิบัติการ-เจ้าหน้าที่ต้องสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของชุมชน เข้าไปร่วมจับมือ ร่วมวางแผนวางแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และให้ประชาชนมีบทบาทมีส่วนร่วมในทุกมิตินงานจึงจะเกิดผลสำเร็จ

กรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Relevant Theoretical Framework)

สืบเนื่องจากจากกรณีศึกษาเรื่องเมืองปลอดภัย สามารถอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการเกิดอาชญากรรมตามหลักนิเวศวิทยา (Ecological Criminology) และสามารถเสนอมาตรการหรือกลไกการป้องกันอาชญากรรมจากหลักทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Criminology) หรืออาจนำไปสู่การผสมผสานแนวคิดระหว่างกลุ่มทฤษฎีจนกลายเป็น Integrated Theory เช่น แนวคิดการป้องกันอาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อม (Crime Prevention through Environmental Building : CPTED) ซึ่งไม่ว่าจะพิจารณาเงื่อนไขการเกิดอาชญากรรมจากจุดเริ่มต้นว่า มนุษย์เกิดมาเลวร้ายแต่แรกเริ่ม (Criminal Born) หรือ มนุษย์เราสามารถทำชั่วได้ หากสถานการณ์เอื้อให้กระทำ (Situational Driven) มนุษย์เราอาจไม่ได้เกิดมาชั่วร้ายแต่เงื่อนไขสภาพแวดล้อมอาจก่อให้เกิด “ผู้กระทำ” และ “เหยื่อ” หรือเกิดจากสภาพแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคาม พลังของกฎระเบียบ แรงกดดันจากกลุ่ม การตีตรา/สร้างมลทินทางสังคม (label/social stigmatization) นำไปสู่การ

ตัดสินใจกระทำผิด ทั้งนี้ กลุ่มทฤษฎีอาชญาวิทยาสามารถผสมผสานและสร้างพลังในการอธิบายกรณีการสร้างเมืองปลอดภัยและวิเคราะห์ความแตกต่าง หรือเงื่อนไขที่บางสังคม/ประเทศ เน้นย้ำกลไกในการป้องกันอาชญากรรม และอธิบายสาเหตุการเกิดอาชญากรรมแตกต่างกันออกไป โดยจะขอกกล่าวหลักคิดพื้นฐานสำคัญของแต่ละทฤษฎีก่อนจะอธิบายการประยุกต์ใช้ในส่วนต่อไป โดยทฤษฎีที่จะนำมาประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายกรณีศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีในสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School)

ปัจเจกบุคคลย่อมมี “เจตจำนงเสรี (Free Will)” จึงมีอำนาจในการกำหนดแบบแผนการกระทำ/พฤติกรรมของตน เพื่อสร้างความสุขแก่ตนและลดความเจ็บปวด ดังแนวทางการตัดสินใจแบบชั่งน้ำหนักผลเสีย-ประโยชน์ของการกระทำ ตามที่อธิบายในผลงานของ Cesare Beccaria (1764) และ Jeremy Bentham (1789) ทั้งนี้ อาชญากรรมจะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ตามที่มีการตัดสินใจว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการก่ออาชญากรรมมีมากกว่าผลเสียของการกระทำ (Becker, 1968; Cornish & Clarke, 1986) มนุษย์จะคำนวณผลเสียและประโยชน์ การเลือกที่มีเหตุผลจะใช้สติสัมปชัญญะเพื่อเพิ่มความพึงพอใจและลดความเจ็บปวดให้น้อยที่สุด ตามหลักการอรรถประโยชน์ (Utility) บุคคลเลือกที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาชญากรรมได้อย่างอิสระเพราะมองว่าอาชญากรรมเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจและผลได้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากสมมติฐานของทฤษฎีที่ว่ามนุษย์มีเหตุผลโดยธรรมชาติ สันนิษฐานว่าการยับยั้งชั่งใจหรือความกลัวต่อการลงโทษควรส่งผลให้บุคคลสอดคล้องกับแนวคิดหลักในการป้องกันหรือการยับยั้งชั่งใจ (Deterrence Theory) ทฤษฎีหลักจากสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมที่สามารถนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการสร้างเมืองปลอดภัยและช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมระดับปัจเจกบุคคล หรือ micro analysis ประกอบด้วยทฤษฎีหลัก 2 ทฤษฎี ได้แก่

1.1 ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) (Felson & Clarke, 1998)

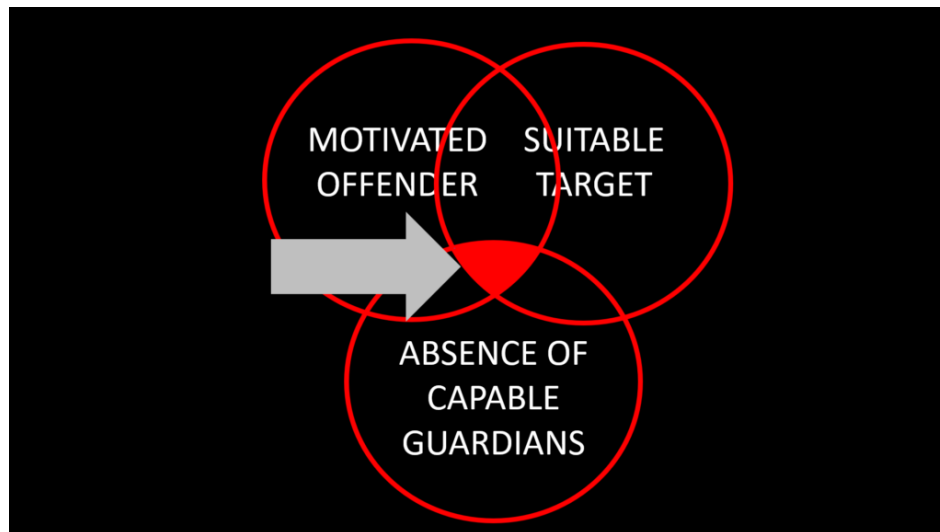
ทฤษฎีว่าด้วยการเลือกกระทำผิดอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) เป็นการวิเคราะห์หลังไปในระดับการตัดสินใจ-การเลือกกระทำของปัจเจกบุคคล โดยอาชญากรผู้มีแนวโน้มจะก่อเหตุ เป็นการตัดสินใจซึ่งใจระหว่างผลประโยชน์ที่จะได้รับ - บทลงโทษ โดยใช้ความเชื่อเรื่องอรรถประโยชน์ (Utilitarian) ที่ว่า มนุษย์เป็นผู้มีเจตจำนงเสรี (Free will) และมีเหตุมีผล ซึ่งก่อนการตัดสินใจจะกระทำการสิ่งใดจะมีการคำนึงถึงผลเสียและผลประโยชน์ เพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการกระทำ บนความเสี่ยงที่น้อยที่สุด ทฤษฎีนี้พยายามศึกษาตัวเชื้อก/สาเหตุปัจจัยในการตัดสินใจก่ออาชญากรรม จากแรงจูงใจเฉพาะในสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมหนึ่งๆ ซึ่งเอื้อให้สามารถบรรลุตามแรงจูงใจของผู้ก่อเหตุได้ ตามทฤษฎีนี้มองภาพอาชญากรเป็นผู้คิดไตร่ตรองก่อนกระทำผิด และการคำนวณของอาชญากร (Offender's Calculus) ขึ้นอยู่กับความประจักษ์และความฉับพลัน (Evident and Immediate) ของสถานการณ์หรือเล็งเห็นประโยชน์เฉพาะหน้า ดังนั้น อาชญากรจึงมักจะเพิกเฉยต่อต้นทุน/ประโยชน์ในระยะยาว หรือผลลัพธ์ที่จะตามมา เช่น บทลงโทษที่อาจไม่รุนแรง หรือผลกระทบจากการใช้ยาเสพติด ซึ่งถูกกลบเกลื่อนด้วยความสุขเฉพาะหน้าและระยะสั้นที่เล็งเห็นและสามารถบรรลุได้จากการกระทำผิด หรือความเสี่ยงที่คนอื่นจะจับจ้องได้นั้นมีน้อยเสียจนชวนให้ก่อเหตุความผิดได้อย่างง่ายดาย สำหรับพฤติกรรมและการก่ออาชญากรรมที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานของมนุษย์ผู้มีเจตจำนงเสรี (Free will) และการตัดสินใจที่มีเหตุผลว่า

โอกาสที่บุคคลจะก่ออาชญากรรมจึงขึ้นอยู่กับความสมดุลของความเสี่ยงและผลตอบแทน อาชญากรรมจะถูกยับยั้งก็ต่อเมื่อผลเสียจากการก่ออาชญากรรมมีมากกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ เนื่องจากหลักการของอรรถประโยชน์ (Utility) เป็นพื้นฐานของการเลือกอย่างมีเหตุผล ดังนั้น นโยบายการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพควรปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานของทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล และยอมรับว่าบุคคลต่าง ๆ พยายามที่จะเพิ่มความพึงพอใจสูงสุดและลดความเจ็บปวดให้เหลือน้อยที่สุด ตามที่เสนอไว้ในผลงานของ Cesare Beccaria (1764) ผู้กำหนดนโยบายควรมุ่งมั่นเพื่อกฎหมายที่รวดเร็ว รุนแรง และแน่นอน และยังคงสัดส่วนกับอาชญากรรมที่ก่อขึ้น

1.2 ทฤษฎีการป้องกันหรือการยับยั้งข่มขู่ (Deterrence Theory)

จากอิทธิพลแนวคิดของ Beccaria และ Bentham นักคิด เช่น Jack P. Gibbs (1968) สร้างคำจำกัดความเกี่ยวกับการป้องกันหรือยับยั้งข่มขู่ ถือได้ว่าเป็นการละเว้นการกระทำเพื่อตอบสนองต่อการรับรู้ถึงความเสี่ยงและความกลัวต่อการลงโทษ การกระทำที่เป็นปัญหาจึงเป็นการละเมิดกฎหมายอาญาและการลงโทษจึงเป็นสิ่งที่ “ชอบด้วยกฎหมาย” ในการปฏิบัติงานที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับความแน่นอนและความรุนแรงของการลงโทษสำหรับการฆาตกรรมในหลายรัฐ และให้เหตุผลว่า หากทฤษฎีการป้องกันหรือการข่มขู่ยับยั้งใช้ได้จริง ที่ใดที่มีความแน่นอนและความรุนแรงของการลงโทษสูงกว่าก็จะมีอัตราการฆาตกรรมที่ต่ำกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ Gary Becker อาชญากรรมเกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัวที่มีเหตุมีผลและสามารถเข้าใจได้เช่นเดียวกับประเภทอื่นๆ กล่าวคือ บางคนกลายเป็น “อาชญากร” หากการกระทำความผิดได้รับประโยชน์เกินกว่าอรรถประโยชน์ที่พวกเขาจะได้รับโดยใช้เวลาและทรัพยากรอื่นๆ ดังนั้น ไม่ใช่เพราะแรงจูงใจพื้นฐานแตกต่างจากของบุคคลอื่น แต่เพราะผลประโยชน์และค่าใช้จ่ายต่างกัน โดย Becker แย้งว่า การตัดสินใจทำกระทำผิด ประกอบด้วยต้นทุนและผลประโยชน์ของทั้งอาชญากรรมและไม่ใช่อาชญากรรม โดย Becker ตั้งข้อสังเกตว่า ความแน่นอนของบทลงโทษทางกฎหมายมีความสำคัญมากกว่าความรุนแรง ทฤษฎีอาชญากรรมของ Bentham ก็มีหลักการเดียวกันหลายประการ ได้แก่ พฤติกรรมอาชญากรไม่จำเป็นต้องมีแรงจูงใจพิเศษ, พฤติกรรมเป็นผลจากประโยชน์ของการกระทำ, ประโยชน์ของการดำเนินการคือผลต่างสุทธิระหว่างผลประโยชน์และต้นทุนของการดำเนินการนั้น

2. Routine Activities Theory (Cohen and Felson, 1979)

ภาพที่ 8 ทฤษฎีสามเหลื่อมอาชญากรรม

ที่มา: <https://criminologyweb.com/>

ทฤษฎีปกตินิสัย (Routine Activity Theory) มุ่งเน้นไปที่ลักษณะของอาชญากรรมมากกว่าสนใจตัวผู้กระทำความผิด (Cohen & Felson, 1979) โดยพื้นฐานแล้ว การที่บุคคลก่ออาชญากรรมนั้นส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วมระหว่างแรงจูงใจ โอกาส และเป้าหมายที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันตามทฤษฎีแล้ว ต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ จึงจะมีโอกาสเกิดอาชญากรรม: ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ เป้าหมายที่เหมาะสม และการไม่มีผู้ปกครองที่มีความสามารถ โดยองค์ประกอบได้แก่

2.1 ผู้กระทำความผิดที่มีแรงจูงใจ (Motivated Offenders) เช่น เยาวชนที่ไม่มีงานทำ มีความจำเป็นต้องหาเงินมาใช้จ่าย เพื่อสนองความต้องการของตัวเอง

2.2 เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Targets) เช่น บ้านที่มีสินค้าหรือทรัพย์สินที่สามารถนำมาขายได้

2.3 การขาดผู้ดูแลที่มีความสามารถ (The Absence of Capable Guardians) เช่น ตำรวจ เจ้าของบ้าน เพื่อนบ้าน คนคุ้มเคย ญาติพี่น้อง

การประจวบเหมาะของปัจจัยทั้ง 3 ประการ จะเปิดโอกาสให้เกิดอาชญากรรมได้ โดยเฉพาะอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ตลอดจนอาชญากรรมที่เกี่ยวกับบุคคล ซึ่งหากบุคคลหนึ่งนำพาตัวเองเข้าไปยังจุดเสี่ยงต่างๆ ที่เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรม เช่น การเดินเพียงลำพังในซอยเปลี่ยวยามค่ำคืน เป็นต้น ดังที่ Cohen และ Felson อธิบายว่า สาเหตุของการเกิดอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นอาจไม่ได้เกิดจากเพียงมูลเหตุจูงใจจากอาชญากรเท่านั้น ในทางกลับกัน อาจเกิดจากปัจจัยอีก 2 ปัจจัยที่ทำให้แนวโน้มการเกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น มีคนที่พักอาศัยน้อยหรือกลับบ้านนานครั้ง โดยเฉพาะปัจจุบันที่ผู้หญิงมีบทบาททำงานนอกบ้านมากยิ่งขึ้น จึงยังทำให้มีจำนวนผู้พักอาศัยในเขตชุมชนลดน้อยลงในระหว่างวัน หรือช่วงเวลาหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มผู้พักอาศัยคนเดียว และผู้คนออกจากบ้านเพื่อเดินทางในช่วงวันหยุด จากสถานการณ์เหล่านี้ บ่งชี้ถึงจำนวนผู้อาศัยที่ลดลงในเขตชุมชนหรือผู้ที่จะเป็นผู้พิทักษ์ความสงบ (guardianship) ในเขตชุมชนที่มีจำนวนลดลงไปด้วย จึงเป็นโอกาสที่

เหมาะสมสำหรับการเกิดอาชญากรรม เนื่องจากมีความง่ายต่อการกระทำผิด เพราะไม่มีคนคอยจับจ้องหรือขาดผู้พิทักษ์

ภาพที่ 9 Empty streets, low guardianship

ที่มา: <https://criminologyweb.com/>

นอกจากนี้ ในช่วงที่ขาดการสอดส่องดูแลจากเพื่อนบ้าน หรือคนในชุมชน ก็จะเกิดเหยื่อ/เป้าหมายที่เหมาะสม (Suitable Target) เช่น คนที่ไปซื้อทีวี เครื่องเสียง เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนราคาแพง ก็จะตกเป็นเป้าหมายของการลักทรัพย์ เป้าหมายที่เหมาะสมเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่กลไกการสอดส่องเฝ้าระวังลดถอยลง จึงเป็นเงื่อนไข 2 ปัจจัยที่ทำให้การก่ออาชญากรรมเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายดาย กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีนี้ มีความแตกต่างจากทฤษฎีอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม ที่ซึ่งพยายามอธิบายที่ตัว “ผู้กระทำผิด” หรือวิเคราะห์มูลเหตุ/แรงจูงใจในการก่ออาชญากรรม ในขณะที่ทฤษฎีนี้ มุ่งความสนใจไปที่ suitable targets และ guardianship ซึ่งไม่ได้แปลว่า ทฤษฎีนี้จะขัดแย้งกับทฤษฎีสายคลาสสิก แต่จุดเน้นย้ายไปที่กลไก 2 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น

3. Situational Crime Prevention (SCP)

การป้องกันอาชญากรรมจากสถานการณ์ (SCP) เป็นการมุ่งเข้าไปที่สถานที่ที่เกิดเหตุอาชญากรรม โดยเน้นย้ำการแก้ไขทางสภาพแวดล้อมและกลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อลดโอกาสในการเกิดอาชญากรรม ซึ่ง SCP ถือว่าได้ประยุกต์แนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎี Routines Activity Theory และ Rational Choice Theory มาต่อยอดเป็นการสร้างแนวทางและวิธีปฏิบัติ (techniques) ตามที่ Cornish และ Clarke (2003) ได้เสนอกรอบ 25 ข้อ ภายใต้ 5 กลุ่มหลักในการแทรกแซงเพื่อป้องกันและลดอาชญากรรม ดังนี้

TWENTY FIVE TECHNIQUES OF SITUATIONAL PREVENTION

Increase the Effort	Increase the Risks	Reduce the Rewards	Reduce Provocations	Remove Excuses
1. Target harden <ul style="list-style-type: none"> ▪ Steering column locks and immobilisers ▪ Anti-robbery screens ▪ Tamper-proof packaging 	6. Extend guardianship <ul style="list-style-type: none"> ▪ Take routine precautions: go out in group at night, leave signs of occupancy, carry phone ▪ “Cocoon” neighborhood watch 	11. Conceal targets <ul style="list-style-type: none"> ▪ Off-street parking ▪ Gender-neutral phone directories ▪ Unmarked bullion trucks 	16. Reduce frustrations and stress <ul style="list-style-type: none"> ▪ Efficient queues and polite service ▪ Expanded seating ▪ Soothing music/muted lights 	21. Set rules <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rental agreements ▪ Harassment codes ▪ Hotel registration
2. Control access to facilities <ul style="list-style-type: none"> ▪ Entry phones ▪ Electronic card access ▪ Baggage screening 	7. Assist natural surveillance <ul style="list-style-type: none"> ▪ Improved street lighting ▪ Defensible space design ▪ Support whistleblowers 	12. Remove targets <ul style="list-style-type: none"> ▪ Removable car radio ▪ Women’s refuges ▪ Pre-paid cards for pay phones 	17. Avoid disputes <ul style="list-style-type: none"> ▪ Separate enclosures for rival soccer fans ▪ Reduce crowding in pubs ▪ Fixed cab fares 	22. Post instructions <ul style="list-style-type: none"> ▪ “No Parking” ▪ “Private Property” ▪ “Extinguish camp fires”
3. Screen exits <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ticket needed for exit ▪ Export documents ▪ Electronic merchandise tags 	8. Reduce anonymity <ul style="list-style-type: none"> ▪ Taxi driver IDs ▪ “How’s my driving?” decals ▪ School uniforms 	13. Identify property <ul style="list-style-type: none"> ▪ Property marking ▪ Vehicle licensing and parts marking ▪ Cattle branding 	18. Reduce emotional arousal <ul style="list-style-type: none"> ▪ Controls on violent pornography ▪ Enforce good behavior on soccer field ▪ Prohibit racial slurs 	23. Alert conscience <ul style="list-style-type: none"> ▪ Roadside speed display boards ▪ Signatures for customs declarations ▪ “Shoplifting is stealing”
4. Deflect offenders <ul style="list-style-type: none"> ▪ Street closures ▪ Separate bathrooms for women ▪ Disperse pubs 	9. Utilize place managers <ul style="list-style-type: none"> ▪ CCTV for double-deck buses ▪ Two clerks for convenience stores ▪ Reward vigilance 	14. Disrupt markets <ul style="list-style-type: none"> ▪ Monitor pawn shops ▪ Controls on classified ads ▪ License street vendors 	19. Neutralize peer pressure <ul style="list-style-type: none"> ▪ “Idiots drink and drive” ▪ “It’s OK to say No” ▪ Disperse troublemakers at school 	24. Assist compliance <ul style="list-style-type: none"> ▪ Easy library checkout ▪ Public lavatories ▪ Litter bins
5. Control tools/ weapons <ul style="list-style-type: none"> ▪ “Smart” guns ▪ Disabling stolen cell phones ▪ Restrict spray paint sales to juveniles 	10. Strengthen formal surveillance <ul style="list-style-type: none"> ▪ Red light cameras ▪ Burglar alarms ▪ Security guards 	15. Deny benefits <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ink merchandise tags ▪ Graffiti cleaning ▪ Speed humps 	20. Discourage imitation <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rapid repair of vandalism ▪ V-chips in TVs ▪ Censor details of modus operandi 	25. Control drugs and alcohol <ul style="list-style-type: none"> ▪ Breathalyzers in pubs ▪ Server intervention ▪ Alcohol-free events

ภาพที่ 10 ตาราง 25 เทคนิค SCP
ที่มา: <https://www.popcenter.org>

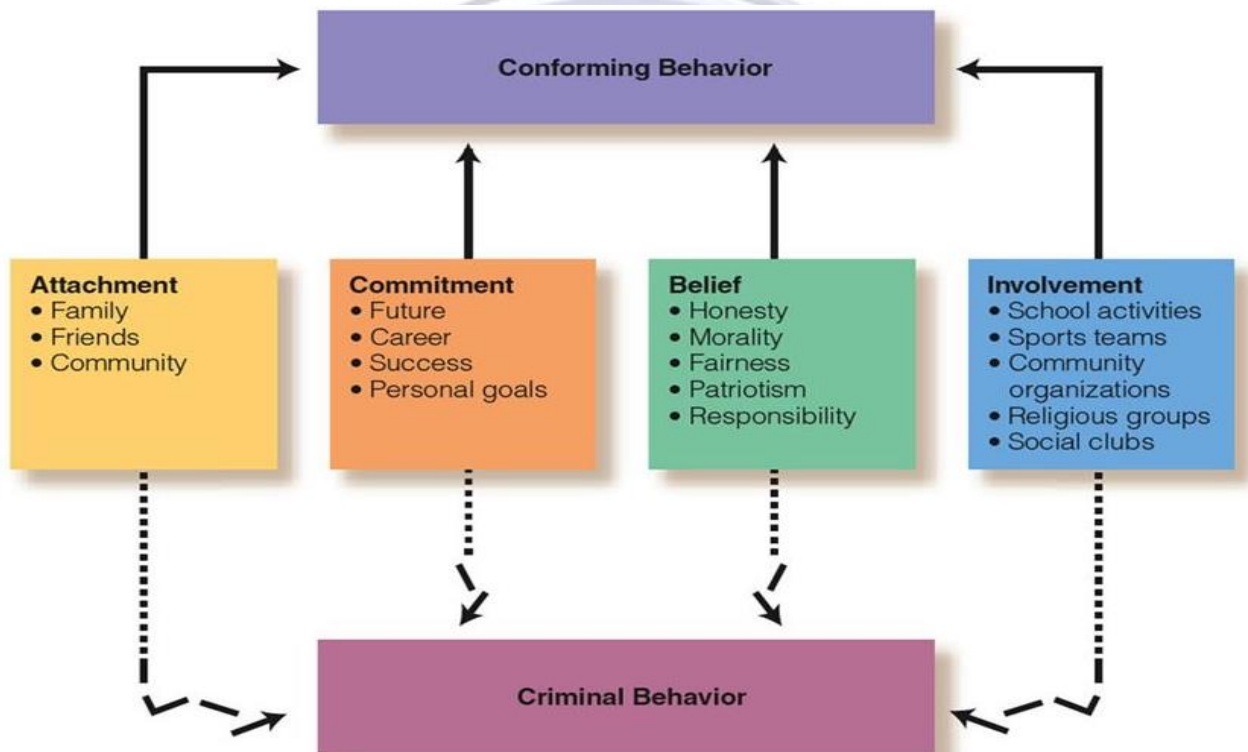
จากตาราง 25 เทคนิค กลุ่มแรกจะเป็นการเพิ่มความพยายาม/ความยุ่งยากที่อาชญากรจะก่อความผิดได้ (increasing the effort) กลุ่มที่สองเพิ่มความเสี่ยงในการถูกจับ (increasing the risk) กลุ่มที่สาม เป็นการลดรางวัล/ผลตอบแทนที่จะได้จากการก่ออาชญากรรม (reducing the rewards) กลุ่มที่สี่เป็นการลดมูลเหตุจูงใจ/สิ่งเร้ากระตุ้นในการก่ออาชญากรรม (reducing provocations) กลุ่มที่ห้า เป็นการประกาศกฎ ป้องปรามและแจ้งให้ทราบเพื่อไม่ให้มีข้อแก้ตัวภายหลังก่อเหตุ (removing excuses) ทั้งนี้ กลุ่มที่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่ในหัวข้อเมืองปลอดภัยจะเกี่ยวกับมิติ 2 กลุ่มแรก คือ Increasing the effort และ increasing the risk ที่สุด

การประยุกต์ใช้แนวคิด SCP อาจมีความใกล้เคียงกับ CPTED ในแนวทางการเน้นย้ำการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและการลดโอกาส (opportunities) ในการเกิดอาชญากรรม แต่ CPTED มีส่วนเกี่ยวข้องกับการออกแบบผังเมืองและสถาปัตยกรรม ซึ่งอาจถูกขนานนามว่า “designing out crime” (Cozens and Love, 2015) ในขณะที่ SCP ค่อนข้างกล่าวถึงการครอบคลุมในภาพกว้างในทางสภาพแวดล้อม อ้างถึงมาตรการใดก็ได้ ที่

สามารถลดโอกาสการเกิดอาชญากรรมและสามารถเพิ่มความยุ่งยากซับซ้อนให้แก่อาชญากรในการประกอบความผิด หรือเพิ่มความเสี่ยงให้แก่อาชญากรในการถูกจับจ้อง (Clarke, 1989)

4. Social Bond Theory (Hirschi, 1961)

Hirschi นำเสนอทฤษฎีสำคัญที่ถือเป็นหนึ่งใน Social Processes Theory โดย basis ฐานคติการมองธรรมชาติมนุษย์ของ Hirschi แตกต่างไปจาก Social Learning Theory ที่ว่า “People are born good, but learn to be bad.” โดย Hirschi แย้งว่า มนุษย์เกิดมาเลวร้าย (bad and evil within) และมีแนวโน้มในการกระทำความผิด หรือ Potential level of delinquency action ฉะนั้น เราจึงควรมุ่งแสวงหากลไกหรือแนวทางในการยับยั้งการก่ออาชญากรรมและการกระทำความผิดของมนุษย์

ภาพที่ 11 แผนภาพอธิบาย Social Bond Theory

ที่มา: <https://criminologyweb.com/>

Hirschi นำเสนอว่า “Social Bond” หรือ “พันธะทางสังคม” จะสามารถช่วยยับยั้งและป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้ ในแนวลักษณะที่เป็นการควบคุมสติอารมณ์ของปัจเจก (individual’s temper) เช่น อารมณ์โกรธและการแสดงความรุนแรง โดยปัจเจกสามารถผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) เพื่อหล่อหลอมค่านิยมและสร้างสรรค์สายใยผูกพันมั่นคงสถาบันทางสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน องค์กรไปจนถึงสังคมโดยรวม โดยหากพันธะยิ่งแข็งแกร่ง โอกาสหรือแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมก็จะลดลงไปด้วย โดยองค์ประกอบมี 4 ประการ ได้แก่

4.1 ความผูกพัน (Attachment) : ความรัก/ความรู้สึกผูกพันกับครอบครัว ครู และเพื่อน โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับระดับความลึกของพันธะ เช่น การเลี้ยงดูที่อบอุ่นจากผู้ปกครองอาจส่งผลต่อพฤติกรรมเด็ก และการเคารพยำเกรงต่อครูอาจารย์ ที่เยะคอยชี้แนะพฤติกรรมหรือบรรทัดฐานทางสังคมที่เหมาะสม จะส่งเสริมให้เด็กซึ่งถือเป็นช่วงวัยสำคัญและใกล้ชิดกับสถาบันมากที่สุดในการเรียนรู้ที่จะควบคุมตัวเอง เกิดการยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิดเพราะกลัวจะทำให้ครอบครัวเสียใจและได้รับการตำหนิจากครูได้

4.2 การผูกมัด (Commitment) : การผูกมัดตัวเองกับแบบแผนที่ถูกต้องทางสังคม การบรรลุวัตถุประสงค์และความคาดหวังในสังคม เช่น การมีเป้าหมายทางการศึกษาหรือ ตำแหน่งงานที่สูงขึ้น ผู้คนที่มีการกำหนดวางแผนเป้าหมายอนาคตในชีวิตจะหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายและก่ออาชญากรรมเพราะอาจจะกระทบต่อเส้นทางและเป้าหมายในการทำให้สำเร็จ ฉะนั้น จะเกิดขบวนการยับยั้งชั่งใจ เพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงที่จะกระทบต่อเส้นทางความสำเร็จในอนาคตและความผิดหวังในการ commit เป้าหมายต่างๆ

4.3 การเกี่ยวข้อง (Involvement) : การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเฉพาะอย่างที่น่าไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การที่มีส่วนร่วมในสังคม จะช่วยให้เกิดช่องว่างเวลาน้อยลง โดยนัยยะหากมีช่องว่างมากและไม่เข้าสังคมเลย อาจนำไปสู่แนวโน้มพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการต่อต้านสังคมซึ่งสุดท้ายจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้ ฉะนั้น ถ้าผู้คนเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมต่างๆ จะช่วยสร้างความผูกพัน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด

4.4 ความเชื่อ (Belief) : การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งเป็นระบบความเชื่อในสังคมและกฎเกณฑ์ที่บุคคลทั่วไปยอมรับนับถือกัน นั่นคือ กฎหมาย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความยุติธรรม กฎทางศีลธรรม หากเคารพกฎเกณฑ์ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอก็จะไม่มีการกระทำผิด ยิ่งการปลูกฝังความเชื่อและค่านิยมมีความเข้มข้น เช่น ประสิทธิภาพในการสร้างความตระหนักรู้ในการใช้สิ่งผิดกฎหมาย/ยาเสพติดแก่คนในสังคม จะช่วยทำให้คนในสังคมยึดถือแนวทางที่ถูกต้องและพยายามถอยห่างจากการกระทำผิดต่างๆ ฉะนั้น กลุ่มเยาวชนที่ “เชื่อ” และตระหนักถึงผลเสียของการใช้ยาบ้าหรือกัญชา ก็จะพยายามไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งยั่วยุดังกล่าว

แนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีเพื่อวิเคราะห์ (Theoretical Analysis)

1. การพัฒนาเมืองปลอดภัยผ่านมุมมองอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม (Classical Lens)

ข้อสังเกตเบื้องต้น แนวคิดกระแสหลักในการพัฒนาเมืองปลอดภัย (Safe City) จะมุ่งเน้นการสร้าง public security เพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ประชาชนกลับถูกดำเนินการตรวจสอบไม่ว่าจะเชิงกายภาพ/ออนไลน์ (technological surveillance) ผู้มีอำนาจบริหารและกำหนดนโยบายในแต่ละประเทศมีการประเมินสภาพโครงสร้างสังคม ปัจจัยที่ก่ออาชญากรรมแตกต่างกันออกไป รูปแบบและแนวพฤติกรรมของประชาชนในสังคม (agent/actor) อาจส่งผลต่อการสร้างค่านิยมในสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจถูกผลิตซ้ำทางค่านิยม และพฤติกรรมของประชาชนในบางพื้นที่หรือภูมิภาคหนึ่ง ฉะนั้น รูปแบบ “เมืองปลอดภัย” กลายเป็นเสมือน “Field” หรือ conceptual variable ที่จะใช้ในการศึกษาตามทฤษฎีอาชญาวิทยาและอธิบายปฏิสัมพันธ์ของสถาบัน-ประชาชน และกระบวนการให้ความหมายที่แตกต่างกันระหว่าง “Smart Tech Safe City” vs. “Inclusive Safe City” ลักษณะการปกครอง ควบคุมและนโยบายจะเป็นแบบใด (เข้มงวด/ยืดหยุ่น) เพื่อควบคุมความปลอดภัยก็จะแตกต่างตามลักษณะของความยอมรับร่วม (shared understandings/Doxa) และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์-ระดับความพร้อมและกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นหุ้นส่วนสาธารณะ-รูปแบบของทุน (Capitals) หรืองบประมาณ/ทรัพยากรที่นำมาใช้ และวิธีการที่ประเทศนั้นเน้นย้ำ เช่น กรณีประเทศจีน-เคนยา ประชาชนค่อนข้างได้รับการจำกัดสิทธิ์ทางการเมืองและมีพฤติกรรมความสนใจความปลอดภัยสาธารณะต่ำ การสร้างพันธะ (social bonding) ระหว่างผู้คนกลายเป็นเป้าหมายรองจากการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและบทบาทของภาครัฐที่ควบคุมในทุกมิติสังคม การปกครองและออกแบบนโยบายจึงดำเนินการในแนวดิ่ง (vertical/ top-down policy implementation) ด้วยการปกครองด้วยรัฐบาลกลางที่ถือครองอำนาจบริหารแบบเบ็ดเสร็จนิยม (authoritarian regime) รัฐจึงสามารถใช้ Capitals ประเภท Economic และ Symbolic มาบังคับใช้เป็นหลัก อาทิ การสร้าง model การแบ่งเขตเมืองและการมอบสิทธิ์ที่ดินและทะเบียนบ้านตามระบบ Hukou system ซึ่งควบคุม people mobility และยึดตรึงกับพื้นที่หลังกระบวนการ reterritorialization เสร็จสิ้น โดยประชาชนกว่า 100 ล้านคนต่างประสบข้อจำกัดในการโยกย้ายถิ่นฐาน ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมืองและใช้ทะเบียนบ้านใหม่ ซึ่งรัฐโน้มน้าวใจผู้ที่ย้ายเข้ามาใหม่ด้วยมาตรการการสนับสนุนและสิทธิประโยชน์ทางสังคม เช่น การเข้าถึงการรักษา การศึกษา จึงเป็นการนำผู้คนแปลกหน้าจากหลายที่มีมาจัดรวมอยู่ด้วยกันเพื่อผลักดันเศรษฐกิจในประเทศและสร้างความเป็นเมือง (urbanization) ในเชิงกายภาพ กระบวนการเช่นนี้จึงมีน้ำหนักเน้นย้ำในมุมมองที่สร้างกลไกเพื่อเป็นการป้องกันและยับยั้งข่มขู่ (Deterrence) มีการออกกฎระเบียบบังคับใช้และประยุกต์ใช้ระบบการให้คะแนนความประพฤติทางสังคม (Social Credit) จึงเป็นเลนส์ที่มองได้จากแนวทฤษฎีอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม (Classical School) ที่เชื่อว่าหากมีมาตรการและนโยบายที่คอยควบคุม จับจ้องและข่มขู่ไม่ให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวต่อการกระทำผิด สังคมก็อาจจะสงบสุขและการควบคุมอาชญากรรมจะสามารถควบคุมได้ผ่านเทคโนโลยี (เช่น กล้อง CCTV, Drones, ระบบ Detection ต่างๆ) และการสร้าง Natural Surveillance (เช่น เพิ่มแสงสว่างบนท้องถนน เพิ่มการมองเห็น สร้าง defensible space หรือการปรับปรุงภูมิทัศน์ต่างๆ ในพื้นที่) ซึ่งมาตรการเหล่านี้สอดคล้องกับกรอบทฤษฎีของ CPTED (การป้องกัน

อาชญากรรมโดยการออกแบบสภาพแวดล้อม) และมิติหนึ่งของทฤษฎี SCP ในส่วนของการ “increase the risk” ที่อาชญากร จะต้องตระหนักถึงความเสี่ยงในการก่อเหตุและถูกจับได้ นอกจากนี้ ตามทฤษฎีหนึ่งในสาย Classical School คือ ทฤษฎี Rational Choice Theory ช่วยอธิบายขยายความได้ว่า แนวคิดการสร้างเมืองปลอดภัยในแนวนี ที่เชื่อว่าการสร้างความกลัว-ความเสี่ยง อาจสร้างความยับยั้งชั่งใจให้แก่อาชญากร เมื่อต้องคำนวณผลเสีย-ผลประโยชน์ที่จะได้รับ หากมีมาตรการหรืออุปกรณ์เทคโนโลยีที่มาจับจ้องเฝ้าระวัง อาชญากรก็จะเลือกที่จะไม่ก่อเหตุ อย่างไรก็ตาม แนวคิดการพัฒนาเมืองปลอดภัยเช่นนี้ อาจเกิดช่องโหว่ได้ เพราะเมื่อไรก็ตามที่เทคโนโลยีชะงัก เปิดช่องโอกาสให้ผู้กระทำความผิดเห็นหรือคำนวณแล้วว่าจะเกิดผลประโยชน์ที่มากกว่า พวกเขา ก็อาจตัดสินใจกระทำความผิดได้ ในขณะที่ผู้คนในชุมชน/สังคม เป็นเหมือนผู้แปลกหน้า ต่างคนต่างอยู่ในกรงหรือป้อมปราการในเขตพื้นที่ตนเองซึ่งเสริมความแข็งแกร่งโดยติดตั้งด้วยอุปกรณ์เทคโนโลยีหลายชนิด แต่ไม่รู้จักแม้แต่เพื่อนบ้านของตัวเอง หรือบางบ้านอาจมีเพียงแค่วิวทัศน์และไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีราคาแพงได้ จนอาจนำไปสู่สภาวะการเกิดการเคลื่อนย้ายของพื้นที่ก่อเหตุอาชญากรรมไปสู่พื้นที่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองปลอดภัย เป็น Transition Zone ที่เกิดช่องโหว่จากการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหลื่อมล้ำจากพื้นที่ชั้นในเมือง-ชานเมืองหรือย่านเปลี่ยนผ่าน (Uneven Technological Division)

2. การพัฒนาเมืองปลอดภัยผ่านมุมมองอาชญาวิทยาแบบสังคมวิทยา (Sociological Lens)

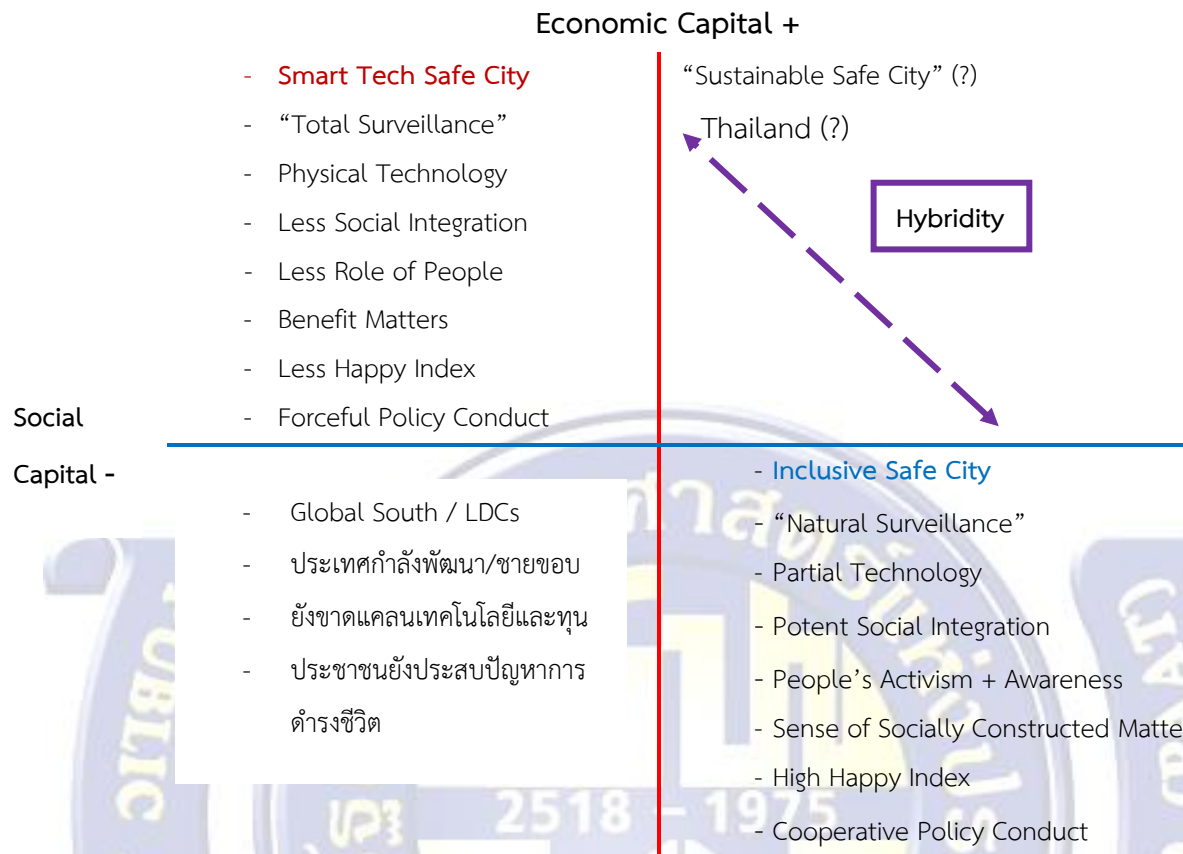
ในขณะที่กรณีที่สอง การพัฒนาแบบ “Inclusive Safe City” แบบในประเทศฟินแลนด์-สิงคโปร์ หากวิเคราะห์จากแนวทฤษฎี 3 ทฤษฎี ได้แก่ Social Bond, Routine Activities และ SCP (ในส่วนของเทคนิค Extend Guardianship) จะพบว่า แนวทางและนโยบายการป้องกันอาชญากรรมเน้นย้ำในทิศทาง ที่ส่งเสริมบทบาทของ “Capable Guardian” ควบคู่ไปกับการพัฒนาความปลอดภัยของเมืองในเชิงกายภาพ-เทคโนโลยี เพราะใน 2 ประเทศดังกล่าวข้างต้น ประชาชนมีความตระหนักในการเป็นหุ้นส่วนความปลอดภัยสาธารณะและความเป็นอยู่ที่ดี (public security & well-being) รัฐจึงสามารถส่งเสริมและขับเคลื่อนการป้องกันอาชญากรรมผ่านทุนทางสังคม (Social Capital) มากกว่าการใช้งบประมาณทางการเงิน (Economic Capital) เพียงอย่างเดียว โดยมีการสร้างเครือข่ายในชุมชน (social network) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม (social activities) โดยประชาชนเป็นเหมือนศูนย์กลางในการขับเคลื่อนและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนกลางเพื่อดำเนินกิจกรรมด้วยความตระหนักถึงความเป็นหุ้นส่วนสร้างความปลอดภัยสาธารณะและการป้องกันอาชญากรรม (Strategic partnership for public security & crime prevention) และเสนอแนะข้อมูลหรือความคิดเห็นต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ตามแนวคิด Hirschi’s Social Bond การสร้าง Attachment / Involvement ผ่านการสร้างกิจกรรมหรือเปิดพื้นที่ส่วนกลาง (Co- Space) จะช่วยให้ผู้คนในชุมชนเกิดความใกล้ชิด สนับสนุนและเปิดใจต่อกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาใหม่ (newcomers) ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระแสการต่อต้านน้อยลง หากเทียบกับการนำเทคโนโลยี-รั้วกำแพงมาสกัดกั้นหรือการใช้นโยบายแบบกดทับ ซึ่งจะทำให้ประชาชนเปิดใจต่อการเปลี่ยนแปลงในเมืองได้ดีกว่าการใช้ Strict Policy แบบแนวทางแรก นอกจากนี้ การสร้าง Belief / Commitment ของคนในสังคมก็จะช่วยลดการเกิดอาชญากรรมได้ เช่น การสร้างแนวคิดสำนึกร่วมในการดูแลพื้นที่และเพื่อนบ้าน อันจะเป็นปัจจัยส่งเสริมการสร้าง Public Security และป้องกันอาชญากรรมอย่าง

ยั่งยืน และแก้ไขปัญหาตั้งแต่ “ต้นน้ำ” (Preemptive Action) ผสมผสานกับแนวคิดจาก Routine Activities Theory และ SCP ที่เน้นย้ำบทบาทของ Capable Guardian ซึ่งอาจจะถือว่าเป็นกลไก “Social Surveillance” เพิ่มเติมจากแนวคิดการป้องกันอาชญากรรมแนวแรกที่เน้นเพียง “Technological Surveillance” และ “Natural Surveillance” ที่มุ่งเน้นเชิงกายภาพ และอาจสร้างความยากลำบากในการก่อเหตุอาชญากรรมได้ตรงเท่าที่สภาพอุปกรณ์ยังคงสมบูรณ์ใช้งานได้ ซึ่งตามทฤษฎี Routine Activities การสร้างบทบาทที่เข้มแข็งของ Guardian ในชุมชน ไม่ได้เน้นเพียงแค่การทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือตำรวจ แต่ต้องเป็นบทบาทร่วมของประชาชนในพื้นที่ จะช่วยสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงความปลอดภัยและการใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นการสร้างการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายก่อนที่จะมีการมาสร้างเมืองปลอดภัย ติดตั้งอุปกรณ์หรือ Software ต่างๆ โดยที่ผู้คนในพื้นที่ยังสับสนและห่างไกลจากแนวคิด เพราะฉะนั้น ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม (environmental factors) ถือว่ามีพลวัตในการช่วยลดปัญหาอาชญากรรม และอาจจะ determinism การเกิดอาชญากรรม ถ้าหากสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม มีช่องโหว่ในเครือข่ายสังคม หรือเกิดกระแสต่อต้านต่างๆ ที่รัฐเพิกเฉย ดังนั้น แนวทฤษฎีอาชญาวิทยาสาขาสังคมวิทยา (Sociological Criminology) จึงพยายามอธิบายถึงความสำคัญของมิติทางสังคม (Social Dimension) ซึ่งมีส่วนช่วยยับยั้งและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้ เพราะหากกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นแต่การสร้าง Deterrence และการควบคุมทางเลือกการตัดสินใจแบบ Rational Choice เพียงอย่างเดียว อาจจะไม่ใช่วิธีการห่อหุ้มแบบยั่งยืนเพราะเมื่อใดก็ตามที่อาชญากรเล็งเห็นช่องโอกาส อาชญากรรมก็จะเกิดขึ้นเสมอ ท่ามกลางสภาพสังคมที่ผู้คนในสังคมเพิกเฉยต่อความปลอดภัยของเพื่อนบ้าน และไม่ได้ระงับภัยให้กันและกัน ดังนั้น ตามแนวทฤษฎีการสร้างกลไก Social Surveillance ผ่านกระบวนการ bonding society ผ่านกลไกต่างๆ ตามแนวคิดของ Hirschi อาจช่วยผลักดันให้ลดการเกิดอาชญากรรมได้ โดยเปิดพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และเป็นการคลายปมความตึงเครียดจากการถูกกดทับจากรัฐบาล หรือกฎหมายที่ควบคุมอย่างเข้มงวด เสมือนการยับยั้ง (Solid Deterrence Measures) ที่ประเทศจีนพยายามทำเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดผ่านการใช้เทคโนโลยี มีการลงทุนงบประมาณเพื่อพัฒนาอุปกรณ์ล้ำสมัยต่างๆ แต่กลับเพิกเฉยความสำคัญและพลังของทุนทางสังคม (Social Capital) ไปอย่างน่าเสียดาย ในทางกลับกัน การนำทุนทางสังคมมาช่วยลดปัญหาอาชญากรรมอาจเป็นการช่วยสร้างกลไกส่งเสริมบทบาทของผู้ดูแลในชุมชน ที่ช่วยยับยั้งการเกิดอาชญากรรมตามทฤษฎี Routine Activities ควบคู่กับการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือการใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าได้อย่างลงตัว เนื่องจาก Role of Guardianship ที่เพิ่มสูงขึ้น ดังเช่นในกรณีประเทศฟินแลนด์-สิงคโปร์ มีการรณรงค์ส่งเสริมความเป็นเจ้าของพื้นที่และช่วยสอดส่องดูแลชุมชนและละแวกเพื่อนบ้านต่างๆ (neighborhood)

ทั้งนี้ หากลองเปรียบเทียบกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 โดยนำลักษณะการวิเคราะห์เป้าหมายการป้องกันอาชญากรรม ลักษณะนโยบายบริหาร และการใช้ทุนที่ต่างกัน (Economic/Social Capital) และรูปแบบของบทบาท/สถานะประชาชน (ระดับของ Agent’s autonomy / People’s activism/ social integration) ในแต่ละประเทศอาจนำมาเปรียบเทียบได้ ดังตารางด้านล่าง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบของเมืองปลอดภัย (Safe City)

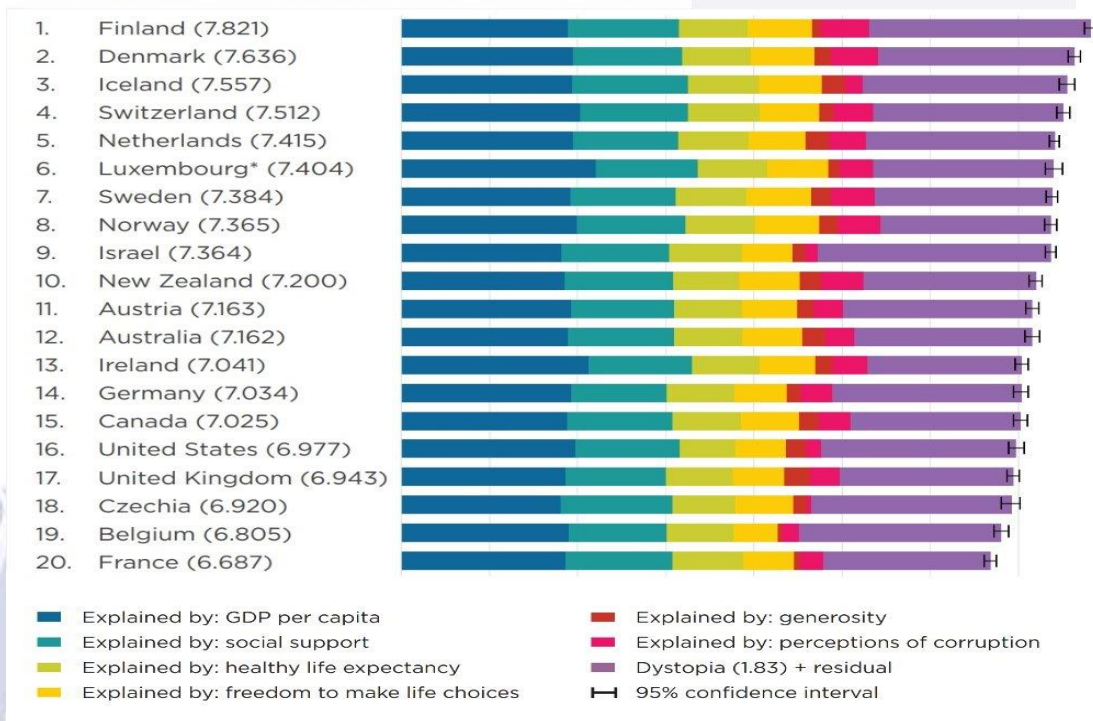
FIELD

นอกจากนี้ พบประเด็นที่ชวนสังเกตเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์จากระดับโครงสร้างหรือ Macro Level เมื่อวิเคราะห์ความรู้สึกในระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับ Micro Level ดัชนีความสุขจากรายงาน World Happiness Index (2019-2021) ที่วัดจากตัวชี้วัดด้าน GDP Per Capita / Social Support / Healthy Life Expectancy / Corruption / Freedom of Choice พบว่า ประชากรในฟินแลนด์มีดัชนีความสุขสูงที่สุดอันดับ 1 ของโลก (จากที่ศึกษาทั้งหมด 146 ประเทศ) สิงคโปร์ (อันดับที่ 27) จีน (อันดับที่ 72) และเคนยา (อันดับที่ 119) ดังภาพ

Capital +

Ranking of happiness 2019-2021

ภาพที่ 12 รายงาน World Happiness Index

ที่มา: <https://www.dayofhappiness.net/report>

ดัชนีความสุขถือเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนบทบาท ความตระหนักและพลวัตของประชาชน ซึ่งแต่ละประเทศอาจมีเงื่อนไข ข้อจำกัดและผลลัพธ์ต่างกัน ซึ่งผู้คนในสังคมอาจจะต้องการความยืดหยุ่นในการดำเนินชีวิต ความสุขของคนในชุมชนอาจเกิดขึ้นจากการเปิดพื้นที่ส่วนกลางและการเข้าถึงความปลอดภัยสาธารณะบนพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและช่วยเหลือซึ่งพากัน โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นอุปกรณ์ช่วยอำนวยความสะดวก แต่ไม่ใช่สิ่งที่มาครอบคลุมหรือบงการกดทับเสรีภาพหรือเข้ามาจับจ้องชีวิตประจำวันของพวกเขา ดังเช่นที่ปรากฏว่า “Freedom to make life choices” และ “Social support” เป็นตัวชี้วัดในการจัดอันดับความสุข ซึ่งประเทศฟินแลนด์สามารถผลักดัน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความรู้สึกแฉงต่อความกลัวการถูกโจรกรรมหรือภัยคุกคามจากทั้งออฟไลน์/ออนไลน์รูปแบบใหม่ๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการป้องกันอาชญากรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งในบางครั้งการออกแบบเมืองปลอดภัยเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมอาจจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในแนวทางผสมผสาน (Hybridity) เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาเมืองปลอดภัยว่า ประเทศใดเหมาะกับแนวการพัฒนาในรูปแบบใด และการพัฒนาตัวแบบเพื่อป้องกันอาชญากรรมอาจต้องมีการพัฒนา Key Conceptual Framework เพื่อจัดกรอบยุทธศาสตร์และทางเดินก่อนที่จะบังคับใช้นโยบาย โดยต้องศึกษาบริบทเฉพาะในประเทศของตน เนื่องจากไม่มีตัวแบบสากลใดจะใช้ได้ทุกที่ (No One Size of Shoes Fits All)

สรุปและข้อเสนอแนะ

เลนส์จากมุมมองทางทฤษฎีอาชญาวิทยาช่วยฉายภาพให้เห็นการก่อร่างของตัวแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งมีอาจกล่าวได้ว่าแนวทางใดถือเป็นแนวทางที่ดีที่สุด เพราะสภาพสังคมและเงื่อนไขในการป้องกันอาชญากรรมนั้นแตกต่างกัน และจำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ตามบริบทเฉพาะจากทั้งระดับ Macro และ Micro Level จึงขอสรุปภาพความแตกต่างของแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็น “Safe City” ผ่านกระบวนการและรูปแบบที่ให้ความสำคัญแตกต่างกันจากทั้ง 2 แนวทาง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาเพิ่มเติมและอภิปรายสำหรับการนำมาปรับใช้เพิ่มเติมในประเทศไทยในอนาคตได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปภาพความแตกต่างของแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็น “Safe City”

ประเด็น	Smart Tech Safe City	Inclusive Safe City
เป้าหมาย	เพิ่มความปลอดภัยผ่านการควบคุม ตรวจสอบและสอดส่องจับตา (surveillance) ด้วยการจัดสรรพื้นที่ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีรูปแบบใหม่ๆ เพื่อการควบคุมและติดตามผู้คนในสภาพแวดล้อมที่มีความเสี่ยง (high risk)	เพิ่มความปลอดภัยเมืองได้โดยไม่ลดทอนอำนาจของประชาชนพลเมืองที่เป็นหัวใจสำคัญ และเป็นเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน ด้วยการออกแบบสภาพแวดล้อมใหม่และเทคโนโลยีสนับสนุนเชิงสร้างสรรค์และเพื่อการสร้างเครือข่ายในสังคม
มิติที่เกี่ยวข้อง	วิทยาศาสตร์ + การวางผังเมือง + กฎบังคับ	วิทยาศาสตร์ + พลวัตทางสังคม + Active Policy
แนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม	เน้นไปทางป้องปรามที่ “ปลายน้ำ” เป็นการสืบสวนและปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิดหลังจากที่อาชญากรรมเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างเมืองปลอดภัยในทางปฏิบัติ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด CCTV การใช้ drones บินสำรวจ และการสืบหาสัญญาณโทรศัพท์ และเทคโนโลยีทางนิติวิทยาศาสตร์อื่นๆ	เน้นการป้องกันจาก “ต้นน้ำ” โดยพยายามไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นตั้งแต่แรกผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น การตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุและวงจรปิดติดตามเฟียร์ะวังร่วมกับหน่วยเคลื่อนที่เร็ว (mobile unit) รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในเมืองสำหรับเยาวชนและผู้อยู่อาศัยอื่นๆ ได้อยู่ร่วมกันโดยมีกิจกรรมที่สันติและปราศจากความขัดแย้ง
การบริหารจัดการเชิงพื้นที่	พยายามวางกรอบพรมแดน/พื้นที่ใหม่ (reterritorializing) ในชุมชนเมือง ซึ่งอาจจะไม่ต่างจากแนวจัดการพื้นที่ที่มั่นคงเดิม เช่น สร้างจุดตรวจ ด่านสกัด หรือประกาศเขตโซนพิเศษเฉพาะในส่วนต่างๆ ของเมืองที่จะต้องตรวจตรา	การเปิดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและปลดปล่อย โดยเป็นพื้นที่ยืดหยุ่น (flexible space) และเป็นพื้นที่ส่วนกลางใช้ร่วมกัน (co-space) เช่น ที่ประชุมหรือทำงานร่วมกัน สวนสาธารณะ ลานกิจกรรม เป็นต้น
กลไก/เครื่องมือ	- การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ disruptive	- การใช้เทคโนโลยีในการป้องกัน เช่น การใช้

ประเด็น	Smart Tech Safe City	Inclusive Safe City
ดำเนินการ	technology/Cloud storage/จัดทำ Big Data หรืออุปกรณ์สอดส่องความปลอดภัย เช่น กล้อง CCTV/Drones/Facial Scan/ Bio-chemical verification เพื่อติดตามและจับกุมผู้กระทำความผิด เป็นต้น - การตั้งด่าน/จุดตรวจ/โครงสร้างกายภาพและการวางผังเมือง	ศูนย์รับแจ้งเหตุและวงจรปิดเคลื่อนที่เร็ว - การใช้พื้นที่สร้างสรรค์ โดยจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และ เปิดเวทีรับฟังการแสดงทัศนคติความเห็นจากกลุ่มคนในสังคม การแสดงศักยภาพ/ อัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มชาติพันธุ์/ กลุ่มเพศสภาพ ทางเลือก เป็นต้น
การมีส่วนร่วมของประชาชน	ประชาชนเป็นผู้อาศัยและปฏิบัติตามระเบียบการตรวจสอบและมาตรการตามที่เจ้าหน้าที่รัฐแนะนำ/สั่งการ	ประชาชนเป็นหุ้นส่วนความปลอดภัยสาธารณะร่วมสอดส่องดูแลและรายงานแลกเปลี่ยนความเสี่ยงในพื้นที่อาศัยของตน

การจัดพื้นที่เมืองใหม่เพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือมาตรการ reterritorialization แบบมิติน้ำมันคงผ่านเทคโนโลยี-นวัตกรรม อาจส่งผลลัพธ์ไปสู่การไหลบ่าของอาชญากรจากพื้นที่เดิมไปสู่พื้นที่ใหม่หรือเขตชุมชนใหม่ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาระบบเทคโนโลยีตรวจสอบความปลอดภัยหรือไม่ เพราะต้องการหลีกเลี่ยงการถูกตรวจจับหลักฐานและจับกุมดำเนินคดี และเป็นการใช้กลไกการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุหรือไม่ เพราะหากไม่มีเทคโนโลยีกล้องวงจรปิด หรือโดรน ผู้คนก็ไม่ได้มีสำนึกในการยับยั้งการก่อเหตุจากความมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของชุมชน เพราะผู้คนถูกควบคุมด้วยแบบแผนที่เคร่งครัดแบบจับตามอง และพื้นที่ในชุมชนเมืองชั้นในจะประกอบด้วยผู้คนที่มาจากหลายแหล่ง ประกอบกับลักษณะการเติบโตของความเป็นเมืองและชนชั้นกลางอย่างรวดเร็ว (rapid urbanization & increasing middle-class) ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องยาก เกิดการปะทะกันของกลุ่มคนอพยพหน้าใหม่ (newcomers / immigrants) และ ปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยสภาพการแข่งขันและข้อจำกัดที่ผู้คนถูกกีดกันจากปัจจัยแวดล้อม โครงสร้างและสภาพทางสังคมจะเข้ามากำหนด/ตีกรอบการกระทำบางประการหรือไม่ ล้วนเป็นสิ่งที่ควรสังเกตต่อไป

เหนือสิ่งอื่นใด วาทกรรม “Sustainable & Safe City” เป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าจะมีทฤษฎีหรือแนวคิดใดจะนำเสนอมุมมองแปลกใหม่และท้าทาย รวมถึงร่องรอยอนาคตที่ถูกผลิตซ้ำว่าการพัฒนาความปลอดภัยผ่านนิเวศวิทยาคือการที่ปัจเจกต้องยอมสละเสรีภาพส่วนบุคคลเพื่อสร้างกลไกการตรวจสอบจากส่วนกลางผ่านเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งจุดมุ่งหมายของการมุ่งศึกษาคณิตศาสตร์จากทั้ง 2 แนวทาง เพื่อนำมาสู่การนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นองค์ประกอบเพิ่มเติมหรือหาทางเลือกที่สมดุล ให้ค้นพบจุดสมดุลแห่งการพัฒนาในระยะยาวที่สามารถจัดตั้งกลไกการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม (ตามความหมายและแนวทางการศึกษาแบบ CPTED ดังเดิม เช่น จาก Jeffrey หรือ Park & Burgess’s Chicago School) หรือจะมีการนำข้อตระหนักจากกลุ่มทฤษฎีทาง Sociological Criminology (Routine Activities, Social Bond และ SCP) ในเรื่องความยืดหยุ่นและการไม่ละ

ทั้งส่วนใดส่วนหนึ่งในสังคม (inclusiveness) ซึ่งพิจารณาความหลากหลายของ แนวทางการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล (individual's life determination) ที่เป็นหน่วยประกอบสำคัญของชุมชนและกระบวนการทางสังคมมาประยุกต์ใช้ โดยมองก้าวข้ามเลนส์จำกัดจากแค่ physically spatial design ที่พิจารณาผังเมือง การจัดการความปลอดภัยเชิงพื้นที่และกายภาพผ่านการติดตั้งอุปกรณ์ควบคุม/ล้อมรั้ว หรือวิธีการจัดการความมั่นคงแบบดั้งเดิม แต่วิเคราะห์เพิ่มเติมไปถึงการสร้างกลไกความมีส่วนร่วมในสังคม “พื้นที่เชิงสร้างสรรค์” ที่เอื้อต่อการระบายความกดดัน แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มสังคมและบทบาทความเป็น active citizens (อาทิ LGBTQ+ / immigrants / diaspora / และกลุ่มชายขอบอื่นๆ) และก่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนและ “เจ้าของบ้านร่วมกัน” จัดทำแนวศึกษาภูมิทัศน์อาชญากรรมเพื่อลดความเสี่ยงและส่งเสริมการป้องกันปัญหาอาชญากรรมตั้งแต่ต้นเหตุอย่างยั่งยืนในระยะยาว

แนวโน้มในอนาคต ในทศวรรษข้างหน้า อาจพบกับวาทกรรม “เมืองอัจฉริยะ (Smart City)” ที่เน้นย้ำการพัฒนาเมืองให้ทันสมัยและเติบโตทางเศรษฐกิจ ห้อมล้อมด้วยเทคโนโลยีล้ำหน้า (disruptive technologies) และโครงข่ายการเดินทาง-ขนส่งที่รวดเร็ว มีระบบแปลกใหม่ในการตรวจสอบข้อมูลพลเมือง หรือกระทั่งอาจมีการใช้ Robotic Police และ AI มาช่วยควบคุมการลาดตระเวน-จับกุมต่าง ๆ ทว่า การสร้างเมืองปลอดภัยจะดำเนินไปในทิศทางใด ขึ้นอยู่กับการประเมินพื้นที่ สภาพปัญหาในพื้นที่ เงื่อนไขทางภูมิรัฐศาสตร์ ปัจจัยด้านสังคม-ชุมชน พลวัตในการขับเคลื่อน (จุดแข็ง-จุดอ่อน-ข้อจำกัด-ความท้าทาย ผ่าน SWOT analysis ในพื้นที่) ความพร้อมของชุมชนและหน่วยงานปฏิบัติในแต่ละบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- สหประชาชาติประเทศไทย. (2560). *เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. <https://thailand.un.org/th/sdgs>
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>
- BBC Future. (2020). *Safe cities: Using smart tech for public security*. Retrieved from <https://www.bbc.com/future/bespoke/specials/connected-world/government.html>
- Ceccato, V. & Nalla, M. (2020). *Crime and Fear in Public Places: Towards Safe, Inclusive and Sustainable Cities*. New York: Routledge.
- Clark, R. V. (1997). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2nd Edition. USA: Lynne Rienner Publishers.
- Clarke, R. V., and Eck, J. (2003). *Become a Problem-Solving Crime Analyst: In 55 Small Steps*. Retrieved from <https://popcenter.asu.edu/sites/default/files/library/reading/PDFs/55stepsUK.pdf>
- Coaffee, J. & Roger, P. (2008). Rebordering the City for New Security Challenges: From Counter-Terrorism to Community Resilience. *Space and Polity*, 12(1), 101-108.

- Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44 (4), 588-608.
- Freilich, J. & Newman, G. (2017). *Oxford Research Encyclopedia of Criminology, Situational Crime Prevention*. Retrieved from <https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/>
- Hillman, J. & McCalpin, M. (2019). *Watching Huawei's "Safe Cities"*. Retrieved from <https://www.csis.org>
- Jeffery, C. R. (1971). *Crime Prevention through Environmental Design*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Kaewumporn, K., Watanasak, S. & Panya, O. (2013). Environmental Improvement and Urban Crime Prevention: A Case Study of Selected Slum Communities in Bangkok, Thailand. *Journal of Population and Social Studies*, 21(2), 115-128.
- Lab, S. P. (2015). *Crime Preventions: approaches, practices and evaluations* (8th edition). New York: Routledge.
- Lebron, A. (2018). *You've Heard of a 'Smart City', but What is a 'Safe City'?*. Retrieved from <https://www.ravemobilesafety.com/blog/what-is-a-safe-city>.
- National Council for Crime Prevention. (2016). *Working Together for Safer and More Secure Communities National Crime Prevention Programme*. Ministry of Justice, Finland.
- Newman, O. (1972). *Defensible Space: Crime Prevention through Urban Design*. New York: Macmillan.
- Piumsomboon, P. (2002). *Crime Control Through Environmental Design: Principles, Theories and Measures*. Bangkok: Bhannakij.
- Shariati, A. & Guerette, Rob. (2017). *Preventing Crime and Violence, Situational Crime Prevention*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/311251189_Situational_Crime_Prevention
- Surette, R. (2006). CCTV and Citizen Guardianship Suppression: A Questionable Proposition. *Police Quarterly*, 9(1), 100-125.
- The Economist Intelligence Unit. (2019). *Safe Cities Index 2019*. Retrieved from <https://safecities.economist.com/safe-cities-index-2019/>

แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็ก
และเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้
Guidelines for integrated collaboration in among organization to
rehabilitate the way of life of Children and Youth committing crimes to
return to communities in the southern border provinces

จิราภรณ์ เรืองยิ่ง^{1*}, ดนูวัต สุวรรณวงศ์², เมธี ดิสวัสดิ์³, และสุชาดา มีผล⁴
Jiraporn Ruangying^{1*}, Danuwat Suwanwong², Matee Di-sawat³, and Suchada Meephol⁴

บทคัดย่อ

การดูแลช่วยเหลือฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดโดยการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญ การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 27 คน และจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ทั้งระดับกรมและระดับพื้นที่ จำนวน 13 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการฟื้นฟูวิถีชีวิตเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชนจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ระยะ ได้แก่ ระยะต้นน้ำ มุ่งเน้นกระบวนการคัดกรอง การประเมินรายกรณี การจำแนกประเภท การจัดทำรายงานข้อมูลเฉพาะราย และกำหนดรูปแบบการดูแลที่เหมาะสมรายบุคคล ระยะกลางน้ำ มุ่งเน้นการฟื้นฟูช่วยเหลือเด็กและเยาวชน และการ Upskill & Reskill ทักษะที่จำเป็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และระยะปลายน้ำ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมการกลับคืนสู่ชุมชน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมตามความเชี่ยวชาญเฉพาะของหน่วยงาน/องค์กรในพื้นที่ การทำข้อตกลงความร่วมมือ และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อน มีศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ เป็นหน่วยงานแกนกลางในการขับเคลื่อน เชื่อมโยง ประสานงานการทำงานร่วมกัน ข้อค้นพบนี้อภิปรายจากมุมมองทั้งทางทฤษฎีและการประยุกต์ใช้เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานเชิงรุกในลักษณะของการทำงานแบบบูรณาการความร่วมมือ ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด; การร่วมมือฟื้นฟู; จังหวัดชายแดนภาคใต้

¹อาจารย์ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

⁴นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12, กรมสุขภาพจิต

Abstract

The protection and rehabilitation for youth or juvenile to reinforce the integrated collaboration among organizations to strengthen the rehabilitation in Juvenile. The objective of this research aims to develop guidelines for integrated collaboration among important sectors to realize and rehabilitate youth crime return to southern border communities. This research was qualitative research approach through the conducting in-depth interviews 27 Key informants, and connoisseurship with 13 specialists conducted at the departmental and area levels. The information was analyzed by using content analysis method.

The study's findings revealed that: The approach used by relevant organizations to help children and young offenders return to their communities in the southern border provinces included three operational phases: Upstream operations concentrate on case assessments, classification, and screening procedures. They also prepare individual data reports and choose the best care regimens for each patient. The main goals of midstream operations are the rehabilitation of children and young people as well as the upskilling & reskilling of the participants' skill sets. Additionally, downstream activities concentrate on preparation for community reintegration using participation principles in accordance with the local authorities' and organizations' areas of expertise. There was an agreement for cooperation driven by an MOU and the selection of a working group. The primary organization for promoting, connecting, and managing collaboration is the Southern Border Provinces Administrative Center. Implications of these findings are discussed on both theoretical and applied perspectives for driving proactive work based on effective integrated collaboration. It is an important process for sustainable solutions.

Keyword: children and youth committing crimes; rehabilitation cooperation; southern border provinces

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา
กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
The Participation in the operation of community enterprise members:

A case study Ban Sri Suk Bamboo Weaving Handicraft Group Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province

สุรัตน์ ทิมอิม¹ กนกพร บุญคง พัฒน์นรี ปิ่นเปี่ยม โสภภาพรรณ ยิ้มเปีย และพงษ์พันธ์ วงศ์พนาเวศ
Surat Timim¹ Kanokporn Boonkong² Phatnari Pinpiam³ Sophaphan Yimpia⁴
and Pohngpan Wongpanaewt⁵

นักศึกษารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม⁵¹

Political Science student, Pibulsongkram Rajabhat University

Surattimim200245@gmail.com¹ Kanokporn.bo@psru.ac.th² Phatnari3029@gmail.com³

Sopapan1673@gmail.com⁴ Pongpan26243@gmail.com⁵

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of

Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารและจากหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 คน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 9 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดหาทรัพยากร การออกแบบผลิตภัณฑ์ การจัดทำนายและกระจายสินค้าสู่ท้องตลาด 2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัญหาไม้ไผ่ในพื้นที่มีไม่เพียงพอและหายาก ปัญหาที่เกิดจากสมาชิกภายในกลุ่มจักสานเองและปัญหาการจำหน่ายสินค้าสู่ท้องตลาด 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน คือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของกลุ่มและควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การดำเนินงาน, วิสาหกิจชุมชน, กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข

⁵¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนก สุขดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study Participation in the operation of community enterprise members 2) to study Problems and obstacles in the operation of community enterprise members 3) to study Suggestions for guidelines for the operation of community enterprise members. A case study of Ban Srisuk bamboo weaving handicraft group. Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province. This research was based on documents and from 1 Head of community enterprise group, 9 community enterprise members, totaling 20 peoples by selecting a specific sample. The research instruments were interviewed, Data were Content analysis and analyzed descriptively. The research found that 1) The Community enterprise members participate in the operations as follows: Participation in expressing opinions resourcing product design Distribution and distribution of products to the market. 2) Problems and obstacles in the operation of community enterprise members include insufficient and scarce bamboo in the area. Problems arising from members within the weaving group themselves and problems in distributing products to the market. 3) Recommendations for the operation of community enterprise members are that Government agencies should promote and develop skills, knowledge and ability in weaving among community enterprise members. Should support the budget for the operation of the group and Should come to raise quality and standards in production, including helping to supervise copyright to prevent copying.

Keywords: participation, operations, community enterprises, Ban Sri Suk Bamboo Weaving Handicraft Group

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการหรือกิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการและกิจกรรมอื่นๆที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกันกับบุคคลในชุมชนที่มีวิถีชีวิตร่วมกัน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้ อาชีพ และการพึ่งพาตนเองของบุคคล ครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน โดยผ่านกระบวนการผลิตสินค้าหรือการบริการที่จะเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อผลิตสินค้าในการออกจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ คณะบุคคลที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ที่จะได้จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่ายของชุมชนตนเอง (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2539)

ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เป็นชิ้นงานต่อยอดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งมาถึงรุ่นนางสมนึก ศิริโกศา อายุ 56 ปี อยู่บ้านเลขที่ 73/5 หมู่ 5 บ้านทางคลอง ต.บ้านกล้วย อ.เมือง จ.สุโขทัย เป็นผู้สืบทอดการทำหัตถกรรมเครื่องจักสานไม้ไผ่พื้นบ้านมากกว่า 30 ปี จนถึงปัจจุบัน ปัญหาแรกเริ่มเกิดจากผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ไม่เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอกและภายในชุมชนมากนัก จนกระทั่งเริ่มมีการพัฒนาเครื่องจักสานมาเป็นลักษณะต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เพลเด็กน้อย ลอบจับปลา ตะข่องใส่ปลา ชะลอม ฯลฯ ซึ่งวัตถุดิบหลักในการผลิตที่ใช้เป็นไม้ไผ่สีสุกที่มีอยู่แล้วจำนวนมากในพื้นที่ ถือว่าเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่นิยมใช้ เพราะไม่มีสีสด เป็นไม้ที่มีเนื้อเหนียวไม่อ่อนไม่แข็งจนเกินไป ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเสริมสร้างรายได้เลี้ยงดูครอบครัวของตน เมื่อเกิดความชำนาญก็นำมาต่อยอดหัตถกรรมเครื่องจักสานพื้นบ้านให้กับชุมชน รวมกลุ่มกันภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดอาชีพและรายได้ร่วมกันกับคนในชุมชน

ในปัจจุบัน มีการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อทำเป็นอาชีพหลักและทำเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือนมากถึง 10 ครัวเรือน โดยเครื่องจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขของกลุ่มได้ผ่านการรับรองเป็นผลิตภัณฑ์มาตรฐานของจังหวัดสุโขทัยและได้มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้แบรนด์ที่เรียกว่า “บ้านศรีสุข” และผ่านกระบวนการจักสานออกมาเป็นสินค้าออกสู่ท้องตลาด ทั้งการวางจำหน่ายในพื้นที่ โดยมีการโปรโมทผลิตภัณฑ์สินค้าและการออกงานตามบูธต่างๆ รวมถึงการจัดฝึกอบรมสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อนำเอาความรู้ที่ได้มาพัฒนาและต่อยอดคุณภาพผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่มจักรสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข จนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกจำนวนมากและนำมาสู่การวางจำหน่ายบนช่องทางออนไลน์ เพื่อขยายพื้นที่ทางการตลาดมาจนถึงปัจจุบัน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนที่นับวันการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในชุมชนเริ่มจางหายไปจากชุมชน เนื่องจากเกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มที่จัดสรรปันส่วนไม้ไผ่ในการจักสานตั้งแต่อดีตส่งผลกระทบต่อผลกระทบบ้างมาจนถึงปัจจุบัน จำนวนไม้ไผ่ในพื้นที่ที่ลดน้อยลงอย่างมากเมื่อเทียบกับจากเดิม ทำให้ไม้ไผ่ขาดแคลนและเบาบางลงตามกาลเวลา และเครื่องจักสานไม่เป็นที่รู้จักของคนภายนอก จึงนำมาสู่การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย โดยจะศึกษาใน

ประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงข้อเสนอแนะ
แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อทราบถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ปัญหาและ
อุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงให้ข้อเสนอแนะ แนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสาน
ไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจัก
สานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรม
จักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและอุปสรรครวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจ
ชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้
ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วยหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1 คน
และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
Selection)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม แบบเก็บข้อมูลจากเอกสารและแบบสัมภาษณ์ที่
ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้
ข้อมูลสำคัญโดยการนัดหมายสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหัตถกรรม
จักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ในส่วนที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้รวบรวมโดยศึกษาจากเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความ
หนังสือ ตำรา วารสารวิชาการ รายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการ

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ การเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้ารวมทั้งการเสนอความคิดเห็นให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาฝีมือในการจักสานให้กับสมาชิกกลุ่ม

1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมกันในการจัดหาทรัพยากร (ไม้ไผ่) โดยสมาชิกกลุ่มซึ่งมีไม้ไผ่สามารถนำไม้ไผ่ที่ตนเองมีมาจัดสรรปันส่วนหรือนำมาแบ่งขายภายในกลุ่มในราคาถูกเพื่อเป็นการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม ในปัจจุบัน ไม้ไผ่ในพื้นที่เริ่มไม่เพียงพอต่อการนำมาใช้จักสาน สมาชิกในกลุ่มจึงต้องมีการช่วยกันจัดหาไม้ไผ่จากพื้นที่ภายนอกเข้ามาเพื่อให้มีไม้ไผ่เพียงพอในการจักสาน โดยไม้ไผ่ที่จัดหามาจากพื้นที่ภายนอกนั้นสามารถหาได้จากหมู่บ้านใกล้เคียงหรือจากคนที่รู้จักกันแนะนำมาหรือเป็นการสั่งซื้อมาจากต่างอำเภอ

1.3 การมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับคุณภาพของงานจักสานให้สูงขึ้นจากเดิมทั้งรูปแบบ ขนาด และลวดลายรวมถึงการมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยเป็นที่นิยมในท้องตลาด

1.4 การมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้า กล่าวคือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้าโดยเริ่มจากการจำหน่ายภายในพื้นที่ก่อนแล้วขยายออกไปจำหน่ายในพื้นที่ภายนอกโดยการออกบูธต่างๆ การวางจำหน่ายในตลาด งานประจำจังหวัด รวมถึงการจำหน่ายให้กับชาวต่างชาติหรือในบางครั้งจะมีคนมารับซื้อถึงบ้าน ในปัจจุบัน กลุ่มได้เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์

2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ประสบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่ กล่าวคือ ไม้ไผ่ในพื้นที่ขาดแคลนเนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ทำให้ต้องจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่จากพื้นที่อื่นหรือพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อให้เพียงพอต่อการจักสาน ทั้งนี้ การนำเข้าไม้ไผ่จากพื้นที่อื่น ทำให้สมาชิกต้องมีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนอื่นๆที่สูงขึ้นตามมา อาทิ ค่าแรง ค่าขนส่ง เป็นต้น

2.2 ปัญหาจากสมาชิกภายในกลุ่ม กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขมีทั้งประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมจึงประสบปัญหา อุปสรรคสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก สมาชิกขาดความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานในการจักสานเบื้องต้น โดยสมาชิกบางส่วนยังไม่มีความรู้ขั้นพื้นฐานในการจักสาน อาทิ การจักสานลวดลาย รวมถึงการจักสานขึ้นรูปทรง เนื่องจากไม่ได้เข้ารับการอบรมหรือการฝึกฝนทักษะที่เกี่ยวกับ

การจักสานอย่างสม่ำเสมอจากวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมที่หน่วยงานภาครัฐจัดทำให้ ประการที่สอง คือ ปัญหา อุปสรรคทางการมองเห็น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุที่มักประสบปัญหา ทางด้านสายตา เช่น สายตาสั้น สายตาพร่าและสายตามัว ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน เกิดการติดขัดในบางจังหวะของขั้นตอนการดำเนินงานและอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

2.3 ปัญหาการจัดจำหน่าย กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ไม่มีผู้มารับซื้อหลังจากจักสานเสร็จแล้ว ทำให้ยอดขาย ลดลงโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้กลุ่มต้องมีการปรับเปลี่ยนช่องทางการจัดจำหน่ายโดย เน้นการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์แทน แต่เมื่อกลับสู่สภาวะปกติ ยอดขายก็กลับมาคงที่เช่นเดิม

2.4 ปัญหาการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ศรีสุกจะไม่สามารถจัดเก็บไว้ได้ นานทั้งในขั้นตอนของการผลิตสินค้าออกมาแล้วหรือในขั้นตอนของการจัดซื้อจัดหาไว้เพื่อรอการจักสาน ทั้งนี้เมื่อ เก็บไว้นาน ไม้ไผ่จะเกิดความชื้น ขึ้นราและเมื่อเจอแสงแดดมากเกินไปจะทำให้เกิดอุณหภูมิสูงและอาจส่งผลกระทบต่อ สภาพของเนื้อไม้ไผ่ ทำให้เนื้อไม้ไผ่แข็งเกินไปและเกิดการแตกหักขึ้นในที่สุด รวมไปถึงเมื่อมีการผลิตออกมาแล้ว ถ้า ต้องเก็บไว้นานจะทำให้เกิดความชื้นเป็นสาเหตุของเชื้อราและสามารถแตกหักได้เช่นกันและยังส่งผลเสียต่อคุณภาพ ของสินค้า เกิดสีลอก สีจางและมีรอยแตก ทำให้ไม่สามารถนำไปจัดจำหน่ายหรือส่งออกได้

3. ข้อเสนอแนะ แนวทางการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย พบว่าข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

- 3.1 หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก
- 3.2 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานแก่สมาชิก
- 3.3 หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่อง

ลิขสิทธิ์

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสาน ไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลข้อค้นพบจากการวิจัยโดยมี รายละเอียด ดังนี้

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัด สุโขทัยมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มในแต่ละครั้งจะมีการรวมตัวกันของสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้ สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัลยา

พยุงสิน (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมการวิถี พบว่าสมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบตราผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนเนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจยังไม่มีตราผลิตภัณฑ์ประจำของกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค สำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรของสมาชิกในกลุ่มนั้นมีความจำเป็นอย่างมากต่อการดำเนินงานของกลุ่มรวมถึงการจัดจำหน่าย เนื่องจากในอดีตนั้นในพื้นที่มีไม้ไผ่จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันไม้ไผ่ในพื้นที่มีจำนวนน้อยลง ทำให้สมาชิกกลุ่มตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรจากไม้ไผ่ จึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการออกแบบขนาด รวมถึงลวดลายให้กับผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์จากงานฝีมือของสมาชิก เช่น กระจิบข้าว กระจเป่า เปล กระจดั่ง กระจเป่าใส่แก้ว เป็นต้น ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่ได้จากวัสดุในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด โดยผ่านกระบวนการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ภายในครัวเรือนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของจิตพนธ์ ชุมเกต (2560) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม พบว่าการสืบทอดและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสิ่งของที่สามารนำไปใช้งานได้ การแปรรูปวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนมาเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชน ช่วยให้เศรษฐกิจในชุมชนฟื้นฟูและทำให้ชุมชนดีขึ้นและสอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งฤทัย ราพิงจิตและอภิรติ โสฬศ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัยสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์จากผ้า พบว่าผลจากการดำเนินการ ส่งผลให้มีต้นแบบสินค้าที่ระลึกรูปแบบใหม่ๆหลายรูปแบบ ทำให้สามารถจำหน่ายในราคาสูงกว่าราคาเดิม โดยมีการจัดจำหน่ายสินค้าสู่ท้องตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นที่รู้จักและเพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายให้กับสมาชิกให้มีความหลากหลายมากขึ้นจึงได้มีการจัดจำหน่ายตามบูธต่างๆ งานประจำปีของจังหวัดและเพิ่มช่องทางออนไลน์เพื่อความทันสมัยมากขึ้น จนส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นที่รู้จักของคนภายนอกและชาวต่างชาติ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ ปัญหาสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสมาชิกบางส่วนภายในกลุ่มจักสานยังขาดพื้นฐานความรู้ความสามารถในเรื่องของการจักสานเบื้องต้น เนื่องจากสมาชิกบางส่วนบรรพบุรุษไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถทางด้านจักสานไว้ให้ สมาชิกบางคนมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมแต่ขาดความรู้ความเข้าใจและมีปัญหาหรือข้อบกพร่องต่างๆ ในการนำไปต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนเอง จำเป็นต้องมาเรียนรู้ด้วยตัวเองจากการสังเกตและจดจำวิธีการดำเนินงานต่างๆของกลุ่ม เวลาดำเนินการจักสานก็จะส่งผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้หากไม่เชี่ยวชาญในขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ หรือขาดการอบรมฝึกฝนทักษะจากวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะ และสมาชิกบางส่วนภายในกลุ่มจักสานเป็นผู้สูงอายุที่ว่างจากการทำงานและอยากที่จะมีรายได้หลักหรืออยากที่จะเข้ามามีส่วนร่วมภายในกลุ่ม โดยสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุนั้นมักประสบปัญหาทางการมองเห็นไม่ว่าจะเป็นสายตาสั้น ตาพร่าและตามัว เป็นต้น ซึ่งปัญหา

เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อตัวคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ที่บางชิ้นอาจมีผลหลายขั้นตอนการจักสานที่ยุงยาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตัวสมาชิกภายในกลุ่มกับการใช้ระยะเวลาในการจักสานที่อาจก่อให้เกิดการล่าช้าในการดำเนินงาน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพชีวิตของศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543) ที่อธิบายว่าการดำเนินการของสมาชิกวิสาหกิจนั้นจะประสบตามความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางภายในกลุ่มและปัจจัยทางภายนอก คือ ทางด้านร่างกาย สุขภาพร่างกายจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการใช้ชีวิต หากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ก็จะประกอบอาชีพและได้ผลลัพธ์กับผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านจิตใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องมีสภาพจิตใจที่ดี จิตใจที่แจ่มใส และชอบการทำงานที่ตนเองเลือกที่จะมีส่วนร่วม เพราะงานหัตถกรรมจักสานจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาที่นานพอสมควรในการดำเนินงาน รวมถึงด้านสังคม ซึ่งสังคมจะมีคุณภาพได้ต้องเริ่มจากคนในชุมชนก่อน ช่วยกันยกระดับสภาพแวดล้อมพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งกับคนภายในชุมชนและต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยทางด้านต่างๆอย่างเต็มกำลังจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่นั้นๆ

สำหรับปัญหาการขาดแคลนไม้ไผ่นั้นเกิดจากไม้ไผ่ในพื้นที่ไม่เพียงพอ สมาชิกจึงจำเป็นต้องไปจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่มาจากนอกพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายต่างๆที่สูงขึ้น เช่น ค่าขนส่ง ค่าแรง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ต้นทุนในการผลิตสินค้ามีราคาที่สูงขึ้น ทำให้รายได้จากการจำหน่ายสินค้ามีราคาที่ต่างกันและหากไม่มีไม้ไผ่ในการจักสานครั้งนั้น สมาชิกก็จะขาดรายได้ตามมา จึงทำให้การจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่นี้เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการผลิตสินค้าและการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับการศึกษาของมริสา พุทโกสิทธิ จิตติมา ดำรงวัฒนะ อุดมศักดิ์ เดโชชัยและเดโช แชน้ำแก้ว (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการอนุรักษ์องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ในชุมชน พบว่าทางกลุ่มประสบกับปัญหาวัตถุดิบไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกในกลุ่ม เนื่องจากในปัจจุบันทรัพยากรไม้ไผ่หายากขึ้นทุกวันและมีความขาดแคลนในเรื่องของวัตถุดิบ จึงทำให้ต้องมีการจัดหาวัตถุดิบจากหมู่บ้านอื่น

จากปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถให้กับสมาชิกโดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านงานหัตถกรรมจักสานมาจัดจัดอบรม ฝึกฝนฝีมือในการจักสานให้แก่สมาชิกเพื่อให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจักสานมากขึ้น รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเชิญชวนเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความสนใจเกี่ยวกับงานจักสานให้มาเรียนรู้งานจักสานกับกลุ่ม

2. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานแก่สมาชิก กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการจักสานและการปฏิบัติงานของกลุ่ม ทั้งนี้ การที่หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณจะทำให้กลุ่มสามารถขยายตลาดและส่งผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายสู่ท้องตลาดได้อย่างกว้างขวาง

3. หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วยกำกับดูแลเรื่อง ลิขสิทธิ์ กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานในการผลิต ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ ที่ตรงตามมาตรฐานไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สี สันและเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแบบของผลิตภัณฑ์ เป็นการป้องกันการ ลอกเลียนแบบและสร้างความมั่นใจให้กับผู้จำหน่ายสินค้าและผู้ที่มาซื้อสินค้าของกลุ่ม และควรเข้ามาช่วยกำกับ ดูแลในเรื่องลิขสิทธิ์ของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบตัวผลิตภัณฑ์สินค้า ลวดลาย รวมถึงป้องกันการแอบอ้างชื่อกลุ่มหรือแบรนด์และโลโก้ของทางกลุ่มไม่ให้เป็นที่เข้าใจผิดของผู้ที่สนใจใน ตัวผลิตภัณฑ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการออกแบบ ผลิตภัณฑ์และการมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าสู่ท้องตลาด ทั้งนี้ การดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขประสบปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการขาดแคลนไม้ไผ่เนื่องจากไม้ไผ่ใน พื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการจักสาน สมาชิกวิสาหกิจชุมชนบางส่วนยังขาดพื้นฐานความรู้ความสามารถในการ จักสานเบื้องต้นเนื่องจากไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมจากผู้เชี่ยวชาญและสมาชิกบางส่วนเป็นผู้สูงอายุจึงมักจะประสบ ปัญหาทางด้านการมองเห็น นอกจากนี้ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขยังประสบ ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ไม่มีผู้มารับซื้อหลังจากจักสานเสร็จแล้วส่งผลทำให้ ยอดขายลดลงและปัญหาการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ศรีสุกจะไม่สามารถจัดเก็บไว้ได้นานซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้

จากปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาในข้างต้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ดังต่อไปนี้ ประการแรก หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานของสมาชิกโดยเฉพาะการ สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาไม้ไผ่ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานจักสานซึ่งจะช่วยลดต้นทุน ในการผลิตได้เป็นอย่างมากเนื่องจากราคาต้นทุนของไม้ไผ่ที่จัดซื้อจัดหาจากพื้นที่อื่นนั้นมีราคาค่อนข้างสูง ประการที่สอง หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจักสานแก่สมาชิก โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสมาชิกกลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไปในการเข้ามามีส่วน ร่วมในงานหัตถกรรมจักสาน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานหัตถกรรมจัก สานมากขึ้น ประการสุดท้าย หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามายกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการผลิตรวมทั้งช่วย กำกับดูแลเรื่องลิขสิทธิ์เพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ในการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน นอกจากใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการ สทนากลุ่มแล้ว ควรใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย

2) เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุข ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ดังนั้นผลการวิจัยนี้จึงไม่สามารถที่จะระบุถึงกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้อย่างชัดเจน เพราะทางด้านกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้มีการดำเนินงานที่เป็นลักษณะเฉพาะ ดังนั้น หากจะนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ พึงคำนึงถึงข้อจำกัดหรือเงื่อนไขด้วย

3) ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่าในปัจจุบันว่ามีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจักสานเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด และทางกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้รับผลกระทบอะไรบ้างต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป

4) ควรศึกษาเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรไม้ไผ่สีสุกในพื้นที่ให้แน่ชัดว่าในปัจจุบันภายในพื้นที่ที่มีการพัฒนาแหล่งทรัพยากรไม้ไผ่สีสุกที่ใดบ้างและนำไปสู่การผลิตสินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขได้อย่างไร

5) ควรศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามาช่วยยกระดับคุณภาพงานหัตถกรรมจักสานของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขว่าหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านใดบ้าง รวมถึงการเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกกลุ่มและชุมชนอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จากความอนุเคราะห์และสนับสนุนเป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์อเนก สุชาติ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ความรู้ ข้อคิด ข้อเสนอแนะและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนกระทั่งการวิจัยครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอขอบคุณสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่บ้านศรีสุขผู้ให้ข้อมูล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 บ้านทางคลอง ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการทำวิจัย และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานวิจัยทุกคนที่อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงมาด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดกา ชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มริสา พุทโกสิทธิ์, จิตติมา ดำรงวัฒนะ, อุดมศักดิ์ เดโชชัยและเดโช แชน้ำแก้ว. (2563). แนวทางการอนุรักษ์องค์ความรู้ในการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ในชุมชนกรณีศึกษา กลุ่มจักสานไม้ไผ่ หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านท่าช้าง ตำบลช้างซ้ายอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมพัฒนศาสตร์, 3(1), 56-67.
- รุ่งฤทัย รำพึงจิตและอภิรติ โสฬศ. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าที่ระลึกจากผ้าทอพื้นเมืองสุโขทัย สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเย็บผ้าและศิลปะประดิษฐ์จากผ้า ตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย. วารสารเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 13(4), 268-278.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2539). เครื่องจักสานในประเทศไทย. โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.

สุกัลยา พยุ่งสิน. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนตามแนวทางการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี กรณีศึกษาบ้านวังจรด หมู่ 11 ตำบลโพชนไก่ อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 16(2), 45-58.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. โอเดียนสโตร์.

REFLECTION OF THE MOU HELSINKI IN THE IMPLEMENTATION OF SPECIAL AUTONOMY BY ACEH LOCAL GOVERNMENT

Rico Novianto Hafidz⁵²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Abstract

Regional autonomy after the reform era is being implemented with a focus on the autonomy of the province or city/regency to manage their governance or decentralization. Indonesia have concept of autonomy area in Republic. Special autonomy Aceh gives big authority in social, political, and economic aspects to Aceh for the governance of their province in accordance with the aspirations and grievances while Aceh conflict. the existence of the MoU Helsinki as outlined in Law no. 11 of 2006 is a manifestation of elevating the values that are special in Aceh. Even though, some of major points in the Helsinki MoU are not accommodated in LoGA such as land granting for ex-combatants and immigration authority.

Keywords: Helsinki MoU, Special Autonomy, LoGA

⁵² Graduate Program, Institute for Peace Study, Prince of Songkla University, noviantorico1@gmail.com

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแล
ประชาชนยุคโควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา⁵³
Performance Efficiency of Village Health Volunteers in Caring for People
in the EraCOVID 19, kradang Nga Subdistrict Administrative Organization
District Satingpha SongKla Province

วรรณพร จันทร์แก้ว¹ จักรภัทร ชูศรีหิรัญ²

Waannaporn Chankaew¹Jakkrapat Choosrihaean²

^{1,2}นิสิตปริญญาตรี, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต

^{1,2}Undergraduate student, Bachelor of Public Administration Program

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2}Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

First author E-mail: few554466@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากกลุ่มประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา จำนวน 400 คน โดยสถิติที่ใช้ในครั้งนี้สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ (Percentage)

จากผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ในด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า \bar{X} เท่ากับ 3.16 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.77 ด้านคุณภาพเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า \bar{X} เท่ากับ 3.28 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.66 ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา โดยรวมพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดมีค่า \bar{X} เท่ากับ 4.59 มากที่สุดมีค่า S.D. เท่ากับ 0.52

⁵³ โดยมี อ.ดร.วิชชาฎ จุลทริก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นที่ปรึกษางานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยโดยภาพรวมการสร้างขวัญและกำลังใจให้ควมรู้กับประชาชน โดยการสร้างกระบวนการระหว่างหน่วยงานของภาครัฐกับประชาชนและสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research is a quantitative research. To study the performance efficiency of village health volunteers in caring for people in the era of COVID-19, Kradang Nga Subdistrict Administrative Organization, Sa Ting Phra District, Songkhla Province The researcher used a questionnaire as a tool to collect research data from people in Kradang Nga Subdistrict Administrative Organization, Sa Ting Phra District, Songkhla Province, totaling 400 people. The statistics used this time, the basic statistics used in data analysis were frequency distribution, percentage from the study found that The performance of village health volunteers in caring for people in the era of COVID-19 in Kradang-nga Sub-district Administrative Organization, Sailingphra District, Songkhla Province in terms of management process/service process. village volunteer Overall, it was found that it was at a moderate level with an \bar{x} value of 3.16 and an S.D. value of 0.77. Overall, it was found that it was at a moderate level with an \bar{x} value of 3.28 and an S.D. value of 0.66. Overall, it was found that the highest level had \bar{x} equal to 4.59 and the highest had the same S.D.0.52

Suggestions from the overall research results to create morale and encouragement to educate people. By creating a process between government agencies and the people and building morale for operators, especially village volunteers.

Keywords: performance Village health volunteers Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

เมื่อปลายปี พุทธศักราช 2562 ถึงปัจจุบันประเทศไทยและหลายกลุ่มประเทศทั่วโลก จะเห็นได้ว่าการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (Coronavirus Disease 2019; COVID-19) ซึ่งเป็นโรคติดต่อทางเดินหายใจ ที่มาจากประเทศจีนเมืองอู่ฮั่นมณฑลหูเป่ย์นั้นส่งผลกระทบต่อทั่วโลก อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอีกด้วย ไวรัสโคโรนานั้นเกิดจากเชื้อไวรัสที่ชื่อว่า Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือ covid-19 ในประเทศจีนเองก็มีการรายงานผู้ติดเชื้อ 2019-nCoV ที่เมืองอื่นนอกจากอู่ฮั่นแล้ว เช่น กวางตุ้ง ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เป็นต้น ผู้ป่วยในประเทศไทยรายแรก และเป็นรายแรกที่พบนอกประเทศจีน ถูกพบเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2563 เป็นหญิงไทยเดินทางกลับจากอู่ฮั่น และพบผู้ป่วยที่ไม่ได้เดินทางไปประเทศจีนอีกรายแรกเป็นชายไทยอาชีพขับรถแท็กซี่ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่เสียชีวิตรายแรกของไทย

จากปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโคโรนาหรือโรคโควิด-19ที่ทำให้มีผู้ติดเชื้อและเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศไทยนั้นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ (อสม.) ได้เล็งเห็นความสำคัญของประชาชนในการยับยั้งและลดการแพร่กระจายของเชื้อซึ่งกลุ่ม อสม.ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆซึ่งผ่านการแต่งตั้งโดยรัฐบาลอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีหน้าที่กระจายแหล่งข่าวที่ได้จากสาธารณสุขเป็นสื่อกลางสื่อสารด้านสุขภาพระหว่างหน่วยงานส่วนกลางหรือรัฐบาล กับประชาชนในระดับชุมชน อาสาสมัครประจำหมู่บ้านมีลักษณะการทำงานที่ยืดหยุ่นไม่ได้ตายตัวสามารถปรึกษาหารือในการกระจายสื่อให้กับประชาชนโดยไม่ต้องผ่านส่วนกลางปรับเปลี่ยนกับสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ทำให้ประชาชนในชุมชน มีความไว้วางใจในการทำงาน และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำแนะนำของ อสม. ในส่วนของการแนะนำหรือการเฝ้าระวังเกี่ยวกับโรคโควิด 19 ในครั้งนี้ซึ่งเป็นโรคที่อุบัติขึ้นมาใหม่อาจจะทำให้ประชาชนในสังคมนั้น ยังไม่มีความรู้ที่เพียงพอต่อการดูแล และป้องกันเกี่ยวกับโรคที่โควิด 19 ที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้ซึ่งเป็นเรื่องยากต่อการคาดเดา

บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีโครงสร้างการทำงานที่น้อยสุดในโครงสร้างของการทำงานขอหน่วยงานสาธารณสุขของรัฐบาลในการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 แต่ถึงกระนั้นกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านก็ยังคงมีความสำคัญในการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสในชุมชนโดยที่ อสม. เป็นเจ้าหน้าที่ในเบื้องต้นในการขับเคลื่อนชุมชนโดยเฉพาะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สติงพระ จ.สงขลา มีประชาชนได้รับความเดือดร้อนต้องพึ่งพาอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ในฐานะนักวิจัยจึงให้ความสำคัญจึงทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ต่อไป

1.วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค
โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

2. ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแล
ประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา จำนวน 3 ด้าน ด้าน
กระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเอง

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา
อ.สทิงพระ จ.สงขลา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา
อ.สทิงพระ จ.สงขลา ในการศึกษาค้างนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างวิจัยด้วยการใช้สูตรของ
Taro-Yamane เพื่อกำหนดประชากรเป็นจำนวน 400 คน โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนให้เท่ากับ 0.05

ตัวแปรที่จะศึกษา

1) ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริการประกอบด้วย

- 1.1 บุคลิกภาพของอาสาสมัครชุมชน
- 1.2 ระบบการให้บริการประชาชน
- 1.3 คุณภาพการบริการ
- 1.4 ระยะเวลาการบริการ
- 1.5 ความสะดวกในการบริการ

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

3. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษาค้าง

ผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการ
ดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ของ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา เป็นระยะเวลา
ทั้งหมด 4 เดือน มีนาคม 2566 – มิถุนายน 2566

3. นิยามศัพท์

ประสิทธิภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานของหน่วยงานเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม และนำไปใช้ได้
การปฏิบัติงาน หมายถึง ภาระความรับผิดชอบในหน้าที่ ที่จะต้องดำเนินการ

อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน หมายถึง อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน ในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลกระดางา
องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

4.1 เพื่อเป็นแบบอย่างการดำเนินงานให้เป็นแนวทางได้ให้กับองค์กรอื่น ๆ

4.2 เพื่อเป็นกรอบและกติกาในการจัดการพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3 เพื่อนำไปใช้ของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลนำไปเป็นแบบอย่างในบูรณาการ รูปแบบ
การปฏิบัติงาน ของอาสาสมัคร และกำหนดเป็นนโยบายต่อไป

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้โดยใช้แบบสอบถามต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการ
บริหารจัดการของอาสาสมัครสาธารณสุขในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ภายในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลกระดางา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวางแผน
ตามประเด็นที่จะศึกษา โดยเก็บแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และดำเนินการสร้างแบบสอบถามแบบปลายปิด

5.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ขั้นตอนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนประสิทธิภาพที่มีต่อการบริหารจัดการของอาสาสมัคร
สาธารณสุขในการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกระดางา อ.สะ
ทิงพระ จ.สงขลา ทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ
ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเองระดับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้โดยใช้
แบบสอบถามต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการของอาสาสมัครสาธารณสุขในการป้องกันการ
แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ของ องค์การบริหารส่วนตำบลกระดางา อ.สทิงพระ
จ.สงขลา ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวางแผนตามประเด็นที่จะศึกษา

5.2 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่า
สัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)

2. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)
ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสถิติที (t-test)

ค่าสถิติเอฟ (F-test) 7 ความแปรปรวนทางเดียว

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มีนาคม 2566 – มิถุนายน 2566 โดย
ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระดางา จำนวน 400 ชุด ซึ่งผู้วิจัยมีรูปแบบ
การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเชิงปริมาณ มีการจัดการข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การลงรหัสข้อมูล กำหนดตัวแทนค่าข้อมูลในแบบสอบถามแต่ละข้อแล้วบันทึกข้อมูล 4 ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแยกภาพรณมนำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย
3. เปรียบเทียบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ วิเคราะห์ด้วยการทดสอบด้วยค่าสถิติทีเทส (t-test) ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) โดยการทดสอบ ค่าสถิติเอฟ (F-test) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยการทดสอบวิธี LSD. (Fisher's Least – Significant Different)

6. สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1 สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.8 รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 42.3 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จนถึง 61 ปีขึ้นไป

1.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่นั้นมีอายุระหว่างอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5 อายุ 21 - 30 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 อายุ 51 - 60 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.8 อายุ ต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 อายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ตามลำดับ

1.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่มักระดับการศึกษาระดับ ปวส. หรืออนุปริญญา จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 30.3 ต่ำกว่าหรือเทียบเท่ามัธยมศึกษา จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 ต่ำกว่าประถมศึกษาจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ว่างาน/เกษียณอายุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 ตามลำดับ

1.4 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 รับจ้าง จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 30.3 ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 16.3 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 ว่างาน/เกษียณอายุ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

1.5 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลาส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ที่15,000 บาทขึ้นไปต่อเดือน จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 ต่ำกว่า - 10,000 บาท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ ต่ำกว่า 7,000บาท จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 และต่ำกว่า 5,000 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามที่อยู่อาศัย (ตัวอย่าง)

ประชากร	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	231	57.8
ชาย	169	42.3
อายุส่วนใหญ่ 31-40	171	43.5
วุฒิการศึกษา		
ปวส ส่วนใหญ่	139	34.8
สูงกว่าปริญญาตรี		
อาชีพ		
ประกอบธุรกิจส่วนตัวส่วนใหญ่	153	38.3
รายได้ส่วนใหญ่ 15000/ด	196	49.0

ตารางที่ 2 สรุปภาพรวมของการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ประสิทธิภาพ	มีผลต่อประสิทธิภาพ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ	3.16	0.77	ปานกลาง
2. ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ	3.28	0.66	ปานกลาง
3. ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเองของประชาชน	4.59	0.54	มาก
รวมเฉลี่ย	3.16	0.77	ปานกลาง

ตารางที่ 3 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุคโควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ด้านกระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ	มีผลต่อประสิทธิภาพ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย

1. ขั้นตอนการบริการแต่ละขั้นตอนไม่ยุ่งยาก	3.32	0.93	ปานกลาง
2. ระยะเวลาในการให้บริการมีความเหมาะสม	3.18	0.88	ปานกลาง
3. ความชัดเจนในการอธิบายชี้แจงแนะนำขั้นตอน	3.14	1.04	ปานกลาง
4. อสม. มีความรวดเร็วในการให้บริการ	2.99	0.91	ปานกลาง
5. การเคาะประตูบ้าน รณรงค์ให้ความรู้	3.14	0.91	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.16	0.77	ปานกลาง

ตารางที่ 4 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชน
ยุคโควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ	มีผลต่อประสิทธิภาพ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. อสม. มีความเพียงพอต่อการให้บริการ	3.48	1.09	ปานกลาง
2. พุดจาสุภาพเป็นกันเอง น่าประทับใจ	3.35	0.89	ปานกลาง
3. ให้คำแนะนำปรึกษา และตอบคำถามผู้ให้บริการ	3.28	0.92	ปานกลาง
4. ความประทับใจในการทำงานของ อสม.	3.15	0.88	ปานกลาง
5. เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการสื่อสาร	3.15	0.88	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.28	0.65	ปานกลาง

ตารางที่ 5 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชน
ยุคโควิด 19 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ด้านความสะดวกที่การเฝ้าระวังตนเอง	มีผลต่อประสิทธิภาพ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การหลีกเลี่ยงการใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น	4.61	0.64	มาก
การรักษาระยะห่างและหลีกเลี่ยงภายในชุมชน	4.61	0.63	มาก
ประชาชนได้ให้ความร่วมมือกับ อสม.	4.60	0.63	มาก
การหมั่นสังเกตอาการต่างๆของตนเอง	4.59	0.72	มาก
การสวมหน้ากากอนามัยออกจากเคหสถาน	4.56	0.74	มาก
รวมเฉลี่ย	4.59	0.53	มาก

อภิปรายผล

การศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ด้านที่ 1. กระบวนการจัดการ/ขั้นตอนการบริการ อสม. โดยรวมพบว่า อยู่ระดับปานกลางมีค่า \bar{X} เท่ากับ 3.16 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.776 ด้านที่ 2. เจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ โดยรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลางมีค่า \bar{X} เท่ากับ 3.28 มีค่า S.D. เท่ากับ 0.665 ด้านที่ 3. การเฝ้าระวังตนเองของประชาชนในจังหวัดยะลา โดยรวมพบว่าอยู่ระดับมากที่สุดมีค่า \bar{X} เท่ากับ 4.59 มากที่สุดมีค่า S.D. เท่ากับ 0.528 การศึกษาการเฝ้าระวังตนเองของประชาชนในพื้นที่ที่มีการปฏิบัติตนอย่างไรในช่วงสถานการณ์ Covid – 19 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการป้องกันตนเองของประชาชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในเขตพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ได้แก่ 1. การสวมหน้ากากอนามัยออกจากเคหสถานทุกครั้ง 2.การรักษาระยะห่างและหลีกเลี่ยงภายในชุมชนของท่านได้เป็นอย่างดี 3.การให้ความร่วมมือกับ อสม. ในการดำเนินงานตรวจเชื้อ 4.การหลีกเลี่ยงใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น และหมั่นรักษาความสะอาดตนเองโดยการล้างมืออยู่เสมอ 5. การหมั่นสังเกตอาการต่างๆของตนเองเป็นประจำหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยได้ใช้การทดสอบโดยการหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าประชาชนในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ในด้านการเฝ้าระวังตนเองเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าอยู่ระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.59, S.D. = 0.528) โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1. การหลีกเลี่ยงการใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้อื่น และหมั่นรักษาความสะอาดตนเองโดยการล้างมืออยู่เสมอในระดับมากที่สุด(\bar{X} 4.61 S.D.= 0.636) ลำดับที่ 2. การรักษาระยะห่างและหลีกเลี่ยงภายในชุมชนของท่านได้เป็นอย่างดีอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.61, S.D.= 0.632) ลำดับที่ 3. การให้ความร่วมมือกับ อสม. ในการดำเนินงานตรวจเชื้ออยู่ระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.60, S.D.= 0.636) ลำดับที่ 4 การหมั่นสังเกตอาการต่างๆ ของตนเองเป็นประจำหรือไม่มากนักน้อยเพียงใดอยู่ระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.59, S.D.= 0.727) ลำดับที่ 5. การสวมหน้ากากอนามัยออกจากเคหสถานทุกครั้งอยู่ระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.56, S.D.= 0.741) ตามลำดับ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ พบว่าประชาชนภายใน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อสม.ที่บริการให้กับประชาชน ในพื้นที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าอยู่ระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.28, S.D. = 0.665) โดยเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1. จำนวนของเจ้าหน้าที่ อสม. มีความเพียงพอต่อการให้บริการอยู่ในระดับปานกลาง (= \bar{X} 3.48, S.D.= 1.090) ลำดับที่ 2. พุดจาสุภาพเป็นกันเอง น่าประทับใจ เป็นมิตรให้การบริการเป็นกันเองอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.35, S.D.= 0.897) ลำดับที่ 3. ให้คำแนะนำปรึกษา และตอบคำถามผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดีอยู่ระดับปานกลาง (\bar{X} =3.28, S.D.= .0.924) ลำดับที่ 4. ความประทับใจในการทำงานของ อสม. โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง (\bar{X} =3.15, S.D.= 0.883) ลำดับที่ 5. เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถในการสื่อสารให้ผู้บริการเข้าใจง่ายอยู่ระดับปานกลาง (\bar{X} =3.15, S.D.= 0.665) ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลประชาชนยุค โควิด 19 ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาพบว่า ปัญหาอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้นยังขาดแคลนในเรื่ององค์ความรู้และการให้บริการในการเข้าถึงแก่ประชาชนไม่ครอบคลุมพื้นที่มากนักทำให้ประชาชนบางส่วนนั้นตกหล่นในการเข้าร่วมการบริการกับอาสาสมัครสาธารณสุขและด้วยอาสาสมัครประจำหมู่บ้านไม่ได้มีแบบแผนในการดำเนินงานวางแผนบุคลากรไว้จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ เขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระดังงา อ.สทิงพระ จ.สงขลา ขาดความเชื่อมั่นจากกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข อีกทั้งมีขั้นตอนการชี้แจงรายละเอียดต่างๆในการอธิบายการบริการนั้นไม่ครบถ้วนทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดและประชาชนในพื้นที่นั้นไม่ได้ให้ความร่วมมือกับกลุ่มอาสาสมัครเท่าที่ควรจึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขปฏิบัติงานไม่ได้อย่างเต็มกำลังและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นทางผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาดังนี้

1. อาสาสมัครสาธารณสุขควรทำสื่อหรือแผ่นพับแนะนำการป้องกันแก่ประชาชนในการลงพื้นที่แต่ละครั้ง และแนะนำข้อมูลการปฏิบัติตามนโยบายของเจ้าหน้าที่ต่างๆ
2. แจ้งข่าวสารกับประชาชนในพื้นที่ผ่านทางออนไลน์และสื่อโซเชียลมีเดีย
3. ควรวางแผนการดำเนินงานการแบ่งกลุ่มอาสาสมัครไปยังพื้นที่ต่างๆเพื่อครอบคลุมทุกพื้นที่มากยิ่งขึ้น
4. อาสาสมัครสาธารณสุขควรพัฒนาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะ
5. อาสาสมัครสาธารณสุขควรสร้างความร่วมมือในระดับชุมหรือในพื้นที่อำเภอเมืองเพื่อให้ประชาชนเกิดการขับเคลื่อนและการยอมรับ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของอาสาสมัครสาธารณสุขในการเตรียมพร้อมการรับมือกับโรคระบาดหรือโรคไวรัสในครั้งต่อไปและมีวิธีการรับมืออย่างไรหากเกิดการแพร่ระบาดของโรคไวรัส COVID-19 ครั้งที่ 3 เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสาธารณสุขจังหวัดสงขลา
2. การจัดทำงานวิจัยในครั้งต่อไปควรมีหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ช่วยเหลือคอยแนะนำ หรือปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการวิจัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากทางคณะอาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย ขอขอบคุณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่ให้การสนับสนุนในการนำเสนอครั้งนี้ และขอบคุณอาจารย์ ดร.วิชาญ จุลทริก อาจารย์ที่

ปรึกษางานวิจัย ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ คอยประสานงาน ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเข้าใจ และเอาใจใส่ จนงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2555). องค์ประกอบและหลักการของงานสาธารณสุขมูลฐาน. ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564 , จาก http://www.dla.go.th/work/e_book/eb1/std210550/15/4.pdf
- กระทรวงสาธารณสุข. (2554). ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564 , จาก http://phc.moph.go.th/www_hss/data_center/dyn_mod/2580.pdf
- จันทิมา นวมะวัฒน์ และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขและชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 โดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์. ค้นเมื่อ 8 กันยายน 2564 , จาก <https://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/5330?locale-attribute=th>
- พินิตา เพชรรัตน์. (2556). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เสียภาษีอากร. ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จาก http://narinnet.sut.ac.th:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/357/RMUTI_Kanyaphat_Thes156.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- พิมพ์วรรณ เรืองพุทธ และวรัญญา จิตรบรรทัด. (2556). ความรู้และการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดูแลผู้พิการในชุมชน. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข 23(2), 32-43.
- ศุภกัญญา ภาวังกระรัต และคณะ. (2563). การศึกษาสถานการณ์การเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชน. ค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 , จาก http://narinnet.sut.ac.th:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/357/RMUTI_Kanyaphat_Thes156.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- สุวัฒน์ บำรุงศรี และทัตพร ชูศักดิ์. (2560). แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2564, จาก <https://opacdb02.dpu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=176159>

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
เพื่อพัฒนาทักษะแห่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน

Development of Active Learning Activities through Problem-based
Learning (PBL) to Create the Community Change Agent Skill

น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ⁵⁴

Numtip Smerchuar

*This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of
Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีใน
รายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based
Learning: PBL) และ 2. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐานในการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ
การเปลี่ยนแปลงชุมชน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กิจกรรมการ
จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการประเมินทักษะแห่งผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูลประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถ
พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งประเมินโดยเพื่อนร่วมกลุ่ม ในภาพรวมอยู่ใน
ระดับดีมาก คือ ทักษะความร่วมมือกับชุมชน (\bar{X} = 4.55) ส่วนคุณลักษณะที่อยู่ในระดับดี ได้แก่ ทักษะการทำงาน
เป็นทีม (\bar{X} = 4.49) ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (\bar{X} = 4.00) ทักษะการสื่อสาร (\bar{X} = 4.00) และทักษะ
การคิดวิเคราะห์ (\bar{X} = 3.93) ส่วนผลการประเมินจากตัวตนเององค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พบว่า ทักษะด้านต่าง
ๆ อยู่ในระดับดี ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร (\bar{X} = 3.65) ทักษะชุมชน (\bar{X} = 3.64) ทักษะการทำงานเป็นทีม (\bar{X} = 3.58)
และการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้จากชุมชน (\bar{X} = 3.46)

คำสำคัญ: การเรียนรู้เชิงรุก; การใช้ปัญหาเป็นฐาน; รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต; มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

⁵⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor, School of Political and Social Science, University of Phayao

Email: numtip.sm@up.ac.th

The purpose of this research is twofold: 1) To develop active learning activity for undergraduate students in Statistical Analysis for Public Administrator by employing Problem-based Learning (PBL); 2) To study the outcomes of using problem-based learning activities in creating leadership skills for community development. Samples consisted of 45 undergraduate students who registered in the course of Statistical Analysis for Public Administrator, School of Social and Political Science, University of Phayao. Research instrument employed problem-based learning program and the assessment of leadership skills for community development. Data analysis includes frequency, percentage, and mean.

The research findings indicate that active learning based on problem-solving significantly enhances the learners' leadership skills for community development. Overall, the performance is rated as excellent in collaboration with study area (\bar{x} = 4.55), followed by teamwork (\bar{x} = 4.49), Creativity and Innovation Skill (\bar{x} = 4.00), communication skill (\bar{x} = 4.00), and critical thinking skill (\bar{x} = 3.93). Furthermore, the assessment results from representatives of the Provincial Administration Organization of Phayao Province show that various skills are rated at a good level, including communication skill at study area (\bar{x} = 3.65), community skills (\bar{x} = 3.64), teamwork (\bar{x} = 3.58), and self-development in learning from the community (\bar{x} = 3.46).

Keywords: active learning; Problem-based Learning; Bachelor of Public Administration
University of Phayao

บทนำ

มหาวิทยาลัยพะเยาได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษา เพื่อผลิต กำลังคนให้มี คุณลักษณะสมรรถนะแห่งอนาคตตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน หนึ่งในนั้นคือเป้าหมายการผลิตบัณฑิตให้มีลักษณะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน (Community Change Agent) ตามที่กำหนดไว้ในแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยพะเยา 2565-2569 โดยทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนนั้น ประกอบด้วย ทักษะความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation Skill) ทักษะการคิด วิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา (Critical Thinking and Problem-Solving Skills) ทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) ทักษะความร่วมมือ (Collaboration Skill) และทักษะชุมชน (Community Skill) ซึ่ง ถือเป็นทักษะสำหรับสำหรับอนาคต

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ) คณะรัฐศาสตร์และ สังคมศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่เริ่มเปิดรับนิสิตเมื่อ พ.ศ.2562 และเป็นหลักสูตรที่เน้นการสร้างนวัตกรรม ด้วยการออกแบบการเรียน การสอนภายใต้แนวทางของการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) หนึ่งใน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร (PLOs) คือ ผู้เรียนสามารถออกแบบนวัตกรรมทางวิชาชีพด้วย กระบวนการคิดเชิงออกแบบโดยประยุกต์ใช้ความรู้ ทางรัฐประศาสนศาสตร์ร่วมกับการคิดเชิงออกแบบ เพื่อแก้ปัญหาสาธารณะในท้องถิ่นและประเทศในการจัดการ นวัตกรรมบริการสาธารณะได้ รวมถึงการ แสดงออกถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและแสดงออกถึง คุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่ มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลกและมีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการปัญหา สาธารณะ ซึ่งใน การสร้างทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของมหาวิทยาลัย ร่วมกับ การกำหนดให้ผู้เรียนต้องสามารถสร้างนวัตกรรมทางวิชาชีพได้ ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ เหมาะสม จึงมีความสำคัญยิ่ง

การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ถือเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดประสิทธิผล สูง เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการเรียน รูปแบบการเรียนรู้ ที่เกิดจากแนวคิดนี้ มีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) การเรียนรู้แบบช่วยเหลือกัน (Collaborative learning) การ เรียนรู้โดยการค้นคว้าอย่างอิสระ (Independent investigation method) รวมทั้งการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็น ฐาน (Problem-based learning) และแนวทาง PBL ได้รับการเรียกว่า “นวัตกรรมทางการศึกษา” เพื่อให้ผู้เรียนมี ทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะต่างด้านการคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันเป็นทีม และ การสื่อสาร ยังก่อให้เกิดคุณลักษณะด้านความสงสัยใคร่รู้ และความเข้าใจ (Empathy) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ของหลักการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ซึ่งเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาผู้เรียนของหลักสูตรรัฐ ประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมสาธารณะ)

ด้วยสถานการณ์โรคระบาดช่วง 2562-2564 การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรจำเป็นต้องจัดการเรียน การสอนผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งทำให้นิสิตมีข้อจำกัดในการเรียนรู้และขาดโอกาสในการฝึกประสบการณ์ในพื้นที่ เพื่อจัดทำข้อมูลสำหรับการบริหารงานภาครัฐ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการ บริหารงานภาครัฐ (ภาคเรียน 2/2565) ที่กำหนดเป้าหมายเพื่อให้ นิสิตได้เรียนรู้แนวคิด ระเบียบวิธีการทางสถิติ

การจัดการระบบข้อมูลสถิติ และสารสนเทศของภาครัฐทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการกำหนด นโยบาย วางแผนโครงการ และติดตามประเมินผล โดยเลือกออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ เทคนิค (Problem-based learning: PBL) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลง ชุมชนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่จากการใช้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก การเรียนรู้ด้วย PBL มุ่งสร้างประสบการณ์ตรง เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกทักษะการคิด และใช้ปัญหา เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ตามแนวทาง “การใช้ปัญหาทำให้เกิดปัญญา” (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2560)

การจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเรียนการสอน ในทุกระดับชั้น ซึ่งเป็นการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่เน้นให้ผู้เรียนให้ปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรม ดังกล่าวถือเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเพื่อแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และต้องอาศัยการคิดแก้ปัญหาที่ หลากหลายวิธี (บัณฑิต อินทรักษา, 2562)

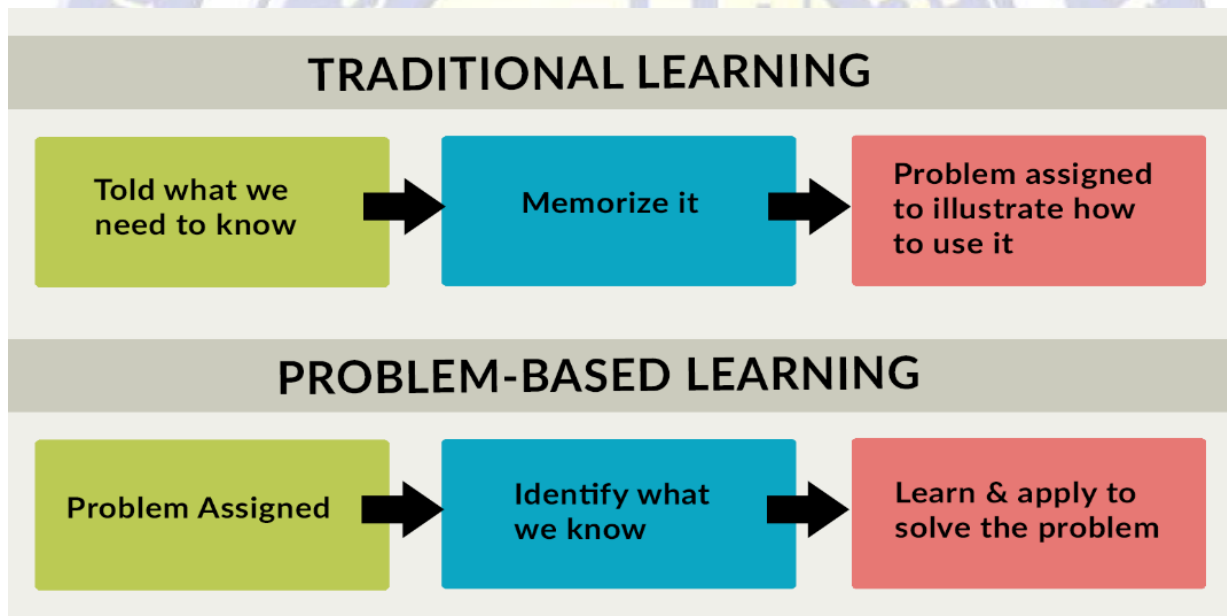
กระบวนการและขั้นตอนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น ใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน ออกไป แต่ขั้นตอนหลักจะประกอบด้วย 1) ชี้นำเสนอปัญหา 2) ชี้นำสร้างประเด็นการเรียนรู้ 3) ชี้นำศึกษา ค้นคว้าข้อมูล 4) ชี้นำสรุปผลการเรียนรู้ และ 5) ชี้นำประเมินผลการฝึกอบรม (วัลลี สัตยาชัย, 2547; Hung, Jonassen & Lui, 2008)

เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ (2550: 3-4) ระบุถึงลักษณะสำคัญของเทคนิคการสอน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่ประกอบด้วย 1) ต้องมีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและเริ่มต้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้วยการ ใช้ปัญหาที่ได้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ 2) ปัญหาที่นำมาใช้จัดการกระบวนการเรียนรู้ควรเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง หรือเกิดในชีวิตประจำวัน 3) ผู้เรียนจะศึกษาด้วยการเรียนรู้แบบนำตนเอง (self-learning) 4) ผู้เรียนเรียนรู้เป็น กลุ่มย่อย เพื่อค้นคว้าข้อมูลร่วมกัน เป็นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันเป็นทีม 5) การ เรียนรู้มีลักษณะการบูรณาการความรู้และทักษะกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ได้รับความรู้ที่กระจ่างชัด 6) ความรู้ที่ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จะได้อาจมาจากการผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 7) การประเมินผลมาจาก สภาพจริงโดยรวบรวมข้อมูลจากผลงานความก้าวหน้าของผู้เรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนา ทักษะเกี่ยวกับด้านการคิดวิเคราะห์แล้ว PBL ยังช่วยพัฒนาทักษะสำหรับการทำงานเป็นทีมอีกด้วย (Biello et al., 2020)

นอกจากนี้ พวงรัตน์ บุญญานรัตน์ (2544: 123-128) ยังได้กล่าวถึง การประเมินผู้เรียนหลังจากได้รับการพัฒนาวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานจะต้องบูรณาการวิธีการเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเข้ากับแผนการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้นี้เป็นส่วนของกระบวนการประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วย วิธีการประเมินผลการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้แก่ แฟ้มงานเรียนรู้ (The Learning Portfolio) บันทึกการเรียนรู้ (Learning Log) การประเมินตนเอง (Self-Assessment) ข้อมูลย้อนกลับกับเพื่อน (Peer Feedback) การประเมินผลรวบยอด (Overall Evaluation) ซึ่งต้องมีการประเมินความก้าวหน้าระหว่างเรียน และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย

เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) นั้น เป็นรูปแบบการสอนที่นำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้เป็นอย่างดี และมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับปรับปรุง 2545) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งความแตกต่างของการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการบรรยาย การจดจำ ต่างจาก PBL ที่เน้นการสร้างให้เกิดการเรียนรู้และประยุกต์กระบวนการคิดไปแก้ปัญหา ดังแสดงในภาพ 1 และการจัดการเรียนการสอนด้วย PBL ดังแสดงในภาพ 2

ภาพที่ 1 ความแตกต่างของการจัดการเรียนรู้แบบเดิมและการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
ที่มา: <https://www.sph.emory.edu/rollins-tlc/course-design/problem-based-learning/index.html>

Problem Based Learning Model

1 Develop problem: Design a problem that reflects the learning objectives and the real world. Ensure it is complex enough to sustain inquiry for the desired duration

2 Activate existing knowledge Identify what learners do know. Activate their existing knowledge and understanding to prep learning.

3 Identify required knowledge Prompt learners to realise what they don't know and what they need to know. This will inform their research.

4 Research Experimenting, searching the web watching videos, emailing experts, eading texta, viewing images, listening to podcasts, stories, or speakers, or working through a trial and error process.

5 Critically Analyze Review, analyze, and evaluate information. Assess the validity and reliability of information and sources.

6 Reflect and Compare Reflect on multiple perspectives. Compare initial ideas/beliefs to new ideas/beliefs. Reflect on growth in understanding and skills.

7 Share solution Learners may share their solution/s through p resentations, written pieces, graphic organizers, video or other means.

8 Assess Use multifaceted assessment strategies to evaluate learners understanding and skills.

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ที่มา: <https://www.sph.emory.edu/rollins-tlc/course-design/problem-based-learning/index.html>

การวิจัยนี้ จึงมุ่งสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่นิสิตให้ได้เรียนองค์ความรู้ด้านสถิติเพื่อการใช้ประโยชน์ ร่วมกับการนำความรู้ในรายวิชาไปวิเคราะห์ปัญหาในระดับท้องถิ่น ในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดพะเยาในการสนับสนุนข้อมูลเบื้องต้น รวมถึงการกำหนดปัญหาท้องถิ่นที่ต้องการข้อมูลทางสถิติไป ประกอบการตัดสินใจ เช่น ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน สุขภาพผู้สูงอายุ หรือเด็กเล็กที่เข้าไม่ถึงการศึกษา เป็นต้น กิจกรรมการออกแบบการเรียนการสอนบนฐาน PBL ในครั้งนี้ จะช่วยให้นิสิตได้ฝึกปฏิบัติจากปัญหาจริงของพื้นที่ และเรียนรู้โครงสร้างการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำหรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนา บริการสาธารณะในชั้นปีต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปณิตตา อินทรักษา (2562) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning เพื่อการแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะในระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา การจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครู เป็นผู้ชี้แนะ กระตุ้น และอำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการ นำเสนอข้อมูล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน สร้างความรู้และเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองทั้งนี้ โดย ผู้สอนสามารถเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วย Active Learning นำไปใช้ให้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนอย่าง เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียน ประสบการณ์ความสำเร็จในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้เพื่อการ แก้ปัญหา ดังนั้น Active Learning จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียน

สามารถ เรียนรู้ได้ตามความสนใจของตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ และต้องอาศัยการคิดแก้ปัญหาที่หลากหลาย วิธีนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

วารินทร์พร พันเฟื่องฟู (2562) ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งครูจะเป็นผู้ให้คำชี้แนะ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ ความสำเร็จในการเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนา ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต อันถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

บุญฤดี อุดมผล (2562) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คณะ ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์ ผลการศึกษา พบว่า หลังการทดลองใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้น 1) นักศึกษาคูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษาคูมีคุณลักษณะความเป็นครู ตระหนักรู้ในตนเองทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและมีทักษะการแก้ปัญหาสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

จิณห์จุฑา ศิริเวชบุรี และคณะ (2562) ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 70 สำหรับการพัฒนาเจตคติต่อการเรียนรู้ในภาพรวมเห็นด้วยอย่างยิ่ง และยังพบว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ PBL และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้น จะเห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะที่หลากหลาย ในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ จึงได้เลือกแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เพื่อเป็นแนวทางเสริมสำหรับการจัดการเรียนรู้เนื่องจากมีความสอดคล้องกับจุดเน้นของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อการจัดการนวัตกรรมสาธารณะต่อไปด้วยการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นิสิตชั้นปีที่ 2 สามารถจัดทำข้อเสนอสำหรับพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Ideate) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองออกแบบแผนการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อให้นิสิตสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางสถิติเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาและสร้างข้อเสนอสำหรับการบริหารงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น

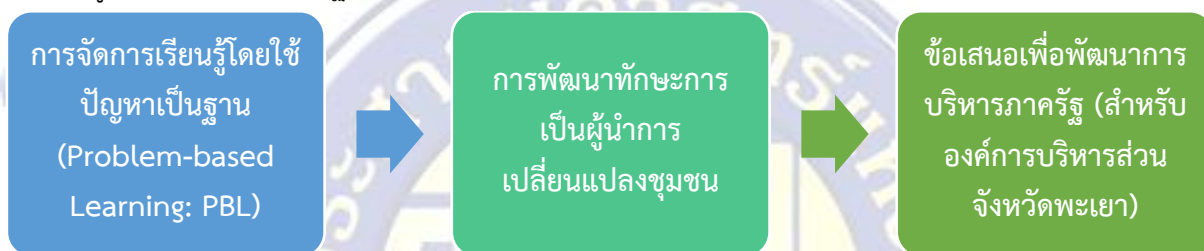
วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning)

2. เพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นฐานในการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน (5C+) ของนิสิตระดับปริญญาตรีในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ด้วยการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นิสิตชั้นปีที่ 2 สามารถจัดทำข้อเสนอสำหรับพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Ideate) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองออกแบบแผนการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อให้นิสิตสามารถใช้วิธีการหรือเครื่องมือทางสถิติเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาและสร้างข้อเสนอสู่การบริหารงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นได้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับกรวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ขั้นเสนอปัญหา ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา ขั้นรวบรวมความรู้ ขั้นลงมือแก้ไขปัญหาและสรุปผลการเรียนรู้ สุดท้ายคือ ขั้นนำเสนอและประเมินผลการเรียนรู้

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นิสิตชั้นปีที่ 2 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมการสาธารณสุข) ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ จำนวน 45 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอนด้วยตนเองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยใช้เวลาดำเนินการวิจัยจำนวน 14 สัปดาห์ แต่ละสัปดาห์ประกอบด้วยบรรยาย 2 ชั่วโมง และการปฏิบัติ 2 ชั่วโมง โดยจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน 10 สัปดาห์ และเป็นการลงพื้นที่ศึกษาร่วมกับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา 4 สัปดาห์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ที่กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 นำเสนอสถานการณ์ปัญหา แจกโจทย์สถานการณ์ โดยเป็นการวางแผนร่วมกับตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา 4 ท่าน และกำหนดพื้นที่ศึกษาในชุมชนรอบมหาวิทยาลัย คือ ตำบลแม่ณาเรือ ตำบลแม่ต้า และตำบลแม่กา

ขั้นตอนที่ 2 แลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความรู้ที่มี ผ่านการทบทวนความรู้เดิมเพื่อสร้างแนวทางในการศึกษา ร่วมกับการเรียนรู้วิธีการและเครื่องมือทางสถิติ

ขั้นตอนที่ 3 สร้างสมมติฐานการเรียนรู้ โดยเป็นการตั้งคำถามที่ต้องการรู้ หลังจากออกแบบโจทย์ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนกำหนดข้อมูลที่ต้องค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อประกอบการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ พร้อมกับการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นั่นคือการพัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน พร้อมความสามารถในการเลือกวิธีการเครื่องมือทางสถิติไปใช้ในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ขั้นตอนที่ 5 รวบรวมข้อมูล และศึกษาด้วยตนเอง ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนต้องออกแบบหัวข้อที่ต้องค้นคว้าเกี่ยวกับโจทย์สถานการณ์ การจัดทำโครงร่างในการศึกษาด้วยตนเอง พร้อมความสามารถระบุแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งข้อมูลจากบุคคล จากเอกสาร และจากอินเทอร์เน็ต

ขั้นตอนที่ 6 การอภิปราย และคิดวิเคราะห์ข้อมูล อันเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากได้รวบรวมข้อมูลมาแล้ว จะเป็นการนำเสนอในชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ที่ได้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 7 จากข้อมูลที่ได้ทั้งหมด จะเข้าสู่การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการปัญหาของชุมชนที่เลือกโดยอ้างอิงจากข้อมูลทางสถิติ และประเด็นการอภิปรายในขั้นตอนที่ 6

ขั้นตอนที่ 8 การประเมินและการสะท้อนคิด ซึ่งเป็นการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยเน้นที่การประเมินเพื่อการพัฒนา (formative assessment) ผ่านการทดสอบย่อยในชั้นเรียน ร่วมกับการประเมินความรู้รวบยอด (summative assessment) คือการสอบปลายภาค ซึ่งเป็นการประเมินความเข้าใจในเนื้อหาเกี่ยวกับสถิติวิเคราะห์ และมีการประเมินทักษะการเป็นผู้นำชุมชนด้วยการประเมิน

2. แบบประเมินทักษะนิสิตโดยเพื่อนสมาชิกในกลุ่มประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 5 ระดับ ประเมินในวันสอบปลายภาค ที่ประกอบด้วย การประเมินทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน

3. แบบประเมินโดยพี่เลี้ยงจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 5 ระดับ ประเมินในวันนำเสนอผลงานโดยนิสิตซึ่งจัดในสัปดาห์ที่ 15 ประเด็นคำถาม คือ ระดับการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้จากชุมชน ทักษะชุมชนในการเก็บข้อมูล การประสานงานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดหรือในพื้นที่ศึกษา และการประเมินภาพรวมการทำงานกลุ่มในการศึกษาชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อออกแบบแผนการสอนรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ และกิจกรรมการเรียนการสอนตั้งแต่การกำหนดปัญหาจนถึงการออกแบบแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. กำหนดปัญหาท้องถิ่นเพื่อเป็นกรณีศึกษาสำหรับนิสิตร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นใกล้มหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบด้วย ตำบลแม่ณาเรือ ตำบลแม่กา และตำบลแม่ต๋ำ

3. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ในสัปดาห์ที่ 1 - สัปดาห์ที่ 14 ของรายวิชา

4. ประเมินผลการเรียนรู้ และทักษะ ที่ได้จากกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาสถิติวิเคราะห์เพื่อการบริหารงานภาครัฐ โดยใช้การสังเกต แบบประเมินทักษะโดยสมาชิกในกลุ่ม ร่วมกับการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการจัดกิจกรรมสำหรับปีการศึกษาถัดไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินด้วยสถิติพรรณนา ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การบรรยาย (Narrative Text) จากข้อมูลการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจัดบันทึก ความรู้สึก พฤติกรรมการแสดงออกขณะทำงานกลุ่ม ในการวิเคราะห์ระดับทักษะในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน ใช้ระดับการวัดแบบช่วง (Interval Scale) ตามมาตรวัดทัศนคติของลิเคิทสเกล (Likert Scale) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2546: 185-188) ในลักษณะของ Rating Scale 5 ระดับโดยใช้สเกลเปรียบเทียบ 5 ระดับ ดังนี้

ดีมาก	=	5 คะแนน
ดี	=	4 คะแนน
เฉยๆ (ไม่โดดเด่น)	=	3 คะแนน
ไม่ค่อยดี	=	2 คะแนน
แย่มาก	=	1 คะแนน

สำหรับการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ช่วงค่าเฉลี่ยช่วงละ 0.80 ซึ่งได้คำนวณจากสูตรหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (อัจฉรีย์ จันทลักษณ์, 2544: 35-36) ดังนี้

$$i = \frac{\max - \min}{\max}$$

โดย	i	หมายถึง	ความกว้างของอันตรภาคชั้น
	max	หมายถึง	คะแนนสูงสุดในอันตรภาคชั้น
	min	หมายถึง	คะแนนต่ำสุดในอันตรภาคชั้น

การกำหนดค่าคะแนนในแบบสอบถาม มีค่าสูงสุดเป็น 5 คะแนน และค่าต่ำสุดเท่ากับ 1 คะแนน ดังนั้นช่วงความกว้างของอันตรภาคชั้น ได้กำหนดการให้คะแนนแบบ Arbitrary Weighting Method ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน	น้ำหนักคะแนน	ช่วงการให้คะแนน
ดีมาก	5	4.21-5.00

ดี	4	3.41-4.20
เฉยๆ (ไม่โดดเด่น)	3	2.61-3.40
ไม่ค่อยดี	2	1.81-2.60
แย่	1	1.00-1.80

ผลการวิจัย

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณอัญญากรรณ์ ฉัตรานันท์ เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พร้อมด้วยตัวแทนจากส่วนงานต่างๆได้ร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมการบริหาร) ชั้นปีที่ 2 ซึ่งเป็นกิจกรรมการวางแผนสำรวจความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการวางแผนนโยบายและโครงการรวมถึงประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงโครงการสำหรับประเด็นบริการสาธารณสุขด้านสุขภาพการจัดการน้ำ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน จากการกำหนดประเด็นร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา จึงได้ประเด็นปัญหาสำหรับการนำความรู้ทักษะในรายวิชาไปใช้แก้ไขปัญหาได้ 7 ประเด็น ได้แก่

1. การให้บริการโดยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่มาเรือ อำเภอแม่มาเรือ จังหวัดพะเยา
2. คุณภาพบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่มาเรืออำเภอแม่มาเรือ จังหวัดพะเยา
3. การพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ค้าขายในกาดหลายต้า
4. การศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ได้รับบริการจากตลาดชุมชนกาดหลายต้าและปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาตลาดชุมชนกาดหลายต้า
5. ปัญหาคุณภาพน้ำอุปโภคของหมู่บ้านหม้อแกงทอง ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
6. ระดับการรับรู้ข่าวสารเรื่องน้ำผ่านทางเว็บไซต์องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาของคนในชุมชนบ้านโง้
7. พฤติกรรมของผู้ใช้บริการอุทยานเรียนรู้วิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาได้นำส่งให้องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อประกอบการเป็นข้อมูลนำเข้าสำหรับการปรับปรุง หรือจัดทำนโยบายใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของปัญหาที่แท้จริงในชุมชน โดยสรุปผลการพัฒนาลักษณะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงชุมชน (Community Change Agent) โดยเป็นการประเมินจากเพื่อนร่วมกลุ่มในภาพรวมสามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะที่มีความโดดเด่นอยู่ในระดับดีมาก คือ ทักษะการทำงานเป็นทีม (\bar{X} = 4.55) ส่วนคุณลักษณะที่อยู่ในระดับดี ได้แก่ การทำงานเป็นทีม (\bar{X} = 4.49) ความคิดสร้างสรรค์ (\bar{X} = 4.00) ทักษะการประสานงาน (\bar{X} = 4.00) และการคิดวิเคราะห์ (\bar{X} = 3.93)

ส่วนผลการประเมินจากตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พบว่า ทักษะด้านต่างๆ อยู่ในระดับดี ได้แก่ การประสานงานกับพื้นที่ (\bar{X} = 3.65) ทักษะชุมชนในการรวบรวมข้อมูล (\bar{X} = 3.64) การทำงานกลุ่ม (\bar{X} = 3.58) และการพัฒนาตนเองเพื่อเรียนรู้จากชุมชน (\bar{X} = 3.46)

นอกจากการประเมินทักษะผู้เรียนยังได้มีการประเมินทั้งในช่องทางออนไลน์และผ่านการสนทนากลุ่มร่วมกันบ่อยครั้ง จากผลการประเมิน จะเห็นได้ว่านิสิตมีความรู้สึกเชิงบวกต่อกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังแสดงในภาพ 4

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนจากการใช้ PBL สำหรับกิจกรรมแต่ละสัปดาห์

นอกจากกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยพัฒนานิสิตแล้ว ในการทำงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยายังสร้างให้นิสิตเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นนิสิตที่เป็นคนในพื้นที่หรือนิสิตที่มาอาศัยเพื่อศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยา ตัวอย่างของความคิดเห็นของนิสิตต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

- อยากทำงานร่วมกับ อบจ. พะเยาต่อไปเพื่อจะได้ช่วยกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น
- อยากให้มีกิจกรรมเช่นนี้อีกเพราะได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ได้มีส่วนร่วม และได้เรียนรู้สถิติเบื้องต้นสำหรับการเรียนวิจัยถัดไปในเทอมถัดไป
- อยากให้มีการร่วมสำรวจปัญหาของชาวบ้านอีก
- อยากให้พี่ๆทีมเดิมมาอีก เนื่องจากคอยให้คำแนะนำ ปรีกษา และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดทำรายงานได้เป็นอย่างดี
- การทำงานร่วมกับ อบจ. ทำให้ศึกษาวิธีการคิด การวิเคราะห์ การสังเกต การตั้งคำถาม และสามารถนำไปปรับใช้ในอนาคตได้

สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกครั้งนี้ ผลจากการหารือและร่วมกันพัฒนาประเด็นร่วมกับระหว่างนิสิตกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาก่อให้เกิดการกำหนดประเด็นการศึกษาสภาพปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ซึ่งการดำเนินการร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนนั้น จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา

ทักษะชุมชนของนิสิตและเป็นประโยชน์สำหรับฝ่ายกิจการผู้บริหาร สำนักงานเลขาธิการองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ในการนำข้อมูลทางสถิติและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อประกอบวางแผนการบริหารงานท้องถิ่นต่อไป

อภิปรายผล

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) เพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงชุมชนในครั้งนี้ถือเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน และการปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนที่เน้นการอำนวยความสะดวก ซึ่งพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สอดคล้องกับ ปัทมา อิศรางกูร (2562) และ วารินทร์พร ฟันเฟื่องฟู (2562) ที่กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ทุกระดับชั้น สร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และผู้เรียนยังเกิดการเรียนรู้ผ่านการคิดวิเคราะห์ เกิดการสังเคราะห์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจทั้งกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนร่วมชั้น และได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริงร่วมกับตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งนอกเหนือจากการเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ศึกษาแล้ว ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการก้าวสู่การเป็นนักบริหารงานภาครัฐในอนาคต นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ active learning ยังช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาสูงขึ้น ตามผลการศึกษาของบุญฤดี อุดมผล (2562) ที่ใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อสร้างความตระหนักในตนเอง และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิณห์จุฑา ศิริเวชบุรี และคณะ (2562) ที่พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาที่พบว่าผู้เรียนรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของชั้นเรียน

ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนนั้น การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาผู้เรียนที่สามารถค้นคว้า เข้าถึง และสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบ active learning มีส่วนช่วยในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

Conclusions and Recommendations

การประยุกต์แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ผ่านแปดขั้นตอน เป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และสามารถพัฒนาทักษะชุมชน ผ่านกิจกรรมการกำหนดโจทย์ร่วมกับระหว่างผู้ปฏิบัติงานจริงจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา จากการทดลองใช้กิจกรรมตามแนวทางของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) พบว่า มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา ซึ่งนิสิตสามารถระบุปัญหาในชุมชน ทราบถึงข้อมูลที่ต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา และด้วยข้อมูลสถิติทำให้นิสิตสามารถจัดทำข้อเสนอสำหรับศูนย์ข้อมูลผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยาได้ เป็นการสร้างความตระหนักในความสำคัญของข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นหน่วยในการศึกษา โดยเริ่มจากการกำหนดโจทย์ในพื้นที่ร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการพัฒนาทักษะชุมชน แนวทางในการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนี้ อาจเป็นแนวทางสำหรับการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของรายวิชา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ควรออกแบบการวิจัยที่เน้นการประเมินทักษะของผู้เรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อเปรียบเทียบการเพิ่มพูนของทักษะที่มาจากการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับการจัดการศึกษาในการวิชานี้ครั้งต่อไป
- ควรนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ไปใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ที่มีการจัดการเรียนรู้แบบปฏิบัติ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาผู้เรียนของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ที่เน้นให้นิสิตมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมสาธารณะบนฐานการคิดเชิงออกแบบ

การอ้างอิง

- จินห์จุฑา ศิริเวชบุรี และคณะ. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5, *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 16(72), 136-146.
- ณิชากร ศรีเพชรดี. (2563). Problem Based Learning: การเรียนรู้ที่เด็กสร้างความรู้ด้วยตัวเองที่ล้าลายมาศพัฒนา. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://thepotential.org/knowledge/problem-based-learning/>
- บุญฤดี อุดมผล. (2562). การจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง Active Learning ร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์, *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(1), 179-188.
- ปณิตตา อินทรักษา. (2562). การจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(4), 357-365.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2560). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2565 จาก <http://www.ires.or.th/?p=801>
- วารินทร์พร พันเพ็องฟู. (2563). สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(3), 193-202.
- วัลลี สัตยาศัย (2547) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก รูปแบบการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: บัคเนท.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, 2540.

สำนักมาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาการเรียนรู้.(2550). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อัจฉริย์ จันทลักขณา. (2544). **หลักสถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Biello, S., Yoss, S., Walker, E. R., Druss, B., & Lang, D. L. (2020). Addressing public mental health challenges: A mixed-methods evaluation of problem-based learning. *Pedagogy in Health Promotion*.

De Graaff, E. & Kolmos, A. (2003). Characteristics of problem-based learning. *International Journal of Engineering Education*, 19(5), 657-662.

Hung, W., Jonassen, D.H., & Lui, R. (2008). Problem-based learning. In J.M. Spector, M.D. Merrill, J.V. Merrienboer & M.P. Driscoll (Eds.), *Handbook of Research on Educational Communication and Technology*. (pp. 485-506). Taylor and Francis.

ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออก และโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

Values and Perspectives of the New Generation of Civil Servants Regarding Resignation and Transfers from Government Positions

ยุสรอ โอมณี¹ และภัทรমন กาเหรัมย์²

Yusraw O-manee¹ and Pattramom Kayem²

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และ ²มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Yusraw.o@pkru.ac.th¹, Pattramom.K@pkru.ac.th²

*This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of
Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023*

บทคัดย่อ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นพลังขับเคลื่อนและปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ซึ่งนับว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าต่อความสำเร็จขององค์กรและการพัฒนาประเทศ ข้าราชการ ผู้เป็นบุคลากรของภาครัฐ และเป็นอีกหนึ่งพลังขับเคลื่อนที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งให้รับราชการ ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ด้วยข้าราชการเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหารประเทศ อาชีพรับราชการนั้น เป็นที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า เป็นอาชีพที่มั่นคง อาชีพที่หลายคนใฝ่ฝัน และเป็นอาชีพที่ยอมรับของสังคมในอดีต แต่ในห้วงแห่งเวลาที่โลกกำลังเผชิญกับความท้าทาย กระแสโลกาภิวัตน์นำสิ่งเปลี่ยนผันเชื่อมโยงความหลากหลายเข้าด้วยกันเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยอันส่งผลต่อทัศนคติในการรับราชการ มากไปกว่านั้นพบว่าความหลากหลายของช่วงอายุในกลุ่มข้าราชการปฏิบัติงาน ทำให้พบกับค่านิยมและทัศนคติที่แตกต่างกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยมและทัศนคติต่อการลาออกจากระบบราชการ และการโอนย้ายหน่วยงานในการปฏิบัติราชการของกลุ่มข้าราชการรุ่นใหม่ กลุ่มคนที่เกิดในช่วง พ.ศ.2520-2542 หรืออยู่ในช่วงอายุระหว่าง 24-46 ปี โดยบทความครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความหลากหลายที่ก่อให้เกิดค่านิยมและทัศนคติทั้งในด้านบวกและลบของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติราชการผ่านการบททวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงต่อค่านิยมและทัศนคติในการตัดสินใจ ตลอดจนความสอดคล้องของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ

คำสำคัญ: ค่านิยม; ทัศนคติ; การลาออกและการโอนย้าย; ข้าราชการ; ระบบราชการไทย

Abstract

Human resources stand as a crucial driving force and a significant factor in organizational success and national development. Public servants, who constitute a significant portion of the workforce, play a pivotal role in state administration, driven by the aim of maximizing public welfare. Historically regarded as a secure and coveted profession, it held a prominent place in society's esteem. However, the ongoing global transformations, influenced by a wave of globalization, have intertwined diverse perspectives, inducing a continual evolution of attitudes and values over time. Particularly, there exists a noticeable variation in the age groups within the public service sector, leading to diverse values and perspectives on several fronts. Significantly, a varied age demographic within the public sector is fostering differing viewpoints, especially regarding job resignations and transfers within the sector among the new generation. This article aims to delve into the intricacies of these changing values and attitudes, with a keen focus on the newer generation of public servants and their perspectives on job transitions and relocations. The narrative synthesizes insights from literature and pertinent theories that correlate directly to decision-making values and attitudes, along with the reflection on existing legal frameworks and policies.

Keywords: Values; Attitudes; Resignations and Transfers; Public Servants; Thai Government System.

บทนำ

การปฏิบัติงานในระบบราชการไทยปัจจุบันเผชิญหน้ากับความท้าทายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพจากข้าราชการรุ่นใหม่เป็นจำนวนมาก โดยข้าราชการรุ่นใหม่ นับว่าเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่ และหัวใจสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ขับเคลื่อนกระบวนการปฏิบัติงานราชการ ซึ่งการปฏิบัติภารกิจหน้าที่และความรับผิดชอบของข้าราชการที่ต้องมีการปรับตัวในแต่ละเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม และยุคสมัยที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่สิ้นสุดนั้น ค่อนข้างสวนทางกับข้อกำหนดต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการที่ถูกกำหนดไว้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความคุ้มค่าของค่าตอบแทนที่มาจากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งเป็นภาษีอากรของประชาชน การปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการและการทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ที่มีความหลากหลายในช่วงอายุเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในความหลากหลายของแต่ละรุ่นและการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์ต่าง ๆ พบทั้งความสันติ ความสามัคคี และความขัดแย้งโดยสืบเนื่องมาจากค่านิยม ทศนคติ และธรรมชาติของชนรุ่นที่แสดงออกมาเหมือนและต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลการปฏิบัติงานและพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ตลอดจนเป็นที่มาของปัจจัยหลักของการโอนย้ายการปฏิบัติงานของข้าราชการรุ่นใหม่ และการลาออกจากระบบราชการไทยไปในที่สุด

เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างมากขึ้น พบว่าองค์กรภาครัฐกำลังเผชิญกับปัญหาการลาออก และการโอนย้ายของข้าราชการเพิ่มสูงขึ้น (ชิดชนก ศรีรักษ์ และ ปัญญา ศรีสิงห์, 2563) และแน่นอนการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่นี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรในหลาย ๆ ด้าน เช่น กระบวนการทำงานหยุดชะงัก ประสิทธิภาพของการทำงานที่ลดลงเนื่องจากบุคลากรขาดความเชี่ยวชาญ ยิ่งไปกว่านั้นคือการขาดอัตรากำลังในการทำงาน จากการวิเคราะห์แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคล โดยกรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2566-2570 พบว่าค่านิยม และทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปของบุคลากรตามโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะกลุ่มบุคลากรรุ่นใหม่ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีธรรมชาติเฉพาะกลุ่ม เช่น ความกล้าแสดงออกทางความคิดเห็น การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงาน ความสามารถและทักษะที่หลากหลาย การยึดความเป็นอิสระในการแต่งเครื่องแบบในการทำงาน เป็นต้น ซึ่งจะแตกต่างและตรงกันข้ามในมุมมอง ค่านิยม และทัศนคติของข้าราชการรุ่นก่อนที่มีประสบการณ์มากมาย และยึดมั่นในความเข้มงวดของกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม ค่านิยม ทศนคติ หรือ พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลอย่างเห็นได้ชัดเจนนต่อลักษณะหรือรูปแบบการทำงานภายในองค์กร ซึ่งนำไปสู่การลาออกจากระบบราชการและโอนย้ายหน่วยงานปฏิบัติงานที่เพิ่มสูงขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2565) โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับความหลากหลายที่ก่อให้เกิดค่านิยมและทัศนคติทั้งในด้านบวกและลบของข้าราชการรุ่นใหม่ต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติราชการผ่านการบททวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงต่อค่านิยมและทัศนคติในการตัดสินใจ ตลอดจนความสอดคล้องของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ

เนื้อหา

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

ทฤษฎีสองปัจจัย ของ Federisk Herberg's

ปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับความต้องการทางใจของปัจเจกบุคคลมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความพึงพอใจในการทำงาน และเป็นปัจจัยที่สามารถจูงใจได้ด้วยเมื่อกล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานของข้าราชการ ในขณะที่ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับความต้องการภายนอกจะส่งผลต่อความไม่พึงพอใจในการทำงาน โดย Grigaliunas & Herzberg, (1971) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **ปัจจัยจูงใจ** หมายถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างแรงจูงใจ สร้างความพึงพอใจในการทำงานปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำงานโดยตรง และเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้คนทำงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และมีความรู้สึกด้านดี หรือด้านบวกในงาน ตลอดจนนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง เช่น เหตุการณ์ที่ตีเกิดขึ้นกับคนทำงาน ทำให้มีความพึงพอใจในการ ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ความรับผิดชอบงานที่ทำแล้วมีโอกาสก้าวหน้า ความก้าวหน้าในสายอาชีพ และลักษณะงานที่ทำ
2. **ปัจจัยค้ำจุน** หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่คอยขัดขวางไม่ให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานขึ้นได้ หรือเป็นตัวกำหนดเบื้องต้นในการที่จะป้องกันไม่ให้คนทำงานพอใจในงานที่ตนทำอยู่ ได้แก่ นโยบายและการบริหารที่ดี การควบคุมงาน ความสัมพันธ์กับหน้าที่ โอกาสได้รับความก้าวหน้าในอนาคต เงินเดือนหรือค่าตอบแทน และความสมดุลในการทำงานและการใช้ชีวิต

สรุปได้ว่า แรงจูงใจเปรียบเสมือนพลังงานพิเศษที่พร้อมจะปะทุออกมาเป็นพฤติกรรมเชิงบวกและลบโดยขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจต่อการทำงาน และสามารถสร้างความดึงดูดใจในการปฏิบัติงานต่ำลงหากไม่พอใจในงานทำให้เกิดการขาดงาน และลาออกจากระบบหรือโอนย้ายหน่วยงานในการปฏิบัติงานใหม่ ทั้งสองปัจจัยเป็นพลังที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ องค์กรจะเติบโตมีความก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงได้นั้น ย่อมเกิดจากความรู้ ความสามารถของบุคลากรขององค์กร และการได้รับการเสริมแรงจูงใจ ที่ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึง เนื่องจากการที่องค์กรสามารถตอบสนองความต้องการของบุคลากรตนเองได้นั้นจะทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการและสถานะการทำงานของตน อีกทั้งยังขจัดความรู้สึกไม่พอใจในการทำงาน ตลอดจนความตั้งใจในการลาออกและโอนย้ายหายไป

ทฤษฎีความต้องการสามประการของ McClelland

McClelland และคณะ (1987) ได้อธิบายว่า การทำงานนั้นมีแรงจูงใจหรือความต้องการอยู่ 3 อย่าง ที่เป็นตัวกระตุ้นการทำงานของบุคคลทั่วไป ดังนี้

- 1. Need for Achievement** หมายถึง ความต้องการความสำเร็จในงานที่ทำ ทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนให้เกิดความมุ่งมั่นทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่ได้อัตราฐานคุณภาพงานสูงสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี บุคคลที่มีความต้องการความสำเร็จในงานที่ทำสูงจะมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ เพื่อความต้องการของเขาคนทำงานเองด้วย โดยไม่ได้ทำงานเพียงเพื่อหวังผลตอบแทนจากผลสำเร็จของงาน ดังนั้นจึงเกิดความพอใจที่จะทำงานและรับผิดชอบคนเดียว และงานที่ยากและท้าทาย โดยเป้าหมายที่ตั้งมีความเป็นไปได้สูงที่จะบรรลุผลและพยายามดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย และต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับ ซึ่งเป็นผลจากการทำงานไม่ว่าจะเป็นคำติชมเพื่อประเมินผลงานของตนเองมีความชำนาญในการวางแผน มีความรับผิดชอบสูง ก็จะกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว และปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
- 2. Need for Power** หมายถึง ความต้องการในอำนาจที่จะมีอิทธิพลหรือการควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่นหรือการจูงใจให้ผู้อื่นมีพฤติกรรมตามที่ตนต้องการ โดยความต้องการดังกล่าวยังแบ่งเป็นความต้องการมีอำนาจส่วนตัวเพียงเพื่อสนองกิเลสหรือความต้องการที่สามารถสร้างอิทธิพลส่วนตัวได้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งดีและจำเป็นต่อผู้บริหารที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร เพื่อจะได้สามารถควบคุมจูงใจผู้อื่น และต้องการให้สังคมและสาธารณชนรู้จัก ยอมรับ และชื่นชม แต่ความต้องการในอำนาจนี้ค่อนข้างจะทำให้เกิดความกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานให้มีประสิทธิภาพ
- 3. Need for Affiliation** หมายถึง ความต้องการมิตรไมตรี ต้องการเพื่อน และ มนุษย์สัมพันธ์ เป็นความต้องการได้รับหรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น บุคคลที่ต้องการความผูกพันสูงจะชอบสถานการณ์การร่วมมือมากกว่าสถานการณ์การแข่งขัน โดยจะพยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น มีความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในตนเอง และมีแนวโน้มที่จะยอมตามความปรารถนาหรือบรรทัดฐานของผู้อื่น รวมทั้งคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการอำนาจ และความต้องการความผูกพัน เป็นแรงจูงใจหลักของมนุษย์ โดยข้าราชการรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะลาออกและโอนย้ายมากกว่าข้าราชการรุ่นก่อน สาเหตุหนึ่งอาจมาจากการที่ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการความสำเร็จ ความต้องการอำนาจ และความต้องการความผูกพันที่แตกต่างจากข้าราชการรุ่นก่อน ในขณะที่ความต้องการความสำเร็จนั้น ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการความสำเร็จสูง พวกเขาต้องการงานที่ท้าทายและมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง ข้าราชการรุ่นใหม่อาจรู้สึกไม่พอใจกับงานราชการในปัจจุบันที่มีลักษณะงานที่ซ้ำซากจำเจและไม่มีการพัฒนาตนเอง และในส่วนของความต้องการอำนาจ ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการอำนาจสูง พวกเขาต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีความรับผิดชอบมากขึ้น ข้าราชการรุ่นใหม่อาจรู้สึกไม่พอใจกับงานราชการในปัจจุบันที่มีลักษณะการทำงานแบบลำดับขั้นและขาดการมีส่วนร่วม และความต้องการความผูกพัน ข้าราชการรุ่นใหม่มีความต้องการความผูกพันสูง พวกเขาต้องการเป็นส่วนหนึ่งของทีมและทำงานร่วมกับผู้อื่น ข้าราชการรุ่นใหม่อาจรู้สึกไม่พอใจกับงานราชการในปัจจุบันที่มีลักษณะการทำงานแบบโดดเดี่ยวและขาดการมีส่วนร่วม

ทั้งนี้ เพื่อลดอัตราการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการรุ่นใหม่ หน่วยงานราชการควรพิจารณาแนวทางการแก้ไข ปัญหาในการออกแบบงานราชการให้ท้าทายและมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง มอบหมายความรับผิดชอบและ อำนาจการตัดสินใจให้กับข้าราชการรุ่นใหม่ สร้างบรรยากาศการทำงานแบบร่วมมือและมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม แนวทางการแก้ไขปัญหาล่าช้าจะช่วยให้ข้าราชการรุ่นใหม่สามารถตอบสนองความต้องการความสำเร็จ ความ ต้องการอำนาจ และความต้องการความผูกพันได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะช่วยลดอัตราการลาออกและโอนย้ายของ ข้าราชการรุ่นใหม่ลงได้

การแบ่งชนรุ่นหรือการแบ่งความเป็นธรรมชาติของแต่ละเจเนอเรชัน

องค์ความรู้เกี่ยวกับชนรุ่นแบ่งออกได้เป็น 4 ชนรุ่นอาจเรียกชื่อแตกต่างกันบ้างตามความเห็นของ นักวิชาการ แต่ยังมีเหมือนกันคือมี 4 ชนรุ่น ซึ่งแต่ละรุ่นจะมีทัศนคติและพฤติกรรม มุมมองเหมือนกัน ชนรุ่น แบ่งออกได้เป็น 4 รุ่นคือ

1. Radio Babies (พ.ศ. 2473-2488)

ชนรุ่นที่ 1 หรือที่เรียกว่า "Radio Babies" หรือ "Silent Generation" เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1930 ถึง 1945 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ชนรุ่นนี้เจอการเผชิญกับสงครามเย็นและคำว่า "คอมมิวนิสต์" เป็นคำที่เคย ได้ยินตลอดเวลาในทุกที่ทั่วโลกในช่วงทศวรรษ 50-60 ชนรุ่น Radio Babies ต้องผ่านการปฏิบัติและการ รัฐประหารตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงการเข้าสู่วัยชรา พวกเขามีโอกาสเห็นการเปลี่ยนแปลงของโลกและประเทศ ไทยที่เปลี่ยนแปลงไป พวกเขาเห็นการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมที่ได้เปลี่ยนจากสังคมชนบทไปสู่ สังคมอุตสาหกรรม ที่ทำให้คนที่ปรับทักษะให้เข้ากับสังคมอุตสาหกรรมสามารถเพิ่มรายได้ได้มากถึง 5 เท่า ของรายได้เดิม เช่น Radio Babies ถูกพิจารณาว่าเป็นคนที่รักการอนุรักษ์และมีวินัยในเรื่องการเงิน พวกเขา บ่งบอกความเคารพต่อนายจ้างหรือผู้บังคับบัญชาในองค์กร พวกเขามักเรียกผู้บังคับบัญชาว่า "นาย" และมี นิยมการเงินที่มุ่งหารายได้ แม้จะมีรายได้จำนวนมาก แต่มักเป็นรายได้ที่มีความมั่นคง โดยมีงานประจำอยู่ ในประเทศไทย, คนรุ่นนี้มักเคารพบิดามารดา, ครู, และอาจารย์ และมีการสร้างความสัมพันธ์ดีในครอบครัว พวกเขามีเครือข่ายโยมและเพื่อนฝูงในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ชนรุ่นนี้มีวิถีชีวิตที่พอเพียง และรักในความ เป็นไทย เมื่อเข้าสู่สายงาน, พวกเขามักอยู่ในองค์กรอย่างมั่นคงและไม่โยกย้ายบ่อย มักจะประจำที่งานนั้นไป จนเกษียณและไปรับบำนาญที่กระทรวง

2. Baby Boomers (พ.ศ. 2489 - 2507)

คนรุ่น "Baby Boomer" เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1946-1964 หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยช่วงนี้ เป็นยุคที่มีข้าวยากและราคาของสินค้าสูงมาก คนรุ่นนี้ต้องทำงานหนักและพยายามสร้างฐานะชีวิตของ ตนเอง องค์กรและธุรกิจในยุคนี้ยังไม่มีขนาดใหญ่โต ซึ่งส่งผลให้พวกเขาต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรง พวกเขามองเรื่องการทำงานอย่างใจหมายและเชื่อมั่นในกระบวนการและขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน คนรุ่น

นี่มักจะเป็นคนที่ทำงานหนัก โดยมาทำงานตั้งแต่เช้าและกลับบ้านดึก พวกเขาเชื่อว่าการทำงานหนักแสดงถึงความทุ่มเทให้กับองค์กร และเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับคนรุ่นอื่น ๆ คนที่ประสบความสำเร็จในกลุ่มนี้จะถือว่าเขาเป็นคนที่สร้างตัวเองขึ้นมาจากศูนย์ พวกเขามีทัศนคติที่เหนียวยากก่อนที่จะสามารถประสบความสำเร็จและด้วยเหตุนี้พวกเขามักชื่นชมและคาดหวังจากพนักงานที่มีความมุ่งมั่น

มากไปกว่านั้นคนรุ่นนี้มักมีการเคารพกฎระเบียบและข้อบังคับขององค์กรมาก พวกเขามุ่งมั่นในการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด เชื่อว่าเป็นผลงานที่มีความสำเร็จ นอกจากนี้ พวกเขามักมองผ่านพนักงานที่มีพฤติกรรมคล้ายกัน ซึ่งทำให้คนที่มีพฤติกรรมที่คล้ายกันก็มักถูกพิจารณาว่าเป็นพนักงานที่มีผลงานดี อย่างไรก็ตาม กลุ่ม "Baby Boomer" เป็นกลุ่มที่เคร่งครัดในการยึดมั่นกับกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นและนี้อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสถานที่ทำงานและสังคม นอกจากนี้ พวกเขายังเห็นความคิดเห็นอื่น ๆ ที่ไม่ตรงกับแนวคิดของตนเองได้ยาก และมักยึดมั่นในมาตรฐานและค่านิยมของคนรุ่นนี้อย่างมาก

3. Generation X (พ.ศ. 2508-2522)

คนรุ่น "เจนเนอเรชันเอกซ์" เกิดระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1965-1978 และเป็นรุ่นลูกของ "Baby Boomer" ซึ่งบางครั้งถูกเลี้ยงดูโดยทั้งพ่อและแม่ที่ทำงานหนักทั้งคู่ หรือในบางกรณีคนหนึ่งในคูร์ับผิดชอบการทำงานหนัก โดยเฉพาะพ่อที่ทำงานหนัก เป็นตัวอย่างที่เด็กๆ ในรุ่นนี้มักจะได้รับ การให้ความสำคัญ แต่บางครั้งลูกอาจไม่ชื่นชมเพราะเห็นว่าองค์กรไม่เห็นค่างานหนักของพ่อเท่าที่ควร และเวลาจบงาน องค์กรมักจะไม่สนใจเรื่องนี้ แม้ว่าพ่อจะทำงานหนักมากก็ตาม ซึ่งผลที่เจนเนอเรชันเอกซ์ได้รับคือพวกเขาไม่เชื่อในการทำงานหนักในลักษณะของกระบวนการทำงาน แต่มีการเน้นความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว พวกเขาเชื่อในแนวคิด Work-Life Balance คือการทำงานหนักได้ แต่ต้องมีความสมดุลในชีวิตส่วนตัวด้วย พวกเขามองงานไม่ใช่ทุกอย่างของชีวิต และเห็นเงินเป็นเครื่องมือบ่งบอกความก้าวหน้าของชีวิต แต่ถ้าเงินก้อนนั้นทำให้ความสมดุลในชีวิตต้องสูญเสีย พวกเขาก็ยอมที่จะลดเงินเพื่อเลือกชีวิตที่มีสมดุลและมีความสุขมากขึ้น

คนรุ่นเจนเนอเรชันเอกซ์มักถูกเลี้ยงดูโดยคุณแม่ส่วนใหญ่ และมักมีพี่น้องไม่กี่คน ซึ่งส่งผลให้ทักษะสำหรับการร่วมงานกับคนมีความหลากหลายนั้นไม่ค่อยดีเท่าไร (แม้จะไม่เสมอไป) พวกเขามักชอบทำงานคนเดียว และมักกล่าวแค่ผลลัพธ์ที่ต้องการ แล้วพวกเขาจะหาวิธีการทำงานเพื่อให้ได้ผลนั้นโดยไม่ต้องลงลึกในขั้นตอนและวิธีการทำงานอย่างเจตนา ดังนั้น คนรุ่นนี้อาจจะรับไม่ค่อยได้ถ้าคนรุ่นใหม่ต้องถามและติดตามขั้นตอนอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เรื่องของเทคโนโลยี คนรุ่นเจนเนอเรชันเอกซ์จะทันต่อการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากเติบโตในช่วงเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอยู่พอดี

4. Generation Y (พ.ศ. 2523 - 2540)

กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดอยู่ในเจนเนอเรชันวาย หรือ "กลุ่มประชากรที่เกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1977-1999 (พ.ศ. 2520-2542)" ในปัจจุบันกลางองค์กรกำลังเป็นกำลังหรือทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีบทบาทสำคัญในอนาคตที่ใกล้เข้ามา เจนเนอเรชันวายถูกเรียกชื่อหลายอย่างเช่น Millennial, WHY, Dot Com, Net Generation, หรือ KIPPERS (Kids in Parents Pockets Eroding Retirement Saving) เป็นต้น โดยกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นในด้านการมีความเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนตัว พวกเขาเกิดในยุคที่เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตกำลังเจริญเติบโต ซึ่งทำให้พวกเขามีความคุ้นเคยและเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีได้อย่างดี เจนเนอเรชันวายมักเป็นผู้สร้างและเป็นอิสระในการเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและสร้างสรรค์

นอกจากนี้ พวกเขามีทัศนคติที่มุ่งหวังความรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มักมีความสนใจในการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ เจนเนอเรชันวายรู้จักใช้เทคโนโลยีสื่อสารเพื่อเชื่อมต่อกับผู้คน และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่นในสถานะที่ต่างหลายและเติบโตเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และที่น่าเห็นใจของกลุ่มเจนเนอเรชันวาย เป็นกลุ่มที่มีผลกระทบในด้านต่าง ๆ ของสังคมและองค์กรในปัจจุบัน และคาดหวังว่าพวกเขาจะเป็นกำลังหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมในอนาคต

ความสำคัญของค่านิยมและทัศนคติต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

“การลาออก” หมายถึง ลาออกจากราชการและได้รับอนุญาตให้ลาออก หรือ การลาออกมีผลตามมาตรา 109 (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 หมวด 8 :39-40.)

“การโอนย้าย” หมายถึง การโอน การย้าย หรือ การเลื่อนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนสามัญใน หรือ ต่างกระทรวง หรือ กรม แล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.พ. (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 63: 23.) การโอนพนักงานส่วนท้องถิ่น การโอนข้าราชการที่ไม่ใช่ข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัตินี้และไม่ใช่ข้าราชการการเมือง และการโอนย้ายเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ ก.พ. กำหนด มาบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ตลอดจนจะแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทใด สายงานใด ระดับใด และให้ได้รับเงินเดือนเท่าใด ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 64 : 24.)

การปรับเปลี่ยนค่านิยมและทัศนคติในการปฏิบัติราชการและอาชีพของข้าราชการไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน (พ.ศ. 2475-2566) มีพลวัตหลายประการที่ส่งผลต่อค่านิยมและทัศนคติที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะข้าราชการยุคใหม่ที่ขับเคลื่อนและให้ความหมายต่อ “การปฏิบัติราชการที่เปลี่ยนไปจากเดิม” ทั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารระบบราชการเช่น คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)ฯ มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 เพื่อนำพาประเทศสู่ระบบราชการสมัยใหม่ และเพื่อให้การบริหารทรัพยากรบุคคล

เกิดความคล่องตัวและสอดคล้องกับทิศทางการบริหารประเทศ เช่น การลดบทบาทของส่วนราชการที่ซ้ำซ้อน การถ่ายเทบุคลากรทั้งภายในส่วนราชการและต่างส่วนราชการ การจำแนกตำแหน่งของข้าราชการตามกลุ่มลักษณะงาน และการกระจายอำนาจการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐให้ส่วนราชการต้นสังกัดมากขึ้น

ทั้งนี้ การย้าย หรือ การโอนข้าราชการพลเรือนสามัญไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่ต่ำกว่ามิสามารถกระทำได้ ยกเว้นจะได้รับคามยินยอมจากข้าราชการผู้นั้น

จากการปรับปรุงพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ส่งผลให้ค่านิยมและทัศนคติของข้าราชการรุ่นใหม่มีข้อคิดเห็นต่อการปฏิบัติราชการที่เปลี่ยนไป ดังนี้

1. ค่านิยมและทัศนคติความมั่นคงในอาชีพข้าราชการ

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การบริหารบุคคลภาครัฐเริ่มเปิดโอกาสให้บุคคลมีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติราชการ โดยเฉพาะปัญญาชนผู้มีโอกาสร่ำเรียนในต่างประเทศ หรือ กลุ่มหัวก้าวหน้า การบริหารงานบุคคลภาครัฐมิได้ผูกขาดจากกลุ่มตระกูลในหมู่ชนชั้นสูงอีกต่อไป ทว่าในระยะแรกของระบบบริหารราชการไทยยังมีลักษณะหมุนวนเหมือน “งูกินหางในลักษณะเดิม” ดังที่ (กมล สมวิเชียร, 2509) กล่าวถึง การบริหารของคณะราษฎร ไว้ว่า “...บุคคลดังกล่าวนั้นแทบทั้งหมดก็เป็นผลผลิตของระบอบขุนนางนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ดร. ปรีดี หลวงพิบูล และพระพหล ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นข้าราชการ ก่อนที่จะได้ถูกส่งไปศึกษาในประเทศตะวันตก มีหน้าเข้าบุคคลเหล่านี้และผู้ก่อการอีกแทบทุกท่านยังกลับเข้าสู่ระบบเดิม คือ เป็นข้าราชการอีกหลังจากสำเร็จการศึกษาเสร็จแล้ว หลายคนได้รับบรรดาศักดิ์เป็น ขุน หลวง พระ พระยา อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุฉะนั้นไม่ว่าแรงดลใจในการปฏิวัติครั้งนั้นจะมีมากเพียงใด อุดมคติอันสูงส่งในการปฏิวัติจะบริสุทธิ์เพียงไหน “คณะราษฎร” หรือผู้ก่อการในครั้งนั้นก็ไมอาจจะคิดหรือปฏิบัติให้ผิดแผกไปจากระบบข้าราชการซึ่งตนเป็นผลิตผลและคุ้นเคยอยู่นั้นเสียได้ ทั้ง ๆ ที่บางคนถึงกับถวายคืนบรรดาศักดิ์ที่ตนได้รับพระราชทานก็ตาม แต่ความคิดแบบขุนนางหรือแบบข้าราชการก็ยังหาหมดไปพร้อมกับบรรดาศักดิ์นั้นไม่...” และนักวิชาการรุ่นหลัง เช่น ญัฐพล ใจจริง (2556) กล่าวถึง พัฒนาการของระบอบข้าราชการพลเรือนอันมีความสำคัญมากขึ้นในฐานะสถาบันการเมือง (Political Institution) ที่มีความสำคัญยิ่งในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional Period) จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย (ญัฐพล ใจจริง, 2556 : 103-134) ส่งผลให้ระบบราชการและข้าราชการมีการขยายตัวมากขึ้น ก่อให้เกิดตำแหน่ง อำนาจ ความมั่นคง ที่พ่วงพร้อมมาด้วยสวัสดิการ เงินเดือน ความมั่นคงในชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัวที่พึงได้รับตามกฎหมาย ซึ่ง การเป็นครอบครัวนิยมนั้น หมายถึงการคำนึงถึงครอบครัวเป็นสำคัญ ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่นิยมอาชีพที่มีความมั่นคงและมีสวัสดิการที่ครอบคลุมไปถึงครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นบุตร ธิดา หรือ การรักษาพยาบาลคนในครอบครัว (สถาบันพระปกเกล้า, 2535 : 9) ประกอบกับ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนที่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับการบริหารราชการไทย ไม่ได้มีการปรับลดอายุการปฏิบัติราชการ 60 ปีขึ้นไป ส่งผลให้ทัศนคติของคนทั่วไปต่ออาชีพการรับข้าราชการมีความมั่นคงสูง แม้ว่าอัตราเงินเดือนเริ่มต้นจะน้อยกว่าอาชีพอื่นในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ความก้าวหน้าและการไม่ถูกเลิกจ้างเกิดได้ยาก หากไม่ได้ทำผิดวินัยร้ายแรงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงต่ออาชีพ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ความผันผวนต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสถานการณ์ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ

เช่น การรัฐประหารภายในประเทศ สถานการณ์สงครามระหว่างประเทศ เช่น สงครามเย็น พ.ศ. 2490-2534 สงครามหว่างรัสเซียกับยูเครน พ.ศ. 2565-ปัจจุบัน สงครามระหว่างอิสราเอลกับกลุ่มฮามาส พ.ศ. 2566 วิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 วิกฤตการณ์น้ำมันโลก พ.ศ. 2516, พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2565 รวมไปถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 พ.ศ. 2563 ฯลฯ หลากหลายอาชีพต่างประสบกับปัญหาทางการเงิน ปัญหาปากท้อง และการว่างงาน ส่วนการเป็นข้าราชการนั้นได้รับผลกระทบเช่นกันแต่ไม่ถึงขั้นต้องตกงาน ไม่มีเงินเดือน เพียงแต่ต้องปรับตัวเรื่องการใช้ชีวิตและการวางแผนทางการเงินไม่ให้กระทบกับสินเชื่อที่กู้ยืมมา (ข้าราชการนับว่าเป็นอาชีพที่นิยมกู้สินเชื่อกันมากเป็นลำดับต้น ๆ)

การบริหารของรัฐไทยบางสมัยส่งผลต่อระบบข้าราชการ เช่น

“...ในยุคสมัยของสฤทธิที่รวมศูนย์อำนาจไว้ รัฐไทยได้ผืนนี้กำลังกันภายในระบบราชการระหว่างข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน ส่งผลให้ระบบราชการกลายเป็นกลไกหลักเพียงกลไกเดียวที่ผู้นำประเทศใช้ในการบริหาร...” (สรนันท์ สรณานุภาพ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2560) “...อันหมายถึงการขยายจำนวนหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับกรมออกไปอย่างกว้างขวางในเชิงปริมาณและในแนวลึก (Deepening) โดยการขยายออกไปในเชิงอำนาจหน้าที่ที่ฝังลึกจนขยายตัวครอบคลุมพื้นที่ที่ปริมาณของชีวิตมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในสังคมไทยผ่านจำนวน หน่วยงาน งบประมาณ รายจ่าย จำนวนข้าราชการพลเรือน และเงินเดือนค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี...” (สรนันท์ สรณานุภาพ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์, 2560 :286) ทั้งนี้อัตราค่าจ้างข้าราชการ ระหว่าง พ.ศ. 2512-2522 กรมเพิ่มขึ้นจาก 113 กรม เป็น 131 กรม กองเพิ่มขึ้นจาก 827 กอง เป็น 1,264 กอง ข้าราชการเพิ่มขึ้นจาก 434,000 คน เป็น 788,000 คน (สถาบันพระปกเกล้า, 2553 หน้า 1) จะเห็นได้ว่าจากการบริหารราชการของรัฐไทยในยุคสฤทธินั้น นับว่าเป็นยุคทองของการขยายตัวของข้าราชการ ข้าราชการได้รับบรรจุแต่งตั้งจำนวนมากขึ้นตามการขยายตัวของหน่วยงาน ทั้งนี้ มีข้อสังเกตการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ไว้ที่สฤทธินั้น ไม่สามารถปฏิบัติงานได้โดยไร้การรับฟังข้อคิดเห็นจากข้าราชการพลเรือนสายวิชาการ ซึ่งภายหลังยุคสฤทธิ พ.ศ. 2506 กลุ่มข้าราชการสายวิชาการได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองและสายบริหารในแวดวงข้าราชการและบทบาทรัฐมนตรี เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ (อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2502-2514 / ดร. กมล สมิวีเชียร อดีตเลขาธิการนายกรัฐมนตรีสมัย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช / ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อดีตนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2517-2518 ฯลฯ) จะเห็นได้ว่าหลัง พ.ศ. 2516- 2520 ข้าราชการพลเรือนสายวิชาการเข้าไปมีบทบาทในการบริหารราชการบ้านเมืองจำนวนมากส่งผลให้ยุคดังกล่าวเป็นยุคทองของข้าราชการสายวิชาการและสายการผลิตข้าราชการครู จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารบ่อยครั้ง กลุ่มข้าราชการเหล่านี้จึงลาออกจากตำแหน่งสายบริหารและมุ่งสู่การผลิตครู อาจารย์ และข้าราชการจำนวนมาก เพื่อสนองต่อนโยบายการพัฒนาของประเทศ อย่างไรก็ตาม การผลิตบัณฑิตเพื่อสร้างข้าราชการที่มีคุณภาพและจำนวนมากนั้นย่อมส่งผลต่อค่านิยมและทัศนคติในหมู่ประชาชนในการเข้ารับราชการ เมื่อระยะเวลาผ่านพ้นได้ระยะหนึ่งในบางหน่วยงานมีจำนวนข้าราชการที่ล้นทะลัก บางหน่วยงานในพื้นที่ทุรกันดารขาดข้าราชการ ส่งผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของงานราชการ ปัญหาการงานไม่สอดคล้องกับจำนวนข้าราชการ ปัญหาการใช้อำนาจของข้าราชการไปในทางทุจริต ฯ ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของระบบราชการและการบริหารประเทศไร้ประสิทธิภาพ

การปฏิรูประบบข้าราชการขนานใหญ่จึงเกิดขึ้นในยุคสมัยทักษิณเป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ (หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2546) (ด่วนที่สุด ที่ นร 0504/ว 244 ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2546 เรื่อง ยุทธศาสตร์การปรับขนาดกำลังคนภาครัฐ) นโยบายดังกล่าวส่งผลให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการลาออกจากการปฏิบัติราชการมากขึ้น โดยดำเนินการภายใต้โครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต : เกษียณก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งโครงการนี้จัดมาแล้ว 5 รุ่น (รุ่นที่ 1 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2543 / รุ่นที่ 2 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 / รุ่นที่ 3 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 / รุ่นที่ 4 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 / รุ่นที่ 5 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552) ซึ่ง แบ่งเป็นกลุ่ม ข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการครู ข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ซึ่งพบว่าข้าราชการครูเป็นข้าราชการที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุด (สถาบันพระปกเกล้า, 2553: 37) จากโครงการดังกล่าวแม้ว่าจะเป็นการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด ทว่าข้อเสนอและสิทธิประโยชน์ของผู้เข้าร่วมโครงการที่ได้รับเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจ ไม่ว่าจะเป็น เงินขวัญถุง เงินเพิ่มจากบำนาญตามสูตรของแต่ละรุ่น โครงการ และสิทธิประโยชน์อื่นๆ ส่งผลให้โครงการฯ นี้มิได้ถูกมองในแง่ลบว่าเป็นโครงการเพื่อปลดข้าราชการใกล้เกษียณออก แต่เป็นโครงการฯ ที่มอบสิทธิประโยชน์แก่ข้าราชการเกษียณและการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้ระบบราชการมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ความมั่นคงในอาชีพของข้าราชการมิได้มองผลประโยชน์ที่จะเกิดต่อตัวข้าราชการเองเท่านั้น แต่ยังมีค่านิยมต่อครอบครัว ต่อความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดาที่พึงต้องดูแล ส่งผลให้คนไทยนิยมเข้ารับราชการ ประกอบกับโอกาสในการเข้าสู่การปฏิบัติงานราชการขยายตัวมากขึ้นตามนโยบายของภาครัฐแต่ละยุคแต่ละสมัยซึ่งสาเหตุและปัจจัยที่เปลี่ยนผ่านชัดเจนทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายในซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับทัศนคติและค่านิยมต่อกระบวนการคิดที่จะลาออกและโอนย้ายของข้าราชการ

2. ค่านิยมและทัศนคติต่อประสิทธิภาพการทำงาน

รัฐไทยกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561- 2580 ซึ่งมุ่งเน้นให้บุคคลภาครัฐมีความตื่นรู้ในทักษะความสามารถในการสื่อสารเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพกับผู้อื่น ด้วยการเพิ่มทักษะใหม่ในการทำงาน (upskill) โดยมุ่งเน้นให้บุคคลภาครัฐมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาที่สาม และทักษะด้านดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการทำงาน และสนับสนุนการใช้ทักษะการทำงานที่มีอยู่ในการทำงาน โดยผลักดันให้บุคคลภาครัฐมีการถ่ายทอดต่อเพื่อนร่วมงานในส่วนราชการ (reskill) ทั้งนี้ การรับองค์ความรู้ใหม่ที่ไม่คุ้นชินโดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยี และการรับการถ่ายทอดทักษะจากบุคคลภาครัฐที่มีตำแหน่งน้อยกว่าไม่ใช่เรื่องง่ายต่อข้าราชการในชนรุ่น x และ y ตอนต้น ด้วยความเขินอายที่จะเรียนรู้ การไม่เข้าใจและไม่กล้าต่อการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ความจำเพาะของวัย เช่น ความกระฉับกระเฉง ความว่องไว และข้อจำกัดทางด้านร่างกายหลายประการทางร่างกาย (สายตา รูปร่าง ความอ่อนเพลีย ปัญหาสุขภาพ ออฟฟิศซินโดรมฯ) มีผลต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานในรูปแบบดิจิทัลลดน้อยลง แม้ยังคงมีความชำนาญจากประสบการณ์

อย่างไรก็ตามในการบริหารงานของข้าราชการ ระบุให้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพและเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติราชการ ในมาตรา 75 ระบุว่า การให้ข้าราชการพลเรือนสามัญไปศึกษาต่อเพิ่มเติม ฝึกอบรม ดูงาน หรือ ปฏิบัติการวิจัยในประเทศ หรือ ต่างประเทศให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ ก.พ. กำหนด และ

มาตรา 76 ระบุว่า ให้ผู้บังคับบัญชาที่มีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติราชการของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาแต่งตั้งและเลื่อนขั้นเงินเดือน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.พ. กำหนด (พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 : 28) ซึ่งข้าราชการจะได้รับการประเมินประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าและการเลื่อนขั้นเงินเดือนจากหน่วยงานต้นสังกัดอันเป็นกลไกในการบริหารงานราชการ ทั้งนี้ พบว่าข้าราชการเองมีการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของตนเองด้วยเกณฑ์ด้านอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง เช่น การทำงานในกลุ่มงานพิธีการของราชการในกรุงเทพมหานคร ข้าราชการส่วนใหญ่ต้องสละเวลาส่วนตัว โดยเฉพาะเวลาแก่ครอบครัว เนื่องจากงานพิธีการจัดในวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ รวมถึงค่าตอบแทนที่ถือว่าไม่คุ้มค่ากับเวลาการทำงานที่หนักกว่ามาก กล่าวคือ ข้าราชการกลุ่มงานพิธีการ ส่วนบริหารกลาง สำนักงานเลขาธิการปลัดกรุงเทพมหานคร สะท้อนทัศนคติการเบิกจ่ายค่าล่วงเวลาของสำนักงานว่า ในการปฏิบัติงานราชการในกลุ่มงานพิธีการ ในความเป็นจริงต้องปฏิบัติงานนอกเวลาราชการเป็นประจำ ตามธรรมชาติของลักษณะงาน โดยในแต่ละวันต้องปฏิบัติงานล่วงเวลาหลายชั่วโมง แต่ในทางปฏิบัติระเบียบวิธีการเบิกจ่ายค่าล่วงเวลาสามารถเบิกจ่ายได้เพียงวันละ 2 ชั่วโมง ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติงานล่วงเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน รวมถึงวันหยุดราชการและวันหยุดนักขัตฤกษ์ที่คิดค่าล่วงเวลาแบบเหมาจ่าย 8 ชั่วโมง ต่อวัน แม้ว่าจะปฏิบัติจริงเกินเวลาก็ตาม ซึ่งข้าราชการเหล่านี้มักขอโอนย้ายออกจากกลุ่มงานพิธีการ (พิชญานา จันทรวิฑูวงศ์, 2562: 42) รวมถึงประเด็นการในโอกาสความก้าวหน้าของกลุ่มงานพิธีการที่ไม่มีเวลาในการฝึกอบรม เพราะต้องเตรียมการในการจัดงานพิธีการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าข้าราชการในกลุ่มงานพิธีการประสบกับปัญหาลักษณะงานที่มีรายละเอียดค่อนข้างมาก และต้องปฏิบัติงานล่วงเวลาทำให้ข้าราชการในกลุ่มงานพิธีการอยู่ในภาวะ “ภาระงานล้นมือ” ไม่สามารถปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จในเวลาราชการได้

3. ค่านิยมและทัศนคติต่อช่องว่างระหว่างชนรุ่น

การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานที่ดี มีสังคมการทำงานที่ดีจะทำให้การทำงานลุล่วงไปด้วยดี เพราะเราจะใช้เวลาอยู่ในที่ทำงานนาน หากเทียบกับช่วงเวลาอื่น ๆ ของชีวิต ดังนั้น การมีเพื่อนร่วมงานที่ดี สนับสนุนและคอยช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในองค์กร (สุชานันท์ พรหมจันทร์, 2566: 24) อย่างไรก็ตามพบว่าในสังคมปัจจุบัน จำนวนข้าราชการในหน่วยงานมีความกระจัดกระจายของช่วงวัย ก่อให้เกิดทัศนคติที่หลากหลายต่อช่องว่างระหว่างชนรุ่น ด้วยลักษณะการดำรงชีวิต วิธีการอบรมเลี้ยงดู และความทันสมัย ส่งผลให้ชนรุ่นมีกระบวนทัศน์และทัศนคติแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ชนรุ่น x มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานที่ยึดระเบียบแบบแผนมากกว่า ชนรุ่น y และ z โดย ชนรุ่น y จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีและยืนหยัดในกฎระเบียบได้ในระดับหนึ่ง ส่วน ชนรุ่น z จะสามารถปรับตัวต่อเทคโนโลยีได้ดีกว่าชนรุ่นอื่น แต่มักจะพยายามออกนอกขอบที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ตีความหรือสร้างขึ้นมา ส่งผลให้ชนรุ่น z สามารถปฏิบัติงานท่ามกลางความอิสระได้มากกว่า โดยเฉพาะการเรียนรู้ในโลกออนไลน์ การปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยลดภาระในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้สิ่งที่ น่าสนใจในชนรุ่น z ต่อการปฏิบัติราชการคือ การได้ทำงานอยู่ในองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ตรงตามตำแหน่งงานที่ทำ (วิสุทธิณี ธาณิรัตน์และคณะ, 2566 : 43) ซึ่งต่างกับทัศนคติของชนรุ่น x และ y บางส่วนที่คำนึงถึงการเรียนจบมีคุณวุฒิปริญญาตรี แต่มิได้วาดฝันอนาคตในตำแหน่งงานที่จะทำในอนาคต หรือในแง่หนึ่งคือทัศนคติแห่งการ

ปรับตัวที่ขึ้นรุ่น x และ y สามารถปฏิบัติงานได้หลากหลายไม่ยึดติดกับคุณวุฒิของตน ที่ไม่ใช่คุณวุฒิหลักหรือ ตำแหน่งงานหลักในหน่วยงาน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการลาออกและการโอนย้ายจากการปฏิบัติงานราชการ

การรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ร่วมงานกับองค์กรเป็นระยะเวลาอันยาวนานนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งองค์กรที่ดีจะสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมายได้ อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสินทรัพย์ที่มีคุณค่าและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับองค์กร ได้อย่างทรัพยากรบุคคล หากองค์กรไม่สามารถสร้างความมั่นคงในสายอาชีพ หรือสนับสนุนคุณภาพชีวิตและ ความสมดุลในการทำงานเพื่อรองรับและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความสามารถไว้ได้ องค์กรอาจต้อง ตระหนักและทบทวนตนเองเมื่อพบกับเหตุการณ์การเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคลากรที่มีคุณภาพลาออกและโอนย้าย และต้องศึกษามีปัจจัยด้านใดที่ส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความตั้งใจและตัดสินใจลาออกและโอนย้าย ดังนี้

1. ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการด้านความมั่นคงในอาชีพข้าราชการ

การลาออกของข้าราชการใกล้เกษียณที่เข้าร่วมโครงการเปลี่ยนเส้นทางชีวิต : เกษียณก่อนกำหนดของ หน่วยงานภาครัฐ ได้ข้อคิดเห็นว่า ผู้เข้าร่วมโครงการมีอายุ 50 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความรู้สึกเบื่อหน่ายในระบบ ราชการที่ไม่เป็นธรรม ไม่ปฏิบัติในลักษณะธรรมาภิบาล ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่รับฟังความเห็นของ ผู้ใต้บังคับบัญชา ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้บริหาร ค่าตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มกับงานที่ดำ ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี สมัยใหม่ปัญหาสุขภาพไม่ดี ต้องการไปประกอบอาชีพส่วนตัวที่ไม่ถูกบังคับ หรือมีอายุราชการเหลือไม่กี่ปีจึง ต้องการพักผ่อน และต้องการไปประกอบอาชีพอิสระที่รายได้มากกว่าหรือเท่าเดิมโดยที่ยังมีสิทธิได้เงินบำนาญอีก ด้วย (สถาบันพระปกเกล้า, 2553 : 41)

2. ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการด้านประสิทธิภาพการทำงาน

การลาออกจากระบบราชการและการโอนย้ายหน่วยงานของข้าราชการนั้นเกิดขึ้นทั้งที่สมัครใจและไม่ สมัครใจ ด้วยสาเหตุที่อาจเกิดได้หลายปัจจัย ซึ่งปัจจัยด้านประสิทธิภาพการทำงานเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อัตราการ ลาออกและโอนย้ายเพิ่มสูงขึ้น ประสิทธิภาพในการทำงานมีความสำคัญต่อการทำงานขององค์กรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานและเป็นการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ในตัวปัจเจกบุคคลให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร โดยการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรนั้นเป็นการช่วยสร้างประสิทธิภาพในการ ทำงาน และเกิดความก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงาน ซึ่งจะสอดคล้องกับการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่ภาครัฐวางแผนให้มีการสนับสนุนบุคลากรมีความตระหนักรู้ในการพัฒนาทักษะความสามารถใน การสื่อสารเพื่อการทำงานกับผู้อื่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หากคำนึงประสิทธิภาพในการทำงานที่อาจส่งผลการ ลาออกและการโอนย้ายจะคำนึงถึงปัจจัยแรงจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ 2 ปัจจัยของ เฟรดเดอริก เฮอร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) (Two Factor Theory) ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (อรณี ษา เติงณฤทธิศิริ, 2563) โดยบุคลากรจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

และเกิดความพึงพอใจในงาน ซึ่งเป็นปัจจัยจูงใจที่ทำให้ตัวบุคคลที่มีความกระตือรือร้น สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจในงานจนประสบความสำเร็จ และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ตนเอง ตลอดจนนำไปสู่ความก้าวหน้าในสายชีพ โดยค่าตอบแทนแสดงถึงปัจจัยค่าจุนหรือปัจจัยสุขอนามัยที่คอยรักษาให้แรงจูงใจของบุคลากรคงอยู่ตลอด อย่างไรก็ตามปัจจัยจูงใจและปัจจัยค่าจุนที่กล่าวข้างต้นเป็นปัจจัยหลักของประสิทธิภาพการทำงาน (พรณิดา คานา, 2562) ในเมื่อทั้งสองปัจจัยเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานนั้นสะท้อนถึงความตั้งใจในการลาออกของบุคลากร ดังนี้

2.1 ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการความก้าวหน้าในอาชีพ

ความก้าวหน้าในอาชีพ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการทำงาน โดยเปรียบเทียบความก้าวหน้าในอาชีพเหมือนถนนเส้นทางหนึ่งในการดำเนินชีวิต และเกิดการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ ไปสู่เส้นทางใหม่แห่งการพัฒนาและเปิดประสบการณ์การทำงานที่ดีกว่าและต่างจากเส้นทางเดิม โดยบุคลากรที่เริ่มเดินทางเส้นทางนี้มักวางแผนการเส้นทางอาชีพของตนเองเป็นเป้าหมายหนึ่งเพื่อสะท้อนการพัฒนาความรู้ความสามารถที่สามารถพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องและไม่มีสิ้นสุด แต่ที่น่ากังวลในปัจจุบัน กลับพบว่าความก้าวหน้าในอาชีพนั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการลาออก โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่บางกลุ่มที่มีพฤติกรรมการปฏิเสธการทำงานในระบบราชการ เพราะความเป็นธรรมชาติของคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการในการมองหาความก้าวหน้าในอาชีพ ความท้าทายในการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ และได้รับค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม (ชิตชนก ศรีรักษ์ และปัญญา ศรีสิงห์, 2563) โดยสภาพปัญหาการลาออกและโอนย้ายของบุคลากรในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงอัตราการลาออกและโอนย้ายที่สูงขึ้น โดยการศึกษาของ สุขานันท์ พรหมจันทร์, (2566) พบว่า บุคลากรที่มีเพศ และอายุต่างกัน มีแนวโน้มการลาออกที่แตกต่างกัน ซึ่งบุคลากรที่มีอายุมากมีความพันธ์ต่อการลาออกในระดับน้อยมาก เนื่องจากมีตำแหน่งที่สูง และมีความพึงพอใจในงานมากขึ้น และไม่ได้มีความคาดหวังหรือมองหาความก้าวหน้าในอาชีพ ในขณะที่บุคลากรที่มีอายุน้อยจะมีความพึงพอใจในงานน้อยกว่า มีความคาดหวัง และมองหาความก้าวหน้าในเส้นทางการทำงานที่มากกว่า อย่างไรก็ตาม การลาออกจากงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่แพ้เรื่องอื่นในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยบุคลากรที่มีคุณภาพสามารถออกจากงานได้ในหลายลักษณะโดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทางองค์กรกำลังเผชิญกับปัญหาขาดคนเก่ง ศักยภาพดีและมีคุณภาพ จนเกิดปัญหาที่เรียกว่า ปัญหาสมองไหล (Brain drain) หรือปัญหาบุคลากรระดับมันสมองได้ย้ายตนเองออกจากองค์กรเดิมไปอยู่องค์กรที่ดีกว่าและให้ความสำคัญทั้งความก้าวหน้าในอาชีพและค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม (สรวิศ ม่วงมิตร, 2564)

2.2 ปัจจัยการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการด้านค่าตอบแทน

ค่าตอบแทนและสวัสดิการอย่างเป็นธรรมยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการลาออกและโอนย้ายของบุคลากร การศึกษาของ (อัญญรี ตัญแมน, 2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลาออกของข้าราชการ กรณีศึกษากรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ พบว่า ข้าราชการมีความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับจากองค์กรไม่เหมาะสมกับปริมาณงานที่รับผิดชอบ และมีความรู้สึกถูกเอาเปรียบจากองค์กรจึงทำให้รู้สึกไม่พึงพอใจในงาน และเกิดความรู้สึกอยากลาออก หรือความตั้งใจในการตัดสินใจลาออกมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดความพึงพอใจใน ว่าด้วยความเชื่อที่บุคคลสามารถปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง เพราะบุคลากรมีความพึงพอใจกับสิ่ง

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน เช่น ความพึงพอใจในค่าตอบแทน งานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อนร่วมงาน และสภาพแวดล้อมขององค์กร และยังพบว่าค่าตอบแทนส่งผลต่อการตั้งใจลาออกของข้าราชการระดับมัธยมศึกษาให้ ออกจากราชการมากที่สุดด้วยประเด็นของค่าตอบแทนไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพ และการจัดสวัสดิการที่ไม่ดีพอ ตลอดจนการกำหนดค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม เพราะไม่ได้คำนึงถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบ และผลงานเป็นหลัก แต่คำนึงถึงจำนวนปีการศึกษาและประสบการณ์การทำงานที่มากกว่า (วรินทร์ การเติม, 2563 และ ปัทมาภรณ์ กุสุมภ, 2560)

เอกสารอ้างอิง

- กมล สมวิเชียร. (2509). ปัญญาชนกับประชาธิปไตยในประเทศไทย, 2509.pdf.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2565). การบริหารทรัพยากรบุคคล กรมการพัฒนาชุมชน. 2570.
- ชิดชนก ศรีรักษ์ และ ปัญญา ศรีสิงห์. (2563). Factors affecting the resignation and transfer of government officials of the Department of International Trade Promotion Abstract ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา. 308-322.
- ปัทมาภรณ์ กุสุมภ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจลาออกของข้าราชการ.
- พรณิดา คำนา. (2562). ปัจจัยเอื้อต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานสายสนับสนุนมหาวิทยาลัย ศิลปากร. 282.
- พิชญภา จันทรวิวัฒน์. (2562). สาเหตุและแนวโน้มการโอนย้ายของข้าราชการกรุงเทพมหานคร.
- วรินทร์ การเติม. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลาออกของพนักงานสายงานวิศวกรรม .
<https://current.ndl.go.jp/node/40435%0Ahttps://current.ndl.go.jp/>
- ธิดากานต์ สินจิตร. (2565). วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อการทำงานของข้าราชการทหาร สังกัดกรมเสนาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.
<http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/index.php/abstractData/viewIndex/691>
- พลอยไพลิน นะแก้ว. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดของข้าราชการศาลยุติธรรม. <http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/index.php/abstractData/viewIndex/611>
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551, 25, มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 22 ก. หน้า 1-51.
- ณัฐพล ใจจริง. (2556). กำเนิดประชาธิปไตยแบบอำนาจจำกัด : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (2475 - 2490). ขอฟันไฟ ในฟัน อันเหลือเชื่อ: ความเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิรูปกษัตริย์สยาม (พ.ศ. 2475 -2500). นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน. หน้า 103-134.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). *โครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ, 2553.pdf.*

- สรณานุภาพ, ส., & เหลืองประภัสร์, ว. (2560). การขยายตัวของระบบราชการไทยในสมัยระบอบสฤษดิ์ : ยุคความมั่นคงและการพัฒนา พ.ศ. 2501 - 2516 1.
- สรวิศ ม่วงมิตร. (2564). การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกของบุคลากรโรงพยาบาลชุมแพ จังหวัดขอนแก่น หน้า 1. 05, 1-18.
- สรนันท์ สรณานุภาพ และ วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2560) การขยายตัวของระบบราชการไทยในสมัยระบอบสฤษดิ์ : ยุคความมั่นคงและการพัฒนา พ.ศ. 2501-2561. วารสารการเมืองการปกครอง. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน. หน้า 282-307.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). โครงการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ. สถาบันพระปกเกล้า. <https://shorturl.asia/ZrOFq>
- สุชานันท์ พรหมจันทร์. (2566). การศึกษาสาเหตุความตั้งใจในการลาออกของพนักงานองค์การรัฐวิสาหกิจ. 282. หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2546). หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี 3 ต.ค.46.pdf.
- อรณิชา เต็งถนุสิทธิ์ศิริ. (2563). ทศนคติของพนักงานรุ่นใหม่ (Generation Y) ต่อการตัดสินใจท างานจนถึงเวลาเกษียณอายุในองค์การรัฐวิสาหกิจ : กรณีศึกษา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ส านักงานใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. 282.
- อภิวัฒน์ ทำบุญ (2562). แนวโน้มการลาออกและโอนย้ายของข้าราชการ: กรณีศึกษา กรมสรรพากร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:179617.
- อัญญูรี ต้อยแมน. (2562). Chula Digital Collections.
- Grigaliunas, B. S., & Herzberg, F. (1971). Relevancy in the test of motivator-hygiene theory. *Journal of Applied Psychology*, 55(1), 73-79. <https://doi.org/10.1037/h0030633>

(บทความวิชาการ)

การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร Adaptation and Human Resource Development in Digital Technology in Phibun Mangsahan Municipality

รจนา คำดีเกิด⁵⁵

Rojchana Kumdeekerd⁵⁶

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน เพื่อสนองนโยบายไทยแลนด์ 4.0 และพัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วมากขึ้น บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สิ่งเร้าให้เกิดการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร 2) ปัญหาการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร โดยใช้การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากการศึกษา พบว่า สิ่งเร้าที่ทำให้เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ ได้แก่ สิ่งเร้าภายนอก คือ นโยบายไทยแลนด์ 4.0 และนโยบายกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน ส่วนสิ่งเร้าภายใน คือ การขับเคลื่อนของนายกเทศมนตรี เพื่อพัฒนาเมืองพิบูลมังสาหารให้เป็น Smart city ทั้งนี้เมื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ บุคลากรมีปัญหการปรับตัวในช่วงแรก ได้แก่ การไม่เปิดใจยอมรับการใช้เทคโนโลยีของบุคลากรรุ่นเก่า และการขาดทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเทศบาลได้มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การสอนงานโดยผู้เชี่ยวชาญ การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ การสร้างกิจกรรมและบริการผ่านระบบดิจิทัล และการสร้างแรงจูงใจผ่านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์; เทคโนโลยีดิจิทัล; การปรับตัว

⁵⁵ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อีเมลล์ rojchana.k@ubu.ac.th

⁵⁶ Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University, Email: rojchana.k@ubu.ac.th

Abstract

The municipal government of Phibun Mangsahan has implemented digital technology in its operations to align with Thailand 4.0 policies and enhance the accuracy, convenience, and speed of municipal processes. This article aims to study 1) stimuli for the adaptation of digital technology in Phibun Mangsahan Municipality, 2) problems in the digital technology adaptation of personnel in Phibun Mangsahan Municipality, and 3) human resource development in digital technology in Phibun Mangsahan Municipality. The study utilized document analysis and interviews with key informants.

The findings reveal that external factors driving the Phibun Mangsahan municipal government to adopt digital technology include the Thailand 4.0 policy and initiatives from the Department of Local Administration promoting the use of digital technology in governance. Internally, the drive comes from the leadership of the mayor, who aims to develop Phibun Mangsahan into a smart city. However, when implementing digital technology, personnel had problems with adaptation in the early stages, namely the unwillingness to accept the use of technology by older personnel and a lack of digital skills. The municipal government addressed this by providing training workshops, hands-on learning, expert-led mentoring, intergenerational knowledge exchange, creating digital activities and services, and motivation through communication and performance appraisal.

Keywords: Human resource development, Digital technology, Adaptation

บทนำ

การปรับตัวของภาครัฐต่อการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงานได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมดิจิทัลโดยฉับพลัน (Digital Disruption) ซึ่งเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก มีงานวิชาการจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นว่าบริบทในการดำเนินการของภาครัฐได้เปลี่ยนแปลงไป โดยจะต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลมากยิ่งขึ้น รูปแบบบริการสาธารณะในอนาคตจะถูกออกแบบตามวิวัฒนาการของโลกาภิวัตน์ อินเทอร์เน็ต และแพลตฟอร์มดิจิทัลระดับโลก (Fishenden & Thompson, 2013)

ในขณะที่ภาครัฐของไทย มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ระบุถึงเป้าหมายในการสร้างภาครัฐที่มีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่างๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เพื่อให้สามารถติดต่อราชการได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส เสียค่าใช้จ่ายน้อย และตรวจสอบได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) นอกจากนี้ไทยยังมีการออกนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า (Value-Based Economy) ขับเคลื่อนอนาคตไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (ทำเนียบรัฐบาล, 2560) โดยหนึ่งในเป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาด้านดิจิทัล การนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์ โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น (กรมสรรพสามิต, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานในการส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองท้องถิ่น จึงตอบรับแนวนโยบาย และมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมองค์กรปกครองท้องถิ่นให้สามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการพัฒนาในยุคดิจิทัล และอำนวยความสะดวกในการพัฒนา Application เพื่อยกระดับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565) ที่ผ่านมามีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology) ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายระบบ อาทิเช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผน (e-Plan) ระบบบันทึกบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-LAAS) ระบบสารสนเทศการจัดการฐานข้อมูลเบี้ยยังชีพ ระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาท้องถิ่น โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน เป็นต้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559)

ในการนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องมีการปรับตัวในหลายด้าน ทั้งด้านความคิดดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล กระบวนการดิจิทัล ความรู้และทักษะดิจิทัล และวัฒนธรรมดิจิทัล ในการปรับตัวดังกล่าวยังพบปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาด้านทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุน (สุภาพรณ์ สีสุพรรณ และ อจิรภาส เพียรขุนทด, 2565) และความสามารถในการปรับตัวของบุคลากรต่อเทคโนโลยีมีความแตกต่างกัน (สุกัญญา มิตรเมฆ และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธ์, 2565) เป็นต้น

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี เป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยได้รับความคาดหวังจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน สอดคล้องตามแนวทางไทยแลนด์ 4.0 และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการพัฒนาในยุคดิจิทัล ตามแนวทางของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยในอดีต เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารจะมีลักษณะการดำเนินงานโดยใช้เอกสารเป็นส่วนมาก ทำให้มีความล่าช้า เทศบาลจึงได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน แก้ไขปัญหาความล่าช้า ความผิดพลาดของข้อมูล พัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วมากขึ้น โดยนายกเทศมนตรีมีความเชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล จึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาการทำงานด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลในงานด้านต่างๆ

ปัจจุบันได้มีการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานหลายส่วนงาน ทำให้บุคลากรของเทศบาลต้องมีการปรับตัว เนื่องจากบุคลากรบางส่วนเป็นผู้สูงอายุ ไม่มีความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี บุคลากรบางส่วนมีปัญหาสายตา และบางส่วนไม่เปิดใจในการเรียนรู้เทคโนโลยี เนื่องจากหมดไฟ อยู่ในวัยใกล้เกษียณ จึงมักผลักให้บุคลากรรุ่นใหม่ทำแทน นอกจากนี้ บุคลากรอื่นๆ เมื่อต้องเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยนำเทคโนโลยีเข้ามา ก็ไม่คุ้นชิน การเรียนรู้วิธีการทำงานแบบใหม่กลายเป็นภาระ ต้องอาศัยการปรับตัวอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงานของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร นำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานอย่างเป็นรูปธรรมในหลายด้าน ตัวอย่างเช่น การที่เทศบาลได้รับรางวัลท้องถิ่นดิจิทัล ประเภทยอดเยี่ยม ประจำปี 2565 จากระบบดิจิทัลแพลตฟอร์มวอร์รูมในการจัดการพื้นที่ประสบอุทกภัย และได้รับงบประมาณจากกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปีงบประมาณ 2566 จำนวน 36 ล้านบาท จึงทำให้ต้องเร่งให้มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และสนับสนุนให้บุคลากรสามารถปรับตัวในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้ศึกษาจึงต้องการศึกษาใน 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1) สิ่งเร้าให้เกิดการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร 2) ปัญหาการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร เพื่อให้สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ให้เกิดการพัฒนากิจการดำเนินงาน และสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนในระดับท้องถิ่นต่อไป

วิธีการศึกษา

ในการศึกษา “การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร” มีวิธีการในการหาข้อมูล ดังนี้

หนึ่ง การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจาก ข้อมูลในเว็บไซต์และข้อมูลเอกสารของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วิสัยทัศน์ พันธกิจ โครงสร้างองค์การ แผนอัตรากำลัง 3 ปี ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 แผนพัฒนาบุคลากร เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566 นโยบายการพัฒนาบุคลากรของนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร เป็นต้น

สอง การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ศูนย์เทคโนโลยีเทศบาลพิบูลมังสาหาร ตัวแทนของบุคลากรรุ่นเก่า และตัวแทนของบุคลากรรุ่นใหม่ เกี่ยวกับการปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้และการปรับตัวของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

ในอดีต การทำงานของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ยังมีการใช้เอกสารในการดำเนินงานเป็นส่วนมาก ทำให้มีขั้นตอนมาก ลำช้า ตรวจสอบยาก โดยเฉพาะบางส่วนงานที่มีเอกสารที่ต้องพิจารณาจำนวนมาก การตรวจสอบจากเอกสาร ตรวจสอบได้ไม่ทั่วถึง จึงเกิดปัญหาความล่าช้า อีกทั้ง การใช้เอกสารเกิดความสิ้นเปลืองในการทำงาน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการแพร่ระบาดของ Covid-19 ทำให้การทำงาน ทำได้ยาก ต้องคิดหาวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาด

ต่อมา นายกเทศมนตรี มีเป้าหมายในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้าน Data analytic และมีประสบการณ์เกี่ยวกับนวัตกรรมด้านดิจิทัล โดยได้เริ่มเก็บข้อมูลลงระบบสารสนเทศ ในช่วง 3 เดือนแรก มีการนำระบบเทคโนโลยีเข้ามาใช้ แม้ว่า เครื่องมือ และระบบอินเทอร์เน็ตของเทศบาลยังไม่มีความพร้อมนัก อีกทั้ง ยังพบปัญหาสำคัญคือ เทศบาลไม่มีนักวิชาการคอมพิวเตอร์ ต้องทำเรื่องขอเปิดบัญชีตำแหน่ง ซึ่งใช้เวลานาน นายกเทศมนตรีจึงแก้ไขปัญหาโดยการให้เจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี สามารถออกแบบและทำระบบงานออนไลน์ได้มาช่วยในเบื้องต้น

โดยในช่วงเริ่มแรกของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประมาณ ปี พ.ศ. 2564 เริ่มจากการนำระบบการแสดนลายนิ้วมือเพื่อเข้าออกงานมาใช้ การพัฒนาระบบสารบรรณ หรือ ระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-Office) การประชุมออนไลน์ และพัฒนาไปยังเรื่องอื่น ๆ เช่น ระบบแจ้งซ่อมออนไลน์ ระบบฐานข้อมูลโควิด 2019 ระบบสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ระดับปฐมวัย เป็นต้น

เมื่อสร้างระบบการทำงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลออกมาแล้ว เห็นว่าเกิดผลดีต่อการดำเนินงานในภาพรวม ผู้บริหารจึงมีความต้องการต่อยอดการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มเติม ปี พ.ศ.2565 นายกเทศมนตรี จึงได้เสนอของบประมาณจากกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และได้รับงบประมาณจากกองทุนเพื่อดำเนินการในปีงบประมาณ 2566 จำนวน 36 ล้านบาท โดยมีแผนงานของกองทุนที่จะต้องดำเนินการหลายกิจกรรม นายกเทศมนตรีจึงได้ประชุมคณะกรรมการบริหารของเทศบาล ในการจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารขึ้น เพื่อเป็นโครงสร้างรองรับการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว อีกทั้งมีการพิจารณาจ้างลูกจ้างตามภารกิจ 3 อัตรา เพื่อช่วยการทำงานตามภารกิจที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในปี พ.ศ.2565 ศูนย์เทคโนโลยีเทศบาลพิบูลมังสาหาร ได้สร้าง Plot งาน ในการสนับสนุนการทำงานของส่วนงานต่าง ๆ ทุกกองของเทศบาล ยกตัวอย่าง เช่น โครงการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริการประชาชนในงานด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม (SATA e-Service) ระบบแผนที่ภาษีออนไลน์ ระบบถังขยะออนไลน์ ฯลฯ ระบบดิจิทัลแพลตฟอร์มวอร์รูม มีช่องทางการติดต่อผ่าน Line ในชื่อ “เมืองพิบูล Line Connect” เพื่อประชาสัมพันธ์ แจ้งเตือน เฝ้าระวังน้ำท่วม สื่อสาร นัดหมายแจกถุงยังชีพ จนได้รับรางวัล ท้องถิ่นดิจิทัล ประจำปี 2565 ประเภท

ยอดเยี่ยม ระดับประเทศ เป็นต้น โดยในการวางระบบด้านเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าว มีการจ้างเหมาบริษัทเอกชน แบบเบ็ดเสร็จให้ทำ Platform ตามแนวคิด (concept) ที่นายกเทศมนตรีออกแบบไว้ โดยบริษัทที่จ้างเหมา มีการอบรมบุคลากรท้องถิ่นในการนำ Platform ไปใช้สนับสนุนการทำงานในแต่ละส่วนงาน โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทงาน

ปัญหาการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

เมื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2564 ถือเป็น การเปลี่ยนวิธีการทำงานของบุคลากร จึงทำให้บุคลากรรู้สึกไม่คุ้นชิน เพราะเคยชินกับการทำงานในรูปแบบเอกสาร มองว่าการทำงานรูปแบบใหม่เป็นการเพิ่มภาระ โดยเฉพาะ ในช่วงแรกต้องกรอกข้อมูลมาก เพื่อสร้างฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศ จึงถือว่าเป็นการเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานในรูปแบบใหม่ ไม่สามารถทำแบบเดิมได้ จึงมีลักษณะการเพิกเฉย เกียจงาน และรู้สึกไม่สะดวกใจในการปรับตัว เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่คุ้นเคย อีกทั้ง การเปลี่ยนระบบการลงชื่อเข้างานเป็นการสแกนลายนิ้วมือ เป็นการเพิ่มภาระกับงานบางอย่าง เช่น พนักงานจ้างเหมาตามภารกิจที่มีหน้าที่ทำความสะอาด หรือพนักงานเก็บขยะ ต้องทำงานแต่เช้ามืด ในจุดต่าง ๆ ของเมือง การมาสแกนลายนิ้วมือที่สำนักงาน จึงไม่สะดวก และเมื่อทำงานเสร็จ การมาสแกนลายนิ้วมือกลับก็ไม่เหมาะสม เนื่องจากภารกิจที่ทำเพิ่งแล้วเสร็จ อาจทำให้ร่างกายไม่สะดวก เป็นต้น

บุคลากรรุ่นเก่า อายุ 50-60 ปี ไม่มีพื้นฐานทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากนัก บุคลากรบางคนทำงานกับเทศบาลมากกว่า 30 ปี เริ่มต้นการทำงานด้วยการใช้พิมพ์ดีด กระจายไซ และเครื่องโรเนียว การใช้คอมพิวเตอร์แบบเก่า ก็เป็นการเปลี่ยนบริบทการทำงานมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อมีระบบงานออนไลน์ที่ซับซ้อนมากขึ้น จึงไม่ค่อยเข้าใจ และบางคนกังวลที่จะใช้ สามารถทำได้เพียงการพิมพ์พื้นฐาน มีการฝึกหัดใช้แอปพลิเคชัน Facebook Line เครื่องปริ้นท์ ได้ไม่นานมาก เคยชินกับการทำงานกับเอกสาร เมื่อต้องเชื่อมโยงระบบการทำงานกับระบบคอมพิวเตอร์ จึงไม่ถนัด ทำได้เพียงบางอย่าง อีกทั้ง หากทำงานกับหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานาน ก็ปวดตา ปวดคอ ปวดกล้ามเนื้อจากการนั่งกรอกข้อมูลเป็นเวลานาน เป็นต้น โดยในแต่ละตำแหน่งก็มีความแตกต่างกันของลักษณะงาน ถ้าเป็นบุคลากรรุ่นเก่าที่ตำแหน่งสูง การปรับตัวจะเร็วกว่า เพราะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะมีระบบอิเล็กทรอนิกส์มาให้ใช้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงค่อย ๆ พัฒนาได้ แต่ถ้าเป็นบุคลากรรุ่นเก่าที่ตำแหน่งไม่สูง เป็นลูกจ้างประจำหรือลูกจ้างทั่วไป จะทำงานในลักษณะเอกสาร หรือใช้แรงงานมากกว่า การมาฝึกใช้เทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ยากกว่า

ในเชิงของทัศนคติ ด้วยการที่บุคลากรรุ่นเก่าเข้าใจกลัวภัยเกษียณ จึงหมดไฟ ไม่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ ต่อด้านในใจไว้ก่อน และเกียจให้คนรุ่นใหม่ทำ โดยอ้างว่า คนรุ่นใหม่เข้าใจง่าย และทำเร็วกว่า จึงควรให้คนรุ่นใหม่ทำ ปัญหาการปรับตัวของบุคลากรจึงเกิดจากทั้งทัศนคติที่ไม่ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ และการไม่มีพื้นฐานทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน ทำให้การปรับตัวมาใช้เทคโนโลยี เป็นเรื่องยากสำหรับคนกลุ่มนี้ ดังบุคลากรท่านหนึ่ง ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“คนรุ่นใหม่เขาเก่ง เรียนรู้ไว ให้เขาทำจะดีกว่า เขาทำเร็ว แป็บเดียวก็เสร็จ เขาเข้าใจง่าย เราแก่แล้ว จะให้มาเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ มันยากแล้ว อีกไม่กี่ปี ก็เกษียณแล้ว”

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า คนรุ่นใหม่สามารถปรับตัวได้ดีกว่า แม้จะไม่คุ้นชินกับรูปแบบการทำงานใหม่ในช่วงแรก แต่ก็สามารถปรับตัวได้ โดยเฉพาะบุคลากรอายุประมาณ 20-30 ปี จะสามารถปรับตัวได้เร็ว ส่วนคนรุ่นเก่า มีทั้งส่วนที่เปิดใจเรียนรู้ โดยหากมีระบบใหม่เข้ามา จะให้คนรุ่นใหม่ไปเรียนรู้ก่อน แล้วค่อยกลับมาสอนให้กับคนรุ่นเก่า เพราะคนรุ่นใหม่จะเรียนรู้ได้เร็วกว่า ดังนั้น จึงมีการพยายามสอนและแลกเปลี่ยนกันระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า เพื่อให้เกิดการปรับตัวในการทำงานมากขึ้น โดยบุคลากรรุ่นใหม่ได้ช่วยสอนและเริ่มจูงใจจากการใช้แอปพลิเคชันพื้นฐาน Facebook หรือ Line สอนเทคนิคการถ่ายรูป การส่งไฟล์ข้อมูล การทำรายงานในระบบส่งผู้บังคับบัญชา การปรีนทำงาน เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรรุ่นเก่าค่อย ๆ เรียนรู้ และสนุกกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น หรือหากยังไม่เข้าใจก็จะขอให้เจ้าหน้าที่จากศูนย์เทคโนโลยีฯ ช่วยสอนหรืออธิบายเพิ่มเติม

ดังนั้น หากจะสรุปปัญหาการปรับตัวของบุคลากรท้องถิ่นด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จะสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การที่เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารไม่มีผู้มาบรรจุในนักวิชาการคอมพิวเตอร์ เนื่องจากรอการโอนย้ายหรือการบรรจุจากงานบริหารงานบุคคลกลางท้องถิ่น ซึ่งใช้เวลารอประมาณ 2 ปี ทำให้เทศบาลขาดกำลังคนหลักที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเทคโนโลยีให้กับเทศบาล

สอง การเพิกเฉยจากบุคลากรรุ่นเก่า ที่มีอายุประมาณ 50-60 ปี เนื่องจากเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ จึงมีบุคลากรที่มีอายุ 50-60 ปี อยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีปัญหาในการปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี โดยมองว่าเป็นเรื่องใหม่ ไม่มีความรู้และทักษะ ไม่เปิดใจที่จะเรียนรู้ เกี่ยงให้คนรุ่นใหม่ทำ เพราะเตรียมตัวในการเกษียณอายุแล้ว มองว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเรื่องยุ่งยาก หากลองทำก็กลัวจะทำผิด เพราะไม่เชี่ยวชาญ หรือบางคนมีปัญหาสุขภาพสายตา เป็นเบาหวาน เป็นอุปสรรคต่อการกรอกข้อมูล เป็นต้น ส่วนบุคลากรบางคนที่ยากเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้แล้วก็เห็นเป็นเรื่องยาก เพราะไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ

สาม บุคลากรรุ่นใหม่บางส่วน เมื่อต้องเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยนำเทคโนโลยีเข้ามา ในช่วงแรก ก็ไม่คุ้นชิน มองว่าเป็นภาระ ทำให้การทำงานต้องปรับตัว เช่น เปลี่ยนวิธีลงชื่อเข้าทำงานเป็นการสแกนนิ้วมือ หรือต้องกรอกข้อมูล สร้างฐานข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งต้องใช้เวลา เกิดความรู้สึกทำงานยากขึ้น ส่งผลต่อการขาดแรงจูงใจในการปรับการปฏิบัติงาน ต้องมีระยะเวลาในการปรับตัวเพื่อสามารถทำงานกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

จากปัญหาการปรับตัวของบุคลากรที่เกิดขึ้น นายกเทศมนตรีมีการประชุมผู้อำนวยการกองต่างๆ ได้แก่ ปลัดเทศบาล หัวหน้าสำนักปลัด ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และงบประมาณ ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการกองช่าง ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้อำนวยการกองวิชาการ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาแต่ละส่วนงาน ให้ดำเนินการสื่อสาร ทำความเข้าใจ ต่อบุคลากรภายใต้การบังคับบัญชา ในส่วนงานของตนเอง ให้บุคลากรทุกส่วนงานได้รับทราบว่าเป็นนโยบายสำคัญของผู้บริหาร

ทั้งนี้ นายกเทศมนตรี ยังมีการสอนงานให้กับผู้อำนวยการกองต่างๆ รวมถึงบุคลากรเองด้วย โดยจะมีการนัดหมายเป็นกลุ่มย่อย เช่น ให้ส่งตัวแทนจากกองต่าง ๆ กองละ 2-3 คน เพื่อเข้าร่วมการอบรมการใช้ระบบงานในแต่ละเรื่อง และนำไปถ่ายทอดต่อในส่วนของงานของตน หรือการสอนการใช้เทคโนโลยีให้กับสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งบางคนมีอายุถึง 70 ปี เพื่อสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ประสานงาน ต่าง ๆ ได้ เป็นต้น

นอกจากนั้น จากการได้รับรางวัลระดับประเทศ และมีการเข้ามาศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างๆ นายกเทศมนตรีและผู้อำนวยการกองได้สื่อสารให้เห็นความสำเร็จของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เช่น ทำให้งานเร็วขึ้น ง่ายขึ้น เทศบาลสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับภายนอกได้ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรในการพัฒนาการทำงานของตนเอง และมีการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนางานมากขึ้น

ในการได้รับรางวัล บุคลากรยังรู้สึกได้ด้วยตนเองว่า นายกเทศมนตรีเป็นคนสมัยใหม่ ที่ทำให้เทศบาลพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากสามารถของงบประมาณจากส่วนกลางได้ นำคนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถเข้ามา และพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงเป็นแรงบันดาลใจส่วนหนึ่งที่จะเรียนรู้การใช้ระบบเทคโนโลยีออนไลน์ในการทำงาน ดังบุคลากรท่านหนึ่ง ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“การได้รางวัล ทำให้มีคนมาดูงานที่เทศบาลเราเยอะเลย รับแขกตลอด นายเขาเป็นผู้นำสมัยใหม่ เก่งเทคโนโลยี ของบเก่ง เรียกว่าเทศบาลพัฒนาแบบก้าวกระโดดเลย เราก็พลอยได้เรียนรู้ไปด้วย...”

โดยหากจะสรุปแนวทางแก้ไขปัญหา และกลไกการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาล พิบูลมังสาหารแล้ว สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การวางแผนอัตรากำลังเพื่อพัฒนาบุคลากร โดยเทศบาลได้พัฒนาบุคลากรที่มีอยู่ให้สามารถต่อยอดในการออกแบบระบบ Platform ในการทำงานได้ แม้ว่าจะยังไม่มีนักวิชาการคอมพิวเตอร์โดยตรง เนื่องจากนายกเทศมนตรีมีประสบการณ์ในการสอนเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลในระดับมหาวิทยาลัยมาก่อน นอกจากนี้ เทศบาลยังพิจารณาจ้างลูกจ้างตามภารกิจเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มเติม โดยบุคลากรเหล่านี้จะเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ ที่จะช่วยออกแบบระบบและช่วยให้คำแนะนำในการปรับตัวต่อบุคลากรคนอื่น ๆ ในเทศบาล

สอง การพัฒนาบุคลากร เทศบาลมีการจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากร โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้กับบุคลากรต่างๆ เช่น การสอนงานเชิงปฏิบัติการ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญภายในเทศบาลช่วยสอนงาน ในการใช้ระบบออนไลน์ต่างๆ โดยแบ่งการสอน ตามกลุ่มงานที่เกี่ยวข้อง และให้บุคลากรเข้าร่วมการอบรมกับหน่วยงานภายนอกไปด้วย เมื่อมีระบบการดำเนินงานออนไลน์แบบใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องในการทำงาน นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยน สอนงานของคนรุ่นใหม่ที่เก่งด้านเทคโนโลยีให้กับคนรุ่นเก่า เพื่อเปลี่ยนทัศนคติ และพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลให้มากขึ้น

สาม ใช้ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเทศบาลจะให้ความสำคัญกับการพิจารณาทักษะทางด้านเทคโนโลยี ในตำแหน่งงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยี โดยให้อำนาจผู้บังคับบัญชาพิจารณาตามความเหมาะสมกับเนื้องาน

สี่ การพัฒนาบุคลากรผ่านการสร้างแรงจูงใจ โดยผู้บริหารจะมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบ เป้าหมายในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสร้างบริการที่ดีให้กับ ประชาชน ซึ่งผลงานที่ดี จะส่งผลต่อภาพลักษณ์ ชื่อเสียงของเทศบาลด้วย โดยเห็นได้ชัดจากการมาศึกษาดูงานจาก หน่วยงานภายนอก ทำให้บุคลากรเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน

การปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร

จากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จึงทำให้บุคลากรในส่วนงานต่างๆ ต้องมีการปรับตัวเพื่อให้มีขีดความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ ดังจะสรุปการปรับตัวดังกล่าวตามทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's adaptation model) ตามแผนภาพ

โดย ทฤษฎีการปรับตัวของรอย เป็นทฤษฎีที่อธิบายบุคคลเมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิต ว่า จะสามารถปรับตัวได้หรือไม่ โดยเริ่มอธิบายตั้งแต่สิ่งนำเข้า ที่ไปส่งผลกระทบต่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิ่งเร้า ซึ่งมีผลต่อบุคคลว่าจะเลือกที่จะปรับตัวหรือไม่ สิ่งเร้า นั้นจะส่งผลกระทบต่อระบบการควบคุมและการรับรู้ของบุคคลว่ามีปฏิกิริยาหรือความคิดเห็นอย่างไร จากนั้นมีการปรับตัวอย่างไรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน การปรับตัวด้านต่างๆ ดังกล่าว นับเป็นการปรับตัวหรือสิ่งนำออกที่ดีหรือไม่ หรือมีปัญหาการปรับตัวอย่างไร (เวียงพิงค์ ทวีพูน, ม.ป.ป.)

จากแผนภาพการปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จะเห็นได้ว่า การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกเทศบาล โดยสิ่งเร้าภายนอกเทศบาล ได้แก่ แผนนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องการให้ส่วนราชการได้นำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการดำเนินงาน โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นก็คาดหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินงาน ส่วนสิ่งเร้าภายในเทศบาลที่สำคัญคือ นายกเทศมนตรีที่ต้องการพัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart people เพื่อขับเคลื่อนเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารให้เป็น Smart city และการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำงานของเทศบาลที่มีการใช้เอกสารในการดำเนินงานเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีขั้นตอนมาก ล่าช้า ตรวจสอบยาก และส่งผลต่อการตรวจสอบการทำงานตามสายบังคับบัญชา นอกจากนี้ ผู้บังคับบัญชาในแต่ละส่วนงานที่ทำหน้าที่รับนโยบายจากนายกเทศมนตรีไปสื่อสาร ขับเคลื่อนและประเมินผล ก็ทำให้บุคลากรมีระดับการปรับตัวที่ต้องเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อรักษาสถานะในการทำงาน เมื่อบุคลากรได้รับสิ่งเร้าก็มีกระบวนการควบคุมด้วย 2 ระบบ คือ ระบบการควบคุมที่เป็นปฏิกิริยาตอบรับหรือต่อต้านต่อการใช้เทคโนโลยีของบุคลากร และระบบการรับรู้ที่เป็นความคิดเห็น เช่น เห็นว่ามีประโยชน์ เห็นว่าเพิ่มภาระ ระบบการรับรู้ที่เป็นความรู้สึก เช่น ความไม่ชิน ความชอบ ผินใจ เป็นต้น

ทั้งนี้ การปรับตัวของบุคลากรจะมี 4 ประเภท คือ

หนึ่ง การปรับตัวทางร่างกาย เช่น ต้องกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ต้องใช้กล้ามเนื้อ สายตา ในการฝึกใช้งานเทคโนโลยีให้เกิดความเคยชิน

สอง การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ เช่น ความเครียด ความกังวล ความกดดัน จากการต้องใช้ระบบเทคโนโลยี หรือความรู้สึกท้อแท้ สุนุกที่ได้ทำสิ่งใหม่ ได้ลองแอปพลิเคชันใหม่ ๆ

สาม การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ ที่บุคลากรต้องปรับตัวด้วยหน้าที่การเป็นสมาชิกองค์กรที่ต้องขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ ตามแนวนโยบายผู้บริหาร หน้าที่ที่ต้องทำตามตำแหน่งงานเพื่อขับเคลื่อนงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และหน้าที่ของการเป็นผู้เรียนรู้ ที่ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ระบบใหม่ จากผู้เชี่ยวชาญ

สี่ การปรับตัวด้านการพึ่งพาหะหว่างกัน การปรับตัวต่อเทคโนโลยีทำให้บุคลากรต้องพึ่งพิงกันมากขึ้น ทั้งการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ การพึ่งพาคนรุ่นใหม่ เพื่อนร่วมงาน การพึ่งพาผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา ในการสอนงานและให้คำแนะนำในการพัฒนาตนเอง ซึ่งเมื่อการปรับตัวในด้านต่างๆ เกิดขึ้น

ผลของการปรับตัวก็มีทั้งการปรับตัวได้ดี ที่คนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีได้เร็ว หรือคนรุ่นเก่าทดลองฝึกจากเทคโนโลยีง่าย ๆ ส่วนการปรับตัวที่ไม่ดี หรือ การมีปัญหาในการปรับตัว สะท้อนจาก การเพิกเฉย ต่อด้านปฏิเสศ เกียงงาน การผลัดผ่อน การอ้างเหตุผลที่จะไม่ทำ เป็นต้น

ภาพที่ 1 การปรับตัวด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรเทศบาลเมืองพิบูลมิ่งสาหราร ตามทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's adaptation model)

สรุปและอภิปราย

สรุป

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงาน เพื่อสนองนโยบายภาครัฐ ไทยแลนด์ 4.0 และแก้ไขปัญหาความล่าช้า ความผิดพลาดของข้อมูล พัฒนาการดำเนินงานของเทศบาลให้มีความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วมากขึ้น โดยนายกเทศมนตรีมีความเชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลจึงได้นำมาใช้ในแต่ละส่วนงานของเทศบาล อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ส่งผลต่อการปรับตัวของบุคลากร เนื่องจากเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ จึงมีบุคลากรที่มีอายุ 50-60 ปี อยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีปัญหาในการปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี โดยมองว่าเป็นเรื่องใหม่ ไม่มีความรู้และทักษะ เกียงให้คนรุ่นใหม่ทำ ไม่เปิดใจที่จะเรียนรู้ เนื่องจากเตรียมตัวในการเกษียณอายุแล้ว บุคลากรบางคนที่ยากเรียนรู้ เมื่อเรียนรู้แล้วก็เป็นเรื่องยาก เพราะไม่คุ้นชิน หรือบางคนมีปัญหาสุขภาพสายตา เป็นอุปสรรคต่อการกรอกข้อมูล ส่วนบุคลากรในช่วงวัยอื่นๆ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในช่วงแรก ทำให้การทำงานต้องปรับตัว เช่น เปลี่ยนวิธีลงชื่อเข้าทำงานเป็นการสแกนนิ้วมือ หรือต้องกรอกข้อมูล สร้างฐานข้อมูลจำนวนมาก ซึ่งต้องใช้เวลา บางคนอาจมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก และเพิ่มภาระ ส่งผลต่อความรู้สึกและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และต้องมีระยะเวลาในการปรับตัวเพื่อสามารถทำงานกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้

เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารจึงมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถปรับตัวได้ โดยให้ผู้บังคับบัญชาในส่วนงานสื่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงาน ซึ่งจะทำให้สามารถทำงานได้สะดวกรวดเร็วขึ้น สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนได้มากขึ้น เทศบาลมีการตั้งศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีประจำศูนย์ดังกล่าว ทั้งนี้จะมีการสอนงานการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนายกเทศมนตรีเป็นผู้สอนเอง เจ้าหน้าที่ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลเป็นผู้สอน และคนรุ่นใหม่สอนให้กับคนรุ่นเก่าในแต่ละส่วนงาน นอกจากนี้ ยังมีการสร้างกิจกรรมและบริการผ่านระบบดิจิทัลให้มากขึ้น การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง และการสร้างแรงจูงใจผ่านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และการประเมินผล การปฏิบัติงานเป็นสิ่งสร้างแรงจูงใจ

อภิปราย

จากการศึกษา “การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร” ผู้ศึกษาสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

หนึ่ง ผู้บริหาร โดยเฉพาะนายกเทศมนตรี มีผลอย่างมากในการสร้างการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในแง่ของการผลักดันให้เป็นเรื่องสำคัญขององค์กร การสนับสนุนงบประมาณหรือหาแหล่งงบประมาณภายนอก การผลักดันกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร และการสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลง

สอง ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี มีบทบาทอย่างมากในการลดความกังวลในการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล โดยในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่ของศูนย์เทคโนโลยีของเทศบาล จะมีกลยุทธ์ในการให้บุคลากรต่างๆ เรียนรู้จาก

เทคโนโลยีไกล่ตัวก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นชิน เช่น การพัฒนาระบบ Line Connect ในการสื่อสาร และรายงานการทำงาน จากนั้น จึงให้เรียนรู้เรื่องที่ยากขึ้น เป็นลำดับต่อไป

สาม การเรียนรู้ระหว่างรุ่น (Generation) ของบุคลากร ทำให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการพัฒนาบุคลากรที่ดีขึ้น โดยคนรุ่นใหม่ในองค์กร ควรมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมเทคโนโลยีดิจิทัลกับการทำงานใน ส่วนงาน และสอนงานให้กับคนรุ่นเก่า ให้สามารถปรับตัวในการทำงานได้ภายใต้บริบทการทำงานแบบใหม่ได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา “การปรับตัวและการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในเทศบาลเมืองพิบูลมั่งสาร” ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

หนึ่ง การปรับตัวของบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับวัฒนธรรมองค์กร ดังนั้น ต้องสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ทั้งเป้าหมาย แผนงาน การบังคับบัญชา ที่เป็นทางการ และการสร้างแรงจูงใจ และสภาพแวดล้อมการทำงาน เพื่อนร่วมงาน กิจกรรมขององค์กร ซึ่งควรเป็นการผลักดันในทุกระดับ

สอง โครงสร้างองค์กรมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล เช่น การตั้งศูนย์ด้านเทคโนโลยีขององค์กร การรับบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี การวางโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี ระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์ เทคโนโลยีเหล่านั้นเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงาน

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

บทความนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาในการให้ข้อมูลจากผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลเมืองพิบูลมั่งสาร จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 6 ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายกเทศมนตรี และนักทรัพยากรบุคคล ในการอำนวยความสะดวกและให้ข้อมูล ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นอกจากนั้น ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. บุญอนันต์ พิณภัทรพงษ์ ผู้อำนวยการหลักสูตร ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการเก็บข้อมูลและเขียนบทความให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะ เป็นประโยชน์ในการสร้างแนวทางการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงาน และสร้างบริการสาธารณะที่ดีต่อประชาชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง References

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). ส่งเสริมไอทีสู่ อปท. เพื่อบริการประชาชน. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2016/9/2188_5885.pdf

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2565). ทิศทางกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2566. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.dla.go.th/servlet/DLAServlet?visit=mission>
- กรมสรรพสามิต. (ม.ป.ป.). Thailand 4.0 คืออะไร นโยบายนี้จะช่วยพัฒนาประเทศของเราได้อย่างไร. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.excise.go.th/cs/groups/public/documents/document/dwnt/mjgy/~edisp/uatucm282681.pdf>
- ทำเนียบรัฐบาล. (2560). Thailand 4.0 ขับเคลื่อนอนาคตสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก <https://spm.thaigov.go.th/FILEROOM/spm-thaigov/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000368.PDF>
- เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร (2564). แผนพัฒนาบุคลากร เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ.2564-2566. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก https://phibuncity.go.th/?page_id=7666
- เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2564). รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปีงบประมาณ 2564. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566 จาก, https://phibuncity.go.th/?page_id=7666
- เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2565). รายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลประจำปีงบประมาณ 2565. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก https://phibuncity.go.th/?page_id=7666
- เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570) เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2566, จาก <https://phibuncity.go.th/?p=11822>
- เวียงพิงค์ ทวีพูน. ม.ป.ป. ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (THE ROY ADAPTATION MODEL). สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566, จาก <http://blog.bru.ac.th/wp-content/uploads/bp-attachments/24796/%E0%B8%97%E0%B8%A4%E0%B8%A9%E0%B8%8E%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%A2-ppt-wiangping.pdf>
- สุกัญญา มิตรเมฆ และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธ์. (2565). การปรับตัวของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชุมพร ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0. การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 13. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2566, จาก [https://www.hu.ac.th/Conference/conference2022/proceedings/doc/06%20%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C/2-So-027%20\(988%20-%201004\).pdf](https://www.hu.ac.th/Conference/conference2022/proceedings/doc/06%20%E0%B8%AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C/2-So-027%20(988%20-%201004).pdf)

สุภาภรณ์ สีสุพรรณ และอจิรภาส เพียรขุนทด. (2565). วัฒนธรรมปรับตัวเพื่อไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล

กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(8), 246-264.

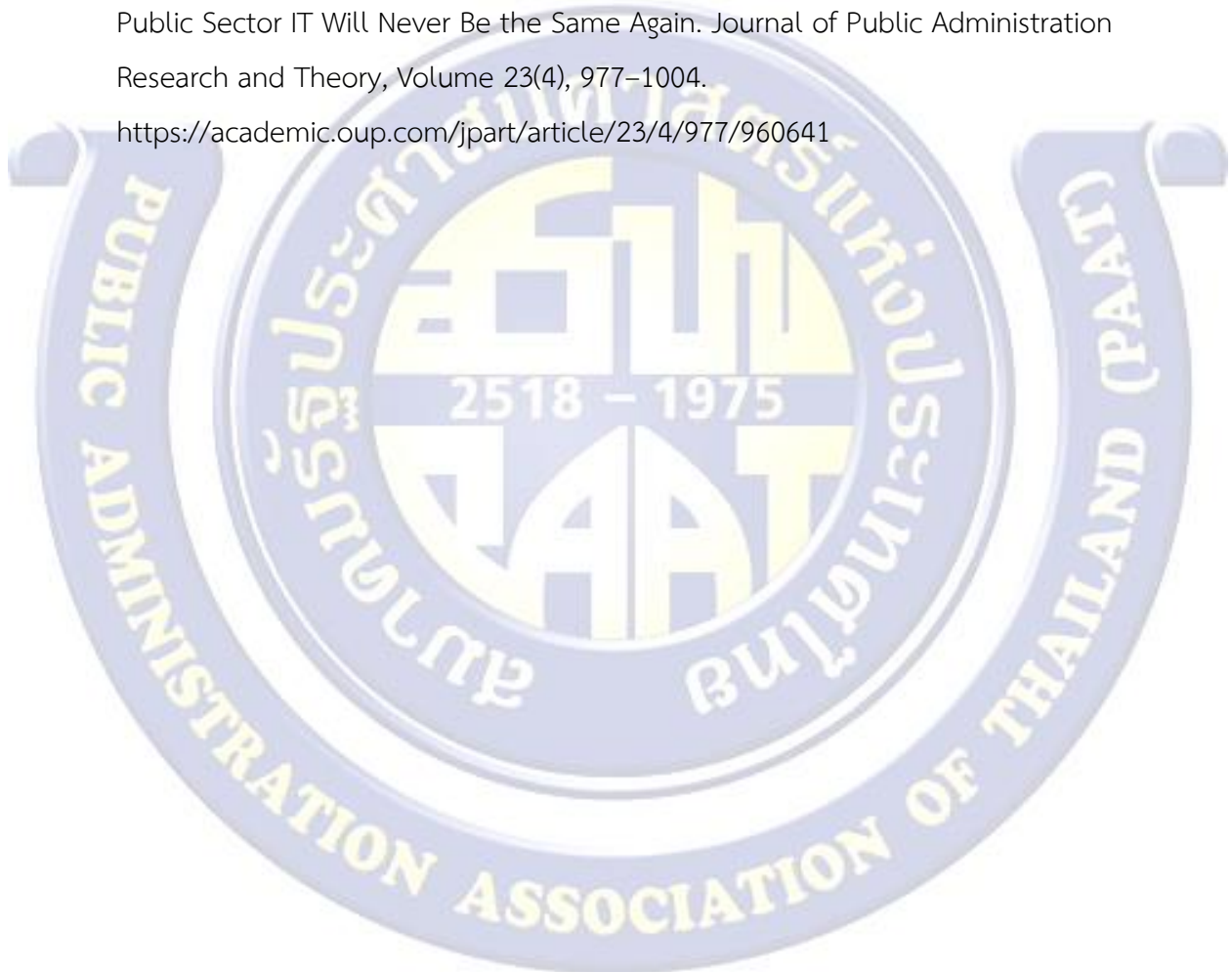
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. สืบค้นเมื่อ 10

ตุลาคม 2566, จาก http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/06/NS_PlanOct2018.pdf

Fishenden, J., Thompson, M. (2013). Digital Government, Open Architecture, and Innovation: Why

Public Sector IT Will Never Be the Same Again. *Journal of Public Administration Research and Theory*, Volume 23(4), 977-1004.

<https://academic.oup.com/jpart/article/23/4/977/960641>

(บทความวิชาการ)

หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่

Ethical principles and human resource management in the modern government sector

ปนัดดา บุญเถื่อน¹, วาหรัถน์ คุ่มประดิษฐ์², ฐิตินันท์ ดวงมาก³, พัสกร สอนหนองนา⁴,
สราวุฒิ รอดเขียน⁵ และธนิษฐา โรจนตระกูล⁶

Panadda Boontauen¹, Watharat Khumpidit², Thitinan Dungmak³, Patsakorn Sonnongna⁴, Sarawut
rodkean⁵ Tanastha Roanatrakul⁶

สังกัด หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000

Public Administration, Faculty of Social Sciences and Local Development

Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000

Panadda.bo@psru.ac.th¹, watharat.k@psru.ac.th², Thitinan.d@psru.ac.th³,

patsakom.so@psru.ac.th⁴, sarawut.ro@psru.ac.th⁵, tanastha.r@psru.ac.th⁶

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งเน้นนำเสนอเรื่อง 1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่
2. จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎีของหลัก
จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ 2) เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในการนำหลักจริยธรรมมา
ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 3) เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของหลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้กับ
ผู้บริหารและบุคลากรภายในภาครัฐ เพื่อที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคศตวรรษที่ 21
ผลการศึกษา พบว่ากระบวนการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญได้แก่ การสรรหา
และคัดเลือก การพัฒนาศักยภาพ การจัดสวัสดิการและผลตอบแทน การจูงใจ และมีหลักการที่เหมาะสมสำหรับ
นำมาปรับใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้แก่ 1.หลักสังคหวัตถุ 2.มรรค 8 3.หลักอิทธิบาท 4 4.หลัก
พรหมวิหาร 4 การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคใหม่นั้นหากผู้บริหารนำหลักจริยธรรมเข้ามาบริหารในฝ่ายต่างๆ จะ
ทำให้การบริหารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ และได้บุคลากรที่มีคุณภาพจะทำให้งานเกิดประสิทธิผล

คำสำคัญ: หลักจริยธรรม ; การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐยุคใหม่

Abstract

This academic article focuses on 1. New public organizational management 2. Principles of human resource management with three objectives: 1) to review the concept Theory of ethical principles and human resource management in the modern public sector. 2) To see the importance of applying ethical principles in human resource management. 3) To disseminate knowledge of ethical principles and human resource management to Executives and personnel within the government sector in order to be applied to human resource management in the 21st century The results of the study found that the human resource management process consists of 4 important principles include: Recruitment and selection potential development Providing welfare and compensation, incentives and there are principles suitable for application in human resource management in the organization, including: 1. Principles of Sangha Vatthu 4 2. The Eightfold Path 3. Principles of Iddhipada 4. Principles of Brahmavihara 4 Human resource management in the modern era, if executives bring ethical principles into management in various departments It will make the management within the organization efficient. And getting qualified personnel will make the work more effective.

Keywords: Ethical principles; Human resource management in the modern government sector

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่ายิ่งของสังคมและประเทศชาติ ประเทศใดที่มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แล้ว ประเทศนั้นก็เจริญก้าวหน้า มีความมั่งคั่งและมั่นคง ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองและทางสังคมแต่ถ้าหากประเทศใดขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าหรือไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติได้ ประเทศก็พัฒนาไปได้ยาก ความเจริญหรือความล้าหลังของประเทศจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนา ปัจจัยอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมก็มาจากทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น ประเทศต่าง ๆ จึงมุ่งหวังที่จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ

ในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ทุกองค์กรหันมาใส่ใจในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะนี่คือพลังสำคัญที่จะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและก้าวไปข้างหน้าได้อย่างไร้ขีดจำกัด การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ดีไม่ใช่การให้ความสำคัญที่เรื่องอัตราจ้างเพียงอย่างเดียว แต่ควรหันมาใส่ใจบุคลากรในองค์กร โดยการใช้หลักจริยธรรมมาช่วยบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน เพราะทุกคนต้องการความก้าวหน้าและพัฒนาศักยภาพในชีวิตเหมือนกัน เนื่องจากทุกองค์กรต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาร่วมงาน จึงจำเป็นที่ทุกองค์กรจะต้องมีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดแนวปฏิบัติในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และผู้บริหารควรจะมียึดหลักจริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากจริยธรรมของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีจริยธรรมและมีคุณธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การบริหารงานภายในองค์กร รวมถึงจริยธรรมในตัวของพนักงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมีจริยธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรโดยยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมกัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) หมายถึง กลยุทธ์หรือกระบวนการที่องค์กรใช้ในการตามหาและจัดสรรทรัพยากรมนุษย์ตามคุณสมบัติที่ทรัพยากรมี เพื่อดึงเอาศักยภาพสูงสุดมาขับเคลื่อนองค์กร โดยในแต่ละองค์กรจะมีการเสริมศักยภาพหรือความสามารถต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถ การดูแลสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ หรือสิทธิประโยชน์อื่นๆ ภายใต้ทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสม

ดังนั้นจริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น มีความสำคัญต่อองค์กร เพราะช่วยให้องค์กรสามารถสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ตรงตามความต้องการขององค์กร สามารถใช้บุคลากรได้อย่างเต็มสมรรถภาพและศักยภาพ สามารถผสมผสานนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับแผน และสามารถพัฒนานโยบายด้านบุคลากร ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์กรได้ โดยเทคนิคในการสรรหาคัดเลือกนั้น ไม่ใช่เพียงแค่วิธีการค้นหาบุคลากรในจำนวนที่ต้องการเท่านั้น แต่จะต้องสำรวจ หรือค้นหาบุคลากรที่มีทักษะที่จำเป็น มีประสบการณ์ มีพฤติกรรมที่เหมาะสม และสามารถเข้ากับวัฒนธรรมขององค์กรได้ ผู้ที่ทำหน้าที่สรรหา คัดเลือกไม่ควรคำนึงถึงเฉพาะเกณฑ์การคัดเลือกที่เกี่ยวข้องกับงานเท่านั้น แต่ควรคำนึงว่าเกณฑ์การคัดเลือกนั้น สอดคล้อง

กับกลยุทธ์และวัฒนธรรมขององค์การด้วยหรือไม่ องค์การใดที่มีกระบวนการสรรหาอย่างเป็นระบบ และมีความยุติธรรม ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้้องค์การดังกล่าว เกิดวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในองค์การที่ดี เพราะจะได้บุคลากรที่มีความต้องการที่จะเข้ามาทำงานให้กับองค์การอย่างแท้จริง มีความมานะ อดทนเพื่อที่จะสร้าง ผลงานให้ออกมาดี เป็นบุคลากรที่ดี ส่งผลให้องค์การมีศักยภาพและความมั่นคงในระยะยาวอย่างแน่นอน

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่

จากกระแสนิยมที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการบริหารจัดการในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจ รัฐวิสาหกิจ กระทบหน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา ต่างได้รับอิทธิพลจากกระแสนิยมจนต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการของตนเองเพื่อให้สามารถแข่งขันและสร้างความเติบโตขององค์การ ในส่วนภาครัฐ และสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับการบริหารจัดการขององค์การของตนเองในด้านการให้บริการเช่นกัน เพื่อสนองต่อความต้องการของภาคเอกชนที่เริ่มสูงขึ้น ในยุคของทุนนิยมนี้เอง องค์การที่มีทุนมากกว่านั้นจะมีความได้เปรียบเหนือกว่าองค์การอื่น และหลังจากปลายศตวรรษที่ 20 แนวคิดเรื่องทุนในการดำเนินการได้ถูกตีความมากกว่าความหมายเรื่องของการเงิน ทรัพยากร การบริหารจัดการ และเทคโนโลยี แต่ได้เริ่มให้ความสำคัญต่อบุคลากรมากขึ้นและถือเป็นทุนสำคัญขององค์การในการสร้างความได้เปรียบในการดำเนินงาน มีนักคิดหลายท่านเรียกบุคลากรแนวคิดนี้ว่า "Human Capital" หรือ ทุนมนุษย์ สำหรับนักเศรษฐศาสตร์มองว่าทุนมนุษย์คือ การรวมของทักษะ ความรู้ สุขภาพ และค่านิยมในตัวคนคนหนึ่งซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นการลงทุนหรือการจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับบุคลากร ทั้งการศึกษาการฝึกอบรม สวัสดิการ และอื่นๆ ถือเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนคือรายได้ขององค์การ

การบริหารจัดการทุนมนุษย์ (Human Capital Management - HCM) คือ การบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณภาพและผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งเป็นการรวมกิจกรรมอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การกำหนดและสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถดีที่สุดใน (talent) การรักษาบุคลากร การพัฒนาและจูงใจให้บุคลากรแสดงศักยภาพสูงสุดของตนเองได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทุนมนุษย์จำเป็นต้องมีแนวคิดที่สร้างสรรค์ มีแรงขับ ความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญต่อการมุ่งสู่ความสำเร็จที่เป็นเลิศ ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการจัดการที่ผู้บริหารทุกระดับในองค์การจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคนี้จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารทุกระดับที่ต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับนักทรัพยากรมนุษย์ในองค์การของตนเอง เพื่อวางแผนและดำเนินการเพื่อสร้างบุคลากรที่มีศักยภาพและสร้างผลผลิตสูงสุดให้กับองค์การ นอกจากนี้ การมองบุคลากรในเชิงของการเป็นทุนเพื่อสร้างรายได้และความเติบโตขององค์การแล้ว แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์เริ่มให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นปัจเจกบุคคล (individual) แทนการบริหารจัดการแบบกลุ่ม ซึ่งมีการปฏิบัติและการกำหนดผลตอบแทนในลักษณะเหมือนกันที่มีความสะดวกต่อผู้ดำเนินการ แต่ไม่สามารถตอบสนองและสร้างความพึงพอใจของบุคลากรที่มีความแตกต่างกันได้ โดยเฉพาะอาจ

ไม่สามารถจูงใจและรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูงขององค์กรไว้ได้ เพราะองค์กรไม่สามารถกำหนดผลตอบแทนในระดับที่บุคลากรที่มีศักยภาพสูงเกิดความพอใจ หากยังคงแนวคิดที่จะให้ในลักษณะเท่ากันเพื่อความยุติธรรมอีกต่อไป แนวคิดเรื่องการบริหารแบบปัจเจกบุคคลนี้ทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติหลายประการได้แก่

1. การสรรหาและคัดเลือก

การสรรหาและคัดเลือกจะมุ่งเน้นการคัดเลือกบุคลากรที่มีศักยภาพสูง หรือมี ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามทิศทางที่องค์กรต้องการ คุณสมบัติของพนักงานจะถูกกำหนดพร้อมกับแหล่งการสรรหาที่เฉพาะเจาะจง เช่น สถาบันการศึกษาที่มีสาขาวิชาที่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้คุณสมบัติที่มีความหลากหลายทั้งในเรื่องความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในธุรกิจจะได้รับความสนใจมากขึ้น

2. การพัฒนาศักยภาพ

การพัฒนาจะมุ่งเน้นการพัฒนาจากบุคลากรที่มีความชำนาญและความสามารถเฉพาะด้าน เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างทักษะหลากหลาย (multi-skilled) โดยผ่านการวิเคราะห์ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอย่างเป็นระบบ วิธีการพัฒนาจะใช้เทคโนโลยีมากขึ้น และผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านหลักสูตรต่างๆ ที่จัดทำไว้ รวมทั้งการจัดการจัดการบริหารความรู้ (knowledge management) ผู้บริหาร หัวหน้างาน และพนักงาน จะมีบทบาทร่วมกันมากขึ้นในการกำหนดเนื้อหาและวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับพนักงานแต่ละคน ผู้บริหารและหัวหน้างานมีบทบาทในการเป็นผู้สอนแนะ (coaching) พร้อมกับการส่งเสริมให้ พนักงานเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. การจัดสวัสดิการและผลตอบแทน

ผลประโยชน์ตอบแทนจะถูกออกแบบเพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการจูงใจเฉพาะบุคคล ซึ่งมีความต้องการและคุณลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน การจัดสวัสดิการแบบคาเฟ่ ที่เรีย (cafeteria) ที่กำหนดงบประมาณของแต่ละบุคคล และให้พนักงานเลือกประเภทสวัสดิการที่ต้องการด้วยตนเอง เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น นอกจากนี้การบริหารผลตอบแทนจะเชื่อมโยงกับการบริหารผลการปฏิบัติงานมากขึ้น

4. การจูงใจ

การจัดสวัสดิการด้านการศึกษาต่อในระดับสูง การฝึกอบรม และผลตอบแทนที่จูงใจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่บุคลากรให้ความสนใจ รวมทั้งการบริหารจัดการที่ให้พนักงานมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคนรุ่นใหม่ซึ่งมีความคิดเห็นและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง(รัฐภา อสิสนธิสกุล, 2556)

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรมจริยธรรม คือ หลักแห่งความประพฤติ หรือแนวทางการปฏิบัติ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติจนให้เป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม จริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติดีงามสำหรับทุกคนในสังคม ถ้าเป็นข้อปฏิบัติทั่วไป เรียกว่า จริยธรรม ถ้าเป็นข้อควรประพฤติที่มีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า ศีลธรรม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จริยธรรมอิงอยู่

กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่ที่จริงนั้นยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี แม้นักปราชญ์คนสำคัญ เช่น อริสโตเติล คานท์ มหาตมะคานธี ก็มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนจำนวนหนึ่ง จากทัศนะของพระเมธีธรรมภรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าจริยธรรมไม่แยกเด็ดขาดจากศีลธรรม แต่มีความหมายกว้างกว่าศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยความประพฤติชอบ ส่วนจริยธรรมหมายถึง หลักแห่งความประพฤติดีประพฤติชอบอันวางรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญาและขนบธรรมเนียมประเพณี ท่านผู้นี้มองจริยธรรมในฐานะที่เป็นระบบ อันมีศีลธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญ แต่ก็มีแนวคิดปรัชญา ค่านิยม ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า คำว่าคุณธรรม จริยธรรม สองคำนี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกันในด้านคุณงามความดี กล่าวคือ จริยธรรมคือความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกายและวาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข สงบ เยือกเย็น จริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ผู้มีความประพฤติดีงามอย่างแท้จริงจะต้องเป็นผู้มีความรู้สึกลงใจในคุณค่าของคุณธรรม คือ มี “คุณธรรม” อยู่ในจิตใจหรืออาจกล่าวได้ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติเป็นพฤติกรรมภายนอก ส่วนคุณธรรมเป็นสภาพคุณงามความดีภายในจิตใจ ซึ่งทั้งสองส่วนต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและวาจา นั้น ย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์และเป็นไปตามความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจและสติปัญญา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลจึงต้องพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ควบคู่กันไป คือ การพัฒนาด้านสติปัญญา ด้านจิตใจและด้านพฤติกรรม (ราเชนทร์ พิพัฒนกุล, 2562)

ความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management: HRM) เดิมเรียกกันว่าการบริหารงานบุคคล (Personnel Management) แต่เมื่อโลกธุรกิจปัจจุบันมีความเจริญเติบโตขยายตัวมากขึ้น กรอบแนวคิดด้านงานบุคคลจึงจำเป็นต้องขยายและพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่าบุคลากรในองค์กรเป็นเพียงผู้รับคำสั่งตามที่ mongหมายเท่านั้น ในบทบาทใหม่บุคลากรมีฐานะเป็นทรัพยากรขององค์กร หรือในปัจจุบันเรียกว่า “ทุนมนุษย์” ที่มีส่วนร่วมส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาระงานต่างๆ ขององค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความสำเร็จ ความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์กร ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญยิ่งต่อองค์กร ในส่วนของความหมายตามที่นักวิชาการให้ไว้ มีดังนี้

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ดำเนินการสรรหาคัดเลือก และบรรจุบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้า ปฏิบัติงานในองค์กรพร้อมทั้งใส่ใจพัฒนา บำรุงรักษาให้บุคลากรที่ ปฏิบัติงานได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีในการ ปฏิบัติงาน และยังรวมถึงการแสวงหาวิธีการที่ทำให้บุคลากรในองค์กรที่ต้องพ้นจากการ ปฏิบัติงานด้วยเหตุทุพพลภาพ เกษียณอายุหรือเหตุอื่นใดในงานให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดระเบียบดูแลบุคลากรให้ ปฏิบัติงานเพื่อให้บุคลากรได้ใช้ ประโยชน์จากความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคลากรให้ได้มากที่สุด อันเป็นผลทำให้องค์กรอยู่ในฐานะได้เปรียบ ทางการแข่งขัน และความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร ตั้งแต่ระดับสูงสุดและต่ำสุด รวมตลอดถึงการ ดำเนินการต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกคนในองค์กร

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การจัดการในเรื่องทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เช่น เรื่องการสรรหา การพัฒนา การรักษา และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบุคคล ให้สามารถพัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ธุรกิจและเทคโนโลยียุคใหม่ รวมถึงการตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคลากรให้มากที่สุดด้วยเทคโนโลยีและ วิทยาการด้านต่างๆ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง หมายถึงการกำหนดนโยบายและแนว ปฏิบัติที่เกี่ยวกับทรัพยากรที่มี ค่าที่สุดขององค์กร ซึ่งหมายถึงทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้ ปฏิบัติงาน อุทิศเวลาเพื่อความสำเร็จที่ยั่งยืนตาม วัตถุประสงค์ขององค์กร

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรบุคคลอันทรงค่าขององค์กรให้ ปฏิบัติงานได้สำเร็จตาม วัตถุประสงค์ขององค์กร โดยมีภารกิจหลัก 7 ด้าน คือ การวางแผนด้านกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือก การ ฝึกอบรมพัฒนา การจ่ายค่าตอบแทนและผลประโยชน์เกื้อกูล การดูแลสุขภาพความปลอดภัย แรงงานสัมพันธ์ และ การวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปให้เห็นว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้ องค์กรได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามา ปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเจริญเติบโตก้าวหน้าให้แก่องค์กร และพร้อมจะรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจยุคปัจจุบันได้ ดังจะเห็นได้จากขอบข่ายของการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ ที่กว้างครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรและเกี่ยวข้องกับทุกขั้นตอนของการบริหารงาน นับตั้งแต่การวางแผนเพื่อสรรหาบุคลากรเข้ามา ปฏิบัติ การดูแลบำรุงรักษา จนกระทั่งบุคลากรพ้นไปจากการ ปฏิบัติงาน ซึ่งงานในแต่ละหน้าที่นั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคลากรหรือสมาชิกในองค์กร 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1. ก่อน ปฏิบัติงาน ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องวางแผน สรรหา และจูงใจ บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เข้ามา ร่วม ปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานด้านนี้จำเป็นต้องรู้ และเข้าใจถึง กลุ่มเป้าหมายที่องค์กรต้องการ เพื่อให้เข้ามาร่วมงานด้วยความเหมาะสมต่อไป

2. ขณะ ปฏิบัติงาน หลังจากสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเข้ามาร่วมงานกับองค์กรแล้ว ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังจำเป็นต้องธำรงรักษาให้บุคลากรขององค์กรมีคุณภาพ มีชีวิตการ ปฏิบัติงานที่ดี มีความศรัทธา และจงรักภักดีต่อองค์กร โดยคำนึงถึงผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นธรรม จึงจะสามารถดึงดูด ความสนใจบุคลากรที่ดีเข้ามาร่วม ปฏิบัติงานได้

3. หลังการ ปฏิบัติงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ไม่ได้มุ่งหวังผลเพียงได้บุคลากรเข้ามาและ ปฏิบัติงานให้ สำเร็จตามเป้าหมายเท่านั้น ภาระงานอีกหน้าที่หนึ่งที่ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องให้ความเอาใจใส่เช่นเดียวกัน คือ การดูแลบุคลากรหลังเกษียณอายุ หรือ บุคลากรที่มีความจำเป็นต้องลาออกจากงานก่อนเวลา ด้วยความจำเป็น

บางประการ โดยองค์การจะต้องจัดเตรียมความพร้อมให้บุคลากรได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมหลังออกจากงาน อาจจะเป็นเรื่องเงินบำเหน็จ บำนาญ เงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และผลตอบแทนในรูปแบบอื่นๆ ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่มีความสุขได้ต่อไป(วิลาวรรณ รพีพิศาล,2555)

จริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์

จริยธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งมาจากจริยธรรมของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีจริยธรรมและมีคุณธรรมแล้วก็จะนำไปสู่การบริหารงานภายในองค์กร รวมถึงจริยธรรมในตัวของพนักงาน ซึ่งผู้บริหารต้องมีจริยธรรมในการบริหารงานภายในองค์กรโดยยึดหลักคุณธรรมและความเท่าเทียมกัน ซึ่งหลักการที่นิยม คือ

จริยธรรมที่ผู้บริหารควรยึดถือตามหลักศาสนาพุทธในการเป็นผู้บริหารที่ดี คือ

1. **หลักสังคหวัตถุ 4** ผู้บริหารควรยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ในการครองใจคน กล่าวคือ

- ทาน หมายถึง น้ำใจอันเต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี
- ปิยวาจา หมายถึง การใช้คำพูดอันทำให้คนอื่นรักใคร่
- อัตถจริยา หมายถึง การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม ฝึกฝนตนเองให้มีสมรรถภาพ พอที่จะช่วยคนอื่นได้ทั้งกำลังกาย กำลังความคิด สติปัญญา หรือกำลังทรัพย์
- สมานัตตตา หมายถึง การทำตัวเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เย่อหยิ่งจองหอง เมื่อเปลี่ยนฐานะไปอย่างไรก็ไม่ล้มตัว สามารถเข้ากับคนได้ทุกชนชั้น

2. **มรรค 8 หรือ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ** คือ ทางประเสริฐมีองค์ 8 ประการ หรือ วิธี 8 ประการที่นำบุคคลไปสู่ความสายกลางที่มีความเหมาะสมพอดี และนำไปสู่ความสุขในชีวิต ได้แก่

- สัมมาทิฐิ หรือ ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของปัญหา และวิธีแก้ปัญหา ซึ่งในทางพุทธศาสนา ปัญหาก็คือ ทุกข์
- สัมมาสังกัปปะ หรือ ความดำริชอบ ได้แก่ การตั้งจิตให้พ้นจากกิเลส อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความเมตตากรุณาต่อสิ่งมีชีวิตทั่วไป
- สัมมาวาจา หรือ การพูดชอบ ได้แก่ การงดเว้นจากการพูดอันไม่สมควร 4 ประการ คือ การงดพูดเท็จ งดพูดเพ้อเจ้อ งดพูดส่อเสียด งดพูดหยาบคาย
- สัมมากัมมันตะ หรือ การกระทำชอบ ได้แก่ การกระทำที่เว้นจากการเบียดเบียน ร่างกาย ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่น และการเสพเมถุน
- สัมมาอาชีวะ หรือ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การประกอบอาชีพที่ถูกต้องเหมาะสม ใช้ความขยันหมั่นเพียรและความสุจริตในการประกอบอาชีพ
- สัมมาวายามะ หรือ ความพยายามชอบ ได้แก่ ละความชั่ว และสร้างความดี
- สัมมาสติ หรือ ความระลึกชอบ ได้แก่ การระมัดระวังจิตใจไม่ให้คิดในทางที่ไม่ดี

- สัมมาสมาธิ หรือ การตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ความตั้งใจให้มั่นคงในทางที่ชอบ การสำรวมจิตให้แน่วแน่ มีความหนักแน่น สงบเยือกเย็น

3. หลักกัทธิบาท 4 ประกอบด้วย

- ฉันทะ หรือ ความพอใจ ได้แก่ ความพอใจจะทำงานนั้นและทำด้วยใจรัก
- วิริยะ หรือ ความเพียร ได้แก่ การทำงานนั้นอย่างต่อเนื่อง และฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆด้วยความอุตสาหะ เพื่อให้งานนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์
- จิตตะ หรือ ความเอาใจใส่ ได้แก่ การตั้งจิตให้แน่วแน่ในสิ่งที่ทำ
- วิมังสา หรือ ความพิจารณาชอบ ได้แก่ การใช้เหตุผลพิจารณาตรวจสอบสิ่งที่ทำให้ละเอียดถี่ถ้วน เพื่อให้ได้งานที่ดีที่สุด

4. หลักพรหมวิหาร 4

- เมตตา ได้แก่ ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
- กรุณา ได้แก่ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- มุทิตา ได้แก่ ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข
- อุเบกขา ได้แก่ ความรู้สึกวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่ง นั่นคือมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและการลงโทษ

ในการทำงานร่วมกันของทุกหน่วยงานหรือองค์กร จำเป็นจะต้องมีผู้บริหารและพนักงานหรือบุคลากรในหน่วยงานนั้นๆ เพื่อที่จะดำเนินงานในหน่วยงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องมีการปฏิบัติต่อบุคลากรในองค์กรของตนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนางานอย่างสูงสุดและงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้น(เรณู สัมโอ, 2555)

จริยธรรมที่ใช้สำหรับการสรรหาและการคัดเลือก

หลักการสำคัญของการสรรหาและการคัดเลือกคือการทำให้ได้คนดีและมีความสามารถเข้ามาทำงาน ในองค์กรโดยผ่านการวางแผนความต้องการมนุษย์ในอนาคตทั้งในด้านจำนวนและทักษะความสามารถเพราะ การวางแผนที่ดีจะทำให้บุคลากรที่มีอยู่ก่อนแล้วและบุคลากรใหม่ที่จะเข้ามา มีความสมดุลระหว่างงานและคนการวางแผนกำลังคน การกำหนดคุณสมบัติหลักที่ควรคำนึงที่เกี่ยวกับบุคคล 4 ประเภท คือ

1.1 อุดมคติสัญญา ได้แก่ ผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน คือผู้มีอุปนิสัยสามารถรู้ธรรมได้ทันทีเมื่อฟังคำสอน เหมือน บัวที่ไหล่พ้นน้ำพร้อมที่จะบานรับแสงอาทิตย์

1.2 วิปจิตัญญู ได้แก่ ผู้จะรู้ได้ต่อเมื่อขยายความ คือจะสามารถรู้ธรรมได้ต่อเมื่อได้อธิบาย ใน รายละเอียดเหมือนบัวที่อยู่ระดับเสมอน้ำซึ่งจะบานในวันรุ่งขึ้น

1.3 เนยยะ ได้แก่ผู้ที่พอจะค่อยชี้แจงแนะนำ ให้เข้าใจได้โดยไม่ต้องอธิบายให้ได้รับฟังอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่ละทิ้งจึงจะบรรลุลุทธิ เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังไม่โผล่ขึ้นเหนือจากน้ำแต่จะโผล่และบานในวันต่อไป

1.4 ปทปรมะ ได้แก่ ผู้มีปัญหา คือสอนให้รู้ได้แต่ตัวบทหรือพยัญชนะ หรือถ้อยคำ แม้ไม่เข้าใจถึงความหมายก็ไม่อาจบรรลุลุทธิได้เปรียบเหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำติดเปลือกตมมักเป็นอาหารของปลาแสนต่ำ (สถาพร วิชัยรัมย์, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทุกคนจะต้องมีโดยประพฤติ ปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ดีงาม เหมาะสม ละเว้นในสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติไม่ทำความเดือดร้อนเสียหาย ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สำหรับองค์การธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในระยะยาวอย่างยั่งยืนนั้น จะเป็นองค์กรที่มีผู้บริหาร หัวหน้างาน เป็นผู้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการงาน สังคม และส่วนตัว เป็นผู้ที่มี วิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกกว้าง มีความคิดในการพัฒนาเปลี่ยนแปลง แสวงหาโอกาส ที่จะทำให้มีพลังและ คล่องแคล่วว่องไว ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีมีมนุษยสัมพันธ์ พัฒนาคุณภาพตนเองอยู่ตลอดเวลา ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาโดยใช้คุณธรรมให้ความยุติธรรม จะต้องมีความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ดูแลทุกคนให้มีความสุขในการทำงานร่วมแรง และรวมใจในการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพ สร้างคนทุกคนให้เป็นคนดีคนเก่งมีวินัยเคารพกฎหมาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐยุคใหม่ คณะผู้จัดทำ ขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร. ธนัสถา โรจนตระกูล อาจารย์ที่ปรึกษาหลักในการทำบทความและกรุณาที่ให้คำปรึกษา แนะนำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการปรับปรุง แก้ไข จนทำให้การศึกษาค้นคว้าบทความฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นพระคุณอย่างสูงสำหรับคณะผู้จัดทำ

สิ่งสำคัญสุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนด้วยดี คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานบทความฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง หากขาดตกบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ประการใด คณะผู้จัดทำกราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ปนัดดา บุญเถื่อน

เอกสารอ้างอิง

รัฐภา อธิสนธิสกุล. (2556). การบริหารยุคใหม่.(บทความ). กรุงเทพฯ:สถาบัน เพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

ราเชนทร์ พิพัฒน์กุล. (2562). จริยธรรมกับการบริหารงาน. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วารสารปรัชญาปริทรรศน์ที่ 24 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ.2562

เรณู สัมโอ. (2555). หลักจริยธรรมกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์. ค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2566,

จาก <https://www.gotoknow.org/posts/227086>

วิลาวรรณ รพีพิศาล, 2555. การบริหารทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพฯ : วิจิตรหัตถกรรม

สถาพร วิชัยรัมย์. (2565). การพัฒนาระบบราชการไทย. ค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2566,

จาก http://dspace.bru.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/7910/24_

บทที่_10_การพัฒนาระบบ_ราชการไทย.pdf?sequence=10&isAllowed=y

แนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต:

ข้อเสนอว่าด้วยพลวัตของการจ้างงาน

Employment Trends Under the Future of The World of Works:

Proposals on Employment Dynamics

ณัฐวีร์ พุมระชัย¹ และกานต์รวี วิชัยปะ²

Nutthawee Pumrachat¹ and Kanrawee Wichaipa²

¹รัฐศาสตรบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Student of Political Science Program in Public Administration Srinakharinwirot University

²Lecturer Dr, Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University

nutthawee.pumrachat@swu.ac.th¹, kanrawee@swu.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อนิเวศวิทยาทางการบริหารอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ รวมถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการจ้างงานในปัจจุบันและอนาคต โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์สามประการคือ หนึ่ง เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานในปัจจุบันและแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต สอง เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการจ้างงานในปัจจุบันและในอนาคตว่ามีลักษณะเปลี่ยนแปลงและแตกต่างไปอย่างไรบ้างจากรูปแบบการจ้างงานในอดีต และ สาม เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องไปกับเทรนด์การทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต ข้อค้นพบประการสำคัญของบทความนี้ คือ หนึ่ง ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน ประกอบไปด้วย ประการแรก อิทธิพลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ประการที่สอง เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร และประการสุดท้าย การวางแผนทรัพยากรมนุษย์โฉมใหม่ สอง แนวโน้มการจ้างงานในปัจจุบันอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านของรุ่น (Generation) ทั้งยังปรากฏแนวโน้มการจ้างงานที่ลดลงจากการเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์กร และแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตจะเป็นไปในลักษณะของการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา (Part time) มากยิ่งขึ้นกว่าการจ้างงานแบบประจำ (Full time) ทั้งยังมีแนวโน้มของการปฏิบัติงานที่เป็นไปในลักษณะของการ Work form home มากยิ่งขึ้น และสาม ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับเทรนด์หรือแนวโน้มการจ้างงานจะประกอบไปด้วย ข้อเสนอแรก การพัฒนา

ความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ และข้อเสนอที่สองต้องมีการพัฒนาทักษะทั้งสิบประการของ 2025 ตามแนวทางของ World Economic Forum เพื่อเป็นการสร้างความสามารถมีงานทำที่สอดคล้องไปกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: แนวโน้มการจ้างงาน; โลกการทำงานในอนาคต; พลวัตการจ้างงาน

Abstract

The rapidly changing environment of the 21st century inevitably affects administrative ecology and the changing trends of current and future employment systems. The objectives of this paper are 3 things: 1) to study factors affecting current employment and future employment trends, 2) to analyze current and future employment trends to see how they change and differ from past employment patterns, and 3) to suggest ways to develop human capital in line with current and future employment trends. The main findings of this article are: 1) Factors affecting employment include: 1. the influence of the 4th Industrial Revolution, 2. Artificial Intelligence: AI, 3. changes in population structure, 4. new human resource planning, 2) the current employment trend is in the transitional phase of the generation, and 3) suggestions on human capital development guidelines in line with employment trends or trends will consist of: 1. Development of employability of human capital 2. All 10 skills must be developed according to the World Economic Forum's guidelines, the aim is to build employability in line with the trend of changing employment patterns.

Keywords: Employment Trends; The future of the world of works; Employment Dynamics

1. บทนำ

ความผันผวนและความไม่แน่นอนของสังคมมนุษย์ภายหลังจากการแพร่ระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 ที่อุบัติขึ้นมาในปี ค.ศ. 2019 ได้สร้างความปั่นป่วนและสร้างความโกลาหลอย่างยิ่งทั้งตัวแสดงในระดับรัฐหรือรัฐบาลที่จะต้องวางแผนเพื่อรับมือต่อวิกฤติโรคระบาดดังกล่าว รวมถึงการบริหารและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในการบริหารวิกฤติที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ บรรดาองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนล้วนแล้วแต่มีการปรับตัวตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กรด้วยเช่นกัน การกระทำดังกล่าวนี้เองอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อให้องค์กรสามารถอยู่รอดได้ต่อไปในวงจรขององค์กรและไม่นำไปสู่สิ่งที่วงจรองค์กรเรียกว่าเป็น “ความเสื่อมขององค์กร” (Organization decline) (พิทยา บวรวัฒนา, 2558: 146-147) กล่าวคือ เมื่อองค์กรต้องพบกับแรงกระแทกอย่างรุนแรงจากสภาพแวดล้อมภายนอก องค์กรจำเป็นต้องจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องไปกับสภาวะวิกฤติจากภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของสภาพภายในขององค์กร ผ่านการปรับรูปเปลี่ยนโฉมลักษณะขององค์กรก็เพื่อความอยู่รอดอย่างมีเสถียรภาพ โดยหนึ่งในประเด็นที่องค์กรปรับเปลี่ยนทั้งในแง่ของการเพิ่ม ลด ปรับความสัมพันธ์ และเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ก็คือในเรื่องของ “ทรัพยากรมนุษย์” ในองค์กร

ในส่วนงานของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ต้องเผชิญและตกอยู่ภายใต้สภาวะการณ์ที่ผันผวนจากสภาพแวดล้อมภายนอก จนได้ก่อให้เกิดคลื่นความเปลี่ยนแปลงระลอกใหญ่ที่กระทบต่องานด้านการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าก่อให้เกิดช่องว่างทางการบริหารคนขึ้นมา เนื่องจากเครื่องมือทางการบริหารคนในสภาวะปกติบางเครื่องมือมีอาจที่จะตอบสนองต่อการบริหารคนในภาวะวิกฤติได้ เช่น แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในยุคพลิกผันขององค์กร ที่ปรากฏออกมาในรูปแบบของอัตราการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้นทั้งในบริบทโลกของการทำงานในต่างประเทศและในประเทศไทย อันเนื่องมาจากการเลย์ออฟหรือเลิกจ้างงานขององค์กรที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการปรับตัวและปรับเปลี่ยนการวางแผนกำลังคน ทำให้เห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปเช่นนี้จะส่งผลโดยตรงต่อระบบการบริหารคนในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการและกลวิธีที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมให้การวางแผนทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องไปกับพันธกิจและกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งจะเชื่อมโยงไปยังสิ่งที่เรียกว่า การจ้างงานและการเลิกจ้างงาน

การปรับรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตลอดทั้งกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและคัดเลือก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยสภาพแวดล้อมประกอบกับการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีโดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่เข้ามามีบทบาทในโลกของการทำงาน ทั้งนี้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มิได้มีพัฒนาการและคุณลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัว ทว่า เทคโนโลยีดังกล่าวกลับมีการพัฒนาสมรรถนะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้ามาแทรกซึมสู่ปัจเจกบุคคลทั่วไป ไม่เว้นแม้แต่ในโลกของการทำงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะเริ่มเห็นปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีส่วนช่วยในมิติต่าง ๆ เช่น การสรรหาและคัดเลือกบุคคลเพื่อให้เข้ามาทำงานและอยู่ภายใต้องค์กร ดังนั้น การจะทำ

ความเข้าใจตลอดจนการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ก็จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงข้อดีและข้อเสียด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดวางรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาประดิษฐ์กับมนุษย์

การจัดวางความสัมพันธ์ใหม่เกิดขึ้นมาจากการที่ระบบการทำงานในรูปแบบปกติถูกโจมตีจากการแพร่ระบาดใหญ่ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจากการปรับเปลี่ยนดังกล่าวนี้เองก็ส่งผลต่อการก่อรูปการจัดวางปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับองค์กรในรูปแบบใหม่ ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวนี้เองที่เรียกว่าส่งผลอย่างสำคัญต่อสมรรถนะของพนักงาน และนำไปสู่เทรนด์การบริหารคนแนวใหม่ ที่ถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ไม่ต่างการที่ระบบการบริหารคนเจออิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลให้เครื่องมือทางการบริหารคนในศตวรรษที่ 20 ไม่สามารถใช้งานได้ ทำให้เกิดการปรับตัวขนานใหญ่ในระบบการบริหารงานบุคคล (สุนิสสา ซ่อแก้ว, 2563: 221; รวิภา ธรรมโชติ, 2564: 69) ดังนั้น การปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือเทรนด์ในการบริหารคนจึงมีได้อยู่ในลักษณะที่หยุดนิ่งตายตัวแต่อย่างใด หากแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตการปรับตัวอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์กรที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงของจำนวนและโครงสร้างประชากรประกอบกับการเปลี่ยนผ่านของรุ่น (Generation) สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์และวัฒนธรรมในการปฏิบัติงานของแต่ละรุ่นได้อย่างชัดเจน ความแตกต่างดังกล่าวยังส่งผลต่อทัศนคติในการปฏิบัติงานทั้งในแง่ของการอุทิศตน ความจงรักภักดีต่อองค์กร รวมถึงความมั่นคงในสายอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งผู้ปฏิบัติงานแต่ละรุ่นต่างก็มองสิ่งเหล่านี้ด้วยโลกทัศน์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ การให้ความสำคัญกับโครงสร้างประชากรในมิติของการเติบโตของสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และการเกิดใหม่ที่น้อยลง จะส่งผลอย่างเด่นชัดในอนาคตถึงการสร้างความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจ้างงานที่จะเกิดขึ้น ประกอบกับคลื่นความเปลี่ยนแปลงในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ก่อตัวขึ้นท่ามกลางสภาพการณ์ดังกล่าว

บทความชิ้นนี้ ต้องการชี้ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงเทรนด์ในการบริหารคนแนวใหม่ที่จะส่งผลต่อการจ้างงานทั้งแนวโน้มในปัจจุบันและอนาคตประกอบกับแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อสร้างทักษะและความสามารถในการมีงานทำในยุคโลกของการทำงานในอนาคต รวมถึงสำรวจตรวจสอบพลวัตของการจ้างงานว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้มการจ้างงาน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทางการบริหารอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในองค์กรส่งผลโดยตรงต่อการพลิกโฉมรวมถึงการออกแบบกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หากพิจารณาแล้วปัจจัยที่จะส่งผลอย่างสำคัญต่อการจ้างงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตคือ โลกร่างการทำงานหลังการระบาดใหญ่ กระแสการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และที่สำคัญคือการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อแนวโน้มการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงโฉมไปทั้งสิ้น

2.1 การระบาดใหญ่

การอุบัติขึ้นของการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ของโควิด-19 ได้สร้างผลกระทบต่อสังคมอย่างมากมายมหาศาลแทบจะทุกมิติ โดยได้ขยายวงกว้างไปทั่วโลกส่งผลให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นยุคหลังโควิด ซึ่งหนึ่งในผลกระทบที่สำคัญของการระบาดใหญ่ที่มีต่อองค์กรก็คือในเรื่องของกำลังคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ดังจะเห็นได้ว่าได้รับผลกระทบโดยตรงจากปรากฏการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว ในแง่หนึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้เองที่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านในเรื่องของความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ในยุคหลังโควิด-19 ด้วยเช่นกัน

โลกการทำงานหลังการระบาดใหญ่นั้น อาจกล่าวได้ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงโฉมอย่างขนานใหญ่ทั้งการปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐและบริษัทของภาคเอกชน อาจกล่าวได้ว่าส่งผลกระทบต่อทุกมิติในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ อันเนื่องมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรที่ไม่สามารถควบคุมได้ ดังที่ Salima Hamouche (2021: 1-16) ได้ชี้ให้เห็นว่าการอุบัติขึ้นของการแพร่ระบาดใหญ่ส่งผลกระทบต่อรวมทั้งสร้างความท้าทายต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างไรบ้าง

2.1.1 สภาพการทำงาน (Working conditions)

สำหรับการทำงานทางไกล (Work form home) ในห้วงเวลาการแพร่ระบาดใหญ่ได้สร้างความท้าทายให้กับผู้ปฏิบัติงานหรือนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวต้องเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญประการแรก เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของทรัพยากรมนุษย์ในการ Work form home ซึ่งอุปสรรคสำคัญคือ การปฏิบัติงานผ่านรูปแบบดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่จะอำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างพนักงานและผู้จัดการ เช่น Zoom, Microsoft remote desktop, team viewer และ Microsoft team อันเป็นการสร้างข้อจำกัดขององค์กรในแง่ที่ว่าการใช้เครื่องมือดังกล่าวในการปฏิบัติงานตลอดจนการสื่อสารในรูปแบบการปฏิบัติงานแบบ Work form home ในแง่ที่ว่าไม่ใช่ทุกองค์กรที่จะมีความสามารถในการซื้อเครื่องมือดังกล่าวทั้งในรูปแบบรายเดือนหรือรายปี ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระทางด้านรายจ่ายขององค์กรในยุควิกฤติเช่นกัน กล่าวคือแต่ละองค์กรมีความสามารถที่แตกต่างกันนั่นเอง

ประการที่สอง เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ปฏิบัติงานที่ปฏิบัติงานในรูปแบบ Work form home มีการสื่อสาร การกำกับดูแล การสนับสนุน การจัดการประสิทธิภาพ และการปรับค่าตอบแทนใหม่ นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานนักทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรจำเป็นต้องสนับสนุนผู้บริหารตลอดจนผู้ปฏิบัติงาน จากระยะไกลเป็นครั้งแรก อันเป็นเหตุมาจากการแพร่ระบาดใหญ่ของโควิด-19

ประการสุดท้าย นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ จำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่ว่าการทำงานในรูปแบบ Work form home อาจนำไปสู่การแยกตัวของพนักงานเนื่องจากไม่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างพนักงาน ขาดคำแนะนำจากเพื่อนร่วมงาน และขาดการสื่อสารแบบตัวต่อตัว (Face to face) ซึ่งอาจเป็นแหล่งปฐมเหตุของความเครียดที่อาจบ่อนทำลายสุขภาพจิตของทรัพยากรมนุษย์ผู้ปฏิบัติงาน กล่าว ในภาวะที่ไร้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ประกอบกับการปฏิบัติงานจากที่บ้านจะส่งผลต่อสุขภาพจิตและภาวะแห่งความเครียดของผู้ปฏิบัติงาน

2.1.2 การสรรหา (Staffing)

ในบริบทของการระบาดใหญ่นี้ องค์กรที่ประสบปัญหาทางการเงินเนื่องจากการระบาดใหญ่ได้นำการลดทักษะมาใช้โดยการลดการรับสมัครงานที่มีทักษะสูงมากกว่างานที่มีทักษะต่ำ เพื่อลดต้นทุนและพยายามรักษารูปร่างขององค์กร ผู้มีอำนาจในองค์กรได้รับหรือลดการรับสมัครทั้งหมด ทั้งยังได้เลิกจ้างพนักงานบางส่วนเอาเข้าจริงแล้วผู้คนหลายล้านคนพบว่าตัวเองว่างงานเนื่องจากการระบาดของโควิด ส่งผลต่อกิจกรรมการจ้างงานเพิ่มขึ้นอย่างไรก็ตาม การเลิกจ้างพนักงานไม่ใช่การตัดสินใจที่ง่ายสำหรับองค์กร แต่อาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ในช่วงภาวะวิกฤต เช่น โควิด-19 ความท้าทายหลักของผู้ปฏิบัติงานในส่วนของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ในกรณีนี้คือการสนับสนุนผู้บริหารและพนักงานในระหว่างกระบวนการและช่วงเวลาวิกฤตนี้ และให้ข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อประกอบการตัดสินใจต่อผู้บริหาร อย่างไรก็ตาม มันอาจจะไม่ง่ายในบริบทของความไม่แน่นอน เนื่องจากองค์กรทั่วโลกไม่มีทางรู้ได้เลยว่าการระบาดใหญ่ครั้งนี้จะสิ้นสุดเมื่อใด รวมถึงผลที่ตามมาต่อองค์กรจะเป็นไปในลักษณะชั่วคราวหรือถาวร

2.1.3 การบริหารผลการปฏิบัติงาน (Performance management)

เพื่อรักษาองค์กรไว้ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ผู้ปฏิบัติงานยังคงต้องรักษาประสิทธิภาพที่ดี อย่างไรก็ตาม การระบาดใหญ่ ได้เปลี่ยนแปลงการจัดการประสิทธิภาพในองค์กรด้วย ซึ่งองค์กรส่วนใหญ่รู้สึกท้อแท้กับความท้าทายที่เกิดจากการระบาดใหญ่ เช่น การวัดประสิทธิภาพของพนักงานและการหยุดชะงักของการจ่ายเงินตามประสิทธิภาพ ที่มีการลดหรือละทิ้งการจัดการประสิทธิภาพ เนื่องจากความซับซ้อนและความแปลกใหม่ของการระบาดใหญ่นี้ เอาเข้าจริงแล้วการวัดประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในช่วงวิกฤตนี้อาจเป็นเรื่องท้าทาย เมื่อพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนสภาพการทำงาน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโควิด-19 ที่อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของพนักงานในบริบทดังกล่าว

การแยกตัวในที่ทำงาน การขาดการสื่อสาร สิ่งรบกวนของครอบครัว ภาระงานมากเกินไป และปัจจัยความเครียดจากการทำงาน (ความคลุมเครือของบทบาท ความขัดแย้งในบทบาท อาชีพ และการควบคุมงาน) ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการระบาดใหญ่ ส่วนใหญ่ในหมู่ผู้ปฏิบัติงานที่ทำงานจากที่บ้านเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานที่สำคัญ นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของพนักงานระหว่างการทำงานระยะไกลยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้จัดการเกี่ยวกับวิธีการและสิ่งที่จำเป็นในการจัดการที่ระยะไกลอีกด้วย

2.1.4 การฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ (Training and career development)

ความสำเร็จของการทำงานทางไกลยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้จัดการเกี่ยวกับการกำกับดูแลเสมือนจริงของพนักงาน ในบริบทนี้ผู้ปฏิบัติงานในส่วนของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรมีบทบาทเชิงกลยุทธ์โดยการสนับสนุนและฝึกอบรมผู้จัดการเหล่านี้เกี่ยวกับวิธีการจัดการทีมเสมือน เพื่อช่วยให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานข้ามผ่านความยากลำบากเหล่านี้และรับมือกับความท้าทายในการทำงานระยะไกลเพื่อที่จะสามารถสนับสนุนสมาชิกในทีมได้ นอกจากการฝึกอบรมแล้ว โควิด-19 ยังมีความท้าทายที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพในองค์กร กล่าวคือ การระบาดใหญ่นำไปสู่ความสับสนในอาชีพการงานครั้งใหญ่ นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรยังคงอยู่ใน

สภาวะแวดล้อมที่ทำงานในอนาคตอันใกล้ นอกจากนี้ทรัพยากรมนุษย์บางคนคาดว่าจะพลาดการเลื่อนตำแหน่งที่พวกเขาควรได้รับหากวิกฤตนี้ไม่ได้เกิดขึ้น

2.1.5 การบริหารค่าตอบแทน (Compensation management)

การจัดการค่าตอบแทนอาจเป็นเรื่องท้าทายอย่างยิ่งในองค์กรที่มีความเสี่ยงในภาวะวิกฤตของการระบาดใหญ่ บุคคลที่เลือกงานที่มีความเสี่ยงสูง ซึ่งระดับความอดทนต่อความเสี่ยงเพื่อแลกกับค่าตอบแทนที่มากขึ้นสำหรับความเสี่ยงที่สูงขึ้น โดยทั่วไปการแทรกแซงของนายจ้างมุ่งเน้นไปที่การควบคุมอันตรายที่จำเป็นเพื่อให้สามารถรับสมัครบุคคลสำหรับตำแหน่งงานที่มีความเสี่ยงสูงกว่า ดังนั้น ในกรณีที่มีความเสี่ยงสูงที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานโดยไม่มีค่าตอบแทนเพียงพอ นายจ้างจำนวนมากอาจตัดสินใจที่จะลดจำนวนพนักงานลง

2.1.6 มาตรการความปลอดภัยและสุขภาพ (Safety and health management)

โควิด-19 ไม่ได้เป็นเพียงความเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกายเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความเสี่ยงที่สำคัญสำหรับสุขภาพจิตอีกด้วย อาจเป็นเพราะในสภาพการณ์ที่พนักงานต้องปฏิบัติงานจากที่บ้าน ซึ่งอาจรู้สึกโดดเดี่ยวและฉีกขาดระหว่างงานประกอบกับชีวิตส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอาจเพิ่มระดับความเครียดและความเสี่ยงของปัญหาสุขภาพจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับพนักงานที่ต้องเผชิญกับความตึงเครียดสูงในที่ทำงาน ก่อนเกิดโรคระบาดใหญ่ หรือผู้ที่มีตำแหน่งงานที่มีความเสี่ยงสูง เช่น บุคลากรทางการแพทย์ ความท้าทายหลักสำหรับผู้ปฏิบัติงานและนักทรัพยากรมนุษย์ ในบริบทนี้คือการระบุปัจจัยเสี่ยงและดำเนินมาตรการป้องกันที่เหมาะสมในองค์กร รวมถึงสำหรับพนักงานที่ทำงานจากที่บ้าน

2.1.7 ความสัมพันธ์ในการจ้างงาน (Employment relationship)

ความสัมพันธ์ในการจ้างงานหมายถึง ความเชื่อมโยงระหว่างลูกจ้างและนายจ้างซึ่งบุคคลขายแรงงานของตน จากมุมมองของกฎหมายแรงงาน โควิด-19 ได้สร้างความท้าทายที่สำคัญสำหรับลูกจ้างและนายจ้าง เนื่องจากการล็อกดาวน์และการปิดธุรกิจภาคบังคับ ทั้งคู่ไม่สามารถปฏิบัติตามภาระผูกพันตามสัญญาได้ เอาเข้าจริงแล้วความท้าทายที่เกิดจากการระบาดใหญ่ ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมระหว่างพนักงานและนายจ้างของเขา การทำงานจากที่บ้านได้ดำเนินการในประเทศและบริษัทต่าง ๆ ดังนั้น ขอบเขตดั้งเดิมของโลกแห่งการทำงานจึงหายไป ในบริบทนี้ โควิด-19 ได้วางจิตตวิสัยตำแหน่งแห่งที่รัฐบาลเป็นผู้วางแผนมากกว่าหน่วยงานกำกับดูแล ซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับองค์กรที่ต้องการปรับแผนและข้อบังคับของรัฐบาลให้เข้ากับบริบทขององค์กร ในขณะที่กำลังคำนึงถึงความต้องการของพนักงาน

จากปัจจัยในด้านของการระบาดใหญ่เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับมิติของการจ้างงานจะเห็นได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวได้ส่งผลอย่างสำคัญต่อ กระบวนการเปลี่ยนแปลงในการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงปฏิสัมพันธ์ของทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ส่งผลให้บรรดาองค์กรต่าง ๆ ได้ดำเนินการในเรื่องของมาตรการลดการจ้างงานลงรวมถึงการเลิกจ้างพนักงานในองค์กรด้วยเช่นกัน ในแง่หนึ่งแล้วสถานการณ์เช่นนี้ย่อมสร้างความหวาดวิตกต่อทั้งทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในตลาดแรงงานและที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงาน

2.2 การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4

ความขยายตัวอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีนับตั้งแต่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา ส่งผลอย่างสำคัญต่อความก้าวหน้าของโลกยุคใหม่จนถูกขนานนามว่าเป็นรุ่งอรุณแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ซึ่งกระแสธารการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ถือได้ว่าส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในฐานะปัจจัยภายนอกขององค์การ ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 คือการยอมรับการแทรกซึมของการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นดิจิทัลและเทคโนโลยี การเกิดขึ้นของนวัตกรรมตลอดจนการเสริมสร้างสมรรถนะมีพลังเบื้องหลังสำคัญคือดิจิทัล (ชวาบ, เคลาส์, 2561: 26)

การจ้างงานภายใต้การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เคลาส์ ชวาบ (2561: 49-63) ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ได้อธิบายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการจ้างงานในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ว่าเป็นปรากฏการณ์ของการทดแทนแรงงานทุนมนุษย์โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาปฏิบัติงานแทน กล่าวคือ ทำให้การลงทุนมนุษย์ลดลงแต่การลงทุนในนวัตกรรมและเทคโนโลยีมีมากขึ้น การทดแทนทุนมนุษย์ดังกล่าวนี้จะส่งผลอย่างสำคัญต่อการลดลงของอัตราการจ้างงาน จะกลายเป็นสภาวะการจ้างงานลดลงแต่การว่างงานเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากมีการทดแทนทุนมนุษย์ด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีที่สามารถปฏิบัติงานแทนมนุษย์ได้ ซึ่งปรากฏแนวโน้มที่จะถูกพัฒนามากยิ่งขึ้นในอนาคต ดังจะเห็นได้จากอาชีพที่จะถูกทดแทนด้วยระบบเทคโนโลยี ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างวิชาชีพที่มีแนวโน้มถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติสูงสุด

ความเป็นไปได้	อาชีพ
0.99	พนักงานขายทางโทรศัพท์
0.99	ผู้เตรียมเอกสารภาษี
0.98	ผู้ประเมินความเสียหายด้านการประกันภัยรถยนต์
0.98	ผู้ตัดสิน กรรมการ และเจ้าหน้าที่การกีฬาต่าง ๆ
0.98	เลขานุการด้านกฎหมาย
0.97	พนักงานต้อนรับในภัตตาคาร เล้าจ และร้านกาแฟ
0.97	โบรกเกอร์ด้านอสังหาริมทรัพย์
0.97	ผู้รับเหมาแรงงานในภาคเกษตร
0.96	เลขานุการและผู้ช่วยสำนักงาน ยกเว้นงานด้านกฎหมาย การแพทย์ และผู้บริหาร
0.94	คนเดินเอกสารและส่งพัสดุสิ่งของ

ที่มา: (ชวาบ, เคลาส์, 2561: 54)

ตารางที่ 2 ตัวอย่างวิชาชีพที่มีแนวโน้มถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติต่ำที่สุด

ความเป็นไปได้	อาชีพ
0.0031	เจ้าหน้าที่จิตเวชและนักสังคมสงเคราะห์ผู้ติดสารเสพติด
0.0040	นักออกแบบทำเต็น
0.0042	แพทย์และศัลยแพทย์
0.0043	นักจิตวิทยา
0.0055	ผู้จัดการทรัพยากรบุคคล
0.0065	นักวิเคราะห์ระบบคอมพิวเตอร์
0.0077	นักมานุษยวิทยาและนักโบราณคดี
0.0100	วิศวกรเรือ
0.0130	ผู้จัดการฝ่ายขาย
0.0150	ผู้บริหารระดับสูง

ที่มา: (ชวาบ, เคลลส์, 2561: 54)

2.3 การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ใหม่

การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในยุคเปลี่ยนผ่านทางสังคมจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องไปกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งจะสัมพันธ์ไปกับในเรื่องของการจ้างงานไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม โดยกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สุทธิณี ฤกษ์ขำ (2563: 46-47) ได้ชี้ให้เห็นว่าในขั้นตอนของกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์จะประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน คือ

1. การเข้าใจถึงปัจจัยภายนอกองค์กรที่มีผลกระทบต่อองค์กรและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร
2. การเข้าใจถึงปัจจัยภายในองค์กรที่มีผลกระทบต่อองค์กรและการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร
3. การคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์กรต้องการในอนาคต
4. การคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์กรจะมีในอนาคต
5. การเปรียบเทียบผลการคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์กรต้องการในอนาคต (จากข้อ 3) และการคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่องค์กรจะมีในอนาคต (จากข้อ 4)
6. การวางแผนการดำเนินการขององค์กรเพื่อตอบสนองต่อผลการเปรียบเทียบการคาดการณ์ปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ (จากข้อ 5)
7. การประเมินผลการปฏิบัติตามแผนการ (ข้อ 6)

อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงในส่วนของการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันไปจนถึงอนาคตเป็นปัจจัยสำคัญต่อแนวโน้มการจ้างงานขององค์กร ประการแรก เมื่อสภาพการแข่งขันขององค์กรมุ่งความสนใจไปที่นวัตกรรมเทคโนโลยีมากกว่าปริมาณของทรัพยากรมนุษย์ จึงให้รูปแบบการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตจะมุ่งเน้นการลงทุนไปเพื่อพัฒนาระบบเทคโนโลยีมากกว่ากำลังทรัพยากรมนุษย์ ประการที่สอง การช่วงชิงการมีงานทำของทุนมนุษย์จะดำเนินไปอย่างเข้มข้นเนื่องจากอุปสงค์การจ้างงานในตลาดแรงงานจะมีแนวโน้มลดลงจากการลดปริมาณกำลังคนขององค์กรที่เปลี่ยนไปพึ่งพิงนวัตกรรมเทคโนโลยีมากขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ของสังคม (The Great Transition)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำมาพิจารณาเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของการจ้างงานในอนาคต เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมใด ๆ ก็ตามอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสภาพการณ์ที่มักจะนำไปสู่การออกแบบและจัดวางการปฏิบัติงานในรูปแบบของงานและการจ้างงานเสมอ ๆ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้อย่างประจักษ์ชัดว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์รวมถึงแนวโน้มการจ้างงาน ซึ่งผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่ที่จะกระทบต่อการจ้างงานมีทั้งหมดสามมิติ คือ มิติแรก การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร มิติที่สอง การเปลี่ยนแปลงรุ่นของทุนมนุษย์ และมิติที่สาม ปัญญาประดิษฐ์ ดังจะได้อธิบายต่อไป

3.1 การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร

สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) เป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรทั่วโลก ที่มีการคาดการณ์ว่าจำนวนผู้สูงอายุจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นองค์การภาครัฐ ในฐานะที่ต้องจัดบริการสาธารณะให้กลุ่มผู้สูงอายุ หรือองค์การภาคเอกชน ที่ทรัพยากรมนุษย์ต่างเกษียณออกไปจากองค์กร ทว่าก็ถูกทดแทนด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการปฏิบัติงานแทนทุนมนุษย์ เนื่องจากการจ้างแรงงานผู้สูงอายุนั้นจะสัมพันธ์ไปกับในแง่ของผลการปฏิบัติงานที่แตกต่างออกไปจากแรงงานที่อยู่ในวัยปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ผลกระทบในการขยายตัวของสังคมผู้สูงอายุอาจกล่าวได้ว่ามีทั้งหมด 6 มิติ ประกอบไปด้วย (Oxford Institute of Population Ageing, 2016: 24-26)

3.1.1 การทำงาน (Work) ประชากรสูงอายุ ร่วมกับคนที่เกษียณอายุในภายหลังจากองค์การ แสดงให้เห็นว่าอายุเฉลี่ยของแรงงานเพิ่มขึ้น ปรากฏการณ์นี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่มีอายุมากกว่ามีความสำคัญในกระบวนการขับเคลื่อนรวมถึงสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น การรวมกันของทรัพยากรมนุษย์ที่อายุยืนยาวและประชากรสูงอายุจะทำลายความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น โดยการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรในการทำงาน ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่สำคัญอื่น ๆ

3.1.2 การเรียนรู้ (Learning) ประชากรสูงอายุและอายุขัยที่เพิ่มขึ้นมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ดั้งเดิมเกี่ยวกับการเรียนรู้ ชีวิตการทำงานที่มีระยะยาวขึ้น และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ในตลาดแรงงาน กล่าวคือในอนาคตคนงานจะต้องปรับตัวได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การตอบสนองความต้องการนี้จะต้องมีการฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับทุนมนุษย์ตลอดอาชีพการงานของพวกเขา ในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมตลอด

ชีวิตในการเรียนรู้สามารถปรับปรุงสุขภาพ ความรู้ความเข้าใจ ความเป็นอยู่ที่ดี และความยืดหยุ่นของทุนมนุษย์ได้ ความจำเป็นในการลดระดับการพึ่งพาในสังคม กล่าวคือการเรียนรู้และเครื่องมืออื่น ๆ สำหรับการขยายระยะเวลา และพื้นที่ให้การฝึกอบรมและอาชีพของผู้สูงอายุ จะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต

3.1.3 สุขภาพและการดูแล (Health and care) หากระบบการดูแลสุขภาพไม่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพแล้ว ก็จะมีผลกระทบในเรื่องของอายุขัยของประชากรผู้สูงอายุอย่างมาก สิ่งนี้จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการจัดสรรทรัพยากรและการกำหนดค่าบริการ สุขภาพและการดูแลเป็นหนึ่งในประเด็นที่สำคัญที่อายุขัยและประชากรสูงอายุมักสัมพันธ์กัน

3.1.4 การเชื่อมต่อ (Connectivity) การเชื่อมต่อมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกคนทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยี ระบบขนส่ง และสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น ทั้งหมดจะต้องปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์หรือโครงสร้างประชากร

3.2 การเปลี่ยนแปลงรุ่นของทุนมนุษย์ (Generation gap)

การเปลี่ยนผ่านของรุ่น (Generation gap) สำหรับทุนมนุษย์ในองค์กร เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผ่านรูปแบบการปฏิบัติงานที่สำคัญ ๆ เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านของรุ่นในองค์กรย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงซึ่งระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงานรวมถึงวัฒนธรรมขององค์กร เนื่องจากจากความคิด ความเชื่อ ตลอดจนกระทั่งค่านิยมของคนแต่ละรุ่นนั้นก็มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะโลกทัศน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่ง สุวรรณิ แสงมหาชัย (2566: 336) จัดแบ่งว่ารุ่นของทุนมนุษย์ในองค์กรจะประกอบด้วย 5 รุ่น คือ

1. Silent generation ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1922-1945
2. Baby boomers ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1946-1964
3. Generation X ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1965-1980
4. Millennials ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 1981-2000
5. Generation Z ได้แก่คนที่เกิดระหว่าง ค.ศ. 2001-ปัจจุบัน

ตารางที่ 3 แสดงลักษณะความแตกต่างของแต่ละรุ่น (Generation) ของทุนมนุษย์ในองค์กร

ความแตกต่างของแต่ละรุ่น (Generation) ของทุนมนุษย์ในองค์กร		
รุ่นของทุนมนุษย์ ในองค์กร	ประเด็นเปรียบเทียบ	
	ภูมิหลัง	มุมมอง/ความคิด
Silent generation	เติบโตขึ้นมาท่ามกลางการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับอยู่ในช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่	เสียสละและอุทิศตนในการทำงานหนักเพื่อองค์กร มุ่งแสวงหาความมั่นคงในอาชีพ และมีความภักดีต่อองค์กรสูง
Baby boomers	เติบโตขึ้นมาท่ามกลางการขยายตัวของประชากรเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับการเคลื่อนไหวด้านสิทธิ	มุ่งเน้นความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่บรรลุความสำเร็จ ชอบความอิสระ ขยันทำงาน มีความสามารถและต้องวัดความสำเร็จได้อย่าง

ความแตกต่างของแต่ละรุ่น (Generation) ของทุนมนุษย์ในองค์กร		
รุ่นของทุนมนุษย์ ในองค์กร	ประเด็นเปรียบเทียบ	
	ภูมิหลัง	มุมมอง/ความคิด
	พลเมือง	เป็นรูปแบบ มีค่านิยมในการพัฒนาตนเอง มีโลกทัศน์ที่ว่ามีชีวิตอยู่เพื่องาน
Generation X	เติบโตขึ้นมาท่ามกลางสภาวะของความไม่แน่นอน ประกอบกับการถดถอยทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ กระแสการลดขนาดขององค์กร	มีลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ไม่ไวใจองค์กร ตลอดจนขาดความจงรักภักดีต่อองค์กร มีความช่างสงสัย และมีค่านิยมที่เปิดรับความเปลี่ยนแปลง แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองน้อย
Millennials	เกิดขึ้นมาท่ามกลางยุคที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีแล้ว หรืออาจกล่าวได้ว่าเติบโตขึ้นมาในห้วงเวลาที่กระโหลกอิวัตน์กำลังทำงานกับสังคมอย่างเข้มข้น	มีการคาดหวังในการปฏิบัติงานสูง ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความต้องการประสบความสำเร็จ ให้คุณค่ากับเวลาว่าง ทว่าก็ทำงานหนักกว่า Generation X
Generation Z	เกิดมาในท่ามกลางสภาพสังคมที่เทคโนโลยีถูกพัฒนาไปอย่างก้าวหน้ามา ยิ่งขึ้นกว่ายุคก่อน ๆ เป็นอย่างมาก ฉะนั้นการดำเนินชีวิตจึงเป็นไปในลักษณะของการผูกติดยึดโยงอยู่กับเทคโนโลยี	มีโลกทัศน์ของการยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างที่หลากหลาย มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้ดี และสามารถทำงานหลายอย่างพร้อมกันได้ รวมถึงชอบความมีอิสระ

ที่มา: สร้างโดยผู้เขียน อาศัยการสรุปข้อมูลจาก (สุวรรณี แสงมหาชัย, 2566: 336-340)

3.3 ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)

การเติบโตของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ จะเห็นได้ว่าได้เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญมียิ่งขึ้นในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ซึ่งเป็นหนึ่งในกระแสของการทำให้เป็นดิจิทัล ทั้งนี้ปัญญาประดิษฐ์จึงได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสรรหาและคัดเลือก การฝึกอบรม การบริหารผลการปฏิบัติงาน และการจรรงรักษาบุคลากร (สุนิสา ซ่อแก้ว, 2563: 401-407) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาภาพรวมของการนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาสู่องค์กรในฐานะเทคโนโลยีที่จะปฏิบัติงานก็จะทำให้แนวโน้มการจ้างงานในอนาคตที่ต้องว่าจ้างเป็นทุนมนุษย์มีความจำเป็นน้อยลงเนื่องจากองค์กรได้เห็น

แล้วว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์ก็สามารถที่จะทดแทนทักษะบางอย่างของทุนมนุษย์ได้เช่นกัน ทั้งยังส่งผลให้การให้ความสำคัญต่อทุนมนุษย์ในองค์การลดลงอีกด้วย

4. พลวัตการจ้างงาน

การทำความเข้าใจพลวัตของการจ้างงาน ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าจำเป็นที่จะต้องเข้าใจตัวแปรที่ส่งผลทางตรงต่อการจ้างงาน ซึ่งก็คือสถานะของโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์ไปกับสภาพของตลาดแรงงาน กล่าวคือ ผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นว่าการจ้างงานรวมถึงการจะเข้าใจและคาดการณ์ถึงแนวโน้มการจ้างงานในฐานะตัวแปรตาม ในขณะที่ตัวแปรต้นก็คือสถานะทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์ไปกับสภาพแวดล้อมของตลาดแรงงานและความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและรูปแบบการจ้างงานก็จะมี ความแตกต่างไปในแต่ละสภาพทางสังคมซึ่งมีทั้งจุดร่วมที่เหมือนกันและจุดที่แตกต่างกันระหว่างอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต

4.1 สภาพของตลาดแรงงาน

หากกล่าวถึงสภาพของตลาดแรงงานรวมถึงอัตราการจ้างงานไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม สุนิสสา ซอแก้ว (2564: 15) ได้ชี้ชวนให้เห็นว่าจากงานศึกษาเรื่อง The future of Jobs Report ของ World Economic Forum งานศึกษาเรื่อง The future of work after COVID-19 ของ McKinsey Global Institute และงานศึกษาเรื่อง 9 Future of Work Trends Post-COVID-19 ของ Gartner รวมถึงบทวิเคราะห์เรื่อง เปิด 4 เทรนด์การทำงานของโลกยุค New Normal ของธนาคารแห่งประเทศไทย ต่างให้ข้อสรุปสอดคล้องกันว่า แนวโน้มโลกของการทำงานหลังการระบาดใหญ่ มีความเปลี่ยนแปลงในหลากหลายประเด็น และสุนิสสา ซอแก้ว (2564: 15) ได้นำเสนอและฉายภาพให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นปรากฏใน 3 มิติด้วยกันคือ มิติแรก แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของนายจ้าง มิติที่สอง แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของแรงงาน และมิติที่สาม แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของลักษณะงานและการทำงาน

จากที่ได้สะท้อนถึงเทรนด์ในการเปลี่ยนแปลงการออกแบบรูปแบบการจ้างงานในโลกการทำงานในอนาคต ให้เห็นไปในข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าในส่วนของการจ้างงานนั้นหากพิจารณาจากสภาพของตลาดแรงงานทำให้เห็นได้ถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับผู้ปฏิบัติงานหรือทุนมนุษย์ในระลอกใหม่ กล่าวคือ การระบาดใหญ่เป็นปัจจัยสำคัญในการก่อรูปการปฏิบัติงานแบบใหม่ทั้งในองค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน ส่งผลทำให้องค์การเริ่มตระหนักว่าการลงทุนในมนุษย์นั้นเริ่มมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเนื่องจากรายได้ที่ลดลงขององค์การ ในช่วงการระบาดใหญ่ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เองที่ส่งผลให้เกิดการถ่ายเททรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การและ เปลี่ยนรูปแบบการจ้างงานเป็นสัญญาการจ้างงานในระยะสั้นเพิ่มมากขึ้นเพื่อลดภาระขององค์การ

ทั้งนี้ กระแสการเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์การในปี ค.ศ. 2023 ที่ปรากฏให้เห็นแม้แต่ใน องค์การขนาดใหญ่ไม่ว่าจะเป็น Amazon, Salesforce, Microsoft และ Google ต่างก็มีการเลย์ออฟทรัพยากร มนุษย์ออกจากองค์การอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อเนื่องมาจากปี ค.ศ. 2022 โดยในปีดังกล่าวมีพนักงานที่ถูกเลิกจ้างจาก

องค์การมากกว่า 152,000 คน จากองค์การมากกว่า 1,000 แห่ง (Workpointtoday, 2566: ออนไลน์) จากสภาพการณ์ในช่วงต้นนี้เองแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการจ้างงานที่ลดลง แต่ปรากฏอัตราการว่างงานที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้คาดการณ์ได้ว่าแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตขององค์การนั้นจะเป็นไปในลักษณะของการลดการจ้างงานและให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ลดลง

4.2 รูปแบบการจ้างงาน

พัฒนาการของรูปแบบการจ้างงานในโลกของการทำงาานนั้น จะมีลักษณะผันแปรและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของสังคมในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น การจ้างงานในรูปแบบอดีตย่อมมีความเหมือนและแตกต่างไปจากการจ้างงานรูปแบบปัจจุบัน รวมไปถึงรูปแบบหรือแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตด้วยเช่นกัน โดยหลังจากมีการคาดการณ์ความสามารถในระยะสั้นหรือระยะยาว (ความสามารถที่ทุนมนุษย์จะมีหรือมอบให้กับองค์การ) ที่ทุนมนุษย์สมควรที่จะต้องได้รับจากการจ้างงานจากองค์การ หรือหมายถึงการทำสัญญาจ้างกับทุนมนุษย์โดยตรงสำหรับการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา (Part-time) หรือการจ้างงานแบบเต็มเวลา (full-time)

การจ้างงานแบบดั้งเดิมแสวงหาผู้ที่ต้องการปฏิบัติงานเต็มเวลาและถาวรในอายุงานตลอดจนพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ในห้วงเวลาแห่งการจ้างงานแบบดั้งเดิมที่มุ่งแสวงหาความมั่นคงในอาชีพ ทว่าในช่วงปลายทศวรรษ 1990 โลกทัศน์ของการจ้างงานเริ่มเปลี่ยนไปการรับรู้ถึงรูปแบบการจ้างงานทั้งองค์การและผู้ปฏิบัติงานเริ่มมีการคลี่คลาย ทบทวน ตลอดจนมีการจัดวางและออกแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันใหม่ ส่งผลให้ค่าว่าการจ้างงานแบบเต็มเวลาถูกละเลยในฐานะรูปแบบการจ้างงานเพียงรูปแบบเดียว เนื่องจากองค์การเริ่มเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของการจ้างงาน ดังสะท้อนให้เห็นผ่านการเสนอตำแหน่งงานในลักษณะที่การจ้างงานแบบเต็มเวลาน้อยลง หากแต่การเสนอตำแหน่งงานหรือการจ้างงานในลักษณะที่ไม่เต็มเวลาถูกนำมาใช้เพื่อกำหนดการจ้างงาน แต่ไม่มีการรับประกันความมั่นคงภายใต้สภาวะการจ้างงานดังกล่าว ทั้งนี้ก็จำเป็นต้องกล่าวว่าการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ขององค์การนี้ส่งผลให้กลุ่มแรงงานได้พัฒนาการรวมกลุ่มที่เรียกว่าแรงงานชั่วคราว (Contingent labor) กลุ่มนี้เป็นตัวแทนของผู้ที่ได้รับการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา กลุ่มนี้เป็นพนักงานหรือผู้ปฏิบัติงานชั่วคราว (Jac Fitz-enz, 2009: 111-112)

5. ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะในบทความชิ้นนี้ หลังจากที่ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการจ้างงานในอนาคตซึ่งก็ได้ฉายภาพให้เห็นแล้วว่าความท้าทายในโลกการทำงานในอนาคต ความท้าทายของการจ้างงานมิได้อยู่ที่องค์การ หากแต่อยู่ที่ทุนมนุษย์เป็นสำคัญว่าจะสามารถที่จะช่วงชิงการเป็นสมาชิกภายในองค์การใดองค์การหนึ่งได้หรือไม่ กล่าวคือ ทุนมนุษย์ภายใต้โลกการทำงานในอนาคตจะต้องต่อสู้กับปัจจัยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและกระทบต่อการจ้างงานในยุคใหม่ เช่น การเติบโตขยายตัวของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่นับวันจะยิ่งถูกพัฒนาและเข้ามาแทนที่การปฏิบัติงานโดยมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับการให้ความสนใจขององค์การในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตที่มีท่าทีจะให้ความสำคัญละสนใจที่จะลงทุนในนวัตกรรมเทคโนโลยีมากกว่าการลงทุนมนุษย์ ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องการเสนอแนะในสองประเด็นคือ ประเด็นแรกการพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์

และประเด็นที่สอง การพัฒนาทักษะตาม Top 10 skills of 2025 ทั้งนี้ก็เพื่อให้สามารถที่จะช่วงชิงความได้เปรียบในโลกการทำงานในอนาคต

5.1 การพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ (Employability)

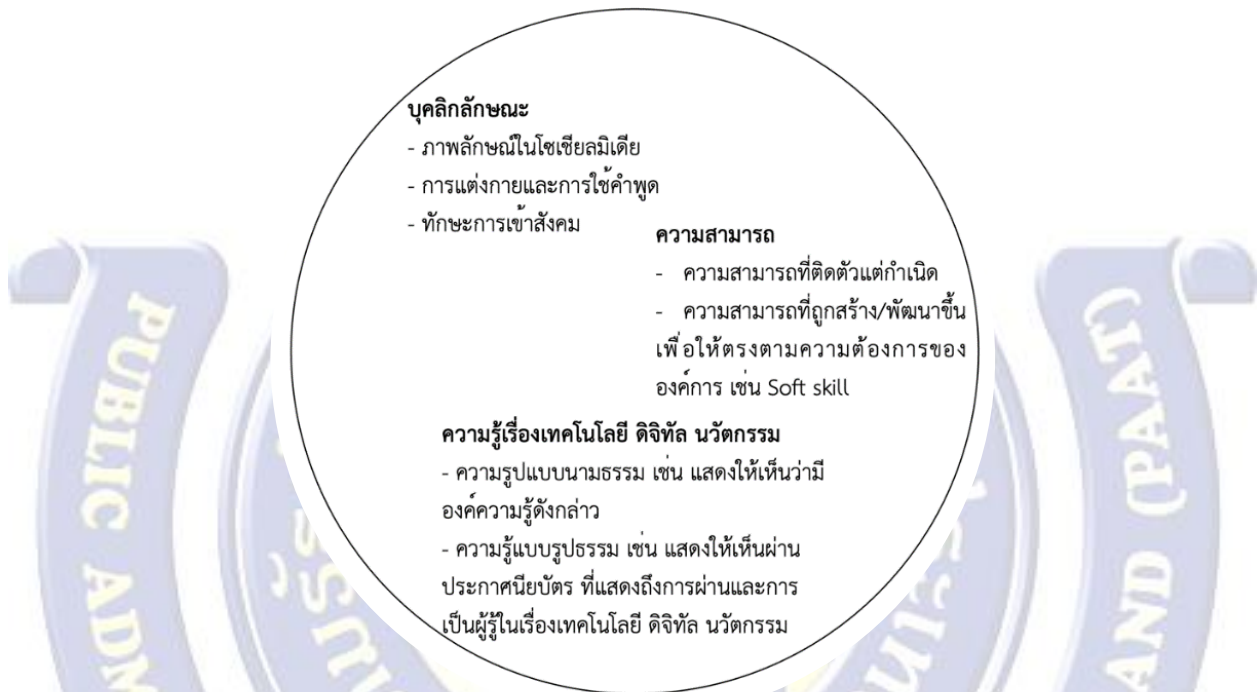
ในยุคของการช่วงชิงที่ทางในการถูกจ้างงานของทุนมนุษย์ในอนาคต จำเป็นที่จะต้องกล่าวว่าการประยุกต์ใช้แนวคิด/แนวทางของความสามารถในการมีงานทำ จะส่งผลให้ทุนมนุษย์สามารถที่จะมีแนวทางในการพัฒนาตัวเองเพื่อให้สามารถที่จะถูกจ้างงานได้ สำหรับองค์ประกอบของความสามารถในการมีงานทำที่ถูกระบุโดยองค์การแรงงานของสิงคโปร์ ประกอบไปด้วย (สุนิสสา ซ่อแก้ว, 2561: 37)

1. ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้
2. ความสามารถในการคิดคำนวณ
3. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
4. ความสามารถในการแก้ไขปัญหา
5. ความสามารถในการตัดสินใจ
6. ความสามารถในการสื่อสาร

ซึ่งนิสตาร์ก เวชยานนท์ (อ้างถึงใน สุนิสสา ซ่อแก้ว, 2561: 37-38) ได้อธิบายให้เห็นอย่างน่าสนใจและควรหยิบมาเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์ กล่าวคือ ความสามารถในการมีงานทำไม่ใช่ความสามารถในเชิงเทคนิคเฉพาะด้าน หากแต่เป็นลักษณะสำคัญที่แรงงานพึงมี ไม่ว่าจะแรงงานเหล่านั้นจะอยู่ในองค์กรใดก็ตาม โดยการจัดหมวดหมู่ของความสามารถในการมีงานทำนั้นจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ความสามารถทางวิชาการขั้นพื้นฐาน (Basic Academic Skill) ที่จะช่วยให้แรงงานตอบสนองต่อเงื่อนไขขั้นพื้นฐานในการทำงาน สามารถปฏิบัติตามวิธีการ ข้อกำหนดและกฎเกณฑ์ในการทำงานได้ เช่น ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ ความสามารถในการคิดคำนวณ และความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถในการคิดรวบยอด (Conceptual Thinking Skill) เป็นความสามารถที่ช่วยให้แรงงานสามารถควบคุม จัดการและพัฒนาตนเอง เพื่อให้การทำงานและความรับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ (Job Roles) เป็นไปได้ด้วยดีและก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่องค์กรปรารถนา เช่น ความสามารถในการเรียนรู้ ความสามารถในการให้เหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการตัดสินใจ และความสามารถในการแก้ไขปัญหา
3. บุคลิกภาพส่วนบุคคล (Personalities) เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลแวดล้อม เช่น การมีบุคลิกภาพและการแต่งกายที่ดี ความสามารถในการทำงานเป็นทีม ความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์

จากการทบทวนและชี้ชวนให้เห็นถึงแนวทางและองค์ประกอบของความสามารถในการปฏิบัติงานในฐานะเครื่องมือที่จะช่วยให้ทุนมนุษย์สามารถที่จะเข้าสู่องค์การได้ท่ามกลางการแข่งขันประกอบกับแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตที่มีแนวโน้มจะลดลง ทั้งนี้ ในบทความชิ้นนี้ผู้เขียนต้องการที่จะสร้างข้อเสนอแนะถึงสิ่งที่เรียกว่า “วงล้อของการปฏิบัติงาน” อันอยู่บนพื้นฐานของแนวคิด/แนวทางความสามารถในการปฏิบัติงาน โดยข้อเสนอดังกล่าวนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 วงล้อของการปฏิบัติงาน

ที่มา: สร้างโดยผู้เขียน

สำหรับข้อเสนอที่ว่าด้วยวงล้อของการปฏิบัติงาน ดังแผนภาพในข้างต้นเป็นข้อเสนอแนะเชิงแนวทางเพื่อให้เป็นหลักรองรับความท้าทายในเรื่องของแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าจะเป็นยุคของ “การแข่งขันกันทำ” เนื่องจากทุนมนุษย์อาจถูกทดแทนด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นข้อเสนอที่ว่าด้วยวงล้อของการปฏิบัติงาน จึงมีรายละเอียดดังนี้

1. บุคลิกลักษณะ

ความสำคัญประการหนึ่งซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่ทุนมนุษย์สามารถที่จะรังสรรค์ได้ก็คือ เรื่องของบุคลิกลักษณะ ประการแรก ภาพลักษณ์ในโซเชียลมีเดีย ซึ่งในปัจจุบันสมัยรวมถึงในอนาคตย่อมปฏิเสธถึงการดำรงอยู่ของตัวตนเสมือนในโลกโซเชียลมีเดียของปัจเจกบุคคลไม่ได้ เนื่องจากในพื้นที่เสมือนดังกล่าวได้กลายมาเป็นพื้นที่หนึ่งในการปะทะสังสรรค์กันรูปแบบใหม่ของสังคมมนุษย์ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของเทคโนโลยี ดังนั้น ภาพลักษณ์ในโซเชียลมีเดียจะกลายมาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่องค์การจะเข้ามาแทรกซึมเพื่อพิจารณาว่าทุนมนุษย์หนึ่ง ๆ เหมาะสมแก่วัฒนธรรมองค์การ

หรือไม่ กล่าวคือ เหมาะสมแก่การที่องค์กรจะจ้างงานหรือไม่นั่นเอง ประการที่สอง การแต่งกายและการใช้คำพูด ยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องหรือผู้ว่าจ้างหาไม่ได้จากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ การดึงดูดผ่านเสื้อผ้าที่สวมใส่ กริยาการแสดงออกตลอดจนคำพูดที่ใช้ที่สื่อถึงทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิดที่ส่งไปยังองค์กร และประการที่สาม ทักษะการเข้าสังคม เป็นหนึ่งในคุณลักษณะของการประกอบสร้างตัวตนโดยจะเป็นการดึงดูดและเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงาน

2. ความสามารถ

ความสามารถในแบบดั้งเดิมที่ปัจเจกบุคคลพยายามที่จะพัฒนาอาจจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการหรือเทรนด์การจ้างงานในอนาคตได้ เนื่องจากค่านิยม สภาพแวดล้อมภายนอก ภายในที่เปลี่ยนแปลงไปขององค์กร ทำให้การพัฒนาความสามารถของทุนมนุษย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วยเช่นกัน ประการแรก ความสามารถที่ติดตัวแต่กำเนิด หรืออาจเรียกว่าเป็นพรสวรรค์เป็นสิ่งที่อยู่คู่มากับทุนมนุษย์มาแต่กำเนิด เช่น เสียงที่ไพเราะ ประการที่สอง ความสามารถที่ถูกสร้าง/พัฒนาขึ้น การพัฒนาดังกล่าวในประการที่สองนี้เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขององค์กร ทั้งยังเป็นการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านการจ้างงานที่เกิดขึ้น การพัฒนาในลักษณะนี้ เช่น การพัฒนา Soft skill

3. ความรู้เรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล นวัตกรรม

ปฏิเสธไม่ได้ว่าองค์ความรู้ที่สำคัญ ที่จะส่งให้ทุนมนุษย์หนึ่ง ๆ ก่อเกิดความสามารถในการปฏิบัติงานได้ก็คือความรู้เรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล นวัตกรรม เนื่องจากองค์ความรู้ดังกล่าวได้ทำหน้าที่ในการกำกับควบคุมเทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้งหลาย ดังนั้น การที่ทุนมนุษย์พัฒนาองค์ความรู้ในส่วนนี้

ให้กับตนเองก็นับได้ว่าจะเป็นที่ต้องการขององค์กร อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวนี้กระทำได้ในสองลักษณะ ลักษณะแรก ความรู้แบบนามธรรม เป็นรูปลักษณะของความรู้ที่แสดงออกให้เห็นผ่านการกระทำและผลงาน ประสบการณ์ และลักษณะที่สอง ความรู้แบบรูปธรรม เป็นรูปลักษณะของการเรียนรู้ในสถาบัน การฝึกอบรม ซึ่งมีสิ่งยืนยันคือประกาศนียบัตร ที่เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ในเรื่องเทคโนโลยี ดิจิทัล และนวัตกรรม

5.1 การพัฒนาทักษะตาม Top 10 skills of 2025

ข้อเสนอของที่ว่าด้วย Top 10 skills of 2025 ถูกพัฒนาและนำเสนอโดย World Economic Forum ข้อเสนอดังกล่าวเป็นเหมือนกับการกรุยทางเชิงเสนอแนะให้กับการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลของทุนมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของตลาดแรงงานรวมถึงเทรนด์การจ้างงานในอนาคตที่จะเกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า Top 10 skills of 2025 เป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญยิ่งสำหรับการทำงานในโลกของการทำงานในอนาคต ซึ่งมี 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1. Analytical thinking and innovation (การคิดเชิงวิเคราะห์ และการสร้างนวัตกรรม)
2. Active learning and learning strategies (การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และมีกลยุทธ์การเรียนรู้)
3. Complex problem-solving (ความสามารถการแก้ปัญหาซับซ้อน)
4. Critical thinking and analysis (การคิดและวิเคราะห์ในเชิงวิพากษ์)
5. Creativity, originality and initiative (ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นต้นฉบับ ไม่ซ้ำใคร)
6. Leadership and social influence (การมีภาวะผู้นำและอิทธิพลต่อสังคม)
7. Technology use, monitoring and control (ความสามารถในการใช้ ควบคุม และดูแลเทคโนโลยี)
8. Technology design and programming (ความสามารถในการออกแบบเทคโนโลยี และการเขียนโปรแกรม)
9. Resilience, stress tolerance and flexibility (การจัดการความเครียด มีความยืดหยุ่น และรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ)
10. Reasoning, problem-solving and ideation (การให้เหตุผล การแก้ปัญหา และการระดมแนวคิด)

Top 10 skills of 2025

WORLD ECONOMIC FORUM

Type of skill

- Problem-solving
- Self-management
- Working with people
- Technology use and development

- Analytical thinking and innovation
- Active learning and learning strategies
- Complex problem-solving
- Critical thinking and analysis
- Creativity, originality and initiative
- Leadership and social influence
- Technology use, monitoring and control
- Technology design and programming
- Resilience, stress tolerance and flexibility
- Reasoning, problem-solving and ideation

Source: Future of Jobs Report 2020, World Economic Forum.

ที่มา: (World Economic Forum, 2020: Online)

6. บทสรุป

จากปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกการทำงานนับตั้งแต่การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ได้เป็นปัจจัยสำคัญประกอบไปกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และที่สำคัญคือการส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการจ้างงานภายใต้ยุคโลกของการทำงานในอนาคต และจากการพิจารณาปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการจ้างงานดังกล่าว จึงได้ข้อค้นพบประการสำคัญที่บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นด้วยกันสามประการ คือ ประการแรก ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานในอนาคตประกอบไปด้วย อิทธิพลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ปัจจัยในข้างต้นส่งผลโดยตรงไปยังการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ใหม่ที่ให้องค์การมีแนวโน้มที่จะลดการลงทุนในมนุษย์ตลอดจนการจ้างงานลดลง ทว่า องค์กรจะหันไปให้ความสนใจในการลงทุนและพัฒนาเทคโนโลยีแทน เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และค่านิยมใหม่ขององค์กรที่มองว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถที่จะปฏิบัติงานแทนแรงงานทุนมนุษย์ได้ในบางมิติ ทั้งยังเป็นการลดต้นทุนขององค์กรอีกด้วย ทั้งนี้ยังพบว่าแนวโน้มการจ้างงานในปัจจุบันอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านท่ามกลางความหลากหลายของรุ่น (Generation) ในองค์กร ซึ่งเป็นสภาวะของการปะทะสังสรรค์กันภายในองค์กรระหว่างวัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีการปฏิบัติงานของทุนมนุษย์แต่ละรุ่นจนอาจเรียกได้ว่าเป็นยุคสมัยแห่งความหลากหลายของรุ่นในองค์กร ทั้งนี้ ยังปรากฏแนวโน้มการจ้างงานที่ลดลงเห็นได้จากปรากฏการณ์การเลย์ออฟทรัพยากรมนุษย์ออกจากองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก รวมถึงทำให้เห็นว่าแนวโน้มการจ้างงานในอนาคตจะเป็นไปในลักษณะของการจ้างงานแบบไม่เต็มเวลา (Part time) มากยิ่งขึ้นกว่าการจ้างงานแบบประจำ (Full time) ทั้งยังมีแนวโน้มของการปฏิบัติงานที่เป็นไปในลักษณะของการ Work form home มากยิ่งขึ้นอีกด้วยเพื่อลดการใช้ทรัพยากรขององค์กรจากความท้าทายที่เกิดขึ้นในมุมมองของทุนมนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองเพื่อเกิดมูลค่าในตัวเองทั้งยังเป็นการดำรงอยู่ในตลาดแรงงานได้ โดยในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับเทรนด์หรือแนวโน้มการจ้างงานอันจะทำให้ทุนมนุษย์มีงานทำภายใต้ยุคการแย่งงานกันทำได้อย่างยั่งยืน ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวประกอบไปด้วย 1. การพัฒนาความสามารถในการมีงานทำของทุนมนุษย์โดยการนำเสนอตัวแบบวงล้อของการมีงานทำ และ 2. ข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะทั้ง 10 ประการในการทำงานตามแนวทางของ World Economic Forum เพื่อเป็นการสร้างความสามารถมีงานทำที่สอดคล้องไปกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจ้างงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชวาม, เคลาส์. เขียน. ศรรรวิศา เมฆไพลูสร์. แปล. (2561) *การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ฮาวทู อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2558). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รวิภา ธรรมโชติ. (2564). *นวัตกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุธินี ฤกษ์ขำ. (2563). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ในยุคพลิกผัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนิสา ซ่อแก้ว. (2561). ความสามารถในการมีงานทำประเด็นท้าทายการบริหารคนในทศวรรษหน้า. ใน พยัต วุฒิรงค์ (บก.), *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). น. 29-48. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนิสา ซ่อแก้ว. (2563). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์: แนวคิด กระบวนการ เครื่องมือ และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนิสา ซ่อแก้ว. (2564). *รายงานการวิจัยโลกของการทำงานหลังโควิด-19 และความสามารถในการมีงานทำกับทางเลือกอาชีพของคนเจนเนอเรชันแซด*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวรรณณี แสงมหาชัย. (2566). ความแตกต่างระหว่างชนรุ่นกับนวัตกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในองค์การภาครัฐ. ใน อุทัย เลาหวิเชียร และคณะ (บก.), *นวัตกรรมการบริหารงานภาครัฐในภาวะวิกฤต*. น.333-368. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Workpointtoday. (2566). *2023 ปีแห่งการเลย์ออฟ บริษัทเทคโนโลยีใหม่? สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2566*, จาก <https://workpointtoday.com/2023-tech-layoff/>
- ภาษาอังกฤษ
- Jac Fitz-enz. (2009). *The ROI of human capital : measuring the economic value of employee performance*. (2nd ed.). New York: United States of America.
- Oxford Institute of Population Ageing. (2016). *Future of an Ageing Population*. Oxford: University of Oxford.
- Salima Hamouche. (2021). Human resource management and the COVID-19 crisis: implications, challenges, opportunities, and future organizational directions. *Journal of Management & Organization*, 1-16.
- World Economic Forum. (2020). *These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them*. Form <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/> Published on October 21, 2020. [Retrieved October 14, 2023].

กลไกความร่วมมือระหว่างกันของภาครัฐและเอกชน
ต่อการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง

A collaborative Governance Approach of Public-Private Cooperation
to design Central Bank Digital Currency

อรณารถ วรรณปิญโญ

Oranart Wannapinyo

นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

PhD Candidate, Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration

e-mail address: oranart.wan@stu.nida.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง เป็นเงินรูปแบบใหม่ที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ซึ่งอาจใช้แทนเงินสดและบริการเงินอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต ปัจจุบันสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางของประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาและทดลอง โดยบทความนี้ได้ศึกษารวบรวมบทความและกรณีศึกษาเกี่ยวกับสกุลเงินดิจิทัลของต่างประเทศ พบว่า แนวคิดของต่างประเทศได้เสนอหลักการความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการร่วมออกแบบสกุลเงินดิจิทัลร่วมกันในฐานะบริการสาธารณะที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ

ข้อเสนอแนะของผู้เขียนในบทความนี้ จึงได้นำทฤษฎีการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ อาทิ กลไกความร่วมมือระหว่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน และธรรมาภิบาล มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง; กลไกความร่วมมือระหว่างกัน; การมีส่วนร่วมของประชาชน; ธรรมาภิบาล; การพัฒนาที่ยั่งยืน

ABSTRACT

Central Bank Digital Currency (CBDC) is a new digital form of money issued by the central bank. This may be used in place of cash and electronic money services in the future. Currently, the CBDC issued by the Bank of Thailand is still in the exploration and pilot-testing phase. This article has studied and collected articles and case studies about CBDC in other countries. It has been found that those concepts have presented principles of public-private cooperation among all sectors to jointly design CBDC as a public goods that is the country's infrastructure.

The author's suggestions in this article, therefore, New Public Governance Theory (NPG) has been introduced, such as collaborative governance, public participation and good governance, applied to the process of designing Thailand's digital currency for maximum benefit, and lead to sustainable development.

Keywords: central bank digital currency, collaborative governance, public participation, good governance, sustainable development

บทนำ

Central Bank Digital Currency (CBDC) ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ที่อยู่ในความสนใจของธนาคารกลางทั่วโลก จากผลการสำรวจข้อมูลของ BIS ปี 2022 พบว่า ธนาคารกลางกว่าร้อยละ 93 ทั่วโลกสนใจศึกษาเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC) โดยธนาคารกลางกว่าร้อยละ 80 เห็นว่า เงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางมีประโยชน์และสามารถออกแบบให้มีคุณสมบัติพิเศษในการตอบสนองความต้องการใช้งานเฉพาะด้านได้ (Kosse, A., & Mattei, I., 2023) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นจาก World Economic Form 2023 ว่า ปัจจุบันธนาคารกลางส่วนใหญ่ให้ความสนใจและอยู่ระหว่างการศึกษา CBDC ในมุมมองของประโยชน์และความเสี่ยงของ CBDC ทั้งนี้ แต่ละประเทศมีความคืบหน้าในการศึกษาและบริบทของความจำเป็นในการใช้ที่แตกต่างกัน (World Economic Form, 2023)

สำหรับประเทศไทย มีความกังวลของธนาคารต่อการเกิดขึ้นของเงินดิจิทัลที่ออกโดยภาคเอกชน เช่น Cryptocurrency อาทิ Bitcoin, Ethereum, Ripple, และ Litecoin ที่มีความผันผวนของมูลค่า และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงแก่ประชาชนและระบบการเงิน (Bank of Thailand, 2021) ประกอบกับเห็นแนวโน้มการเติบโตของการใช้ digital payment ในประเทศไทย เช่น Promptpay ที่เป็น instant payment ที่ near real time และสามารถใช้งานได้ 24*7 (Bank of Thailand, 2021) ตลอดจนทิศทางการลดลงของการใช้เงินสด และการก้าวสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด (cashless society) ในอนาคต

ประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง CBDC และพบว่างานวิจัยที่มีในปัจจุบันยังมีจำนวนจำกัด และปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ยังอยู่ระหว่างศึกษาและทดสอบการใช้งานจริง (pilot testing) ของเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางสำหรับใช้ในวงย่อยในภาคประชาชน (retail CBDC) ผู้เขียนจึงเห็นช่องว่างการวิจัยในการหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับ CBDC เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับกระบวนการออกแบบ CBDC ที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยผู้เขียนสนใจแนวคิดเรื่อง New Public Governance (NPG) ซึ่งเป็นแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ที่เน้นโลกความร่วมมือระหว่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชน และธรรมาภิบาล ดังนั้น ผู้เขียนจึงหยิบยกแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับข้อเสนอแนะในการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

เนื้อหา

สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency: CBDC)

เงิน คือ สิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ใช้ชำระค่าสินค้าและบริการเงินมีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ช่วยให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนและเศรษฐกิจขยายตัว ความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีทำให้เงินมีการพัฒนาในรูปแบบของสื่อการชำระเงินหลากหลายรูปแบบ อาทิ อินเทอร์เน็ตแบงกิ้ง โอมบายแบงก์กิ้ง e-money และเช็ค เพื่ออำนวยความสะดวกและสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างหลากหลาย (Bank of Thailand, 2021)

CBDC เป็นเงินที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งแทนการใช้เงินสดและบริการเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การชำระเงินทำได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น CBDC เป็นโครงสร้างพื้นฐานระบบชำระเงินที่เข้าถึงง่าย ปลอดภัยสูง และสามารถรองรับการนำต่อยอดสู่นวัตกรรมใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนาบริการทางการเงินได้ในอนาคต (Bank of Thailand, 2021)

มุมมองเกี่ยวกับประโยชน์และความท้าทายของ CBDC จากรายงานการศึกษาในต่างประเทศ

จากรายงานการศึกษาเรื่อง CBDC ของ World Economic Forum (2020) ได้ระบุประโยชน์และความท้าทายของ CBDC ที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 1 ประโยชน์และความท้าทายของ CBDC ที่สำคัญ

ประโยชน์ของ CBDC	ความท้าทายของ CBDC
1. ช่วยลดต้นทุนและเวลาในการทำธุรกรรมกับต่างประเทศ (cross-border transactions)	1. การสร้างมูลค่าเพิ่มจากบริการที่มีอยู่ในปัจจุบันและกลุ่มผู้ให้บริการที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน
2. ช่วยให้การติดตามข้อมูลธุรกรรมและการรายงานต่างๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงลดโอกาสในการใช้เป็นช่องทางในการทำธุรกรรมผิดกฎหมาย	2. การลงทุนมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการรักษาความปลอดภัยไซเบอร์ของระบบ (cybersecurity and system resilience)
3. ช่วยคงบทบาทของธนาคารกลางในการคานอำนาจต่อผู้ประกอบการบริการการชำระเงินภาคเอกชนที่มีการแข่งขันเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบการชำระเงินปัจจุบัน	3. ผู้ประกอบธุรกิจในปัจจุบันยังเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในระบบการเงินอนาคตได้ โดยภาครัฐต้องเปิดกว้างและคำนึงถึงการออกกฎเกณฑ์การกำกับดูแลที่เหมาะสม
4. ช่วยผลักดันให้สถาบันการเงินที่มีอยู่ในระบบนำเสนอบริการที่ดีกว่าเดิมแก่ลูกค้า เช่น นำเสนอบริการที่ดีขึ้นเพื่อสร้างความสามารถทางการแข่งขันในระบบ	4. ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่สถาบันการเงินที่มีอยู่ในระบบจะถูกกลดบทบาทโดยการตัดตัวกลาง (bank disintermediation risk) เมื่อผู้ฝากมาใช้บริการ CBDC ของธนาคารกลาง
5. ช่วยให้การส่งผ่านนโยบายการเงินโดยธนาคารกลางเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	5. ภาครัฐยังคงต้องพิจารณานโยบายต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น การดำเนินนโยบายการคลัง เช่น tax rebates
6. สนับสนุนเป้าหมายในการให้ประชากรเข้าถึงบริการทางการเงินโดยทั่วถึง (financial inclusion)	6. โอกาสที่จะมีกลุ่มคนที่เข้าไม่ถึงบริการทางการเงินยังคงมีอยู่ หากการออกแบบ CBDC ไม่ได้คำนึงถึงโอกาสในการเข้าถึง CBDC ของประชาชนโดยทั่วถึง
7. ช่วยสนับสนุนการใช้ domestic currency ซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจาก	7. CBDC จำเป็นต้องออกแบบอย่างรัดกุมเพื่อปกป้องผู้ใช้จากการถูกลักลอบโจมตีระบบหรือข้อมูล

ประโยชน์ของ CBDC	ความท้าทายของ CBDC
cryptocurrencies หรือแม้แต่ foreign-country CBDC	เนื่องจากอาจตกเป็นเป้าของขโมยและผู้ก่อการร้าย

ที่มา: World Economic Forum (2020)

เนื่องจาก CBDC เป็นเรื่องใหม่ที่มีทั้งประโยชน์และความเสี่ยงที่ผู้ออกแบบจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ซึ่งปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ยังอยู่ระหว่างศึกษาและทดสอบการใช้งานจริง (pilot testing) ของเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ผู้เขียนจึงได้หยิบยกกรณีศึกษา CBDC จากบริบทของต่างประเทศ มาประกอบการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเสนอแนะแนวคิดในการพัฒนาโครงการ CBDC ของประเทศไทย โดยจะขอหยิบยก 2 กรณีศึกษา ได้แก่ สกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน (e-CNY) และสกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส (The Bahamas Sand Dollar)

กรณีศึกษาสกุลเงินดิจิทัลออกโดยธนาคารกลางในต่างประเทศ

กรณีศึกษาที่ 1: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน (e-CNY)

e-CNY เป็นโครงการของธนาคารกลางจีน ในการนำร่องสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน เปิดตัวครั้งแรกปี 2019 ในหลายเมือง อาทิ เซินเจิ้น ซูโจว ฉิงตู และปักกิ่ง e-CNY ออกแบบโดยวิธีบูรณาการกับระบบการชำระเงินที่มีอยู่ปัจจุบันให้ทำงานร่วมกันได้ (interoperable) เช่น เชื่อมต่อกันได้กับระบบของ Alipay และ WeChatpay ที่เป็น platform การชำระเงินยอดนิยมในประเทศจีน และให้ความสำคัญกับ customer experience ที่ทำให้ผู้ใช้สามารถใช้งานได้โดยง่าย e-CNY คำนึงถึงการสร้างเครือข่ายจุดรับที่กว้างขวางและเพิ่มความสะดวกให้กับผู้ใช้ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน มีการประสานงานกันระหว่างสถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเทคโนโลยี และหน่วยงานกำกับดูแล นอกจากนี้ ทางการเงินยังมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจและความตระหนักรู้เกี่ยวกับ e-CNY ในหมู่ประชาชนทั่วไป ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจในสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศจีน

กรณีศึกษาที่ 2: สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส (The Bahamas Sand Dollar)

The Bahamas Sand Dollar เป็นโครงการของธนาคารกลางบาฮามาส ซึ่งได้ออกใช้จริงอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนตุลาคม 2020 (หลังจากมีการทดลองใช้จริงมาแล้ว 10 เดือน) สำหรับมาตรการที่ธนาคารกลางบาฮามาสใช้ในการสนับสนุนสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางประเทศบาฮามาส คือ การเผยแพร่ข้อมูลให้สาธารณชนทราบเกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้งาน (adoption) ของโครงการสกุลเงินดิจิทัลเป็นประจำทุกเดือน มีการอบรมให้กับร้านค้า (merchant training) และทำงานร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้กระบวนการใช้งานสะดวกสบาย เช่น สามารถใช้ QR code ในกระบวนการชำระเงินได้ มีการเชื่อมต่อแพลตฟอร์ม Sand Dollar เข้ากับระบบของสำนักหักบัญชีอัตโนมัติ (automated clearing house) ทำให้ธุรกรรมออนไลน์ Sand Dollar สามารถโอนมาหรือโอนไปยัง

ธนาคารพาณิชย์ใดๆ ก็ได้ นอกจากนี้ ยังมีการสร้าง Sand Dollar Ambassadors เป็นตัวแทนในการสร้างการรับรู้ต่อสาธารณชนและจัดงาน event ต่างๆ รวมถึงประสานจัดงานร่วมกับองค์กรไม่แสวงผลกำไร

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าบริบทของต่างประเทศที่มีการศึกษาและพัฒนาโครงการ CBDC ให้มีความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือระหว่างกันในภาครัฐและภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวคิด New Public Governance (NPG) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลของประเทศไทย เพื่อให้การออกแบบทำอย่างโปร่งใส คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียรอบด้าน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและธรรมาภิบาล และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ (New Public Governance: NPG)

แนวคิด New Public Governance มีพัฒนาการมาจากการแก้ไขจุดอ่อนของกระบวนการบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิมที่รวมศูนย์อำนาจ จนเกิดเป็นการจัดการความร่วมมือภาครัฐแนวใหม่ ภายใต้บริบทที่เน้นภาคีความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้เข้าร่วมดำเนินงานสาธารณะ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อให้มีการปฏิบัติแบบรวมกลุ่ม (Collective Action) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานที่มีปัญหาเชิงโครงสร้างหรือประเด็นปัญหาสาธารณะที่มีความสลับซับซ้อน (Kennett, 2010)

Stephen Osborne (2010) ได้เสนอแนวคิด New Public Governance และ Rhodes (1996) ที่เสนอมุมมองการบริหารที่เน้นถึงความร่วมมือ (Collaborations) และการประสานสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Ties) การกระจายอำนาจ และการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน รวมถึงองค์กรชุมชน เสริมศักยภาพของภาครัฐ

Pestoff (2010) มองว่า New Public Governance เป็นรูปแบบการจัดการที่อยู่บนพื้นฐานของการผลิตร่วมกัน (Coproductio) เป็นการจัดการสาธารณะที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย รวมถึงการจัดบริการเกี่ยวกับสวัสดิการโดยฝ่ายที่สาม (Third Sector) ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีเสริมสร้างความ เป็นประชาธิปไตยในสังคมจากการที่พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการผลิตบริการสาธารณะ เกิดการสร้างสรรคนวัตกรรมที่เป็นผลจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงการทำงานและเผยแพร่รูปแบบที่ประสบความสำเร็จไปสู่องค์กรต่างๆ (Pestoff and Brandsen, 2010:227-233)

การผลิตร่วมกัน (Co-Production) หมายถึง การใช้ความพยายามร่วมกันระหว่างผู้ผลิตที่ทำงานประจำหรือมืออาชีพกับผู้ใช้บริการที่ต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ตนได้รับบริการที่ทำให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้น และมีสุขภาพดีขึ้น (Pestoff, 2010) โดยประชาชนอยู่ในฐานะภาคีที่ร่วมผลิตบริการสาธารณะอย่างเสมอภาคไม่ใช่ผู้รับบริการหรือลูกค้า ซึ่งการผลิตร่วมกันดังกล่าวจะมีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายใต้สภาพแวดล้อมอันเฉพาะเจาะจง มีการปฏิบัติแบบรวมกลุ่ม (Collective Action) โดยมีกลไกการจัดสรรทรัพยากรที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) ระหว่างบุคคลที่อยู่ภายในเครือข่าย

New Public Governance Theory ให้ความสำคัญกับประเด็นการจัดการความร่วมมือและกลไกธรรมาภิบาลภายใต้บริบทที่ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนและองค์การพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆได้เข้าร่วมในการดำเนินงานสาธารณะในรูปแบบของการจัดการภาคีความร่วมมือที่หลากหลาย

แนวคิดภาคีความร่วมมือนี้เป็นการจัดการสาธารณะแนวใหม่ที่มองว่าภาคประชาสังคม กลุ่มธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะไม่คงบทบาทในฐานะผู้รับบริการสาธารณะจากรัฐฝ่ายเดียว แต่จะเป็นหุ้นส่วนของความสำเร็จ และมีความกระตือรือร้นในฐานะ Active Participants โดยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ซึ่งรูปแบบใหม่นี้ก้าวข้ามความสัมพันธ์แบบเดิมที่แบ่งแยกระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ หรือผู้กำกับดูแลกับลูกค้า แต่รูปแบบใหม่ที่เป็นหุ้นส่วนความสำเร็จในการบริการสาธารณะจะส่งผลให้เปิดพื้นที่สาธารณะให้ภาคีต่างๆเข้ามามีส่วนร่วม

ทางเลือกที่น่าสนใจต่อแนวทางการจัดการสาธารณะแนวใหม่

จากบทความเรื่อง From Digital Government to Digital Governance: Are we there yet? (Burak Erkut, 2020) สถาบันวิจัยด้านเศรษฐกิจและการคลัง (Institute for Research in Economic and Fiscal Issues) แห่งกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือระหว่าง stakeholders หลายภาคส่วนร่วมกันในการผลักดันเพื่อสร้างระบบที่ดีมีประโยชน์โดยใช้ดิจิทัลมาช่วยในบทบาทต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างความสำเร็จโดยการนำดิจิทัลมาใช้ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายของปัญหา Digitalization คือการขาดความเข้าใจที่เพียงพอ ระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรสร้าง digital structure ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนการมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจของในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ โดยภาครัฐจะต้องสร้างกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นระดับ government-to citizen, government-to-government และ government-to-business เพื่อให้เกิดการประสานงานกันแบบบูรณาการทุกภาคส่วนและสร้างการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

กลยุทธ์ที่มีผลต่อ Digital governance มีทั้งด้าน supply side เช่น ความร่วมมือร่วมใจของภาครัฐ และด้าน demand side เช่น ระดับการเข้าถึงดิจิทัลที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม มีงานวิจัยกล่าวว่า โดยทั่วไปแต่ละประเทศมักจะพยายามสร้าง digital governance โดยมุ่งเน้นกลยุทธ์การสนับสนุนจากรัฐ โดยไม่ได้คำนึงถึงระดับการเข้าถึงดิจิทัลของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงระดับความรู้ความเข้าใจทางเทคโนโลยีซึ่งยังไม่เพียงพอในบางชุมชน

ทั้งนี้ การจะสร้าง digital governance โดยการเปลี่ยนผ่านจาก Digital government นั้น จะต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐในทุกระดับทั้งเรื่องการเมืองการปกครอง ธุรกิจ โครงสร้างของรัฐบาล โดยมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและดำเนินนโยบายต่าง ๆ บนพื้นฐานของข้อมูลเป็นสำคัญ พร้อมทั้งให้ความสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนในสังคมทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการมีอยู่ซึ่งความรู้ที่เพียงพอในการสร้าง

digital governance ให้เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการปรับปรุงสิทธิของประชาชน การสร้างความโปร่งใส และสร้างสังคมที่ดีขึ้นโดยรวมได้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มีความหมายหลากหลายนิยาม อาทิ

- Sherry R. Arnstein (1969) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ถือเป็นอำนาจประเภทหนึ่งของประชาชนและเป็นกระบวนการการกระจายอำนาจ (Redistribution of power) โดยส่งเสริมให้ประชาชนผู้ไร้ซึ่งอำนาจ (The Have-Nots) ที่มักไม่มีโอกาส ถูกกีดกัน หรือถูกแยกออกจากกระบวนการทางการเมืองและเศรษฐกิจทั้งหลายให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ให้ประชาชนซึ่งไร้ซึ่งอำนาจสามารถกำหนดแนวทางในการรับรู้และแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การกำหนดเป้าหมายและนโยบายสาธารณะ การดำเนินงานกิจกรรม และการกระจายผลประโยชน์ต่างๆ

- Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ ได้แก่

- (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
- (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)
- (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)
- (4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ตัวแบบของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีตัวแบบของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation - IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ คือ

1. ระดับการให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)
2. ระดับการปรึกษาหารือ (To Consult)
3. ระดับการเข้ามาเกี่ยวข้อง (To Involve)
4. ระดับความร่วมมือ (To Collaborate) และ
5. ระดับเสริมอำนาจประชาชน (Empower) ซึ่งเป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด

ที่มา: : International Association for Public Participation (2018), IAP2

ข้อเสนอแนะสำหรับการออกแบบ CBDC ของไทย

1. การออกแบบ CBDC จะต้องคำนึงถึงการมีภาคีเครือข่าย (Network Governance) ในการจัดการ และการทำธุรกรรมต่าง ๆ จะต้องมีความสามารถในการรับผิดชอบ (Accountability) เปิดเผยข้อมูลและมีความซื่อสัตย์ ในกระบวนการทำงาน
2. ภาครัฐต้องส่งเสริมการพัฒนาความรู้และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การสร้างความพร้อมแก่หน่วยงานราชการและภาคประชาชน ส่งเสริมให้ความความเข้าใจ เปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็น ร่วมออกแบบแนวคิด CBDC สำหรับภาคประชาชน
3. CBDC จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) เป็นการบริหารที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ มีความโปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องต่างๆ
4. ให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ตลอดจนการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการองค์ความรู้ ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกันและทั่วถึง
5. ให้ความสำคัญกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ที่เข้าถึงได้ทั่วถึงและสะดวก เพื่อกระตุ้นให้เกิดการยอมรับการใช้งาน ตลอดจนสร้างความเชื่อถือ (trust) ให้เกิดขึ้นกับประชาชน
6. CBDC จะต้องออกแบบให้มีระบบการเชื่อมโยงในการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมไปพร้อม ๆ กัน (Collaboration) มีการรวมตัวกัน ของภาคส่วนต่าง ๆ อีกทั้งยังช่วยกันกำหนดกติกาในการจัดการร่วมกัน

สรุป

ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิวัฒนาการของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิตและบริการ และการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำคัญทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาครัฐที่จะผลักดันและสนับสนุน Digital governance จากการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือระหว่าง stakeholders หลายภาคส่วนร่วมกันในการผลักดันเพื่อสร้างระบบที่ดีมีความโปร่งใส โดยการใช้ดิจิทัลมาช่วยในบทบาทต่าง ๆ (Data-driven decision making culture)

สำหรับการออกแบบสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) ของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การเมือง สภาพแวดล้อม สังคม ตลอดจนความท้าทายของปัญหา Digitalization คือ การขาดความเข้าใจที่เพียงพอ ระดับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น รัฐบาลจึงควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนการมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจของในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน มีประสิทธิภาพมากและตรงจุดมากยิ่งขึ้น

References

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- Bank of Thailand. (2021). Retail Central Bank Digital Currency: Implications on Monetary Policy and Financial Stability in Thailand. Retrieved April 14, 2022, from https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/News2564/n6064t_annex.pdf
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World development*, 8(3), 213-235.
- Erkut, B. (2020). From digital government to digital governance: are we there yet?. *Sustainability*, 12(3), 860.
- Kennett, P. (2010). Global perspectives on governance. In *The new public governance?* (pp. 35-51). Routledge.
- Kosse, A., & Mattei, I. (2023). Making headway-Results of the 2022 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. *BIS Papers*.
- IAP2. (2018). IAP2 Spectrum of Public Participation. International Association for Public Participaiton (IAP2).
- Osborne, Stephen (2006). "New Public Governance?" *Public Management Review*. Vol. 8, No.3, pp. 377-387
- Pestoff, V., & Brandsen, T. (2010). Public governance and the third sector: opportunities for co-production and innovation?.
- Rhodes, R.A.W. (1996). "The New Governance: Governing without Government," *Political Studies* 44(4): 652-667.
- Soderberg, G., Kiff, J., Tourpe, H., Bechara, M., Forte, S., Kao, K., ... & Yoshinaga, A. (2023). How Should Central Banks Explore Central Bank Digital Currency?. *FinTech Notes*, 2023(008).
- World Economic Forum. (2020). Central Bank Digital Currency Policy-Maker Toolkit. Retrieved April 14, 2022, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_CBDC_Policymaker_Toolkit.pdf
- World Economic Forum. (2023). Central Bank Digital Currency Global Interoperability Principles Retrieved August 8, 2023, from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Central_Bank_Digital_Currency_Global_Interoperability_Principles_2023.pdf

การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงราย

Evaluating The Operational Efficiency of Local Government Organizations in Chiang Rai Province

พิมพกานต์ จันแสง¹ และประยูร อิมิวัตร์²

Pimpakarn Junsang¹ and Prayoon Imiwat²

¹ นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นปฏิบัติการ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย

² รองศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹ Local Government Study and Research Officer in Provincial Office for Local Administration

² Associate Professor in Chiang Rai Rajabhat University

Pim_pimpakam11667@hotmail.com¹, prayoon.imi@crru.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความเชิงวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและหลักการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ Local Performance Assessment (LPA) ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา 3) ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง 4) ด้านการบริการสาธารณะ และ 5) ด้านธรรมาภิบาล โดยมีค่าเป้าหมายในปี พ.ศ.2566 – 2570 ต้องมีค่าผลคะแนนการประเมินไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ซึ่งเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องร่วมมือและปรับกระบวนการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และตั้งแต่ปี พ.ศ.2566 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้นำระบบสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM, New Public Management) ซึ่งเน้นความสำคัญของผลลัพธ์ ความคุ้มค่า และการจัดสรรงบประมาณโดยอิงผลลัพธ์ (Result Based Budgeting)

จากการดำเนินงานประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านระบบสารสนเทศ (DLA-SSO) ของจังหวัดเชียงรายปี พ.ศ. 2566 พบว่ามีจุดอ่อนที่ควรปรับปรุงคือ 1) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรแก้ไขการกำหนดหัวข้อการตรวจสอบ การประเมินเอกสาร/หลักฐาน ให้ตรงกับเกณฑ์การประเมินเพื่อลดขั้นตอนการพิจารณาอุทธรณ์ผลการประเมิน 2) สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย

ควรดำเนินการชักซ้อมแนวทางการประเมินประสิทธิภาพให้แก่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เกิดความรู้ความเข้าใจตามประเด็นตัวชี้วัด การตรวจสอบเอกสาร/หลักฐาน และเกณฑ์การให้คะแนนให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; การบริหารภาครัฐแนวใหม่

Abstract

This academic article aims to present concepts and principles for evaluating the efficiency of Local government organizations or Local Performance Assessment (LPA) consist of 5 areas: 1) management, 2) personnel administration and council affairs, 3) financial management and treasury, 4) service. public and 5) good governance with a target value in the year 2023-2027 must have an evaluation score of not less than 90 percent, which is a challenge for local government organizations and Relevant agencies must cooperate and adjust their operating paradigms in order to operate efficiently. meets the set goals and since 2023 - the Department of Local Administration has introduced an information system Applied to evaluate efficiency in order to develop into a digital organization. consistent with the concept of Principles of new public management (NPM), which emphasizes the importance of results, value for money, and budget allocation based on results.

From the performance assessment of local administrative organizations through the information system (DLA- SSO) of Chiang Province for the year 2023, it was found that there were weak points that should be improved: 1) the Department of Local Administration The determination of topics for document/evidence evaluation should be revised to match the evaluation criteria in order to reduce Process for considering appeals of evaluation results 2) Chiang Rai Provincial Local Government Promotion Office should Conduct a rehearsal of performance evaluation guidelines for local administrative organization executives to gain knowledge. Very clear Understanding of indicators Verifying documents/evidence and detailed scoring criteria

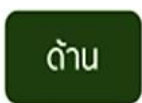
Keywords: Evaluation of The Efficiency of Local Government Organizations;
New Public Management

บทนำ

วิสัยทัศน์ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะตามมาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายในปี พ.ศ. 2565” ถือเป็นเสมือนเป้าหมายในการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่จะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดบริการสาธารณะตามมาตรฐานอันจะส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับบริการสาธารณะที่ดี และมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีเครื่องมือและข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ แม่นยำ และถูกต้องตามหลักวิชาการในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงได้มีการกำหนดระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของการประเมินมาตรฐานการปฏิบัติราชการและนิเทศองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาและพัฒนาวิธีการ รูปแบบ หลักเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมาซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักเรียกกันว่า “การประเมิน Core Team” อันหมายถึงทีมประเมินที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มอบหมายให้จังหวัดแต่งตั้งบุคลากรของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเป็นทีมตรวจประเมินมาตรฐานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกแห่งทั่วประเทศ ทั้งนี้ มีการติดตามความคืบหน้าในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขจุดอ่อน ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยนำผลการประเมินในปีที่ผ่านมาเป็นฐานข้อมูลเทียบเคียง นอกจากนี้ยังใช้ผลการประเมินในการกำหนดแนวทางนโยบายโครงการเพื่อยกระดับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงและทั่วถึง

ในปี พ.ศ. 2558 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้เปลี่ยนชื่อเป็นการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สส. – อปท.) หรือ Local Performance Assessment (LPA) โดยในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการพัฒนารูปแบบการประเมินให้มีความสอดคล้องกับนโยบายสำคัญของรัฐบาล มีการเพิ่มการประเมินในเรื่องการดำเนินงานด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล ทำให้ในปัจจุบันมีรูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา 3) ด้านการบริหารงานการเงินและการคลัง 4) ด้านการบริการสาธารณะ และ 5) ด้านธรรมาภิบาล (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564, 2-3) ดังภาพ

ด้าน

การบริหารจัดการ

การบริหารงาน
บุคคลและ
กิจการสภา

การบริหารงาน
การเงิน
และการคลัง

การบริการ
สาธารณะ

ธรรมาภิบาล

ภาพที่ 1 แบบประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2564: 6)

กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีเป้าหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะและสร้างความทันสมัยในการจัดการบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะให้กับประชาชน และได้กำหนดเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2566 โดยกำหนดตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมและค่าเป้าหมายระดับคะแนนตัวชี้วัดในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ของแต่ละแห่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 – 2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (20) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพของภาครัฐ มีเป้าหมายให้การบริการของภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ และภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้สนับสนุนให้ประเทศไทยทันความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ด้วยหลักการ “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” ดังนั้นกลไกของภาครัฐจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสามารถช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติทุกประเด็น เพื่อบริณาการทั้งในเชิงประเด็น เชิงภารกิจ และเชิงพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงการทำงานทุกระดับให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ และการพัฒนาดังกล่าวจะต้องบูรณาการกันอย่างมีเอกภาพและสอดคล้องกัน มีการประสานงานบนความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคประชาชนและภาคส่วนอื่นในสังคม ระบบการเงินการคลังของประเทศจะต้องสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ระบบงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณตอบสนองความเร่งด่วนและมีเป้าหมายร่วมกัน ทั้งในระดับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติภารกิจและพื้นที่ ซึ่งสามารถติดตามประเมินผลสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาประสิทธิภาพภาครัฐเข้าสู่ความสมดุลในความสัมพันธ์ของพื้นที่ ทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ในการติดตามประเมินผลและในการพัฒนาบริการสาธารณะ (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 – 2580, 2566, 285)

แนวคิดและทฤษฎีหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่

แนวคิดและหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM, New Public Management) เน้นความสำคัญของผลลัพธ์ความคุ้มค่า และการจัดสรรงบประมาณโดยอิงผลลัพธ์ (Result Based Budgeting) สนับสนุนให้ปฏิรูปภาครัฐโดยส่งเสริมให้ 1) มีการบันทึกข้อมูลผลผลิตและผลลัพธ์ให้มากขึ้น 2) มีการรายงานให้ประชาชนและสื่อสาธารณะรับทราบ 3) มีดัชนีความคุ้มค่าและการจัดสรรงบประมาณที่อิงผลลัพธ์ เป็นที่น่ายินดีที่มีความเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ในแนวทางวัดผลผลิต – ผลลัพธ์ - วัดประสิทธิภาพ - ประสิทธิผลการทำงานขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถอ้างอิงโครงการสำคัญ ๆ เป็นที่ประจักษ์ดังนี้ 1) สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำโครงการให้รางวัลท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance Award) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 เป็นต้นมา นอกจากให้รางวัลเป็นเงินและโล่เกียรตินิยม ยังพยายามประมวลข้อมูลนวัตกรรมท้องถิ่น การวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อการยกย่องหน่วยงานชั้นนำ 2) การกำหนดค่ามาตรฐานบริการสาธารณะท้องถิ่น หมายถึง ถนนในท้องถิ่นควรมีมาตรฐานอย่างไร มาตรฐานของตลาดสดควรเป็นอย่างไร มาตรฐานของไฟฟ้าส่องสว่างยามค่ำคืน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างท้องถิ่นในเขตเมือง/ชนบท และขนาด (เล็ก กลาง ใหญ่) 3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ริเริ่มประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA, Local Performance Assessment) และเผยแพร่ผลประเมินต่อสาธารณะเพื่อแรงกระตุ้นให้ท้องถิ่นแข่งขันการจัดบริการสาธารณะที่ดีเพื่อประชาชน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นความก้าวหน้าของระบบข้อมูลสารสนเทศและการกำกับติดตามท้องถิ่น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และพิชิต รัชตพิบูลภพ, 2561, 92)

สำหรับการแบ่งขนาดและระดับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดให้แบ่งระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระดับสามัญและพิเศษ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ประกาศคณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล, 2563)

แนวคิดและทฤษฎีการประเมินผล

แนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนิยามของการประเมินผล (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561, 5-6) ดังนี้

โพรวัส (Provus) การประเมินคือ การวัด (Measurement) ในระยะแรกการวัดและการประเมินถือเป็นสิ่งที่มีความหมายเดียวกันเนื่องจากการประเมินเป็นศาสตร์ที่มีแหล่งกำเนิดมาจากศาสตร์แห่งการวัดในด้านหนึ่งการนิยามว่าการประเมินคือ การวัด มีข้อดีในแง่ที่ทำให้การประเมินมีความเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีความเป็นปรนัย และความเที่ยงตรง อย่างไรก็ตามสิ่งที่ตามมาคือนักประเมินมีบทบาทเป็นเพียงนักเทคนิคการวัดที่มุ่งสร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะของบุคคล การประเมินจึงผูกติดอยู่กับการตีความหมายของคะแนนที่ได้จากเครื่องมือมาตรฐานของการวัดมากเกินไป ทำให้มองข้ามตัวแปรเชิงประเมินที่สำคัญ ที่ไม่สามารถใช้วิธีการเชิงปริมาณมาวัดเท่านั้น

รอสซีและฟรีแมน (Rossi and Freeman) การประเมินคือ การช่วยการตัดสินใจ (Assistant in Decision – Making) กล่าวคือ การประเมินช่วยเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการบริหารงาน การประเมินจึงขยายขอบเขตนอกเหนือไปจากการประเมินมนุษย์ เช่น ประเมินโครงการ ทรัพยากร มาตรการดำเนินงาน เป็นต้น นอกจากนั้นความต้องการในการทำนายหรือคาดการณ์ (Needs of Forecasts) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความซับซ้อนและอาศัยเทคนิควิธีของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้ผู้ประเมินจำต้องให้ความสำคัญกับสมมติฐานที่ตั้งขึ้นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจหรือการคาดการณ์

ครอนบัค (Cronbach) กล่าวเสริมนิยามดังกล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการเก็บรวบรวมและใช้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจ จุดมุ่งหมายหลักของการประเมินโครงการอยู่ที่ความต้องการทราบผลของโครงการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน รวมทั้งส่วนใดของโครงการที่ควรปรับปรุงแก้ไข

แอลคิน (Alkin) กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการทำให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจ ด้วยการคัดเลือกข้อมูลที่เหมาะสม รวบรวมและวิเคราะห์เพื่อจัดทำรายงานสรุปสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม

ไทเลอร์ (Tyler) กล่าวว่า การประเมินเป็นการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่เป็นอย่างจริง (What is) กับสิ่งที่ควรจะเป็น (What should be)

สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) กล่าวว่า การประเมินเป็นการกำหนดปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลและเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเพื่อให้การตัดสินใจนั้นเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด

สคริฟเวน (Scriven) การประเมินคือ การตัดสินคุณค่า (Determining of Worth or Value) นิยามดังกล่าวถือเป็นนิยามกระแสหลัก (Mainstream) ของการประเมิน โดยผู้ประเมินจะต้องมีความเชี่ยวชาญในการสังเกตและอาศัยหลักเหตุผล กล่าวอีกอย่างก็คือแนวคิดดังกล่าวถือว่าถ้าผู้ประเมินมิได้ตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมินถือว่าผู้ประเมินยังทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์

การให้ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับข้อสรุปของ ปีเตอร์ เอช.โรสซี และเฮาเวิร์ด อี.ฟรีแมน (Peter H. Rossi and Howard E. Freeman, 1993: 54) ที่เสนอว่าทฤษฎีการประเมินและการศึกษาวิจัย คือวิธีการศึกษาสังคมอย่างเป็นระบบภายใต้เทคนิคการวิจัยรวมทั้งการนำองค์ความรู้ที่มีความหลากหลาย (Several Discipline) มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ตามแต่ละบริบท ไม่ว่าจะเป็น การกำหนดกรอบความคิดและการรับรู้ (Conceptualization) การออกแบบ (Design) การวางแผน (Planning) และการนำไปใช้ (Implementation)

สรุปจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนิยามของการประเมินผลสรุปได้ว่า การประเมินผล หมายถึง กระบวนการวัด การช่วยในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลและเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อต้องการทราบถึงผลการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขจากการดำเนินงาน

สำหรับเป้าหมายของการประเมิน มีนักทฤษฎีได้ให้ความหมายของการประเมินออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ สถาบันพระปกเกล้า (อ้างถึงในรายงานการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561 : 6) ดังนี้

1. กลุ่มประโยชน์นิยม (Utilitarianism) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าเป้าหมายของการประเมิน คือ การสร้างประโยชน์แก่สังคม การประเมินจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อนำผลที่ได้จากการประเมินนั้นไปสร้างประโยชน์แก่สังคมและคนหมู่มาก

2. กลุ่มพหุนิยม (Pluralism) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าเป้าหมายของการประเมินไม่ควรมีเพียงหนึ่งเดียว การประเมินควรเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองเป้าหมายได้หลายด้าน เช่นการประเมินเพื่อแสดงกลไกแห่งอำนาจในการติดตาม/ควบคุม/ดูแลการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นต้น นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสำนักอัจฉนัตติญาณนิยม (Intuitionism) ซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายของการประเมินอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของสิ่งของหรือเหตุการณ์ที่ทำการประเมินผ่านการใช้ความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญของผู้ประเมิน

สรุปได้ว่า แม้จะมีนักทฤษฎีได้ให้ความหมายเป้าหมายของการประเมินแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ แต่เมื่อมองภาพรวมแล้วเป้าหมายของการประเมิน คือ การตัดสินใจที่เกิดจากเหตุการณ์ที่ผ่านการใช้ความรู้ ประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ของผู้ประเมิน โดยการประเมินจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อนำผลการประเมินนั้นไปใช้เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ต่อคนหมู่มาก

สำหรับวิธีการประเมินโดยทั่วไปถูกจำแนกออกเป็น 2 แนวทางหลัก (มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561 : 5-8) ดังนี้

1. อัจฉนัตตินิยม (Subjectivism) แนวคิดของกลุ่มนี้เลือกใช้วิธีการเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) ซึ่งอยู่บนหลักการของวิธีดำเนินงานที่ยืดหยุ่น รวบรวมข้อมูลรอบด้านตามสภาพธรรมชาติและใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ประเมินแต่ละคนเป็นเกณฑ์ในการสรุปผล วิธีการดังกล่าวตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่าตัดสินว่าอะไรจริงหรือเท็จ/มีคุณค่าหรือไม่ เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับจิตของปัจเจก บุคคลว่าจะมองความจริงหรือคุณค่าอย่างไร ไม่มีมาตรการที่แน่นอนในการกำหนดคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ฉะนั้นในทางปฏิบัติผู้ประเมินจึงควรกำหนดมาตรฐาน หรือเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าขึ้นมาเองด้วยเหตุและผล ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้จำเป็นต้องอาศัยความรอบรู้ ประสบการณ์ และความสามารถของแต่ละปัจเจกบุคคล

2. ปรนัยนิยม (Objectivism) วิธีการประเมินที่ถือเป็นลักษณะเฉพาะของแนวคิดนี้คือ วิธีการเชิงระบบ (Systematic Approach) ซึ่งเป็นวิธีการที่มีการวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน ใช้เครื่องมือที่มีมาตรฐานในการเก็บข้อมูล โดยมีความพยายามที่จะควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนให้มากที่สุด วิธีการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดของกลุ่มที่เชื่อว่า มนุษย์สามารถรู้ว่าจะอะไรจริงหรือเท็จ/มีคุณค่าหรือไม่ เป็นสิ่งที่สามารถ กำหนดเป็นมาตรการสากลได้ เพราะความจริงเป็นสิ่งสากล (Universal) การสร้างเครื่องมือที่มีมาตรฐานจะนำไปสู่การค้นพบความจริงและคุณค่าของความจริงได้ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้จากความรอบรู้ ประสบการณ์ และที่สำคัญคือการผ่านการฝึกฝนอบรมของผู้ประเมิน

นอกจากการแบ่งวิธีการของการประเมินออกเป็น 2 มิติ คือ อัจฉนัตตินิยมและปรนัยนิยม นักทฤษฎีการประเมินยังจัดประเภทของการประเมินออกอีก 2 มิติ คือ มิติทางด้านวัตถุประสงค์ และมิติทางด้านวิธีการ มิติทั้งสองนำไปสู่การจัดประเภทการประเมินออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจโดยใช้วิธีเชิงระบบ (Systematic Decision-Oriented Evaluation หรือ SD Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจ

2. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจโดยใช้วิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Decision-Oriented Evaluation หรือ ND Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีธรรมชาติเพื่อการเสนอสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจ

3. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่าโดยใช้วิธีเชิงระบบ (Systematic Value-Oriented Evaluation หรือ SV Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีเชิงระบบเพื่อให้นักประเมินทำการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

4. การประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่าโดยวิธีเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Value-Oriented Evaluation หรือ NV Models) การประเมินประเภทนี้เน้นการใช้วิธีเชิงธรรมชาติเพื่อให้นักประเมินทำการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน

สรุปได้ว่า วิธีการประเมินนั้นมุ่งเน้นการวางแผนการดำเนินการอย่างชัดเจน กำหนดวิธีดำเนินงานที่ยืดหยุ่นเพื่อให้ได้ผลการประเมินตามวัตถุประสงค์

เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2562

เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ส่วนราชการต่าง ๆ สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของส่วนราชการ ทำให้การส่งมอบผลผลิตและการบริการดีขึ้น ปรับปรุงผลการดำเนินการด้านอื่น ๆ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยทำให้เกิดความสอดคล้องกันของแผนกระบวนการตัดสินใจ บุคลากร การปฏิบัติการและผลลัพธ์ การนำเกณฑ์นี้ไปใช้จะช่วยให้ส่วนราชการสามารถประเมินองค์การตนเองได้อย่างรอบด้านว่าขณะนี้สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร และต้องการมุ่งไปทางใด เกณฑ์นี้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทุกภาคส่วนของระบบบริหารงาน การพัฒนาปรับปรุงกระบวนการและผลลัพธ์ โดยตระหนักถึงคุณค่าที่ส่งมอบแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (วิริยา เนตรน้อย และคณะ, 2562 : 7-9)

เกณฑ์ PMQA เป็นชุดของคำถามเกี่ยวกับเรื่องสำคัญของการบริหารและดำเนินงานของส่วนราชการใน 7 ด้าน คือ 1) ด้านการนำองค์กร 2) ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการปฏิบัติการ และ 7) ด้านผลผลิต การดำเนินการ

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ดังนี้

1. เกณฑ์มุ่งเน้นผลลัพธ์ เกณฑ์มุ่งเน้นให้ส่วนราชการปฏิบัติราชการให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เกณฑ์จึงครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ในเรื่องหลัก ๆ เกี่ยวกับประสิทธิผลของการบรรลุพันธกิจ ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บุคลากร การนำองค์การและธรรมาภิบาล รวมถึงงบประมาณการเงินและการเติบโต

2. เกณฑ์สนับสนุนมุมมองเชิงระบบเพื่อให้เป้าประสงค์สอดคล้องไปในทางเดียวกัน เกณฑ์ PMQA สร้างความสอดคล้องไปในทางเดียวกันทั้งส่วนราชการ จากตัววัดที่ได้มาจากกระบวนการของส่วนราชการที่มีการ

เชื่อมโยงและเสริมซึ่งกันและกัน ตัววัดเหล่านี้ผูกโยงโดยตรงกับคุณค่าในมุมมองของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและกับผลการดำเนินการโดยรวม ดังนั้น การใช้ตัววัดเหล่านี้จึงเป็นกรอบที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องโดยลดความจำเป็นที่จะต้องกำหนดวิธีปฏิบัติโดยละเอียด หรือลดกระบวนการจัดการที่ซับซ้อนเกินไป ดังนั้นตัววัดเหล่านี้จึงเป็นทั้งเครื่องมือในการสื่อสาร และเป็นวิธีการถ่ายทอดความต้องการของผลการดำเนินการไปสู่การปฏิบัติอย่างคงเส้นคงวา ความสอดคล้องไป ในแนวทางเดียวกันนี้ ทำให้มั่นใจว่าส่วนราชการมีความมุ่งมั่นที่แน่วแน่และเป็นที่ยอมรับทั่วทั้งองค์กร ในขณะที่เดียวกันก็สนับสนุนความคล่องตัว การสร้างนวัตกรรม และการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ

3. เกณฑ์สนับสนุนการตรวจประเมินที่เน้นเป้าประสงค์ เกณฑ์และแนวทางการให้คะแนน ประกอบด้วยระบบการตรวจประเมินซึ่งแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นกระบวนการ 2) ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ การใช้เกณฑ์เพื่อประเมินตนเองช่วยให้ส่วนราชการทราบภาพคร่าว ๆ ของจุดแข็งและโอกาสการพัฒนาจากการตอบคำถามตามข้อกำหนดต่าง ๆ ซึ่งเน้นที่ผลการดำเนินการตามระดับพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของกระบวนการและผลการดำเนินการ ด้วยเหตุนี้การตรวจประเมิน PMQA จึงนำไปสู่การปรับปรุงผลการดำเนินการอย่างจริงจังในทุกด้าน เครื่องมือนี้ให้ประโยชน์ในการบริหารจัดการมากกว่าวิธีการทบทวนผลการดำเนินการตามวิธีการอื่น ๆ และสามารถปรับใช้ได้กับยุทธศาสตร์ระบบการจัดการ และส่วนราชการที่หลากหลาย

เกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA)

การประเมินผลประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA : Local Performance Assessment) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยจะต้องมีผลการประเมินเฉลี่ย ในภาพรวม 5 ด้าน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 และมีผลการประเมินรายด้านไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 เช่นกัน จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายการขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ประเด็น (20) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐให้บรรลุตามที่กำหนด ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายคือ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะและสร้างความทันสมัยในการจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะให้กับประชาชน” โดยกำหนดตัวชี้วัดคือการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวม มีค่าเป้าหมายตัวชี้วัด ในปี พ.ศ. 2566 - 2570 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90 และในปี พ.ศ. 2571 - 2575 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 (แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), 2566 : 285) เพื่อให้การบริการของภาครัฐมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ และภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566)

เกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับดีเด่น (90.00 - 100.00) ระดับดีมาก (80.00 - 89.99) ระดับดี (70.00 - 79.99) ระดับพอใช้ (60.00 - 69.99) และระดับควรปรับปรุง (ต่ำกว่า 60.00) โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของค่าคะแนนการประเมินไว้ที่ร้อยละ 70 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564, 7)

คะแนน	ระดับ	สี
90.00 - 100.00	ดีเด่น	เขียว
80.00 - 89.99	ดีมาก	เขียวอ่อน
70.00 - 79.99	ดี	เหลือง
60.00 - 69.99	พอใช้	ส้ม
ต่ำกว่า 60.00	ควรปรับปรุง	แดง

ภาพที่ 2 การแบ่งระดับการประเมิน

ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2564: 7)

จุดประสงค์ที่สำคัญของการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA : Local Performance Assessment) (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564, 3) คือ

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานและจัดบริการสาธารณะที่มีมาตรฐานขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกันทั่วประเทศ
2. เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบระดับคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของตนเอง โดยสามารถเทียบเคียงได้จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเดียวกัน ภายในจังหวัดเดียวกันหรือในภูมิภาคเดียวกัน ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. เพื่อจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปกำหนดแนวทางเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

ความคาดหวังในการดำเนินการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่ผ่านมาและที่กำลังพัฒนาในช่วงต่อไป กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมิได้คาดหวังเพียงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศผ่านเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำครบทุกแห่ง หรือสร้างแรงกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาศักยภาพของตนเองเท่านั้น การเผยแพร่รายงานผลการวิเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูล การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นทุกปี และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติ 5 ด้าน ให้แก่ประชาชนผ่านทางสื่อช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการบริหารงานและตอบสนองความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรค และจุดอ่อน ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุน การปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานประมาณ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ยังสามารถใช้ข้อมูลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นวางแนวทางเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ทั้งในด้านองค์ความรู้ บุคลากร เทคโนโลยี งบประมาณ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน

การดำเนินการดังกล่าวกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังมุ่งหวังให้การประเมินประสิทธิภาพ ขององค์กร ปกครองท้องถิ่นได้รับความสนใจจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการดำเนินงาน ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยใช้ผลการประเมินดังกล่าวเป็นฐานข้อมูลสำคัญเพื่อกำหนดนโยบายสนับสนุน การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงส่วนราชการที่สนับสนุนภารกิจขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นทุกแห่งได้ทราบปัญหา อุปสรรค และจุดอ่อน ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อช่วย ส่งเสริมศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมกับภารกิจหน้าที่และร่วมจัดทำแผนงานโครงการกับ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในอนาคตต่อไป

ความแตกต่างของรูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเดิม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 จนถึง พ.ศ. 2565 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดแนวทางการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 : 3)

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจัดการประชุมระหว่างสำนัก/กอง ที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุง รูปแบบประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น สถานการณ์ในปัจจุบันโดยอ้างอิงกับผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน ปีงบประมาณที่ผ่านมา

2. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยกองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่นจัดพิมพ์ แบบประเมินและจัดส่งให้กับจังหวัด พร้อมกับจัดประชุมเพื่อชี้แจงการตรวจประเมินให้กับจังหวัดตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศเตรียมความพร้อมในการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. จังหวัดจัดตั้งคณะกรรมการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อย คณะทำงานละ 4 คน ประกอบด้วย บุคลากรสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค จำนวน 2 คน ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 1 คน และท้องถิ่นอำเภอจำนวน 1 คน โดยจังหวัดหนึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คณะทำงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด

4. คณะทำงานตรวจประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการตรวจประเมิน ในพื้นที่ตามคำสั่งของแต่ละจังหวัดที่คณะทำงานได้รับมอบหมาย

5. จังหวัดรวบรวมและบันทึกผลการประเมินผ่านระบบสารสนเทศของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพื่อประมวลผลและใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีการพัฒนารูปแบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566) ดังนี้

1. ให้สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแต่ละจังหวัดชี้แจงแนวทางการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการตรวจประเมินในรูปแบบผสมผสาน โดยการนำระบบสารสนเทศ มาใช้ในการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของทีมประเมินที่แต่ละจังหวัดแต่งตั้งขึ้น ตลอดจนชี้แจงเกณฑ์การตรวจประเมินเอกสาร/หลักฐาน ประกอบตัวชี้วัด และการเตรียมการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการประเมินตนเองผ่านระบบสารสนเทศ

2. แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งให้รายงานผลการประเมินตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านระบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (www.lpa.dla.go.th) โดยใช้รหัสเข้าใช้งานผ่านระบบ DLA-SSO ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกหัวข้อ “ระบบการประเมิน” เพื่อประเมินตนเองพร้อมแนบไฟล์เอกสาร/หลักฐาน ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ตามที่กำหนดไว้ในแต่ละตัวชี้วัด โดยให้ยืนยันส่งข้อมูลให้ทีมประเมินพร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจผ่านระบบดังกล่าว

3. ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบผสมผสานผ่านระบบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยตรวจเอกสาร/หลักฐานตามที่กำหนดไว้ในแต่ละตัวชี้วัด ซึ่งทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจเรียกเอกสาร/หลักฐานเพิ่มเติมได้ในกรณีที่เห็นว่าเอกสาร/หลักฐานไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถลงพื้นที่ตรวจประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ โดยให้เป็นดุลยพินิจของทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบด้วย

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถติดตามผลการประเมิน ประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านระบบสารสนเทศหัวข้อ “ติดตามผลการประเมิน” หากในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นว่าผลการประเมินประสิทธิภาพของทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ถูกต้อง คลาดเคลื่อนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขออุทธรณ์ผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นผ่านระบบสารสนเทศ

5) ให้ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาอุทธรณ์ผลการประเมิน ประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด และรายงานผลการประเมิน ประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ และแจ้งที่ประชุมคณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.จ.จ.) หรือคณะกรรมการพนักงานเทศบาล (ก.ท.จ.) หรือหรือคณะกรรมการพนักงานเมืองพัทยา (ก.เมืองพัทยา) คณะกรรมการพนักงานส่วนตำบล (ก.อบต.จังหวัด) ทราบ

(แล้วแต่กรณี) และแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบผ่านช่องทางที่เห็นสมควร

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่มีความแตกต่างกันในส่วนของการตรวจประเมินซึ่งในปี พ.ศ. 2549 - 2565 นั้น ให้แต่ละจังหวัดจัดตั้งคณะทำงานตรวจประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อยคณะทำงานละ 4 คน ประกอบด้วย บุคลากรสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในส่วนภูมิภาค จำนวน 2 คน ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน และท้องถิ่นอำเภอ จำนวน 1 คน โดยจังหวัดหนึ่งอาจมีได้มากกว่า 1 คณะทำงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด เพื่อลงพื้นที่ในการดำเนินการตรวจประเมินตามคำสั่งที่คณะทำงานได้รับมอบหมาย แต่ในปี พ.ศ. 2566 มีรูปแบบขั้นตอนของการประเมินที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม คือ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มอบหมายให้สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดชี้แจงแนวทางการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่ทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการตรวจประเมินในรูปแบบผสมผสาน โดยการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของทีมประเมินที่แต่ละจังหวัดแต่งตั้งขึ้น

ผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย

กรณีตัวอย่างของจังหวัดเชียงรายที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ประกอบด้วย องค์กรบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 72 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 70 แห่ง มีผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย 5 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการ ด้านที่ 2 การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา ด้านที่ 3 การบริหารงานการเงินและการคลัง ด้านที่ 4 การบริการสาธารณะ และ ด้านที่ 5 ธรรมภิบาล ย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลคะแนนการประเมินประสิทธิภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายย้อนหลัง 3 ปี

ประสิทธิภาพ	พ.ศ. 2563				พ.ศ. 2564				พ.ศ. 2565			
	อบจ.	ทน.	ทต.	อบต.	อบจ.	ทน.	ทต.	อบต.	อบจ.	ทน.	ทต.	อบต.
ด้านที่ 1	91.30	92.73	88.27	89.69	98.18	91.82	90.49	92.13	90.00	97.14	93.66	94.17
ด้านที่ 2	98.10	93.33	93.96	91.21	94.00	95.00	91.19	92.20	100.00	94.44	91.89	91.42
ด้านที่ 3	90.59	76.82	80.69	79.41	80.00	71.05	79.97	82.14	80.83	74.67	79.62	79.44
ด้านที่ 4	91.85	96.71	88.66	88.97	94.51	96.14	91.99	93.06	95.76	96.00	90.35	90.06
ด้านที่ 5	100	90.91	85.65	87.75	89.23	96.92	84.95	84.72	86.00	100.00	89.86	88.14
ภาพรวม	93.01	90.71	86.59	86.86	91.16	90.11	88.46	89.65	91.11	91.36	88.38	87.95

จากตารางผลคะแนนการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) พบว่าผลคะแนนในส่วนของเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นค่าผลคะแนนเฉลี่ยทุกแห่งรวมกัน ซึ่งแตกต่างจากค่าผลคะแนนการประเมินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและ

เทศบาลนครที่มีเพียงหน่วยงานละหนึ่งแห่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายประเภทแล้วพบว่าองค์กรบริหารส่วนจังหวัด เชียงรายและเทศบาลนครเชียงรายมีผลคะแนนที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานเดิมและมีแนวโน้มว่าจะรักษาระดับผล คะแนนเฉลี่ยเกินกว่าร้อยละ 90 ในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งแตกต่างจาก เทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลคะแนนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานเดิมแต่ยังต้องปรับปรุงวิธีการ ปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลคะแนนให้สูงขึ้นตามเป้าหมายตัวชี้วัดต่อไป

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปี พ.ศ.2566

สำหรับการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ.2566 เป็นต้นไป กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดให้นำระบบสารสนเทศมาใช้ในการประเมินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับการตรวจประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของทีมประเมินที่แต่ละจังหวัดแต่งตั้งขึ้น ถือเป็นการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานในหน่วยงานในการเพิ่มประสิทธิภาพและนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มา สนับสนุนการดำเนินงานภายในเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัลซึ่งจะช่วยลดระยะเวลาในการทำงานและลด ความยุ่งยากในขั้นตอนต่าง ๆ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยประหยัด งบประมาณรายจ่ายของภาครัฐ สำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ต่อไป จากการดำเนินการตรวจประเมินประสิทธิภาพของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ในปี พ.ศ. 2566 นั้น คณะทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นพบปัญหาอุปสรรคจากการดำเนินการสรุปได้ดังนี้ 1) ตัวชี้วัดส่วนใหญ่กำหนดหัวข้อการตรวจสอบการ ประเมินเอกสาร/หลักฐาน ไม่ตรงกับเกณฑ์การประเมินทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานผลการประเมิน ตนเองไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานระบบ สารสนเทศ ส่งผลให้การแนบไฟล์เอกสาร/หลักฐานในรูปแบบต่าง ๆ การแนบลิงก์ (URL) ในเว็บไซต์เกิดปัญหา ขัดข้องไม่สามารถเข้าถึงเอกสาร/หลักฐานที่ใช้ในการตรวจประเมินให้คะแนนได้ 3) เกณฑ์การให้คะแนนการ ประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความเป็นกลาง เนื่องจากการตรวจเอกสาร/หลักฐาน ตามที่กำหนดในแต่ละตัวชี้วัด ให้เป็นดุลยพินิจของทีมประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับ มอบหมายให้ดำเนินการตรวจประเมินในแต่ละพื้นที่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ Local Performance Assessment (LPA) เกิดจากการที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีการกำหนดระบบการติดตามการประเมินผล การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของการประเมินมาตรฐานการปฏิบัติราชการและนิเทศ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ประเด็น (20) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพของภาครัฐ มีเป้าหมายให้การบริการของรัฐ มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ และภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้สนับสนุนให้เป็นประเทศไทยทันต่อความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนด้วยหลักการ “ภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ประเมินการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเผยแพร่ผลการประเมินต่อสาธารณะ กระตุ้นให้ท้องถิ่นเกิดการแข่งขันการจัดบริการสาธารณะที่ดีเพื่อประชาชนสอดคล้องกับแนวคิดของหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (NPM, New Public Management) ซึ่งเน้นความสำคัญของผลลัพธ์ความคุ้มค่าและการจัดสรรงบประมาณโดยอิงผลลัพธ์ (Result - Based Budgeting)

เมื่อพิจารณาผลคะแนนการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงรายในภาพรวมเฉลี่ยรวมย้อนหลัง 3 ปี (พ.ศ. 2563 – 2565) ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมากจนถึงระดับดีเด่นและมีแนวโน้มคงที่ต่อเนื่อง ซึ่งผลการประเมินประสิทธิภาพในปี พ.ศ. 2566 – 2570 ถือเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประเภทเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลต้องปรับกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงานเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพบรรลุตรงตามเป้าหมาย ซึ่งต้องมีค่าเฉลี่ยผลคะแนนการประเมินประสิทธิภาพไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปีพ.ศ. 2566 เป็นการตรวจประเมินในรูปแบบผสมผสานโดยการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นนาร่องการตรวจประเมินผ่านระบบสารสนเทศเพื่อให้การดำเนินการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรแก้ไขการกำหนดหัวข้อการตรวจสอบการประเมินเอกสาร/หลักฐาน ให้ตรงกับเกณฑ์การประเมิน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถรายงานผลการประเมินตนเองได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ส่งผลให้การตรวจประเมินรวดเร็วและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และยังถือเป็นการลดขั้นตอนการพิจารณาอุทธรณ์ผลการประเมิน

2. สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดควรดำเนินการชักจูงแนวทางการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายรายงานผลการประเมินในแต่ละด้าน โดยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตามประเด็นตัวชี้วัด การตรวจสอบเอกสาร/หลักฐาน และเกณฑ์การให้คะแนน ให้มีความละเอียดชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การรายงานผลการประเมินตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกต้อง ครบถ้วน ตามประเด็นตัวชี้วัดดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2559). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2558. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2016/6/2172_5767.pdf
- (2562). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สท. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2562 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2019. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2020/1/2286_6124.pdf
- (2563). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สท. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2563 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2020 สำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2563. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2021/1/2305_6181.pdf
- (2564). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สท. – อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021 สำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2022/7/2345_6254.pdf
- (2566). ชักซ้อมการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2566. สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2566, จาก https://www.dla.go.th/upload/document/type2/2023/5/29370_1_1684212673049.pdf?time=1684213967230
- ฉัตรชัย นาถ้ำพลอย. (2563). การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่. วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลสุวรรณภูมิ, 2(2), 461-470, สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก [file:///C:/Users/ASUS54/Downloads/ckracheachan,+%7B\\$userGroup%7D,+06Chatchai++Nathamploy+461-470%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ASUS54/Downloads/ckracheachan,+%7B$userGroup%7D,+06Chatchai++Nathamploy+461-470%20(1).pdf)
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และพิชิต รัชตพิบูลภพ. (2561). การวิเคราะห์คะแนนสรุปการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 9 (18), สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/econswu/article/view/177678/126498>
- ปิยะ กล้าประเสริฐ. (2559). การประเมินประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี. วารสารวิจัยและพัฒนาไกลดลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก <https://so06.tcithaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/article/view/65887/54338>

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 - 2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 140
ตอนพิเศษ 51 ง. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated2023_080363.pdf

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. (2561). การประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อการให้บริการของ
องค์การ บริหารส่วนตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.
สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2566, จาก https://www.chonlakram.go.th/datacenter/doc_download/20181130115405_B1.pdf

วิริยา เนตรน้อย, วณิสรา สุขวัฒน์, พรหมมนต์ พงศ์อิทธิโกกิน และคณะ. (2562). เกณฑ์คุณภาพการบริหาร
จัดการภาครัฐ พ.ศ. 2562. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)

ภาษาและวัฒนธรรมชาวไทตาด: ประชาชาติพันธุ์ (ล่าสุด) ของนครพนม
Language and Culture of Tai Tad: Latest Ethnic Minority Group of
Nakhon Phanom Province

กฤติมา จรรยาเพศ

Krittima Janyaphet

อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Faculty of Liberal Arts and Science, Nakhon Phanom University, Nakhon Phanom 48000, Thailand

corresponding author, e-mail: rose5@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong

Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration\

Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์ไทตาด ซึ่งปัจจุบันถือเป็นชนชาติพันธุ์ที่ 9 ของจังหวัดนครพนม การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ศึกษาจากเอกสารการรวบรวมของคนในชุมชน การสอบถามจากผู้นำชุมชน และจากการสังเกต ซึ่งผลการศึกษาพบว่า 1) การใช้ภาษาของชาวไทตาดมีความแตกต่างจากภาษาอีสานและภาษาไทยกลางอยู่หลายคำ 2) ภาษาไทตาดมีการใช้คำควบกล้ำเหมือนกับภาษาไทยกลางแต่แตกต่างจากภาษาอีสานทั่วไป 3) ชาวไทตาดมีการเรียกผู้นำทางจิตวิญญาณของตนว่า จ๊า ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตน 4) ชาวไทตาดมีภูมิปัญญาด้านสมุนไพรจากที่พบในท้องถิ่นของตน และยังคงนำมาปฐมนิยามบาลเบื้องต้น 5) ประเพณีกินดอง เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทตาดและมีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์ 6) ชาวไทตาดเป็นชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับชุมชนภายนอก รวมถึงทางจังหวัดในการขับเคลื่อนด้านวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ไทตาด; ภาษา; วัฒนธรรม; นครพนม

Abstract

This article aims to study language and culture of Tai Tad, which is the 9th ethnic group of Nakhon Phanom Province. This study is qualitative research from documents and evidences in community, interviewing leaders and observing. The results found that 1) language using in Tai Tad community is different from Isan language and central Thai language 2) Language in Tai Tad community using consonant blend the same as central Thai language. 3) Tai Tad community has “Jam” which is spiritual leaders 4) Tai Tad has herbal wisdom which found in own community and used until today 5) “Kin Dong” or wedding ceremony is found in community and unique 6) Tai Tad people participate in the cultural festival as well.

Key words: Tai Tad; language; culture; Nakhon Phanom

บทนำ

ความเป็นมาชาวไทตาด

“ไทตาด” เป็นชื่อที่เรียกตัวเองที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครพนม ซึ่งคนส่วนน้อยจะรู้จักและรับรู้ว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์นี้ในจังหวัดนครพนม

จากการศึกษาของอาจารย์ธนา ใจเที่ยง จากโครงการศึกษาเพื่อพัฒนากลุ่มชน 2 ฝั่งโขงและคำยืนยันของกลุ่มนักปราชญ์ประจำชุมชนที่ได้คัดลอกประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์จากโบราณ พบว่า ไทตาด เป็นกลุ่มชนหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไทสาขาหนึ่งที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่อาณาจักรเวียงสิบสองปันนา แลพมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ต่อมาได้อพยพจากจีนมาอยู่ในประเทศพม่า อาศัยแถบลุ่มน้ำสาละวิน-อิระวดี จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนพม่าจึงอพยพตามแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองหลวงพระบางของประเทศลาว

จากนั้นก็อพยพมาสู่เมืองท่าแขก แขวงคำม่วน ประเทศลาว และตั้งบ้านเรือนที่บ้านผาตาด เมืองยมราช หลังจากนั้นประมาณ 30 ปี (ช่วงเวลาราวๆ พ.ศ. 2369) ได้พากันอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยบริเวณท่าวัดโอกาส เขตเทศบาลเมืองนครพนมในปัจจุบัน

ไทตาด กลุ่มใหญ่มาตั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านฝ้าง ตำบลบ้านฝ้าง ส่วนหนึ่งอยู่ชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย ส่วนหนึ่งอยู่ที่บ้านนาค้ำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง นครพนม และส่วนหนึ่งอยู่ที่บ้านพระซอง อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

คำว่า “บ้านฝ้าง” มีที่มาคือ แต่เดิมชุมชนนี้ชื่อบ้านโคกค้ำ ก่อนเป็นที่ตั้งบ้านฝ้างในปัจจุบัน จากเดิมชื่อโคกค้ำแล้วเปลี่ยนเป็นโคกดาวควัน จนกระทั่งเกิดสงครามทุ่งไหหิน (ประเทศลาว) มีทหารไทยชื่อ “หลวงมน” ได้รับความเจ็บจากสงครามคราวนั้น ได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้านโคกดาวควัน และนำตัวมารักษา ต่อมาชื่อหมู่บ้านก็เปลี่ยนเป็นบ้านฝ้าง (หมายถึงการพึ่งพาอาศัย) และกลายเป็นบ้านฝ้างในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของชาวไทตาด จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสอบถามผู้นำในชุมชนและจากการสังเกตรวมถึงศึกษาเอกสารที่รวบรวมไว้อย่างดีของผู้นำชุมชนแล้วจึงนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบความแตกต่างของภาษาชาวไทตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ ดังแสดงผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาษาของชาวไทตาด

ภาษาของกลุ่มไทตาด จัดว่าอยู่ในตระกูล กลุ่มภาษาไท-กระไต ลักษณะทางภาษา เป็นภาษาที่มีรากศัพท์ เช่นเดียวกับคำในภาษาถิ่นอื่นๆ มีสำเนียงคล้ายๆ ไทญ้อ ไทลาว ไทผู้ไท เอกลักษณะพิเศษ คำลงท้ายมักมีคำว่า “เหอ” ตามหลังเช่น “ไปไสเหอ” “มาแต่ได้เหอ” และคำว่า “นะ” เช่น “บไปนะ” มักออกเสียงภาษาไทยชัดเจน เช่น ควาย เกลือ ผีเสื้อกลุ่มไทตาดดั้งเดิม ยังใช้อักษรควบ เช่น คว ขว เหมือนภาษาราชการปัจจุบัน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตัวอย่างคำภาษาไทยตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
คำเรียกขาน		
สู	เขา	เขา
ตู	ซ้อย	กู, ฉัน
ไผ	ไผ	ใคร
เจ้า	สู	คุณ, เธอ, ท่าน
คำขานรับ		
เหอ	เหอ	เป็นคำขานรับเวลาคนเรียก
เอ้อ	เออ	เป็นคำขานรับ
หนะ	บ่อ, หย้ง	เป็นคำต่อท้ายคำถาม
ที่อยู่อาศัย		
เฮือน	เฮือน	บ้าน
โหง	โหงกะบอง	ฐานรองคบเพลิง
ชี่กะบอง	ชี่กะบอง	คบเพลิง
ก๊อก	ตะเกียง	ตะเกียง
ห้องส่วม	ห้องนอน, ส่วม	ห้องนอน
ขันใด	กะใด	บันได
สาด	สาด	ฟูก, ที่นอน, เสื่อ
เครื่องใช้		
อื้อ-แ่อง	โ่อง	โ่องน้ำ
กะบ้วย	กะบวย	กระบวย
กะเปียน	พาเข้า	ถาด
ถาน	ส่วม	ห้องส่วม
ป่องเอี่ยม	ป่องแอม	หน้าต่าง

ภาษาไทยตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ลักษณะอาการ		
ฟ้าว	ฟ้าว	รีบ
เย็บยาน	เย็บ	ซ่า
คำเรียกเชิญในพิธีต่างๆ		
เยอ	ท่าน	ท่าน (คำเรียกเชิญผู้มีปศถาบรรดาศักดิ์)
ก๊วก	ท่าน	คุณ (คำเรียกเชิญแขกทั่วไป)

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบตัวอย่างประโยคภาษาไทยตาดกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ประโยคบอกเล่า		
กุลีไปเมื่อนา	ข้อยลีไปนา	ฉันจะไปนา
กุลีไปนาหนองบักค้อน	ข้อยลีไปนาหนองบักค้อน	ฉันจะไปนาหนองบักค้อน
กุลีตำแจ่วไปนำ	ข้อยลีตำแจ่วไปนำ	ฉันจะตำน้ำพริกไปด้วย
ประโยคคำถาม		
มึงสิไปได	เจ้าสิไปไส	คุณจะไปไหน
มึงสิไปนำตูหนะ	เจ้าสิไปนำข้อยบ่อ	คุณจะไปกับฉันไหม
มึงสิไปนาได	เจ้าสิไปนาได	คุณจะไปนาไหน
มึงสิเอาปาแตกไปนำหนะ	เจ้าสิเอาปาแตกไปนำบ่อ	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
ประโยคคำสั่ง, ขอร้อง		
เอิ้นตูมากินนำเดอ	เอิ้นเฮามากินนำเด้อ	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
มึงเอาแหไปนำเดอ	เจ้าเอาแหไปนำเด้อ	คุณเอาแหไปด้วยนะ
เอิ้นอี่ตำพ้อ อี่ตำแห่มตูมากินนำเดอ	เอิ้นอี่พ้อ อี่แม่เฮามากินนำเด้อ	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากินด้วยนะ
ประโยคเงื่อนไข		
คั้นบ่อเอาไปสิเอาไต้ไสแกง	คั้นบ่อเอาไปสิเอาหยังไสแกง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรไสแกง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบบทสนทนาภาษาไทยตาด ภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ก: มึงสิไปได	เจ้าสิไปไส	คุณจะไปไหน

ภาษาไทยตาด	ภาษาอีสาน	ภาษาไทยกลาง
ข: กูสิไปเมื่อนา	ข้อยสิไปนา	ฉันจะไปนา
ก: มิ่งสิไปนำตุนะ	เจ้าสิไปนำข้อยบ่อ	คุณจะไปกับฉันไหม
ข: มิ่งสิไปนาได	เจ้าสิไปนาได้	คุณจะไปนาที่ไหน
ก: กูสิไปนาหนองบักค้อน	ข้อยสิไปนาหนองบักค้อน	ฉันจะไปนาหนองบักค้อน
ข: มิ่งเอาแหไปนำเดอ	เจ้าเอาแหไปนำเด้อ	คุณเอาแหไปด้วยนะ
ก: กูสิตำแจ้วไปนำ	ข้อยสิตำแจ้วไปนำ	ฉันจะตำน้ำพริกไปด้วย
ข: มิ่งสิเอาปาแตกไปนำหะ	เจ้าสิเอาปาแตกไปนำบ่อ	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
ก: กะเอาไปฮั้นแหลว	กะเอาไปฮั้นตัว	ก็เอาไปนะสิ
ข: คั้นบ่อเอาไปสิเอาได้ใส่แกง	คั้นบ่อเอาไปสิเอาหยังใส่แกง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรใส่แกง
ก: แกงสุกแล้ว	แกงสุกแล้ว	แกงสุกแล้ว
ข: เอ็นตุมากินนำเดอ	เอ็นเฮามากินนำเด้อ	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
ก: แกงเต็มหม้อ	แกงเต็มหม้อ	แกงเต็มหม้อ
ข: เอ็นอ้อตำผ่อ อีตำแหลมตุมากินนำเดอ	เอ็นอ้อพ้อ อีแมเฮามากินนำเด้อ	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากินด้วยนะ

ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีการละเล่นที่สำคัญ คือ “การลงช่วง” ที่ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายเซ็นฝ้าย และฝ่ายชายจะเข้ามาคุยในยามกลางคืน เป็นการเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มและหญิงสาวได้พูดคุยเกี่ยว เป็นผูกเกี่ยวสาว ที่ชาวลาวลุ่มน้ำโขง

นิยมกระทำกันโดยทั่วไป ชาวบ้านกล่าวว่าเป็นประเพณีดั้งเดิมประจำหมู่บ้านหลังการมาตั้งบ้านเรือนในจังหวัดนครพนมแล้ว

การเล่น “ตาดกินดอง” เป็นการละเล่นในงานพิธี “กินดอง” (งานแต่งงาน) เป็นการละเล่นที่สนุกสนาน โดยชายและหญิงจะเต้นประกอบจังหวะดนตรีที่ครึกครื้น มีอุปกรณ์ประกอบการละเล่นคือ สาก ครก และอุปกรณ์เครื่องครัวต่างๆ ก่อนวันกินดอง ชาวไทยตาดผู้ชายจะช่วยกันเตรียมสถานที่ ส่วนผู้หญิงจะเตรียมอาหาร เพื่อใช้ในวันกินดอง

ภาพที่ 1 ที่มา: <https://www.facebook.com/hppynakhonphanom/posts/1664358340445093/>

ลักษณะเด่นของการแต่งกายของผู้ชายคือ นิยมใส่สีขาว ผู้ชายนิยมใส่กางเกงขาต่อ มัดเกี้ยวเอา หรือกางเกงเหน็บเดี่ยวหรือใส่ ส่วนเสื้อนิยมใช้กระดุมทั้งแขนสั้นและแขนยาว นิยมสีขาว บางทีมีเป็นลายชั้นๆ เมื่อไปงานบุญหรืองานพิธีจะใส่ใส่เสื้อไหมฮ่อม มีผ้าพาดบ่าและผู้ชายทุกคนนิยมสักลาย

ส่วนผู้หญิงนิยมใช้ชิ้นหมี่หรือผ้าถุงสีดำ เสื้อฮ่อมเป็นสีครามและสีดำ ในงานบุญหรือพิธีจะใส่ผ้าถุงมัดหมี่ ใส่เสื้อดำแขนยาว กระดุมเสื้อจะเป็นเงินสตางค์ และใส่แพเปียงอกด้วยสไบ ผมจะปล่อยยาว บางคนจะมัดเป็นจุกที่หัวหรือเกล้าผม ผู้หญิงชอบใส่ต่างหูและกำไลแขนและขา ในการทำงานผู้หญิงใส่ผ้าถุงสีดำ เสื้อดำแขนยาว แต่อยู่บ้านนิยมใส่เสื้อสีขาว บ้านเรือนไทตาดในครั้งสมัยการตั้งบ้านเรือนใหม่ๆ ที่หมู่บ้านฝิ่ง ตัวเรือนจะมีลักษณะ 2 ชั้น ยกพื้นขึ้น คล้ายๆบ้านเรือนอีสานทั่วไป ฝาและหลังคามุงด้วยไม้

ลักษณะเด่น ตรงหลังคามีกาแล หรือหน้าจั่วสูงที่เป็นไม้ไขว้ และมีลวดลายดอก บางบ้านนิยมติดกระจกขนาดเล็กบริเวณจั่วและถัดลงมาตรงหน้าจั่วเพื่อความสวยงามเมื่อสะท้อนกับพระอาทิตย์ บริเวณเชิงทราญและบ้านลมจะหยักคล้ายฟันเลื่อยที่ภาษาโบราณเรียก “เขี้ยวหมาตาย” ภายในตัวบ้าน ห้องนอนจะเรียกว่า “ห้องส้วม” ห้องนี้จะห้ามผู้เป็นแขกผ่านเข้าไป หากพ่อตาแม่ยายไม่อนุญาต เพราะเป็นห้องที่เอาผีแจไว้ หรือผีแม่ไว้

ในการเลี้ยงผีของไทตาด จะมีประเพณีที่เรียกว่า “เลี้ยงใหญ่” สามปีต่อหนึ่งครั้งที่ชุมชนบ้านฝิ่ง โดยมีความจำเป็นผู้นำในการสื่อสารระหว่างลูกหลานชาวตาดกับบรรพชน ในงานนั้น กลุ่มชาวไทตาดไม่ว่าจะอยู่ชุมชนใด

จะต้องส่งเสบียงอาหารหรือไม่ก็รวบรวมเงินทองมาช่วยมีส่วนร่วมในการจัดเลี้ยง จัดพิธี โดยกวนจ้ำจะเป็นคนสื่อสารให้ระหว่างชาวบ้านกับผีบรรพชนในที่นี้ หมายถึง “เจ้าผ้าขาวและผีเครือญาติอื่นๆ

ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของชาวไทตาด

ภูมิปัญญาที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทตาดคือการรักษาความรู้ด้านสมุนไพรจากรุ่นสู่รุ่นไว้ได้ ยาสมุนไพรไทตาดที่รวบรวมไว้มีทั้ง สมุนไพรแก้อาการเบื่อ เม่า สมุนไพรแก้แมลงสัตว์กัดต่อย สมุนไพรในการฆ่าพยาธิ สมุนไพรรักษาฝี สมุนไพรแก้ไอ และสมุนไพรสมานแผล ดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 4 ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของชาวไทตาด

ชื่อสมุนไพร	วิธีการรักษา
สมุนไพรแก้อาการท้องร่วง ท้องเสีย	
กาบหมากตูม/เปลือกมะตูม	รักษาอาการท้องร่วง
ใบหมากเสิดา/ใบฝรั่ง	รักษาอาการท้องร่วง
กาบไม้ เปลือกไม้ชาติ ไม้จิก	รักษาอาการท้องร่วง ท้องเสีย
ฮากหมากกอก/ต้นมะกอกเล็ก	เป็นยาเย็น
สมุนไพรแก้อาการหลังคลอด	
ฮากยาแม่อยู่คำ	รักษาการอยู่ไฟ
นมสาว ช่างนิ้ว	ทำให้น้ำนมเยอะ
สมุนไพรแก้อาการเบื่อเมา	
เปลือกกะบก	เอามาแช่น้ำดื่ม
ต้นเรียงหรือเสริยง	เอาเปลือกมาเคี้ยวดื่มน้ำที่เคี้ยว
ใบยานางหรือรากยานาง	คั้น/ต้ม แล้วนำมาดื่ม
สมุนไพรแก้แมลงสัตว์กัดต่อย	
ต้นบุก/กระเดือ	นำมาทาบริเวณที่สัตว์กัดหรือต่อย
สมุนไพรในการฆ่าพยาธิ	
มะเกลือ	นำมาโขลกรวมกันแล้วกินฆ่าพยาธิ
มะพร้าวแก่	นำมาโขลกรวมกันแล้วกินฆ่าพยาธิ
สมุนไพรรักษาฝี	
รากต่างไก่	เอามาฝนทาบริเวณฝี
น้อยหน้าหลอด	เอามาโขลกหรือฝนแล้วทาบริเวณฝี
ใบมะเขือพวง	เอามาโขลกหรือฝนแล้วทาบริเวณฝี
ส้มพ้อหลวง	เอามาโขลกหรือฝนแล้วทาบริเวณฝี

ชื่อสมุนไพร	วิธีการรักษา
สมุนไพรแก้อาการไอ	
รากมะเขือขื่น	เอารากมาแช่น้ำดื่ม
อ้อยช้าง	เอาเปลือกเคี้ยวกินน้ำ ลดอาการไอ
หนอนหน่าย	เอาราก ใบ ต้ม มาต้มดื่ม
สมุนไพรสมานแผล	
ใบสามเสื่อ/ใบหญ้าหมากร้อ	ใช้บดหรือโขลกแล้วนำมาทาแผลสด
ใบพุ	ใช้บดหรือโขลกเพื่อห้ามเลือดแผลสด
หว่านจอด	สมานแผล

อภิปรายผลการวิจัย

ชาวไทตาดกับการสร้างสรรค์เมืองนครพนม

แม้ว่าชนชาติพันธุ์ไทตาดมีความเสี่ยงต่อการสูญหายไปแต่ก็มีผู้นำ ชาวบ้านและผู้ปกครองในจังหวัดร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษา วิถีการกิน การแต่งกาย การแสดงของท้องถิ่น การรักษาโรค การสร้างเรือน รวมถึงภูมิปัญญาอื่นๆที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับการสร้างสรรค์และความร่วมมือกับจังหวัดนั้น ชาวไทตาดได้นำการแสดงประวัติวิถีไทตาดไปร่วมแสดงในพิธีรำบวงสรวง “พญาศรีสัตตนาคราช” ที่ได้จัดขึ้นทุกปี โดยถือเอาวันที่ 7 เดือน 7 เป็นวันเริ่มต้นรวม 7 วัน 7 คืน ณ ลานพญาศรีสัตตนาคราช ริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งถือเป็นการแสดงถึงความร่วมมือในการขับเคลื่อนความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรมให้จังหวัดต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ชาวไทตาดมีเอกลักษณ์ ภาษาและวัฒนธรรมของตนเองมาช้านาน ซึ่งจากการเปรียบเทียบในส่วนของภาษา ก็สรุปได้ว่า ภาษาไทตาดมีความแตกต่างกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลางอยู่หลายคำ ไม่ว่าจะเป็นคำนามที่ใช้เรียกสิ่งของ การใช้คำสรรพนาม การใช้คำลงท้าย รวมถึงการใช้คำลงท้ายคำถาม แต่ที่น่าสนใจที่พบในการศึกษาคือ คำภาษาไทตาดมีการใช้คำควบกล้ำซึ่งเหมือนกับภาษาไทยกลางแต่มีความแตกต่างกับภาษาอีสานทั่วไปที่ผู้พูดพูดโดยไม่มีการควบกล้ำ ในส่วนของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่ยังคงสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้คือ ประเพณีการกินดอง (แต่งงาน) ของชาวไทตาดที่มีผู้นำพิธีคือเจ้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของผู้คนในชุมชน สำหรับภูมิปัญญาที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทตาดคือ ภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นที่มีการอนุรักษ์ไว้จนถึงปัจจุบัน ในส่วนของการมีส่วนร่วมกับทางจังหวัด ชาวไทตาดได้เข้าร่วมการแสดงวัฒนธรรมในงานพิธีที่สำคัญของจังหวัดเป็นประจำ ดังนั้น ชาวไทตาดจึงถือเป็นชนชาติพันธุ์ล่าสุดที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรมให้จังหวัดต่อไป

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการสนับสนุนในการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆให้ลงลึกและละเอียดมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา และวัฒนธรรมโดยการจัดทำสารานุกรม
- 2) ควรนำภาษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น เช่นการนำภาษามา แต่งเป็นเพลงหรือเรื่องเล่าของคนในชุมชน
- 3) นำภูมิปัญญามาสร้างนวัตกรรมให้กับชุมชนเพื่อสร้างรายได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ปรีชา พิณทอง. (2532). *สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (2565). *ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์*
“ไทตาด”.

การสัมภาษณ์

พ่จ๋านอม สิงหาคม สัมภาษณ์วันที่ 13 สิงหาคม 2566

จ๋านไทย ถานา สัมภาษณ์วันที่ 13 สิงหาคม 2566

เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบแบ่งขั้วเลือกข้าง

How do we live in discrimination Thai politics?

ชนกานต์ มุลอุดม¹ และธนิษฐา โรจนตระกูล²

Chonnakan Moonl-udom¹ and Tanastha Rojanatrakul²

¹ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹ Bachelor of Public Administration Program Faculty of Social science and local development

Pibulsongkram Rajabhat University

² Lecture of Public Administration Program Faculty of Social Science and Local Development

Pibulsongkram Rajabhat University

chonnakan.m@psru.ac.th¹, tanastha.r@psru.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การเมืองเป็นเรื่องที่มีมาแต่ช้านานและยังคงควบคู่ไปกับการเลือกข้างตราบใดที่มีพรรคการเมืองหลายฝ่าย ก็ย่อมทำให้เกิดการแบ่งขั้วเลือกข้างมากเท่านั้น แต่โดยธรรมชาติและในการดำเนินชีวิตนั้น การเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเลือกข้างนั้นล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ทุกวันเป็นปกติ ไม่ว่าจะเป็นที่โรงเรียน มหาวิทยาลัยที่ทำงาน ฯลฯ ก็ยังมี การแบ่งขั้วเลือกข้าง เช่น งานกีฬา ห้างเรียน การแบ่งทีมเล่นกีฬาหรือเกมต่าง ๆ แต่การแบ่งขั้วตามตัวอย่างนี้อาจไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงมากขนาดนั้น อาจเป็นแค่การทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งชั่วคราวเท่านั้น แต่สำหรับการแบ่งขั้วเลือกข้างทางการเมืองนั้นค่อนข้างที่จะรุนแรง และเปิดเผยมาก เมื่อเกิดการเลือกข้างทางการเมืองไม่ว่าทางใด ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมกัน ทำให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิต ความ เป็นอยู่ สังคมและประเทศ ดังนั้นเราไม่สามารถที่จะห้ามความคิดของผู้ใดได้ การที่จะสามารถดำเนินชีวิตท่ามกลาง การแบ่งขั้วเลือกข้างทางการเมืองนั้น ควรคำนึงถึงความถูกต้องภายใต้กฎหมาย แสดงออกทางการเมืองด้วยใจ ที่เป็นกลางไม่ควรเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายที่ตนชอบ ควรฟังหูไว้หู และ ไม่ควรปฏิเสธฝ่ายตรงข้าม เพื่อลดความขัดแย้ง ที่จะเกิดขึ้น

คำสำคัญ: การเมือง ; การเลือกข้าง

Abstract

Politics has been around for a long time and goes hand in hand with choosing sides as long as there are multiple political parties. But naturally and in life, choosing one or the other is a normal thing. Whether it's at school, university, work, etc., there are also divisions such as color sports events, classrooms, etc. The division of teams plays different sports or games, but discrimination in this example may not cause such a serious conflict. But for discrimination, choosing sides politically is quite radical and very open. When political sides are chosen either way, both sides do not tolerate each other, causing conflicts that may affect their lives. livelihood Society and country, Therefore, we cannot dissuade anyone's thoughts. To be able to live while discrimination political polarization, Validity under the law should be taken into account. Political expression with a neutral mind should not lean towards the side they like. Listen to ear to ear and do not reject opponents to reduce conflict.

Keywords: Politics; Discrimination

บทนำ

หากกล่าวถึงการเมืองไทยแบบเลือกข้าง ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เห็นได้จากการดำรงชีวิตของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อน งานกีฬา สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา เป็นต้น ก็ต้องมีการแข่งขันกัน แต่การเลือกข้างทางการเมืองนั้นถือเป็นปัญหาใหญ่ที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ เนื่องจากต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน ไม่เปิดรับซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างคิดแตกต่างกันก็พยายามที่จะหาจุดยืนร่วมกับคนที่ความคิดคล้ายกัน โอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง จนก่อให้เกิดเป็นปัญหาที่ไม่จบไม่สิ้น สุดท้ายแล้วก็ไม่ได้ทำให้เกิดการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง มีแต่จะทำให้เกิดความขัดแย้ง และเกลียดชังกันภายในประเทศกันเอง

เนื้อหา

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง

ความหมายของการเมือง

การเมือง (politics) คือ กระบวนการและวิธีการ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่มคน คำนี้มักจะถูกนำไปประยุกต์ใช้กับรัฐบาล แต่กิจกรรมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไปในทุกกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งรวมไปถึงใน บริษัท, แวดวงวิชาการ และในวงการศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525 อธิบายว่า “ การเมือง คืองานที่เกี่ยวกับรัฐหรือแผ่นดิน เช่น วิชาการเมืองได้แก่วิชาที่ว่าด้วยรัฐการจัดส่วนแห่งรัฐ และการดำเนินการแห่งรัฐ ”

การเมือง หมายถึง การที่เกี่ยวข้องกับรัฐแผ่นดิน มีลักษณะงานที่เกี่ยวกับรัฐ และแผ่นดิน การบริหารประเทศเฉพาะที่เกี่ยวกับนโยบายในการบริหารประเทศ กิจกรรมอำนาจ หรือควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

เพลโตและอริสโตเติล ให้ความหมายทางการเมืองไว้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของการแสวงหาความยุติธรรม และการดำรงชีวิตที่ดีของสังคมหรือชุมชน เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคม และเป็นสัตว์ทางการเมือง มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นสังคมนั่นเอง

โทมัส ฮอบส์ ให้คำจำกัดความว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคงความปลอดภัยของมนุษย์เขากล่าวว่า มนุษย์โดยธรรมชาตินั้นดุร้ายป่าเถื่อน และไร้เหตุผล จึงจำเป็นต้องมีการเมืองคือการใช้อำนาจเข้ามาบังคับควบคุมมิให้มนุษย์ก่อความขัดแย้งกัน อันจะมีผลให้สมาชิกของสังคมได้รับการประกันความมั่นคงในความปลอดภัย ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน (วชิรวัชร งามละม่อม, 2556)

นิยามความหมายของคำว่า “การเมือง” ในทางรัฐศาสตร์ คำว่า “การเมือง” ถือว่าเป็นแกนหลักของสาขาวิชาดังกล่าว มีทั้งนักปราชญ์และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังเช่น เพลโต (Plato) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเมืองคือสิ่งที่นครรัฐ (Polis) ได้กระทำและอาจกระทำ ส่วนโรเบิร์ต เอ. ดาห์ล (Robert A. Dahl) กล่าวว่า การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ การบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ เป็นอำนาจโดยชอบธรรม ขณะที่ ฮาร์โรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) อธิบายไว้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของอิทธิพลผู้ทรงอิทธิพล และเป็นเรื่องของใครได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร (สุริยันต์ สุวรรณราช, 2542)

การเมือง คือ การจัดสรรอำนาจเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งหมายถึงการกำหนดและบังคับใช้กฎระเบียบของสังคมอย่างยุติธรรม เพื่อสนองตอบประโยชน์สุขของประชาชนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การเมืองจึงเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการตัดสินใจหรือตกลงใจเพื่อจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและควบคุมการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมด้วยการกำหนดและปฏิบัติตามกติกา ตลอดจนการยอมรับการใช้อำนาจในสังคมทั้งใน ส่วนของการบังคับหรือยอมรับนับถือ (จันทมร สีหาบุญลี, 2558)

การเมือง ในความหมายที่ผูกติดกับระบบการเมือง/หรือรัฐ การเมือง คือ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือการเมืองเป็นเรื่องของการที่มีคนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม สิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมในที่นี่มีได้หลายอย่าง เช่น อำนาจ ความศรัทธา นับถือ ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ ความยุติกันดี ความมั่งคั่ง ความรอบรู้ ทักษะ เป็นต้น ในความหมายนี้ การเมืองจะถูกตีกรอบเอาไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบการเมือง ซึ่งสามารถแยกออกจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบย่อยอื่นๆ ของสังคมได้ โดยที่ระบบการเมืองจะมีเป้าหมายในตัวเองที่แตกต่างจากระบบย่อยอื่น ๆ ของสังคม เช่น ระบบวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา (ชลธิศ ธีระรัฐดี 2551, น. 278-280)

ความหมายของความคิดทางการเมือง

เอ็ม เจ. ฮาร์มอน ได้ให้คำนิยามความคิดทางการเมืองว่า เป็นการพยายามอธิบาย อ้างอิงหรือวิพากษ์วิจารณ์ด้านต่าง ๆ ของสัมพันธ์ภาพทางการเมือง กล่าวคือสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ที่ปกครองกับผู้ที่ถูกปกครอง สมาชิกสังคมทุกคนได้รับผลกระทบกระเทือนจากสัมพันธ์ภาพเหล่านี้ เขาได้รับอยู่เสมอมาและจะได้รับต่อไปอยู่เสมอ เขาอาจให้ความใส่ใจต่อเรื่องราวมากหรือเพียงเล็กน้อย แต่เขาย่อมไม่อาจหนีข้อเท็จจริงว่า สิ่งที่เขาเป็นอยู่และสิ่งที่เขากระทำเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นส่วนใหญ่ทีเดียว โดยระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่ง และพื้นฐานของระบบการเมืองที่ตนประกอบเป็นส่วนหนึ่ง พื้นฐานของระบบการเมืองก็คือ ความคิดทางการเมือง (เอ็ม เจ. ฮาร์มอน แปลโดยเสนห์ จามริก 2510: 1-2 อ้างใน อุดเดช แพงอะมะ 2550: 24)

นินิ เอียวศรีวงศ์ มีทัศนะเกี่ยวกับความคิดทั้งหลายของมนุษย์ว่า ความคิดทั้งหลายรวมทั้งความคิดทางการเมืองมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในสังคมหนึ่ง ๆ เสมอ กล่าวคือความคิดและสิ่งแวดล้อมในสังคมต่างปรุงแต่งซึ่งกันและกันตลอดเวลา ความคิดจึงไม่ได้เป็นภาพที่หยุดนิ่งและยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย (นินิ เอียวศรีวงศ์ 2525: 42-48 อ้างใน อุดเดช แพงอะมะ 2550: 25)

ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง (conflict) คือ สภาพการณ์ที่คนหรือกลุ่มคนเกิดความไม่เข้าใจกัน มีความรู้สึกไม่พึงพอใจหรือขัดข้องใจที่จะปฏิบัติงาน (เอกชัย กี่สุขพันธ์ 2531 : 71 อ้างใน วนวัชร แปมจักษ์ และคณะ)

ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพการณ์หรือพฤติกรรมที่ทุกฝ่ายไม่พอใจที่ต้องทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความเห็นที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือไม่สอดคล้องกัน เกิดการแข่งขันเพื่อให้ได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายของตน โดยต้องทำทุกวิถีทางเพื่อเอาชนะฝ่ายอื่น (เนตรทราย วงศ์อุปราชา 2555 : 44-45 อ้างใน วนวัชร แปมจักษ์ และคณะ)

ความขัดแย้ง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาตามสภาวะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งความขัดแย้งนั้นจะเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความต้องการผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน ความไม่ลงรอย การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน กับอีกฝ่ายหนึ่ง (รัตติกา กรรณิกา 2559 : 22)

ความขัดแย้ง (conflict) หมายถึง ความสัมพันธ์ หรือปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะไม่เป็นมิตรหรือตรงข้ามกัน (สุธาวัลย์ จิรันดร 2564 : 13 อ้างใน วนวัชร แพ่มจำนั๊ก และคณะ)

ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรม ที่ไม่ลงรอยกัน หรือพฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้หมายถึง การกระทำของฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจยับยั้ง สกัดกั้น หรือสร้างความขัดข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (David Brown 1983)

ความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการที่เกิดจากความพยายามของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลฝ่ายหนึ่งที่มีความตั้งใจจะโต้ตอบความพยายามของอีกฝ่ายหนึ่งโดยการขัดขวางไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามสามารถบรรลุเป้าหมายหรือได้รับผลประโยชน์ตามต้องการ (Robbins 1998)

ความขัดแย้ง หมายถึง การที่กิจกรรมหนึ่งเกิดขึ้นในลักษณะที่ขัดแย้ง ขัดขวางกีดกัน หรือรบกวนอีกกิจกรรมหนึ่ง ทำให้กิจกรรมนั้นเสียหาย ดำเนินไปได้โดยขาด หรือมีผลน้อยลงในทางใดทางหนึ่ง (อรุณ รักธรรม 2542)

ความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลมีความแตกต่างกันในค่านิยม ความสนใจ แนวคิด วิธีการ เป้าหมาย แต่ต้องมาติดต่อกัน ทำงานด้วยกัน หรืออยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน โดยที่ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกันหรือไปด้วยกันไม่ได้ (เสริมศักดิ์ วิตาอาภรณ์ 2540)

ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่เห็นด้วยระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือเป็นกลุ่มบุคคล ซึ่งเกิดความแตกต่างในฐานะตำแหน่ง เป้าหมาย ความต้องการ คุณค่า และการรับรู้ หรืออาจเกิดจากการต้องแบ่งปันส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรต่างๆ หรือกิจกรรมในการทำงาน (บุญมัน ธนาศุภวัฒน์ 2537)

ความหมายของการแบ่งขั้วเลือกข้าง

การแบ่งขั้วทางการเมืองเกิดจากฐานความคิดเลือกคู่ตรงข้าม ก่อให้เกิดความหมายควบคุมการรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่ใต้อาณัติของคู่ตรงขามันๆ และไม่ยอมให้การรับรู้นี้ออกจากขั้วทั้งสองที่อยู่คู่กัน ในขณะเดียวกันคู่ตรงข้ามก็ขัดแย้งกันเองเพื่อให้เราสามารถกำหนดตำแหน่งแห่งที่ในการยืนยันความหมายในระนาบของแต่ละคู่ตรงข้าม เช่น “ขาว/ดำ” “ดี/ชั่ว” “ถูก/ผิด” “มิตร/ศัตรู” เป็นต้น การแบ่งแยกภายในคู่ตรงข้ามจึงอยู่ระหว่างขั้วทั้งสองด้านของคู่ตรงข้าม คู่ตรงข้ามจึงเป็นสภาวะที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ที่ปรากฏอยู่ในขั้วสองขั้วที่แย้งกัน ถ้าไม่มีสิ่งทีเรียกว่าขั้ว ก็คงไม่มีฝ่ายขวา ดังนั้นการสร้างขั้วความคิดและจุดยืนทางการเมือง และคู่แข่งระหว่าง “ซ้าย/ขวา” จึงเป็นสิ่งที่ปะทะและต้านกันอยู่ตลอดเวลา (เกษมเพ็ญ ภินันท์ 2555)

การแบ่งขั้วแบ่งสีที่ชัดเจนข้างต้น เป็นการแบ่งกันด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่ “ชอบ/ไม่ชอบ” หรือแบ่งกันเพราะแต่ละฝั่งมี “ธงคำตอบ” ของตัวเองว่า “เอา” หรือ “ไม่เอาขั้วนั้น ขั้วนี้อยู่แล้ว” (โกวิท พวงงาม)

ความสำคัญของการเมือง

คนกับการเมือง เพลโต (Plato) นักปรัชญาการเมืองชาวกรีกสมัยโบราณให้ทรรศนะไว้ว่า “คนเป็นสัตว์สังคม” นั่นก็หมายความว่า คนเราจะมีความเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้อยู่รวมกันเป็นสังคม คนเราเกิดมาเพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่การช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะกระทำได้ดีเต็มที่ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมหรือรัฐเท่านั้น ไม่มีใครสามารถที่จะสอนตนเองให้รู้จักเหตุผล รู้จักความยุติธรรมได้ แต่คนเราจะสามารถเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้จากเพื่อนร่วมสังคมที่อยู่รอบ ๆ ตัวของพวกเขา นอกจากนี้เพลโตยังมีทรรศนะว่า เราเรียกร้องความช่วยเหลือจากคนอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการอันหลากหลายของเราและเมื่อเราสามารถที่จะรวบรวมจำนวนคนที่ตอบสนองความต้องการของเราแต่ละอย่างนั้นเข้ามาไว้ในสถานที่เดียวกันแล้วเราเรียกสถานที่นั้นว่า “รัฐ” (Polis) ดังนั้นเมื่อคนเรารวมตัวเป็นสังคมการเมืองแล้วความจำเป็นในการที่จะสร้างสถาบันเพื่อเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองจึงเกิดขึ้น

การเมืองกับเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกันมากและมักจะส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามที่กล่าวมาแล้วว่า การเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันจะนำไปสู่การจัดสรรหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ในขณะที่เรื่องของเศรษฐกิจนั้นเป็นกิจกรรมของคนเราที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจก หรือจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ ในสังคมเช่นกัน เมื่อเป็นดังนี้โดยพื้นฐานแล้วกิจกรรมทั้งสองคือ การเมืองกับเศรษฐกิจจำเป็นจะต้องสอดคล้องกัน นั่นก็คือรัฐในฐานะที่มีอำนาจในการปกครองจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการบริหารประเทศทั้งหมด ซึ่งรวมถึงนโยบายทางเศรษฐกิจด้วย

การเมืองกับสังคม ในที่นี้เป็นการมองภาพรวมโดยทั่วไป นั่นก็คือสังคมในฐานะที่เป็นที่รวมของบุคคล เป็นจุดมุ่งหมายร่วมกันภายหลังจากที่ได้วิวัฒนาการมาอย่างยาวนานจนบรรลุถึงขั้นสูงสุดจนทำให้คนเราได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม นั่นก็คือคนเราจะมีความเป็นคนสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้อยู่ในสังคมเท่านั้น เมื่อไหร่ก็ตามที่คนเราจะต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวภายนอกสังคมแล้ว คนก็ไม่ต่างอะไรจากสัตว์โลกโดยทั่วไปนั่นเอง เมื่อเป็นดังนี้สังคมก็คือที่รวมของความหลากหลายทุกสิ่งทุกอย่างอันเกี่ยวข้องกับคน สังคมจึงเป็นเสมือนกับสิ่งประดิษฐ์ที่สมบูรณ์แบบอันมีแต่ละคนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้นความต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย ความสมบูรณ์พูนสุขต่าง ๆ ตลอดจนการมีอนาคตที่ดี จึงเป็นความต้องการร่วมกันของคนที่อยู่ในสังคมนั้น ๆ

ความสำคัญของการเมืองสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. ถึงแม้ว่าคนจะเป็นผู้สร้างระบบการเมือง แต่ในที่สุดระบบการเมืองจะเป็นตัวหล่อหลอมคนในรุ่นต่อ ๆ ไป
2. ระบบการเมืองจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนในสังคม
3. การเมืองเป็นตัวกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศในขณะที่ปัญหาทางเศรษฐกิจย่อมก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
4. การเมืองจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาและจัดระเบียบของสังคมตลอดจนเป็นแกนกลางของการอยู่ร่วมกันของมวลสมาชิกในสังคม

5. การเมืองเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้น เหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลถึงกันเสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม
6. การตัดสินใจทางการเมืองย่อมส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่เสมอ
(ชรินทร์ สันประเสริฐ 2543: 159-164)

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง (Political communication)

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองเป็นวิธีการที่จำเป็นที่ทั้งประชาชนและรัฐบาลจะเรียนรู้ความต้องการของกันและกัน การสื่อสารจะมีผลโดยตรงต่อนโยบายของรัฐบาลต่อกระบวนการทางการเมืองและต่อระบบการเมืองตลอดจนข่าวสารที่มากมายซับซ้อนและลึกซึ้ง ประกอบกับประสิทธิภาพของการรับส่งข่าวสารที่สูงพอจะทำให้เกิดการบิดเบือนขึ้นในระบบการสื่อสารทางการเมือง (วิทยา สุจริตนารักษ์ 2539: 193 อ้างใน บุญเพ็ง โวท 2550: 10)

ลักษณะของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารคือการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ในสังคมในระบบการเมืองต่างๆย่อมมีโครงสร้างหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ต่างกันบ้างเหมือนกันบ้างการสื่อสารทางการเมืองที่ไม่เหมือนกันย่อมแสดงความแตกต่างของสังคมและระบบการเมือง ในประเทศที่ปกครองแบบเผด็จการการสื่อสารทางการเมืองจะเป็นแบบทางเดียวคือจากผู้ปกครองไปสู่ประชาชนเท่านั้นประชาชนไม่มีโอกาสที่จะสื่อสารหรือเรียกร้องจากรัฐบาลได้เพราะรัฐบาลเช่นนี้ถือว่ารัฐบาลรู้ดีอยู่แล้วว่าประชาชนต้องการอะไร บางทีเรียกว่าเป็นการสื่อสารแบบลงล่างเพียงแต่ทางเดียวแต่ในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยความเห็นของประชาชนถือเป็นเรื่องสำคัญรัฐบาลจะต้องมีช่องทางหลายๆทางรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ระบบประชาธิปไตยที่ยอมรับฟังความเห็นและเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้แสดงออกทางการเมืองโดยเท่าเทียมกันจึงเรียกว่าเสรีประชาธิปไตยบ้างประชาธิปไตยแบบพหุนิยมบ้าง ดังนั้นในระบบประชาธิปไตยการสื่อสารทางการเมืองจึงต้องเป็นแบบ 2 ทางก็คือทั้งบนลงล่างและล่างขึ้นบน รัฐบาลของประเทศประชาธิปไตยจึงต้องให้การประกันเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นการเขียนการตีพิมพ์และการโฆษณาต้องให้สิทธิทางการเมืองโดยบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิแห่งมนุษยชน เป็นต้น (วิทยา สุจริตนารักษ์ 2539: 194-197 อ้างใน บุญเพ็ง โวท 2550: 10-11)

การสื่อสารเป็นเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจกัน หรืออาจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกแยก แบ่งฝักแบ่งฝ่ายได้ หากสื่อสารไม่เข้าใจตรงกันก็ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจที่บิดเบือน จนอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

การที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นถือเป็นสิ่งที่ดี ที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทำให้การให้บริการสาธารณะหรือการพัฒนาประเทศต่าง ๆ พัฒนาได้ถูกจุด ตรงกับความต้องการและความเป็นอยู่ของประชาชน แต่ในบางครั้งการเมืองก็ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ นั่นก็คือ การแบ่งพรรคแบ่งพวก การเลือกที่จะอยู่ข้างใดข้างหนึ่ง ทำให้เกิดความวุ่นวาย

ต่าง ๆ ตามมาภายในประเทศ ต่างกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ต่างก็คิดว่าความคิดของตนนั้นคือสิ่งที่ถูก
จนเป็นชนวนทำให้เกิดสงครามย่อย ๆ ภายในประเทศ ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะได้รับการแก้ไข
แต่ก็ไม่สามารถทำได้ ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางการเมืองแบบแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นก็คื
การปรับตัว ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าให้เลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ควรพึงพิงไว้หูเป็นกลางเท่าที่จะทำได้ ไม่ขึ้นฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่งและดำเนินชีวิตต่อไป เป็นต้น

การเมืองไทยแบบเลือกข้างคืออะไร ?

การเลือกข้าง หรือการแบ่งฝ่ายนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ธรรมดา และอยู่คู่กับทุกคนมาช้านาน เนื่องจากต่างคน
ต่างมีความคิด ความรู้สึก ทัศนคติ และการกระทำที่แตกต่างกันออกไปทำให้เกิดมุมมองที่ต่างกัน แต่ในบางครั้งการ
ที่ยังไม่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมือง หรือเรื่องบางอย่างทำให้ไม่รู้ว่าจะต้องตัดสินใจอย่างไร ทำให้ต้องหันไป
มองผู้อื่น หรือคนส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจเลือกจุดยืนได้แล้ว ว่าเขามีทัศนคติ ความคิด การกระทำอย่างไร เราก็จะเชื่อ
และพร้อมทำตาม เช่น คนในหมู่บ้านเราส่วนใหญ่ชอบพรรคการเมืองเบอร์ 1 แต่เราไม่รู้ว่าจะชอบพรรคใดเมื่อเห็นว
คนในหมู่บ้านชอบพรรคการเมืองเบอร์ 1 เราก็ชอบตาม เป็นต้น กับการเมืองไทยแบบเลือกข้างก็เช่นเดียวกัน เป็น
เหมือนการแบ่งกันทางอารมณ์ความรู้สึก “ชอบ” กับ “ไม่ชอบ” หรือแบ่งเพราะมีคำตอบของตนเองอยู่แล้ว ซึ่ง
การเลือกข้างทางการเมืองไทยในปัจจุบันค่อนข้างเห็นได้ชัดและรุนแรงมากยิ่งขึ้น แต่การเลือกข้างนั้นมีทั้งข้อดีและ
ข้อเสีย มองจากข้อดี คือ ทำให้ได้เห็นมุมมอง ทัศนคติที่แตกต่างกัน ทำให้มองเห็นปัญหา หรือนโยบายต่าง ๆ ที่
อาจจะมองข้ามไปและสามารถนำมาพัฒนาประเทศได้บ้าง แต่อีกมุมหนึ่งคือข้อเสีย การเลือกข้างทางการเมืองอาจ
ทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือความเกลียดชังขึ้นในหมู่ประชาชนด้วยตัวเอง รวมถึงความเกลียดชังระหว่างฝ่ายหรือ
พรรคนั่นเอง

ผลกระทบของการแบ่งขั้วเลือกข้าง

เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องของความขัดแย้งหรือการแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นเป็นปรากฏการณ์หนึ่งในสังคมที่
สามารถจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและก็ไม่สามารถที่ควบคุมได้ บางครั้งก็อาจจะไม่รุนแรงมากเท่าไรแต่บางครั้งก็
รุนแรงมากจนไม่สามารถที่ควบคุมสถานการณ์ได้เลยก็มี และการแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ทุกที่
และทุกประเทศ เพราะตราบใดที่มนุษย์เรายังต้องอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและ
กัน ความขัดแย้งหรือการแบ่งขั้วเลือกข้างในสังคมไทยปัจจุบันประชาชนที่มีเป็นผู้ชุมนุมหรือประท้วงที่เราเห็นกัน
ตามข่าวที่สื่อต่าง ๆ ได้นำเสนอนั้นเป็นเด็กรุ่นใหม่ที่ออกมาเคลื่อนไหว ถึงขั้นจะล้มล้างสถาบัน ซึ่งปรากฏการณ์
ดังกล่าวนี้สะท้อนตัวแปรของปัญหาได้ชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนโดยสิ้นเชิงที่ผู้ประท้วงหรือผู้ชุมนุมจะเป็น
ผู้ใหญ่หรือวัยทำงานเป็นส่วนใหญ่ ที่ผ่านมาการชุมนุมเรียกร้องในประเทศไทยจะเกี่ยวข้องอยู่ 5 เรื่องใหญ่ ๆ คือ
ปัญหาที่ดินทำกินปัญหาอันเกิดจากการก่อสร้างโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม ปัญหาหนี้สิน ปัญหาเขื่อนหรือโรงไฟฟ้า และการบริหารราชการหรือการดำเนินนโยบายของรัฐบาล
(เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยมากในประเทศ) เพราะว่าเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวและเป็นเรื่องปากท้องหรือเรื่องของสิทธิที่

ประชาชน ควรจะได้รับ เมื่อคนไทยตกอยู่ในภาวะ “แบ่งขั้วเลือกข้างกันทั้งประเทศแล้ว” ผลกระทบที่จะตามมา ประกอบไปด้วย 4 ข้อ ดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านความแตกแยกของคนในชาติ จริยธรรมและธรรมาภิบาล คือ ปัญหาในการละเมิด จริยธรรมทางการเมือง และมีลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อนของนักการเมือง พบว่า ระบบประชาธิปไตยถูกทำลายลง จึงทำให้ประเทศเกิดความวุ่นวายเป็นอย่างมาก รัฐบาลถูกแรงกดดันจากประชาชนจนไม่สามารถทำอะไรได้และต้องล้มไป และอาจจะก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การที่คนในประเทศ มีแบ่งขั้วเลือกข้างกันนั้นทำให้เกิดความแตกแยกกัน และยังเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของเมืองพุทธ ที่มีการเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาที่ขึ้น และการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหานั้นอาจจะทำให้ผู้ได้รับบาดเจ็บได้ ดังนั้นกลุ่มผู้ชุมนุมจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและเคารพในสิทธิของผู้อื่น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น

2. ผลกระทบด้านความมั่นคง ความมั่นคง คือ เมื่อใดก็ตามที่เราสามารถรู้สึกสบายใจได้ สิ่งนั้นก็เป็นเรื่องของการที่เรามีความมั่นคง ของชีวิตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่แปลกเลยที่ทำให้คนเราล้วนแต่อยากที่จะแสวงหาความมั่นคงในชีวิตกันทั้งนั้น จึงจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตัวเอง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพไร้กังวล แต่การที่คนนั้นมีการแบ่งขั้วเลือกข้างจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง ทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติ คนในประเทศหันกันมาทะเลาะกัน ทำให้คนในประเทศขาดความรักและความสามัคคีกัน จึงทำทุกคนรู้สึกว่าการขาดความมั่นคง ความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาธิปไตยของประเทศ เพราะฉะนั้นแล้วความมั่นคงถือเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากในประเทศ

3. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของประเทศ คือ การยอมรับของประเทศในระดับนานาชาติ จากความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย ก็ได้พบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศนั้น ส่งผลกระทบต่อประเทศในทุก ๆ ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดผลกระทบด้าน เศรษฐกิจสูงที่สุดทำให้ต่างชาติไม่กล้ามาลงทุนในประเทศ ทำให้เศรษฐกิจเกิดการชะลอตัว จุดเริ่มปัญหาเกิดจากความไม่มั่นใจทางเศรษฐกิจซึ่งทำให้ขาดแรงขับเคลื่อน โดยสาเหตุหลัก ๆ นั้นมาจากปัญหาการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจโลก ดังนั้นรัฐบาลควรฟื้นความเชื่อมั่นให้กับทั้งนักธุรกิจในประเทศและต่างประเทศ และต้องมีการพัฒนาบุคลากร และพัฒนาการคมนาคมอย่างเป็นรูปธรรม รองลงมาได้แก่ ความขัดแย้งที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อภาพพจน์และการยอมรับในฐานะประเทศ เป็นการทำลายภาพพจน์ของประเทศ ภาพลักษณ์ของความไม่ مترูจิตของชาวไทยได้เสียไปด้วย ซึ่งจากการสอบถามคนทั่วโลก เห็นว่าผลกระทบทางการเมืองของไทยนั้นร้ายแรงยิ่งกว่าวิกฤติการณ์ของโรคเสียอีกอันเนื่องมาจากการรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ และนอกจากนี้ยังเป็นการส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นรายหลักของประเทศไทย

4. ผลกระทบกับความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ความขัดแย้งนั้นทำให้เกิดผลกระทบกับความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม พบว่า การที่ไม่นำจริยธรรม และธรรมาภิบาลมาปฏิบัติมีผลกระทบต่อปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการประชาธิปไตย เป็นที่รู้กันดีว่าประเทศไทยนั้นใช้หลักประชาธิปไตยในการ

ปกครองประเทศ แต่เมื่อมีคนในประเทศมีปัญหาที่ไม่สามารถหาทางออกได้หรือหาข้อยุติไม่ได้ ก็จะมีการแบ่งขั้ว เลือกลงหรือมีความขัดแย้งกันภายในประเทศทันที จะเห็นได้จากข่าวในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นในอดีตเมื่อ เกิดปัญหาขึ้นมาและไม่สามารถจะแก้ไขได้ก็จะมีการใช้ความรุนแรงทันที ซึ่งทำให้ดูว่าการแก้ปัญหาแบบนี้ขัดแย้ง กับหลักการปกครองประเทศเป็นอย่างมาก จึงทำให้คนภายในประเทศและคนภายนอกนั้นขาดความเชื่อมั่นใน กระบวนการยุติธรรม

เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยได้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง อันทำให้เกิด ความแตกแยกของคนในชาติและสถาบันการเมืองอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การเมือง และความมั่นคงของประเทศ แม้ว่าในปัจจุบันความ ขัดแย้งดังกล่าวจะมีระดับความรุนแรงลดน้อยลงกว่าในช่วงที่ผ่านมา แต่ก็ยังมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกได้ ในอนาคต จึงอยากจะบอกกับทุกคนว่า “ความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ แต่ต้องเป็นไปด้วยการ เคารพซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการรับฟังกันด้วยใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา และต้องเปิดใจยอมรับความคิดเห็น ต่างของผู้อื่นด้วย โดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ให้คิดถึงว่า ถ้าคนไทยไม่รักกันแล้ว ชนชาติใดในโลกนี้ที่จะรักพวก เราด้วยความบริสุทธิ์ใจ” ถึงแม้ว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นมีท่าทีว่าจะคลี่คลาย หรือยุติลงได้ยาก แต่ สิ่งหนึ่งที่คนไทยมีอยู่เหมือนกัน คือ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ขอให้ความคิดเห็นและ อุดมการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้งกันอยู่ยุติลงได้ด้วย การสานเสวนา เพราะนั่นคือทางออกที่เหมาะสมกับคนไทย และสังคมไทย นับตั้งแต่ในอดีตกาลที่ผ่านมาต่างก็ใช้การนั่งล้อมวงปรึกษาหารือพูดคุยกันฉันท์พี่น้อง ปัญหาความ ขัดแย้งหรือการแบ่งขั้วเลือกข้างนั้นก็สามารถที่จะแก้ไขได้เสมอ ถ้าเราลองลดทิฐิ และลดอคติลง แล้วหันหน้ามานั่ง ล้อมวงคุยกัน หาทางออกด้วยกันและไม่มองกลับไปในอดีต มีแต่ต้องมองไปข้างหน้า เพื่อสานสัมพันธ์แห่งสายเลือด ความเป็นไทยเพื่อที่เราจะอยู่ร่วมกันต่อไปได้ เพื่อที่จะ “ยิ้ม” ให้กันได้ ให้สมกับ คำว่า “สยามเมืองยิ้ม” ที่กำลังจะ จางหาย ให้กลับมาเป็นเสน่ห์ของคนไทย เพื่อลูกหลานเราจะได้เดินต่อไปอย่างสง่างาม ท่ามกลางการถูกจับตามอง ผ่านสื่อที่ไร้พรมแดนไปทั่วโลก ถ้าหากท่านรักลูกหลานของท่าน จงสร้างดอกไม้แห่ง “สันติภาพ” ให้เบ่งบานในใจ ด้วยการหันหน้ามาจับมือกันให้อภัยซึ่งกันและกัน เพราะท่านทั้งหลายอย่าลืมว่า ลูกหลานของท่านทุกคน กำลังนั่ง มอง ความรุนแรงผ่านสื่ออยู่ทุก ๆ วัน แล้วพวกเขาจะเติบโตมาเป็นคนไทยแบบใดก็ขึ้นอยู่กับภาพที่พวกเราทั้งหลาย กำลังแสดงให้เห็น เด็ก ๆ เขาอยู่

เราจะอยู่อย่างไรท่ามกลางการเมืองไทยแบบเลือกข้าง

ในปัจจุบันการเมืองเป็นเรื่องพื้นฐานของการบริหารจัดการสรรพทรัพยากรต่างๆภายในประเทศหรือรัฐ เพื่อใช้ในการ ดำรงอยู่และเดินพัฒนาเพื่อก้าวไปข้างหน้าเป็นกระบวนการคิด ตัดสินใจของกลุ่มคนที่เข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้ คือรัฐบาล ผ่านการเลือกตั้ง โดยประชาชนผู้มีสิทธิทางการเมือง ในการปกครองแบบประชาธิปไตย การเมืองเป็น เรื่องที่ลึกซึ้งมาก เพราะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเราทุกคนในฐานะของประชาชน ทุกสิ่งทุกอย่างที่ เราเห็น ที่เราพบเจออยู่ทุกวัน สิ่งที่เราซื้อ ล้วนมีความเกี่ยวข้องและมีผลกระทบหรือข้อกำหนดมาจากการเมือง ทั้งสิ้น ในเมื่อการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทุกคน ในหลายๆด้าน ทุกคนมีอำนาจทางการเมืองและ

เปรียบเสมือนเป็นเจ้าของประเทศ ในปัจจุบันมีผู้คนมากมายได้เห็นถึงความสำคัญตรงนี้แล้วว่าการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่เราทุกคนไม่ควรมองข้าม และออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองกันอย่างมากมาย ออกมาแสดงจุดยืน ออกมาทำการพูดอภิปรายต่างๆถึงเรื่องปัญหาของประเทศ สิ่งที่เราควรแก้ไขและเปลี่ยนแปลง การออกมาชุมนุมของกลุ่มคนที่มีความคิดและอุดมการณ์เดียวกัน ที่มีความมุ่งหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปของการเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การออกมา เพื่อเรียกร้องถึงอนาคตไม่ใช่แค่ของพวกเขาแต่เป็นอนาคตร่วมกันของทุกคนภายในประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น ภายในประเทศ เพราะปัจจุบันพวกเขามองว่าการเมืองไทยในปัจจุบันไม่ได้มีความเป็นธรรม ทั้งเอนเอียงและบิดเบี้ยว ถึงแม้ประเทศไทยของเราจะมีกฎหมายต่างๆที่สร้างมาเพื่อเป็นการจัดระเบียบสังคมที่เราอยู่ในทุกวันนี้ให้ เกิดความเรียบร้อยและเป็นธรรม แต่ด้วยโครงสร้างบางอย่างที่ทำให้เกิดช่องว่างขึ้นและทำให้มีคนใช้ความ ได้เปรียบในจุดนั้นสร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม แม้ว่าสังคมที่เราอยู่นั้นจะมีกฎหมายอยู่ก็ตาม แต่ปัญหาก็ยังไม่ได้อยู่ที่ช่องโหว่ของกฎหมาย แต่เป็นการคิดจะเอาเปรียบกันของกลุ่มคนที่ต้องการจะแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้ช่องโหว่ตรงนี้ เพราะการไม่เคารพต่อสิทธิของผู้อื่น จึงทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาขึ้นมา เพราะการไม่ เคารพถึงสิทธิพื้นฐานของกันและกัน ทั้งที่ประเทศไทยเราเองก็เป็นประชาธิปไตย แต่คนกลับละเลยการเคารพสิทธิ พื้นฐานของกันและกัน (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2560)

ดังที่กล่าวไปว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจ จึงไม่แปลกที่วัยรุ่นไทยในปัจจุบันจะหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของการเมืองมากขึ้นมีการแบ่งข้าง และการออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นเพราะมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนในทุกเพศทุกวัย ทุกคนควรมีสิทธิ์ที่จะคิดและแสดงออกได้อย่างอิสระ ในประเทศเสรีนี้ดังนั้นจึงไม่ผิดที่วัยรุ่นในปัจจุบันจะออกมามีสิทธิ์มีเสียงหรือพูดในสิ่งที่พวกเขา กำลังคิด และตั้งคำถามถึงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในชีวิตประจำวันของคนเราปัจจุบัน หลีกเลียงไม่ได้ที่

จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากมาย ซึ่งข้อมูลข่าวสารนี้หมายถึงรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ สิ่งของ แนวคิด นโยบาย การกระทำ ความคิด ความรู้สึกของคนอื่น และยังรวมถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของตัวเองบางครั้งที่เรายังไม่มีความคิดเห็น หรือยังไม่มีความชัดเจนใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องบางอย่างเลย เมื่อได้รับข้อมูลมา เราอาจไม่รู้ว่าจะตัดสินใจอย่างไร คนเรามักหันไปมองคนรอบข้าง หรือคนส่วนใหญ่ ว่าเขาคิดอย่างไร ทำอย่างไร เราก็จะเชื่อและทำตาม เช่น พลังเงียบที่ยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะเห็นด้วยกับกลุ่มทางการเมืองกลุ่มใด ก็อาจรอดูผลโพลว่าคนส่วนใหญ่สนับสนุนฝ่ายใด หรือรอดูจำนวนคนที่มาชุมนุมขับไล่ เปรียบเทียบกับจำนวนคนที่มาชุมนุมสนับสนุนนายกรัฐมนตรี แล้วจึงตัดสินใจตามกระแสคนส่วนใหญ่ หรือบางที เราก็ใช้ความคิดเห็นของบุคคลใกล้ชิด คนที่มีชื่อเสียง คนที่เราชอบหรือนับถือมาอ้างอิง และตัดสินใจไปตามเขา มักจะเปิดรับแต่ข้อมูลที่สอดคล้องกับจุดยืน และหลีกเลี่ยงการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่ขัดแย้งกับจุดยืนของตนเอง อีกทั้ง ยังมีการลำเอียงในการเลือกเปิดรับข้อมูล ที่เป็นเช่นนี้ นักจิตวิทยาอธิบายว่าเกิดจากอิทธิพลของกลุ่ม 2 ประการ ได้แก่ อิทธิพลด้านข้อมูล และอิทธิพลด้านบรรทัดฐานของกลุ่ม ประการที่ 1 คือ บุคคลได้รับอิทธิพลด้านข้อมูล ประการที่ 2 คือ อิทธิพลจากบรรทัดฐานของกลุ่ม

โดยทั่วไปการที่คนมารวมกลุ่มกัน ก็มักมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือกันทำสิ่งใดสักอย่าง ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไร คนในกลุ่มก็ต้องอภิปรายปรึกษาหารือกัน แต่นักจิตวิทยาสังคมพบว่า การตัดสินใจของกลุ่มเพื่อทำอะไรสักอย่าง บางครั้งกลับเกิดความผิดพลาดได้อย่างไม่น่าเชื่อ เราอาจจะเกิดข้อสงสัยได้ว่า ทำไมการตัดสินใจทำอะไรเป็นกลุ่มจึงนำไปสู่ความผิดพลาดได้ ยังมีหลายคนยังน่าจะช่วยกันพิจารณาแง่มุมต่างๆ อย่างทั่วถึง และรอบคอบ ทว่าคนเราไม่ชอบข้อมูลที่ขัดแย้งกับจุดยืนของตนเอง เมื่อสมาชิกที่มีความคิดเห็นคล้าย ๆ กันมาอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่ม ก็มักพูดถึงแต่ว่า ความคิดเห็นของพวกตนน่าจะถูกต้องเพราะเหตุใด โดยไม่ได้คิดว่าความคิดเห็นของกลุ่มตนเองอาจจะผิด หรือความคิดเห็นของฝ่ายตรงกันข้ามอาจจะถูกต้องได้หรือไม่ เพราะสิ่งใด นอกจากนี้ แม้จะมีสมาชิกบางคนได้รับข้อมูลใหม่ ๆ ที่อาจขัดแย้งกับกลุ่มมา ก็มักเกิดการเซ็นเซอร์ตัวเอง ไม่กล้านำเสนอ เพราะกลัวว่าจะทำให้คนอื่นในกลุ่มไม่พอใจ หรือแม้ตั้งใจจะนำเสนอ ก็อาจมีแกนนำกลุ่มบางคนพยายามขัดขวาง เพราะเกรงว่าจะทำให้คนในกลุ่มสับสนหรือหวั่นไหว ดังนั้นจึงเกิดภาพลวงตาขึ้นว่าทุกคนในกลุ่มเห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์ การตัดสินใจกลุ่มที่ผิดพลาดเช่นนี้ มักเกิดขึ้นกับกลุ่มที่มีความสนิทสนมกลมเกลียวกันมากๆ เพราะจะมีแรงกดดัน ทำให้สมาชิกไม่กล้าเสนอความคิดหรือข้อมูลที่ขัดแย้ง นอกจากนี้ ยังมักเกิดกับกลุ่มที่มีผู้นำที่ชอบขึ้นนำ ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกในกลุ่ม และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากคนนอกกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นจากมุมมองที่แตกต่างจากตน ผลจึงมักปรากฏว่า คนในกลุ่มใช้เวลาพูดถึงแต่ข้อมูลที่รู้กัน และเห็นพ้องต้องกันอยู่แล้ว มากกว่าจะพูดถึงแง่มุมอื่นที่ขัดแย้ง ทำให้เกิดการประเมินสถานการณ์ที่ผิดพลาด และตัดสินใจผิดพลาดเพราะการตัดสินใจนั้นตั้งอยู่บนข้อมูลด้านเดียว จึงคิดว่าสิ่งที่กลุ่มตนทำนั้น ถูกต้อง เหมาะสมแล้ว ท่ามกลางความขัดแย้งในปัจจุบันนี้ คนเรามีวิจรรย์ญาณที่จะเลือกจุดยืนของตนเอง ส่วนแนวคิดจิตวิทยาที่อธิบายถึงกระบวนการ และปัญหาในการยึดถือจุดยืนแบ่งข้าง แบ่งฝ่ายนี้ หวังว่าคงจะมีประโยชน์ประกอบการตัดสินใจที่จะแสดงท่าทีของเราทุกคนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ

ความเป็นกลาง หมายถึง การวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือหลากหลายอย่างระมัดระวังและมีวิจรรย์ญาณ แล้วพยายามถ่ายทอดสารสนเทศในแหล่งข้อมูลเหล่านั้นแก่ผู้อ่านอย่างยุติธรรม เป็นสัดส่วน และปราศจากความลำเอียงให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ แต่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวผู้เขียน ซึ่งโดยธรรมชาติมีมุมมองเป็นของตน ควรพยายามโดยสุจริตเพื่อจัดหาสารสนเทศที่สมบูรณ์ และไม่สนับสนุนมุมมองจำเพาะหนึ่งเหนืออีกมุมมองหนึ่ง ฉะนั้นมุมมองที่เป็นกลางจึงไม่ได้หมายความว่า การตัดบางมุมมองออก แต่ให้รวมมุมมองทั้งหมดที่พิสูจน์ ยืนยันได้ซึ่งมีน้ำหนักเพียงพอ ซึ่งสามารถเลี่ยงการระบุข้อเท็จจริงเป็นความคิดเห็น การแสดงข้อความเท็จจริงซึ่งไม่มีการคัดค้าน และไม่ก่อข้อโต้เถียงโดยแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือ ยกเว้นหัวข้อเรื่องนั้นว่าด้วยความไม่ลงรอยกันเหนือสารสนเทศที่ไม่มีการคัดค้านอย่างเจาะจง ไม่จำเป็นต้องระบุที่มาอย่างจำเพาะสำหรับการแสดงข้อความนั้น แม้การเพิ่มการเชื่อมโยงอ้างอิงไปยังแหล่งที่มาเพื่อสนับสนุนการพิสูจน์ยืนยันได้จะเป็นประโยชน์ ยิ่งไปกว่านั้น ไม่ควรจัดคำในทุกทางเพื่อให้ข้อความดูเหมือนจะมีการคัดค้าน

ดังนั้นในสังคมแบ่งขั้วเลือกข้างนี้ การที่ได้เลือกว่าชอบพรรคไหน และชอบนโยบายไหนไปแล้ว เมื่อต้องเจอกับปัญหาว่าพรรคนั้นหรือผู้นำคนนั้นอาจจะทำลายประชาธิปไตย คนที่เลือกข้างไปแล้วเหล่านั้นก็

พร้อมจะประนีประนอมกับหลักการประชาธิปไตยในท้ายที่สุดเพื่อให้ฝ่ายตัวเองและนโยบายที่ชื่นชอบนั้นได้กลับมาอีกครั้งในมุมของประชาชนที่อยู่ท่ามกลางความแตกแยกอาจจะต้องย้อนกลับไปตั้งหลักว่าทำไมในช่วงที่เราศึกษาและสังเกตเห็นความแตกแยกในสังคมในช่วงที่ผ่านมา เราสนใจศึกษาการพยายามลดความแตกแยกของทั้งสองฝ่ายอย่างน้อยแค่ไหน หรือว่าทุกฝ่ายต่างใช้ประโยชน์กับความแตกแยก และหาคนที่ยืนอยู่ตรงกลางๆ เรื่องความแตกแยกในสังคมมาเป็นประเด็นหลักในการวางรากฐานกติกาสถาปัตยกรรมของประเทศ หรือมุ่งเน้นไปที่การสร้างสังคมการเมืองที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และจรรโลงประชาธิปไตย แต่กลับมุ่งเน้นใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการจัดการอีกฝ่ายหนึ่งอย่างราบคาบหรือสะกดอำนาจฝ่ายหนึ่งเอาไว้ให้ได้แต่ฝ่ายเดียวดังนั้นก็หากคิดจะแก้รัฐธรรมนูญ สิ่งที่สำคัญที่สุดอาจจะไม่ใช่การตั้งหลักง่ายๆ แค่ว่าจะทำให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย หรือจัดการกับชั่วคราวข้าม แต่อาจจะต้องพิจารณาด้วยความขัดแย้งแบ่งขั้ว-เลือกข้างในสังคมในช่วงที่ผ่านมา มีลักษณะอย่างไร และจะสร้างกลไกและความเข้าใจในการลดความขัดแย้งเหล่านี้ลงได้อย่างไรรัฐธรรมนูญ และในนโยบายหรือข้อบังคับอื่นๆ

สรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อเกิดการเลือกข้างทางการเมืองไม่ว่าทางใด ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมกัน ทำให้เกิดความขัดแย้ง แย่งชิงอำนาจ การจะอยู่อย่างเป็กลางนั้นเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากการแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือการเลือกข้างนั้นมีอยู่เรามาช้านาน และไม่ใช่เรื่องแปลก แต่ความแตกต่างอยู่ที่ทั้งสองฝ่ายหรือหลาย ๆ ฝ่ายนั้น สามารถที่จะทำงานร่วมกันเพื่อประชาชน พัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าได้มาน้อยเพียงใด จะเป็นการดีกว่าหากร่วมมือกัน ปรับความคิด ความเข้าใจร่วมกัน เพราะจุดหมายปลายทางของการเมืองก็คือ การทำสาธารณประโยชน์เพื่อประชาชนทั้งสิ้น ดังนั้น การที่เลือกข้างไปมาอาจทำให้เกิดสงครามทางการเมือง หาบหุสรุปทางการเมืองไม่ได้เสียที เพราะไม่ว่าจะเลือกฝ่ายใดก็จะมีทั้งผู้ที่ชอบและไม่ชอบทั้งสิ้น แต่ก็ยังคงมีอีกหลายคนที่จะเลือกที่จะรับข้อมูลข่าวสารหลาย ๆ ด้านทำให้รู้สึกว่าจะไม่ยากเลือก อันเห็นถึงความวุ่นวายที่เกิดขึ้นและไม่ยากที่จะขัดแย้งกับผู้ใดก็ตาม

ซึ่งปัจจุบันในประเทศไทยนั้นต่างคนต่างเลือกข้างตามความคิดหรือความเชื่อของตัวเองหรือผู้คนที่ไม่มีจุดยืนใดๆ อาจตัดสินใจเลือกข้างไปที่คนหมู่มากหรือเป็นที่นิยมหลายคนคิดว่าการที่เราจะเลือกข้างใดข้างหนึ่งนั้นเป็นสิทธิของบุคคลนั้นตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งความคิดเหล่านี้ก็อาจถูกแต่อาจนำมาด้วยความขัดแย้ง ความสมานฉันท์ ทุกคนล้วนมีสิทธิเสรีภาพในการเลือกข้างควรมีความประณีตระดม เมื่อพูดคุยกับข้างฝ่ายตรงข้ามควรรับฟังสิ่งที่เขาพูดด้วยความนิ่ง โดยไม่โต้แย้งและโต้ตอบนั้นจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เราห้ามประชาชนไม่ให้เลือกข้างไม่ได้ เพราะต่างฝ่ายต่างมีความเชื่อของตนเอง แต่ควรคำนึงถึงความถูกต้องทางการเมืองในการแสดงออกทางการเมืองทั้งสองฝ่ายได้อย่างมีเสรีภาพภายใต้กฎหมาย

ดังนั้น เมื่อเราไม่สามารถเลิกการเลือกข้างทางการเมืองได้ในความแตกต่างในการแสดงออก เราควรแก้ปัญหาเหล่านั้นเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งเราในฐานะประชาชนควรแสดงออกทางการเมืองด้วยใจที่เป็นกลางไม่ควรเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายที่ตนชอบ และ ไม่ควรปฏิเสธฝ่ายตรงข้ามจะสามารถลดความขัดแย้งขึ้นมาได้ พูดคุยกัน

มากขึ้นเปิดรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันจะทำให้ต่างฝ่ายต่างเห็นความจริงมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษมเพ็ญ ภินันท์. (2555) ความหมายของการแบ่งขั้วทางการเมือง, สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2566 จาก www.parliament.go.th
- โกวิท พวงงาม ความหมายของการแบ่งขั้วทางการเมือง, สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2566 จาก <https://www.posttoday.com/politics/101910>
- จันทมร สีหาบุญลี. 2558. ระบบการเมือง, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก <https://library.parliament.go.th/>
- ทิพย์นภา หวนสุริยา (2564). จิตวิทยากับการเลือกข้าง. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/take-side>
- เนตรทราย วงศ์อุปราช. (2555). ภาวะผู้นำกับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา กรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/>
- บุญมัน ธนาศุภวัฒน์. จิตวิทยาองค์การ. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ กทม. 2537, หน้า 190. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf>
- บุญเพ็ง โวกท. (2550) แนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของหมอลำกลอนอีสาน : ศึกษากรณีหมอลำ ทองมาก จันทะลือ (หมอลำภูทา). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2566, จาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2560). การเมืองกับความเป็นธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2566, จาก http://www.matichon.co.th/columnists/news_559597
- พีระพงษ์ มานะกิจ และ ญัฐวรรณ อัจฉรานูวัฒน์ ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย: และการผลิตซ้ำทางความคิดและอุดมการณ์ หน้า 14. จาก <file:///C:/Users/User/Downloads/nbtcjournal,+Special+1+Conflict+in+Thai+Society+Media+and+Ideological+Reproduction.pdf>
- ยุทธชัย จอมพงษ์. (2549) แนวคิดทางการเมืองของสมณะโพธิรักษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2566, จาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>
- รณฤทธิ. ความหมายของคำว่า "การเมือง", สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก

- https://www.oknation.net/post/detail/634ed35b66da224c92a34ee4?fbclid=IwAR1w7_UEvjdbxQMyccSBryiMYI_ZR9gZAB97PMloZc6rqjtzc78kdmf-2PI (Politics).
- รัตติกา กรรณิกา. (2559). ความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมไซต์. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/>
- วชิรวัชร งามละม่อม. 2556. การเมืองคืออะไร, สืบค้นเมื่อ 22 สิงหาคม 2566. จาก http://file.siam2web.com/trdm/article/2013715_36161.pdf?fbclid=IwAR1BJg4aYESzrNNvO63cZfUNIwJyFtbMrN_6LYPxYox4v3LYcUSlf3XlTTO
- สุธาวัลย์ จิรันดร. (2564). การศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในการทำงานของพนักงาน ในองค์กรหลังการควบรวมกิจการกรณีศึกษาธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา การจัดการมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/>
- สุพัตรา จิตตเสถียร “การแก้ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของไทย: พบทางตันจริงหรือ” วารสารสถาบันพระปกเกล้า ปี 2553 เล่มที่ 1: 1 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81>
- สุรียนต์ สุวรรณราช. (2542). การพัฒนาการบริหารและการจัดการธุรกิจชุมชน: ศึกษากรณี ธุรกิจยางพาราของชุมชนตำบลตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง. ใน รายงาน การวิจัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สีบวงษ์ สุขะมงคล, การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2555, (วารสารเกษมบัณฑิต ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2557): 39 จาก <file:///C:/Users/User/Downloads/kbujournal,+Journal+manager,+04-39-55.pdf>
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2540) ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อสร้างสรรค์, บริษัท ต้นอ่อน แกรมมี่ จำกัด กทม,หน้า 190. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf>
- อรุณ รักธรรม, พฤติกรรมความขัดแย้งในองค์กร, โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี กทม., 2532, หน้า 190. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf>
- อลิน จารุอมรจิต. (2562). การเมืองเป็นเรื่องของคนทุกวัน และไม่น่าผิดอะไร ถ้าพวกหนูจะเลือก ต่างจากคนรุ่นก่อน. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2566, จาก <https://thematter.co/social/>

- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2531). การบริหารทักษะและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์. สืบค้นเมื่อ วันที่ 22 สิงหาคม 2566, จาก <https://pa.bru.ac.th/2023/05/21/conflict-management-redwariya/>
- อฤเดช พวงอะมะ. (2550) แนวคิดทางการเมืองและสังคมของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2566, จาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>
- BBC Thai. (2563). ปีปีชิตาม-นักศึกษาตอบ: ทำไมถึงออกมาชุมนุมการเมือง. 24 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.bbc.com/thai/Thailandht>
- David Brown. Managing Conflict at Organization Interface, 1983, pp. 4-5.
Retrieved August 22 2023, from <http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf>
- Robbins, Stephen P. Organization Behavior, 8th ed. New Jersey : Prentice-Hall 1998, p. 434. Retrieved August 22 2023, from <http://old-book.ru.ac.th/e-book/h/HR413/hr413-9.pdf>

เดินกาแฟ : กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้
Coffee Walk: Election Campaign Strategy of Political Leaders in
the Southern Region

ดร.สุพัฒพงศ์ แยมอิม

Supatpong Yamim Ph.D

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Dr.supatpong1982@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บริบททางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ที่ส่งผลกระทบต่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยใช้เครื่องมือของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ผ่านมุมมองการเสวนาจากสภากาแฟต่อผลบทบาทบริบททางการเมือง 3) บริบทการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ

กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ โดยใช้เครื่องมือในการพบปะลงพื้นที่ที่ใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่ากาแฟ ดัดมือไปในร่วมเวทีชุมชนที่เรียกว่าสภากาแฟ ซึ่งแต่เดิมที่การเมืองจะขึ้นอยู่กับฐานเสียงหัวคะแนนที่น่าเชื่อถือพร้อมกับการหอบหิ้วถุงกาสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการยอมรับ ด้วยวิถีคนใต้นิยมชมชอบการทานกาแฟ เสวนายามเช้า เทียง บ่ายเย็น ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนทางความคิดต่างๆ รวมถึงประเด็นทางการเมืองที่คนภาคใต้สนใจนิยมชมชอบประเด็นการบ้านการเมืองมายาวนานที่มีในสังคมคนภาคใต้ รวมทั้งกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่เข้าไปแทรกแซงแลกเปลี่ยนเสนอแนวคิดของผู้นำให้สนใจการเมืองของความต้องการฝ่ายตน รวมทั้งการเข้าใจบริบทของคนภาคใต้ที่เชื่อว่าแนวทางการพัฒนาบ้านเมืองเริ่มจากการแลกเปลี่ยนจากเวทีเสวนาสภากาแฟ ซึ่งนำมาถึงการวิเคราะห์และมุมมองการเมืองการเลือกตั้งภายใต้กรอบแนวคิดสภากาแฟ และการกำหนดกระแสนิยมของนักการเมือง บทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองโดยผ่านผู้นำทางการเมืองสู่เป้าหมายและกลยุทธ์ในการหาเสียงเลือกตั้ง

คำสำคัญ: การรณรงค์ ; กลยุทธ์ ; ผู้นำทางการเมือง

Abstract

This academic article aims to study 1) the political context in the southern region that affects the election campaign by using incentives to carry instant coffee during meetings and exchanges with political leaders; 2) the election campaign strategy of Political leaders in the southern region through the perspective of a discussion from the Coffee House regarding the role of the political context. 3) Political context that affects local and national elections.

Election campaign strategies of political leaders in the southern region By using a tool to meet in the area using a device called coffee. Take part in the community forum called the Coffee House. Traditionally, politics has depended on a reliable voter base along with carrying ready-made check bags as a tool for acceptance. With the way southern people like to drink coffee, talk in the morning, noon, and evening in talking and exchanging various ideas. Including political issues that southern people are interested in and admire, political issues that have existed for a long time in southern society. Including election campaign strategies that involve intervening and exchanging ideas to lead leaders to pay attention to the politics of their own side's needs. Including understanding the context of southern people who believe that the way to develop the country begins with an exchange from the Coffee Council forum. This leads to an analysis and perspective on electoral politics under the framework of the Coffee House concept. and determining the trends of politicians The role of political candidates through political leaders towards election campaign goals and strategies.

Keywords: Campaign; Strategy; Political Leadership

บทนำ

กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้ ในการจูงใจหรือการชักจูงให้อีกอีกฝ่ายนิยมชมชอบพักพวกของตัวเอง เพื่อให้มีคะแนนนิยมให้มาซึ่งการเลือกตั้งทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับท้องถิ่น การเมืองระดับชาติ ล้วนแล้วใช้กลยุทธ์การหาเสียงในรูปแบบแตกต่างกันไป บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นถึงกลยุทธ์การเลือกตั้งที่คนพื้นที่ภาคใต้ที่นิยมทำในการรณรงค์การหาเสียงเลือกตั้ง นั่นก็คือ การเดินกาแฟ คือ การไปพบปะแกนนำ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และชาวบ้าน จะถือถุงกาแฟติดไม้ติดมือไปในการไปพบปะแลกเปลี่ยน รับฟัง ซักถาม สอบถามแล้วชักจูงโน้มน้าวให้เลือกตั้งนักรการเมืองฝ่ายตัวเองที่สนับสนุนเชียร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งการรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ นั้น

เครื่องมือที่สำคัญของคนพื้นที่ภาคใต้ ทุกครั้งในการพบปะลงพื้นที่โดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่า กาแฟติดมือไปในร่วมเวทีชุมชนที่มีการรวมตัวพูดคุยกันของแกนนำชุมชน ท้องถิ่น หรือที่เรียกว่า สภากาแฟ ซึ่งแต่เดิมที่การเมืองจะขึ้นอยู่กับฐานเสียงหัวคะแนนที่น่าเชื่อถือพร้อมกับการหอบหิ้วถุงกาแฟสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการยอมรับ ด้วยวิธีคนใต้นิยมชมชอบการทานกาแฟ เสวนายามเช้า เที่ยง บ่ายเย็น ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนทางความคิดต่างๆ รวมถึงประเด็นทางการเมืองที่คนภาคใต้สนใจนิยมชมชอบประเด็นการบ้านการเมืองมายาวนานที่มีในสังคมคนภาคใต้ รวมทั้งกลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่เข้าไปแทรกแซงแลกเปลี่ยนเสนอแนวคิดชักจูงผู้นำให้สนใจการเมืองของความต้องการของฝ่ายตน รวมทั้งการเข้าใจบริบทของคนภาคใต้ที่เชื่อว่าแนวทางการพัฒนาบ้านเมืองเริ่มจากการแลกเปลี่ยนจากเวทีเสวนาสภากาแฟ ซึ่งนำมาถึงการวิเคราะห์ และมุมมองการเมืองการเลือกตั้งภายใต้กรอบแนวคิดสภากาแฟ และการกำหนดกระแสนิยมของนักรการเมือง บทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองโดยผ่านผู้นำทางการเมืองสู่เป้าหมายและกลยุทธ์ในการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งทางการเมือง

เนื้อหา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการรณรงค์การหาเลือกตั้ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักการที่สำคัญในการระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นเครื่องมือและจุดมุ่งหมาย กล่าวคือ ในฐานะเครื่องมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง นั้นถือเป็นกระบวนการที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองตนเองอย่างอิสระ โดยการร่วมทำ ร่วมกำกับดูแล และร่วมตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั้นการเลือกตั้งถือเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญ และเป็นกลไกในการแสดงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ ที่รับทราบและรู้กันว่าคนภาคใต้นั้นนิยมชมชอบการเมืองเป็นอย่างมาก หรือกล่าวได้ว่าคนใต้กระตือรือร้นในการแสดงออกทางการเมืองการปกครองมายาวนาน เห็นได้จากการวิพากษ์ วิเคราะห์ระบบการเมืองการปกครองไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์

บุคคล ผู้นำ ผู้บริหารประเทศ รวมทั้งตั้งฉายาผู้นำในระดับต่างๆเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารทางการเมืองในระดับต่างๆมีความรัฐมิตชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ไม่เหมาะสม ส่วนในฐานะที่เป็นจุดมุ่งหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนพื้นที่ภาคใต้ สภากาแพ ถือว่าเป็นเวทีที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการสนับสนุน และการติดเครดิตนักการเมืองที่มาจากทางเลือกตั้งรวมทั้งเป็นการเพิ่มอำนาจทางการเมืองให้เกิดขึ้นสังคม เกิดประโยชน์มากที่สุด

สภากาแพ นอกจากเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดทางการเมืองเพื่อการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนแปลง กระแส นิยมของผู้สมัครรับเลือกทางการเมืองแล้ว สภากาแพ จากการเดินกาแพ ยังสร้างกระแสให้กับประชาชนในแง่ของการมีทักษะการวิเคราะห์ทางการเมือง สร้างความรู้ความชำนาญการ และประสบการณ์ในการรับผิดชอบสร้างสังคมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติอย่างเข้มแข็งและอย่างยั่งยืน ดังที่นักวิชาการบางท่านที่อธิบายหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้

วรรณภา ตีระสังขะ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การแสดงออกซึ่งสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ในประเทศที่มีพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมาก แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการเมืองในประเทศนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสูง เพราะมีพื้นที่ที่แสดงความเคารพต่อเสียงข้างน้อยได้มาก

การมีเครื่องมือหรืออาวุธที่เท่าเทียมกัน ในที่นี้คือข้อมูลข่าวสาร เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เราควรตระหนักกว่าเราเป็นผู้กำหนดทิศทางของประเทศนี้ได้ในฐานะหนึ่งในเจ้าของประเทศ ผ่านการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยที่เริ่มต้นได้จากตัวเรา และกิจกรรมทางการเมืองอีกหลายอย่าง เช่น การออกไปเลือกตั้ง ศึกษานโยบายของพรรค ยื่นถอดถอนเมื่อจำเป็น ยื่นข้อเสนอกฎหมาย การพูดคุยถกเถียงกัน การรวมกลุ่มชุมนุมโดยไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น การลงประชามติ ดังนั้น หัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ ความสมัครใจ การสร้างวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองควรเป็นเจตจำนงของเราเอง

นทนา สุทธิจารี ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

Myron Weiner ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” (political participation) หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำ

นรนิติ เศรษฐบุตร (2537 : 205) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกระทำ (Activity) ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล การมีส่วนร่วมจะมาจากแต่ละบุคคลโดยตรงต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาล

ดังนั้นการเดินกาแฟ จึงเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนของประชาชนที่สนใจการเมือง เป็นเครื่องมือในการสร้างกลยุทธ์การณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองของประชาชนพื้นที่ภาคใต้

วัฒนธรรมทางการเมืองและการสร้างกลยุทธ์การเลือกตั้งของพื้นที่ภาคใต้

วุฒิสาร ตันไชย และคณะ อ้างถึงใน จรุง หยุทองแสงอุทัย ได้ศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคใต้ ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสงขลา พบว่า คนไทย และคนใต้ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองตามเจตนารมณ์ของระบบการเมืองแบบใหม่ ที่พัฒนาจากการเมืองในระบบตัวแทน หรือการเมืองแบบมีสิทธิ มาสู่การเมืองแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการทางการเมือง

คนภาคใต้ส่วนใหญ่เห็นว่า การเมืองคือชีวิต และมีความสัมพันธ์กับระบบต่างๆ ในสังคม การเมืองที่ดีจะทำให้ทุกอย่างดีขึ้น แต่ความเข้าใจต่อการเมืองของประชาชนก็มีเพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร่วมรณรงค์ในการหาเสียง และติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนเท่านั้น ความคิดเห็น และบทบาทในเชิงรุก เชิงต่อรองอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองต่างๆ ยังคงเป็นเรื่องที่ประชาชนยังไม่เข้าใจ

วัฒนธรรมทางการเมืองของคนใต้ส่วนใหญ่ยังไม่มี ความสนใจ หรือเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร จะเป็นเพราะความคิดเห็นของคนใต้ต่อการเมืองเป็นไปในลักษณะเชิงลบ และขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองที่ถูกต้อง ความรู้สึกผูกพันที่เคยมีต่อท้องถิ่นขาดหายไปจากสังคม คนใต้มีวิถีชีวิตที่ขัดแย้งกับการบริหารงานขององค์กรท้องถิ่น และความเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ยึดตัวบุคคล มากกว่าสาระนโยบาย หรือเหตุผลอุดมการณ์อื่นๆ ทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคใต้ พบว่า ความรู้ ความเข้าใจ และความเห็นต่อการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เอื้อให้เกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่น ที่มุ่งหวังให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง จึงส่งผลให้พฤติกรรมของประชาชนต่อการเมืองทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะ

Almond and Verba (1965: 368) เป็นผู้ริเริ่มใช้คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” (political culture) เพื่ออธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมต่างๆ Almond อธิบายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงแบบแผนของความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติของบุคคล ที่มีต่อระบบการเมืองและต่อส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง

สรุป

ดังนั้นพื้นที่ภาคใต้เรียกได้ว่าเป็นอีกหนึ่งภาคของประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมการเมืองที่น่าสนใจ เริ่มตั้งแต่ วัฒนธรรมในร้านน้ำชาตอนเช้าที่จะมีผู้คนมานั่งจิบน้ำชาพร้อมทั้งวิพากษ์วิจารณ์การเมืองวิเคราะห์สถานการณ์ บ้านเมือง หรือแม้แต่การแสดงออกทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นหนังตลก มโนราห์ เพลงบอก ก็จะสอดสอดแทรก ปัญหาการเมืองไทยพร้อมจิกกัดด้วยมุขตลกร้าย เรียกได้ว่า เกือบทุกรายละเอียดทางการเมืองที่คนได้นิยมชมชอบ แสดงออกผ่านตัวละครของหนังตลก ต่างๆ ตามประวัติศาสตร์การเมืองไทยผ่านมาก็พบว่า ประชาชนคนใต้ สนใจ การเมืองการปกครองมายาวนาน

ซึ่งในบทความวิชาการนี้หมายถึงผู้คนทั้งภาคใต้ ทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ ที่นิยมกินกาแฟ จิบน้ำชา ตั้งวง เสวนา หรือที่เรียก สภากาแฟ นับตั้งแต่จังหวัดชุมพร จนถึงจังหวัดยะลา โดยเฉพาะคนภาคใต้ จังหวัด นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พัทลุง ตรัง ลงมาจนถึงจังหวัดสงขลา ที่นิยมกินกาแฟ ตั้งวงเสวนาสภากาแฟ คุย วิเคราะห์การเมือง จึงเป็นอีกวาระหนึ่งของหลักที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงบริบทการเมืองไทย และเกิดการ เปลี่ยนแปลงการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ผ่านสภากาแฟ โดยเฉพาะในช่วงการรับเลือกตั้ง การเดินกาแฟ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการชักจูง ใจความนิยมทางการเมืองเพื่อให้ทีมงาน พักพวกของตัวเอง ได้รับเลือกตั้งระดับทางการเมือง ที่คนพื้นที่ภาคใต้เรียกว่า เดินกาแฟ แผลงเรื่องเพื่อน ช่วยกันสร้างบ้านเมือง จึงเป็นที่มาของคำว่า เดินกาแฟ : กลยุทธ์การรณรงค์การเลือกตั้งของผู้นำทางการเมืองพื้นที่ภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในการ รณรงค์หาเลือกตั้งระดับต่างๆเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ ตลอดจนการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1 หน่วยงานภาครัฐสามารถนำไปใช้ในด้านการเมืองการปกครองในการรณรงค์การเลือกตั้งเพื่อเป็น เป้าหมายเดียวกันต่อการไปสู่ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

1.2 หน่วยงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนส่งเสริมภาคประชาชน เพื่อพัฒนาคุณภาพฐานรากของระบบการเลือกตั้งให้ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ เพื่อลดการทำผิดข้อกฎหมาย การเลือกตั้งให้ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในการส่งเสริม รณรงค์การเลือกตั้ง ให้ถูกต้องกฎหมายการเลือกตั้ง

2.2 ศึกษาการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านนโยบายสาธารณะ เพื่อการส่งเสริมระบอบ ประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ผลในทางปฏิบัติ เมื่อครบรอบหกปีของการปฏิรูปการเมือง.

ทาง Public Law Net เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย สืบค้นวันที่ 2 ตุลาคม 2566

คะเนียงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 : ปัญหา อุปสรรค และทางออก. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพลส, 2545.

จรรยา หยูทองแสงอุทัย. วัฒนธรรมทางการเมืองของชาวใต้. MGR Online. สืบค้นวันที่ 3 ตุลาคม 2566

นันทวัฒน์ บรมานันท์ การออกเสียงประชามติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

(รายงานการวิจัยเสนอสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2545)

นรนิติ เศรษฐบุตร. 2537. การมีส่วนร่วมทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy).

กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2548.

Almond Gabriel A and Verba Sidney, 1965. The civic culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations Boston; Little, Brown and Compares.

Anak, L. (1995). Two Nakhra Democracy: Guidelines for Political Economy Reform Democracy.

Bangkok: Torch Printing Project.

_____. (1996). Looking at the Thai Political Economy. Bangkok: Torch Printing Project.

Anurak, N. (2011). Political Development and Public Participation. (1st ed.). Bangkok: Printing

Office, Senate Secretariat. <http://thaiciviceducation.org/th> สืบค้นวันที่ 7 ตุลาคม 2566

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านแยง
อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

A Political Participation Model of the People in Ban Yang Subdistrict,
Nakhon Thai District, Phitsanulok Province

กัลยารัตน์ บุญยีน¹ สันติราษฎร์ ใจชอบงาน² ศุภินันท์ จันทร์ศรี³ ยศพนธ์ พรหมสิงห์⁴ และคุณากร เอกอินทร์,⁵

Kanlayarat Boonyuen¹ Santirat Jaichopngan² Suphinan Chansri³ Yodsapol promsing⁴

and Khunakor Aekin⁵

นักศึกษารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม⁵⁷

Political Science student, Pibulsongkram Rajabhat University

Kanlayarat.b@psru.ac.th¹ Santirat.j@psru.ac.th² Suphinan.c@psru.ac.th³

Khunakor.a@psru.ac.th⁴ and Soytons44@gmail.com⁵

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 2) ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 3) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 381 ราย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน โดย t-Test และ F-test และในส่วนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า ปัจจัยรายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 รูปแบบ ในขณะที่ปัจจัยเพศ และระดับการศึกษาสูงสุดมีนัยสำคัญทางสถิติเพียงรูปแบบเดียว คือ รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของตำบลบ้านแยง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม

⁵⁷ อาจารย์ภัทรพิมพ์ ทองวัน อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

ในเรื่องประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและควรมีการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเน้นความร่วมมือกันทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, รูปแบบการมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, การวิจัยเชิงผสมผสาน

Abstract

The purposes of this research were 1) To study the political participation model of the people. 2) To compare individual factors with the political participation model 3) To propose strategies for promoting the political participation model of people in Ban Yang Subdistrict, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. This research employs a mixed-method approach. The sample group consists of 381 eligible voters in Ban Yang Subdistrict, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province, and 15 key informants. The research tools utilized include questionnaires and interviews. The quantitative research involves statistical analysis, including percentage calculation, mean, standard deviation, t-test, and F-test. Qualitative research involves content analysis.

The findings of the study reveal that the pattern of political participation in Ban Yaeng Sub-district follows conventional practices. When comparing individual factors with patterns of political participation, it was observed that significant statistical differences exist in terms of monthly income and duration of residency between different participation patterns. In contrast, gender and highest education level showed significant statistical differences only within the conventional participation pattern. To enhance political participation in Ban Yaeng Sub-district, relevant organizations should focus on promoting awareness of political participation through communication efforts and providing training to the residents, emphasizing collaboration among all sectors.

Keywords: Democracy, the political participation model, political participation, mixed Method Research

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นการกระทำที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วมและมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมืองหรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมหรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2550) โดยความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ ต่อการเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญ

ประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561) อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์เจตคติทางการเมืองของประชาชนในประเทศได้อีกด้วยและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังได้เพิ่มอำนาจให้กับประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (อนุรักษ์ นิยมเวช, 2554) โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนสามารถกระทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากตำแหน่ง การแสดงความคิดเห็นเสนอข้อเรียกร้อง ความต้องการทักท้วงหรือกระทั่งประท้วงเมื่อไม่เห็นด้วยกับนโยบายมาตรการหรือการดำเนินการต่างๆ ของผู้บริหารประเทศและผู้บริหารท้องถิ่นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนไปปกครองซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่หลากหลายเหล่านี้ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างมากยิ่งขึ้น (นรนิติ เศรษฐบุตร และคนอื่นๆ , 2548) และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหล่านี้ ก็ได้ถูกจำแนกและแบ่งกลุ่มไว้หลากหลายประเภท อาทิเช่น รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) รูปแบบที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) (Almond & Powell, 1976, อ้างอิงใน ถาวรวิจิตร, 2562) หรือในไทยมักจำแนกเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ กับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ เป็นต้น (จุฑามาศ ประยูรทอง, 2547)

โดยทั่วไปในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นักวิชาการส่วนใหญ่มักศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะเป็นลักษณะการกระทำหรือพฤติกรรมในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ฉะนั้นจึงเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อน

และพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ที่มีเขตพื้นที่ 13 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแยง บ้านหนองหิน บ้านถ้ำพริก บ้านเข็กใหญ่ บ้านเกษตรสุข บ้านประดู่สิน บ้านเกษตรสัมพันธ์ บ้านโป่งแค บ้านเข็กกลาง บ้านเกษตรสมบูรณ์ บ้านทัศนานคร บ้านเข็กพัฒนา บ้านบางกลางท่าว ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตตำบลบ้านแยงยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ค่อยดีมากนัก เห็นได้จากการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนหมู่บ้านที่เปรียบเสมือนได้ว่าเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ในการรับรู้ติดตามข่าวสารทางการเมืองและร่วมแสดงความคิดเห็นหรือการสนทนากองเมือง โดยเดือนตุลาคม 2565 ที่ผ่านมามีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นราว ๆ 670 คน เมื่อเทียบสัดส่วนของประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านทั้งหมด 7,785 คน จำนวนผู้มีส่วนร่วมในการเข้ารับฟังข้อมูลข่าวสารและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนหมู่บ้านคิดเป็น 8.60 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมด (สำนักทะเบียนเทศบาลตำบลบ้านแยง, 2565) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพื้นที่ทั่วไปของตำบลบ้านแยงเป็นที่ราบลุ่มสลับกับเนินเขา บ้านเรือนและพื้นที่ทำกินส่วนใหญ่อยู่บนพื้นที่สูง รวมถึงประชาชนเองก็อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงเป็นจำนวนมาก ทำให้การคมนาคมขนส่งตลอดจนการติดต่อสื่อสารก็กระจายยังไม่ทั่วถึงมากเท่าไร ในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลหรือแถบภูเขาจะไม่ค่อยมีคลื่นโทรศัพท์เพราะอยู่ในจุดอับสัญญาณ ทำให้การติดต่อสื่อสารค่อนข้างยากลำบาก การเดินทางไปก็ไม่ค่อยสะดวกเพราะมีถนนเลียบริมเขา ทำให้การได้รับข้อมูลข่าวสารการติดต่อและประสานประโยชน์กับหน่วยงานต่างๆทำได้ไม่เต็มมากพอที่ ประกอบกับประชาชนในพื้นที่ไม่ใช่ประชาชนพื้นเมืองดั้งเดิม แต่เป็นผู้อพยพมาจากหลายพื้นที่ทำให้ค่อนข้างยากในการที่จะรวมตัวกันหรือเป็นหนึ่งเดียวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาครัฐเองก็ไม่ได้มีมาตรการส่งเสริมในการมีส่วนร่วมมากพอ

ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงมีความต้องการที่จะศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และศึกษาถึงปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อทราบถึงแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับประชาชนต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยมีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรชายและหญิง ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านแยงอำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก ทั้งหมด 7,785 คน (สำนักงานทะเบียนเทศบาลตำบลบ้านแยง,พ.ศ.2565) ส่วนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน ได้มาจากการใช้สูตรคำนวณหากลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive random) ตามกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวบ้านแยง ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จำนวน 30 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ ทำเป็นประจำ (5) บ่อยครั้ง (4) นานๆครั้ง (3) บางครั้ง (2) ไม่เคยทำเลย (1) โดยสอบถามตามกรอบของปัจจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ทั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเบื้องต้นเพื่อนำมากำหนดลักษณะของข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้าน และตัวแทนภาครัฐ จำนวน 15 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยเข้าไปในพื้นที่ตำบลบ้านแยง เพื่อเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 2 เดือน และใช้เวลาในการประสานงานนัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ใช้เวลาพอสมควร เนื่องจากเงื่อนไขของเวลาไม่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลบ้านแยง ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงวิเคราะห์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยการใช้สถิติ t-test ใช้ทดสอบสมมติฐาน การวิจัย เป็นการทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง การใช้สถิติ F-test วิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 381 คน จำแนกตามเพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำแนกตามสถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นมีสถานภาพสมรส จำแนกตามอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี จำแนกตามระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา จำแนกตามอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 5,001-10,000 บาท และจำแนกตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 30 ปีขึ้นไป

2. การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) และรูปแบบที่ 2 รูปแบบการมีส่วนร่วมไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) ผลการวิจัยมีดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.33$) เมื่อพิจารณารายข้อโดยอธิบายเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่า ข้อที่ผลวิจัยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การได้ติดตามข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้ง การติดตามผลการนับคะแนน การเลือกตั้ง และการติดตามข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และข้อที่ผลวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้าน การทำประชาคมติ และร่วมแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นการเมือง การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องการเมืองการปกครองปัญหาบ้านเมืองกับคนในครอบครัวญาติพี่น้องกลุ่มเพื่อน หรือบุคคลอื่นๆ และการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ส่วนข้อที่ผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การเคยร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนบ้าน เกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์ และการตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่ทุจริต การมีโอกาสพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชนหรือนักการเมืองท้องถิ่นหรือสภา อบต. การโทรศัพท์ติดต่อกับผู้นำชุมชนหรือนักการเมือง

ท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหาภายในชุมชน การเคยเข้าร่วมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ การเคยร่วมหาเสียงให้กับนักการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ โดยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ การเข้าร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมือง การเคยเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง และการเคยเป็นผู้จัดตั้งพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ(unconventional forms) โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.08$) เมื่อพิจารณารายข้อโดยอธิบายเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่า ผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ

3. การเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1 สรุปโดยภาพรวมผลการเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลการศึกษา	
	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2
1.เพศ	✓	x
2.อายุ	x	x
3.สถานภาพสมรส	x	x
4.ระดับการศึกษา	✓	x

หมายเหตุ : ✓ ยอมรับสมมติฐาน , x ไม่ยอมรับสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมผล พบว่า รูปแบบที่ 1 การมีส่วนร่วมแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านเพศและระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ในส่วนของ รูปแบบที่ 2 การมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional forms) ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐาน

4. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบ้านแยง พบว่า แนวทางการส่งเสริมเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหลัก โดยมีการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และมีการจัดทำสื่อต่างๆ เช่น คู่มือ ใบ

โปรซัวร์ และช่องทางโซเชียลมีเดีย รองลงมารวมทั้งมีการพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ และสำหรับหน่วยงานหรือภาคส่วนที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมแนวทางดังกล่าวนี้คือ คณะผู้นำชุมชนในท้องที่รวมถึงหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นอย่าง เทศบาลตำบลบ้านแยง เพราะส่วนใหญ่ในพื้นที่หรือในชุมชนท้องที่และท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล สามารถเข้าใจบริบทของพื้นที่มากกว่าหน่วยงานอื่น

อภิปรายผล

การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (conventional forms) ซึ่งโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าชื่อที่อยู่ในระดับมากประกอบไปด้วย การไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งอยู่ การติดตามผลการนับคะแนนการเลือกตั้ง การได้ติดตามข่าวสารของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเหล่านี้สอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการของนักวิชาการไทย จุฑามาศ ประยูรทอง (2547) ที่ได้กำหนดการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ เช่น การเลือกตั้งของประชาชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทนา สุทธิจารี (2544, น. 412-414) ที่ได้มีการจำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่กฎหมายรองรับให้กระทำได้ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ สถาบันพระปกเกล้า (2546) ที่ได้อาศัยเกณฑ์การแบ่งของ Roth and Wilson (1980, อ้างอิงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2546) เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำหรือร้อยละคือการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งและติดตามข่าวสารการเมือง แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกิติพงศ์ สุรวาท (2565) ศึกษา รูปแบบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เขตนครชัยบุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าในรูปแบบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในรูปแบบที่ 1 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามธรรมเนียมปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ค่า Sig มีค่าน้อยกว่า .05 ได้แก่ ประชาชนที่มีเพศระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวนัส รสโหมต (2563) ศึกษา ปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า รายได้ต่อเดือนแตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแตกต่างกัน และซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัส เล็กเจริญ (2562) ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง

จังหวัดชลบุรี พบว่า เพศและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้นมีความต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ต่างกัน

ในส่วนของผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ในรูปแบบที่ 2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ค่า Sig มีค่าน้อยกว่า .05 ได้แก่ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ต่างกัน มีรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Brady, Verba, and Schlozman (1995, อ้างอิงใน ศศิวิทย์ วงษ์มณฑา, 2559) กล่าวว่า เมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต้องสละทรัพยากรส่วนตัว ซึ่งเงินเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หากประชาชนไม่มีเงินไม่มีรายได้ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะน้อย เพราะต้องทำงานหาเงิน แต่ถ้าประชาชนมีเงินมีรายได้ ก็จะมีเวลาว่างในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่า ซึ่งประชาชนที่มีรายได้หรือเงินไม่เท่ากันและมีความแตกต่างสูงระหว่างคนมีฐานะกับคนยากจน และไม่สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosenstone & Hansen (1993) ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การศึกษา อาชีพ เพศ อายุ สถานที่อยู่อาศัย เชื้อชาติ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่ม แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรมน จันรอง, ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรหมกุล (2564) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศินี วีรศิลป์, ปทิตตา ตรงสาลี, ปัญญา ยอดประสิทธิ์ (2564) ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ - แพร่ เฉลิมพระเกียรติจังหวัดแพร่ พบว่า รายได้ มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการมีพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์ใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานที่ควรเข้ามาส่งเสริมในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และเทศบาลตำบลบ้านแยง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐในชุมชนควรนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชน

2. หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิเช่น การรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยตั้งโดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ การจัดกิจกรรมพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เรื่องการเมือง หรือการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับโทษของการรับเงินหรือสิ่งของจากนักการเมืองก่อนมีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมในประเด็นอื่นๆ รวมด้วย นอกจากปัจจัย ส่วนบุคคล กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง

2. การศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ ดูแลเอาใจใส่และให้การสนับสนุนอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ภัทรพิมพ์ ทองวัน อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ที่ได้ให้การกรุณาให้คำปรึกษา ความรู้ และข้อคิด คำแนะนำ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ เทศบาลตำบลบ้านแยง ในการให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล สถานที่ในการสัมภาษณ์ และการประสานงานกับผู้นำชุมชน และประชาชน ในการให้ข้อมูลตลอดจนการวิจัยสำเร็จไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณผู้นำชุมชน และประชาชนในตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทุกท่านที่สละเวลาในการให้ความร่วมมือ อนุเคราะห์ให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม ทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำงานวิจัยฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กิติพงศ์พงศ์ สุรวท. (2565). รูปแบบและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เขตนครชัยบุรีรินทร์ . วารสารมหาวิทยาลัยจุฬานาครทรรศน์, 9(8), 360-375
- เกศินี วีรศิลป์, ปทิตตา ตรงสาส์, ปัญชาน์ ยอดประสิทธิ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ - แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6(1), 17-28
- จันทนา สุทธิจารี.(2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตาม รัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ วี.เจ พรินต์ติ้ง.
- จุฑามาศ ประยูรทอง.(2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา : กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงกับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC). วิทยานิพนธ์ ศศ.บ., มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- ถาวร วิงวอน. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครินทร์
- นรนิติ เศรษฐบุตร และคนอื่นๆ, (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตยองค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่น. สำนักพิมพ์เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- นัชชา ทิพนตร. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล จังหวัดนครราชสีมา. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, 9(8), 395-413
- นภัส เล็กเจริญ. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาการเมือง การปกครอง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา
- วันส รสโหมต. (2561). ปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเทศบาลตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. [ม.ป.ท.]: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2565. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:190010
- วัชรมน จันรอง, ชาญชัย ฮวดศรี และสุรพล พรหมกุล. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเล่า อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสถาบันพัฒนาการศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่, 6(5), 143-154
- ศศิวิทย์ วงษ์มณฑา. (2559). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนภาคตะวันออก. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- สถาบันพระปกเกล้า. (2546). รายงานการวิจัย เรื่องการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตย และพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. นนทบุรี. สถาบันพระปกเกล้า.
- อนรรักษ์ นิยมเวช. (2556). บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน (พิมพ์ครั้งที่2). สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- Rosenstone, S. J., & Hansen, J. (1993). Mobilization, Participation, and Democracy in America. New York: Macmillan Publishing Company

การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของ
ประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย
อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

A Comparative Study of Political Athletes in a Democratic System of
People Eligible to Election in the Area Huai Yang Sub-district
And Phran Kratai Sub-district, Phran Kratai District,
Kamphaeng Phet Province

ธรรมสรณ์ อ่อนลาน¹ เทชิตา เทศแก้ว² ณัชชา ศรีโสภ³ พรทิพา ตรีพย์คค์⁴ และศิริวรรณ โมลาลาย⁵
Thammason Onlan¹ Techita Teskaew² Natcha Sisopa³ Porntipa Treepayuk⁴ Siliwan Molalai⁵
นักศึกษารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม⁵⁸
Political Science student, Pibulsongkram Rajabhat University
Thammason.o@psru.ac.th¹, Techita.t@psru.ac.th², Natcha.sri@psru.ac.th³, Porntipa.t@psru.ac.th⁴,
Siriwan.m@psru.ac.th⁵

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการ
เลือกตั้งเปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่ายอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
และเพื่อศึกษาปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งเปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วย
ยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่ม
ตัวอย่างคือ ประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพราน
กระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 721 คน แบ่งเป็น 2 เขตพื้นที่ในการเก็บข้อมูลได้แก่ ประชากรผู้มีอายุ 18 ปี
ขึ้นไปใน เขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 356 คน และประชากรผู้มีอายุ
18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 365 คนโดยใช้
แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ
(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทดสอบสมมติฐานโดยการ

⁵⁸ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติมา อินทะกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย

ทดสอบค่าที (T-Test)) จากการลงพื้นที่และการศึกษาข้อมูลในการวิเคราะห์สถิติของผู้วิจัย พบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลพรานกระต่าย มีความสนใจต่อการเลือกตั้ง และมีความสนใจต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากเกรงว่าจะมีการเสียสิทธิต่าง ๆ จากการไม่ไปเลือกตั้ง อีกทั้งประกอบกับความเป็นชุมชนเมืองที่มี สถานบริการการค้าต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทำให้มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเขตเทศบาลพรานกระต่ายยังมีวิทยุกระจายเสียง ที่คอยประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาลพรานกระต่ายเอาไว้ทำให้ประชาชนรับทราบข้อมูลการเลือกตั้งเป็นอย่างดี ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยั้ง พบว่า ประชาชนมีวิถีชีวิตรูปแบบเดียวกันคือเกษตรกรรม ทำให้ไม่ได้มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองหรือรับรู้ข่าวสารการเลือกตั้งอย่างทั่วถึง อีกทั้งในบางพื้นที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยั้งเป็นพื้นที่ทุรกันดาร ทำให้ไม่ค่อยมีการรับรู้ข่าวสารการเลือกตั้ง ประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้อาจจะไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากนัก อีกทั้งคนในพื้นที่อาจยังไม่ทราบผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งพื้นที่ของตนเองอย่างเพียงพอ

คำสำคัญ: ประชาชน, การตื่นตัวทางการเมือง, การเลือกตั้ง, ประชาธิปไตย

Abstract

The purpose of this research study is to study the level of political awareness of people who have the right to vote in a comparative study in the areas of Huai Yang Subdistrict and Phran Kratai Subdistrict, Phran Kratai District. Kamphaeng Phet Province and to study the factors of political awareness of people who have the right to vote in comparison in the Huai Yang Subdistrict area. and Phran Kratai Subdistrict Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province which is quantitative research The sample group is People who have the right to vote in the areas of Huai Yang Subdistrict and Phran Kratai Subdistrict. Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province, 721 people, divided into 2 areas for data collection: Population of people aged 18 years and over in the Huai Yang Subdistrict area. Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province, numbering 356 people and the population aged 18 years and over in the area of Phran Kratai Subdistrict. Phran Kratai District Kamphaeng Phet Province, 365 people, using questionnaires as a tool to collect data. Analysis by finding frequency (Frequency), percentage (Percentage) (Mean) and standard deviation (Standard Deviation). Testing hypotheses by using t-tests (T-Test) from field visits and data studies. In the researcher's statistical analysis It was found that people in Phran Kratai Subdistrict Municipality Interested in elections and are interested in exercising their right to vote Due to fear that various rights will be lost from not going to vote. Moreover, together with being an urban community that has A wide variety of commercial service establishments As a result, there is good awareness of news about the election. In addition, Phran Kratai Municipality also has a radio broadcasting. Public relations about various activities of Phran Kratai Municipality to make the people well aware of election information. As for the Huai Yang Subdistrict Administrative Organization, it was found that the people had the same way of life, namely agriculture. As a result, they do not receive political news or receive election news thoroughly. Moreover, some areas in the Huai Yang Subdistrict Administrative Organization are remote areas. As a result, there is little awareness of election news. In addition, most of the people in the community are elderly. As a result, there may not be much knowledge and understanding about the exercise of voting rights. In addition, local people may not yet know enough about the candidates in their local constituency.

Keywords: people, political awakening, election, democracy

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลังจากมีการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกับรัฐบาล โดยใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการที่เป็นรูปแบบการแบ่งอำนาจการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครอง เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน ประชาชนจึงควรเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านกลไกของรัฐ

การตื่นตัวทางการเมืองไม่เพียงแต่เป็นวิธีการในการพัฒนาทางการเมืองเท่านั้น แต่เป้าหมาย สำคัญในการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นที่น่าพอใจที่เหมาสมและสอดคล้องกับประชาธิปไตยสมัยใหม่ (วัฒนา เสงข์ไพเราะ, 2555) การตื่นตัวทางการเมืองที่ผ่านมาพบว่า เกิดจากการปลุกเร้าหรือปลุกกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวทางการเมือง เพื่อตอบสนองความต้องการผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม มากกว่าที่จะเกิดจากการสร้างจิตสำนึกของประชาชนให้หันมาตื่นตัวสนใจกับปัญหาบ้านเมืองโดยส่วนรวม การตื่นตัวทางการเมืองมีสูง จนเกินไป จนไม่อยู่ในกรอบกติกา และรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทั้งหมด อาจจะนำไปสู่ความไร้ระเบียบของระบอบประชาธิปไตยได้ในที่สุด (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2559) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจึงจำเป็นต้องเป็นการมีส่วนร่วมแบบสมัครใจหรือแบบเสรี ไม่ได้เกิดจากการปลุกกระตุ้น การมีส่วนร่วมแบบสมัครใจนั้นจะต้องเกิดจากการที่ประชาชนมีความสำนึกทางการเมืองหรือการตื่นตัวทางการเมืองก่อน ซึ่งจะทำให้ประชาชนโดยรวมปฏิเสธการเข้าสู่อำนาจรัฐประหารเหมือนที่ผ่านมา ๆ มา และตัดการเกิดปัญหาทางจรูบาหว์ทางการเมืองในสังคมไทย ที่ผ่านมาสังคมไทยยังคงยึดติดอยู่กับค่านิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมในรูปแบบของอำนาจนิยม ที่ผู้คนมักเรียกร้องให้ ผู้นำ ที่มาพร้อมคำว่าอำนาจบารมีมาแก้ปัญหาบ้านเมืองจนลืมนึกถึงสิทธิในการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของตนเอง

ประเทศไทยมีการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ที่เห็นได้จากการยอมรับนับถือการเลือกผู้นำในการปกครอง ในวิถีแบบประชาธิปไตยประชาชนจะเคารพในความคิดเห็น และเสรีภาพของผู้อื่น สนใจกิจการบ้านเมือง ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีและเคารพกฎเกณฑ์ความเป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นกระบวนการทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะกระทำการคัดเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สรรหาผู้แทนของตนผ่านวิธีการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นการสนับสนุนการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวทางการเมืองโดยเฉพาะสังคมชนชั้นล่างที่ไร้รัฐถึงสิทธิทางการเมืองของตนเองและทำให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตย ความตื่นตัวทางการเมืองจึงเป็นที่มาของการแสดงออกทางการเมืองผ่านการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ แต่ไม่ได้มองว่าเป็นเพียง “วิธีการ” ทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็น “เป้าหมาย” สำคัญยิ่งในการพัฒนาทางการเมือง เพราะหากทำให้ประชาชนได้มีความตื่นตัวหรือกระตือรือร้นเคลื่อนไหวในทางการเมืองอย่างจริงจังต่อเนื่องในทิศทางที่เหมาะสมแล้ว ย่อมสามารถเขามาติดตามและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐให้มี

ความโปร่งใส และเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง(ถวิลวดี บุรีกุลและโรเบิร์ต ปี อัลบริททัน, 2543)

แม้ว่าวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 เป็นวันที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. ได้กำหนดให้ เป็นวันเลือกตั้งทั่วไปโดยเบื้องต้น(สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2565) ซึ่งการเลือกตั้งกำลังจะเกิดขึ้นนี่จะเป็นการเลือกตั้งที่จะเป็นตัวคองกำหนดอนาคตทางการเมือง ในช่วงที่ผ่านมา เริ่มมีพรรคการเมืองพรรคต่าง ๆ ได้มีการขึ้นป้ายหาเสียงล่วงหน้า พร้อมประกาศนโยบายหาเสียงของพรรคการเมืองตนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน เช่น พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรครวมไทยสร้างชาติ และพรรคก้าวไกล รวมถึงเริ่มมีผู้สมัครลงพื้นที่พบประชาชนในการสอบถามชีวิตความเป็นอยู่ พร้อมสอบถามปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่ต้องการได้รับการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างความน่าสนใจของพรรคการเมืองและผู้สมัครให้ประชาชนไว้วางใจ

ทั้งนี้ ในพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชรนั้น ก็เริ่มมีพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้ขึ้นป้ายหาเสียงของผู้สมัครแต่ละพรรคในเขตพื้นที่ และเริ่มมีการลงพื้นที่พบประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงผู้ลงสมัครของแต่ละพรรคการเมือง ตำบลห้วยยั้งได้ยกฐานะตนเองจากสภาตำบลห้วยยั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยั้ง มีจำนวนครัวเรือน 1,493 ครัวเรือน(สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร, 2566) และมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จึงมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 52.31และตำบลพรานกระต่ายยกฐานะจากสุขาภิบาลพรานกระต่ายเป็นเทศบาลตำบลพรานกระต่าย ตำบลพรานกระต่ายเป็นตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลพรานกระต่าย มีจำนวนครัวเรือน 1,816 ครัวเรือน(สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร, 2566) มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มจึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่ในนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากทั้งสองพื้นที่นั้นแสดงถึงความแตกต่างทางสังคมเองได้อย่างชัดเจน ตำบลห้วยยั้งนั้นมีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลจึงมีความเป็นพื้นที่ชุมชนชนบท ส่วนตำบลพรานกระต่ายที่อยู่ในเขตที่มีฐานะเป็นเทศบาลตำบลพรานกระต่ายจึงมีความเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทั้งสองพื้นที่นั้นอยู่ใกล้เคียงกัน แต่พื้นที่ใกล้เคียงกันแต่มีลักษณะชุมชนที่แตกต่างกัน จะมีระดับความตื่นตัวทางการเมืองเป็นอย่างไร และประชาชนทั้งที่เคยเลือกตั้งหรือยังไม่เคยเลือกตั้งจะมีการตื่นตัวทางการเมืองมากน้อยเพียงใดต่อการเลือกตั้งที่กำลังจะมาถึง ซึ่งผลที่ได้รับจะนำไปสู่การเสริมความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การตื่นตัวทางการเมือง ได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 4,166 คนและประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 3,266 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 365 คน และประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 356 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ในการเก็บข้อมูลให้ครบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดของแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ซึ่งแบบสอบถามผ่านการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและทดสอบความเที่ยงแล้ว โดยในตอนที่ 1 และตอนที่ 2 แบ่งระดับการวัดความตื่นตัวเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และตอนที่ 3 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นแบบอิสระ

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่เก็บข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้อันมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วัดระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง เปรียบเทียบในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพศหญิง จำนวน 195 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 49-59 ปี จำนวน 88 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 85 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 109 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 125 คน

ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเพศหญิง จำนวน 198 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 49-59 ปี จำนวน 83 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาประถมศึกษา จำนวน 147 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร/รับจ้างทั่วไป จำนวน 189 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 159 คน

ตอนที่ 2 ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

ระดับความคิดเห็นระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .640 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่าเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .727 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง ในเขตพื้นที่ตำบล ห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

ระดับความคิดเห็นปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .675 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพรรคการเมือง ด้านนโยบายพรรคการเมือง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ด้านการรับรู้ข่าวสาร และด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตามลำดับ และปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่ายอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .758 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านพรรคการเมือง ด้านผู้รับสมัครเลือกตั้ง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ด้านนโยบายพรรคการเมือง และด้านการรับรู้ข่าวสาร ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวม

ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนใน พื้นที่ตำบลห้วยยั้ง	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย	3.43	.768	มาก
2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.22	.663	ปานกลาง
รวม	3.33	.640	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวม

ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ ตำบลพรานกระต่าย	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย	3.27	.892	มาก
2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง	3.16	.711	ปานกลาง
รวม	3.22	.727	ปานกลาง

ระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .640 เมื่อพิจารณาในรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ และระดับความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .727 เมื่อพิจารณาในรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวม

ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง	3.33	.785	ปานกลาง
2. ด้านพรรคการเมือง	3.52	.794	มาก

ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
3. ด้านนโยบายพรรคการเมือง	3.46	.872	มาก
4. ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3.44	.798	มาก
5. ด้านการรับรู้ข่าวสาร	3.41	.795	มาก
รวม	3.43	.675	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.43$, S.D.=.675) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านพรรคการเมือง” ($\bar{X}=3.52$, S.D.=.794) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านนโยบายพรรคการเมือง” ($\bar{X}=3.46$, S.D.=.872) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง” ($\bar{X}=3.44$, S.D.=.798) อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรับรู้ข่าวสาร” ($\bar{X}=3.41$, S.D.=.795) อยู่ในระดับมาก และข้อที่ ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง” ($\bar{X}=3.33$, S.D.=.785) อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย

อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวม

ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ พื้นที่ตำบลพรานกระต่าย	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านผู้สมัครรับเลือกตั้ง	3.29	.862	ปานกลาง
2. ด้านพรรคการเมือง	3.32	.887	ปานกลาง
3. ด้านนโยบายพรรคการเมือง	3.25	.938	ปานกลาง
4. ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3.30	.845	ปานกลาง
5. ด้านการรับรู้ข่าวสาร	3.17	.762	ปานกลาง
รวม	3.27	.758	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}= 3.27$, S.D.= .758) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในลำดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ข้อที่ว่า “ด้านพรรคการเมือง” ($\bar{X}= 3.32$, S.D.= 887) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านผู้รับสมัครเลือกตั้ง” ($\bar{X}= 3.31$, S.D.= 862) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง” ($\bar{X}= 3.30$, S.D.= 845) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ได้แก่

ข้อที่ว่า “ ด้านนโยบายพรรคการเมือง ” ($\bar{X}= 3.25$, S.D.= 938) อยู่ในระดับปานกลาง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ว่า “ด้านการรับรู้ข่าวสาร” ($\bar{X}=3.17$, S.D.= 762) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์ระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย และตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง มีความคิดเห็นต่อระดับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ในการเลือกตั้ง ไม่ควรที่จะมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เช่น การแจกเงิน การให้สิ่งของ เป็นต้น และประชาชนทุกคน มีสิทธิที่จะต่อสู้และเรียกร้องเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานที่ดีได้ และเห็นว่าหน้าที่พลเมืองที่ดีควรไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างสม่ำเสมอ และประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย มีความคิดเห็นต่อหลักการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้ง ควรจะพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพของตนเองที่จะออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ตระหนักถึงการรักษาสีบทในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อหวังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับชาติ และควรทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดีโดยไม่สิทธิในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ติดตามข่าวสารทางการเมืองจากช่องทางต่าง ๆ เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์หรือสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี บุญเรืองและคณะ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งสถาบันการกล่อมเกลากองการเมือง คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อิทธิพลของสื่อการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งพรรคที่สังกัดของผู้สมัคร และนโยบายของพรรคการเมือง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลห้วยยั้ง อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีความสนใจต่อพรรคการเมืองที่มีหัวหน้าพรรคที่โดดเด่นน่าสนใจ มีนโยบายที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ และผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการลงพื้นที่พบปะประชาชนอย่างใกล้ชิดและรับฟังปัญหาจากชาวบ้านอย่างเป็นกันเอง และมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า ประชาชนมีความสนใจต่อพรรคการเมืองที่มีจุดยืนทางการเมืองอย่างชัดเจนและมีแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ทันสมัย ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีประสบการณ์ในการทำงานที่ประสบความสำเร็จเด่นชัด และผู้สมัครรับเลือกตั้งมีการรับฟังปัญหาความต้องการความเดือดร้อนของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณัฐ

พจน์ ขนติธโร (รองน้อย) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร จากการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่า ประชาชนสนใจที่นโยบายของพรรคที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการแก้ปัญหาท้องถิ่นโดยรวมได้หรือไม่ ถ้านโยบายของพรรคการเมืองสามารถแก้ปัญหาสังคมและตรงความต้องการของคนส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอแนะนโยบายในการนำมาเป็นแนวทางการทำงานของพรรค และสื่อสารมวลชน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพรรคและสมาชิกต่อสาธารณชน ทีแม่คุณสมบัติของผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับผู้สมัครเลือกตั้ง สามารถสร้างความตื่นตัวให้กับประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบภาวะความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยยั้งและตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งนี้

จากการศึกษา พบว่า

1. ประชาชนบางส่วนไม่ประสงค์ให้ความร่วมมือสำหรับการเก็บข้อมูลวิจัยใน ครั้งนี้
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการให้ข้อมูลของประชาชนในเขตพื้นที่นั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน
2. ควรศึกษาการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
3. ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนอกจากที่ได้ศึกษามาแล้วว่ามีปัจจัย อะไรบ้างที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น สถานภาพทาง เศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น
4. ควรมีการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเทศบาลอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก เทศบาลตำบล พรานกระต่าย เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบหรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลและประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลเมือง
5. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามซึ่งคำตอบที่ได้รับอาจไม่เจาะจงปัญหาทั้งหมดดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพควบคู่กันไปเพื่อให้ได้คำตอบและรายละเอียดเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์ แนะนำ ให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดีจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติมา อินทะกุล ที่ปรึกษาในการดำเนินการจนกระทั่งบทความวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาวิจัยกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ขอบพระคุณท่านนายกองค์การบริหาร

ส่วนตำบลห้วยยั้ง และนายกเทศมนตรีพรานกระต่ายที่ช่วยสละเวลาอันมีค่าในการติดต่อประสานงานในเขตพื้นที่
ขอขอบพระคุณประชาชนตำบลห้วยยั้ง และตำบลพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชรทุกท่าน
ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมืออย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาณัฐภรณ์ ขนดิธโร (รองน้อย). (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน
ในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย). <https://gps.mcu.ac.th/wpcontent/uploads/2021/06/Full-taxt-1.pdf>
- ถวิลวดี บุรีกุลและโรเบิร์ต บี อัลบริททัน. (2562). ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยใน
ประเทศไทย : การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 2543. สถาบันพระปกเกล้า.
<https://www.kpi.ac.th/knowledge/book/data/397>.
- วัฒนา แซ่โพระ. (2555). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขต
กรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยช่วงปี พ.ศ.2549-
2554. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกริก).
https://mis.krirk.ac.th/librarytext/PCC/2555/Yes/F_Wattana_Sengphairogh.pdf
- สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. (2566). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร
สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2566,
จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- สุมาลี บุญเรือง, อนุภูมิ ไชวเกษม และสุรพล สุษะพรหม. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมือง
ของ ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์,
8(6), 363-364. <https://so03.tcithaijo.org/index.php/JMND/article/view/252719/169091>
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2559). ปีแห่งความหวังกับการออกแบบการเมืองไทย (อีกครั้ง).
สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://www.posttoday.com/politics/471891>.

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างทั้งในด้านการวิเคราะห์ และการวิจัยในสังคมศาสตร์

Generative AI's role in social science both in research assistance and analysis

กานต์ ยืนยง¹

Kan Yuenyong¹

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก

¹ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

sikka@gmail.com: อีเมล

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ในยุคที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่ที่กำลังได้รับความนิยมเป็นพิเศษในการประยุกต์ใช้เพื่อช่วยงานวิจัยในด้านต่าง ๆ บทความนี้วิเคราะห์วิวัฒนาการการเรียนรู้ของเครื่องจักรตลอดจนการถือกำเนิดของโมเดลภาษาขนาดใหญ่ โดยจะเน้นการวิเคราะห์ไปที่โครงการของ DARPA ในการผสมผสานวิจัยคุณภาพและวิธีการคำนวณที่ขั้นสูงโดยเฉพาะผ่านโครงการ Next Generation Social Science (NGS2) และ Ground Truth (GT) ต่อมาโครงการเหล่านี้จะมีพัฒนาการเปลี่ยนเป็นการใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ (Computational Social Science) และกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งจะรวมวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (QUAL) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (QUAN) ซึ่งจะทำให้งานวิจัยมีความครอบคลุมหลากหลายมากขึ้น แต่แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างจะมีศักยภาพมาก แต่ยังมีโอกาสที่จะผิดพลาดหรือที่เรียกกันว่าการเกิด “การหลอน” (Hallucination) ในบทความนี้จะพูดถึงมาตรการในการเพิ่มความเที่ยงตรงเรื่องนี้ นอกจากนี้ บทความนี้ยังกล่าวถึงตัวอย่างการนำปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาใช้งานจริงเพื่อตรวจจับแนวโน้มและการสร้างฉากทัศน์แบบอัตโนมัติ

คำสำคัญ: การวิจัยแบบผสมผสาน, ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง, โมเดลภาษาขนาดใหญ่, การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์

Abstract

In an era where generative artificial intelligence technology is continuously growing, especially large language models that are receiving significant attention for their application in assisting various research endeavors, this paper analyzes the evolution of machine learning up to the inception of large language models. The discussion highlights DARPA's projects in integrating qualitative research with advanced computational methods, specifically through the Next Generation Social Science (NGS2) and Ground Truth (GT) projects. Subsequently, these initiatives have evolved into Computational Social Science and mixed method research, which combines qualitative (QUAL) and quantitative (QUAN) research methods, resulting in more diverse and comprehensive research outcomes. However, while generative artificial intelligence holds great potential, there are chances of errors, commonly referred to as "hallucination". This paper addresses measures to enhance accuracy concerning this aspect. Furthermore, the paper also presents practical examples of utilizing generative artificial intelligence for trend detection and automated scenario creation.

Keywords: Mixed Method Research, Generative Artificial Intelligence, Large Language Model, Computational Social Science

บทนำ

ความจริงฐาน⁵⁹ (Ground Truth) หรืออาจจะนิยามว่า “ข้อมูลโลกจริง” ก็ได้ ซึ่งต่อไปนี้นับวันจะกลายเป็นคำสามัญที่เราต้องทำความเข้าใจมากขึ้นทุกที ในพจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดได้ชี้ให้เห็นว่าคำศัพท์คำนี้มีที่มาศตวรรษก่อนนี้แล้วในบทกวีของเฮนรี เอลลิสัน (Henry Ellison: 1811 – 1880) เรื่อง “นิทานเนรเทศไซบีเรีย” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1833 แต่ถูกนำมาใช้ในแวดวงภาพเทคโนโลยีสำรวจข้อมูลระยะไกล (remote sensing) ที่เกี่ยวข้องกับแวดวงการทำแผนที่ (cartography) อุตุนิยมวิทยา (meteorology) ภาพถ่ายทางอากาศและภาพถ่ายดาวเทียม เพราะจำเป็นจะต้องมีการสอบวัดความถูกต้องและความสมนัยระหว่าง สิ่งที่เกิดขึ้นในภาพถ่ายและภาพวาดที่ได้จากอุปกรณ์ กับความจริงบนภาคพื้นสนามข้างนอกนั้น (ground truth) พจนานุกรมออกซ์ฟอร์ดยังชี้เพิ่มเติมอีกด้วยว่ารากของคำว่าความจริงฐานในภาษาอังกฤษอาจมีที่มาจากคำในภาษาเยอรมันว่า “Grundwahrheit” ซึ่งมีความหมายว่า “ความจริงขั้นมูลฐาน” ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษ 1650 มาก่อนหน้านี้อีก (Woodhouse, 2021: 041501-2-3)

ในไม่ช้าคำว่าความจริงฐานนี้จะถูกนำไปใช้กับแวดวงการวิจัยด้านวิศวกรรมชีวภาพ เพราะต้องสอบวัดความถูกต้องระหว่างผลที่ได้จากแบบจำลองในคอมพิวเตอร์ (in silico) หรือในเนื้อเยื่อเพาะเลี้ยง (in vitro) ซึ่งทั้งคู่ต้องจัดให้เป็นผลที่ได้จากสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้นจริงหรือเกิดขึ้นในห้องทดลองหรือแบบจำลอง (in situ) จัดเป็นเรื่องตรงข้ามกับความจริงฐานที่ได้จากผลที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตจริง ๆ (in vivo) ซึ่งเกิดขึ้นนอกห้องทดลองหรือนอกแบบจำลอง (out situ)

ความจริงเรื่องนโยบายสาธารณะ อย่างเช่นเงินดิจิทัล 10,000 บาท⁶⁰ นี้ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับความจริงฐานที่ว่ามีอยู่ไม่น้อย เพราะการอภิปรายสาธารณะมักจะเกิดขึ้นจากต่างฐานความรู้ ต่างประสบการณ์ กระทั่งต่างวิธีวิทยา แล้วอะไรจะเป็นความจริงฐานที่จะบอกได้ว่า สิ่งที่เราตั้งสมมติฐานจากหลายฝ่ายนั้น ใช่ หรือ ไม่ใช่ อะไรที่เป็นนิยาม ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น อะไรเป็นข้อจำกัดที่ยอมรับได้ อะไรเป็นผลกระทบทั้งโดยตั้งใจ และผลกระทบโดยไม่ได้ตั้งใจเชิงนโยบายที่อาจส่งผลกระทบต่อสาธารณะในวงกว้างทั้งด้านบวกและด้านลบ เราจะใช้อะไรเป็นมาตรวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะนั้น ๆ แต่หากมองข้ามข้อถกเถียงทั่วไปให้ลึกลงไปยังปมหลักของข้อขัดแย้งระดับรากฐาน ทั้งนี้ให้สมมติว่าผู้อภิปรายมีความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ ความสามารถผลิตงานวิจัยสนับสนุนไม่ต่างกัน ซึ่งแน่นอนว่าข้อสมมติฐานนี้ไม่เป็นจริง แต่เอาเป็นว่าเราสมมติให้ตัวแปรนี้ไม่มีผลเอาไว้ก่อน

⁵⁹ ผู้เขียนขอขอบคุณศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) สวทช. สำหรับการจัดหาทรัพยากรคอมพิวเตอร์ในงานวิจัยประกอบบทความชิ้นนี้ อนึ่ง บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในระดับปริญญาเอกของผู้เขียนในเรื่อง “ธรรมาภิบาลแบบปฏิฐาน” (Positive Governance) นอกจากนี้บทความนี้ยังมีเป้าหมายอีกส่วนหนึ่งในการวางรากฐานองค์ความรู้เรื่องคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ (Computational Social Science) ของเมืองไทย

⁶⁰ ดูการสำรวจความเห็นสาธารณะของนิด้าโพลได้ที่ https://nidapoll.nida.ac.th/survey_detail?survey_id=660 เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ปัญหาที่การอภิปรายในระดับนี้คือมักจะมีการอภิปรายจากองค์ความรู้ที่แตกต่างกัน จากผู้ที่ยืนอยู่บนรากฐานงานวิจัยเชิงปริมาณ และผู้ที่ยืนอยู่บนรากฐานงานวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวในแง่ที่ลึกที่สุดคือเรื่องญาณวิทยา (epistemology) หรือการสร้างความรู้จากสองฟากนี้มีรากที่ต่างกันสุดขั้ว ฝ่ายหนึ่ง คือฝ่ายปริมาณเชื่อว่า “ความจริงนั้นมีอยู่” และความจริงแยกอยู่ต่างหากจึงต้องหาวิธีกันอคติของผู้สังเกตการณ์ให้มากที่สุด เราสามารถสกัดความจริงออกมาได้หากมีระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นวิทยาศาสตร์และรัดกุมพอ อาทิ การกำหนดระเบียบวิธีทางสถิติ หรือการกำหนดระเบียบวิธีการทดลอง ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายคุณภาพได้ทำการปฏิเสธสัจพจน์ (axiom) อ้างอิงของฝ่ายปริมาณทั้งหมด แล้วกำหนดสัจพจน์ของฝั่งตนบ้างว่า “ความจริงนั้นไม่มี” เพราะความจริงมีหลายมิติความจริงไม่สามารถแยกออกจากตัวผู้สังเกตการณ์ ดังนั้นจึงควรอนุมานได้ว่าการมีอคตินั้นเป็นเรื่องธรรมดา สิ่งที่เราเพียงทำได้คือการสกัดประสบการณ์ของผู้ร่วมสังเกตการณ์ ความจริงจึงยอมแปรเปลี่ยนไปได้ตามการรับรู้และประสบการณ์ของผู้สังเกตการณ์ หนึ่งในเชิงปรัชญา เรื่องนี้มีการแยกนิกาย (schism) ของกระบวนวิธีทั้งสองแบบในยุคของอิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant)

แต่แล้วในภายหลังก็ผู้คิดได้ว่า ในเมื่อต่างฝ่ายต่างก็มีจุดอ่อน ในเมื่อต่างฝ่ายต่างก็มีจุดแข็ง ถ้าเช่นนั้นทำไมไม่นำมารวมกันเสียล่ะ ฝ่ายนี้คือกลุ่มที่ใช้กระบวนกรวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Method Methodology) ซึ่งนับวันเริ่มได้รับความนิยมในงานวิจัยจากวิทยาศาสตร์สุขภาพมากขึ้นทุกที เพราะเป็นศาสตร์สาขาที่ต้องปะทะกับทั้งวิทยาศาสตร์กายภาพและวิทยาศาสตร์สังคมไปพร้อมกัน เนื่องจากการแพทย์ในแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องเทคนิคทางชีววิทยา ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นปรากฏการณ์สังคมไปด้วย

แต่ก็นั่นแหละการวิจัยผสมผสาน จะผสมและผสานอย่างไร เอาวิจัยเชิงคุณภาพมาก่อนเพื่อสร้างทฤษฎี แล้วเอาวิจัยเชิงปริมาณตามมาเพื่อสอบทฤษฎี หรือกลับกัน หรือจะทำวิจัยทั้งสองแบบคู่ขนานกันไปเพื่อยืนยันกันและกัน (triangular research) การผสมแบบนี้ถ้าคิดให้ดีมีได้ไม่จำกัด ทั้งลำดับและทั้งจำนวนขั้นตอนการวิจัยของแต่ละประเภท ว่ากันที่จริงก็มีลักษณะตามอำเภอใจอยู่ไม่น้อย นี่ทำให้แวดวงกรวิจัยแบบผสมผสานในระยะหลังจึงเริ่มหา (1) วิธีสร้างมาตรฐานให้ยอมรับกันได้, (2) เริ่มหาปรัชญาที่มาสสร้างความชอบธรรมให้กระบวนวิธีวิจัยอย่างนี้ ซึ่งในไม่ช้าก็ไปค้นเจอกันที่ Pragmatism philosophy ของพวกปรัชญาอเมริกัน, และ (3) ในเมื่อกระบวนกรวิจัยผสมผสานนี้มาจากต่างฝ่ายต่างเผ่าพันธ์ ดังนั้นก็จึงต้องหาพื้นที่กลางที่พอยอมรับกันได้จากทั้งสองฝ่าย ตรงนี้แหละที่ “ความจริงฐาน” จะเข้ามามีบทบาท

ส่วนในแวดวงเอไอหรือระบบปัญญาประดิษฐ์ โดยเฉพาะพวกที่ทำวิจัยเรื่องเครือข่ายประสาทเทียม (artificial neuron network) ไม่ใช่พวกสายระบบผู้เชี่ยวชาญ (expert system) ในสมัยก่อนที่มักจะเป็นอัลกอริทึมตรรกะแบบตายตัว ซึ่งในหนังสืออย่าง Levine, Drang, and Edelson (1991) ก็พูดถึงแนวคิดเรื่องเครือข่ายประสาทสมัยใหม่อยู่บ้างแต่ทั้งเทคนิคในการอิมพลีเมนต์และเทคโนโลยีฮาร์ดแวร์ในขณะนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าในปัจจุบัน คนที่แยกสองเรื่องนี้ไม่ออกจึงต้องถือว่าไม่รู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องเอไอสมัยใหม่เลย คนพวกนี้มักจะทำ “เอไอใช้ไม่ได้จริง” ในทางตรงข้ามระบบเครือข่ายประสาทเทียมจะมีกลไกการเรียนรู้ทั้งไปข้างหน้าและย้อนกลับ และปรับให้เที่ยงตรงมากขึ้น เที่ยงตรงกับอะไร? เที่ยงตรงกับโจทย์ที่เราต้องการให้เอไอนั้น

แก้โจทย์ นั่นคือเราต้องกำหนดโจทย์เป้าหมายเบื้องต้นซึ่งก็คือความจริงฐานนี้มาให้ไอช้อมตอบให้สามารถยืนยันความถูกต้องให้ได้ก่อน ทั้งนี้โดยนัยยะคือการตรวจประสิทธิภาพของโมเดลนั้นกับข้อมูลทั้งที่มีอยู่ และข้อมูลที่จะป้อนต่อไปในอนาคตไปด้วยในตัว

ผู้ทำการทดลองหรือฝึกสอนเอไอนั้น เทียบสิ่งที่เอไอตอบกับโจทย์ที่ตั้ง (ความจริงฐาน) แล้วเทียบค่าที่ได้ ค่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเรียกว่า ค่าต้นทุน (Cost) ค่าสูญเสีย (Loss) ค่าผิดพลาด (Error) หรือ ค่าเหลือ (Residual) เป็นต้น อุดมคติที่เราต้องการคือค่าผิดพลาดจะต้องน้อยที่สุด แต่ก็ไม่ใช้ให้น้อยจนเหลือศูนย์ทีเดียว เพราะไม่เช่นนั้นจะเกิดปัญหาที่เรียกว่า โมเดลเข้ากันได้กับข้อมูลมากเกินไป (overfitting) เพราะหากเป็นเช่นนั้น เวลาโมเดลไปเจอข้อมูลที่แตกต่างจากแบบแผนไปมากก็จะไม่สามารถทำนายหรือใช้ประโยชน์ได้ ในทางกลับกันโมเดลที่หลวมเกินไป (underfitting) ก็จะมีผลในการทำนายข้อมูลส่วนใหญ่ การสร้างสมดุลระหว่างสองประเภทต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์

นักวิจัยและผู้ฝึกสอนปัญญาประดิษฐ์จะต้องเชี่ยวชาญทั้งการหาความจริงฐานที่วางนี้ เพื่อพิจารณาค่าต้นทุน และหาช่วงจุดเปลี่ยน (inflection point) ที่ทำให้ได้ดุลยภาพระหว่างโมเดลที่ไม่เข้ากันได้กับข้อมูลมากเกินไป และไม่หลวมมากเกินไป โดยต้องมีค่าใช้จ่ายในการฝึกสอนเอไอนั้นให้น้อยที่สุดอีกด้วย

ในตอนนี้จากเรื่องความจริงฐานนี้ทำให้เราพอจะเห็นภาพความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ในบทความนี้แล้ว บทนำในเรื่องความจริงฐานนี้ถือเป็นแกนกลางที่ร้อยรัดเนื้อหาที่เหลือทั้งหมดของบทความเข้าด้วยกัน ซึ่งเราจะเริ่มที่โครงการของ DARPA ที่ใช้ชื่อว่าความจริงฐานนี้เช่นกันแต่จะมีความหมายที่ต่างกันออกไป และไปจบลงที่โครงการที่ชื่อว่า “สังคมศาสตร์ยุคถัดไป” (Next Generation Social Science หรือ NGS2) ลำดับจากนั้นเราจะเปลี่ยนไปพูดถึงจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้เรื่องการวิจัยแบบผสมผสานซึ่งในที่สุดจะมีส่วนเชื่อมโยงกับเรื่องการสร้างแบบจำลองในคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ และปิดท้ายด้วยการกล่าวถึงการนำปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาใช้ในการวิเคราะห์และช่วยในการทำงานวิจัยซึ่งถือว่าเป็นอีกแขนงหนึ่งของคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์นี้เช่นเดียวกัน

เนื้อหา

ความจริงฐานของสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกา

สำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกา (The Defense Advanced Research Projects Agency: DARPA) ถูกก่อตั้งขึ้นมาโดยมติของรัฐสภาสหรัฐฯ เมื่อปี ค.ศ. 1958 ในฐานะศูนย์กลางเพื่อการวิจัยและพัฒนาของกระทรวงกลาโหม โดยมีงบประมาณประจำปีราว 3 พันล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อเป็นการตอบโต้ต่อความตื่นตระหนกเมื่อสหภาพโซเวียตได้ประสบความสำเร็จในการปล่อยดาวเทียมสปุตนิกขึ้นสู่วงโคจรเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1957 โดยในระยะเริ่มแรกเป็นข้อเสนอของนีล แม็คเอลรอย (Neil H. McElroy: 1904-1972) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมภายใต้รัฐบาลของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายนในปี

เดียวกันนั่นเอง โดยข้อเสนอเริ่มแรกเขาทำในชื่อของสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูง (Advanced Research Project Agency: ARPA) เพียงเท่านั้น (Jacobsen, 2015: 46-51)

โครงการสำคัญชิ้นหนึ่งของสำนักงานฯ ได้แก่ระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นโครงการที่มีต้นกำเนิดมาจากวิสัยทัศน์ของลิกไลเดอร์ (J. C. R. Licklider: 1915-1990) โดยแท้ ในช่วงปี ค.ศ. 1962 ลิกไลเดอร์ได้รับการติดต่อจากแจ๊ค รุยนา (Jack Ruina: 1923-2015) ผู้อำนวยการสำนักงานฯ ในขณะนั้นเพื่อเข้ามาทำงานวิจัยเรื่องระบบควบคุมและสั่งการ (Command and Control: C2) สถานการณ์ในช่วงที่ลิกไลเดอร์เข้ามาร่วมงานในตำแหน่งหัวหน้าสำนักเทคนิคประมวลผลข้อมูล (Information Processing Techniques Office: IPTO) ต้องถือว่าเป็นวิกฤตอย่างยิ่งของสหรัฐฯ และทั้งโลกในขณะนั้นด้วย เนื่องจากเหตุการณ์วิกฤตขีปนาวุธคิวบาที่เครื่องบินสอดแนม U2 ของสหรัฐฯ สามารถตรวจจับและถ่ายภาพทางอากาศของที่ตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์ที่สหภาพโซเวียตมาติดตั้งที่คิวบาเอาไว้ได้ วิกฤตการณ์ในช่วงนั้นกินเวลาสิบสามวันตั้งแต่วันที่ 16 - 28 ตุลาคมในปีนั้นเอง ประธานาธิบดีเคนเนดีถึงกับประกาศความพร้อมพร้อมสงครามนิวเคลียร์ในรหัส DEFCON 2 ซึ่งถือเป็นขั้นต่อนก่อนสงครามนิวเคลียร์เต็มรูปแบบ (DEFCON 1) เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ นอกจากนี้สิ่งที่เป็นที่รับรู้กันน้อยในสาธารณะกว่านั้นคือในขณะที่กำลังมีการประกาศความพร้อมพร้อมในขั้นสูงสุดที่เคยมีมาในตัวเองสหรัฐฯ ทำการทดลองระเบิดอาวุธนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศระดับสูงสองลูกภายใต้รหัสเชคเมท (Checkmate) และบลูจิลทริปเปิลไพรม์ (Bluegill Triple Prime) เมื่อวันที่ 20 และ 26 เดือนเดียวกันนั่นเอง การทดลองดังกล่าวในด้านหนึ่งก็เพื่อส่งสัญญาณป้องปรามสหภาพโซเวียตและในอีกด้านหนึ่งก็เพื่อเก็บข้อมูลปฏิกิริยาคริสโตฟิลอส (Christofilos effect) ซึ่งเป็นปฏิกิริยาที่แถบคลื่นแม่เหล็กของโลกทำตัวเป็นตาข่ายดักจับอนุภาคที่มีประจุ (charged particle radiation) จำนวนมหาศาลที่เกิดจากการระเบิดของอาวุธนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศ และทำให้อนุภาคที่มีประจุเหล่านั้นวิ่งไปนามแนวสนามแม่เหล็กโลกในลักษณะพุ่งปลาวังทวนกระแสน้ำและสร้างแถบคลื่นรังสีเทียม (artificial radiation belt) ซึ่งอาจทำอันตรายให้กับดาวเทียมในวงโคจรได้ อนึ่งโครงการดังกล่าวดำเนินการภายใต้โครงการร่วมที่เรียกว่า “ปฏิบัติการอ่างปลา” (Operation Fishbowl) ฝ่ายสหภาพโซเวียตตอบโต้ด้วยการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศจำนวนสองลูกเช่นกันในวันที่ 22 และ 28 เดือนเดียวกัน ต่อมาภายหลังวิกฤตนิวเคลียร์คิวบาคลี่คลายลงจะมีการลงนามระหว่างสองฝ่ายในข้อตกลงสนธิสัญญาว่าด้วยการใช้อวกาศอย่างสันติ (The Outer Space Treaty) ในปีรุ่งขึ้นเพื่อห้ามการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศอีก ภายใต้บรรยากาศตั้งเครือข่ายของการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเช่นนี้เองลิกไลเดอร์ได้ชี้แนะให้สำนักงานฯ พยายามคิดค้นวิธีการใช้งานคอมพิวเตอร์ที่มากไปกว่างานคำนวณอย่างงานด้านระบบบัญชีหรือระบบเงินเดือนอย่างที่นิยมกันในช่วงนั้น เขาถึงกับเขียนบันทึก “เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ตกาแล็คติก” (Intergalactic Computer Network) เพื่อวางแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายคอมพิวเตอร์ระหว่างกัน คำว่า “อินเทอร์เน็ตกาแล็คติก” ตั้งใจให้หมายถึงการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ต่างชนิดต่างรูปแบบกัน (2015: 147-151)

แม้ลิกไลเดอร์จะลาออกจากสำนักงานฯ ในปี ค.ศ. 1965 (เขาจะกลับมาทำงานที่สำนักงานฯ ในตำแหน่งเดิมอีกครั้งในระยะเวลาสั้น ๆ ในช่วงปี ค.ศ. 1974 - 1975) แต่วิสัยทัศน์เรื่องระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์เริ่มแจ่ม

ชัดเจนไปแล้วแนวคิดระบบควบคุมและสั่งการ (C2) ในไม่ช้าก็เพิ่ม “การสื่อสาร” (Communication) เข้ามาอีกหนึ่ง ขากลายเป็น C ที่ 3 หรือ C3 (ปัจจุบันมีการปรับเป็น C6ISR คือ Command, Control, Communications, Computers, Cyber-defense, Combat systems, Intelligence, Surveillance, และ Reconnaissance) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นเองโครงการระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์อย่างยูนิกซ์ (Unix) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากมัลติคส์ (Multics) ก็ได้ถือกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ. 1970 โดยเคน ทอมป์สัน (Ken Thompson: 1943-) และเดนนิส ริชชี (Dennis Ritchie: 1941-2011) นักวิจัยของเบลล์แล็บหลังจากที่เบลล์แล็บถอนตัวออกจากการพัฒนามัลติคส์ ในช่วง แรกโครงการ ARPANET จะใช้โปรโตคอล NCP (Network Control Protocol) เพื่อเชื่อมต่อระบบคอมพิวเตอร์ของ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส (UCLA) และสถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด (Stanford Research Institute: SRI) เข้าด้วยกัน ในช่วงแรกโปรโตคอล NCP จะมีเป้าหมายเพื่อให้สามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้ เท่านั้น แต่ในเวลาถัดมาจะมีการพัฒนาโปรโตคอล TCP/IP ขึ้นเพื่อให้มีความสามารถในการเชื่อมต่อแบบกระจายศูนย์ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายคอมพิวเตอร์ต่างมหาวิทยาลัยมากขึ้นและสร้างผลพลอยได้ในการทำให้โครงข่ายมีความ ยืดหยุ่นทนทานต่อกรณีระบบเครือข่ายเสียหายจากการโจมตีจากระเบิดนิวเคลียร์ได้ด้วย ระบบเครือข่าย ARPANET นี้เองภายหลังจะวิวัฒนาการมาเป็นระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เราใช้กันในปัจจุบัน และภายหลังจะมีการแยก เครือข่ายคอมพิวเตอร์ของกองทัพออกไปต่างหากในปี ค.ศ. 1983 ในชื่อ MILNET (2015: 244-247)

นอกจากโครงการโครงข่าย ARPANET ที่กลายมาเป็นอินเทอร์เน็ตที่รู้จักกันดีแล้ว สำนักงานฯ ยังมีโครงการอื่น อีกมากที่สำคัญที่บทความนี้ให้ความสนใจคือโครงการสังคมศาสตร์ยุคถัดไป (Next Generation Social Science: NGS2) ที่มีเป้าหมายในการกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องและกลไกเชื่อมโยงการเป็นเหตุเป็นผลเพื่อจะอธิบายและ คาดการณ์การผุดบังเกิดของอัตลักษณ์ร่วม (collective identities) (Asif, 2019: 9) โครงการนี้สามารถสืบทอด ย้อนกลับไปได้ถึงความสนใจของลิตเติลโกลด์ในส่วนของโครงการพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences Program) ในปีที่เขาเริ่มทำงานกับสำนักงานฯ นั้นเอง โดยในเมืองไทยมีการสำรวจข้อมูล ของทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศจำนวน 2,950 นาย การเก็บข้อมูลมีมากกว่าเรื่องข้อมูลกายภาพส่วนตัว แต่ยังรวมไปถึงความเชื่อทางศาสนา ข้อมูลเชื้อสายบรรพบุรุษ ไปจนถึงความคิดความเชื่อต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์ภายใต้โครงการ “Anthropometric Survey of The Royal Thai Armed Forces” ในกรณีหาก เมืองไทยตกอยู่ในสภาวะสงคราม สำนักงานฯ จะมีข้อมูลของทหารไทยพร้อมและสามารถใช้คอมพิวเตอร์ คาดการณ์ได้ว่าใครจะขึ้นมาเป็นผู้บังคับบัญชาเป็นต้น (Jacobsen, 2015: 153-155) โครงการ NGS2 อยู่ภายใต้ การนำของอดัม รัสเซลล์ (Adam Russell) นอกจากโครงการดังกล่าวเขายังริเริ่มโครงการ Forensic Social Science Supercollider (FS3) เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของการอนุมานเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสังคมของมนุษย์ อย่างไม่เคยทำได้มาก่อนเลย และโครงการความจริงฐาน (Ground Truth: GT) ซึ่งมีส่วนคาบเกี่ยวกับทั้ง NGS2 และ FS3 แต่โครงการนี้นอกจากจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ยังสามารถสร้างแบบจำลองเพื่อจำลองสถานการณ์ได้อีกด้วย (González, 2022) ที่สำคัญคือบทบาทในการลงทุนของ ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาและวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในการพัฒนาและวิจัยจากสำนักงานฯ

ทั้งในเรื่องของ ARPANET ที่ภายหลังวิวัฒนาการมาเป็นระบบอินเทอร์เน็ตก็กลายมาเป็นฐานให้กับผลิตภัณฑ์ที่ต้องถือว่ามีเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสนามแข่งขันตลาดโทรศัพท์มือถืออย่างไอโฟน หรือระบบนำร่อง GPS ในทุกวันนี้ก็มีที่มาจากโครงการนำร่องทางทหารที่ชื่อ NAVSTAR ส่วนระบบจอสัมผัสของไอโฟนก็มีรากฐานมาจากโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิวิทยาศาสตร์แห่งชาติและสำนักงานข่าวกรองกลาง และเช่นเดียวกับระบบผู้ช่วยอัจฉริยะ SIRI ที่ใช้งานในไอโฟนครั้งหนึ่งก็เคยเป็นโครงการระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ถูกพัฒนาในสำนักงานฯ มาก่อนเช่นเดียวกัน (Mazzucato, 2015: 6) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยการลงทุนในการพัฒนาและวิจัยจากภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกลาโหมดังที่ได้อภิปรายความเป็นมาของโครงการ ARPANET จะมีส่วนอย่างมากในการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในภาคเอกชนในภายหลังและนี่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักอันหนึ่งที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในสังคม เราอาจจะมองได้ว่าโครงการที่ทางสำนักงานฯ ได้ลงทุนอย่างต่อเนื่องและยาวนานมักมีโอกาสนในการถูกขับเคลื่อนไปสู่นวัตกรรมภาคเอกชนและกลายเป็นกระแสหลักในระยะต่อมา ในส่วนถัดไปของบทความเราจะพูดถึงปัจจัยขับเคลื่อนจากแวดวงที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือแวดวงวิชาการ

กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน

ในขณะที่ฟากกระทรวงกลาโหมอย่างสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกาซึ่งรับผิดชอบโครงการวิจัยและพัฒนาขั้นแนวหน้าหลายโครงการ และต่อมานำมาสู่พัฒนาการที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาและการสร้างแบบจำลองทางสังคมศาสตร์ซึ่งยืนอยู่บนพื้นฐานของพฤติกรรมศาสตร์นั่นเอง แต่ต้องถือว่าโครงการและเทคนิคเหล่านี้ยังคงอยู่ในระเบียบวิจัยเชิงปริมาณและมีแนวโน้มในการใช้คอมพิวเตอร์มาช่วยสนับสนุนการวิจัยตามวิสัยทัศน์ของลิลิเดออร์นับแต่ต้น ทางภาคพลเรือนในแวดวงวิชาการได้เริ่มมีข้อถกเถียงถึงระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ ในหนังสือที่ชื่อว่า “การออกแบบงานวิจัยด้านสังคม: การอนุมานที่เป็นวิทยาศาสตร์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ” (Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research) ของแกรี่ คิง (Gary King) โรเบิร์ต คีโฮฮาน (Robert Keohane) และซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) หนังสือเล่มนี้มักถูกอ้างอิงตามอักษรตัวแรกของนามสกุลของผู้แต่งทั้งสามว่า “KKV” ในหนังสือเล่มนี้ผู้แต่งทั้งสามได้เสนอว่างานวิจัยที่นำเสนอทฤษฎีที่มีความเป็นเหตุเป็นผลที่ดีจำเป็นจะต้องสามารถถูกหักล้างได้ มีความคงเส้นคงวาของตรรกะที่ใช้ภายในตัวงานโดยไม่สร้างสมมติฐานที่ขัดแย้งกันเอง ตัวแปรตามที่ต้องการอธิบายได้รับอิทธิพลจากกลุ่มตัวแปรอิสระซึ่งเป็นตัวแปรภายในระบบ (endogenous) ที่สังเกตมากกว่าได้รับอิทธิพลจากภายนอก (exogenous) กรอบทฤษฎีจะต้องมีแนวคิดที่ชัดเจนและต้องสามารถวิเคราะห์แยกแยะได้ งานวิจัยที่สร้างทฤษฎีขึ้นมานั้นจะต้องมีอำนาจอธิบายที่แข็งแกร่ง (leverage) กล่าวคือทฤษฎีนั้นมีความเรียบง่ายแต่ภายใต้ความเรียบง่ายนั้นสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยทั้งสามเห็นว่างานวิจัยเชิงคุณภาพในช่วงเวลานั้นไม่สามารถให้การอนุมานเพื่อหาสาเหตุ (causal inference) ที่แข็งแกร่งได้ เนื่องจากนักวิจัยเชิงคุณภาพต้องประสบปัญหาในการพิจารณาว่าตัวแปรใดกันแน่ที่มีผลต่อตัวแปรตามที่กำลังพิจารณาอยู่อย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนใหญ่งานวิจัยเชิงคุณภาพขาดจำนวนตัวอย่างที่ใช้สังเกตการณ์มากเพียงพอที่จะใช้

ประเมินตัวแปรอิสระที่กำลังศึกษา แต่จากการสร้างโมเดลสมการถดถอยโดยทั่วไปเราสามารถอนุมานได้ว่าการเพิ่มจำนวนตัวแปรที่ศึกษาในขณะที่จำกัดตัวอย่างในการสังเกตการณ์จะทำให้ระดับแห่งความเป็นอิสระ (Degrees of Freedom: df) ลดลงไปตามสมการ $df = \text{จำนวนตัวอย่าง} - \text{จำนวนตัวแปรที่ศึกษา} - 1$ ทำให้กรอบทฤษฎีที่ได้เข้ากับตัวอย่างมากเกินไป (overfitting) ขาดการใช้ได้เป็นการทั่วไปและดังนั้นจึงมีความน่าเชื่อถือน้อย (King, Keohane, Verba, 1994)

งาน KKV นี้สร้างแรงกระเพื่อมในแวดวงวิจัยเชิงคุณภาพอย่างยิ่งจนกระทั่งก่อให้เกิดการโต้กลับอย่างกว้างขวาง งานชิ้นสำคัญเช่น “หลัง KKV: วิธีวิทยาแบบใหม่ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ” (After KKV: The New Methodology of Qualitative Research) ความจริงต้องบอกว่างาน “หลัง KKV” นี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมที่โต้กลับงาน KKV จะตรงกว่า อาทิตี ได้มีการยกตัวอย่างจากเฮนรี แบริดดี (Henry E Brady) ลาร์รี่ บาร์เทิลส์ (Larry Bartels) และเดวิด ฟรีดแมน (David Freedman) ว่า KKV พุดเกินเลยไปมากเรื่องความแข็งแกร่งของงานวิจัยเชิงปริมาณ (จะเห็นว่ามุมมองวิจารณ์ของ KKV มองออกมาจากจุดยืนของงานวิจัยเชิงปริมาณ) และลดทอนคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ “หลัง KKV” ยังได้ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายวิจัยเชิงคุณภาพได้ข้ามไปพ้นจากสิ่งที่ KKV ได้เสนอมาไปสู่แนวทางใหม่ อาทิตี กระบวนการติดตามและการสังเกตกระบวนการความเป็นเหตุเป็นผล วิธีวิทยาเรื่องทฤษฎีเซตและตรรกะ รวมไปถึงกลยุทธ์ที่ใช้ในการประสานกันระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเข้าด้วยกัน (Mahoney, 2010: 122-123) “หลัง KKV” ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเชิงปริมาณแท้จริงมีลักษณะเป็นการสังเกตที่มาจากชุดข้อมูล (Data-Set Observations: DSOs) ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพมีลักษณะเป็นการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผล (Causal-Process Observations: CPOs) กระบวนการอย่างแรกจะนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานหรือทดสอบทฤษฎี ในขณะที่กระบวนการอย่างหลังจะนำไปสู่ทั้งการสร้างทฤษฎี (Theory Development) และทดสอบทฤษฎี (Theory Testing) ในคราวเดียวกันด้วย ด้านการทดสอบทฤษฎีนั้นทำได้ทั้งผ่านการทดสอบการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากตัวแปรตาม (Independent Variable CPOs) หรือจากการสังเกตกลไก (Mechanism CPOs) หรือแม้กระทั่งผลข้างเคียง (Auxiliary Outcome CPOs) (2010: 124-128)

ในกรณีการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากตัวแปรตามใช้ในงานศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ต่างประเทศที่ไม่มีการใช้อาวุธนิวเคลียร์เพราะเป็นเรื่องต้องห้าม (taboo issue) ของนินา แทนเนนวัลด์ (Nina Tannenwald) ฝ่าย DSOs อาจมองว่าจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาน้อยไป คือ 4 กรณีศึกษา แต่ฝ่าย CPOs จะโต้แย้งว่าปริมาณข้อโต้แย้งในเชิงนโยบายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในห้วงเวลาดังกล่าวอ้างถึง “เรื่องต้องห้าม” ในการใช้อาวุธนิวเคลียร์นั้นเพียงพอแล้วในการพิจารณาว่า “เรื่องต้องห้ามอาวุธนิวเคลียร์” ดังกล่าวเป็นตัวแปรอิสระที่ไปกำหนดตัวแปรตาม คือการกำหนดนโยบายต่างประเทศว่าจะใช้อาวุธนิวเคลียร์หรือไม่ อย่างไรก็ตามวิธีการใช้ CPOs ในกรณีตัวแปรตามนี้ ต้องระมัดระวังเรื่องการอคติในการคัดเลือกตัวแปรอิสระด้วย (2010: 125-128)

ส่วนกรณีที่สองคือการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากกลไกนั้น ฝ่าย CPOs จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบ Bayesian เข้ามาจับในกรณีที่มีผลลัพธ์ที่มีลักษณะสุดขั้วเกิดขึ้นในการสังเกตการณ์ แม้จะมีเพียง

จำนวนน้อยแต่อาจนำไปสู่การสร้างแบบแผนทางทฤษฎีในรูปแบบใหม่ได้ กรณีนี้ในฝ่าย DSOs มักจะนิยมตัดทิ้ง เพราะถือว่าเป็นคาร์บอนมากกว่าจะมีนัยยะที่สำคัญ ข้อควรระวังของฝ่าย CPOs ที่ใช้วิธีก็เช่นเดียวกับกรณีแรกคือ ต้องระมัดระวังอคติที่กำหนดแบบแผนทางทฤษฎีให้ไปขึ้นกับตัวแปรน้อยชุดที่มีลักษณะสุดขั้วจนเกินไป (2010: 128-129)

สำหรับกรณีสุดท้ายคือการสังเกตกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลจากผลข้างเคียง ในกรณีนี้ฝ่าย CPOs จะใช้ผลที่เกิดขึ้นข้างเคียงมาเป็นเหตุสนับสนุนทฤษฎีแม้ว่าส่วนของผลที่เกิดขึ้นไม่เด็ดขาดชัดเจนลงไปด้านหนึ่งด้านใดก็ตาม ทั้งนี้ฝ่าย CPOs ให้เหตุผลว่าผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากกลไกที่เรายังสืบค้นได้ไม่แน่ชัด (2010: 129-131)

อย่างไรก็ตาม KKV อ้างตนว่าเป็นความพยายามในการเชื่อมโยงวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้าด้วยกันโดยการสร้างตรรกะผนวกรวมเพื่อช่วยให้อนุมานได้ทั้งสองวิธีวิทยา (Mahoney, 2010: 139; King, Keohane, Verba, 1994: ix) แต่ “หลัง KKV” ก็ยังเน้นให้เห็นว่าข้อเสนอของ KKV มาจากจุดยืนด้านวิธีวิทยาในการวิจัยเชิงปริมาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรอบวิเคราะห์แบบสมการถดถอย (regression-oriented analysis) ดังนั้นข้อเสนอของ KKV แท้จริงแล้วเป็นการทำให้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพต้องเดิมตามกรอบการวิจัยเชิงปริมาณโดยขาดข้อเสนอที่จะรวมความแตกต่างของวิธีวิทยาทั้งสองเข้าด้วยกันอย่างแท้จริง “หลัง KKV” ไม่ได้เสนอข้อสังเคราะห์ที่ลึกกว่า KKV แต่ก็เสนอการเชื่อมวิธีวิทยาในการวิจัยที่เป็นกลางกว่า KKV ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีวิทยาเชิงปริมาณเป็นส่วนเสริมของวิธีวิทยาเชิงคุณภาพ หรือกลับกันคือใช้วิธีวิทยาเชิงคุณภาพเป็นส่วนเสริมวิธีวิทยาเชิงปริมาณก็สามารถทำได้เช่นกัน (2010: 139-143)

ข้อเสนอที่รวมวิธีวิทยาที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงทั้งฟากการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนั้นต้องทำในระดับปรัชญา และเป็นข้อเสนอของเดวิด มอร์แกน (David Morgan) ในวารสารการวิจัยแบบผสมผสานโดยมอร์แกนได้เสนอว่าเราควรมองเรื่องวิธีวิทยาการวิจัยในสังคมศาสตร์ให้มากกว่าเฉพาะเทคนิควิธีจากมุมมองเรื่องกระบวนการทัศน์ของโทมัส คูห์น โดยเฉพาะนิยามเรื่อง “ความเชื่อร่วมกัน” (shared beliefs) และเขาได้เสนอว่าด้วยกรอบนี้กระบวนการทัศน์ทางสังคมศาสตร์ได้ย้ายจากกระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงปริมาณไปสู่กระบวนการทัศน์แบบอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งวางฐานอยู่บนการขับเคลื่อนทางภววิทยาที่เน้นเรื่องประสบการณ์ซึ่งเป็นรากฐานของการวิจัยเชิงคุณภาพ แต่นี่ไม่ใช่การทิ้งกระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเสียทีเดียว กระบวนการทัศน์แบบอภิปรัชญาเพียงเสนอว่ากระบวนการทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเป็นเพียงทางเลือกหนึ่งจากหลายทางเลือกที่เป็นไปได้เท่านั้น (Morgan, 2007 : 64) มอร์แกนได้เสนอปรัชญาแพร์กมาติซึมเพื่อท้าทายโดยตรงต่อกระบวนการทัศน์แบบอภิปรัชญาโดยตรง โดยเน้นน้ำหนักไปที่แนวคิด “แนวทางการกระทำ” (line of actions) ของวิลเลียม เจมส์ (William James) และจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) รวมไปถึงแนวคิด “การยืนยันที่มีเหตุผล” (warranted assertions) ของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ไปจนถึงแนวคิดเรื่อง “การใช้งานได้จริง” (workability) ของทั้งเจมส์และดิวอี้ ทั้งนี้มอร์แกนเห็นว่านิยามเรื่อง “ความเชื่อร่วมกัน” (shared beliefs) ของชุมชนวิชาการในแนวคิดเรื่องกระบวนการทัศน์ของคูห์นนั้นทำให้เขาเชื่อมั่นว่าจะสามารถไปให้พ้นจากจุดยืนเรื่อง

“ญาณวิทยา” หรือทฤษฎีความรู้ (epistemology) ที่ส่งผลในที่สุดทำให้เกิดความเห็นที่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (incommensurability) ซึ่งเป็นแกนหลักของกระบวนทัศน์แบบอภิปรัชญาได้ ทั้งนี้ตามความเห็นของปรัชญาแฟร์กมาตีซิมเห็นว่ามีจุดร่วมกันได้ระหว่างนักวิจัยหรือปรัชญาต่างสาขากันที่ “ความหมายร่วม” (joint action) และ “การกระทำร่วมกัน” (joint action) ดังนั้นจึงเป็นการย้ายจุดศูนย์กลางจากเรื่อง “ญาณวิทยา” มาสู่ “วิธีวิทยา” (methodology) เพราะสุดท้ายปัญหาทางสังคมศาสตร์ไม่ได้มุ่งจุดเน้นที่ข้อถกเถียงทางปรัชญาที่ตามธรรมชาติแล้ว ยากจะลงรอยกันแบบเดียวกับนักปรัชญา ทำให้เกิดข้อแตกต่างของวิธีวิทยาวิจัยทั้งสามแบบคือ ในขณะที่วิธีวิทยาวิจัยเชิงคุณภาพเชื่อในเรื่อง “การอนุมาน” (induction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยและบริบท ส่วนวิธีวิทยาวิจัยเชิงปริมาณจะเชื่อเรื่อง “การนิรนัย” (deduction) เน้นหนักเรื่องอวัตถุวิสัยและกฎเกณฑ์ทั่วไป แต่วิธีวิทยาแบบผสมผสานจะเชื่อเรื่อง “การสืบสวนหาสาเหตุ” (abduction) เน้นหนักเรื่องอัตวิสัยที่เชื่อมโยงต่อกัน (intersubjectivity) และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัยข้ามไปมาได้ (transferability) (2007: 64-73)

อนึ่ง ในระยะหลังเมื่อวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสานได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้นโดยเฉพาะวิทยาศาสตร์สุขภาพ จึงพยายามจัดทำมาตรฐานโดยเฉพาะเครื่องมือประเมินวิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Appraisal Tool: MMAT) และมีการกำหนดแนวทางการออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานเอาไว้ด้วย (Hong et al., 2018: 6) เราจะเห็นได้ว่าในแวดวงวิชาการด้านสังคมศาสตร์ จะเริ่มมีการเปิดกว้างในการวิจัยจากช่วงเริ่มแรกที่เน้นหนักไปที่วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณซึ่งมีฐานกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมแล้วเริ่มคลี่คลายมาเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีฐานกระบวนทัศน์อภิปรัชญาซึ่งก็เท่ากับเปิดกว้างให้กับแนวทางการวิจัยที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้การเน้นความสำคัญไปยังเรื่องญาณวิทยาจึงยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถหาข้อตกลงร่วมระหว่างกระบวนทัศน์ที่ขัดแย้งกันได้ มาจนถึงการถือกำเนิดขึ้นของการวิจัยแบบผสมผสานที่มีฐานกระบวนทัศน์อยู่บนปรัชญาแฟร์กมาตีซิมซึ่งสามารถหาพื้นที่กลางระหว่างกระบวนทัศน์หรือความเชื่อแบบต่าง ๆ ได้ (ในกรณีนี้ผมเสนอว่านี่คืออีกความหมายหนึ่งของ “ความจริงฐาน” ที่เราได้พูดถึงในตอนก่อนหน้านี้) ไปจนถึงมาตรฐานของกระบวนกรวิจัยแบบผสมผสานที่เริ่มก่อตัวขึ้น นอกจากนี้ในระยะหลังจากการแพร่หลายของการใช้คอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งสามารถผลิตข้อมูลที่เกิดจากพฤติกรรมออนไลน์ผ่านสื่อสังคมของชุมชนอินเทอร์เน็ตปริมาณมากอย่างต่อเนื่องซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) จึงเริ่มมีการใช้คอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์ (Computational Social Science: CSS) การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์นี้เป็นไปมากกว่าการเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลเหมือนในยุคแรก แต่มีการประยุกต์ใช้ได้หลากหลายมากขึ้น ในกรณีนี้มีการเสนอให้การใช้คอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์เป็นส่วนขยายเพิ่มเติมของวิธีวิจัยแบบผสมผสานด้วยเช่นกัน (Rodriguez and Storer, 2019: 5) ด้านเคลาดิโอ ซีโอฟฟี-เรวิลลา (Claudio Cioffi-Revilla) ได้กำหนดคอมพิวเตอร์ในทางสังคมศาสตร์เอาไว้ว่าประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ 5 ภาคใหญ่คือ ภาคที่หนึ่งคือองค์ประกอบต่าง ๆ ทางกายภาพ เช่น ตัวคอมพิวเตอร์ หน่วยความจำ ซอฟต์แวร์ และอื่น ๆ ภาคที่สองคือระบบหรืออัลกอริทึมสกัดข้อมูลอัตโนมัติ ภาคที่สามคือระบบเครือข่ายสังคม ภาคที่สี่คือความซับซ้อนทางสังคม และภาคที่ห้าคือการจำลองทางสังคมศาสตร์ด้วยคอมพิวเตอร์ในส่วนนี้เราจะเห็นว่าละม้ายกับโครงการ NGS2 ที่เราได้กล่าวถึงไปข้างต้นแล้ว ซึ่งสองภาคนี้เป็น

ส่วนที่ผู้องค์ความรู้ด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์เข้ากับองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Cioffi-Revilla, 2022: 22-25) บทความของซิวออฟฟี-เรวิลลาถูกตีพิมพ์ในหนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Handbook of Computational Social Science) เล่มแรก จึงต้องถือว่าเป็นหมุดหมายสำคัญที่ทำให้รากฐานเรื่องคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์ในโลกตะวันตกได้ลงหลักปักฐานในสังคมศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ไปพร้อมกันอย่างมั่นคงจากที่ก่อนหน้านี้ยังมีการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเองไม่แจ่มชัดนัก ในส่วนสุดท้ายของบทความนี้จะกล่าวถึง การประยุกต์ใช้ “ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง” (Generative AI: Gen AI) โดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) ซึ่งเป็นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนาต่อยอดจากเทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning: ML) การเรียนรู้เชิงลึกของเครื่องจักร (Deep Learning: DL) และระบบเครือข่ายใยประสาทเสมือน (Artificial Neuron Network: ANN) ซึ่งทั้งสามเรื่องนี้มีกล่าวถึงในหนังสือ คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” เล่มที่สองอยู่ด้วยเช่นกัน (โปรดดูใน De Veaux and Eck, 2022) แต่ยังไม่ได้ลงลึกถึงเรื่องปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่เพิ่งมีการเปิดตัวเมื่อปลายปี ค.ศ. 2022 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่หนังสือทั้งสองเล่มตีพิมพ์ออกมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการประสบความสำเร็จอย่างมากของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างและความสามารถในการสร้างข้อความและรูปภาพได้ในระดับที่แทบไม่แตกต่างจากคนทั่วไปดังนั้นโดยตัวมันเองก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม และมีศักยภาพในการเข้ามาช่วยงานด้านงานวิเคราะห์และวิจัยด้านสังคมศาสตร์ด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคนซึ่งเป็นผลที่สะสมมายาวนานเหล่านี้จะมารวมศูนย์อยู่ที่การเปิดตัวปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างของภาคเอกชนในตอนถัดไป

ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้าง

เรากำลังอยู่ในยุคที่น่าตื่นตะลึงในประวัติศาสตร์ เมื่อบริษัทโอเพนเอไอ (OpenAI) ได้เปิดตัวแชทบอทหระปือโลกที่มีชื่อว่า “แชทจีพีที” (ChatGPT) เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 2022 แล้วนับจากวันนั้นเป็นต้นมา ปริมาณผู้ใช้งานแชทจีพีทีได้เพิ่มขึ้นถึง 1 ล้านคนโดยใช้เวลาเพียง 5 วันเท่านั้นถือว่าเป็นเวลาที่รวดเร็วกว่ากันอย่างมากเมื่อลองเทียบสถิติในการสร้างปริมาณผู้ใช้งานในระดับนี้กับเฟซบุ๊กซึ่งใช้เวลา 10 เดือน ทวิตเตอร์ใช้เวลา 2 ปี และเน็ตฟลิกซ์ใช้เวลาถึง 3 ปีครึ่งกว่าจะบรรลุยอดผู้ใช้งานแชทจีพีที ที่น่าสนใจกว่านั้นคือแชทจีพีทียังบรรลุยอดผู้ใช้งาน 100 ล้านคนในหนึ่งเดือน และมีผู้เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์แชทจีพีทีถึง 1 พันล้านครั้งภายในสองเดือนเท่านั้น⁶¹ ด้วยความสำเร็จอย่างถล่มทลายแบบไม่มีใครคาดคิดมาก่อนแบบนี้ทำให้โอเพนเอไอเร่งเปิดตัว “เครื่องยนต์” ของแชทจีพีทีรุ่นที่ 4 (GPT-4) ในเดือนถัดมา เรื่องนี้ยังส่งผลให้บริษัทไมโครซอฟท์ซึ่งเป็นยักษ์ใหญ่ในวงการไอทีเพิ่มการลงทุนในโอเพนเอไอในระดับหนึ่งหมื่นล้านเหรียญสหรัฐ โดยจะขยายการลงทุนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ไม่เพียงเท่านั้นสตีวา นาเดลลา ซีอีโอของไมโครซอฟท์ยังข่มคู่แข่งอย่างกูเกิลว่าไมโครซอฟท์จะติดตั้งแชทจีพีทีเข้ากับเครื่องมือการค้นหา (Search Engine) ของตนเองที่ชื่อว่า “บิง” (Bing) และพร้อมจะติดตั้งแชทจีพี

⁶¹ สถิติอ้างอิงนี้เพิ่มเติมที่ <https://nerdynav.com/chatgpt-statistics/> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ที่เข้ากับผลิตภัณฑ์หลักของตนทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น “โคไพโลต” (Copilot) เพื่อช่วยให้โปรแกรมเมอร์เขียนโค้ดได้อย่างสะดวกง่ายดายขึ้น หรือจะเป็นการผสมผสานร่วมกันระหว่างแชทจีพีทีและออฟฟิศ 365 ซึ่งสัตยายังระบุว่า การแข่งขันครั้งนี้ไมโครซอฟท์จะได้เปรียบเพราะต่อไปเมื่อบิงของไมโครซอฟท์มีผู้ใช้งานมากขึ้นมันจะเบียดตลาดเครื่องมือการค้นหาของกูเกิล เพราะบิงไม่ต้องพึ่งพาการหารายได้จากโฆษณาซึ่งเป็นรายได้หลักของกูเกิล เรื่องนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อยุทธศาสตร์การแข่งขันเพราะสัตยากล่าวว่าต่อไปให้กูเกิลปรับแผนมาใช้เอไอติดตั้งกับเครื่องมือการค้นหาเหมือนกับไมโครซอฟท์แต่คนก็จะไม่สนใจไปหาข้อมูลในเว็บไซต์อีกต่อไป เพราะได้รับข้อมูลจากเอไอไปเรียบร้อยแล้วนั่นเอง จึงถือเป็นการทำลายแหล่งรายได้หลักของกูเกิลลงไปด้วย ปัจจุบันมีการเปิดตัวโครงการปัญญาประดิษฐ์สร้างแบบโมเดลภาษาขนาดใหญ่ขึ้นมาแข่งขันกันมากมาย งานของ Zhao et al. (2023) ต้องถือว่าเป็นการสำรวจโมเดลภาษาขนาดใหญ่ได้อย่างกว้างขวางที่สุดและมีการปรับปรุงข้อมูลของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องลงบนเว็บไซต์ GitHub อีกด้วยจึงถือว่ามีประโยชน์ต่อการติดตามสถานการณ์ภาพรวมในอุตสาหกรรมอย่างยิ่ง

ในการให้สัมภาษณ์รายการ ชิกส์ตีมินิส (หรือ 60 นาที) ซึ่งต้องถือว่าเป็นรายการที่มีชื่อเสียงมากในสหรัฐฯ กูเกิลใช้โอกาสนี้ในการประชาสัมพันธ์แผนการเอไอของกูเกิลอย่างรอบด้านและครบเครื่อง เรื่องที่น่าสนใจคือพิชัยและทีมบริหารของเขายังได้พูดถึงศัพท์สำคัญสองคำคือคำว่า “การผุดบังเกิด” (emergence) หมายถึงความสามารถที่ผุดขึ้นมาใหม่ ๆ โดยที่เราไม่ได้คาดคิดมาก่อนของเอไอที่มีพารามิเตอร์ขนาดใหญ่เมื่อมันถูกฝึกฝนด้วยข้อมูลมหาศาล และคำว่า “การหลอน” (hallucination) ของเอไอ เมื่อบางครั้งมันอาจให้คำตอบที่ไม่ถูกต้องเที่ยงตรงแต่สามารถให้คำตอบกับผู้ใช้ได้อย่างมั่นใจ ซึ่งพิชัยยังบอกว่าในวงการยังไม่พบวิธีการแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ⁶²

ประวัติของเอไอและแชทจีพีที

จุดกำเนิดขององค์ความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ นอกจากจะถือกันว่ายู่ที่บทความ “Computing Machinery and Intelligence” ของอลัน ทัวริง (Alan Turing) ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1950 ซึ่งบทความนี้นำเสนอแนวคิดที่มีชื่อเสียงของเขาในการทดสอบ (เรียกว่าการทดสอบของทัวริง) เพื่อพิสูจน์ว่าเครื่องจักรนั้นจะมีความชาญฉลาดเท่ามนุษย์หรือไม่ (Turing, 1950) นอกจากนั้นยังมีบทความ “A Logical Calculus of the Ideas Immanent in Nervous Activity” ของวอร์เรน แม็คคูลอค (Warren McCulloch) และวอลเตอร์ พิตต์ส (Walter Pitts) ซึ่งได้นำเสนอแนวคิดที่ว่าเมื่อจัดวางใยประสาทเทียมได้อย่างเหมาะสม มันจะทำให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถในการใช้เหตุผลเหมือนสมองของมนุษย์ขึ้นมาได้ (McCulloch and Pitts, 1943) แนวคิดเรื่องนี้ของแม็คคูลอคและพิตต์สในภายหลังจะสร้างแรงบันดาลใจให้แฟรงค์ โรเซนบลาทท์สร้างต้นแบบของระบบโครงข่าย

⁶² ดูรายงานข่าวที่พูดถึงเรื่องนี้ของพิชัยได้ที่ <https://finance.yahoo.com/news/google-ceo-sundar-pichai-says-173747803.html> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ประสาทเทียมขึ้นมาจริง ๆ โดยตั้งชื่อว่าเพอร์เซ็ปตรอน (Perceptron) แต่ในช่วงนั้นเพอร์เซ็ปตรอนถูกพัฒนาขึ้นมา จากฮาร์ดแวร์และระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่ได้เป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่เป็นเครือข่ายที่ซับซ้อนและใช้คู่กับซอฟต์แวร์สมัยใหม่ดังปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเพอร์เซ็ปตรอนแสดงให้เห็นว่าแนวคิดของแม่คูลอคและพิตต์สมีความเป็นไปได้ (Rosenblatt, 1958; กอบเกียรติ, 2565: 71-76; ปริญญา, 2562: 105-112) ภายหลังเดวิด รูเมลฮาร์ท (David Rumelhart) จอฟฟรี ฮินตัน (Geoffrey Hinton) และโรนัลด์ วิลเลียมส์ (Ronald Williams) จะเสนอแนวคิดเรื่องโครงข่ายประสาทเทียมแบบแพร่ย้อนกลับ (Backpropagation) เพื่อใช้เรียนรู้ข้อมูลเพิ่มเติมในโครงข่ายประสาทเทียมแบบหลายชั้น (Multilayer Feedforward network) จนทำให้โมเดลมีความเที่ยงตรงมากขึ้น ด้วยแนวคิดนี้เองถือเป็นการปฏิวัติวงการปัญญาประดิษฐ์ขนานใหญ่และฝ่าฟันช่วง “ฤดูหนาวเอไอ” (AI Winter) ที่ปราศจากความก้าวหน้าในการค้นคว้าวิจัยอยู่หลายปี (Rumelhart, Hinton, & Williams, 1986)

ทั้ง ยาน เลอคุน (Yann André LeCun) (ใน Lecun, Bottou, Bengio and Haffner, 1998), โยชัว เบงจีโอ (Yoshua Bengio) (ใน Bengio, Lamblin, Popovici, and Larochelle, 2006) และจอฟฟรี ฮินตัน (ใน Hinton, Osindero, and The, 2006) ต่างคนก็พัฒนาองค์ความรู้เรื่องโครงข่ายประสาทเทียม (Artificial Neuron Network) ต่อมาอีกมาก จนกระทั่งทั้งสามคนได้รับรางวัล ACM A.M. Turing Award ซึ่งถือกันว่าเป็นเกียรติสูงสุดในวงการคอมพิวเตอร์ ในปี ค.ศ. 2018 งานของทั้งสามคนนี้ ผนวกกับงานวิจัยที่ต้องถือสร้างจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญทั้งในองค์ความรู้เรื่องโครงข่ายประสาทเทียมและการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) อย่างงานของทีมีวิจัยจากบริษัทกูเกิลเรื่อง “ตัวแปลง” (Transformer) แนวคิดที่ถือว่าเป็นการปฏิวัติของ “ตัวแปลง” ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเครือข่ายประสาทที่ใช้สถาปัตยกรรมแบบวิเคราะห์การเกิดซ้ำไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ข้อมูลอนุกรมเวลา ราคาหุ้น และภาษาอย่าง Recurrent Neuron Networks (RNN) (ดูข้อมูล RNN ได้ที่ Géron, 2017: 383-415) คือจะมีกลไกหลักเพิ่มเข้ามาคือ Attention และ Self-attention เพื่อจดจำศิษย์เวิร์ดในรูปแบบเว็คเตอร์ที่เกี่ยวข้องว่าข้อมูลที่ป้อนเข้ามาส่วนใดมีความสำคัญ (Vaswani et al., 2017; กอบเกียรติ, 2565: 572-574) ทั้งหมดนี้ต่อมาจะกลายเป็นจุดกำเนิดของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างที่เป็นโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) อย่างแซทจีพีทีในที่สุด

จีพีทีเวอร์ชันแรก (GPT-1) ปรากฏตัวเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2018 โดยถูกพัฒนาขึ้นมาจากสถาปัตยกรรม Transformer แล้วนำมาปรับแต่ง (fine-tuned) ให้ตัวเอไอมีความเข้าใจภาษาธรรมชาติเพิ่มเติมมากขึ้น ซึ่งแม้จะไม่ได้ถูกปรับแต่งดังกล่าวตัวจีพีทีเวอร์ชันแรกก็มีความสามารถประมวลผลภาษาธรรมชาติเป็นอย่างดีอยู่แล้วใช้ชุดข้อมูล “คลังข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์” (Book Corpus Data Set) จากเว็บไซต์สแมชเวิร์ด (Smashwords)⁶³ ราวเจ็ดพันเล่ม ตัวจีพีทีเวอร์ชันนี้จะมีพารามิเตอร์จำนวน 117 ล้านชุด (เราจะอธิบายเรื่องพารามิเตอร์นี้ในบทถัดไปครับ) ความสามารถของมันแม้จะเป็นเวอร์ชันแรกก็เป็นที่น่าประทับใจ กล่าวคือมัน

⁶³ ดูตัวอย่างคลังข้อมูลหนังสือที่ใช้ในงานวิจัยการรู้ของเอไอได้ที่เว็บไซต์ <https://yknzhu.wixsite.com/mbweb> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

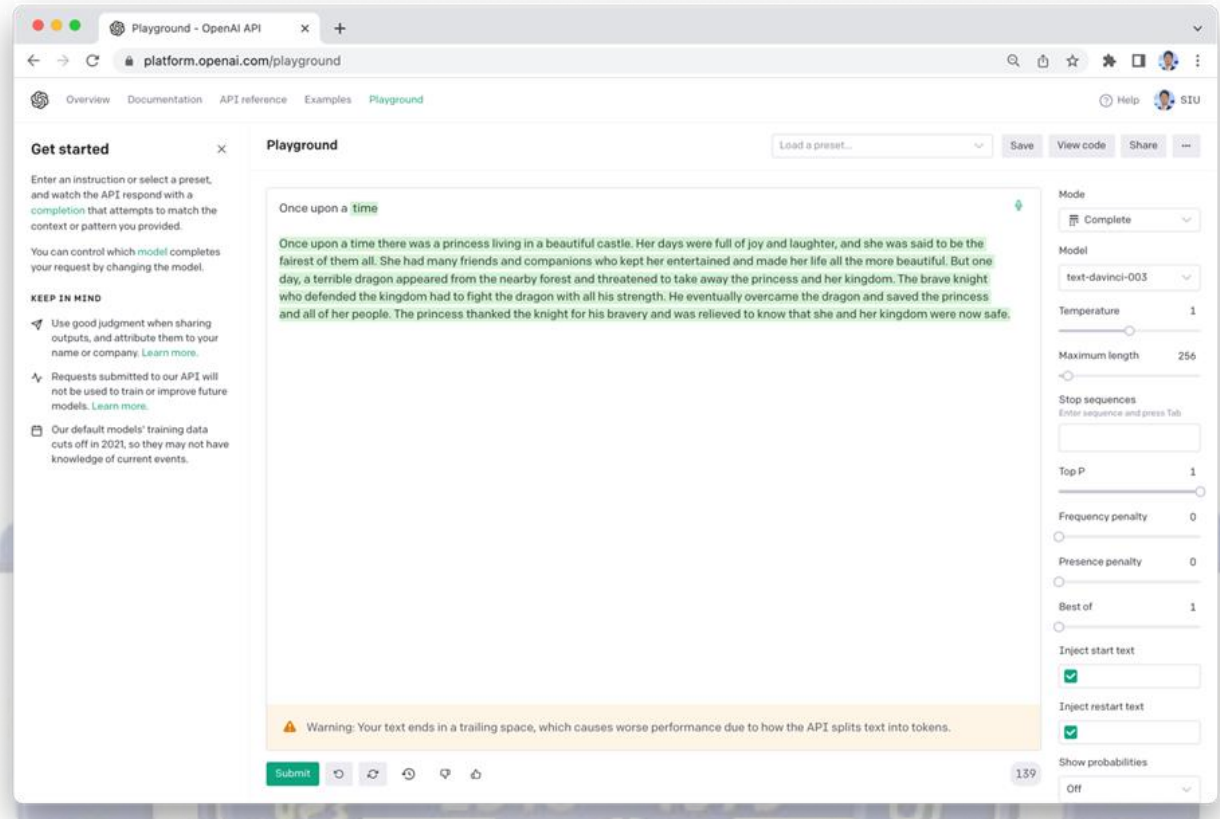
สามารถตอบคำถามได้แม้จะไม่ได้มีการป้อนตัวอย่างให้ก่อน (เรียกว่าการป้อนข้อมูลแบบ “ศูนย์ตัวอย่าง” หรือ zero-shot learning ในกรณีที่มีการยิงคำถามโดยป้อนตัวอย่างหนึ่งชุดจะเรียกว่า one-shot learning ถ้าต้องป้อนตัวอย่างมากกว่าหนึ่งชุดขึ้นไปจะเรียกว่า few-shot learning)

เมื่อปีรุ่งขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2019 โอฟเอนเอไอก็ได้เปิดตัวจีพีทีรุ่นที่สอง (GPT-2) ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าจีพีทีรุ่นแรก แต่สถาปัตยกรรมเบื้องหลังนั้นเหมือนเดิมทุกอย่าง จีพีทีรุ่นนี้สามารถตอบสนองคำสั่งให้ทำงานได้หลากหลายแบบมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีการฝึกสอนใด ๆ ก่อนเลย ความสำคัญของจีพีทีรุ่นที่สองนี้คือมันพิสูจน์ให้เห็นว่ายิ่งเราขยายขนาดของเอไอประเภทโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model: LLM) นี้มากขึ้นเท่าใด มันก็ยิ่งมีความสามารถเพิ่มเป็นทวีคูณเท่านั้นแม้จะไม่ได้มีการปรับแต่งใด ๆ ให้มันเลย ทีมงานโอฟเอนเอไอใช้ชุดข้อมูลที่สร้างขึ้นจากการใช้โปรแกรมเข้าไปอ่านเอกสารจำนวน 8 ล้านชุดในเว็บเร็ดดิท (Reddit) ทำให้ได้ฐานข้อมูลขนาด 40 GB แล้วนำมาเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลชื่อว่า WebText⁶⁴ อนึ่งแชทจีพีทีเวอร์ชันสองจะมีจำนวนพารามิเตอร์ 1.5 พันล้านชุดซึ่งต้องถือว่ามีความใหญ่กว่าแชทจีพีทีเวอร์ชันแรกถึงสิบเท่าเลยทีเดียว

ส่วนจีพีทีรุ่นที่สาม (GPT-3) มีขนาดใหญ่กว่าจีพีทีรุ่นที่สองในระดับทวีคูณถึงสองเท่าคือมีจำนวนพารามิเตอร์ถึง 1 แสน 7 หมื่น 5 พันชุด และถูกฝึกสอนด้วยชุดข้อมูลที่เป็นตัวอักษรที่แตกต่างกันถึงห้าชุด โดยมีจำนวนชุดข้อมูลมากกว่าชุดที่เคยถูกป้อนให้กับจีพีทีรุ่นที่สอง ที่สำคัญในจีพีทีรุ่นที่สามนี้ทางโอฟเอนเอไอได้เปิดให้เข้าถึงด้วยการใช้ช่องทางการเชื่อมต่อผ่านทาง API หรือ Application Programming Interface

เมื่อมีการเปิดตัวจีพีทีรุ่นที่สามนี้ออกไป ก็มีคำวิจารณ์เชิงบวกจากหลากหลายทัศนะ อาทิ จีพีทีรุ่นที่สามแสดงศักยภาพในการเป็นหนึ่งในสิบเทคโนโลยีแห่งปี ค.ศ. 2021 หรือแม้กระทั่งอาร์ราม ซาเบติกก็ทวีตถึงว่าพอได้ใช้งานจีพีทีรุ่นที่สามเหมือนกำลังเห็นอนาคต และเขาก็ได้เล่าว่าเขาใช้มันเพื่อเขียนเพลง แต่งนิทาน ร่างแถลงข่าว แต่งโน้ตกีตาร์ ร่างคำสัมภาษณ์ ร่างบทความ แต่งคู่มือเทคนิค ฯลฯ (Kublikand Saboo, 2022: 9-14)

⁶⁴ มีผู้ใช้แนวทางนี้สร้างชุดข้อมูลขึ้นมาใหม่ในชื่อ “OpenWebTextCorpus” โปรดดูได้ที่ <https://skylion007.github.io/OpenWebTextCorpus/> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ภาพที่ 1 ภาพหน้าจอ Playground ของโอเพนเอไอ

ในช่วงแรกทางโอเพนเอไอได้เตรียม “เครื่องยนต์” ของจีพีทีรุ่นที่สามไว้ให้เราสี่แบบด้วยกันซึ่งเครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนี้ต่างก็ถูกตั้งชื่อตามชื่อนักวิทยาศาสตร์เรียงลำดับตามตัวอักษรภาษาอังกฤษ โดยเริ่มตั้งแต่ เอด้า (Ada ตั้งชื่อตาม Ada Lovelace), แบบเบจ (Babbage ตั้งชื่อตาม Charles Babbage), คิวรี (Curie ตั้งชื่อตาม Madame Marie Curie) และดาร์วินซี (Davinci ตั้งชื่อตาม Leonardo da Vinci) เครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนี้มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์การใช้งานที่ต่างกันไป หากเราไม่ระบุตัวไหน (โปรดดูจากภาพ Playground ด้านบน) โอเพนเอไอจะกำหนดค่าปริยายเป็นดาร์วินซีซึ่งเครื่องยนต์ตัวนี้จะให้ประสิทธิภาพที่ดีที่สุดแต่ก็มีค่าใช้จ่ายในการใช้งาน API ที่สูงที่สุดเช่นกัน สำหรับคูรีนั้นทางโอเพนเอไอพยายามสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและความเร็วในการใช้งาน

ส่วนแบบเบจแม้ว่าจะมีความเร็วกว่าคูรีแต่ก็จะมีข้อจำกัดในการเข้าใจตรรกะและบริบทของข้อมูลที่ป้อนเข้าไป ด้านเอด้านั้นจะมีความเร็วในการใช้งานสูงที่สุดและมีค่าใช้จ่ายถูกที่สุดด้วยแต่ก็ต้องแลกกับการที่มันไม่สามารถใช้งานที่อาศัยตรรกะที่ซับซ้อนได้ โดยส่วนใหญ่เอด้าจะถูกใช้ประมวลผลสำหรับงานง่าย ๆ ทั่วไป หลังจากพัฒนาเครื่องยนต์ทั้งสี่แบบนี้แล้วทางโอเพนเอไอก็ได้พัฒนาตัวแบบเอไอใหม่ที่มีชื่อว่า **อินสตรัคจีพีที** (InstructGPT) ซึ่งถูกฝึกสอนให้มีความเข้าใจคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งได้ดีกว่าเดิม และยังให้ข้อความที่มีปัญหา (toxic) ที่น้อยกว่าและให้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงมากกว่าจีพีทีรุ่นที่สามจากโมเดลทั้งสี่แบบที่เราได้พูดถึงไปแล้ว เจ้าอินสตรัคจีพีทีนี้ถูกฝึกสอนด้วยมนุษย์ ซึ่งเป็นการป้อนกลับการเรียนรู้ของปัญญาประดิษฐ์ด้วยวงจร

ป้อนกลับโดยมนุษย์ (Reinforcement Learning by Human Feedback: RLHF) ตัวอินสตรัคชันที่ตัวเองที่เป็นตัวต้นแบบของแชทจีพีทีอันโด่งดังในปัจจุบันนั่นเอง (2022: 9-14)

```
In [3]: from transformers import GPT2LMHeadModel, GPT2Tokenizer

# Load pre-trained GPT-2 model and tokenizer
model_name = "gpt2-medium"
model = GPT2LMHeadModel.from_pretrained(model_name)
tokenizer = GPT2Tokenizer.from_pretrained(model_name)

# Function to generate a response using GPT-2
def generate_response(prompt):
    inputs = tokenizer.encode(prompt, return_tensors="pt")
    outputs = model.generate(
        inputs,
        max_length=150,
        num_return_sequences=1,
        temperature=0.8, # Adjust the temperature to control randomness
        top_p=0.9, # Use nucleus sampling to reduce repetition
        repetition_penalty=1.2, # Apply a repetition penalty to discourage repeating phrases
    )
    response = tokenizer.decode(outputs[0], skip_special_tokens=True)
    return response

# Interactive chat loop
print("Chatbot is ready to talk! (type 'quit' to exit)")
while True:
    user_input = input("You: ")
    if user_input.lower() == 'quit':
        break

    response = generate_response(user_input)
    print("Chatbot: " + response)

Chatbot is ready to talk! (type 'quit' to exit)
You: Hello my name is Peter

The attention mask and the pad token id were not set. As a consequence, you may observe unexpected behavior. Please pass your input's `attention_mask` to obtain reliable results.
Setting `pad_token_id` to `eos_token_id`:50256 for open-end generation.

Chatbot: Hello my name is Peter and I am a professional photographer.

I have been shooting for over 20 years, but it was only recently that the passion of photography really took hold in me. It's something you can't teach or learn from experience; your own personal journey to becoming an artist has always fascinated us.

(photo by: David Hockney)
You: quit
```

ภาพที่ 2 หน้าจอแสดงการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชันสองผ่านเอพีไอ

เมื่อทำการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชันสองผ่านเอพีไอจะเห็นว่าข้อความที่ถูกสร้างขึ้นผ่านจีพีทีเวอร์ชันนี้ซึ่งยังไม่ได้ถูกปรับแต่งใด ๆ จะให้ข้อความที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่เรานำเข้าไปเลย (ในที่นี้เราเขียนโปรแกรมภาษาไพธอนให้เป็นรูปแบบแชทบอท) และยังไม่มีความสามารถในการรับทราบคำตอบที่เราคาดหวังการตอบรับกลับมา

```
In [1]: import openai
import re
import os

# Initialize the OpenAI API key
openai.api_key = os.environ["OPENAI_API_KEY"]

response = openai.Completion.create(
    # engine="text-davinci-002",
    engine="text-davinci-002",
    prompt="write a scenario regarding geopolitical situation between China and the United States?",
    temperature=0.7,
    max_tokens=150,
    top_p=1,
    frequency_penalty=0,
    presence_penalty=0,
)

generated_text = response.choices[0].text.strip()
print(generated_text)

The economic relationship between the United States and China has always been a contentious one, with the two countries regularly sparring over trade practices and currency manipulation. In recent years, the geopolitical situation between the two countries has become increasingly strained, as China has become more assertive in the South China Sea and the United States has responded by stationing military assets in the region. The situation has led to a number of tense standoffs between the two countries, and many experts believe that it is only a matter of time before the two nations come into direct conflict with one another.
```

ภาพที่ 3 หน้าจอแสดงการเรียกใช้จีพีทีเวอร์ชันสามผ่านเอพีไอ

ในทางตรงข้าม ข้อความที่ได้รับจากการที่จีพีทีเวอร์ชันสามที่สร้างขึ้นจากดา วินชี (Text-Davinci-002) กลับมีลักษณะตอบรับคำสั่งที่เราป้อนถามได้ดีกว่า มีความหมายมากกว่า และมีข้อมูลที่ถูกต้องเที่ยงตรงมากกว่าจีพีทีเวอร์ชันสองก่อนหน้าอย่างมาก

การประยุกต์ใช้เอไอ

ปกติเอไอถูกใช้ทั่วไปกับระบบคอมพิวเตอร์อยู่แล้วอย่างแพร่หลายในชีวิตประจำวัน เช่น ระบบแนะนำสินค้าในเว็บไซด์ค้าปลีกออนไลน์ ระบบค้นหาของ Google เครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น เอไอช่วยให้เว็บไซด์เหล่านี้สามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในอนาคตอันใกล้ เอไอจะถูกพัฒนาให้สามารถทำงานร่วมกับมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานบริการ การแพทย์ และการศึกษา เช่น แชนบอทสำหรับการซักประวัติผู้ป่วย ระบบวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเอไออย่างมีจริยธรรมและการควบคุมการใช้งานที่เหมาะสมจะเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้เอไอสามารถอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต โดยไม่สร้างผลกระทบในทางลบต่อสังคม โดยทั่วไปเรื่องหลักจริยธรรมมีข้อถกเถียงกันมาก แต่หลักการโดยทั่วไปที่ระบบปัญญาประดิษฐ์ควรจะต้องบรรจุเรื่องหลักจริยธรรมก็ได้แก่ การให้นำหนักเรื่องความปลอดภัย การให้นำหนักเรื่องความยุติธรรม เคารพสิทธิส่วนบุคคล สนับสนุนการสร้างความร่วมมือ ต้องโปร่งใส ลดการใช้งานในทางที่ก่อให้เกิดอันตราย ยึดหลักเรื่องการตรวจสอบได้ ยึดมั่นคุณค่าสิทธิมนุษยชน เสริมสร้างหลักความหลากหลายและการมีส่วนร่วม หลีกเลี่ยงการรวมศูนย์อำนาจ เคารพกฎหมายและนโยบายของทางการ ต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านปัญหาการว่างงานที่อาจเกิดขึ้นจากเอไอด้วย ฯลฯ (Russell and Norvig, 2022: 1037 – 1041; Jobin, Lenca, and Vayena, 2019) การพัฒนา AI แบบอัตโนมัติจะมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในอนาคต เพราะช่วยให้สามารถสร้าง AI ได้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ด้าน Machine Learning Operations (MLOps) ก็จะมีการพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยออกแบบ ML Pipeline, จัดการกระบวนการฝึกสอนและประเมินผลโมเดล, ติดตามและตรวจจับปัญหาของโมเดลที่นำไปใช้จริง, รวมถึงปรับโมเดลให้ Up-to-date อยู่เสมอโดยอัตโนมัติ

เทคโนโลยีเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาและประยุกต์ใช้ AI ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้ AI แพร่หลายในวงกว้างมากขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ จากการสำรวจของ EdX เกือบครึ่งหนึ่งของซีไอโอเชื่อว่า AI สามารถและควรรับภาระหน้าที่ส่วนใหญ่แทนตัวเอง ผู้บริหารเหล่านี้เชื่อว่าการอัตโนมัติบทบาทของตนจะทำให้มีเวลามากขึ้นสำหรับการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ แต่แม้ว่า 79% จะกังวลว่าตนอาจล้าหลัง หากไม่ปรับตัวให้เข้ากับ AI ผู้เชี่ยวชาญกล่าวว่าเครื่องจักรยังไม่สามารถเลียนแบบการคิดเชิงกลยุทธ์ของมนุษย์ได้ สรุปได้ว่า การสำรวจเปิดเผยว่าผู้บริหารเห็น AI ไม่ใช่ทางเลือก แต่เป็นความจำเป็น แม้ว่าคุณสมบัติแท้จริงของผู้นำจะยัง

ไม่สามารถแทนที่ได้ ส่วนการสำรวจเมื่อเร็วๆ นี้ของ KPMG เปิดเผยว่า ซีอีโอชาวอเมริกันมองโลกในเชิงบวกต่อการลงทุนใน AI โดยมีถึง 72% ที่ระบุปัญหาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเป็นความจำเป็นลำดับต้น ๆ และคาดว่าจะได้ผลตอบแทนคืนการลงทุนภายใน 3 ถึง 5 ปี ความกระตือรือร้นนี้ตามมาหลังความก้าวหน้าอย่างแซทเจทฟิทีซึ่งสัญญาถึงศักยภาพที่ก่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมากของเอไอต่ออุตสาหกรรมต่างๆ แม้ว่าเทคโนโลยีนี้จะมองว่าก่อให้เกิดการเติบโตของรายได้และประสิทธิภาพการดำเนินงาน แต่ก็ยังมีการอภิปรายอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับผลกระทบต่อการทำงาน ในขณะเดียวกัน ซีอีโอก็เริ่มให้ความสำคัญกับการกลับไปทำงานที่สำนักงานมากขึ้น โดยมีถึง 62% ที่คาดว่าทีมงานจะทำงานที่สำนักงานอย่างถาวรภายใน 3 ปี ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมากจากปีที่แล้ว แม้รูปแบบการทำงานและภูมิทัศน์เทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซีอีโอดูเหมือนจะมุ่งมั่นที่จะผสมผสานวัฒนธรรมสำนักงานแบบดั้งเดิมเข้ากับการพัฒนาเอไอขึ้นแนวหน้า⁶⁵

ด้านจากกลุ่มนักวิจัยข้ามสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดและมหาวิทยาลัยนอร์ธเวสเทิร์น ในบรรดาสถาบันอื่นๆ สารสำคัญของการศึกษาไม่เพียงแต่ทันต่อเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนประเด็นที่ชุมชนวิทยาศาสตร์กำลังพยายามแก้ไข นั่นคือคอขวดของการประเมินโดยผู้ทบทวนอย่างมีคุณภาพ งานวิจัยชิ้นนี้นำ GPT-4 มาใช้ในระบบการอัตโนมัติเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อบทความวิชาการ แล้วเปรียบเทียบความคิดเห็นเหล่านั้นกับความคิดเห็นของผู้ทบทวนโดยมนุษย์ ซึ่งน่าประหลาดใจที่ประเด็นที่ AI ยกขึ้นมามากจะมี ความคาบเกี่ยวใกล้เคียงกับประเด็นที่ผู้วิจารณ์ที่เป็นมนุษย์สองคนยกขึ้นมา ยิ่งเป็นบทความที่อ่อนด้อยคุณภาพมากเท่าใด ยิ่งแสดงลักษณะนี้เด่นชัด นอกจากนี้ มากกว่าครึ่งหนึ่งของนักวิจัย 308 คนที่สำรวจ รู้สึกว่าข้อเสนอแนะที่สร้างโดย AI มีประโยชน์ ในขณะที่ 82.4% มองว่าข้อเสนอแนะของ AI มีประโยชน์มากกว่าข้อเสนอแนะบางอย่างที่ได้รับจากมนุษย์ อย่างไรก็ตาม GPT-4 ก็ยังมีข้อจำกัดในการวิจารณ์การออกแบบวิธีการวิจัย สรุปได้ว่า หลักฐานแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เรากำลังอยู่เพียงจุดเริ่มต้นของภูเขาน้ำแข็งเท่านั้น LLMs เช่น GPT-4 กำลังเข้าสู่บริเวณที่พวกมันจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญเสริมการทำงานของมนุษย์ แม้ว่าพวกมันยังไม่สามารถแทนที่คุณค่า ลึกซึ้งของข้อเสนอแนะจากมนุษย์ได้ แต่ประโยชน์ของพวกมัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ขาดแคลนทรัพยากรหรือต้องแข่งกับเวลา ก็ไม่ควรมองข้าม ยุคของการสืบค้นทางวิทยาศาสตร์ด้วยความช่วยเหลือของ AI กำลังจะมาถึงแล้ว มิใช่ที่กำลังจะมา (Liang et al., 2023)

อย่างไรก็ตามการใช้งานปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างโดยเฉพาะโมเดลภาษาขนาดใหญ่มีปัญหาในเรื่องที่คาบเกี่ยวกับปัญหาความหลอน (hallucination) คือเอไออาจให้คำตอบที่จินตนาการไปเองโดยไม่เกี่ยวกับความจริง ดังที่ได้กล่าวไว้แต่ต้นแล้ว ผู้เขียนได้กำหนดมาตรการที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้นับตั้งแต่ (1) การปรับแต่งอุณหภูมิ (temperature setting) เพื่อให้เอไอลดการใช้จินตนาการลงและยึดกับข้อมูลที่เป็นจริงมากขึ้น ปัญหาในทางกลับของมาตรการนี้คือในบางกรณีเราอาจต้องกำหนดให้เอไอใช้จินตนาการเพื่อสร้างงานเชิงสร้างสรรค์ อาทิ การเขียนนิยายวิทยาศาสตร์ หรือการสร้างฉากทัศน์อนาคต เป็นต้น (2) การโต้ตอบกับเอไอหลายระลอกเพื่อค่อย ๆ ชี้นำให้เอ

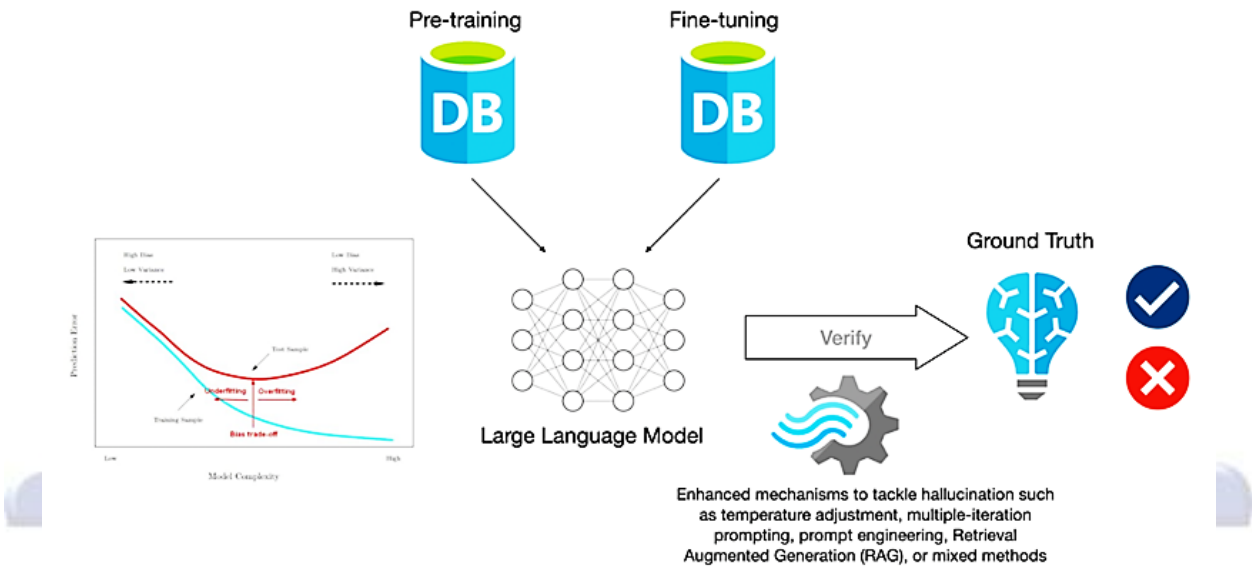
⁶⁵ ดูข้อมูลที่ <https://finance.yahoo.com/news/nearly-half-ceos-believe-ai-151258235.html> และ

<https://kpmg.com/us/en/articles/2023/kpmg-2023-us-ceo-outlook.html#disrupt> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

โอทำงานตามเป้าหมายของงาน (multiple-iteration prompting) (3) การใช้เทคนิควิศวกรรมพร้อมพต์ เช่นการวางระบบสายโซ่เหตุผล⁶⁶ (chain of thought) (4) การสร้างเนื้อหาโดยใช้ระบบสืบค้นเสริม (Retrieval Augmented Generation: RAG) RAG จะรับอินพุตเข้ามาแล้วทำการเรียกคืนเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนอินพุตนั้นจากแหล่งข้อมูล เช่น วิกีพีเดีย เอกสารเหล่านั้นจะถูกนำมาต่อกับอินพุตเดิมแล้วส่งเข้าสู่โมเดลการสร้างข้อความ เพื่อสร้างเอาต์พุตขั้นสุดท้าย ทำให้ RAG สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่ข้อเท็จจริงอาจเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ซึ่งมีประโยชน์มากเนื่องจากความรู้ในโมเดลภาษาขนาดใหญ่มีลักษณะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง RAG ช่วยให้โมเดลภาษาสามารถเข้าถึงข้อมูลล่าสุดเพื่อสร้างเอาต์พุตที่น่าเชื่อถือได้โดยไม่ต้องฝึกฝนใหม่ (5) หรือใช้วิธีเหล่านี้ผสมผสานกันทั้งหมด ลักษณะเหล่านี้เป็นปัญหาพิเศษจากปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างที่พัฒนาอยู่บนระบบโครงข่ายประสาทหลายชั้นที่ซับซ้อนและมีขนาดใหญ่ ถูกฝึกฝนด้วยข้อมูลที่คัดสรรมาจนวนมหาศาลที่ต่างออกไปจากระบบผู้เชี่ยวชาญแบบเดิมที่ปราศจากคุณสมบัติเหล่านี้ ทำให้มันมีความสามารถที่เรียกว่า “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) ซึ่งเกิดจากแบบจำลองนามธรรมที่จับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่อยู่เบื้องหลังข้อมูลได้ โดยไม่จำเป็นต้องสังเกตการณ์จากโลกจริงโดยตรง มุมมองนี้สอดคล้องกับไอเลีย ซัตส์คีเวอร์⁶⁷ ที่เชื่อว่า โครงข่ายประสาทเทียมขนาดใหญ่ เรียนรู้ “ผ่านตัวแทนโลกจริง” (learning representation) ผ่านการฝึกฝนจากข้อมูลที่ป้อนให้ สิ่งที่โมเดลทำได้จึงไม่ใช่เพียงแค่การหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ แต่เราจำเป็นต้องตระหนักว่าถึงแม้โมเดลเหล่านี้จะทำนายอย่างแม่นยำและซับซ้อนจากการแทนแบบนามธรรม แต่ “ความเข้าใจแบบจักรกล” นี้แตกต่างจากความเข้าใจแบบมนุษย์ แม้จะจับเหตุผลเชิงสาเหตุและความซับซ้อนของโลกได้บ้าง แต่โมเดลเหล่านี้ยังไร้ซึ่งสำนึกและความลึกซึ้งในการเข้าใจเทียบเท่ามนุษย์

⁶⁶ ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ <https://www.promptingguide.ai/techniques/cot> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

⁶⁷ ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ <https://twitter.com/thealexker/status/1713368556618887670> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ภาพที่ 4 แสดงรูปการถ่มเรียนรู้ของเครื่องจักรหรือ “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation)

เนื่องจากเหตุผลแบบเครื่องจักรเป็นการเรียนรู้แบบข้อมูลตัวแทน ดังนั้นจึงต้องมีการสอบเทียบกับ “ความจริงฐาน” เพื่อวัดความเที่ยงตรงของการตอบสนองของโมเดลอย่างสม่ำเสมอ วิธีการลดค่าความผิดพลาดนี้ หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าลด “ความหลอน” ของโมเดลอาจทำได้โดยวิธีอื่นประกอบกันด้วยก็ได้ นอกจากนี้การฝึกสอนโมเดลด้วยข้อมูลเฉพาะทาง (fine-tuning) ซ้ำก็จะมียิ่งช่วยให้โมเดลตอบสนองคำสั่งอย่างเที่ยงตรงมากขึ้นไปอีก

อนึ่ง ผู้เขียนประสบความสำเร็จในการใช้ปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างมาสร้างกลไกการตรวจจับแนวโน้มทางสังคมอัตโนมัติจากข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดียที่ชื่อว่า “PulsarWave⁶⁸” และได้ส่งผลงานเข้าประกวดในงานแฮ็คกาทอนของ Google Vertex AI และได้รับการคัดเลือกให้อยู่ใน 6 อันดับแรก งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงมาตรการในการลด “ความหลอน” เพื่อให้โมเดลปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างสามารถทำงานได้อย่างอัตโนมัติได้รับการยอมรับในระดับสากล นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้รับอนุมัติให้ทำโครงการร่วมกับศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) เพื่อทำการฝึกสอน (fine-tuning) ให้กับปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ภายใต้ชื่อโครงการ โมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model, LLM) สำหรับการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ผ่านซูเปอร์คอมพิวเตอร์ “LLMs for Geopolitical Risk Analysis via Supercomputing” เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของตัว PulsarWave ในอนาคตอีกด้วย

⁶⁸ โปรดดูข้อมูลเพิ่มเติมที่ <https://lablab.ai/event/google-vertex-ai-hackathon> เข้าถึงเมื่อ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2566

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้แสดงให้เห็นถึงแรงขับเคลื่อนหลักจากสามกระแสด้วยกันคือ (1) แรงขับเคลื่อนจากการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาของภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสำนักงานวิจัยโครงการขั้นสูงด้านกลาโหมสหรัฐอเมริกาหรือ DARPA ด้วยวัตถุประสงค์ทางการป้องกันประเทศ แต่จากทั้งงานวิจัยและข้อมูลในประวัติศาสตร์จะเห็นว่าการริเริ่มจากสำนักงานจะส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรมและการบริการทางด้านเทคโนโลยีในภาคเอกชนตามไปด้วยเช่น การเกิดขึ้นของระบบอินเทอร์เน็ต หรือระบบนำร่องผ่านดาวเทียม GPS เป็นต้น สำนักงานฯ ได้ลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อนำคอมพิวเตอร์มาใช้งานทางด้านสังคมศาสตร์หลายโครงการด้วยกันไม่ว่าจะเป็น NGS2 หรือ GT เป็นต้น ผลการลงทุนและพัฒนาเหล่านี้ย่อมส่งผลถึงภาคเอกชนในอนาคต

นอกจากนี้ในภาควิชาการโดยเดวิด มอร์แกนก็ชี้ให้เห็นว่าระเบียบวิธีวิจัยในทางสังคมศาสตร์เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม มาเป็นกระบวนทัศน์อภิปรัชญา ซึ่งทำให้เกิดการเปิดกว้างตอบรับต่อระเบียบวิธีวิจัยที่เปิดกว้างมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณแบบเดิม หรือการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้รับความนิยมมากขึ้น แต่กระบวนทัศน์นี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ในแง่ที่ว่าเกิดความขัดแย้งระหว่างกันจนไม่สามารถรวมขอมกันได้ มอร์แกนจึงเสนอว่าการเกิดขึ้นของระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานแท้ที่จริงอยู่ภายใต้การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งใหม่คือกระบวนทัศน์ภายใต้ปรัชญาแฟร์กมาติซึม โดยเขาได้เสนอพื้นที่กลางที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย และย้ายจุดศูนย์กลางในเรื่องญาณวิทยามาเป็นวิธีวิทยามุ่งโดยมุ่งเน้น “การสืบสวนหาสาเหตุ” (abduction) เน้นนักเรื่องอัตวิสัยที่เชื่อมโยงต่อกัน (intersubjectivity) และความสามารถในการถ่ายโอนผลการวิจัยข้ามไปได้ (transferability) ทำให้สร้างความชอบธรรมต่อระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานที่กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นทุกขณะ นอกจากนี้การเกิดขึ้นของกระบวนทัศน์ภายใต้ปรัชญาแฟร์กมาติซึมยังเปิดกว้างต่อ “การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Computational Social Science) ซึ่งได้รับความนิยมมากขึ้นเช่นกันหลังพัฒนาการอย่างมากของคอมพิวเตอร์และการผลิตข้อมูลผ่านสื่อทางสังคมอย่างมหาศาลทำให้การวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ผ่านเทคโนโลยีเช่นการเรียนรู้ของเครื่องจักรที่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากนี้เป็นไปได้ สาขา “การใช้คอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” เริ่มลงหลักปักฐานในแวดวงวิชาการอย่างเป็นทางการและมีความมั่นคงแสดงให้เห็นจากการตีพิมพ์หนังสือ “คู่มือคอมพิวเตอร์ในสังคมศาสตร์” (Handbook of Computational Social Science) ออกมาเป็นจำนวนสองเล่มเมื่อปี ค.ศ. 2022 ที่ผ่านมา

ต่อมาหลังการระดมองค์ความรู้ในสาขาปัญญาประดิษฐ์มาเป็นเวลายาวนานผ่านช่วง “ฤดูหนาวเอไอ” ในที่สุดเมื่อวันที่ 30 เดือนพฤศจิกายน ปี 2022 บริษัทโอเพ่นเอไอได้เปิดตัวให้บริการปัญญาประดิษฐ์สร้างแบบโมเดลภาษาขนาดใหญ่และประสบความสำเร็จอย่างสูง ปัญญาประดิษฐ์สร้างนี้มีความสามารถมากกว่าเทคโนโลยีการเรียนรู้ของเครื่องจักรดังที่เคยเป็นมา เนื่องจากมันมีความสามารถ “ระบบการแทนที่ความเป็นเหตุเป็นผลทางอ้อม” (Meta-Causal Representation) จนสามารถมีความเข้าใจแบบที่เรียกว่า “ความเข้าใจแบบจักรกล” ซึ่งผู้เขียนตีความว่าไม่ใช่แค่การสร้างโมเดลจากแบบจำลองทางสถิติธรรมดาทั่วไป แต่ความเข้าใจแบบจักรกล กับความเข้าใจของมนุษย์ ยังมีช่องว่างระหว่างกันมาก หลายครั้งที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างแสดง “ความ

หลอน” (hallucination) ออกมา ซึ่งผู้นำปัญญาประดิษฐ์สร้างไปอิมพลีเมนต์ให้เป็นระบบอัตโนมัติจะต้องหมั่นตรวจสอบความเที่ยงตรงของผลลัพธ์ที่ได้อยู่เสมอ และจำเป็นจะต้องเข้าใจมาตรการต่าง ๆ ในการลดปัญหาที่เกิดจากความหลอนของปัญญาประดิษฐ์แบบรู้สร้างนี้ไปพร้อมกันด้วย ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นผ่านการทดลองสร้างระบบที่ชื่อว่า “PulsarWave” และประสบความสำเร็จในระดับนานาชาติแสดงให้เห็นว่ามาตรการที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นที่ยอมรับในระดับสากลในเวลานี้

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบคุณศูนย์ทรัพยากรคอมพิวเตอร์เพื่อการคำนวณขั้นสูง (ThaiSC) สวทช. สำหรับการจัดหาทรัพยากรคอมพิวเตอร์ในงานวิจัยประกอบบทความชิ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กอบเกียรติ สระอุบล. (2565). เรียนรู้ AI: Deep Learning ด้วย Python. กรุงเทพมหานคร: หสม สำนักพิมพ์อินเตอร์มีเดีย.

ปริญญา สงวนสัตย์. (2562). Artificial Intelligence with Machine Learning, AI สร้างได้ด้วยแมชชีนเลิร์นนิง. นนทบุรี: อดิษฐ์ พรีเมียร์.

ภาษาอังกฤษ

Asif, M. A. (2019). Technologies of Power - From Area Studies to Data Science. *Journal for Digital Cultures. Spectres of AI*, Nr. 5, S. 2019: 1–13. DOI: <https://doi.org/10.25969/mediarep/13498>.

Bengio, Y., Lamblin, P., Popovici, D., and Larochelle, H.. (2006). Greedy layer-wise training of deep networks. In *Proceedings of the 19th International Conference on Neural Information Processing Systems (NIPS'06)*. MIT Press, Cambridge, MA, USA, 153–160.

Cioffi-Revilla, C. (2022). The Scope of Computational Social Science. In *Handbook of Computational Social Science: Theory, Case Studies and Ethics, Volume 1*, edited by Uwe Engel, Anabel Quan-Haase, Sunny Xun Liu and Lars Lyberg, pp. 17-32. London: Routledge.

De Veaux, R. D. and Eck A. (2022). Machine Learning Methods for Computational Social Science. In *Handbook of Computational Social Science: Theory, Case Studies and Ethics, Volume 2*, edited by Uwe Engel, Anabel Quan-Haase, Sunny Xun Liu and Lars Lyberg, pp. 291-321. London: Routledge.

- Géron, A. (2017). Hands-On Machine Learning with Scikit-Learn and TensorFlow: Concepts, Tools, and Techniques to Build Intelligence Systems. CA: O'Reilly Media, Inc.
- González, R. J. (2022). War Virtually: The Quest to Automate Conflict, Militarize Data, and Predict the Future. California: University of California Press.
- Hinton, G. E., Osindero, S., and Teh Y. W. (2006). A fast learning algorithm for deep belief nets. *Neural Comput.* 2006 Jul;18(7):1527-54. DOI: <http://www.doi.org/10.1162/neco.2006.18.7.1527>. PMID: 16764513.
- Hong QN, Pluye P, Fàbregues S, Bartlett G, Boardman F, Cargo M, Dagenais P, Gagnon M-P, Griffiths F, Nicolau B, O’Cathain A, Rousseau M-C, Vedel I. (2018). Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT), version 2018. Registration of Copyright (#1148552), Canadian Intellectual Property Office, Industry Canada.
- Jacobsen, A. (2015). The Pentagon’s Brain: An Uncensored History of DARPA, America’s Top Secret Military Research Agency. New York: Little, Brown and Company.
- Jobin, A., Lenca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature machine intelligence*, 1(9), 389-399.
- King G., Keohane, R. O., Verba, S. (1994). Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research. New Jersey: Princeton University Press.
- Kublik, S., and Saboo, S. (2022). GPT-3: Building Innovative NLP Products Using Large Language Model. CA: O’Reilly Media, Inc.
- Lecun, Y., Bottou, L., Bengio Y., and Haffner P. (1998). Gradient-based learning applied to document recognition. *Proceedings of the IEEE*, vol. 86, no. 11, pp. 2278-2324, Nov. 1998, DOI: <http://www.doi.org/10.1109/5.726791>.
- Levine, R., Drang, D. E., and Edelson, B. (1991). AI and Expert Systems: A Comprehensive Guide, Second Edition. Singapore: McGraw-Hill Book Co-Singapore.
- Liang, W., Zhang, Y., Cao, H., Wang, B., Ding, D. Y., Yang, X., ... & Zou, J. (2023). Can large language models provide useful feedback on research papers? A large-scale empirical analysis. *arXiv preprint arXiv:2310.01783*.
- Mahoney, J. (2010). After KKV: The New Methodology of Qualitative Research. *World Politics*, 62, pp 120-147 DOI: <http://doi.org/10.1017/S0043887109990220>
- Mazzucato, M. (2015). The Entrepreneurial State: Debunking Public vs Private Sector Myths. New York: PublicAffairs.

- McCulloch, W.S. and Pitts, W. A. (1943). logical calculus of the ideas immanent in nervous activity. *Bulletin of Mathematical Biophysics* 5, 115–133 (1943). DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02478259>
- Morgan, D. L. (2007). Paradigm Lost and Pragmatism Regained: Methodological Implications of Combining Qualitative and Quantitative Methods. *Journal of Mixed Methods Research* 2007 1: 48 DOI: <https://doi.org/10.1177/2345678906292462>
- Rodriguez, M. Y. and Storer, H. (2019). A computational social science perspective on qualitative data exploration: Using topic models for the descriptive analysis of social media data*, *Journal of Technology in Human Services*, DOI: <http://doi.org/10.1080/15228835.2019.1616350>
- Rosenblatt, F. (1958). The perceptron: A probabilistic model for information storage and organization in the brain. *Psychological Review*, 65(6), 386–408. <https://doi.org/10.1037/h0042519>
- Rumelhart, D., Hinton, G. & Williams, R. (1986). Learning representations by back-propagating errors. *Nature* 323, 533–536. DOI: <https://doi.org/10.1038/323533a0>
- Russel, S., and Norvig, P. (2022). Artificial Intelligence: A Modern Approach, Fourth Edition, Global Edition. United Kingdom: Pearson Education Limited.
- Turing, A. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind, New Series*. Vol. 59, No. 236 (Oct., 1950), pp. 433-460. DOI:
- Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., ... & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. *Advances in neural information processing systems*, 30.
- Woodhouse, I. H. (2021). On ‘ground’ truth and why we should abandon the term. *J. Appl. Rem. Sens.* 15(4), 041501. <https://doi.org/10.1117/1.JRS.15.041501>.
- Zhao, W. X., Zhou, K., Li, J., Tang, T., Wang, X., Hou, Y., ... & Wen, J. R. (2023). A survey of large language models. *arXiv preprint arXiv:2303.18223*

(บทความวิชาการ)

ความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความ
รับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

Tort liability of doctors affiliated with government hospitals according to

the Tort Liability of Officials Act B.E. 2539 (1996)

กิตติ ใจสมุทร

Kitti Jaisamoot

ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มกฎหมาย (นิติกรชำนาญการพิเศษ) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี

E-mail: kittijaisamoot@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เมื่อมีการฟ้องร้องจากผู้เสียหาย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐรับผิดแทน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 การประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการในหน้าที่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผลดีแก่ผู้เสียหายอีกด้วยที่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้โดยตรงจากหน่วยงานของรัฐ หากหน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าเสียหายไปแล้ว จะไล่เบี้ยจากเจ้าหน้าที่ได้ในกรณีใด ตามมาตรา 8 การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการกระทำตาม “อำนาจหน้าที่” ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ การกระทำของเจ้าหน้าที่และอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็น “อำนาจมหาชน” ตามหลักกฎหมายมหาชนและเป็นการกระทำที่มุ่งดำเนินการเพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ”

จากการศึกษาความรับผิดทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 พบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลหรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กล่าวคือ ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรง จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดไม่ได้ ส่วนหน่วยงานของรัฐจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งผลการศึกษา ทำให้ทราบแนวทางในการวินิจฉัยว่ากรณีใดบ้างที่เป็นความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่แพทย์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่หน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539

คำสำคัญ: ความรับผิดทางละเมิด เจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ

Abstract

The purpose of this article is to study the tort liability of doctors affiliated with government hospitals under the Tort Liability Act of 1996 when there is a lawsuit from the injured party. This law stipulates responsibility for government agencies. As provided in Section 5, the promulgation of this law therefore protects government officials performing their duties. At the same time, it is also beneficial for the injured party to be able to claim compensation directly from government agencies. If the government agency has already compensated for damages In what cases can recourse be made to officials? According to Section 8, the actions of government officials are actions according to “Powers and duties” which have the provisions of the law specifying the powers and duties. The actions of such officials and authority are "public power"

According to the principles of public law and are actions aimed at “Public interest” from a study of the tort liability of doctors affiliated with government hospitals according to the Act on Tort Liability of Government Officials, B.E. 2539, found that medical professionals affiliated with hospitals or government agencies perform official duties. as usual shall be protected according to Section 5 of the Act on Tort Liability of Government Officials, B.E. 2539, that is, they must sue the government agency directly. You cannot sue the official who committed the violation. As for government agencies, they can sue officials for recourse only in cases where the official is intentional or grossly negligent. which the study results It provides guidelines for diagnosing which cases are intentional or gross negligence in which doctors who are government officials are liable to pay compensation to government agencies according to the Tort Liability of Government Officials Act B.E. 1996

Keywords: Tort Liability, Government official, Government agency

บทนำ

คำว่า “ละเมิด” เป็นศัพท์ทางกฎหมายแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ได้บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2556)

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากบุคคลใดถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางละเมิด ถ้าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ แต่เดิมหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้ามาร่วมรับผิดชอบด้วย แต่ในปี พ.ศ. 2539 ได้มีกฎหมายออกมาฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ โดยเหตุผลของการประกาศใช้กฎหมายปรากฏอยู่ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังนี้

“...การที่เจ้าหน้าที่ดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐนั้น หาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์อันเป็นการเฉพาะตัวไม่ การปล่อยให้ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่ปฏิบัติงานในหน้าที่และเกิดความเสียหายแก่เอกชนเป็นไปตามหลักกฎหมายเอกชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงเป็นการไม่เหมาะสมก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่า เจ้าหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในการกระทำต่าง ๆ เป็นการเฉพาะตัวเสมอไป เมื่อการที่นำไปทำให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเพียงใดก็จะมีภาระฟ้องไล่เบี้ยเอาจากเจ้าหน้าที่เต็มจำนวนนั้น ทั้งที่บางกรณีเกิดขึ้นโดยความไม่ตั้งใจหรือความผิดพลาดเล็กน้อยในการปฏิบัติงานที่ นอกจากนั้น ยังมีการนำหลักเรื่องลูกหนี้ร่วมในระบบกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับ ให้เจ้าหน้าที่ต้องร่วมรับผิดชอบในการกระทำของเจ้าหน้าที่ผู้อื่นด้วย ซึ่งระบบนั้นมุ่งหมายแต่จะได้เงินครบโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมที่จะมีต่อแต่ละคน กรณีเป็นการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่และยังเป็นการบั่นทอนขวัญกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย จนบางครั้งกลายเป็นปัญหาในการบริหารเพราะเจ้าหน้าที่ไม่กล้าตัดสินใจดำเนินงานเท่าที่ควร เพราะเกรงความรับผิดชอบที่จะเกิดแก่ตนเอง การให้คุณให้โทษแก่เจ้าหน้าที่เพื่อควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ยังมีวิธีการในการบริหารงานบุคคลและการดำเนินการทางวินัยกำกับดูแลอีกส่วนหนึ่งอันเป็นหลักประกันมิให้เจ้าหน้าที่ทำการใด ๆ โดยไม่รอบคอบอยู่แล้ว ดังนั้น จึงสมควรกำหนดให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบทางละเมิดในการปฏิบัติงานในหน้าที่เฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำเพื่อการเฉพาะตัว หรือจงใจให้เกิดความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น และให้แบ่งแยกความรับผิดชอบของแต่ละคนมิให้นำหลักลูกหนี้ร่วมให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของรัฐ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

เพื่อให้ทราบความแตกต่างระหว่างความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ของประเทศต่างๆ ดังนี้

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

จากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรการทางกฎหมายคือการฟ้องคดีมาแก้ไขปัญหาทางการแพทย์ ทำให้มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความเสียหายจากบริการทางการแพทย์

การแก้ไขปัญหาค่าความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ของอเมริกาโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญโดยใช้มาตรการการฟ้องคดีทางกฎหมายเป็นหลักมาก่อน ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนแก้ไขอย่างเป็นระบบโดยที่ยังคงหลักการช่องทางการฟ้องคดีตามกฎหมายทั่วไป การปรับปรุงในกฎหมายหลายฉบับ ทั้งกฎหมายสาระบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติโดยเฉพาะที่สำคัญคือการใช้กฎหมายไปปรับปรุงการบริหารงานในบริการทางการแพทย์เพื่อลดความผิดพลาดและความเสียหายจากบริการทางการแพทย์อันเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ กฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายทางการแพทย์จึงมิใช่มุ่งไปที่การควบคุมการประกอบวิชาชีพหรือการชดเชยความเสียหายเท่านั้น (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

การฟ้องคดีทรวุฒปฏิบัติของอเมริกาใช้หลักการของประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหาย (Concept of Negligence) ในขณะที่นักวิชาการจำนวนมาก มีความเห็นว่าการใช้มาตรการทางกฎหมายมาแก้ไขปัญหานี้ไม่มีความคุ้มค่าด้านเศรษฐศาสตร์เพราะมีค่าใช้จ่ายสูงในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.2 หลักการสำคัญที่นำมาพิจารณาในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีหลักการสำคัญหลายประการ ที่นำมาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ธรรมชาติของบริการทางการแพทย์

ด้วยเหตุที่ธรรมชาติของบริการทางการแพทย์และสภาพสังคมวิทยาทางการแพทย์มีความแตกต่างกับลักษณะทั่วไปในทางธุรกิจ การบังคับใช้เฉพาะหลักความรับผิดชอบตามกฎหมายทั่วไปจึงไม่เหมาะสมกับกรณีความเสียหายทางการแพทย์และยังก่อให้เกิดปัญหาตามมาด้วย เพราะการตัดสินใจทางการแพทย์ เป็นดำเนินการต่อมนุษย์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันในสภาพร่างกายตั้งแต่เด็กที่สภาพธรรมชาติย่อมแตกต่างกันไปจนถึงคนชรา ความตอบสนองต่อบริการทางการแพทย์ยังขึ้นกับลักษณะอื่น เช่น ชนชาติ ผิวสี และการวินิจฉัยโรคยังประกอบด้วยศาสตร์และศิลปะ ที่อาจไม่เพียงกำหนดขอบเขตที่ตายตัวไม่ได้ เพราะขึ้นกับลักษณะแพทย์และความพร้อมของโรงพยาบาลและเครื่องมือ รวมทั้งนโยบายในด้านสุขภาพด้วย องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้จึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดให้ชัดเจนแน่นอนได้ จึงเป็นที่มาของหลักความไม่แน่นอน หลักความไม่แน่นอนเกิดจากความผันแปรในการเลือกวิธีการรักษาที่เหมาะสม และความแตกต่างในอุบัติการณ์ความชุกของโรคที่ไม่เหมือนกันในแต่ละท้องที่ ประกอบกับวิธีการวินิจฉัยโรคและการรักษาโรคที่แพทย์เลือกใช้รักษา

ด้วยธรรมชาติทางการแพทย์ดังกล่าวทำให้การบ่งชี้ว่า เหตุผลในข้อเท็จจริงทางการแพทย์ไม่อาจพิจารณาจากเหตุใดเหตุหนึ่งเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเหตุให้ไม่ควรใช้หลักการทางกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายทั่วไป เช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา มาแก้ไขปัญหาค่าความเสียหายในบริการทางการแพทย์ โดยเฉพาะการฟ้องละเมิด (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.2.2 สังคมวิทยาทางการแพทย์

แนวคิดต่างๆ นำมาสู่พื้นฐานปฏิสัมพันธ์แพทย์กับคนไข้ที่มีหลายรูปแบบ ที่มีเชื่อว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่คนไข้ประการเดียวตามหลักกฎหมายเรื่องความยินยอม (Consent) ในหลักกฎหมายละเมิด หรือ แพทย์ฝ่ายเดียว หากการฟ้องคดีเหมือนกันทุกรูปแบบดูจะไม่เป็นธรรมนัก Frideman สร้างกฎการตัดสินใจทางการแพทย์ (Medical decision role) สำหรับการทำให้วิชาชีพขึ้น โดยรูปแบบความสัมพันธ์ (Model of interaction) นี้ Thomas Szasz and Mare Hollender จำแนกเป็น

1) The activity passive model เมื่อผู้ป่วยเจ็บหนักหรือต้องรักษาฉุกเฉิน อำนาจตัดสินใจและอำนาจกระทำอยู่ที่แพทย์ทั้งหมดเหมือนผู้ป่วยเป็นฝ่ายถูกระงับ

2) The guidance - cooperation model เมื่อผู้ป่วยเป็นโรคทันทีหรือโรคเป็นบ่อย ผู้ป่วยทราบว่าควรพบแพทย์เมื่อใด ผู้ป่วยมักร่วมกับแพทย์ในการติดตามอาการแต่การตัดสินใจยังเป็นของแพทย์

3) The mutual participation model เพื่อจัดการโรคเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน โรคหัวใจ ทั้งผู้ป่วยและแพทย์ต้องมีส่วนร่วมเต็มที่ในการควบคุม ผู้ป่วยต้องปรับปรุงพฤติกรรมดำรงชีพ

สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่าบทบาท และอำนาจแพทย์แตกต่างกันออกไปในแต่ละกรณี ยากที่จะกำหนดตายตัวในการกอนิติสัมพันธ์ระหว่างแพทย์และผู้ป่วย ได้ทำให้การฟ้องคดีในรูปแบบเดียวกันว่าแพทย์ต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบไม่น่าจะเป็นธรรมนัก เมื่อทางสังคมวิทยาทางการแพทย์ชี้ให้เห็นชัดว่าการกอนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายมีรูปแบบที่ต่างจากหลักกฎหมายแพ่งทั่วไป ในเรื่องหลักความเสมอภาคของคู่สัญญา หรือหลักเสรีภาพในการทำสัญญา จึงต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงทางสังคมวิทยาการแพทย์เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทั้งสองฝ่าย เมื่ออำนาจการตัดสินใจ (Autonomy) มีได้อยู่กับคนไข้หรือแพทย์ประการเดียว ไม่เหมือนคู่สัญญาทั่วไป การใช้เฉพาะหลักกฎหมายในเรื่องความยินยอม (Consent) ในการรักษาในการฟ้องคดีความเสียหายจากบริการทางการแพทย์เหมือนกันทุกรูปแบบดูจะไม่เป็นธรรมนัก และการฟ้องคดีอาจทำให้สังคมวิทยาการแพทย์เปลี่ยนแปลงไป การตัดสินใจของแพทย์ต่อผู้ป่วยอาจกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่มีเมตตาธรรมต่อกันได้และอาจกระทบต่อระบบสาธารณสุข (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.2.3 เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข

นักเศรษฐศาสตร์สาธารณสุขได้เสนอหลักเกณฑ์ในการพิจารณาระบบที่ควรนำมาแก้ไขปัญหา โดยได้เสนอหลักเกณฑ์ที่ควรใช้ประเมินระบบความรับผิดชอบทางการแพทย์ไว้ 4 ประการ

1) การจ่ายค่าชดเชยโดยตรงแก่ผู้เสียหาย เมื่อมีข้อมูลสนับสนุนว่าเป็นผู้เสียหายจริง มีจำนวนไม่มาก

2) มีผลยับยั้งการกระทำผิดความผิดพลาดของผู้ให้บริการทางการแพทย์ เพราะการฟ้องร้องมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ การฟ้องศาลมีผลต่อฐานะการเงินและจิตวิทยาการทำงานของคนในระบบ มีผลต่อประสิทธิผลและการรักษา ในเมื่อหลักกฎหมายคือเพื่อยับยั้งการกระทำผิดหรือการให้เกรงกลัวการกระทำผิด (Deterrence) เป็นทฤษฎีที่มีเหตุผลสำหรับระบบความรับผิดชอบเพื่อละเมิด แต่ถ้าวการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายเป็นวัตถุประสงค์ของหลักการละเมิด น่าจะมีวิธีที่มีราคาค่าใช้จ่ายต่ำกว่าการ

ฟ้องร้อง จำนวนคดีที่อุทธรณ์จำนวนมากในคดีทุรเวชปฏิบัติชี้ให้เห็นว่ามีผลต่อทั้งระบบเศรษฐกิจและจิตวิทยาสร้างระบบบริการทางการแพทย์ที่ปลอดภัยอาจดีกว่า แม้มีการฟ้องคดีอยู่ ตามหลักละเมิดคงมีอยู่บ้าง แต่การใช้วิธีการป้องกันที่มีเหตุผลจะดีกว่า เพราะมีพยานหลักฐานน้อยที่ชี้ว่าการใช้หลักการกฎหมายละเมิดจะมาช่วยปรับปรุงคุณภาพการรักษา คือไปยับยั้งการกระทำผิดพลาดที่เป็นเจตนาธรรมณ์ของหลักกฎหมายละเมิด พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างการถูกลงโทษเพราะทุรเวชปฏิบัติกับมาตรฐานการรักษา

3) หน้าที่ของความยุติธรรมในการรักษา (Jurisprudence of care) เมื่อรักษาแล้วมีความผิดอีกหรือการลงโทษเพื่อความรับผิดชอบเพื่อละเมิด เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่า ผู้ถูกละเมิดจะต้องได้รับความยุติธรรมจากการรักษาแล้วได้รับความเสียหาย ในทางกลับกันแล้วผู้ให้การรักษาต้องได้รับความยุติธรรมด้วยหรือไม่ เมื่อความเห็นในความยุติธรรมจากกฎหมายละเมิดนี้ มี 2 จุดประสงค์ 1.ค่าชดเชยช่วยชดเชยความเสียหายทั้งหมดที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย 2.ลดความโกรธของผู้เสียหายและเป็นการลงโทษในความผิดที่ร้ายแรง ความโกรธของผู้เสียหายเป็นตัวนำไปสู่การเป็นคดี แต่การให้แพทย์อธิบายปัญหาที่เกิดขึ้น การขอโทษ หรือการรับผิดชอบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นอาจช่วยลดความโกรธที่นำไปสู่คดีได้

4) ระบบที่ทำให้ค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดและสูญเสียน้อยที่สุดให้มีระบบที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา เพื่อลดความสูญเสียค่าใช้จ่ายในระบบลง (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

1.3 แนวทางกฎหมายเพื่อแก้ไขความเสียหายจากบริการทางการแพทย์

จารีตการฟ้องคดีละเมิดกรณีทุรเวชปฏิบัติของอเมริกาเป็นเหตุให้เบียดเบียนวิชาชีพสูงขึ้น และองค์กรที่ใช้บริการทางการแพทย์ประสบปัญหาทางการเงิน สรุปว่า ระบบฟ้องละเมิดและประกันวิชาชีพ มีผลต่อประสิทธิภาพและความเสมอภาคในการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ ทางแก้ปัญหานี้ต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ คือ

- 1) ต้องพัฒนาระบบการบริหารจัดการความเสี่ยงและข้อบังคับทางวิชาชีพ
- 2) ต้องพัฒนาระบบป้องกันความเสียหาย
- 3) สร้างทางเลือกอื่นที่มีใช้การฟ้องละเมิดและการประกันวิชาชีพ

เพราะการฟ้องคดีละเมิดทำให้เกิดการแพทย์แบบป้องกันตนเอง (Defensive medicine) ทำให้แพทย์ป้องกันตัวเองโดยสั่งให้มีการตรวจวินิจฉัยหลายครั้งเพื่อให้แน่ใจ ป้องกันความผิดพลาด มีข้อมูลสนับสนุนว่า ถ้าแพทย์ยิ่งกลัวถูกฟ้องยิ่งตรวจซ้ำมากยิ่งขึ้น ทำให้สิ้นเปลืองใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

อเมริกาแก้ไขปัญหาความเสียหายทางการแพทย์ โดยใช้วิธีป้องกันเป็นหลัก

1) ไม่ให้เกิดความเสียหายขึ้นโดยลดความเสี่ยงและปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบบริการทางการแพทย์ซึ่งมีการปรับปรุงตลอดเวลา โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการบริการทางการแพทย์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพ ข้อมูลคนไข้และระบบส่งต่อ

2) ลดจำนวนผู้รับบริการทางการแพทย์ลงโดยการคุ้มครองความปลอดภัยลูกจ้าง การป้องกันความเสียหายแก่เด็ก หรือกฎหมายเกี่ยวกับการฉีดวัคซีน (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2554)

2. ประเทศฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายฝรั่งเศสเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับไทย โดยกฎหมายมีหลักพื้นฐานจากประมวลกฎหมายนโปเลียน [The code napoléon (Napoleonic code)] เป็นพื้นฐานทางกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาด้วย (The code pénal) ระบบศาลมี 2 แบบ คือ ศาลปกครองสำหรับข้อพิพาทรัฐกับเอกชนและศาลยุติธรรมสำหรับคดีแพ่งและคดีอาญา ระบบความรับผิดในฝรั่งเศสแยกความรับผิดเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ เป็น 2 แบบ 1.ความรับผิดเมื่อกระทำผิด (Liability for fault) คือ กฎหมายลักษณะสัญญา กฎหมายลักษณะละเมิด กฎหมายปกครอง 2.ความรับผิดแม้ไม่กระทำผิด (Liability without fault) คือ กฎหมายประกันสังคม (System of social security) ที่ต่อมาเปลี่ยนเป็นความรับผิดขององค์กรให้บริการทางการแพทย์ตามกฎหมาย สิทธิผู้ป่วย (Patient's right and quality of care act no 2002-303) (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2555)

2.1 กฎหมายลักษณะละเมิด

ละเมิดโดยหลักการ คือ “ผู้ทำความเสียหายต้องชดใช้ความเสียหาย ถ้าไม่ใช่กรณีความรับผิดตามสัญญา (Contractual obligation) ในความเสียหายอันเกิดกับทรัพย์สิน ชีวิต อนามัย หรืออวัยวะของร่างกาย”

โดยจำแนกความเสียหายเป็นความเสียหายเป็นตัวเงิน (Financial loss) และความเสียหาย ไม่เป็นตัวเงิน (Non-financial loss) ในประมวลกฎหมายแพ่ง (Code civil) หลักกฎหมายละเมิด คือ มาตรา 1382, 1383 ใช้กับละเมิดที่ทำให้ทุกอย่างเสียหาย แต่ไม่ถือเป็นข้อยกเว้นการคุ้มครองสิทธิ (No exclusion of protected rights) คือไม่ถือเป็นการใช้สิทธิ ฝรั่งเศสแยกละเมิดเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) จงใจ (Intention tort)
- 2) ประมาทเลินเล่อให้เสียหาย (Negligence)

องค์ประกอบละเมิด คือ

- 1) กระทำผิด (Fault)
- 2) ความเสียหาย (Damage) ในการกระทำที่แน่นอน
- 3) ความเสียหายมาจากเหตุกระทำ (Causation)

ภาระการพิสูจน์เมื่อไม่มีข้อยกเว้นการคุ้มครองสิทธิ โจทก์มีภาระพิสูจน์ในความผิด ส่วนค่าเสียหายในละเมิดได้เต็มตามที่เสียหาย (Full compensation) ตามหลักการทำให้ความเสียหายกลับคืนดังเดิม (Réparation integral) ได้ค่าเสียหายจิตใจหรือที่ไม่เป็นตัวเงินด้วย (Non-material damage) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบ

ความผิดละเมิดมีเงื่อนไขขององค์ประกอบความผิด คือ 1.กระทำผิด (Fault) 2.เกิดความเสียหาย (Damage) 3. การกระทำเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย (Causation) โดยความเสียหายนั้นต้องแน่นอนและเป็นผลโดยตรงและเป็น การกระทำต่อผู้เสียหาย เมื่อละเมิดต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ตามหลักการทำให้ดีดั้งเดิม (Principle de reparation intégrale) คือหลักต้องซ่อมแซมทำให้ผู้เสียหายกลับคืนดีดั้งเดิมภายใต้กฎหมาย ลักษณะละเมิด

โดยหลักการผู้รับบริการทางการแพทย์จะต้องไม่ถูกผู้อื่นล่วงละเมิดสิทธิโดยเฉพาะสิทธิในชีวิต ร่างกายโดยมิได้ยินยอม แล้วผู้กระทำต้องเยียวยาเพื่อให้ความเสียหายจากการละเมิดนั้นหมดสิ้นไปให้ผู้เสียหาย กลับคืนสู่สภาพเดิม ผู้รับบริการทางการแพทย์ได้รับการคุ้มครองสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่ง และยังได้รับการ คุ้มครองตามสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนของประชาคมยุโรป (European convention on human rights)

2.2 ภาระการพิสูจน์

ภาระการพิสูจน์ในละเมิดปรากฏในกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ที่ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ว่า เกิดจากการกระทำผิด ยกเว้นกรณีอุบัติเหตุในอุตสาหกรรมตามกฎหมายฉบับ 9 เมษายน 1898 แต่โดยทั่วไปใน สภาวะที่แน่นอนความรับผิดละเมิดต้องรับผิดเมื่อได้กระทำผิด (Fault-base liability) ไม่ว่าจะได้มีการทำสัญญา กันหรือไม่ โดยโจทก์มีภาระต้องพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำผิด ในการพิสูจน์องค์ประกอบความผิดละเมิด เงื่อนไขและ องค์ประกอบความผิดที่สำคัญ คือ การกระทำเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย (Causation) โดยความเสียหายนั้นต้อง แน่นนอน และเป็นผลโดยตรงและเป็นการกระทำต่อผู้เสียหาย เมื่อละเมิดต้องรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1382 ตามหลัก Principle de reparation intégrale คือ หลักต้องซ่อมแซมทำให้ผู้เสียหายกลับคืนดี ดั้งเดิมภายใต้กฎหมายลักษณะละเมิด

องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การกระทำผิด (Liability for fault) การกระทำตามประมวลกฎหมาย แพ่ง มาตรา 1382 นั้น การกระทำรวมความรับผิดทั้งเกิดจากการกระทำ (Act) และการงดเว้นการกระทำ (Omission) ด้วย ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม และในมาตรา 1383 ความรับผิดรวมถึงการ งดเว้นที่เกิดจากประมาท (Negligence หรือ Carelessness) เพราะจำเลยเป็นผู้มีหน้าที่ต้องระวังตามหลักทั่วไป (General principle of neminem laedere) ที่ต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหาย โดยศาลจะพิจารณาว่าเป็นระดับของ ความระมัดระวังที่คาดหวังได้จากผู้มีเหตุผลในสถานการณ์เช่นนั้น ต่อความรับผิดขึ้นกับความผิดจำเลย ขอบเขต หน้าที่ระมัดระวังแตกต่างกันไป อาจทำให้ความรับผิดแตกต่างกันด้วย จำเลยต้องรับผิดชดใช้ถ้าสามารถพิสูจน์ได้ว่า ความประมาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำของจำเลย แต่ถ้าโจทก์ยอมรับเข้าเสี่ยงภัยเอง (Concept of acceptance of risk) เช่น ให้ความยินยอม จำเลยไม่ต้องรับผิด ยกเว้นเป็นกรณีความรับผิดเด็ดขาด (Strict liability) ที่ต้องรับผิดแม้ไม่ได้กระทำผิด (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2555)

ความรับผิดในความเสียหายละเมิดหากเป็นหน่วยงานรัฐอาจผิดกฎหมายมหาชน (Public law) ด้วย ในกฎหมายปกครองฝรั่งเศส (French administration law) ให้เจ้าหน้าที่รัฐรับผิดแม้ไม่มีสัญญาต่อกัน 2 แบบ คือ 1.ความรับผิดเมื่อกระทำผิดโดยเฉพาะเมื่อสภาแห่งรัฐ (Conseil d'état) หรืออาจเรียกว่าศาลปกครอง

วินิจฉัยว่ากระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ที่แบ่งเป็น 2 ประเภท 1.ความผิดทั่วไป [Liability for simple fault (Faute simple)] 2.ความผิดจากประมาทเลินเล่อร้ายแรง [Liability for gross fault (Faute lourde)] คือการกระทำที่พยานหลักฐานชัดเจนว่าขาดความรับผิดชอบโดยเฉพาะแพทย์ที่ปฏิบัติงานในส่วนของหน่วยงานรัฐจะต้องรับผิดชอบกรณีกระทำความผิดร้ายแรง (Gross fault) เท่านั้นเพื่อปกป้องอำนาจตัดสินใจตนเองในบริการทางการแพทย์ที่มีความซับซ้อน ซึ่งคล้ายในกฎหมายว่าด้วยละเมิดของเจ้าหน้าที่รัฐของไทยแต่หลังปี 1992 ศาลตัดสินต้องรับผิดในความผิดทั่วไปด้วย เช่น ที่ศาลปกครองหรือสภาแห่งรัฐ(Conseil d'e'tat) ให้ศาลแพทย์รับผิดในการกระทำเช่นเดียวกับความรับผิดของโรงพยาบาล และความรับผิดเบื้องต้น (Simple fault) ที่แพทย์ต้องรับผิดในการประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ (Medical negligence) ในศาลปกครองด้วย

2.3 ค่าเสียหาย

ค่าเสียหายในละเมิดกรณีละเมิดที่ต้องการทำให้กลับคืนดังเดิม แยกเป็น 2 ประเภท

1) ค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ [Financial loss (pre'judices e'conomiques)]แยกเป็น 1.Pecuniary loss เป็นตัวเงินที่เสียหายในอดีต ปัจจุบันและในอนาคตด้วยได้แก่ 1.รายได้และผลประโยชน์ (Loss of earning and benefit) 2.ค่าใช้จ่ายจากผลความเสียหาย ส่วนใหญ่เป็นเงินที่ผู้เสียหายต้องจ่ายเนื่องจากได้รับความเสียหาย ซึ่งควรได้รับให้เสมือนว่าไม่เกิดความเสียหาย (Damnum emergens) แม้ผู้เสียหายมีระบบประกันสังคม (Social security) ของฝรั่งเศสให้ก็ตาม แต่เป็นหลักทั่วไปที่ผู้เสียหายจะเลือกการรักษาจากแพทย์อื่นหรือโรงพยาบาลอื่นก็ได้ แม้โรงพยาบาลรัฐได้เงินสนับสนุนจากรัฐ 3.ค่าสูญเสียความสามารถในการหาเลี้ยงชีพในอนาคต โดยพิจารณาจากร้อยละของความสามารถที่สูญเสียไป (De' ficial fonctionel se'quellaire) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญคำนวณให้

2) ค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินไม่ได้ [Personal injury (pre'judices non e'conomiques)] โดยเฉพาะความเสียหายทางร่างกายซึ่งกฎหมายไม่กำหนดขอบเขตไว้ตามประมวลแพ่ง ม.1382 แต่ศาลจะกำหนดให้เป็นเงินก้อน ได้แก่

(1) ความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานทางกายและจิตใจ เป็นความเสียหายทางกาย (Pretium doloris) ต้องใช้ค่าเสียหายเพราะเป็นการทำอันตรายต่อศีลธรรม (Damage moral) แต่เป็นเรื่องยากที่แพทย์ผู้เชี่ยวชาญจะคำนวณเกี่ยวกับความเจ็บปวดในอนาคตว่าอาจเป็นเรื่องจริงหรือจะเป็นการสูญเสียหน้าที่ของอวัยวะนั้น รวมค่าเสียหายทางจิตใจด้วยเช่น การตกใจ หรือผลกระทบต่อระบบประสาทความกลัว ความวิตกกังวล โดยความเสียหายทางกายแบ่งเป็น 7 ระดับ ตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงระดับรุนแรงมาก (Very light, light, moderate, medium, quit severe, severe, very severe)

(2) การสูญเสียความสามารถชั่วคราว (Incapacite' temporaire totale) ศาลจะพิจารณาให้ แต่ถ้าเป็นการสูญเสียถาวรศาลจะไม่ให้

(3) การสูญเสียความสวยงาม Aesthetic damage (Pre'judice esthe'tique) เพราะอาจสูญเสียอาชีพ การสมาคม โดยจะแบ่งเป็น 7 ระดับพิจารณาจากอายุและเพศผู้เสียหาย ศาลมักพิจารณาจากอาชีพ การมีคู่สมรส แต่จะให้เมื่อผู้เสียหายมีอาการหนัก (Coma) ไปจนถึงตาย

(4) การสูญเสียความสามารถทางเพศ รวมถึงการมีบุตร ผู้เสียหายจะได้รับ 2 ครั้ง คือ ค่าสูญเสียความอภิมรย์และค่าสูญเสียความสามารถทางเพศ

(5) ค่าสูญเสียความสามารถในการหาเลี้ยงชีพ และการทำงานบ้าน

(6) ค่าสูญเสียความคาดหวังของชีวิต เช่น กรณีได้รับเชื้อ HIV จากการรับโลหิตที่โรงพยาบาล

(7) ค่าเสียหายในวันพักผ่อนสุดสัปดาห์

การได้รับค่าชดเชยและระยะเวลาที่ได้รับจะไม่เหมือนกัน ระหว่างละเมิดในมาตรา 1382 กับ สัญญาในมาตรา 1146 ค่าทนายความในการดำเนินคดีละเมิด ในฝรั่งเศสทนายความและผู้ว่าจ้างต้องตกลงเรื่อง ค่าใช้จ่ายก่อนเริ่มกระบวนการพิจารณา ฝรั่งเศสห้ามเรียกค่าทนายแบบมีเงื่อนไข (Contingency fee agreement) เช่นที่อเมริกันทำคือส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ในคดี แต่เรียกเป็นสัดส่วนจากเงินที่ได้ในคดีได้เรียก Honoraries de re'sultal ส่วนใหญ่คิดเป็น 10-20% ของเงินได้ในคดี บางครั้งบริษัทประกันที่ต้องจ่ายค่าเสียหายทางการแพทย์ และค่าทนายความอาจจ่ายผ่านทนายที่ทำงานด้านบัญชี (Carpa Caisses de re'glement pe'cuniaive des avocats) ให้เป็นผู้ดำเนินการให้แทนแต่ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 700 ผู้ชนะคดีอาจเรียก ค่าศาลและค่าทนายความจากผู้แพ้คดีได้

อายุความสัญญาอายุความ 3 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2262 ส่วนละเมิด โดยทั่วไปอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 2270-1 ละเมิดอายุความจะไม่นับจนกว่าความเสียหายจะเกิดขึ้น จนปี 1985 กฎหมาย Law of 5 july 1985 ให้เริ่มนับแต่ความเสียหายเกิดขึ้น (Manifestation of damage) ชัดแจ้ง ให้นับจากวันทำละเมิดหรือวันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการเสียหาย แต่ถ้ามีเหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดหมายได้เกิดขึ้น เช่น เหตุสุดวิสัยอายุความไม่เริ่มนับ แต่อาจใช้เป็นเหตุเรียกค่าเสียหายจากประกันได้ และการฟ้องคดีทำให้อายุความสะดุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 2244

จากเหตุผลกฎหมายละเมิดในทางเศรษฐศาสตร์ (Economic rational of tort) นั้นเป็น ประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องรัฐสวัสดิการ (Welfare) ด้วย เมื่อใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ ประสิทธิภาพ (Efficiency analysis) กฎหมายพบว่า ผลทางกฎหมายมีผลทางเศรษฐกิจด้วย โดยเฉพาะประเด็น ประสิทธิภาพ ซึ่งจะให้ผลที่ตรงกันข้าม คือ ถ้ากฎหมายมีประสิทธิภาพมากความสูญเสียทางเศรษฐกิจจะน้อยถ้าผล ความเสียหายเกิดจากเหตุอันตรายอย่างเดียวกัน การให้จ่ายค่าชดเชยเต็มอาจแก้ปัญหาได้จึงเกิดระบบใหม่แบบไม่ ต้องหาผู้กระทำผิด (No-fault insurance) ขึ้นมาแทน (มาโรจน์ ขจรไพศาล, 2555)

ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 47 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

ส่วนหน้าที่ของรัฐได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 มาตรา 55 บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค และส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย

รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง”

จากหลักการดังกล่าวของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งเรื่องสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ และกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงนั้น ถือเป็นการพัฒนาาระบบบริการสาธารณสุขไทยที่ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้น

หลักการหรือแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องระบบบริการสาธารณสุขและการจัดบริการสาธารณสุขในสังคมแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่มักขึ้นกับค่านิยม และปรัชญาแนวความคิดของประเทศนั้น ๆ โดยค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริการสาธารณสุขและการจัดบริการสาธารณสุขตามหลักสากลมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) หลักความเสมอภาค (Equality) 2) หลักความเป็นธรรม (Equity) 3) หลักเสรีภาพ (Freedom) และ 4) หลักประโยชน์สูงสุด (Optimality)

2. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีหลักการสำคัญของกฎหมายนี้คือ การคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกเอาเปรียบจากนายทุน บริษัท ห้างร้าน นักธุรกิจ ซึ่งมีอำนาจเงินสูงกว่า (เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ, 2555)

การจะทำความเข้าใจพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจขอบเขตของคดีผู้บริโภคก่อนว่า คดีผู้บริโภค ผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจ มีความหมายอย่างไร ก่อนที่จะได้กล่าวถึงผู้มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภค ศาลที่จะฟ้องคดี และหลักเกณฑ์ที่สำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคต่อไป

2.1 ความหมายของคดีผู้บริโภค

ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

“คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

- (1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ
- (2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องพันกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)
- (4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้ (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

2.2 ความหมายของผู้บริโภค

ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

2.2.1 ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 (มาตรา 3) หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม

ผู้ซื้อตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 หมายความว่า ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อหรือผู้ได้มาไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น

2.2.2 ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 (เริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2552)

1) ความหมายของผู้เสียหายฯ (มาตรา 4) ของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ซื้อหรือใช้สินค้านั้นหรือไม่ก็ตาม

2) ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (มาตรา 4)

(1) สินค้า หมายความว่า สัหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายรวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(2) “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ เพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้อง หรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

ข้อสังเกต ความหมายของสินค้ายังไม่ครอบคลุมถึง “อสังหาริมทรัพย์” เช่น อาคาร สิ่งปลูกสร้างต่างๆ และยังไม่ครอบคลุมถึง “บริการ” ไม่ว่าจะเป็น การขนส่ง การบันเทิง การรักษาพยาบาล การโทรคมนาคม การธนาคาร ฯลฯ

3) ความรับผิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551

(1) ใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict liability) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่าผู้ผลิต แม้ไม่ตั้งใจ ไม่ประมาทเลินเล่อก็ต้องรับผิด (ผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ถึงความตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิต แต่ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้น เป็นไปตามปกติธรรมดา (มาตรา 6) แต่ผู้ผลิตสามารถนำสืบหักล้างข้อกล่าวหาได้และมีข้อยกเว้นความรับผิดตามกฎหมาย

(2) ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว (รับผิดแบบลูกหนี้ร่วม) ไม่ว่าความเสียหายนั้น จะเกิดจากการกระทำโดยตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม (มาตรา 5) (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

2.3 ความหมายของผู้ประกอบธุรกิจ

ตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ “ผู้ประกอบธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

ผู้ประกอบธุรกิจตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 หมายความว่า ผู้ขาย ผู้ผลิตเพื่อขาย ผู้ส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขายหรือผู้ซื้อเพื่อขายต่อซึ่งสินค้า หรือผู้ให้บริการ และหมายความรวมถึงผู้ประกอบการโฆษณาด้วย

ผู้ขายตามมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ หมายความว่า ผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อ หรือผู้จัดหาให้ไม่ว่าด้วยประการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่น ตลอดจนผู้เสนอหรือชักชวนเพื่อการดังกล่าวด้วย (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

2.4 หลักเกณฑ์ที่สำคัญของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ เช่น คดีผู้บริโภคสามารถฟ้องด้วยวาจาได้ โดยไม่ต้องมีทนายความ โดยให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ การพิจารณาใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร

ภาระการพิสูจน์โดยหลักการภาระการพิสูจน์ให้จำเลยพิสูจน์ความประมาทเลินเล่อของตนเอง ส่วนการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งมีการนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive damages) เข้ามาใช้

2.4.1 ศาลมีบทบาทเชิงรุกในการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีภายใต้ระบบไต่สวน (Inquisitorial system)

ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร (มาตรา 33 วรรคหนึ่ง) ศาลเป็นผู้ซักถามพยานเอง คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อศาลอนุญาต (มาตรา 34) ศาลขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ (มาตรา 36) ตราบใดที่ยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้ หากเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา 37) (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

2.4.2 หลักฟังความสองฝ่ายหรือหลักโต้แย้งคัดค้านต่อสู้คดี (Principal of bilateral hearing or principal of contradiction)

1) พยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาสืบเองต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ และคู่ความมีสิทธิโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว (มาตรา 33 วรรคสอง)

2) การที่ศาลขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ (มาตรา 36 วรรคหนึ่ง) (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

2.4.3 หลักภาระการพิสูจน์

ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบธุรกิจให้ตกแก่ผู้ประกอบธุรกิจ (มาตรา 29) โดยประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

2.4.4 ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณา (มาตรา 6)

ประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณา และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ให้มีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับ (วันที่ 23 สิงหาคม 2551)

2.4.5 หลักการลงโทษผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่สุจริต

ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive damages) (มาตรา 42) ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำ

พิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ มีผลใช้บังคับได้ไม่นานก็มีเสียงสะท้อนดังมาจากผู้ประกอบธุรกิจว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคฯ นี้ สร้างภาระ ความรับผิดชอบ และความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ประกอบธุรกิจมากเกินไป เป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้บริโภคแต่เพียงอย่างเดียว โดยขาดการสร้างดุลยภาพระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ (ธนกร วรปรัชญากุล, 2552)

เมื่อกฎหมายนี้มีผลบังคับใช้ ก็เกิดการโต้แย้งเรื่องการรักษาพยาบาลว่าจะเข้าข่ายการบริโภคหรือไม่ ประเด็นนี้ท่านประธานศาลอุทธรณ์ในขณะนั้นได้ใช้อำนาจตามมาตรา 8 ได้ตีความว่า การให้การรักษาพยาบาลคือการบริโภคตามกฎหมายนี้ นับแต่นั้นมาผู้ป่วยจึงเริ่มฟ้องร้องบุคลากรสาธารณสุขและสถานพยาบาลด้วยการใช้กฎหมายนี้ นั่นหมายความว่า ผู้ป่วยมีหน้าที่เพียงบรรยายต่อศาลว่าตนได้เข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลแห่งนี้ โดยแพทย์พยาบาลคนนี้ และเกิดผลเช่นนี้หลังเข้ารับการรักษา ที่เหลือเป็นหน้าที่ของจำเลยในการสู้ข้อกล่าวหา (มีภาระการพิสูจน์)

เกณฑ์ที่ใช้ตีความว่าการรักษาพยาบาลเป็นคดีผู้บริโภค เท่าที่ศาลใช้นั้น อิงจากความเห็นของท่านประธานศาลอุทธรณ์ที่ใช้อำนาจตามมาตรา 8 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำวินิจฉัยที่ 8/2551 โรงพยาบาลของรัฐเป็นส่วนราชการในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ดำเนินกิจการให้บริการด้านการสาธารณสุขแก่ประชาชน โดยเรียกค่ารักษาพยาบาลเป็นการตอบแทน จึงถือได้ว่าเป็นผู้ให้บริการและผู้ประกอบธุรกิจ

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าศาลใช้หลักเกณฑ์สำคัญ คือ “การเรียกค่ารักษาพยาบาล ค่าตอบแทน” หากโจทก์มีการเสียค่าใช้จ่ายดังกล่าว ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค (เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ, 2555)

3. พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

ละเมิดตามพระราชบัญญัตินี้เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น หน่วยงานของรัฐจะรับภาระชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ได้รับความเสียหายไปก่อน แต่หน่วยงานของรัฐจะมีสิทธิไล่เบียดเอากับเจ้าหน้าที่หรือไม่ และเพียงใด จำต้องพิจารณาว่าละเมิดนั้นได้เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าหน้าที่ผู้นั้นหรือไม่ และแม้ว่าจะมีสิทธิไล่เบียดเอากับเจ้าหน้าที่ก็อาจจะไล่เบียดได้ไม่เต็มจำนวน และในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคนก็จะใช้หลักกฎหมายเรื่องลูกหนี้ร่วมตามกฎหมายแพ่งมาใช้บังคับไม่ได้

ละเมิดในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นไปตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งบัญญัติว่า **"ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้น ทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"** ซึ่งแยกองค์ประกอบได้ดังนี้

(1) มีการกระทำ หมายถึง การเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกในการเคลื่อนไหวนั้น และอยู่ในบังคับของจิตใจผู้กระทำ และรวมถึงการงดเว้นการกระทำที่ตนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องกระทำ และการงดเว้นนั้นเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น

(2) โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

2.1 โดยจงใจ หมายถึง รู้สำนึกถึงผลหรือความเสียหายจากการกระทำของตน

2.2 โดยประมาทเลินเล่อ หมายถึง เป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจำต้องมี โดยต้องเปรียบเทียบกับบุคคลที่ต้องมีความระมัดระวังตามพฤติการณ์ และตามฐานะในสังคม เช่นเดียวกับผู้กระทำความเสียหาย

(3) โดยผิดกฎหมาย เป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือไม่มีสิทธิ หรือ โดยมีชอบด้วยกฎหมาย (unlawful) และรวมความถึงการใช้อำนาจที่มีอยู่เกินส่วนหรือใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อกั่นแกล้งผู้อื่น

(4) เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น

4.1 ความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ แต่ต้องเป็นความเสียหายที่แน่นอน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันหรือจะเกิดขึ้นในอนาคตก็จะต้องเป็นความเสียหายที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

4.2 ความเสียหายจะต้องเกิดจากผลโดยตรงของผู้กระทำด้วย

การกระทำละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ต้องเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งการพิจารณาว่าเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ มีองค์ประกอบ 2 ประการดังนี้

(1) กระทำการในฐานะเจ้าหน้าที่ มาตรา 4 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 นิยาม **"เจ้าหน้าที่"** หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งในฐานะเป็นกรรมการหรือฐานะอื่นใด ซึ่งมีความหมายโดยสรุปว่า บุคคลทุกประเภทที่ทำงานให้กับหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว กรรมการ หรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเจ้าหน้าที่ เช่น บุคคลที่ต้องช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ เป็นต้นเป็นเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ และเจ้าหน้าที่นี้ได้กระทำการตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้

(2) เจ้าหน้าที่นั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ นอกจากผู้กระทำละเมิดจะต้องอยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่แล้วผู้นั้นจำเป็นต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐตามที่มาตรา 4 วรรคสาม ให้ความหมายไว้ว่า **"หน่วยงานของรัฐ"** หมายความว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วน

ภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา และให้หมายรวมถึงหน่วยงานอื่นของรัฐที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย"

เมื่อมีการฟ้องร้องจากผู้เสียหาย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ดังนี้

“มาตรา 5 หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหายอาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใดให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคหนึ่ง”

การประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการในหน้าที่ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นผลดีแก่ผู้เสียหายอีกด้วยที่สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนได้โดยตรงจากหน่วยงานของรัฐ

อนึ่ง หากหน่วยงานของรัฐได้ชดใช้ค่าเสียหายไปแล้ว จะไล่เบี้ยจากเจ้าหน้าที่ได้ในกรณีใด ตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัตินี้ได้ระบุไว้ว่า

“มาตรา 8 ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความเป็นธรรมในแต่ละกรณีเป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของหน่วยงานของรัฐหรือระบบการดำเนินงานส่วนรวมให้หักส่วนแห่งความรับผิดชอบดังกล่าวออกด้วย

ในกรณีที่การละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่หลายคน มิให้นำหลักเรื่องลูกหนี้รวมมาใช้บังคับและเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเฉพาะส่วนของตนเท่านั้น” (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2556)

การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการกระทำตาม “อำนาจหน้าที่” ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ การกระทำของเจ้าหน้าที่และอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็น “อำนาจมหาชน” ตามหลักกฎหมายมหาชนและเป็นการกระทำที่มุ่งดำเนินการเพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ” มิได้มุ่งหมายที่ผลกำไรเป็นส่วนตัว กล่าวคือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าหน้าที่นั่นเอง แต่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเป็น “กฎหมายเอกชน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ส่วนตัวของเอกชนแต่ละคนในฐานะที่เอกชนแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน

กฎหมายมหาชน หมายถึงกฎหมายที่มี “วัตถุประสงค์ในการวางระเบียบเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตยและการดำเนินบริการสาธารณะและการจัดระเบียบองค์การสาธารณะ รวมทั้งความเกี่ยวพันซึ่งองค์การสาธารณะต่างๆ มีต่อกันเอง และความเกี่ยวพันที่องค์กรนั้นๆ มีต่อเอกชน ตลอดจนกรณีพิพาทต่างๆ ที่เกิดจากการดำเนินบริการสาธารณะ” (ถาวร เกียรติทับทิว, 2551)

อย่างไรก็ตาม บริการสาธารณะเป็นคำที่นำมาจากต่างประเทศ และเป็นหลักในทางกฎหมายมหาชน การพิจารณาความหมายในทางกฎหมายมหาชน อธิบายได้ว่า บริการสาธารณะเป็นกิจการที่รัฐจะต้องจัดทำเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคนในชาติและอยู่ในความอำนาจการหรือในความควบคุมของฝ่ายปกครอง (ดิเรก ควรสมาคม, 2553)

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ “เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดทางละเมิดเฉพาะเมื่อเป็นการจงใจกระทำเพื่อการเฉพาะตัว หรือจงใจให้เกิดความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น” และยังให้แบ่งแยกความรับผิดของเจ้าหน้าที่แต่ละคนโดยมิให้นำหลักกฎหมายเอกชนในเรื่อง “ลูกหนี้ร่วม” มาใช้บังคับกับกรณีละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้มีการแยกหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและเกิดความเสียหายแก่เอกชน ออกจากหลักกฎหมายเอกชนที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด โดยระบุชัดเจนว่าหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็น “หลักกฎหมายเอกชน” ซึ่งทำให้ดูเหมือนว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ประสงค์ให้เข้าใจว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็น “กฎหมายมหาชน” โดยอ้างความไม่เหมาะสมและความไม่ธรรมดาหลายประการ แต่ความจริงแล้วพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ก็ไม่ได้แยกกำหนดการกระทำที่เป็นละเมิดของเจ้าหน้าที่ออกมาจากการกระทำที่มีลักษณะเป็นละเมิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างเด็ดขาด คงเขียนไว้เฉพาะหลักเรื่อง “ลูกหนี้ร่วม” ซึ่งตามกฎหมายนี้กำหนดมิให้นำมาใช้กับการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่เท่านั้น จึงหมายความว่าหลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีผลใช้บังคับอยู่ตราบเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

ผู้ประกอบการวิชาชีพแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลหรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 กล่าวคือ ต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรง จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดไม่ได้ ส่วนหน่วยงานของรัฐจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น (มนต์ชัย ชินนทรลีลา, 2548)

“ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง” อาจให้คำจำกัดความได้ว่า การกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง หรือเป็นการกระทำที่มีได้ใส่ใจให้ความสำคัญหรือขาดความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติ โดยละเลยไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือมาตรฐานวิชาชีพอันพึงต้องปฏิบัติ ซึ่งอาจถึงขั้นเป็นการกระทำที่ไม่สุจริต หรือเกือบถึงระดับที่ไม่สนใจใยดีต่อผลร้ายที่จะเกิดขึ้น ทั้งที่อาจใช้ความระมัดระวังหรือจัดการเพียงเล็กน้อยก็สามารถป้องกันมิให้ผลร้ายนั้นเกิดขึ้นได้แล้ว (มนต์ชัย ชินนทรลีลา, 2548)

ศาลปกครองสูงสุดได้วางหลักการกระทำด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หมายถึง “การกระทำโดยมิได้เจตนา แต่เป็นการกระทำที่บุคคลพึงคาดหมายได้ว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นหากใช้ความระมัดระวัง

แม้เพียงเล็กน้อยก็อาจป้องกันมิให้เกิดความเสียหายได้ แต่กลับไม่ระมัดระวังเช่นนั้นเลย” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.10/2552)

ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง มีลักษณะเป็นการกระทำไปโดยขาดความระมัดระวังที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับกรกระทำโดยประมาทเลินเล่อ (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.716/2554)

ดังนั้น ความรับผิดชอบละเมิดของแพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 แพทย์ที่สังกัดโรงพยาบาลของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ผู้เสียหายต้องฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยตรง จะฟ้องเจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดไม่ได้ ส่วนหน่วยงานของรัฐจะฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่เจ้าหน้าที่ได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก ควรสมาคม. (2553). *กฎหมายมหาชน แนวประยุกต์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ธนกร วรปรัชญากุล. (2552). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค : เปิดมิติใหม่ในการคุ้มครองผู้บริโภค. *วารสารร่มพญักษ์*, 27(3), 83-92.
- มาโรจน์ ขจรไพศาล. (2554). แนวคิดทางกฎหมายเพื่อแก้ไขความเสียหายในบริการทางการแพทย์ของอเมริกา. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ดุลพาท*, 62-77.
- มาโรจน์ ขจรไพศาล. (2555). การฟ้องคดีความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ของฝรั่งเศส. *วารสารกระบวนกระบวนยุติธรรม*, 5, 98-102.
- มาโรจน์ ขจรไพศาล. (2555). การคุ้มครองความเสียหายจากบริการทางการแพทย์ของฝรั่งเศส. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ดุลพาท*, 76-77.
- ถาวร เกียรติทับทิว. (2551). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง หลักกฎหมายปกครอง คดีปกครอง วิธีพิจารณาคดีปกครอง*. สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- เมธี วงศ์ศิริสุวรรณ. (2555). พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค : ผลกระทบร้ายแรงต่อระบบสาธารณสุขไทย. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรม ดุลพาท*, 86-92.
- มนต์ชัย ชนินทรลีลา. (2548). *แพทย์กับกระบวนกรยุติธรรม*. สำนักพิมพ์เอเชียคิต.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2556). *กฎหมายและข้อควรระวังของผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ พยาบาล*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539
- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562
Community Forest Management under Community
Forestry Act B.E. 2562 (2019)

อุบลรัตน์ จันเรืองศรี¹ วราดวง สมณาศักดิ์² อรุณี อินเทพ³

Aubonrat Chanruengsri¹ Arunee Intep² and Waraduang Sumanasak³

¹รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานภาครัฐ)

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

³อาจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

¹ Master of Public Administration (Public Administration)

² Assistant Professor, Ph.D., Lecture Faculty of Political Science and Public Administration,
Chiang Rai Rajabhat University

³ Ph.D., Lecture Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

E-mail: 668970007@Crru.ac.t¹, E-mail: Arunee.int@crru.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of
Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางวิธีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน แก่กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐ การบริหารจัดการป่าชุมชน รวมถึงแนวทางการจัดการป่าชุมชน รวมถึงสภาพปัญหาความขัดแย้งการทำกิน การเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำแผนการจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 รวมถึงกระบวนการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และที่ดินอย่างเป็นระบบโดยชุมชน

คำสำคัญ: แผนการจัดการป่าชุมชน ; พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

Abstract

This article aims to present guidelines on how to enhance knowledge. Understanding of land use in community forest areas to groups of land users in community forest areas In this article, the author presents government policy. Community forest management Including guidelines for managing community forests. Including the problem of conflict in farming. Utilizing the community forest floor To lead to guidelines for creating community forest management plans. Under the Community Forest Act 2019, including the process of promoting the use of community forests for forest resource management. and land in a systematic way by the community.

Keywords: Community Forest Management Plan; Community Forest Act B.E. 2562

บทนำ Introduction

บทความเรื่องการจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางวิธีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์การใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน แก่กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน รวมถึงแนวทางการให้สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ เช่น ป่าไม้ หรือทรัพยากรสัตว์น้ำก็ตาม โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในพื้นที่เข้ามาร่วมใช้ประโยชน์อย่างไม่ซีดจางัดจนทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรมลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ซึ่งอาจจะเกิดจากการใช้ประโยชน์จากคนทั่วไปหรือการเข้าใช้ประโยชน์อย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย การจัดการทรัพยากรร่วมเป็นแนวทางการให้สิทธิชุมชนจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนด้วยวิธีการ และภูมิปัญญาของตนซึ่งแตกต่างกับสิทธิบางประการในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ชุมชนดูแล การจัดการทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource : CPR) เป็นแนวคิดของ Elinor Ostrom นักเศรษฐศาสตร์การเมืองเจ้าของโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ ในปี ค.ศ.2009 ที่มีแนวทางการให้สิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และจำกัดสิทธิบางประการสำหรับผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรร่วมนั้น กระนั้นยังรวมไปถึงระบบราชการที่มีอำนาจจัดการสาธารณะด้วยกลไกทางกฎหมาย และข้อบังคับที่เข้มแข็งเกินกว่าตัวแทนของประชาชนจะเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย ได้อย่างทั่วถึง การจัดการทรัพยากรร่วมในประเทศไทย เป็นการจัดการโดยชุมชนในแหล่งทรัพยากร เช่น กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มประมงชายฝั่ง ที่ร่วมกันควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการกีดกันผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ที่กลุ่มดูแล ในบทความนี้จะกล่าวถึงทรัพยากรร่วมในมิติของการจัดการป่าชุมชน ภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

เนื้อหา

ทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource : CPR)

ทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource : CPR) เป็นแนวคิดของ Elinor Ostrom นักเศรษฐศาสตร์การเมืองผู้ได้รับรางวัลโนเบล ในปี ค.ศ. 2009 โดยได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน โดยทรัพยากรร่วมเป็นทรัพยากรของชุมชนโดยทรัพยากรร่วมเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ง่าย เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ หรือป่าไม้ การเข้าถึงได้ง่ายนี้ทำให้ทรัพยากรถูกใช้งานอย่างไม่ซีดจางัดจนเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว จึงควรมีที่จะผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์ รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรเหล่านั้น ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยมีกำหนดกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์ สิทธิการใช้ประโยชน์และรวมถึงการกีดกันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมนั้น ซึ่งทั้งนี้แล้วผู้ที่ทำหน้าที่ดำเนินการจัดการทรัพยากรร่วมได้ดีที่สุดคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของแหล่งทรัพยากรนั้น โดยที่ประชาชนเหล่านั้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงธรรมชาติของทรัพยากร วิธีการจัดการทรัพยากรร่วม รวมถึงแนวนโยบายการจัดการจากภาครัฐผสมผสานร่วมกันจึงจะสามารถดำเนินการจัดการทรัพยากรร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรร่วมซึ่งเป็นของ Elinor Ostrom (1993-2012) เป็นผู้นำแนวคิดด้านการจัดการทรัพยากรร่วมโดยชุมชนเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน Elinor Ostrom (2003,pp.2-8) ได้กล่าวถึงที่มาของการจัดการทรัพยากรร่วมจากแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อ

การกำหนดนโยบายสาธารณะมาตลอด โดยแบบจำลองทั้ง 3 ประกอบด้วย

แบบจำลองที่ 1 โศกนาฏกรรมของทรัพยากรส่วนรวม (The tragedy of the common) เป็นการอ้างอิงถึงบทความวิชาการ Garrett Hardin ในปี 1968 มีสาระสำคัญว่าทรัพยากรธรรมชาติที่เปิดให้เข้าใช้โดยเสรีไม่จำกัด (Open to all) จะทำให้ผู้คนต่างเข้ามาแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างไม่มีขีดจำกัดในลักษณะที่เรียกว่า “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” จนกระทั่งทรัพยากรจากแหล่งนั้นเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วไม่อาจฟื้นฟูกลับมาให้คงเดิม และยังทำให้เกิดผลกระทบกลับมาต่อผู้ที่เข้าไปแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นด้วย

แบบจำลองที่ 2 ทฤษฎีเกม (The prisoner's dilemma game) โดย Dilemma คือสถานการณ์ที่ยากลำบากสำหรับบุคคลสองกลุ่มในการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง หากบุคคลกลุ่มแรกตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ตนคิดว่าจะได้ประโยชน์สูงสุดแต่กลับจะทำให้คนกลุ่มที่สองได้ประโยชน์น้อยที่สุดจนถึงไม่ได้ประโยชน์จากสถานการณ์นั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลกลุ่มที่สองตัดสินใจเลือกสิ่งที่ตนคิดว่าจะได้ประโยชน์สูงสุดแต่จะกลับทำให้บุคคลกลุ่มแรกได้ผลประโยชน์น้อยที่สุดจนถึงไม่ได้ประโยชน์จากสถานการณ์นั้นเช่นกัน หากแต่บุคคลทั้งสองกลุ่มได้มีโอกาสเจรจาต่อรองก่อนการตัดสินใจ จะทำให้บุคคลทั้งสองกลุ่มได้รับผลประโยชน์เพียงพอที่ทั้งสองกลุ่มยอมรับได้ อันเป็นการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันโดยที่ไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสูญเสียผลประโยชน์นั้น อย่างไรก็ตาม Elinor Ostrom มีข้อวิจารณ์ว่า ทฤษฎีเกมจะกำหนดกฎเกณฑ์ที่ผู้เล่นไม่อาจปรึกษาหารือกันได้ ในสถานการณ์ความเป็นจริงการตัดสินใจในสถานการณ์ใด บุคคลจะนำเหตุผลที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ ความคิดที่สั่งสม มาใช้เพื่อการตัดสินใจร่วมด้วย

แบบจำลองที่ 3 ตรรกะว่าด้วยการกระทำร่วม (The logic of collective actions) เป็นแนวคิดของ Mancur Olson ในปี 1965 ที่มีความเห็นว่า บุคคลพิจารณาการเข้าร่วมกลุ่มหรือไม่จากผลประโยชน์ที่ตนเห็นว่าจะได้รับ จำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้บุคคลเห็นประโยชน์ที่เขาเห็นว่าคุ้มค่าพอที่จะเข้าร่วมกลุ่มนั้น ๆ

สรุปได้ว่าจากแบบจำลองทั้ง 3 แบบ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดเมื่อมีโอกาสจะกอบโกยผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรสาธารณะจนเกิดความเสื่อมโทรมจนไม่อาจฟื้นตัวได้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดการดูแลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมนั้น บุคคลหรือกลุ่มบุคคลควรทำการตกลงเพื่อจัดทำข้อกำหนดในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งการรวมกลุ่มของผู้ใช้ประโยชน์จะมีการกำหนดเงื่อนไขหรือการมีแรงจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับร่วมกัน และมีการกีดกันผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกในกลุ่มมาใช้ประโยชน์จากทรัพยากร Elinor Ostrom จึงได้นำเสนอแนวคิดสำคัญในการจัดการทรัพยากรร่วมไว้ 8 ประการ (สุจิตรา สามัคคีธรรม สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และสุวิมล ไชยพันธ์พงษ์, 10-12 และ Daniel Liberto, 2019) โดยสรุปได้ว่าประกอบด้วย 1) การกำหนดขอบเขตทรัพยากรได้แก่ขอบเขตของผู้ใช้ประโยชน์ และขอบเขตของพื้นที่ 2) ความสอดคล้องของกฎ ระเบียบ ได้แก่ความสอดคล้อง

กับเงื่อนไขท้องถิ่นและความสอดคล้องกับการบำรุงรักษา 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การกำกับ ติดตาม และสอดส่องดูแล ได้แก่การกำกับติดตามผู้ใช้ประโยชน์และการสอดส่องดูแลสภาพของทรัพยากร 5) การกำหนด บทลงโทษ 6) การจัดการความขัดแย้ง 7) การได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่การยอมรับการบัญญัติ กฎระเบียบ การใช้ประโยชน์และการบำรุงรักษา และ 8) การเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่าย หากบุคคลหรือกลุ่มบุคคล สามารถปฏิบัติตามแนวคิดนี้ก็จะสามารถใช้ทรัพยากรร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายภาครัฐ การจัดการป่าชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองที่รัฐกระจายอำนาจเข้าสู่ท้องถิ่น เพื่อบริการด้านพื้นฐานให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้หลักการกระจายอำนาจ การปกครองจากรัฐบาลกลางสู่ท้องถิ่น ครอบคลุมถึงเรื่องการสร้างกระบวนการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชน การมีส่วนร่วมหรือการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นในการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถแลกเปลี่ยนปัญหา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหา ร่วมบริหารจัดการ ร่วม กำหนดกฎระเบียบ และร่วมรับผลประโยชน์จากการบริหารจัดการร่วมกันภาคประชาชนในท้องถิ่น และชุมชน ท้องถิ่นในประเทศ เพื่อสนับสนุนแผนงานป่าไม้ชุมชน และมีการจัดสรรผลิตภัณฑ์จากป่าร่วมกัน รวมทั้งช่วยเพิ่มขีด ความสามารถในการแก้ปัญหาของชุมชน (พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), 2561: 81-98)

นโยบายการจัดการป่าไม้ของประเทศไทยถูกกำหนดจากภาครัฐ ตั้งแต่การควบคุมการให้สัมปทานป่าไม้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ การจัดการสัมปทานป่าไม้ที่ผ่านมาส่งผลให้พื้นที่ป่าถูกทำลายจนเสื่อมสภาพส่งผลกระทบต่อ ระบบนิเวศของประเทศ จนเกิดแนวคิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่า ด้วยการนำหลักการทางวิชาการป่าไม้จากต่างประเทศ ทำการจัดตั้งพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ ด้วยแนวคิด “ป่าปลอดภัย” นโยบายการจัดการป่าไม้ของประเทศไทยจึงเป็น นโยบายที่ผูกขาดการจัดการป่าไม้โดยใช้ส่วนราชการทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าไม้ เพื่อให้ป่าไม้เป็นป่าโดยธรรมชาติ ไม่มีมนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่พร้อมปลูกฝังความคิดว่าการอนุรักษ์ป่าไม้ในภาพลักษณ์ของความเป็นป่าบริสุทธิ์ จึงงาม เหมาะสำหรับการสันถนาการของประชาชนในเมือง และมองว่าผู้ที่อาศัยในพื้นที่ป่าเป็นผู้ที่หวังจะตัดดวงหา ประโยชน์ส่วนตน หรือ นายทุนผู้สนับสนุนการทำลายพื้นที่ป่าของคนเหล่านี้ทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ ฝนไม่ ตกตามฤดูกาล เกิดภาวะภัยแล้ง น้ำในแม่น้ำลำธารลดน้อยลงส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในส่วนท้ายของแหล่งน้ำ (อดิสร ภาสาระ. 2564: 173-183)

ในขณะที่ชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าถูกมองว่าเป็นผู้ร้ายในการทำลายป่าไม้ ซึ่งในสภาพความเป็นจริงชุมชน ในพื้นที่ป่าต่างก็มีวิถีชีวิต การดำรงชีพ การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าตามวิถีชีวิต มีวัฒนธรรมประเพณี ในการจัดการพื้นที่ป่าด้วยวิธีการของแต่ละชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ จนเกิดแนวคิด เกี่ยวกับการจัดการป่าไม้โดยชุมชนเพื่อให้ชุมชนใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการป่าที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เพื่อเข้ามาจัดการพื้นที่ป่า เพื่อแลกกับสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่า ตามวิธีการจัดการทรัพยากร

ร่วมของ Ostrom ที่ให้ชุมชนมีสิทธิจัดการทรัพยากรร่วม การเข้าถึงแหล่งทรัพยากร และการกีดกันการใช้ทรัพยากรจากบุคคลภายนอกเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนดำเนินการจัดการทรัพยากรในลักษณะของป่าชุมชนในประเทศไทย ได้มีการกำหนดพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 โดยมีสาระสำคัญในการอนุญาตให้จัดตั้งป่าชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนร่วมกับภาครัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การจัดการบำรุงรักษา ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างสมดุล และมีความยั่งยืน

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ได้ให้ความหมายของคำว่าป่าชุมชนว่า ป่านอกเขตป่าอนุรักษ์หรือพื้นที่อื่นของรัฐนอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งป่าชุมชนโดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน และตามหมวดที่ 1 บททั่วไป ได้ให้ความหมายของพระราชบัญญัติป่าชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนในรูปแบบของป่าชุมชน โดยป่าชุมชนต้องจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ คือ 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ 2) การฟื้นฟูพื้นที่ป่าในเขตป่าชุมชนโดยการปลูกป่าทดแทน 3) การเสริมสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วนในการจัดการป่าชุมชน 4) การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การควบคุมดูแล และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน และ 5) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

การจัดตั้งป่าชุมชนในพื้นที่ป่าหรือพื้นที่อื่นของรัฐตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 ไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงเขตหรือเพิกถอนพื้นที่ป่า หรือเปลี่ยนแปลงสถานะหรืออณสภาพพื้นที่อื่นของรัฐที่นำมาจัดตั้งป่าชุมชน และมีให้นำกฎหมายว่าด้วยป่าไม้และกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติมาใช้บังคับเป็นการชั่วคราวจนกว่าจะมีการเพิกถอนป่าชุมชน โดยให้ใช้ระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนดใช้ โดยการดำเนินงานให้เป็นไปตามคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชนดำเนินการ โดยให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน” โดยมีองค์คณะกรรมการเป็นไปตามที่พระราชบัญญัติป่าชุมชนกำหนดไว้ และมีคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด โดยหลักเกณฑ์และวิธีการได้มา การแต่งตั้ง และอำนาจหน้าที่ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน

เพื่อให้การจัดตั้งป่าชุมชนตรงตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 5 การจัดการป่าชุมชน การกำหนดขนาดของพื้นที่และสัดส่วนการใช้ประโยชน์ภายในพื้นที่ป่าชุมชนให้คำนึงถึงสภาพภูมิประเทศ ขนาดของชุมชน และศักยภาพของชุมชนที่มีความสามารถในการจัดการป่าชุมชนด้วย ทั้งนี้แล้วชุมชนท้องถิ่นใดที่อยู่ในอำเภอเดียวกันกับพื้นที่ป่าซึ่งอยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์ และมีความสามารถดูแลรักษาป่านั้นได้ หากประสงค์จะนำพื้นที่ป่านั้นมาจัดตั้งป่าชุมชน ให้บุคคลในชุมชนนั้นจำนวน

ตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไปรวมกันตั้งตัวแทนเป็นหนังสือเพื่อยื่นคำขอจัดตั้งป่าชุมชนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หรือในกรณีที่มีคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดแล้วให้ยื่นต่อคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดแห่งท้องที่ป่านั้นตั้งอยู่ หรือผู้ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดมอบหมาย ทั้งนี้ในการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการบุคคลนั้นต้องมีอายุ ตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไปและมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องที่อันเป็นที่ตั้งของพื้นที่ป่าที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึง วันที่ยื่นคำขอ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดตั้งป่าชุมชนและการอนุมัติให้จัดตั้งป่าชุมชนให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด การขอจัดตั้งป่าชุมชนจะต้องมีเอกสารหรือหลักฐานประกอบคำขออย่างน้อย คือ 1) วัตถุประสงค์ของป่าชุมชน 2) รายชื่อและประวัติโดยสังเขปของผู้จัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามการเป็นสมาชิกป่าชุมชนตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด 3) รายชื่อคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนซึ่งเลือกตั้งจากผู้จัดตั้งป่าชุมชน โดยมีคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามการเป็นกรรมการจัดการป่าชุมชนตามระเบียบที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด 4) ความเป็นมาของชุมชนโดยสังเขป สภาพพื้นที่ที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนและแผนที่สังเขปแสดงอาณาเขต และเขตติดต่อ 5) แผนการจัดการป่าชุมชนซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน มีการกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน อย่างยั่งยืน โดยต้องไม่ทำให้เกิดการสูญเสียสภาพความเป็นป่าทั้งในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ และ 6) รายการอื่นตามที่คณะกรรมการนโยบายกำหนด และดำเนินการตามกระบวนการ ขั้นตอนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 กำหนดไว้

จากสาระสำคัญของการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 เป็นกฎหมายที่สร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนเกิดการรวมตัวกันของชุมชนปลูกป่าขึ้นมาใหม่ การปลูกป่าเสริมหรือเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ บริเวณพื้นที่สาธารณะที่รกร้างว่างเปล่า หรือพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกตัดทำลาย ต้นไม้เสื่อมโทรม โดยมีวัตถุประสงค์สำหรับการใช้ประโยชน์ของชุมชนโดยรวม อาทิเช่น การเป็นแหล่งหารายได้ของชุมชน แหล่งปลูกไม้เพื่อการใช้สอยในชุมชน การอนุรักษ์ดินและน้ำ แหล่งอาหารแหล่งสมุนไพร และยังเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ หรือพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน โดยอาจมีจำนวนพันธุ์ไม้ที่หลากหลาย หรือจะจำกัดจำนวนชนิดของพันธุ์ไม้ตามความต้องการของชุมชนกลุ่มผู้จัดตั้งป่าชุมชนนั้น

การจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนโดยการขอจัดตั้งป่าชุมชน โดยชุมชนที่อยู่ในท้องที่นั้น นับว่าเป็นวิธีการที่ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรภาครัฐเพื่อจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน โดยผ่านตัวบท กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 โดยเมื่อผ่านกระบวนการการขอจัดตั้งเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติแล้ว วิธีการจัดการป่าชุมชน ชุมชนเองก็สามารถดำเนินการด้วยวิธีการที่ถ่ายทอด การอบรมสั่งสอน

ที่ได้รับมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดกติกาในการจัดการตามรูปแบบของชุมชน ท้องที่ หรือตามรูปแบบของสังคมไทยในเชิงนิเวศวัฒนธรรม ประเพณี การใช้กฎหมายและระเบียบของทางราชการจัดการโดยใช้วิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างองค์ความรู้ในการจัดการและแนวทางการบริหารจัดการด้วยหลักการต่าง ๆ (อดิศร ภูสาระ, 2564: 1-21) ดังจะเห็นได้จากเอกสารประกอบการขอจัดตั้งป่าชุมชนจะต้องมีการเสนอแผนการจัดการป่าชุมชนซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน มีการกำหนดบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์ หรือบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยต้องไม่ทำให้เกิดการสูญเสียสภาพความเป็นป่าทั้งในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์และบริเวณเพื่อการใช้ประโยชน์

บทบาทในการจัดการป่าชุมชนได้ดีที่สุดคือชุมชนซึ่งอยู่ในท้องที่ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงของป่าชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นทรัพยากรร่วม ทั้งทางปริมาณและคุณภาพ โดยชุมชนมีความเข้าใจสภาพของป่าชุมชน วิธีการที่จะใช้ประโยชน์ รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรที่ตนใช้ประโยชน์ โกวิท พวงงาม (2562, 416-417) กล่าวว่า ชุมชนเป็นตัวตนทางสังคมและการเมือง ด้วยชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนด้านการจัดการความสัมพันธ์ในมวลหมู่สมาชิกชุมชน มีประเพณีร่วมกัน ความเป็นตัวตนแบบปัจเจกชนจะไม่ค่อยมีพลังมากนักในการปกป้องวิถีชีวิต และกำหนดทิศทางของตนเอง ดังนั้น ความเป็นชุมชนจึงถูกใช้ต่อรองกับอำนาจทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อธำรงรักษาตัวตนของชุมชนเอาไว้

ชล บุณนาค (2555, 25-27) กล่าวว่า ประชาชน ผู้ใช้ทรัพยากรในชุมชนเดียวกัน และอยู่กับทรัพยากรมานานย่อมมีความรู้เกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และมีจำนวนผู้คนที่มากพอก็จะมีแนวโน้มในการจัดการทรัพยากรร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ผู้ใช้ทรัพยากรต้องเผชิญอยู่ด้วย หากต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ชุมชนก็อาจจะเลือกที่จะไม่สนใจดูแลทรัพยากร และเลือกที่จะใช้ทรัพยากรร่วมนั้นอย่างสิ้นเปลืองแทนก็ได้ นอกจากนี้ชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรยังมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามบรรทัดฐาน (norm) ของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ บรรทัดฐานเป็นมาตรการที่จะสามารถกำกับพฤติกรรมของผู้ใช้ทรัพยากรว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูก ควรกระทำควรอยู่ในชุดทางเลือกของการกระทำที่เลือก และเลือกกระทำสิ่งใดเป็นสิ่งผิดไม่ควรกระทำไม่ควรอยู่ในชุดทางเลือกของการกระทำ ทำให้เห็นว่าหากมีการตั้งกฎ กติกาบางอย่างขึ้น และชุมชนผู้ใช้ทรัพยากรนั้นมีบรรทัดฐานที่ให้ความสำคัญกับการรักษาคำพูด ปฏิบัติตามกฎ กติกา ก็มีความเป็นไปได้ว่าหากกฎ กติกา ที่สร้างขึ้นมานั้นมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการนั้นก็จะมีโอกาสที่จะสัมฤทธิ์ผลมาก หากแต่ชุมชน มีบรรทัดฐานในแบบมุ่งหาประโยชน์ส่วนตน และฉกฉวยโอกาส ก็ยากที่จะทำให้บริหารจัดการทรัพยากรนั้นสัมฤทธิ์ผลได้ และหากผู้ใช้ทรัพยากรร่วมปฏิบัติตามกติกาเป็นเวลานานพวกเขาก็มีโอกาสที่จะรับเอา กฎ กติกานั้นมาเป็นบรรทัดฐานภายในตัวของพวกเขา อย่างไรก็ตามในทุกสังคมล้วนมีแต่คนดี และคนไม่ดี การใช้กลไกการตรวจตรา (monitoring) และการลงโทษทางสังคม (social sanction) จึงมีบทบาทในการทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากงานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ของจักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ตรีรัตน์ และนครศร รังควัต (2556:232) ทำให้สามารถสรุปถึงลักษณะของปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนได้แก่ 1) มีผู้นำที่เข้มแข็งมีวิสัยทัศน์และมีความเสียสละในการทำงานตลอดจนชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการระดมพลังการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การเป็นประชาชนดั้งเดิมในพื้นที่ซึ่งทำให้ชาวบ้านเกิดความคุ้นเคยความรักและสามัคคีกันสามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี 3) การผ่านการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดแนวคิดการอนุรักษ์ร่วมกัน 4) การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง 5) การแบ่งหน้าที่และบทบาทของชาวบ้านอย่างลงตัวในการจัดการป่าชุมชนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน 6) การผสมผสานกันอย่างลงตัวของสังคมวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อของชุมชนที่สนับสนุนการร่วมมือร่วมใจกันในการจัดการป่าชุมชนและการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน 7) การดำเนินงานอย่างเป็นระบบส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ ลดน้อยลง 8) การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนก่อให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาที่เหนียวแน่น และ 9) การมีจิตสำนึกของชาวบ้านทุกคนในการพัฒนาการทำงานร่วมกันซึ่งส่งผลการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีนอกจากนั้น ชุมชนบ้านทาป่าเปามีการเตรียมความพร้อมด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาและแนวทางการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ แก่เยาวชนรุ่นใหม่เพื่อเป็นกำลังสำคัญและรองรับงานด้านการพัฒนาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

จากการศึกษาเรื่อง ป่าชุมชน : กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของสังคมไทย โดยไพสิฐ พาณิษย์กุล (2551: 21-27) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการทรัพยากรที่พบในสังคมไทย โดยสรุปไว้ว่า

1) ระบบบริหารจัดการในแนวทางเชิงนิเวศวัฒนธรรมโดยใช้ความเชื่อเกี่ยวกับ ผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความอุดมสมบูรณ์สำหรับการจัดการสังคม และทรัพยากรธรรมชาติที่ยังคงใช้ได้ผลในพื้นที่ที่มีระบบความคิดความเชื่อนี้ อยู่ เมื่อได้รับการฟื้นฟูระบบความคิดความเชื่อโดยการพัฒนาแบบแผนของพฤติกรรมทำให้เกิดความสืบเนื่องและเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารทั้งในกลุ่มสมาชิก และบุคคลอื่นนอกชุมชน มีกลไกระดับชุมชนที่ทำให้เกิดการควบคุมสมาชิกด้วยกันเองซึ่งล้วนมีผลต่อการจัดการทรัพยากร

2) ระบบบริหารจัดการแนวทางกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติของทางราชการ อันเป็นระบบที่ครอบงำสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน และด้วยเหตุที่ระบบดังกล่าวเป็นระบบที่เกิดจากความร่วมมือหลาย ๆ ฝ่าย ที่ได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสาธารณสมบัติให้กลายเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล ทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3) ระบบบริหารจัดการโดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ในการจัดการเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทั้งในส่วนที่เป็นกิจกรรมของภาครัฐ ส่วนที่เป็นบทบาทขององค์การพัฒนาภาคเอกชน และภาควิชาการที่ให้ความสนใจในระบบการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งใช้วิธีการ

เชื่อมโยงโครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การเก็บข้อมูลการประเมินสถานการณ์ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในการจัดการทรัพยากรในระดับชุมชน

4) การใช้แนวทางการบริหารภาครัฐแนวใหม่ อันเป็นการสะท้อนถึงระบบบริหารจัดการภาครัฐภายใต้ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งกฎระเบียบจะมีข้อจำกัดมากมายแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ อาทิเช่น การบริหารงบประมาณ การปฏิรูประบบราชการ และการใช้ระบบบริหารจัดการในแนวราบ

5) การบริหารจัดการโดยใช้แนวทางการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperation Social Responsibility: CSR) การให้ความสำคัญกับสถานะแวดล้อม เช่นจะเห็นได้จากธุรกิจขนาดใหญ่ได้จัดสรรงบประมาณ หรือมีโครงการที่ดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

6) ระบบการบริหารจัดการแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการพัฒนาที่หลากหลาย คือ

6.1) การบริหารจัดการแบบส่วนร่วมที่เกิดจากการขัดแย้ง ซึ่งอาจเป็นความขัดแย้งภายในชุมชนด้วยตนเอง และต่อมาก็สามารถประสานความร่วมมือกันได้ หรือเกิดจากความขัดแย้งจากหน่วยงานภาครัฐและนำไปสู่ความเคลื่อนไหวทางสังคมจนในที่สุดก็สามารถนำไปสู่การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนได้

6.2) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากสำนักดั้งเดิมทางประเพณี ที่ได้ดำเนินการสืบทอดสืบทอดกันมา หรือในกรณีสำนักบางสิ่งบางอย่างอาจหายไปแล้ว ภายหลังมีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่และได้ดำเนินการจนเป็นที่ยอมรับในสังคมได้

6.3) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากระบบราชการเข้าไปดำเนินการจัดตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่การดำเนินการจะดำเนินการผ่านผู้นำที่เป็นทางการในระดับพื้นที่เพื่อให้เข้ามาดำเนินงานตามโครงการของทางราชการ และผู้นำชุมชนที่เป็นทางการเหล่านี้ก็จะสามารถรับเอาโครงการไปดำเนินการต่อได้

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติของสังคมไทยมีการดำเนินการในระดับชุมชนโดยใช้ความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ในขณะที่ภาครัฐใช้เครื่องมือทางกฎหมายมาจัดการทรัพยากรตามหลักทางวิชาการซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ในขณะที่ภาคชุมชนและท้องถิ่นต่างก็มีวิถีจัดการทรัพยากร และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่แตกต่างและหลากหลายจนทำให้มีการเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องให้ประชาชนสามารถจัดการทรัพยากรด้วยวิธีของตนเอง เกิดการสร้างกลุ่ม สร้างองค์กรเครือข่ายในการดำเนินการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนเห็นพ้องตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.2562 มีเหตุผลความจำเป็นในการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้ร่วมกับรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศมีความสมบูรณ์ ซึ่งป่าไม้จัดเป็นทรัพยากรร่วมที่ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมได้อย่างเต็มที่ หากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีจะทำให้ทรัพยากรเกิดการเสื่อมโทรม ส่งผลต่อระบบสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าประเทศไทย

ถูกกำหนด ผูกขาดวิธีการบริหารจัดการจากภาครัฐให้มีการสัมปทานป่าไม้เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศ นั่นเอง เป็นสาเหตุทำให้ป่าไม้ถูกทำลาย จึงทำให้เกิดแนวคิดการอนุรักษ์ป่าไม้ การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนโดยการจัดตั้งป่าชุมชนโดยกลุ่มคนในชุมชนเอง เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชน เพื่อยังประโยชน์แก่ชุมชน

อีกทั้ง ภาครัฐได้มีนโยบายการสร้างกลไกการจัดการป่าชุมชนระหว่างภาคประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมาดูแลป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพซึ่งถือได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับภาคประชาชนมากที่สุด ในการสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ควรพิจารณาโดยเฉพะอย่างยิ่งความชัดเจนในขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ด้านงบประมาณและเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอต่อความกว้างขวาง และความหลากหลายของพื้นที่ป่าไม้การปรับเปลี่ยนกลยุทธการดำเนินงาน และการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ข้อจำกัดเหล่านี้มักจะเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งข้อจำกัดมักจะแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของพื้นที่

รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติของสังคมไทยมีการดำเนินการในระดับชุมชนโดยใช้ความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ในขณะที่ภาครัฐใช้เครื่องมือทางกฎหมายมาจัดการทรัพยากรหลักทางวิชาการซึ่งเป็นรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ ในขณะที่ภาคชุมชนและท้องถิ่นต่างก็มีวิถีจัดการทรัพยากรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่แตกต่าง และหลากหลายจนทำให้มีการเคลื่อนไหวจากประชาชนเพื่อเรียกร้องให้ประชาชนสามารถจัดการทรัพยากรด้วยวิธีของตนเอง เกิดการสร้างกลุ่ม สร้างองค์กรเครือข่ายในการดำเนินการจัดการทรัพยากรที่ชุมชนเห็นพ้องตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ธรรมสาร.
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น, สวิชญา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์และ นครศ รังควิต. (2556). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน. วารสารวิจัยและพัฒนามจร, 36(2), 215-234.
- สุจิตรา สามัคคีธรรม, สมศักดิ์ สามัคคีธรรม และสุวิมล ไชยพันธ์พงษ์. (2561). การจัดการทรัพยากรร่วม : แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้. วารสารร่วมพฤษ มหาวชิยาลัยเกริก, 36(2), 9-32.
- พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์), สุทธิพันธ์ อรัญญาวาส และสยามพร พันธไชย. (2561). นโยบายและกลไกการจัดการป่าชุมชนของภาคประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(2), 81-96.
- ไพสิฐ พาณิชย์กุล. (2551). “การพัฒนาในเชิงสถาบันเพื่อการจัดการทรัพยากรในประเทศไทย”. ป่าชุมชน : กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: คูมายเบส.
- อดิศร ภู่อาระ. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน: กรณีบ้านร่วม

ฟ้าหลวง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 23 (1), 173-183

(2564). ป่าชุมชน : การจัดการภาครัฐสู่ประชาชน. วารสารวิชาการมนุษย์และสังคมศาสตร์,
9(1) , 1-18

Ostrom, E. (2003). *Governing the Commons*. Cambridge: Cambridge University Press.

Liberto. E. (2019). Elinor Ostrom Method.

From <https://www.investopedia.com/terms/e/elinor-ostrom.asp>

ปัญหาความมั่นคงไซเบอร์และความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศ:
การโจรกรรมข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
Cyber security issue and international cooperation in solving the
problem: Phishing by the call center scams in Southeast Asia.

จिरายูท คำบุญ⁶⁹

Chirayut Khamboon¹

¹รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Student of Political Science Program in International Relations Srinakharinwirot University

chirayut.khamboon@g.swu.ac.th¹

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ 2. เพื่อศึกษาปัญหาที่ ทำให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ 3. เพื่อศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหา ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และ 4. เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการรับมือขบวนการคอล เซ็นเตอร์พร้อมมาตรการแก้ไข โดยบทความฉบับ นี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ขบวนการคอลเซ็นเตอร์โดยผ่านแนวคิดในการอธิบาย ปรากฏการณ์ของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้แก่การใช้ แนวคิดเสรีนิยมใหม่ แนวคิดโลกาภิวัตน์และแนวความคิดมาสโลว์

ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัญหาของขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายต่อตัวบุคคลและ เศรษฐกิจในระดับประเทศ และประเทศไทยพบการใช้โทรศัพท์หรือข้อความขนาดสั้นเพื่อหลอกลวงบุคคลทั่วไป มากขึ้นในทุกปี แสดงให้เห็นว่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์มีการแพร่ขยายเพิ่มมากขึ้นแต่การดำเนินคดีไม่ได้มี บทลงโทษที่รุนแรง 2. มีฉ้อฉลรู้เท่าทันโลกทางเทคโนโลยี อีกทั้งยังถิ่นที่กระทำความผิดอยู่ในแถบประเทศเพื่อน บ้านของไทยทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้กลายเป็นต้นตอที่ทำให้มีฉ้อฉลหันมากระทำความ ผิดนี้มากขึ้น 3. หลายประเทศมีการร่วมมือกันเพื่อพยายามแก้ไขปัญหา เช่น ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

⁶⁹ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร 10100

Email: chirayut.khamboon@g.swu.ac.th

ที่ได้ร่วมกันดำเนินการ บุกทลายขบวนการคอลเซ็นเตอร์แต่ก็ไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง 4. การแก้ไขปัญหาด้วยแนวทางดังกล่าวไม่สามารถยับยั้งกระบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้ ดังนั้นวิธีการแก้ไขปัญหาสามารถแก้ไขได้ 2 วิธีการด้วยกันอันได้แก่ การบังคับใช้กฎหมาย พรบ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลปี พุทธศักราช 2562 และการถามความสมัครใจแก่ผู้รับบริการในการเสนอขายสินค้า เป็นต้น

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางไซเบอร์, ขบวนการคอลเซ็นเตอร์, โลกาภิวัตน์, เสรีนิยมใหม่, มาสโลว์, ความร่วมมือ ระหว่างประเทศ, กฎหมายระหว่างประเทศ

Abstract

This article has an objective of 1. To study the condition of cybersecurity problems 2. To study the problems that cause the call center scams in Southeast Asia's 3. To study international cooperation in solving call center gang problems in Southeast Asia's and 4. To synthesize suggestions for solving problems in call center gangs in conjunction with the amendment section. This article uses qualitative research methods to collect information about call center gangs through the concept of explaining the phenomenon of call center gangs, including neoliberal concepts, globalization concepts and Maslow concepts. The results of the study found that 1. The problem of call center gangs is a problem that causes damage to individuals and the economy at the national level. Thailand has found the use of short phones or messages to deceive the general public more than last year. Pointing out that call center gangs are more epidemics, but the prosecution does not have severe penalties. 2. Scammers are aware of the technological world. Including the place that commits the offense in neighboring countries, we cannot truly prosecute. Therefore, it becomes the source that makes scammers turn to commit this offense more 3. Many countries have international cooperation. Such as Thailand and Cambodia That has jointly invaded this movement but there is no decreasing position 4. Solving problems with such guidelines cannot inhibit the call center gang process. Therefore, these solutions may be solved in 2 ways: Law Enforcement Act. Protection of personal information in the year 2019 and voluntary questions for service recipients in offering products, etc.

Keywords: Cybersecurity, Call center scam, Globalization, Neo-liberalism, Maslow, International cooperation, international law.

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมต่อโลกเข้าด้วยกัน ผู้คนต่างพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิตจนคุ้นชิน กระทั่งหลงลืมไปว่าอาจมีภัยที่จะตามมา อีกทั้งในปี พ.ศ. 2563 ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เป็นบริเวณที่มีการเติบโตของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตรวดเร็วที่สุดในโลก(ศิรินทิพย์ เตนดวง, 2562: ออนไลน์) ดังนั้นความมั่นคงทางไซเบอร์จึงนับเป็นสิ่งที่รัฐทุกรัฐในภูมิภาคควรให้ความสำคัญและเอาใจใส่เพิ่มมากขึ้นซึ่งนั่นก็รวมประเทศไทยของเราด้วย เนื่องจากปัญหาภัยคุกคามทางไซเบอร์ยังคงแผ่ขยายความเสียหายแก่สังคมอย่างต่อเนื่องไม่รู้จักจบ เช่น การถูกโจรกรรมข้อมูลผ่าน ระบบต่าง ๆ ทั้ง เว็บไซต์ E-mail SMS ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้นจากการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) อันเป็นเหตุให้เกิดโลกไร้พรมแดน (Borderless world) ที่รัฐทุกรัฐสามารถเชื่อมต่อเข้าหากันได้อย่างง่ายดาย แต่อย่างไรก็ตามสิ่งใดที่ให้คุณก็ล้วนแต่ให้โทษเช่นกัน ซึ่งหนึ่งในปัญหาความมั่นคงที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้มากที่สุดในปัจจุบัน คือ ปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ซึ่งในประเทศไทยเองก็ประสบปัญหานี้อยู่ซึ่งจะเห็นได้ตามข่าวสารในปัจจุบันว่ามีผู้เสียหายอยู่ในทุกเพศทุกวันและหลากหลายอาชีพที่ถูกขบวนการดังกล่าวสร้างความเสียหายในทางทรัพย์สิน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่าต้นกำเนิดของขบวนการหลอกลวงผ่านโลกออนไลน์นี้ นั้นมาจากการที่โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และทำให้เกิดการเชื่อมต่อระหว่างกันอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน และ การขยายตัวของเทคโนโลยีที่นับวันจะยิ่งทันสมัยและสามารถใช้งานได้สะดวกขึ้นนั้น ได้ทำให้อาชญากรก็ต้องพัฒนาตนเพื่อให้ทันโลก วิธีการหลอกลวงของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ก็จะแตกต่างกันไป เช่น **หลอกให้กลัว** โดยจะหลอกว่าผู้เสียหาย กำลังติดหนี้ เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรม **หลอกให้โลภ** โดยใช้วิธีการพูดขายฝันหวานล่อ โดยอาจจะ หลอกลวงให้ผู้เสียหายมาลงทุน อ้างว่าผู้เสียหายได้รับรางวัลพิเศษ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องจ่ายค่าธรรมเนียมก่อน เป็นต้น

ในประเทศไทยแม้จะมีการจัดการปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์มาโดยตลอด เช่น การบุกทำลายขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในต่างประเทศ การจัดตั้งศูนย์ป้องกันขบวนการคอลเซ็นเตอร์ขึ้นอย่าง “ศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ” แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหามาให้หมดไปได้เนื่องจากประเทศไทยยังมีจุดบกพร่องในหลายอย่างในการดำเนินปัญหานี้อันได้แก่ ระบบสื่อสารในประเทศไทยยังเป็นระบบเปิดที่ทำให้ติดต่อสื่อสารกันได้โดยง่าย ระบบธุรกรรมที่สามารถทำได้ง่ายไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็สามารถโอนเงินได้ ช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่รัดกุมมากพอที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษเนื่องจากถิ่นฐานของผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่อยู่ต่างประเทศรวมถึงการขายข้อมูลให้ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ทั้งนี้หากเราต้องการที่จะจัดการปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ให้หมดไปเราจะต้องสร้างความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการตระหนักถึงปัญหาการถูกหลอกลวงผ่านระบบออนไลน์ที่กำลังแพร่ระบาดในปัจจุบัน โดยภาครัฐควรที่จะแก้ไขข้อกฎหมายให้มีความครอบคลุมและเด็ดขาดมากขึ้นเพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รวมถึงจัดตั้งศูนย์เยียวยาผู้เสียหายให้มีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันได้มีผู้เสียหายจากกรณีดังกล่าว เป็นจำนวนมาก และการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยอันตรายจากขบวนการก่ออาชญากรรมผ่านรูปแบบคอลเซ็นเตอร์ให้มากขึ้น โดยในบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ 2. ศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการการก่อ

อาชญากรรมผ่ารูปแบบคอลเซ็นเตอร์ 3. ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ในการแก้ไขปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ 4. สังเคราะห์ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ประกอบมาตรการแก้ไข

ในปัจจุบันปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์เป็นปัญหาที่รัฐทุกรัฐควรให้ความสนใจมากขึ้นเพราะปัญหาเหล่านี้ กระจายทั่วไปทั่วโลก อันเกิดจากการเชื่อมต่อของโลกที่ไร้พรมแดนและการเปิดตลาดไซเบอร์ให้เป็นเสรีมากขึ้นจนทำให้หลายครั้งรัฐเกินที่จะควบคุมปัญหาได้เพียงลำพัง อีกทั้งเพื่อที่จะให้ผู้คนตระหนักถึงปัญหาทางไซเบอร์และมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นในบทความฉบับนี้จึงนำเสนอปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์และบทบาทความร่วมมือระหว่างประเทศ ผ่านกรณีศึกษาการโจรกรรมข้อมูลของขบวนการคอลเซ็นเตอร์บทความฉบับนี้จึง ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทฤษฎีเสรีนิยมใหม่ (Neo Liberalism) ทฤษฎีมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) และ คำนิยามของความมั่นคงทางไซเบอร์ ในการศึกษาปัญหา ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

โลกาภิวัตน์ (Globalization)

ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทุกวงการและยังคงเป็นความท้าทายในการนิยามความหมายของคำว่าโลกาภิวัตน์อย่างเหมาะสม แต่หากพูดถึงผลกระทบของโลกาภิวัตน์ เราสามารถที่จะตอบได้ง่ายกว่าการหาความหมายของมัน(วรารักษ์ เฉลิมพันธุ์รัตน์, ม.ป.ป.: 6-7)

หลายครั้งผู้คนเอ่ยว่า โลกาภิวัตน์ คือการสื่อสารที่รวดเร็วด้วยต้นทุนที่ถูก โดยในบทความที่ผู้เขียนได้กำหนดคำว่า โลกาภิวัตน์ ไว้ว่า เป็นหมู่บ้านโลก (World Village) โดยองค์ประกอบที่ทำให้โลกแตกต่างไปจากเดิมคือ โลกาภิวัตน์เป็นการลดกำแพงอุปสรรคระหว่างสังคมและรัฐ เกิดแนวโน้มของความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคมและรัฐ ตลอดจนการเพิ่มปริมาณในการติดต่อสัมพันธ์กัน (Interaction) กระแสโลกาภิวัตน์คือกระแสการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นปัจเจกทั้งในมิติของบุคคล รัฐ และสังคมโลก โดยหลัก ๆ เป็นการสร้างกระแสการไหลผ่านทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารอย่างไร้พรมแดน เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวโดยอาจมองได้ว่าเป็นโลกในอุดมคติ (Ideal) จึงส่งผลให้การสื่อสารในยุคปัจจุบัน มีความรวดเร็ว สะดวกมากขึ้นนั่นเอง (วิภา อุตมฉัตร, 2556: ออนไลน์)

เสรีนิยมใหม่ (Neo Liberalism)

เสรีนิยมใหม่ เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับตลาดเสรีเป็นอย่างมาก เช่น การลดกฎเกณฑ์ที่กำกับการเคลื่อนย้ายเงินทุน การตัดลดงบประมาณจากภาครัฐในการส่งเสริมสวัสดิการสังคม การแปรรูปรัฐและบริการสาธารณะให้กลายเป็นของเอกชน

เสรีนิยมใหม่มีรากเหง้ามาจากแนวคิดแบบเสรีนิยมดั้งเดิม โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 18 ที่การปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ยังเป็นที่แพร่หลายทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดไปในช่วง ขณะนั้น แนวคิดแบบเสรีนิยมมีนักคิดคนสำคัญคือ อดัม สมิธ เชื่อว่าโดยพื้นฐานแล้วมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว และต้องการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน นำไปสู่การแข่งขันและในที่สุดจะทำให้สังคมได้ประโยชน์จากการ แข่งขัน โดย อดัม สมิธ

จะเรียกว่า มือที่มองไม่เห็น (Invisible hand) หรือกลไกราคาและจะจำกัดบทบาทของ รัฐให้น้อยที่สุดคือทำหน้าที่เพียงเพื่อปกป้องอิสรภาพและทรัพย์สินของเอกชน แนวคิดเสรีนิยมจึงเชื่อในเรื่องของ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและตลาดเสรี (คีพิมพ์ ครบถ้วน, 2562: 51-52)

สังคมในแบบเสรีนิยมใหม่นั้น ภาครัฐมักให้ความสำคัญกับการขยายตัวของตลาดทุนในระบบเศรษฐกิจ และให้ความสำคัญกับความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก ส่งผลให้ประชาชนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายของตนเอง โดยวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป อำนาจการต่อรองของชนชั้นกลางในสังคมลดลง และกลุ่มชนชั้นนำมีความมั่งคั่ง เช่น นายทุนหรือนักธุรกิจ ข้าราชการการเมือง เข้ามามีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจและ การเมือง หรือที่เรียกว่าระบบการปกครองแบบธนาธิปไตย(Plutocracy) เป็นระบบการปกครองที่ชนชั้นนายทุนจำนวนมากที่มีเงินทุนมีความสำคัญเพราะนายทุนเหล่านี้พร้อมที่จะสนับสนุนเงินทุนให้แก่พรรคการเมืองใหญ่สอง พรรคที่มักจะได้รับเลือกเป็นรัฐบาล และเมื่อผู้สมัครได้รับเลือกก็จะออกนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่นายทุนเหล่านั้น(อดินันท์ พรหมพันธุ์ใจ, 2556: ออนไลน์)

แนวคิดเสรีนิยมใหม่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการความมั่นคงทางไซเบอร์และการกระทำความผิดของเหล่าอาชญากรในรูปแบบออนไลน์ในมิติของบทบาทของรัฐในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ กล่าวคือ เมื่อรัฐเปิดเสรีทางการค้าในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่มากขึ้น จึงส่งผลให้รัฐไม่มีศักยภาพมากพอที่จะควบคุมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของหน่วยเศรษฐกิจในสังคมทั้งหมดให้เป็นไปตามครรลองของกฎหมายได้

ทฤษฎีมาสโลว์ หรือ ลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ทฤษฎีมาสโลว์ หรือ ลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchy of Needs) เป็นทฤษฎีจิตวิทยาที่ อับราฮัม เอช. มาสโลว์ คิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1943 ในเอกสารชื่อ “A Theory of Human Motivation” เป็น แนวคิดทางจิตวิทยา ที่ว่าด้วยมนุษย์มีความต้องการทั้งหมด 5 ขั้นตอน ความต้องการทั้ง 5 ขั้นตอนจะ เรียงลำดับตั้งแต่ความต้องการน้อยที่สุดไปยังความต้องการมากที่สุด ซึ่งมนุษย์จะมีความต้องการในขั้นน้อยที่สุดก่อน และเมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการจนพอใจแล้วก็จะเกิดความต้องการขั้นต่อไป (ประภัสสร, 2560: 5-6)

ความต้องการของมนุษย์ 5 ขั้นตอนของมาสโลว์ จะประกอบไปด้วย

1. ความต้องการทางกายภาพเพื่อการดำรงชีวิต (Physiological Needs)
2. ความต้องการด้านความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการความรักและสังคม (Belonging and Love Needs)
4. ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือในตนเอง (Esteem Needs)
5. ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Self-actualization)

ทฤษฎีมาสโลว์มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการความมั่นคงทางไซเบอร์และการกระทำความผิดของเหล่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์ทางด้านปัจจัยที่ก่อให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์ขึ้น กล่าวคือ ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้อาศัยความต้องการของมนุษย์ที่อยากมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้เสียหายและการสร้าง

ความสัมพันธ์อันดีกับภัยเสียหายให้หลงเชื่อตน เป็นเครื่องมือในการล่อลวงผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายกระทำตามความต้องการของตน

1. ปัญหาสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์

ความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cyber Security) และ นิยามของ “ความมั่นคงทางไซเบอร์”

ในสหราชอาณาจักรได้มีการนิยามความหมายของ ความมั่นคงทางไซเบอร์ไว้ว่าเป็นวิธีการป้องกันที่ปัจเจกและองค์กรต่าง ๆ นำมาใช้เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ ซึ่งสหราชอาณาจักรเองก็เป็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเทศที่ให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าวมาตั้งแต่ในช่วงแรกที่มีปัญหาดังกล่าวอุบัติขึ้น โดยยุทธศาสตร์ความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของสหราชอาณาจักร (UK Cyber Security Strategy) ในปี ค.ศ. 2012 ได้มีการจัดให้ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ มีความสำคัญเทียบเท่าภัยคุกคามก่อการร้ายและวิกฤติความมั่นคงทางทหารเลยทีเดียว (กิตติ ประเสริฐสุขและอื่น ๆ , 2562: 133)

นิยามของภัยคุกคามทางไซเบอร์

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 มาตรา 3 ได้มีการนิยามความหมายการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ไว้ว่า ‘เป็นมาตรการหรือการดำเนินการที่กำหนดขึ้นเพื่อป้องกัน รับมือและลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศซึ่งอาจจะ กระทบต่อความมั่นคงอื่น ๆ อาทิ เศรษฐกิจ การเมือง หรือแม้แต่มั่นคงของรัฐและความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ’

จากบทความสถานการณ์สภาพความพร้อมและดัชนีความพร้อมด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของ สุภาพร พรมโส ได้มีการอ้างถึงสำนักงานราชบัณฑิตยสภา ที่นิยามความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cybersecurity) ไว้ว่าคือ ‘ภาวะที่เครือข่ายระบบคอมพิวเตอร์ โปรแกรม และข้อมูล พ้นจากภัยคุกคาม มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ คงความลับ คงความถูกต้องครบถ้วน และคงความพร้อมใช้งาน ภาวะดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยบุคลากร กระบวนการทำงาน และเครื่องมือที่เหมาะสม (วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเรืออากาศ, 2564: 19-20)

ทั้งนี้จึงอาจจะสามารถกล่าวได้ว่านิยามของความมั่นคงทางไซเบอร์ นั้นจะมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะขึ้นอยู่กับบริบทและบทบาทหน้าที่ขององค์กรหรือผู้ที่นิยามโดยจากทัศนของผู้เขียนมองว่าความมั่นคง ทางไซเบอร์ คือ การใช้ชีวิตอยู่โดยปราศจากภัยอันตรายในรูปแบบของการโจรกรรมข้อมูลทางไซเบอร์ซึ่งล้วน แล้วแต่ก่อให้เกิดการสูญเสียทั้งในทรัพย์สิน โดยรัฐบาลถือเป็นตัวแสดงหลัก ที่จำเป็นจะต้องคิดค้นวิธีที่ช่วยลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์เหล่านี้ให้ได้มากที่สุดเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์ภายในรัฐของตนในภายหลัง

ภัยคุกคามทางไซเบอร์

พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 ได้มีการนิยามความหมายภัยคุกคามทางไซเบอร์ ว่า ‘เป็นการกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ โดยมีขอบเขตใช้คอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์หรือโปรแกรมไม่พึงประสงค์โดยมุ่งหมายให้เกิดการประทุษร้ายต่อระบบคอมพิวเตอร์

ข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องและ เป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายหรือ ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคอมพิวเตอร์ ระบบคอมพิวเตอร์ หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง’ โดยเราจะสามารถพบเห็นการโจรกรรมข้อมูลทางไซเบอร์ได้ในหลากหลายวิธีด้วยกัน เช่น มัลแวร์ ฟิชซิง และขบวนการคอลเซ็นเตอร์ เป็นต้น

ฐิติมา อินกล้า ได้มีการให้คำนิยาม ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ไว้ว่า ‘กลุ่มมิจฉาชีพผู้ไม่ประสงค์ดีหรือกลุ่มขบวนการหลอกโอนเงินข้ามชาติที่โทรศัพท์มาหลอกลวงให้เหยื่อทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ ผ่านเครื่องรับจ่ายเงินอัตโนมัติ’ (Automatic teller machine: ATM)

เหยื่อ หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการหลอกลวงของขบวนการคอลเซ็นเตอร์

ในปัจจุบันเครื่องมืออย่างสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่อินเทอร์เน็ตกลายเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ชีวิตเพื่อ ซื้อสินค้าออนไลน์ ส่งข้อความ หรือแม้แต่การทำธุรกรรมออนไลน์ด้วย ซึ่งหากปราศจากเทคโนโลยีเหล่านี้ อาจส่งผลให้การดำเนินชีวิตของเราอาจเป็นไปได้ ในทางที่ค่อนข้างยากลำบาก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการปกป้องสิ่งเหล่านี้จากการโจรกรรมทางไซเบอร์ เพื่อรักษาบัญชี (Account) ข้อมูล (Data) และอุปกรณ์ (Advice) ของเราให้อยู่ห่างจากภัยอันตรายเหล่านี้ ปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์(Globalization) ส่งผลให้อาชญากรทางไซเบอร์ได้ มีการคิดค้นวิธีการโจรกรรมข้อมูลและทรัพย์สินดิจิทัลของเหยื่อในรูปแบบใหม่ขึ้นมาในหลายรูปแบบ ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงทางไซเบอร์ภายในและระหว่างประเทศที่รัฐควรจะให้ความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวสามารถส่งผลกระทบออกไปได้เป็นวงกว้างซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงทางไซเบอร์โดยเราจะเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “ภัยคุกคามทางไซเบอร์”

มิติของภัยคุกคามทางไซเบอร์

ทั้งนี้เราจะสามารถพบเห็นภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้ในหลาย ๆ รูปแบบด้วยกัน เช่น

- มัลแวร์ (Malware)

เป็นภัยคุกคามรุ่นบุกเบิกที่เราเห็นการแจ้งเตือนไวรัสที่มักปรากฏขึ้นเป็นหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือในโปรแกรม Anti-Virus ขึ้นพื้นฐานเมื่อเกิดความผิดปกติ หรือมีไวรัสปลอมแปลงเข้ามาในคอมพิวเตอร์ซึ่งมักแฝงตัวมากับไฟล์ที่ดาวน์โหลด อีเมล หรือแม้แต่การเชื่อมต่อของอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ (สำนักบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566: ออนไลน์)

- การล่อลวง (Phishing)

ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการเปิดไฟล์หรือข้อมูลที่เป็นความเสี่ยงทั้งหลาย ซึ่งเหล่าอาชญากรไซเบอร์ก็เข้าใจประเด็นนี้เป็นอย่างดี จึงต้องมีระบบการ Phishing ขึ้นมาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเปิดไฟล์ และเมื่อเหยื่อหลงเชื่อและทำการเปิดไฟล์เหล่านั้น มัลแวร์ก็จะถูกติดตั้งและพร้อมโจมตีคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ของเราในทันที(ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย, 2558: ออนไลน์)

- ขบวนการคอลเซ็นเตอร์

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ในรูปแบบใหม่ล่าสุด เป็นการหลอกลวงซึ่งถือว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ก็ว่าได้ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจต่อเหยื่อจำนวนมากแล้ว อีกทั้งยังได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจในภาพรวมระดับประเทศอีกด้วย โดยภัยคอลเซ็นเตอร์ถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจข้ามชาติที่เป็นภัยร้ายแรงและแผ่ระว่างในช่วงปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคข้อมูลข่าวสารที่การติดต่อในรูปแบบดิจิทัลมีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามรายงานจากศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เปิดเผยว่าประเทศไทยพบการไซเบอร์ที่มีเหยื่อเพื่อหลอกลวงมากกว่า 6.4 ล้านครั้ง โดยเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 270 จากปี พ.ศ. 2563 และในไทยพบการส่งข้อความขนาดสั้นหรือเอสเอ็มเอส (SMS) หลอกลวงเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 57 และในปี 2564 ที่ผ่านมามีผู้เสียหายเข้าแจ้งความกับกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.) กว่า 1,600 คน มูลค่าความเสียหายสูงกว่า 1,000 ล้านบาท นับแต่เดือนมกราคมถึง 15 กุมภาพันธ์ 2565 เข้าแจ้ง ความแล้ว 129 คดี สถิติทางคดีดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์ยังคงระบอบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสำหรับมูลเหตุจูงใจการกระทำผิด คือ รายได้ที่ได้รับจากการก่อเหตุมีมูลค่าเป็นจำนวนมากศาล ในขณะที่บทลงโทษตามกฎหมายรุนแรงไม่มากพอ (อารียา สุขโต, 2565: ออนไลน์)

ปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

ทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่าในหลาย ๆ ยุคสมัยที่ผ่านมาเมื่อประชาคมโลกได้หันมาให้ความสำคัญกับระบบสารสนเทศมากยิ่งขึ้น ซึ่งภายในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เองเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเติบโตเร็วที่สุดในโลก ในปี พ.ศ. 2563 และด้วยการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (รัฐกา เนตรทัสน์, 2561: ออนไลน์) จึงได้นำปัญหาซึ่งเป็นภัยคุกคามแบบใหม่ของการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตตามมาด้วยหรือที่เรียกว่า อาชญากรรมไซเบอร์ (Cyber-Crime) อันเป็นภัยคุกคามความมั่นคงข้ามพรมแดน สำหรับในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เองก็ได้มีความร่วมมือกันผ่านองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคอย่างอาเซียน โดยอาเซียนเองได้จัดทำให้อาชญากรรมทางไซเบอร์เป็นภัยคุกคามที่ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งของอาชญากรรมข้ามชาติที่สำคัญภายใต้ประชาคมการเมืองและความมั่นคงระหว่างประเทศ (อัญธิกา ณ พิบูลย์, 2566: ออนไลน์)

ดังนั้นปัญหาสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์ในปัจจุบัน จึงไม่สามารถเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขโดยรัฐใดรัฐหนึ่งได้ เหตุนี้เองจึงส่งผลให้รัฐต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องมีการหารือร่วมกันภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศเพื่อรักษาเอกภาพทางความมั่นคงทางไซเบอร์ร่วมกันเอาไว้

2. บทวิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์

ในปัจจุบันไทยให้ความสนใจในการพัฒนาทางด้านการคมนาคมและเทคโนโลยีสารสนเทศจึงส่งผลให้การติดต่อสื่อสารในการประสานงานนำเข้า ส่งออกสินค้า รวมถึงการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นรายได้หลักของประเทศเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเข้ามาของเทคโนโลยีสารสนเทศจะส่งผลดีต่อการ พัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศแล้วก็ตาม แต่การเข้ามาของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ถือว่ามีบทบาท ขึ้นเรื่อย ๆ (อารียา สุขโต, 2566: ออนไลน์) ก็ถือว่าเป็นอีกช่องทางใหม่ให้กับมิจฉาชีพในการคิดค้นวิธีเพื่อ หลอกลวงเหยื่อ

ให้หลงเชื่อ ซึ่งวิธีการที่เห็นได้ชัดและพบบ่อยในปัจจุบันคงหนีไม่พ้นขบวนการคอลเซ็นเตอร์ ซึ่งอาศัยช่องทางผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบของการแอบอ้างเป็นองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ในการล่อลวงเหยื่อให้โอนเงินไปให้ ทั้งนี้ถ้านำแนวคิดของขบวนการคอลเซ็นเตอร์ส่วนใหญ่แล้วจะถูกตั้งอยู่ในต่างประเทศเช่น จีน กัมพูชา และอื่น ๆ เพื่อความสะดวกในการดำเนินงานและเป็นการสร้างความปลอดภัยให้แก่องค์กรของตน เมื่อได้ทราบถึงรูปแบบและการดำเนินงานโดยอาศัยช่องว่างของระบบอินเทอร์เน็ตและกฎหมายของแก๊งคอลเซ็นเตอร์แล้วเราสามารถวิเคราะห์ต้นตอของปัญหาโดยอาศัยกรอบแนวคิดทางทฤษฎี 3 ทฤษฎีด้วยกัน

2.1 โลกนิยมและความเป็นเสรีนิยมใหม่เป็นจุดริเริ่มของขบวนการคอลเซ็นเตอร์

โลกาภิวัตน์หรือพลวัตความเป็นโลกนิยม ถือเป็นคำสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่ทั่วโลกต่างสนับสนุน แนวโน้มความเป็นโลกนิยมมากขึ้น ดังจะเห็นได้ตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศขึ้นครั้งแรกเพื่อรักษาสันติภาพโลกและสร้างกฎเกณฑ์ให้แก่ประชาคมโลก ถึงแม้ว่าองค์การระหว่างประเทศขึ้นครั้งแรกเพื่อรักษาสันติภาพโลกและสร้างกฎเกณฑ์ให้แก่ประชาคมโลก ถึงแม้ว่าองค์การ สันนิบาตชาติจะล่มสลายไปภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ก็ได้มีองค์การสหประชาชาติที่ทำหน้าที่ ดังกล่าวมาจวบจนปัจจุบัน

การร่วมมือกันของประชาคมโลกชี้ให้เห็นถึงการที่ประชาคมโลกพยายามสร้างสัมพันธ์กันทั้งทางด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยจะเห็นได้จากข้อมูลของ (Export Genius, 2021: Online) ได้แสดงข้อมูล การนำเข้าสินค้าของประเทศไทยในทวีปเอเชีย ไทยอยู่ในลำดับที่ 24 ในการนำเข้าสินค้าของโลกปี 2021 และมีเงินทุนหมุนเวียนในปี 2021 สูงถึง 269.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสูงกว่าปีก่อนหน้าจากเดิม 208.6 ดอลลาร์ สหรัฐ ข้อมูลดังกล่าวสามารถสนับสนุนความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจทั้งของรัฐบาลไทยและประชาคมโลก ภายใต้อาณัติโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์หากมองในมิติทางเศรษฐกิจถือเป็นข้อดีที่ทำให้ประชาคมโลกได้แลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่ง กันและกัน แต่ความเป็นโลกาภิวัตน์กลับสร้างช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้รัฐไม่สามารถเข้าไปควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง กฎบัตรสหประชาชาติได้บัญญัติความมุ่งหมายและหลักการไว้ในหมวดที่ 1 มาตราที่ 2 ข้อที่ 4 ถึงประเทศสมาชิกไว้ว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สมาชิกทั้งปวงจะต้องละเว้นการคุกคามหรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพแห่งอาณาเขต หรือเอกราชทางการเมืองของรัฐใด ๆ (UN Charter, 1945: Online) ถึงแม้ว่า โลกจะมีความเป็นเอกภาพเดียวกันมากขึ้น แต่หลักการพื้นฐานของรัฐทุกรัฐคือการไม่แทรกแซงกิจการของรัฐใดรัฐหนึ่งตั้งที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็นช่องว่างและข้อจำกัดของกฎหมายอาณาเขต ในการ ควบคุมดูแลนำไปสู่ปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ที่ระบุด่วนตนและบังคับใช้กฎหมายได้ยาก อีกทั้งเสรีภาพในการ ดำเนินเศรษฐกิจโดยปราศจากรัฐในการเข้าแทรกแซงกิจการหรือให้รัฐมีส่วนร่วมกับเอกชนน้อยที่สุดเท่าที่จะ เป็นไปได้ เราเรียกระบบเศรษฐกิจดังกล่าวว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) ทำให้รัฐไม่ สามารถเข้ามาตรวจสอบควบคุมได้

เราปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดข้างต้นเป็นเหตุจูงใจให้เกิดกระบวนการขบวนการคอลเซ็นเตอร์ขึ้นเมื่อโลกทุนนิยมส่งเสริมให้การทำกิจการระหว่างประเทศเป็นไปได้ง่ายขึ้น ทำให้กระบวนการอาชญากรรมข้ามชาติสามารถดำเนิน

กิจการได้ทุกที่ที่ท่วมโลก โดยเฉพาะกิจการที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตซึ่งสะท้อนความเป็นโลกรไร้พรมแดนตามแนวคิดของโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี เพราะอินเทอร์เน็ตไม่ต้องอาศัยกระบวนการตรวจคนเข้าเมือง มันแทรกซึมได้ในทุกที่ที่ทั่วโลก รวมไปถึงการสร้างตัวตนบนโลกอินเทอร์เน็ตสามารถทำได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบจากภาครัฐ เราสามารถอนุมานได้ว่าโลกอินเทอร์เน็ตถูกควบคุมด้วยบริษัทเอกชน มากกว่ารัฐ เช่น Facebook ถูกควบคุมโดย บริษัท Metaverse ของ มาร์ค ซัคเกอร์เบิร์ก หรือเครือข่ายมือถือ ถูกควบคุมระบบสัญญาณโดยบริษัทที่เป็นเจ้าของโดยตรง สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทที่น้อยมากในการ จำกัดเสรีภาพของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลวัตความเป็นโลกนิยมเช่นนี้ ส่งผลให้อาชญากรสามารถ สร้างองค์กรเพื่อหลอกลวงประชาชน โดยพำนักอยู่ในต่างประเทศ อาศัยช่องว่างของความเป็นเสรีนิยมใหม่ได้ การตรวจสอบผสานรวมกับความเป็นโลกาภิวัตน์ที่อุมชุกรบบเศรษฐกิจแบบเครือข่ายให้แลกเปลี่ยนทรัพยากร ระหว่างประเทศกันได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ และ เป็นบ่อเกิดของปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

2.2 แนวคิดมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เกี่ยวข้องกับเหยื่อและอาชญากรในกระบวนการแก๊งคอลเซ็นเตอร์

นอกจากกระบวนการแก๊งคอลเซ็นเตอร์จะมีจุดประสงค์เพื่อหลอกลวงเหยื่อให้หลงเชื่อแล้ว ภายในองค์กรของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เองก็มีเหยื่อที่ถูกหลอกให้ทำงานแบบผิดกฎหมายเช่นกัน โดยจากข้อมูลเบื้องต้น ที่เจ้าหน้าที่เข้าไปหลายเครือข่ายแก๊งคอลเซ็นเตอร์ค้นพบว่า มีเหยื่อถูกหลอกให้ข้ามชายแดนเข้าไปทำงาน โดย อ้างว่า รายได้ดีงานสบาย และเมื่อเหยื่อหลงเชื่อ นายจ้างก็จะขับรถไปรับและหลอกเข้ามาทำงาน โดยจากการสัมภาษณ์เหยื่อค้นพบว่า ลักษณะงานไม่ได้เป็นอย่างที่นายจ้างพูดไว้แต่แรก ทั้งถูกทำร้ายร่างกาย ถูกใช้ทำงาน เยี่ยงทาส 15 วันไม่มีวันหยุดและถ้าหากหนีกลับประเทศจะถูกเรียกค่าไถ่กว่า 100,000 บาท(ไทยรัฐ, 2555: ออนไลน์) การกระทำอาจเข้าข่ายการค้ามนุษย์หากเรามองในมุมมองของเหยื่อที่ถูกหลอกเพื่อทำงานดังกล่าว กระบวนการของนายจ้างสามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับแนวคิดของมาสโลว์ที่ส่งผลให้มีเหยื่อถูกหลอกไป ทำงานมากมายจนเกิดเป็นแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้ 2 ชั้นของความต้องการของมนุษย์

ชั้นความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของ ชีวิตเพื่อตอบสนองความหิว กระหาย และความอยู่รอด การที่เหยื่อถูกหลอกเพื่อให้ไปทำงานที่ต่างประเทศ การใช้กลลวงมาก มาย อาทิ รายได้ดี งานสบาย เหยื่อจะรู้สึกว่ารายได้ที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานใน การชีวิต อาทิ การซื้ออาหารที่ดี รองรับค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคและอุปโภค ให้เหยื่อพิจารณาถึงความคุ้มค่า จะไปทำงาน รวมไปถึงการได้ออกไปทำงานต่างประเทศเป็นโอกาสที่ดีของเหยื่อไม่มีความรู้แต่อาศัยคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ของเหยื่อภายในประเทศไทยตัดสินใจตัดสินใจออกไปทำงานนอกประเทศจะเป็นโอกาสดีที่จะได้รับรายได้ สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่ารายได้ของประชาชนไทยไม่สัมพันธ์กันกับค่าครองชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัด โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กรุงเทพมหานครรายงานว่า รายได้เฉลี่ยต่อ ครั้วเรือนสูงกว่าหลาย ๆ จังหวัดถึง 20,000 บาทต่อครัวเรือน อาทิ เปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนในปี 2564 ของกรุงเทพมหานคร 40,227 บาทกับจังหวัดที่มีการแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างศรีสะเกษ รายได้ครัวเรือนเพียงแค่ 16,568.69 บาท (สำนักงาน

สถิติแห่งชาติ, 2564: ออนไลน์) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ชาวบ้านจะถูกจูงใจให้ไปทำงานต่างประเทศโดยใช้กลลวงเรื่อง
ของรายได้มาประกอบ

ขั้นที่สองความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการความมั่นคงในชีวิต ภายใต้ โลก
ทุนนิยมความมั่นคงอย่างหนึ่งที่มนุษย์ต้องการ คือ การมีเงินเก็บออม เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และเรื่อง รายจ่าย
ส่วนเกินที่อาจจะเกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมเหยื่อที่มีรายได้น้อยถึงหลงเชื่อ นายจ้างหลอกให้ไป
ทำงานในขบวนการคอลเซ็นเตอร์เพียงเพราะเรียงรายได้ที่ดี มีที่พักปลอดภัย เพราะเรื่องของความมั่นคงปลอดภัย
เป็นหนึ่งในขั้นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และเมื่อเหยื่อรับรู้มูลค่าที่มาของรายได้ และสภาวะแวดล้อมการ
ทำงานไม่ได้สร้างความปลอดภัยให้กับตนได้จริง จึงทำให้มีการแจ้งเข้ามายังเจ้าหน้าที่เพื่อทำการร้องทุกข์ขอรับการ
ช่วยเหลือนั่นเอง

โดยสรุปแล้วขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นผลมาจากช่องว่างของระบบโลกนิยม (Globalization) ที่ส่งเสริม
การลงทุน การค้า และโลกไร้พรมแดนเหนืออาณาเขตดินแดนของรัฐตลอดจนอยู่เหนืออำนาจการควบคุมของรัฐทำให้
ให้กระบวนการดังกล่าวสามารถดำเนินการหลอกลวงเหยื่อได้จากทั่วทุกมุมโลก รวมไปถึงระบบเศรษฐกิจแบบเสรี
นิยมใหม่สร้างระบบเศรษฐกิจ การตรวจสอบจากภาครัฐและเชื่อแก่นายทุนมากจนเกินไปส่งผลให้รัฐไม่สามารถ
ติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิดเพราะเกรงว่าจะไปกระทบกับเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเอกชน
อย่างไรก็ตาม ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ยังใช้ข้อบทย ตามขั้นตอนความต้องการของมนุษย์เพื่อหลอกล่อให้เหยื่อผู้มี
รายได้น้อย หลงเชื่อและเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ อาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าขบวนการคอลเซ็นเตอร์ไม่ได้มี
บทบาทของการสร้างยุบายหลอกลวงหรือผ่าน โทรศัพท์เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงกระบวนการค้า
มนุษย์อีกด้วย

3.ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์กับการแก้ไขปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์

กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ได้กระจายออกเป็นวงกว้างตามกระแสโลกาภิวัตน์ และนานา
ประเทศได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาของกระแสโลกาภิวัตน์ และถือว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงระหว่าง
ประเทศดังนั้นประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้เอง จึงได้ริเริ่มหาแนวทางความร่วมมือเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางไซ
เบอร์ขึ้นมา

1.1 ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ (ASEAN Declaration to Prevent and Combat Cybercrime)

เนื่องจากอาชญากรรมทางโลกไซเบอร์ต่างมีลักษณะเฉพาะและมักเป็นอาชญากรรมข้ามพรมแดน ในการ
ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 31 หลากหลายประเทศได้ตระหนักถึงภัยคุกคามที่อาจส่งผลกระทบต่ออธิปไตยใน
ประเทศของตน จึงได้มีการรับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ ซึ่งมี
สาระสำคัญว่า จะปรับปรุงข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์และกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อต่อต้าน

อาชญากรรมในโลกไซเบอร์ และส่งเสริมผู้เชี่ยวชาญเพื่อป้องกันอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นซึ่งถือว่าเป็นการ ยกระดับความร่วมมือในอาเซียนและประเทศคู่เจรจาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ (จันทพร ศรีโพน, 2561 ออนไลน์)

1.2 MOU (Memorandum of Understanding) ว่าด้วยการปราบปรามแก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Hybrid Scam ระหว่างไทย-กัมพูชา

ประเทศไทยและกัมพูชาได้มีการลงนามร่างบันทึกความเข้าใจในการจัดการปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์ ด้าน แก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Hybrid scam ร่วมกันในวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 โดยมีตัวแทนจากทั้ง สองประเทศได้แก่ นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กับ นาย เจีย วันเทค (Mr. Chea Vandeth) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการไปรษณีย์และโทรคมนาคมแห่งราชอาณาจักร กัมพูชา โดยทั้งสองประเทศจะเข้ามาตราการการจัดการที่สอดคล้องกับกฎหมายทั้งสองประเทศ การจัดตั้ง คณะกรรมการที่ทำงานร่วมกันระหว่างสองประเทศ รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ ความร่วมมือจากทั้งสองประเทศเช่น การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแก๊ง call center และการให้ข้อมูลที่อยู่ของผู้กระทำผิดที่ อยู่ในต่างแดน ทั้งนี้ยังรวมถึงการส่งผู้ที่กระทำความผิดไปลงโทษ ตามสนธิสัญญาการส่งผู้ร้ายข้ามแดนอีกด้วย (PPTV Online. 2565: ออนไลน์)

ช่องว่างและปัญหาในความร่วมมือกันภายในเอเชียอาคเนย์

ภัยคุกคามทางไซเบอร์นั้นสามารถพบเห็นได้ในหลายรูปแบบด้วยกัน แต่ในปัจจุบันรูปแบบที่ถือว่าเป็น ภัยคุกคามที่มีผลกระทบโดยตรงไม่เพียงแต่ความมั่นคงภายในประเทศแต่ยังกระทบถึงความมั่นคงระหว่าง ประเทศคงจะหนีไม่พ้นภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่อยู่ในรูปแบบของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ เนื่องจากต้นตอของ ผู้กระทำความผิดไม่ได้ อยู่ภายในประเทศแต่อาจอยู่ในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาระหว่าง ประเทศที่ค่อนข้างจะแก้ไขได้ยาก เนื่องจากข้อกฎหมายที่อาจจะมีความแตกต่างกันระหว่างประเทศจึงทำให้มี แนวทางความร่วมมือที่แตกต่างกันโดยในบทวิเคราะห์นี้จะพิจารณาจากแนวทางการจัดการ 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ 2. MOU ว่าด้วยการปราบปรามแก๊งคอลเซ็นเตอร์ และ Hybrid Scam ระหว่างไทย-กัมพูชา

ประการแรก ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ โดยปฏิญญานี้ เกิดขึ้นครั้งแรกในการประชุมผู้นำสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 31 หลายหลายประเทศได้ลงนามให้จัดทำปฏิญญา อาเซียนว่าด้วยการจัดการอาชญากรรมทางไซเบอร์ขึ้นมาเพื่อต่อต้านปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์เป็นหลัก แต่ก็ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้ดีเท่าที่ควรเนื่องจากสาระสำคัญของปฏิญญานั้นยังมี ความมุ่งเน้นให้เกิดการป้องกันและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีในกลุ่มประเทศอาเซียนมากกว่า จึงทำให้ปฏิญญานี้ไม่ได้ตอบโจทย์ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางโลกไซเบอร์มากนัก

ประการที่สอง MOU ว่าด้วยร่วมมือระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา โดยประเทศไทยได้นำปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์นี้กลับมาพิจารณาอย่างจริงจังอีกครั้งและได้รับความร่วมมือจากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมในราชอาณาจักรไทยและกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคมแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาในการร่าง MOU

ร่วมกันในการจัดการปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ และ ปฏิบัติตามหลัก กฎหมาย ของทั้ง 2 ประเทศ อย่างจริงจังมากขึ้น ซึ่งถือว่าแนวทางนี้เป็นแนวทางที่ให้ความชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อการ แก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์มากที่สุด โดยในปัจจุบันประเทศไทยได้ใช้แนวทางนี้เป็นหลัก

ทั้งนี้แม้จะเกิดมาตรการความร่วมมือระหว่างประเทศทั้ง 2 รูปแบบดังที่กล่าวไปข้างต้น รวมถึงเราจะเห็น ข่าว ว่าตำรวจของไทยได้มีการรุกทลายขบวนการคอลเซ็นเตอร์ที่อาศัยอยู่ตามตะเข็บชายแดนอยู่เป็นประจำโดย อาศัย ความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ชาวกัมพูชาในการนำกำลังเข้าไป (ธนพิชฌน์ แก้วกา, 2565: ออนไลน์) แต่ปัญหา ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ก็ยังไม่มิตีท่าว่าจะลดลงแต่อย่างใด แม้ว่าจะมีการจับกุมผู้ต้องหาที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง ดังกล่าวได้บางส่วนแล้วก็ตามไม่ว่าจะภายในประเทศหรือในประเทศเพื่อนบ้านก็ตาม

ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการอาศัยช่องว่างทางกฎหมายในการกระทำความผิด เช่น การมอบสินบนในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลของเหยื่อดังที่เห็นจากข่าวที่ข้าราชการกระทรวงพาณิชย์ในประเทศไทยขายข้อมูลให้แก่แก๊งคอลเซ็นเตอร์ (ไทยรัฐออนไลน์, 2555: ออนไลน์) การชักชวนเหยื่อเพื่อให้เกิดความเต็มใจว่าจะพาไปทำงานจนนำไปสู่การค้า มนุษย์ โดยหากเหยื่อไม่ให้ความร่วมมือก็จะทำร้ายร่างกาย และอีกหนึ่งตัวอย่างที่น่าสนใจ คือ การเกิดขึ้นของ *โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt & Road Initiative - BRI)* โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากกล่าว ว่าสิ่งนี้เป็นส่วน สนับสนุนหลักที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มขึ้น เพราะผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ใช้การเชื่อมต่อไปยัง ประเทศ ต่าง ๆ นี้ขยายฐานขบวนการคอลเซ็นเตอร์มากขึ้น (BBC News, 2565: ออนไลน์) และสาเหตุอีกประการคือ การ เน้นการป้องกันมากกว่าปราบปรามต้นตอของปัญหา โดยเน้นสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชน และป้องกัน ปราบปราม ขบวนการคอลเซ็นเตอร์เพียงเท่านั้นซึ่งถือว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2565: ออนไลน์) ทั้งนี้ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประเทศไทย มีการจัดการผู้กระทำความผิด ตามกฎพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ในการดำเนินความผิดต่อผู้ร้าย ต่างแดนเป็นหลัก

ซึ่งจากงานวิจัยของ สุมนทิพย์ จิตสว่างและนันทิ จิตสว่าง (2556) ยังได้มีการศึกษาเรื่อง “แนวทางการ เพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรม ข้ามชาติ พ.ศ. 2556” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบังคับใช้กฎหมายของต่างประเทศในการป้องกัน และปราบปรามองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติเพื่อประเมินผลการดำเนินการและผลกระทบของการบังคับใช้ พระราชบัญญัติป้องกันปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 และเพื่อเสนอแนะ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้พระราชบัญญัตินี้ โดยผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มี ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัตินี้ค่อนข้างน้อยและได้นำมาใช้ในการดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งตัวเจ้าหน้าที่ที่มีการขาดความรู้ความเข้าใจรวมถึงขาดประสบการณ์ นอกจากนี้ยัง ประสบกับความยุ่งยากของการ บังคับใช้พระราชบัญญัติ อาทิ การใช้เทคนิคพิเศษ การพิสูจน์การกระทำขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในฐาน ความผิดการมีส่วนร่วม การกำหนด อำนาจในการสืบสวนสอบสวน ที่ไม่มีความชัดเจน และ ไม่ใช้กฎหมายหลักใน การดำเนินคดี เป็นต้น

ทั้งนี้เราจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงทางไซเบอร์ในปัจจุบัน ซึ่งนำไปสู่สาเหตุที่ทำให้เกิดขบวนการคอลเซ็นเตอร์โดยอาศัยกรอบวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและกรอบทางกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ที่มา และปัจจัยที่ทำให้ปัญหาดังกล่าว อีกทั้งขบวนการคอลเซ็นเตอร์ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในปัจจุบันจึงมีความจำเป็นที่จะสร้างความตระหนักรู้และทำความเข้าใจให้เพิ่มมากขึ้นเพราะปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบนี้เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติซึ่งเกิดขึ้นกับทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและยังไม่พัฒนา

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

แม้ในปัจจุบันจะยังไม่สามารถมีแนวทางใดที่สามารถแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ให้หมดไปได้ แต่สามารถร่วมมือกันป้องกันต้นตอของปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้โดยปรับเปลี่ยนวิธีไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่องค์กรสหประชาชาตินำเสนอไว้มาปรับใช้ ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน หรือ SDGs (Sustainable Development Goals) คือ กรอบความร่วมมือในการพัฒนาประเทศเพื่อ นำไปสู่ความยั่งยืน และ สร้างภูมิคุ้มกันร่วมกัน โดยมีเป้าประสงค์หลักทั้งหมด 17 ข้อ แต่ในบทความนี้จะขอ ยกเพียง 2 ข้อที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนได้คือ ข้อที่ 8 และ 16 ดังนี้

ข้อ 8 มีเนื้อหาสาระคือ “ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน” และมีหัวข้อย่อยที่ 8.7 ที่กล่าวว่า “ดำเนินมาตรการโดยทันทีและมีประสิทธิภาพเพื่อขจัดแรงงานที่เกิดจากการบังคับและยุคความเป็นทาสสมัยใหม่อย่างการค้ามนุษย์” (Mahidol University, 2565, ออนไลน์) จากในสาระสำคัญของหัวข้อจะพบว่า SDGs ใส่ใจในเรื่องของการพัฒนา และสร้างความคุ้มครองให้แก่แรงงานเป็นอย่างมาก ซึ่งในหัวข้อนี้สอดคล้องกับที่มาหลักของปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นอย่างมากเนื่องจากปัจจุบันปัญหา แก๊งคอลเซ็นเตอร์มีความเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ เพราะเกิดการหลอกลวงประชาชนไปกระทำอาชญากรรมที่ผิดกฎหมาย รวมถึงเป็นการกักขังหน่วงเหนี่ยวไม่ให้เหยื่อกลับมายังประเทศของตน โดยในปัจจุบันเหยื่อส่วนใหญ่ที่ถูกหลอกลวงไปทำงานอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบขบวนการคอลเซ็นเตอร์นั้น มักถูกล่อลวงว่าเป็นงานที่ได้รายได้ดีและมั่นคง แต่พอเหยื่อไปทำจริงๆจะพบว่าตรงกันข้าม ทุกคนถูกใช้งานไม่ต่างจากทาสคนเฒ่าในคราวที่ทาสยังเป็นเรื่องถูกกฎหมายในโลกใบนี้ ซึ่งการที่แรงงานคนหนึ่งจะยอมไปทำงานในต่างแดนได้ก็แสดงว่างานในประเทศไม่สามารถตอบโจทย์ความเป็นอยู่ของพวกเขา ซึ่งสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเศรษฐกิจเองก็เป็นปัจจัยหลักในความเป็นอยู่ของแรงงาน หากเศรษฐกิจดี แรงงานก็จะมีกิน มีใช้ แรงงานก็ไม่จำเป็นต้องมองหางานอื่นเพื่อจุนเจือรายได้ โดยทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเอาใจใส่ในการผลิตแรงงานเพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน มอบหน้าที่ที่เหมาะสมกับแรงงานทุกคนอย่างไม่เลือกปฏิบัติ สนับสนุนสิทธิประโยชน์และสวัสดิการอย่างทั่วถึง รวมถึงฝึกอบรมวิชาชีพตามสมควรของสาขานั้น ๆ ต่อมา

ข้อ 16 มีเนื้อหาสาระคือ “ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิผล รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ” และมี หัวข้อย่อยที่ช่วยแก้ไขปัญหากล้งคอลเซ็นเตอร์ได้คือ ข้อย่อยที่ 16.8 ที่กล่าวว่า “เสริมความแข็งแกร่งของสถาบันระดับชาติที่เกี่ยวข้อง โดยรวมถึงกระทำผ่านทางความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อสร้างขีดความสามารถในทุกระดับ

โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อจะป้องกันความรุนแรงและต่อสู้กับการก่อการร้ายและอาชญากรรม” (Mahidol University, 2565 ออนไลน์)

ดังนั้นแนวทางที่จะใช้แก้ไขปัญหาการก่ออาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบขบวนการคอลเซ็นเตอร์นั้น จะต้องมีการประสานงานทั้งองค์กรใหญ่และองค์กรย่อยทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นจำเป็นที่จะต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย หากในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เองก็จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ พร้อมทั้งรัฐบาลต้องตระหนักถึงความร้ายแรงของภัยคุกคามใหม่ในลักษณะนี้ให้เพิ่มมากขึ้น ว่าภัยนี้ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเพียงประชาชนเท่านั้นหากเมื่อมองในมุมกลับกันที่ผู้ก่ออาชญากรรมมุ่งทำลายเสถียรภาพภายในรัฐหนึ่งรัฐใดแล้วนั้น เมื่อข้อมูลที่เป็นความลับหรือข้อมูลสำคัญของประเทศรั่วไหลไป ในยามนั้นก็คงถึงคราววิกฤตของรัฐอย่างแท้จริงและแม้ว่าปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์จะยังไม่สามารถหยุดได้โดยเร็ว แต่หากทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อาศัยการอุดหนุนของปัญหาไปทีละเล็กละน้อย ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะค่อย ๆ หายไปได้

4. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการเกิดอาชญากรรมข้ามชาติรูปแบบขบวนการคอลเซ็นเตอร์ประกอบมาตรการในการแก้ไข

ปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่แม้ว่าจะดูตื่นเงินแต่มีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีฉาชีพอาศัยช่องว่างของกฎหมาย เทคโนโลยี และความตระหนักรู้ ความเข้าใจ อันน้อยนิดของประชาชนต่อประเด็นดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ไม่มีรัฐใดที่เผชิญหน้ากับปัญหาขบวนการคอลเซ็นเตอร์อย่างโดดเดี่ยว แต่ปัญหาดังกล่าวยังปรากฏแทบจะทุกรัฐทั่วโลก ทั้งในทวีปอเมริกา ยุโรป และในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ด้วย โดยแต่ละประเทศก็จะได้รับรูปแบบการ ล่อลวงที่แตกต่างกันไปตามแต่ความต้องการของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้จากข้อมูลของเดอะแมทเทอร์ (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2565: Online) ได้กล่าวไว้ว่า การแก้ไขปัญหารัฐส่วนใหญ่มักจะเน้นการป้องกันมากกว่าปราบปราม อันเนื่องมาจากความซับซ้อนของกระบวนการ ประกอบกับมีฉาชีพที่อาศัยอยู่นอกเขตควบคุมทางกฎหมายของรัฐใดรัฐหนึ่งตลอดจนเป็นเรื่องเหนือการควบคุมของรัฐในโลกอินเทอร์เน็ตหรือที่เรารู้จักว่า Dark Web

ซึ่งหากสืบค้นแนวทางการจัดการกับปัญหาของภาครัฐในประเทศไทยจะเห็นได้ว่าเราเน้นแนวทางการป้องกันมากกว่าการปราบปราม หรือเรียกได้ว่าเป็นการแก้ไขเมื่อปัญหาเกิดไปแล้ว โดยปฏิเสธไม่ได้ว่าการสร้างความตระหนักรู้เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสังคมปลอดภัยจากเหล่ามีฉาชีพและลดโอกาสการถูกหลอกลวง แต่อย่าลืมน่ามีฉาชีพที่พัฒนาการหลอกลวงให้ดูมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นสอดคล้องกับพลวัตดังกล่าว ดังนั้นการแก้ปัญหาก็เป็นรูปธรรมจึงมีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยผู้เขียนเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาสองแนวทางด้วยกัน

ประการแรก คือ แก้ไขจากภายในโดยการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยเรื่องมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแก่ประชาชนภายในรัฐให้เข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อบริษัทเอกชนผู้ถือครองข้อมูลของประชาชนและใช้ประโยชน์กับข้อมูลของประชาชนเพื่อจุดประสงค์ทางการให้บริการ โดยอาจเพิ่มบทลงโทษให้มีความรุนแรงและเพิ่มแรงจูงใจให้บริษัทว่าต้องปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ของผู้ให้บริการให้ได้มากที่สุดผ่านการ

กำหนดมาตรฐานในการรักษาข้อมูลให้อยู่หรือเทียบเท่ากับประเทศที่พัฒนาแล้ว อันเนื่องมาจากหนึ่งในข้อมูลที่ ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ได้รับ อาทิ ข้อมูลเบอร์โทรศัพท์มือถือ ข้อมูลที่อยู่หรือชื่อของเหยื่อ ถูกส่งต่อหรือขาย ทอดตลาดมาจากเครือข่ายผู้ให้บริการโทรคมนาคม อย่างในยุโรปมีกฎหมายควบคุมเรื่องดังกล่าวที่รู้จักกันในนาม ของ General Data Protection Regulations (GDPR) หากบริษัทที่รักษาข้อมูลดังกล่าวทำให้เกิดความเสียหาย หรือรั่วไหลจะต้องถูกปรับเป็นค่าเสียหายมูลค่าสูง ซึ่งส่งผลให้บริษัทต่าง ๆ มีแรงจูงใจในการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นการแก้ปัญหา ที่ต้นเหตุในอีกรูปแบบหนึ่งได้

ประการที่สอง คือ การลงทะเบียนหรือถามความสมัครใจแก่ผู้รับบริการในการเสนอขายสินค้า หรือ จำกัด สิทธิการโทรสอบถามข้อมูลทั้งผ่านอีเมล โทรศัพท์ หรือข้อความเพื่อเป็นการสร้างการรับรู้ (Acknowledgement) ต่อประชาชนว่าหากมีบริษัทใดที่โทรมาถามข้อมูลต่าง ๆ นอกเหนือที่เราได้ให้ความยินยอมจะสามารถสันนิษฐาน ได้เลยว่า อาจเป็นมิจฉาชีพ

ประการสุดท้าย คือ การร่วมมือกันระหว่างภายในภูมิภาค ถึงแม้ว่าในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะมีพิธีสาร อาเซียนว่าด้วยการต่อต้านภัยคุกคามทางไซเบอร์อยู่แล้ว แต่ปัญหาดังกล่าวก็ไม่มีทีท่าจะลดลง ดังนั้นประเทศในภูมิภาคเองจึงต้องสร้างความร่วมมือในประเด็นดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น มิใช่เพียงแต่มีกฎหมายระหว่างประเทศในการ บังคับใช้เพื่อจัดการกับภัยคุกคามเพียงเท่านั้น แต่ละประเทศต้องกำหนดกฎหมายภายในเพื่อกำกับดูแลอย่าง เข้มขันด้วย

บทสรุป

จากปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์กรณีศึกษาขบวนการคอลเซ็นเตอร์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ที่ได้เกิดขึ้นนั้น เมื่อได้นำมาพิจารณาแล้วจะพบว่าประเทศต่าง ๆ ในพบบเจอบัญญาทั้งสิ้น การเชื่อมต่อของความเป็นโลกาภิวัตน์และการเข้ามาของกระแสเสรีนิยมใหม่ที่ทำให้โลกเกิดความไร้พรมแดนและเชื่อมต่อกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งนี้ก็เป็นผลกระทบที่ทำให้บรรดาอาชญากรต่างปรับเปลี่ยนวิธีการหลอกลวงไปมาตามแต่ละประเทศและแม้ว่าแต่ละประเทศต่างคิดวิธีการแก้ไขปัญหามาเพื่อป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ได้เกิดขึ้น แต่วิธีการแก้ไขปัญหาก็มีอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญา ข้อตกลง หรือ ปฏิญญาที่ได้จัดทำขึ้นนี้ก็กลับไม่มีความเด่นชัดและสามารถแก้ไขปัญหาค่าที่ควรจะเป็น ซึ่งสาเหตุหลักมาจากการเกิดช่องว่างทางกฎหมาย การขาดการตระหนักรู้ และการแก้ปัญหาค่าที่ปลายเหตุ ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าที่ดีที่สุดในตอนนี้ คือ การแก้ไขปัญหาค่าที่มีรูปธรรม ควบคู่ไปกับการตระหนักรู้แก่ประชาชน กล่าวคือ เราจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา ขบวนการคอลเซ็นเตอร์ให้มากขึ้น รวมถึงการแก้ไขปัญหาค่าที่ต้นเหตุ โดยการทลายต้นตอของปัญหาให้หมดสิ้นไปและต้องมีการบังคับใช้บทลงโทษรุนแรงแก่ผู้กระทำความผิดอย่างเด็ดขาดเพื่อป้องกันการลอกเลียนแบบที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต รวมถึงเพื่อให้เกิดความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายอย่างมากที่สุดนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กฎบัตรสหประชาชาติ. (2488). มาตราที่ 2 : 4
- กิตติ ประเสริฐสุข, อนุสรณ์ ชัยอักษรเวช และจินตวัฒน์ ศิริรัตน์. (2562). ไทยกับความมั่นคงรูปแบบใหม่: การค้ามนุษย์ การย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ อาชญากรรมข้ามชาติ และความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://kpi-lib.com/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmvw&db=Main&skin=s&mmid=10306&bid=26506>
- จันทพร ศรีโพน. (2561). ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการป้องกันและต่อต้านอาชญากรรมไซเบอร์ และบทวิเคราะห์กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://lawforsean.krisdika.go.th/Content/View?Id=349&Type=1>
- ฐิติมา อินกล้า. (2558). วากรรมทางการสื่อสารเพื่อการหลอกลวงทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ผ่าน เครื่องอิเล็กทรอนิกส์. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/uruj/article/view/77066/61872>
- ไทยรัฐ. (2565). เบื้องหลังทลายเครือข่ายแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ลวงเหยื่อทำงานในชุมชน หลอกต้มคนไทย. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/scoop/theissue/2305853>
- ไทยรัฐ ออนไลน์. (2565). ฉาวอีก "พันตำรวจโท" ขายข้อมูลคนไทยให้แก๊งคอลเซ็นเตอร์ รายได้เดือนละ 6 แสน. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/2538420>

- ธนพิชฌน์ แก้วกา. (2565). รัฐบาลเดินหน้าแก้ไขปัญหาแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ประชาชนไม่ตกเป็นเหยื่อ. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220228201014363>
- ประภัสสร วัฒนา. (2560). *แนวความคิดมนุษยนิยมของมาสโลว์ (Maslow) และแนวความคิดอัตถิภาวนิยม ของฌอง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre) ที่ปรากฏผ่านนวนิยายเรื่อง “วันหนึ่งในชีวิตของอิวาน เดนิโซวิช”*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). Km-ir.arts. <https://km-ir.arts.tu.ac.th/files/original/a7aaa217f279a64ea33e4efab953a0c0a89e1da7.pdf>
- พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์, (2562). มาตราที่ 3 การนิยามความหมาย. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/069/T_0020.PDF
- ลัฐกา เนตรทัศน์. (2561). อาเซียนกับการจัดการปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://lawforasean.krisdika.go.th/File/files/cybersecurity_dec2.pdf
- รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. (2565). รู้ทันหลอกลวง ‘แก๊งคอลเซ็นเตอร์’ ปัญหาเรื้อรังที่ยังไม่สามารถจัดการ. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://thematter.co/thinkers/call-center-scammer/170308>
- วรารักษ์ เฉลิมพันธุ์ศักดิ์. (ม.ป.ป.). *แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์*. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, 6-7
- วิภา อุดมฉันท. (2546). *มารู้จักกับ”สื่อโลกาภิวัตน์”*. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566 จาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/epaper/jan_june2003/pdf_files/13.pdf
- ศิพิมพ์ ศรบัลลังก์. (2562). *คู่มือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น*. น. 51-52. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ศิรินทีพย์ เด่นดวง. (2562). *วัฒนธรรมไทยยุค 4.0: การใช้ภาษาของคนไทยในสังคมออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก https://publication.npru.ac.th/jspui/bitstream/123456789/784/1/ประชุมวิชาการครั้งที่%2011_96.pdf
- ศูนย์ประสานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ประเทศไทย. (2558). *ความเสี่ยงของข้อมูลที่เปิดเผยสู่สาธารณะ: ภัยคุกคามด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่อภาครัฐ*. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://apps.bangkok.go.th/info_gidsedbkk/bmainfo/data_DDS/document/cyber_threats.pdf
- สุภาพร พรมโส, ปราณี มณีรัตน์, และประสงค์ ประณีตพลกรัง. (2564, กรกฎาคม-ธันวาคม). *สถานภาพ ความพร้อมและดัชนีความพร้อมด้านความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์*. *วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี* นานา. 17(2): 19-20.

- สุนนทิพย์ จิตสว่าง, ปิยะพร ตันถ์กุล, และนัทธี จิตสว่าง. (2563). “อาชญากรรมข้ามชาติ: ภัยคุกคามประเทศไทยเกี่ยวกับแก๊งคอลเซ็นเตอร์”. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/digital/api/DownloadDigitalFile/download/16233
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง, นัทธี จิตสว่าง, และประพนธ์ อนุศิริ. (2556). การจัดการความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามแก๊งอาชญากรรมข้ามชาติที่ก่อเหตุคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินในเขตกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก http://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/digital/api/DownloadDigitalFile/download/62461
- สำนักบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). ทำความรู้จักมัลแวร์ (Malware) และวิธีการป้องกันง่าย ๆ ด้วยตัวคุณเอง. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://www.it.chula.ac.th/ทำ ความรู้จักกับมัลแวร์/>
- อดิพันธ์ พรหมพันธ์ใจ. (2556). ทูนิเซียแบบเสรีนิยมใหม่กับเศรษฐกิจและสังคมไทยก่อนวิกฤตเศรษฐกิจในช่วง ค.ศ. 1986-1996). สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.library.polsci.chula.ac.th/dl/acef2e56f45bcaa2e7ac35e3cbd8ce4b>
- อาริยา สุขโต. (2565). ภัยอาชญากรรมแก๊งคอลเซ็นเตอร์. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2565-jul7>
- อัญธิกา ณ พิบูลย์. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องความปลอดภัยไซเบอร์และหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nitipat/article/download/265549/180013/1040775>
- BBC News. (2565). ปากคำเหยื่อแก๊งค้ายาเสพติดที่ลอบไปทำ “คอลเซ็นเตอร์” ในกัมพูชา. สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c1v4vdvvgxlo>
- Export Genius, (2021). Thailand Trade Data. Retrieved 16 October 2022, From <https://www.exportgenius.in/export-import-trade-data/thailand-import.php>.
- Mahidol University. (2565). เป้าหมาย SDGs 17 ประการ. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://science.mahidol.ac.th/sdgs/sdgs-17/>.
- PPTV Online. (2565). ไทย-กัมพูชา เซ็น MOU ผนึกกำลัง ปราบแก๊งคอลเซ็นเตอร์. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2566, จาก <https://www.pptvhd36.com/news/การเมือง/176155>

บริบทการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ท้องถิ่นดิจิทัล:
เงื่อนไขความสำเร็จและบทเรียนของเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา

The Context of Local Administrative Organization Development Towards
Digital Local Governance : Key Success Conditions and
Lessons of Yala Municipality, Yala Province

นพพล อัครฮาต¹ พนมพัทธ์ สมิทานนท์¹ นราธิป ศรีราม¹และวันพีช มาหะมุ²
Noppon Akahat¹ Phanompatt Smitananda Narathip Sriram¹and Wanpeuch Mahamu²

¹สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

²นักดิจิทัลพัฒนาเมืองรุ่นใหม่, สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (สศท.)

²The Smart City Ambassadors, Digital Economy Promotion Agency (DEPA)

First author E-mail: noppon.aka@stou.ac.th

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of
Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: Month Day, Year; Revised: Month Day, Year; Accepted: Month Day, Year

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัล และ 2) วิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากบทเรียนของเทศบาลนครยะลา ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เลือกกรณีศึกษาจากเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน 18 คน และการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการสรุปความแบบอุปนัยของข้อมูลที่สอดคล้องกัน

ผลการศึกษาพบว่า 1) เทศบาลนครยะลา มีบริบทของการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองจากนโยบายของผู้บริหารที่ชัดเจน มีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน และมีแนวทางในการบริหารจัดการเมืองด้วยการบูรณาการงานบริการสาธารณะด้านต่างๆ เข้ากับระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญร่วมกับภาคส่วนอื่นเพื่อพัฒนาเมืองยะลาได้ตรงตามบริบทของเมืองซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากหลายๆ พื้นที่ 2) เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเทศบาลนครยะลา ประกอบด้วย (1) การมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์กรที่ชัดเจน (2) การปรับบุคลากรให้เป็นคนดิจิทัลและสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบ

ดิจิทัล (3) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล และ (4) เงื่อนไขด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ และ 3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากบทเรียนของเทศบาลนครยะลา ได้แก่ (1) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงพัฒนาการใช้งาน (2) ให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ขององค์กร (3) การสร้างและส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ดิจิทัลของบุคลากรภายในองค์กร (4) กำหนดทิศทางและเป้าหมายในการบริหารจัดการท้องถิ่นโดยได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบและการใช้ข้อมูลดิจิทัล และ 5) มุ่งเน้นการบริหารงานท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและทั่วถึง เป็นต้น

คำสำคัญ เทศบาลนครยะลา, ท้องถิ่นดิจิทัล, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study aims to 1) study the context of digital local governance development, 2) analyze key success conditions of applying digital technology to develop a local digital governance, and 3) guidelines for digital technology development of local administrative organizations from Yala municipality. Qualitative method was used. Yala Municipality was chosen as case studies. The data was collected by an in-depth interview with 18 purposive targets and documentary research. Content analysis was also used by inductive summation of the corresponding data. The findings reveal that 1) Yala municipality has context in driving digital technology into smart city development under the clear executive policy, knowledgeable and skilled personnels with practical potential, and guidelines for urban administration and management by integrating various public services with digital technology with emphasis on civil participation and other sectors to develop Yala city where is unique and different from many other city, 2) key success conditions of applying digital technology to develop Yala city are included of (1) having an obvious digital strategy and vision (2) digitalization and creating digital work culture (3) digital transformation and management and (4) conditions of using digital technology to completely transform the organization, 3) lessons from Yala municipality to formulate guidelines for digital technology development of local administrative organizations such as (1) applying existing technology to improve usability, (2) importance to develop a digital technology personnel of existing organization, (3) creating and promoting knowledge and understanding of digital applications among personnel within the organization, (4) setting a direction and goal for local management with emphasis on the design and use of digital information, and (5) focus on local administration by using a digital technology to bring benefits and happiness to the people equally and thoroughly, etc.

Keywords Yala Municipality, Digital Local Governance, Local Administrative Organization

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติมอบหมายให้กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) ร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม) จัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลของรัฐบาลให้เกิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยและหลากหลายมาเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินธุรกิจ การดำเนินชีวิตของประชาชน และการดำเนินงานของภาครัฐ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่แข่งขันได้ในเวทีโลกและความมั่นคงทางสังคมของประเทศ ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2559 เห็นชอบแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งมอบหมายให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนแผนดังกล่าว รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนารายยุทธศาสตร์และ/หรือวาระร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นแนวทางให้หน่วยงานราชการทุกกระทรวง กรม รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลของหน่วยงานและจัดทำคำของบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของหน่วยงานต่อไป

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะกรมที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์รัฐบาลดิจิทัลมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลของกรมฯ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลโดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเอกภาพ เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางของการจัดสรรทรัพยากรด้านบุคลากรและงบประมาณที่เหมาะสม ลดความซ้ำซ้อน มีประสิทธิภาพและมุ่งสู่ประโยชน์สูงสุดของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการองค์การและการจัดทำบริการสาธารณะของกรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานในกำกับดูแลของกรม ซึ่งต่อมาปรากฏในแผนยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560 – 2569 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 กำหนดให้มีการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย 4.0 สู่ประเทศที่พัฒนาแล้วจากฐานของท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่เป้าประสงค์และตัวชี้วัด ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล คือ มุ่งให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรดิจิทัลทุกภารกิจการบริหาร การจัดการบริการสาธารณะมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพรองรับการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ Smart Thailand (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2559)

สำหรับแนวคิดท้องถิ่นดิจิทัล (Digital local governance) หมายถึง การส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐและการทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัยและมีธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ในการ

เปิดเผยข้อมูลภาครัฐต่อสาธารณชน และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
ระบบราชการ, มปป., เว็บไซต์) ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ 2565 ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจ
ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดการประเมินรางวัลองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งผลการประกาศรางวัลจากการประเมินดังกล่าวพบว่า เทศบาลนครยะลา
อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ได้รับรางวัลชนะเลิศในประเภทโดดเด่น กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่
(เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ซึ่งได้นำเสนอโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นเรื่อง
SMART Governance ใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน ซึ่งเป็นผลงานนวัตกรรมดิจิทัลแพลตฟอร์มที่บูรณาการ
เทคโนโลยีร่วมกันระหว่างกาให้บริการอินเทอร์เน็ตพื้นฐาน Free Wifi กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารบนระบบ
Line Official Account: Line OA ด้วยการประยุกต์ใช้พีเจอาร์ Rich Manu บน Line OA และรวบรวมข้อมูลบน
แพลตฟอร์มต่างๆเพื่อบริหารจัดการข้อมูล (Data Analytics) เพื่อออกแบบการให้บริการประชาชนได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ ภายใต้โครงการ Yala Resilience City (ยะลา เมืองยืดหยุ่น ยั่งยืน) ด้วยระบบเชื่อมโยงข้อมูล
ระหว่างเมืองกับประชาชน อำนวยความสะดวกในด้านการบริหารจัดการภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance)
เพื่อใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน (นพพล อัครชาติ และคณะ, 2565)

จากเหตุผลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบริบทการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการ
พัฒนาเมืองยะลา พร้อมกับวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการ
พัฒนาเมือง และสรุปบทเรียนที่ได้สู่ข้อเสนอเชิงนโยบายจากกระบวนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นเชิงประจักษ์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การพัฒนา
ท้องถิ่นดิจิทัลที่สอดคล้องกับพื้นที่การพัฒนาอย่างเหมาะสมต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองของเทศบาลนครยะลา
2. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมือง
ของ เทศบาลนครยะลา
3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากบทเรียนของเทศบาล
นครยะลา

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

1. แนวคิดรัฐบาลดิจิทัล (Digital governance) หมายถึง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการ
บริหารงานภาครัฐและการบริการสาธารณะ โดยปรับปรุงการบริหารจัดการและบูรณาการข้อมูลภาครัฐ และการ

ทำงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างมั่นคงปลอดภัย และมีธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐต่อสาธารณชน และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, มปป., เว็บไซต์) ทั้งนี้ลักษณะรัฐบาลดิจิทัลสามารถแบ่งออกได้ 3 แบบดังนี้ (บริษัท ดิจิทัล (ประเทศไทย) จำกัด, มปป., เว็บไซต์)

1) การปรับวิธีการบูรณาการงานใหม่ (Reintegration) เป็นรูปแบบของการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาครัฐ เชื่อมต่อข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการสร้างศูนย์ข้อมูล และยังง่ายต่อการควบคุม และการจัดการของหน่วยงานราชการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) การให้ความสำคัญกับต้องการของประชาชน (Needs-based holism) เป็นรูปแบบการปรับปรุงองค์กรภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้บริการแก่สาธารณะ ซึ่งข้อดีของรูปแบบนี้คือเป็นการทำให้หน่วยงานภาครัฐเข้าใจความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะข้อมูลเหล่านี้อยู่ในศูนย์เก็บข้อมูลที่เดียวกัน

3) การใช้ดิจิทัลในการทำงาน (Digitalization) เป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการทำระบบบริหารสารสนเทศมาใช้ เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ รวมถึงประชาชนเองก็ใช้งานระบบนี้ได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต แทนการทำงานแบบเดิม

ทั้งนี้แนวคิดรัฐบาลดิจิทัลมีที่มาจากการประชุมคณะกรรมการเตรียมการด้านดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ครั้งที่ 1/2559 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559 ที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีและเป็นประธานในการประชุม โดยทางการมีมติเห็นชอบและเริ่มวางแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมไทย เข้าสู่ Digital Thailand ด้วยซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญของรัฐบาลดิจิทัลดังนี้ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน), 2562)

1. เสริมสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีภายในประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการเสริมสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยีภายในประเทศให้ทันสมัย และสามารถนำเครื่องมือเหล่านี้มาสร้างสรรค์นวัตกรรมการผลิตและการบริการของประเทศ

2. สร้างสังคมที่เท่าเทียม รับข้อมูลข่าวสารผ่านระบบดิจิทัล เมื่อเทคโนโลยี และนวัตกรรมของประเทศก้าวทันยุคสมัย จะช่วยสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียม ด้วยการรับทราบข้อมูลข่าวสาร และบริการอื่น ๆ ของรัฐ ผ่านการใช้สื่อดิจิทัล เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพสังคมของประชาชน

3. เพิ่มช่องทางการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัล เมื่อรัฐบาลส่งเสริมสังคมแบบดิจิทัล หรือส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ทำงานด้วยระบบดิจิทัล จะช่วยเพิ่มความพร้อมให้บุคลากรทุกกลุ่ม ทุกหน่วย มีความรู้ และมีทักษะที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินชีวิตด้วยระบบดิจิทัล และยังเป็นการเพิ่มช่องทางการประกอบอาชีพในยุคดิจิทัลอีกด้วย

4. เข้าถึงหน่วยงานรัฐได้ง่าย ผ่านการใช้ระบบดิจิทัล หากรัฐบาลได้พัฒนารูปแบบการทำงานแบบดิจิทัลในทุกภาคส่วนจนกลายเป็นรัฐบาลดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามาดูข้อมูล ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้อย่างโปร่งใสชัดเจน

และสุดท้าย รัฐบาลดิจิทัลถือเป็นสิ่งสำคัญต่อประเทศไทย เพราะเทคโนโลยีโลกออนไลน์ไม่ได้หยุดนิ่ง หากหน่วยงานราชการในประเทศไทยไม่ปรับตัวเข้าสู่สังคมดิจิทัลได้ทันท่วงที อาจทำให้ประเทศเสียโอกาสในเชิงเศรษฐกิจ และมีคุณภาพทางสังคมที่ล่าช้า ด้วยการดำเนินงานของภาครัฐที่มีขอบเขต เต็มไปด้วยข้อกำหนด ยากที่จะเข้าถึง แต่ในปัจจุบัน รัฐบาลดิจิทัลอยู่ในแนวโน้มที่ดีขึ้น เพราะเมื่อปี 2565 ประเทศไทยได้บังคับใช้พระราชบัญญัติการปฏิบัติราชการทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2565 นับว่าเป็นการผลักดันให้ทางหน่วยงานราชการ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปรับใช้การทำงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเต็มระบบ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยมีรัฐบาลดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์แบบ พร้อมทั้งจะเทียบเคียงนานาประเทศได้อย่างภาคภูมิใจ

2. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงองค์การสู่ดิจิทัล จากการค้นคว้าศึกษาแนวคิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการบริหารขององค์กรนั้นมีเงื่อนไขต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ (เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์, 2562: 51 – 53)

1. การมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์กรที่ชัดเจน (Strategy & Vision) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่มีการนำเทคโนโลยีแบบดิจิทัลมาเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารองค์การภาครัฐนั้นถือเป็นเรื่องใหญ่ ดังนั้น องค์กรจึงมีความจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ที่เป็นผลลัพธ์ในระยะยาวขององค์กรให้ชัดเจนและเป็นเป้าหมายสำคัญขององค์กร ดังนี้ (1) มีการกำหนดกลยุทธ์ด้านดิจิทัล (Digital strategy) โดยองค์กรจะต้องมีการระบุถึงวิสัยทัศน์หรือภาพของผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์กรต้องการในเชิงดิจิทัล และกำหนดกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ในการขับเคลื่อนไปสู่วิสัยทัศน์ให้มีความชัดเจนด้วย (2) มีจุดเน้นที่ดิจิทัล (Digital focus) ซึ่งจุดเน้นจะต้องให้ความสำคัญต่อลูกค้าหรือประชาชนผู้รับบริการ โดยจะต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่มาเป็นการให้บริการที่นำมุมมองผู้รับบริการเหล่านั้นมาเป็นโจทย์ และปรับยืดหยุ่นให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการที่เปลี่ยนแปลงไป และ (3) การลงทุน (Investment) เนื่องจากการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์การที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมีความจำเป็นที่องค์กรจะต้องมีการลงทุนสูงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในองค์กร

2. การปรับให้เป็นคนดิจิทัล (Digital worker) และสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล โดยการเปลี่ยนแปลงที่มีการนำเทคโนโลยีแบบดิจิทัลมาปรับใช้จะมีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงทั้งหมดขององค์กร ดังนั้น การที่องค์กรจะบรรลุผลสำเร็จในการบริหารการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญดังนี้ (1) ทักษะด้านดิจิทัล (Digital skill) การจะปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์กรแบบดิจิทัลได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีทักษะด้านดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นทั้งองค์กรเพื่อออกมาทำงานภายใต้ระบบงานใหม่ที่เป็นแบบดิจิทัล (2) ผู้นำขององค์กร (Leadership) เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้าไปเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ระบบงาน ระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนรูปแบบและวิธีการทำงานแบบใหม่ให้เกิดขึ้นจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้นำเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และ (3) วัฒนธรรมองค์กร (Culture) เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้าไปทำลายและกระบวนการคิดและออกแบบระบบและกระบวนการทำงานแบบใหม่แทนแบบเดิมที่องค์กรใช้อยู่ ดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแบบใหม่ที่เน้นวัฒนธรรมและการทำงานที่ส่ง

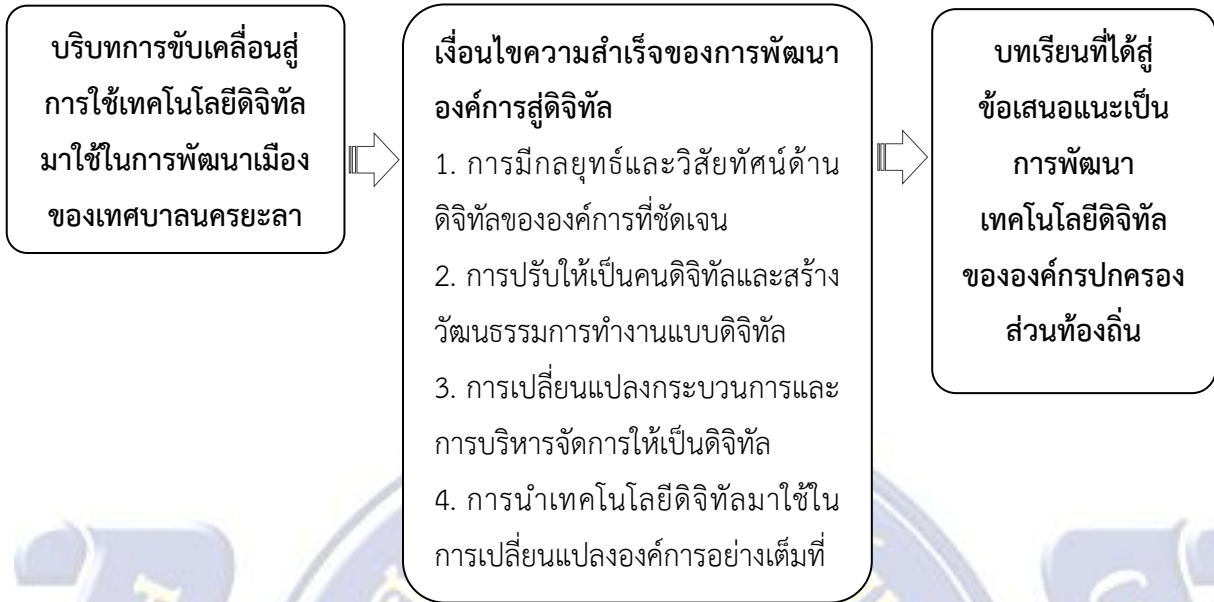
ต่องานกันบนกระบวนการแบบดิจิทัล จึงจำเป็นที่องค์กรจะต้องมีการสร้างวัฒนธรรมองค์การสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับรูปแบบการทำงานแบบดิจิทัลขององค์กร

3. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล (Process and Governance) โดยองค์การจะต้องมีความชัดเจนในการนำนวัตกรรมดิจิทัลมาขับเคลื่อนองค์การ การบริหารการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์การให้เห็นภาพที่ชัดเจน และการปรับรูปแบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการทำงานแบบดิจิทัล ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (1) นวัตกรรมดิจิทัล (Digital innovation) การที่องค์กรมีนโยบายที่ชัดเจนในการนำนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการขับเคลื่อนไปสู่องค์กรดิจิทัล จะยังเป็นปัจจัยเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้มากขึ้นในลักษณะของการทำงานแบบบูรณาการข้ามหน่วยงานกันมากขึ้น (2) การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change management) เนื่องจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้จะมีผลกระทบในวงกว้างและเน้นการเปลี่ยนแปลงแบบลงรากลึกหรือการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานแบบใหม่อย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ดังนั้น การมีแผนบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนขององค์กรจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้การเปลี่ยนแปลงขององค์กรมีแผนรองรับและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และ(3) การกำกับดูแลที่ดี (Governance) เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลจะเข้าไปเปลี่ยนรูปแบบการทำงานแบบเดิมที่เป็นแบบหน่วยงานใครหน่วยงานมันมาเป็นการบริหารจัดการแบบใหม่ที่บูรณาการการทำงานข้ามหน่วยงานด้วยการทำงานที่สอดประสานอย่างรวดเร็วบนกระบวนการทำงานที่เป็นดิจิทัล

4. การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ (Technology and Capabilities) โดยที่องค์กรจะต้องมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มที่ การออกแบบแพลตฟอร์มของการทำงานแบบดิจิทัล รวมถึงการพัฒนาต้นแบบของการให้บริการแบบใหม่ที่เป็นแบบดิจิทัลมาทำงานข้ามหน่วยงานแบบบูรณาการกันบนดิจิทัลโดยมีโจทย์เดียวกัน คือ คุณค่าสูงสุดต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (1) การขับเคลื่อนโดยใช้เทคโนโลยี (Disruptive Technologies Enables) โดยองค์การจะต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลต่าง ๆ มาใช้บูรณาการร่วมกัน เช่น เทคโนโลยี Cloud เทคโนโลยีการเชื่อมต่อสรรพสิ่งก็จะต้องมีเทคโนโลยีความปลอดภัยทางไซเบอร์เพื่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานแบบดิจิทัล เป็นต้น เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการ (2) การออกแบบแพลตฟอร์มและรูปแบบธุรกิจ (Platform Architectures and Business Models) ทั้งนี้ องค์การจะต้องเปลี่ยนกระบวนการทำงานแบบเดิมที่แต่ละหน่วยงานมักมีรูปแบบการทำงานของตนเองและมีการส่งต่องานระหว่างหน่วยงานเป็นทอดๆ มาเป็นการทำงานที่ทุกหน่วยงานมาใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เดียวกันไปพร้อมกัน และ (3) การออกแบบต้นแบบการให้บริการแบบดิจิทัล (Digital service mastery) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ แต่องค์กรจะต้องมาออกแบบต้นแบบหรือรูปแบบการทำงานแบบใหม่ การพัฒนารายละเอียด การแปลงไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนการบริหารจัดการกระบวนการบริหารแบบดิจิทัลให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. **แบบแผนการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ทำการเลือกกรณีศึกษาที่มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัยและมีบริบทการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

2. **กลุ่มประชากรเป้าหมายที่ศึกษา** ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ซึ่งพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาและได้รับผลกระทบจากโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นด้านเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เลือกศึกษาจำนวน 18 คน ดังนี้ (1) นายกเทศมนตรีหรือรองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน (2) ปลัดเทศบาล หรือรองปลัดปลัดเทศบาล รวมจำนวน 2 คน (3) พนักงานเทศบาล จำนวน 6 คน (4) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจในพื้นที่ จำนวน 4 คน และ (5) ตัวแทนชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่ รวมจำนวน 4 คน

3. **เครื่องมือวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 เป็นแบบสำรวจข้อมูลทุกมิติ ซึ่งเป็นแบบฟอร์มประกอบไปด้วยประเด็นข้อมูลทั่วไปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) เป็นการนำเอกสารหรือหลักฐานต่างๆ มาวิเคราะห์โดยมุ่งพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และชุดที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้มีส่วนร่วมที่เป็นตัวแทนตามที่ระบุไว้ในส่วนของประชากรเป้าหมาย เพื่อทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่สนใจตามความเป็นจริง

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิเคราะห์สรุปอุปมัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์ เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น

ผลการศึกษา

1. สรุปผลการศึกษาริบทของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปประเด็นการศึกษาริบทของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลาได้ดังนี้

เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศใต้ประมาณ 1,395 กิโลเมตร มีพื้นที่บริการประมาณ 19.4 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำสายบุรีและที่ราบระหว่างภูเขาภายในเขตเทศบาลได้มีการวางระบบผังเมืองอย่างดีซึ่งเทศบาลนครยะลาได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีการวางผังเมืองที่ดีและสวยงามแห่งหนึ่งของประเทศไทย ภายในเทศบาลมีถนนกว่า 400 สายตัดเชื่อมต่อกัน ในลักษณะเป็นใยแมงมุม มีวงเวียนซ้อนกัน 3 วงคล้ายกับกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ถนนทุกสายไปรวมกันที่วงเวียนหลักเมือง แบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ภายในเมืองเป็นบริเวณต่าง ๆ ชัดเจน เช่น สถานศึกษา สถานที่ราชการ ย่านธุรกิจการค้า บ้านพักอาศัย และสวนสาธารณะ เป็นต้น ทางด้านการปกครองแบ่งการปกครองออกเป็น 43 ชุมชนเมือง ครอบคลุมพื้นที่ตำบล สะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา มีประชากรในเขตเทศบาลประมาณ 61,000 คน ประชากรแฝงจำนวน 20,000 คน จำนวนครัวเรือน 25,983 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร 107,023 บาท (เทศบาลนครยะลา, 2565)

จากลักษณะทั่วไปของพื้นที่เขตเทศบาลนครยะลา ถือเป็นย่านการค้าสำคัญและเป็นชุมชนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา และเป็นศูนย์กลางการปกครองและการบริหารราชการของจังหวัดยะลา มีประชากรและประชากรแฝงอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แต่จากบริบทของสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อภาพรวมทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนที่เรื้อรังมายาวนาน ประกอบกับบริบทการทำงานของเทศบาลที่แบ่งการทำงานแบบแยกส่วนกันอย่างชัดเจน ทำให้ข้อมูลอยู่กระจัดกระจาย เกิดความซ้ำซ้อน เกิดข้อผิดพลาด เป็นอุปสรรคในการบูรณาการจัดการข้อมูล อีกทั้งการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐของประชาชนในเวลาที่ผ่านมา มีข้อจำกัดในหลายด้าน ประชาชนไม่สามารถติดต่อเทศบาลได้ในช่วงเวลายามวิกาลหรือในช่วงวันหยุดราชการ ทำให้เกิดความล่าช้า ประชาชนไม่ได้รับบริการสาธารณะตามความต้องการได้อย่างทันท่วงที เกิดช่องว่างการเข้าถึงบริการและข้อมูล เทศบาลนครยะลาจึงได้นำนวัตกรรมดิจิทัลแพลตฟอร์มที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างการใช้บริการอินเทอร์เน็ตพื้นฐาน Free Wifi กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารบนระบบ Line Official Account: Line OA ด้วยการประยุกต์ใช้พีเจอาร์ Rich Manu บน Line OA และรวบรวมข้อมูลบนแพลตฟอร์มต่างๆ เพื่อบริหารจัดการข้อมูล (Data Analytics) เพื่อออกแบบการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้โครงการ Yala Resilience City (ยะลา เมืองยืดหยุ่น ยั่งยืน) ด้วยระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างเมืองกับประชาชน อำนวยความสะดวกในด้านการบริหารจัดการภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) เพื่อใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน

2. สรุปผลวิเคราะห์เงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปประเด็นเงื่อนไขความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลาได้ดังนี้

1. **เงื่อนไขด้านการมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์กรที่ชัดเจน** จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายของการพัฒนาเมืองด้านดิจิทัลที่ชัดเจน และมีแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านดิจิทัลที่จะใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลของตนเองที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ซึ่งเทศบาลนครยะลา กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “นครยะลา เมืองแห่งพหุวัฒนธรรม สร้างสรรค์นวัตกรรม สู่คุณภาพชีวิตที่ดี” ภายใต้การบริหารของนายกเทศมนตรีนครยะลาที่มีการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประชาชน ด้วยการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มที่บูรณาการเทคโนโลยีร่วมกันระหว่างการให้บริการอินเทอร์เน็ตพื้นฐาน Free Wifi กับเทคโนโลยีด้านการสื่อสารบนระบบ Line official Account และแพลตฟอร์มอื่น สำหรับการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเมืองในด้านต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการสาธารณะ ช่วยลดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วตรงตามกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกแบบการบริหารจัดการเมือง เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาเมืองจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากความชัดเจนของวิสัยทัศน์และนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะเห็นว่านโยบายของผู้บริหารที่มีความชัดเจนจะได้รับการสนับสนุนจากข้าราชการผู้ปฏิบัติงานในการวางแผน ออกแบบ และทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจเป้าหมายตรงตามวิสัยทัศน์ของผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบกับตัวผู้บริหารเองก็มีแนวนโยบายที่ชัดเจนในด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาเมืองของตนให้เป็นเมืองอัจฉริยะ จึงก่อให้เกิดการบูรณาการการดำเนินงานผ่านโครงการต่าง ๆ ด้านการจัดบริการสาธารณะตามภารกิจต่างๆ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนตามแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนทำให้เกิดการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของผู้บริหารท้องถิ่น

2. **เงื่อนไขด้านการปรับให้เป็นคนดิจิทัลและสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล** จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า เทศบาลนครยะลา มีความพร้อมของบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและมีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรแบบดิจิทัลขึ้น โดยเทศบาลนครยะลา ได้มีการพัฒนาระบบการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้แต่ละคนสามารถขับเคลื่อนการทำงานด้วยข้อมูล (data-driven) มีระบบความปลอดภัยทางข้อมูล (data security) และการรักษาความเป็นส่วนตัว (data privacy) ควบคู่กัน ตลอดจนเชื่อมโยงข้อมูลของทุกช่องทาง นำข้อมูลที่มีความสำคัญมาประมวลผลเป็นหน้าจอ Dashboard สำหรับให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจทั้งใน

ระยะสั้น ระยะยาว หรือในยามวิกฤตินำไปสู่การทำงานนโยบายเชิงการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

3. เงื่อนไขด้านการเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า เทศบาลนครยะลามีการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการองค์การให้เป็นดิจิทัลผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและได้รับการสนับสนุนจากภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ซึ่งแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อาศัยการมีส่วนร่วมและการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชนในพื้นที่ในลักษณะที่เป็นเครือข่ายการทำงาน เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น ร่วมกันเสนอความคิดเห็น ความต้องการ และการออกแบบแพลตฟอร์มให้เหมาะสมกับการใช้งานได้อย่างทั่วถึงของประชาชน โดยเทศบาลนครยะลามุ่งเน้นการพัฒนา Smart Governance ที่ออกแบบสำหรับพัฒนาระบบบริการภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ โดยมุ่งเน้นความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมบริการ โดยพัฒนาแพลตฟอร์มการให้บริการประชาชนหลายช่องทาง เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงข้อมูลและบริการของประชาชนให้ได้มากที่สุด ได้แก่ Website , Facebook , Line Official Account และ Mobile Application ตลอดจนระบบตลาดยะลา (Yala Market) ซึ่งเป็นระบบ E-commerce ที่ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงสินค้าและบริการออนไลน์ในช่วงสถานการณ์โควิด19

4. เงื่อนไขด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในประเด็นนี้พบว่า เทศบาลนครยะลาได้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ ซึ่งเทศบาลนครยะลา ได้พัฒนาระบบ SMART Governance เพื่อใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อประกอบการตัดสินใจและเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถด้านใช้ดิจิทัล สำหรับการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเมืองในด้านต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการสาธารณะ ช่วยลดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึง รวดเร็วตรงตามกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกแบบการบริหารจัดการเมือง เกิดความรู้สึกรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาเมืองจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน เทศบาลนครยะลาจึงได้พัฒนาต่อยอดระบบการบริหารจัดการฐานข้อมูล ที่สามารถดึงข้อมูลการให้บริการจากพีเจอาร์ Rich Manu ซึ่งการให้บริการจากพีเจอาร์ Rich Manu ของระบบ Line OA อาทิ บริการข้อมูลแก่ประชาชน (Citizen Dashboard) เป็นการเปิดเผยข้อมูล (Open Data) ด้านการบริหาร การดำเนินงานต่างๆ ของเทศบาลนครยะลาออกสู่สาธารณะ และสามารถเข้าถึงบริการได้ทุกที่และทุกเวลา ระบบชำระค่าน้ำออนไลน์ ซึ่งเป็นการลดการเดินทางและประหยัดเวลา ตลอดจนลดความหนาแน่นของประชาชนที่มาติดต่อที่สำนักงานให้มีความเป็นดิจิทัลมากขึ้น และการบริการอื่นของทางเทศบาล เช่น การบริการรถเก็บขยะที่มีการติดตั้ง GPS และกล้องหน้ารถทุกคัน เพื่อให้

ประชาชนสามารถตรวจสอบเส้นทางและระยะเวลาการบริการของรถขยะ แพลตฟอร์มด้านการศึกษา School Bright ที่สามารถเปลี่ยนโรงเรียนเป็นโรงเรียนดิจิทัล เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยข้อมูลดังกล่าวจะถูกเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการต่อยอดไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาจุดการให้บริการวัคซีน จุดบริการตรวจคัดกรองโควิด การพัฒนาแก้ไขและยุติปัญหาข้อร้องเรียนได้อย่างทันท่วงที การแจ้งข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สามารถจำกัดความสำคัญของข้อมูลไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุด เช่น การแจ้งเตือนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย การส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้ประกอบการร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการตลาดยะลา (Yala Market) ผ่านงาน Money Expo ที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และพัฒนาความรู้ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

5. ผลการสรุปบทเรียนที่ได้จากรับจากเทศบาลนครยะลา เพื่อนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปประเด็นบทเรียนที่ได้จากการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงการ SMART Governance ใช้ดิจิทัลเชื่อมรัฐใกล้ชิดประชาชน ที่เริ่มดำเนินการนำมาพัฒนาเป็นดิจิทัลแพลตฟอร์มของเมืองที่บูรณาการข้อมูลและบริการที่กระจัดกระจายหลายช่องทางไว้ในจุดเดียวกัน ซึ่งสามารถสรุปเป็นบทเรียนที่ได้ในเชิงของการพัฒนาทางเทคโนโลยีดิจิทัลได้ว่า การทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับตัวเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ยุคการวิเคราะห์และใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อประกอบการตัดสินใจและเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นข้อมูลสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้มาซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจากประชาชน และใช้ในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการเมืองในด้านต่างๆ เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการสาธารณะ ช่วยลดต้นทุน ประหยัดทรัพยากร และสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงรวดเร็วตรงตามกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการออกแบบการบริหารจัดการเมือง เกิดความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของและร่วมพัฒนาเมืองจนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนนั้นสามารถนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเหมาะสมดังนี้

1) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงพัฒนาการใช้งาน ซึ่งหัวใจของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะในกรณีนี้คือการไม่พึ่งพาเทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีนั้นได้โดยไม่มีข้อจำกัด (Universal) และไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณสูงในการลงทุนครั้งใหญ่ครั้งเดียว เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีงบประมาณจำกัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้ตามศักยภาพของเทคโนโลยีที่ตนเองมีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2) ให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ มีการส่งเสริม สนับสนุน สร้างแรงจูงใจ ให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน เพื่อให้พนักงานเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถ แก้ปัญหา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนางค์กรนำไปสู่ปัจจัยความสำเร็จ

3) การสร้างและส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจของบุคลากรภายในองค์กร เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ข้อมูลให้พร้อมใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อ ประโยชน์สุขของประชาชน และการกำกับดูแลองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล อันจะนำไปสู่การพัฒนางานและ พัฒนาการ ให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

4) กำหนดทิศทางและเป้าหมายในการบริหารจัดการท้องถิ่นโดยได้ให้ความสำคัญกับการ ออกแบบและการใช้ข้อมูล เพื่อประโยชน์ในทิศทางเดียวกันในทุกๆ โครงการ และเมื่อข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันที่ มากเพียงพอ มีเงื่อนไขที่ชัดเจน และมีเครื่องมือที่เป็นอัตโนมัติในการจัดการข้อมูลเข้าสู่องค์กรที่ใช้ข้อมูลในลักษณะ Big Data ได้อย่างสมบูรณ์แบบ

5) มุ่งเน้นการบริหารงานที่มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ได้จะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนนโยบายการนำเทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลนครยะลาที่ใช้ เป็นกรณีศึกษามีบริบทของการขับเคลื่อนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองด้วย กระบวนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีให้ที่มีเสถียรภาพในการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพจากการมี นโยบายของผู้บริหารที่ชัดเจน มีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน มีผู้บริหาร ท้องถิ่นที่มีความรอบรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความตั้งใจในการบริหารจัดการเมืองด้วยดิจิทัลกับการบูรณา การด้านการบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทเมืองสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ตามที่ Pelton & Singh (2019) ได้เสนอไว้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพียงอย่างเดียวไม่อาจทำให้เมือง กลายเป็นเมืองอัจฉริยะได้จำเป็นต้องอาศัยการวางแผน การออกแบบ และการพัฒนากลไกทางการบริหารของ เมืองควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เมืองสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตและมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีได้ สำหรับเงื่อนไขการ ความสำเร็จของการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเมืองยะลา มีเงื่อนไขที่สอดคล้องกับผล การศึกษาแนวคิดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการบริหารขององค์การภาครัฐของเทศกัณฑ์ บุณยรัตพันธุ์ (2562: 51 – 53) ที่พบเงื่อนไขต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาองค์การดิจิทัลของหน่วยงาน ภาครัฐ ดังนี้ 1) การมีกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลขององค์การที่ชัดเจน 2) การปรับให้เป็นคนดิจิทัลและสร้าง วัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล 3) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการและการบริหารจัดการให้เป็นดิจิทัล และ 4) เงื่อนไขด้านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงองค์การอย่างเต็มที่ และในส่วนของประเด็นบทเรียนที่

ได้จากรับจากเทศบาลนครยะลา เพื่อนำไปใช้กำหนดกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับพื้นที่การพัฒนาอย่างเหมาะสมนั้นจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองที่มุ่งสู่การยกระดับการบริหารจัดการเมืองด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการใช้ฐานข้อมูลการตัดสินใจในการพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่และประชาชน การอาศัยภาคีเครือข่ายภาคประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ในการออกแบบและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกัน มีพื้นฐานทางด้านทรัพยากรโดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการที่เพียงพอ พร้อมกับการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในการบูรณาการแผนงาน โครงการ กิจกรรมเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นไปสู่การยกระดับการพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะที่ดี ซึ่งบทเรียนที่ได้สอดคล้องกับลักษณะการพัฒนาสู่รัฐบาลดิจิทัล สามารถแบ่งออกได้ 3 แบบดังนี้ 1) การปรับวิธีการบูรณาการงานใหม่ (Reintegration) 2) การให้ความสำคัญกับต้องการของประชาชน (Needs-based holism) และ 3) การใช้ดิจิทัลในการทำงาน (Digitalization) (บริษัท ดิทีโต้ (ประเทศไทย) จำกัด, มปป., เว็บไซต์) และสอดคล้องกับคุณลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ดีของ Pelton & Singh (2019:6) ที่เสนอการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (1) ต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนและภาคธุรกิจ (2) ต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจแบบหมุนเวียน (3) ต้องก่อให้เกิดงานและการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น (4) ต้องเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน (5) ต้องปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากรต่างๆ (6) ต้องมีเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ที่ดี และ (7) ต้องปลอดภัยมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาล โดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในฐานะกรมที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนดแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในส่วนกลางที่ชัดเจน พร้อมสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เป็นเครื่องมือต่างๆ ที่จำเป็น สำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเป้าหมายเพื่อยกระดับการพัฒนาเป็นเมืองอัจฉริยะในด้านต่างๆ ตามบริบทของการพัฒนาท้องถิ่นแต่ละแห่ง รวมทั้งวางระบบรองรับการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่อาจจะเกิดขึ้นด้วย

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ควรมีการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะที่ชัดเจน เปรียบเทียบผลที่ได้รับทั้งก่อนและหลังจากการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะโดยมีเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นที่ชัดเจนและนำไปสู่การปรับปรุงระเบียบกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ เพื่อรองรับการพัฒนาไปสู่เป้าหมายการเป็นเมืองอัจฉริยะด้านต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันด้วย

เอกสารอ้างอิง

กฤตวรรณ โล้วชรินทร์. (2564). *รัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดเพื่อการจัดการปกครองสาธารณะในศตวรรษ*

ที่ 21. ขอนแก่น. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2559). *ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569*.

กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). *แผนปฏิบัติราชการ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570*. กรุงเทพฯ :

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

ดิทโต้ บมจ. (ประเทศไทย). (มปป.). “รัฐบาลดิจิทัลคืออะไร สำคัญกับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไรบ้าง?” สืบค้น

จาก <https://www.dittothailand.com/dittonews/gov-what-is-digital-government/>

เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2562). หน่วยที่ 14 เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลง, *ประมวล*

สาระชุดวิชา 33727 การพัฒนาระบบราชการและการบริหารการเปลี่ยนแปลง. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

เทศบาลนครยะลา. (2565). *ข้อมูลทั่วไป, แผนพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2561 – 2565*. สืบค้นจาก

<https://yalacity.go.th/>

นพพล อัครชาติ และคณะ. (2565). *เทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา, ในต้นแบบแห่ง*

- ความสำเร็จรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ 2565.
กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (น. 26 – 39)
- สถาบันดำรงเดชาณุภาพ. (2563). *การพัฒนาเทคโนโลยีในการใช้บริหารงานปกครองและบริการประชาชนของ
กระทรวงมหาดไทย*, สืบค้นจาก [http:// www.stabundamrong.go.th](http://www.stabundamrong.go.th)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (มปป.). *แนวทางปฏิบัติที่ดีของประเทศสิงคโปร์สู่การเป็น
รัฐบาลดิจิทัล*, สืบค้นจาก <https://www.opdc.go.th/content/NzM0NA>
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2562). *ประวัติความเป็นมา*. เข้าถึงจาก
<https://www.dga.or.th>
- สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. (2562). *คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาเมืองอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ :
สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย.
- อรทัย ก๊กผล และคนอื่นๆ. (2563). *รายงานสถานการณ์การกระจายอำนาจ: บทสำรวจการพัฒนาเมือง
อัจฉริยะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า
- Angelidou, M. (2015). Smart Cities: A Conjuncture of four forces. *Cities*, 47 (2015), 95-106.
- Institute for Management Development. (2019). *IMD Smart City Index 2019*. Retrieved from
<https://www.imd.org/research-knowledge/reports/imd-smart-city-index-2019/>
- Pelton, J. N. & Singh, I. B. (2019). *Smart Cities of Today and Tomorrow: Better Technology,
Infrastructure and Security*. Cham, Switzerland: Springer.

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะ
พึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

Innovation in using of information technology to promote rehabilitation
of dependent patients of Pa Sak Subdistrict Municipality, Mueang
Lamphun District, Lamphun Province.

จิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์¹ วิศท์ เศรษฐกร² ณัฐพงษ์ คันธรส³และอัมฤตา สารวิวงศ์⁴
Jirawat Metasuttirat¹ Wit Sattakorn² Nattapong Kantaros³ and Amarita Santivong⁴

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

¹ Asst.Prof.Dr. School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

² Asst.Prof. Dr, Department of Public administration, Faculty of Humanities and Social Sciences
Lampang Rajabhat University

³ Asst.Prof. Department of Politics and Government, Faculty of Humanities and Social Sciences
Lampang Rajabhat University

⁴ Asst.Prof. Department of Politics and Government, Faculty of Humanities and Social Sciences
Lampang Rajabhat University

E-mail: charanchai@hotmail.com¹

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ที่ผ่านมามีการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายพื้นที่
นั้นมีข้อจำกัด การใช้เทคโนโลยีผ่านระบบโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชันควบคู่กับระบบการทำงานแบบปกติสามารถ
ช่วยเพิ่มฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยและช่วยวางแผนการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการศึกษาครั้งนี้มี
วัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก
(2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ
ทำการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และตัวแทนภาค
ประชาสังคม รวม 36 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ วิเคราะห์และสรุปผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์สรุปอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) นวัตกรรมทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลจากรูปแบบเดิมที่ไม่เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ป่วยเป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งเพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็วแบบ real time ทำให้ช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ (2) ปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม ได้แก่ 1) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ศักยภาพของบุคลากร และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่ 3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ 4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่

คำสำคัญ: นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ;ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ;ปัจจัยความสำเร็จของนวัตกรรม; เทศบาลตำบลป่าสัก

Abstract

In the past, the promotion of rehabilitation of dependent patients by local government organizations in many areas was limited. Using technology through web applications and normal systems of Pa Sak Subdistrict Municipality can help patients recover and facilitate effective planning. This research aimed (1) to analyze the project success of Pa Sak Sub-district Municipality, and (2) to analyze success factors of Pa Sak Sub-district Municipality. The qualitative research methods included gathering the data from documents and in-depth interviews with 36 interviewees, including local administrators, local staff, and representatives of the civil sector. The interview form was used for in-depth interviews and group discussions on the success factors. Analytical tools included content analysis and inductive analysis. The results revealed that (1) the innovation project success has led to a change in the care model from the old model that did not look at the patient's living situation to using a program to monitor, evaluate results, and plan treatment quickly in real time, making it possible to help patients quickly. (2) Success factors in the innovation project were 1) Mayor's policy promoting digital technology 2) Personnel potential and effective communication with local teams 3) Having adequate administrative resources 4) Flexible collaborative design and 5) Participation of citizens, networks and various sectors in the area.

Keywords: Innovation in using of information technology, Dependent patients, Success factors of Innovation, Pa Sak Subdistrict Municipality

บทนำ

แนวคิดการบริหารปกครองหรือแนวคิดธรรมาภิบาล (Governance) ได้ส่งผลต่อการบริหารภาครัฐทั้งในระดับสากล ระดับประเทศและในระดับท้องถิ่นรวมถึงอยู่ในพาราไดม์ของการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์มาโดยตลอดนับตั้งแต่ปี 1990 การบริหารการปกครองเป็นแนวคิดที่การจัดบริการสาธารณะ (Public Service) ไม่จำเป็นที่จะต้องผูกติดอยู่กับภาครัฐราชการ (Government) แต่สามารถทำการจัดบริการสาธารณะโดยผ่านเครื่องมือทางสังคมต่างๆโดยผ่านทางโครงสร้างสถาบันและเครือข่ายต่างๆที่หลากหลายที่มีอยู่ในสังคมได้ (Henry, 2013) สำหรับในประเทศไทยแนวคิดการบริหารการปกครองได้ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ภายใต้ชื่อรางวัลธรรมาภิบาลหรือรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี (Good Governance) ซึ่งเป็นรางวัลอันทรงคุณค่าที่มอบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดี จากสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจเป็นประจำทุกปีนับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ของตนเองตามหลักธรรมาภิบาล ตลอดจนสามารถคิดค้นโครงการนวัตกรรม (Project Innovation) ที่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในปีงบประมาณ 2565 ได้แบ่งรางวัลออกเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ รางวัลประเภทดีเด่น รางวัลประเภทดีเด่น และรางวัลประเภททั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2565) ซึ่งเทศบาลตำบลป่าสัก เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลดีเด่นในอันดับที่ 2 ในกลุ่มเทศบาลตำบลจากทั่วประเทศ ซึ่งเทศบาลตำบลป่าสักมีนวัตกรรมด้านสาธารณสุขในการดูแลพลเมืองที่โดดเด่นจากการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างน่าสนใจผ่านโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง

ในช่วงปี 2563-2565 ที่ผ่านมาเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้ประสบปัญหาหลักที่สำคัญเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงมาโดยตลอดจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตลอดจนจะต้องมีการติดตาม การประเมินผลการดูแล การวางแผนการรักษาและฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ซึ่งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ผ่านมา มีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการป้องกันโรคโดยใช้มาตรการ D-M-H-T-T⁷⁰ จึงมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งเทคนิคดังกล่าวสามารถลดระยะเวลา ในการพูดคุย การสัมผัส และลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เทศบาลตำบลป่าสักได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในวิถีชีวิตแบบ New Normal และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยในปีงบประมาณ 2565 ทางกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลตำบลป่าสัก จึงได้ออกแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ขึ้นเพื่อให้อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น ผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงและเจ้าหน้าที่ นำไปช่วยเสริม

⁷⁰มาตรการ DMHTT คือแนวทางปฏิบัติที่กระทรวงสาธารณสุขแนะนำให้ใช้ในการชะลอการระบาดของ โควิด-19 DMHTT ย่อมาจาก Distancing (อยู่ห่างไว้) Mask wearing (ใส่หน้ากาก) Hand washing (หมั่นล้างมือ) Testing (ตรวจให้ไว) ThaiChana (ใช้ไทยชนะ และหมอชนะ)

ในการปฏิบัติงาน ติดตาม ดูแล ผู้ป่วยให้ดียิ่งขึ้น ภายใต้โครงการนวัตกรรม “การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ดูแล (อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น) ผ่านระบบโปรแกรมเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ควบคู่กับระบบการทำงานแบบปกติ รวมถึงเพื่อการส่งต่อการรักษาพยาบาลและสามารถวางแผนการดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จและปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมอันเป็นแบบอย่างแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ซึ่งผลการศึกษาก่อให้เกิดองค์ความรู้ทางวิชาการที่สำคัญและมีส่วนช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นไทยให้มีมาตรฐานในการบริการสาธารณะต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาวิจัย คือ คณะผู้บริหาร พนักงานท้องถิ่น ประชาชนและเครือข่ายของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม คือ ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นจำนวน 8 คน พนักงานท้องถิ่นจำนวน 12 คน ประชาชนและเครือข่ายของโครงการนวัตกรรมจำนวน 16 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 36 คน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถมีความเข้าใจในโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักเป็นอย่างดี สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสำรวจและแบบบันทึก แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสำรวจและแบบบันทึกจะใช้เพื่อการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับผลสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับแบบสัมภาษณ์ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์และอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการ และปัจจัยแห่งความสำเร็จของนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยใช้แบบสำรวจและบันทึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลการบริหารและการดำเนินงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยจาก 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่น และกลุ่มประชาชนและเครือข่ายในส่วนของกาวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มด้วยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (typology and taxonomy) การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการตีความ (interpretation) จากนั้นนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (inductive) โดยการเขียนพรรณนาตอบตามวัตถุประสงค์

ของการศึกษาต่อไป

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้นำเอาหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาการบริหารราชการไทย มีหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและความคุ้มค่า ทั้งนี้การนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ก็เพื่อเป็นกลไกหลักให้การบริหารราชการบรรลุเป้าหมาย 7 ประการ คือ 1) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน 2) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ 3) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ 4) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น 5) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ 6) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ และ 7) การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้งานเขียนของเดวิด ออร์บอร์น และ เท็ด แกลบเลอร์ เรื่อง Reinventing Government ได้นำเสนอการปรับโฉมการทำงานระบบภาครัฐ จำนวน 10 ประการ (Osborne and Gaebler, 1992) ได้แก่ 1) การให้ระบบราชการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงมากกว่าให้ระบบราชการลงมือทำงานเอง 2) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นระบบราชการที่มอบอำนาจให้กับประชาชนไปดำเนินการเองมากกว่าที่จะเป็นกลไกที่คอยให้บริการแต่อย่างเดียว 3) ต้องการให้ระบบราชการมีลักษณะของการแข่งขันการให้บริการสาธารณะ 4) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยภารกิจมากกว่าขับเคลื่อนด้วยกฎระเบียบ 5) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ให้ความสำคัญต่อผลของการปฏิบัติงานมากกว่าสนใจถึงปัจจัยนำเข้าทางการบริหารงานและขั้นตอนการทำงานทั้งหลาย 6) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มุ่งสนองต่อการเรียกร้องของลูกค้ามากกว่าที่จะสนองต่อความต้องการของตัวระบบราชการและข้าราชการเอง 7) ต้องการให้ระบบราชการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นแบบรัฐวิสาหกิจมุ่งการแสวงหารายได้มากกว่าการใช้ง่าย 8) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการเผื่อระวังล่วงหน้า คือ ให้มีการเตรียมป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดในอนาคตมากกว่าที่จะคอยให้ปัญหาเกิดขึ้นแล้วค่อยตามแก้ 9) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการกระจายอำนาจจากข้างบนลงไปสู่ข้างล่างตามลำดับชั้น โดยเน้นให้ข้าราชการระดับปฏิบัติงานหลักมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงานเป็นทีม และ 10) ต้องการให้ระบบราชการเป็นระบบที่ปรับเปลี่ยนไปตามกลไกของตลาด ดังนั้นจะพบว่าหลักการบริหารราชการไทย 7 เป้าหมาย และการปรับโฉมการทำงานระบบภาครัฐ 10 ประการมีความสอดคล้องกัน (ปกรณ ศิริประกอบ, 2562) ซึ่งทำให้นำไปสู่ทิศทางการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐทั้งในส่วนของการบริหารราชการส่วนกลางและราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเด่นชัด

แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)

เป็นแนวทางการจัดการภาครัฐสมัยใหม่และวิธีการบริหารจัดการหน่วยงานของรัฐสมัยใหม่ โดยการนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้เพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของ ภาครัฐ ยกกระตือรือร้นให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากภาครัฐที่ดีขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภา ผู้แทนราษฎร, 2558) ทั้งนี้ สาระสำคัญของการประยุกต์ใช้รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ คือ การเพิ่มมูลค่าให้กับประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผ่านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงบริการสาธารณะ ผ่านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อเพิ่มการเข้าถึงและการให้บริการของรัฐเพื่อประโยชน์ของประชาชน จุดเน้นที่สำคัญคือการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือผ่านการใช้อินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเครื่องมือในการบรรลุผล สำเร็จในการบริหารปกครองที่ดีขึ้น (OECD,2003) นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในทุก แง่มุมของการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ (Grima-Izquierdo, 2010) จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ของการส่งมอบบริการให้แก่พลเมือง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่น

นักวิจัยและนักวิชาการได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ ผลงานวิจัย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ปภาวดี มนต์รีวัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563) ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของ โครงการนวัตกรรมท้องถิ่นของเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่าปัจจัยความสำเร็จมี 4 ปัจจัยประกอบด้วย 1) ความร่วมมือของทุกภาคส่วน 2)ความสอดคล้องกับบริบท 3)การยอมรับของชุมชน และ 4)การบริหารงานอย่าง เป็นระบบ สำหรับ เฉลิมพงษ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563). ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการ นวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนอง มะเขือ และ3) ภาคประชาชนและเครือข่าย มีส่วนทำให้การดำเนินโครงการนวัตกรรมของท้องถิ่นประสบ ความสำเร็จ นอกจากนั้นณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566) และคณะ ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีของเทศบาลตำบลทับมาในการบริหารจัดการท้องถิ่นและการดำเนิน โครงการนวัตกรรมท้องถิ่นพบว่า ในการดำเนินโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นในบริบทของเทศบาลตำบลทับมานั้นมี ปัจจัยที่ประกอบไปด้วย (1) การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง และการทำงานเป็นทีม ผู้นำและผู้บริหารของเทศบาล ตำบลทับมา มีความเข้มแข็งในการทำงาน (2) การมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนใน พื้นที่ (3) บริบทของชุมชน ฐานทรัพยากรท้องถิ่น และพื้นที่ในการพัฒนาความสำเร็จของโครงการนวัตกรรม (4) การมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาด้านระบบฐานข้อมูล และ (5) ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่ง เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม และยังมีผลงานเขียนของสุปัญญา สุนทรนนท์ (2565) ที่ได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีโดยศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง โดย ส่วนของปัจจัยด้านนวัตกรรมพบว่ามีปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร เทศบาลที่ปฏิบัติให้ เห็นเป็นตัวอย่าง 2) ผลสัมฤทธิ์ที่เห็นชัดเจนจากการเข้าร่วมโครงการ นวัตกรรมของประชาชน 3) ประสิทธิภาพใน การให้บริการประชาชนของผู้ปฏิบัติงาน และ 4) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

นอกจากนี้ ยังมีงานเขียนของปณิทัต นอขุนทด (2556) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอลำสนธิ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยที่สำคัญคือ ด้านการวางแผนที่มีผลต่อระบบการบริหารจัดการ ได้แก่ การจัดทำแผนปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ การประชาสัมพันธ์ถึงภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนอย่างชัดเจน และการศึกษาของมูทิตา วรกาลยากุล (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ปัจจัยด้านโครงสร้าง ปัจจัยด้านระบบงาน ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านค่านิยม ปัจจัยด้านทักษะ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

1. ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก ผลการศึกษาพบว่าโครงการนวัตกรรมมีกระบวนการดำเนินงาน และมีผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่สำคัญ ดังนี้

1.1 ลักษณะการดำเนินงานเชิงกระบวนการของนวัตกรรม

- 1) ทำการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการติดตามเยี่ยมผู้ป่วยและผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พร้อมวางแผนการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินการรวดเร็วสามารถแก้ไขปัญหาของผู้ป่วยได้ทันทั่วถึง และเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด
- 2) วางแผนและออกแบบโปรแกรมเพื่อให้รองรับต่อการใช้งานในการส่งเสริม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนการส่งต่อด้านการรักษาพยาบาล โดยริเริ่ม คิดค้น ออกแบบ และพัฒนาโดยเทศบาลเอง (ยังไม่มีเคยมีหรือใช้มาก่อน)
- 3) อบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครบริบาลท้องถิ่น อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) และเจ้าหน้าที่ ในการใช้โปรแกรมในการบันทึกการปฏิบัติงานติดตามเยี่ยมผู้ป่วยในแต่ละครั้ง
- 4) ลงพื้นที่นำนวัตกรรมไปใช้กับผู้ป่วยในการบันทึกการปฏิบัติงานติดตามเยี่ยมบ้าน พร้อมวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคที่พบในขณะใช้งานโปรแกรมผ่านโทรศัพท์มือถือ
- 5) ติดตามการใช้โปรแกรมโดยเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขให้ตอบสนองการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างทันทั่วถึง
- 6) ปรับปรุงข้อมูลในส่วนของระบบส่งต่อ และการใช้งานที่มากกว่าการติดตามเยี่ยมบ้าน ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก การนัดหมายเพื่อพบแพทย์ การขอใช้รถพยาบาลและรถส่วนกลางในการรับส่งผู้ป่วย
- 7) สร้างระบบการนัดที่มีประสิทธิภาพ มีการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขโดยการส่ง SMS และการจัดทำ

ปฏิทินแจ้งเตือนอย่างเป็นระบบ

8) ดำเนินการติดตามประเมินผล ด้วยการประเมินความพึงพอใจจากญาติและผู้ป่วยในการปฏิบัติงานของอาสาบริบาลท้องถิ่น และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver)

9) สรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถขยายกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

1.2 ผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรม

ระบบการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงเดิม เป็นระบบที่มีการรายงานทุกสิ้นเดือน โดยไม่ได้เห็นสภาพตามความเป็นจริงของผู้ป่วยทั้งภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ ผู้ช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง พัฒนาการด้านต่าง ๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของบ้านผู้ป่วยที่ต้องดูแล ประกอบกับมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-19) ส่งผลให้การเข้าเยี่ยมของเจ้าหน้าที่เป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น จึงเกิดการกระบวนความคิดเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแล เป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งใช้เพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็ว แบบ real time ด้วยการให้ความรู้ในรูปเอกสาร คลิปวิดีโอ ผ่านโปรแกรม เพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อและเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วย

นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นนวัตกรรมที่คิดค้นขึ้นมาใหม่เพื่อพัฒนาระบบงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จึงได้มีการประเมินความพึงพอใจ ในด้านต่างๆ ได้แก่ การให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแล การช่วยเหลือดูแลด้านสุขภาพ การช่วยเหลือดูแลด้านกิจวัตรประจำวัน การช่วยเหลือดูแลด้านอื่นๆ เช่น การรับยาแทนญาติ เป็นต้น โดยภาพรวมของการดูแล ในแต่ละหัวข้อที่มีการประเมินอยู่ในระดับดีมาก มีเกณฑ์เฉลี่ยอยู่ที่ 4.42 คิดเป็นร้อยละ 88.48 ของผู้ป่วยที่ได้รับการดูแลทั้งหมด จากการประเมินความพึงพอใจผู้ดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การดูแล ช่วยเหลือด้านสุขภาพทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาล เช่น การทำแผลกดทับ เป็นต้น สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว เช่น การใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูป สามารถป้องกันความพิการและลดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วยและญาติที่ดูแลผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับประโยชน์ คือ ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 56 ราย ครอบคลุมทั้งตำบล จำนวน 18 หมู่บ้าน ครอบครัวและญาติของผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง จำนวน 146 ราย และเจ้าหน้าที่ รพ.สต.และเทศบาล จำนวน 8 คน นอกจากนี้ การดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักสามารถเกิดผลลัพธ์ต่างๆ ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการนวัตกรรม

ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ	ผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ
- ผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องตามแผนการดูแลรักษา (care plan)	- สามารถติดตามการดูแลรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยได้
- จำนวนผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะ	- สามารถลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของ

ผลลัพธ์ในเชิงปริมาณ	ผลลัพธ์ในเชิงคุณภาพ
<p>ฟังฟังได้รับการดูแล ร้อยละ 100</p> <ul style="list-style-type: none"> - จำนวนผู้ป่วยติดเชื้อและผู้ป่วยที่มีภาวะฟังฟังได้รับการรักษาตามแพทย์นัด ร้อยละ 90 - จำนวนผู้ดูแลผู้ป่วยติดเชื้อและผู้ป่วยที่มีภาวะฟังฟัง สามารถใช้โปรแกรมในการดูแลผู้ป่วย ร้อยละ 100 	<p>ไวรัสโคโรนา 2019</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประเมินผลการดูแลรักษาได้อย่างต่อเนื่อง - ลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของเจ้าหน้าที่ในการติดตามผลการดูแล ประเมินความก้าวหน้า รวมถึงลดระยะเวลาในการสัมผัสกับผู้ป่วยเป็นเวลานาน ๆ ในช่วงที่มีการระบาด - สามารถวางแผนการรักษา ส่งต่อสถานพยาบาลได้ตามแพทย์นัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ - สามารถขยายผลการใช้โปรแกรมในกลุ่มผู้ดูแลผู้ป่วย (Care Giver) ในการติดตามดูแลได้อย่างครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

2. ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะฟังฟังของเทศบาลตำบลป่าสัก

1) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

จุดเริ่มต้นคือจากสถานการณ์โควิด-๑๙ ที่ผ่านมาและบริบทของเทศบาลตำบลที่ผู้ป่วยอยู่ห่างไกลกันรวมถึงการห้ามสัมผัสและใกล้ชิดผู้ป่วย ทำให้การเยี่ยมบ้านของผู้ป่วยติดเชื้อ การตรวจสอบผู้ป่วย และการลงพื้นที่ในการทำงานในรูปแบบเดิมเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ดังนั้นทางเทศบาลตำบลป่าสักจึงมีนโยบายและได้คิดค้นนวัตกรรมการเยี่ยมผู้ป่วยและการรายงานผลข้อมูลต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์ แทนแบบการรายงานเป็นกระดาษแบบเดิม ร่วมกับทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) บ้านหนองหลุม ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนจากทางผู้บริหารและนายกเทศมนตรี ในการผลักดันนโยบาย และส่งเสริมการทำงานเกื้อหนุนกับทางทีมงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมและประชาชนในพื้นที่ การมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจนของเทศบาลตำบลป่าสัก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการนวัตกรรมสามารถพัฒนาและก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม

2) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่

บุคลากรของเทศบาลตำบลป่าสักมีศักยภาพ มีทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานในระดับที่ดี โดยเฉพาะบุคลากรในกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมที่มีต้นทุนในการทำงานที่สูง กล่าวคือ สามารถเข้าใจในปัญหาการดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะฟังฟังที่เกิดขึ้นจึงทำให้จัดทำนวัตกรรมขึ้นมาได้ และที่สำคัญคือมีการออกแบบระบบให้สามารถใช้งานได้ง่าย ทำให้ผู้มีส่วนร่วมและประชาชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้ ปัจจัยที่

สำคัญอีกประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันระหว่างบุคลากรของท้องถิ่น อาสาสมัครบริหาร ประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ โดยจะมีการประชุมทบทวน ออกแบบกิจกรรมต่างๆ ในโครงการที่มีการใช้เทคโนโลยีในการดูแลผู้ป่วยพึ่งพิง อาทิ มีการประชุมอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) ผ่านการประชุม สปสข. ในทุกเดือนสม่ำเสมอ และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ บุคลากรส่วนใหญ่มีค่านิยมองค์การที่เน้นการทำงานเพื่อส่วนรวม ในการทำงานของเทศบาลตำบลป่าสัก มีการประชุมทุกสัปดาห์ และประชุมเฉพาะกิจในปัญหาหรือเรื่องเร่งด่วนสำคัญสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการทบทวนการดำเนินงาน ศึกษาหาสาเหตุ ผลสำเร็จและความล้มเหลวเพื่อปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานให้ดียิ่งขึ้น หรือที่รู้จักกันในชื่อ AAR (After Action Review) ทำให้หน่วยงานเกิดการเป็นองค์การให้การเรียนรู้ และพัฒนาการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้บริหารและบุคลากรจะกระตือรือร้นร่วมกัน ในการสร้างความตระหนักและรักษาค่านิยมในการทำงานขององค์กรให้เน้นการทำงานเพื่อประชาชนและส่วนรวมเป็นสำคัญ

3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ

ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ของทุกท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า เทศบาลตำบลป่าสักมีศักยภาพและความพร้อมของทรัพยากรอยู่ในระดับที่สูง ทั้งทางด้าน “งบประมาณ” และ “บุคลากร” ในการสร้าง “นวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง” กล่าวคือ เทศบาลตำบลป่าสักมีรายได้ท้องถิ่นที่เพียงพอ มีบุคลากรและทีมงานที่มีศักยภาพ รวมถึงมีการสนับสนุนทางการบริหารจากผู้บริหารท้องถิ่นอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งเอื้อต่อความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น

เทศบาลตำบลป่าสักได้เข้าร่วมโครงการอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นมีการประสานงานกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) บ้านหนองหลุม เพื่อทำการคัดเลือกผู้ป่วยติดเตียงและผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิง เมื่อได้ข้อมูลเรียบร้อยแล้วจึงประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนการดูแลรักษา โดยมีแบบฟอร์มบันทึกการปฏิบัติงานของอาสาสมัครประจำทุกเดือนเพื่อประกอบการเบิกจ่ายค่าจ้างเหมา มีการออกแบบโปรแกรมสำหรับการส่งเสริมการดูแล ติดตาม รักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วย ซึ่งเป็นเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ที่อยู่บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เมื่อทดลองระบบการใช้งานได้ปกติแล้ว จึงดำเนินการจัดอบรมวิธีการใช้งานให้กับผู้ดูแล (อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น) และทีมงานเจ้าหน้าที่ (พี่เลี้ยง) ซึ่งสามารถใช้งานผ่านเว็บบนมือถือในการปฏิบัติงานจริง โดยมีทีมงานพี่เลี้ยงติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ และมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกเดือน โดยการทำงานของทีมจะเน้นการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น

5) การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่

เทศบาลตำบลป่าสักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนและเครือข่ายหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ สม่ำเสมอ ทำให้การดำเนินงานในหลายเรื่องประสบความสำเร็จ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่

เอกชน และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่ดีที่ทำให้การบริหารงานได้รับความร่วมมือ อาทิ ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับท้องถิ่นในระดับที่ดี ประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการสำคัญในโครงการต่าง ๆ รวมถึงเอกชนและโรงพยาบาลในพื้นที่ ประกอบไปด้วย 1) โรงพยาบาลลำพูน 2) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองหลุม 3) อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลป่าสัก 4) อาสาสมัครบริหารท้องถิ่น 5) กลุ่มผู้เป็นอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุติดบ้านติดเตียง (Care Giver) 6) ทีมงานการแพทย์ฉุกเฉิน 7) กลุ่มมิตรภาพบำบัด 8) กองทุนสำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และ 9) บริษัท สหพัฒนาอินเตอร์โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) เข้าร่วมและสนับสนุนในการทำงานกับทางเทศบาลตำบลป่าสักสม่ำเสมอและมีระดับความร่วมมือกันในระดับสูง

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก

สรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงของเทศบาลตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า นวัตกรรมทำให้เกิด “การปรับเปลี่ยนรูปแบบการดูแลจากรูปแบบเดิมที่ไม่เห็นสภาพความเป็นอยู่ของผู้ป่วยเป็นการใช้โปรแกรมเพื่อติดตาม ประเมินผล รวมทั้งเพื่อการวางแผนการรักษาได้อย่างรวดเร็วแบบ real time ทำให้ช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ” ผลสำเร็จดังกล่าวสอดคล้องการ แนวคิดการประยุกต์ใช้แนวคิดรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ที่อธิบายว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้จะนำมาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐ และยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากที่ดีขึ้นได้ รวมถึงแนวคิดของ OECD ที่ระบุว่า การใช้อินเทอร์เน็ตจะเป็นเครื่องมือ

สำคัญทำให้ภาครัฐสามารถบรรลุผลสำเร็จในการบริหารปกครองที่ดีขึ้น (OECD,2003) ที่สำคัญการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ดีขององค์กรภาครัฐ (Grima-Izquierdo, 2010) จะเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะให้สูงขึ้นได้

นอกจากนี้ผลสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่เด่นชัด ได้แก่ ความสำเร็จในการปรับปรุงการให้บริการของเทศบาลตำบลป่าสัก ซึ่งสามารถลดขั้นตอนและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน นับได้ว่าเป็นการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ข้อที่ 6 ซึ่งทำให้ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการที่ดีจากการให้บริการสาธารณะของรัฐอย่างเด่นชัด

สำหรับปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) นโยบายของนายกเทศมนตรีที่ส่งเสริมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ศักยภาพของบุคลากรและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับทีมงานในพื้นที่ 3) การมีทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ 4) การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ 5) การมีส่วนร่วมของประชาชน เครือข่ายและภาคส่วนต่างๆในพื้นที่ ซึ่งพบว่า ในประเด็นของการทำงานเป็นทีมร่วมกันสอดคล้องกับ ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2558) ที่ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการได้แก่ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม ความผูกพันและการยอมรับ และสอดคล้องกับ ผลงานของปภาวดี มนตรีวัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563) ที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นของเทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่าปัจจัยความสำเร็จมี 4 ปัจจัยประกอบด้วย 1) ความร่วมมือของทุกภาคส่วน 2) ความสอดคล้องกับบริบท 3) การยอมรับของชุมชน และ 4) การบริหารงานอย่างเป็นระบบ รวมถึงในส่วนของปัจจัยความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่น และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและเครือข่าย มีความสอดคล้องกับผลงานของ เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563) ที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการนวัตกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอลพบุรี จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่าปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2) พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ และ 3) ภาคประชาชนและเครือข่าย

อย่างไรก็ตามในส่วนที่แตกต่างอย่างชัดเจนคือ โครงการนวัตกรรมเหล่านั้นยังขาดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเพียงพอ ซึ่งการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสัก มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงได้อย่างเป็นรูปธรรมจึงนำไปสู่การยกระดับการให้บริการสาธารณะด้านสาธารณสุขของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานของณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566) ที่นำเสนอว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินโครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลทับมา อำเภอมะขาม จังหวัดระยอง พบปัจจัยที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1) การมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง และการทำงานเป็นทีม ผู้นำและผู้บริหารมีความเข้มแข็งในการทำงาน 2) การมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ 3) การมีระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาฐานระบบฐานข้อมูล และ 4) ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม หรือการเกิดการมีส่วนร่วมที่เข้มแข็ง

บทสรุปของความสำเร็จและแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน นวัตกรรมช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับผู้ป่วย และญาติที่ดูแล ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดีขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านค่ารักษาพยาบาลรายละ 1000,800 บาท/ปี ลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวฯละ 20,520 บาท/ปี ป้องกันความพิการและลดความสูญเสีย ทางด้านเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่า 499,200 บาท/ปี นอกจากนี้ยังนำไปประยุกต์ใช้ในการเฝ้าระวังโรคติดต่อ เช่น การติดตามผู้ที่มีความเสี่ยงต่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 593 ราย การควบคุมโรคไข้เลือดออก รวมถึง ใช้ในการดูแลกลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดสมอง หอบหืด มะเร็ง ใน พื้นที่ จำนวน 2,408 ราย โดยจะมีการขยายผลกลุ่มเป้าหมายตลอดจนผู้ใช้งานในกลุ่มของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน (อสม.) ต่อไป นอกจากนี้ โครงการนวัตกรรมของเทศบาลตำบลป่าสักมีลักษณะการดำเนินงานที่ แตกต่างและโดดเด่นกว่า อปท.อื่นๆในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้แทนรูปแบบ กระดาษแบบเดิม ที่สำคัญเป็นโครงการที่สอดคล้องกับปัญหาสำคัญของท้องถิ่นและสามารถดำเนินการได้อย่าง บรรลุวัตถุประสงค์ เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้เรียนรู้และพัฒนา โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนโครงการนวัตกรรมมีลักษณะเป็นโครงการที่มีการดำเนินการอย่างบูรณา การการทำงานร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานโดยสามารถทำงานร่วมกันได้โดยเฉพาะงานด้านสาธารณสุข และ ด้านสังคมสงเคราะห์อย่างมีเอกภาพพร้อมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

สำหรับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เทศบาลตำบลป่าสักมีนโยบายในการสนับสนุนโครงการนวัตกรรมอย่าง ต่อเนื่องและยั่งยืน มีการบรรจุโครงการนวัตกรรมไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น มีงบประมาณและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ในการต่อยอดนวัตกรรม รวมถึงผู้บริหารมีแนวคิดในการติดตั้งกล้องวงจรปิด (Closed Circuit Television System) และจุดปล่อยสัญญาณอินเทอร์เน็ต ที่ศาลากลางบ้านและจุดสำคัญของหมู่บ้านและตำบลให้ครอบคลุม พื้นที่ทั้งหมดและมีนโยบายอบรมให้ความรู้ ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีแก่ประชาชนเพิ่มเติม

ข้อค้นพบใหม่จากงานวิจัย การประยุกต์ใช้และการเผยแพร่วัตกรรม

โครงการนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐและยกระดับการให้บริการประชาชนให้ได้รับการบริการจากรัฐ ที่ดีขึ้นได้อย่างมีนัยยะสำคัญ ปัจจัยความสำเร็จของโครงการที่สำคัญนอกเหนือจากศักยภาพของบุคลากร การมี ทรัพยากรทางการบริหารที่เพียงพอ การออกแบบการทำงานร่วมกันอย่างยืดหยุ่น และ การมีส่วนร่วมของ ประชาชนและเครือข่าย ได้แก่ “การมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ชัดเจน” รวมถึงมีการ พัฒนาด้านระบบฐานข้อมูลของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยความสำเร็จและข้อค้นพบใหม่ที่สำคัญ ซึ่งองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆต้องเร่งสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในระบบการทำงานของท้องถิ่น ให้เกิดขึ้น สำหรับการนำโครงการนวัตกรรมท้องถิ่นไปต่อยอด เทศบาลตำบลป่าสักมีแนวทาง การพัฒนาต่อยอด โดยการออกแบบเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ไปสู่ภารกิจและพื้นที่อื่นขยายผลต่อไป โดยการต่อยอดจะ ขยายไปสู่กลุ่มอื่นๆในพื้นที่ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้พิการ เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการต่อยอดข้อมูลไปยังกอง

สวัสดิการสังคม รวมถึงจะมีการขยายภารกิจของเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ในด้านต่างๆร่วมด้วย ซึ่งส่งผลให้ในอนาคตจะสามารถแจ้งข้อมูลการป้องกันและการแก้ไขปัญหาในด้านอื่นๆร่วมด้วย อาทิ เรื่องใช้เลือดออกโรคติดต่อ และโรคระบาดต่างๆในหมู่บ้าน ซึ่งต่อไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงการขยายผลทั้งในเรื่องของ ระบบพี่เลี้ยงอาสาสมัครบริหารท้องถิ่นให้มีการทำงานผ่านระบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจำนวนมากยิ่งขึ้นและครอบคลุมทุกภารกิจและทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลต่อไป อนึ่ง ในส่วนของการเผยแพร่นวัตกรรมในระยะยาวเทศบาลตำบลป่าสักสามารถ “เป็นที่เลี้ยงและเป็นต้นแบบ” ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นพื้นที่ศึกษาดูงานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่มีภาวะพึ่งพิงให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้การดูแลของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในปีงบประมาณ 2565 และได้รับข้อมูลวิจัยในโครงการนวัตกรรมจากคณะบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลักคือ คณะผู้บริหารเทศบาลตำบลป่าสัก พนักงานท้องถิ่น ประชาชนและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้ งานวิจัยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และเพ็ญศรี มีสมนัย (2563). การวิจัยถอดบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริการจัดการที่ดีประจำปีงบประมาณ 2561 : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองมะเขือ อำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น การประชุมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 682-699.
- ณัฐพงษ์ คันธรส และคณะ (2566). ปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลทับมา อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง. (รายงานการวิจัย). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ (2558). การวางแผน การดำเนินโครงการ และการควบคุมโครงการ ในเอกสารการสอนชุดวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปกรณ ศิริประกอบ (2562). 3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ปภาวดี มนต์วีรัต และสุนันทา โปตะวณิช (2563). การวิจัยถอดบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริการจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ 256 : กรณีศึกษา เทศบาลนครภูเก็ต การประชุมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 710-722.
- ปณณทัต นอขุนทด. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542.ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก 17 พฤศจิกายน 2542
- มุทิตา วรกลยากุล. (2556). ความสำเร็จของการบริหารงานของเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี. *วารสาร วิทยบริการ*. 24(1), 144 – 158.
- สุปัญญา สุนทรนนธ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดี: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโพสะ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*. 9(5), 372 – 387.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.(2565). *ผลการคัดเลือกอปท. ที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565*. เข้าถึงเมื่อ 14 ตุลาคม 2566 จาก <https://odloc.go.th/good-management/อปท-ที่มีการบริหารจัดการก-12/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558) *การบริหารจัดการภาครัฐ: รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Grima-Izquierdo, C. (2010). *A generic architecture for e-Government and e-Democracy: requirements, design and security risk analysis*. Ed. LAP Publishing.
- Henry, Nicholas. (2013). *Public Administration and Public Affairs.*, 12th ed, Boston, MA: Pearson Education.
- OECD. (2003) *The e-government imperative: main findings, Policy Brief, Public Affairs Division, Public Affairs and Communications Directorate*, 1-8.
- Osborne, D. and Gaebler, T. (1992) *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector*. Addison-Wesley, Publishing.

(บทความวิจัย)

การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

Development of the diabetes patient service system in the behavior
modification clinic of Yaring Hospital Pattani Province

ณิศา ใจสมุทร

Nishaa Jaisamoot

ตำแหน่ง นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

E-mail: nishaajaisamoot@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และ 2) เพื่อศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาทำให้เกิดข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อศึกษาการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 1) เจ้าหน้าที่ประจำคลินิก 5 คน 2) ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และสมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี 16 คน รวม 21 คน

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการจัดบริการที่แตกต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง คือ มีแพทย์ดูแลประจำคลินิก ไม่หมุนเวียน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ป่วยและแพทย์ ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการในคลินิกเป็นผู้ที่สมัครใจจะเข้ารับบริการเองโดยไม่ได้บังคับ มีกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการปรับพฤติกรรมการกิน การออกกำลังกาย การจัดการกับความเครียดของแต่ละคน และหาแนวทางปรับเปลี่ยนพฤติกรรมร่วมกัน เน้นการปรับความเชื่อ ทศนคติที่ดี ที่ถูกต้อง ในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเอง มีการนัดติดตามทุก 2 สัปดาห์ ใน 3 เดือนแรก และวางเป้าหมายร่วมกับผู้ป่วยเพื่อลดยาให้ได้ภายใน 3 เดือน มีช่องทางปรึกษาทาง Line สำหรับผู้ป่วยที่ต้องการปรับอาหารอย่างเข้มข้นโดยมีแพทย์ให้คำแนะนำ ปรับสมุดประจำตัวผู้ป่วยใหม่เพื่อให้ผู้ป่วยได้เข้าใจในโรค เข้าใจระดับความรุนแรงของโรคที่ตนเป็นอยู่

และนำนาฬิกาชีวิตมาใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองในแต่ละวัน ซึ่งพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานที่เข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยผู้ป่วยเบาหวานมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดูแลสุขภาพ และมีพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ดีขึ้น ผู้ป่วยเบาหวาน สามารถลดโรค ลดยา และลดค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคได้ในอนาคต

คำสำคัญ: โรคเบาหวาน คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

Abstract

The objectives of this study were: 1) to develop a service system for diabetic patients in the behavior modification clinic of Yaring Hospital; Pattani Province and 2) to study the results of changing health behaviors of diabetic patients in the behavior modification clinic of Yaring Hospital. Pattani Province The results of the study generate recommendations that are beneficial to the development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic. This study used a qualitative research method. By in-depth interview To study the development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic of Yaring Hospital. Pattani Province The key informants were 1) 5 clinic staff members 2) diabetic patients receiving treatment in the chronic non-communicable disease clinic of Yaring Hospital. Pattani Province and voluntarily entered the behavior modification clinic of Yaring Hospital Pattani Province, 16 people, totaling 21 people.

The results of the study found that the development of the diabetes patient service system in the behavior modification clinic has services that are different from the chronic non-communicable disease clinic, that is, there is a doctor in charge of the clinic, not rotating, causing a relationship. good between patient and doctor Patients who receive services at the clinic are those who voluntarily receive services themselves without being forced. There are group activities to exchange knowledge about adjusting eating habits. exercise Managing individual stress and find ways to change behavior together Emphasis is placed on adjusting beliefs and good attitudes that are correct in taking care of the patient's own health. Follow-up appointments are made every 2 weeks for the first 3 months and goals are set with the patient to reduce medication within 3 months. There is a Line consultation channel for patients who want to make intensive dietary adjustments with a doctor's advice. Adjust the new patient identification book so that patients can understand the disease. Understand the severity of the disease you are suffering from and use the body clock as a guideline for changing one's behavior each day The health care behavior of diabetic patients who attend the behavior modification clinic has changed for the better. The diabetic patients have changed their concept of health care. and have better health behaviors Diabetic patients can reduce disease, reduce medication, and reduce the cost of treating the disease in the future.

Keywords: Diabetes, Behavior Modification Clinic, Health Care Behavior

บทนำ

โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Noncommunicable diseases) เป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลก ก่อให้เกิดปัญหาเรื้อรังทางสุขภาพ ระยะเวลาในการรักษายาวนานมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูงมีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งผู้ป่วยและผู้ดูแลและเป็นภาระหนักของระบบสาธารณสุข สาเหตุของโรคเรื้อรังนอกจากพันธุกรรมแล้ว สภาพเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในปัจจุบันทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมที่รีบเร่ง พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม การขาดออกกำลังกาย ความเครียดสะสม เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนในปัจจุบันเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง แนวโน้มสูงขึ้น

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลกในปี พ.ศ.2559 แสดงให้เห็นว่าประชากรโลกที่เสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีมากถึง 15 ล้านคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 71 ของการเสียชีวิตของประชากรทั่วโลก 10 อันดับแรกของของสาเหตุการตายของประชากรไทยในปี พ.ศ.2561 ประชากรไทยเสียชีวิตจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมากถึง 320,000 คนต่อปี (สถาบันเวชศาสตร์สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรเพื่อผู้สูงอายุ, 2565) โรคเบาหวานคือหนึ่งในโรคติดต่อไม่เรื้อรังที่เป็นปัญหา สถานการณ์โรคเบาหวานทั่วโลกในปี 2564 มีผู้ป่วยจำนวน 537 ล้านคน และคาดว่าในปี 2573 จะมีผู้ป่วยเบาหวานเพิ่มขึ้น 643 ล้านคนและโรคเบาหวานมีส่วนทำให้เสียชีวิต 1 ราย ในทุก ๆ 5 วินาที

ประเทศไทยพบอุบัติการณ์โรคเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมีผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มขึ้น 3 แสนคนต่อปีและมีผู้เสียชีวิตจากโรคเบาหวานทั้งหมด 16,388 คนในปี 2563 ข้อมูลของจังหวัดปัตตานีในปี 2562 มีผู้ป่วยโรคเบาหวานทั้งสิ้น 19,674 คน และในปี 2563 มีผู้ป่วยโรคเบาหวานทั้งสิ้น 20,623 คนมีแนวโน้มของโรคเบาหวานเพิ่มขึ้น (รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดปัตตานี, 2564)

ในส่วนอำเภอยะหริ่งมีผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจำนวนทั้งสิ้น 9,561 คน เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) จำนวน 8,752 คน เป็นผู้ป่วยเบาหวาน 1,303 คนคุมระดับน้ำตาลได้ 46 คน คิดเป็น 3.5% มีผู้ป่วยความดันโลหิตสูง 6,444 คน คุมระดับความดันโลหิตได้ 1,6498 คน คิดเป็น 25.6% และมีผู้ป่วยโรคร่วมความดันโลหิตสูงร่วมกับเบาหวาน มีจำนวนทั้งสิ้น 1,005 คน คุมทั้งความดันโลหิตและเบาหวานได้ 241 คนคิดเป็น 24% (ทะเบียนผู้รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโรงพยาบาลยะหริ่ง, 2566)

จากข้อมูลจะเห็นว่าผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวานเข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นจำนวนมากแต่จำนวนผู้ป่วยที่คุมได้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ป่วยที่เป็นโรคทั้งหมดโดยเฉพาะโรคเบาหวาน ทำให้ปัจจุบันพบผู้ป่วยที่มีภาวะแทรกซ้อนทาง ตา ไต โรคหัวใจและหลอดเลือด เพิ่มสูงขึ้นตามมาส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ผู้ดูแล เกิดภาระงาน และค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรังในชุมชนมากขึ้น

กระทรวงสาธารณสุขเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาโรคเรื้อรังนี้จึงมีนโยบายสำคัญให้มีการทบทวนและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) ที่สอดคล้อง ภายใต้อกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน รวมทั้ง การปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ และแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (ด้านสาธารณสุข) ด้วยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน เพื่อเป็นทิศทางขับเคลื่อนสู่การลดปัญหาโรคไม่ติดต่อ โดยมีวิสัยทัศน์ “ประชาชนสุขภาพดีปลอดจากภาวะโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้” ตามแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 เรื่องการปฏิรูปการให้บริการเพื่อลดเสี่ยง

และควบคุมโรคให้สอดคล้องกับสถานการณ์โรคและบริบทพื้นที่ โดยมีกลยุทธ์ปฏิรูปกระบวนการจัดบริการสุขภาพ ให้ผู้ป่วยเรื้อรัง (ทั้งที่มีและไม่มีภาวะแทรกซ้อน) ในสถานพยาบาลให้มีประสิทธิภาพและสนับสนุนการจัดการตนเองของผู้ป่วย (กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักโรคไม่ติดต่อเรื้อรังกรมควบคุมโรค.กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

คณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอยะหริ่ง (คป.สอ.) ในปี 2566 ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริการสุขภาพให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการพัฒนาระบบบริการดูแลผู้ป่วยความดันโลหิตสูงเบาหวานให้มีคุณภาพเชื่อมลงสู่เครือข่ายชุมชน เพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว และผู้วิจัยเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้พัฒนาบริการคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ของโรงพยาบาลยะหริ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันพบว่าผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการในคลินิกแต่ละวันมีจำนวนมาก แต่การให้บริการและให้คำแนะนำผู้ป่วยมีข้อจำกัดด้วยเวลา ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยที่คุมโรคได้มีจำนวนน้อยโดยเฉพาะโรคเบาหวาน เพราะโรคเบาหวานต้องได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องต้องวางแผนเป้าหมายเพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนและเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นร่วมกัน

คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ป่วยมีความรู้ในการดูแลตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนำไปสู่การควบคุมโรค ลดยาได้ อาจนำไปสู่โรคเบาหวานระยะสงบในอนาคต เริ่มจัดตั้งคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในวันที่ 3 มีนาคม 2566 โดยเริ่มต้นจากการพูดคุยปรับแนวคิดในการดูแลตนเองกับผู้ป่วยโรคโรคเบาหวานที่กำลังนอนรักษาตัวในโรงพยาบาลด้วยสาเหตุระดับความดันโลหิตและระดับน้ำตาลสูงในระดับวิกฤติ หลังจากรักษาพ้นภาวะวิกฤติแล้ว นัดติดตามผลหลังจากออกจากโรงพยาบาลในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ เน้นการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการดูแลสุขภาพของตนเอง ความรู้เรื่องโรคและสถานการณ์โรคของตนเอง สร้างทักษะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลือกรับประทานอาหารที่ถูกต้อง การออกกำลังกาย และการจัดการกับความเครียด โน้มน้ำหนัก สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ป่วยได้ปฏิบัติจริง หลังจากนั้นก็มีผู้รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสนใจเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน
2. โรคเบาหวานระยะสงบ
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน

โรคเบาหวานคือ โรคที่เซลล์ร่างกายมีความผิดปกติของกระบวนการเปลี่ยนน้ำตาลในเลือดให้เป็นพลังงาน โดยเกี่ยวข้องกับฮอร์โมนที่อินซูลินซึ่งเป็นฮอร์โมนที่สร้างจากตับอ่อนเพื่อใช้ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด เมื่อน้ำตาลไม่ได้ถูกใช้จึงทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้น กวาระดับปกติ (สมาคมเบาหวานแห่งประเทศไทย, 2561: online) ในปัจจุบันองค์การอนามัยโลก (WHO 2019) ได้แบ่งชนิดของโรคเบาหวานเป็น 6 ชนิด

1. โรคเบาหวานชนิดที่ 1 (Type 1 diabetes mellitus, T1 DM) เป็นผลจากการทำลายของเบต้าเซลล์ที่ตับอ่อนจากภูมิคุ้มกันของร่างกายโดยผ่านขบวนการcellular-mediated ส่วนใหญ่พบในคนอายุน้อย รูปร่างไม่อ้วน มีอาการปัสสาวะมาก กระหายน้ำ ตื่นน้ำมาก อ่อนเพลีย น้ำหนักลด อาจเกิดอย่างรวดเร็วและรุนแรง(มักพบในวัยเด็ก)

2. โรคเบาหวานชนิดที่ 2 (Type 2 diabetes mellitus, T2 DM) เป็นชนิดที่พบบ่อยที่สุด เป็นผลจากการมีภาวะดื้อต่ออินซูลิน (insulin resistance) ร่วมกับการบกพร่องในการผลิตอินซูลินที่เหมาะสม (relative insulin deficiency) มักพบในคนอายุ 30 ปีขึ้นไป รูปร่างท้วมหรืออ้วน อาจไม่มีอาการผิดปกติหรืออาจมีอาการของโรคเบาหวานได้ อาการมักไม่รุนแรงและค่อยเป็นค่อยไป

3. โรคเบาหวานชนิดผสมระหว่างชนิดที่ 1 และ 2 (Hybrid forms of diabetes) ผู้ป่วยเบาหวานบางรายมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างเบาหวานชนิดที่ 1 และเบาหวานชนิดที่ 2 ได้แก่โรคเบาหวาน slowly evolving immune-mediated diabetes และโรคเบาหวาน ketosis prone type 2 diabetes

Slowly evolving immune-mediated diabetes จะมีอาการทางคลินิกคล้ายผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 คือไม่มีอาการหรือมีอาการน้อยสามารถคุมระดับน้ำตาลด้วยการคุมอาหารและยาเม็ดรับประทานไม่ต้องการใช้อินซูลินสิ่งที่แตกต่างจากโรคเบาหวานชนิดที่ 2 คือผู้ป่วยมักจะไม่อ้วนและไม่มี การแสดงของภาวะดื้ออินซูลิน โรคเบาหวานชนิดนี้ทาง American Diabetes Association จัดเป็น subtype ของโรคเบาหวานชนิดที่ 1 เนื่องจากกลไกการเกิดโรคเหมือนโรคเบาหวานชนิดที่ 1 องค์การอนามัยโลกจึงจัดว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดผสม ระหว่างชนิดที่ 1 และชนิดที่ 2

Ketosis prone type 2 diabetes ผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานชนิดนี้จะมีภาวะเลือดเป็นกรดจากสาร คีโตนคั่ง โดยไม่มีภาวะ stress ที่รุนแรงร่วมด้วย อาจมีภาวะสงบจากโรคเบาหวานในบางรายและไม่จำเป็นต้องใช้อินซูลินใน

การควบคุมระดับน้ำตาลเหมือนผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 กลไกการเกิดโรค มีความผิดปกติของเบต้าเซลล์ของตับอ่อนในการหลั่งอินซูลินอย่างรุนแรงชั่วคราวเป็นระยะเวลาสั้นๆสามารถฟื้นตัวกลับสู่ภาวะปกติได้ในระยะสงบของโรค

4. โรคเบาหวานที่มีสาเหตุจำเพาะ (Other specific types) เป็นเบาหวานที่มีสาเหตุชัดเจน เช่น โรคเบาหวานที่เกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรมเดี่ยว (Monogenic diabetes) โรคเบาหวานที่เกิดจากโรคของตับอ่อน จากความผิดปกติของต่อมไร้ท่อ จากยา จากการติดเชื้อ จากปฏิกิริยาภูมิคุ้มกัน หรือโรคเบาหวานที่พบร่วมกับกลุ่มอาการต่างๆเช่น Down syndrome ,Turner syndrome

5. โรคเบาหวานที่วินิจฉัยครั้งแรกระหว่างตั้งครรภ์ (Hyperglycemia first detected during pregnancy)

6. โรคเบาหวานที่ไม่สามารถแยกชนิดได้เมื่อได้รับการวินิจฉัย (Unclassified diabetes) (ราชวิทยาลัยอายุรแพทย์,สมาคมเบาหวานแห่งประเทศไทย, 2566)

การวินิจฉัยโรคเบาหวาน

1. ค่าน้ำตาลหลังอดอาหารมากกว่า 8 ชั่วโมงมีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 126 มิลลิกรัม/เดซิลิตร
2. ค่าน้ำตาลหลังทดสอบความทนของกลูโคส (Oral glucose tolerance test) มากกว่าหรือเท่ากับ 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร
3. ค่าน้ำตาลเวลาใดเวลาหนึ่ง (Random plasma glucose) มากกว่าหรือเท่ากับ 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ร่วมกับมีอาการของโรคเบาหวานเช่น ปัสสาวะบ่อย กระหายน้ำบ่อย อ่อนเพลีย น้ำหนักลด ฯ
4. ค่าน้ำตาลสะสม (HbA1C) มากกว่าหรือเท่ากับ 6.5 %

Variable	Prediabetes	Diabetes
Hemoglobin A _{1c} level, %	5.7-6.4	≥6.5
Fasting plasma glucose level mmol/L	5.6-6.9	7.0
mg/dL	100-125	≥126
Oral glucose tolerance test results* mmol/L	7.8-11.0	11.1†
mg/dL	140-199	≥200†
Random plasma glucose level mmol/L	-	11.1
mg/dL	-	≥200‡

* 2-h plasma glucose level after a 75-g oral glucose tolerance test.

† In the absence of unequivocal hyperglycemia, results should be confirmed by repeated testing.

‡ Only diagnostic in a patient with classic symptoms of hyperglycemia or hyperglycemic crisis.

ภาพที่ 1 การแปลผลระดับพลาสมากลูโคสและ HbA1C เพื่อการวินิจฉัย

ที่มา : สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย,<http://dmthai.org/old/index.php/knowledge/understand-diabetes/diabetes-2/498-diabetes-and-risk> สืบค้นวันที่ 9 ตุลาคม 2566

อาการและอาการแสดงของโรคเบาหวาน

อาการของโรคเบาหวานที่พบบ่อยจะเริ่มมีอาการเมื่อมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงมากกว่า 200 มก./ดล.เนื่องจากไตสามารถเก็บกักกลูโคสได้มากที่สุดประมาณ 160-180 มก./ดล.การที่ระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่านี้

กลูโคสเป็นสารที่ดูดน้ำเอาไว้จึงพาเอาน้ำและเกลือแร่อย่างอื่นเช่นโซเดียมขับออกมาเป็นปัสสาวะจำนวนที่มากกว่าปกติ นอกจากปัสสาวะบ่อยแล้วอาจมีอาการกระหายน้ำมาก หิวมากกว่าปกติ กินจุแต่ น้ำหนักลด อ่อนเพลีย ซา ปลายมือปลายเท้า ตามัว ติดเชื่อง่าย แผลหายช้า คันผิวหนังโดยเฉพาะอวัยวะสืบพันธุ์ และ ช่องคลอด

ดังนั้นในบางคนที่มึระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่า 126 มก./ดล.อาจไม่มีอาการใดๆเลยและมักถูกตรวจพบโดยบังเอิญในการตรวจร่างกายประจำปี

เป้าหมายของการรักษาโรคเบาหวาน

ในการรักษาควรมีการกำหนดเป้าหมายในการดูแลผู้ป่วยให้เหมาะสมในแต่ละราย คำนึงถึงปัจจัยต่างๆเช่น อายุ ความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ระยะเวลาที่เป็นโรค ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นรวมถึงความต้องการของผู้ป่วยและบุคคลที่ดูแลผู้ป่วย ควรมีวางแผนเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

เป้าหมายระดับน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร ควรอยู่ที่ 80-130 มก./ดล. ส่วนเป้าหมาย HbA1C พิจารณาในผู้ป่วยแต่ละรายดังนี้

1. ผู้ป่วยที่เป็นเบาหวานระยะเวลาไม่นาน ไม่มีภาวะแทรกซ้อนหรือโรคร่วมอื่นๆ เป้าหมายคือ HbA1C < 7.0 % โดยไม่เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ผู้ที่ต้องการควบคุมแบบเข้มงวด เป้าหมาย HbA1C < 6.5 % โดยไม่เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำหรือผลข้างเคียง
2. ผู้ป่วยที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำบ่อยหรือรุนแรง มีโรคแทรกซ้อนรุนแรงหรือมีโรคร่วมหลายโรคเป้าหมายควบคุม HbA1C < 8.0 %
3. ผู้สูงอายุ (อายุ > 65 ปี) พิจารณาสุขภาพโดยรวมแบ่งเป็น 3 กลุ่ม
 - 3.1 ผู้ป่วยสูงอายุที่ไม่มีโรคร่วม ให้ควบคุมในระดับเข้มงวด HbA1C 7.0-7.5 %
 - 3.2 ผู้ป่วยสูงอายุที่มีความซับซ้อนปานกลาง ยังสามารถช่วยเหลือตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันได้แต่มีโรคร่วมหลายอย่าง ภาวะความรู้คิดบกพร่องเล็กน้อยถึงปานกลาง เป้าหมาย HbA1C < 8 %
 - 3.3 ผู้ป่วยสูงอายุที่มีความซับซ้อนมาก มีภาวะพึ่งพิง ผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือและดูแลใกล้ชิด ผู้ที่อยู่ในระยะท้ายของโรคเรื้อรัง การรักษาเบาหวานจะมุ่งเน้นให้ผู้ป่วยรู้สึกสบาย มีคุณภาพชีวิตที่ดีจนวาระสุดท้าย ไม่มีอาการจากน้ำตาลในเลือดต่ำหรือสูงเกินไป โดยไม่ได้ตั้งเป้าหมายของ HbA1C

การติดตามผลการรักษา

การติดตามขึ้นกับความรุนแรงของโรคและวิธีการรักษา ในระยะแรก นัดผู้ป่วยทุก 1-4 สัปดาห์ เพื่อให้ความรู้และผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้ ติดตามระดับน้ำตาลในเลือดและปรับยาจนควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ตามเป้าหมายภายใน 3-6 เดือน และติดตามทุก 1-3 เดือน เพื่อประเมินการควบคุมยังคงได้ตามเป้าหมายหรือไม่ มีอุปสรรคอย่างไร รวมถึงซักถามอาการทั่วไป ภาวะแทรกซ้อนทั้ง microvascular และ macrovascular ชั่งน้ำหนัก วัดรอบเอว วัดความดันโลหิต เจาะตรวจระดับน้ำตาลในเลือด ประเมินทบทวนการคุมอาหารการออกกำลังกายและการใช้ยาทุกครั้งที่มาพบแพทย์

2. โรคเบาหวานระยะสงบ

ปัจจุบันมีการรักษาที่สามารถช่วยให้ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้ต่ำกว่าเกณฑ์การวินิจฉัยโรคเบาหวานโดยไม่ต้องใช้ยาเพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด เรียกว่า โรคเบาหวานระยะสงบ (Diabetes Remission)

โรคเบาหวานระยะสงบ หมายถึง โรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปได้รับการรักษาจนสามารถคุมระดับน้ำตาลในเลือดอยู่ในระดับที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยโรคเบาหวาน ($HbA1C < 6.5\%$) และคงอยู่อย่างน้อย 3 เดือนโดยไม่ต้องใช้ยาเพื่อลดระดับน้ำตาลในเลือด

การเข้าสู่ระยะสงบสามารถทำได้ 3 วิธี

1. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวด (Intensive lifestyle modification)
2. การผ่าตัดลดน้ำหนัก (Bariatric surgery)
3. การใช้ยา (ราชวิทยาลัยแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย, 2565)

ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้าสู่ระยะสงบได้ อาจจะมีบางส่วนที่กลับมาเป็นเบาหวานซ้ำเนื่องจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นการที่ทำให้ผู้ป่วยไม่กลับไปเป็นซ้ำจึงสำคัญอย่างยิ่ง

ขั้นตอนการและหลักการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบ

1. ให้ข้อมูล สร้างแรงจูงใจพร้อมร่วมกันตั้งเป้าหมายการรักษาที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละคน
2. ออกแบบแนวทางการรักษาร่วมกับผู้ป่วยด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดที่เหมาะสมกับผู้ป่วยแต่ละคนเพื่อลดน้ำหนักและระดับน้ำตาลในเลือด
3. ติดตามผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดในช่วง 2 สัปดาห์แรก และระยะ 1 เดือนแรกโดยเฉพาะระดับน้ำตาลในเลือด การเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักและอาการทั่วไป
4. เมื่อสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจนเข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบแล้วให้ผู้ป่วยปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำของโรคได้อีก

ในการสื่อสารกับผู้ป่วยเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมควรมีการสร้างแรงจูงใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ป่วย เน้นให้ผู้ป่วยตระหนักถึงปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนตนเองสู่พฤติกรรมที่เหมาะสมนำไปสู่ผลลัพธ์ในการรักษาที่ดี สามารถเข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ในอนาคต

การปรับเปลี่ยนอาหาร

การปรับเปลี่ยนอาหารต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละบุคคลเพราะแต่ละคนอาจมีข้อจำกัดไม่เหมือนกันเช่นฐานะทางเศรษฐกิจ วิธีการดำเนินชีวิตภาวะแทรกซ้อนและข้อจำกัดด้านสุขภาพอื่นๆเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สัดส่วนอาหารที่ควรได้รับในแต่ละวัน

1. โปรตีน เพื่อป้องกันไม่ให้สูญเสียมวลกล้ามเนื้อ ควรบริโภคโปรตีน 1.2-1.5 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมต่อวัน หรือ 0.8 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมต่อวันในผู้ป่วยที่มีโรคไตเรื้อรัง
2. ดื่มน้ำให้มากกว่า 2 ลิตรต่อวัน เพื่อป้องกันการขาดน้ำ
3. อาหารคาร์โบไฮเดรตต่ำ ช่วยให้ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ดีขึ้นและมีโอกาสเข้าสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ ลดความหิว ลดน้ำหนัก ลดภาวะดื้ออินซูลิน ลดไขมันในตับและตับอ่อนได้ ช่วยลดระดับไตรกลีเซอไรด์ในเลือดและลดความดันโลหิตได้

อาหารคาร์โบไฮเดรตต่ำมี 2 ระดับ คือ ระดับต่ำ (Low) คาร์โบไฮเดรตต่ำกว่า 130 กรัมต่อวันและระดับต่ำมาก (Very Low) คาร์โบไฮเดรตต่ำกว่า 50 กรัมต่อวัน และถ้าปริมาณคาร์โบไฮเดรต 20-50 กรัมจะทำให้มีการสร้างสารคีโตนขึ้นเรียกว่าอาหารแบบคีโตเจนิค (Ketogenic diet)

เลือกรับประทานคาร์โบไฮเดรตชนิดเชิงซ้อนที่มีค่าดัชนีน้ำตาล (Glycemic index) ต่ำรับประทานอาหาร ครบ 3 มื้อหลัก งดอาหารว่างหรือเครื่องดื่มที่มีพลังงานระหว่างมื้อ เพิ่มปริมาณโปรตีนและไขมันดีจากธรรมชาติจะลดความหิวได้

4. รับประทานผักที่มีแป้งต่ำหรือไม่มีแป้งเช่นผักใบ แดงกวา มะเขือ และบรอกโคลีเพื่อให้ได้รับวิตามิน แร่ธาตุ และได้รับใยอาหารที่เพียงพอ

5. อาหารพลังงานต่ำ (Low-calorie diet) เป็นการรับประทานอาหารที่มีพลังงาน 1,200-1,500 แคลอรีต่อวันโดยลดพลังงานจากอาหาร 500 กิโลแคลอรีต่อวันจะสามารถลดน้ำหนักได้เดือนละประมาณ 2 กิโลกรัม และการรับประทานอาหารพลังงานต่ำมาก (Very low-calorie diet) คือการรับประทานอาหารที่มีพลังงาน 400-800 แคลอรีต่อวัน แนะนำให้ใช้ในระยะเวลา 2 สัปดาห์ถึง 5 เดือน

การรับประทานอาหารพลังงานต่ำ สามารถใช้การกำหนดปริมาณอาหารตามสัดส่วนของงาน 2:1:1 คือ ผัก 2 ส่วน ข้าว 1 ส่วน และโปรตีน 1 ส่วน (ราชวิทยาลัยแพทยเวชศาสตร์ครอบครัว แห่งประเทศไทย, 2565)

ภาพที่ 2 แสดงการกำหนดอาหารตามสัดส่วนของจาน
ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). (2562) สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566

การออกกำลังกาย

การออกกำลังกายนอกจากจะช่วยในการลดน้ำหนักแล้ว จะสามารถช่วยลดภาวะดื้ออินซูลินได้ แนะนำให้ออกกำลังกายทั้งชนิดแอโรบิค เช่น การวิ่ง เดิน และออกกำลังกายชนิดมีแรงต้านเช่นการใช้ยางยืด การยกน้ำหนัก ป้องกันการสูญเสียมวลกล้ามเนื้อจากการลดน้ำหนัก แต่การออกกำลังกายแต่ละชนิดต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้ป่วยแต่ละคน การทรงตัวเพื่อป้องกันการเกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุขณะออกกำลังกายเช่นล้ม เสี่ยงต่อการเกิดบาดแผล แนะนำอย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ

พฤติกรรม คือ การกระทำที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้น(วิชูดา กิจจรธรรม, 2559)

ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Classical Connectionism) เชื่อว่า พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองซึ่งมีหลายรูปแบบบุคคลจะมีการลองผิดลองถูก(Trial and error) จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่พึงพอใจมากที่สุดและจะใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไป (วิชูดา กิจจรธรรม, 2559)

พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) หมายถึง พฤติกรรมใดๆก็ตามที่มีอิทธิพลหรือเชื่อว่าจะมีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ หรือเกิดผลลัพธ์ทางสุขภาพไม่ว่าจะทำให้สุขภาพดีขึ้นหรือเลวลง (วิชิตา กิจธรรม, 2559) แบ่งประเภทพฤติกรรมสุขภาพออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. พฤติกรรมป้องกันโรค (preventive health behavior) คือการปฏิบัติของบุคคลเพื่อให้ไม่เป็นโรค เช่น การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การออกกำลังกาย ฯ

2. พฤติกรรมเมื่อเจ็บป่วย (Illness behavior) คือการที่บุคคลกระทำเมื่อมีความผิดปกติ เช่นการซักถามถึงอาการของตนเอง การแสวงหาการรักษาทางเลือกต่างๆ

3. พฤติกรรมเมื่อรู้ว่าตัวเองเป็นโรค (Sick-role behavior) คือการที่บุคคลปฏิบัติเมื่อทราบผลการวินิจฉัยโรค เช่นการลดกิจกรรมที่จะทำให้อาการของโรครุนแรงมากขึ้น

ทฤษฎีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลง หรือ Transtheoretical Model (TTM) ของ Prochaska และ DiClement (1984) ได้อธิบายถึงกระบวนการสร้างความพร้อมของคนที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพของตนเองไปสู่การมีพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ

แบ่งระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมออกเป็น 5 ขั้นตอน Stage of change ดังนี้

1. ขั้นเมินเฉย (Pre-contemplation stage) ไม่มีความคิดที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นเพราะคิดว่าพฤติกรรมที่ทำอยู่ไม่มีปัญหาอะไรต่อสุขภาพ

2. ขั้นตระหนักรู้ว่ามีปัญหา (Contemplation stage) เริ่มรับรู้ว่าการกระทำที่ทำอยู่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพได้ บุคคลที่อยู่ในขั้นนี้มักมีความลังเลใจระหว่างการยอมรับหรือปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง

3. ขั้นตัดสินใจเปลี่ยนแปลง (Determination stage/Preparation stage) คิดที่จะลดหรือเลิกพฤติกรรมเดิมที่เคยมีปัญหาและเริ่มวางแผนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อสุขภาพที่ดีขึ้น

4. ขั้นกระทำการเปลี่ยนแปลง (Action stage) ขั้นนี้จะเริ่มเมื่อบุคคลเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของตนได้ในขั้นนี้อาจต้องใช้หลายวิธีร่วมกันที่จะช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ประสบความสำเร็จ

5. ขั้นคงไว้ซึ่งการเปลี่ยนแปลง (Maintenance stage) สามารถปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นพฤติกรรมที่คงที่ (คณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:<http://www.psy.chula.ac.th>)

หลายคนที่สามารถผ่านระยะเริ่มกระทำการเปลี่ยนแปลงจนถึงระยะคงแล้วก็สามารถไปสู่ภาวะ Relapse หรือวนกลับมาพบกับปัญหาเดิมจนต้องเริ่มวางแผนการเปลี่ยนแปลงใหม่

ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง Transtheoretical Model of Change
ที่มา : <https://reder.red/stage-of-change-28-02-2022> สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566

ทฤษฎี 21 วัน

ดร.แมคเวล มอลท์ (Dr.Maxwell Maltz) ผู้ริเริ่มทฤษฎี 21 วัน (21 -Day Habit Theory) โดยหลักการของทฤษฎีคือ การเปลี่ยนนิสัยโดยการทำพฤติกรรมบางอย่างซ้ำๆติดต่อกันเป็นเวลา 21วันหากทำได้พฤติกรรมนั้นจะกลายเป็นนิสัยใหม่ (Wichaya pongklam, 2021)

ทฤษฎีการจูงใจเพื่อการป้องกันโรค

Rogers (1986) เป็นผู้ปรับปรุงพัฒนาทฤษฎีนี้ขึ้นในปี.ศ.1983 โดยนำหลักการสำคัญจาก 2 ทฤษฎี คือ แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) และทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง(Self-Efficacy Theory) มารวมกันทำให้เกิดการรับรู้ภาพรวมของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม ทฤษฎีนี้เน้นเกี่ยวกับการตอบสนองเบื้องต้นทางด้านพุทธิปัญญา (cognitive) ของบุคคล 2 ประการคือ การให้คุณค่าเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความรู้หรือข้อมูลทางสุขภาพและการให้ความสำคัญกับสิ่งที่มาคุกคามและคิดแก้ปัญหาสิ่งที่มาคุกคามนั้นและเชื่อว่าแรงจูงใจเพื่อการป้องกันจะทำได้ดีที่สุดเมื่อ

1. บุคคลเห็นว่าอันตรายต่อสุขภาพนั้นรุนแรง
 2. บุคคลรู้สึกไม่มั่นคงหรือเสี่ยงต่ออันตรายนั้น
 3. เชื่อว่าการตอบสนองโดยการปรับตัวเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะกำจัดอันตรายนั้น
 4. บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับตัวตอบสนองหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้
- อย่างสมบูรณ์
5. ผลจากการปรับตัวที่ไม่พึงประสงค์นั้นมีน้อย
 6. อุปสรรคเกี่ยวกับการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นต่ำ

ได้มีการนำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม บนพื้นฐานความเชื่อในผลลัพธ์ของพฤติกรรมและความสามารถของตนเองที่จะทำให้พฤติกรรมนั้นจะมีผลต่อความตั้งใจและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสม (http://www.cmruir.cmru.ac.th/bitstream/123456789/1621/5/C2_427022.pdf)

กรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการ คือ เพื่อพัฒนากระบวนการบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และเพื่อศึกษาผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ออกแบบงานวิจัย และขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1.1 ขั้นตอนเตรียมการ มีดังนี้

1.1.1 สํารวจงานเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ที่จะทำการศึกษาในเบื้องต้นจากบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และผู้ป่วยเบาหวานที่สมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

1.1.2 กำหนดพื้นที่ในการศึกษา และเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1.3 วางแผนเพื่อเตรียมงานก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล

1.2 ขั้นตอนการดำเนินการ มีดังนี้

1.2.1 แจกวัสดุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

1.2.3 นำแนวทางการสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.2.4 ได้แนวทางการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ พร้อมสำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

1.2.5 นัดหมายล่วงหน้ากับผู้ป่วยความดันโลหิตสูงและเบาหวานที่สมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองพร้อมทั้งบันทึกคำสัมภาษณ์และภาพถ่าย

1.2.6 นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแบบสามเส้า (Triangulation)

2. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษานี้ คือ คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ครั้งนี้ เพื่อให้ครอบคลุมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และสมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ครอบคลุมระยะเวลา 3 เดือน จำนวน 16 คน และเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกจำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 21 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลและผลการศึกษาที่ครอบคลุมสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลขั้นแรกเมื่อเริ่มทำการวิจัย โดยนักวิจัยจะต้องศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด เพื่อนำมาประกอบการวิจัย การศึกษาเอกสารจะช่วยให้การกำหนดประเด็นและกรอบแนวความคิด รวมทั้งนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง เพราะมีการวางแนวข้อคำถามการสัมภาษณ์ไว้เพียงไม่กี่ข้อ และให้ผู้สัมภาษณ์ซักถามเพิ่มเติม (Probe) นอกเหนือจากแนวคำถามที่เตรียมไว้ เป็นการตะล่อมให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลสำคัญจนได้สาระสำคัญที่ต้องการตรงตามจุดประสงค์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับการรักษาในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของ

โรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และสมัครใจเข้าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีและเจ้าหน้าที่คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง รวมทั้งหมด 21 คน

5. การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด จะต้องมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ของ Denzin ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้ (บุษกร เขียวจินดาگانต์, 2561)

5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของ ข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่าง ๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ ถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

5.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลมาต่างกันหรือไม่ และอย่างไร โดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการรวบรวมข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์หรือการสังเกต

5.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

6.2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เนื้อหาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนเข้าด้วยกันเพื่อหาข้อสรุป (Proposition) ทั้งในภาพรวมและส่วนย่อยของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น (บุษกร เขียวจินดาگانต์, 2561) โดยสรุปประเด็นสำคัญ เป็น 2 ส่วน คือ

6.2.1 ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

6.2.2 ประเด็นเกี่ยวกับผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

6.3 นำเสนอข้อมูลในรูปความเรียงตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษา

1. การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

เพื่อตอบสนองนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข จึงได้มีการจัดตั้งคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมขึ้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2566 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวานสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของตนเองให้เหมาะสมนำไปสู่การลดโรค ลดยา และสามารถเข้าสู่ระยะสงบได้ใน

อนาคต ผู้ป่วยที่เข้ารับบริการเป็นผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง เบาหวานและมีโรคร่วมทั้งความดันโลหิตสูงและเบาหวานที่สมัครใจเข้ารับบริการเอง งานวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาในกลุ่มผู้ป่วยเบาหวานเนื่องจากข้อมูลสถานการณ์ของโรคเบาหวานของอำเภอยะหริ่งยังคงน้อย

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยเบาหวานที่เข้ารับบริการคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและสมัครใจเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป จำนวน 16 คน จำแนกเป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 12 คน แบ่งสีตามระดับน้ำตาลในเลือด คือ สีแดง (DTX >215 mg/dl) จำนวน 13 คน สีเหลือง(DTX 150-214 mg/dl) จำนวน 3 คน

ตารางแสดงที่ 1 จำนวน ร้อยละ เพศ และอายุ ของผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เข้ารับบริการเป็นระยะ 3 เดือนขึ้นไป

อายุ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
35-44	0	0	3	25	3	18.7
45-54	2	50	3	25	5	31.1
56-64	0	0	4	33	4	25
65-74	2	50	1	8.3	3	18.8
75-84	0	0	1	8.3	1	6.2
รวม	4	100	12	100	16	100

จากตาราง ผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เข้ารับบริการเป็นระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป จำนวน 16 คน จำแนกเป็นเพศชาย 4 คน เพศหญิง 12 คน มากที่สุดที่อายุระหว่าง 45-54 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.3 น้อยที่สุดที่อายุระหว่าง 75-84 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.2

ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยมีความรู้ในเรื่องโรคเบาหวานและการจัดการดูแลตนเองยังไม่ดีพอประกอบกับคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีผู้มารับบริการในแต่ละวันเป็นจำนวนประมาณ 50-60 คน ในขณะที่เวกั้นเจ้าหน้าที่ให้บริการมีจำนวนน้อยทำให้ไม่สามารถให้คำปรึกษาและวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้คุมระดับน้ำตาลได้ไม่ดีในแต่ละรายได้ให้เพียงคำแนะนำตามสภาพของปัญหาต่างๆไปของผู้ป่วยแต่ละราย ทำให้ผู้ป่วยคุมน้ำตาลได้ไม่ดีและเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนตามมา

คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเปิดให้บริการในทุกวันศุกร์ มีแพทย์ประจำคลินิก 1 คน แพทย์ไม่ได้หมุนเวียนเหมือนคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และมีเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพที่ประจำคลินิกแตกต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ยังมีการหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ ทำให้มีคนรับผิดชอบงานไม่ชัดเจน จากการที่มีแพทย์และเจ้าหน้าที่ที่ดูแลประจำทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่สับสนระหว่างผู้ป่วยและแพทย์ประจำคลินิกรวมถึงเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพอีกด้วย นอกจากนี้ได้มีการปรับสมุดประจำตัวผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยได้ประโยชน์จากการใช้สมุดประจำตัวมากที่สุด มีการใช้สีแบ่งระดับน้ำตาลใน

เลือด เป็น 3 สี คือ สีเขียว สีเหลือง และ สีแดง ทำให้ผู้ป่วยเข้าใจและรับรู้ระดับความรุนแรงของโรคตนเองในทุกๆ ครั้งที่มาใช้บริการ

มีการทำกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลัก 3อ. 1น. คือ อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ และ นานาฬิกาชีวิตมาปรับใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เน้นการปรับความเชื่อ และ ทักษะคิดที่ดี ที่ถูกต้องในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเอง (ปรับMindset) และหาแนวทางปรับเปลี่ยนร่วมกันระหว่าง ผู้ป่วย เพื่อนร่วมกลุ่มและแพทย์ประจำคลินิก มีการติดตามอย่างใกล้ชิดโดยนัดติดตามทุก 2 สัปดาห์ ใน 3 เดือน แรก จากเดิมที่เคยนัดในคลินิกโรคติดต่อไม่เรื้อรังทุก 2-3 เดือน มีการวางแผนเป้าหมายการรักษาร่วมกับผู้ป่วยเพื่อลด ยาให้ได้ใน 3 เดือน มีบริการให้คำปรึกษาทาง Line application สำหรับผู้ป่วยที่ต้องการปรึกษาการปรับการ รับประทานอาหารอย่างเข้มข้นโดยมีแพทย์ให้คำแนะนำ

จากการศึกษาพบว่าผู้ป่วยให้ความร่วมมือ มารับบริการตามนัดทุกครั้งยกเว้นบางคนที่มีความจำเป็นทำให้มา ตามนัดไม่ได้แต่พบไม่บ่อย เนื่องจากผู้ป่วยชอบรูปแบบการทำกิจกรรมในคลินิก และมีความรู้ในการปรับพฤติกรรม ดูแลตนเองได้ดีขึ้น และที่สำคัญผู้ป่วยมีความเชื่อว่าสักวันเขาจะสามารถลดยาได้ เขาพร้อมที่จะแนะนำผู้ป่วยคน อื่นๆ และชวนมาเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากขึ้น

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบรูปแบบการให้บริการระหว่างคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

รูปแบบการให้บริการ	คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง	คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
วันให้บริการ	วันพุธ-ศุกร์ 8.30-12.30น.	วันศุกร์ 8.30 – 16.30น.
แพทย์	หมუნเวียน	แพทย์ประจำ
เจ้าหน้าที่พยาบาล	หมუნเวียน	พยาบาลประจำ
การให้ข้อมูลความรู้สุขภาพ	ให้ทุกๆ ไปไม่ได้วิเคราะห์รายละเอียดของปัญหาที่ทำให้คุณน้ำตาลไม่ได้ในรายบุคคลเพราะต้องใช้เวลานาน อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ	จัดกลุ่มทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยกันวิเคราะห์ถึงปัญหาของแต่ละคน และหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน โดยมีแพทย์ สหวิชาชีพคอยเป็นผู้ให้คำแนะนำ
จำนวนผู้ป่วย	50-60 คนต่อวัน	ไม่เกิน 30 คน แบ่งเช้าและบ่าย
การนัดติดตามผู้ป่วย	นัดตามระดับความรุนแรงของโรค 1-4 เดือน	นัดทุก 2 สัปดาห์ ใน 3 เดือนแรกและทุก 1 เดือน จนสามารถลดยาได้ หลังจากลดสี ลดยาได้แล้วผู้ป่วยสามารถเลือกที่จะรับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อหรือกลับไปรับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้
บริการให้คำปรึกษา	ให้ในเวลาทำการของคลินิก	มีการให้คำปรึกษาผ่านช่องทาง Application Line นอกเหนือจากให้

รูปแบบการให้บริการ	คลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง	คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
		คำแนะนำในคลินิก

2. ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

จากการที่ผู้ป่วยได้เข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีรูปแบบแตกต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง การทำกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับข้อมูลความรู้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลตนเองในทุกครั้งที่เข้ารับบริการตามนัด และนำกลับไปปฏิบัติโดยมีการวางแผนเป้าหมายการรักษาร่วมกันคือต้องสามารถ ลดสี (ลดระดับน้ำตาลในเลือด) และลดยาให้ได้ในระยะเวลา 3 เดือน ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำตาลในเลือดแบ่งตามสี ก่อนและหลังเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พบว่า มีสีแดง ก่อนเข้ารับบริการ 13 คน หลังเข้ารับบริการ 1 คน มีสีเหลือง ก่อนเข้ารับบริการ 3 คน หลังเข้ารับบริการ 5 คน และสีเขียว ก่อนเข้ารับบริการไม่มี หลังเข้ารับบริการมี 10 คน

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ ของสีตามระดับน้ำตาลในเลือด (FBS) ก่อนและหลังเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สี (FBS)	ก่อน	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ
แดง (>215mg/dl)	13	81.25	1	6.25
เหลือง (150-214mg/dl)	3	18.75	5	31.25
เขียว (80-149mg/dl)	0	0	10	62.5
รวม	16	100	16	100

จากตารางพบว่า สีที่มีเพิ่มขึ้นมากที่สุดหลังการเข้ารับบริการ คือ สีเขียว ก่อนเข้ารับบริการไม่มีแต่หลังรับบริการมีเพิ่มขึ้น 10 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 สีแดงลดลงเปลี่ยนไปเป็นสีเหลืองและเขียวมากขึ้น

และจากการศึกษายังพบว่าผู้ป่วยได้รับการลดยาหลังจากเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5

ผู้ป่วยมีความรู้เรื่องโรคเบาหวานมากขึ้น รับรู้ระดับความรุนแรงและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง การควบคุมโรคดีขึ้นจากการที่ผู้ป่วยกลุ่มสีแดงลดลง แต่กลุ่มสีเขียวเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมการรับประทานอาหารสม่ำเสมอไม่ขาดยา การปรับการรับประทานอาหารเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นมีการน่านาฬิกาชีวิตมาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ ทานอาหารเป็นเวลา 3 มื้อ เน้นมื้อหลัก มื้อสุดท้ายก่อนเวลา 18.00 น.ส่วนใหญ่ไม่รับประทานอาหารระหว่างมื้อแต่ยังมีบางส่วนที่รับประทานบ้างแต่น้อยลง เริ่มดื่มน้ำได้มากขึ้นจากเดิมที่ดื่มน้ำน้อย มีพฤติกรรมออกกำลังกายสม่ำเสมอที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ได้ออกกำลังกายได้มากกว่าเดิม บางคนไม่เคยออกกำลังกายเลยแต่มีการ

ปรับตัวเริ่มออกกำลังกายมากขึ้น เช่น เดินแกว่งแขนรอบๆบริเวณบ้าน ใช้ระยะเวลาประมาณ 10-20 นาที การจัดการกับความเครียดส่วนใหญ่ไม่มีความเครียดสะสม สามารถจัดการกับความเครียดได้ โดยวิธีการคิดบวก พูดคุยกับเพื่อน ระบายกับคนสนิทที่ไวใจได้ บางคนเลือกการออกกำลังกายเพื่อจัดการกับความเครียด ควบคุมอารมณ์ด้วยการละหมาด ขออุอา ไม่มีใครเลือกวิธีการรับประทานยาคลายเครียด หรือ ยานอนหลับเพื่อแก้ปัญหา

ผู้ป่วยรู้สึกพึงพอใจในการเข้ารับบริการคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพราะผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจและมีความต้องการชักชวนให้ผู้ป่วยคนอื่นๆได้มีโอกาสเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในอนาคต

ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ให้บริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมองว่าคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีรูปแบบการให้บริการที่ต่างจากคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มีแพทย์ประจำคลินิกโดยไม่หมุนเวียน ผู้ป่วยยังมีปริมาณน้อย รูปแบบเป็นการทำกิจกรรมกลุ่มทำให้ได้มีโอกาสพูดคุยและฟังปัญหาอุปสรรคของผู้อื่นนำไปเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาของตนได้ ผู้ป่วยมีความตั้งใจสังเกตจากการมาตามนัดทุกครั้ง เมื่อเทียบกับก่อนหน้าเข้ารับบริการที่คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่หลายคนมักต้องไปที่ห้องฉุกเฉินหรือนอนโรงพยาบาลจากสาเหตุมีค่าระดับน้ำตาลในเลือดสูงมาก เห็นการเปลี่ยนแปลงเรื่องการปรับการรับประทานอาหารได้เหมาะสมกับโรคมากขึ้น ดูจากผลของระดับน้ำตาลที่ดีขึ้น สามารถ ลดโรค ลดยาได้

อภิปรายผล

1. การพัฒนาระบบบริการผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากการศึกษาพบว่าระบบบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ถูกพัฒนาขึ้นรองรับการแก้ปัญหาในผู้ป่วยเบาหวานที่คุมระดับน้ำตาลได้ไม่ดี ซึ่งมีผลจากระบบบริการของคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ไม่สามารถให้ข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหาในผู้ป่วยแต่ละคนได้อย่างเพียงพอที่จะนำไปแก้ปัญหาการควบคุมระดับน้ำตาลไม่ได้ เพราะมีข้อจำกัดที่ผู้ป่วยในแต่ละวันมีจำนวนมากเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและแพทย์ที่ดูแลเป็นแพทย์หมุนเวียนมีผลต่อข้อมูลที่ได้รับจากผู้ป่วยอาจไม่ได้ข้อเท็จจริงทั้งหมดเพราะยังไม่เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจ ซึ่งการรับรู้ข้อมูลสุขภาพของตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ดังทฤษฎีการจูงใจเพื่อป้องกันโรคของ Rogers(1986) ที่เน้นการให้คุณค่าเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นความรู้หรือข้อมูลสุขภาพและให้ความสำคัญกับการคิดแก้ปัญหาและเชื่อว่าแรงจูงใจเพื่อการป้องกันโรคจะทำได้ดีก็ต่อเมื่อเห็นอันตรายหรือเสี่ยงต่อสุขภาพและเชื่อว่าตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ให้ความสำคัญในเรื่องการรับรู้ข้อมูลสุขภาพของตนเองสร้างแรงจูงใจเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและผู้ป่วยเป็นคนที่มีศรัทธาพร้อมที่จะเรียนรู้ กิจกรรมกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันคิดหาแนวทางแก้ปัญหาจึงเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้ป่วยสามารถมองเห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นของตนเองและของผู้อื่น ได้เห็นแนวทางการปรับเปลี่ยนจากประสบการณ์จริงของผู้ป่วยคนอื่นพร้อมกับได้รับคำแนะนำจากแพทย์และสหวิชาชีพด้วย การตั้งเป้าหมายการรักษาร่วมกันทำให้ผู้ป่วยมีความหวังและเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะสามารถลดโรค ลดยาได้ ในอนาคตทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจและมารับบริการตาม

นัดทุกครั้ง นอกจากนี้ยังเห็นถึงความสนิทสนมและห่วงใยกันระหว่างผู้ป่วยด้วยกันซึ่งแตกต่างจากผู้ป่วยที่รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

2. ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี จากทฤษฎีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงของ Prochaska และ Diclement (1984) เห็นได้ว่าผู้ป่วยที่เข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการตระหนักรู้เริ่มรับรู้ปัญหาว่ามาจากพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและตัดสินใจปรับพฤติกรรมตนเองในทางที่ดีขึ้น บางรายสามารถปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นพฤติกรรมที่คงที่ และบางรายกลับไปพบปัญหาเดิมจึงต้องเริ่มปรับเปลี่ยนใหม่ ซึ่งการที่จะให้ผู้ป่วยสามารถเปลี่ยนนิสัยใหม่ได้ต้องทำซ้ำๆอย่างต่อเนื่อง 21 วันตามทฤษฎี 21 วันของ Dr. Maxwell Maltz

ผลของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลัก 3อ. 1น. โดยใช้แนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดของราชวิทยาลัยแพทยศาสตร์ครอบครัว นำมาปรับตามความเหมาะสมของผู้ป่วยแต่ละคนทำให้สามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างต่อเนื่อง และพบว่าหลังจากเข้ารับบริการที่คลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมครบ 3 เดือน มีผู้ป่วยสามารถลดโรค คือกลุ่มสีแดงลดลงและมีกลุ่มสีเขียวเพิ่มมากขึ้น สามารถลดยาได้ 6 คน เป็นตัวอย่างที่ดีและแรงบันดาลใจให้ผู้ป่วยคนอื่นๆเห็นความเป็นไปได้ว่าตนเองก็สามารถลดโรค ลดยา และอาจนำไปสู่โรคเบาหวานระยะสงบได้ในอนาคต

ผู้วิจัยคิดว่าหากในอนาคตมีผู้ป่วยที่สมัครใจเข้ารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากขึ้น เราจะสามารถลดจำนวนผู้ป่วยที่ควบคุมไม่ได้ สามารถลดยา ลดการเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้ได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้ใช้การประเมินค่าน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร (FBS) เพียงอย่างเดียว ควรมีการเจาะค่าน้ำตาลสะสม (HbA1C) เปรียบเทียบด้วย
2. ควรมีการจัดอบรมพัฒนาเพิ่มสมรรถนะของทีมสหวิชาชีพ ให้สามารถดูแลเป็นผู้นำทำกิจกรรมกลุ่มได้ในกรณีที่แพทย์ไม่อยู่เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
3. ผู้ป่วยที่เป็นผู้สูงอายุควรมีญาติเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งเพื่อให้ทราบปัญหาและช่วยกันหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา สุระ และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการตรวจสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในศูนย์สุขภาพแคร้แมท.(งานวิจัยบัณฑิตวิทยาลัย).มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566 จาก <http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1621>.

กลุ่มยุทธศาสตร์และแผนงานสำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2560).แผนยุทธศาสตร์การป้องกัน และควบคุม

โรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ.2560-2564) :สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ,19-26 ทะเบียนผู้รับบริการในคลินิกโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโรงพยาบาลยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี.2566 ธนพร รัตนสุวรรณ. รู้จักโรคเบาหวาน.สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2566 .จาก สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
<https://www.dmthai.org/new/index.php/sara-khwam-ru/understand-diabetes-2>.
บุษกร เชี่ยวจินดา กานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์, 103-118.
ราชวิทยาลัยแพทยเวชศาสตร์ครอบครัวแห่งประเทศไทย. (2565).แนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ให้เข้าสู่ระยะสงบด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเข้มงวดสำหรับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เรวดี วัฒนโกศล. (2564).การสร้างความร่วมมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566 จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-article>
วิชุดา กิจจรธรรม. (2559).ธรรมชาติของพฤติกรรม และ กระบวนการเกิดพฤติกรรม.หลักสูตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสำหรับพยาบาลผู้จัดการรายกรณีโรคเรื้อรัง.สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566
สถาบันเวชศาสตร์สมเด็จพระสังฆราชญาณสังวรเพื่อผู้สูงอายุ. (2565).พัฒนารูปแบบการให้บริการวิถีใหม่สำหรับผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง.(งานวิจัย)กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2566). แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับโรคเบาหวาน 2566.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).(2562).สุขภาพที่ดีต้องมีครบ5หมู่. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566
สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปัตตานี.(2564). รายงานสถานการณ์ทางสังคม จังหวัดปัตตานีประจำปี 2564 .สืบค้นเมื่อวันที่ 12 2566. จากhttps://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso-web/download/article/article_2021110164810.pdf.
Wichaya pongklam. (2021) เทคนิคพัฒนาตัวเอง เปลี่ยนนิสัยใหม่สร้างคุณคนใหม่ได้ด้วยทฤษฎี 21 วัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2566 . จาก <https://www.ofm.co.th/blog/21-day-habit-theory>.
Stage Of Change. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2566.จาก <https://reder.red/stage-of-change-28-02-2022>

การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ:
กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์การบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่
Lesson Learned on Integrated Water Resource Management
in Muang District: Case study of Phrae Water Resources Management
Center, Phrae Provincial Administrative Organization

สุธินี ชูติมากุลทวี⁷¹

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Email address: suthinee.de@up.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at

⁷¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต (การจัดการนวัตกรรมการบริหาร) คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง การถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์กรการบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรและผู้บริหารของศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1 จังหวัดแพร่ และลงพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการตามนโยบายและแผนการบริหารจัดการน้ำ โดยมีบทบาทหลักเป็นการบูรณาการในด้านข้อมูลสารสนเทศด้านทรัพยากรน้ำ การบูรณาการในการขับเคลื่อนแผนการบริหารจัดการน้ำ ทั้งในระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเรียกได้ว่า ศูนย์บริหารจัดการน้ำเป็นศูนย์บูรณาการเครือข่าย มีลักษณะเป็นการประสานการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกัน 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร และภาคประชาชน รวมถึงการยึดหลักการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน พร้อมกับเผยแพร่ให้กับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ปัจจัยความสำเร็จของศูนย์บริหารจัดการน้ำ ได้แก่ การผู้นำมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ปัญหาและอุปสรรค เช่น ความเข้าใจร่วมระหว่างหน่วยงาน สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงเร็ว เป็นต้น

คำสำคัญ: ถอดบทเรียน; การจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ; องค์กรบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

Research project on Lessons learned from integrated water resource management Case study of Phrae Water Resources Management Center, Phrae Provincial Administrative Organization. The objective is to study approaches to integrated water resource management, success factors, problems and obstacles of the Phrae Water Resources Management. It is qualitative research that data were collected from interviews with personnel and executives of the Phrae Water Resources Management. Phrae Province Water Resources Office Region 1 and the relevant local administrative organization areas. The results of the study found that Phrae Water Resources Management has been carried out in accordance with the policy and water management plan. Its main role is the integration of water resources information. Integration in driving water management plans both at the provincial level and local government organizations which can be called the water management center which is the center of the network. It has the characteristics of coordinating and integrative work between three parties as government agencies, a non-profit organization and the public sector. Including adhering to the principles of sustainable water management along with dissemination to local agencies to learn together. Success factors in the case of Phrae Water Resources Management Center include leaders having clear policies and operational plans. Receiving support from the community and local government organizations in the area. Problems and obstacles such as rapidly changing weather conditions, etc.

Keyword: Lessons learned; Integrated Water Resource Management;
Provincial Administrative Organization

บทนำ

แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ มุมมองด้านหนึ่งเป็นการบูรณาการการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคมชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated water resources management: IWRM) หมายถึง กระบวนการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ (ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2566) และในอีกมุมมองหนึ่งเป็นการบูรณาการในด้านความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทยได้กำหนดให้การบริหารจัดการน้ำไว้ตาม แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ซึ่งได้กำหนดแนวทางการจัดสรรการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และสิทธิในน้ำ รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรน้ำที่มีหน่วยงานหลักในการดำเนินงานคือ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2562) โดยในทางปฏิบัติภาคีรัฐระดับต่างๆ ในแต่ละพื้นที่จะมีวิธีการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละพื้นที่มีลักษณะภูมิประเทศ ดิน และน้ำเฉพาะแห่งท้องถิ่นนั้น

ทั้งนี้ ตามแนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านทรัพยากรน้ำ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดหลักเกณฑ์การใช้สอยทรัพยากรน้ำสาธารณะ การจัดการบริหารทรัพยากรน้ำให้มีคุณภาพและการจัดการมลพิษทางน้ำ และการให้ความร่วมมือต่อสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติในการรวบรวมข้อมูล เชื่อมต่อและบูรณาการข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำได้ตามความสอดคล้องของนโยบายและแผนแม่บทเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรน้ำ โดยแผนปฏิบัติการของหน่วยงานจำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1 จังหวัดแพร่, 2565)

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการบริหารจัดการน้ำโดยการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ซึ่งกำหนดให้มีภารกิจหลักคือ การเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศสามารถพยากรณ์สภาพอากาศและคาดการณ์สถานการณ์การเกิดภัยพิบัติล่องหน้าในสภาวะปกติและสภาวะวิกฤตได้ รวมถึงการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำล่องหน้าเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ ได้สร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดแพร่แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดทำฐานข้อมูลของผิวน้ำพื้นที่ตนเอง และการประสานการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน จนได้รับรางวัลการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ประจำปี 2565 ประเภทรางวัลสัมฤทธิ์ผลประชาชนมีส่วนร่วม (องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่, 2565; ระบบออนไลน์) ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ขับเคลื่อนและดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและกระทรวงมหาดไทย โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ คณะอนุกรรมการ

ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ คณะทำงานศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ รวมถึงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติงานศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ และคณะกรรมการลุ่มน้ำสาขา

จากการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบและบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อประโยชน์จากแนวทางในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่อื่นต่อไป

เนื้อหา

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่

2) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคของศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่

2. ประโยชน์ของการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่จะเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการน้ำให้แก่พื้นที่ใกล้เคียง อาทิ จังหวัดพะเยา ซึ่งได้มีการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ปัญหาภาวะภัยและอุทกภัยในพื้นที่

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1 จังหวัดแพร่ ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชนและภาคประชาชนในพื้นที่พื้นที่ตำบลสรวย หมู่บ้านแม่ขมิ้ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ขอบเขตด้านระยะเวลา เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ในระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2565 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2566

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษานี้มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำองค์กรบริหารส่วนจังหวัดแพร่

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบทฤษฎีและปฐมภูมิ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทฤษฎีเป็นการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน และข้อมูลข้อเท็จจริงในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ข้อมูลจากเพจและเวปไซต์ของศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบจ.แพร่ แผนและนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำจากสำนักงาน

ทรัพยากรน้ำแห่งชาติ รวมถึงแนวคิดการบริหารจัดการน้ำจากเอกสารวิชาการของไทยและต่างประเทศที่มีการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ สำหรับการเก็บรวบรวมแบบปฐมภูมิ ผู้วิจัยเลือกการเก็บข้อมูลจากพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ที่มีหน้าที่หลักหรือผู้ปฏิบัติงานในศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ผู้นำชุมชนและภาคประชาชน

กลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 ลักษณะ คือ แบบแรกคือ กลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติแบบเฉพาะเจาะจงหรือเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามประเด็น (Intensity Sampling) ในการศึกษาความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรคของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและนำมาสรุปผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ แบบที่สองคือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมหลากหลาย (Maximum Variation Sampling) โดยกำหนดความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่างหน่วยงานภาครัฐที่ต่างระดับกัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างและขั้นตอนในการวิจัยมีดังนี้

ขั้นตอนแรก หลังจากที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อเอกสารเบื้องต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เลขานายกององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ และบุคลากรในศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบจ.แพร่

ขั้นตอนที่สอง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังบุคลากรในสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 1 จังหวัดแพร่ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในระดับจังหวัด

ขั้นตอนที่สาม การลงพื้นที่เพื่อสำรวจและสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการน้ำ ซึ่งคัดเลือกจากเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการกับศูนย์บริหารจัดการน้ำ ได้แก่ พื้นที่ตำบลสรวย หมู่บ้านแม่ขมิ้ง อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้วิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการถอดบทสัมภาษณ์และพิจารณาถ้อยคำของแต่ละบุคคล ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากข้อความในเอกสารเชื่อมโยงกับข้อมูลในระบบออนไลน์ ประกอบกับข้อเท็จจริงจากการลงพื้นที่ด้วยเหตุและผล รวมถึงสรุปผลตามวัตถุประสงค์และอภิปรายผลตามความสอดคล้องของแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. ผลการศึกษา

แนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กรณีศึกษาศูนย์บริหารจัดการน้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและจากการสัมภาษณ์การดำเนินงานของศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบจ.แพร่ จะพบว่า ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

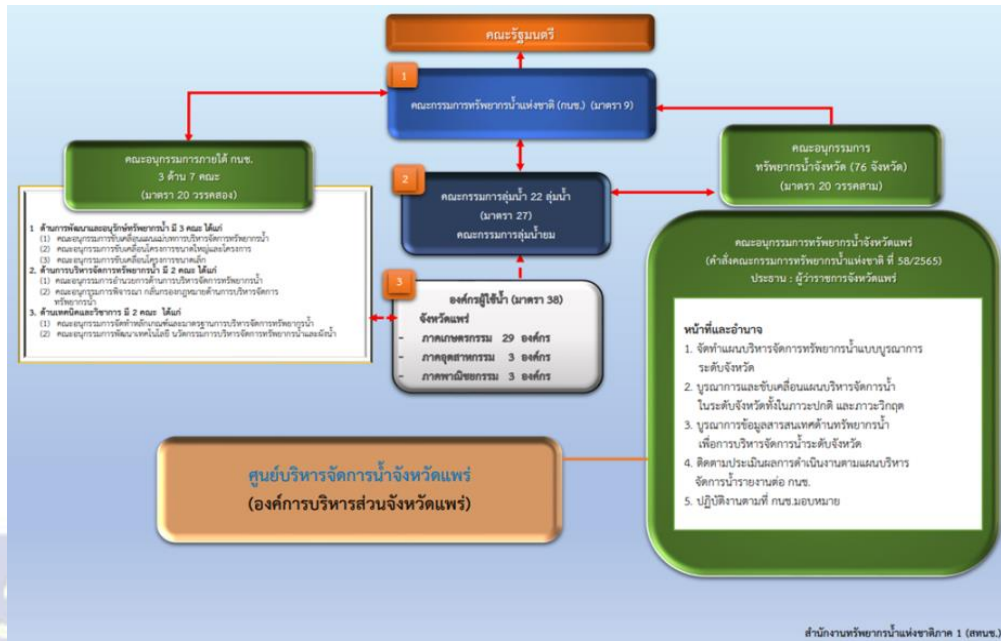
1) การเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลสารสนเทศให้แก่หน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด เริ่มตั้งแต่การพยากรณ์สภาพอากาศและคาดการณ์สถานการณ์การเกิดภัยพิบัติล่วงหน้าในสภาวะปกติและสภาวะ

วิกฤต โดยในการติดตามของศูนย์บริหารจัดการน้ำ มีลักษณะการติดตามข้อมูลจากกรมอุตุฯ และข้อมูลจากชลประทาน เมื่อได้รับข้อมูลแล้วก็นำมาประมวลผลและโพสต์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ทราบผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ดังเช่นคำกล่าวจากการสัมภาษณ์ว่า “ศูนย์ฯ จะติดตามว่าฝนเข้ามาเท่าไร มีเรื่องของสภาพอากาศที่เคลื่อนเข้ามาในจังหวัดแพร่ หรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทั้งหน้าฝนและช่วงที่ไม่มีฝน ทั้งสภาพอากาศที่อยู่ในภาวะแห้งแล้ง และขาดแคลนน้ำ ปริมาณน้ำที่มีในจังหวัดแพร่ ทั้งลุ่มน้ำต่างๆ ที่ไหลอยู่ในจังหวัดแพร่ และน้ำที่ไหลจากที่อื่นมาสู่จังหวัดแพร่ เช่น จะมีที่สถานีน้ำห้วยฝางและน้ำที่เชื่อมไหลมาจากพะเยาจะเข้ามาแพร่ส่วนหนึ่ง และแหล่งน้ำในอำเภอลำปางจะไหลจากจังหวัดแพร่ไปจังหวัดสุโขทัย” โดยศูนย์ฯ จะมีบุคลากรปฏิบัติการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะประจำศูนย์ในการติดตามสถานการณ์ตลอด 24 ชั่วโมงทำงานผลัดเวรกันโดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์น้ำมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอน ดังรูปที่ 1

ภาพที่ 1 แผนผังน้ำจังหวัดแพร่ การติดตามสถานการณ์น้ำและสภาพอากาศในพื้นที่

ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการตามบทบาทตามอำนาจและหน้าที่ คือ การบูรณาการและขับเคลื่อนการบริหารจัดการน้ำทั้งในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น อันเป็นกลไกสำคัญในการกิจแรกของการบริหารการจัดการน้ำจังหวัดแพร่ที่มีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์น้ำในพื้นที่ กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการแก้ไขปัญหา จัดกลุ่มเป้าหมายเชื่อมแผนงานโครงการตามระยะการดำเนินการ ดังที่กำหนดคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติตามรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 2 คณะทำงานและการขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่

2) การจัดโครงสร้างของศูนย์บริหารจัดการน้ำเพื่อจัดตั้งทีมปฏิบัติการเฉพาะด้าน โดยตรง บุคลากรประจำศูนย์บริหารจัดการน้ำเป็นบุคลากรภายในขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยถือเป็นการปฏิบัติตามแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “การจัดทำแผนของศูนย์น้ำ ต้องเชื่อมกับ อบจ. ซึ่งจะอยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายนโยบายและแผน งบประมาณของบุคลากรมีประมาณ 2 ล้านบาท หากพิจารณาต่อคนประมาณ 2 หมื่นโดยเฉลี่ย หากเป็นกิจกรรมโครงการใหญ่ก็จะใช้งบประมาณ 1 ล้านบาทบาท”

3) การให้ความรู้ตามหลักการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน DSLM ศูนย์ได้ทำภารกิจเผยแพร่ให้กับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน เพื่อพัฒนานวัตกรรมต้นแบบของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ โดย DSLM ย่อมาจากคือ

D (Demand) หมายถึง ความต้องการของประชาชน โดยการจัดทำข้อมูลความต้องการน้ำอุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อการเกษตรว่ามีจำนวนเท่าไร

S (Supply) หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เป็นการวิเคราะห์ปริมาณน้ำท่าและแหล่งน้ำในพื้นที่ของตนเองว่าเพียงพอกับความต้องการน้ำหรือไม่

L (Logistics) หมายถึง โครงข่ายน้ำในเขตพื้นที่ เป็นการกระจายน้ำจากแหล่งน้ำ เช่น ลำห้วย หนอง คลอง บึง ลำเหมืองในพื้นที่ที่มีจำนวนและทิศทางการไหลของน้ำ

M (Management) หมายถึง การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เป็นการบริหารจัดการน้ำของแหล่งน้ำแต่ละแห่งว่ามีหน่วยงานไหนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการอย่างไร

หลักการดังกล่าวนี้ ได้ถูกถ่ายทอดและนำไปใช้ในพื้นที่ที่ร่วมเรียนรู้กับศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ ดังคำกล่าวของผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านแม่ขมิ้ง ต.สรอย อ.วังชิ้น ว่า “เรื่องแรกที่สำคัญที่สุดคือ ข้อมูล เราต้องมีข้อมูลเรื่องน้ำและต้องรู้ตัวเองว่า เราต้องการอะไร เท่าไหร่ แล้วจะหามาเติมเต็มเท่าไร ถึงจะสมดุลกัน อบจ. ได้ให้ความรู้เรื่องหลักการ DSLM เมื่อก่อนไม่มีความรู้เรื่องนี้ ตอนนี้พอจะรู้เรื่องการทำฝาย การใช้ระบบท่อจ่ายน้ำ และการทำแผนโครงการ ท้องถิ่นเองก็จะให้การสนับสนุนเรื่องวัสดุ ข้อตกลงก็คือ ในเรื่องของความร่วมมือ เราใช้ความร่วมมือลงแรงเป็นหลัก” ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 ภาพหลัก DSLM ในพื้นที่หมู่บ้านแม่ขมิ้ง ตำบลสรอย อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

การดำเนินการข้างต้น เป็นภารกิจหลักสำคัญด้านหนึ่งในการสร้างเครือข่ายการบริหารจัดการน้ำในจังหวัดแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบกลุ่มน้ำหลักและกลุ่มน้ำสาขา พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยเน้นให้ประชาชนได้ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดทำฐานข้อมูลของผั่งน้ำพื้นที่ตนเองในทุกตำบล

ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่

1) การสนับสนุนขององค์กรหรือสถาบันในแต่ละระดับ อบจ.แพร่ได้ประสานงานกับองค์กรระดับชาติอย่างสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์กรมหาชน) ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้และแจ้งเตือนประชาชนในการเตรียมรับมือกับการทำการเกษตรและการปรับเปลี่ยนแนวคิดการบริหารจัดการน้ำ การจัดทำแผนร่วมกับหน่วยงานส่วนภูมิภาคและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชนให้ความร่วมมือโดยเน้นการเรียนรู้และปฏิบัติไปพร้อมๆ กันเอง ผ่านโรงเรียนการบริหารจัดการน้ำ

2) เครื่องมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เครื่องมือสำคัญนอกจากเทคโนโลยี GPS เพื่อวิเคราะห์ความแห้งแล้ง แผนที่ดาวเทียมบน application บนมือถือ การสื่อสารทาง Line และการใช้โดรนในการ

เก็บข้อมูลพื้นที่ในที่สูง เพื่อการระดมองค์ความรู้ในด้านการบริหารจัดการน้ำ โดยการบันทึกข้อมูลและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ให้ได้มากที่สุด

3) อบจ.แพร่มีนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนทั้งในด้านน้ำท่วมและน้ำแล้ง โดยการดำเนินนโยบายอย่างจริงจังและต่อเนื่องของผู้นำหน่วยงาน ซึ่งได้เริ่มดำเนินการในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำมาประมาณ 10 ปี (เริ่มตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำ พ.ศ. 2556)

ปัญหาอุปสรรคของการจัดการน้ำของศูนย์

1) การนิยามปัญหาการบริหารจัดการน้ำระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เช่น การเกิดน้ำหลากในพื้นที่ ความเข้าใจของศูนย์บริหารจัดการน้ำคือ การที่น้ำระบายไม่ทัน จึงท่วมขังในระยะสั้น แต่ถูกจัดเป็นปัญหาน้ำท่วมในมุมมองของส่วนกลาง เป็นต้น รวมถึงความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งสภาพอากาศมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้ศูนย์ต้องติดตาม

2) บทบาทที่จำกัดขององค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำได้แก่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและกฎหมาย ในด้านงบประมาณ เนื่องจากภารกิจที่มีการอบรมให้แก่หลายหน่วยงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนในด้านกฎหมายเองที่จำกัดบทบาทในการก่อสร้างไม่ได้ให้อำนาจกับ อบจ. ในการนำงบประมาณไปใช้ในการดำเนินการในพื้นที่ได้ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางพื้นที่

3) ศูนย์บริหารจัดการน้ำยังขาดการจัดการความรู้ โดยข้อมูลเอกสารของศูนย์บริหารจัดการน้ำส่วนใหญ่ยังคงกระจัดกระจายและความรู้ในการบริหารจัดการน้ำบทบาทหลักยังคงอยู่ที่ผู้นำโดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางการเมืองและยังไม่ได้รวบรวมไว้อย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

6. อภิปรายผล

1) แนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการของศูนย์บริหารจัดการน้ำมีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายภาครัฐ (governing by network) ที่กล่าวถึง การบูรณาการเครือข่าย จะต้องมีส่วนกลางเครือข่ายและนักบูรณาการที่สามารถประสานความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ รับผิดชอบ และแก้ไขปัญหา รวมทั้งรับผิดชอบในข้อกำหนดทางด้านคุณภาพของการให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงจะต้องเป็นหน่วยงานเดียวที่เชื่อมโยงประสานทุกคนในเครือข่าย (จักร ดิงศภิตย์ และ กฤษณา ปราโมทย์ธนา, 2552) โดยความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำที่ยั่งยืนระหว่างภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถเกิดขึ้นได้ หากองค์กรมีเป้าหมายร่วมและการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหากำไร (Raymond et al., 2022) ซึ่งจะช่วยสร้างให้เกิดความผูกพันกันในสังคมบนพื้นฐานของสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ศูนย์มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ (IWRM) ของศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2566) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบการจัดการน้ำอันประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนลุ่มน้ำ และการจัดการข้อมูล

2) การให้ความรู้การบริหารจัดการน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำมุ่งเน้นไปยังการกักเก็บน้ำในรูปแบบของระบบลุ่มน้ำ การกำหนดมาตรการและกำหนดแผนเตรียมความพร้อมโดยเฉพาะในช่วงที่มีฝนตกมากเพื่อป้องกันการเกิดน้ำท่วม ซึ่งยังไม่ได้มีแนวทางการบริหารจัดการน้ำเสีย อันเป็นแนวทางการบริหารจัดการน้ำอีกด้านหนึ่งตามแนวทางของการบริหารจัดการน้ำจะต้องมุ่งเน้นในเรื่องการจัดการทรัพยากรในทุกทรัพยากร ดังที่ ปราโมทย์ ไม้กลัด (2541) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการน้ำอีกด้านหนึ่งที่สำคัญ

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์บริหารจัดการน้ำสอดคล้องกับโครงการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ (2554) ที่พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ ได้แก่ องค์กรหลักบทบาทภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมถึงการมีระบบข้อมูลที่จะมีส่วนช่วยในการบริหารและจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง อีกทั้งยังต้องส่งเสริมให้สังคมมีความตระหนักและมีจิตสำนึก ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบองค์รวมที่มีประสิทธิภาพและระบบนิเวศที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงความหลากหลายของระบบนิเวศ เช่นเดียวกับงานของ สัจจา บรรจงศิริ (2560) ที่พบว่า ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ โครงสร้างองค์กรที่มีความรับผิดชอบโดยตรง การทำงานแบบเน้นการกระจายอำนาจและเน้นการมีส่วนร่วมกับสถาบันต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรน้ำ เป็นองค์ประกอบหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

สรุปและขอเสนอแนะ

ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ แรกเริ่มได้รับการสนับสนุนสารสนเทศจากสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) จึงสามารถพัฒนาการทำงานจนมีเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในตำบลต่างๆ ซึ่งเน้นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนตามแนวทางการบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่ระดับการให้ข้อมูล การให้คำปรึกษาหารือ การเข้ามามีบทบาท และให้ความรู้เพื่อถ่ายทอดแนวคิดการจัดการน้ำด้วยตนเองอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน โดยปัจจัยความสำเร็จของศูนย์บริหารจัดการน้ำ ได้แก่ การมีนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนและการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยผู้นำองค์กร การสนับสนุนจากองค์กรไม่แสวงหากำไร การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การสะสมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และเครื่องมือสนับสนุนการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) ศูนย์บริหารจัดการน้ำควรพัฒนาในด้านฐานข้อมูลของพื้นที่ในจังหวัด เพื่อแต่ละหน่วยงานสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ดิน ผังน้ำ และแหล่งน้ำในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ควรมีการติดตามประเมินผลการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้ทราบผลลัพธ์ของการบริหารจัดการน้ำ

ได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ข้อมูลส่วนมากเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ ดังนั้น หากให้การวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ควรมีการนำแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน และงบประมาณที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ร่วมด้วย
- 2) การสำรวจพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายชุมชนของศูนย์บริหารจัดการน้ำมีเพียงพื้นที่เดียว ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นที่ได้รับความรู้เช่นเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบผลของการเข้าร่วมเครือข่ายว่าสามารถบริหารจัดการน้ำได้บรรลุเป้าหมายเช่นเดียวกันหรือไม่

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้โครงการวิจัยย่อยในโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพะเยา” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณรายได้ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยขอขอบคุณศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่และหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนข้อมูลเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

โครงการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน (IWRM) ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. (2554). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

<https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/14984/1/โครงการวิจัยด้านทรัพยากรน้ำ%20การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบผสมผสาน%20%28IWRM%29%20ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา%20%28รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร%29.pdf>

จักร ดิงศรัทธี และกฤษฎา ปราโมทย์ธนา. 2552. การบริหารงานภาครัฐแบบเครือข่าย: มิติใหม่ของภาครัฐ (Governing by Network) นวัตกรรมการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล. บริษัทเอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด: กรุงเทพฯ

ปราโมทย์ ไม้มัด. 2541. หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนาครบ 96 ปีชลประทาน.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ ศูนย์วิศวกรรมชลประทาน กรมชลประทาน สามเสน ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

2566. การจัดการน้ำ. 16 พฤษภาคม 2566. <http://www.envirionnet.in.th/archives/1480>

สัจจา บรรจงศิริ. 2560. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำน่าน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.(2565). แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580).

9 ธันวาคม 2565. <http://pmpd.onwr.go.th>
สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค 1 จังหวัดแพร่.(2565). คำสั่งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่
58/2565 เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัดแพร่.
องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่.(2565). ภาพประชาสัมพันธ์ร่างวิสัยทัศน์ราชการแบบมีส่วนร่วม.
30 มิถุนายน พ.ศ.2566. สืบค้นจาก <https://www.phraepao.go.th/main>
Raymond, Y. W., Ying, P., Yi, L., (2022). Explaining the sustained public participation of ENGOs
in China's water governance: A case study of the 'civilian river chefs' under the
theoretical framework of 'double embeddedness'. International Journal of Water
Resource Development. doi: 10.1080/07900627.2022.2034601

ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อการเป็นระบบราชการ 4.0
ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

Personnel potential development factors that affect bureaucracy 4.0
of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization

บรรพต กิตติสุนทร¹ และรุ่งนภา เฟ่งรุ่งเรืองวงศ์²Banpot Kittisoontorn¹ and Rungnapha Phengrungruangwong²¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม¹Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University²Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat UniversityFirst author E-mail: bkbki@hotmail.co.th¹, Corresponding author E-mail: rungruang8282@gmail.com²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลกระทบต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลประชากร จำนวน 213 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ผลการศึกษาค้นพบว่า ระดับของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมรวมอยู่ในระดับมาก และระดับระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ด้านการฝึกอบรมส่งผลกระทบต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 2.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ: การพัฒนา ; บุคลากร ; ราชการ

Abstract

Research on Factors in personnel potential development that affect the government system 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization. The objective is to study the factors of personnel potential development that affect the bureaucratic system 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization. A questionnaire was used as a tool to collect population data for 213 people. Statistics used in the analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. and stepwise multiple regression analysis. with statistical significance at the .05 level

The results of this study found that Level of personnel potential development of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization The overall picture is included at a high level. and the bureaucracy level 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization The overall picture is at a moderate level. In testing the hypothesis, it was found that training has an effect on the bureaucratic system 4.0 of the Ratchaburi Provincial Administrative Organization by 2.3 percent, with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Development; Personnel; Government

รัฐบาลได้มีการประกาศโมเดลไทยแลนด์ 4.0 ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เป็นระบบราชการ 4.0 เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน สามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นพึงของประชาชนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ภาครัฐต้องเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย รวมทั้งการทำงานแบบใหม่ที่ต้องมีความคล่องแคล่ว ว่องไว และการมีความสามารถปรับตัวในการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม ซึ่งสิ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของนโยบายดังกล่าว คือ ความพร้อมของบุคลากร (สำนักงานวิจัยและพัฒนาาระบบงานบุคคล, 2560) จึงต้องให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในองค์กร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์พัฒนาให้เหมาะสมกับงานแต่ละด้าน และต้องมีความชำนาญในการปฏิบัติงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่องค์กรหรือหน่วยงานกำหนดไว้ (จารุเนตร เกื้อภักดิ์, 2559) ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาครัฐจึงเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานราชการจะต้องมีการวางแผนเป้าหมายให้มีการพัฒนาศักยภาพของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อนำไปสู่ระบบราชการ 4.0

องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีความเป็นเอกภาพในระดับหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะแก่ประชาชนมีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุมทั้งจังหวัด การบริหารจัดการจึงต้องมีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินการ และติดตามตรวจสอบ เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง (เน้นทวัฒน์ บรมานันท์, 2552) จากปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี พบว่า บุคลากรที่มีอยู่ในปัจจุบันยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานตามรูปแบบของระบบราชการ 4.0 การปฏิบัติงานยังมีความยืดหยุ่นน้อยทำให้เกิดคล่องตัวเท่าที่ควร มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในกระบวนการปฏิบัติงานน้อย รวมถึงระบบการปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงสายการบังคับบัญชา และการตัดสินใจต่างๆยังยึดติดกับกรอบอำนาจตามกฎหมายส่งผลให้บุคลากรขาดการมีอิสระทางความคิดและตัดสินใจ ดังนั้น การที่จะทำให้ระบบราชการ 4.0 ประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงบทบาทของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างคุณค่าและประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน โดยการพัฒนาบุคลากรถือเป็นสิ่งสำคัญในอันดับต้นๆ ของความจำเป็นต้องมีอยู่ในองค์กรหากองค์กรใดที่มีบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานนั้นๆ ก็จะบรรลุเป้าหมายในการทำงานรวมทั้งองค์กรก็จะประสบผลสำเร็จ (สุธินี ฤกษ์ขำ, 2557) ดังนั้น การที่องค์กรจะพัฒนาไปสู่ระบบราชการ 4.0 นั้น ขึ้นอยู่กับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเป็นสำคัญ เน้นการเพิ่มพูนทักษะของบุคลากรในองค์กรให้สอดคล้องและเหมาะสมแก่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและต้องสอดคล้องกับระบบราชการ 4.0 เพื่อให้องค์กรมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ

เนื้อหา Body

วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ส่งผลต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จังหวัดราชบุรี

แนวความคิดและทฤษฎี

Sherman and Bohlander (2010 อ้างถึงใน ดุสิต ชาวเหลือง, 2554) กล่าวว่า แนวคิดของการพัฒนาบุคลากร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการฝึกอบรม (Training) มีกระบวนการดำเนินการอย่างเพื่อให้บุคลากรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีความรู้ความเข้าใจ มีความชำนาญการเกี่ยวกับงานในหน้าที่ช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถตามความต้องการของบุคลากรรายบุคคลเพื่อปรับปรุงศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคคลให้มาก มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ทันทีหรือมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่องค์กรตั้งไว้ และสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเติบโตและมีความก้าวหน้าในองค์กร

2) ด้านการศึกษา (Education) เป็นกระบวนการเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานตามความต้องการขององค์กรในอนาคต ช่วยพัฒนาบุคลากรต่อการตัดสินใจ แก้ปัญหาได้ดีขึ้น เพื่อพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานเพราะการสนับสนุนการศึกษาเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทศนคติตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุกๆ ด้านให้กับบุคลากรและความสามารถในการปฏิบัติงานในตำแหน่งงานที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านเทคโนโลยี (Technology) เป็นกระบวนการปรับปรุงการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มบุคคลให้เกิดความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติงานภายในและภายนอกองค์กร โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการปฏิบัติงานและเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

4) ด้านการวิจัย (Research) เป็นกระบวนการคิดแล้วทำอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยพัฒนาความรู้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ และทักษะของบุคลากรเพื่อบุคลากรจะมีความเข้าใจและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้อย่างถูกต้องสามารถแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและการบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงานได้ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2560) ระบบราชการสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้อย่างแท้จริงนั้น จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ กล่าวคือ

1) เปิดกว้างและเชื่อมโยงระหว่างกัน (Open & Connected Government) หมายถึง การให้บุคคลภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ ต้องมีความเปิดเผยและมีความโปร่งใส และการแบ่งปันข้อมูลให้ส่วนงานทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนหรือคนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้และตรวจสอบได้ มีการเปิดกว้างให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้ามามีส่วนรวม สามารถถ่ายโอนภารกิจบางประการให้ภาคเอกชนรับไปดำเนินการแทน (Out Sourcing) และเชื่อมโยงการทำปฏิบัติงานราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีเอกภาพและสอดคล้องประสานกัน เพื่อความ

โปร่งใสและประสิทธิภาพของงาน โดยจัดระบบให้มีการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

2) ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric Government) หมายถึง โดยสาระสำคัญแล้ว ต้องมีการปฏิบัติงานในเชิงรุกการบริหารราชการที่ถือเอาประชาชนศูนย์กลางเป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงานของรัฐในการให้บริการแก่ประชาชนโดยมีมุมมองและหลักคิดว่าการบริหารราชการและการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐที่ดี มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดจากการยึดถือความต้องการของผู้รับบริการเป็นตัวกำหนด โดยการบริหารงานในลักษณะนี้มุ่งเน้นไปที่การอำนวยความสะดวกให้ประชาชน เช่น One-stop Service การบริการที่เสร็จสิ้นในจุดเดียว มีการเชื่อมโยงกันเองของระหว่างส่วนราชการเพื่อจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชนและโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อประชาชนได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกอุปกรณ์และหลายช่องทาง

3) มีสมรรถนะและทันสมัย (Smart & High Performance Government) หมายถึง บุคลากรมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีความมั่นใจตนเองมีความคิดสร้างสรรค์ มีการสร้างนวัตกรรมในการปฏิบัติงานใหม่มีความสามารถด้านต่างๆ และสามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งมีการปฏิบัติงานที่เตรียมการไว้ล่วงหน้าและมีการวิเคราะห์ความเสี่ยง มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลาในการปฏิบัติงานสูงมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ได้ดี และที่สำคัญเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรและมีจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ มีการศึกษาจากหนังสือตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี จำนวนทั้งหมด 213 คน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 23-35 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ปฏิบัติงานอยู่สำนักงานเป็นบุคลากรประเภทพนักงานจ้าง มีอายุงานอยู่ที่ 1-5 ปี และมีรายได้ ต่ำกว่า 15,000 บาท

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร พบว่า บุคลากรทั้งหมดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการวิจัย อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่สองด้าน คือ ด้านการศึกษาและด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการฝึกอบรม

ระบบราชการ 4.0 พบว่า บุคลากรทั้งหมดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบราชการ 4.0 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ภาพรวมรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ

พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านสมรรถนะสูงและทันสมัย อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงตัวแปรที่มีประสิทธิภาพเข้าสมการพยากรณ์หรืออธิบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	R	R ²	R ² change	F
ด้านการฝึกอบรม (x ₁)	.152	.023	.023	4.974*

* P < .05

จากตารางที่ 1 พบว่า

1) ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพเข้ากับสมการพยากรณ์หรืออธิบายการเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี พบว่า มี 1 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการฝึกอบรม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมด 1 ตัวแปร กับระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับน้อย (R=.152) แสดงว่าตัวแปร 1 ตัว ดังกล่าวข้างต้น มีความสัมพันธ์กับระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

2) ตัวแปร 1 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายพยากรณ์ความแปรปรวนของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรไปสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 23

3) ด้านการฝึกอบรม สามารถพยากรณ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรไปสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ .023 (R=.152) แสดงว่าด้านการฝึกอบรม สามารถอธิบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ได้ร้อยละ 2.3

ตารางที่ 2 แสดงรูปแบบสมการพยากรณ์และตัวแปรที่มีผลต่อระดับระบบราชการ 4.0 ของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ตัวแปรพยากรณ์	β	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	3.972	.142		28.023	.000
ด้านการฝึกอบรม (x ₁)	-.086	0.38	-.152	-2.230*	.027

* P < .05

จากตารางที่ 2 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) ด้านการฝึกอบรม ($\beta = -.086$, $t = 0.38$, $P\text{-value} = .125$) ส่งผลต่อระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

2) จากการวิเคราะห์การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ดังที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้คะแนนดิบ สามารถเขียนได้ ดังนี้

$$\text{Unstandardized } \hat{Y} = 3.972 - 0.086(x_1)$$

จากสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ สามารถอธิบายความหมายได้ว่า ถ้าตัวแปรด้านการฝึกอบรม มีหน่วยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ระดับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ลดลง .086 หน่วย ตามลำดับ โดยให้ตัวแปรอื่นๆมีค่าคงที่

จากสมการถดถอย (\hat{Y}) สามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ด้านการฝึกอบรม (x_1) มีค่านัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ดังนั้น ด้านการฝึกอบรม ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมการพยากรณ์การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี โดยใช้คะแนนมาตรฐานสามารถเขียนได้ ดังนี้

$$\text{Standardized } \hat{Y} = -.152(x_1)$$

อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ครั้งนี้ผลการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏว่าผลการศึกษาเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานในการศึกษาคำนี้ คือ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรที่จะพยากรณ์ระดับเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มี 1 ตัวแปร คือ ด้านการฝึกอบรม สามารถพยากรณ์ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ร้อยละ 2.3

ทั้งนี้จึงอธิบายได้ว่าสาเหตุที่ปัจจัย 1 ตัวแปรที่ได้กล่าวมาข้างต้น มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นระบบราชการ 4.0 ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ดังนี้

ปัจจัยด้านการฝึกอบรม เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี มีการวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรมให้กับบุคลากร และประเมินความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้าฝึกอบรมและการประกอบของการประเมินความรู้ทักษะต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดให้มีการฝึกอบรมให้บุคลากรทั้งการจัดภายในหน่วยงาน และภายนอกหน่วยงาน ซึ่งการฝึกอบรมได้แก่ โครงการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้แก่บุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เพื่อให้บุคลากรได้พัฒนาความรู้ และทักษะเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ที่นำมาใช้พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รูปแบบการฝึกอบรมที่เป็นการเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และโครงการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร

องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี เพื่อให้บุคลากรมีกระบวนการทบทวนทัศนคติและค่านิยมที่ดีในการปฏิบัติงาน มีจิตสำนึกในการต่อต้านการทุจริต มีภูมิคุ้มกันด้านจิตใจและนำไปสู่พฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ รูปแบบการฝึกอบรมเน้นวิธีการฟังบรรยายและรับชมวิดีโอ ซึ่งการฝึกอบรมดังกล่าวเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ก้าวทันเทคโนโลยี สามารถแก้ไขปัญหาสร้างความรอบรู้และความมีจริยธรรมตามหลักของระบบราชการ 4.0 สอดคล้องกับแนวคิดของ กฎหมาย อินทวาท (2554) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรในองค์กรนั้นจำเป็นต้องศึกษารูปแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์กร โดยการพัฒนาบุคลากรเพื่อการพัฒนาองค์กรส่วนใหญ่จะมีเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การฝึกอบรม การศึกษา การพัฒนา การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กร

สรุปและขอเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

1.1) กองการเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรมีการติดตามและประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ การประเมินผลปฏิกิริยาต่อการฝึกอบรม การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากร หลังจากได้รับการฝึกอบรม ซึ่งสามารถทำได้ โดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ หรือการสังเกตการณ์ระหว่างการฝึกอบรม เป็นต้น

1.2) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้สูงขึ้น และมีผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กร เช่น การสำรวจความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในตำแหน่งหรืองานที่บุคลากรรับผิดชอบ เพื่อจัดทำแผนการศึกษาต่อให้บุคลากรเป็นรายบุคคล และมีการจัดสรรงบประมาณให้ทุนการศึกษาตามอายุงานของบุคลากร

1.3) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกระบวนการปฏิบัติงานโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับให้เกิดประโยชน์ภายในองค์กร เพื่อปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรดิจิทัล เช่น กองการเจ้าหน้าที่การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อการรับสมัครงานและการสัมภาษณ์ การใช้โปรแกรม KPI เพื่อประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร เป็นต้น

1.4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบในการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ ความชำนาญ และทักษะของบุคลากรภายในหน่วยงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติของบุคลากรให้เป็นไปตามที่องค์การต้องการ

1.5) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรมีการจัดกิจกรรมพบประชาชนเพื่อให้ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสพบปะและเยี่ยมเยียนประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิบัติงานของรัฐ

1.6) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรีควรเน้นการบริการประชาชนให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วและมีความเป็นธรรม เช่น ไม่เลือกปฏิบัติในการให้บริการ และใช้เทคโนโลยีเพื่อตอบสนอง ความต้องการของประชาชน และทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น

1.7) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรมีการจัดทากิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้แก่บุคลากรภายในหน่วยงาน เช่น การจัดกิจกรรมการสร้างทีมและกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เป็นต้น

1.8) องค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับบุคลากรเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรดิจิทัล และนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีความเชื่อมโยงผ่านระบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง References

- กัญญามาน อินทว้าง. (2554). กลยุทธ์การพัฒนากระบวนการจัดการและความสำเร็จจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. [ม.ป.พ.]:นนทบุรี.
- จารุเนตร เกื้อภักดี. (2559). แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดุสิต ขาวเหลือง. (2554). การฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะ. วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, 7(1), 18-32.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2560). ระบบราชการ 4.0 กับการสร้างนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการภาครัฐ. บทความนำเสนอที่ประชุมกลุ่มย่อย หลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2552). หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (2560). ระบบราชการไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กพ.
- สุธินี ฤกษ์ขำ. (2557). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หลักการและการประยุกต์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การสำรวจข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ

ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

Surveying data on the vitality of the elderly in the area of Bung Wai

Subdistrict Administrative Organization. Warin Chamrap District

Ubon Ratchathani Province

ดร.กรุ่ไท นพรัตน์และคณะ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

krungthai.n@ubu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การสำรวจข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงวัยในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวายมีวิธีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณโดยการศึกษาจากแบบสำรวจข้อมูลดัชนีพดพล้ง (Active Aging Index: AAI) ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย มีข้อมูลดัชนีพดพล้ง (Active Aging Index: AAI)ดังนี้ ด้านร่างกาย ค่อนข้างมาก ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและด้านสังคมอยู่ในระดับมาก และด้านความมั่นคงในระดับต่ำ โดยที่ อบต.บุงหวายมีนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุให้ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีนโยบายส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ ได้แก่ พื้นที่ของท้องที่การบริหารส่วนตำบลบุงหวายมีขนาดใหญ่ มีผลทำให้ความต้องการของประชาชนต้องการโครงการที่ตอบสนองการเดินทางและกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวายมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดทำนโยบาย เป็นต้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลให้มากขึ้นและ องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวายต้องเพิ่มงบประมาณด้านการดูแลผู้สูงอายุและต้องทำโครงการการดูแลผู้สูงอายุด้านอื่นๆ เพิ่มเติมในการแก้ไขปัญหา

คำสำคัญ: ผู้สูงวัย หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ; ข้อมูลดัชนีพดพล้ง หมายถึง ความมีชีวิตชีวา

ของผู้สูงอายุมี่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและการเรียนรู้ สังคมและความมั่นคง

Abstract

The results show that of data of the Active Aging Index of Bung Wai Provincial Administrative Organization as follows: the physical aspect is quite high, the mental aspect, the intellectual aspect, and the social aspect are at a high level. and security at a low level. The policy of Bung Wai Provincial Administrative Organization has a policy to taking care of elderly by doing activities together and improve the quality of life by promote occupation training career and earning income for them.

The obstacles and problems to proceed the elderly care policy is the large area of Bung Wai Provincial Organization has insufficiency in budget for policy preparation.

The solution of the problems should be increase the people participating of community and increase the elderly care budget and projects of caring the elder in others dimension to solve the problem.

Keyword : Elder; Active Aging Index: AAI Elder means people over 60 years of age.

Active Aging Index: AAI means The vitality of the elderly has 5 components: body, mind, intelligence and learning, society, and stability.

บทนำ Introduction

สังคมสูงวัยองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้นิยามว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินที่แตกต่างกันไว้ ดังนี้

สังคมสูงวัย (Aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7)

สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14)

นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2557 กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาาระบบสุขภาพคนไทย โดยในยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาสุขภาพตามกลุ่มวัย โดยแบ่งกลุ่มวัยที่ต้องดูแลออกเป็น 5 กลุ่มวัย ดังนี้

กลุ่มเด็กปฐมวัย (0-5 ปี)

กลุ่มเด็กวัยเรียน (5-14 ปี)

กลุ่มเด็กวัยรุ่น/ นักศึกษา (15- 21 ปี)

กลุ่มวัยทำงาน (15-59 ปี)

กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) และผู้พิการ

ประเทศไทยได้กำหนดนิยาม “ผู้สูงอายุ” ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 บัญญัติว่า ผู้สูงอายุ หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทยในรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ ไทย พ.ศ. 2559 ได้กำหนดนิยาม ผู้สูงอายุหมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปคำว่า สังคมสูงวัย และ สังคมสูงอายุมิ ความหมายเหมือนกันและใช้แทนกันได้

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรภายใต้ภาวะสังคมสูงวัยเป็นประเด็นที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญ จนนำมาสู่การออกมาตรการและนโยบายต่างๆ เพื่อเตรียมรองรับกับภาวะดังกล่าว จากข้อมูลสถิติของ U.S. Department of Health and Human Services พบว่า โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging society) โดยในปี 2015 จำนวนประชากรโลกกว่า 620 ล้านคนมีอายุมากกว่า 65 ปีและจะกลายเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Aged society) ในอีก 35 ปีข้างหน้า (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรโครงสร้างทางอายุของประชากรแสดงด้วยสัดส่วนของ ประชากรในวัยต่างๆ เมื่อจำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มอายุ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ประชากรวัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 15 ปี) วัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) และวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จะเห็นได้ว่า ระหว่างปี พ.ศ.2553 –พ.ศ.2583 สัดส่วนของประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุ มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 13.2 ในพ.ศ.2553 เป็นร้อยละ 32.1 ในพ.ศ.2583 และที่น่าสังเกต คือ ในปีพ.ศ. 2560 จะเป็นปีที่คาดว่าสัดส่วนของประชากรวัยเด็กจะเท่ากับสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุ (มูลนิธิพัฒนางาน ผู้สูงอายุ, 2561)

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีประชากร ทั้งสิ้น 66,413,979 คน คิดเป็นผู้สูงอายุ 10,666,803 คน ผู้สูงอายุจึงคิด เป็นร้อยละ 16.06 ของประชากรไทย แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยอันดับจำนวนประชากร ผู้สูงอายุมากที่สุดในประเทศ คือ กรุงเทพมหานคร มีผู้สูงอายุ 1,020,917 คิดเป็นร้อยละ 17.98 และมี 4 จังหวัดที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงรองลงมา ได้แก่ นครราชสีมา เชียงใหม่ ขอนแก่น และอุบลราชธานีโดยมีจังหวัดระนองมี สัดส่วนของผู้สูงอายุน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 13.46 โดยมีผู้สูงอายุจำนวน 25,834 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)

องค์การอนามัยโลก(World Health Organization: WHO)ได้นิยาม “Active Ageing”ไว้ว่า เป็น กระบวนการสร้างโอกาสที่เหมาะสมด้านสุขภาพการมีส่วนร่วม และความมั่นคงด้านต่างๆในสังคม เพื่อสร้างเสริม คุณภาพชีวิตและการอยู่ดีมีสุขเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ (WHO (2002) Active Ageing, A Policy Framework. Geneva, World Health Organization.) จากนิยามดังกล่าวประกอบด้วยสามเสาหลัก คือ สุขภาพ การมีส่วนร่วม ร่วม และความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ยังคงมีความกระปรี้กระเปร่า(ActiveAgeing) ต้องมี คุณลักษณะสำคัญ 5 ประการคือ1) มีความเสี่ยงการเกิดโรคและทุพพลภาพ 2) ร่างกายมีความฟิต 3) มีความจำดี4)

มีอารมณ์แจ่มใสสามารถจัดการความเครียดได้ และ 5) มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆ

นอกจากนี้การมีภาวะพหุพลังตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลก ยังเป็นผลมาจากปัจจัยกำหนด (Determinant) และปัจจัยตัดขวาง (Cross-cutting Determinants) ต่างๆ ทั้งจากตัวผู้สูงอายุและสภาวะแวดล้อมทางสังคม โดยปัจจัยกำหนดที่ส่งผลต่อภาวะพหุพลัง ประกอบด้วย ปัจจัยกำหนดด้านสุขภาพและระบบบริการทางสังคม (Determinants Related to Health and Social Service Systems) เช่น การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค การรักษาโรค การดูแลในระยะยาว การให้บริการด้านสุขภาพจิต ปัจจัยกำหนดทางพฤติกรรม (Behavioral Determinants) เช่น พฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุรา กิจกรรมทางกาย การบริโภคอาหาร สุขภาพช่องปาก ปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล (Determinants Related to Personal Factors) เช่น ปัจจัยด้านชีววิทยาและกรรมพันธุ์ภาวะทางจิต ปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Determinants Related to the Physical Environment) เช่น สภาพแวดล้อมที่สะอาด ที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การล้มหรือได้รับบาดเจ็บ ปัจจัยกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคม (Determinants Related to the Social Environment) เช่น การสนับสนุนทางสังคม ความรุนแรงและการละเมิดสิทธิ์การศึกษาและการเรียนรู้และปัจจัยกำหนดทางเศรษฐกิจ (Economic Determinants) เช่น หลักประกันด้านรายได้การมีหลักประกันทางสังคม การมีงานทำ (ดัชนีพหุพลังผู้สูงอายุไทย. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลฯ. หน้า 3-4)

จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดและตัวชี้วัด Active ageing ในระดับนานาชาติ และในประเทศไทย พบว่ามีความคล้ายคลึงกันในด้านองค์ประกอบ โดยในการศึกษานี้ ได้เสนอกรอบของ Active ageing โดยแบ่งเป็นภาวะ Active ageing 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ และด้านสังคม จำนวน 11 ตัวชี้วัด และปัจจัยสนับสนุน Active ageing จำนวน 4 ตัวชี้วัด และเสนอให้ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเดียวกันในทุกตัวชี้วัด เพื่อให้สามารถประเมิน Active ageing ในภาพรวมระดับบุคคลได้ และสามารถประเมินในลักษณะสัดส่วนของประชากรตามระดับ Active ageing ในกลุ่มประชากรหรือในพื้นที่ได้ เพื่อสะท้อนขนาดของปัญหา อีกทั้งยังสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆกับภาวะ Active ageing ในระดับบุคคลได้ โดยทางเลือกของระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสำรวจประชากรสูงอายุ และการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย เป็นต้น โดยเสนอให้มีการพัฒนาตัวชี้วัดและเครื่องมือประเมิน Active ageing ระดับบุคคล เพื่อการประเมินตนเองโดยผู้สูงอายุหรือโดยครอบครัว และเพื่อการประเมิน Active ageing ในระดับชุมชนหรือในพื้นที่ เพื่อการส่งเสริมการพัฒนา Active ageing ในชุมชนหรือในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการติดตามประเมิน Active ageing ในระดับประเทศ

พื้นที่ตำบลบึงหวายนั้น เป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีจำนวนตัวเลขผู้สูงอายุเกินร้อยละ 15 และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมที่ผู้ใช้แรงงาน 1 ต้องมีผู้สูงอายุรับผิดชอบอย่างน้อย 1 คน อย่างสมบูรณ์ในปี 2573 การดำเนินการด้านผู้สูงอายุในพื้นที่อยู่ในภาระรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล มีเจ้าหน้าที่นักพัฒนาชุมชนร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง จังหวัดอุบลราชธานีร่วมดำเนินการ การดำเนินงานส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมแก่

ผู้สูงอายุ และกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ ขาดกลไกการช่วยเหลือในระดับชุมชน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2564 บุ่งหวายได้ดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในการพัฒนาแนวทางแผนงานรองรับสังคมสูงวัย การดำเนินงานมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลไกชุมชน รูปธรรมความสำเร็จที่เกิดขึ้นคือ การเกิดกองทุนช่างชุมชนตำบลบุงหวาย ซึ่งทำหน้าที่สำหรับการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุประเภทติดเตียงและผู้พิการให้สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้การดำเนินงานที่อาศัยการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การใช้ชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นวิเคราะห์และค้นหาบ้านที่ขาดทุนทรัพย์จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ พร้อมกับการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วม (สุภาณี จันทศิริ, สิทธิชัย ใจขาน, ฐิติรัช งามฉมัง, และ สง่าทาบ ทิมทิน. (2022). การพัฒนาชุมชนในการเตรียมความพร้อมที่อยู่อาศัยเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย ตำบลบุงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย, 21(1), 55–68. <https://doi.org/10.14456/bei.2022.4>)

จึงเป็นที่มาของการสนใจสำรวจข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแก้ไขปัญหสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นโดยการใช้เครื่องมือสำรวจดัชนีพหุผล Active Ageing Index (AAI) ที่มี 5 ตัวชี้วัดด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม ด้านความมั่นคง โดยได้ผลการสำรวจ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ปกครองทั้งหมด 27,500 ไร่ แบ่งเป็น 20 หมู่บ้าน รับผิดชอบประชากร ทั้งหมด 11,306 คน (ข้อมูลกรมการปกครอง ณ เดือนกันยายน 2565)

โครงสร้างประชากรในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวายแบ่งตามช่วงวัยได้ดังนี้ ประชากรผู้สูงอายุ มีจำนวน 1,801 คน ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง มีจำนวน 256 คน รายรับประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย เมื่อพิจารณารายรับของ อบต.บุงหวาย พบว่า รายรับที่ อบต.จัดเก็บเองมีเพียงร้อยละ 1-2 ต่อปีเท่านั้น ในขณะที่ร้อยละ 98 ของรายรับมาจากเงินอุดหนุนและรายได้ที่หน่วยงานรัฐจัดเก็บให้

ลักษณะทางเศรษฐกิจในพื้นที่ตำบลบุงหวาย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนาปีเป็นหลัก หลังฤดูน้ำลดจะปลูกพืชไร่ที่สำคัญของชุมชน คือ มันสำปะหลัง ทำนาบัว และปลูกพืชสวนครัว เช่น ผักคะนียง ใบบัวบก ต้นหอม ซึ่งมีการทำประมงในครัวเรือน จับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และการเลี้ยงปลากระชังเนื่องจากมีน้ำมูลไหลผ่าน

อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น สีนคัจกรสาน ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดเสียนตาล เพอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ไม้เสียบลูกชิ้น ไม้ปงโก เป็นต้น

การพาณิชย์และกลุ่มอาชีพ ประกอบด้วย 1) วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ชุมชนเพอร์นิเจอร์ไม้ไผ่บ้านดอนชาด หมู่ 3, กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไม้กวาด หมู่ 8, ชุมชนผักสวนครัวทาขอนไม้ยูง หมู่ 12, ชุมชนออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้าน

บุงหวายเหนือ หมู่ 18 และชุมชนผลิตภัณฑรองเท้าบ้านทุ่งบอน 2) กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มพัฒนาสตรีผาไทย หมู่ 19, กลุ่มไม้กวาดพัฒนา หมู่ 9, กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ หมู่ 3 และกลุ่มสตรีทำไม้กวาด หมู่ 8 สินค้าพื้นเมือง ได้แก่ ผักบัว หอมแบ่งแคร่ไม้ไผ่ ไม้กวาดทางมะพร้าว เครื่องจักรสาน

ระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ มีไฟฟ้าเข้าถึง 20 หมู่บ้าน ประชาชนมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน และไฟฟ้าขยายเขตเพื่อการเกษตร และมีประปาหมู่บ้านและการประปาสวนภูมิภาคให้บริการเป็นบางส่วน อย่างไรก็ตาม ภายใต้งานแผนพัฒนาปี 2566-2570

ภาพที่ 1 พื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย
ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย

2. ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ

จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 จำแนกตามพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรผู้สูงอายุพื้นที่ตำบลบุงหวาย

ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. ทุ่งบอน			ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. โนนน้อย		
หมู่บ้าน	จำนวน (คน)		หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	
	ผู้สูงอายุ	อสม.		ผู้สูงอายุ	อสม.
หมู่ 2 บ้านทุ่งบอน	81	8	หมู่ 1 บ้านโนนน้อย	113	14
หมู่ 5 บ้านวังยาง	69	9	หมู่ 3 บ้านดอนชาด	128	17
หมู่ 6 บ้านท่าออย	92	12	หมู่ 4 บ้านสถานี	100	15
หมู่ 10 บ้านโนนบอน	91	9	หมู่ 7 บ้านบุงหวายตก	69	11
หมู่ 12 บ้านทาขอนแก่น	64	10	หมู่ 8 บ้านบุงหวายออก	112	15
หมู่ 13 บ้านโนนบอนตก	69	10	หมู่ 9 บ้านห้องชัน	91	15
หมู่ 14 บ้านวังยาง	85	7	หมู่ 11 บ้านโนนสวน	102	15

ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. ท่งบอน			ผู้สูงอายุพื้นที่ รพ.สต. โนนน้อย		
หมู่บ้าน	จำนวน (คน)		หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	
	ผู้สูงอายุ	อสม.		ผู้สูงอายุ	อสม.
หมู่ 15 บ้านท่าอียด	57	8	หมู่ 18 บ้านบึงหวายเหนือ	64	10
หมู่ 16 บ้านท่งบอนเหนือ	118	13	หมู่ 19 บ้านบึงหวายกลาง	109	15
หมู่ 17 บ้านวังยางตง	98	10			
หมู่ 20 บ้านโนนบอนกลาง	89	8			
รวม	913	104	รวม	888	127

หมายเหตุ: สถิติประชากรลัญชาติไทยที่มีชื่อในทะเบียนบ้านตามฐานข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/stat/>) พบว่า มีผู้สูงอายุของตำบลบึงหวาย ณ สิ้นปี พ.ศ. 2565 มีทั้งสิ้น 1,981 คน คิดเป็นร้อยละ 18 จากประชากรทั้งสิ้น 11,306 คน ในจำนวนนี้ มีผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง พื้นที่การดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพท่งบอน จำนวน 126 ราย และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพโนนน้อย จำนวน 130 ราย รวมจำนวน 256 ราย

2. ผลการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ (AAI)

2.1 ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย

จากผลการสำรวจข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จากแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 1,842 ชุด สามารถจำแนกตามเกณฑ์ได้ดังต่อไปนี้ จำแนกโดยชีพเพศเป็นเกณฑ์จากแบบสอบถามทั้งหมด แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน 834 คน เพศหญิง จำนวน 1,007 คน ผู้สูงอายุอยู่ในเป็นช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 1,086 คน และช่วงอายุ 70-79 ปี จำนวน 490 คน แบ่งตามเขตลักษณะภูมิศาสตร์อาศัย ได้แก่ เขตเทศบาลนครและเมือง จำนวน 1 คน เทศบาลตำบล 749 คน นอกเขตเทศบาลตำบล จำนวนทั้งสิ้น 1,091 คน ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว จำนวน 126 คน อยู่กับครอบครัว หรือผู้อื่น 1,715 คน และสุดท้าย ผู้สูงอายุที่ติดสังคม จำนวน 1,402 คน ติดบ้าน 390 คน ติดเตียง 30 คน และไม่ทราบประเภทจำนวน 18 คน จากการสำรวจข้อมูลข้างต้น สามารถอธิบายและจำแนกเป็นตารางสรุปผลการประเมินควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

(1) ผลการประเมินพบว่าควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านร่างกาย

ควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านร่างกายบึงหวาย ระดับมากที่สุดคือ ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 774 คน ร้อยละ 42 ระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 737 คน คิดเป็นร้อยละ 40 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 258 คน ร้อยละ 14 ระดับ 1 น้อย 73 คน คิดเป็นร้อยละ 4 คะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 3.18 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยด้านร่างกาย

ควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับควมมีชีวิตชีวา	อบต.บึงหวาย
-----------------------------	---------------------	-------------

		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านร่างกาย	ระดับ 4 มาก	737	40
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	774	42
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	258	14
	ระดับ 1 น้อย	73	4
	คะแนนเฉลี่ย	3.18	

(2) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านจิตใจ อยู่ในระดับ 4 มาก จำนวน 1,272 คน คิดเป็นร้อยละ 69 มากที่สุด ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 368 คน ร้อยละ 20 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 129 คน ร้อยละ 7 ระดับ 1 น้อย 73 คน คิดเป็นร้อยละ 4 คะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 3.54 ดังตารางที่ 10 ต่อไปนี้ ตารางที่ 3 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยด้านจิตใจ

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุงหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านจิตใจ	ระดับ 4 มาก	1,272	69
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	368	20
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	129	7
	ระดับ 1 น้อย	73	4
	คะแนนเฉลี่ย	3.54	

(3) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ อยู่ในระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,180 คน คิดเป็นร้อยละ 64 ระดับมากที่สุด ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 461 คน ร้อยละ 25 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 110 คน ร้อยละ 6 ระดับ 1 น้อย 92 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ส่วนคะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 3.48 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในด้านสติปัญญาการเรียนรู้

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุงหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านสติปัญญาการเรียนรู้	ระดับ 4 มาก	1,180	64
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	461	25
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	110	6
	ระดับ 1 น้อย	92	5
	คะแนนเฉลี่ย	3.48	

(4) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม อยู่ในระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,087 คน คิดเป็นร้อยละ 59 ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 424 คน ร้อยละ 23 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 165 คน ร้อยละ 9 ระดับ 1 น้อย 147 คน คิดเป็นร้อยละ 8 คะแนนเฉลี่ยทุกระดับคือ 3.31 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในด้านสังคม

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุงหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ด้านสังคม	ระดับ 4 มาก	1,087	59
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	424	23
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	165	9
	ระดับ 1 น้อย	147	8
	คะแนนเฉลี่ย	3.31	

(5) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านความมั่นคง ดังนี้ ระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 92 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 885 คน ร้อยละ 48 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 645 คน ร้อยละ 35 ระดับ 1 น้อย 202 คน คิดเป็นร้อยละ 11 คะแนนเฉลี่ยรวมทุกระดับคือ 2.45 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 สรุปผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุและค่าคะแนนเฉลี่ยในด้านความมั่นคง

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุงหวาย	
		จำนวน(คน)	ร้อยละ
ด้านความมั่นคง	ระดับ 4 มาก	92	5
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	885	48
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	645	35
	ระดับ 1 น้อย	202	11
	คะแนนเฉลี่ย	2.45	

(6) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ ด้านสังคม ดังต่อไปนี้ ระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,383 คน คิดเป็นร้อยละ 75 ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 397 คน ร้อยละ 18 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 110 คน ร้อยละ 6 ระดับ 1 น้อย 18 คน คิดเป็นร้อยละ 1 ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยทุกระดับคือ 3.67 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 4 ด้าน

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุงหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม 4 ด้าน	ระดับ 4 มาก	1,383	75
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	397	18
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	110	6
	ระดับ 1 น้อย	18	1
	คะแนนเฉลี่ย	3.67	

(7) ผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ ด้านสังคม และ ด้านความมั่นคง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังต่อไปนี้ ระดับ 4 มาก จำนวนทั้งสิ้น 1,235 คน คิดเป็นร้อยละ 67 ระดับ 3 ค่อนข้างมาก 479 คน ร้อยละ 26 ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย 110 คน ร้อยละ 6 ระดับ 1 น้อย 18 คน คิดเป็นร้อยละ 1 ภาพรวมคะแนนเฉลี่ยทุกระดับคือ 3.59 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ผลการประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม 5 ด้าน

ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ	ระดับความมีชีวิตชีวา	อบต.บุงหวาย	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม 5 ด้าน	ระดับ 4 มาก	1,235	67
	ระดับ 3 ค่อนข้างมาก	479	26
	ระดับ 2 ค่อนข้างน้อย	110	6
	ระดับ 1 น้อย	18	1
	คะแนนเฉลี่ย	3.59	

จากผลการประเมินพบว่าความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรวม กล่าวได้ว่า ความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับที่ 3.59 มีเพียงด้านความมั่นคงที่อยู่ในระดับ 2.45 โดยที่มีผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าจะไม่มั่นคงในระดับน้อยจำนวน 202 คน และค่อนข้างน้อย 645 คน ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอ กับรายจ่ายจำนวน 350 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ จำนวน 110 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือ

หน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 442 คน ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุ เช่น หกล้ม หรือตกจากที่สูงในบริเวณบ้าน จำนวน 202 คน ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได จำนวน 553 คนจากประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 1,844 คน ข้อมูลจากระบบ

การจำแนกข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรายด้าน

ด้านร่างกาย จากการจำแนกข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุรายด้านร่างกาย แจกแจงข้อมูลได้ ดังนี้ 1) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตนเองไม่ดี จำนวน 129 คน 2) มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย จำนวน 92 คน 3) มีปัญหาในการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้า การแปรงฟัน ฯลฯ จำนวน 54 คน ต่อมาแบ่งเป็นระยะโดยใช้เกณฑ์ช่วงเดือนได้ดังนี้ 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา พบว่าผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก เช่น ทำเกษตรกรรม ยกของหนัก วิ่ง ออกกำลังกายแบบแอโรบิค ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป จำนวน 406 คน 5) ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงปานกลาง เช่น ยกของเบา ข่ายของ ทำงานบ้าน เดิน ชี้อจักรยาน ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไปจำนวน 682 คน และ 6) ออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป จำนวน 553 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 ข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านร่างกาย

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
1 สัปดาห์	1. รู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตนเองไม่ดี	129
	2. มีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย	92
	3. มีปัญหาในการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้า การแปรงฟัน ฯลฯ	54
1 เดือน	4. ทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก เช่น ทำเกษตรกรรม ยกของหนัก วิ่ง ออกกำลังกายแบบแอโรบิค ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป	406
	5. ทำกิจกรรมที่ออกแรงปานกลาง เช่น ยกของเบา ข่ายของ ทำงานบ้าน เดิน ชี้อจักรยาน ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไปจำนวน	682
	6. ออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป	553

ด้านจิตใจ จากการจำแนกข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านจิตใจ พบว่า 1) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกหดหู่ เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง จำนวน 221 คน 2) รู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน จำนวน 258 คน 3) ผู้สูงอายุประเมินตนเองว่ามีความสุขระดับน้อยและน้อยที่สุด จำนวน 73 คน และ 4) ใน

1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่ทำให้มีความสุขหรือสบายใจ เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก การทำกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ จำนวน 331 คน
 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 10 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านจิตใจ

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
2 สัปดาห์	1.รู้สึกหดหู่ เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง	221
	2.รู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน	258
	3.ประเมินตนเองว่ามีความสุขระดับน้อยและน้อยที่สุด	73
1 เดือน	4.ทำกิจกรรมที่ทำให้มีความสุขหรือสบายใจ เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก ทำกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ	331

ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ จากการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสติปัญญาและการเรียนรู้ พบว่า 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการลืมบุคคลที่เคยรู้จักและคุ้นเคย เช่น คนในครอบครัวญาติ เพื่อนที่ยังติดต่อกันอยู่ 54 คน 2) ผู้สูงอายุมีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ 36 คน 3) ผู้สูงอายุมีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ จำนวน 92 คน และสุดท้าย 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้มีการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ สื่อบนอินเทอร์เน็ต การฝึกอบรม และแหล่งข้อมูลอื่นๆ จำนวน 405 คน สรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสติปัญญาและการเรียนรู้

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน (คน)
1 เดือน	1.ลืมบุคคลที่เคยรู้จักและคุ้นเคย	54
	2.ลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ	36
	3.มีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำ	92
	4.มีการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ สื่อบนอินเทอร์เน็ต การฝึกอบรม และแหล่งข้อมูลอื่นๆ	405

ด้านสังคม จากการจำแนกข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม สามารถแจกแจงข้อมูลได้ ดังนี้ 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือชมรม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ ไม่ได้เข้าร่วมจำนวน 977 คน 2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ฯลฯ จำนวน 424 คน 3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการทำงานที่เป็นอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรมเพื่อขาย การรับจ้าง การค้าขาย ฯลฯ ทำงานสมัครใจ 1,290 คน ไม่สมัครใจ 36 คน ไม่ทำงาน 147 คน 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่มีการช่วยเหลืองานของชุมชน การทำงานอาสาสมัคร การดูแลบุคคลในชุมชน การดูแลบุคคลในครอบครัว จำนวน 534 คน 5) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน จำนวน 36 คน นาน ๆ ครั้ง 180 คน 6) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางออกนอกบ้านตามที่ต้องการ โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หรือโดยยานพาหนะรับจ้าง หรือโดยยานพาหนะของตนเองหรือครอบครัว จำนวน 165 คน เดินทางได้บางครั้ง 350 คน ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ข้อมูลควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
1 เดือน	1.ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือชมรม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ	977
	2.ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ฯลฯ	424
	3.มีการทำงานที่เป็นอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรมเพื่อขาย การรับจ้าง การค้าขาย ฯลฯ 1) ทำงานสมัครใจ 1,290 คน 2) ไม่สมัครใจ 36 คน 3) ไม่ทำงาน 147 คน	1,473
	4.ไม่มีการช่วยเหลืองานของชุมชน การทำงานอาสาสมัคร การดูแลบุคคลในชุมชน การดูแลบุคคลในครอบครัว	534
	5.การไม่ได้มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้าน จำนวน 36 คน หรือนาน ๆ ครั้ง 180 คน	216
	6.ผู้สูงอายุไม่สามารถเดินทางออกนอกบ้านตามที่ต้องการ โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หรือโดยยานพาหนะรับจ้าง หรือโดยยานพาหนะของตนเองหรือครอบครัว 165 คน และเดินทางได้	515

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะของผู้สูงอายุ	จำนวน(คน)
	บางครั้ง 350 คน	

ด้านความมั่นคง ผลการจำแนกข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านสังคม (1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจำนวน 350 คน (2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ จำนวน 110 คน (3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ จำนวน 442 คน (4) ใน 6 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้าน จำนวน 202 คน และสุดท้าย (5) ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได จำนวน 553 คน ดังตารางที่ 13

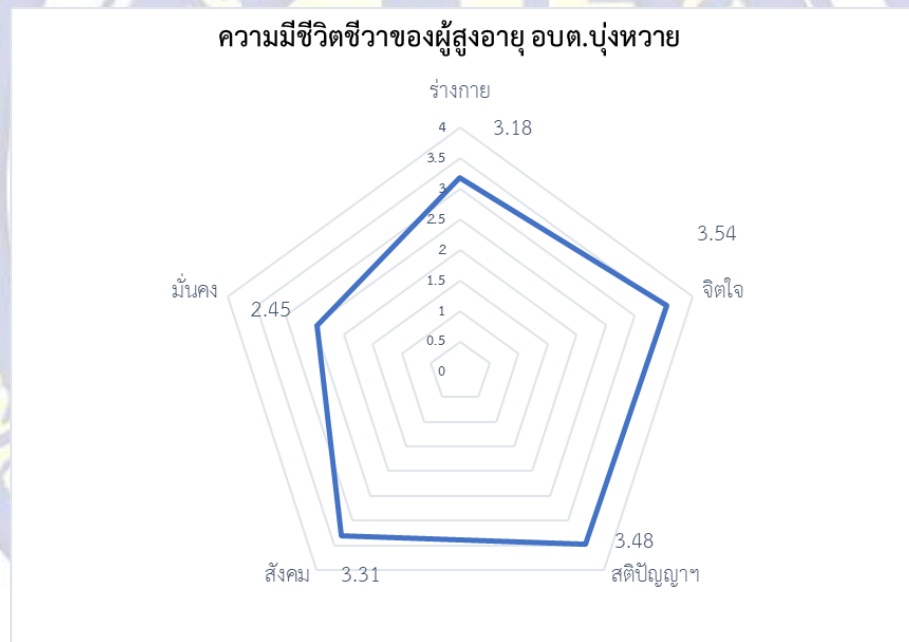
ตารางที่ 13 ข้อมูลความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุด้านความมั่นคง

ระยะเวลา (สัปดาห์/เดือน)	ลักษณะผู้สูงอายุ	จำนวน (คน)
1 เดือน	1.มีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	350
	2.ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ	110
	3.ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ	442
	4.เคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้าน	202
	5.ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได	553

ตารางที่ 14 ข้อมูลภาพรวมความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ อบต.บุงหวาย

ความมีชีวิตชีวา ของผู้สูงอายุ	ระดับ (จำนวน/ร้อยละ)								ค่าเฉลี่ย
	น้อย (1)	ร้อยละ	ค่อนข้าง น้อย (2)	ร้อยละ	ค่อนข้าง มาก (3)	ร้อยละ	มาก (4)	ร้อยละ	
ด้านร่างกาย	73	4	258	14	774	42	737	40	3.18

ควมามีชีวิตชีวา ของผู้สูงอายุ	ระดับ (จำนวน/ร้อยละ)								ค่าเฉลี่ย
	น้อย (1)	ร้อยละ	ค่อนข้าง น้อย (2)	ร้อยละ	ค่อนข้าง มาก (3)	ร้อยละ	มาก (4)	ร้อยละ	
ด้านจิตใจ	73	4	126	7	368	20	1,272	69	3.54
ด้านสติปัญญา	92	5	110	6	461	25	1,180	64	3.48
ด้านสังคม	147	8	165	9	424	23	1,087	59	3.31
รวม 4 ด้าน	18	1	110	6	331	18	1,383	75	3.37
ด้านความมั่นคง	202	11	645	35	885	48	92	5	2.45
รวม 5 ด้าน	18	1	110	6	479	26	1,235	67	3.59

ภาพที่ 2 สรุปควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบุงหวาย

จากรูปภาพสามารถสรุปข้อมูลได้ ดังนี้

ควมมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับที่ 3.59 มีเพียงด้านความมั่นคงที่อยู่ในระดับ 2.45 โดยมีผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าจะไม่มั่นคงในระดับน้อยจำนวน 202 คน และค่อนข้างน้อย 645 คน ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจำนวน 350 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ จำนวน 110 คน ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชนหรือหน่วยงานต่างๆ จำนวน 442 คน ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้าน จำนวน 202 คน ไม่มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่

ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได จำนวน 553 คนจากประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 1,844 คน
ข้อมูลจากระบบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย ยังคงมีข้อจำกัดในการส่งเสริมคุณภาพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะมิติ
ดังต่อไปนี้ มิติด้านเศรษฐกิจ การสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ มิติการส่งเสริมการออมและการวางแผนการเงิน มิติ
เกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว โดยพื้นที่มีการเสนอแนวทาง ดังนี้

- 1) การดูแลผู้สูงอายุวัยพึ่งพิงให้ทั่วถึง มีสุขภาพกาย จิตที่ดีและได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง
- 2) การดูแลระยะประคับประคอง เพื่อให้การดูแลรักษาผู้ป่วยระยะประคับประคองไม่เป็นภาระ
แก่ผู้ดูแล และให้ผู้สูงอายุ คนป่วยจากไปอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2563). สรุปผลการถอดบทเรียน ศพอส.

ต้นแบบ. https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1597823228-299_0.pdf

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2565). <https://thaitgri.org/>

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ. (2019). โครงการวิจัย "การทบทวนตัวชี้วัดและระบบข้อมูลเพื่อติดตาม
ประเมิน Active aging สำหรับประเทศไทย". กรุงเทพฯ.

สุภาณี จันทศิริ, สิทธิชัย ใจขาน, จิตติรัช งานฉมิง, และ สง่าทับ ทิมหิน. (2022). การพัฒนาชุมชนในการเตรียม
ความพร้อมที่อยู่อาศัยเพื่อการรองรับสังคมสูงวัย ตำบลบึงหวาย อำเภอวารินชำราบ จังหวัด
อุบลราชธานี. สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจฉัย, 21(1), 55–
68. <https://doi.org/10.14456/bei.2022.4>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). ดัชนีพหุผลผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงหวาย. (2565). <https://www.bungwai.go.th/>

ภาคผนวก

แบบประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ (Active ageing) มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ

แบบประเมินความมีชีวิตชีวาของผู้สูงอายุ (Active ageing)

คำชี้แจง

วันที่บันทึกข้อมูล _____

- 1) ผู้ประเมินแจ้งวัตถุประสงค์และขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยฯ แก่ท่านแล้วครั้งที่ 1 **ครั้งนี้เป็นการ
เก็บครั้งที่ 2** หลังท่านเข้าร่วมโครงการ

2) ให้ผู้ประเมินกรอกข้อมูล และทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง เพียง 1 ตัวเลือก

3) ข้อที่มีข้อความ (ผู้สูงอายุตอบ) หมายถึงผู้สูงอายุต้องให้ข้อมูลเอง

วิธีการประเมิน

ผู้สูงอายุ และ/หรือ ผู้ใกล้ชิดเป็นผู้กรอกข้อมูลด้วยตนเอง

ผู้ประเมิน สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และ/หรือ ผู้ใกล้ชิด

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้สูงอายุเป็นผู้ให้ข้อมูลทุกข้อ โดยไม่มีผู้ใกล้ชิดร่วมให้ข้อมูล

มีผู้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ ร่วมให้ข้อมูลผู้ใกล้ชิดชื่อ _____

ความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ _____

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

1) ชื่อ _____

2) ที่อยู่ _____ ตำบล _____

อำเภอ _____ จังหวัด _____

3) เขตการปกครอง เขตเทศบาลนคร/เมือง เขตเทศบาลตำบล เขต อบต.

4) เพศ ชาย หญิง ไม่ระบุ

5) ปี พ.ศ. ที่เกิด _____ อายุปัจจุบัน _____ ปี

6) ผู้สูงอายุอาศัยอยู่คนเดียวหรืออยู่กับผู้อื่น

อยู่คนเดียว อยู่กับครอบครัวและ/หรือผู้อื่น จำนวน _____ คน (ไม่รวมตัวผู้สูงอายุ)

7) ภาวะพึ่งพิง (ที่ได้รับการประเมิน)

ติดสังคม ติดบ้าน ติดเตียง ไม่ทราบ

หมายเหตุ ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ได้จากการประเมินโดยใช้เครื่องมือ ADL (Barthel Activities of Daily Living) ซึ่งเป็นการประเมินความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุขั้นพื้นฐาน 10 กิจกรรม โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคม คะแนน 12-20 คะแนน กลุ่มติดบ้าน คะแนน 5-11 คะแนน และกลุ่มติดเตียง คะแนน 0-4 คะแนน

ส่วนที่ 2 ด้านร่างกาย

1) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณภาพร่างกายของตนเองเป็นอย่างไร (ผู้สูงอายุตอบ)

ดีมาก ดี ปานกลาง ไม่ดี ไม่ดีมากๆ

2) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีปัญหาในการเคลื่อนไหวร่างกาย เพียงใด

ไม่มีปัญหา มีปัญหาบ้าง มีปัญหาหนัก

3) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีปัญหาในการดูแลตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การอาบน้ำ การใส่เสื้อผ้า การแปรงฟัน ฯลฯ เพียงใด

- ไม่มีปัญหา มีปัญหาบ้าง มีปัญหามาก
- 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนัก เช่น ทำเกษตรกรรม ยกของหนัก วิ่ง เดินแอโรบิก ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป บ่อยเพียงใด
- ไม่มี นานๆครั้ง ทุกสัปดาห์ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน
- 5) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่ออกแรงปานกลาง เช่น ยกของเบา ข่ายของ ทำงานบ้าน เดิน ขี่จักรยาน ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป บ่อยเพียงใด
- ไม่มี นานๆครั้ง ทุกสัปดาห์ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน
- 6) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการออกกำลังกายเบาๆ ต่อเนื่อง 10 นาทีขึ้นไป บ่อยเพียงใด
- ไม่มี นานๆครั้ง ทุกสัปดาห์ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน

ส่วนที่ 3 ด้านจิตใจ

- 1) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกหดหู เศร้า หรือท้อแท้สิ้นหวัง หรือไม่ (ผู้สูงอายุตอบ)
- มี ไม่มี
- 2) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุรู้สึกเบื่อ ทำอะไรก็ไม่เพลิดเพลิน หรือไม่ (ผู้สูงอายุตอบ)
- มี ไม่มี
- 3) ใน 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุประเมินตนเองว่ามีความสุขระดับใด (ผู้สูงอายุตอบ)
- มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด
- 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมที่ทำให้มีความสุขหรือสบายใจ เช่น การอ่านหนังสือ การทำงานอดิเรก การทำกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ หรือไม่
- มี ไม่มี

ส่วนที่ 4 ด้านสติปัญญาและการเรียนรู้

- 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการลืมบุคคลที่เคยรู้จักและคุ้นเคย เช่น คนในครอบครัวญาติ เพื่อนที่ยังติดต่อกันอยู่ หรือไม่
- ไม่เคยเกิดขึ้นเลย เกิดขึ้นนานๆครั้ง
- เกิดขึ้นทุกสัปดาห์ เกิดขึ้นทุกวันหรือเกือบทุกวัน
- 2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการลืมสถานที่หรือเส้นทางที่จะไปยังสถานที่ ที่คุ้นเคยหรือเคยไปเป็นประจำหรือไม่
- ไม่เคยเกิดขึ้นเลย เกิดขึ้นนานๆครั้ง
- เกิดขึ้นทุกสัปดาห์ เกิดขึ้นทุกวันหรือเกือบทุกวัน

- 3) ใน 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว สื่อบนอินเทอร์เน็ต ฯลฯ หรือไม่
- ได้รับ ไม่ได้รับ
- 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้มีการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ สื่อบนอินเทอร์เน็ต การฝึกอบรม และแหล่งข้อมูลอื่นๆ หรือไม่
- มี ไม่มี

ส่วนที่ 5 ด้านสังคม

- 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มหรือชมรม เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุ ฯลฯ หรือไม่
- เข้าร่วม ไม่เข้าร่วม
- 2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี ฯลฯ หรือไม่
- เข้าร่วม ไม่เข้าร่วม
- 3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการทำงานที่เป็นอาชีพ เช่น การทำเกษตรกรรมเพื่อขาย การรับจ้าง การค้าขาย ฯลฯ หรือไม่
- ทำงาน (โดยความสมัครใจ) ทำงาน (เพราะความจำเป็น แต่ไม่ยอมทำงาน)
- ไม่ทำงาน
- 4) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีการช่วยเหลืองานของชุมชน การทำงานอาสาสมัคร การดูแลบุคคลในชุมชน การดูแลบุคคลในครอบครัว หรือไม่
- มี ไม่มี
- 5) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้มีการพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านหรือไม่
- เป็นประจำ ทุกวันหรือเกือบทุกวัน ทุกสัปดาห์
- นานๆครั้ง ไม่มีเลย
- 6) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุสามารถเดินทางออกนอกบ้านตามที่ต้องการ โดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ หรือ ยานพาหนะรับจ้าง หรือยานพาหนะของตนเองหรือครอบครัว ได้หรือไม่
- สามารถเดินทางได้ทุกครั้ง สามารถเดินทางได้บางครั้ง ไม่สามารถเดินทางได้

ส่วนที่ 6 ด้านความมั่นคง

- 1) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุมีรายได้จากทุกแหล่งรายได้รวมกัน เพียงพอกับรายจ่ายหรือไม่

- เกินเพียงพอ มีเหลือเก็บ เพียงพอ เพียงพอเป็นบางครั้ง ไม่เพียงพอ
- 2) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้รับการดูแลช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัว เช่น การให้เงิน การจัดหาอาหาร สิ่งของเครื่องใช้ การดูแล ฯลฯ หรือไม่
- ได้รับและเพียงพอ ได้รับแต่ไม่เพียงพอ ไม่ได้รับ ไม่ต้องการ
- 3) ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุได้รับการดูแลช่วยเหลือจากคนในชุมชน/หน่วยงานต่างๆ หรือไม่
- ได้รับและเพียงพอ ได้รับแต่ไม่เพียงพอ ไม่ได้รับ ไม่ต้องการ
- 4) ใน 6 เดือนที่ผ่านมา ผู้สูงอายุเคยได้รับอุบัติเหตุหกล้ม หรือตกจากที่สูง ในบริเวณบ้านหรือไม่
- เคย ไม่เคย
- 5) มีการจัดบ้านให้ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ชั้นล่างโดยไม่ต้องขึ้นบันได หรือหากต้องขึ้นบันได มีการทำราวบันได หรือไม่
- มี ไม่มี

ข้อสังเกต และข้อคิดเห็นจากผู้ประเมิน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตบ้านปิยะมิตร 1 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา Community Based Tourism Management on Piyamitr 1 Community, Betong District, Yala Province

อิทธิชัย สีดำ¹, สุวิมล แซ่ก่อง² และสตาวิท จันจุฬา³

Itthichai Seedam¹, Suwimol Saekong² and Satawit Junjula³

^{1, 2, 3} อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1, 2, 3} Lecturer of Bachelor of Public Administration, Yala Rajabhat University

itthichai.s@yru.ac.th¹, suwimol.s@yru.ac.th² and satawit.j@yru.ac.th³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำการประสานงาน และการควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว; ชุมชนปิยะมิตร; อำเภอเบตง; จังหวัดยะลา

Abstract

Community-based tourism is tourism that is managed by the community for the benefit

of the community. Using tourism activities to build partnerships and relationships between hosts and guests by the collaborative tourism activities that may lead to learning, deep understanding about the community root, focusing on sustainable and environment friendly. Building the balance point between tourism resources, social culture and the way of life of community members. Including better quality of life for community members. It also provides the learning and valuable experience for the guests. Managing the community-based tourism including planning, organizing, leading, coordinating and controlling in all processes with focus on the participation of community members, co-planning, codecision making, co-developing, joint doing, profit sharing and evaluation sharing.

Keywords: Tourism Management; Community; Piyamitr; Betong District; Yala Province

บทนำ

หลังจากสถานการณ์โควิดและการเปิดประเทศทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอยู่ในสถานการณ์ที่ดีขึ้น มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้น โดยประเทศ

ไทยมีรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวมากถึง 69.672 ล้านบาท ในปี 2565 (กองกลยุทธ์การตลาด ททท., 2565: ออนไลน์) โดยในปัจจุบันกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาพยายามที่จะกระตุ้นการท่องเที่ยวโดยปีใช้สื่อ Social Media ต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเจาะกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ปรับระบบการให้บริการ และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นกลุ่มจังหวัดท่องเที่ยว และเร่งพัฒนาการเชื่อมโยงระหว่างเมืองหลักเมืองรอง สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวด้วยเครือข่ายอาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ท้องถิ่น เจ้าบ้านน้อย รวมถึงร่วมมือกับภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสิ่งที่โดดเด่นในแผนงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา ก็คือ แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ททท. เป็นผู้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยในการสร้างประสบการณ์ทรงคุณค่าและมุ่งสู่ความยั่งยืน และมีพันธกิจ ทั้งหมด 5 ประการ คือ 1) ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ในการขยายฐานตลาดคุณภาพและสร้างความเชื่อมั่น เพื่อส่งมอบคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย 2) สร้างสรรค์สินค้าการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มมูลค่าการใช้จ่ายนักท่องเที่ยว 3) ขับเคลื่อนระบบนิเวศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Ecosystem) ให้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน 4) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการตลาดและบริการข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยวที่ครบถ้วน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 5) เสริมสร้าง ททท. เป็นองค์กรสมรรถนะสูง (High Performance Organization) บนพื้นฐานของนวัตกรรมและธรรมาภิบาล (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566: ออนไลน์) ซึ่งจะเห็นได้ว่าแผนงานนี้จะเน้นไปที่วิสาหกิจนั้นก็คือ ชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งนับว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาแม้ว่าการท่องเที่ยวของประเทศไทยจะประสบความสำเร็จมีรายได้เข้ามาในประเทศไทยอย่างมหาศาล แต่ในแง่ของกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเป็นผู้ประกอบการ ท่องเที่ยวภาคเอกชนที่ไม่ใช่คนในชุมชนที่นักท่องเที่ยวเข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชน โดยชุมชนไม่ได้รับประโยชน์ทางตรงกันข้ามชุมชนได้รับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว เช่น ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทิ้งขยะ เป็นต้น ผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้เกิดกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งในระดับโลก และ ระดับประเทศ ปี พ.ศ. 2535 มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา (Rio/ Earth Summit) วันที่ 14 มิถุนายน 2535 ณ นครรีโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล มีประเด็นต่อ การพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพในระดับท้องถิ่นและระดับโลก 2) การตลาดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริงในแหล่งท่องเที่ยว และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากประชาชน หรือ ชุมชนในท้องถิ่น (อรลัชชา ศิวรักษ์ และคณะ, 2559)

ดังนั้นแล้วสิ่งที่ต้องตระหนักให้มากขึ้นสำหรับการท่องเที่ยวก็คือ การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนเป็นผู้รับประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชน และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชาวบ้านในท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้และร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมและสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มาเยือนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต รวมถึงรูปแบบความเป็นอยู่ เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในแหล่งที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน และ 3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม สร้างงาน สร้างรายได้กับประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว (วีระพล ทองมา, 2559)

ความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องเริ่มต้นที่สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยว หากไม่ได้รับความร่วมมือแล้วก็ไม่สามารถเกิดการท่องเที่ยวในชุมชนได้เลย หรือหากเกิดขึ้นจะเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ยั่งยืน เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน ดังนั้นเพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนร่วมมือด้วยดีต้องเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวในชุมชน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2560) ดังนี้

1. เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน
2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เชื่อมกับกิจกรรมพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้
3. คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลทางอ้อมของการท่องเที่ยว เช่น เกิดรายได้เสริมจากการทำการท่องเที่ยวในชุมชน โครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวกต่อนักท่องเที่ยวเกิดขึ้น ถนน ห้องน้ำสาธารณะ ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น
4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือของการเผยแพร่วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนต่อสาธารณะ
5. สร้างการตระหนักรู้ในชาติพันธุ์ของตนเองให้กับเยาวชน และวัยรุ่นให้เห็นคุณค่าของ การฟื้นฟูรักษา สืบทอด และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้คงอยู่และสืบทอดไปรุ่นต่อรุ่น
6. การท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปสู่การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน หรือ กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน รวมถึงเจ้าของภูมิปัญญา หรือ ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เพื่อนำความรู้ ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ในตนเองออกมาถ่ายทอดให้ลูกหลานที่มีความสนใจ และนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

นอกจากประโยชน์ของการท่องเที่ยวแล้ว อีกมุมหนึ่งการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน เมื่อการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อชุมชนจึงมีความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องรวมตัวกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ช่วยกันคิด วางแผนดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนา และร่วมกันแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึง ร่วมกันสร้างกฎกติกาของชุมชนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎกติกาของ ชุมชน หรือ การสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อเป็นการป้องปรามไม่ให้เกิดผลกระทบที่เกินความสามารถของคนในชุมชนจะแก้ไขได้

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวโดยสมาชิกในชุมชน จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (พจนานุกรม สอนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอ, 2556) การท่องเที่ยวเป็นเรื่องราวของการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชน โดยการ ท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน (วีระพล ทองมา, 2558; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) การท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยการจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลส่งผลให้ประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้จากการท่องเที่ยวจะย้อนคืนมาสู่ชุมชนและท้องถิ่น (ดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์, 2550) ความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชน พื้นที่ เศรษฐกิจชุมชน สังคม ประชาชนในชุมชนให้มีชีวิตอยู่ดีกินดี และ สิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตอันดีงามของชุมชนสืบทอดรุ่นต่อรุ่น บริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนในชุมชน

องค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนตามนิยาม คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของ สิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว พจนานุกรม สอนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอ (2556) อธิบายว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนมี 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม องค์การชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบการท่องเที่ยวตาม แนวคิดของ Dickman (1996) มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วสามารถแยกแ่งองค์ประกอบได้ ดังนี้ 8 องค์ประกอบ มีดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนล้วนเป็นสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ทูทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ วิธีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาและใช้

ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน รวมถึงการท่องเที่ยวเป็นสิ่งส่งเสริมพลังทางวัฒนธรรม บันทึก ฟันฟู สืบสาน ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นกับเจ้าของภูมิปัญญาและชุมชน

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้ชม (More Participate than Observe) โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริงกับเจ้าของภูมิปัญญา หรือแหล่งท่องเที่ยวนำไปสู่การได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hand on Experience) เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งประวัติความเป็นมา และวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว

3. องค์กรชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา จัดตั้งกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็ง ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจอันดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บันทึกหรือจัดทำฐานข้อมูล ของครุภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย เช่น สถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพต่าง ๆ และยินดีที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนรู้สึกห่วงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรากเหง้าของตนเอง ตลอดจนมีความพร้อมใจกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

4. การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วยการมีส่วนร่วมแบบร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการสร้างการรับรู้และรับผิดชอบต่อรวมกันในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความรู้สึกรักในความเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชนซึ่งสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมได้รับผลกระทบทางบวกและทางลบ ทั้งทางตรง และอ้อม

5. สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งต่าง ๆ มีไว้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างความสะดวกสบาย ได้แก่ บริการขนส่ง และการเดินทาง ห้องน้ำสาธารณะ ที่พัก ที่พักแบบสัมผัสวิถีชุมชน (Homestay) ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายที่ระลึก รวมถึงข่าวสารข้อมูลท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยว และข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยว

6. การจัดการอย่างยั่งยืน การบริหารการท่องเที่ยวในภาพรวม ประกอบด้วย (1) การวางแผนการท่องเที่ยวกำหนดเป้าหมาย/แผนงาน (2) การจัดสรรงานทรัพยากรและกำหนดความสัมพันธ์ของงานต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวจัดทำโครงสร้างชุมชน กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงาน ระบุขอบเขตหน้าที่ และจัดคนเข้ารับผิดชอบงาน (3) การกำกับกำกับการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ และ (4) การควบคุมเป็นการติดตาม ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่อง ประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงการกำหนดกฏกติกาในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว สร้างกลไกในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุข จัดสรรผลประโยชน์กระจายสู่สมาชิกในชุมชนอย่างเป็นธรรม กำหนดค่าบริการการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม และจัดสรรเงินจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาชุมชน รวมถึงความยั่งยืนในมิติของความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ได้แก่ (1) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม เศรษฐกิจชุมชน และท้องถิ่น (2) การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมต่อชุมชนและนักท่องเที่ยว และ (3) การ

เพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบด้านลบทางสิ่งแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ รวมถึงการท่องเที่ยวต้องช่วยบันทึก อนุรักษ์ พื้นฟู วัฒนธรรม รวมถึงการสืบทอดเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน

7. สร้างการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ใช้ชีวิตเช่นเดียวกับสมาชิกในชุมชน เพื่อสร้างประสบการณ์จริงให้กับนักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวหรือ สมาชิกในชุมชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มาเยือน รวมถึงการสร้างการตระหนักรู้ว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ รวมถึงการส่งเสริม อนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอด ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของ ท้องถิ่น ทั้งในส่วนของเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

8. พัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน การท่องเที่ยวต้องสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว รายได้จากสินค้าที่ระลึกการท่องเที่ยว บ้านเรือน และแหล่งท่องเที่ยว สะอาด สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงสมาชิกในชุมชนก็ได้รับประโยชน์ไปด้วย

ชุมชนปิยะมิตร 1

ชุมชนปิยะมิตร 1 เป็นหนึ่งที่อยู่อาศัยของประชาชนพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया หลังจากที่มีกระบวนการเจรจายุติปัญหาระหว่างฝ่ายมาเลเซีย ไทย ลพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया โดยมีประวัติโดยสังเขปดังนี้ เมื่อสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाต้องถอยร่นกำลังเข้ามาหลบซ่อนในภาคใต้ของประเทศไทย พรรคคอมมิวนิสต์ได้ติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเกี่ยวกับพื้นที่ปฏิบัติการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ยินยอมให้พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाใช้พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นที่หลบ

ซ่อนเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกพลพรรคของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังนั้นในปี พ.ศ. 2503 พรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้ดำเนินการปรับและจัดกำลังใหม่ของตนบริเวณพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ดังนี้ 1) กรมที่ 8 ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา 2) กรมที่ 10 ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส และ 3) กรมที่ 12 ตั้งฐานที่มั่นอยู่ที่ อำเภอบेतง จังหวัดยะลา

เมื่อปี ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) เริ่มเกิดความแตกแยกกันเองภายในพรรค โดยการกล่าวหาว่ามีสายลับของรัฐบาลมาเลเซียมาอยู่ในพรรคและจะดำเนินการจับกุมลงโทษจำนวนมาก จึงทำให้เกิดความไม่พอใจและแยกตัวออกไปปกครองกลุ่มกันเอง โดยนายหยีเจียน แซ่กาว (จางจุงหมิง) อดีต ผบ. กรม 12 เขต 2 กรรมการพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाแยกปกครองตนเอง เป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ มากซ์ เลนิน กลุ่มใหม่ในปี ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) นายบุญชัย แซ่อึ้ง (อิเจียง) อดีต ผบ. กรม 8 กรรมการพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाแยกเป็นหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ปฏิวัติมาเลเซีย

เมื่อปี ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) มีการเจรจาระหว่างกรม 8 และเขต 2 ในการร่วมอุดมการณ์และดำเนินงาน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นพรรคคอมมิวนิสต์มาเลเซีย (กองทหารปลดปล่อยประชาชนมาเลเซีย) เมื่อ ปี ค.ศ.

1987 (พ.ศ. 2530) พรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाกรม 8 โดยนายบุญชัย แซ่อึ้ง (อิเจียง) เริ่มเจรจาเพื่อออกรายงานตัว เป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เนื่องจากมีความคิดว่า การต่อสู้ไม่เกิดผลดีต่อพรรคแล้ว ได้เริ่มเจรจากับผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา (นายอเนก โรจนไพบูลย์) ที่โรงแรมแอมบาสเตอร์ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อเดือน มกราคม 2530 และ ได้ร่วมเจรจากันที่กระทรวงมหาดไทย โดยมีนายประกิต อุตตะโมต แม่ทัพภาคที่ 4 (พล.อ.วิศิษฐ์ อาจคุ้มวงศ์) ผู้บัญชาการตำรวจสันติบาล (พล.ต.ต.เกษม แสงมิตร) ปลัดกระทรวงมหาดไทย (นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร) และนายบุญชัย แซ่อึ้ง (อิเจียง) ดำเนินการเจรจาจนสำเร็จและเริ่มออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2530 ที่กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 437 และเข้าอบรมที่ พตท. 43 เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2530

ต่อมานายบุญชัย แซ่อึ้ง (อิเจียง) ได้เจรจากับนายหิเยียน แซ่กาว (จางจุงหมิง) ให้นำพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाเขต 2 ออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย โดยได้ร่วมเจรจากับรองแม่ทัพภาค 4 (พล.อ.โอภาส โพธิแพทย์) ผบ.พตท. 43 (พล.ต.ณรงค์ เต็นอุดม) และผู้ว่าราชการจังหวัดยะลา (นายนิวัฒน์ พิบูลย์) ดำเนินการเจรจาจนสำเร็จและเริ่มออกรายงานตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2530 ที่บ้านบ่อน้ำร้อน ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยมีข้อตกลงในการเจรจา ดังนี้ การขอพื้นที่ทำกิน การสนับสนุนปลูกบ้านพักอาศัย ขอสนับสนุนค่าทรงชีพ 1 ปี การขอสัญชาติและใบต่างด้าว (ให้สัญชาติ ระดับผู้นำ จำนวน 10 คน ทันทิ ส่วนที่เหลือให้ใบต่างด้าวและใน 1 ปี จะขอสัญชาติให้) ไม่ส่งตัวกลับประเทศมาเลเซีย และไม่เอาความผิดในเรื่องต่าง ๆ ที่ผ่านมา

ซึ่งในปัจจุบันพรรคคอมมิวนิสต์มาลาयाกรม แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ หมู่บ้านปิยะมิตร 5 จำนวน 112 คน และหมู่บ้านปิยะมิตร 1-4 จำนวน 542 คน โดยมีสถานที่ตั้ง ดังนี้

หมู่บ้านปิยะมิตร 1 ที่ตั้ง หมู่ 2 ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

หมู่บ้านปิยะมิตร 2 ที่ตั้ง หมู่ 2 ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

หมู่บ้านปิยะมิตร 3 บ้านเหมือง ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

หมู่บ้านปิยะมิตร 4 ที่ตั้ง บ้านเหมือง ตำบลถ้ำทะลุ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

หมู่บ้านปิยะมิตร 5 ที่ตั้ง เขาน้ำค้าง บ้านนาปรัง ตำบลคลองขวาง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา

ดังนั้นหลังจากที่มีการออกมาใช้ชีวิตภายนอกหลังจากการเจรจายุติปัญหา ทำให้ในพื้นที่ที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया จึงเป็นสถานที่ที่รวบรวมเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสถานที่ที่สำคัญก็คือ อุโมงค์ปิยะมิตร ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านปิยะมิตร 1 ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่มาเบตงจะต้องไป โดยการไปเที่ยวอุโมงค์ปิยะมิตร นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับธรรมชาติ รวมถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์มาลาया รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้าน ینگส่วนใหญ่คือคนจีนมาเลเซีย โดยอุโมงค์นี้ถูกสร้างขึ้นในปี 2519 การสร้างใช้กำลังคน 40 – 50 คน ขุดเข้าไปในภูเขา และใช้เวลาเพียง 3 เดือน จึงแล้วเสร็จ อุโมงค์มีความกว้าง 50-60 ฟุต ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร สามารถจุนได้เกือบ 200 คน มีทางเข้าออกทั้งหมด 9 ทาง เชื่อมต่อกันหมด ปัจจุบันเหลือ 6 ทาง ภายในมีสถานีวิทยุของ จคม. ห้องนอน ห้องเก็บเสบียง มีชอกมีมุมให้เลียวลัดเลาะ ด้านบนเป็นป่ามีต้นไม้ใหญ่มากมายปกคลุม ยากแก่การค้นหา

และถูกค้นพบโดยทหารฝ่ายรัฐบาล ภายในอุโมงค์มีการติดตั้งไฟฟ้าตลอดแนว อากาศภายในเย็นสบายไม่อึดอัด ตลอดอุโมงค์จะพบเห็นร่องรอยของการดำเนินชีวิตที่ยังคงหลงเหลืออยู่ เช่น ห้องนอนที่มีเตียงดิน ก่อติดกับผนัง อุปกรณ์ในการสู้รบ และเครื่องมือเครื่องมือในการเดินป่า รวมทั้งห้องบัญชาการรบ ซึ่งจุคนได้ถึง 200 คน ซึ่งภายในพื้นที่ตั้งของอุโมงค์ปิยะมิตรยังมีสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกหลากหลาย เช่น พิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมประวัติความเป็นมา เครื่องมือเครื่องใช้ และการดำรงชีวิต รวมถึงต้นไม้พันปี อีกด้วย และภายนอกจะมีร้านค้าที่จัดตั้งโดยคนในชุมชนที่จะมีการขายของที่ระลึก สมุนไพร และอาหารต่าง ๆ

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปิยะมิตร 1 อ.เบตง จังหวัดยะลา

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปิยะมิตร ถือว่ามีประสิทธิภาพพอควร แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้าง เช่น การบริหารจัดการยังไม่ดีเท่าที่ควร ขาดการร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยววิ่งค่อนข้างลำบาก ดังนั้นถ้าหากบ้านปิยะมิตร 1 ต้องการจะให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้มากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ควรจะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วม ซึ่งสามารถทำได้ ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปได้เบื้องต้น การสำรวจ หรือ ประเมินศักยภาพเบื้องต้น ชุมชนอาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรือ ขอให้ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่มาเป็นผู้ร่วมประเมิน โดยพิจารณาในประเด็น การเข้าถึงชุมชน เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในชุมชน และพื้นที่เชื่อมโยงโดยรอบของชุมชน ความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น สำรวจลักษณะกายภาพของพื้นที่ และพื้นที่เชื่อมโยงการเข้าถึง และเส้นทางท่องเที่ยว หรือ อาจจะนำองค์ประกอบการท่องเที่ยว ตามแนวคิดของ Dickman (1996) มาพิจารณาที่ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก นำมาประเมินผลเบื้องต้น มีความเป็นไปได้จึงดำเนินการขั้นต่อไป สำหรับในด้านนี้ บ้านปิยะมิตร 1 มีการศึกษาความเป็นไปได้อยู่แล้วว่าสามารถที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เห็นได้จากการมาเที่ยวของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งมีเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะหน้าเทศกาล แต่สิ่งที่ต้องควรพิจารณานั้นก็คือ การเข้าถึง ซึ่งการเดินทางมายังชุมชนปิยะมิตร 1 ค่อนข้างจะลำบาก เนื่องจากไม่มีรถโดยสารมาโดยตรง และอีกอย่างก็คือสถานที่พักแรมที่ยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างโฮมสเตย์ซึ่งร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาแล้วก็ตาม

2. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม การจัดการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สมาชิก ในชุมชนได้พิจารณา นำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงบวก และเชิงลบ โดยนำเสนอต่อ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน และกลุ่มผู้สนใจ เป็นต้นตอนแรกของการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยว สำหรับด้านนี้ชุมชนปิยะมิตร 1 มีการดำเนินการ โดยมีการประชุมชาวบ้านอยู่เสมอเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับชุมชน หรือมีกิจกรรมที่อยากจะ

ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งประชาชนรักใคร่และสามัคคีกันอย่างมาก เนื่องจากผ่านการร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาอย่างยาวนาน

3. ศึกษาศักยภาพชุมชนและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ผู้นำทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เจ้าของภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญในชุมชน สมาชิกในชุมชน กลุ่มสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกัน สำรวจและศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก สวดกการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างละเอียด โดยใช้เกณฑ์การรับรองแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จ่อหอ, 2556) เป็นแนวทางในการสำรวจและศึกษาศักยภาพ รวมถึงบันทึกลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน และพื้นที่เชื่อมโยง ศึกษาประวัติศาสตร์ ชุมชน เรื่องเล่า ตำนาน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม กลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทในชุมชนและประเพณีของชุมชน ศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ สำหรับด้านนี้ถือเป็นจุดแข็งของชุมชนปิยะมิตร 1 เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องราวของประวัติศาสตร์ มีความโดดเด่นสามารถหยิบยกเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

4. พัฒนาศักยภาพของทรัพยากร การท่องเที่ยว นำผลของการศึกษาหรือวิจัยมาเป็นฐานเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วย ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การบริหารจัดการอย่างยั่งยืน การพัฒนา คุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมวัฒนธรรม รักษาสิ่งแวดล้อม การบริการ และความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ทรัพยากรบุคคล และด้านอื่น ๆ ด้านนี้ทางชุมชนได้มีส่วนร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาที่ได้เข้าไปทำการศึกษาเพื่อพัฒนามห้ชุมชนปิยะมิตร 1 เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน โดยการจัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศด้านเศรษฐกิจฐานรากและอุตสาหกรรมบริการ วังมีวัตถุประสงค์ เพื่อผลักดันให้ชุมชนปิยะมิตร 1 เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการจัดการโดยชุมชนที่เป็นเลิศและสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

5. จัดทำโปรแกรม เส้นทาง และกิจกรรม การท่องเที่ยวภายในชุมชน นำเสนอโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของตนเอง เน้นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของภูมิปัญญากับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน โดยคำนึงถึงจำนวนวันของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว กิจกรรมตามช่วงวัย และความสนใจของนักท่องเที่ยว โดยการออกแบบโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของการ อนุรักษ์ พื้นฟู สืบทอวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ของชุมชน รวมถึงการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ สำหรับด้านนี้ชุมชนปิยะมิตร 1 ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาได้ทำโปรแกรมการท่องเที่ยวนำร่องซึ่งนำมาใช้ในปี 2566 ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ฐาน การเรียนรู้ คือ ฐานการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ฐานสิ่งแวดล้อม ฐานสมุนไพรเชิงพาณิชย์ ฐานพลังงาน และฐานสุขภาพและความงาม ซึ่งในแต่ละฐานจะมีกิจกรรมในนักท่องเที่ยวได้ลงมือทำโดยมีชุมชนเป็นคนดำเนินกิจกรรมเองทั้งหมด

6. การทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยว จากกิจกรรมการท่องเที่ยวในข้อที่ 5 ตอนนี้นำทางชุมชนปิยะมิตร 1 ได้ทำการทดลองกิจกรรมทุกฐานแล้ว ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนปิยะมิตร 1 มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนค่อนข้างมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงขาดในเรื่องของการประเมินผลจากการจัดการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ซึ่งถือว่าจะต้องมีการพัฒนาต่อไป

สรุป

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ลักษณะการท่องเที่ยวมุ่งสร้างการปฏิสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้าน (Host) กับผู้มาเยือน (Guest) ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจถึงรากเหง้า (Authenticity) ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง เน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากร การท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีปัจจัยหลายปัจจัยที่ประกอบเข้าด้วยกันแล้วทำให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จ ได้แก่ (1) สมาชิกในชุมชนเห็นประโยชน์ของการจัดการท่องเที่ยว (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุน (3) แนวทางการเตรียมการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว (4) การพัฒนาให้การท่องเที่ยวอยู่ในมาตรฐานเกณฑ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ การรับรองแหล่งท่องเที่ยว (5) การตลาดเพื่อการท่องเที่ยว โดยทั้ง 5 ปัจจัยนี้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จ และยังประโยชน์ของการท่องเที่ยวให้ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยสมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ต่อบริการประสพการณ์หลักของการท่องเที่ยวได้สมบูรณ์รูปแบบหนึ่ง ตามนิยามของการท่องเที่ยวว่าเป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดและแสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชมได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับทรัพยากร วัฒนธรรมของพื้นที่ ส่วนในด้านของชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะได้รับผลตอบแทนของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป ด้วยการบันทึกองค์ความรู้ ฟื้นฟู รักษา สืบสาน ประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น และประการสำคัญ คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือของพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

อ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2565. *แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.tat.or.th/th/about-tat/vision>.
- กองกลยุทธ์การตลาด ททท.. 2565. *สถานการณ์การท่องเที่ยวตลาดในประเทศปี 2565*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565, จาก <https://tatreviewmagazine.com/article/situation2022-domestic/>.
- ดร.ชนิ เอมพันธุ์. 2550. *การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พจนา สวนศรี และสมภพ ยี่จอหอ. 2556. *คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เชียงใหม่.
- วีระพล ทองมา. 2559. *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้*. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2565, จาก www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 2560. *ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2565. จาก www.cbt-i.or.th/?ge=show_pages&gen_lang=20112012094103#.Wn291byWaM8.
- อรลัชชา ศิวรักษ์ และคณะ. 2559. *คู่มือสำหรับฝึกอบรมชุมชนท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: กรมท่องเที่ยว. วนิดาการพิมพ์.

ประสบการณ์ลูกค้าส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการพักรับแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

Customer experience that affects loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok province.

ชนิกานต์ โปดำ¹ กนกพร เต็มสงสัย² นิสรีน แข็งแรง³ และจารูมาศ เสน่หา⁴

Chanikan Podum¹ Kanokporn Temsongchai² Nissareen Kaengraeng³ and Jarumas Saneha⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071196@tsu.ac.th¹

Corresponding author E-mail: jarumas@tsu.ac.th⁴

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี มีอาชีพผู้ประกอบการส่วนตัว ค่าขาย สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ ด้านปฏิสัมพันธ์ กับผู้เข้าพักท่านอื่น ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ ด้านพื้นที่การใช้งานสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ ด้านการออกแบบ ด้านความเอาใจใส่ ด้านทัศนคติ ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: ประสบการณ์ลูกค้า; ความภักดี : โฮสเทล

Abstract

Research on customer experiences that Affect on loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok. In this study, the objective was to study customer experiences that affect loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok. The research was conducted by questionnaire as a tool to collect data, 385 samples were used to analyze the results. The statistics used to analyze for descriptive data analysis included mean, percentage, standard deviation and statistics used for inferential data analysis to test the hypothesis was multiple regression analysis.

The study results revealed that the majority of respondents were female, aged between 31 - 40 years, a career as a self-employed business owner/ trading, marital status, being bachelor's degree, with a monthly income of 20,001 – 30,000 baht. The hypothesis test found that customer experience, atmosphere, space/ usage/ facilities signs/ symbols/ art objects professionalism, attitude, interaction with other guests affect loyalty in using hostel accommodation services in Bangkok were significantly at the 0.05 level while experiencing customer design attention does not affect loyalty in using hostel accommodations in Bangkok.

Keywords: *Customer Experience; Loyalty; Hostel*

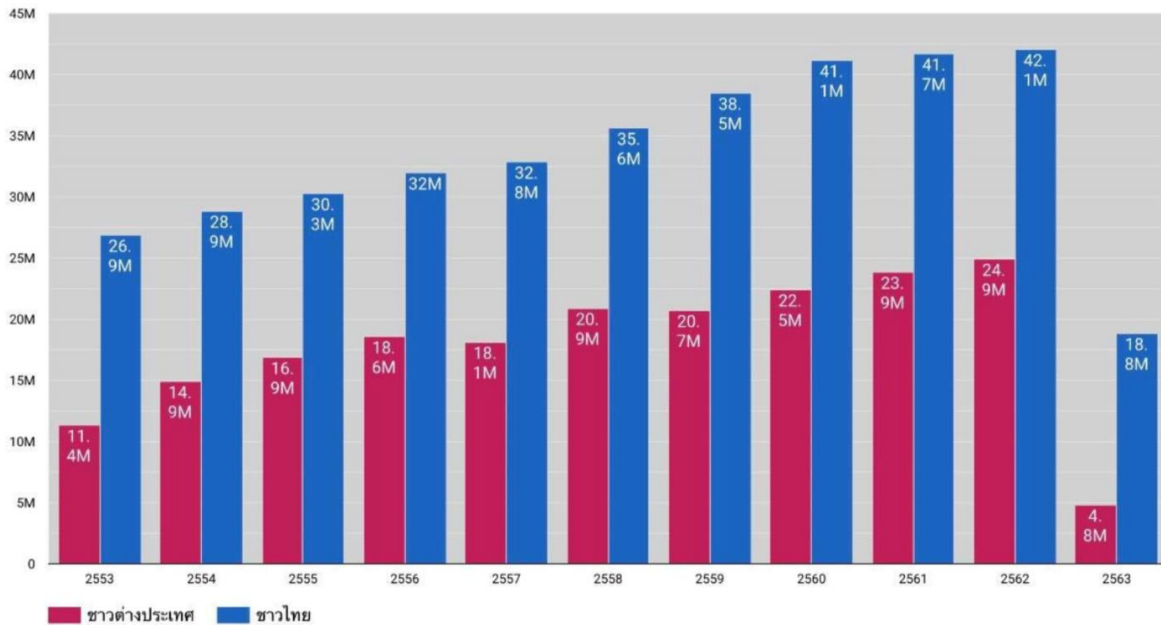
ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือว่าเป็นแหล่งรายได้หลักที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีจำนวนของนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี รวมถึงภาครัฐพยายามผลักดันและกระตุ้น การท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นโปรโมชั่นต่างๆ จัดแคมเปญ หรือการลดหย่อนภาษี ฯลฯ เพื่อดึงดูดให้คนมา ท่องเที่ยวมากขึ้น และนำมาซึ่งรายได้เข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็น อุตสาหกรรมหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยในการ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนและสร้างชื่อเสียง และโอกาสต่าง ๆ ให้กับประเทศ รวมทั้งทำให้ เกิดประโยชน์กับธุรกิจหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงและธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจสายการบิน ธุรกิจขายของที่ระลึก ฯ (กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา, 2563)

ในปี 2565 รายได้จากการท่องเที่ยวโดยรวม แม้จะปรับเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยวแต่ยังคงต่ำกว่า ช่วงก่อนเกิดการระบาดค่อนข้างมาก โดยครั้งแรกของปี 2565 พบว่าไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 8.89 หมื่นล้านบาท ตามจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ทยอยเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่เข้ามา นั้นมีการใช้จ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 42,763 บาท/คน/ทริป ซึ่งปรับลดลงมาจากในอดีตเมื่อปี 2561 ที่มีการใช้ ใช้จ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 49,142 บาท/คน/ทริป สำหรับเหตุปัจจัยที่ทำให้การใช้จ่ายต่อหัวลดลง คาดมาจากนักท่องเที่ยว ต่างชาติในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปและกำลังซื้อที่ชะลอตัวตามภาวะเศรษฐกิจ แต่แนวโน้มการเดินทางมา ท่องเที่ยวในไทยก็เริ่มปรับลดลงและใช้จ่ายน้อยลง ทำให้เทรนด์การท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไป ผู้คนเริ่ม ท่องเที่ยวแบบคนเดียวมากขึ้น เพราะต้องการอิสระและอยากพึ่งตัวเอง “โฮสเทล” โรงแรมประเภทหนึ่งที่เน้น การบริการแบบ self-service จึงมีบทบาทมากขึ้นทั้งนี้ก็เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กับเพื่อนร่วมเดินทางใหม่ๆ (จิราพร เรื่องทิวศิลป์, 2565)

ธุรกิจที่พักแรมเป็นธุรกิจหนึ่งที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเป็นธุรกิจที่ สร้างรายได้และสร้างอาชีพที่สำคัญธุรกิจที่พักแรมมีหลากหลายธุรกิจที่ให้บริการด้านที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม รีสอร์ท โฮสเทล เกสต์เฮาส์ แคมป์ เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามราคา ขนาด ห้องพัก สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ของนักท่องเที่ยว (พุทธชาติ ลุนดา, 2563) โดยเฉพาะ ธุรกิจโรงแรมและที่พัก มีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ประกอบการต้องมีการปรับ รูปแบบการให้บริการ ที่พักให้มีความหลากหลาย เพิ่มมากขึ้น เช่น การประกอบธุรกิจที่พักแบบโฮสเทล โดยที่ ธุรกิจมีอัตราการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเทรนด์การท่องเที่ยวด้วยตัวเองเป็นไลฟ์สไตล์ที่ได้รับความนิยม มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะใน หมู่วัยหนุ่มสาว และคนรุ่นใหม่ Generation Y ที่มักจะวางแผนการเดินทางด้วย ตัวเองตลอดทริป ไม่ยึดติดรูปแบบ การท่องเที่ยวเดิม ๆ ที่ต้องมีไกด์หรือกรุ๊ปทัวร์ เน้นการแสวงหาประสบการณ์ และพบปะเพื่อนใหม่ โดยใช้ เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญทำให้การท่องเที่ยวสะดวกและมีอิสระมากขึ้น ซึ่ง ธุรกิจโรงแรมที่เน้นตอบโจทย์ นักท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นหลักก็คือ Hostel โรงแรมขนาดเล็กราคาประหยัด กระเป๋า (กรุงศรี ,2564)

จังหวัดกรุงเทพมหานครธุรกิจที่พักก็ถือเป็นธุรกิจที่สำคัญ เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง ของ ประเทศไทยและศูนย์กลางธุรกิจของประเทศแล้วยังเป็นจุดแรกรับนักท่องเที่ยว และจุดมุ่งหมาย ปลายทางของ

นักท่องเที่ยวที่สำคัญของอาเซียนอีกด้วย ส่งผลให้ในระยะที่ผ่านมาผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม รายใหญ่ให้ความสำคัญกับการขยายการลงทุนเพิ่มมากขึ้นโดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนห้องพักในจังหวัดกรุงเทพมหานคร คิดเป็น 1.24% หรือ 1,113 ห้อง โดยในปี 2559 มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 89,590 ห้อง และ ในปี 2560 มีจำนวนห้องพักทั้งหมด 90,703 ห้อง จึงทำให้โรงแรมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มี จำนวนห้องพักสูงที่สุดของจำนวนห้องพักในแต่ละจังหวัดประเทศไทยโดยรวม(ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559)

ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวภายในกรุงเทพมหานครตั้งแต่ พ.ศ.2553-2562

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2562: 1)

อัตราการเข้าพักเฉลี่ยของโรงแรมทุกระดับในพื้นที่กรุงเทพมหานครในช่วงครึ่งแรกของปีที่ผ่านมาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 34.6 โดยพบว่าปรับตัวสูงขึ้นคิดเป็นร้อยละ 24.4 จากในช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้าที่อยู่ที่ประมาณร้อยละ 10.2 จากจำนวนคนเข้าทั้งชาวไทยและต่างชาติรวมกว่า 6.8 ล้านคน สร้างรายได้จากผู้ เยี่ยมเยือนกว่า 103,067 ล้านบาท (มติชน, 2565)

และจากเทรนด์ดังกล่าวทำให้ธุรกิจโฮสเทลเติบโตขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากร้อยละ 64 ของ นักท่องเที่ยวคนเดิวนั้นเลือกใช้บริการที่พักประเภท โฮสเทล โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวในวัยอายุ 18 - 30 ปี ซึ่งมีเหตุผลหลักคือ เรื่องราคา ด้านบรรยากาศ สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการออกแบบ และการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ท่องเที่ยวระหว่าง กลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยกันแต่อย่างไรก็ตาม การแข่งขันในอนาคตมี แนวโน้มรุนแรงขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจ โฮสเทลในปัจจุบันมีการปรับรูปแบบการให้บริการ เข้าใจความต้องการของผู้ เข้าพัก มีการสร้าง บรรยากาศที่แตกต่างจากโรงแรม เน้นความสบายเหมือนอยู่บ้าน ทำให้เป็นแหล่งพบปะ เพื่อนใหม่ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ท่องเที่ยว มีการสร้างจุดเด่นของธุรกิจเพื่อใช้เป็นจุดขาย มีการใช้สื่อ สังคมออนไลน์ ในการเข้าถึงกลุ่มกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการสร้างประสบการณ์ที่ดีในการเข้าพัก มีการใส่ใจทุก รายละเอียด สร้างความสนุกสนานใน

การอยู่ร่วมกัน อันก่อให้เกิดความประทับใจ และมิตรภาพที่ดีต่อ นักท่องเที่ยวและธุรกิจ ทำให้เกิดการบอกต่อหรือการใช้บริการซ้ำ (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565)

ประสบการณ์ลูกค้าส่งผลให้เกิด การตอบสนองทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้ใช้บริการที่ได้รับการ กระตุ้นไปสู่ประสาทสัมผัส ผ่านทางกิจกรรมระหว่างผู้ใช้บริการ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะที่ลูกค้าสัมผัสกับ สินค้าหรือการบริการผ่านทางจุดสัมผัส ความรู้สึกที่ดีที่ก่อให้เกิดคุณค่า เกิดความประทับใจ และได้รับ ประสบการณ์ cetin and walls (2015) อ้างถึงใน นนิตา สมบุตร (2564) ความรักดีส่งผลให้เกิด ความยึดมั่นและความเต็มใจกลุ่มผู้ใช้บริการที่ยังคงใช้บริการสินค้าหรือบริการ นั้น ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ในระยะยาวได้ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความรักดีเกิดจากองค์ประกอบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านพฤติกรรม (Behavior) และ ด้านทัศนคติ (Attitude) พิมพ์ใจ ลิ้มวัฒนา และคณะ (2563)

ดังนั้น จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและให้ความสนใจที่จะ ทำการศึกษา ประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักรูปแบบ Hostel ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร ความภักดีของผู้เข้าพักที่เข้าพักโรงแรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา เพราะ หากผู้เข้าพักที่เข้าพักเกิด ความภักดีจะช่วยสร้างรายได้ให้กับธุรกิจโรงแรมอย่างมากมาย โดยผู้เข้าพักที่เข้าพัก จะเกิดการบอกต่อในการมาใช้บริการ ช่วยให้โรงแรมประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์และ ทำให้เกิดความตั้งใจที่จะเข้าใช้บริการอีกครั้ง ประสบการณ์ที่ดีก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งเป็นเป้าหมาย สูงสุดของการบริการ และถ้าลูกค้ามีความพึงพอใจลูกค้าก็จะบอกต่อกันปากต่อปาก และแนะนำธุรกิจแก่ ผู้บริโภคคนอื่น ๆ เพราะฉะนั้นการสร้างประสบการณ์ลูกค้าจนทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจาก เมื่อลูกค้าเกิดความประทับใจ และพึงพอใจส่งผลให้เกิดการซื้อซ้ำ และกลายเป็นลูกค้าที่จงรักภักดี เพราะ หากลูกค้ามีประสบการณ์ที่ไม่ดีจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความไม่พึงพอใจก็อาจเปลี่ยนไปใช้บริการของคู่แข่งแทนได้ หรือมีการบอกต่อด้านไม่ดีออกไปเป็นจำนวนมาก (วีระรัตน์ เลิศกิจไพโรจน์, 2556)

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักรูปแบบ Hostel

สมมติฐาน

1. ประสบการณ์ลูกค้าส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักรูปแบบ Hostel

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโฮสเทล

พงษ์พิชญ์ เฉลิมถิรเลิศ อ้างถึงใน วรพันธุ์ คล้ามไพบูลย์ และ จิตติพันธ์ ศรีกรสิกรณ์ (2559) กล่าวว่า โฮสเทล คือ ที่พักที่ลูกค้าสามารถมาพักผ่อน มาอยู่ได้อย่างสบายและปลอดภัย รวมทั้งเป็นสังคมเล็กๆ ให้มาเจอกับ

เพื่อนใหม่ เพราะนักท่องเที่ยวบางคนก็มาคนเดียวเป็น Solo Traveler บ้างก็มาเป็นคู่ มาเป็นกลุ่ม แต่ทุกคนล้วนที่จะต้องการความสนุกสนานเฮฮาและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใหม่ๆ เพราะถ้าหากเป็นธุรกิจโรงแรม นั้นเจ้าของอาจไม่ได้ลงมาคลุกคลีกับลูกค้า ไม่ได้สร้างความสนิทสนมกับลูกค้าโดยตรง แต่โฮสเทลเจ้าของจะช่วยให้ทุกคนมี Service Mind ที่จะร่วมกันสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ลูกค้า

Cetin and Walls (2015) ได้เสนอองค์ประกอบของประสบการณ์ลูกค้า 2 องค์ประกอบหลัก และ 8 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) หมายถึง ประสบการณ์ หรือความรู้สึกของลูกค้าที่เกิดการมองเห็น และก่อให้เกิดความสะดวกรสบาย เมื่อมาใช้บริการกับโรงแรม ทั้ง ทางด้านกายภาพและรูปแบบการให้บริการเพื่อสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า เช่น การสร้างสภาพแวดล้อม การสร้าง บรรยากาศ การเลือกใช้สี แสง และเสียงภายในโรงแรม หรือใช้เพื่อสนับสนุนการขาย เช่น การตกแต่งสถานที่ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

- **ด้านบรรยากาศ (Ambiance)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบโรงแรม ทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ และเกิดความพึงพอใจ เช่น ความสะอาด สถานที่ตั้ง ความปลอดภัย เสียงเพลง ความเงียบสงบ ความผ่อนคลาย ความสนุกสนาน การจัดแสงสว่าง เป็นต้น

- **ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก (Space/Function/Amenities)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการจัดสรรพื้นที่ภายในและภายนอกโรงแรม การแบ่งสัดส่วนที่เหมาะสมต่อการใช้งาน เช่น ห้องพัก สระว่ายน้ำ สปา บาร์ ร้านอาหาร ที่จอดรถ รวมถึง สิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงแรมและห้องพัก เช่น ทีวีเป่าผม เสื้อคลุมอาบน้ำ โทรทัศน์ อุปกรณ์ อาบน้ำ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

- **ด้านการออกแบบ (Design)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการสร้างสรรค์ สถาปัตยกรรมของโฮสเทล เช่น การตกแต่งภายในมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ห้องอาหาร และร้านค้ามีความดึงดูดใจ การจัดภูมิทัศน์โดยรอบมีความสวยงาม เป็นต้น

- **ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ (Signs/Symbols/Artifacts)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อป้ายต่าง ๆ เช่น ป้ายข้อมูล ป้ายบอกทิศทาง สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น สัญลักษณ์ที่จอดรถ สัญลักษณ์ลิฟต์ และศิลปวัตถุต่าง ๆ เช่น รูปภาพ ประติมากรรม เป็นต้น มีความชัดเจน เข้าใจง่าย และ สวยงามลงตัวกับโรงแรม

2. ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interactions) หมายถึง เป็นประสบการณ์หรือความรู้สึก ของลูกค้าที่มีต่อการรับบริการ ผ่านทางกิจกรรมกับพนักงานโรงแรมและผู้เข้าพักท่านอื่นรวมถึง รูปแบบการ ปฏิบัติงานของพนักงานโฮสเทล เนื่องจากประสบการณ์ลูกค้าจะเกิดขึ้นเมื่อรับบริการจากพนักงาน ซึ่งพนักงาน เป็นผู้ส่งมอบบริการ อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับผู้เข้าพัก ประสบการณ์ลูกค้าด้านปฏิสัมพันธ์ทาง สังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

- **ด้านความเป็นมืออาชีพ (Professionalism)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกลูกค้าที่มี ต่อการบริการของพนักงานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในการให้บริการลูกค้า โดยพนักงานมีการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย มีความรู้ มีความสามารถมีการบริการที่รวดเร็วทันใจมีความเป็นมืออาชีพ และมีความมั่นใจ

- **ด้านความเอาใจใส่ (Attentiveness)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกลูกค้าที่มีต่อการ บริการของพนักงานที่แสดงถึงการให้ความสนใจในการให้บริการ การให้บริการตามความต้องการพิเศษส่วนบุคคลด้วยความเต็มใจ การสอบถามความพึงพอใจหลังการใช้บริการและการจดจำรายละเอียดของลูกค้า การ เอาใจใส่นี้ยังรวมถึงอัธยาศัยไมตรี ความเป็นมิตร ความสุภาพการให้เกียรติ การคำนึงถึงความรู้สึกลูกค้า มิตรภาพที่ได้รับจากการติดต่อพนักงาน ความเต็มใจที่จะช่วยเหลือลูกค้า การให้บริการอย่างทันท่วงที และ รวดเร็วฉับไว

- **ด้านทัศนคติ (Attitude)** หมายถึง ประสบการณ์หรือความรู้สึกลูกค้าที่มีต่อการแสดงออกของ พนักงานผ่านทางสีหน้า แววตา ท่าทาง การพูด และน้ำเสียง ที่แสดงถึงปฏิกิริยาตอบสนองต่อการบริการของพนักงานที่มีให้กับลูกค้า เช่น มีความเต็มใจในการให้บริการความเป็นมิตร มีความกระตือรือร้นในการสื่อสาร กับลูกค้า อัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นต้น ซึ่งทัศนคติเป็นการประเมินความเชื่อและความรู้สึกต่อสิ่งของหรือความคิด ทัศนคติส่งผลให้เกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดก็ได้

- **ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น (Interactions With Other Guests)** หมายถึง ประสบการณ์หรือ ความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อลูกค้าที่เข้าพักท่านอื่น ที่แสดงถึงความสุภาพ มีความสัมพันธ์ที่ดี เป็นมิตร ไม่ส่งเสียง ไม่รบกวนการพักผ่อน และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความภักดี

ความภักดี คือ ข้อผูกมัดอย่างลึกซึ้งที่จะซื้อซ้ำหรือให้การอุปถัมภ์ สินค้าหรือบริการที่พึงพอใจอย่างสม่ำเสมอในอนาคต ซึ่งลักษณะการซื้อจะซื้อซ้ำในตราสินค้าเดิมหรือชุดของตรา

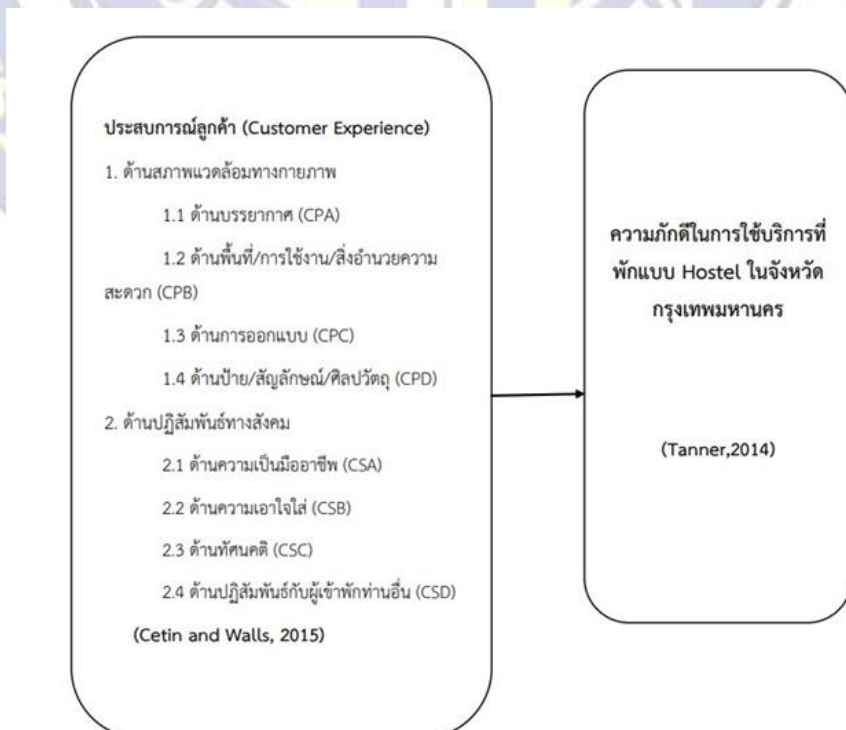
Oliver, (1999) กล่าวว่า การวัดระดับความจงรักภักดีของลูกค้าในแต่ละองค์ ประกอบมีความจำเป็น ที่จะต้องกำหนดขอบเขตตามระดับทัศนคติของลูกค้าที่รู้สึกต่อสินค้าและบริการด้วย โดยการประเมินระดับ ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ลำดับขั้นซึ่งจะเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังการประเมิน ระดับความจงรักภักดี อย่างลึกซึ้งได้ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ลำดับขั้น ได้แก่ 1) ความเชื่อ (Beliefs) คือ ความพึงพอใจต่อองค์ประกอบ ของตราสินค้า 2) ทัศนคติ (Attitude) คือ ความรู้สึกพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ และ 3) พฤติกรรม (Caration) การแสดงออกหรือการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้นหา การเลือกซื้อ และการใช้สินค้า หรือบริการ การประมวผล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นนิดา สมบุตร นริศรา สัจจงพงษ์ และ อารีรัตน์ ปานศุภวัชร (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลกระทบ ของประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อความจงรักภักดีของธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย” วัตถุประสงค์ ของการศึกษา เพื่อทดสอบความสัมพันธ์และผลกระทบระหว่างประสบการณ์ลูกค้ากับความจงรักภักดีของ ธุรกิจ

โรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย จำนวน 400 คน ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ประสบการณ์ลูกค้า ประกอบด้วย 1. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้านบรรยากาศ (CPA) เช่น ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก (CPB) ด้านการออกแบบ (CPC) ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ (CPD) 2. ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ด้านความเป็นมืออาชีพ (CSA) ด้านความเอาใจใส่ (CSB) ด้านทัศนคติ (CSC) ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (CSD) และ ตัวแปรตาม ความจงรักภักดี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของ ประสบการณ์ลูกค้าที่มีต่อความจงรักภักดีของ ธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย ที่ระดับนัยทาง สถิติ 0.05 ได้แก่ ประสบการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ และด้านทัศนคติ มี ความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความจงรักภักดี

อรกานต์ สุคนธวิโรจน์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของกลุ่มคนเจนวายต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทลในเขตกรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาทัศนคติของกลุ่มคนเจนวายต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทลในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ กลุ่มคนเจนวายที่มีอายุระหว่าง 21- 38 ปี จำนวน 400 คน ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ทัศนคติทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านอารมณ์ความรู้สึก และด้านพฤติกรรม และ ตัวแปรตาม ความตั้งใจซื้อห้องพักโฮสเทล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมานที่ใช้ในการทดสอบคือการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการห้องพักโฮสเทล อย่างมีนัยทางสถิติ 0.05 ทัศนคติด้านความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติด้านอารมณ์ความรู้สึก ตามลำดับ

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิดงานวิจัยเรื่องประสบการณ์ลูกค้าส่งผลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

โฮสเทล (Hostel) คือ ลักษณะของโฮสเทล (Hostel) ว่าเป็นที่พัก นักท่องเที่ยวราคาประหยัดที่มี เพียงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น เตียงนอน และที่เก็บของ สามารถรองรับผู้เข้าพักได้ตั้งแต่ 4 คน ถึง 12 คนต่อห้อง โดยส่วนมากจะมีลักษณะคล้ายหอพัก มีเตียงสองชั้นหลาย ๆ เตียงในห้องเดียวกัน บางแห่งจะ แยกห้องพักสำหรับผู้หญิงไว้คนละส่วน เพื่อความปลอดภัย และสบายใจระหว่างเข้าพักใช้ห้องน้ำร่วมกัน ซึ่งจะ แตกต่างจากลักษณะของที่พักในรูปแบบอื่น ๆ (ธนพล รักธรรม, 2559)

ความภักดี (Customer Loyalty) คือ ความภักดีที่ลูกค้ามีต่อแบรนด์ โดยแสดงให้เห็นผ่านการซื้อ ซ้ำ และการมีส่วนร่วมกับแบรนด์ ซึ่งเกิดขึ้นจากความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการที่ลูกค้าได้รับก่อนหน้านี้ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นหรือไว้วางใจแบรนด์ ตลอดจนแนะนำให้ผู้อื่นมาซื้อหรือใช้บริการด้วย Katalyst (2019) อ้างถึง ใน นนิตา สมบุตร (2564)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัด กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 385 ชุด จึงใช้สูตรของ W.G. Cochran ในการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Online Questionnaires) ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ธรรมจักร เล็กบรรจง, 2558)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ลูกค้าของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แหล่งข้อมูล 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการรวบรวมข้อมูลและจากการศึกษาเอกสารสิ่งพิมพ์ บทความข้อมูลทางสถิติ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 31 - 40 ปี มีอาชีพผู้ประกอบการธุรกิจส่วนตัว ค่าขาย สถานภาพสมรส มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ลูกค้าของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel พบว่า ประสิทธิภาพลูกค้า ด้านบรรยากาศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.95, SD = 0.546) คือ สภาพแวดล้อมโดยรวมของโฮสเทล ทำให้เกิดความพึงพอใจในการใช้บริการ (MEAN = 4.00, SD = 0.745) ด้านพื้นที่การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.91, SD = 0.613) คือ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน (MEAN = 3.96, SD = 0.798) พบว่า ด้านการออกแบบ โดยรวม อยู่ในระดับมาก (MEAN = 4.06, SD = 0.603) คือ การออกแบบอาคารห้องพักที่มีความหรูหราทันสมัยลงตัว (MEAN = 4.15, SD = 0.777) ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 4.01, SD = 0.585) คือ สัญลักษณ์ต่างๆภายในโฮสเทลง่ายต่อการเข้าใจ เช่น สัญลักษณ์ที่จอดรถ สัญลักษณ์ ห้ามสูบบุหรี่ สัญลักษณ์ห้องน้ำ ชายหญิง เป็นต้น (MEAN = 4.09, SD = 0.757) ด้านความเป็นมืออาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.94, SD = 0.589) คือ พนักงานมีความรู้และความสามารถในการให้บริการแก่ลูกค้า (MEAN = 4.11, SD = 0.780) ด้านความเอาใจใส่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.99, SD = 0.635) คือ พนักงานให้บริการตามความต้องการพิเศษ ส่วนบุคคลด้วยความเต็มใจ (MEAN = 4.11, SD = 0.763) ด้านทัศนคติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 4.14, SD = 0.632) ได้แก่ พนักงานแสดงความเป็นมิตร (MEAN = 4.27, SD = 0.765) และด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.84, SD = 0.633) ได้แก่ ผู้เข้าพักท่านอื่นแสดงถึงความเป็นมิตรกับท่าน (MEAN = 4.01, SD = 0.810)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการที่พักแบบ Hostel พบว่า ความภักดีของผู้ใช้บริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (MEAN = 3.85, SD = 0.635) ได้แก่ ท่านจะไม่ลังเลที่จะกลับมาใช้บริการของทางโฮสเทลเมื่อมีโอกาส (MEAN = 3.93, SD = 0.807)

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน ประสิทธิภาพลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ประสพการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.122	0.147		0.828	0.408
ด้านบรรยากาศ	0.096	0.02	0.082	1.557	0.120
ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก	0.075	0.060	0.072	1.243	0.215
ด้านการออกแบบ	-0.004	0.064	-0.004	-0.068	0.946
ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ	0.049	0.065	0.046	0.763	0.446
ด้านความเป็นมืออาชีพ	0.243	0.070	0.225	3.485	0.001*
ด้านความเอาใจใส่	0.015	0.067	0.015	0.225	0.822
ด้านทัศนคติ	0.128	0.067	0.127	1.911	0.057
ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น	0.343	0.052	0.342	6.589	0.000*

$$R^2 = 66.4, \text{ Std.} = 0.37185, F = 93.007$$

ตารางที่ 1 ผลจากการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า ประสพการณ์ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ใน จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์ (R^2) คิดเป็นร้อยละ 66.4 ได้แก่ ประสพการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ (X5) ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น (X8) ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (Y) สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการความถดถอย คือ

$$Y = 0.147 + 0.212 (x5) + 0.350 (X8)$$

จากสมการความถดถอยดังกล่าว จะเห็นว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของประสพการณ์ลูกค้า ด้านปฏิสัมพันธ์ กับผู้เข้าพักท่านอื่น 0.343 ด้านความเป็นมืออาชีพ เท่ากับ 0.243 ถือว่ามีความสอดคล้องกับ ประสพการณ์ ลูกค้าที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

สมมติฐาน 1. ประสพการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ประสพการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ ด้านพื้นที่/การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ศิลปวัตถุ ด้านการออกแบบ ด้านความเอาใจใส่ ด้านทัศนคติ ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

- ประสพการณ์ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสพการณ์ลูกค้าด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่นส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel อย่าง

มีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเส้นของการพัก Hostel คือมิตรภาพที่ทำให้ผู้เข้าพักสามารถพบปะพูดคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกัน เพราะ Hostel เอื้อให้นักเดินทางออกมานั่งคุย สนทนา แลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์กัน โดย Hostel ทุกแห่งให้ความสำคัญกับพื้นที่ส่วนกลางทั้งภายนอกและภายในเทียบตอรับพฤติกรรมของผู้เข้าพัก ชอบการปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักอื่น ๆ ซึ่งต่างจากที่พักประเภทอื่นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cetin and Dincer (2014) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น ส่งผลกับความจงรักภักดีด้านความรู้สึกของลูกค้า

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าด้านความเป็นมืออาชีพส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ลูกค้าได้รับประสบการณ์จากพนักงานมีความรู้และความสามารถในการให้บริการแก่ลูกค้า สามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้า ได้อย่างรวดเร็วทันใจ แสดงออกถึงความ เป็นมืออาชีพ โดยให้บริการด้วยความมั่นใจ โดยมีการพิจารณา Hostel เป็นตัวเลือกในการ ใช้บริการ/การเข้าพักในครั้งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cetin and Dincer (2014) พบว่า ผู้ประกอบการหรือเจ้าของต้องทำหน้าที่ในการสื่อสาร และเอาใจใส่จัดการ บริหารความสัมพันธ์กับลูกค้าให้มากกว่านี้ในวิถีที่สร้างประโยชน์ให้กับธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และดำเนินการในเชิงรุกเพื่อสร้างและส่งเสริมประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับลูกค้า Kraus et al. (2009)

- ประสบการณ์ลูกค้า คำนึงทัศนคติ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าด้านทัศนคติไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel เนื่องจากพนักงานมี ความเต็มใจในการให้บริการ (Service Mind) แสดงความเป็นมิตร อ่อนโยนดี เป็นการบริการขั้นพื้นฐานที่ พนักงานควรมี ทำให้ผู้เข้าพักไม่ได้ให้ความสำคัญ กับความเอาใจใส่ของพนักงานโรงแรม พร้อมกับการ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร แต่มักมองหาประสบการณ์ในการเข้าพักและทำกิจกรรมกับเพื่อนใหม่ (ระชา นนท์ทวีผล และธีระวัฒน์ จันทิก, 2561) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้าที่ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่ พักแบบ Hostel (Muaythai Hostel, 2019)

- ประสบการณ์ลูกค้า ด้านพื้นที่การใช้งาน/สิ่งอำนวยความสะดวก

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสบการณ์ลูกค้า ด้านพื้นที่การใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel เนื่องจากด้านการออกแบบ ด้านความเป็นมืออาชีพ ด้านความเอาใจใส่ และด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าพักท่านอื่น ไม่มีผลกระทบต่อความจงรักภักดี อาจเนื่องมาจากโรงแรมมีมาตรฐานการดำเนินการที่ใกล้เคียง และเป็นไปในทิศทาง เนื่องจากผู้เข้าพัก Hostel มักไม่ได้ให้ความสำคัญกับข้าวของเครื่องใช้ที่ครบครันเท่ากับผู้เข้าพักโรงแรม แต่มักมองหาประสบการณ์การเข้าพักมากกว่า ดังนั้น การสื่อสารกับผู้เข้าพักจึงนับเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุด จึงไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า (NAUSA,2019) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

รสสุคนธ์ แซ่เฮีย (2556) พบว่า ปัจจัยด้านการออกแบบอาคาร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่มีผลกระทบต่อความจงรักภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 5 ดาว

- ประสพการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศ

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ(Multiple Regression)พบว่า ประสพการณ์ลูกค้า ด้านบรรยากาศไม่ส่งผลกระทบต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการเดินทางคมนาคมที่สะดวก และใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าบรรยากาศภายในและภายนอกของ Hostel เนื่องจาก คนที่เลือกที่พัก Hostel ส่วนใหญ่แล้วเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางคนเดียว จึงไม่จำเป็นต้องมีที่พักหรูหรา บรรยากาศภายนอกที่สวยงาม มากมาย แต่ต้องการบรรยากาศที่เป็นกันเอง และอาจอยากหา ประสพการณ์ใหม่จากการเดินทาง จึงไม่ส่งผลกระทบต่อความจงรักภักดีของลูกค้า (Muaythai Hostel, 2019)

- ประสพการณ์ลูกค้า ด้านป้าย/สัญลักษณ์/ ศิลปวัตถุ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสพการณ์ ลูกค้าด้านป้าย/สัญลักษณ์/ ศิลปวัตถุ ไม่ส่งผลกระทบต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel เนื่องจาก แบ็คแพ็คเกอร์ที่มาเที่ยวเมื่อลงสนามบินก็มักจะเปิดแผนที่ ค้นหาเส้นทางด้วยตัวเอง การเลือกทำเล Hostel ที่ เดินทางมาพักได้ไม่ยากเย็น ใกล้สถานที่อ้างอิงที่เป็นที่รู้จัก

- ประสพการณ์ลูกค้า ด้านความเอาใจใส่

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสพการณ์ด้านความเอาใจใส่ ไม่ส่งผลกระทบต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel โดยธุรกิจ Hostel เป็นที่พักขนาดเล็ก มีจำนวนห้องพักน้อย และมีจำนวนพนักงานไม่มากนัก และรูปแบบการบริหารงานอย่าง ง่าย เน้นการบริหารแบบครอบครัว ทำให้พนักงานไม่สามารถให้บริการตามความต้องการพิเศษส่วนบุคคลได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุทธรีย์ ศิริจันทร์, 2561) พบว่า Hostel ส่วนใหญ่จะพยายามให้ผู้ใช้บริการ รับผิดชอบเรื่องต่างๆด้วยตัวเอง จึงไม่มีการบริการแบบครบวงจรเหมือนโรงแรม

- ประสพการณ์ลูกค้า ด้านการออกแบบ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ประสพการณ์ด้านการออกแบบ ไม่ส่งผลกระทบต่อความภักดีในการใช้บริการที่พักแบบ Hostel สอดคล้องกับงานของ (Marketeer, 2021) พบว่า นักเดินทางหรือนักท่องเที่ยวต้องการเพียงที่นอนหลับพักผ่อน ไม่ได้ต้องการความ เป็นส่วนตัวหรูหรา ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องไปทุ่มงบประมาณตกแต่งห้องพักให้สวยงามเลอค่าจนเกินไป แยกทุกคนที่เข้ามาพักในห้องพักราคาประหยัดควรจะได้รับมาตรฐานแบบเดียวกันในราคาห้องพักที่เท่าเทียมกัน พื้นที่ที่ควรจะ ใส่ใจคือพื้นที่ส่วนกลาง จึงไม่ส่งผลกระทบต่อความจงรักภักดีของลูกค้า

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ

1. ธุรกิจโฮสเทล ในประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา กลยุทธ์การสร้างประสบการณ์ ลูกค้า ด้านความเป็นมืออาชีพ เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญที่นำไปสู่การเกิดความจงรักภักดีของลูกค้า โดยธุรกิจ โฮสเทลควรมีการสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของพนักงานให้มีความเป็นมืออาชีพ พนักงานต้องมีการดูแล ตนเองให้แลดูสะอาด แต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย รวมทั้งมีความรู้ มีความสามารถในการให้บริการแก่ลูกค้า อัน จะช่วยทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้าอย่างรวดเร็วทันใจ สิ่งเหล่านี้แสดงออกถึงมีความเป็นมืออาชีพของพนักงาน เมื่อพนักงานมีความเป็นมืออาชีพแล้วย่อมเกิดการให้บริการที่ดีแก่ลูกค้า อันจะทำให้ลูกค้า กลับมาใช้บริการ ำ และการบอกต่อให้คนอื่นมาใช้บริการ นำไปสู่ความจงรักภักดีในที่สุด

2. ธุรกิจโฮสเทลควรสร้างพื้นที่ส่วนกลาง ห้องกิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าพักแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเดินทางและผู้ประกอบการควรให้ผู้เข้าพักเขียนรีวิวประสบการณ์ที่ดี ในด้านปฏิสัมพันธ์ผู้เข้าพักท่านอื่นเพื่อน เป็นการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดการบอกต่อและดึงดูดผู้เข้าพักรายใหม่และผู้เข้าพักรายเดิมเข้าพัก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความหลากหลาย และเป็นการพัฒนาประสบการณ์ลูกค้า ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

2. ควรมีการเพิ่มตัวแปรอิสระอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความจงรักภักดีของลูกค้า เช่น การบริการ ลูกค้าสัมพันธ์ คุณภาพการให้บริการ ส่วนประสมการตลาดบริการ เป็นต้น เพื่อศึกษาว่าตัวแปรอิสระส่งผล กระทบต่อตัวแปรตามหรือไม่

3. ควรมีการศึกษาในกลุ่มธุรกิจที่พักอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความหลากหลาย และเกิด ประโยชน์ต่อธุรกิจบริการมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาศึกษาประสบการณ์ลูกค้าที่ ความใน การใช้บริการที่พักแบบ Hostel ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่านในการตรวจประเมินเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2565

จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411.

โฆมกร เข็มน้อย. (2554) ภาพลักษณ์และคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า ธนาคารออมสิน

- ในสังกัดเขตสมุทรสาคร, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะ
วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- จิตติณี จินตนา กานต์ (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโฮสเทลของนักท่องเที่ยวไทย, สารนิพนธ์
หลักสูตรปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล
- จิราพร เรืองทิวศิลาปะ. (2565). วิจัยธุรกิจ. สืบค้นเมื่อวันที่ ธันวาคม 2565.
จาก <https://marketeeronline.co/archives/268652>
- ชัยวัฒน์ ชัยสิริพร. (2557). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อโรงแรมขนาด 3 ดาว ในเขต
กรุงเทพมหานคร, หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ
และการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- ชลธิณี อยู่คง. (2555). การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรม ในอำเภอ
เมือง จังหวัดระนอง, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- ณัฐวรรค์ ชาวเวียง, (2561) การรับรู้ของลูกค้าเชิงประสบการณ์ในการบริหารธุรกิจสปา ขนาดกลาง
และขนาดเล็ก. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก
- ดำรงค์ วงษ์โชติปิณฑทอง. (2554), เกากลยุทธ์, กรุงเทพฯ: เรสเตอร์
- ธณัษ์วรรณ รุ่งใหญ่ (2560), รูปแบบความจงรักภักดีของลูกค้าธุรกิจโรงแรมในกรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑล. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
- ธนาคารกรุงศรี (2564) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สืบค้นเมื่อวันที่ ธันวาคม 2565
จาก <https://www.krungsri.com/th/personal>
- ธรรมจักร เล็กบรรจง. (2558). การจัดการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบ *Slow Tourism* โดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชนเกาะสุกรอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง, บทความมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
- นินิตา สมบุตร, นริศรา สัจจงพงษ์ และ อารีรัตน์ ปานศุภวัชร. (2565) ผลกระทบของประสบการณ์
ลูกค้าที่มีต่อความจงรักภักดีของธุรกิจโรงแรม ระดับ 4-5 ดาว ในประเทศไทย, คณะการบัญชีและการ
จัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ปรีชล วิมลเมือง, (2560), แนวทางการพัฒนาโฮสเทล เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม Solo Travel ใน
อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะการจัดการการ
ท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พันแสง วีระประเสริฐ. (2558). คิดจะชนะต้องกล้าเปียดขวาง กระแทกให้แรง ทั้งคู่แข่งไม่เห็นฝุ่น
กรุงเทพฯ: พรินท์ ซิตี.
- พิบูล ไวจิตรกรรม. (2555), การศึกษาศิลปะอิสลามเพื่อประยุกต์ใช้กับสิ่งพิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- พิมพ์ใจ ลิ้มวัฒนา, อรจันทร์ ศิริโชติ, และ นิจกานต์ หนูอุไร. (2553). การรับรู้ภาพลักษณ์และ

- คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรม ระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
- พิสิทธิ์ พิพัฒน์โกคากุล. (2553). *Service excellence: Service code บริการที่เป็นเลิศ*. นนทบุรี: ดิ อิมเพรชั่น คอนซัลแทนท์
- มะลิวรรณ ช่องงาม. (2559). *ความจงรักภักดีของลูกค้าที่มีต่อโรงแรมอมารีคอนเมือง วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*
- เมธชนัน สุขประเสริฐ. (2558). *การสื่อสารการตลาดโดยผู้ทรงอิทธิพลออนไลน์ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางภายใต้การยอมรับเทคโนโลยีของผู้บริโภคกลุ่ม Gen Y วารสารการจัดการและการพัฒนา คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิระชา นนทบุรี ทวีผล และธีระวัฒน์ จันทิก (2561), ความเอาใจใส่ของพนักงานโรงแรมบูติค, วารสารวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวายนนทบุรี*
- รสสุคนธ์ แซ่เฮีย (2556). *ปัจจัยพฤติกรรมการใช้บริการโรงแรมคุณภาพการบริการส่วนผสมการตลาดบริการ และคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ของลูกค้าชาวต่างชาติที่ใช้บริการโรงแรมระดับห้าดาวแห่งหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพมหานคร สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ*
- วิลาสินี พุทธิกรินทร์, (2559). *ความหมายประสบการณ์ลูกค้า กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์*
- วีระรัตน์ เลิศกิจไพโรจน์. (2556). *การตลาดธุรกิจบริการ, กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น*
- สุนทรีย์ ศิริจันทร์ (2561). *พฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่พักแบบโฮสเทล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*
- สุรีย์ เข้มทอง. (2559), *กลยุทธ์การจัดการและการตลาดสำหรับธุรกิจโรงแรม, นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- สมชาติ กิจยรรยง. (2559). *การตลาดไร้กรอบเทคนิคเพื่อการรู้เท่าทันการตลาด พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์*
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565) *ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มาเยือนในจังหวัดภูเก็ต สืบค้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2565. <https://phuket.prd.go.th/th/page/item/index/id/12>*
- เสาวภาคย์ ศรีเปารยะ (2564), *อิทธิพลของคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ของโรงแรมที่ส่งผลต่อความภักดีของแขกที่เข้าพักโรงแรมระดับสามดาวในเขตกรุงเทพมหานคร, สารนิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*
- อนง สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อุดลพัฒนากิจ. (2554), *จิตวิทยาบริการ, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ อุดล พัฒนากิจ.*
- อาทิตย์ พวงนาค (2560). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้*

- บริการที่พักประเภทโฮสเทลของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, คณะ
วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
- อิสรา ระพีพิทย์พันธ์. (2557). ผลกระทบของการรับรู้ลักษณะภูมิทัศน์บริการของร้านอาหารทะเล ใน
พื้นที่แหลมโพธิ์ที่มีต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการบัญชีและการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- Cetin, G. and Walls, A. (2015). Understanding the Customer Experiences from the
Perspective of Guests and Hotel Managers: Empirical Findings from Luxury Hotels in
Istanbul, Turkey. Journal of Hospitality Marketing and Management.
- Daffy, C. (2019), Creating Customer Loyalty: Build Lasting Loyalty Using Customer
Experience Management.
- Gad, T. (2016). Customer Experience Branding: Driving Engagement Through Surprise
and Innovation.
- Hostel Muaythai Hostel (2019). เรื่องน่ารู้ที่นักท่องเที่ยวชอบในการเข้าพักโฮสเทล.สืบค้นเมื่อวันที่ 15
กันยายน 2566.
- Klaus, P. (2014). Measuring Customer Experience: How to Develop and Execute the.
Most Profitable Customer Experience Strategies. Palgrave Macmillan.
- Marketeer.(2021).Hostel ต้องปรับตัวอย่างไร ให้ยิ่งชนะใจนักท่องเที่ยว.สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน
2566. <https://marketeeronline.co/archives>

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่าน
แอปพลิเคชัน Tiktok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย

Online marketing mix factors affecting the purchase decision process via
the Tiktok Shop application in Thailand.

พัชญ์ธัญญาพร มากู¹ มนัสวรรณ สุขประสานต์² วาสนา ไกรสิทธิ์³ และอรศิริ ลีลายุทธชัย⁴

Pachtiyaporn Makoo¹ Manatsawan Sukprasan² Wassana Kraisit³ and Onsiri Leelayuttachai⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071228@tsu.ac.th¹

Corresponding author E-mail: onsiri@tsu.ac.th⁴

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; แอปพลิเคชัน

Abstract

The objectives of the research were to investigate online marketing mix affecting the

decision making process for purchasing products via the TikTok Shop application in Thailand. The sample group of this research was consumers in Thailand who had purchased products through the TikTok Shop application. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The statistic used in the analysis were percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis by analyzing multiple regression. The results revealed that online marketing mix factors in price, place, promotion, personalization and privacy had a positive influence on consumers' decision to buy products via the TikTok Shop application in Thailand significantly at 0.05.

Keywords: Online marketing mix factors; Decision making process; Application

บทนำ

TikTok Shop คือ ฟีเจอร์น้องใหม่ของแอปพลิเคชัน TikTok ซึ่งเป็นฟังก์ชันที่มีการซื้อขายสินค้าผ่าน TikTok ได้โดยตรง โดยฟีเจอรนี้ถูกสร้างขึ้นมาสำหรับพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์ที่ชื่นชอบการทำคลิปวิดีโอสั้น ๆ ขาย

ของใน TikTok ผู้ขายสามารถจัดการทุกอย่างที่เกี่ยวกับสินค้าของร้านค้าตัวเองได้ โดยพีเจอาร์นี้เบ็ดเสร็จครบวงจร เรื่องการขายของออนไลน์ ตั้งแต่เริ่มการสต็อก การจัดส่ง จนถึงการชำระเงิน ส่วนผู้ซื้อก็สามารถซื้อสินค้าที่อยากได้ ผ่านหน้าโปรไฟล์ของ TikTok นั่นๆด้วยการเลือกซื้อสินค้าและจ่ายเงินบน TikTok ได้เลย โดยไม่จำเป็นต้องออกจาก TikTok ทั้งนี้ TikTok Shop ได้ใช้ระบบ Shopify ในการขาย E-Commerce เพื่อให้แบรนด์สามารถสร้างเว็บไซต์เป็นหน้าร้านออนไลน์ได้ง่ายๆข้อดีการขายของใน TikTok Shop แพลตฟอร์ม E-Commerce สามารถคอนเทนต์วิดีโอสั้นให้จบได้ง่ายๆบนแอปเดียว แอปพลิเคชัน TikTok มียอดดาวน์โหลดทะลุกว่า 2,000 ล้านครั้งทั่วโลก ทำให้ช่วยสร้างแพลตฟอร์มร้านค้าออนไลน์ E-Commerce ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างคอนเทนต์วิดีโอสั้นๆ กระชับ ฟังกัน เอฟเฟกต์และลูกเล่นอื่นๆที่น่าสนใจเพื่อใช้โปรโมตสินค้าหรือบริการต่างๆบน TikTok ผู้ซื้อสามารถเข้าถึงร้านค้าได้ง่าย สะดวกในการซื้อครบจบบนแอปพลิเคชันเดียว สามารถทำได้ตั้งแต่เลือกสินค้าที่ชอบ ซื้อสินค้า และจ่ายเงิน ในขณะที่ยังเล่นแอป TikTok Shop เหมาะสำหรับคนที่ทำธุรกิจออนไลน์โดยเฉพาะพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์เพราะพีเจอาร์นี้มีระบบจัดการหลังบ้านหรือที่เรียกว่า TikTok Shop Seller Center สามารถทำหน้าที่จัดการเกี่ยวกับสินค้าต่างๆได้ทุกอย่างภายในแอปพลิเคชันเดียว จึงเหมาะสำหรับคนมือใหม่ที่เพิ่งหัดขายหรือคนที่ต้องการเพิ่มยอดขายเพราะพีเจอาร์นี้จะช่วยเพิ่มโอกาสขายสินค้าได้มากขึ้น TikTok Shop เป็นโซลูชันใหม่ที่ น่าสนใจและเป็นอีกทางหนึ่ง สำหรับพ่อค้าแม่ค้าออนไลน์ที่ต้องการหาช่องทางขายของออนไลน์เพิ่มยอดขาย เพื่อสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้ง TikTok Shop จะช่วยทำให้ร้านค้าหรือธุรกิจสามารถสร้างคอนเทนต์ที่น่าสนใจ และน่าดึงดูดใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อ กระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถ นำข้อมูลจากการวิจัยไปพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของแอปพลิเคชัน TikTok Shop ให้มีประสิทธิภาพ สามารถ เข้าถึงความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคและนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาดออนไลน์

เนื้อหา

คำถามการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทยหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจากสูตรของ Cochran โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้ 5% และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 จำนวน 385 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ในการวิจัย แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย และส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยแบบสอบถามส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ย มีรายละเอียดดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึง มาก 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปจัดทำแบบสอบถามจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับนำไปใช้และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.741- 0.893 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ การเลือกเฉพาะผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย และมีอายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 18-24 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.70 มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 70.40 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 63.40 มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 47.00 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.50 ตามลำดับ

การให้ความสำคัญในปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นของส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย ภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.34) และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.38) รองลงมา ด้านการส่งเสริมการตลาด (\bar{X} = 4.37) ด้านการ

รักษาความเป็นส่วนตัว (\bar{X} = 4.36) ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล (\bar{X} = 4.35) ด้านราคา (\bar{X} = 4.33) และด้านผลิตภัณฑ์ (\bar{X} = 4.27) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านผลิตภัณฑ์	4.27	.700	มากที่สุด
-สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความหลากหลาย	4.61	.572	มากที่สุด
-สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการรับประกันสินค้า	4.04	.702	มาก
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการให้ข้อมูลสินค้าและรายละเอียดการให้บริการอย่างละเอียดและครบถ้วน	4.26	.704	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีคุณสมบัติตรงตามข้อมูลที่ใส่ไว้ในข้อมูลของสินค้า	4.18	.786	มาก
ด้านราคา	4.33	.690	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีราคาต่ำกว่าการซื้อสินค้าผ่านวิธีอื่น	4.34	.732	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า	4.26	.679	มากที่สุด
- สินค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีหลายระดับราคาให้เปรียบเทียบและเลือกซื้อ	4.39	.657	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.38	.685	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ	4.32	.678	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความสะดวกในการซื้อสินค้า และสามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง	4.45	.684	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีรูปแบบการใช้งาน มีความน่าสนใจและดึงดูด	4.37	.672	มากที่สุด
- ขั้นตอนในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความสะดวกและง่ายดาย	4.44	.651	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีบริการส่งสินค้าที่หลากหลายและรวดเร็ว	4.32	.740	มากที่สุด
ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.37	.688	มากที่สุด
- ร้านค้าบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีส่วนลดในการซื้อ	4.37	.691	มากที่สุด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
สินค้าอยู่เสมอ			
- สื่อในการโฆษณาของแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการเข้าถึงง่าย	4.45	.623	มากที่สุด
- เงื่อนไขส่วนลดหรือคูปองต่างๆบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีความเหมาะสมและใช้งานได้จริง	4.34	.704	มากที่สุด
- มีกิจกรรมให้เข้าร่วมสนุกบนแอปพลิเคชัน TikTok Shop เพื่อรับส่วนลด	4.30	.734	มากที่สุด
ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล	4.35	.695	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการแจ้งเตือนข้อมูลข่าวสารและโปรโมชั่นแก่ลูกค้ารายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ	4.36	.674	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีเจ้าหน้าที่สามารถตอบกลับและมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้ารายบุคคลได้ทันที	4.25	.773	มากที่สุด
- ลูกค้าสามารถติดตามสถานะของสินค้าได้	4.43	.638	มากที่สุด
ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	4.36	.665	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการเก็บข้อมูลลับของลูกค้าได้อย่างปลอดภัย เช่น ชื่อ ที่อยู่อีเมล เบอร์ติดต่อ เป็นต้น	4.30	.731	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีการแจ้งนโยบายความเป็นส่วนตัวตัวอย่างชัดเจน	4.36	.646	มากที่สุด
- แอปพลิเคชัน TikTok Shop มีระบบการสั่งซื้อและชำระค่าสินค้าที่ปลอดภัย	4.43	.617	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.34	.576	มากที่สุด

การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

โดยภาพรวมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.39) และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สื่อวิดีโอของร้านค้ามีส่วนกระตุ้นในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.50) รองลงมา ท่านมีการเปรียบเทียบราคา คุณภาพสินค้า โปรโมชั่น ของทางร้านค้าต่างๆก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop (\bar{X} = 4.42) ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ที่มีวิดีโอแนะนำสินค้า (\bar{X} = 4.38) และท่านมีการหาข้อมูลสินค้าของร้านค้าต่างๆในการ

ตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop และท่านจะแนะนำให้คนรอบตัวซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ($\bar{X} = 4.32$) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน	ค่าเฉลี่ย	S.D	แปลผล
TikTok Shop ในประเทศไทย			
สื่อวิดีโอของร้านค้ามีส่วนกระตุ้นในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันTikTok Shop	4.50	.591	มากที่สุด
ท่านมีการหาข้อมูลสินค้าของร้านค้าต่างๆในการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop	4.32	.622	มากที่สุด
ท่านมีการเปรียบเทียบราคา คุณภาพสินค้า โปรโมชั่นของทางค้าต่างๆก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop	4.42	.649	มากที่สุด
ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ที่มีวิดีโอแนะนำสินค้า	4.38	.627	มากที่สุด
ท่านจะแนะนำให้คนรอบตัวซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop	4.32	.712	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.39	.640	มากที่สุด

ผลวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Erro	Beta (β)		
1. Constant	.732	.140			
ด้านผลิตภัณฑ์ (X_1)	.056	.038	.064	1.474	.141
ด้านราคา (X_2)	.168	.040	.194	4.233	.000*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	.134	.045	.146	2.985	.003*
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)	.185	.039	.216	4.742	.000*
ด้านการให้บริการส่วนบุคคล (X_5)	.209	.039	.247	5.375	.000*
ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (X_6)	.090	.035	.107	2.592	.010*
R = .810 ^a R ² = .656 Adjust R ² = .651 Sig = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงยอมรับสมมติฐาน ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล (Beta = .247) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Beta = .216) ด้านราคา (Beta = .194) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = .146) ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Beta = .107) ตามลำดับ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ไม่สามารถนำไปพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจซื้อสินค้าเนื่องจากไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทย ร้อยละ 65.6 อีกร้อยละ 34.4 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน Tiktok Shop ในประเทศไทยได้ร้อยละ 65.6 และสามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y = .732 + .168 (X_2) + .134 (X_3) + .185 (x_4) + .209 (x_5) + .090 (x_6)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Y = .194 (x_2) + .146 (x_3) + .216 (x_4) + .247 (x_5) + .107 (x_6)$$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 65.6

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 65.1

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มากที่สุด รองลงมา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ด้านการใช้บริการส่วนบุคคล ด้านราคา และด้านผลิตภัณฑ์ และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ของผู้บริโภคในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

1. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีความสะดวกในการซื้อสินค้าและสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตลอด 24 ชั่วโมง ขั้นตอนในการซื้อสินค้ามีความสะดวกและง่ายดาย รูปแบบนำใช้งานมีความน่าสนใจและดึงดูด น่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ และระบบการขนส่งสินค้าที่หลากหลายและรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยอำนาจ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด

2. ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสื่อในการโฆษณาที่มีการเข้าถึงง่าย ร้านค้ามีส่วนลดในการซื้อสินค้าอยู่เสมอ เงื่อนไขส่วนลดหรือคูปองต่างๆมีความเหมาะสมและใช้งานได้จริง และมีกิจกรรมให้เข้าร่วมสนุกเพื่อรับส่วนลด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยอำนาจ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee

ของคณวิยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและด้านการส่งเสริมการตลาด

3. ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีระบบการสั่งซื้อและชำระค่าสินค้าที่ปลอดภัย การแจ้งนโยบายความเป็นส่วนตัวอย่างชัดเจน และการเก็บข้อมูลลับของลูกค้าได้อย่างปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา(2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์(เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล

4. ด้านการบริการส่วนบุคคล ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการติดตามสถานะของสินค้าได้ การแจ้งเตือนข้อมูลข่าวสารและโปรโมชั่นแก่ลูกค้ารายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ และมีเจ้าหน้าที่สามารถตอบกลับและมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้ารายบุคคลได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา(2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์(เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล

5. ด้านราคา ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการมีหลายระดับราคาให้เปรียบเทียบและเลือกซื้อ มีราคาต่ำกว่าการซื้อสินค้าผ่านวิธีอื่น และมีราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่ายการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล

ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

6. ด้านผลิตภัณฑ์ ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop อาจเป็นเพราะรูปแบบของแอปพลิเคชันมีความคล้ายคลึงกับแอปพลิเคชันออนไลน์อื่นๆและแต่ละแอปพลิเคชันก็ไม่มีแตกต่างกันมาก จึงไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ชัยอำนาจ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของ

คนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน Shopee ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการอัปเดตสินค้าใหม่อย่างสม่ำเสมอ มีการเพิ่มประเภทของสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
2. ด้านราคา ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการบอกราคาที่ชัดเจนแสดงให้เห็นความแตกต่างของราคาที่มีความเหมาะสมกับคุณภาพสินค้าที่ผู้บริโภคได้รับ
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการสั่งซื้อที่ง่าย มีความสะดวกและรวดเร็ว มีขั้นตอนในการชำระเงินที่หลากหลายไม่ซับซ้อนผู้บริโภคสามารถเข้าใจได้ง่าย
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการมีโปรโมชั่นส่งเสริมการขายที่หลากหลายเพื่อดึงดูดความต้องการของลูกค้า
5. ด้านบริการส่วนบุคคล ผู้ประกอบการควรมีการให้ผู้บริโภคสามารถติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผ่านทางแอปพลิเคชันได้ตลอดเวลาเมื่อเกิดปัญหาหรือมีข้อสงสัย
6. ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการรักษาความเป็นส่วนตัว ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาข้อมูลของผู้บริโภคโดยไม่นำข้อมูลของผู้บริโภคไปเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาตและให้ผู้บริโภคมีสิทธิในการยกเลิกการเก็บข้อมูลส่วนตัวได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากวิจัยฉบับนี้ศึกษากลุ่มผู้บริโภคในประเทศไทยและใช้แอปพลิเคชัน TikTok Shop เท่านั้น ดังนั้นอาจต้องเปลี่ยนกลุ่มเพื่อนำเอาผลการศึกษามาเปรียบเทียบกับงานวิจัยฉบับนี้ว่ามีความแตกต่างจากเดิมหรือไม่ อย่างไร
2. ควรมีการกำหนดตัวแปร หรือแนวคิดทฤษฎีอื่นๆ ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน TikTok Shop ในประเทศไทยเพื่อค้นหาปัจจัยอื่นที่สำคัญเพื่อต่อยอดการศึกษาวิจัยได้เพิ่มเติมในอีกหลายประเด็น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ชัยอำนาจ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านทางแอปพลิเคชัน SHOPEE ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต
- อรุณพัย ปัญญา. (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- eukeik.ee. (2565, 1 กุมภาพันธ์). *Thailand Internet User 2022* โลกอินเทอร์เน็ตของคนไทย.
<https://marketeeronline.co/archives/250184>
- Pisittapong Chantasaeng. (2566, 21 กุมภาพันธ์). ประเทศไทยเข้าสู่ยุค“เมืองแห่งดิจิทัล”มีผู้เข้าถึงอินเทอร์เน็ต 61.2 ล.ราย. <https://lib.nbtc.go.th/news/detail/1054>
- Sarun Rojanasoton. (2565, 6 กันยายน). รวมสถิติข้อมูลของ TikTok ประจำปี 2022.
<https://www.thumbsup.in.th/tiktok-statistics-2022>

อิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่าน

แอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

The Influence of Trust on Word of Mouth Communication in Shopping
via the LAZADA Application among Consumers in Thailand

ภูษณิศรา สุขช่วย¹, ปิ่นเพชร สอนไกรสิทธิ์¹, ณัฐธิดา สุวรรณเรืองศรี¹ และอรจันทร์ ศิริโชติ²
Pusanisa Sukchuay¹, Pinphet Sonkaisit¹, Natthida Suwanruangsi¹ and Orachan Sirichote²

¹ นิสิตหลักสูตร บธ.บ. สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ B.B.A. (Marketing) student, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

² Assistant Professor in Business Administration, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากของผู้บริโภคที่ใช้แอปพลิเคชัน LAZADA กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ในประเทศไทย จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า ความไว้วางใจด้านราคา ด้านตราสินค้า ด้านคุณภาพของสินค้า และด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงินมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจช่องทางออนไลน์ที่ประสงค์ให้เกิดการสื่อสารแบบปากต่อปากในเชิงบวกควรสร้างความไว้วางใจกับผู้บริโภคโดยการกำหนดกลยุทธ์ราคาที่เหมาะสม นำเสนอตราสินค้าที่โดนใจผู้บริโภค คัดเลือกสินค้าที่มีคุณภาพมาจำหน่าย และมีวิธีการชำระเงินที่หลากหลายและปลอดภัย

คำสำคัญ: ความไว้วางใจ ; การสื่อสารแบบปากต่อปาก ; การชอปปิงผ่านแอปพลิเคชัน

Abstract

The purpose of this research is to study the influence of trust on word of mouth communication in shopping via the LAZADA application among consumers in Thailand. The

samples were 385 consumers who used to purchased products via the LAZADA application in Thailand. The research instrument was online questionnaire. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression. The results found that the dimension of trust including price dimension, brand dimension, product quality dimension and convenience and security in payment dimension had statistically influence on word of mouth communication in shopping via the LAZADA application among consumers in Thailand at 0.05 level of significance. Online entrepreneurs who want to generate positive word-of-mouth communication should build trust with consumers by formulating appropriate pricing strategies, offering consumers' love brands, select quality products, and having safe and various methods of payment.

Keywords: Trust; Word-of-mouth Communication; Shopping via Application

บทนำ

ในปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการพัฒนาหลายรูปแบบ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีการครอบคลุมพื้นที่และมีจำนวนการใช้งานมากที่สุด คือ เครือข่ายคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ตเป็นนวัตกรรมการสื่อสารที่เติบโตและได้รับความนิยม

อย่างรวดเร็ว เนื่องจากทำให้ผู้ใช้งานได้รับความสะดวกสบาย รวดเร็ว และประหยัด อินเทอร์เน็ตเป็นศูนย์รวมข่าวสารอย่างไม่มีวันสิ้นสุดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงข้อมูลในวงการต่าง ๆ รวมทั้งในด้านธุรกิจออนไลน์ ด้วยความสำคัญและประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต จึงทำให้อินเทอร์เน็ตมีข้อมูลข่าวสารมารวมกันเป็นจำนวนมาก อีกทั้งอินเทอร์เน็ตมีสารสนเทศให้เลือกใช้มากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ เป็นเครื่องมือที่มีคุณสมบัติและลักษณะหลายรูปแบบมารวมกัน โดยคุณสมบัติและลักษณะสำคัญของอินเทอร์เน็ตก็คือการให้บริการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้รวดเร็วและทันเหตุการณ์ การขยายตัวของอินเทอร์เน็ตอย่างแพร่หลายส่งผลให้อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศที่กำลังพัฒนามีโอกาสขยายตัวสูงซึ่งอาจทำให้การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์เพิ่มขึ้น (prosoftthcm.com, 2565)

ธุรกิจในปัจจุบันให้ความสนใจในการใช้เว็บไซต์เป็นเครื่องมือในการนำเสนอขายสินค้าและบริการแก่ผู้บริโภค เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีที่ทำให้ธุรกิจสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรที่ดำเนินธุรกิจแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลตามที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว เมื่อซื้อสินค้าและบริการผ่านเว็บไซต์ของร้านค้าได้ทันที ทุกที่ ทุกเวลา ทำให้พฤติกรรมการเลือกซื้อเปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้เกิดความไว้วางใจว่าการเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าออนไลน์เป็นทางเลือกที่ดีที่สุด สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทยเปิดเผยแนวโน้มตลาดอีคอมเมิร์ซแบบ B2C (Business-to-Customer) ในไทยในปี 2565 ว่าจะโตไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 โดยจะมีมูลค่าตลาดประมาณ 900,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากเดิมราว 693,000 ล้านบาท เนื่องจากผู้บริโภคชาวไทยคุ้นชินกับการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์แล้ว ในขณะที่เดียวกับแบรนด์ต่าง ๆ ที่จะหันมาจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์กันมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลของ LAZADA (ประเทศไทย) ซึ่งระบุว่าจำนวนผู้ใช้งานอีคอมเมิร์ซในไทยในปี 2565 จะเพิ่มเป็น 43.5 ล้านคน หรือมากกว่าร้อยละ 61.8 ของจำนวนประชากรไทยทั้งหมดจาก 36.6 ล้านคน ในปี 2564 (ประชาชาติธุรกิจ, 2565)

LAZADA นับเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ได้รับความนิยมจากนักช้อปปิ้งออนไลน์เป็นจำนวนมากเพราะเป็นแพลตฟอร์มที่เชื่อถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมร้านค้าทั้งในประเทศและจากต่างประเทศที่เป็นที่นิยมและมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา Lazada ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 2012 ซึ่ง Lazada ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านแพลตฟอร์มสำหรับการช้อปปิ้ง รวมไปถึงการขายสินค้าออนไลน์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นโดยมักซิมี่เลียน บิตเนอร์ และมีกลุ่มของอาลีบาบาเป็นเจ้าของร่วมในปี ค.ศ. 2014 ซึ่งในปัจจุบัน Lazada Group ได้ดำเนินธุรกิจในหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย โดยในปี ค.ศ. 2012 เว็บไซต์ของ Lazada ได้ทำการเปิดตัวเป็นครั้งแรก ซึ่งในขณะนั้นมีรูปแบบของกิจการที่ขายสินค้าประเภทต่าง ๆ ให้กับลูกค้าจากคลังสินค้าของ Lazada เท่านั้น และต่อมาในปี ค.ศ. 2013 Lazada จึงได้เพิ่มรูปแบบของการตลาดให้ตอบโจทย์ผู้ซื้อมากขึ้น ด้วยการอนุญาตให้ร้านค้าปลีกบุคคลสามารถนำสินค้ามาขายผ่านแพลตฟอร์มของ Lazada ได้ ทำให้ในขณะนี้ Lazada ได้สนับสนุนผู้ค้าออนไลน์ทั้งในประเทศและต่างประเทศกว่า 155,000 คน พร้อมด้วยแบรนด์สินค้าชื่อดังกว่า 3,000 แบรนด์ (Shopper's Café 2564)

ความนิยมในการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA เกิดจากความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีต่อระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) สามารถสะท้อนได้ถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้านั้น ๆ และมักจะถูกแสดงออกมาในแง่ของความซื่อสัตย์สุจริต ความน่าเชื่อถือ และความเชื่อมั่นในตราสินค้า โดยส่วนใหญ่ ผู้ใช้บริการจะมีความไว้วางใจต่อตราสินค้า ความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน คุณภาพของสินค้า รวมไปถึงด้านราคา ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจซื้อสินค้าหรือการซื้อซ้ำ (Nguyen, Leclerc & Leblanc, 2013) และการสื่อสารแบบบอกต่อปากต่อปากซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับการวางแผนทางการตลาดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ในขณะที่การสังเกตพฤติกรรมในการซื้อของผู้บริโภคนั้นตามทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังเกตการณ์ (Observational learning theory) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในการติดตาม สังเกตเพื่อนสมาชิกบนชุมชนสังคมออนไลน์ว่ามีการตัดสินใจซื้อสินค้าอย่างไร อะไรเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้เป็นข้อพิจารณาในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการดังกล่าว เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ตนเองควรทราบก่อนซื้อสินค้าหรือ บริการ และใช้ประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้าของตนเอง เนื่องจากผู้ใช้งานมักนิยมเชื่อถือข้อมูลของผู้ใช้งานรายอื่น ๆ ที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อสินค้าหรือบริการออนไลน์มากกว่า ข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองโดยตรง จึงเป็นผลทำให้การเรียนรู้พฤติกรรมในการซื้อสินค้าของเพื่อนสมาชิกบนชุมชนสังคมออนไลน์มีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค (ปภัสสา ศักดิ์ศิริกุล, 2563)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย เพื่อนำผลวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันให้ดียิ่งขึ้นในการใช้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้งานมีความรู้สึกไว้วางใจและมีความเพลิดเพลินในการเลือกซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA

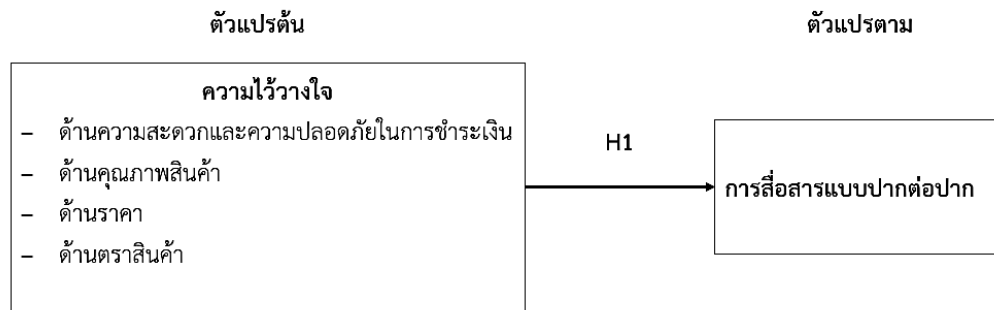
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจที่มีต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากของการชอปปิงสินค้าผ่าน แอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ภายในประเทศไทย ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ภายในประเทศไทย จำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G.Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและตามกรอบแนวคิดในการวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามการคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) จำนวน 5 ข้อ โดยมีระดับการวัดข้อมูล ดังนี้ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ รายได้ ที่อยู่อาศัยจำแนกตามภูมิภาค

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความไว้วางใจในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

แบบสอบถามที่ใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ได้แก่ ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 อายุ 21-30 ปี จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 40.8 มีอาชีพ นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 48.1 ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ ภาคใต้ จำนวน 305 คน คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีสถานะ โสด จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 69.1 มีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 54.3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความไว้วางใจ

ความไว้วางใจ	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน	4.13	0.57	มาก
ด้านคุณภาพของสินค้า	3.96	0.57	มาก
ด้านราคา	4.19	0.62	มาก
ด้านตราสินค้า	4.01	0.55	มาก
ภาพรวม	4.07	0.47	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ความไว้วางใจด้านราคามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากับ 4.19 รองลงมา ได้แก่ ด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงินมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 ด้านตราสินค้านี้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.01 และด้านคุณภาพของสินค้านี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการสื่อสารแบบปากต่อปาก

การสื่อสารแบบปากต่อปาก	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ท่านสั่งซื้อสินค้าผ่าน LAZADA จากการบอกต่อแบบปากต่อปากของผู้อื่น	4.34	0.75	มากที่สุด
ท่านซื้อสินค้าผ่าน LAZADA และเกิดความพึงพอใจจึงนำไปบอกต่อผู้อื่น	4.15	0.66	มาก
การสื่อสารแบบปากต่อปากมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ	4.22	0.67	มากที่สุด
ท่านมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.08	0.71	มาก
ท่านมีความคิดเห็นว่าการสื่อสารแบบปากต่อปากมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อ	4.14	0.71	มาก
ภาพรวม	4.18	0.56	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการสื่อสารแบบปากต่อปากในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านสั่งซื้อสินค้าผ่าน LAZADA จากการบอกต่อแบบปากต่อปากของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 4.34 รองลงมา ได้แก่ การสื่อสารแบบปากต่อปากมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ท่านซื้อสินค้าผ่าน LAZADA และเกิดความพึงพอใจจึงนำไปบอกต่อผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ท่านมีความคิดเห็นว่าการสื่อสารแบบปากต่อปากมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 และท่านมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคุณอิทธิพลของความไว้วางใจต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากของการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	P-value
ค่าคงที่ (Constant)	1.02	0.19	0.00	5.40	.000
ด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน	0.13	0.05	0.14	2.63	.009
ด้านคุณภาพของสินค้า	0.20	0.05	0.20	3.60	.000
ด้านราคา	0.22	0.05	0.24	4.89	.000
ด้านตราสินค้า	0.23	0.06	0.22	4.08	.000

$R^2 = 0.43$, $SEE = 0.43$, $F = 71.91$

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ความไว้วางใจด้านราคา (Beta = 0.24) ด้านตราสินค้า (Beta = 0.22) ด้านคุณภาพของสินค้า (Beta = 0.20) และด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน (Beta = 0.14) มีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เรียงตามค่าอิทธิพลจากมากไปหาน้อย โดยตัวแปรทั้งหมดมีอำนาจในการพยากรณ์การสื่อสารแบบปากต่อปากได้ร้อยละ 43 ($R^2 = 0.43$) และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

การสื่อสารแบบปากต่อปาก = $1.02 + 0.13(\text{ความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน}) + 0.20(\text{คุณภาพของสินค้า}) + 0.22(\text{ราคา}) + 0.23(\text{ตราสินค้า})$

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทย เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักอิทธิพลแล้วนั้นความไว้วางใจด้านราคา ด้านตราสินค้า ด้านคุณภาพของสินค้าและด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงินมีอิทธิพลต่อการสื่อสารแบบปากต่อปากในการชอปปิงสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เรียงตามค่าอิทธิพลจากมากไปหาน้อย โดยตัวแปรทั้งหมดมีอำนาจในการพยากรณ์การสื่อสารแบบปากต่อปากได้ร้อยละ 43

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในเชิงการจัดการ

1. ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่วงทางการชื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการตั้งราคาที่เหมาะสมตามคุณภาพของสินค้าอย่างแท้จริง

2. ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่วงทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการแบ่งประเภทสินค้าและแบกรวดอย่างชัดเจน เพื่ออำนวยความสะดวกการเลือกซื้อของผู้บริโภค

3. ผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่วงทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอยู่เสมอก่อนการจัดส่งสินค้าให้ผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคไว้วางใจในคุณภาพของสินค้า

4. ผู้บริโภคมีความไว้วางใจในด้านความสะดวกและความปลอดภัยในการชำระเงิน ที่มีความสะดวกต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน รวมไปถึงความปลอดภัยในการชำระเงิน ดังนั้นผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจในช่วงทางการซื้อขายออนไลน์ LAZADA ควรมีการพัฒนาแอปพลิเคชันให้มีความสะดวกและความปลอดภัยในการใช้งานของผู้บริโภคอยู่เสมอ และสอบถามผู้บริโภคถึงการใช้แอปพลิเคชัน LAZADA เพื่อนำมาปรับปรุงแอปพลิเคชันให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามปลายปิดซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลเชิงลึกในเรื่องของความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้ที่สนใจควรที่จะทำวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาครั้งต่อไป

2. ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจจะเลือกพื้นที่อื่นหรือประเทศอื่น ๆ เนื่องจากผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาในประเทศไทยเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยครั้งต่อไปสามารถไปศึกษาประเทศอื่น ๆ เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาที่ประเทศอื่น ๆ นอกจากประเทศไทย

3. ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจจะเลือกตัวแปรที่หลากหลายนอกเหนือจากงานวิจัยนี้ เช่น ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด เป็นต้น เพื่อนำมาพัฒนาแอปพลิเคชัน LAZADA ในด้านอื่น ๆ นอกจากด้านความไว้วางใจ ความเพลิดเพลิน และการสื่อสารแบบปากต่อปาก

4. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้าโดยภาพรวม เพื่อให้ทราบถึงความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่เคยซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน LAZADA เท่านั้น จึงอาจจะทำให้ผลการศึกษายังไม่สามารถสื่อความหมายได้ในภาพรวมของผู้ใช้งานในแอปพลิเคชัน LAZADA ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

Knowledge Room. (2562). บทบาทและความสำคัญของเว็บไซต์. <https://shorturl.asia/Db5a2>

Nguyen, N., Leclerc, A., & LeBlanc, G. (2013). The Mediating Role of Customer Trust on Customer Loyalty. *Journal of Service Science and Management*, 6(1), 96-109.

prosoftcm.com. (2565). แนวโน้มของเทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคต. <https://shorturl.asia/SNboz>

Shopper's Cafe. (2564). เปิดประวัติ Lazada. <https://www.shopat24.com/blog/trending/open-history-what-is-lazada-birthday-sale/>

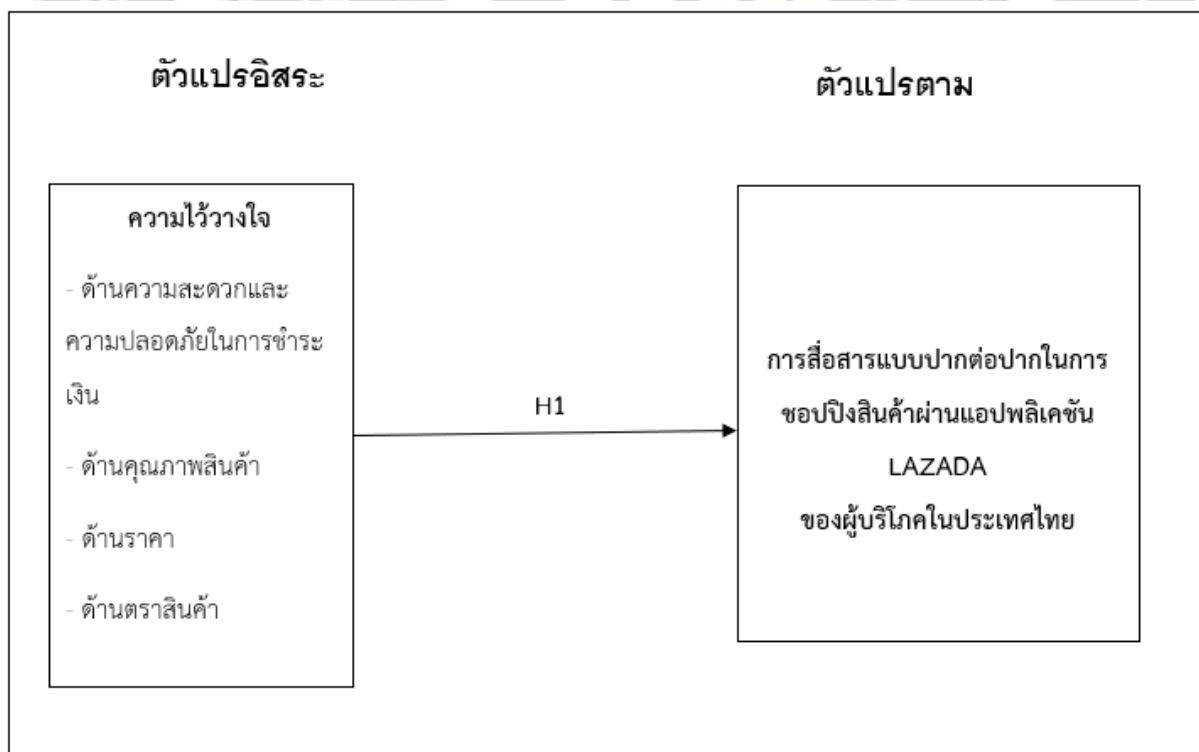
ชลธิดา แยมกริบบัว. (2565). อิทธิพลการยอมรับเทคโนโลยีและความไว้วางใจของผู้ใช้บริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านทางระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) Lazada [สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปภัสสา ศักดิ์ศิริกุล. (2563). อิทธิพลของการสื่อสารแบบปากต่อปาก (WOM) บนสื่อสังคมออนไลน์และความไว้วางใจที่มีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวในประเทศไทยในยุคโควิด-19 ระลอก 3 ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ประชาชาติธุรกิจ. (2565). ตลาด E-Commerce ไทยในปี 2565. <https://kmc.exim.go.th/detail/economy-news/20211230082019>

อานนท์ คำวรรณ. (2563). อิทธิพลของคุณลักษณะเกมออนไลน์ เฝ้าพันธุตราสินค้า การสื่อสารแบบปากต่อปากที่มีต่อความตั้งใจซื้อ [วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจและการบัญชี]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคผนวก Appendix

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้ออัญมณีขอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

Factors of Marketing Mix and Brand Equity Affecting Purchasing Decision Process Granola Diamond Grains Brand of Thai Consumers

ศศิกานุญ มณีโสธร¹ ภาณุเดช หนูอุไร² ญานิกา อ่างสกุล³ และอรรถพงษ์ เขียวแกร⁴

Sasikan Maneesot¹ Panudech Naurai² Yanika Angsakul³ and Aattapong Keawkrae⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071202@tsu.ac.th

Corresponding author E-mail: Aattapong@tsu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และคุณค่าตราสินค้ามีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคชาวไท้ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด และคุณค่าตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า ด้านการรับรู้คุณภาพตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านความภักดีต่อตราสินค้า และด้านสินทรัพย์ประเภทอื่น ๆ ของตราสินค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคชาวไท้ โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมีนัยทางสถิติระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; คุณค่าตราสินค้า; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; กราโนล่า

Abstract

The objectives of the research were to study factors of marketing mix and brand equity affecting purchasing decision process Granola Diamond Grains brand of Thai Consumers. Using a questionnaire as a tool to collect data. The sample consisted of 385 Thai consumers using purposive sampling technique. Statistical used for descriptive data analysis, including mean, percentage, standard deviation and Statistics used for inferential data analysis to test hypotheses include multiple regression analysis.

The results of the study found that marketing mix factors in product, price, place, promotion and brand equity factors in brand awareness, perceived quality, brand associations, brand loyalty, other proprietary brand assets affecting purchasing decision process granola diamond grains brand of Thai consumers at a statistical significance of 0.05.

Keywords: Marketing Mix; Brand Equity; Purchasing Decision Process; Granola

บทนำ

ในปัจจุบัน คนไทยได้ให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพโดยเฉพาะการเลือกอาหารเพื่อสุขภาพเป็นหลัก จากกระแสการรักสุขภาพได้รับความนิยมจากผู้บริโภคส่งผลให้ธุรกิจเพื่อสุขภาพในปัจจุบันเป็นหนึ่งในธุรกิจที่กำลังเติบโตในตลาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพและธุรกิจบริการเพื่อสุขภาพ (อมรินทร์อะคาเดมี, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารคลีน (Cleanfood) หรืออาหารเพื่อสุขภาพนั้นก็ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ซึ่งพบว่า ผู้บริโภคยุคใหม่ต้องการสินค้าที่สดใหม่จากธรรมชาติที่ไม่ปรุงแต่ง โดย 89% ของผู้บริโภค ต้องการซื้ออาหารและเครื่องดื่มที่ดีต่อสุขภาพ 84% ต้องการอาหารที่ไม่มีสารเคมี และ 82% ชื่นชอบฉลาก Clean label

นอกจากนี้ผู้บริโภคมีความพร้อมที่จะใช้จ่ายไปกับผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ดีอีกด้วย (เนชั่นทีวี , 2561) สำหรับอาหารคลีน (Clean food) หรืออาหารเพื่อสุขภาพ คือ อาหารที่ไม่ผ่านการปรุงแต่งด้วยสารเคมี หรือผ่านการแปรรูปตัดแปลงน้อยที่สุด เน้นความเป็นธรรมชาติ และมีสารอาหารอย่างครบถ้วนจึงทำให้ในปัจจุบัน มีผู้ผลิตมากมายที่คิดค้นเมนูอาหารคลีนใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่รักสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นอาหารคาวหรือขนมทานเล่น จากข้อมูลที่ได้ศึกษา พบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้รับประทานอาหารคลีนมากกว่า 1 แสนคน และตลาดอาหารคลีนทั้งหมดมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 50,000 ล้านบาท

เนื้อหา

คำถามงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย
2. คุณค่าตราสินค้าปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย
2. เพื่อศึกษาคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

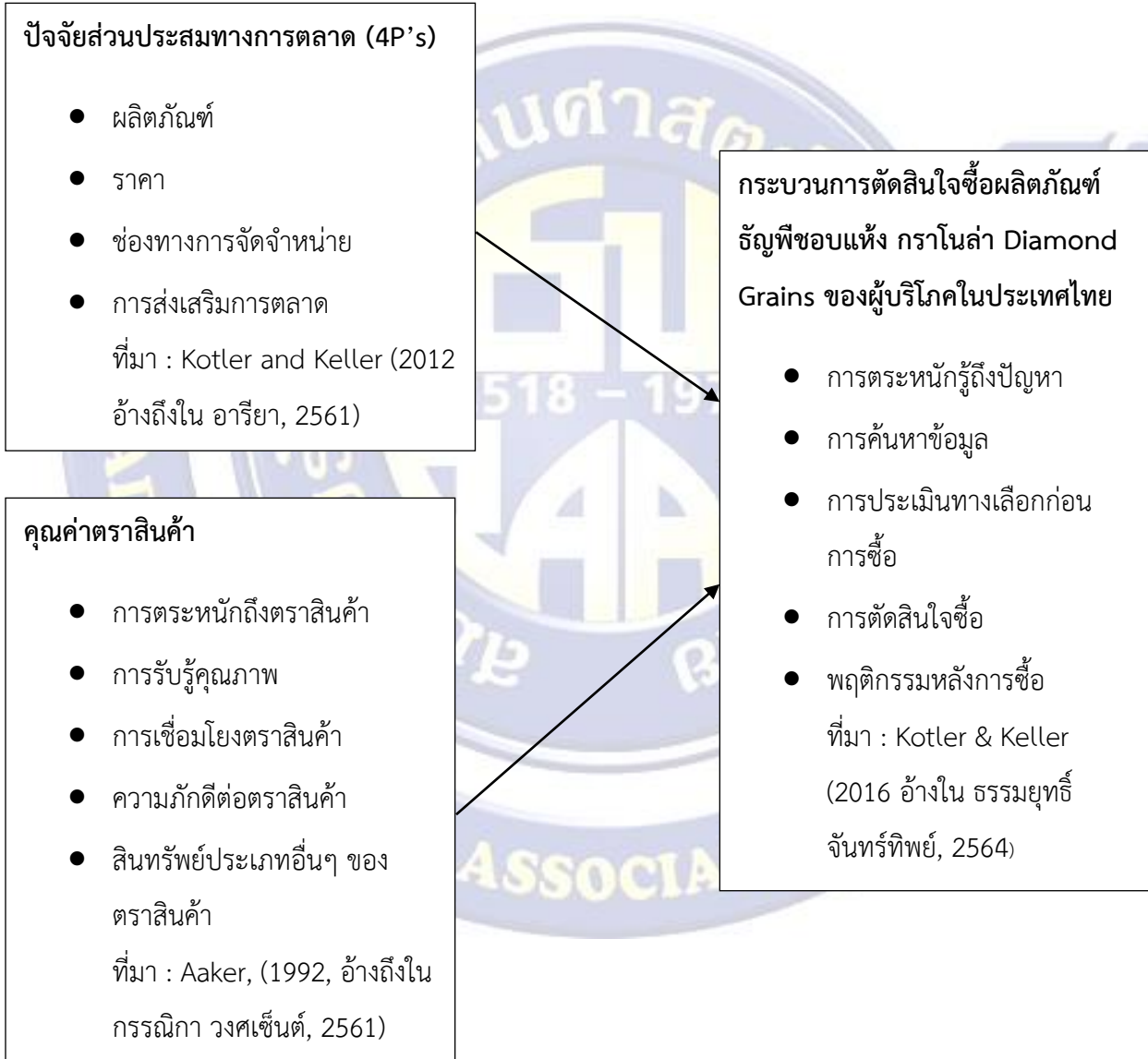
1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบบ برند Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

2. คุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบบ برند Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey)

research) และใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) โดยการออกแบบแบบสอบถามลง Google Forms เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสำรวจ คือ การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยวิธีการเก็บแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ โดยการส่งเป็นลิงค์ต่อ ๆ กันไป แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 การประเมินระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ส่วนที่ 4 การประเมินระดับความคิดเห็นต่อคุณค่าตราสินค้า ส่วนที่ 5 กระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย โดยแบบสอบถามส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 ใช้การวัดระดับข้อมูลอันตรภาคชั้น (Interval scale) เป็นมาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert Scale 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ยดังนี้ 4.21-5.00 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยมากที่สุด 3.41 – 4.20 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยมาก 2.61-3.40 มีค่าเท่ากับ เห็นด้วยปานกลาง 1.81 – 2.60 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยน้อย 1.00-1.80 มีค่าเท่ากับเห็นด้วยน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 21-30 ปี เป็นนิสิต นักศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีสถานภาพโสด และมีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท

ผลการวิเคราะห์การประเมินระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	4.13	.508	มาก
1. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains	4.20	.615	มาก
มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ให้เลือกซื้อ			
2. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains	3.91	.750	มาก
มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามทันสมัย			
3. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ได้รับ	4.23	.671	มากที่สุด
มาตรฐานการผลิต			
4. รสชาติและคุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้ง	4.16	.703	มาก
กรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ตรงตามความต้องการ			
ปัจจัยด้านราคา (Price)	4.05	.529	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
5. มีการแสดงราคาของผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains อย่างชัดเจน	4.04	.715	มาก
6. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains มีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับราคากับปริมาณ	3.98	.743	มาก
7. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains มีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับราคากับคุณภาพ	4.10	.718	มาก
8. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ราคาไม่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ของแบรนด์อื่น	4.05	.707	มาก
ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย(Place)	4.04	.600	มาก
9. สามารถหาซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ได้ง่ายและสะดวก	4.04	.744	มาก
10. ร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains มีการสต็อกสินค้าเพียงพอต่อความต้องการ	4.01	.767	มาก
11. การวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ในชั้นวางสามารถมองเห็นได้ง่าย	4.09	.733	มาก
ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.98	.638	มาก
12. มีการโฆษณาผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ผ่านทางช่องทางออนไลน์ เช่น ออนไลน์ (Facebook Instagram TikTok)	4.06	.765	มาก
13. มีกิจกรรมส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ด้วยการให้ส่วนลดและของแถม	3.92	.829	มาก
14. มีการใช้อินฟลูเอนเซอร์ที่มีชื่อเสียงในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains	3.97	.806	มาก
รวม	4.05	0.568	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด ($\bar{x} = 4.13$) ส่วนด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05, 4.04, 3.98$) โดยด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ได้รับมาตรฐานการผลิต มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{x} = 4.23$) ด้านราคา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains มีความคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับราคาคุณภาพ มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ในชั้นวางสามารถมองเห็นได้ง่าย มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) ด้านส่งเสริมการตลาด ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ผ่านช่องทางออนไลน์ มีความสำคัญระดับมาก ($X = 4.06$)

ผลการวิเคราะห์การประเมินระดับความคิดเห็นต่อคุณค่าตราสินค้า

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของคุณค่าตราสินค้า

คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity)	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
การตระหนักรู้ในตราสินค้า (Brand Awareness)	4.02	.605	มาก
1. เมื่อพูดถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่ง ท่านจะนึกถึง แบรินด์ Diamond Grains เป็นอันดับแรก	4.11	.712	มาก
2. ท่านสามารถจดจำแบรินด์ Diamond Grains ได้เป็นอย่างดี	3.92	.814	มาก
3. ท่านสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างตราสินค้า Diamond Grains และสินค้าอื่นได้	4.03	.732	มาก
การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (Perceived Quality)	4.10	.592	มาก
4. แบรินด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชชอบแห่งเพื่อสุขภาพ	4.14	.697	มาก
5. แบรินด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชชอบแห่งที่มีความอร่อย	4.09	.778	มาก
6. แบรินด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชชอบแห่งที่มีความสะดวกในการรับประทาน	4.08	.710	มาก
การเชื่อมโยงตราสินค้า (Brand Associations)	4.06	.656	มาก
7. เมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งที่มีตราสินค้าและโลโก้ที่โดดเด่น ท่านจะนึกถึง แบรินด์ Diamond Grains	4.03	.755	มาก
8. เมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน ท่านจะนึกถึง แบรินด์ Diamond Grains	4.09	.774	มาก
ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty)	4.00	.644	มาก
9. ท่านซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains เป็นประจำ	3.98	.770	มาก
10. ท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains เป็นลำดับแรก	4.00	.821	มาก

คุณค่าตราสินค้า (Brand Equity)	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
11. ท่านบอกต่อและแนะนำผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้ง กราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ให้กับคนรู้จัก	4.02	.789	มาก
สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า (Other Proprietary Brand Assets)			
12. ท่านเลือกที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้ง กราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ที่มีการ จดทะเบียนธุรกิจอย่างถูกกฎหมาย	4.16	.710	มาก
13.ท่านเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้ง กราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains จากรางวัลที่ได้รับ (A.A. Taste Awards ของ Anti Additive Association)	3.99	.843	มาก
รวม	4.05	0.633	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมคุณค่าตราสินค้าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการรับรู้คุณภาพตราสินค้า ด้านสินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ในตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้าอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10, 4.08, 4.06, 4.02, 4.00$) ด้านการรับรู้คุณภาพตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับแบรินด์ Diamond Grains เป็นธัญพืชชอบแห้งเพื่อสุขภาพ มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) ด้านสินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับท่านเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ที่มีการจดทะเบียนอย่างถูกกฎหมาย มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อกล่าวถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่าที่มีตราสินค้าและโลโก้ที่โดดเด่น ท่านจะนึกถึง แบรินด์ Diamond Grains มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.09$) ด้านการตระหนักรู้ในคุณภาพตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อพูดถึงผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้ง ท่านจะนึกถึงแบรินด์ Diamond Grains เป็นลำดับแรก มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.11$) และด้านความภักดีต่อตราสินค้า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับท่านจะบอกต่อหรือแนะนำผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ให้กับคนรู้จัก มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$)

ผลการวิเคราะห์การประเมินระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
การตระหนักรู้ถึงปัญหา (Problem Recognition)	4.05	.610	มาก

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
1. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains มีส่วนช่วยในการควบคุมอาหารและการลดน้ำหนัก	4.17	.681	มาก
2. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains สามารถใช้ทดแทนมื้ออาหาร	3.89	.846	มาก
3. ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ให้สารอาหารที่ครบถ้วนตามความต้องการ	4.10	.726	มาก
การค้นหาข้อมูล (Information Search)	3.99	.680	มาก
4. ท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ผ่านทาง Influencer	4.14	.697	มาก
5. ท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook Instagram TikTok)	4.09	.778	มาก
การประเมินทางเลือกก่อนการซื้อ (Alternative Evaluation)	4.01	.691	มาก
6. ก่อนที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ท่านจะเปรียบเทียบส่วนผสมและวัตถุดิบกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งแบรนด์อื่นๆ	4.00	.796	มาก
7. ก่อนที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ท่านจะเปรียบเทียบราคาและปริมาณกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งแบรนด์อื่น ๆ	4.02	.799	มาก
การตัดสินใจซื้อ (Decision and Purchase)	4.00	.661	มาก
8. เมื่อท่านจะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains เพราะความมีชื่อเสียง	3.98	.775	มาก
9. เมื่อท่านจะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains โดยไม่ลังเล	4.02	.772	มาก
พฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Purchase Evaluation)	4.01	.646	มาก
10. เมื่อท่านได้ซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains แล้วทำให้กลับมาซื้อซ้ำอีกหลายครั้ง	4.02	.711	มาก
11. หลังจากที่ท่านซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห่งกรานอล่า แบรินด์ Diamond Grains ท่านจะแนะนำให้คนอื่นซื้อด้วย	3.98	.805	มาก
รวม	4.01	.657	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมกระบวนการตัดสินใจซื้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า ด้านการตระหนักรู้ถึงปัญหา ด้านการประเมินทางเลือกก่อนการซื้อ ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ด้านการตัดสินใจซื้อ และด้านการค้นหาข้อมูล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.05, 4.01, 4.01, 4.00, 3.99$) ด้านการตระหนักรู้ถึงปัญหาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains มีส่วนช่วยในการควบคุมอาหารและการลดน้ำหนัก มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) ด้านการประเมินทางเลือกก่อนการซื้อ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับก่อนจะซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ท่านจะเปรียบเทียบราคากับปริมาณกับแบรนด์อื่นๆ มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อท่านได้ซื้อและบริโภคผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains แล้วกลับมาซื้ออีกหลายครั้ง มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) ด้านการตัดสินใจซื้อผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับเมื่อท่านซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งท่านจะเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains โดยไม่ลังเล มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) ด้านการค้นหาข้อมูล ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับท่านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ มีความสำคัญระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.179	0.140		1.274	.204
1. ผลิตภัณฑ์	0.261	0.054	0.235	4.801	.000
2. ราคา	0.248	0.049	0.232	5.063	.000
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	0.196	0.046	0.209	4.289	.000
4. ส่งเสริมการตลาด	0.242	0.054	0.27	6.721	.000
R = 0.826, R ² = 0.682, Adjust R ² = 0.679 Std.Error = 0.3199, F = 18.397					

จากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านส่งเสริมการตลาด (Beta=0.27) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = 0.235) ปัจจัยด้านราคา

(Beta 0.232) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = 0.209) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 68.2 อีกร้อยละ 31.8 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบสามารถนำเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y' = 0.179 + 0.261 (\text{ผลิตภัณฑ์}) + 0.248 (\text{ราคา}) + 0.196 (\text{ช่องทางการจัดจำหน่าย}) + 0.242 (\text{ส่งเสริมการตลาด})$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z'Y = 0.235 (\text{ผลิตภัณฑ์}) + 0.232 (\text{ราคา}) + 0.209 (\text{ช่องทางการจัดจำหน่าย}) + 0.27 (\text{ส่งเสริมการตลาด})$$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 68.2

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 67.9

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของคุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.399	0.109		3.646	.000
1. การตระหนักรู้ในตราสินค้า	0.184	0.040	.197	4.554	.000
2. การรับรู้คุณภาพตราสินค้า	0.155	0.037	.163	4.193	.000
3. การเชื่อมโยงตราสินค้า	0.200	0.036	.233	5.488	.000
4. ความภักดีต่อตราสินค้า	0.272	0.035	.310	4.844	.000
5. สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า	0.084	0.034	.100	2.466	.014
R = 0.869, R² = 0.755, Adjust R² = 0.751 Std.Error = 0.2814, F = 6.081					

จากตารางที่ 5 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชอบแห้งกราโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty) (Beta = 0.310) เชื่อมโยงตราสินค้า (Brand Associations) (Beta = 0.233) การตระหนักรู้ในตราสินค้า (Brand Awareness) (Beta = 0.197) การรับรู้คุณภาพตราสินค้า (Perceived Quality) (Beta = 0.163) สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า (Other

Proprietary Brand Assets) (Beta = 0.100) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 75.5 อีกร้อยละ 24.5 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ

สามารถนำเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y' = 0.399 + 0.184 (\text{การตระหนักรู้ในตราสินค้า}) + 0.155 (\text{การรับรู้คุณภาพตราสินค้า}) + 0.200 (\text{การเชื่อมโยงตราสินค้า}) + 0.272 (\text{ความภักดีต่อตราสินค้า}) + 0.084 (\text{สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า})$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$ZY = 0.197 (\text{การตระหนักรู้ในตราสินค้า}) + 0.163 (\text{การรับรู้คุณภาพตราสินค้า}) + 0.233 (\text{การเชื่อมโยงตราสินค้า}) + 0.310 (\text{ความภักดีต่อตราสินค้า}) + 0.100 (\text{สินทรัพย์ประเภทอื่นของตราสินค้า})$$

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก อภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัย ได้ศศิมา, สมบูรณ์ ศรีอนุรักษวงศ์และประภัสสร วิเศษประภา (2562) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า ไดมอนด์ เกรน ของผู้บริโภคกรุงเทพมหานคร” พบว่าด้านผลิตภัณฑ์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์เป็นอันดับแรก เนื่องจากผลิตภัณฑ์กรรโนล่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัตถุดิบคุณภาพมีชื่อเสียง เนื่องจากเป็นธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่ารายแรก ๆ ของประเทศไทย

2. ผลการศึกษาคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อธัญพืชชอบแห้งกรรโนล่า แบรินด์ Diamond Grains ของผู้บริโภคชาวไทยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมาก อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 คุณค่าตราสินค้าด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีระดับความคิดเห็นอยู่ระดับมากซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ Aaker (1992 อ้างถึงใน กรรณิกา วงศ์เชษฐ์, 2561) ซึ่งกล่าวว่า คุณค่าที่เป็นมูลค่าหรือมูลค่าที่เป็นคุณค่าตราสินค้า มีองค์ประกอบ หรือสิ่งที่ขับเคลื่อนอยู่มี 5 ส่วนคือ การตระหนักรู้ในตราสินค้า การรับรู้คุณภาพ ความเชื่อมโยงต่อราคาสินค้า ความภักดีต่อตราสินค้า และสินทรัพย์อื่นๆของตราสินค้า และสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุตาพร กุณฑลบุตร (2558 อ้างถึงในแสงตะวัน เพชรสุวรรณ, 2564) ที่กล่าวว่าคุณค่าตราสินค้ามี

พื้นฐานมาจากความนิยมของผู้บริโภค เช่น ความรักดีของผู้บริโภค การยกย่องคุณภาพ และสิ่งที่วัดได้อย่างเป็นรูปพรรณไม่ว่าจะเป็นมูลค่าสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามปลายปิดซึ่งอาจจะทำให้ไม่สามารถได้ข้อมูลความคิดเห็นในเชิงลึกที่แท้จริงของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นผู้ที่สนใจควรต้องมีการปรับปรุงทำการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อทราบข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาครั้งต่อไป
2. ในการศึกษาครั้งต่อไป อาจเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในการทำวิจัย โดยในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคชาวไทยเพียงอย่างเดียว ในการทำวิจัยครั้งต่อไปสามารถกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเพื่อที่จะได้ทราบถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ
3. ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือจากงานวิจัยที่มีความน่าสนใจ เช่น การรับรู้ภาพลักษณ์ แรงจูงใจ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดี เพื่อศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อจากปัจจัยอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ศศิมา หรือสมบุรณ์, สมบุรณ์ ศรีอนุรักษวงศ์และประภัสสร วิเศษประภา. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อธัญพืชกราโนล่า ไดมอนด์ เกรนส์ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุดาพร กุลชลบุตร. (2558). หลักการตลาด...สมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุนิษฐา เศรษฐีธร. (2559). ตลาดซีเรียลในประเทศไทย. <https://shorturl.asia/qrHve>
- แสงตะวัน เพชรสุวรรณ. (2564). อิทธิพลการรับรู้คุณค่าตราสินค้าและความไว้วางใจต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร
- อรรถพล แก้วศรีนวล, ชนิดา ยาระณะ. (2564). ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ธัญพืชอบกรอบผ่านช่องทางออนไลน์ [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต].
- http://journal.nmc.ac.th/th/admin/Journal/2564Vol14No1_60.pdf
- อัมรินทร์อะคาเดมี. (2561). เทรนด์ธุรกิจปี 2018 ธุรกิจโตมาแรงไปดุกัน. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2566. จาก <http://amarinacademy.com/2095/news/business-trend-2018/>
- อารียา สุภะวรี. (2561). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการตัดสินใจเลือกซื้อขนมเพื่อสุขภาพของผู้บริโภค

อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยทักษิณ
กรณีศึกษา วงศ์เซ็นต์. (2561). ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ คุณค่าตราสินค้าและพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์
เสริมอาหาร VISTRA ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ
ธรรมยุทธ์ จันทร์ทิพย์. (2564). กระบวนการตัดสินใจซื้อที่มีผลต่อความเชื่อมั่นในการเข้าชมเทศกาลดนตรี
ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

การศึกษาพลังประชาชน เพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการ
ที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

THE STUDY ON POWER OF PEOPLE AGAINST THE CORRUPTION IN
PROJECTS WITH GREAT EFFECTS ON PEOPLE CASE STUDY OF KLONG DAN
WASTE WATER TREATMENT

นวลจันทร์ แสงมณี

Nualjun Sangmanee

สำนักงาน ก.พ.ร.

นักพัฒนาระบบราชการชำนาญการพิเศษ

Office of the Public Sector Development Commission

Public Sector Development officer, Senior Specialist Level

E-mail: nual.sangmanee2556@gmail.com

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการ
ของรัฐที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เพื่อหาความสำเร็จของพลังประชาชนในการ
ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และแนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย โดยใช้การวิจัย
เชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อหาแนวทางการต่อต้านการทุจริตฯ ข

ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของพลังขององค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organization) หรือ
ภาคประชาชนในการเข้ามาต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านผู้นำ (Leadership Factors)
2) ปัจจัยด้านรูปแบบการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม (Factors of CSO Formulation) 3) ปัจจัยด้านกฎหมาย
และระเบียบ (Legal Factors) 4) ปัจจัยเชิงสถาบัน (Institutional Factors) 5) ปัจจัยด้านการจัดหาเงินทุนของ
ภาคประชาสังคม (CSO Funding Factors) แนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย ได้แก่ 1)
การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 2) การบังคับการใช้กฎหมาย 3) การส่งเสริมจิตสำนึกและการเป็น
พลเมือง 4) การสร้างพัฒนาเทคโนโลยี/ดิจิทัล 5) การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายหรือการจัดตั้ง

กองทุนในการต่อต้านการคอร์รัปชัน รวมถึงสำนักงาน ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ท. เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต 6) ผู้นำควรมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาและสร้างการรับรู้

คำสำคัญ: ทุจริตคอร์รัปชัน ; พลังประชาชน ; โครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

Abstract

The objectives of this individual study entitled the “Study on Power of People against the Corruption in Projects with Great Effects on People: A Case Study of KLONG DAN Waste Water Treatment” are to study on the success of people’s power in acting against the corruptions and to identify the direction for fighting against corruptions in Thailand. This research is a qualitative research The findings from the study show the following facts of civil society organizations

The success of the power of civil society organizations or people sectors in fighting against corruption consists of 1) the factor of the leader of people’s power, 2) the factor of CSO Formulation, 3) legal factor, 4) institutional factor, and 5) CSO funding factors. Concerning the directions for the fight against corruptions, the conclusions are as follows: 1) to give more chances for people to participate in the form of awareness of news and consultation; 2) the enforcement of law to fight corruptions; 3) the promotion of consciousness and the status as a citizen in democratic society; 4) the creation of more technologies/digital platforms to use; 5) the encouragement of the creation of networks to follow-up, scrutinize or establish the anti-corruption fund; National Anti-Corruption Commission and Office of Public Sector Anti-Corruption Commission are the key mechanisms to prevent and suppress corruptions; and 6) leaders who are sincere and serious in solving problems and building awareness.

Keywords: Corruption; Power of People; Projects

บทนำ

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นอุปสรรคต่อ การพัฒนาประเทศให้ เจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน นานาประเทศ เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้อง ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International : TI) ซึ่งเป็นองค์กรที่พยายามขับเคลื่อนมาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกัน ปรามปราม และต่อต้านการทุจริตอย่างเข้มแข็ง ได้ทำการสำรวจสถานการณ์ปัญหาคอร์รัปชันของประเทศต่าง ๆ เรียกว่า ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน Corruption Perceptions Index (CPI) โดยให้ค่าคะแนนตั้งแต่ 0-100 คะแนน ประเทศที่ได้คะแนน 100 เป็น ประเทศที่ไม่มีปัญหาคอร์รัปชัน ลดหลั่นเป็นลำดับ จนถึง 0 คะแนน ซึ่งหมายถึง เป็นประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชัน สูงสุด จากผลการสำรวจดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index หรือ CPI) ประจำปี 2565 จาก จำนวนประเทศ 180 ประเทศทั่วโลกนั้น ประเทศไทยได้ 36 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 อยู่ในอันดับที่ 101 และ อยู่ในอันดับที่ 4 ของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งประเทศที่ได้คะแนนสูงสุดคือประเทศสิงคโปร์ ได้ 83 คะแนน จัดอยู่ในอันดับที่ 4 ของโลก ซึ่งหมายความว่า ปัญหาคอร์รัปชันของประเทศไทยยังไม่มีแนวโน้มที่จะลดลง

หากพิจารณาผลการสำรวจดัชนีการรับรู้การทุจริตประเทศไทยในปี 2565 ดีขึ้นจากปีที่ผ่านมา แต่การขยับ ขึ้นเพียง 1 คะแนนแทบไม่นับสำคัญ เมื่อพิจารณาในสถานการณ์ช่วงปี 2566 พบว่ามีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการ ทุจริตหลายกรณีที่น่าเป็นกังวล อาทิ กรณีอธิบดีกรมอุทยานเรียกรับสินบน เป็นต้น การรั้งอันดับการรับรู้ การทุจริต ที่อันดับ 101 ของโลก จึงยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันว่าสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทย ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอาจต้องทำงานหนักขึ้นทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติเพื่อจัดการกับปัญหาทุจริต คอร์รัปชัน ที่จะส่งผลดีต่อการสร้างสังคมที่สงบสุข ยุติธรรม และโปร่งใสต่อไป สอดคล้องกับคำแนะนำขององค์กร เพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (TI) ที่ระบุว่า นานาประเทศควรให้ความสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ บริหาร ตุลาการและนิติบัญญัติ รวมทั้งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพทางสังคม ให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลภาครัฐผ่าน ระบบสารสนเทศ การจำกัดการใช้อิทธิพลทางการเมืองตลอดจนการเสริมสร้างความเข้มแข็งเกี่ยวกับการชดกันแห่ง ผลประโยชน์ รวมถึงการรับมือกับปัญหาการทุจริตข้ามชาติในทุกรูปแบบ และจากการที่รัฐบาลตระหนักถึง ความสำคัญต่อการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน จึงยกให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยบรรจุอยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างเป็นระบบและ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ซึ่งปัญหาดังกล่าวมิใช่จะไม่มีทางป้องกันและปราบปรามได้ เพียงแต่การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จึงไม่อาจจำกัดอยู่เฉพาะหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเท่านั้น หากควรเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคประชาชน (Citizen Participation) หรือภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ระบบการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน เกิดดุลยภาพ เนื่องจากพลังจากภาค ประชาชน จะหนุนเสริมให้ระบบการตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโครงการ ที่เกิดจากนโยบายของรัฐและสร้างผลกระทบสูงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการก่อสร้างบ่อ

บำบัดน้ำเสียที่ตำบลคลองด่าน อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ เป็นตัวอย่างของการเคลื่อนไหวและการต่อสู้ที่เข้มแข็งของพลังประชาชนที่น่ายกย่อง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเน้นไปที่บทบาทของภาคประชาชน (Citizen Participation) หรือภาคประชาสังคม (Civil Society) โดยทำการศึกษาพลังประชาชนเพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน และศึกษาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เพื่อนำมาหาแนวทางในการสร้างพลังประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมและเป็นเครือข่ายในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์การงานวิจัย

1. ศึกษาพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูง กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน
2. ศึกษาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อเท็จจริงข้อค้นพบ และข้อสรุปต่าง ๆ จากศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น รวมถึงการใช้กรณีศึกษาบรรยายและให้รายละเอียดพร้อมทั้งบริบทของกรณี นอกจากนี้ได้ใช้การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) จากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชนที่มีบทบาทสำคัญ จำนวน 6 คน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เพื่อหาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน และหาแนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย

นิยามศัพท์

1. นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางกิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจ หรือกฎหมายของรัฐซึ่งได้ตัดสินใจและกำหนดไว้เพื่อชี้้นำให้กระทำตาม อันนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายด้วยการวางแผน ประกอบไปด้วย 4 ลักษณะคือ กิจกรรมแห่งรัฐบาล ทางเลือกสำหรับการตัดสินใจของรัฐบาล แนวทางในการกระทำของรัฐบาล และกฎหมาย

2. นโยบายรัฐบาลที่มีผลกระทบสูง หมายถึง โครงการรับเหมาแบบเบ็ดเสร็จ หรือรู้จักในนามโครงการเทิร์นคีย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงการที่มีความสลับซับซ้อน ส่วนใหญ่มีวงเงินงบประมาณสูงตั้งแต่หลักหลาย

พินล้นบาทถึงหลายแสนล้านบาท สร้างผลกระทบสูงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยคัดเลือกโครงการโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการมาเป็นกรณีศึกษา

3.พลังประชาชน คือ กระบวนการที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือจัดตั้งเป็นองค์กรภาคประชาสังคม หรือภาคประชาชน ที่มุ่งเน้นการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและพัฒนาขึ้นเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาโดยผ่านการตระหนักรู้ร่วมกันในทางสังคมศาสตร์

4.การคอร์รัปชันคือการที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้ใช้อิทธิพลทางใดทางหนึ่งของอำนาจ หน้าที่ของตนเพื่อได้มาซึ่งผลประโยชน์จากสาธารณชนหรือหน่วยงานที่สังกัด ให้ตนหรือพวกพ้องของตน

5.การใช้พลังประชาชน คือ กลไก หรือรูปแบบ วิธีการ ของสังคมในการขับเคลื่อนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในรูปแบบต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จในการใช้พลังประชาชน คือ สามารถยุติโครงการ/การดำเนินคดีทางกฎหมายกับผู้ทุจริต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันในโครงการของรัฐที่มีผลกระทบสูงในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่านโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เป็นโครงการที่มีลักษณะรับเหมาแบบเบ็ดเสร็จ หรือรู้จักในนามโครงการเทิร์นคีย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นโครงการที่มีความสลับซับซ้อน ส่วนใหญ่มีวงเงินงบประมาณสูงตั้งแต่หลักหลายพันล้านบาทถึงหลายแสนล้านบาท สร้างผลกระทบสูงในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยที่คัดเลือกโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการมาเป็นกรณีศึกษา โดยพบว่า โครงการนี้มีนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงเป็นผู้บงการ มีการหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ผศ.ดร.จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ และคณะโครงการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริตจากนโยบายและโครงการของรัฐ โครงการขนาดใหญ่ที่มีลักษณะเฉพาะหรือโครงการที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพียงครั้งเดียวและเป็นโครงการที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน จึงไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินโครงการ โดยโครงการเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเกิดการทุจริตมากกว่าเมื่อเทียบกับโครงการที่มีขนาดเล็กและดำเนินการอย่างเป็นประจำและต่อเนื่อง

จุดเริ่มต้นของปัญหา

ที่ดินผืนใหญ่ในพื้นที่ตำบลคลองด่าน ลำคลองด่านยังเป็นพื้นที่บริเวณนี้มีสภาพเป็นดินเลนน้ำท่วมถึง ปกคลุมอยู่ด้วยป่าชายเลนทั้งแสมและโกงกาง ในขณะที่ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตทางทะเลมีความหลากหลาย คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบกำหนดให้เป็นสถานที่ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ประมาณกลางปี 2540 จนกระทั่งการก่อสร้างเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541 ชาวชุมชนคลองด่านและชุมชนได้เห็นป้ายริมถนนหน้าโครงการ จึงได้ทราบว่ารัฐจะมีการก่อสร้างบำบัดน้ำเสียในชุมชนคลองด่าน โดยไม่ได้แจ้งให้ชุมชนทราบมาก่อน อย่างไรก็ตาม กรมควบคุมมลพิษระบุว่า ได้มีจัดประชาคมหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2540 ได้มีการเปิดตัวโครงการที่ศาลาประชาคมจังหวัดสมุทรปราการ และมี

ข้าราชการและประชาชนเข้าร่วมรับฟังมากกว่า 300 คน โดยชุมชนคลองด่าน ให้ความเห็นว่าการจัดประชาคมชี้แจงจัดเพียงครั้งเดียว ทั้งยังกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมไม่ได้เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง สถานที่การจัดประชาคมอยู่ไกลจากชุมชนคลองด่าน

การเคลื่อนไหวคัดค้าน

ชาวอำเภอคลองด่านเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการนี้ มุ่งประเด็นไปที่การไม่ได้มีการทำประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน รวมทั้งไม่ได้มีการจัดทำประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) ความเคลื่อนไหวคัดค้านทำให้หลายหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบและพบว่ามึประเด็นที่ต้องสืบสวนหาความจริงเกี่ยวกับความโปร่งใสและการทุจริต ระหว่างการต่อสู้คัดค้านใช้เวลากว่า 3 - 4 ปี แต่บริษัทผู้รับเหมาเดินหน้าก่อสร้างระบบรวบรวมท่อน้ำเสียและตัวบ่อบำบัดน้ำเสียจนแล้วเสร็จไปถึงร้อยละ 90 ปลายปี พ.ศ. 2543 ชุมชนคลองด่านชุมนุมประท้วงให้ระงับการก่อสร้างโครงการจนกว่าจะมีการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและตรวจสอบการทุจริตในโครงการแกนนำ ชาวบ้านและนักวิชาการอิสระ ได้ร่วมกันทำการศึกษาเชิงลึกถึงความไม่เหมาะสมของโครงการ งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ผ่านสื่อ ทำให้เกิดความเข้าใจในวงกว้างว่าโครงการนี้มีปัญหาการทุจริต กระบวนการและสิ่งแวดล้อมได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนและเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 ได้แถลงผลการสอบสวนว่ามีการทำสัญญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติและสั่งให้ระงับการก่อสร้าง รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อสอบสวนผู้กระทำผิดมาลงโทษคณะกรรมการภาครัฐสภาเข้าตรวจสอบข้อเท็จจริงและได้รับข้อสรุปที่สอดคล้องกับข้อมูลที่ชาวบ้านระบุในหนังสือร้องเรียนถึงหน่วยงานต่างๆ ว่าโครงการนี้ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและขาดความโปร่งใสในการดำเนินงาน

เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ

จากการร้องเรียน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) จึงดำเนินการสอบสวนในส่วนของการทุจริต ปรากฏว่าเกี่ยวข้องกับที่ดินจำนวน 5 แปลง เนื้อที่ราว 1.358 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินที่ออกโฉนดโดยมิชอบและมีที่มาจากการที่นายวัฒนา อัครเวม ใช้อำนาจในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีบังคับขู่ซื้อมาจากราษฎรหลายราย อีกทั้งยังบังคับให้ข้าราชการสังกัดกรมที่ดินและกรมการปกครองออกโฉนดให้โดยแลกเปลี่ยนกับพระเครื่องผงสุพรรณเลี่ยมทองคำ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการสอบสวนจากการหาข้อมูลโดยมุ่งเน้นไปที่การออกเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินที่มีความเป็นมาอย่างไรรวมทั้งประวัติที่ดินบริเวณนั้น ตลอดจนดูระเบียบกฎหมายของการออกเอกสารสิทธิว่ามีขั้นตอนระเบียบอย่างไร ข้อห้ามอะไรที่ทำให้เอกสารสิทธิไม่ได้ จากนั้นจึงหาพยานหลักฐานมาประกอบที่ดินที่ระบุในเงื่อนไขการประมูลก่อสร้างโครงการจัดการน้ำเสียนั้นเป็นที่ดินขนาดมทิม่า จำนวน 1,900 ไร่ ซึ่งยากที่เป็นของคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว ที่ดินที่กลุ่มกิจการร่วมค้า NVPSKG นำไปเสนอต่อกรมควบคุมมลพิษจึงเป็นที่ดินที่

ออกหลักฐานจำนวนร้อยแปลง บางแปลงเป็นคลองสาธารณะแต่กลับออกเอกสารสิทธิทับคลองได้ และเป็นที่ดินที่จังหวัดสมุทรปราการประกาศว่าเป็นที่หวงห้ามสำหรับเป็นที่เก็บขยะของจังหวัด และห้ามผู้ใดบุกรุก

จากการสอบสวนพบว่าในการรวบรวมซื้อที่ดิน นายวัฒนา อัครเวม เป็นผู้ไปกว้านซื้อมาจากชาวบ้านเจ้าของที่ดินเดิมให้ข้อมูลว่านายวัฒนา ส่งลูกน้องมาบีบบังคับให้ขาย ช่มชู้ว่าถ้าไม่ขายก็จะซื้อที่ดินโดยรอบทั้งหมดที่ดินผืนใดที่ไม่ยอมขายให้ก็จะเป็นที่ตาดอด ไม่มีทางเข้าออก เจ้าของจึงต้องยอมขายในราคาถูกผู้ซื้อใช้ชื่อบริษัท คลองด่าน มารีน แอนด์ฟิชเชอรี จำกัด ซึ่งนายวัฒนาตั้งขึ้น และบริษัทนี้ถือหุ้นในบริษัทกลุ่มกิจการร่วมค้า NVPSKG ด้วย นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานว่า เจ้าหน้าที่ที่ดินรู้จักคนในพื้นที่ติดต่อซื้อที่ดินให้กับบริษัท คลองด่าน มารีน แอนด์ฟิชเชอรี จำกัด และนายวัฒนายังบังคับเจ้าหน้าที่ที่ดินให้ออกเอกสารสิทธิให้ ทั้ง ๆ ที่เป็นพื้นที่หวงห้ามและชาวบ้านมีเอกสารครอบครอง ส.ค. 1 บางส่วนยังเป็นพื้นที่ถูกน้ำทะเลกัดเซาะจนกลายเป็นทะเลแล้ว หลักฐานอีกประการหนึ่งคือ ก่อส่งรังวัดที่ดิน เป็นร่องที่นายวัฒนาซื้อเพื่อนำมาใช้ในการนี้ มีหลักฐานการซื้อ ผู้จัดการบริษัทยืนยันว่านายวัฒนาเป็นผู้สั่งซื้อร่อง ตรงกับของกลางที่กรมธนารักษ์ได้มา คณะกรรมการ ป.ป.ช. สืบสวนและพบว่านายวัฒนา อัครเวม ใช้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยข่มขู่ เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการ สาขาบางพลีให้ออกโฉนดที่ดินทับที่หวงห้ามโดยมีรายละเอียดว่า นายไพศาล กาญจนประพันธ์ และนายสมชัย แต่งน้อยให้การว่าถูกนายวัฒนาข่มขู่เนื่องจากออกโฉนดที่ดินล่าช้า นายวัฒนาพูดกับนายไพศาลว่า "คุณไพศาล คุณพูดภาษาคนไม่รู้เรื่อง ผมเป็นรัฐมนตรีจะให้คุณดังก็ได้ให้คุณดับก็ได้" และยังพูดเร้ารัดให้นายสมชัยออกโฉนดที่ดินโดยพูดว่า ถึงไม่ได้เป็นรัฐมนตรีก็ยังมีเพื่อนเป็นรัฐมนตรีอยู่มาก นายวัฒนาอ้างว่าตนไม่มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ กรมที่ดินได้เพราะไม่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกรมที่ดินโดยตรง การแต่งตั้งโยกย้ายเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือเจ้าหน้าที่กรมที่ดิน เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมที่ดินโดยตรง แต่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นการใช้อำนาจในตำแหน่งเนื่องจากนายวัฒนาซึ่งรับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย มีสิทธิเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอแนะให้ความเห็นและมีมติในกิจการงานกรมหรือกระทรวงอื่นได้ รวมทั้งมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีมติในการแต่งตั้งข้าราชการระดับ 10 และ 11 ข้ออ้างของนายวัฒนาจึงตกไป นอกจากนี้ จากการสอบสวนยังพบว่า นายวัฒนามอบพระเครื่องผงสุพรรณเลี่ยมทองคำให้กับนายสมมาตร ตลมินทร์ นายคมชิต วิชณะเดชา และนายพรชัย ดิสกุล คนละ 1 องค์ ในวันที่นำโฉนดที่ดินไปมอบให้ที่บ้าน เห็นชัดว่าเพื่อจูงใจและตอบแทนเจ้าพนักงานในการออกโฉนดที่ดิน แม้ว่านายวัฒนาจะต่อสู่ว่าพระเครื่องดังกล่าวมีราคาไม่มากและแจกจ่ายแก่บุคคลทั่วไปอยู่เดิม รวมทั้งอ้างว่าเป็นพระเครื่องที่ทำเลียนแบบพระผงสุพรรณ ของแท้ จึงมีราคาองค์ละไม่เกิน 100 บาท

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิดทางอาญาแก่นายวัฒนา อัครเวม เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ฐานใช้อำนาจข่มขู่หรือจูงใจ เจ้าพนักงานปกครองและเจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดสมุทรปราการสาขาบางพลี ให้ออกโฉนดที่ดิน 1,900 ไร่ ทับที่คลองสาธารณะประโยชน์และ ที่เขยยะ เพื่อนำไปขายให้กับกรมควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 148 และมาตรา 157 แห่งประมวลกฎหมายอาญานอกจากนี้ ยังขอให้รับพระผงสุพรรณที่นายวัฒนา อัครเวม มอบให้แก่เจ้าพนักงานที่ดินตกเป็นของแผ่นดิน รวมทั้งชี้มูลทางวินัยร้ายแรงและอาญาแก่เจ้าหน้าที่

กรมที่ดิน เจ้าหน้าที่กรมการปกครอง กำหนดตำบลคลองด่าน รวม 11 ราย คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดดำเนินคดียื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกาฯ พิจารณาแล้วพิพากษานายวัฒนา อัครเวม มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ให้ลงโทษจำคุก 10 ปี ริบพระเครื่องฝังสุพรรณเลี่ยมทอง และเพิกถอนโฉนด 5 แปลง เนื้อที่ 1,358 ไร่ที่กลุ่มกิจการร่วมค้า NVPSKG เสนอขายให้กรมควบคุมมลพิษ โดยให้ที่ดินกลับคืนสู่ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ศาลฎีกาฯ พิจารณาพิพากษายกฟ้องเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากขาดอายุความ (คดีหมายเลขดำที่ อม.2/2550 และคดีหมายเลขแดงที่ อม. 2/255 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2551)

สรุปความสำเร็จของพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของกรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน พบว่า มีปัจจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านผู้นำพลังประชาชน คือ 1) คุณดาวัลย์ จันทรหัสดี และ 2) คุณฉลภา ทิมทอง เจ้าของนากุ้งและหอยแครง ผู้มีบทบาทหลักในการต่อสู้ ทั้งสองมีลักษณะการทุ่มเท การค้นคว้าหาข้อมูล ซึ่งมีส่วนช่วยให้การทำงานด้านข้อมูลเป็นไปอย่างถ่องแท้ จัดทำข้อมูล งานวิจัยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง สร้างความตื่นตัวในสังคม จนทำให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง นำไปสู่ให้ยุติการก่อสร้างและดำเนินการสอบสวนหาผู้กระทำผิดมาลงโทษ ต่อสู้เพื่อพิทักษ์รักษาทรัพยากรชุมชนท้องถิ่น และการจัดการการทุจริตคอร์รัปชัน การเข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะในเวทีประชาคม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมแก้ปัญหาของชุมชน ทำให้ประชาชนจำนวนมากเกิดภาวะการนำภายในตนเอง กลายเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่หลากหลายในชุมชน

2. ปัจจัยด้านรูปแบบการรวมกลุ่มพลังประชาชน ประกอบด้วย หมายถึงการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมของกรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จะกำหนดไว้เป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 50, 56, 58, 59, 61 และมาตรา 76 โดยไม่ดำเนินการที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยทางสังคม และสำหรับการรวมกลุ่ม จะดำเนินการกิจกรรมเชิงรุก ได้แก่ การเดินประท้วงกดดันรัฐบาลให้มีการจัดทำประชาวิจรณ์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยให้ชุมชนคลองด่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นในการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียมากที่สุด เป็นต้น โดยการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมของงานวิจัยนี้ มีความสอดคล้องกับการให้นิยามความหมายและรูปแบบของประชาสันตบแต่่ง ที่มีลักษณะประชาสังคมแบบชุมชนนิยม หรือบางครั้งเรียกว่าเป็นแบบ “ประชาสังคมเบญจภาคี” หรือ “ชุมชนเข้มแข็ง” เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง ยืนหยัดในการต่อสู้ และสอดคล้องความเป็นภาคประชาสังคมของ ชาร์ล ทิลลี และ Larry Diamond กล่าวคือ กล่าวคือ 1) มีความมุ่งมั่นต่อประเด็นที่เคลื่อนไหวให้สาธารณะรับรู้ 2) มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และมาด้วยความสมัครใจ 3) ชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม 4) การต่อสู้ของชุมชนที่ใช้ข้อเท็จจริงมากกว่าการคัดค้านที่เน้นการใช้ความรุนแรงและการทำลายล้าง วิธีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสันติวิธี 5) รากฐานของชุมชนคลองด่านเป็นชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดแบบเครือญาติ

3. ปัจจัยด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การมีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน กรณีศึกษาโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน ประกอบด้วย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้กำหนดให้การมีส่วนร่วมของประชาชน
2. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดสิทธิในการที่ประชาชนในการร่วมกันส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
3. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้กำหนดสิทธิในการที่ประชาชนยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางการปกครองของทางราชการ
4. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดสิทธิในการรับทราบข้อมูลข่าวสารของทางราชการ

4. ปัจจัยการมีส่วนร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ภาคประชาสังคมกับหน่วยงานของรัฐเพื่อให้การต่อต้านการทุจริตเกิดความสำเร็จ อยู่ในระดับการเปิดเผยข้อมูลและการรับฟังการต่อต้านการทุจริตผ่านการสื่อสารทางเดียว (One way Communication) คือ การรับเรื่องร้องเรียนเท่านั้น ยังไม่ได้ถึงขนาดการสื่อสารสองทาง (Two way Communication) ในลักษณะเปิดช่องทางให้เข้าร่วมสังเกตการณ์หรือร่วมเป็นคณะกรรมการฯ หรือร่วมกับภาครัฐ

5. ปัจจัยด้านเงินทุนของพลังประชาชน หมายถึง แหล่งเงินทุนที่องค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organization) ในการเข้ามาต่อต้านการทุจริตให้เกิดความสำเร็จ ประกอบด้วย ชุมชนคลองด่าน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) กลุ่มพิทักษ์รักษาท้องถิ่นใช้ลงทุนในกิจกรรมการต่อต้านการทุจริตจะมาจาก

- 1) กองทุนสื่อประชาสังคมต้านคอร์รัปชัน (สปต.) (People's Fund For Exposing Corruption : PFEC)
- 2) เงินบริจาคจากองค์กรระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาแนวทางในการสร้างพลังประชาชนของประเทศไทยในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ได้แก่ 1) นายสมชาติ เจศรีชัย 2) นายไพฑูรย์ นิตตะวัน 3) นายประยงค์ ปรีญาจิตต์ 4) ดร. กนกกาญจน์ อนุทรายแก้ว 5) นายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ 6) นายกิตติเดช ฉันทังกุล โดยมีสาระสำคัญที่สำคัญแบ่งได้ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างพลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 2) การใช้พลังประชาชนในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน 3) เสนอแนะวิธีการรูปแบบหรือวิธีการในการสร้างพลังประชาชนของประเทศไทยในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

สรุปแนวทางการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย

1. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Public Information) ซึ่งเป็นการเปิดให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงรายละเอียดและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของโครงการที่จะดำเนินการ การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เปิดให้ผู้ดำเนินการโครงการได้หารือกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อตรวจสอบข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของจินตวิรั เกษมสุข และประเทศเดนมาร์ก มีความโปร่งใสโดยพื้นฐานและการมีสังคมที่เปิดเผย (Open Society) โดยเฉพาะข้อมูล

สาธารณรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ จำเป็นต้องแสดงความโปร่งใสด้วยการเปิดเผยออกมา สอดคล้องกับประเทศฟิลิปปินส์เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อต้านการทุจริตด้วย สามารถร่วมสังเกตการณ์ ติดตามตรวจสอบโครงการต่าง ๆ ไปพร้อมกับหน่วยงานรัฐด้วย

2. การบังคับการใช้กฎหมายเพื่อต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันและการมีหน่วยงานที่เป็นเจ้าหลักในการกำกับดูแล สามารถปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างเด็ดขาด เช่นประเทศเดนมาร์ก การบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Law Enforcement) เช่นเดียวกันกับการสร้างนิติรัฐ ปักจายที่ช่วยควบคุมปัญหาคอร์รัปชันในเดนมาร์กได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรตรวจเงินแผ่นดิน หรือในประเทศฟิลิปปินส์ ใช้กลไกทางกฎหมายหรือสิทธิตามรัฐธรรมนูญในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่รัฐจะต้องเปิดเผยเพื่อใช้ในการตรวจสอบ และประเทศเกาหลีใต้มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ตรงไปตรงมา มีการลงโทษข้าราชการระดับสูงทั้งฝ่ายบริหาร

ที่มีความสัมพันธ์โดยส่วนตัวกับผู้นำสูงสุดของประเทศ บังคับใช้ทั้งส่วนกลาง ท้องถิ่น และทั้งศาล

3. การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน ตระหนักรู้และแนวทางในการเป็นจิตอาสาถึงการพิทักษ์ปกป้องและคุ้มครองป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากงบประมาณและทรัพยากรของชาติ โดยช่วยกันเป็นหูเป็นตา ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยการสร้างค่านิยมความซื่อสัตย์ให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่สร้างความตระหนัก (Awareness) เห็นคุณค่าของความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น การแจ้งข้อมูลข่าวสารการทุจริตหรือการแจ้งเบาะแสเรื่องทุจริตต่อเจ้าหน้าที่ รวมถึงการสร้างเครือข่าย ภาคประชาชนเพื่อรวมกลุ่มกันในการต่อต้านการทุจริต (Suppression Cost) เนื่องจากจะเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการติดตามตรวจสอบและคัดกรอง (Screen) โครงการหรือสัญญาจัดซื้อจัดจ้างที่อาจมีความเสี่ยงจะเกิดการทุจริตได้ การสร้างกลไกและขยายเครือข่ายเพื่อเพิ่มพลังต่อต้านการทุจริต การร่วมเป็นพยานในคดีทุจริต เป็นต้น การส่งเสริมจิตสำนึกและการเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ยึดโยงกับความรับผิดชอบต่อสังคม และจิตสาธารณะ มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สอดคล้องแนวคิดของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ทิพย์พาพร ต้นตีสุนทร ความสำเร็จจากการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศเดนมาร์กประการหนึ่งคือ การสร้างจิตสำนึก คล้ายกับประเทศเกาหลีที่มีองค์กร K-PACT และ ACRC ที่มุ่งเน้นการดำเนินงานตามมาตรการป้องกันและสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ

4. การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบโครงการ โดยการนำการนำเทคโนโลยี/พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้ให้มากขึ้น สร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อ และการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยเฉพาะเทคโนโลยีและมาตรการต่อต้านคอร์รัปชัน มีความสัมพันธ์ที่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับ รัฐบาลเดนมาร์กถือว่า การต่อสู้กับการทุจริต ที่อาจเกิดขึ้นในองค์กรภาครัฐทุกระดับเป็นสิ่งสำคัญลำดับแรก ๆ ที่ต้องกำจัดการส่งเสริมธรรมาภิบาล จะไม่ทนต่อการทุจริตใด ๆ ที่เกิดขึ้น รัฐบาลส่งเสริมความ

โปร่งใส การทำงานเพื่อมุ่งให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้ประชาชนช่วยกันตรวจสอบการทำงาน

5. การส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมติดตาม ตรวจสอบการทำงานของรัฐ เช่น สภาประชาชน เป็นต้น ที่อยู่ภายใต้กฎหมายและตามหลักธรรมาภิบาล/บริษัทภิบาล (Good Governance) ที่ดี คือมีประสิทธิภาพโปร่งใสและเป็นธรรม อีกทั้งรัฐสามารถให้การสนับสนุนงบประมาณในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันได้ หรือการจัดตั้งกองทุน หรือ การตั้งสภาประชาชน โดยหน่วยงานของรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมายให้การสนับสนุนงบประมาณ หรือรูปแบบการรวมตัวเป็นเครือข่ายเพื่อร่วมกลุ่มขับเคลื่อนในลักษณะการเป็นพรรคการเมืองของประชาชน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการสืบค้นข้อมูลหรือดำเนินการ จะเกิดพลังสังคมในการตรวจสอบคอร์รัปชัน คล้ายคลึงประเทศเกาหลีใต้ ที่มีความเข้มแข็งภาคประชาสังคม ได้มี 2 องค์กรหลักนี้ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายพันธมิตรประชาชน เพื่อการต่อต้านการทุจริต (Citizen's Coalition for Anti-corruption) และศูนย์กลางสังคมที่มีความโปร่งใส (Center for Transparency Society) บทบาทของภาคประชาสังคมในการสังเกตการณ์และเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งควรให้ สำนักงาน ป.ป.ช. และสำนักงาน ป.ป.ท. เป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่ทั้งในเรื่องป้องกันและปราบปรามการทุจริต

6. ผู้นำมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาและสร้างการรับรู้ หากผู้นำประเทศไม่แสดงให้เห็นถึงความจริงจัง การทุจริตในส่วนราชการยังมีอยู่ สถาบันทางการเมืองที่อ่อนแอสะท้อนถึงการสร้างกลไกทางการเมืองที่คำนึงถึงผลประโยชน์จากการคอร์รัปชันมากกว่าผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากนโยบายสาธารณะต่าง ๆ เช่น ถ้าระบบสถาบันเชิงรัฐสภาที่นำมาสู่การผ่านกฎหมาย เอื้อต่อการใช้งบประมาณอย่างไม่มีประสิทธิภาพภายใต้การคอร์รัปชัน หมายถึง งบประมาณที่นำไปใช้ก็จะสะท้อนถึงการนำทรัพยากรไปใช้อย่างไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลทำหน้าที่การบริหารประเทศแบบผูกขาดมากกว่าการบริหารแบบการเพิ่มการแข่งขันในตลาด

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็ง โดยส่งเสริมการรวมกลุ่ม โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมปรึกษาหารือกับภาครัฐ รวมถึงการให้บทบาทในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ และร่วมตัดสินใจในโครงการที่ภาคประชาชนจะได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ภาคประชาชนได้เข้ามาตรวจสอบการทำงานร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้การดำเนินโครงการของรัฐเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และยังสอดคล้องกับการเป็นภาครัฐระบบเปิดและการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Open Government and Meaningful Participation Ecosystem : OG & MP) ทำให้การดำเนินการของภาครัฐเกิดความโปร่งใส (Transparency) มีความพร้อมในการถูกตรวจสอบ (Accountability) นอกจากนี้ รัฐสามารถให้การสนับสนุนงบประมาณในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างยั่งยืน โดยการจัดตั้งกองทุน หรือการตั้งสภาประชาชน ภายใต้กฎหมายสอดคล้องกับแนวคิดของประภาส ปิ่นตบแต่ง (ม.ป.ป.) ลักษณะประชาสังคมแบบชุมชนนิยม หรือบางครั้งเรียกว่า

เป็นแบบ “ประชาสังคมเบญจภาคี” หรือ “ชุมชนเข้มแข็ง” ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน

เอกสารอ้างอิง

จินตวิร์ เกษมสุข “การใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน.” วารสาร วิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 26, ฉ. 50 (2561): 169-186.

จารุณี บุญนิพัทธ์. “พฤติกรรมกาเปิดรับข่าวสารกับความตระหนัก ทักษะคิด และการมีส่วนร่วมเรื่องสิ่งแวดล้อมของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรม เขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ และคณะ. “โครงการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริตจากนโยบายและโครงการของรัฐ.” รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565.

ชมรมศึกษาผลงานวิทยา เชียงกูล. “คอร์รัปชันที่คุณทักษิณไม่เคยรู้จัก.” สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2549.

<https://witayakornclub.wordpress.com/2008/04/22/corrupt/>.

ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และ ชัยณรงค์ เครือนวน. “โครงการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเรื่อง ความไม่เป็นธรรมทางด้านสุขภาพกับการปฏิรูประบบทุนนิยม:กรณีศึกษาโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเหล็ก จังหวัดจันทบุรี.” สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการวิจัยสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

ถวิลวดี บุรีกุล. “การปฏิรูปประเทศไทยด้านการต่อต้านการทุจริต และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน.” รายงานผลการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2558.

ทิพย์พาพร ต้นดีสุนทร. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา, 2555.

ประภาส ปันตบแต่ง. “แนวคิดว่าด้วยการอธิบายการเมืองของชาวนา: จาก "เศรษฐกิจธรรม" ถึงข้อถกเถียงร่วมสมัย.” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 1, ฉ. 1, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2566.

<https://opac1.lib.buu.ac.th/medias3/bpe1n1p51-96.pdf>.

ปัญญา อนันอภิบุตร และคณะ. “การพัฒนาบทบาทภาคประชาสังคมเพื่อต่อต้านการทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ.” สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2558). 47-52.

มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. “ประสบการณ์ประชาสังคม(19) : กองทุนสื่อประชาสังคมด้านคอร์รัปชัน.”

สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. <https://www.ldi.or.th/28/08/2016/>.

รัฐสภา. “ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การทุจริตคอร์รัปชัน 2554.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566.

https://www.ddd.go.th/Anticorruption/PDF/Article_01.pdf.

วชิรวีร งามละม่อม. “ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” (Media Learning of Public

Administration.” 17 กันยายน 2558 <http://learningofpublic.blogspot.com/2015/09/blog->

- post_42.html.
- วันชัย ศรีนวลนัต. บทบาทของประชาสังคมกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2544.
- วิทยากร เชียงกุล. แนวทางปราบคอร์รัปชันอย่างได้ผล. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2549.
- วีระ สมความคิด. สังคิต พิริยะรังสรรค์ และ สายหยุด เกิดผล. พล.อ. “ประสิทธิภาพในการปราบคอร์รัปชัน โดยภาคประชาชน: เสวนาวิชาการ.” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์ เพื่อประชาธิปไตย, 2549.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชน.” วารสารพัฒนาชุมชน 17, ฉ. 2 (2531): 24-25.
- ศิริวรรณ มนอัคระผดุง. “สถานการณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทย.” วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ 2, ฉ. 1 (มกราคม-มิถุนายน 2555): 1-6.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. เรื่องน้ำเน่าโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน. กรุงเทพฯ: พี. เพรส, 2547.
- สัญญา เคนาภูมิ. “กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ.” วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ 11, ฉ. 33 (กันยายน - ธันวาคม 2559): 1-16
- สิริลักษณ์ คอมนันท์ และคณะ. คอร์รัปชันและกลไกกำจัดกลโกง. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, 2557.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. “เปิดแฟ้ม 10 คดีทุจริต บทเรียนราคาแพง ของคนไทย ความจริงที่ต้องเปิด.” สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566. [https:// www.nacc.go.th/](https://www.nacc.go.th/).
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. “เอกสารสรุปการสัมมนา เรื่อง การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิและ ทรัพยากรของชุมชน กรณีโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน 2546.” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2566. http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F00652_v2.pdf.
- สิฐิสร์ กระแสร์สุนทร. “การเปิดเผยข้อมูลเพื่อป้องกันปัญหาการคอร์รัปชันในระบบราชการไทย.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=28756.
- สุรศักดิ์ ศรีธรรมกุล. “การเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคดิจิทัล.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/download/247520/166880/866222>
- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย), “ดัชนีสถานการณ์คอร์รัปชันไทย.” สืบค้นเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2565. https://cebf.utcc.ac.th/upload/index_file/file_th_133d01y_2014.pdf.
- อภิชัย พันธเสน. “โครงการวิจัยการศึกษาแนวทวามร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต.” กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม, 2550.
- อภิชาติ หาลำเจียก. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการจัดการความขัดแย้งนโยบายสาธารณะ : กรณีศึกษา โครงการระบบบำบัดน้ำเสีย คลองด่าน.” การศึกษาในหลักสูตรการเมืองการปกครองในระบอบ

ประชาธิปไตยสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 7, 2546.

อัญชญา ณ ระนอง. “บทบาทของพื้นที่ประชาสังคม (civic space) ในการเสริมสร้างพลังประชาชนผ่าน การมีส่วนร่วม.” วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) 5, ฉบับพิเศษ (1) (พ.ค.-ส.ค., 2550): 11-55.

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา และ อรอร ภูเจริญ. องค์การที่เป็นทางการ : กรณีผู้ว่าฯ CEO. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ADB. “รายงานเรื่องภาคประชาสังคมในประเทศไทยโดยสังเขป.” สืบค้นเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2566.

<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29444/csb-tha-th.pdf>.

The Matter. “คลองด่าน: โครงการทุจริตหมิ่นล้างที่ถูกล้มด้วย ‘การต่อสู้’ ของคนตัวเล็ก ๆ.” 23 มิถุนายน 2564. <https://thematter.co/social/politics/klong-dan-corruption-case/146673>.

Aberle, David F. *The Peyote Religion among the Navaho*. Chicago: Aldine, 1966.

Cleaver, Frances. “The Paradox of Participation : Questioning Participatory Approaches to Development.” *Journal of International Development* 11, no.4 (1999): 597-612.

Gutierrez, L. M., R.J. Parsons, and EnidOpal Cox. *Empowerment in social Work Practice : A Sourcebook*. Pacific Grove: Brooks/Cole, 1998.

Lyman, Ford M. *Social Movement: Critics. Concepts. Case Studies*. London: Macmillan, 1995.

Omvedt, Gail. *Reinventing Revolution: New Social Movements in South Asia*. New York: Routledge, 1993.

Rappaport, J. “Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology.” *American Journal of Community Psychology* 15, no. 2 (1987): 121-148.

United Nations. “Yearbook of United Nations 2011.” Accessed May 12, 2023. <https://www.unmultimedia.org/searchers/yearbook/page_un2.jsp? volume=1981& page=1>.

Webster’s Encyclopedia Unabridged Dictionary of the English Language. New York: Gramercy Books, 1994.

Zimmerman, M. and J. Rappaport. “Citizen participation. perceived control and psychological empowerment.” *American Journal of Community Psychology* 16. no.5 (1988): 725-750.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองแบบมีส่วนร่วมบนอัตลักษณ์ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา

Guideline for Identity-based Participatory Tourism Development in Urban Areas for Economy and Social Promotion : A Study of Betong District, Yala Province

ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์ และสุปรียา นุ่นเกลี้ยง

Siriluk Khumphiranont and Supreeya Nunkliang

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

¹ Asst. Prof., Ph.D., Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University

² Asst. Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University

E-mail: siriluk.k@yru.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หาแนวทางการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ผู้ให้ข้อมูล คือ ตัวแทนชุมชนเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองเบตง หน่วยงานราชการ และนักท่องเที่ยว จำนวนรวม 19 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ และการประชุมปฏิบัติการ ส่วนแบบประเมิน ใช้จำนวน 15 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่าการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงมีความพร้อมบนฐานอัตลักษณ์สามารถใช้เป็น กลยุทธ์ดึงดูดการท่องเที่ยว คือ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวควรพัฒนาข้อมูลความรู้ ประวัติ รวมทั้ง ปรับปรุงการบริหารจัดการให้เป็นระบบ มีป้ายให้ข้อมูลเรื่องอัตลักษณ์และมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวและโปรแกรมการท่องเที่ยว ควรหมุนเวียนและเพิ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมเรียนรู้วิถีของชาวเบตง 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) ควรมีฐานข้อมูลและระบบ application กำหนดจุดป้ายบอกเส้นทางในเมืองเบตง และ 4) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว คือ ควรพัฒนาระบบโครงข่ายพื้นฐาน การให้บริการอินเทอร์เน็ต และมี Wifi ครอบคลุมโซนการให้บริการแหล่ง

ท่องเที่ยวทุกๆ ที่รอบเขตเมืองเบตง รวมทั้ง มุ่งเชื่อมโยงบูรณาการคมนาคมและการสื่อสาร และบริหารจัดการ พัฒนาระบบให้สามารถอำนวย ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและการวางระบบผังเมืองระยะยาว

คำสำคัญ : ศักยภาพ; การจัดการชุมชนแบบยั่งยืน; การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; วิถีอัตลักษณ์; ทรัพยากรพื้นถิ่น

Abstract

The purposes of this mixed methods research were to draw up a guideline for identity-based participatory tourism development in urban areas for economy and social promotion in Betong District, Yala Province. Subjects of this study were 19 people, including representatives of communities in Betong District, Betong town municipality officers, government officers, and tourists. The researchers gained the data from focus group discussions, interviews, workshops, and 15 people of questionnaires. Later, the data were analyzed through content analysis, and data analysis to get means and percentages.

Outcomes of the study showed that urban tourism in Betong was prepared for identity-based tourism which was strategically attractive. However, there were four dimensions that should be considered as guidelines to improve identity-based urban tourism in Betong. The first dimension was tourist places. Information and knowledge about each tourist place and its historical information should be developed to be more systematic, as well as enriched with identity information, and interactive activities for tourists. Second, for better and more interesting tourism activities and programs, more cultural activities should be added in order to allow tourists to learn Betong people's ways of life. In the dimension of accessibility to tourist places, there should be a data base and an application presenting tourist destinations and directions to those places. Lastly, the facility dimension should be developed. The infrastructure, such as a long-term city planning system, and an inclusive internet accessibility service, should be improved for easier travel system and better communication system.

Keywords: Potential; Sustainable Community Management; Creative Tourism; Identity; Local Resources

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสามารถสร้างผลประโยชน์หลายด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่ชนบท ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น แต่การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็อาจส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของสถานที่นั้น ๆ หากขาดการจัดการที่ดี ทั้งนี้ การท่องเที่ยวของไทยมีเสน่ห์ในความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง โดยเฉพาะทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์มุ่งไปที่การเชื่อมโยงทุนต่าง ๆ เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนสังคม ทุนมนุษย์ และทุนวัฒนธรรม โดยมีทุนวัฒนธรรมเป็นเหมือนกิจกรรมต้นน้ำ (Upstream) ในห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และมีประเด็นสำคัญ คือ การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของแนวทาง

การพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่อาศัยการดำเนินการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน รวมทั้ง ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) ว่ามีวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมี ดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทยเพื่อ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยการยกระดับคุณภาพและเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และวิถีไทย (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) รวมทั้ง แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรมและเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่เกิดการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ

สำหรับจังหวัดชายแดนใต้มีความอุดมสมบูรณ์ที่เต็มไปด้วยทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มีความงดงาม ในความหลากหลายของคน และวัฒนธรรมประเพณี และนโยบายการพัฒนาเมืองต้นแบบ 3 เมือง สำหรับอำเภอเบตงถูกกำหนดเป้าหมายเป็นเมืองต้นแบบด้านการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล คือการท่องเที่ยวระดับ

เมืองรอง นับว่าเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยที่อยู่ภายใต้แผนพัฒนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 โดยมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ โดยมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) รองรับแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวผ่านทางแผนงานพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง สำหรับ “เบตง” เป็นอำเภอที่อยู่ตอนใต้สุดของประเทศไทย สภาพภูมิประเทศ ส่วนใหญ่โอบล้อมด้วยภูเขาสูงส่งผลให้มีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ทำให้เบตงกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีเสน่ห์และน่าสนใจ เบตงมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นเอกลักษณ์ อาทิ มีตู้ไปรษณีย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีอุโมงค์รถยนต์รอบภูเขาแห่งแรกของประเทศไทย มีพระพุทธรูปทองคำสัมฤทธิ์องค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ส่วนวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีและอาหารการกินในเบตงก็มีความโดดเด่น นอกจากนี้ภาครัฐมีโครงการการพัฒนาเมืองเบตงหลากหลายที่มุ่งเน้นเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เช่น สนามบินเบตงเพื่อรองรับการเดินทางไปท่องเที่ยวเบตง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในตำบลอัยเยอร์เวง เช่น สกายวอล์ค เป็นต้น ทำให้เบตง มีแหล่งท่องเที่ยวที่กระจายตัวไปยังพื้นที่ตำบลต่าง ๆ โดยเฉพาะตำบลอัยเยอร์เวง ทำให้พื้นที่ในเขตเมืองเบตงขาดความน่าสนใจ ขาดจุดดึงดูดส่งผลให้นักท่องเที่ยวมองตัวเมืองเป็นเพียงที่พักค้างคืนและรอเดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ ของแต่ละตำบล จึงมีประเด็นที่น่าสนใจการกระตุ้นการท่องเที่ยวในเมืองเบตงโดยใช้ อัตลักษณ์เป็นจุดสนใจ สร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตด้านสังคม ในเขตเมืองเบตง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม

ประโยชน์ของการวิจัย

มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา

ขอบเขตของการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตงจะนำเสนอเกี่ยวกับศักยภาพของการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์ เพื่อรู้และใช้จุดแข็งเป็นแนวทางการพัฒนา และรับรู้มุมมองของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน รวมถึงประชาชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเมืองเบตง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และใช้วิธีเชิงปริมาณมาช่วยสนับสนุนวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล คือ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่อำเภอเบตง ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ตัวแทนชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวนรวม 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ สำหรับวิธีวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือแบบ

ประเมิน มีผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนหน่วยงานเทศบาลเมืองเบตง ภาครัฐในพื้นที่อำเภอเบตง ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบตง รวมถึงการศึกษาเกี่ยวกับ องค์ความรู้ และศักยภาพการท่องเที่ยวในเมือง ส่วนแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นข้อมูล แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบตง โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลโดยตรงจากประชากรในพื้นที่ ที่ใช้ในศึกษา ซึ่งมีวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม (Focused Group) เป็นการระดมความคิดเห็นของกลุ่มตัวแทนผู้ประกอบการ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน ส่วนการจัดประชุมปฏิบัติการ กับตัวแทนเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนชุมชน จำนวน 12 คน และการสัมภาษณ์กับผู้บริหาร ตัวแทนบุคลากรเทศบาลเมืองเบตง และตัวแทนผู้ประกอบการ จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน นอกจากนี้ ยังใช้การประเมินเกี่ยวกับความพร้อม/ศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงกับกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมืองเบตง จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และใช้วิจัยเชิงปริมาณมาสนับสนุน มีรายละเอียดเครื่องมือ ดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม เป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้กำหนดหัวข้อสำหรับการพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลไว้อย่างกว้าง ๆ อาทิ (1) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง เกี่ยวกับโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป (2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และ (4) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง

2) การสัมภาษณ์ มีกรอบประเด็นคำถาม ได้แก่

(1) กรณี ผู้บริหาร และคนทำงานเทศบาลเมืองเบตง มีประเด็นคำถาม คือ (1) ภาพพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงในมุมมองของเทศบาลเมืองเบตงด้านโครงสร้างพื้นฐาน และระบบคมนาคมขนส่ง และโครงข่ายการสื่อสาร (2) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง

(2) กรณี ผู้ประกอบการ ในเมืองเบตง มีประเด็นคำถาม คือ (1) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตเมืองกับความต้องการของนักท่องเที่ยว (2) ทิศทางการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว

3) ประชุมปฏิบัติการ มีกรอบประเด็นสนทนาเกี่ยวกับ (1) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (2) การใช้ระบบเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวในเมืองเบตง และ (3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) เช่น ระบบโลจิสติกส์ การคมนาคมและ การขนส่ง และการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีทิศทางอย่างไร

4) แบบประเมิน แยกเป็นคำถาม 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 2 ข้อ คือ สังกัด และ ความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในเมือง และ ส่วนที่ 2 ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐาน อัตลักษณ์ มีชุดคำถาม 1 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนวิจัยเชิงคุณภาพและตรวจสอบข้อมูลการดำเนินการไปพร้อมๆ กับการพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล อีกทั้ง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมาสนับสนุน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เป็นแบบสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ และการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตีความ ส่วนวิจัยเชิงปริมาณคือแบบประเมินใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และร้อยละมาช่วยประมวลสรุปภาพรวมเพื่อให้สะดวกเข้าใจง่าย

สรุปผลการศึกษา

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคม ในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมได้ใช้การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่สื่อถึงความเป็นอัตลักษณ์ของเทศบาลเมืองเบตง และนำมาประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง จากผู้ให้ข้อมูลสังกัดเทศบาลเมืองเบตง จำนวน 7 คน เอกชน จำนวน 2 คน ราชการ จำนวน 2 คน ชุมชน จำนวน 2 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 2 คน จำนวนรวม 19 คน ซึ่งสรุปผลประเมินศักยภาพความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์ เทศบาลเมืองเบตง สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและแปลผลเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์

ความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
อาหารเบตง	4	มาก
อากาศ (สิ่งแวดล้อมยั่งยืน)	4.5	มาก
โอโรคยา (สมุนไพร)	3	ปานกลาง
ออกกำลังกาย (แข่งขันกีฬา)	4	มาก
อีเว้นท์ (ถนนคนเดิน สายกิน)	3.5	ปานกลาง
โปรแกรมความเชื่อ ศรัทธา	4	มาก
สายชิลล์ๆ เสน่ห์ สีสน เซ็คอิน	4	มาก
สภาพแวดล้อม เอาพื้นที่ฝั่งเมืองเป็นกลยุทธ์ดึงดูดการท่องเที่ยว	4	มาก
ด้านชุมชนพหุวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ดึงดูดการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง	4.5	มากที่สุด
การรองรับนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความพร้อมของพื้นที่ให้ดึงดูด	4	มาก
การรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงความพร้อมของผู้ประกอบการให้ดึงดูดการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง	4	มาก
การรองรับนักท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความพร้อมของการเดินทางของนักท่องเที่ยวให้ดึงดูดการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง	4	มาก

ความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว โดยเอาจุดขายด้านอาหารมานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์	4.5	มากที่สุด
ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาจุดขายด้านพหุวัฒนธรรมมานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์	4.5	มากที่สุด

จากตารางสรุปได้ว่า ความพร้อมของการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์โดยส่วนใหญ่สะท้อนว่าอยู่ระดับมาก โดยเฉพาะฐานอัตลักษณ์ประเด็นอากาศ (สิ่งแวดล้อมยั่งยืน) และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาจุดขายด้านอาหาร ด้านพหุวัฒนธรรม มานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงาน ในแหล่งท่องเที่ยวมาประชาสัมพันธ์ ตลอดจน ฐานอัตลักษณ์ด้านชุมชนพหุวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ดึงดูด การท่องเที่ยวเขตเมืองเบตง

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง ซึ่งสรุปผลการศึกษาจากประชุมปฏิบัติการ และสนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน รวมถึงชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเมืองเบตง จำนวน 15 คน (นับซ้ำกับแบบประเมิน) ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงบนฐานอัตลักษณ์ที่มีศักยภาพรองรับการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงจะเน้นไปที่โปรแกรมการท่องเที่ยว พบว่าควรเพิ่มโปรแกรมใหม่ๆไว้ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น เพิ่มกิจกรรมถนนคนเดิน การท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เพื่อกระจายรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้ง สนับสนุนให้ผู้ประกอบการอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมหลากหลาย ไม่ผูกขาดเจ้าเดิม ทั้งโรงแรม ร้านอาหาร

ทั้งนี้ การเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) กับนักท่องเที่ยวในความเป็นอัตลักษณ์พื้นที่เขตเมืองเบตง คือ ควรเพิ่มเติมเรื่องวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คน หลายศาสนาในการท่องเที่ยว อัตลักษณ์ทุกด้าน เช่น ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น เช่น ทัวร์อาหารทุกเชื้อชาติ ควรมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้วิถีของชาวเบตงเป็นโปรแกรม การท่องเที่ยวที่หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยววิถีชุมชน เช่น การผลิตข้าวหลามบาซูก้า การผลิตหมี่เบตง การเลี้ยงไก่เบตง โดยใช้สื่อโซเชียลที่นำเอกลักษณ์ท้องถิ่นมานำเสนอ

สำหรับเขตเมืองเบตง ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว มีการกำหนดปฏิทินการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวมาตรงเทศกาลที่ต้องการ เช่น มีการแข่งขัน หรือทำอาหารในแต่ละเดือน เช่น กิจกรรมการวิ่ง สำหรับนักกีฬา กิจกรรมวอล์คแรลลี่ เช็คอินสถานที่ท่องเที่ยวรับรางวัล หรือของที่ระลึกของเบตงให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว ท่องเที่ยวคาเฟ่สำหรับคนรุ่นใหม่ เบตงมีแหล่งท่องเที่ยวมาก เช่น การท่องเที่ยวแบบพหุวัฒนธรรม การท่องเที่ยวกิจกรรมชุมชน และแหล่งธรรมชาติ ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเชื่อมโยงกับกลุ่มนักท่องเที่ยวในประเทศ และถนนคนเดินที่มีทั้งงานฝีมือ และของกิน เป็นต้น

สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง พบว่าในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ หรือแหล่งเที่ยวที่มนุษย์สร้าง เช่น พิพิธภัณฑน์ วัด สวนหย่อม สถาปัตยกรรม ในเขตเมืองเบตง ควรพัฒนา คือ 1) ควรมีข้อมูลความรู้ ประวัติความเป็นมาของสิ่งที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้าง ความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม แต่ปัจจุบันพิพิธภัณฑน์อยู่ในสภาพทรุดโทรม 2) ควรรักษา สืบสาน และต่อยอด ควรมีเจ้าหน้าที่นำชม หรือมีป้ายให้ข้อมูลต่างๆที่สำคัญ ในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประวัติความเป็นมา เช่น เมืองโบราณบ้านกาแป๊ะกอตอใน มีตำนานสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) ควรปรับปรุงซ่อมแซมใหม่ให้มีความสวยงาม สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้สนใจ และนักท่องเที่ยวสามารถรับรู้และเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม โดยควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม หรือมีส่วนร่วม 4) ควรพัฒนาเส้นทางเดินทาง เช่น ทะเลหมอกจาเราะกา และเมืองโบราณบ้านกาแป๊ะกอตอในมีตำนานเรื่องเล่าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ทุกแหล่งท่องเที่ยวในเบตงควรพัฒนาด้านห้องน้ำที่สะอาด จุดทิ้งขยะ (จะแยกขยะหรือไม่แยกก็ได้ และขอเริ่มต้นให้มีถังขยะให้พอ ขยะไม่ล้นออก)

นอกจากนี้ ในเขตเมืองเบตง ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบ Wifi /application บริการการท่องเที่ยว / ระบบความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ฯลฯ โดยจะมีทิศทางขับเคลื่อน คือ 1) ควรมี Wifi ครอบคลุมทุกพื้นที่ และมีความรวดเร็วในการบริการ โดยเฉพาะมีระบบ Wifi ตามจุดท่องเที่ยวในจุดที่สำคัญ และมียามหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย มีกล้องวงจรปิด ครอบคลุมพื้นที่ โดยควรมีโซนให้บริการ Wifi และสร้าง application บอกจุดท่องเที่ยวในพื้นที่ 2) ควรเริ่มต้นจากการพัฒนาระบบโครงข่ายพื้นฐาน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ก่อน เพื่อให้ครอบคลุมทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองเบตงจึงค่อยพัฒนาระบบช่องทางให้ข้อมูลแอปพลิเคชัน สำหรับให้บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวต่อไป รวมทั้ง 3) ควรมี QR Code สแกนประวัติความเป็นมาสถานที่นั้น ควรมีป้ายบอกทางที่โหลด QR Code บอกการท่องเที่ยวทุกมิติแบบ ONE STOP นอกจากนี้ ควรมีคน หรือ หุ่น หรือ แพนที่ หรือ application ที่สามารถบอกสถานที่ท่องเที่ยวในเบตง เช่น เดินดูสตรีทอาร์ตให้ครบมีที่จุด อยู่ตรงไหน การทำสื่อ หรือป้ายโฆษณาที่ชัดเจน และมีห้องน้ำสาธารณะที่สะอาดปลอดภัยเพิ่มตาม จุดท่องเที่ยว

ทั้งนี้การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) เช่น ระบบโลจิสติกส์ การคมนาคม และการขนส่ง การให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวจะมีทิศทาง เช่น เส้นทางเดินทางในตัวเมือง สถานีขนส่งผู้โดยสาร และยานพาหนะ ฯลฯ พบว่า 1) ควรมีฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลไว้จุดเดียว แต่สามารถแชร์ข้อมูลออกไปได้หลายช่องทางเพื่อการบริหารข้อมูลที่ย่างสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว 2) ควรใช้ระบบ application และจุดป้ายบอกเส้นทางให้ง่ายต่อการสนใจและการเดินทาง 3) ควรย้ายรถที่ให้บริการขนส่งและคิวรถต่างๆ ไปที่ สถานีขนส่ง และจัดระเบียบให้เรียบร้อย และควรมีรถประจำทางจากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาคนเดียว ทำให้งบจำกัดและไม่สามารถเหมารถได้ ทั้งรถรับจ้าง หรือรถเช่าของประชาชน และมีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านการคมนาคม และ 4) ควรมีการปรับและพัฒนาปรับปรุง

ในเขตเมืองเบตงควรมีการใช้ระบบเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ในเมืองเบตง คือ จัดระบบความปลอดภัย ศูนย์ควบคุมดูแลการท่องเที่ยวทุกมิติ กล้องวงจรปิดให้ทั่วเมือง เบตง การเชื่อมโยงโครงข่ายกับหน่วยงานอื่น มีระบบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว, มีการจองออนไลน์, เชื่อมโยงข้อมูลทุกหน่วยด้วยกัน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในสถานที่ท่องเที่ยว Wifi ฟรี การให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านตู้ KIOS หรือเชื่อมผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งต้องครอบคลุมการให้บริการในด้านต่างๆ ในแอปพลิเคชันเดียว โดยต้องจัดตั้งผู้ดูแลระบบ โดยเฉพาะเพื่อให้สามารถให้ข้อมูลและปรับปรุงระบบได้ตลอดเวลา เป็นการใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยีมาช่วยด้านการจองที่พัก ร้านค้า และบริการสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อลดความแออัด

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) คือ

1. ควรมีฐานข้อมูลที่รวบรวมข้อมูลไว้จุดเดียว แต่สามารถแชร์ข้อมูลออกไปได้หลายช่องทาง เพื่อการบริหารข้อมูลที่ยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยว
2. ควรใช้ระบบ application และจุดป้ายบอกเส้นทางให้ง่ายต่อการสนใจและการเดินทาง
3. ควรย้ายรถที่ให้บริการขนส่งและคิวรถต่างๆไปที่ สถานีขนส่ง และจัดระเบียบให้เรียบร้อย และควรมีรถประจำทางจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาคนเดียว มีงบจำกัดและไม่สามารถเหมารถได้ ทั้ง รถรับจ้าง หรือรถเช่าของประชาชน และมีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านการคมนาคม
4. ควรมีการปรับและพัฒนาปรับปรุงเส้นทาง และป้ายบอกทาง พร้อมติดป้ายประชาสัมพันธ์ เช่น โรงแรม สี่แยก เป็นต้น รวมทั้ง แผนที่ ณ ปัจจุบันที่บอกตำแหน่ง สถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในเมืองเบตง ทำเส้นทางเบตงให้หนาเทียมมากขึ้น สะดวกรวดเร็ว

สำหรับ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงในมุมมองของเทศบาลเมืองเบตง พบว่า ให้ความสำคัญกับประเด็นเหล่านี้

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบคมนาคมขนส่ง โครงข่ายการสื่อสาร จะมีแนวทางการพัฒนาที่มุ่งการเชื่อมโยงบูรณาการในด้านต่างๆ คือ ควรมีการประชุมหารือร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในด้านการคมนาคมและการสื่อสาร เพื่อการรวมและเชื่อมโยงระบบการขนส่งให้เป็นเอกภาพ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและพัฒนาระบบให้สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนได้ ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานจะดูเรื่องความสวยงาม ถนนหนทางสะดวกปลอดภัย ให้มีมาตรฐาน
2. ด้านการจราจรหรือสถานที่จอดรถ ควรมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนา เช่น ระบบคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่และทันสมัย การขนส่งดี การจราจรเป็นระเบียบ และมีความปลอดภัยของผู้มาเยือน
3. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น Wi-Fi ฟรี และการวางระบบผังเมืองระยะยาว
4. ด้านการประชาสัมพันธ์ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวมาชมมากขึ้น เช่น คลิปสั้นๆ ที่โปรโมทพร้อมความสร้างสรรค์ และกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น ควรมีจักรยานไว้ปั่นชมเมืองเบตง
5. พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ ให้มีประสิทธิภาพ พร้อมใช้ตลอดเวลา เช่น ไฟจราจร ป้ายบอกทางที่ชัดเจน การจอดรถ ขับรถของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว กำชับเจ้าหน้าที่ให้ทำงานเข้มข้นขึ้น

ส่วนผลการสัมภาษณ์ตัวแทนผู้ประกอบการ ผู้บริหารเทศบาลเมืองเบตง เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ ในอำเภอ และนักท่องเที่ยว จำนวน 4 คน สรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง คือ

1) ย่านการค้าเขตเทศบาลเมืองเบตง ควรมีการจัดสถานที่ต่างๆ ให้มีไฟ สี สันแปลกใหม่ สร้างความตระการตา มีการเจรจาการค้ากับทัวร์อย่างจริงจัง โปรโมทพลังงานไนท์มาร์เก็ต และร้านค้าที่หลากหลาย โดยสร้างเป็นถนนเส้นเดียว มีถนนคนเดิน และเปิดปิดถนนเฉพาะวันศุกร์-อาทิตย์เพิ่มเติม

2) ในย่านพื้นที่วัฒนธรรม เขตเทศบาลเมืองเบตง เช่น ควรทำป้ายบอกทางไปสถานที่ต่างๆ สร้างแรงจูงใจในการเข้าชม และปรับปรุงอาคารให้ดีขึ้น และจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ไหว้พระเบตง เสริมมงคล หัวของดึกกลับไป ต้องสร้างสโลแกน ทัวร์ไหว้พระปีใหม่ ทัวร์แก๊ง ทัวร์วัดจีนต่าง ๆ โดยปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้น่าเข้า และใช้การถ่ายรูปที่ดึงดูดความสนใจ

3) การพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง ช่วงกลางคืนควรมีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวให้น่าสนใจ มีมูลค่า คือ มีการปิดถนนจัดกิจกรรม Street Food หรือสร้างกิจกรรม Street Art เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีกิจกรรมบันเทิงเพิ่มเติม เช่น ดนตรีข้างถนน, การละเล่นข้างถนน, มีของโชว์ เช่น ไม้ไฟเบตงเป็นการใช้จุดเด่นเรื่องอาหาร มาส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเบตง โดยนำมาจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จัดกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการตลาด เช่น ลงโฆษณา หาเน็ตไอดอลมาโปรโมท และจัดโปรโมทแคมเปญเป็นระยะ ๆ เช่น เชิญชิมขามใหญ่หัวใจอาหารเบตง ทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน แต่เดือนนำเสนอไม่เหมือนกัน 12 เดือน 12 เมนู

4) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ ของเขตเทศบาลเมืองเบตง เช่น ด้านกายภาพ เช่น อาคาร ถนน เส้นทางต่าง ๆ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความปลอดภัย บริการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง กล่าวคือ เพิ่มการปิดถนนเฉพาะวันหยุด มีป้ายบอก ปรับปรุงถนนทางเข้าเมือง และปรับปรุงอาคารสถานที่ท่องเที่ยวให้น่าสนใจ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

5) ในเขตเมืองเบตงควรมีการใช้ระบบเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ในเมืองเบตง คือ จัดระบบความปลอดภัย ศูนย์ควบคุมดูแลการท่องเที่ยวทุกมิติ กล้องวงจรปิดให้ทั่วเมืองเบตง การเชื่อมโยงโครงข่ายกับหน่วยงานอื่น มีระบบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว มีการจองออนไลน์ เชื่อมโยงข้อมูลทุกหน่วยด้วยกัน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในสถานที่ท่องเที่ยว Wifi ฟรี การให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านตู้ KIOS หรือเชื่อมผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งต้องครอบคลุมการให้บริการในด้านต่างๆ ในแอปพลิเคชันเดียว โดยต้องจัดตั้งผู้ดูแลระบบ โดยเฉพาะเพื่อให้สามารถให้ข้อมูลและปรับปรุงระบบได้ตลอดเวลา เป็นการใช้ดิจิทัลและเทคโนโลยี มาช่วยด้านการจองที่พัก ร้านค้า และบริการสนามที่ท่องเที่ยวเพื่อลดความแออัด ควรมีป้ายบอกทางที่อ่านง่าย และมีสามภาษา คือ ไทย จีน อังกฤษ และ ทำคลิปสั้น ลง Tik Tok Facebook Line เพื่อประชาสัมพันธ์ หรือสร้าง content ให้คนมาเที่ยวกิน เที่ยวถ่ายรูป

อภิปรายผล

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองบนฐานอัตลักษณ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองเบตง จังหวัดยะลา มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังนี้

การท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงมีศักยภาพมากโดยเฉพาะฐานอัตลักษณ์ด้านอากาศมีจุดเด่นสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาจุดขายด้านอาหาร ด้านพหุวัฒนธรรมมานำเสนอผ่านกิจกรรมการจัดงานในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลชนก จันทร์เกตุ (2560) พบว่า ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีการจัดการกับ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดทำหนังสือ ขอความร่วมมือจากหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น อบต. หมู่บ้านในเขตพื้นที่การท่องเที่ยว เพื่อให้จัดหาอาสาสมัครหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยว เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนที่เป็นธรรมชาติ เช่นเดียวกับงานวิจัยของธนะวิทย์ เพียรดี และวนิดา อ่อนละมัย (2564) พบว่าได้แนวทาง การพัฒนาชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบต่อด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีหน่วยงานภาครัฐ และด้านการเรียนรู้ชุมชนควรเพิ่มการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้สีเขียวที่มีอยู่เดิมควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวทางทะเล การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวสุขภาพ การท่องเที่ยวอาสาสมัครและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากขึ้น

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง สามารถสังเคราะห์ได้ว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปและรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ที่เชื่อมโยงกับความเป็นอัตลักษณ์ในพื้นที่เขตเมืองเบตง คือ การปรับเปลี่ยนกิจกรรมการให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมกับวิถีชีวิต หรือชุมชนในพื้นที่ เพิ่มโปรแกรมใหม่ๆ ที่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของอำเภอเบตง ถือเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม และการท่องเที่ยววิถีชุมชนเพื่อกระจายรายได้ให้กับชุมชน ถือเป็นการท่องเที่ยวในอัตลักษณ์ทุกด้าน เช่น การแต่งกายและทิวไรอาหารทุกเชื้อชาติ โดยเพิ่มเติมเรื่องวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนหลายศาสนา มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้วิถีของชาวเบตง และเพิ่มกิจกรรมถนนคนเดินที่มีทั้งงานฝีมือ และของกิน มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Matura Suansri (2555) พบว่าได้แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง คือ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการ มีส่วนร่วมกับชุมชนในการกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว เส้นทางกิจกรรม การปรับปรุงภูมิทัศน์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยวควบคู่กับการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึง การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่นเดียวกับงานวิจัยของกานต์สิริ ปันทะนุ, จุฑาทิพย์ อินทะนนท์, โอรัชชา ศรีสัตตยะบุตร, วิชุดา ศรีสัตตยะบุตร, เพียงนภา เนาวเรศ, ปริณมาพรรณ เลาหมู่ และวิภาวรรณ ทาสิงค์คำ (2565) พบว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยให้มีการส่งเสริมประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริม การอนุรักษ์โบราณสถาน

วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างชาติและชาวไทยในการเข้ามา เที่ยวชมโบราณสถาน ซึ่งเป็น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เกิดความยั่งยืนสืบไป

ทั้งนี้ การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะเชื่อมโยงกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อให้อุตสาหกรรมตรงกับ ความต้องการของนักท่องเที่ยว พบว่าควรมีการกำหนดปฏิทินการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาตรงเทศกาลที่ ต้องการ และมีแหล่งท่องเที่ยวให้มาก รวมทั้ง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบ Wifi /Application บริการการท่องเที่ยว/ระบบความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว ฯลฯ โดยเริ่มต้น จากการพัฒนาระบบโครงข่ายพื้นฐาน การให้บริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ สร้าง application บอกจุดท่องเที่ยว ในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสาวิตรี ชัยณรงค์ และสุวัฒนา ธาดานิติ (2554) พบว่าเมืองเก่าลพบุรีมี ศักยภาพทั้งทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานและการบริการการท่องเที่ยวตอบสนอง ความต้องการของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของธรรณัฐ พงศ์วิทธิธรร, กัญญากาญจน์ ไช เอร์ส (2559) พบว่าแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ตามทัศนะของนักท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้น ดังต่อไปนี้ 1) อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณี วิถีชีวิตบริบทพื้นที่ 2) ความต่อเนื่อง (Continuity) สร้างความ ต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขีดความสามารถใน การรองรับ 3) คุณภาพ (Quality) เน้นคุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่ นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และ 4) ความสมดุล (Balance) สร้างความสมดุลระหว่าง ความต้องการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง (Accessibility) พบว่าควรมีแนวทางให้มีฐานข้อมูลที รวบรวมข้อมูลไว้จุดเดียว เพื่อการบริหารข้อมูลที่ย่างสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว มีระบบ application และจุด บ่ายบอกเส้นทาง แผนที่บอกตำแหน่ง และควรจัดระเบียบรถประจำทาง รถรับจ้าง หรือรถเช่าของประชาชน และมีศูนย์บริการแก่นักท่องเที่ยวด้านการคมนาคม รวมทั้ง มีการปรับและพัฒนาปรับปรุงเส้นทาง และป้ายบอก ทาง พร้อมติดป้ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไทยโรจน์ พวงมณี (2559) พบว่าแนวทางการ ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดเลย มีดังนี้ (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการสืบค้น หรือ ค้นคว้าวิจัยเพื่อหาองค์ความรู้เก่าและสร้างองค์ความรู้ใหม่ (2) มีการจัดการพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมในทุกพื้นที่โดย มีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ร่วมกัน (3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาและให้ความรู้คนใน ชุมชนในวิถีทางที่เหมาะสมเกี่ยวกับการนำศิลปะและวัฒนธรรมของมาสู่การจัดการท่องเที่ยว (4) มีการจัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้สำหรับชุมชน (5) สถาบันการศึกษาในชุมชนที่มีศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะควรมีการ นำเข้าไปเชื่อมโยงเข้าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

สำหรับ มุมมองของเทศบาลเมืองเบตงในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองมีแนวทางที่มุ่งการ เชื่อมโยงบูรณาการด้านต่างๆ โดยควรประชุมหารือร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในด้านการ คมนาคมและการสื่อสาร เพื่อการเชื่อมโยงระบบการขนส่งให้เป็นเอกภาพ สามารถบริหารจัดการและพัฒนา

ระบบให้สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานระบบคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่ สะดวกมีมาตรฐาน และเน้นการจราจรที่เป็นระเบียบและการวางระบบผังเมืองระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณวีร์ บุญคุ้ม, ธนินทร์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ และผกามาส พะวงษ์ (2561) พบว่าแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัดที่สำคัญ คือ การร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในการบริหารจัดการ ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ การจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวในรอบปีและมีการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกับพันธมิตรทางธุรกิจทางการท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญา นาคปฐม (2565) พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับจังหวัดนครนายกในอนาคตประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (2) การสร้างความร่วมมือและส่งเสริมผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ให้ได้รับมาตรฐาน SHA หรือ SHA Plus (3) การส่งเสริมและการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด (4) การจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว (5) การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่การเปลี่ยนแปลง และ (6) การเพิ่มมูลค่าของสินค้า การบริการ กิจกรรม และผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตง คือ ยานการค่าควรมีการพัฒนาสถานที่แหล่งท่องเที่ยวหรือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เน้นการกระตุ้นไนท์มาร์เก็ตแบบจริงจัง โดยมีการติดกับทัวร์ เป็นถนนคนเดิน ส่วนย่านพื้นที่วัฒนธรรมควรมีการพัฒนาสถานที่แหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยสร้างสโลแกน ทัวร์ไหว้พระ ทัวร์วัดจีนต่างๆ และการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงช่วงกลางคืนควรปิดถนนจัดกิจกรรม street food หรือ street Art เพิ่มขึ้น รวมทั้ง มีกิจกรรมบันเทิงเพิ่มด้วยโดยจัดกลยุทธ์ส่งเสริมการตลาด เช่น จัดโปรโมชั่นแคมเปญเป็นระยะ ๆ ส่วนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเมืองในด้านต่าง ๆ ของเขตเทศบาลเมืองเบตง คือ ปรับปรุงถนนทางเข้าเมือง และปรับปรุงอาคาร สถานที่ท่องเที่ยวที่ทรุดโทรม มีป้ายบอกเส้นทางไปแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และอยากให้มีเมืองจำลองชุมชนจีนและใส่ทุกอย่างลงในอาคาร อาหาร ชุมชน ของฝากเป็นแหล่งท่องเที่ยว จุดเช็คอิน ถือว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ตันติเศรณี, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, ประมาณ เทพสงเคราะห์ และแสนศักดิ์ ศิริพานิช (2560) พบว่า ศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา คือ ศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวที่มีสถาปัตยกรรมเมืองเก่าที่สวยงาม มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตชุมชนประเพณีของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ 1) แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านของเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลาสู่ระดับโลก 2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม 3) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4) แนวทางใน

การพัฒนากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5) แนวทางในการจัดการความรู้ 6) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา เช่นเดียวกับงานวิจัยของสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2565) เสนอว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดอุทัยธานี พัฒนาให้เป็นเมืองที่รักษาความเป็นมรดกของท้องถิ่นไว้ ส่งเสริมงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพื่อสร้างจุดสนใจ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แต่เดิมให้มี ความเป็นโดดเด่นเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายเข้าถึงง่ายโดยการร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและคนในท้องถิ่น ส่งเสริมสินค้า OTOP เพื่อเป็นสินค้าหลักทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สมบูรณ์และยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงอยู่บนฐานอัตลักษณ์ซึ่งมีข้อค้นพบว่าฐานอัตลักษณ์ที่เป็นลักษณะเด่น คือ อากาศกับอาหารที่มีเป็นเอกลักษณ์ของเบตง และมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าพื้นที่นอกเมือง ทำให้การท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงสามารถผลักดันเป็นแกนกลางในการเคลื่อนย้ายการเดินทางไปยังที่ต่างๆ และช่วงเย็นกลับมาในเมืองและรับประทานอาหารที่มีชื่อเสียงและนอนพักโรงแรมในเมือง จึงกล่าวได้ว่า

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลวิจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเมืองเบตงอยู่บนฐานอัตลักษณ์มีข้อเสนอแนะ คือ

- 1) เทศบาลเมืองเบตง ควรปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถรองรับเส้นทางการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทภาครัฐและท้องถิ่นในการลงทุนด้านกายภาพ เช่น ถนนในเส้นทางต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ภาครัฐควรจัดทำฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวในหลากหลายมิติ เช่น มิติประวัติศาสตร์ ข้อมูลการเดินทาง และกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งสถานที่ต่างๆ
- 3) ภาครัฐควรพัฒนาระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์ และดูแลความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ตลอดจน การอำนวยความสะดวกบริการนักท่องเที่ยว เช่น ระบบ Application และแผนที่การท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ
- 4) ควรส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ บนฐานของจุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีเสน่ห์แตกต่างกันของแต่ละชุมชน อันจะช่วยกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนต่าง ๆ โดยสนับสนุนให้ชุมชนทำกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้สร้างประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในโอกาสต่อไป

ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมืองเบตงที่จำแนกกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวคุณภาพกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มมีกำลังซื้อ และต้องการการบริการที่สะดวกสบายสอดคล้องกับวิถีท่องเที่ยวในเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก จันท์เกตุ. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กานต์สิรี ปันทะนุ, จุฑาทิพย์ อินทะนนท์, อโรชา ศรีสัตตยะบุตร, วิชุดา ศรีสัตตยะบุตร, เพียงภา เนาเวศ, ปรีณาพรรณ เลาหมู่ และวิภาวรรณ ทาสิ่งห้คำ. (2566). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เวียงกุมกาม โดยความร่วมมือของชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่, *วารสารช่วงฝน*, 17(1), 54-65.
- ไทยโรจน์ พวงมณี. (2559). การศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่การเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(36), 22-33.
- ธนวิทย์ เพียรดี และวนิดา อ่อนละมัย. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสีเขียวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ: กรณีศึกษาบ้านเกาะเคียม ตำบลกันตังใต้ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 4(1), 24-38.
- มธูรา สวนศรี. (2559). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 17(31), 41-55.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และกัญญากาญจน์ ไชเออร์ส. (2559). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ตามทัศนคติของนักท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(22), 60-66.
- วรรณวีร์ บุญคุ้ม, ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ และผกามาสา พวงวงษ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกลุ่มทวารวดี 4 จังหวัดเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 5(2), 3-28.
- สมศักดิ์ ตันติเศรณี, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, ประมาณ เทพสงเคราะห์ และแสนศักดิ์ ศิริพานิช. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 9(2), 361-400.
- สาวิตรี ชัยณรงค์ และสุวัฒนา ธาดานิติ. (2554). การพัฒนาการท่องเที่ยวเขตเมืองเก่าลพบุรี. ใน *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 49: สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์*, 1-4 กุมภาพันธ์ 2554. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สิทธิชัย สวัสดิ์แสน และปริญญา นาคปฐม. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจังหวัดนครนายกภายหลังสถานการณ์โควิด-19. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน, 4(2), 38 -55

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2565). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 14(1), 115 -131.

Gig Economy: ผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสู่ความท้าทายต่อการจัดสวัสดิการแรงงาน ในฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่

Gig Economy: Digital Economy Productivity to Challenge Labor Welfare in the Modern Government Scenario

ทับทิม สุขพิน¹ และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว²

Tubtim Sukpin¹ and Yutthasart Norkaew²

¹อาจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

¹Dr., Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat

²Assistant Professor, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat

thapthim.suk@crru.ac.th¹, Yutthasart.nk@hotmail.com²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มุ่งอธิบายการเข้าสู่สภาวะแรงงานของคนยุคใหม่ที่ถูกขับเคลื่อนด้วย “ระบบเศรษฐกิจดิจิทัล” ซึ่งเป็นผลผลิตโดยตรงที่มาจาก การพัฒนาระบบงานตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการผันแปรไปอย่างรวดเร็ว อันนำไปสู่ความท้าทายใหม่ของการจ้างแรงงานเป็นอิสระแบบไม่เต็มเวลา งาน หรือที่เรียกว่า “เศรษฐกิจการจ้างงานแบบครั้งคราว” เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยที่ไม่ต้องยึดติดกับกรอบการทำงานรูปแบบเดิม ๆ ในลักษณะของการทำงานเต็มเวลาตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (Covid-19) ถือเป็นสถานการณ์ที่ได้กลายเป็นแรงผลักดันครั้งสำคัญต่อการก้าวเข้ามาของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบท่ามกลางสถานการณ์ที่ยากลำบากต่อการคมนาคมขนส่งสินค้าและการให้บริการต่าง ๆ จนก่อให้เกิดอาชีพที่สร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับกลุ่มคนจำเพาะที่ขาดแคลนรายได้ในช่วงเวลาดังกล่าว นั่นคือ “พนักงานไรเดอร์” หรือเรียกอีกอย่างว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม”

ข้อสังเกตก็คือ แรงงานกลุ่มนี้สมควรที่จะต้องได้รับการจัดสวัสดิการที่ดีและมีคุณภาพไม่แตกต่างไปจากแรงงานกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมที่ทำงานในระบบทั้งจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ซึ่งมีการจัดระบบสวัสดิการที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมอย่างเป็นเอกภาพมากกว่า ดังนั้น ฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสวัสดิการให้สอดคล้องกับอย่างแรงงานกลุ่มอื่น ๆ อย่างเสมอภาคทัดเทียมกัน เนื่องจาก “แรงงาน

แพลตฟอร์ม” ถือเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่สำคัญและมีอัตราการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคมยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจการจ้างงานแบบครั้งคราว; ผู้ที่ทำงานในรูปแบบงานครั้งคราว; สวัสดิการแรงงาน; ภาครัฐยุคใหม่

Abstract

This article aims to outline a current labor force situation of the new generation driven by the "digital economy" which evolves a new working system resulted from dynamics of global trends. This leads to new challenges for recruiting part-time or temporary staff, often referred to as the "gig economy." This job trend shows a significant increase in organizations and agencies without attachment to the conventional full-time framework and rigidity of the law for which the organizations must strictly follow. The COVID-19 pandemic becomes a fueling driving force for the full-scale emergence of the digital economy amid challenges in transportation of goods and various services. This situation has given the rise to new occupations that generate substantial income opportunities for specific groups of people who were financially strained during that pandemic time. These new job opportunities are known as "riders" or "platform workers." Notably, this group of workers should rightfully receive good quality and equitable welfare benefits identical to other workers in public or private organizations which offer well-defined welfare systems. Therefore, the new scenario of the modern state must adjust its welfare policies to maintain alignment across different types of workers because "platform workers" are serving a vital role in driving the economy and show increasing numbers consistently in the current society.

Keywords: Gig Economy; Gig worker; Labor Welfare; Modern Government

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ในโลกยุคปัจจุบันก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้รูปแบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ผ่านการใช้อุปกรณ์ที่ก้าวล้ำทันสมัยด้วยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงการทำงานที่มีความสะดวกและรวดเร็วเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการจ้างงานรูปแบบใหม่ผ่านระบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้นนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจ ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจการจ้างงานแบบครั้งคราว” (Gig Economy) โดยมีระบบตลาดทุนนิยมเสรีคอยรองรับระบบงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างลงตัว กล่าวคือ ลูกจ้างสามารถเลือกงานและนายจ้างได้อย่างเป็นอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงระบบสายบังคับบัญชาที่ยุงยากซับซ้อนในระบบการทำงานขององค์กรทั่วไปในลักษณะรูปแบบดั้งเดิม การทำงานในยุคนี้มีการขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจขนาดใหญ่ระดับมหภาคที่เปิดโอกาสให้ลูกจ้างสามารถประกอบอาชีพได้อย่างอิสระภายใต้ข้อตกลงสัญญาระยะสั้นและตำแหน่งงานชั่วคราวที่ไม่ต้องใส่ใจต่อความสำเร็จขององค์กรในระยะยาวมากนัก (Batmunkh, Fekete-Farkas, & Lakner, 2022, pp. 1) ในทางกลับกัน องค์กรที่มีการจ้างงาน “ผู้ที่ทำงานในรูปแบบงานครั้งคราว” (Gig worker) ผ่านระบบ “Gig Economy” ก็ได้รับผลประโยชน์จากระบบนี้ด้วยเช่นเดียวกัน กล่าวคือ องค์กรมีความเป็นอิสระในการจ้างงานและไม่ต้องรับผิดชอบต่อสวัสดิการใด ๆ ของลูกจ้าง ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนต่อหน่วยการให้บริการทางธุรกิจของผู้ประกอบการลงไปได้เป็นจำนวนมาก (Greenwald & Katz, 2012)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (Covid-19) ถือเป็นปฏิกิริยาเร่งให้เกิดการนำระบบ “Gig Economy” สมัยใหม่เข้ามาปรับใช้เป็นฐานรองรับการประกอบอาชีพอิสระให้กับปัจเจกบุคคลท่ามกลางสถานการณ์ที่เลวร้ายในขณะนั้น ด้วยเหตุที่กลุ่มแรงงานที่เคยมองอยู่ในระบบการทำงานในองค์กรทั่วไปรูปแบบปกติมีรายได้ที่มาจากงานประจำไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน จึงได้ใช้โอกาสนี้ในการหารายได้เสริมเพิ่มเติมจากการประกอบอาชีพอิสระแบบชั่วคราว โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ที่มีระบบ “อินเทอร์เน็ต” (Internet) เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงทุกคนให้สามารถสื่อสารระหว่างกันได้ แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลกันมากเพียงใดก็ตามไม่ถือว่าเป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นการติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้ กล่าวคือ “อินเทอร์เน็ต” ถือเป็นเครื่องมือที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการทำงานระยะไกลที่เรียกว่า “การทำงานที่บ้าน” (Work from home) ทำให้กลุ่มแรงงานที่อยู่ในระบบสามารถทำงานต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และยังมีส่วนช่วยเหลือกลุ่มแรงงานบางกลุ่มที่มีความจำเป็นต้องออกจากงานประจำหรือมีความประสงค์ในการหารายได้เพิ่มเติมสามารถก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานนอกระบบได้อีกทางหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานั้นลูกจ้างส่วนใหญ่ที่อยู่ในภาคธุรกิจเอกชนกลับไม่ได้โชคดีเหมือนกับข้าราชการหรือพนักงานในองค์กรภาครัฐ เนื่องจากองค์กรธุรกิจมีความจำเป็นต้องปิดกิจการชั่วคราวหรือบางแห่งต้องยุติกิจการอย่างถาวรนำไปสู่ปัญหาการเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้างทั้งเป็นการชั่วคราวหรือถาวรด้วยเช่นเดียวกัน ทำให้กลุ่มแรงงานที่ออกจากระบบงานปกติดังกล่าวจำเป็นต้องก้าวเข้าสู่ระบบตลาดแรงงานอิสระกันเพิ่มมากขึ้นส่งผลเชิงบวกต่อการขยายตัวของระบบ “Gig Economy” เป็นอย่างมาก (Umar, Xu, & Mirza, 2020)

หากกล่าวถึงระบบงานแบบ “Gig Economy” ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าแรกเริ่มเดิมทีถือกำเนิดขึ้นมายาวนานมากเพียงใด แต่มีผู้สันนิษฐานเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจโลกที่ได้ศึกษาประเด็นนี้หลายท่านอธิบายไว้ว่า “Gig Economy” เป็นเศรษฐกิจแบบใหม่ในยุคที่ระบบสารสนเทศออนไลน์กำลังเฟื่องฟูและครอบงำระบบตลาดทุนนิยมเสรีของโลก แต่ก็มีผู้ที่เห็นแย้งว่า “Gig Economy” แท้จริงแล้วเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นย้อนหลังกลับไปในช่วงปี ค.ศ. 1915 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การเล่นดนตรีแจ๊สกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการจ้างงานบรรดานักดนตรีให้เดินทางไปแสดงโชว์ด้วยการเดินสายหมุนเวียนไปตามสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถานบริการ สถานบันเทิง หรืองานเลี้ยงรับรองในโอกาสต่าง ๆ ทำให้การทำงานของแรงงานกลุ่มนี้ไม่สามารถระบุพื้นที่ของการทำงานได้อย่างแน่นอนชัดเจน (Friedman, 2014) กระนั้นก็ตาม แม้วว่า “Gig Economy” จะถือกำเนิดมาอย่างยาวนานนับร้อยปี แต่มีสิ่งเดียวที่แตกต่างแปลกแยกออกไปจากเดิมในยุคปัจจุบัน ก็คือ “เทคโนโลยี” (Technology) ที่ยกระดับขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งจนไม่อาจที่เปรียบเทียบการทำงาน “Gig worker” ยุคเริ่มแรกกับยุคสมัยใหม่ได้ เนื่องด้วยบริบทการสื่อสารและการทำงานที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา (Batmunkh, Fekete-Farkas, & Lakner, 2022, pp. 1) นั่นหมายความว่า การจ้างงานยุคสมัยใหม่กำลังถูกขับเคลื่อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบไฮบริด เช่น การค้าขาย การธนาคาร การศึกษา และการให้บริการทางการแพทย์ เป็นต้น (Osburg, 2017) ทำให้การเพิ่มจำนวนการจ้างงานใน “Gig Economy” จึงเปรียบเสมือนการปฏิวัติเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ (Horowitz, 2011) แต่ก็ส่งผลเชิงลบโดยตรงบางประการต่อปัจเจกบุคคลในการประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงสัมพันธ์กันกับรายได้ที่สมควรได้รับอย่างเหมาะสมจากการจ้างงานที่แน่นอนในแต่ละเดือน อีกทั้งยังทำให้แรงงานกลุ่มนี้ขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยมีระบบสายบังคับบัญชาเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการควบคุมการทำงานของลูกจ้างภายในองค์กรอีกด้วย (Standing, 2011)

อนึ่ง การทำงานของ “Gig worker” นำไปสู่การขยายตัวของเศรษฐกิจขนาดใหญ่ในระดับมหภาค เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานแบบดั้งเดิมไปสู่การทำงานที่ยืดหยุ่นมีความเป็นอิสระภายใต้ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ทำให้แรงงานกลุ่มนี้เลือกที่จะอาศัยการทำงานชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อสร้างรายได้เสริมเข้ามาช่วยเหลือจุนเจือตนเองและครอบครัวได้ ข้อสังเกตก็คือ ปัจเจกบุคคลที่ตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ “Gig worker” เป็นอาชีพหลัก เพราะพวกเขามีความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้รับมากกว่าค่าตอบแทนจากการทำงานประจำที่มีรายได้ต่ำกว่า เมื่อรายได้สูงขึ้นและสภาพการทำงานที่ค่อนข้างมีความเป็นอิสระก็เป็นเหตุผลที่เพียงพอต่อการเลือกประกอบอาชีพหลักเป็น “Gig worker” (Schor et al., 2019) ถึงกระนั้น ปัจเจกบุคคลบางกลุ่มก็อาจจะไม่พอใจต่อการประกอบอาชีพ “Gig worker” แต่ก็มี ความจำเป็นที่ต้องทำงานนอกระบบอันมีสาเหตุมาจากระบบการศึกษาในปัจจุบันขัดขวางไม่ให้นักเรียนเหล่านี้สามารถเข้าสู่ระบบการทำงานแบบปกติเต็มเวลาได้ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องของคุณสมบัติ คุณสมบัติจากประสบการณ์ และการรับอัตราค่าจ้างคนเข้ามาทำงานในองค์กรต่าง ๆ ที่มีการกำหนดกรอบเอาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ปัจเจกบุคคลได้หันเหความสนใจเข้าสู่การประกอบอาชีพแรงงานอิสระเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้มีการรวบรวมมาจาก

แรงงานอิสระทั่วโลก ซึ่งได้ลงทะเบียนในระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ Zippia พบว่า “Gig worker” ภาพรวมในปัจจุบัน มีจำนวนมากถึง 53% ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18-34 ปี มุ่งเน้นการทำงานอิสระเป็นแหล่งรายได้หลัก และส่วนใหญ่ชอบทำงานอยู่ที่บ้าน พวกเขาอธิบายว่าสามารถปรับตัวกับการทำงานได้เป็นอย่างดีมากกว่าการต้องออกไปทำงานเต็มเวลาในสำนักงานนอกบ้าน โดยเหตุผลหลักที่กลุ่มคนเหล่านี้ให้ไว้ ก็คือ การว่างงานเป็นสาเหตุที่ผลักดันให้พวกเขาเข้าสู่ระบบ “Gig Economy” และในทำนองเดียวกัน ในส่วนขององค์กรธุรกิจและบริษัทต่าง ๆ ก็นิยมจ้างงาน “Gig worker” ด้วยเช่นเดียวกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบงานศิลปะและการพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ (IT) (Kolmar, 2022)

ดังนั้น “Gig Economy” จึงเป็นประเด็นที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในยุคโลกปัจจุบันที่ระบบการแข่งขันทางธุรกิจขยายตัวออกไปเป็นเศรษฐกิจขนาดใหญ่ระดับมหภาคที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากระบบเศรษฐกิจปัจจุบันได้ถูกผนวกรวมเข้ากับเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีการจ้างงาน “Gig worker” แบบครั้งคราว โดยการทำงานดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อเสียอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็ถือว่าเป็นตลาดแรงงานที่ปัจเจกบุคคลยุคใหม่กล้าเข้าไปทดลองเสี่ยงแม้ว่าจะไม่มีความมั่นคงมากนักก็ตาม อันมีสาเหตุมาจากหลากหลายปัจจัยแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นแรงกระตุ้นปฏิกิริยาทางสังคมที่นำไปสู่ความจำเป็นของการเข้ามาทำงานในระบบ “Gig Economy” แทบทั้งสิ้น บทความเรื่องนี้ จึงมุ่งศึกษาถึงระบบตลาดทุนนิยมเสรีในโลกยุคโลกาภิวัตน์สมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยการอธิบายถึงลักษณะสำคัญของ “Gig worker” ที่ส่วนใหญ่ทำงานกับเครือข่ายของผู้ประกอบการแบรนด์แพลตฟอร์ม ทำให้ต้องเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” (Platform Workers) โดยพิจารณาร่วมกับแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานในฉันทลักษณ์ของภาครัฐยุคใหม่จากประเทศที่มีแนวทางการจัดสวัสดิการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อหามาตรการรองรับแรงงานอิสระให้ได้รับโอกาสและความเท่าเทียมในการเข้าสู่ระบบสวัสดิการแห่งรัฐอย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำระหว่างแรงงานที่อยู่ในระบบและแรงงานนอกระบบให้สามารถทำงานได้อย่างมั่นคงภายใต้ระบบตลาดทุนนิยมเสรีที่รองรับเศรษฐกิจดิจิทัลมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่แรงงานนอกระบบกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันอีกด้วย

แรงงานแพลตฟอร์มกับเศรษฐกิจดิจิทัลในยุค “Gig Economy” สมัยใหม่

“แรงงานแพลตฟอร์ม” เป็นผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างจากลักษณะโดยทั่วไปของ “Gig worker” ในระบบ “Gig Economy” ที่เคยเกิดขึ้นในยุคอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ “Gig worker” ในปัจจุบันเป็นการให้บริการผ่านระบบออนไลน์ที่นายจ้างและลูกจ้างไม่มีความจำเป็นต้องพบเจอกันโดยตรง แต่สามารถสั่งงานผ่านคำสั่งในระบบ “แอปพลิเคชัน” (Application) ตามแพลตฟอร์มต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว แรงงานกลุ่มนี้จึงเข้าข่ายการเป็น “แรงงานแพลตฟอร์ม” ยุคสมัยใหม่ที่อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมคำสั่งการจ้างงานอย่างเคร่งครัดจากผู้ประกอบการแบรนด์แพลตฟอร์มทางธุรกิจหลากหลายประเภทการให้บริการ ได้แก่ ผู้ให้บริการการขนส่งสาธารณะและการจัดส่งอาหาร เช่น Grab, Line Man, Foodpanda และ Lalamove ฯลฯ

ผู้ให้บริการที่พักอาศัยเป็นการชั่วคราว เช่น Agoda Booking, Traveloka, Traveligo, Trip, Expedia และ Hotel Quickly ฯลฯ หรือผู้ให้บริการรับจ้างทำความสะอาดแบบครบวงจร เช่น BeNeat, Ayasan และ Seekster ฯลฯ ทั้งนี้ ด้วยลักษณะของแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายทางธุรกิจได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้จ้างงานเป็นอย่างมาก จึงมีส่วนทำให้อัตราการเจริญเติบโตของ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ที่ก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพ “Gig worker” เป็นไปอย่างก้าวกระโดดและสามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับแรงงานอิสระเหล่านี้เป็นอย่างดีเป็นกอบเป็นกำ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงมาตรฐานการจ้างงานยังพบถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่มีความซับซ้อนค่อนข้างมากและยังมีช่องโหว่ทางกฎหมายอีกมากมายที่คอยกีดกันการได้รับสวัสดิการที่ดีจากนายจ้างอย่างเหมาะสม เนื่องจาก “แรงงานแพลตฟอร์ม” อยู่ในสถานะ “หุ้นส่วนทางธุรกิจ” (Partner) ตามข้อตกลงที่มีการลงนามไว้ในสัญญาที่มีการจัดทำตั้งแต่แรกเริ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแบรนด์แพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าของแบรนด์แพลตฟอร์มจะเป็นผู้กำหนดและระบุเงื่อนไขในสัญญาที่มีลักษณะเป็นการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างหรือผู้ร่วมงานเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของค่าจ้าง ค่าตอบแทน หลักประกันความมั่นคงในการทำงาน และกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ที่เจ้าของแบรนด์แพลตฟอร์มกำหนดเอาไว้เปรียบเสมือนสัญญาทาสที่ไม่ได้อยู่ภายในขอบเขตของการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน เช่น สิทธิทางสวัสดิการสังคม สิทธิการลาตามกฎหมาย การกำหนดรายได้ค่าตอบแทนที่ชัดเจน ฯลฯ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้เข้าร่วมธุรกิจเหล่านี้ในระยะยาวเป็นอย่างมาก (อรรวรรณ เกษร, ม.ป.ป., น. 1)

“Gig worker” ในปัจจุบันจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจแพลตฟอร์มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสามารถแบ่งงานแพลตฟอร์มหลักที่ปรากฏออกมาได้ 4 ประเภท ได้แก่ (Vallas & Schor, 2020)

- 1) พนักงานที่มีทักษะสูงและผู้รับเหมาอิสระ
- 2) ผู้ให้บริการทางธุรกิจและพนักงานขายอิสระ
- 3) พนักงานไรเดอร์ (ผู้ที่ทำหน้าที่จัดส่งอาหาร งานซ่อมแซม และงานทำความสะอาดบ้าน)
- 4) การเป็นวิทยากรฝึกอบรมผ่านระบบออนไลน์ทั้งหมด ซึ่งผู้เข้าการร่วมอบรมต้องการทักษะและ

ประสบการณ์เพียงเล็กน้อยสำหรับนำไปต่อยอดความสำเร็จทางธุรกิจ

เห็นได้ชัดว่า ลักษณะงานตามที่ปรากฏจะเป็นการทำงานที่มีความยืดหยุ่นสูงไม่ตายตัว ทำให้ผู้จ้างงานส่วนใหญ่เลือกใช้บริการ “แรงงานแพลตฟอร์ม” มากกว่าการเสาะแสวงหาพนักงานเต็มเวลามาจัดการเรื่องเพียงเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ นายจ้างและลูกจ้างต่างได้รับประโยชน์ต่างตอบแทนระหว่างกันในระยะเวลานั้นสั้น กล่าวคือ นายจ้างได้รับประโยชน์จากการจ้างผู้ที่มีทักษะเฉพาะด้านด้วยเงินจำนวนที่น้อยลงเมื่อเทียบกับการจ้างงานพนักงานมีอาชีพเต็มเวลา ในส่วนของลูกจ้างก็สามารถเพิ่มพูนทักษะความรู้ความสามารถของตนด้วยประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้นจากการได้รับโอกาสในการทำงานที่มีความหลากหลายมากกว่าการทำงานเชิงเดี่ยวในองค์กรสำนักงานที่มีการจำกัดขอบเขตการทำงาน นอกจากนี้ ลูกจ้างยังได้รับความเป็นอิสระที่มากขึ้นจากการทำงานที่ไม่ต้องคำนึงถึงการได้รับใบอนุญาตวิชาชีพเฉพาะหรือการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ใบประกอบวิชาชีพในบางสาขาวิชา ทำให้ลูกจ้างสามารถเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้จากอาชีพที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น โดยไม่

จำเป็นต้องเข้าเรียนหรืออบรมวิชาชีพทางด้านการปฏิบัติงานดังกล่าวมาก่อนก็ได้ก่อให้เกิดการรักษาดุลยภาพระหว่างการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างลงตัว (Graham, Hjorth, & Lehdonvirta, 2017)

อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏถึงข้อดีของการจ้างงาน “Gig worker” ในระบบ “Gig Economy” แต่ก็มีข้อเสียอีกมากมายที่แรงงานกลุ่มนี้กำลังเผชิญอยู่และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยเช่นเดียวกัน ได้แก่ การทำงานหนักเกินไปในบางสถานการณ์ การได้รับค่าจ้างค่าตอบแทนที่ต่ำกว่าความเป็นจริงและรายได้ไม่มีความแน่นอน การยอมรับความเสี่ยงจากการเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม สภาพการทำงานที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาไม่มีความมั่นคง การมอบสินค้าและการบริการให้กับนายจ้างด้วยคุณภาพสินค้าหรือบริการที่ต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากไม่สามารถควบคุมการผลิตสินค้าและการบริการของผู้ประกอบการเจ้าของสินค้านั้นได้ ตลอดจนการไม่มีหลักประกันชีวิตที่เกี่ยวข้องกับประกันสังคมและเงินบำเหน็จบำนาญภายหลังจากเกษียณ (Hardy & McCrystal, 2022) แต่กระนั้น ผลการศึกษาของ Mastercard and Kaiser Associates (2019) พบว่า “Gig Economy” มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ โดยในปี ค.ศ. 2019 สร้างรายได้มากกว่า 204 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และยังคงคาดการณ์อีกว่าในปี ค.ศ. 2023 มูลค่าในระบบเศรษฐกิจดิจิทัลจะพุ่งสูงขึ้นถึง 455 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบได้ว่า “Gig Economy” มีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างสูงกว่าที่หลายฝ่ายคาดการณ์เอาไว้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงควรต้องหามาตรการร่วมกันในการออกแบบและพัฒนาระบบการทำงานของ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ใหม่อีกครั้ง เพื่อมุ่งตอบสนองต่อความเท่าเทียมทางด้านรายได้และกำหนดรูปแบบการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการประเภทต่าง ๆ ให้คำนึงถึงประโยชน์โดยรวมของสังคมอย่างเป็นเอกภาพ (Batmunkh, Fekete-Farkas, & Lakner, 2022, pp. 3) เห็นได้ชัดว่า แรงงานในระบบกำลังถูกสั่นคลอนด้วยแรงงานนอกระบบ กล่าวคือ การจ้างงานในยุคปัจจุบันอาจลดทอนความสำคัญของการจ้างพนักงานเต็มเวลาเข้ามาภายในองค์กรดังเช่นในอดีต เนื่องด้วยการเข้ามาของ “Gig Economy” ได้ทำให้เกิดระบบ “แรงงานแพลตฟอร์ม” หลากหลายแบรนด์ตามความพึงพอใจของนายจ้างในการใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ถึงกระนั้น แรงงานอิสระนอกระบบเหล่านี้ก็ยังคงเป็นกลุ่มแรงงานที่มีความเปราะบางมากที่สุดในสังคม แม้ว่าจะปรากฏถึงความต้องการในระบบตลาดมากขึ้นเพียงใดก็ตาม (Riley, 2016, pp. 65)

สรุปได้ว่า “Gig worker” ที่เรียกว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในระบบ “Gig Economy” ที่อยู่ภายใต้เศรษฐกิจดิจิทัล ถือเป็นผลผลิตของเศรษฐกิจยุคสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างจาก “Gig worker” ในยุคเริ่มแรกอย่างชัดเจน พิจารณาได้จากลักษณะความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่ไม่มีความจำเป็นต้องเจรจาตกลงด้วยตนเองดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา แต่เป็นการรับคำสั่งผ่านแพลตฟอร์มรูปแบบออนไลน์สมัยใหม่ใน “แอปพลิเคชัน” ตามความต้องการในสินค้าและบริการต่าง ๆ ของนายจ้างได้โดยตรง ทั้งนี้ เงื่อนไขในการใช้บริการทั้งหมดได้ถูกกำหนดเอาไว้โดยเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มต่าง ๆ เอาไว้เรียบร้อยแล้ว จึงทำให้อุปสงค์อุปทานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างอยู่ในจุดดุลยภาพที่สอดคล้องกัน การจ้างงานจึงเกิดขึ้นจากความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” จะยอมรับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่กำลังเผชิญจากข้อตกลงที่เอารัดเอาเปรียบของเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มมากเพียงใดก็ตาม แต่หากพิจารณาถึงหลักสิทธิมนุษยชนย่อมถือ

ได้ว่า การกระทำของเจ้าของธุรกิจแบรนด์แพลตฟอร์มยังขาดความยุติธรรมต่อ “แรงงานแพลตฟอร์ม” เป็นอย่างมาก เพราะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างแรงงานที่อยู่ในระบบและแรงงานนอกระบบอย่างเด่นชัด ฉะนั้น ภาครัฐจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงและกำหนดแนวทางที่เป็นมาตรการกลาง เพื่อรองรับกลุ่มแรงงานชายขอบเหล่านี้อย่างเป็นทางการทัดเทียมกันกับแรงงานกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในสังคม

แนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานในฉกทศน์ของภาครัฐยุคใหม่

ในปัจจุบันภายหลังจากเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (Covid-19) ปัจเจกบุคคลบางส่วนในสังคมได้เลือกเส้นทางการประกอบอาชีพที่มีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้นในสถานะของ “Gig worker” เนื่องจากสถานการณ์ที่ยากลำบากในช่วงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการทำงานในองค์กรต่าง ๆ ทำให้นายจ้างต้องเลิกจ้างหรือพนักงานถูกจ้างเป็นจำนวนมาก ทำให้ลูกจ้างเหล่านี้ขาดรายได้ในการประทังชีวิตจนต้องเลือกที่จะออกมาจากการประกอบอาชีพเดิมที่อยู่ในระบบโดยทั่วไปทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อหาหนทางใหม่ ๆ ในการหารายทดแทนมูลค่าที่สูญเสียไปจากการถูกเลิกจ้างหรือออกจากงานเดิมผ่านช่องทางแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ นำไปสู่การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจดิจิทัลผ่านระบบออนไลน์ในลักษณะของการเป็น “แรงงานแพลตฟอร์ม” ซึ่งได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องด้วยปัจจัยสำคัญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงควรมีมาตรการในการรองรับ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ด้วยกลยุทธ์ “การเจรจาทางสังคม” (Social Dialogue) ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มตัวแทนจากทั้งภาครัฐ ผู้ประกอบการ นายจ้าง และลูกจ้าง เพื่อหาข้อตกลงที่มีความเหมาะสมต่อทุกฝ่ายในการกำหนดเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน (Mexi, 2019, pp. 15-19) กล่าวคือ ภาครัฐจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายออกมาเป็นกฎหมายในการใช้บังคับอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างบรรทัดฐานหลักประกันในการคุ้มครองสวัสดิภาพ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ให้ได้รับการจัดสวัสดิการที่ดีและมีคุณภาพทัดเทียมกับแรงงานกลุ่มอื่น ๆ เหมือนกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในสังคม

ทั้งนี้ ภาครัฐในหลายประเทศได้มีการออกกฎหมายคุ้มครอง “แรงงานแพลตฟอร์ม” อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ยกตัวอย่างเช่นกรณีกฎหมาย California Assembly Bill 5 (AB5) ของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2019 มีจุดเริ่มต้นมาจากคำพิพากษาคดี Dynamex Operations West, Inc. v. Superior Court of Los Angeles (2018) 4 Cal.5th 903 (Dynamex) ที่ระบุว่า นิติสัมพันธ์ของการจ้างแรงงานในลักษณะ “การจ้างทำของ” ส่งผลต่อการจัดกลุ่มแรงงานที่ผิดประเภท ทำให้แรงงานจ้างทำของไม่ได้รับสิทธิและการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานอย่างทั่วถึง ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อนายจ้างอื่น ๆ ที่มีจ้างแรงงานเต็มเวลา ซึ่งมีการจ่ายเงินเข้ากองทุนเงินทดแทนและกองทุนประกันสังคม อีกทั้งการกระทำดังกล่าวยังเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษีที่สร้างความเสียหายต่อรายได้ของรัฐอีกด้วย กล่าวคือ นายจ้างจะต้องจ้างแรงงานในลักษณะงานเต็มเวลาไม่ใช่การจ้างงานเพียงชั่วคราวชั่วคราว เพราะลูกจ้างจะไม่ได้รับสวัสดิการที่พึงได้รับอย่างเหมาะสมตามกฎหมายและภาครัฐก็เสียผลประโยชน์จากการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษีของนายจ้างในจ้างงานลักษณะที่ผิดประเภทนี้อีกด้วย (California Assembly Bill 5,

Section 1 อ้างอิง นันทพล พุทธิพงษ์, 2565, น. 277)

กรณีกฎหมาย California Proposition 22 ของสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2020 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในธุรกิจขนส่ง โดยปรากฏหลักการทั่วไป เช่น การจำกัดชั่วโมงการทำงานไม่เกิน 12 ชั่วโมง/วัน เว้นแต่แรงงานได้ออกจากระบบโดยไม่มีกรอบเป็นเวลาอย่างน้อย 6 ชั่วโมง การกำหนดให้แรงงานที่ทำงานเฉลี่ยอย่างน้อย 25 ชั่วโมง/สัปดาห์ในหนึ่งไตรมาส โดยผู้ประกอบการแพลตฟอร์มต้องจ่ายเงินค่าเบี้ยสุขภาพ 82% ให้แก่ลูกจ้างในแต่ละเดือนตามจำนวนที่ต้องส่งเข้า California Covered (CC) และการให้ผู้ประกอบการแพลตฟอร์มต้องจัดหาประกันอุบัติเหตุการรักษายาบาลให้แก่ลูกจ้างไม่ต่ำกว่า 1 ล้านเหรียญสหรัฐ และค่าชดเชยการขาดรายได้จากการประสบอันตราย แต่ไม่ครอบคลุมถึงขณะที่ทำภารกิจส่วนตัวอันไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เป็นต้น กล่าวคือ ภาครัฐได้ออกกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพ “แรงงานแพลตฟอร์ม” อย่างเป็นทางการมากขึ้น ซึ่งเป็นการช่วยทำให้ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างแรงงานในระบบกับนอกระบบได้เป็นอย่างดี (Ballotpedia, California Proposition 22, App-Based Driver as Contractors and Labor Policies Initiative (2020) [Online] อ้างอิง นันทพล พุทธิพงษ์, 2565, น. 278-279)

กรณีกฎหมาย Royal Decree Law 9/2021 หรือเรียกอีกอย่างว่า “กฎหมายไรเดอร์” (Riders’ Law) ของสเปน ในปี ค.ศ. 2021 เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นมาจากการเจรจาทางสังคม (Social Dialogue) ระหว่างกระทรวงแรงงานและเศรษฐกิจสังคมของรัฐบาลสเปน สหภาพแรงงาน (CCOO, UGT) และสมาคมนายจ้าง (CEOE, CEPYME) มีพัฒนาการมาจากคดี Glovo (ECLI: ES: TS: 2020: 2924) ซึ่งศาลฎีกาของสเปนได้พิพากษาเอาไว้ ในวันที่ 25 กันยายน ค.ศ. 2020 ที่ระบุว่า “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในธุรกิจรับส่งอาหารของบริษัท Glovo มีสถานะเป็น “ลูกจ้าง” ทำให้สมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน การประกอบธุรกิจไม่ได้มีปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับมือถือหรือรถจักรยานยนต์ แต่เป็นแพลตฟอร์มของธุรกิจ ในส่วนของระบบการให้คะแนน ถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเลือกงาน (การกำหนดการทำงานและแนวทางในการทำงาน) แพลตฟอร์ม Glovo ไม่ใช่คนกลางในการประกอบธุรกิจ แต่เป็นผู้ประกอบกิจการขนส่ง ทำให้เป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจการดำเนินงานภายในธุรกิจทั้งหมด การกำหนดราคา วิธีการจ่ายเงิน และค่าตอบแทน เป็นอำนาจโดยชัดแจ้งของบริษัท Glovo แต่เพียงผู้เดียวไม่ ซึ่งลูกจ้างไม่สามารถเข้าแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ได้ ทำให้ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเจรจากับลูกค้าที่สั่งซื้อผ่านแพลตฟอร์ม Glovo เนื่องจาก “แรงงานแพลตฟอร์ม” ถูกควบคุมด้วยระบบระบุตำแหน่งการทำงานและต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่มีความชัดเจนเพียงเท่านั้น กล่าวคือ คดี Glovo ส่งผลทำให้ “ไรเดอร์” (Riders) มีสถานะเป็น “ลูกจ้าง” ตามกฎหมายแรงงานของสเปน มีสิทธิได้รับสวัสดิการเทียบเท่ากับแรงงานในระบบทุกประการ (Perez del Prado, 2021 อ้างอิง นันทพล พุทธิพงษ์, 2565, น. 281-282)

สรุปได้ว่า ฉากทัศน์ของภาครัฐยุคใหม่ในการจัดสวัสดิการให้กับ “แรงงานแพลตฟอร์ม” จากกรณีศึกษาดังกล่าว ทำให้สามารถพิจารณาได้ว่าภาครัฐมีปฏิริยาต่อพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปของ “Gig worker” ในระบบ “Gig Economy” เป็นอย่างมาก พิจารณาได้จากการออกกฎหมายตามคำพิพากษาของศาล เพื่อลดความเหลื่อม

ล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการตามกฎหมายแรงงานของภาครัฐเพิ่มมากขึ้นด้วยการตีความทางกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อ “แรงงานแพลตฟอร์ม” มากที่สุด ทำให้กลุ่มแรงงานเปราะบางในสังคมได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐและยังเป็นการกำหนดบทบาทของผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจแพลตฟอร์มให้คำนึงถึงแรงงานเหล่านี้ในสถานะ “ลูกจ้าง” ซึ่งสมควรได้รับสวัสดิการที่ดีและมีคุณภาพอย่างเหมาะสมเทียบเท่ากับกลุ่มแรงงานจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

บทสรุป

“Gig Economy” เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีการพบหลักฐานว่าถือกำเนิดขึ้นมานับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ตามที่นักวิชาการได้ศึกษาหาข้อมูลกันมาเบื้องต้น โดยในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการจ้างงานในลักษณะของการแสดงโชว์ดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ เป็นการชั่วคราว ซึ่งต้องมีการเจรจาระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างโดยตรงถึงวัตถุประสงค์ของการจ้างงานที่มีความชัดเจนแน่นอนตามความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย แต่ทว่า “Gig Economy” ในยุคปัจจุบันได้กลายเป็นผลผลิตจากเศรษฐกิจดิจิทัลที่มีตัวแปรสำคัญ คือ การเกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 (Covid-19) ซึ่งได้ก่อให้เกิดการทำงานรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า “การทำงานที่บ้าน” (Work from home) โดยมีส่วนที่นำพาสังคมเข้าสู่ระบบการทำงานทั้งในรูปแบบออนไลน์และรูปแบบไฮบริดจนผลักดันแรงงานในระบบโดยทั่วไปให้ออกมาทำงานนอกนอกระบบเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินธุรกิจของตนในช่วงเวลาดังกล่าวได้ ทำให้เกิดธุรกิจใหม่ของผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจ แปรนต์ แพลตฟอร์มต่าง ๆ ขึ้นมารองรับการทำงานของปัจเจกบุคคลในช่วงเวลาที่เลวร้ายในขณะนั้น หากมองในแง่ดีก็ถือได้ว่าเจ้าของธุรกิจแปรนต์แพลตฟอร์มเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือแรงงานในระบบที่ขาดแคลนรายได้หลักจากงานประจำให้มีหนทางเลือกใหม่ในการรับงานอิสระเป็นรายได้เสริม อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพให้กับปัจเจกบุคคลผ่านการทำงานด้วยระบบออนไลน์ในช่วงเวลาที่สังคมกำลังหยุดนิ่ง แต่ทว่าหากพิจารณาถึงข้อเสีย พบว่า การบริหารจัดการสวัสดิภาพของ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ในยุคปัจจุบัน ภาครัฐในหลาย ๆ ประเทศยังไม่มีมาตรการสวัสดิการสังคมที่ดีเพียงพอต่อแรงงานกลุ่มนี้อันมีสาเหตุมาจากประเทศต่าง ๆ ยังขาดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารระบบตลาดทุนนิยมเสรีในลักษณะของ “Gig Economy” สมัยใหม่ ทำให้การตีความ “แรงงานแพลตฟอร์ม” ยังคงคลุมเครือกลายเป็นเพียงการตีความเป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่สามารถระบุตัวตนของแต่ละบุคคลได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคที่คนของภาครัฐยุคใหม่ในหลายประเทศก็เริ่มให้ความสำคัญกับการตีความหมาย “แรงงานแพลตฟอร์ม” เสมือนแรงงานที่อยู่ในระบบโดยทั่วไป โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและสเปนที่ได้มีการตีความตามคำพิพากษาสูงสุด ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อ “แรงงานแพลตฟอร์ม” เป็นอย่างมาก นำไปสู่การออกกฎหมายที่ให้การคุ้มครองแรงงานนอกระบบเหล่านี้ได้อย่างทัดเทียมเท่าเทียมเท่ากับแรงงานในระบบทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ฉะนั้นแล้ว บทเรียนจากฉากทัศน์ที่เกิดขึ้นกับทั้งสองประเทศข้างต้นสมควรถูกนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางนโยบายและออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสวัสดิการแรงงานของภาครัฐยุคใหม่ที่ควรให้ความสำคัญกับ “Gig worker” ในระบบ “Gig

Economy” ที่มีการขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจดิจิทัลเพิ่มมากขึ้นภายใต้ลักษณะการทำงานที่มีความหลากหลายอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- นันทพล พุทธิพงษ์. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มดิจิทัล: ศึกษากรณีธุรกิจรับส่งอาหารในประเทศไทย. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์*, 11(1), 263-309.
- อรรวรรณ เกษร. (ม.ป.ป.). *แรงงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์มกับปัญหาการคุ้มครองแรงงานตามกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: รัฐสภาไทย.
- Batmunkh, A., Fekete-Farkas, M., & Lakner, Z. (2022). Bibliometric Analysis of Gig Economy. *Administrative Sciences*, 12(51), 1-15.
- Friedman G. (2014). Workers without employers: Shadow corporations and the rise of the gig economy. *Review of Keynesian Economics*, 2, 171–188.
- Graham, M., Hjorth, I., & Lehdonvirta, V. (2017). Digital labour and development: Impacts of global digital labour platforms and the gig economy on worker livelihoods. *European Review of Labour and Research*, 23, 135–62.
- Greenwald, R. (2012). Contingent, Transient and at Risk: Modern Workers in a Gig Economy. Retrieved September 2, 2023, from <http://www.huffingtonpost.com/richard-greenwald/contingent-transient-and-at-risk-1554619.html>
- Hardy, T., & McCrystal, S. (2022). The importance of competition and consumer law in regulating gig work and beyond. *Industrial Relations*, 64(5), 785-800.
- Horowitz, S. (2011). The Freelance Surge is the Industrial Revolution of Our Time. Retrieved September 2, 2023, from <http://www.theatlantic.com/business/archive/2011/09/the-freelance-surge-is-the-industrial-revolution-of-our-time/244229/>
- Kolmar, C. (2022). 23+ ESSENTIAL GIG ECONOMY STATISTICS [2023]: DEFINITIONS, FACTS, AND TRENDS ON GIG WORK. Retrieved September 2, 2023, from <https://www.zippia.com/advice/gig-economy-statistics/>
- Mastercard & Kaiser Associates. (2019). *The Global Gig Economy: Capitalizing on a ~\$500B Opportunity*. Washington, DC: Mastercard.
- Mexi, M. (2019). Social Dialogue and the Governance of the Digital Platform Economy: Understanding Challenges, Shaping Opportunities. *Background paper for discussion at the ILO-ACCESS-CES Romania International Conference (Bucharest, 10–11 October*

2019), 15 -19

- Osburg, T.. 2017. Sustainability in a Digital World Needs Trust. *Sustainability in a Digital World*, 11565, 3–19.
- Perez del Prado, D. (2021). The legal Framework of Platform Work in Spain: The NewSpanish “Riders’ Law”. *Comparative Labor Law and Policy Journal*, 1-5
- Riley, J. (2016). Regulating the engagement of non-employed labour: A view from the antipodes. In Brodie, D., Busby, N., & Zahn, R. (eds). *The Future Regulation of Work: New Concepts, New Paradigms*. London: Palgrave Macmillan.
- Schor, J. B., Cansoy, M., Charles, W., Ladegaard, I., & Wengronowitz, R. (2019). *Dependence and precarity in the platform economy*. Work. Pap., Boston Coll., Boston.
- Standing, G. (2011). *The Precariat: The New Dangerous Class*. London, UK: Bloomsbury Academic.
- Umar, M., Xu, Y., & Mirza, S. S. (2020). The impact of Covid-19 on Gig economy. *Economic Research*, 34, 1-13.
- Vallas, S. & Schor, J. B. (2020). What do platforms do? Understanding the Gig Economy. *Sociology*, 46, 273–294.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทย

ต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

Factors affecting Thai consumers' loyalty to using 7-Eleven automatic vending machines

วิรัช แซ่ห้วย¹ หนึ่งฤทัย หมัดนุ้ย² และจารุมาศ เสน่หา³Wiracha Sae-Hui¹, Nuengruthai Madnui² and Jarumas Saneha³^{1,2,3}สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ^{1,2,3}Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin UniversityFirst author E-mail: 631071391@tsu.ac.th¹Corresponding author E-mail: jarumas@tsu.ac.th³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 16–25 ปี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีรายได้ต่อเดือน 10,001–15,000 บาท และอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีความเห็นว่าตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven มีศักยภาพและมีประสิทธิภาพในการเป็นช่องทางการจัดจำหน่าย สามารถใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven ได้ตลอด 24 ชั่วโมง สินค้าจากตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven มีคุณภาพดี และมีความยินดีที่จะแนะนำให้ผู้อื่นเลือกซื้อสินค้าจากตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยด้านความไว้วางใจไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

คำสำคัญ: ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ; ความจงรักภักดี ; ความไว้วางใจ ; การยอมรับเทคโนโลยี ; คุณภาพของผลิตภัณฑ์

Abstract

The purpose of this study was to study factors affecting Thai consumers' loyalty to using services automatic vending machine 7-Eleven. A questionnaire was used as a data collection tool for 385 samples. To analyze the results, statistics used for descriptive data analysis included mean, percentage, standard deviation, and statistics used for inferential data analysis to test the hypothesis, including multiple regression analysis.

The study found that most of the respondents were female, aged between 16 – 25 years old, being students, monthly income 10,001 - 15,000 baht and live in Bangkok. There is an opinion that 7-Eleven automatic vending machines have potential and efficiency as a distribution channel and use the 7-Eleven automatic vending machines in 24 hours a day. The products from 7-Eleven automatic vending machines are good quality and happy to recommend others to purchase products from 7-Eleven automatic vending machines. The hypothesis test found that the technology acceptance factor and product quality factors affecting the factors that affect the loyalty of Thai consumers in using the 7-Eleven automatic vending machines at 005 level of confidence. On the other hand, the trust factor does not affect Thai consumers' loyalty to using 7-Eleven automatic vending machines.

Keywords: 7-Eleven automatic vending machine; loyalty; reliability; technology adoption; Product quality

บทนำ Introduction

Vending Machine หรือเครื่องหยอดเหรียญอัตโนมัติ สามารถสร้างความสะดวกได้ในทุกพื้นที่ เป็นช่องทางกระจายสินค้าที่ประสบความสำเร็จอย่างมากในต่างประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศ เป็นรูปแบบการจำหน่ายสินค้าที่ได้รับความนิยมมากเพราะสามารถสร้างความสะดวกให้กับผู้บริโภคได้ในทุกพื้นที่ ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงและรู้จักสินค้า ในปัจจุบันช่องทางการซื้อสินค้าพัฒนาไปไวและไกลมากในยุคดิจิทัลที่มีการแข่งขันที่สูง (กรุงเทพฯ, 2565) การจัดจำหน่ายผ่านเครื่องขายอัตโนมัติ (Vending Machine) มีจุดแข็งหลายด้าน โดยเครื่องขายอัตโนมัติสามารถทำงานได้ 24 ชั่วโมง ลดค่าภาระจ้างแรงงาน เข้าถึงพื้นที่ทุกจุดที่ร้านค้าขนาดใหญ่เข้าไม่ถึง ความสะดวกในชั่วโมงเร่งด่วน เป็นช่องทางลดต้นทุนการกระจายสินค้า เพิ่มช่องทางกระจายสินค้า และเข้าถึงผู้บริโภคมากขึ้น ซึ่งแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคชาวไทย มีความรู้จักและคุ้นเคยกับเครื่องหยอดเหรียญในชีวิตประจำวันมากขึ้น ทั้งในตู้หยอดเหรียญน้ำดื่ม ตู้ซักผ้าหยอดเหรียญ ตู้หยอดเหรียญเติมเงินมือถือ ฯลฯ อีกทั้งปัจจุบันมีบริษัทที่ผลิตนำเข้าและจัดจำหน่ายตู้จำหน่ายสินค้าอัตโนมัติในประเทศไทยหลายราย ทำให้เป็นแนวโน้มที่ดีกับธุรกิจเครื่องขายอัตโนมัติ (ธุรกิจหยอดเหรียญราย 24 ชั่วโมง, 2550) ตลาดตู้ Vending Machine ในเมืองไทยยังมีโอกาสเติบโต เพราะหากคำนวณอัตราส่วนตู้ Vending Machine กับจำนวนประชากรไทยยังมีสัดส่วนต่ำเมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่น สัดส่วนประชากร 160 ล้านคน และมีตู้ Vending Machine จำนวน 2.5 ล้านเครื่องทั่วประเทศ ซึ่งนับเป็นตลาดใหญ่ที่สุด ส่วนประเทศไทยมีตู้ Vending Machine 30,000 เครื่อง เทียบกับจำนวนประชากร 70 ล้านคน (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) ซึ่งผู้บริโภคมีความรู้จักและคุ้นเคยกับเครื่องหยอดเหรียญในชีวิตประจำวัน มากขึ้น ทำให้เป็นแนวโน้มที่ดีกับธุรกิจเครื่องขายอัตโนมัติ

เซเว่น อีเลฟเว่น ร้านสะดวกซื้อเพื่อนคู่ใจยามหิว 24 ชั่วโมง เป็นร้านสะดวกซื้อครบวงจรที่มีสินค้า สดใหม่ หลากหลาย แต่ก็ได้รับผลกระทบของการระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงเริ่มมีการติดตั้งตู้จำหน่ายสินค้าอัตโนมัติให้บริการจำหน่ายสินค้า อาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าในชีวิตประจำวัน มีความน่าสนใจและสะดวก ตอบโจทย์ผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน เน้นติดตั้งให้บริการในชุมชน โรงงาน ที่พักอาศัย คอนโดมิเนียม โดยเฉพาะในช่วงเวลาเร่งด่วนและช่วงเวลาที่หาของกินยาก ตอบโจทย์ความหิวยามค่ำคืน และการอำนวยความสะดวก รวดเร็ว 24 ชั่วโมง เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายสินค้า รองรับบริการชำระเงินทั้งเงินสด พร้อมเพย์ บัตรเครดิต และทรูมันนี่วอลเลต รวมทั้งบริการเติมเงิน (Business Today, 2020) หน้าตาของตู้ขายสินค้าอัตโนมัติ 7-Eleven ด้านบนตู้มีแถบ Logo 4 สีอันเป็นเอกลักษณ์ และมีขนาดใหญ่กว่าตู้กดน้ำทั่วไป มีไฟส่องสว่างชัดเจน มาพร้อมหน้าจอทัชสกรีนขนาดใหญ่ สินค้าหลากหลายประเภท โดยสามารถเลือกค้นหาจากประเภทของสินค้าได้ เนื่องจากมีแยกไว้ให้เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการค้นหาสินค้า ขั้นตอนในการซื้อสินค้าขั้นตอนแรกลูกค้าจะต้องแตะจอเพื่อเข้าสู่หน้าจอการซื้อสินค้า กดเลือกสินค้าที่ต้องการซื้อ ขั้นตอนในการชำระเงิน สามารถเลือกชำระได้หลายช่องทาง เมื่อชำระสินค้าเรียบร้อยแล้ว สินค้าจะถูกส่งลงมาที่ช่องรับสินค้าด้านล่างของตู้ โดยตู้จะขึ้นไฟสัญญาณเป็นสีเขียว จึงจะสามารถหยิบสินค้าได้ การจำหน่ายสินค้าผ่าน ตู้อัตโนมัติมีข้อดีหลายอย่าง เช่น ช่วยลดความถี่ในการไปห้างใหญ่ ๆ ลดการสต็อกสินค้า สามารถจัดสินค้าที่สามารถตอบโจทย์คนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุด ทำให้สินค้ามีการหมุนเวียน

อย่างรวดเร็ว (namfon, 2020)

แต่ยังพบว่าผู้บริโภคบางส่วนที่ยังไม่มีความไว้วางใจในบริการของตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยความไว้วางใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตั้งใจซื้อและก่อให้เกิดความจงรักภักดี Guiltinan (1989 อ้างถึงใน ภรณ์ยา เปรมสวัสดิ์, 2561) และผู้ใช้งานเทคโนโลยีมีความคาดหวังว่าเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้งานได้ง่ายไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน เมื่อยอมรับว่าการใช้เทคโนโลยีมีความสะดวกก็ส่งผลให้เกิดการยอมรับและใช้เทคโนโลยีดังกล่าวและการรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดจากการใช้งาน Davis (1989 อ้างถึงใน นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ, 2564) ความกังวลใจเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (NBTC E-LIBRARY, 2022) ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณลักษณะที่สามารถตอบโจทย์กับความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้นถูกกล่าวหาว่าดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้ของผู้บริโภค โดยองค์ประกอบหลักของคุณภาพที่ดีเกิดขึ้นจากคน วัตถุุดิบ และอุปกรณ์เครื่องจักร หากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่เกิดความผิดพลาดใด ๆ ก็ส่งผลทำให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ดี นพพล บุรณัญญ (2564) และความจงรักภักดีของผู้บริโภค การที่ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเชื่อมั่นและเชื่อใจต่อผลิตภัณฑ์ที่มีความผูกพันทางความรู้สึกบางอย่าง ที่ก่อให้เกิดการให้การสนับสนุนและการซื้อซ้ำในกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม ๆ อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรระยะยาว Schiffman (1991 อ้างถึงใน อัครวันท์ พยัคฆ์พันธ์, 2563) รวมถึงมีการแข่งขันที่สูงเนื่องจากปัจจุบันตู้เวนด์แมชชีนเป็นตลาดที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว มีผู้ประกอบการสนใจและเตรียมจะเข้ามาในตลาดเพิ่มขึ้นอย่างมาก (ประชาชาติธุรกิจ, 2562) ดังนั้นผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการกดอัตโนมัติ 7 - Eleven เพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีต่อแบรนด์ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคต่อไป

เนื้อหา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากการใช้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลจากปัจจัยด้านความไว้วางใจส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการให้บริการของตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven ได้
2. ผลจากปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีส่งผลต่อตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven สามารถนำไปใช้ในการกำหนดและวางกลยุทธ์เพื่อให้เกิดการใช้ตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven เพิ่มขึ้นในอนาคต
3. ผลจากปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เลือกซื้อให้ตอบโจทย์ลูกค้ามากขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากการใช้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจ

Guiltinan (1989) ได้นิยามว่าความไว้วางใจ เป็นผลมาจากความเชื่อมั่นในกระบวนการซื้อและขายผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ให้บริการต้องมีความจริงใจ เมตตา และใส่ใจดูแล โดยความไว้วางใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตั้งใจซื้อและก่อให้เกิดความจงรักภักดี

Rempel, Holmes & Zanna (1985) ได้กล่าวถึง ความไว้วางใจไว้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกปรับเปลี่ยนมาจากความคาดหวังที่เกิดขึ้นในความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งจะสะท้อนอยู่ในบุคลิกภาพของบุคคลนั้น และความไว้วางใจของบุคคลนั้นจะส่งผลกับสิ่งที่ไว้วางใจอย่างช้า ๆ โดยระดับของความไว้วางใจของแต่ละบุคคลจะพัฒนาไปตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมซึ่งความไว้วางใจที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี หมายถึง ระดับความน่าเชื่อถือที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของมนุษย์ โดยที่รับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานและทราบประโยชน์ของเทคโนโลยีนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับ โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน ดังนี้ Davis (1989)

1. การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน หมายถึง ผู้ใช้งานเทคโนโลยีมีความคาดหวังว่าเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้งานได้ง่าย ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและไม่ต้องใช้ความพยายามมากนักโดยการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี

2. การรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดจากการใช้งาน หมายถึง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานแล้วจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานได้ดีขึ้นโดยการรับรู้ประโยชน์ถือเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งหากมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานและทำให้สามารถผลิตผลงานออกมาได้ดียิ่งขึ้น

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพผลิตภัณฑ์

นพดล บุรณันท์ (2564) คุณภาพผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณลักษณะที่สามารถตอบโจทย์กับความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้นถูกกล่าวว่ามีดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้ของ

ผู้บริโภคแต่ละบุคคล โดยองค์ประกอบหลักของคุณภาพที่ดี เกิดขึ้นจากคน วัตถุประสงค์ และอุปกรณ์เครื่องจักร ถ้าหากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่เกิดความผิดพลาดใด ๆ ก็จะมีส่งผลทำให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ดี

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, งามอาจ ปทะวานิช และปริญ ลักชิตานนท์ (2541) ได้กล่าวว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่ผู้ให้บริการนำเสนอเข้าสู่ตลาดเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค ให้มีความต้องการอยากได้มาเป็นของตนและเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้นผลิตภัณฑ์ไม่ได้มีเพียงแค่รูปร่างหน้าตาที่ดึงดูดเท่านั้น ยังมีส่วนอื่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น ผลิตภัณฑ์ สถานที่ การให้บริการผู้ให้บริการหรือองค์กร และทัศนคติ ซึ่งในมุมมองของผู้บริโภคนั้นผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องมีคุณประโยชน์ (Utility) และมีคุณค่า (Value) จึงจะทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ ดังนั้น การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1.) ด้านความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) 2.) ด้านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (Product Component) 3.) ด้านการวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) 4.) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) 5.) ด้านส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) และด้านสายการผลิตผลิตภัณฑ์ (Product Line)

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความจงรักภักดี

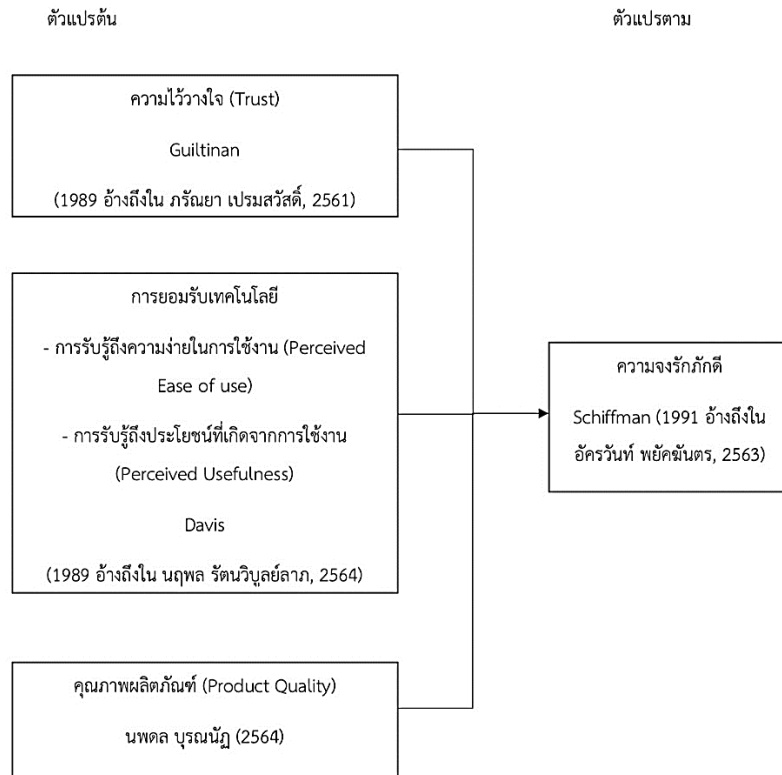
นันทิรา พุมมาพันธุ์ (2562) ความจงรักภักดี หมายถึง ความรู้สึกเชิงบวกของผู้บริโภคที่มีให้กับตราสินค้า ผลิตภัณฑ์ บริการ และองค์กรโดยภาพรวม ก่อให้เกิดความพึงพอใจหลังจากการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ส่งผลให้เกิดการซื้อซ้ำจนนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันต่อตราสินค้า และจนเกิดเป็นพฤติกรรมในการซื้อผลิตภัณฑ์นั้นอย่างสม่ำเสมอและนำไปสู่การบอกต่อแก่บุคคลอื่นให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามและเกิดการยอมรับเช่นกัน

Schiffman (1991) ได้กล่าวไว้ว่า ความจงรักภักดี คือ การที่ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเชื่อมั่นและเชื่อใจต่อผลิตภัณฑ์นั้น และมีความผูกพันทางความรู้สึกบางอย่างที่ก่อให้เกิดการให้การสนับสนุนและการซื้อซ้ำในกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม ๆ อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง และก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรในระยะยาว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัทธ์ธีรา โชติช่วงปิยวัชร (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติ วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภค ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติภายใน 6 เดือน และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ความไว้วางใจ การรับรู้ความเสี่ยง คุณภาพผลิตภัณฑ์ ตัวแปรตามความจงรักภักดีของผู้บริโภค สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ T-Test และ One way ANOVA ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติ ได้แก่

ปัจจัยด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านความไว้วางใจ และปัจจัยด้านการรับรู้ความเสี่ยง สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายเครื่องดื่มแบบชงอัตโนมัติ คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่ายในการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัยเรื่องปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากการใช้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven

คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

ความไว้วางใจ (Trust) ความไว้วางใจเป็นผลมาจากความเชื่อมั่นในกระบวนการซื้อและขายผลิตภัณฑ์ ซึ่งผู้ให้บริการต้องมีความจริงใจ เมตตา และใส่ใจดูแล โดยความไว้วางใจจะนำไปสู่ทัศนคติที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการตั้งใจซื้อและก่อให้เกิดความจงรักภักดี

การยอมรับเทคโนโลยี หมายถึง ระดับความน่าเชื่อถือที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของมนุษย์ โดยที่รับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานและทราบประโยชน์ของเทคโนโลยีนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับ

คุณภาพผลิตภัณฑ์ (Product Quality) หมายถึง ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณลักษณะที่สามารถตอบโจทย์กับความต้องการของผู้บริโภคได้ ซึ่งคุณภาพของผลิตภัณฑ์นั้นถูกกล่าวหาว่าดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับประสบการณ์การใช้ของผู้บริโภคแต่ละบุคคล โดยองค์ประกอบหลักของคุณภาพที่ดี เกิดขึ้นจากคน วัตถุดิบ และอุปกรณ์เครื่องจักร ถ้าหากองค์ประกอบเหล่านี้ไม่เกิดความผิดพลาดใด ๆ ก็ส่งผลทำให้มีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตที่ดี

ความจงรักภักดี คือ การที่ผู้บริโภครู้สึกเกิดความเชื่อมั่นและเชื่อใจต่อผลิตภัณฑ์นั้น และมีความผูกพันทาง

ความรู้สึบบางอย่างที่ทำให้เกิดการให้การสนับสนุนและการซื้อซ้ำในกลุ่มผลิตภัณฑ์หรือบริการเดิม ๆ อย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง และก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่องค์กรในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Method) โดยใช้การเก็บข้อมูลผ่านการทำแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อทำการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรชาวไทยที่เคยมีประสบการณ์การใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสูตรกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร ใช้สูตรของวิลเลียม เกมเมล โครแรน (William Gemmell Cochran) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หรือระดับ นัยสำคัญ 0.05 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในด้านค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการหาค่า IOC ที่ได้ทำ เท่ากับ 0.81 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้ง จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดสอบในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Coefficient) โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟามากกว่า 0.70 เมื่อนำไปทดลองใช้ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟามีค่าอยู่ระหว่าง 0.736-0.890 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท 5 ระดับ ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close end) ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความไว้วางใจที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven โดยใช้การวัดระดับข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

ส่วนที่ 6 คำถามเกี่ยวกับความจงรักภักดีที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บตัวอย่างแบบโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถาม 385 ชุด โดยส่งไปในกลุ่ม Facebook ชื่อว่า กลุ่มลับ ชี้อาชีพ 7-11 กลุ่มของดีบอกต่อ รีวิวของกินเซเว่น 7-11 และกลุ่มของแถมเซเว่น ชื้อ-ขาย และเมื่อกลุ่มผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามครบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว กลุ่มผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามทั้งหมดมาบันทึกโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำข้อมูลไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ

4.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติอย่างง่าย จะนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่า ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (Frequency Distributions) และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติถดถอย เชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 59.0 มีช่วงอายุส่วนใหญ่ 16 – 25 ปี จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 53.8 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 – 15,000 บาท จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 และอยู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยความไว้วางใจ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านความไว้วางใจ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.296 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .510 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.322 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .418 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยคุณภาพผลิตภัณฑ์

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.256 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .597 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยความจงรักภักดี

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ปัจจัยด้านความจงรักภักดีโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.166 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .670 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ส่วนที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีและปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าความทนทาน (Tolerance) และค่า VIF (Variance inflation factors)

Model	Tolerance	VIF
ความไว้วางใจ	.534	1.871
การยอมรับเทคโนโลยี	.468	2.138
คุณภาพผลิตภัณฑ์	.471	2.123

จากตาราง 1. ค่าความทนทานมีค่าต่ำที่สุดเท่ากับ .468 และสูงสุด .534 ซึ่งค่าทุกตัวแปรมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดคือ Tolerance>0.10 ส่วนค่า VIF มีค่าสูงสุดเท่ากับ 2.138 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์สูงสุด คือ 10 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปร แต่ละตัว ไม่มีความเป็นเส้นตรงร่วมกันเป็นอย่างมาก (Multicollinearity) หรือไม่มีความซ้ำซ้อนกันในการวัด จึงสรุปได้ว่าตัวแปรต้นทั้ง 3 ตัวแปร มีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	-.565	.243		-2.331	.020
ด้านความไว้วางใจ	.094	.061	.072	1.548	.122
ด้านการยอมรับเทคโนโลยี	.513	.079	.320	6.471	.000*
ด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์	.496	.055	.442	8.971	.000*

$R^2 = .564, SEE = .44428, F = 164.498$

*sig ≤ 0.05

ตารางที่ 2. ผลจากการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์ (R^2) คิดเป็นร้อยละ 56.4 เมื่อพิจารณา แต่ละด้านพบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี (Sig. = .000) และปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (Sig. = .000) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ในขณะที่ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (Sig. = .122) ไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ส่วนที่เหลือร้อยละ 43.6 เป็นผลเนื่องมาจากตัวแปรอื่น จากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (X_1) ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี (X_2) ปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (X_3) โดยสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

1. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y = -0.565 + 0.513 (X_2) + 0.496 (X_3)$$

2. สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .320 (X_2) + .442 (X_3)$$

อภิปรายและสรุปการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์และปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี ส่วนปัจจัยด้านความไว้วางใจไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven

ปัจจัยคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Product Quality) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจาก ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven มีสินค้าหลากหลายประเภทให้เลือกซื้อทั้งขนม อาหาร เครื่องดื่มให้เลือกเยอะแยะมากมาย สินค้ามีคุณภาพดีและมีการเปลี่ยนสินค้าใหม่อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Kotler Philip (2000 อ้างถึงใน ชนาภรณ์ กลิ่นหอม) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะโดยรวมของผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่สามารถก่อให้เกิดการตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ หรือบริการ จะมีคุณภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับว่าสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพล ควบสุทธิ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบด้านกลยุทธ์ธุรกิจ คุณภาพการบริการของร้านค้าปลีก และคุณภาพสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า : กรณีศึกษาสินค้า Do – It – Yourself ของร้านค้าปลีก ได้กล่าวว่าคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าโดยรวมสูงสุด

ปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี (Perceived Ease of use) ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

ด้านการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้งาน (Perceived Usefulness) ผลการวิเคราะห์พบว่า เนื่องจากตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven ช่วยเพิ่มทักษะในด้านเทคโนโลยี ทำให้สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้มากยิ่งขึ้น สามารถซื้อสินค้าได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังมีสินค้าที่ตอบสนองความต้องการอยู่เป็นประจำและได้รับความสะดวกรวดเร็วมากกว่าการใช้บริการที่จุดบริการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Davis, 1989) ที่ว่าความตั้งใจที่จะใช้งานเทคโนโลยีนั้นเกิดจากองค์ประกอบการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากเทคโนโลยี (Perceived Usefulness: PU) การที่ผู้ใช้งานเห็นว่าระบบเทคโนโลยีมีประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของตน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันแพลตฟอร์มเทรดสกุลเงินดิจิทัล (คริปโตเคอเรนซี) ของนักลงทุน First Jobber พบว่า การที่คน ๆ หนึ่งมีความเชื่อและรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยี โดยการรับรู้ประโยชน์ถือเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งหากมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่องานและทำให้สามารถผลิตผลงานออกมาได้ดียิ่งขึ้น

ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of use) ผลการวิเคราะห์พบว่า เนื่องจาก ตู้กดอัตโนมัติ 7 – Eleven จัดหมวดหมู่ง่ายต่อการใช้งาน มีขั้นตอนการซื้อที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ใช้งานได้ง่ายโดยไม่ต้องมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีมาก มีระบบการจ่ายเงินให้เลือกหลากหลายแบบและสามารถใช้บริการตู้กด

อัตโนมัต 7 - Eleven ได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Davis, 1989) ที่ว่าความตั้งใจที่จะใช้งานเทคโนโลยีนั้นเกิดจากองค์ประกอบการรับรู้ว่าเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) การที่ผู้ใช้งานรู้สึกว่ารระบบเทคโนโลยี สามารถใช้งานได้ง่ายโดยไม่ต้องใช้ความพยายามมาก กล่าวคือระดับที่ผู้ใช้งานคาดหวังต่อเทคโนโลยีที่เป็นเป้าหมายที่จะใช้ ว่าต้องมีความง่าย สะดวก และไม่ซับซ้อน มีความเป็นไปได้มากที่จะได้รับการยอมรับจากผู้ใช้งาน ซึ่งการรับรู้ความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการยอมรับหรือความตั้งใจที่จะใช้ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการใช้โดยส่งผ่านพฤติกรรมการยอมรับ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันแพลตฟอร์มเทรดสกุลเงินดิจิทัล (คริปโตเคอเรนซี) ของนักลงทุน First Jobber พบว่า การที่คน ๆ หนึ่งเชื่อว่าหากนำเทคโนโลยีมาใช้แล้วจะสามารถปฏิบัติงานได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ใช้งานเทคโนโลยีมีความคาดหวังว่าเทคโนโลยีนั้นจะต้องใช้งานได้ง่าย ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและไม่ต้องใช้ความพยายามมากนัก โดยการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญของแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี

ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (Trust) ไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัต 7 - Eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับแนวความคิดของ Morgan & hunt (1994) ที่ว่า ความไว้วางใจจะเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค เมื่อพิจารณาว่าการให้บริการมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดและซื่อสัตย์จริงใจอย่างสูง โดยปัญหาระหว่างการใช้งานตู้กดอัตโนมัต 7 - Eleven เช่น เมื่อหยอดเหรียญไปในช่องสำหรับใส่เหรียญของเครื่องแล้วสินค้ากลับไม่หล่นลงมา (Worldwide Vending Thailand. 2561) ทำให้ผู้บริโภคไม่มีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการใช้ใช้งานตู้กดอัตโนมัต 7 - Eleven สอดคล้องกับงานวิจัยของ วลัยลิกา จาตุประยูร (2559) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตบนมือถือในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยความไว้วางใจไม่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในเขตกรุงเทพมหานคร และงานวิจัย Javad Eskandarikhoe (2010) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความภักดีอิเล็กทรอนิกส์ของลูกค้าในร้านค้าปลีกอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งพบว่าความไว้วางใจไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีอิเล็กทรอนิกส์

สรุปและขอเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัย การยอมรับเทคโนโลยี และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัต 7 - Eleven ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด (R^2) คิดเป็นร้อยละ 56.4

ขอเสนอแนะเพื่อการไปใช้ประโยชน์

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัต 7 - Eleven อีกทั้งผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์มากที่สุด โดยให้ความสำคัญ เนื่องจากสินค้าจากตู้

กอดัตโนมัติ 7 - Eleven มีคุณภาพดี ดังนั้นผู้ประกอบการควรรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้อย่างสม่ำเสมอ เพิ่มสินค้าใหม่ และปรับเปลี่ยนสินค้าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับตู้กดอัตโนมัติประเภทอื่น ๆ เช่น ตู้ชงเครื่องดื่มอัตโนมัติ ตู้จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ด ตู้ถ่ายรูป เป็นต้น ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ นอกจากนี้ด้านความไว้วางใจ ด้านการยอมรับเทคโนโลยี และด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น ปัจจัยด้านพฤติกรรม คุณภาพการให้บริการ และด้านความคาดหวัง ต่อการเลือกใช้บริการตู้กดอัตโนมัติ เพื่อเป็นการศึกษาวิจัยในส่วนอื่นเพิ่มเติมในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

การศึกษานี้ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของผู้บริโภคชาวไทยต่อการใช้บริการ ตู้กดอัตโนมัติ 7 - Eleven ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการตรวจประเมินเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง References

- จิรภา รุ่งเรืองศักดิ์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการยอมรับและการรับรู้ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในการใช้บริการระบุตำแหน่ง (Location-based Services: LBS) ของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร (Davis,1989)
- ชนาภรณ์ กลิ่นหอม. (2563). รูปแบบการดำเนินชีวิต คุณภาพของผลิตภัณฑ์ และพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าระดับเคาน์เตอร์แบรนด์ของผู้บริโภคที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ชาลี วาระดี. (16 เม.ย. 2565). ย้อนรอย "ตุ๊กตาท่าแพะหยอดเหรียญ" ที่ประเทศ "ญี่ปุ่น" ต่อยอดจนครองเจ้าตลาด. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/999409>
- ณิชนม ศิริยงวัฒนา. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุงผิวผ่านช่องทางออนไลน์ในประเทศไทย. (สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล
- ธิดา อิงคสุภัญญ์ และฉัตรพล ไชแสงทอง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความภักดีในการซื้อสินค้าและบริการผ่านออนไลน์ของคนเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์. วารสารสุทธิปริทัศน์, 34(110), 160.
- นฤพล รัตนวิบูลย์ลาภ (2564) ได้วิจัยเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีและการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันแพลตฟอร์มเทรดสกุลเงินดิจิทัล (คริปโตเคอเรนซี) ของนักลงทุน First Jobber (Davis,1989)
- นพดล พุ่มมาพันธุ์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์องค์กรและความภักดีของลูกค้า. วารสารวิชาการเซาท์อีสต์แอสบ็อก (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 5(1), 2-3
- นพดล บุรณันท์. (2564). การจัดการและคุณภาพของสินค้าที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการให้บริการ

- ตลาดโรงเกลือ. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 11(2), 343-352.
- นิธธาวัลย์ นิมมวล (2560) ได้วิจัยเรื่องทัศนคติด้านความน่าเชื่อถือของบล็อกเกอร์รีวิวและพฤติกรรมกระตุ้นใจซื้อผลิตภัณฑ์กลุ่มเวชสำอางของกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล (Rempel,Holmes & Zanna, 1985)
- นिसารัตน์ กระจ่างศรี (2561) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาความไว้วางใจการรับรู้ความเสี่ยงและทัศนคติต่อช่องทางการจำหน่าย ประกันแบบเดิมที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อประกันชีวิตผ่านบริการ Insurance Agent ของผู้บริโภคนในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (Cunningham,1967)
- บัวหลวง วิรัชเจริญวงศ์ (2559) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยงและความตั้งใจซื้อที่พักในอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลาจากระบบออนไลน์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย (Bettman,1973)
- บริษัท ซีพีออลล์ จำกัด (มหาชน). ร้านเซเว่น อีเลฟเว่น:บริการร้านสะดวกซื้อ. (ม.ป.ป.).
https://www.cpall.co.th/about-us/our-business/convenience-storeservices?fbclid=AR2QbF4xMoAVTm638zT1SMYvt6rku-jCL3_O2_BOyJw20SoX5hVpy8rLx0
- ปลูกกระแสมะม่วง “ตู้เวเนดีงแมชชีน” บวมทั่วประเทศ ง่ายง่าย ขายได้ 24 ชม. (23 กรกฎาคม 2565). ผู้จัดการสุดสัปดาห์. <https://mgronline.com/daily/detail/9650000070125>
- ปัทมพร ราชพันแสน. (2565). ปัจจัยการรับรู้ที่ส่งผลต่อความไว้วางใจในการใช้บริการพรีออเดอร์สินค้าจากประเทศจีน. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปิยพล ควรสุทธิ. (2558). ผลกระทบด้านกลยุทธ์ธุรกิจ คุณภาพการบริการของร้านค้าปลีก และคุณภาพสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า : กรณีศึกษา สินค้า Do – It – Yourself ของร้านค้าปลีก. วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ปีที่ 6, ฉบับที่ 3, 80-92
- ธุรกิจใหม่มาแรง 2021 สงครามชิงส่วนแบ่งทางการตลาดตู้ขายน้ำอัตโนมัติ. (2021). Qualitat. https://www.qualitat.co.th/knowledge_detail.php?KnowledgeID=93
- พนิดา วรธรรมธภัทร. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีในการใช้บริการร้านค้าปลีกเพื่อสุขภาพและความงามรูปแบบเครือข่าย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัทธ์ธีรา โชติช่วงปิยวัชร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความจงรักภักดีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครต่อการใช้บริการตู้จำหน่ายแบบชงเครื่องดื่มอัตโนมัติ. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภูซังค์ สภาสาคร และคณะ. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีและความภักดีทางอิเล็กทรอนิกส์ของแอปพลิเคชันขนส่งอาหารออนไลน์ของผู้บริโภคกลุ่มเพศหญิงในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2(3), 141.

- ภัญญา เปรมสวัสดิ์. (2561). ความไว้วางใจ การรับรู้ด้านราคาและประสิทธิภาพของเว็บไซต์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์จากห้างสรรพสินค้าที่มีชื่อเสียงโดยผู้ซื้อในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- ภัญญา เปรมสวัสดิ์. (2561). ได้วิจัยเรื่องความไว้วางใจ การรับรู้ด้านราคาและประสิทธิภาพของเว็บไซต์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์จากห้างสรรพสินค้าที่มีชื่อเสียงโดยผู้ซื้อในเขตสาทร กรุงเทพมหานคร (Guiltinan,1989)
- รัฐพร วุฒิศักดานนท์. (2563). ผลกระทบของระดับผลิตภัณฑ์ของตู้จำหน่ายเครื่องดื่มอัตโนมัติต่อความตั้งใจซื้อเครื่องดื่มพร้อมดื่มของผู้บริโภคในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่. (สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิไลสนา นาคสงวน. (2565). ได้วิจัยเรื่องทัศนคติและปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับสัญญาณ 5G ของผู้ใช้บริการเครือข่ายสื่อสารและอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย (Davis,1989)
- วัลย์ลิกา จาตุประยูร. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตบนมือถือในเขตกรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีรัตน์, ปริญญาภิธานนท์, งามอาจ ปทะวานิช, ปณิศา มีจินดา, จิระวัฒน์ อนุวิชานนท์, อรทัย เลิศวรรณวิทย์. (2552). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- อัศวรัตน์ พัยคัมน์ตร. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินไทยโดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อผู้โดยสารชาวไทยระหว่างกลุ่ม Generation X และ Generation Y. (สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยมหิดล
- วันทนี มงคลทรัพย์กุล และ คณะ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับบริการอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ:กรณีศึกษาการยื่นแบบและชำระภาษีออนไลน์. วารสารวิจัยและพัฒนา, 39(1), 6-8.
- อิสราลี เนียมศร. (2559). การตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชัน LINE MAN ในกรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- เซเวนเปิดศึกเวนด์แมชชีน ทำชน”สหพัฒน์-ไอเอสเอส. (3 ตุลาคม 2562). ประชาชาติธุรกิจ.
https://www.prachachat.net/marketing/news-377417?fbclid=IwAR3Sb-aANh6TjKbieRYwMRiq18-noGNGcDpYIYhZo_qfpW7xoh8ls9VcE68
- Business Today. (20 เมษายน 2565). 7-11 เพิ่มโอกาสขายสินค้าด้วยตู้จำหน่ายสินค้าอัตโนมัติ.
<https://www.businesstoday.co/btnews/20/04/2020/35047/?fbclid=IwAR09016ffffPBLitBH-78dWo6M7PbSFBfeeUuMKmdqKiOMDurTapKzHPXOik>
- Javad, E. (2010). Influential Factor of Customer E-Loyalty in Iranian e- stores.(Master’s thesis).

Lulea University of Technology, Business Administration and Social science.

Morgan, R. M., & Hunt, S. D. (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. *Journal of marketing*, 58(3), 20-38.

Worldwide Vending Thailand. (มีนาคม 2561). ปัญหาของเครื่อง Vending Machine ที่พบบ่อยๆ.

<https://www.worldwidedvending-th.com/news/18/?fbclid=IwAR2wifvRMsnQZhUV-EAbr4EMldjvBD4fjmUTzDI8-SX93R-0Yg3zMqQ14i0>

Climate Displacement and Government Initiatives in Thailand

Mahbubul Haque⁷²

Bussabong Chaijaroenwatana⁷³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Abstract

Millions of people are currently living in displacement within and across borders with disasters. UN International Organization for Migration's forecasts of the number of people expected to migrate due to climate displacement vary from an estimated 25 million to 1 billion by 2050. Due to climate change, displacement has become a major challenge, especially for developing countries. Thailand is located in one of the world's most disaster-prone regions and is exposed to disasters caused by hydro-meteorological hazards such as floods, landslides, storms, and droughts. The Climate Risks Index ranked Thailand eighth among countries most affected by climate change between 1999 and 2018. The disaster risk management system in Thailand is mainly established under the Disaster Prevention and Mitigation Act 2007 (DPM Act), forming the National Disaster Prevention and Mitigation Committee (NDPMC) responsible for disaster-related policymaking at the national level. In relation to the governance element, the legal and policy framework in Thailand does not adopt a human rights-based approach. Although, the 2017 Constitution provides the protection of human dignity, rights, liberties, and equality to all citizens. Thailand is a party to the various international human rights treaties of relevance to displacement in the context of disasters and climate change: ICCPR, CRC, CERD, CEDAW, CRPD. Thailand has an obligation to meet the international standard. The fundamental purpose of this article is to explore the situation of climate displaced and Thai government measures to protect their rights. This article will be based on a qualitative approach with document analysis. Through the case studies, government and INGO's documents analysis, this paper shows the ground reality of climate displacement, government initiatives, and international agencies' observations to address the situation.

⁷² Lecturer, Doctorate, Universiti Sultan Zainal Abidin (UniSZA) E-mail: mahbubh@unisza.edu.my

⁷³ Lecturer, Assoc. Prof. Doctorate, Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University, E-mail: bussabong.c@psu.ac.th

Keywords: Climate Displaced, Thai Government, International Agencies

Introduction

Organization for Migration's forecasts of the number of people expected to migrate due to climate displacement vary from an estimated 25 million to 1 billion environmental migrants by 2050 (International Organization for Migration, 2021). By 2100, 410 million people could live in coastal lands below 2 meters above sea level, and some estimates predict sea-level rise will swallow 48 countries, mostly island nations. Thailand is located in one of the world's most disaster-prone areas and often faces various natural disasters; floods, landslides, droughts, storms, and hazes. The Climate Risks Index ranked Thailand eighth among countries most affected by climate change between 1999 and 2018 (Ministry of Natural Resources and Environment Thailand, 2019). The aim of this article is to show how forced displaced due to climate change have been denied their rights in the context of Thailand, in addition, the article also explores the role of the Thai government and their obligation under international human rights. This group of people can no longer gain a secure livelihood in their homestead because of drought, soil erosion, desertification, cyclones, deforestation, and other environmental hazards.

Imagine losing your home or livelihood due to a flood. Going hungry because of a failed harvest or drought. Or being forced to flee your home due to desertification, rising sea levels, or a lack of clean drinking water. The climate crisis has a devastating impact and amplifies vulnerability, which is related to the broader context of human rights issues such as the right to life, education, standard housing, and health. It is noted that displacement due to natural calamity is not confined to a particular territory, hence many cases affect neighboring countries. The climate crisis is driving displacement and making life harder for those already forced to flee.

This paper first discusses the status of displaced under international law and domestic perspectives. In the early days, the word 'displaced' only dealt with individuals uprooted due to political disharmony, but in the context of today, climate refugees are a reality. Experience shows that there are a number of South and Southeast Asian countries from which the majority of environmental refugees originate, and their numbers have been increasing over the past decades. In particular, in coastal countries such as Indonesia, Bangladesh, Myanmar, and Maldives thousands of people have been forced from their ancestral lands due to various natural calamities. There is no clear discussion as to the rights of such climate displaced in any UN or regional human rights protection mechanisms. This paper mainly focuses on the Thailand

context and explores the roles of government, in addition, the paper emphasizes Thailand's obligation under the human rights context to protect the rights of the displaced.

Methodology

In academic research, the appropriate methodology is essential in order to ensure the validity of the research findings. A qualitative approach with document analysis is a social research method and is an important research tool in its own right, and is an invaluable part of most schemes of triangulation, the combination of methodologies in the study of the same phenomenon (Bowen, 2009). In order to seek convergence and corroboration, qualitative researchers usually use at least two resources through using different data sources and methods.

To write this article, the authors extensively reviewed relevant literature to understand forced displacement in the context of climate change. The authors also review the Thai government's role in addressing the climate displaced and its obligation under the international human rights treaties and conventions. Besides the climate issues, the authors also reviewed the literature, mainly comprising government documents, NGO reports, academic journals, digital materials on websites, and community organizations' reports. It can be stated that document analysis has been an underused approach to qualitative research. Due to time constraints and a lack of enough budget, it was not possible for researchers to conduct fieldwork. Through the existing document analysis, researchers gather a bulk of information and it is useful to support and strengthen the article.

Understanding of Displacement

Internally displaced people (IDPs) are on the frontlines of the climate emergency. The definition of Internally Displaced Persons (IDPs) according to the United Nations guideline, “persons or groups of persons who have been forced or obliged to flee or to leave their homes or places of habitual residence, in particular as a result of or in order to avoid the effects of armed conflict, situations of generalized violence, violations of human rights or natural or human-made disasters, and who have not crossed an internationally recognized State border” (OHCHR, 2023). The number of internally displaced people (IDP) worldwide reached a record high of 71.1 million by the end of 2022 — 20% higher than in 2021, according to an

international report (UNHCR, 2023). An overlap of geopolitical crises, internal power struggles, and environmental disasters led to conditions that not only spurred displacements but also affected the vulnerable the most (Deutsche Welle, 2023). Many are living in climate “hotspots”, where they typically lack the resources to adapt to an increasingly hostile environment. Despite the rise in conflicts, natural disasters worsened by climate change account for most of the IDPs. Pakistan, the Philippines, China, India, and Nigeria topped the list of countries that saw new displacements due to disasters. NRC chief Jan Egeland described the overlapping crises spurring ever more displacement around the world (The New Arab, 2023).

There is no specific convention like the 1951 or 1967 Protocol yet to protect IDP. Despite this reality, several regional human rights instruments address rights protection for IDP. This has already occurred in Africa, Latin America, and Europe where regional human rights courts play important roles as part of enforcement mechanisms. International humanitarian law guarantees relief and rehabilitation for refugees and IDPs in the situation of armed conflict although this right is often violated by state agencies. In this regard, the UN initially drew international attention to the crisis of internal displacement, and many organizations, intergovernmental and non-governmental, have broadened their mandates or scope of activities to address more effectively the needs of IDP. Moreover, these principles reflect and are consistent with international human rights law and international humanitarian law. The UN (2003) has developed a guiding principle that has contributed to the normative framework for the protection of IDP. These principles have provided a valuable protection tool and strong reference for the UN and other international agencies to work with IDP.

Having a legal and policy framework in place that incorporates core principles and defines the roles and responsibilities of responsible actors also contributes to transparency and accountability. Further, a human rights-based approach recognizes that disasters do not affect all persons in the same way, and highlights the differential exposure and vulnerability that manifests along intersecting gender, ethnicity, age, disability, and other lines.

The impacts of climate change are numerous and may both trigger displacement and worsen living conditions or hamper return for those who have already been displaced. Limited natural resources, such as drinking water, are becoming even scarcer in many parts of the world that host refugees. Crops and livestock struggle to survive where conditions become too hot and dry,

or too cold and wet, threatening livelihoods. In addition, it is necessary to understand the affordability of present nation-states to address the problems.

Thailand, Natural Calamity, and Displacement

In 2011, unprecedented flooding caused by tropical storm Nock-Ten affected more than three million people in 74 provinces from the end of July for over three months (Sophonpanich, 2012). By September the government's efforts were focused on diverting the water from the capital, Bangkok, to protect the country's major city. There are many places with water logging and it has been more than a month and a large number of people have been severely affected. Flooding has not always been a cause of human displacement in Thailand. Thai vernacular architecture, culture, and lifestyles were adapted to allow those living on fertile lowlands to continue with their daily lives during annual floods. In 2011, agriculture was affected badly by the floods, especially in areas along canals. Some people cut trees in the mountains, but during the flood, their houses were destroyed and the logs were carried away with the water.

Heavy rainfall has been affecting the south of Thailand, particularly the provinces of Phatthalung, Songkhla, Pattani, Yala, and Narathiwat, causing widespread floods and resulting in casualties. According to the ASEAN Disaster Information Network (ADINet), at least one person died in Songkhla province. About 77,000 individuals have been affected by floods across 24 districts of the above-mentioned provinces (ECHO, 2022a). Heavy rain continues to affect nine provinces of southern Thailand, causing floods, casualties, and damage. More than 55,000 people have been affected across the provinces of Surat Thani, Nakhon Si Thammarat, Trang, Phatthalung, Satun, Songkhla, Pattani, Yala, and Narathiwat. The hardest hit areas were Narathiwat, Nakhon Si Thammarat, and Songkhla provinces. The government is expediting the damage assessment. Provincial Disaster Prevention and Mitigation Office provided boats to the municipality to facilitate the helping of flood victims. (ECHO, 2022b). There are several government departments working here to support the local flood victims.

Almost 12,000 households in nine districts of Ayutthaya province, which are not protected by floodwalls, are now inundated due to the rising level of the Chao Phraya River, its tributaries and canals after irrigation officials discharged about 1,800 cubic meters of water/second through the Chao Phraya dam for three consecutive days. According to the

provincial public disaster prevention and mitigation office, the huge amount of water discharged downstream is causing the level of Chao Phraya, which flows through Ayutthaya, a network of canals and the Noi River, to rise above its banks and inundate about 11,950 households in Sena, Bang Barn, Pak Hai, Mueang, Bang Sai, Bang Sai, Bang Pahan, Maharaj and Bang Pa-in districts. In the northern province of Phayao, seven people went missing, but two of them were later found when a flash flood swept through their house, located at the foot of a mountain in Sa sub-district of Chiang Muan district, early this morning (Monday) (Thai PBS, 2023). At the time of this report, five are still missing, including a 10-year-old girl from the same family.

It should be mentioned that there are different government agencies working in disaster areas. Despite limitations, government has compensated farmers and fisherman communities. According to representatives from the central, regional, and local governments, there was a budget for compensation earmarked for the Fishery Office. First, the Fishery Office needed to make a formal report. Second, the disaster impact was supposed to be surveyed to get all the details. Third, regulations under the Ministry of Finance were to be applied in providing compensation to fishermen.

Thai Government Initiative

The Constitution of the Kingdom of Thailand is relatively new, promulgated in 2017. The Constitution establishes a unitary parliamentary system under a constitutional monarchy, comprising an executive branch headed by the Prime Minister; the National Assembly consisting of the House of Representatives and the Senate; the judiciary headed by the Supreme Court. The Constitution also establishes local administrative organizations, with the duties and powers to regulate and provide public services and public activities in the best interests of the people in that locality, in accordance with the principle of sustainable development and in line with the law.

The Constitution provides for the protection of human dignity, rights, liberties, and equality of all people. The Constitution also contains explicit provisions on the right to manage, maintain, and utilize natural resources, the environment, and biodiversity in a balanced and sustainable way. The existing Constitution categorically mentioned that the state shall allow local people and communities to participate in the conservation, protection, maintenance, restoration, management, and utilization of natural resources, the environment, and biodiversity.

To address the natural calamity in Thailand, the government also established under the Disaster Prevention and Mitigation Act 2007 (DPM Act), forming the National Disaster Prevention and Mitigation Committee (NDPMC) responsible for disaster-related policymaking at the national level. The DPM Act 2007, designates the Department of Prevention and Mitigation as the primary state agency to execute disaster management activities, such as coordination of disaster operations, supporting government agencies in disaster management, creation of databases of safe areas, and disaster related statistics. Over the last decade, the Thai Government has taken some measures to advance Thailand's disaster management and climate change adaptation in its national law and policy frameworks by adopting:

- Disaster Prevention and Mitigation Act 2007 (DPM Act)
- National Disaster Risk Management Plan 2015 (hereafter NDRM Plan)
- National Climate Change Master Plan 2015–2050 (hereafter NCCMP)
- Twelfth National Economic and Social Development Plan 2017–2021 (hereafter TNESDP)
- 20-year National Strategy 2018–2037 (hereafter NS).

Displacement and Human Rights Obligation for Thailand

Despite of these initiatives human rights groups also criticizing the government initiatives. Thailand is party to the following international human rights treaties of relevance to displacement in the context of disasters and displacement:

- Convention on the Elimination of Racial Discrimination 1965 (CERD)
- International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966 (CESCR)
- International Covenant on Civil and Political Rights 1966 (CCPR)
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979 (CEDAW)
- Convention on the Rights of the Child 1989 (CRC)
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2006 (CRPD).

There are several rights committees such as the Human Rights Committee (for ICCPR), CERD, and CESCR relating to indigenous peoples, refugees, and stateless persons in the context of Thailand. These rights committees also consider disasters and climate change in important respects. Additionally, the Special Rapporteur on human rights to Safe drinking water and

Sanitation, Ms. Catarina de Albuquerque, visited Thailand in 2013 and reported on the situation of access to safe drinking water and sanitation, including access of displaced people to safe drinking water (OHCHR, 2013a)

Basically, the government side has taken a few initiatives but it was not adequate. In the aftermath of natural disasters, mainly aged people, women, children and persons with disabilities risks are higher. In fact, the Thai government's disaster preparedness, and humanitarian assistance try to handle it smoothly. The main focus of this paper is displaced persons, who were evicted because of natural disasters. The Committee of the Child Rights Convention recommended that the government “define general strategic budgetary lines, and sectoral and local government allocations for children in disadvantaged or vulnerable situations that may require temporary social measures, including affirmative action, and make sure that those budgetary lines and allocations are protected even in situations of economic crisis, natural disasters or other emergencies.” (OHCHR, 2013b)

In relation to the governance element, the legal and policy framework in Thailand relating to DRRM and CCA does not adopt an expressly human rights-based approach. After a disaster in Thailand, many people shifted to urban areas because of livelihood opportunities. In those cases, the government has no plan or initiative to rehabilitate them. This article found some documents and it stated that the NDRM Plan addresses displacement in different forms, but there is no express policy calling for the mainstreaming of displacement. The Plan mandates related agencies to develop further guidelines and procedures related to evacuation and shelter management but does not expressly call for displacement to be mainstreamed in DRRM or CCA. Although the NDRM Plan invokes a number of international standards and guidelines, such as the SFDRR and the UN Framework Convention on Climate Change, these relate specifically to DRRM and CCA, even if the SFDRR does endorse a human rights-based approach (Sri Aryani, 2020). Additionally, the Plan has not yet provided a clear gender-sensitive approach.

Conclusions

Displacement due to natural disaster has come to the fore as one of the more important humanitarians, human rights, political and security issues facing the developing country like Thailand. It can be stated that thousands of people worldwide displaced within the borders of their own countries due to various types of disaster. Disasters and displacement not only disrupt

the lives of the individuals and families concerned, but whole communities and societies. 'Climate change knows no borders' and currently it is the reality for millions of displaced who live on the frontlines of the climate crisis. The threat of climate change increased rapidly and the global south is the victim of this catastrophic situation. This climate migration is expected to surge in coming decades with forecasts from international think tank the IEP predicting that 1.2 billion people could be displaced globally by 2050 due to climate change and natural disasters. Climate mobility will affect all countries, but some regions will be more than others because lack of transfer knowledge and adoption capacity.

In Thailand, government initiative is not enough but at the same time CSO's should come to work for the greater interest of people. This paper suggested that displaced people basic rights will not be violated if different government agencies and INGO's work together in areas; raising awareness, assisting communities to plan for relocation to safer settlement, helping to find sustainable livelihoods.

References

- ASEAN. (2021). *ASEAN State of Climate Change Report (ASCCR): Current Status and Outlook of the ASEAN region Toward the ASEAN Climate Vision 2050*. Retrieved from https://asean.org/wp-content/uploads/2021/10/ASCCR-e-publication-Correction_8-June.pdf
- Asian Development Bank. (2012). *Addressing Climate Change and Migration in Asia and the Pacific*. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/29662/addressing-climate-change-migration.pdf>
- Baker McKenzie. (2023). *Thailand: Establishment of the Department of Climate Change and Environment*. Retrieved from https://insightplus.bakermckenzie.com/bm/energy-mining-infrastructure_1/thailand-establishment-of-the-department-of-climate-change-and-environment
- Climate Action Tracker. (2023). *Thailand*. Retrieved from <https://climateactiontracker.org/countries/thailand/policies-action/>

Deutsche Welle. (2023). *Number of Internally Displaced Hits Record in 2022*. Retrieved from <https://www.dw.com/en/number-of-internally-displaced-hits-record-amid-war-floods/a-65583938>

European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO). (2022a). *Thailand – Floods (ADINet, TMD) (ECHO Daily Flash of 15 December 2022)*. ReliefWeb International. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/thailand/thailand-floods-adinet-tmd-echo-daily-flash-15-december-2022>

European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO). (2022b). *Malaysia, Thailand - Floods, update (NOAA-CPC, ADINet, media) (ECHO Daily Flash of 20 December 2022)*. ReliefWeb International. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/malaysia/malaysia-thailand-floods-update-noaa-cpc-adinet-media-echo-daily-flash-20-december-2022>

International Organization for Migration (IOM). (2021). *A Complex Nexus*. Retrieved from <https://www.iom.int/complex-nexus#:~:text=Future%20forecasts%20vary%20from%2025,estimate%20of%20international%20migrants%20worldwide.>

International Organization for Migration Thailand (IOM). (2022). *Integrating Environmental and Climate Change Concerns into Thailand's Migration Context*. Retrieved from <https://thailand.iom.int/sites/g/files/tmzbd1371/files/documents/2023-04/iom-mecc-infosheet.pdf>

Mahanakorn Partners Group (MPG). *Thailand's Pathway to Energy Efficiency*. Retrieved from <https://mahanakornpartners.com/thailands-pathway-to-energy-efficiency/>

Marks, D. (2011). *Climate Change and Thailand: Impact and Response*. ISEAS-Yusof Ishak Institute. Retrieved from <https://sci-hub.se/https://www.jstor.org/stable/41288828>

Ministry of Natural Resources and Environment Thailand (2019). *Thailand Third Biennial Update Report*. Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning Climate Change Management and Coordination Division. Retrieved from https://unfccc.int/sites/default/files/resource/BUR3_Thailand_251220%20.pdf

Office of The High Commissioner Human Rights (OHCHR). (2013a). *Thailand: Striking Contrasts in Access to Safe Drinking Water and Sanitation - UN Expert Urges Establishment of*

- Independent Water and Sanitation Regulator. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2013/02/thailand-striking-contrasts-access-safe-drinking-water-and-sanitation-un>
- Office of The High Commissioner of Human Rights (OHCHR). (2013b). *Convention on the Rights of the Child: General Comment No. 14 (2013) On the Right of The Child to Have His or Her Best Interests Taken as A Primary Consideration (Art. 3, Para. 1)*. Retrieved from https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf
- Office of The High Commissioner of Human Rights (OHCHR). (2023). *About Internally Displaced Persons*. The United Nations. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-internally-displaced-persons/about-internally-displaced-persons#:~:text=According%20to%20the%20Guiding%20Principles,avoid%20the%20effects%20of%20armed>
- Partnership For Action on Green Economy (PAGE). *Green Jobs Policy Readiness Assessment in Thailand*. Retrieved from <https://www.un-page.org/static/b74b5cc546ce1fc357b717243cf0a8f9/gj-policy-readiness-assessment-in-thailandf.pdf>
- Shrestha, R. P., Chaweewan, N., & Arunyawat, S. (2017). *Adaptation to Climate Change by Rural Ethnic Communities of Northern Thailand*. Retrieved from <https://www.mdpi.com/2225-1154/5/3/57>
- Sri Aryani. (2020). *Thailand National Law and Policy Report Consultation Draft 2020: Displacement in The Context of Disasters and Climate Change*. Raoul Wallenberg Institute. Retrieved from https://disasterdisplacement.org/wp-content/uploads/2021/08/Thailand-Displacement-Law-and-Policy-Brief_English.pdf
- Sophonpanich, W. S. (2012). *Preventing Displacement: Flooding In Thailand: Flee, Fight or Float*. Forced Migration Review. Retrieved from <https://www.fmreview.org/preventing/sophonpanich>
- Thai PBS World. (2023). *Flooding in Thailand's Ayutthaya and Ubon Ratchathani Provinces*. Retrieved from <https://www.thaipbsworld.com/flooding-in-thailands-ayutthaya-and-ubon-ratchathani-provinces/>

The New Arab. (2023). *More Than 71 million People Internally Displaced Worldwide In 2022*.

Retrieved from <https://www.newarab.com/news/more-71-million-people-internally-displaced>

2022#:~:text=NRC%20chief%20Jan%20Egeland%20described,he%20said%20in%20a%20statement.

United Nations. (2020). *Climate Change: Thailand*. Retrieved from <https://thailand.un.org/en/173511-climate-change>

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2023). *Internally Displaced People*.

Retrieved from <https://www.unhcr.org/about-unhcr/who-we-protect/internally-displaced-people>

United Nations Development Programme (UNDP). (n.d). *Integrating Climate Change (CC), Gender, and Social Inclusion (GSI) into Planning and Budgeting in Thailand*. Retrieved from

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-03/UNDP_CC-GSI%20Handbook_Eng_Final.pdf

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). (2020). *Thailand's*

Updated Nationally Determined Contribution. Retrieved from

<https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Thailand%20Updated%20NDC.pdf>

แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ Motivational Factors of the Generation Affecting the Performance of the Kathu Municipality Personnel.

นางแสงเดือน หังสวนัส¹ นายสงขลา หังสวนัส² นายไชยพงศ์ เจิมสวัสดิ์³

Mrs. Sangduean Hungsavanus ¹, Mr. Songkhla Hungsavanus, Mr. Chaiyapong Jermsawat³

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

³นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

¹ Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,

² Lecturer in Human Resource Management Faculty of Management Science Phuket Rajabhat University,

³Alumni students in the field of public administration Faculty of Humanities and Social Sciences

Phuket Rajabhat University,

sangduean.h@pkru.ac.th¹, songkhla.h@pkru.ac.th², s6110835213@pkru.ac.th³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษา แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลเมืองกะทู้ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่นที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบ Generation ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ ผู้เขียนบทความวิเคราะห์ความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญเป็นแรงจูงใจทำให้คนอยากทำงาน คือ ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) และปัจจัยค้ำจุนหรือปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene factors) แนวคิดชนรุ่น (Generation) การจัดการกับชนรุ่นในสถานที่ทำงาน ตลอดจนเป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เป็นพลังไปสู่ความสำเร็จย่อมส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรเพิ่มมากขึ้น โดยการวิเคราะห์ปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่น 4 ประเด็น 1) ความสำเร็จของงาน 2) ความก้าวหน้า 3) ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ และ 4) ความมั่นคงในงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องเปรียบเทียบ Generation เพื่อตระหนักในความต้องการและสไตล์การทำงานที่แตกต่างกันของแต่ละชนรุ่น และจัดการงานให้ตอบสนองกับความต้องการของแต่ละบุคคล และในท้ายที่สุดจะสามารถหลีกเลี่ยง ความขัดแย้งภายในสถานที่ทำงานได้ โดยมีแนวคิดนำหลักองค์ประกอบของแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานความต้องการพื้นฐานของบุคลากรในองค์กร ตลอดจนเป้าหมายในการทำงานมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลในแต่ละชนรุ่น

คำสำคัญ: แรงจูงใจ, ชนรุ่น, ประสิทธิภาพ

Abstract

This article studies Generational motivation factors and workplace performance effectiveness. The objectives are 1) to study the motivation factors of generations that affect the performance of Kathu Municipality personnel and 2) to compare generations that affect the performance of Kathu Municipality personnel. The author of the article analyzes the importance of motivation in performing work that is important in motivating people to want to work, namely motivating factors or stimulating factors (Motivator factors) and sustaining factors or hygiene factors (Hygiene factors) generation concept: dealing with generations in the workplace as well as being a guideline for creating motivation to be a force for success, it will result in an increase in the work efficiency of personnel. By analyzing four generations' motivation factors: 1) job success, 2) advancement, 3) compensation and benefits and 4) job security Executives need to compare generations to recognize the different needs and working styles of each generation. and manage work to meet individual needs and in the end, conflicts within the workplace can be avoided. The concept is based on the elements of motivation that affect work efficiency and the basic needs of personnel in the organization. As well as work goals, there are differences for each person in each generation.

Keywords: Motivation, Generation, Effectiveness

บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ มิติทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี เป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้มีการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วการติดต่อสื่อสารสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น และมีความรวดเร็วเป็นอย่างมาก กลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน หรือที่เรียกว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ปัจจุบันจึงทำให้บุคลากรมีการปรับตัวเข้ากับเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และองค์กรก็จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้การบริหารทรัพยากรบุคคลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรต้องให้ความสนใจมากขึ้น เพราะองค์กรดำรงอยู่ได้ด้วยเพราะบุคลากรและจะไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์กรได้ก็ต้องขับเคลื่อนด้วยบุคลากรเป็นหลัก (สิริวรรณ เสนีย์มโนมัย, 2555, หน้า 1) ดังนั้นการที่จะรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพที่ดีให้อยู่กับองค์กรได้นาน ๆ องค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของบุคลากร ซึ่งจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่สูงขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีความสุขในการปฏิบัติงานมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากแรงจูงใจในการทำงานที่บุคลากรมีต่อองค์กรนั้น ๆ ซึ่งแรงจูงใจในการทำงานของแต่ละบุคคลก็จะมีแตกต่างกันไป เช่น ลักษณะนิสัยส่วนตัว ทักษะพื้นฐานครอบครัว สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน ความมุ่งมั่นในงาน การปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรวางไว้

ปัจจุบันในสังคมการทำงาน แทบทุกองค์กรจะประกอบไปด้วยบุคลากรหลัก ๆ 3 เจเนอเรชั่น คือ เจเนอเรชั่นบี (Baby boomer) เจเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation-X) และเจเนอเรชั่นวาย (Generation-Y) ทั้ง 3 เจเนอเรชั่นนี้ทำงานร่วมกันอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งกันและกัน (ดาวใจ ศรีลัมพ์, 2555) เจเนอเรชั่นบีส่วนมากจะอยู่ในฐานะผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารระดับสูง เจเนอเรชั่นเอ็กซ์เป็นคนที่อยู่ในองค์กรมาระยะเวลาหนึ่งอยู่ในฐานะผู้บริหารระดับต้นและระดับกลาง มีโอกาสจะได้เลื่อนขั้นเป็นผู้บริหารระดับสูงในอนาคต ส่วนเจเนอเรชั่นวายเป็นคนที่เพิ่งเข้ามาทำงานกับองค์กรโดยมีลักษณะสำคัญ คือ มีความเป็นตัวของตัวเองสูงชอบตั้งคำถาม เลือกที่จะทำในสิ่งที่ตนเองชอบ ความอดทนต่ำ และไม่สนใจลำดับบังคับบัญชา มีพฤติกรรมในการทำงานที่ให้ความสำคัญกับงานมากกว่าองค์กรต้องการทำงานในสิ่งที่ตนชอบ ไม่ชอบการสั่งงาน และถือว่าการเปลี่ยนงานบ่อยไม่ใช่เรื่องผิดด้วยเหตุนี้หลายองค์กรทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนจะพบกับปัญหาการลาออกของเจเนอเรชั่นวายอยู่บ่อยครั้ง (ศุภลักษณ์แลปรุรัตน์, 2557, หน้า 1)

ชนรุ่นถือเป็นกลุ่มของบุคลากรซึ่งมีช่วงปีเกิดอยู่ในช่วงเดียวกันและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์ที่มีความสำคัญต่าง ๆ ในช่วงที่ได้เรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทำให้แต่ละชนรุ่นจะมีรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะ เช่น มีทัศนคติ หรือค่านิยมที่แตกต่างกัน พฤติกรรมดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการทำงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่ม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ให้มีความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานที่แตกต่างกัน มีลักษณะการเรียนรู้และพัฒนาที่ไม่เหมือนกัน ในขณะที่นั้น ยังมีบทบาททางสังคมในแต่ละช่วงชีวิตที่แตกต่างกันไป ช่วงชีวิตวัยเยาว์ อายุ 0-21 ชั้นเติบโต บทบาททางสังคม ได้รับการเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน จนเป็นผู้ใหญ่ และได้รับเอาค่านิยมและความเชื่อเข้ามา ช่วงชีวิตวัยผู้ใหญ่ อายุ 22-43 ชั้นทดสอบ

บทบาททางสังคมทดสอบ และยืนยันค่านิยมที่ได้รับเข้ามาในช่วงชีวิตที่เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ช่วงชีวิตวัยกลางคน อายุ 44-65 ชั้นยืนยัน บทบาททางสังคม ยืนยันค่านิยมที่ได้รับเข้ามาในการจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ชอบและ สิ่งที่เป็นความต้องการช่วงชีวิตวัยสูงอายุ อายุ 66-87 ชั้นถ่ายทอด บทบาททางสังคมบุคคลในวัยนี้ถ่ายทอดค่านิยม ของตนเองให้กับสมาชิกในชนรุ่นถัดไป

ดังนั้น ปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่นในปัจจุบัน ถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการบริหารที่สำคัญเป็นอย่างมาก อันจะทำให้การบริหารนั้นสามารถดำเนินการตามนโยบายของผู้บริหารได้ และสำเร็จลุล่วงได้นั้น แรงจูงใจจึงเป็น เรื่องสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของชนรุ่นของเทศบาลเมืองกะทู้ ซึ่งผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควร ให้ความสนใจที่จะเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของชนรุ่น ผู้บริหารจะต้องสำรวจและหาวิธีการต่าง ๆ ใน การที่จะดูแลส่งเสริมให้ชนรุ่นของเทศบาลเมืองกะทู้มีใจรักในการปฏิบัติงาน ทুমเทร่างกายแข็งแรง และปฏิบัติงาน อย่างเต็มความสามารถ การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้กับชนรุ่นเหล่านี้ จึงถือเป็นประเด็นสำคัญประการ หนึ่งที่ภาครัฐควรส่งเสริมให้ชนรุ่นมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการปฏิบัติงาน มีใจรักในการให้บริการ ประชาชน เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานตามนโยบายของชนรุ่นของเทศบาลเมืองกะทู้มีประสิทธิภาพ และ เกิดประโยชน์สูงสุด

ผู้เขียนบทความจึงได้นำ Generation ต่าง ๆ เพื่อมาเปรียบเทียบปัจจัยแรงจูงใจของชนรุ่นที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกะทู้ โดยนำ Generation X เป็นบุคคลที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2508 - 2522 และศึกษา Generation Y เป็นบุคคลที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2540 มาเปรียบเทียบใน การศึกษาครั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงงานด้านการบริหาร และส่งเสริมปัจจัยที่ทำให้ ประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรสูงขึ้น

เนื้อหา

1. แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ

1.1 แนวคิดคุณลักษณะของงานเพื่อสร้างแรงจูงใจ

Hackman & Oldham (1980: 59) กล่าวว่า คุณลักษณะของงาน หมายถึง การออกแบบงานที่มุ่งเน้น คุณลักษณะงานหลัก ๆ ในงานของพนักงาน ซึ่งก่อให้เกิดแรงจูงใจในงาน ความพึงพอใจในงานและผลการ ปฏิบัติงาน Hackman and Oldham (1975) ได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะของงานที่จะช่วยอธิบายถึง แรงจูงใจ ในการทำงานได้ดีที่สุดทฤษฎีหนึ่งขึ้นมา โดยมีความคิดเห็นว่าหากพนักงานมีแรงจูงใจภายในงาน พนักงานจะสามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการทำงานที่ดีออกมา และจะเป็นการผลักดันให้พนักงานมี พฤติกรรมที่ดีเช่นนั้น ต่อไป แบบจำลองคุณลักษณะของงาน (Job Characteristics Model) โดย Hackman and Oldham ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 คุณลักษณะของงาน 5 ประการ ที่มีส่วนให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานประกอบด้วย

1) ความหลากหลายของทักษะ (Skill Variety) หมายถึง คุณลักษณะงานที่มีความแตกต่างอันเนื่องมาจากหลาย ๆ ด้านในหน่วยงาน ทำให้บุคคลต้องนำความรู้ความสามารถและความชำนาญเฉพาะตนมาใช้ในการปฏิบัติงาน

2) ความเป็นเอกลักษณ์ของงาน (Task Identity) หมายถึง ระดับความมากน้อยที่บุคลากรได้ทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ทั้งหมด และสามารถระบุส่วนของงานที่เกิดจากความพยายามในการทำงานของตนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการได้

3) ความสำคัญของงาน (Task Significance) หมายถึง ระดับความมากน้อยของงานที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือการทำงานของบุคคลหน่วยงานเดียวกัน หรือบุคคลภายนอกหน่วยงาน

4) ความมีเอกสิทธิ์ของงาน (Autonomy) หมายถึง การที่พนักงานมีอิสระในการคิดการตัดสินใจ และการวางแผนวิธีการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่

5) ผลย้อนกลับของงาน (Feedback) หมายถึง ระดับความมากน้อยของบุคลากรที่ได้รับข้อมูลโดยตรงและชัดเจนถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการทำงาน

2.2. สภาวะทางจิตวิทยา (Critical Psychological States) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของงาน 3 ประการได้แก่

1) ประสบการณ์การรับรู้ความหมายของงาน (Experienced Meaningfulness of Work) หมายถึง ระดับความรู้สึกของพนักงานว่างานนั้นมีคุณค่าหรือมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด พิจารณาได้จากความหลากหลายของทักษะการปฏิบัติงาน การได้รับมอบหมายงานทั้งหมด และความสำคัญของงาน

2) ประสบการณ์การรับรู้ความรับผิดชอบต่อผลของงาน (Experienced Responsibility for Work Outcome) หมายถึง ระดับความรู้สึกของพนักงานว่าตนสามารถปฏิบัติงานนั้นได้ด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด พิจารณาได้จากความเป็นอิสระของงาน

3) การรับรู้ผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน (Knowledge of Results) หมายถึง ระดับการรับรู้ของพนักงานต่อผลการปฏิบัติงานที่ตนทำพิจารณาได้จากข้อมูลย้อนกลับ สรุปได้ว่า คุณลักษณะของงานทั้ง 5 ประการ มีผลต่อสภาวะทางจิตวิทยาทั้ง 3 ประการ

2.3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลและงาน (Personal and Work Outcomes) เมื่อบุคคลมีสภาวะทางจิตวิทยา ทั้ง 3 ประการข้างต้นแล้ว จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ดังต่อไปนี้

- 1) มีแรงจูงใจภายในงานสูงขึ้น
- 2) มีผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- 3) มีความพึงพอใจในงานสูงขึ้น
- 4) มีอัตราการขาดงาน และการลาออกจากงานลดลง

นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างระหว่างปัจเจกบุคคลอีก 3 ประการ ที่มีความสำคัญต่อความเข้าใจและการตอบสนองในทางบวกต่องาน ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจภายในงานและผลลัพธ์จากการปฏิบัติงาน ได้แก่

1. ความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน การมีความรู้และทักษะที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานสามารถส่งผลให้บุคคลปฏิบัติงานได้ดีและเกิดความรู้สึกทางบวกต่องานที่ทำ
2. ความต้องการความเจริญก้าวหน้า บุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งในด้านความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของตนเอง มักมีแรงจูงใจภายในงานสูง หากได้ปฏิบัติงานที่มีความซีกซ้อน หรือท้าทาย
3. ความพึงพอใจต่อปัจจัยภายนอกงาน การที่บุคคลมีความพึงพอใจต่อปัจจัยภายนอกงาน เช่น รายได้ เพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา สามารถส่งผลให้บุคคลมีความรู้สึกทางบวกต่องานและเกิดแรงจูงใจภายในงานได้มากขึ้น
4. ความรับผิดชอบ ทั้งนี้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้อย่างสอดคล้องกันว่า หมายถึงคุณลักษณะของบุคคลซึ่งแสดงออกโดยมีความสนใจเอาใจใส่ตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายด้วยความพากเพียร พยายาม อดทนต่ออุปสรรคใด ๆ ที่ขัดข้องมีการวางแผนงานอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ความรับผิดชอบจะเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมจรรยาและตามกฎเกณฑ์ของสังคมแม้ว่าจะไม่มีการใช้อำนาจในการบังคับควบคุมก็ตาม

1.2 แนวคิดของเฟรดเดอริก เฮอร์ชเบิร์ก (Frederick Herzberg)

เฟรดเดอริก เฮอร์ชเบิร์ก (Frederick Herzberg) กล่าวว่าปัจจัยอยู่ 2 ประการ ที่เป็นแรงจูงใจทำให้คนอยากทำงาน คือ ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) และปัจจัยค้ำจุน หรือปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene factors) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยกระตุ้น (Motivator factors) เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจในการทำงาน มีอยู่ 5 ประการ คือ ความสำเร็จของงาน การยกย่องนับถือหรือการยอมรับ ลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

ปัจจัยค้ำจุน หรือปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และเป็นปัจจัยที่จะสามารถป้องกันการเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน คือ นโยบายและการบริหารงาน เงินเดือน หรือค่าจ้างแรงงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สถานภาพในการทำงาน วิธีการปกครองบังคับบัญชา ความมั่นคงในการทำงาน สถานะของอาชีพ

2. แนวคิดประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

แนวความคิดสมัยใหม่ในการจัดกิจการงานจะเริ่มต้นที่การตั้งจุดสำเร็จของงาน นั่นคือใน การวางแผนงานนั้น ณ จุดเริ่มต้นของงานจะมีการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กันความสำเร็จที่ ต้องการนั้นคืออะไร ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง การที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่ง อย่างไรแล้วและปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่ง ระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใด ถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามา

ดำเนินการในโครงการหรืองาน ใต้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนิน โครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด ในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการ บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตามแต่ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า มากกว่าโครงการอื่นๆ โครงการนั้นก็ไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผลสูงสุด

วชิรวัชร งามละมอม (อ้างถึงใน www.trdm.co.th, 4 มิถุนายน 2559) กล่าวถึง ประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานคือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้น ตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้ หรือได้คาดหวังไว้ โดยหากนำมาศึกษาแล้วจะพบว่า ประสิทธิภาพนั้น หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้ว สามารถทำกิจการนั้นให้สำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางแผนไว้ เรียกว่าการทำงานนั้นมีประสิทธิภาพ การบริหารงานจำเป็นต้องมีระบบกลไกในการบริหารงานที่ดี โดยหลักการที่ยึดหลักการงานให้เป็นรูปธรรม การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพตรงตามแนวทางในการดำเนินงานจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายโดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การค้นหาข้อมูลพื้นฐานขององค์กรสำรวจเพื่อให้รู้ข้อมูลก่อนการกำหนดนโยบาย ผู้บริหารองค์กรต้องศึกษาและสำรวจข้อมูลในด้านต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของสมาชิกในองค์กรก่อน ดังนี้ คือ การร่วมกันสำรวจปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหา

สำรวจความต้องการของสมาชิกในองค์กรว่าสมาชิกมีความต้องการอย่างไรบ้าง อะไรเป็นความต้องการหลักอะไรเป็นความต้องการรอง จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของสมาชิกในองค์กร ศึกษาแนวทางในความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ขององค์กรและการดำเนินการตามความต้องการของสมาชิกในองค์กร จัดลำดับความสำคัญในการสามารถแก้ไขปัญหา และความสามารถในการสนองตอบความต้องการของสมาชิกและนำไปกำหนดเป็นนโยบายขององค์กร กำหนดความต้องการในการพัฒนาองค์กรของผู้บริหารองค์กร และจัดลำดับความสำคัญความต้องการดังกล่าวเพื่อเลือกไปเป็นนโยบายขององค์กรการค้นหาข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้รู้ถึงปัญหาและรายละเอียดขององค์กรเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหา องค์กรสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาาร่วมกันและจัดลำดับความสำคัญในการดำเนินงานเพื่อกำหนดเป็นนโยบายในการดำเนินงาน

2. การกำหนดนโยบายขององค์กร เป็นส่วนที่ผู้บริหารต้องกำหนดเป้าหมายเพื่อให้องค์กรดำเนินงานอย่างมีทิศทาง ผู้ร่วมงานดำเนินงานสามารถปฏิบัติงานได้ตามแนวทางที่กำหนด คือ นำปัญหาต่าง ๆ ที่ได้สำรวจและจัดลำดับความสำคัญตามข้อ 1. มาศึกษาความเป็นไปได้ในการแก้ไขและดำเนินการโดยแบ่งนโยบายออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายต่อสมาชิก นโยบายต่อนายจ้าง นโยบายต่อองค์กรแรงงานอื่น ๆ ฯลฯ กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและเพื่อพัฒนาองค์กรตามลำดับดังนี้ คือ กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาขององค์กร กำหนดนโยบายเพื่อสนองความต้องการของสมาชิก กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาองค์กรตามความต้องการของผู้บริหารองค์กร การกำหนดนโยบายตามลำดับการแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของสมาชิกใน

องค์กรและผู้บริหารองค์กรดังกล่าว คือ เป็นการกำหนดนโยบายที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพต่อการบริหารองค์กร เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของทุกท่านในองค์กร

3. การกำหนดนโยบายต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรและสังคมในการกำหนดนโยบายองค์กร นั้นบริหารองค์กรต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงขององค์กรและสังคมเป็นสำคัญ ความเป็นจริงขององค์กรหมายถึง สถานะทางการเงินขององค์กรความรู้และความสามารถของบุคลากรในองค์กร สภาพสังคมในปัจจุบัน เช่น ขณะนี้สังคมของประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตยการกำหนดนโยบายก็ต้องให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ไม่ใช่กำหนดนโยบายเหมือนกับองค์กรอยู่ในสมัยที่ประเทศเป็นเผด็จการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของการกำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดนโยบายในการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารองค์กร

4. นโยบายที่กำหนดขึ้นต้องปฏิบัติได้จริง ผู้บริหารองค์กรต้องกำหนดนโยบายที่สามารถปฏิบัติได้จริงไม่ใช่ นโยบายที่เกิดจากความต้องของสมาชิกและผู้บริหารองค์กรอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด หรือเป็นเรื่องที่ใหญ่เกินความสามารถของบุคลากรในองค์กรจะกระทำได้ เช่น การกำหนดองค์กรของตนเองเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาของขบวนการแรงงาน การกำหนดนโยบายเพื่อก่อตั้งพรรคการเมืองโดยองค์กรของตน เป็นต้น

สรุปได้ว่าองค์กรจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินงานที่ดีควรมีการกำหนดนโยบายขององค์กรที่ผู้บริหารต้องดำเนินการสำรวจถึงปัญหาการทำงานภายในองค์กร แก้ไขปัญหาในส่วนที่เป็นจุดบกพร่องนำไปสู่การขับเคลื่อนในด้านกำหนดนโยบายซึ่งนโยบายต้องสอดคล้องและสามารถปฏิบัติได้จริงตามบริบทของส่วนงานจึงจะสามารถมุ่งไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนและเกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้อย่างสูงสุดของการดำเนินงานในองค์กร

1. แผนงานที่กำหนดขึ้นต้องสอดคล้องกับนโยบาย เนื่องจากหลายองค์กรเขียนแผนงานโดยไม่นำเอานโยบายมาเป็นตัวตั้งในการกำหนดแผนงาน หรือเอางานประจำมาเขียนเป็นแผนงาน

2. ศึกษาโยบายที่กำหนดขึ้นมาอย่างลึกซึ้ง และนำนโยบายแต่ละข้อมากำหนดให้กรรมการแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกำหนดเป็นแผนงานในฝ่ายนั้น

3. ควรทำการแยกแผนงานซึ่งต้องทำเป็นงานประจำตามหน้าที่ในฝ่ายออกจากแผนงานที่จัดทำขึ้นจากนโยบายอย่างชัดเจน

4. ต้องไม่กำหนดแผนงานจากความต้องการทำของกรรมการในฝ่ายโดยที่แผนงานดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายที่กำหนดขึ้น

5. ต้องเป็นแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้จริง โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถของบุคลากรในองค์กรปัจจัยสนับสนุนต่าง เช่น สถานะทางการเงิน อุปกรณ์ในการดำเนินงาน และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในองค์กร เช่น ความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร ข้อจำกัดของท้องถิ่นต่าง ๆ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ ,2556)

ยุทธศาสตร์เทศบาลเมืองกะทู้ด้านการบริหาร

แนวทางการพัฒนา การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพโปร่งใส ตามหลักธรรมาภิบาล และประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น แนวทางการพัฒนาปรับปรุงและพัฒนาสถานที่เครื่องมือเครื่องใช้ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แนวทางการพัฒนา พัฒนา และปรับปรุงระบบการให้บริการประชาชน

แนวทางการพัฒนา พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมในการให้บริการ ตลอดจนส่งเสริมสวัสดิการในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมและสนับสนุน พัฒนาคุณภาพชีวิตข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองกะทู้ให้ดีขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และจัดให้มีสวัสดิการตามความเหมาะสมกับสภาพการทำงานและสถานการณ์ดำรงชีพที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งปรับปรุงสวัสดิภาพการทำงาน เพื่อให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองกะทู้มีความสมดุลการทำงานกับชีวิตส่วนตัว โดยอาศัย หลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.แนวคิดชนรุ่น (Generation)

Mannheim (1952) ได้ริเริ่มนำแนวคิดชนรุ่นมาใช้ในการศึกษาด้านสังคมวิทยาได้เขียนเรื่อง The Problem of Generations ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการนำมาใช้อ้างอิงทางการศึกษาด้านสังคมวิทยาและด้านการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวกับชนรุ่นและโดยเสนอทฤษฎีชนรุ่น (Generational Theory) ซึ่งอธิบายว่าทัศนคติและค่านิยมของชนรุ่นถูกหล่อหลอมด้วยเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ในช่วงชีวิตที่มีการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มาวิเคราะห์และคาดการณ์โดยสะท้อนจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตไปสู่พฤติกรรมในอนาคต (McCrindle, 2006, p. 3)

ตารางที่ 1 ตารางเกณฑ์ของเจนเนอร์เรชั่นต่าง ๆ

ค.ศ. (เกิด)	พ.ศ. (เกิด)	Generation
1883-1900	2426-2443	Lost Generation
1901-1924	2444-2467	Greatest Generation
1925-1945	2468-2488	Silent Generation
1946-1964	2489-2507	Baby Boomers
1965-1976	2508-2522	Generation X
1977-1994	2523 - 2540	Generation Y
1995-2009	2541 ขึ้นไป	Generation Z
2010-2024	2553 – 2568	Generation Alpha
ณ ปัจจุบัน	ณ ปัจจุบัน	Gen C

ภาพตารางที่ 1. ตารางเกณฑ์ของเจนเนอร์เรชั่นต่าง ๆ

ที่มา (McCrindle, 2006, p. 3)

4. การวิเคราะห์แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

การจัดกลุ่มเจนเนอเรชันต่าง ๆ เจนเนอเรชัน (Generation) หมายถึง กลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน (The American Heritage Dictionary, 1992: หน้า 351) ผู้ซึ่งมีประสบการณ์จากเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมคล้าย ๆ กันในสังคมหนึ่ง ๆ และประสบการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในทัศนคติและพฤติกรรมร่วมกันในกลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน (Glass, 2007)

นักวิจัยชาวตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ริเริ่มนำแนวคิดเรื่องเจนเนอเรชันมาจัดกลุ่มคนตามเกณฑ์ช่วงอายุ (SHRM, 2004) การจัดกลุ่มเช่นนี้ก่อให้เกิดการศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างเชิงคุณลักษณะ ความคิดและพฤติกรรมในการใช้ชีวิต การบริโภคและการทำงานของคนอายุรุ่นราวคราวเดียวกันในแต่ละยุคสมัย โดยแต่ละยุคก็จะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต่างกันออกไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางสังคม ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เราเข้าใจคุณลักษณะและแนวโน้มเชิงพฤติกรรมของประชากรในแต่ละยุคสมัยดีขึ้น เมื่อเราสามารถเข้าใจความแตกต่างของประชากรแต่ละกลุ่มได้ดีเราก็จะสามารถเข้าถึงหรือบริหารงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะพฤติกรรม และความต้องการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของสินค้าหรือบริการ กระบวนการติดต่อสื่อสาร การมอบหมายงาน กระบวนการจูงใจในการทำงาน ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีการนำแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เชิงการบริหารจัดการหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็น การตลาด การพัฒนาองค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล (Assael, 1995; Howe and Strauss, 2000) เป็นต้น

แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

กลุ่มชนรุ่นหลักตามเกณฑ์ช่วงอายุที่เป็นส่วนผสมสำคัญในองค์กรต่าง ๆ โดยสามารถวิเคราะห์แรงจูงใจของชนรุ่นกับประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

1) การจัดการชนรุ่น Silent Generation ชนรุ่นนี้เป็นแรงงานที่อายุมากที่สุดในปัจจุบัน ชนรุ่นนี้เติบโตระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งปราศจากเทคโนโลยีและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกสมัยใหม่ที่ชนรุ่นใหม่อุ่นเคย ชนรุ่นนี้ได้ผ่านพ้นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงหลายครั้งมาแล้ว ดังนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้าใจว่าคนในชนรุ่นดังกล่าวได้สร้างนิสัยการขยันทำงานเพื่อหาเงินเลี้ยงชีพเพื่อการอยู่รอด และเนื่องจากชนรุ่นนี้มีอายุมากแล้วจึงมักให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพ และผลประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเกษียณอายุการทำงาน ฟังพอใจที่ได้ทำงานที่ยืดหยุ่น ฟังพอใจกับการมีช่วงเวลาพักและการมีภาระงานน้อย

2) การจัดการชนรุ่น Baby Boomers ชนรุ่นนี้ได้ชื่อว่ามีจริยธรรมในการทำงานและทำงานหนักให้คุณค่ากับการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวมากกว่ารูปแบบการสื่อสารแบบอื่น เติบโตขึ้นมาโดยปราศจากคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ ผู้บริหารจำเป็นต้องตระหนักในลักษณะการทำงานหนักของชนรุ่น คือ การให้เขาได้มีโอกาสให้คำปรึกษาแก่ชนรุ่นหลังในเรื่องที่เขามีความเชี่ยวชาญ

3) การจัดการคนรุ่น Generation X คนรุ่นนี้เติบโตขึ้นระหว่างการพัฒนาการของ personal computer โดยทั่วไปแล้วคนรุ่น Gen X จะมีการศึกษาดีกว่าคนรุ่นก่อน ฟังตนเอง มีความรับผิดชอบ และทำงานหนัก คนรุ่นนี้ไม่ต้องการการกำกับดูแลที่มากเกินไป ฟังพอใจที่จะมีอิสระมากขึ้นในเวลาทำงาน และจะรู้สึกสะดวกสบายกับรูปแบบการสื่อสารเกือบทุกชนิดอย่างไรก็ตาม Gen X ก็ต้องการตารางการทำงานที่ยืดหยุ่น เนื่องจากคนรุ่นนี้มักจะมีชีวิตครอบครัวและตั้งตัวเป็นหลักเป็นฐานแล้ว

4) การจัดการคนรุ่น Generation Y ปัจจุบันคนรุ่น Generation Y เป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในตลาดแรงงาน คนรุ่นนี้เติบโตโดยยังไม่มีอินเทอร์เน็ต มีการใช้โทรศัพท์มือถือขนาดใหญ่และหนักเหมือนอิฐ ใช้โมเด็มผ่านสายโทรศัพท์ และวีดิโอเทป(VHS) การจัดการคนรุ่นนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความโปร่งใสและตรงไปตรงมา ยิ่งกว่านั้น ผู้บริหารไม่ควรตัดสินผลงานโดยใช้จำนวนชั่วโมงในการทำงานเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน แต่ให้พิจารณาผลลัพธ์ของการทำงานเป็นเกณฑ์ ในเรื่องของการให้รางวัล ผู้บริหารควรตระหนักว่า Generation Y ต้องการความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวเหนือสิ่งอื่นใด

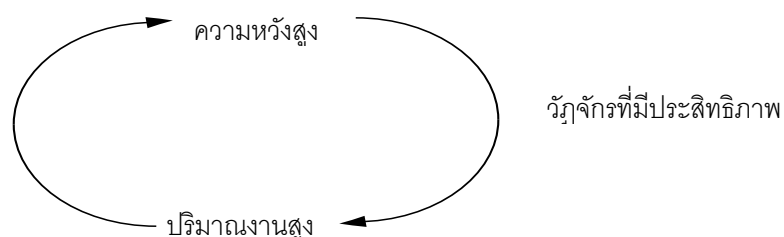
5) การจัดการคนรุ่น Generation Z คนรุ่น Gen Z เป็นคนรุ่นที่เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล และมองว่าเทคโนโลยีและเครื่องประกอบต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้ในชีวิต คนรุ่นนี้จึงมักจะพอใจในการดำเนินงานโดยให้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาท (digital platforms) เพราะเป็นช่องทางเดียวที่สามารถจะติดต่อเขาได้คือทาง social media ในการจัดการคนรุ่น Gen Z สิ่งแรกๆที่ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้าใจคือ คนรุ่นนี้ไม่ต้องการอ่านข้อความเกี่ยวกับนโยบายขององค์กรหรือคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงาน ตรงกันข้าม คนรุ่นนี้ต้องการการให้คำปรึกษา การสอนงาน และโอกาสในการเรียนรู้จากผู้อาวุโสมากกว่า

คนรุ่นกับวัฏจักรประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

กลุ่มคนรุ่นหลักตามเกณฑ์ช่วงอายุที่เป็นส่วนผสมสำคัญในองค์กรต่าง ๆ โดยสามารถวิเคราะห์คนรุ่นกับวัฏจักรประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

1. วัฏจักรที่มีประสิทธิผล

วัฏจักรที่มีประสิทธิผลการบริหารที่เน้นความสำคัญกับมนุษย์ในการทำงาน ย่อมมีแนวโน้มที่จะมีผลผลิตสูงกว่าการบริหารที่ให้ความสำคัญเฉพาะงานอย่างเดียว อันหมายถึงการควบคุมบังคับบัญชาเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังเชื่ออีกว่า การที่ผู้ใต้บังคับบัญชาตอบสนองต่อความหวังและความเชื่อมั่นอัน จะเป็นการง่ายและสะดวกที่จะเชื่อได้ว่าบุคลากรจะทำงานให้สำเร็จได้ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “วัฏจักรที่มีประสิทธิผล”

ภาพที่ 1 แสดงวัฏจักรที่มีประสิทธิผล

2. วัฏจักรที่ขาดประสิทธิผล

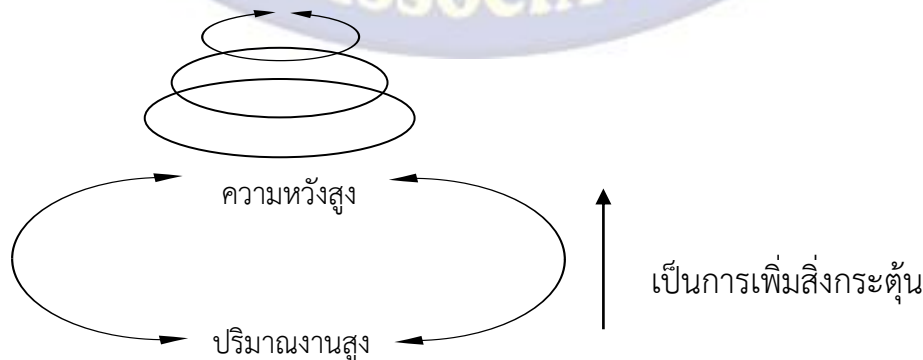
ฝ่ายบริหารระดับสูงมีระบบการให้ความดีความชอบแก่คนงานอย่างเหมาะสม โดยอาศัยผลงานที่ได้รับ ในช่วงระยะเวลาสั้น ผู้นำที่รับผิดชอบจึงมีแนวโน้มที่จะเน้น “ย่ำ” ถึง “ความสำเร็จของงาน” เมื่อเป็นดังนั้น จึงอาจมีความกดดันเกิดขึ้นแก่คนงานแต่ละคน เพื่อหวังผลผลิตที่สูงและสำเร็จ บุคลากรจำเป็นต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งที่ผู้นำเห็นว่าควรจะทำอะไร และตลอดจน “ทำอย่างไร” ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้คำนึงถึงความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นที่ตั้ง ดังนั้น ผลผลิตที่น่าจะอยู่ในปริมาณต่ำได้ และทำนองเดียวกัน ความหวังก็ต่ำจึงอาจกลายเป็นผลสะท้อนให้เกิดผลร้ายอีกต่อหนึ่งขึ้นแก่งาน

ภาพที่ 2 แสดงวัฏจักรที่ขาดประสิทธิผล

3. วัฏจักรที่มีการเพิ่มสิ่งกระตุ้น

วัฏจักรนี้แสดงด้วยภาพอยู่กับที่ แต่ในโลกของความเป็นจริงย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ถ้าสถานการณ์มีแนวโน้มที่จะดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ ตัวอย่างเช่น ความหวังอันสูงย่อมก่อให้เกิดปริมาณงานที่สูง จะเป็นเครื่องมือบังคับให้มีความหวังสูงและจะได้ปริมาณการผลิตสูงในขณะเดียวกันด้วย

ภาพที่ 3 แสดงวัฏจักรที่มีการเพิ่มสิ่งกระตุ้น

ภาพที่เกิดขึ้นในแบบนี้มีสาเหตุทำให้เกิดการเพิ่มสิ่งจูงใจ เชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการ 2 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน แต่ละประเภทมีอิสระต่อกันและกัน และมีผลกระทบต่อกัน พฤติกรรมของมนุษย์ในทิศทางที่แตกต่างกันอีกด้วย นั่นก็คือ “ปัจจัยจูงใจ” ได้แก่ ตัวงานเอง ความสำเร็จของงาน ความรับผิดชอบ ความเป็นไปได้ที่จะก้าวหน้า ความก้าวหน้า การได้รับการยกย่องและสถานะทางสังคม ส่วนอีกประการหนึ่งเรียกว่า “ปัจจัยเสริม” ได้แก่ การบังคับบัญชา นโยบาย การบริหารของหน่วยงาน ความมั่นคงของงาน สภาพการทำงาน เงินเดือน และความมั่นคงของชีวิตส่วนตัว

4. วัฏจักรที่ไม่มีประสิทธิผล

รูปเกลียวที่ก่อให้เกิดผลนี้ สามารถเกิดขึ้นได้ในทิศทางที่ลงข้างล่าง ความหวังต่ำก่อให้เกิดผลผลิตต่ำลง ด้วย กลายเป็นรูปภาพคล้ายๆ น้ำวน องค์กรอาจจะตายไปได้ (ถึงที่สุด) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ดิ้นไม่รอดแล้ว พฤติกรรมทำนองนี้ จะก่อให้เกิดการแตกแยกระหว่างบุคคลเกิดขึ้น และจะมุ่งทำลายล้างกันและกันสูง และจะเป็นผลให้ปริมาณงานค่อยๆ ลดต่ำลงมา

ภาพที่ 4 แสดงวัฏจักรที่ไม่มีประสิทธิผล

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า “แรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน” ความต้องการพื้นฐานของบุคลากร ในองค์กรตลอดจนเป้าหมายในการทำงานมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ในแต่ละช่วงวัย ขณะเดียวกันแต่ละองค์กรก็มีศักยภาพในการตอบสนองต่อความต้องการของบุคลากรได้แตกต่างกันไป ผู้บริหารในองค์กรจึงต้องมีความเข้าใจต่อพฤติกรรมบางอย่างที่บุคลากรแสดงออกมา การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและแสดงพฤติกรรมการทำงาน สิ่งที่ดีกว่าเป็นหัวใจที่จะขับเคลื่อนก็คือแรงจูงใจ ซึ่งเปรียบเหมือนไฟในการทำงานที่พร้อมจะปะทุออกมา แสดงเป็นพฤติกรรมเชิงบวกในการทำงานที่จะสร้างประโยชน์ให้กับองค์กร หากไฟนี้จุดติดเมื่อใด เปรียบเสมือนไฟเป็นแรงจูงใจ ถ้ายังมีแรงจูงใจมากขึ้นเท่าใดจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

การมีแรงจูงใจที่ดีนั้นเสมือนเป็นการให้รางวัลเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรมีพฤติกรรมการทำงานที่ตอบสนองที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญของการให้รางวัลเพื่อให้เกิดความตื่นตัวที่จะพัฒนาศักยภาพและบรรลุเป้าหมายสูงสุดตามมาตรฐานการทำงานที่องค์กรกำหนดซึ่งผู้บริหารจึงต้องให้ความสำคัญในการให้ความสำคัญของการออกแบบงานเพื่อแรงจูงใจ (Designing Motivation Jobs) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการทำงานที่ดี เช่น การให้รางวัล เช่น เงินเดือน ค่าล่วงเวลา โบนัส หรือจะเป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น ทำให้ผู้ปฏิบัติงานนั้นเกิดความภูมิใจกับงานที่ตนเองทำอยู่เพื่อจะตอบสนองความต้องการทั้ง “คน” “องค์กร” ให้เหมาะสมต่อความต้องการทั้งนายจ้าง และลูกจ้าง ให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน เพื่อให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจที่มีต่อองค์กร ให้มีความรักในงานและผูกพันต่อองค์กรและต่องาน เปรียบเสมือนเป็นบ้านหลังที่สอง ย่อมทำให้ประสิทธิผลการทำงานของบุคลากรอย่างสูงสุด และส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้า มั่นคงขององค์กรอย่างยั่งยืน

ดังนั้นในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากรสุดท้ายแล้วองค์กรย่อมต้องได้รับความสำเร็จด้วยเช่นกัน หากองค์กรไม่ประสบความสำเร็จนั้นหมายถึงแนวทางของการบริหารด้านแรงจูงใจที่นำมาใช้ไม่เหมาะสม ไม่สามารถส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรู้สึกที่จะปฏิบัติงานให้กับองค์กรจนนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจที่เกิดขึ้นได้จริงเพื่อให้องค์กรสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการพัฒนาทั้งบุคลากร ให้เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่และองค์กรควรเอาใจใส่บุคลากรเพื่อสร้างทัศนคติการทำงานที่ดีต่อองค์กร อันจะส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรได้อย่างเหมาะสม ดังเช่น ทฤษฎีของ Herzberg (1959) เป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เป็นพลังไปสู่ความสำเร็จย่อมส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ ชุ่มเมืองปัก.(2546). **ศึกษาองค์ประกอบของแรงจูงใจ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2566, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/57920509.pdf
- ชิต นิลพานิช และ โสภณ ปภาพจน์ .(2520). **การพัฒนาองค์การ ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม** กรุงเทพมหานคร สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ชิตพงษ์ สยามเนตร. (2520). **แนวความคิดในการพัฒนาองค์การกับการฝึกอบรม ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม** กรุงเทพมหานคร สำนักฝึกอบรม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- นายสุนทร เสี่ยงมพงษ์ (2559) **ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน : กรณีศึกษา พนักงานฝ่ายปฏิบัติการ** **เสาโทรคมนาคม บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน)** สาขาวิชาการบริหารจัดการรองคณบดี คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก
- นิยม กริมใจ. (2561). **การสื่อสารการตลาดมัดใจผู้บริโภคเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์ ด้วย Viral Marketing**. 24(2),140-154.
- บุญมัน ธนาศุภวัฒน์. (2537). **ศึกษาความสำคัญของแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน** สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566, จาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/60920327.pdf

- พัชสิรี ชมภูคำ และณัฐธิดา จักรภักดิ์ศิริสุข. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคนเจนเนอเรชัน Y และเจนเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร. 42(165),1-18.
- พระบุญจันทร์ ผาคำ.(2547). ศึกษาความหมายของแรงจูงใจ .สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่26 กันยายน 2566, จาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/56930150.pdf
- มนูญ วงศ์นารี.(2520). แนวคิดหลักการในการพัฒนาองค์การ กรุงเทพมหานคร มงคลการพิมพ์ การพัฒนาองค์การ พิจารณาในแง่ค่านิยมกับพฤติกรรมกรรมการบริหารของนักบริหารไทย” ข่าวสารการพัฒนากิจการ (2)
- วรรณถ แสงมณี.(2547). ศึกษาความหมายของแรงจูงใจ.สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่26 กันยายน 2566 , จาก: http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/54930030/chapter2.pdf
- ศุทธกานต์ มิตรกุล และอนันต์ชัย คงจันทร์. (2559). เจเนอเรชันวายในองค์กร:การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสอดคล้องของค่านิยมกับความผูกพันต่อองค์กร. 33(1),51-75.
- เสนาะ ดิเยาว์.(2543). ศึกษาความหมายของแรงจูงใจ. (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566) , จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/500897>
- สิริวรรณ เสนีย์มโนมัย. (2555). ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของคนเจนเนอเรชันวายที่ปฏิบัติงานในภาครัฐ และภาคเอกชนในจังหวัดชลบุรี วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566, จาก:http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/58930012.pdf
- สุวรรณี แสงมหาชัย. (2556). ความแตกต่างระหว่างชนรุ่นในสถานที่ทำงาน.กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โสภณ ปภาพจน์. (2521). การพัฒนาองค์การ แนวคิดและวิธีปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร มิตรสามแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการพัฒนาองค์การ พัฒนบริหารศาสตร์ 18(2)
- ดาวใจ ศรีลัมภ์.(2555).การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรัก ความมุ่งมั่น และความปรารถนาที่จะทำงานเพื่อองค์กรอย่างเต็มความสามารถของบุคลากร 3 ช่วงวัย : กรณีศึกษาบริษัทปูนซิเมนต์ไทย (แก่งคอย) จำกัดบูรพา.สืบค้นเมื่อวันที่25 กันยายน 2566, จาก <https://repository.nida.ac.th/handle/662723737/628>
- เอมิการ์ ศรีธาดู และประทุม ฤกษ์กลาง. (2560). พฤติกรรมการใช้และการรับรู้ อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อเจเนอเรชันวาย และเจนเนอเรชันแซต ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. 11(3), 21-31.
- Becton,J.Bret, et al.(2014). "Generational Diffeences in Workplace Behavior,Journal of Applied Social Psychology. 175-189.
- McCrinkle. (2006). Generation Y.ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2566, จาก: https://www.researchgate.net/publication/242702824_Understanding_Generation_Y

แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ: กรณีศึกษา ประเทศไทย

The concept of ‘Global Britain’ and Sustainable Development Goals (SDGs): A case study of Thailand.

อรุณรัตน์ จินดา¹

Arunrat Jinda¹

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

¹Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University
under the Royal Patronage, Pathumthani 13180, Thailand

E-mail: arunrat@vru.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of
Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การลงประชามติออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2016 รัฐบาลสหราชอาณาจักร นำโดยอดีตนายกรัฐมนตรี Theresa May ได้ประกาศใช้แนวคิด ‘Global Britain’ เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาลทั้งในประเทศและต่างประเทศนอกกรอบนโยบายของสหภาพยุโรปหรืออียู (May, 2016; Glencross, 2018; Turner, 2019) โดยในปี ค.ศ. 2021 และ ค.ศ. 2023 เอกสารแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ชื่อว่า Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy ได้มีการกำหนดบทบาทของสหราชอาณาจักรที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs โดยวางแผนการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาในประเทศยากจนและประเทศกำลังพัฒนา ต่อต้านและช่วยเหลือประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำหรือยากจน รัฐบาลได้มีการตั้งเป้าหมายว่าภายในปี ค.ศ. 2030 สหราชอาณาจักรจะสามารถ ส่งเสริมด้านการค้าและรักษามาตรฐานด้านความโปร่งใสและต่อต้านคอร์รัปชันภายใต้การลงทุนระหว่างประเทศทั่วโลกได้ อีกทั้งการพัฒนาและช่วยเหลือด้านการศึกษา การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและนวัตกรรม (The Integrated Review, 2021)

บทความนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ภายใต้แนวคิด ‘Global Britain’ ที่ได้นำมาใช้ภายใต้ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพิง (Dependent Development) ของ Peter Evans (1970) กล่าวว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของประเทศกลุ่มประเทศกึ่งชายขอบ (Semi-periphery) ยังคงมีการพึ่งพา

ประเทศมหาอำนาจหรือมีอิทธิพล โดยผ่านกระบวนการการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมผ่านกลุ่มชนชั้นนำของประเทศ (Elites) บทความนี้ได้ใช้ประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา โดยนำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) บูรณาการภายใต้แนวคิด ‘Global Britain’ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง 2) การพัฒนา ด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียม และ 3) การสนับสนุนให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม ข้อค้นพบ ของบทความนี้ คือ สหราชอาณาจักรมีการใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ควบคู่ไปกับการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างกับประเทศไทยหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการ ดังนั้น แนวคิด ‘Global Britain’ ในประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติอย่างไรก็ตาม สหราชอาณาจักรมุ่งเน้นไปในด้านของการพัฒนาด้านสังคม การศึกษา และเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ มากกว่าการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในไทย สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายบทบาทของสหราชอาณาจักรในประเทศ กำลังพัฒนาที่อ่อนแอลงในบทบาทของมหาอำนาจ (Great Power) ที่เป็นรูปธรรม ในมิติด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การทหารและความมั่นคง

คำสำคัญ: แนวคิด ‘Global Britain’; เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน; การพัฒนาแบบพึ่งพิง; ประเทศไทย

Abstract

The UK government outlines the ambitions of British foreign policy within the ‘Global Britain’ concept as a framework for post-Brexit policy (May, 2016; Glencross, 2018; Turner, 2019).

During the post-Brexit, the UK government plans a new foreign policy across the world, as mentioned in the Integrated Review, launched in 2021 and 2023. The review integrated the ‘Global Britain’ concept to Sustainable Development Goals (SDGs) which aims to maintain the UK as the world’s leading development actor or donor, committed to the global fight against poverty, to achieving the SDGs by 2030 and to sustain the highest standards of transparency for all global investments (The Integrated Review, 2021).

The article draws on Peter Evans’s approach of ‘Dependent Development’, addressing post-Brexit British foreign policy using Thailand as a case study. The article examines the UK’s SDGs in Thailand within the ‘Global Britain’ concept in three aspects including: 1) Promoting sustained, Inclusive and Sustainable economic growth; 2) Ensuring Inclusive and equitable equality education and 3) Building resilient infrastructure, sustainable industrialization. The article reveals that the UK government has employed Sustainable Development Goals (SDGs) in line with post-Brexit foreign policy relations in Thailand. Thus, the implementation of the ‘Global Britain’ concept in Thailand has focused on social, cultural, and innovative development rather than economy and security policy. It implies that the UK has declined its power in developing countries since the post-war period.

Keywords: ‘Global Britain’; Sustainable Development Goals (SDGs); dependent development; Thailand

บทนำ

รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้มีการประกาศใช้แนวคิด ‘Global Britain’ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศภายหลังที่สหราชอาณาจักรได้มีการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป หรือ อียู ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2016 หรือที่รู้จักกันในนามปรากฏการณ์ ‘เบร็กซิต’ (Brexit) (Gamble, 2018) โดยส่งผลกระทบต่อสหราชอาณาจักรในการสิ้นสุดการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ.

2021 ตามลำดับ (Glencross, 2018) ภายหลังจากสิ้นสุดการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียู รัฐบาลของสหราชอาณาจักรได้มีการวางแผนและประกาศใช้เอกสารที่ระบุถึงแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศจำนวน 2 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 เอกสารชื่อว่า “Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy” ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2021 และ ฉบับที่ 2 ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุง ชื่อว่า “Integrated Review Refresh 2023: Responding to a more contested and volatile world” ในปี ค.ศ. 2023 โดยเอกสารทั้ง 2 ฉบับได้มีการกำหนดบทบาทของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป มุ่งเน้นหลักการพัฒนาประเทศภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ (Sustainable Development Goals: SDGs) ได้แก่ การพัฒนาบทบาทของสหราชอาณาจักรในฐานะเป็นผู้นำด้านการพัฒนาและช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศกลุ่มด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา มุ่งเน้นการต่อต้านและขจัดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยมีเป้าหมายระบุไว้ว่าภายในปี ค.ศ. 2030 รัฐบาลของสหราชอาณาจักรจะสามารถรักษามาตรฐานด้านความโปร่งใสและต่อต้านคอร์รัปชันภายใต้การลงทุนระหว่างประเทศทั่วโลกได้ (The Integrated Review, 2021) เป็นต้น

ทั้งนี้ก่อนการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในปี ค.ศ. 2015 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้มีการประกาศเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ แนวคิด SDGs รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้สมัครเข้าร่วมและได้ถูกมอบหมายให้เป็นประเทศหลักผู้เป็นแกนนำในการสนับสนุนและพัฒนา ด้าน เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาหรือพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries- LDGs) ให้มีความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การชีวิตความเป็นอยู่ โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข และระบบการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมศักยภาพในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ขององค์การระหว่างประเทศต่างๆ เช่น องค์การการค้าโลก (WTO), องค์การอนามัยโลก (WHO), องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เป็นต้น สหราชอาณาจักรจึงได้มีการบูรณาการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ร่วมกับนโยบายต่างประเทศของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียู ผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ หรือ แนวคิดที่สหราชอาณาจักรมีความต้องการที่กลับมาประสบความสำเร็จบนเวทีโลกได้อีกครั้ง ภายหลังจากที่เป็นอิสระจากกฎระเบียบและข้อบังคับของสหภาพยุโรป ดังนั้น เป้าหมายของพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 17 ประการ มีนัยยะสำคัญ คือ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการใช้แนวคิด ‘Global Britain’ เพื่อสร้างทิศทางและรูปแบบการพัฒนาประเทศของสหราชอาณาจักรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ระเบียบโลกมีความท้าทายมากขึ้นในทุกๆมิติความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยสหราชอาณาจักรเองก็ได้รับความท้าทายใหม่ในการเจรจาต่อรองหาเพื่อปรับใช้นโยบายภายในและต่างประเทศของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นสมาชิกอียู

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ภายใต แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรที่ได้นำมาใช้ในประเทศไทยภายใต้ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งพิง (Dependent Development) ของ Peter Evans (1970) โดยบทความนี้ได้ใช้ประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่มีความสัมพันธ์กับสหราชอาณาจักรมานานมากกว่า 400 ปี (The Foreign and Commonwealth Office, 2018) ตั้งแต่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ภายหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาริง (Barton, 2014) โดยจักรวรรดิบริติช (The British Empire) นำเอาระบบการค้าการลงทุนกับชาติมหาอำนาจต่างๆ ในรูปแบบของแนวคิดทุนนิยม ระบบการจัดเก็บภาษีและการให้บริการทางการเงินมาใช้ในประเทศไทย รวมทั้งการนำเอาค่านิยมตะวันตกมาปรับใช้ในสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย เช่น การเรียนภาษาอังกฤษ ระบบการศึกษา การแต่งกาย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นต้นแบบในการพัฒนากระบวนการเมืองการปกครองของไทย รวมไปถึงหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ กล่าวโดยสรุปจากบทบาทของจักรวรรดิบริติชสู่ การพยายามที่จะรักษาบทบาทและสถานะมหาอำนาจ (Great Power) ของสหราชอาณาจักร ภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอยู่ในปัจจุบัน การใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ หรือ SDGs ของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยอาจเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาและแสดงออกถึงบทบาทของสหราชอาณาจักรในเวทีโลกได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพในเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ‘Global Britain’ ที่รัฐบาลจะเพิ่มพูนมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่างๆ ทั้งในและนอกยุโรป ให้มีความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงและความสงบระหว่างประเทศ เพื่อที่เสริมสร้างบทบาทของสหราชอาณาจักรให้สามารถกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจอีกครั้ง เฉกเช่นเมื่อครั้งเป็นจักรวรรดิบริติชในศตวรรษที่ 19

นโยบายต่างประเทศของสหราชอาณาจักรกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) 17 เป้าหมาย ประกอบไปด้วย เป้าหมายย่อย (SDG Targets) รวมทั้งสิ้น 169 เป้าหมาย ซึ่งมีความเชื่อมโยงและนำมาใช้ร่วมกัน อีกทั้งยังมีการกำหนด 247 ตัวชี้วัด ประกอบไปด้วย มิติที่ 1 ยุติความยากจน (No poverty) ทุกรูปแบบในทุกที่เพื่อใช้ติดตามและประเมินในสังคม มิติที่ 2 สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้มีความสำคัญกับการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป มิติที่ 3 เศรษฐกิจและความมั่นคง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ มิติที่ 4 สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ มิติที่ 5 ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2015) ในปี ค.ศ. 2015 ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวน 193 ประเทศร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนา ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดหลักที่ว่า เราทุกคนเท่าเทียมกัน “No one left behind”

เราจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และภายในปี ค.ศ. 2030 ได้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกันทั่วโลก (United Nations Development Programme, 2023)

สหราชอาณาจักรเป็นหนึ่งในแกนนำที่สำคัญในการมุ่งพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 ประการ โดยนำมาปรับใช้ในนโยบายของทั้งในประเทศและต่างประเทศภายหลังจากการออกจากเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ ที่มุ่งเน้นการรักษาการเป็นประเทศผู้นำด้านการพัฒนา เพื่อที่จะต่อสู้กับความยากจนและความเหลื่อมล้ำและประสบความสำเร็จตามกรอบแผนการดำเนินการเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติในประเทศด้อยพัฒนาหรือพัฒนาน้อยที่สุด (Least Developed Countries-LDGs) ภายในปี ค.ศ. 2030 (UK Government, 2021) ซึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้วางเป้าหมายผ่านการแถลงการณ์ของ Dominic Rabb รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีใจความสำคัญว่า “สหราชอาณาจักรมีความต้องการที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆในภูมิภาคภายใต้กรอบความร่วมมือการเป็นประเทศคู่เจรจา (ASEAN Dialogue Partner)” (ปิติ ศรีแสงนาม, 2020)

แนวคิด ‘Global Britain’ กับเป้าหมายพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ (SDGs):

กรณีศึกษาประเทศไทย

สหราชอาณาจักรและประเทศไทยได้ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลามากกว่า 400 ปี บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบพึ่งพา (Dependent relationship) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการที่จักรวรรดิบริติชได้ปกครองสยามประเทศในรูปแบบของจักรวรรดิอย่างไม่เป็นทางการ (Informal empire)⁷⁴ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 (Sasiwuttivat, 2011; Barton, 2014) อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศอยู่บนพื้นฐานมิตรภาพระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผ่านกลุ่มชนชั้นนำ (Elites) ในการมุ่งพัฒนาการค้าและการลงทุนและค่านิยมร่วมกันหลายประการ อาทิ ภาษาและวัฒนธรรม (สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย, 2015) อีกทั้งรัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรได้มีการดำเนินนโยบายต่างประเทศผ่านการให้ความช่วยเหลือ พัฒนาและให้ความร่วมมือทางการค้า การเมืองและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นทางการทูตกับประเทศไทย (Ministry of Foreign Affairs Thailand, 2017) ดังนั้น บทความนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs ภายใต้แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรที่ได้นำมาใช้ในประเทศไทยเพื่อที่จะรักษาหรือพัฒนาบทบาทของสหราชอาณาจักรในประเทศต่างๆทั่วโลกภายหลังจากการเป็นประเทศสมาชิกอียู หรือที่รู้จักกันในนาม “เบริกซิต” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหาพันธมิตรใหม่ทางการค้าและความมั่นคงที่มุ่งเน้นการนำมาใช้ในประเทศแถบภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์ผ่านลักษณะความร่วมมือ 3 หลักการ ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

⁷⁴ การใช้อิทธิพลของประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศที่มีการพัฒนาน้อยกว่าหรือด้อยพัฒนาผ่านการมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมทุกรูปแบบ ได้แก่ เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน วัฒนธรรม การใช้ความช่วยเหลือในด้านพัฒนาต่างๆ (Barton, 2014)

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ (Strategic location) เพื่อเพิ่มและส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจภายในประเทศและต่างประเทศ (อัญชลี, 2561) อย่างไรก็ตามงานวิจัยและเอกสารทางด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 2000 เป็นต้นมา ได้มีการวิเคราะห์ทิศทางแนวโน้มทางการดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้าของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยและพบว่า ความสัมพันธ์ทางการค้าทั้งการนำเข้าและการส่งออกของ สหราชอาณาจักรในไทยมีสถิติลดลงอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: การค้าระหว่างประเทศไทยและสหราชอาณาจักรระหว่างปี ค.ศ. 1998-2019

Year	Total Trade	Export	Import	Year	Total Trade	Export	Import
1998	2.91	3.89	1.66	2009	1.75	2.12	1.32
1999	2.60	3.57	1.45	2010	1.48	1.89	1.04
2000	2.53	3.43	1.52	2011	1.29	1.75	0.85
2001	2.62	3.58	1.59	2012	1.38	1.66	1.12
2002	2.45	3.51	1.32	2013	1.48	1.66	1.32
2003	2.26	3.22	1.23	2014	1.49	1.76	1.22
2004	2.26	3.14	1.35	2015	1.53	1.78	1.26
2005	1.78	2.53	1.08	2016	1.43	1.79	1.04
2006	1.82	2.62	1.02	2017	1.53	1.72	1.32
2007	1.75	2.35	1.08	2018	1.40	1.61	1.20
2008	1.62	2.23	1.01	2019	1.30	1.58	1.01

แหล่งที่มา: Source: Ministry of Commerce (<http://www.2.ops3.moc.go.th>)

จากข้อมูลในตารางข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าความสัมพันธ์ทางการค้าของสหราชอาณาจักรและไทยมีมูลค่าลดลง ระหว่าง ค.ศ. 1998 จนถึง 2019 มูลค่าทางการค้าจาก 2.9% ลดลงมาอยู่ที่ 1.3% โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถิติการลดลงอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอียูในปี ค.ศ. 2016 ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ตรงกันข้ามกับเป้าหมายที่รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้กำหนดไว้ว่าจะกลับมาเป็นมหาอำนาจทางการค้าอีกครั้งในภูมิภาคต่างๆ ภายหลังจากการอยู่ภายใต้กรอบและหลักเกณฑ์ของสหภาพยุโรปมานานกว่า 43 ปี อย่างไรก็ตามสหราชอาณาจักรภายใต้แนวคิด “Global Britain” รัฐบาลยังคงมุ่งเน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ในปี ค.ศ. สถานทูตอังกฤษประจำประเทศไทยให้การสนับสนุนรัฐบาลไทยในการสนับสนุนการส่งเสริมคุณธรรมด้านธุรกิจผ่านโครงการ “การส่งเสริมสภาพการประกอบธุรกิจอย่างยุติธรรมในอาเซียน หรือ FairBiz” และเสริมสร้างขีดความสามารถของการประกอบธุรกิจอย่างยุติธรรม ผ่านการปฏิรูป

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐและกิจกรรมต่อต้านทุจริต โดยกิจกรรมนี้เป็นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและ ภาคประชาสังคม ในการพัฒนามาตรการต่อต้านการทุจริต (UNDP Thailand, 2020)

นอกจากนี้รัฐบาลสหราชอาณาจักรและธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจ (MoU) เกี่ยวกับความร่วมมือด้านบริการทางการเงิน (Financial Services) เพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและส่งเสริมแนวคิด “การเติบโตสีเขียว” ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของไทยตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) กิจกรรมหลักของโครงการนี้ คือ รัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรได้ร่วมกันยกระดับมาตรฐานการบัญชี เสริมสร้างความโปร่งใสและการกำกับดูแลกิจการและสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงินหรือ FinTech เพื่อปรับปรุงการเข้าถึงบริการทางการเงินและเพิ่มโอกาสทางธุรกิจให้กับอุตสาหกรรม FinTech ในประเทศไทย นอกจากนี้ยังจะส่งเสริมการเงินเพื่อความยั่งยืนและสนับสนุนระบบการเงินให้สามารถรับมือสถานการณ์ต่างๆที่เปลี่ยนแปลง (UK Government, 2020) สำคัญที่สุดคือการพัฒนาโครงการและกิจกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise (SE) ที่ได้มุ่งพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษที่ 2000 โดยใช้รูปแบบและแนวคิดของสหราชอาณาจักร (Social Enterprise UK) เพื่อที่จะพัฒนาการใช้เป้าหมายที่ยั่งยืน SDGs ให้เป็นรูปธรรมและประสบความสำเร็จมากที่สุด โดยแนวคิดนี้ได้นำหลักการบริหารจัดการทางธุรกิจมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีความร่วมมือกับ York Management School พัฒนาความร่วมมือเพื่อที่จะขับเคลื่อน SDGs อย่างยั่งยืนในไทยผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยการจัดเสวนาถ่ายทอดความรู้กับองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา (SE Thailand, 2021)

จากข้อมูลในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แม้ว่าบทบาทการค้าและการลงทุนของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่ลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2000 เนื่องจากความท้าทายใหม่ของโลก ระเบียบโลกใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางการค้าของจีนและสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามสหราชอาณาจักรได้ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยโดยใช้รูปแบบแนวคิด “Soft Power” คือ การขยายอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงความคิด การทำให้ผู้คนมีส่วนร่วม หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่นโดยไม่ได้ใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญใดๆ (Hard Power) โดยจะเห็นได้จากโครงการและกิจกรรมต่างๆที่สหราชอาณาจักรริเริ่มหรือทำมาอย่างต่อเนื่องภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปหรืออียู มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยังคงรักษาอิทธิพลในมิติด้านการค้าในประเทศไทยซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ในภูมิภาคอาเซียนที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นหนึ่งในการพัฒนาเป้าประสงค์มิติที่ 5 ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) การมุ่งพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติการค้าและการลงทุนในศตวรรษที่ 21

2. ส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมในประเทศไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรภายใต้กรอบความร่วมมือในด้านการศึกษาซึ่งมีความใกล้ชิดมาอย่างยาวนาน จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเอกสารจำนวนมากได้ระบุว่ามียุทธศาสตร์พระบรมวงศานุ

วงศ์ ชนชั้นนำ และผู้กำหนดนโยบายต่างๆของประเทศไทย สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ณ ประเทศสหราชอาณาจักร อาทิ เช่น พระยามโนปกรณนิติธาดา หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ และ ศาสตราจารย์ ธาณิชกร ทรัพย์วิเชียร เป็นต้น (Foreign & Commonwealth Office London, 1966) ปัจจุบันรัฐบาลสหราชอาณาจักรภายหลังการ ลงประชามติการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอยู่ในปี ค.ศ. 2016 ความร่วมมือระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรในมิติด้านการศึกษาได้มีการพัฒนาและสนับสนุนเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน รัฐบาลสหราชอาณาจักรได้มุ่งเป้าหมายการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศไทย ผ่านความร่วมมือทางการศึกษา ผ่านการใช้ ‘Soft Power’ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ‘Global Britain’ ของ Daddow (2019) ที่ได้ระบุว่า การใช้อำนาจอ่อนหรือ ‘Soft power’ คือ เครื่องมือที่สำคัญในการสร้างศักยภาพของประเทศภายในช่วงเบร็กซิต (Brexit) หลักการและวิธีการในการสร้างบทบาทผู้นำที่สำคัญด้านการศึกษาผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ ในไทย รัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนากรอบความร่วมมือการศึกษาในระดับอุดมศึกษา การรวมกลุ่มนักเรียนทุนเก่าหรือสมาคมศิษย์เก่าอังกฤษ การให้ทุนการศึกษา การฝึกอบรมระยะสั้น และปัจจุบันมีการพัฒนาหลักสูตรความร่วมมือร่วม (Double Degree) ระหว่างมหาวิทยาลัยไทยและสหราชอาณาจักร (Cheepensook, 2019) ยกตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรในกรอบความร่วมมือด้านการศึกษา ร่วมกับบริติชเคานซิล (British Council) โดยรัฐบาลอังกฤษมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยสนับสนุนไทยให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ 20 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรอบนโยบาย ‘Thailand 4.0’ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการให้ความรู้ การวิจัย และพัฒนาด้านเทคโนโลยี สหราชอาณาจักรได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผ่านโครงการความร่วมมือการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทย-อังกฤษ (Thai-UK Higher Education Partnerships Projects: HEP) เพื่อขยายและสนับสนุนเครือข่าย 22 ความร่วมมือจากโครงการ Transnational Education 4.0 (TNE) ซึ่งเริ่มพัฒนามาตั้งแต่ ค.ศ. 2016 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากการลงประชามติการออกจากการเป็นกลุ่มประเทศสมาชิกของสหราชอาณาจักร (The British Council, 2016) นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาและการสร้างโครงการนักเรียนแลกเปลี่ยนให้กับผู้ที่สนใจที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นักวิจัย และนักวิชาการจำนวนมาก โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรในกรอบความร่วมมือในด้านการศึกษา

ทั้งนี้ภายใต้แนวคิด ‘Global Britain’ ได้มีการส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ผ่านโครงการและกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ โครงการ Thai-UK World-Class University Consortium เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของรัฐบาลประเทศไทยซึ่งริเริ่มโดยบริติชเคานซิล (British Council) และสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (British Council, 2020; Seneviratne, 2022) ความร่วมมือกันระหว่างประเทศไทยและสหราชอาณาจักรนี้ในการพัฒนาด้านการศึกษาผ่านสมาคมและสถาบันวิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยในไทยและขยายกรอบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในประเด็นการพัฒนาประเทศผ่านการทำวิจัยและพัฒนาในด้านต่างๆ โครงการนี้เป็นความร่วมมือกันระหว่าง มหาวิทยาลัยในประเทศไทย 7 แห่งและ มหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักรอีก 14 แห่ง ผ่านงานวิจัยรวม 15 โครงการ ภายใต้หัวข้อ การศึกษาเพื่อ

การพัฒนา, วิศวกรรมเคมี, วิทยาศาสตร์เพื่อความยั่งยืน, การแพทย์, สถาปัตยกรรม และการเกษตรและป่าไม้ โดยสหราชอาณาจักรได้มุ่งเน้นการช่วยเหลือและสนับสนุนมหาวิทยาลัยในประเทศไทยให้สามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยทั่วโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณรัตน์ จินดา (2023) ที่ได้ศึกษาแนวคิด ‘Global Britain’ ซึ่งรัฐบาล สหราชอาณาจักรได้ผลักดันผ่านการพัฒนาทางด้านการศึกษาผ่านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ได้แก่ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัย SOAS University of London ความร่วมมือระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย University of Sussex มหาวิทยาลัย University of Bristol และ London School of economics and Political Science ในการพัฒนางานวิจัยใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ขาดแคลนอาหารและการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศของโลก โดยผลการวิจัยทั้งหมดจะนำมาช่วยแก้ไขปัญหาสภาวะทางอากาศของไทยและภัยธรรมชาติต่างๆ ได้แก่ อุทกภัย วาตภัย และวิกฤตการณ์ทางอากาศ PM 2.5 นอกจากนี้สหราชอาณาจักรมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนา มหาวิทยาลัยของไทยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อเพิ่มระดับการพัฒนาด้านงานวิจัยและพัฒนาของโลก (World-Class Rankings) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง QS World University Rankings โดยการสนับสนุนของสมาคมและความร่วมมือระหว่างสหราชอาณาจักรและไทยอาจเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเพิ่มลำดับคุณภาพของมหาวิทยาลัยในไทยให้เพิ่มขึ้นในอีก 5-10 ปี ข้างหน้า จากการมีงานวิจัยที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและมีพันธมิตรทางด้านการศึกษามากขึ้น (Seneviratne, 2022)

จากข้อมูลในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กรอบความร่วมมือและส่งเสริมและพัฒนาทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมในประเทศไทยผ่านแนวคิด ‘Global Britain’ และสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ประการ สหราชอาณาจักรมองเห็นถึงความผูกพันในด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันมาตั้งแต่เมื่อครั้งในอดีต ประกอบกับค่านิยมที่คนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นนำไทยมีความสนใจที่จะพัฒนาความร่วมมือในมิติทางด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นที่จะได้รับความรู้ใหม่ที่ทันสมัย ความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถกล่าวได้ว่า ‘Global Britain’ ในมิติทางการศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรเมื่อครั้งในอดีต อิทธิพลและความนิยมของระบบการศึกษาของสหราชอาณาจักรยังคงเป็นที่ยอมรับและต้องการของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชนชั้นนำผู้ที่เป็นผู้ออกนโยบาย พัฒนาเศรษฐกิจ รวมไปถึงผู้บริหารและปกครองประเทศในปัจจุบันและอนาคตซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับมิติที่ 1, 3 และ 5 ที่รัฐบาลไทยและสหราชอาณาจักรต้องการที่จะส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคนและประชาสังคมอย่างยั่งยืนผ่านรูปแบบงานวิจัยและการศึกษา

3. สนับสนุนให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม

แนวคิด ‘Global Britain’ ก็กับการสนับสนุนการให้ความรู้ด้านพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม ของสหราชอาณาจักรในประเทศต่างๆทั่วโลก เป็นวิสัยทัศน์และเป้าหมายของรัฐบาลที่จะพัฒนาประเทศให้เป็น ‘A Soft

Power Superpower’ ให้ได้ภายในปี ค.ศ. 2030 (The Integrated Review, 2021) ครอบคลุมความร่วมมือระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรมได้มีการเร่งพัฒนาภายหลังที่สหราชอาณาจักรได้ออกจากการเป็นประเทศสมาชิกสหราชอาณาจักรอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นและมีการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรมและนวัตกรรม (Foreign & Commonwealth Office London, 1996)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประเด็นที่สหราชอาณาจักรมุ่งเน้นที่จะพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมใหม่ๆ ในประเทศไทย ประกอบไปด้วย นวัตกรรมด้านสุขภาพและการป้องกันโรคมะเร็ง ปัจจุบันคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับมหาวิทยาลัย London School of Hygiene and Tropical Medicine และ มหาวิทยาลัย Oxford University ได้มีการจัดตั้งโครงการวิจัยเพื่อเพิ่มความเข้าใจในเรื่องของอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุและการเข้าถึงสาธารณสุขได้อย่างเท่าเทียมกันของคนในสังคม ซึ่งการร่วมมือในครั้งนี้สอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ 3 (SDG 3) ในเรื่องของสุขภาพ และ เป้าหมายการพัฒนาที่ 10 (SDG 10) ในเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันและการเลือกปฏิบัติในเรื่องของการเข้าถึงการรักษาและสาธารณสุข ที่สำคัญที่สุดคือ การสอดคล้องเป้าหมายที่ 10 (SDG 1) เรื่องของการขจัดปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุและ SDG 17 ในการสร้างความร่วมมือใหม่บนระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ สหราชอาณาจักรและประเทศไทยได้ร่วมกันพัฒนากรอบความร่วมมือด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมในโครงการ “UK-Thai Tech Export Academy” มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาแนวคิด “เมืองอัจฉริยะ” ที่มีแผนการพัฒนาที่จะสร้างทั่วประเทศไทยซึ่งโครงการนี้ได้มีความร่วมมือกับภาคเอกชนมากกว่า 200 แห่งทั้งจากประเทศสหราชอาณาจักรและประเทศไทย (Savic, 2021) ซึ่งความร่วมมือนี้เป็นกรอบความร่วมมือร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องระหว่างไทยและสหราชอาณาจักรตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 เป็นต้นมา การประสบความสำเร็จของกองทุนความร่วมมือนิวตัน (Newton fund) ระหว่างสหราชอาณาจักรและประเทศไทยในการสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2023 ปัจจุบันได้มีโครงการวิจัยและนวัตกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสวัสดิภาพสังคมของประเทศไทยจำนวนมาก โดยความร่วมมือในครั้งนี้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อตอบโจทย์ประเทศไทยผ่านมุมมองของหน่วยร่วมดำเนินงานกองทุน ประกอบไปด้วย รัฐบาลของสหราชอาณาจักรและไทย [บริติช คาลซิล \(British Council\)](#) และ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (NSTDA, 2023)

กล่าวโดยสรุป แนวคิด ‘Global Britain’ ของสหราชอาณาจักรกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเด็นการพัฒนาอุตสาหกรรมให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าเชิงรุกสอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งเป็นความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ “Value-Based Economy” โดยมีฐานคิดหลัก คือ การเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจจากการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บทสรุป

จากการจัดอันดับการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมา (SDGs) มาใช้ ประเทศไทยในปัจจุบันถูกจัดอันดับที่ 40 ของโลกและเป็นอันดับที่ 1 ในกลุ่มประเทศอาเซียน (สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน, 2019) ดังนั้นรัฐบาลสหราชอาณาจักรมีการใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ควบคู่ไปกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกับประเทศไทยในกรอบแนวคิด “Global Britain” ได้แก่ 1) การส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมในประเทศไทย และ 3) สนับสนุนให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและนวัตกรรม จากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปในข้างต้นการพัฒนาอย่างพึ่งพา (Dependent development) ของในประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ในเชิงปฏิบัติแต่ในปัจจุบันมุ่งเน้นไปในด้านของการพัฒนาด้านสังคม วัฒนธรรม และนวัตกรรมต่างๆ มากกว่าการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนในไทย สะท้อนให้เห็นนัยยะบทบาทของสหราชอาณาจักรในประเทศกำลังพัฒนาที่อ่อนแอลงในบทบาทที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เศรษฐกิจการค้า การทหารและความมั่นคง จากบทบาทของจักรวรรดิบริติชสู่ การพยายามที่จะรักษาบทบาทและสถานะมหาอำนาจ (Great Power) ของสหราชอาณาจักรภายหลังจากการออกจากการเป็นประเทศสมาชิกอยู่ในปัจจุบัน รัฐบาลเลือกการใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ หรือ SDGs ของสหราชอาณาจักรในประเทศไทยเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาและแสดงออกถึงบทบาทของสหราชอาณาจักรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียนเพื่อขยายไปสู่อิทธิพลในเวทีระหว่างประเทศในระดับโลกใหม่ได้อย่างชัดเจนและดำเนินการในรูปแบบเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ‘Global Britain’ ที่รัฐบาลจะเพิ่มพูนมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่างๆ ทั้งในและนอกยุโรป ให้มีความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงและความสงบระหว่างประเทศ เพื่อที่เสริมสร้างบทบาทของสหราชอาณาจักรให้สามารถกลับมาเป็นประเทศมหาอำนาจอีกครั้ง เฉกเช่นเมื่อครั้งเป็นจักรวรรดิบริติชในศตวรรษที่ 19

เอกสารอ้างอิง

- Barton, G. (2012). *Informal empire: The case of Siam and the Middle East*. In A. W. McCoy (Ed.), *Endless empire: Spain's retreat, Europe's eclipse, America's decline*. University of Wisconsin Press.
- Barton, G. (2014). *Informal Empire and the Rise of One World Culture* (1st ed.). Palgrave Macmillan UK. <https://doi.org/10.1057/9781137315922>
- British Embassy Bangkok. (2013). *UK Chief of Defence Staff visits Thailand to strengthen military relations*. The UK government. <https://www.gov.uk/government/news/uk-chief-of-defence-staff-visits-thailand-to-strengthen-military-relations>

- British Council. (2021). *Global Britain: the UK's soft power advantage*.
<https://www.britishcouncil.org/research-policy-insight/insight-articles/global-britain-uk-soft-power-advantage>
- Cheepensook, K. (2016). The ASEAN Charter: A Commentary by Walter Woon. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 38(1), 162-163.
- Daddow, O. (2019). GlobalBritain™: the discursive construction of Britain's post-Brexit world role. *Global Affairs*, 5(1), 5-22.
- Gamble, A. (2018). Taking back control: the political implications of Brexit. *Journal of European Public Policy*, 25(8), 1215-1232.
<https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1467952>
- Glencross, A., & McCourt, D. (2018). Living up to a new role in the world: the challenges of 'Global Britain'. *Orbis*, 62(4), 582-597.
- Harvey, M. (2011). *Perspectives on the UK's Place in the World* [European Programme Paper]. ChathamHouse.https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/Europe/1211pp_harvey.pdf
- HM Government. (2021). *Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy* (CP 403).
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/975077/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf
- Kuo, M. (2021, November 22). Impact of AUKUS on US-EU Relations. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/11/impact-of-aucus-on-us-eu-relations/>
- Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2016). *Joint Press Release: The Second Thailand-United Kingdom Strategic Dialogue 22 March 2016, Lancaster House, London*.https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bcfd315e39c306001bd4e?cate=5d5bc_b4e15e39c3060006834
- Ministry of Foreign Affairs, Kingdom of Thailand. (2018). *Press Release after the Third Thailand-the United Kingdom Strategic Dialogue 3 January 2018*.
<https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bd0e315e39c3060021e63?cate=5d5bcb4e15e39c306000683e>

Turner, O. (2019). Global Britain and the Narrative of Empire. *Political Quarterly* (London, 1930), 90(4), 727-734.

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจ
กลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง

The Image of Tourism and Service Quality that Affect Tourist Intentions
to Revisit Food Tourism in Trang

ฟ้างาม เพ็ชรดวง¹ ฮุสนา มะหมัด² ณัฐกร สงคราม³ และจาร์มาศ เสนหา⁴

Fahngam Petduang¹, Husna Mahmad², NattakoSongklarm³ and Jarumas Saneha⁴ ^{1,2,3,4}

สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of

Economics and Business Administration of Thaksin University First author E-mail: 631071242@tsu.ac.th²

Corresponding author E-mail: jarumas@tsu.ac.th⁴ This article is presented in the Public Administration and

Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public

Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพของการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวนำเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรังกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ถดถอยเชิงคูณ

ผลการวิจัยพบว่าภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ ด้านสิ่งจูงใจ ด้านความคุ้มค่า ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ได้แก่ ด้านความเห็นอกเห็นใจ ด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ และด้านความน่าเชื่อถือ

คำสำคัญ : ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว,คุณภาพการบริการ, ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ, การท่องเที่ยวเชิงอาหาร

Abstract

Research on the Image of Tourism and Service Quality that Affect Tourist Intentions to Revisit Food Tourism in Trang has the objective of studying the image and service quality that affect tourists intentions to revisit food tourism in Trang. The sample group used in this study was 385 Thai tourists who do not reside in Trang travelled for food tourism in Trang. Moreover, frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis are statistics that are used for analysis and to verify hypotheses. The results of this research found that the image of tourism that affects the tourist's intention to revisit food tourism in Trang has a statistical significance of 0.05 in terms of attraction, worthiness, safety, and environmental aspects. Additionally, service quality that affects the intention to revisit food tourism in Trang has statistical significance at 0.05, such as empathy, building confidence in service, and reliability for customers.

Keywords: *The image of tourism, service quality, revisiting intention, food tourism*

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่สุดของโลกเพราะเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอันดับต้นๆ (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกในปัจจุบันและแนวโน้มของการท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) ก่อให้เกิดการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศนั้นๆ ประเทศไทยได้มีการผลักดันให้มีการพัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ธุรกิจให้บริการนักท่องเที่ยวจะเริ่มตั้งแต่ออกเดินทางไปท่องเที่ยวจนกลับถึงที่พัก ซึ่งจะส่งผลต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ ด้วย เช่น อุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น (รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสำรวจทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยปีงบประมาณ พ.ศ. 2558, 2558:1)

“อาหาร” เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเดินทางท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงเกิดการท่องเที่ยว แนวใหม่ที่เรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงอาหาร(Gastronomy Tourism) ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมีประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ อาหารคือองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ใช้ “อาหาร” เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อจัดกิจกรรมนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และความเพลิดเพลินจากการเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างจากถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยดังนั้นการใช้อาหารไทยและผลิตภัณฑ์อาหารไทยเป็นปัจจัยผลักดันที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไม่เน้นการจัดแสดงเพื่อให้นักท่องเที่ยวชม (สริตา พันธุ์เทียน, ทรงคุณ จันทจรและ มาริสสา โกเศยะโยธิน, 2561) การท่องเที่ยวเชิงอาหารถือเป็นหนึ่งในมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เนื่องจากร้อยละ 20 ของรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยมาจากค่าใช้จ่ายด้านอาหารรวมทั้งอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการด้านอาหารของไทยมีศักยภาพจะสามารถเติบโตได้ดีและได้ประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวไทยว่า มีความสามารถที่จะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร 2) การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ 4) การท่องเที่ยวราตรีที่ปลอดภัย และ 5) การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม อาทิ การท่องเที่ยวฮาลาลและ การท่องเที่ยวเพศทางเลือก (เกียรตินาถ ภัทร, 2564) จังหวัดตรงมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมเทศกาลงานประเพณีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดปี

การเที่ยวเพื่อกินจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในทุกระดับ จังหวัดตรงที่ถือเป็นจังหวัดที่เป็นเมืองท่าที่อุดมสมบูรณ์และรุ่งเรืองมากในอดีต ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม คนชาติที่หลากหลาย ความหลากหลายในการกิน จนเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวในวลีที่ว่า “ต้งเมืองคนช่างกิน” (ททท.) แต่จังหวัดตรงก็ไม่ได้มีชื่อเสียงมากนัก มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยอีกทั้งทิศทาง

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดตรังไม่ค่อยชัดเจนว่าอะไรคือ จุดเด่นที่แท้จริงที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตรัง (จักรพงษ์ รัชนิกุล, 2563) นอกจากนี้คุณภาพการให้บริการของผู้ประกอบการร้านอาหารก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ เนื่องจากถ้าผู้รับบริการมีความพึงพอใจก็จะทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจในการบริการนั้นๆ อยากกลับมาใช้บริการ รวมถึงบอกต่อกับผู้อื่นในลักษณะปากต่อปาก (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2552) จึงเห็นว่าการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรังมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อใช้ในการพัฒนาให้เป็นอีกหนึ่งจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารของจังหวัดตรัง และเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดแนวทางหรือวางแผนในการส่งเสริมและพัฒนาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ของจังหวัดตรังเพื่อทำการตลาดให้ถูกทิศทางและสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตรังมากยิ่งขึ้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2542)

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาคุณภาพของการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

ขอบเขตการศึกษา

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง
2. พื้นที่เป้าหมาย จังหวัดตรัง
3. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาตัวแปรที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่
ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว คุณภาพของการบริการ
ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการนำไปวางแผนและกลยุทธ์ด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การเที่ยวซ้ำ
2. เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการบริการเพื่อนำไปสู่การเที่ยวซ้ำ

การบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

พิมพ์ใจ ลิ้มวัฒนา et al. (2563) คำว่า ภาพลักษณ์ หมายถึงภาพลักษณ์ (Image) เป็นคำที่ใช้ในการบ่งบอกถึงภาพลักษณ์จนบุคคลทั่วไปสามารถรับรู้และเข้าใจร่วมกันได้เป็นอย่างดี

Esotsou & Goldsmith (2012) อ้างใน ธนเดช อัครภิญญากุล (2564) กล่าวว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเกิดจากการสะสมของการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว นั้น แต่ถ้าหากการรับรู้เรื่องใหม่ได้ขัดแย้งกับสิ่งที่มีอยู่เดิมภาพนั้นก็เปลี่ยนแปลง แต่ถ้าการรับรู้ใหม่สอดคล้องกับภาพเดิมจะเป็นการตอกย้ำทำให้เห็นภาพนั้นเด่นชัดขึ้น ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการจดจำและคาดหวังที่จะได้รับประสบการณ์จากสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองได้ไปท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ที่ดีย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Chi & Qu, 2008)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการบริการ

Parasuraman, et al., (1988) ได้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจในคุณภาพการบริการ (Service Quality Satisfaction) หมายถึง เป็นคุณภาพการให้บริการที่มีการพัฒนามาจากการดูแลเอาใจใส่ ความไว้นใจเชื่อใจ และการตอบสนองตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่สามารถส่งผลกระทบต่อกระบวนการการกลับมาใช้บริการซ้ำ (Repurchase) โดยองค์ประกอบของคุณภาพของการบริการสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 มิติ ดังนี้คือ (1). ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) (2). ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) (3). การตอบสนองต่อลูกค้าที่รวดเร็ว (Responsiveness) (4). การประกันคุณภาพหรือการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และ (5). การเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล (Empathy)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

พรพิมล ลอแท และมนตรี พิริยะกุล, (2562) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวซ้ำเป็นการแสดงถึงความผูกพัน ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวโดยเป็นความตั้งใจในอนาคตที่จะมายังแหล่งท่องเที่ยว อีกครั้งซึ่งเกิดจากภาพลักษณ์การท่องเที่ยวการรับรู้คุณค่าของการท่องเที่ยวรวมถึงความพึงพอใจ ในคุณภาพการบริการของแหล่งท่องเที่ยวจนกลายเป็นทัศนคติที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวและมีแนวโน้มที่จะมาท่องเที่ยวอีก หรือเมื่อต้องการท่องเที่ยวก็จะนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวนี้เป็นอันดับแรก

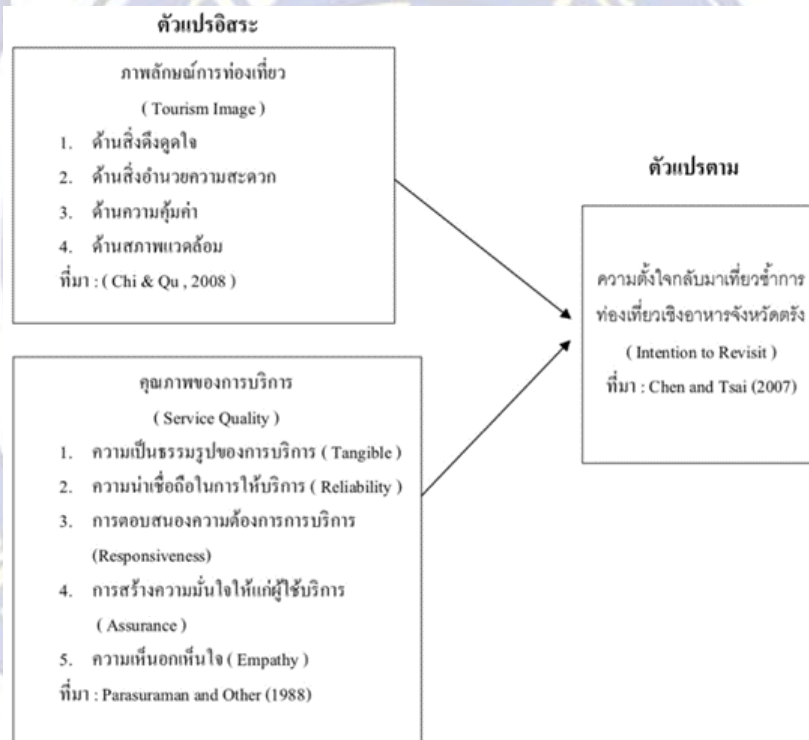
Chen and Tsai (2007) อ้างถึงใน พลธนธรณ์ ประดิษฐเวทย์ (2563) ได้ให้ความหมายว่าการท่องเที่ยวซ้ำคือแนวโน้มหรือความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกลับมาเที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษา จังหวัดน่าน วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมกลับมาเที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง กรณีศึกษา จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เคยเดินทางไปท่องเที่ยวที่ จังหวัดน่าน

จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความแตกต่างโดยการหา ค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่าภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ และด้านความคุ้มค่ามีผลต่อพฤติกรรมการกลับมาเที่ยวซ้ำในจังหวัดน่าน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

พิมพ์ใจ ลีมวัฒนา อรจันทร์ ศิริโชติ และนิจกานต์ หนูอุไร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดี ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรมระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 400 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้คุณภาพการบริการ ด้านความเป็นรูปธรรม ด้านความมั่นใจ ด้านความเอาใจใส่ และด้านการตอบสนอง ส่งผลเชิงบวกต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการ โรงแรมระดับ 3 ดาวโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงอาหาร หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงอาหารเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีการเดินทางท่องเที่ยว และมีความสนใจในด้านอาหารอย่างแท้จริงนอกจาก นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ทางด้านการท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวยังมีส่วนร่วมในการ รับประทานอาหารท้องถิ่น อาหารพื้นเมืองหรืออาหารขึ้นชื่อของพื้นที่นั้นๆ(เบญจมาภรณ์ ขำนาญญา,2561)

ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อพฤติกรรมที่ตั้งใจจะแสดงในอนาคตของนักท่องเที่ยวภายใต้กรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Oliver, 1999) หากนักท่องเที่ยวมีทัศนคติที่ดีต่อจุดหมายปลายทาง ย่อมมีความตั้งใจหรือแสดงพฤติกรรมเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำในอนาคต (Su, Hsu, & Swanson, 2017; Whang et al., 2016) แต่อย่างไรก็ตามความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำเป็นเพียงคำมั่นสัญญาที่เกิดจากความผูกพันของนักท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจจะเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำหรือไม่เดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำอีกในจุดหมายปลายทางแห่งนั้นอีกก็ได้ (Maghsoodi Tilakiet et al., 2016) แต่หากนักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจอย่างต่อเนื่อง จะช่วยทำให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำได้สูงขึ้น (Chiu et al., 2016; Kock, Josiassen, & Assaf, 2016) อ้างถึงใน นิमित ชุ่นสั้น และอุมาภรณ์ สมกาย (2564)

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นภายในใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ จังหวัดตรัง ของประเทศไทย อาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ของประเทศไทยโดยตรงหรือได้ยินโดยการเล่าต่อจากบุคคลอื่น หรือการรับรู้จากการโฆษณาและ ประชาสัมพันธ์จากองค์กรต่าง ๆ ประกอบไปด้วย (พรนภัสร์ ธนาภิจสุวิสิฐ, 2561)

คุณภาพการให้บริการ หมายถึง การรับรู้ถึงความแตกต่าง ระหว่างความคาดหวังก่อนการใช้บริการของลูกค้า และการรับรู้ถึงผลปฏิบัติที่ได้รับหลังจากการใช้บริการ (สิริวิมล คำวงศ์, 2559)

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยมีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อมุ่งค้นหาข้อเท็จจริงจากการเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและคุณภาพของการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดตรัง เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดตรังไม่ว่าจะเป็นการเดินทางมาท่องเที่ยวในครั้งแรกหรือมากกว่าหนึ่งครั้ง ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ W.G. Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จึงได้กลุ่มตัวอย่าง 386 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในด้านค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการหาค่า IOC ที่ได้ทำ เท่ากับ 0.88 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้ง จากนั้นได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบัค (Cronbach's Coefficient) โดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟามากกว่า 0.70 เมื่อนำไป

ทดลองใช้ปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟ่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.744-0.797 ถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ โดยแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) และลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท 5 ระดับ ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ปัจจัยส่วนบุคคล) ได้แก่ เพศ , อายุ , อาชีพและรายได้

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านความคุ้มค่า ด้านสภาพแวดล้อม (พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ, 2561 ; จิรายุทธ์ สندا,2557)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของร้านอาหาร ได้แก่ ความเป็นธรรมรูปของการบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองความต้องการการบริการ การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ ความเห็นอกเห็นใจ (รุ่งทิพย์ นิลพัท, 2561 ; ณัฐวุฒิ รุ่งเสถียรภูธร,2558 ; อรจันทร์ ศิริโชติ,2555)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (จิรายุทธ์ สندا,2557 ; พลชนธรณ์ ประดิษฐ์เวทย์,2563)

3.การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บกลุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถาม 385 ชุด ด้วยตนเองจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้อาศัยอยู่ที่จังหวัดตรัง เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมดแล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม จะนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป SPSS ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 21- 30 ปี มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้ต่อเดือน 10,000 – 30,000 บาท

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารโดยรวมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.332 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในด้านความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.428

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์คุณภาพการบริการ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพการบริการร้านอาหารโดยรวมในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.280 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.496

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำ

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.428 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นใน ท่านมีความประทับใจต่อการมาเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.569

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

สมมติฐานของการวิจัย

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารในจังหวัดตรัง

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

Model	Unstandardized		Standardized		t	Sig.
	Coefficients		Coefficients			
	B	Std. Error	Beta			
1	(Constant)	1.241	.271		4.575	.000*
	ด้านสิ่งจูงใจ (X ₁)	.132	.031	.191	4.212	.000*
	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (X ₂)	-.062	.039	-.067	-1.582	.115
	ด้านความคุ้มค่า (X ₃)	.157	.052	.177	3.031	.003*
	ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม (X ₄)	-.262	.032	-.318	-8.118	.000*
	ความเป็นธรรมรูปของการบริการ (X ₅)	-.049	.034	-.058	-1.448	.148
	ความน่าเชื่อถือ (X ₆)	.202	.042	.200	4.780	.000*
	การตอบสนองความต้องการการบริการ (X ₇)	-.023	.040	-.026	-.577	.564
	การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (X ₈)	.178	.051	.206	3.517	.000*
	ความเห็นอกเห็นใจ (X ₉)	.409	.038	.443	10.699	.000*

R Square = 0.522 , Std. = 0.29940, F =45.489, Sig * = ≤ 0.05

จากตาราง ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีผลต่อตัวแปรตาม สามารถใช้เป็นตัวพยากรณ์ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำได้อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำร้อยละ 52.2 อีกร้อยละ 47.8 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ หรือมีความสามารถในการพยากรณ์ความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำได้ร้อยละ 52.2 เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละด้านพบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งจูงใจ (Beta=0.191) ด้านความคุ้มค่า (Beta=0.177) ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม (Beta= -0.318) ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ในขณะที่ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Beta= -0.067) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง คุณภาพการบริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ (Beta=0.443) การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (Beta=0.206)

และความน่าเชื่อถือ (Beta=0.200) ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ในขณะที่คุณภาพการบริการ ด้านการตอบสนองความต้องการการบริการ (Beta= -0.026) และความเป็นธรรมรูปของการบริการ (Beta= -0.058) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง สามารถเขียนให้อยู่ในรูปสมการความถดถอย คือ

$$Y = 1.241 + 0.132 (X_1) + 0.157 (X_3) + (-0.262) (X_4) + 0.202 (X_6) + 0.178 (X_8) + 0.409 (X_9)$$

อภิปรายผลและสรุปงานวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความคุ้มค่า ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม

1. ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจ ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง เนื่องจาก จังหวัดตรังมีเมนูอาหารที่หลากหลาย อาหารของจังหวัดตรังมีรสชาติที่ตรงกับความชอบของนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรังมีความเป็นเอกลักษณ์ สอดคล้องกับ แนวคิดของ Dickman (1996) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ไม่ว่าจะเป็สิ่งดึงดูดใจเชิงธรรมชาติ หรือเป็นกิจกรรมที่มนุษย์จัดขึ้นซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ กันตพลธิติมา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์และทัศนคติต่อการท่องเที่ยวพัทยาจังหวัดชลบุรีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ พบว่า ภาพลักษณ์ด้านสิ่งดึงดูดใจแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการกลับมาท่องเที่ยวพัทยาช้ำ

2. ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านความคุ้มค่า

ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความคุ้มค่า ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง เนื่องจากราคาอาหารในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหาร ค่าการเดินทางในการท่องเที่ยวและรสชาติของอาหารจังหวัดตรังอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและคุ้มค่าต่อการท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวรับรู้ถึงความคุ้มค่ามากขึ้นจะส่งผลให้มีพฤติกรรมการกลับมาเที่ยวซ้ำ สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2556) กล่าวว่าความคุ้มค่าของเงินเป็นสิ่งที่มิผลกระทบต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สีตลา เขมะภาตะพันธ์ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การเปิดรับและการรับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนพบว่าความคุ้มค่าเป็นจุดแข็งของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยในมุมมอง ของชาวจีน

3. ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก จังหวัดตรังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จึงส่งผลให้มีมาตรฐาน มีความสะอาด สามารถรับรองนักท่องเที่ยวได้เพียงพอและมีความปลอดภัย เช่น มีการจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ประจำจุดต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอาหาร จึงสามารถสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2555) ศึกษาเรื่องอิทธิพลของภาพลักษณ์และความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่จังหวัดปทุมธานี สามารถอธิบายได้ว่า ภาพลักษณ์ด้านแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในจังหวัด ปทุมธานี พบว่า ด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ที่ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่ จังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านอำนวยความสะดวก

1. ปัจจัยภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านอำนวยความสะดวก

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านอำนวยความสะดวก ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก จังหวัดตรังสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายมีพื้นที่ขนาดเล็ก อีกทั้งยังเป็นเมืองเก่าแก่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไม่จะเป็นการเดินทางการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลในสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวต้องการค้นหาความดั้งเดิมของวิถีชีวิตของคนในพื้นที่จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ กันตพลธิติมา (2560) ได้ศึกษา ภาพลักษณ์และทัศนคติต่อการท่องเที่ยวพญาจังหวัดชลบุรีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำจังหวัดชลบุรี คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ และด้านความเห็นอกเห็นใจ

2. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความเห็นอกเห็นใจส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจากร้านอาหารมีความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการแต่ละคน พนักงานมีความสุข และสามารถแก้ปัญหาได้ตามความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัย ของ สายฝน เลิศพิทักษ์ธรรม (2559) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้บริการอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) ได้

ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาล เปาโลรังสิต ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ด้านความเห็นอกเห็นใจ มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโลรังสิต

3. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก ร้านอาหารสามารถให้บริการในพื้นที่ที่ท่านเข้ามาใช้บริการ พนักงานให้บริการอย่างจริงใจยิ้มแย้ม และรวดเร็ว รวมทั้งมีการจัดลำดับการให้บริการก่อนหลัง จึงทำให้คุณภาพการบริการด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการ สอดคล้องกับทฤษฎีของพาราสุรามัน เซทแฮลม์ และเบอร์รี่ (อังกิน, ธีธัญญรัตน์ บุญต่อ, 2552) การวัดคุณภาพการบริการในด้านการตอบสนองซึ่งทฤษฎี กล่าวไว้ว่า หาก ผู้ให้บริการมีความพร้อม และเต็มใจที่จะให้บริการโดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันท่วงที ผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการได้ง่าย และได้รับความสะดวกจากการมาใช้บริการ ย่อมส่งผลต่อการสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของฉงจิ้ง หลี (2557) ได้ ศึกษาเรื่องคุณภาพการบริการของบริษัทนำเที่ยวประเทศจีนที่มีผลต่อความความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการศึกษาพบว่า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าส่งผลต่อความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ นิลพัท (2561) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจมีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโล รังสิต ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้ามีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้ซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาล เปาโลรังสิต

4. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจากร้านอาหารมีความสามารถปรุงอาหารที่มีคุณภาพ หรือพนักงานผู้ให้บริการเสิร์ฟอาหารมีความเชี่ยวชาญและคล่องแคล่วในการให้บริการ รวมทั้งผู้บริโภคได้รับการบริการที่ตรงกับความต้องการเสมอ ทำให้คุณภาพการบริการด้านความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจในการบริการส่งผลต่อการเลือกใช้บริการร้านอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ ศรีณยพงศ์ เทียงธรรม (2552) ที่กล่าวว่า ความเชื่อถือไว้วางใจได้ เป็นความสามารถในการบริการให้ตรงตามข้อตกลงที่ผู้ให้บริการให้ไว้กับ ผู้รับบริการ การบริการทุกครั้งจะต้องมีความถูกต้องแม่นยำเหมาะสม ความสม่ำเสมอ และตรงต่อ เวลาของการบริการ แสดงให้ผู้รับบริการรู้สึกได้ว่า บริการที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือและสามารถ ไว้วางใจ ได้ ปัจจัยคุณภาพการบริการที่ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ได้แก่ จังหวัดตรัง ได้แก่ ด้านการตอบสนองความต้องการบริการและด้านความเป็นธรรมรูปของการบริการ

5. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านการตอบสนองความต้องการบริการ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการบริการไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก การบริการของร้านอาหารอาจยังไม่เป็นเป้าหมายหลักในการเข้าใช้บริการของผู้บริโภค ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการบริการมากนัก ทั้งนี้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นๆในคุณภาพการบริการมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกอ ช่ง (2559) และวารสารณ์ จุนแสงจันทร์ (2557) พบว่า คุณภาพการให้บริการ ด้านการตอบสนองไม่ส่งผลต่อความจงรักภักดี โดยผลการทดสอบอภิปredictorดังกล่าวไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน เนื่องจาก รูปแบบการให้บริการไม่ได้มีความเด่นแตกต่างจากร้านก๋วยเตี๋ยวอื่น ๆ ทั่วไป รวมทั้งลูกค้ามองว่า รูปแบบการให้บริการยังมีลักษณะเดิมที่เกิดความความคุ้นเคยแล้ว

6. ปัจจัยคุณภาพการบริการ ด้านความเป็นธรรมรูปของการบริการ

ผลการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ปัจจัยด้านความเป็นธรรมรูปของการบริการ ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหาร จังหวัดตรัง เนื่องจาก ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมรูปของการให้บริการมากนัก ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งร้านที่สวยงาม ความสะอาดเรียบร้อยของร้านอาหาร ทั้งนี้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นๆในคุณภาพการบริการมากกว่า เช่น รสชาติของอาหาร และการท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง (2558) ที่พบว่า ปัจจัยที่สามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวได้ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไฟฟ้า ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง สัญลักษณ์ต่างๆ ถังขยะ ความสะอาด ความสะดวกในการเข้าถึง รวมถึงภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ กิจกรรมหากกิจกรรมไม่สามารถสร้างและควบคุมให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย จะส่งผลในทิศทางด้านลบต่อความพึงพอใจและการกลับมาซื้อซ้ำของลูกค้าได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการฝึกอบรมให้พนักงานมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการให้บริการและการ สื่อสารกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความ ผิดพลาดได้มากที่สุด
2. ควรมุ่งเน้นด้านคุณภาพอาหารโดยให้ความสำคัญในเรื่องของความสดใหม่ของอาหารการ จัดจานและรสชาติมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่พิเศษในอาหารแต่ละจานมากกว่าปริมาณและ ความหลากหลายของอาหาร เพื่อให้ลูกค้าเกิดการรับรู้และความพึงพอใจในการตั้งใจเชิงพฤติกรรมต่อ ร้านอาหาร
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารผ่านโซเชียลมีเดียให้นักท่องเที่ยวสามารถ รับรู้และเข้ามาท่องเที่ยวเชิงอาหารเพิ่มมากยิ่งขึ้น
4. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของลูกค้าและเสนอให้ ความช่วยเหลือเพื่อสร้างความประทับใจและเก็บข้อมูลไว้สำหรับโอกาสในการให้บริการในครั้งต่อไป
5. ควรมีการตอบสนองต่อการรับรายการอาหารและเครื่องดื่มของนักท่องเที่ยวได้อย่าง รวดเร็วโดยพนักงานควรมีการแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อจะสามารถรับรายการอาหาร และเครื่องดื่มเสิร์ฟ

อาหารเครื่องดื่มอย่างรวดเร็วอีกทั้งมีความเต็มใจอย่างยิ่งในการที่จะให้ความช่วยเหลือลูกค้าอยู่เสมอและมีความกระตือรือร้นให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่

6. พนักงานบริการควรบริการลูกค้าด้วยความสุภาพสามารถให้ความช่วยเหลือและตอบข้อซักถามของลูกค้าได้ทางร้านอาหารมีพนักงานที่เพียงพอและตอบสนองต่อความต้องการลูกค้าอย่าง รวดเร็วสามารถแก้ไขสถานการณ์และปัญหาได้อย่างทันที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมากขึ้น ควรศึกษาภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบกันและใช้ผลการศึกษามาปรับปรุงภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ เพื่อสร้างรายได้แก่คนให้ชุมชนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำในการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดตรัง ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการตรวจประเมินเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย ปี 2562P*.

จาก <https://www.thailandplus.tv/archives/>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง*.

ได้สืบค้นใหม่เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2565.

จาก <https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces>

เกอ ช่ง. (2559). *คุณภาพการบริการ สภาพแวดล้อมทางกายภาพและความใส่ใจในสุขภาพที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านอาหารไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีนในกรุงเทพมหานคร*. (การค้นคว้าอิสระ).บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

เกียรตินาคินภัทร. (2564). *พลิกท่องเที่ยวไทย ให้ฟื้นได้อย่างทรงพลัง ตอนที่ 2*.

ได้สืบค้นใหม่เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2566.

จาก <https://thaipublica.org/2021/03/kkp-research22/>

จักรพงษ์ รัชนิกุล. (2563), *จังหวัดตรัง*

- จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG201002111414344>
- จุฑามาศ กันตพลธิติมา. (2560). ภาพลักษณ์และทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในเขตเมืองพัทยาจังหวัด ชลบุรีของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ส่งผลต่อการกลับมาเยือนซ้ำ.(วิทยานิพนธ์).มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- จิรายุทธ์ สندا. (2557). ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวและการรับรู้การประชาสัมพันธ์ทางการตลาดที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวไทยในจังหวัดจันทบุรี.(การค้นคว้าอิสระ). คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาบดินทิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ฉงจิ่ง หลี. (2557). คุณภาพการบริการของบริษัทนำเที่ยวประเทศจีนที่มีผลต่อความความไว้วางใจในบริษัทนำเที่ยวและความตั้งใจในการใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย. (การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาบดินทิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2552). การตลาดบริการ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น
- ธัญญารัตน์ บุญต่อ. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โรงแรม เวสทิน แกรนด์ ธานี นครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ธนเดช อัครภิญญากุล. (2564). ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยนาทในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวไทย. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นิमित ชื่นสัน และอุมาภรณ์ สมกาย. (2564). ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาท่องเที่ยวภูเก็ต. วารสารเศรษฐศาสตร์ และกลยุทธ์การจัดการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 2
- พิมพ์ใจ ลิ้มวัฒนา, อรจันทร์ ศิริโชติ, และ นิจกานต์ หนูอุไร. (2563). การรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ใช้บริการโรงแรม ระดับ 3 ดาว ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 33(2), 86-99.
- พรนภัทร์ ธนากิจสุวิสิฐ. (2561). ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกลับมาเที่ยวซ้ำในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองกรณีศึกษาจังหวัดน่าน. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคมมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรพิมล ลอแท และ มนตรี พิริยะกุล. (2562). อิทธิพลของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว คุณค่าที่รับรู้ ความคุ้นเคยและภาพลักษณ์ที่มีต่อความภักดีต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ปลายทางประเทศไทย : การศึกษาเปรียบเทียบตัวแบบสมการโครงสร้างแบบพหุกลุ่มระหว่างเชื้อชาติของ นักท่องเที่ยว, Dusit Thani College Journal, 13 (3), 198-214.
- พลธนธรณ์ ประดิษฐ์เวทย์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจและการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท่องเที่ยว ธ.ก.ส. ในเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย. สารนิพนธ์การจัดการ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มนัสนันท์ จันทร์เพ็ง. (2558). แนวทางการลดผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.

- รุ่งทิพย์ นิลพัท. (2561). *คุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาล เปาโลรังสิต. (การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.*
- ฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2561). *อิทธิพลของภาพลักษณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาเที่ยวซ้ำที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. การประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6.*
- วราภรณ์ จุนแสงจันทร์. (2557). *ภาพลักษณ์ของร้านและคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของลูกค้าที่ใช้บริการ Pets' Ville ในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*
- ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม. (2552). *ปัจจัยประเมินคุณภาพการบริการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย กรุงเทพ.*
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2542). *การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลก.*
- สายฝน เลิศพิทักษ์ธรรม (2559) *คุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการใช้บริการอินเทอร์เน็ต broadband. (การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจ ทักษะคิดและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ*
- สิริวิมล คำวงศ์ (2559). *ปัจจัยคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความภักดีต่อบริษัทจัดท่องเที่ยวไปต่างประเทศของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร.(การค้นคว้าอิสระ). บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.*
- สรिता พันธุ์เทียน, ทรงคุณ จันทจร, และ มาริสา โกเศยะโยธิน. (2561). *การท่องเที่ยวเชิงอาหารไทย แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาการจัดการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดลุ่มแม่น้ำภาคกลางโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สาขามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์(5)2.*
- สิตลา เขมะภตะพันธ์ (2558) *ได้ศึกษาเรื่องการเปิดรับและการรับรู้ภาพลักษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวจีน.วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- Chen, C.F., and Tsai, D. (2007). How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions? *Tourism Management*, 28(4), 1115-1122.
- Chi, C. G. Q., & Qu, H. (2008). Examining the structural relationships of destination image, tourist satisfaction and destination loyalty: An integrated approach. *Tourism*

management, 29(4), 624-636

Parasuraman, A, Ziethaml, V. and Berry, L.L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality' *Journal of Retailing*.Vo. 62.

Retrieved from

ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

Factors of the marketing mix affecting the satisfaction of using the services Shabu buffet restaurant Halal Grill of consumers

In Hat Yai district, Songkhla province.

อารียา เบ็ญโส๊ะ¹ รูซัยณี สมาแอะ² จารูมาศ เสนหา³

Areeya Bensoh¹ Rusainee Samaae² and Jarumas Saneha³

^{1,2,3}สาขาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3}Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University First

author E-mail: 631071240@tsu.ac.th¹

Corresponding author E-mail: jarumasa@tsu.ac.th³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการในร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 57.90 มีอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.60 มีอาชีพนักเรียน / นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 53.20 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 71.20 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 54.00 มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 36.90 ผลการวิจัยเมื่อผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร/พนักงาน ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และสามารถเขียนสมการได้ดังนี้ $Y = 0.338 + 0.155(X1) + 0.215(X5) + 0.166(X6) + 0.277(X7)$

คำสำคัญ: บุฟเฟต์ชาบู, ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ, ความพึงพอใจ

Abstract

This research has research objectives to study Factors of the marketing mix affecting the satisfaction of using the services Shabu buffet restaurant Halal Grill of consumers in Hat Yai district, Songkhla province. The tool used was a questionnaire The sample group used in the study is consumers who have used the service in restaurants such as buffet, shabu, grill, halal. In Hat Yai District, Songkhla Province, there were 385 people statistics used to analyze data and test hypotheses include: Frequency value percentage value Mean standard deviation and multiple regression analysis on the analyzed data The results of the study found that Most of the respondents were female. Accounting for 57.90 percent Aged 21-30 years, accounting for 48.60 percent Accounting for 53.20% students / students accounting for 53.20 percent Single status is 71.20 percent Bachelor's degree level Accounting for 54.00 percent and income less than 10,000 baht / month, calculated as 36.90 percent The research results when testing the hypothesis found that Service marketing mix factors Product People Process and Physical Evidence affecting the satisfaction of using the services Shabu buffet restaurant Halal Grill of consumers In Hat Yai district, Songkhla province Statistically significant at 0.05 and the equation can be written as follows $Y = 0.338 + 0.155(X1) + 0.215(X5) + 0.166(X6) + 0.277(X7)$

Keywords: Buffet, factors of service marketing mix, Satisfaction

ปัจจุบันสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป เป็นผลทำให้พฤติกรรมกรรมการรับประทานอาหารได้เปลี่ยนไปเช่นกัน พฤติกรรมผู้บริโภคยุคปัจจุบันต้องการความสบาย เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในรูปแบบที่ง่ายขึ้น ถือเป็นโอกาสของผู้ประกอบการร้านอาหาร เพราะมนุษย์นั้นต้องทำงานแข่งขันกับเวลา หรืออาจด้วยเหตุผลอื่น ๆ เช่น ต้องการรับประทานอาหารร่วมกับครอบครัว ความต้องการรับประทานอาหารที่ให้ความรู้สึกแตกต่างจากเดิม ต้องการอาหารที่มีรสชาติดี หรือบรรยากาศที่แปลกใหม่ที่ทำให้รู้สึกผ่อนคลายหลังจากใช้เวลาไปกับการทำงานหนัก เป็นต้น

ธุรกิจร้านอาหารนับว่าเป็นหนึ่งในธุรกิจยอดนิยมสำหรับคนไทย โดยสังเกตได้จากมูลค่าตลาดธุรกิจร้านอาหารในประเทศ ในปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าสูงกว่า 410,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นเพราะธุรกิจร้านอาหารสามารถทำกำไรได้ดี และใช้ระยะเวลาไม่นานในการคืนทุน (mgronline, 2565) อาหารเป็นสิ่งที่มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย ปัจจุบันอาหารเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เรื่องกรรมวิธีในการปรุง รสชาติ ความสะอาด ความปลอดภัย หนึ่งในร้านอาหารที่มีความเป็นเอกลักษณ์และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย คือ ร้านอาหารชาบู เนื่องจากเป็นอาหารที่มีวิธีการปรุงโดยใช้ลักษณะของการต้ม ทำให้เหมาะกับคนที่รักสุขภาพ รวมถึงเป็นอาหารไม่ซับซ้อนในการปรุง และเทรนด์อาหารญี่ปุ่นได้รับความนิยมในประเทศไทย เพราะอาหารญี่ปุ่น ประเภทชาบู รสชาติถูกปากคนไทย อีกทั้งคนไทยยังมองว่าอาหารญี่ปุ่นยังเป็นอะไรที่ค่อนข้างพรีเมียม (UpperCuz Blog, 2564)

ธุรกิจร้านชาบู เป็นร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทสุกี้ชาบู ที่บริการในรูปแบบบุฟเฟ่ต์ โดยผู้บริโภคสามารถเลือกรับประทานอาหารภายในร้านได้อย่างไม่จำกัด ภายในระยะเวลาที่กำหนด เสียอัตราค่าบริการในลักษณะเหมาจ่าย มูลค่าตลาดของธุรกิจชาบูสูงถึง 15,000 ล้านบาท และมีการเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เพราะตอนนี้มีชาบูบุฟเฟ่ต์หลายประเภท เช่น ชาบูน้ำดำญี่ปุ่น บั้งย่าง ซีฟู้ด หม่าล่า เป็นต้น ปัจจุบันบุฟเฟ่ต์ชาบูกลายเป็นร้านเลี้ยงฉลองในโอกาสของคนไทยไปแล้ว ทำให้กลายเป็นธุรกิจที่เติบโตอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน (thumbsup, 2562)

ในปี 2563 ธุรกิจร้านอาหารฮาลาลถือเป็นธุรกิจที่น่าจับตามองเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ผู้คนหันมาสนใจคำว่าอาหารฮาลาลมากยิ่งขึ้น และเมื่อศึกษาถึงหลักการฮาลาล และฮารอมที่แท้จริง จะทำให้เข้าใจได้ว่า อาหารหรือผลิตภัณฑ์ที่อนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามให้มุสลิมบริโภคหรือใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากอาหารฮาลาลมีกระบวนการปรุงหรือผลิตที่ถูกสุขลักษณะอนามัย ประกอบด้วยวัตถุดิบที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและมีคุณค่าทางอาหารปราศจากสิ่งที่ต้องห้ามอาหารฮาลาล จึงเป็นอาหารที่กำหนดไว้ในบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม อาหารฮาลาลสามารถบริโภคโดยทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงเพียงมุสลิมเท่านั้น (Dusit Thani College, 2561) ในส่วนของผู้บริโภคทั้งที่เป็นมุสลิม และไม่ใช่มุสลิมมีทัศนคติที่ดี มองเห็นช่องทางในการประกอบกิจการร้านอาหารฮาลาลมากขึ้นเพื่อเป็นที่รองรับสำหรับผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมที่เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีกำลังในการซื้อมากที่สุดกว่าได้ (National Statistical Office, 2561)

นอกจากนี้ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีร้านอาหารที่เป็นที่นิยมในขณะนี้ คือ ร้านอาหารชาบูฮาลาล โดยมีจำนวนร้านชาบูฮาลาลจำนวน 4 ร้าน (หาดใหญ่โฟกัส, 2565) ถึงแม้ว่าร้านอาหารชาบูฮาลาลในอำเภอ

หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นที่นิยมของผู้บริโภคแต่ก็ยังมีปัญหาของผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคอาหารที่มีเครื่องหมายรับรองฮาลาล และการให้บริการของร้านอาหารฮาลาลในด้านความสะดวกสบาย เช่น บรรยากาศของร้าน สถานที่ จอดรถ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (สมจิตรา แจ่มใส, 2561) ผู้ประกอบการอาหารฮาลาลจึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของผู้บริโภค มาเป็นแนวทางการรุกตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในการเลือกบริโภคอาหารฮาลาล และทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจในการเข้ามาใช้บริการร้านอาหารฮาลาล (รศ. ดร.ชนะศึก นิชานนท์, 2563)

ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ว่าเป็นอย่างไรร เพื่อประโยชน์ในปรับปรุงคุณภาพการให้บริการของผู้ประกอบการ เป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และรองรับกับการแข่งขันที่สูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล พัฒนา ปรับปรุง ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

เนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ผลของงานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งคาดว่าจะได้รับประโยชน์ในการศึกษาดังนี้

2. ผลจากการศึกษาปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบูฮาลาล ปิ้งย่าง สามารถนำไปวางแผนหรือวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สมมติฐาน

ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

การวิจัยเรื่องปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี

และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ

Booms & Bitner (1981 อ้างใน ศรีประภากร เบ้าหินลาด, ดิฐชัย จันทร์คุณา, 2565) ได้กล่าวถึงส่วนประสมทางการตลาด 7Ps คือ เป็นเครื่องมือกลยุทธ์ทางการตลาด มีองค์ประกอบ 4 อย่าง (Marketing Mix) หรือ 4 Ps และเมื่อได้นำมาใช้กับงานบริการได้ขยายเป็น 7 Ps องค์ประกอบทั้ง 7 ในส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่

1.ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สินค้าหรือบริการที่องค์กรได้ผลิตขึ้น อาจจะมีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ เช่น ธุรกิจโรงแรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2.ราคา (Price) หมายถึง จำนวนเงินที่ลูกค้าจ่ายสำหรับผลิตภัณฑ์ หรือบริการที่ได้รับราคา เป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการตลาด เป็นตัวสร้างรายได้จากการขายสินค้า หรือบริการ และนำไปสู่การสร้างกำไรในที่สุด การกำหนดราคานั้นจะต้องคำนึงถึงต้นทุนการแข่งขันในตลาด การเพิ่ม หรือลดราคาขึ้นอยู่กับเวลา และราคาของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเงื่อนไขในการขายต่างๆ ควบคู่กัน

3.ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง สถานที่ที่มีผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้ได้สำหรับ กลุ่มลูกค้า โดยอาศัยกลุ่มบุคคล และองค์การในการอำนวยความสะดวกเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยัง กลุ่มลูกค้า ช่องทางการจัดจำหน่าย อาจหมายถึง โครงสร้างการจัดจำหน่ายที่ประกอบด้วยองค์การและกิจกรรมใช้เพื่อการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์โดยการขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้า คงคลังจากองค์การผู้ผลิตไปยังตลาดเป้าหมาย

4.การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึง การส่งเสริมการตลาดเป็นการสื่อสารให้ ตลาดกลุ่มเป้าหมายได้ทราบถึงผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ต้องการว่า ได้มีการจัดจำหน่าย ณ สถานที่ใด ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมการตลาดผ่านการขายโดยพนักงาน (Personal Selling) การขายทั่วไป (Mass Selling) และการส่งเสริมการขาย (Sales Promotion)

5.พนักงานผู้ให้บริการ (People) หมายถึง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือบริการ ทั้งหมด ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งอาจจะหมายถึงลูกค้า บุคลากรที่จำหน่าย นักพัฒนา บุคลากรที่ ให้บริการหลังการขาย หรือบุคลากรในการบริหารจัดการ และพนักงาน เป็นต้น

6. กระบวนการให้บริการ (Process) หมายถึง การกำหนดวิธีการหรือขั้นตอนในการ จัดเตรียมผลิตภัณฑ์หรือบริการ และกระบวนการอื่นๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งมอบคุณภาพในการ ให้บริการกับลูกค้าซึ่งจะต้องรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นที่พึงพอใจแก่ลูกค้า

7.ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) หมายถึง การแสดงให้เห็นลักษณะ สภาพแวดล้อมของผลิตภัณฑ์และคุณภาพของการบริการที่จะให้บริการแก่ลูกค้า

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

Maynard W.Shelly (1975 อ้างถึงใน อังถึงโน อีรวัดน์ ศรีอนุชาต, 2556) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็น ความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขที่เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับ ความสุขสามารถทำให้เกิด ความสุขหรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อน และความสุขนี้จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้ทางบวกอื่น ๆ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของมนุษย์ได้แก่ ทรัพยากร หรือสิ่งเร้า การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือ การศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้า แบบใดเป็นสิ่งที่ต้องการที่จะทำให้เกิดความพอใจ และความสุขแก่มนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรอย่างที่เป็นความต้องการครบถ้วน

โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจของ Maynard W.Shelly, 1975 ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึก ทรวงบวกเป็น ความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขที่เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

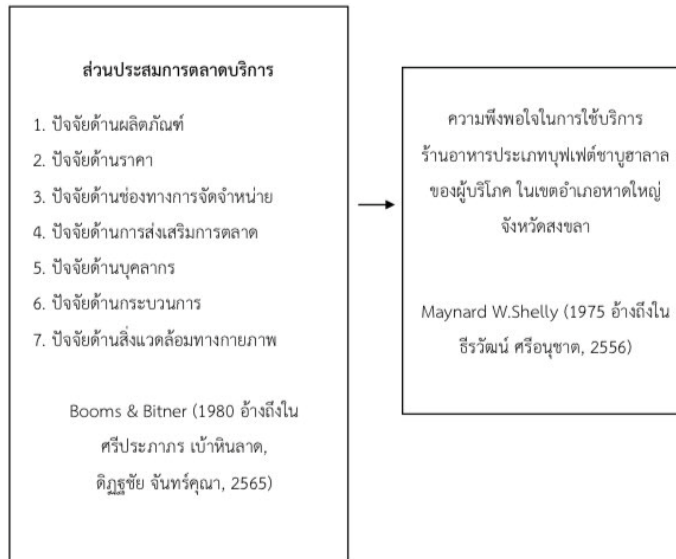
ฉัตรรัตน์ พรสุวรรณ และพัชรหทัย จารุทวีผลนุกุล (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ด ในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการบริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ด ในจังหวัดภูเก็ต อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ศิริรัตน์ ชวนะอิทธินันท์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่น ประเภทโอมาคาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์ส่วนบุคคล ด้านคุณภาพสินค้า และด้านการรับรู้ด้านราคา มีผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทโอมาคาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

กรอบความคิด

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและผลที่ได้รับจะถูกนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ตัวแปรต่างๆ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติเพื่อการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่เคยมารับประทานอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู บั๊อย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ทราบประชากรที่แน่นอน จึงใช้วิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการคำนวณ ของ W.G.cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามนี้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด และทฤษฎีเป็นกรอบกำหนดมี 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพ ระดับการศึกษาสูงสุดและรายได้ (ธรรมจักร เล็กบรรจง, 2558)

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู บั๊อย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ภาวินี กุลเจริญ, 2563)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อมูล ปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู บั๊อย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกเก็บกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) แบ่งการเก็บแบบสอบถามตามจำนวนที่กำหนดในแต่ละสถานที่ให้เท่าๆ กัน โดยการ

เลือกเฉพาะผู้บริโภคที่เคยใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถาม 385 ชุด เมื่อผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมด แล้วทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วย

4.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถาม จะนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป SPSS ซึ่งใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis-MRA)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 57.90 ส่วนใหญ่มีอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 ส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 53.20 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 และส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท/เดือน จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.90

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมตลาดบริการในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.34) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับความพึงพอใจด้วยมากทุกข้อ คือ ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.48) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.47) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.43) ด้านบุคลากร/พนักงาน ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.42) ด้านราคา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.39) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.46) และด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.73)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับความพึงพอใจด้วยมากทุกข้อ คือ โดยรวมท่านมีความพึงพอใจต่อร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟ่ต์ ฮาลาล ($\bar{X} = 4.16$, S.D. =

0.63) การบริการของร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ที่ท่านได้รับตรงตามความคาดหวัง (\bar{X} = 4.14, S.D. = 0.55) การบริการของร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ที่ท่านได้รับคุ้มค่างบเงินที่เสียไป (\bar{X} = 4.10, S.D. = 0.53) ถ้ามีโอกาสท่านจะกลับมาใช้บริการอีก (\bar{X} = 4.09, S.D. = 0.63) และการบริการของร้านชาบู ปิ้งย่างบุฟเฟต์ ฮาลาล ดีกว่าเมื่อเทียบกับร้านอื่น (\bar{X} = 4.00, S.D. = 0.56)

ส่วนที่ 4 สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐาน : ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ถึงปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ตัวแปร	B	Beta	t	Sig.
Constant	0.338	0.189	1.784	0.075
ด้านผลิตภัณฑ์ (X ₁)	0.155	0.172	3.564	0.000*
ด้านราคา (X ₂)	0.029	0.030	0.680	0.497
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X ₃)	0.062	0.076	1.580	0.115
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X ₄)	0.022	0.041	0.950	0.343
ด้านบุคลากร/พนักงาน (X ₅)	0.215	0.236	5.114	0.000*
ด้านกระบวนการ (X ₆)	0.166	0.206	4.584	0.000*
ด้านลักษณะทางกายภาพ (X ₇)	0.277	0.332	7.873	0.000*
R = 0.729 ^a		R Square = 0.523		
Adjusted R Square = 0.532		Std. Error of the Estimate = 0.267		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการทดสอบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อ ความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะทางกายภาพ(X7)ด้านบุคลากร/พนักงาน(X5) ด้านกระบวนการ(X6) และด้านผลิตภัณฑ์(X1) อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย(X3) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด(X4) และด้านราคา(X2) ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่าเท่ากับ 0.729 มีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ (R² = 0.523) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ได้ร้อยละ 52.3 จากผลการทดสอบค่าทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ประกอบด้วยด้านลักษณะทางกายภาพ(X7) ด้านบุคลากร/พนักงาน(X5) ด้าน กระบวนการ(X6) และด้านผลิตภัณฑ์(X1) ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภท บูฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สามารถเขียนสมการ การพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ ดังนี้สมการ

$$Y = 0.338 + 0.155(X1) + 0.215(X5) + 0.166(X6) + 0.277(X7)$$

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร/พนักงาน ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมทางการตลาด ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับด้านผลิตภัณฑ์ เนื่องจากร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาลมีชื่อเสียง มีเมนูที่หลากหลาย มีวัตถุดิบที่มีคุณภาพ รสชาติอร่อย และสะอาด จึงทำให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ แมคคาร์ที (E.J. McCarthy, 1960) ได้กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการซื้อสินค้า และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพิชญ์ยุกต์ สุภาพทรานนท์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารกึ่งผับของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารกึ่งผับของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพฯ ในเรื่องของอาหารมีรสชาติดี อร่อย อาหารมีความสดและสะอาด วัตถุดิบที่ใช้ทำอาหารมีคุณภาพ ปริมาณอาหารต่อจานที่เหมาะสม และความหลากหลายของเมนูอาหารและเครื่องดื่ม

2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านบุคลากร/พนักงาน มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับการให้บริการของพนักงาน เนื่องจากพนักงานเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหาร และยังสะท้อนถึงมูลค่าของร้านอาหารทำให้

ผู้บริโภคมองถึงความคุ้มค่า สอดคล้องกับแนวคิดของ (Booms & Bitner,1981) กล่าวว่าธุรกิจต่าง ๆ ส่วนใหญ่อาศัยบุคคลเป็นทรัพยากรหลักในการทำงาน หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์และบริการ อยู่ในอันดับที่ดีและสูงกว่าคู่แข่ง ก็ย่อมที่จะต้องสรรหาบุคลากรที่ดีเช่นเดียวกัน เมื่อได้บุคลากรตามที่ต้องการแล้ว เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นทำงานอย่างเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพ จึงควรให้การอบรมและการสร้างแรงจูงใจด้วย และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของบริษัท กุณทลบุตร (2562) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้านอาหารในเครือเซ็นทรัลกรุ๊ป พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับพนักงานมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้นในการบริการ พนักงานบริการด้วยความเต็มใจและยิ้มแย้มแจ่มใส ความสามารถแนะนำเกี่ยวกับรายการอาหารและเครื่องดื่ม และเสิร์ฟอาหารและเครื่องดื่มถูกต้องรวดเร็ว

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านกระบวนการ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับกระบวนการให้บริการด้านการชำระเงินที่ถูกต้องรวดเร็ว และหลากหลายช่องทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ (Booms & Bitner,1981) กล่าวว่า การกำหนดวิธีการหรือขั้นตอนในการจัดเตรียมที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งมอบคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้า ซึ่งจะต้องรวดเร็ว ถูกต้องเป็นที่พึงพอใจแก่ลูกค้า และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวลัญจรัช เตชะวงศ์วัฒนา (2562) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการร้านสตาร์บัคส์ที่สาขา สีคอนบางแค พบว่า ขั้นตอนในการชำระเงินให้แก่ลูกค้าอย่างถูกต้องและรวดเร็ว และรวมไปถึงขั้นตอนในการรับออเดอร์ลูกค้า ส่งผลต่อความพึงพอใจระดับนัยสำคัญที่ 0.05

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพ เนื่องจากร้านอาหารชาบู ปังย่าง มีอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ที่ความสะอาด การตกแต่งของร้านมีเอกลักษณ์ พื้นที่ของร้านมีความกว้างขวางไม่อึดอัด และที่จอดรถกว้างขวางเพียงพอ สอดคล้องกับแนวคิดของ (Booms & Bitner,1981) กล่าวว่า การแสดงให้เห็นลักษณะ สภาพแวดล้อมของผลิตภัณฑ์และคุณภาพของการบริการที่จะให้บริการแก่ลูกค้า และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธิดารัตน์ พรสุวรรณ และพัชรหทัย จารุทวีผลนุกุล (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ด ในจังหวัดภูเก็ต พบว่าผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับความสะอาดของที่จอดรถ ภายในร้านจะเน้นความสะอาด และเอื้ออำนวยความสะดวกในทุกๆด้าน เพื่อให้ผู้มาใช้บริการเกิดความสะดวกสบาย

5. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านราคา ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้านราคา เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกว่าร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังย่างฮาลาล มีการตั้งหลายระดับราคาให้เลือก มีการกำหนดราคาเหมาะสมกับปริมาณ รวมทั้งร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังย่างมีการตั้งราคาใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาถึงความคุ้มค่าที่ได้รับจากการใช้บริการร้านอาหารประเภท

บุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวารสารเมตะชกสิกรพาณิชย์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อ Pharmacy Omni-channel ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ผู้บริโภครู้สึกว่ามีสินค้าหลายระดับราคาให้เลือกตามชนิดของระดับความต้องการ มีการกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ มีการกำหนดราคาเหมาะสมกับปริมาณ และราคาโดยรวมมีความคุ้มค่า มีการกำหนดราคาเหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับร้านยารูปแบบอื่น ส่งผลให้ราคาในการใช้บริการไม่สูงมากนัก และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของศิริรัตน์ ชวนะอิทธินันท์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่นประเภทโอมากาเสะ (OMAKASE) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ผู้บริโภคต้องการให้มีหลายระดับราคาให้เลือกตามความต้องการ

6. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม โดยต้องรับประทานอาหารที่มีการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลตามหลักอิสลามเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยผาซิน อองศารา และผกามาต ชัยรัตน์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาหารฮาลาลจังหวัดระนอง พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาหารฮาลาลจังหวัดระนอง และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของกฤษลักษณ์ ชุ่มดอกไพล (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ศูนย์การค้า ดองกิ มอลล์ ทองหล่อ พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ศูนย์การค้า ดองกิ มอลล์ ทองหล่อ พบว่า ศูนย์การค้า ดองกิ มอลล์ ทองหล่อ มีการให้บริการที่ครบถ้วน รวดเร็วและสะดวกสบาย มีช่องทางการชำระเงินหลายช่องทาง เพื่อตอบสนองความรวดเร็วในการคิดเงินเพื่อให้ผู้ใช้บริการไม่ต้องเข้าแถวรอนาน และยังมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าหลายช่องทางสามารถสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ได้ เพื่อตอบสนองให้กับลูกค้าที่ไม่สะดวกที่จะมาด้วยตัวเองก็สามารถที่จะจับจ่ายซื้อผลิตภัณฑ์ได้ด้วยตัวเองที่บ้าน จะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากทางศูนย์การค้า ดองกิ มอลล์ ทองหล่อ

7. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านการส่งเสริมทางการตลาด ไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อาจกล่าวได้ว่า ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับด้านการส่งเสริมทางการตลาด เนื่องจากผู้บริโภคไม่ได้สนใจเรื่องการจัดโปรโมชั่นต่างๆ จึงให้ความสนใจในเรื่องของความอร่อย ความสะดวก และคำนึงถึงร้านที่มีฮาลาลมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของผาซิน อองศารา และผกามาต ชัยรัตน์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอาหารฮาลาล จังหวัดระนอง พบว่า การส่งเสริมการตลาดมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ต้องพัฒนา และปรับปรุงด้านการส่งเสริมการตลาด และยังคงสอดคล้องกับธันยัมย์ เจียรกุล (2562) และ วิไลรัตน์ เจ๊ะหมัดและธันยัมย์ เจียรกุล (2560) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งชาวมุสลิม

และไม่ใช่ชาวมุสลิมต่างไม่เห็นว่า การส่งเสริมการตลาดมีผลต่อความตั้งใจเลือกใช้บริการ ร้านอาหารฮาลาล โดยมองว่ากิจกรรมการส่งเสริมการขายไม่ได้เป็นปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจ เลือกใช้บริการร้านอาหารฮาลาลเป็นเพียงสิ่งที่ชักจูงใจให้ผู้บริโภคให้ความสนใจหรือมีการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุปรียา ช่วยเมือง ณิชากัทร วัชรธรรมมาพร ภัทธมน คำเครือ รุ่งรพี พูลนาผล และทัชชกร สัมมะสุต (2564) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพบริการที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้บริโภคร้าน After Yum โดยส่งผ่านความพึงพอใจ พบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ยอมรับ H4 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญจากเรื่องของการประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านสื่อ Social media มากที่สุด การประชาสัมพันธ์เมนูหรือข่าวต่าง ๆ ผ่านสื่อจึงเป็นสิ่งที่สามารถดึงความสนใจหรือกระตุ้นให้เกิดความต้องการได้ การได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านผู้ที่มีชื่อเสียง เนื่องจากผู้บริโภคให้ความสำคัญและมีความเชื่อถือบุคคลที่มีชื่อเสียง การประชาสัมพันธ์เมนูใหม่ ๆ การรับรู้การโฆษณาผ่านจากช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับร้าน ซึ่งมีความน่าสนใจจากโฆษณาที่เห็นตามช่องทางต่าง ๆ

สรุปและขอเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ตัวกำหนด R² คิดเป็นร้อยละ 0.524

ข้อเสนอแนะเพื่อการไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21 – 30 ปี และเป็นนักเรียน / นักศึกษา ผู้ประกอบการควรออกแบบการรับรู้ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในกลุ่มดังกล่าว เช่น เพิ่มในเรื่องของเมนูอาหาร
2. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ควรประชาสัมพันธ์ หรือสร้างการรับรู้แบรนด์ดีให้เป็นที่รู้จัก และพัฒนา ปรับปรุงอาหารให้มีรสชาติอร่อย มีคุณภาพ และสะอาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ให้มีความพึงพอใจมากที่สุด
3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านบุคลากร/พนักงาน มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟต์ชาบู ปิ้งย่างฮาลาล ควรอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอ เพราะพนักงานเป็นทรัพยากรหลักในการทำงาน หากต้องการให้ผลิตภัณฑ์และบริการ อยู่ในอันดับที่ดีและสูงกว่าคู่แข่งขั้น ก็ย่อมที่จะต้องสรรหาบุคลากรที่ดีเช่นเดียวกัน เมื่อได้บุคลากรตามที่ต้องการแล้ว เพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นทำงาน

อย่างเต็มความสามารถ และมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ให้มีความพึงพอใจมากที่สุด

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านกระบวนการ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ควรมีกระบวนการในการชำระเงินที่หลากหลาย

5. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านลักษณะทางกายภาพ มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ควรมีการพัฒนาลักษณะทางกายภาพให้ดียิ่งขึ้น เช่น ตกแต่งร้านให้มีเอกลักษณ์ โดดเด่นแตกต่างจากร้านอื่น อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้มีความสะอาด เพิ่มหรือขยายพื้นที่ของร้านให้มีความกว้างขวาง ไม่อึดอัด และเพิ่มที่จอดรถกว้างขวางเพียงพอ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ให้มีความพึงพอใจมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ในอำเภอ หรือ ในจังหวัด อื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ในการพัฒนาปรับปรุงร้าน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล ให้มากที่สุด

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจร้านอาหารประเภทบุฟเฟ่ต์ชาบู ปังอย่างฮาลาล เช่น ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

ขอขอบคุณหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ผู้ให้การสนับสนุนการนำเสนอผลงานวิจัยภายใต้โครงการสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย งานประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบ แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี และสุดท้ายขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง References

กฤษลักษณ์ ชุ่มดอกไพร. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7P's ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการศูนย์การค้าตองกิ มอลล์ ทองหล่อ[สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ] http://irithesis.swu.ac.th/dspace/document_file/Statistic/2562/T26/T26_201902.pdf

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2562). มูลค่าตลาด. <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages> เทพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ. (2540). ความหมายพึงพอใจ <https://sites.google.com/site/httpbitly42331316/bth-thi-2-wrrnkrrm-thi-keiywkhxng/2-8-naewkhid-thvsdi-keiyw-kab-khwam-phung-phxci>
- ณิชากัทร วัชรธรรมมาพร ภัทรมน คาเครือ รุ่งรพี พูลนาผล ทัชชกร สัมมะสุต. (2563). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพบริการที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้บริโภคร้าน After Yum โดยส่งผ่านความพึงพอใจ. [ค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/humanjubru/article/view/247029/169129>
- ธิดารัตน์ พรสุวรรณ และพัชรหทัย จารุทวีผลนกุล. (2563). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการร้านอาหารโทนี่ซีฟู้ดใน จังหวัด ภูเก็ต. [ค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรังสิต. <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc>
- บริภัทร กุณทลบุตร. (2562). ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อร้านอาหารในเครือเซ็นทรัลกรุ๊ป. [สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. <https://archive.cm.mahidol.ac.th>.
- ผาซิน อองคารา และผกามาศ ชัยรัต. (2563). ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการ ท่องเที่ยว อาหารฮาลาล จังหวัดระนอง. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยพะเยา. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/download/248927/169596/879011>
- พิชญ์ยุกต์ สุภาภักทรานนท์. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการร้านอาหารกึ่งผับ ของ ผู้ใช้บริการ ในเขตกรุงเทพฯ. [สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/2867/1/TP%20BM.036%202561.pdf>
- โพกัสหาคใหญ่. (2564). สายเนื้อต้องโดน เปิดใหม่ ซาบูบุฟเฟต์ฮาลาล <https://www.hatyaifocus.com>
- วัลลภจรัส เตชะวงศ์วัฒนา. (2562). ความพึงพอใจในการใช้บริการร้านสตาร์บัคส์ที่สาขาซีคอนบางแค. [ค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจบัณฑิต]. วิทยาลัยสยาม. <https://e-research.siam.edu/>
- วรารณณ์ เตชะกสิกรพาณิชย์. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อ Pharmacy Omnichannel ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล [สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. <https://archive.cm.mahidol.ac.th>.
- ศิริรัตน์ ชวนะอิทธินันท์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการร้านอาหารญี่ปุ่น ประเภทโอมาคาเสะ (OMAKASE) ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. <https://archive.cm.mahidol.ac.th>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). เศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์. <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/home.aspx>
- สมจิตรา แจ่มใส. (2561). ปัญหาของผู้บริโภคส่วนใหญ่. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/>

- bitstream/123456789/1753/1/TP%20MM.050 %202558.pdf
- หาดใหญ่โฟกัส. (2565). ร้านอาหารชาบูในอำเภอหาดใหญ่. <https://www.hatyaifocus.com>
- acfs.go.th. (2014). ผู้บริโภคไทยมุสลิม. <https://www.acfs.go.th/halal/general.php>
- Anna. (2563). KAIKATSU HALAL JAPANESE RESTAURANT บุฟเฟ่ต์ญี่ปุ่น ที่ใครได้มาต้องหลงรัก. <https://food.trueid.net/detail/Y5d8QwEJrmw5>
- Bakushi. (2565). *Bakushi shabu*. จาก <https://www.hatyaifocus.com>
- Booms&Bitner.(1980).<https://so04.tcithaijo.org/index.php/journalmbmut/article/download/259613/175800>
- Dusit Thani College. (2561). ธุรกิจร้านอาหารฮาลาล. <https://dtt.ac.th/wp-content/uploads/2021/04/20.-ทัศนคติ-พฤติกรรม-และส่วนผสมทางการตลาด-สมัยยา.pdf>
- Kotler and Keller. (2016). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด. <https://www.pangpond.com/marketing-mix>
- longdo Dict. (2022). ความหมายบุฟเฟ่ต์. <https://dict.longdo.com/search/บุฟเฟ่ต์>
- Madam shabu&grill. (2565). *Madam shabu&grill buffetshadyai*. จาก <https://www.facebook.com/Madamshabuhatyai/>
- Maynard W.Shelly. (1975). <https://searchlib.utcc.ac.th/library/onlinethesis/263351.pdf> National
- Statistical Office. (2561). เส้นทางในการประกอบธุรกิจร้านอาหาร. <http://www.nso.go.th/sites/2014>
- pointspot. (2565). รูปแบบธุรกิจชาบู. <https://www.pointpost.coso06.tci-thaijo.org>.
- Uppercuz Blog. (2564). อาหารเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย. <https://uppercuz.com>
- wikipedia. (2022). ความหมายชาบู. <https://th.wikipedia.org/wiki/ชาบู>

การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

Effects of Technology Acceptance on Intention to Buy Electric Cars

กัญฐาภรณ์ พรหมจรรย์¹, พัทธนันท์ แก้วมณี¹, ธนดล เสงี่ยม¹ และและอรจันทร์ ศิริโชติ²

Gunthaporn Promjan¹, Pattanun Keaomunee¹, Tanadol Sengyee¹ and Orachan Sirichote²

¹ นิสิตหลักสูตร บธ.บ. สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ B.B.A. (Marketing) student, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

² Assistant Professor in Business Administration, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin

University

Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าโดยใช้ทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี UTAUT2 (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2 : UTAUT2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่ใช้รถยนต์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความเคยชิน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน ความคาดหวังในความพยายาม แรงจูงใจด้านความชอบส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร และนักการตลาดธุรกิจรถยนต์ไฟฟ้าสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาดรถยนต์ไฟฟ้าให้สามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความเคยชิน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน ความคาดหวังในความพยายาม และแรงจูงใจด้านความชอบในรถยนต์พลังงานไฟฟ้า

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี ; ความตั้งใจซื้อ ; รถยนต์ไฟฟ้า

Abstract

This research aims to investigate the effects of technology acceptance on intention to buy electric cars. The samples were 400 consumers who used cars. The research instrument was an online questionnaire. Data was analyzed via frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis. The results revealed that technology acceptance including performance expectancy dimension, habit dimension, facilitating conditions dimension, effort expectancy dimension, hedonic motivation dimension had positive effects on intention to buy electric cars respectively. Entrepreneurs, executives, marketers in electric vehicle industry can use the research results as a guideline to develop or increase competitiveness in the electric car market in order to respond to consumer needs more efficiently by concerning performance expectancy, habit, facilitating conditions, effort expectancy, hedonic motivation.

Keywords: UTAUT 2; Intention to Buy; Electronic Car

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์เรื่องรถยนต์มีการเปลี่ยนอย่างรวดเร็วการเข้ามาของรถยนต์ไฟฟ้าเป็นเทรนอย่างมากทั่วโลกจากการตระหนักถึงเรื่องของสิ่งแวดล้อมสิ่งแวดล้อมโลกถือได้ว่าอยู่ในช่วงวิกฤตจากอุณหภูมิของโลกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติอย่างรุนแรงซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวิกฤตเช่นนี้คือกิจกรรมของมนุษย์ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จำนวนมากลอยขึ้นไปรวมตัวกันในชั้นบรรยากาศของโลก ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่ากิจกรรมที่เป็นปัญหาหลักในการก่อ ให้เกิดปรากฏการณ์เรือนกระจกคือการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงฟอสซิล เช่น น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ ทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ที่ถูกปล่อยออกมาและเข้าไปปกคลุมชั้นบรรยากาศของโลก ส่งผลให้ อุณหภูมิสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

เนื่องด้วยภาวะโลกร้อน และการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิลจำนวนมากจากรยนต์สันดาป ดังนั้นการใช้รถยนต์ไฟฟ้าการใช้รถยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า จึงเป็นนวัตกรรมสำคัญในการลดการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยรัฐบาลหลายประเทศทั่วโลกได้วางรากฐานและกำหนดนโยบายการส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าเพื่อให้ผู้บริโภคภาคประชาชนหันมาใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น เช่น การสนับสนุนรถยนต์ไฟฟ้าโดยการลดภาษีรถยนต์ไฟฟ้า การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี

รถยนต์ไฟฟ้า ส่งผลให้จำนวนรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่องทุกปี (เพิ่มสกุล พูลมาและ รศ.ดร.บดินทร์ศรีเมทีศ, 2564)

กระแสรถยนต์ไฟฟ้ากำลังก่อตัวเป็นแนวโน้มใหญ่ในประเทศไทยตามไปกับกระแสโลก โดยความสนใจซื้อ EV ในไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก (1) การรับรู้และยอมรับเทคโนโลยีการขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น (2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความเข้มข้นขึ้นในทุกๆปี (3) กระแสข่าวการกำหนดเงื่อนไขระยะเวลาที่จะยุติการขายรถยนต์เชื้อเพลิง ในประเทศพัฒนาแล้วและจากฝั่งผู้ผลิตดั้งเดิมและการขยายฐานการผลิตและการทำตลาดในเอเชียของผู้ผลิต EV ล้วนอย่าง Tesla รวมถึง (4) การเปิดตัว BEV นำเข้าทั้งคันในไทยโดยค่ายรถยนต์จากจีนในราคาที่พอจับต้องได้ และ PHEV รุ่นใหม่จากค่ายรถยนต์ฝั่งยุโรปพัฒนาการดังกล่าวส่งผลให้ผู้บริโภคไทย มองว่า EV เป็นเรื่องที่ไม่ไกลตัวมากขึ้นและจะเป็นตัวเลือกสำคัญ ในการซื้อรถในครั้งต่อไป โดยจากการสำรวจล่าสุดของ Frost & Sullivan ร่วมกับ Nissan พบว่า 43% ของกลุ่มตัวอย่างในไทย ตั้งใจจะซื้อรถคันใหม่เป็น EV ภายใน 3 ปีข้างหน้า และมีเพียง 6% เท่านั้นที่ยังไม่สนใจซื้อ EV และล่าสุด คณะกรรมการนโยบายยานยนต์ไฟฟ้าแห่งชาติมีข้อเสนอให้รถที่จดทะเบียนใหม่ตั้งแต่ปี 2035 เป็นต้นไปต้องเป็นรถที่ไม่ปล่อย ไอเสีย 100% (ZEV: Zero-Emissions Vehicles) เท่านั้น ซึ่งแม้ จะเป็นเป้าหมายที่ท้าทายอย่างมาก แต่ก็สะท้อนถึงความสนใจ Frost & Sullivan, Nissan, KKP Research (2565)

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยตามทฤษฎีแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2: UTAUT2) (Venkatesh et al., 2012) ที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

สมมติฐานการวิจัย

การยอมรับเทคโนโลยี (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2: UTAUT2) (Venkatesh et al., 2012) ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ทบทวนวรรณกรรม

การยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) หมายถึง การทำความเข้าใจใน เทคโนโลยีและการตัดสินใจที่จะยอมรับเทคโนโลยีแล้วนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวัน งานวิจัยนี้ใช้ตัวแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Modified Unified Theory of Acceptance and Use of Technology 2: UTAUT2) (Venkatesh et al., 2012) ซึ่งมี 7 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ความคาดหวังถึงประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) หมายถึง ความคาดหวังที่บุคคลเชื่อว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นๆ จะช่วยให้ได้รับประสิทธิภาพของการทำงานที่ดีขึ้น ในบริบทของรถยนต์ไฟฟ้าผู้บริโภคคาดหวังถึงประสิทธิภาพและประโยชน์ของรถยนต์ไฟฟ้าว่าการขับเคลื่อนจากมอเตอร์ไฟฟ้าทำให้สิ้นเปลืองพลังงานน้อยกว่าเชื้อเพลิงฟอสซิล การใช้รถยนต์ไฟฟ้าจะมีเสียงรบกวนจากการทำงานของเครื่องยนต์น้อยกว่าเครื่องยนต์เชื้อเพลิง จากการศึกษาของ I. Gunawan et al. (2022) ที่กล่าวถึงโดย วิธวินท์ มั่งคั่ง (2565) ได้ทำการศึกษาประชากรในประเทศอินโดนีเซีย 526 คน พบว่ามีความคาดหวังในประสิทธิภาพของรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ที่สามารถช่วยประหยัดต้นทุนค่าใช้จ่ายและอาจจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการขับขี่ได้

2. ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน (Efforts Expectancy) หมายถึง การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยีหรือสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย สะดวกไม่ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความพยายามมากในการใช้งานเทคโนโลยี Zhou, Lu and Wang (2010) ได้เสนอแนวคิดอีกมุมมองหนึ่งของปัจจัยทางด้านความคาดหวังในความพยายาม โดยพบว่าหากเทคโนโลยี ต้องใช้ความพยายามมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดความตั้งใจในการใช้งานน้อยลง รวมไปถึงส่งผลให้เกิดการรับรู้ประโยชน์ของ เทคโนโลยีน้อยลงตามไปด้วย นอกจากนี้ความคาดหวังในความพยายามสามารถส่งผลกระทบต่อความตั้งใจในการ ใช้เทคโนโลยีและผลกระทบต่อความตั้งใจในประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) ด้วยเช่นกัน (วิริยาภรณ์ เตชะกฤตธีรพงศ์ และศรีสมรัก อินทุจันทร์ยง, 2015)

3. อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) หมายถึง อิทธิพลที่สังคมรอบข้างกระทำโน้มน้าวชักจูง หรือมีอิทธิพลต่อตัวบุคคล ซึ่งอิทธิพลระหว่างบุคคลมีผลต่อ กระบวนการคิด ความเชื่อและทัศนคติ ปัจจัยอิทธิพลทางสังคม เกิดจากการพัฒนารวมกันของ 2 ทฤษฎี บรรทัดฐานทางสังคม (TRA, TAM2, TPB and C-TAM-TPB) ธาดาธิเบศร์ ภูทอง (2560) กล่าวว่า อิทธิพลและแรงกดดันทางสังคมมีผลทำให้บุคคลเกิดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงดังทฤษฎี TRA ซึ่ง Lamb et al (1992) ได้แบ่งกลุ่มอ้างอิงออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มอ้างอิงโดยตรงกับกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม

3.1 กลุ่มอ้างอิงทางตรง (Direct reference groups) ได้แก่ กลุ่มบุคคลซึ่งบุคคลหนึ่งเกี่ยวข้องกับสมาชิกโดยตรงในลักษณะเผชิญหน้ากัน (face-to-face membership) ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเหล่านี้สามารถแบ่งย่อยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสมาชิกปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง และเพื่อนร่วมงาน ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ และกลุ่มสมาชิกทุติยภูมิ เช่น สโมสร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มศาสนา เป็นต้น

3.2 กลุ่มอ้างอิงทางอ้อม (Indirect reference groups) ได้แก่ กลุ่มซึ่งบุคคลไม่ได้เป็นสมาชิกโดยตรง ในปัจจุบัน แต่ตนเองปรารถนาและใฝ่ฝัน อยากเข้าไปร่วมเป็นสมาชิกด้วยในอนาคต หรือตนเองพยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ดังนั้นกลุ่มอ้างอิงจึงแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มใฝ่ฝันและกลุ่มไม่พึงประสงค์ โดยกลุ่มใฝ่ฝัน (Aspirational group) เป็นกลุ่มที่บุคคลอยากจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย แต่ขณะนี้ยังไม่ได้เป็นสมาชิก ซึ่งการที่บุคคล 4. สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (Facilitating Conditions)

1. สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง ความพร้อมของทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความง่ายในการใช้งานเทคโนโลยี เช่น ด้านสถานีชาร์จรถยนต์ไฟฟ้า โครงสร้างพื้นฐานด้านไฟฟ้าในบ้าน ระบบชาร์จไฟ ตู้ควบคุมไฟฟ้า(MDB) มิเตอร์ไฟฟ้าขนาด 30(100)A Venkatesh, Brown, Maruping and Bala (2008) ปัจจัยทางด้านสภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน เป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อของผู้ใช้งานเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่และส่งผลกระทบต่อการใช้งานเทคโนโลยี ในบริบทของเทคโนโลยีการทำงานร่วมกันอยู่เดิม

2. แรงจูงใจด้านความชอบ (Hedonic Motivation) หมายถึง ความสนุก ความรื่นเริง ความรื่นเริง ความสนุกสนาน ที่มาจากการขับขี่รถยนต์ไฟฟ้า (EV) (Gunawan et al.,2022) หรือในกรณีงานศึกษาของ Zhou et al.,(2021)ที่ได้ศึกษาเรื่อง การอธิบายแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการนำรถยนต์ไฟฟ้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของคนขับแท็กซี่ ในประเทศจีน จำนวน 725 คน แสดงให้เห็นว่าความพึงพอใจจากการทดลองขับขี่รถยนต์ไฟฟ้าแล้วแตกต่างจากรถทั่วไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่า และระบบการขับของตัวรถ งานศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางความคิดมีอิทธิพลอย่างมากต่อตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

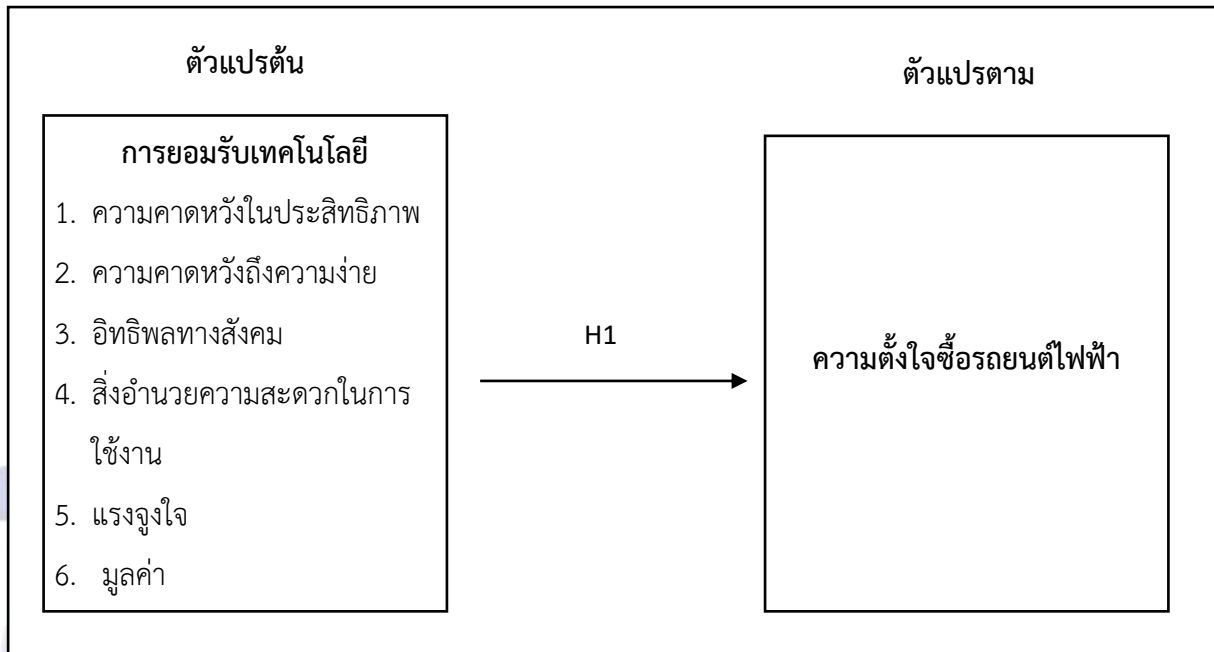
3. มูลค่าราคา (Price Value) หมายถึง มูลค่าที่ถูกกำหนดระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งานเทคโนโลยีและต้นทุนของการเป็นเจ้าของเทคโนโลยีนั้นๆ (Venkatesh et al , 2012) Zhou et al.,(2021)ที่ได้ศึกษาเรื่อง การอธิบายแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการนำรถยนต์ไฟฟ้ามาใช้ในชีวิตประจำวันของคนขับแท็กซี่ ในประเทศจีน จำนวน 725 คน พบว่ามูลค่าราคาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ของคนขับแท็กซี่ในการนำรถยนต์ไฟฟ้ามาเป็นแท็กซี่ โดยการปรับลดราคาและการยกเว้นภาษีถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญให้คนเปลี่ยนมาใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น

4. ความเคยชิน (Habit) หมายถึง พฤติกรรมปัจจุบันขึ้นอยู่กับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำโดยอัตโนมัติตามธรรมชาติก่อนหน้านี้ (Venkatesh et al., 2012) จากการศึกษาของ Gunawan et al. (2022) การใช้รถยนต์ไฟฟ้าจนเป็นนิสัย จะเกิดความเสถียรการใช้รถยนต์ไฟฟ้า ส่งผลให้เกิดการปกป้องสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของความเคยชิน

Helander & Khalid (2000 กล่าวถึงโดย ศิริพร แก้วสกต, สุมาลี รามันฎ 2563) ความตั้งใจซื้อเป็นการแสดงถึงทางเลือกที่ดีที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าจะนำไปสู่การซื้อโดยพิจารณาจากคุณลักษณะคุณภาพและประโยชน์ของสินค้าเพื่อให้ได้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากที่สุดความตั้งใจเป็นพฤติกรรมของลูกค้าที่มีสินค้าหรือบริการ ดังนั้นนักการตลาดจำเป็นต้องนำข้อมูลความตั้งใจซื้อมาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในมุมมองของผู้บริโภค

สรุปได้ว่า ความตั้งใจซื้อ คือ กระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผลของผู้บริโภคในการวางแผนในการซื้อสินค้าหรือบริการที่เกิดจากทัศนคติที่มีต่อสินค้าและความมั่นใจของผู้บริโภคในการประเมินสินค้าหรือบริการ ซึ่งความตั้งใจซื้อเป็นทัศนคติที่มีต่อการซื้อสินค้าหรือบริการ โดยมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้ พฤติกรรมการซื้อเป็นการทำนายความตั้งใจซื้อหรือการที่ลูกค้าประเมินความเป็นไปได้ในการซื้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาในเรื่องปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ทดลองใช้หรือใช้งานรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทยที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มคนที่เคยมีประสบการณ์ทดลองใช้งานรถยนต์ไฟฟ้า และ ตั้งใจหรือสนใจที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทยจำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G.Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามนี้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีเป็นข้อกำหนดแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเนื้อหาของแบบสอบถามเป็น 4 ส่วน ดังนี้

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ข้อคำถามในส่วนที่ 1 และ 2 เป็นแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List) คือ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเพียง 1 คำตอบเท่านั้น แบบสอบถามที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ข้อคำถามในส่วนที่ 3 และ 4 เป็นคำถามปลายปิด ผู้วิจัยได้มีการกำหนดระดับมาตราส่วนเป็นข้อความของระดับความคิดเห็นให้เป็นค่าน้ำหนักของตัวเลขเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทางสถิติซึ่งมีการกำหนดค่าน้ำหนักตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ อาศัยขอบเขตของคะแนน 1,2,3,4 และ 5 แล้วแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังต่อไปนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อยที่สุด

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยน้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมาก

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ความสนใจในรถยนต์ไฟฟ้า และอายุไม่น้อยกว่า 18 ปี

ส่วนที่ 2 คำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อบุคคล และประสบการณ์ส่วนบุคคลที่มีต่อรถยนต์ไฟฟ้า

ส่วนที่ 3 คำถามด้านการยอมรับเทคโนโลยีรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทย ประกอบด้วย

- ด้านความคาดหวังประสิทธิภาพ (Performance Expectancy)
- ด้านความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน (Efforts Expectancy)
- ด้านอิทธิพลทางสังคม (Social Influence)
- ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (Facilitating Conditions)
- ด้านแรงจูงใจด้านความชอบ (Hedonic Motivation)
- ด้านมูลค่าราคา (Price Value)
- ด้านความเคยชิน (Habit)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สำหรับการอธิบายผลการศึกษาในเรื่อง ต่อไปนี้ คือ ตัวแปรด้านคุณสมบัติของตัวอย่าง ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส อายุ อาชีพ ระดับรายได้ และระดับการศึกษาซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาวัดแบบนามบัญญัติ เนื่องจากไม่สามารถวัด เป็นมูลค่าได้ และผู้วิจัยต้องการบรรยายเพื่อให้ทราบถึงจำนวนตัวอย่างจำแนกตามคุณสมบัติเท่านั้น ดังนั้นสถิติ ที่เหมาะสม คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถไฟฟ้า ในประเทศไทย

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ซึ่งทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) ในการทดสอบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถไฟฟ้า ในประเทศไทย

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 อายุ 31-40 ปี จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 ระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 279 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 มีอาชีพ พนักงานเอกชน จำนวน 137 คนคิดเป็นร้อยละ 35.6 มีสถานะ โสด จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 50.1 มีรายได้ 20,000 - 30,000 บาท/เดือน จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 เคยมีประสบการณ์ขับรถยนต์ไฟฟ้า จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 96.1 และมีใบอนุญาตขับขี่ 380 คน คิดเป็นร้อยละ 98.7

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ปัจจัยด้านความคาดหวังประสิทธิภาพ	4.20	0.39	มาก
ปัจจัยด้านความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน	4.16	0.40	มาก
ปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคม	4.17	0.39	มาก
ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน	4.19	0.39	มาก
ปัจจัยด้านแรงจูงใจด้านความชอบ	4.19	0.47	มาก
ปัจจัยด้านมูลค่าราคา	4.20	0.45	มาก
ปัจจัยด้านความเคยชิน	4.17	0.44	มาก
ภาพรวม	4.18	0.33	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการยอมรับเทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านความคาดหวังประสิทธิภาพและปัจจัยด้านมูลค่าราคาและปัจจัยด้านมูลค่าราคามีค่าเฉลี่ยสูงสุด เท่ากับ 4.20 รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานและปัจจัยด้าน

แรงจูงใจด้านความชอบค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.19 ปัจจัยด้านอิทธิพลทางสังคมและปัจจัยด้านความเคยชินค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.17 และปัจจัยด้านความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความตั้งใจซื้อ

ความตั้งใจซื้อ	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
การคิดวางแผนที่จะใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแทนรถยนต์พลังงานเชื้อเพลิง	4.04	0.70	มาก
การแนะนำให้บุคคลอื่น ๆ ซื้อรถยนต์ไฟฟ้า	4.24	0.73	มากที่สุด
การยินดีที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต	4.20	0.75	มาก
การยอมรับในราคาการรถยนต์ไฟฟ้าแม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าปกติ	4.20	0.71	มาก
ภาพรวม	4.17	0.41	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความตั้งใจซื้อในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ พบว่า การแนะนำให้บุคคลอื่น ๆ ซื้อรถยนต์ไฟฟ้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.24 รองลงมา ได้แก่ การยินดีที่จะซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในอนาคต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 การยอมรับในราคาการรถยนต์ไฟฟ้าแม้ว่าจะมีราคาแพงกว่าปกติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และการคิดวางแผนที่จะใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแทนรถยนต์พลังงานเชื้อเพลิง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 : ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	Sig.	ผล
ค่าคงที่	0.575	0.192	-	2.998	0.003	
ความคาดหวังในประสิทธิภาพ (X1)	0.204	0.053	0.193	3.843	0.000	ยอมรับ
ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน (X2)	0.143	0.055	0.142	2.613	0.009	ยอมรับ
อิทธิพลทางสังคม (X3)	-0.007	0.060	-0.007	-0.117	0.907	ไม่ยอมรับ
สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (X4)	0.158	0.66	0.150	2.386	0.018	ยอมรับ
แรงจูงใจด้านความชอบ (X15)	0.124	0.047	0.142	2.654	0.008	ยอมรับ
มูลค่าราคา (X6)	0.089	0.047	0.099	1.901	0.058	ไม่ยอมรับ

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	Sig.	ผล
ความเคยชิน (X7)	0.148	0.045	0.161	3.274	0.001	ยอมรับ

$R^2 = 0.496$, $Adj R^2 = 0.487$, $F = 53.048$

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีใหม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า 5 ด้านจาก 7 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน แรงจูงใจด้านความชอบ และความเคยชินมีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าได้ร้อยละ 49 ในขณะที่อิทธิพลทางสังคมและมูลค่าราคาไม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละตัวเรียงตามลำดับค่าน้ำหนักอิทธิพลจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ด้านความคาดหวังในประสิทธิภาพ (Beta=0.19) ด้านความเคยชิน (Beta=0.16) ด้านความสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (Beta=0.15) ด้านความคาดหวังถึงความง่าย (Beta=0.14) ด้านแรงจูงใจด้านความชอบ (Beta=0.14) มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$Y = 0.575 + 0.204 (X1) + 0.143 (X2) + 0.158 (X4) + 0.124 (X5) + 0.148 (X7)$$

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีใหม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า 5 ด้านจาก 7 ด้าน ได้แก่ ความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน แรงจูงใจด้านความชอบ และความเคยชินมีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่อิทธิพลทางสังคมและมูลค่าราคาไม่มีผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในเชิงการจัดการ

ภาครัฐและภาคเอกชนผู้ประกอบการ ผู้บริหาร และนักการตลาดธุรกิจรถยนต์ไฟฟ้า สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันใน ตลาดรถยนต์ไฟฟ้าให้สามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงการยอมรับเทคโนโลยีทางด้าน ความคาดหวังในประสิทธิภาพ ความเคยชิน ความสะดวกในการใช้งาน ความคาดหวังถึงความง่ายในการใช้งาน และแรงจูงใจด้านความชอบในรถยนต์พลังงานไฟฟ้า

1 ภาคเอกชน ผู้ประกอบการควรเน้นการให้ความรู้แก่ผู้บริโภค เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงข้อดี และเทคโนโลยีต่างๆ ของรถยนต์ไฟฟ้า ทำให้ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้นนำไป

ประกอบการเลือกซื้อรถยนต์ของผู้บริโภคในอนาคต และผู้ประกอบการควรมีการโฆษณาให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ถึง ยี่ห้อและรุ่นของรถยนต์ไฟฟ้าสถานที่ขาย เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกสามารถเข้าถึงรถยนต์ไฟฟ้า และสามารถทดลองใช้ รถยนต์จากตัวแทนจำหน่ายได้ง่ายทำให้ผู้บริโภคได้รับประสบการณ์ในการใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากยิ่งขึ้น ในเรื่องของ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายของผู้ใช้งาน อีกทั้งลักษณะของการใช้งานที่ช่วยสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการขับขี่ได้ เช่น ระบบช่วยเหลือต่างๆ ความจุแบบแบตเตอรี่ที่สามารถทำให้ผู้ใช้งานขับขี่ได้ในระยะทางที่ไกลขึ้น และ ระยะเวลานิชาร์จไฟฟ้าต่อครั้ง เพื่อเป็นแรงจูงใจในผู้บริโภคเลือกกรใช้รถยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น

2 ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้รถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การลดภาษีรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ การสนับสนุนการลงทุนให้เกิดการผลิตและประกอบรถยนต์ไฟฟ้าใน ประเทศไทย และการขยายสถานีชาร์จไฟฟ้าให้ครอบคลุมทั่วประเทศ เพราะเรื่องการไม่ครอบคลุมของสถานีชาร์จ ไฟฟ้า เป็น อีกหนึ่งเหตุผลที่ผู้บริโภคมีความกังวลและให้ความสำคัญในการพิจารณา เพื่อประกอบกับการตัดสินใจ ซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ดังนั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อรถยนต์ไฟฟ้า ให้ครอบคลุมต่อความต้องการในการ ใช้งานที่เพิ่มขึ้นเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ภาครัฐต้องสนับสนุน เพราะปัจจัยเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ผู้บริโภคใช้พิจารณา ตัดสินใจซื้อรถไฟฟ้า

3 สิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญ ในระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด ดังนั้นการ พัฒนารถยนต์ไฟฟ้าควรตระหนักถึงประเด็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเครื่องยนต์สันดาปภายใน ที่ผู้บริโภคมีความ คิดเห็นว่ารถยนต์เครื่องยนต์สันดาปภายในมีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมน้อยกว่ารถยนต์ไฟฟ้า ประกอบนโยบาย การลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของสหประชาชาติ (United Nations) ค่ารถยนต์จึงควรมีการพัฒนา และผลิตรถยนต์ไฟฟ้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และทีมงานด้านการตลาดของ ค่ารถยนต์ที่จัดจำหน่ายรถยนต์ไฟฟ้า ในประเทศไทย สามารถนำเรื่องการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ของรถยนต์ ไฟฟ้า รวมถึงอัตราเร่งที่ดี และความเงียบของรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจด้าน ความชอบ มาปรับประยุกต์ใช้กับ การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ทำให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อ และนำไปสู่การ ซื้อรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ในที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งถัดไป

1 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาตัวแปรในปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า ของ ผู้บริโภคในประเทศไทย เช่น ปัจจัยด้านการรับรู้ความสนุก ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านทัศนคติเพื่อ นำไปปรับปรุง พัฒนาสินค้าอย่างรถยนต์ไฟฟ้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

2 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่ เคยมีประสบการณ์การขับรถยนต์ไฟฟ้าเท่านั้น โดยการใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Form และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลผ่านโปรแกรมสถิติสำหรับการวิจัย (SPSS) ทำให้ผลการศึกษาวิจัย ใน ครั้งนี้สามารถระบุได้ เพียงว่าข้อสมมติฐานใดบ้างที่ถูกให้ยอมรับ หรือ ถูกปฏิเสธเท่านั้น จึงอาจจะทำให้ผลการ

ศึกษาวิจัยยังไม่สามารถสื่อถึงภาพรวมของผู้ที่ตั้งใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าได้ทั้งหมด ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้การทำวิจัยในครั้งต่อไป ให้ทำการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยการลงไปสังเกตกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาโดยละเอียดทุกด้าน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดของข้อมูลในปัจจุบันแต่ด้าน

เอกสารอ้างอิง

- เพิ่มสกุล พูลมา, และ บดินทร์ รัชมีเทศ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้รถยนต์ไฟฟ้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 26(4), 74-89.
- ธงชัย ลิ้มปิติกรานนท์. (2565). รถยนต์ไฟฟ้าปัญหาสิ่งแวดล้อม PM 2.5 และโอกาสในประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(1), 50-63.
- วิธวินท์ มั่งคั่ง. (2565). การศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้งานรถยนต์ไฟฟ้าแบบแบตเตอรี่ในประเทศไทย. [สารนิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิริยาภรณ์ เตชะกฤตธีรพงศ์. (2558). ปัจจัยการยอมรับการใช้งานเทคโนโลยีการทำงานร่วมกัน ของบุคลากรในองค์กร. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Singh, H , Singh, V., Singh, T, & Higuera-Castillo, E, (2023) Electric vehicle adoption intention in the Himalayan region using UTAUT2 – NAM model. *Case Studies on Transport Policy*, 11(1), 1-17.
- Venkatesh, V. (2021) Consumer Acceptance and Use of Information Technology: Extending the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology. *MIS Quarterly*, 36(1):157-178.

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภค
ชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์
Online Marketing Mix Factors Affecting Thai Consumer Satisfaction
who bought Model Gunpla Bandai through online shop

สิริวิชญ์ ไม้เรียง¹ ภูมินทร์ หวังนำหงษ์² และอรรถพงษ์ เขียวแกร³

Siravich Mairiang¹ Phumin Wannahu² and Auttaponng Keawkrae³

^{1,2,3} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071235@tsu.ac.th

Corresponding author E-mail: Auttaponng@tsu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 385 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (6Ps) ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ อย่างมีนัยทางสถิติระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์; ความพึงพอใจ

The objectives of the research were to study online marketing mix factors affecting Thai consumer satisfaction who bought model Gunpla Bandai through online shop. A questionnaire was used as a tool to collect data, totaling 385 sets. Using purposive sampling technique. Statistics used in descriptive data analysis include mean, percentage, standard deviation and statistics used to analyze inferential data to test hypotheses was multiple regression analysis.

The results of the study found that online marketing mix factors (6Ps) in product, price, and privacy affecting Thai consumer satisfaction who bought Model Gunpla Bandai through online shop with statistical significance of 0.05

Keywords: Online marketing mix factors; Satisfaction

โมเดลการ์ตูนญี่ปุ่น หรือแบบจำลองคาแรกเตอร์จากการ์ตูนนั้น เริ่มต้นมาจากบริษัท IMAI ที่คิดโมเดล Super Robot ตัวแรกอย่าง “Tetsujin 28 Go” และหลังจากการวางจำหน่าย ก็ทำให้โมเดลที่มาจากคาแรกเตอร์การ์ตูนออกมาอีกนับไม่ถ้วนจนทำให้เกิดกระแสพลาสติกโมเดลการ์ตูนขึ้นในปี ค.ศ. 1969 หลังจากนั้นโมเดลการ์ตูนญี่ปุ่นก็เป็นที่นิยมมาเรื่อยๆ จนมาถึงการเกิดขึ้นของ “โมเดลกันดั้ม” เรียกอีกอย่างว่า กันพลา (Gunpla) ในปี ค.ศ. 1980 (ช่วงเริ่มต้นของโมเดลการ์ตูนญี่ปุ่น, 2553 : ออนไลน์)

เนื่องจากในช่วงที่ไวรัสโควิด 19 ระบาดหนัก จนทำให้ผู้คนกักตัวอาศัยอยู่ในที่พัก ส่งผลให้ Model Gunpla ขายดีขึ้นอย่างมากผ่านช่องทางร้านค้าออนไลน์ พบว่าในไทยประเทศญี่ปุ่น และต่างประเทศ มียอดขายในช่วงระหว่างเดือนเมษายน – ธันวาคม ปี ค.ศ. 2020 เฉพาะในประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึง 33,900 ล้านบาท (8,615 ล้านบาท) เติบโตจากช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อน 9.7 % และยอดขายรวมทั่วโลกสูงถึง 76,100 ล้านบาท (19,335 ล้านบาท) เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 12.5 % (COVID แล้วไง ยอดขายกันพลาโตขึ้น 12.5%, 2565 : ออนไลน์)

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์” เนื่องจากเห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมการซื้อ ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ รวมถึงระดับความพึงพอใจ ในการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ ของผู้บริโภคชาวไทย เพื่อให้ผู้ประกอบการหรือผู้สนใจทั่วไปสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ในการจัดจำหน่ายสินค้า Model Gunpla Bandai และบริการผ่านช่องทางร้านค้าออนไลน์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างรายได้ให้กับธุรกิจในระยะยาว

เนื้อหา

คำถามการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai

สมมติฐาน

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ 6P's

- ด้านผลิตภัณฑ์
 - ด้านราคา
 - ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย
 - ด้านการส่งเสริมการตลาด
 - การให้บริการส่วนบุคคล
 - การรักษาความเป็นส่วนตัว
- ที่มา : อรุโณทัย ปัญญา (2562)

ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ
Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์
ที่มา : กำพล แก้วสมนึก (2552)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์และกลุ่มตัวอย่างจะเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน โดยกำหนดความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ 5% และสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 จำนวน 385 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3 คำถามประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ และส่วนที่ 4 ระดับความพึงพอใจโดยรวมต่อการซื้อ Model Gunpla Bandai มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยมีค่าอยู่ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์และกลุ่มตัวอย่างจะเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/นิสิต/นักศึกษา และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเทียบเท่า 10,000 บาท

การให้ความสำคัญในปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	4.15	0.55	มาก
1. ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย	4.4	0.75	มากที่สุด
2. Model Gunpla Bandai มีความสวยงามตรงตามความต้องการ	4.04	0.8	มาก
3. Model Gunpla Bandai บรรจุภัณฑ์มีความทนทานและคู่มือในการแนะนำในการประกอบ	4	0.92	มาก
ปัจจัยด้านราคา (Price)	4.15	0.64	มาก
4. Model Gunpla Bandai มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	4.24	0.89	มากที่สุด
5. Model Gunpla Bandai มีราคาให้เลือกตามขนาดและตั้งราคาที่ชัดเจน	4.17	0.8	มาก
6. ราคาของ Model Gunpla Bandai สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้หลายระดับ	4.03	0.98	มาก
ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	4.11	0.57	มาก
7. การสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์ทำให้ได้รับความสะดวกในการซื้อ	4.22	0.85	มากที่สุด
8. สามารถเลือกวิธีการจัดส่งสินค้าได้หลากหลายรูปแบบตามความต้องการ	4.08	0.79	มาก
9. ช่องทางการจัดจำหน่ายมีความน่าเชื่อถือส่งสินค้าตรงตามเวลา และสินค้าไม่เสียหาย	4.06	0.84	มาก
ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion)	4.05	0.69	มาก
10. การจัดโปรโมชั่นสินค้าลดราคา ส่งฟรีหากซื้อสินค้าครบตามราคาที่กำหนด	4.13	0.90	มาก
11. การจัดกิจกรรมร่วมสนุกต่างๆ ที่เกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai ผ่านทางเว็บไซต์	4.00	0.92	มาก
12. การแจกของแถมและของที่ระลึกตามเทศกาลต่างๆ	4.03	0.91	มาก
ปัจจัยด้านการให้บริการส่วนบุคคล (Personalization)	4.14	0.62	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
13. การให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai และตอบข้อสงสัยต่างๆ	4.29	0.86	มากที่สุด
14. มีระบบบันทึกข้อมูลสินค้าที่ถูกค้าเคยสั่งซื้อหรือเคยดูข้อมูลสินค้า	4.02	0.87	มาก
15. การสรุปรายการสินค้าและใบเสร็จให้กับลูกค้าทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบก่อนที่จะชำระเงิน	4.12	0.85	มาก
ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (Privacy)	4.18	0.58	มาก
16. ข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและคำสั่งซื้อมีความปลอดภัย	4.27	0.8	มากที่สุด
17. การแจ้งให้ลูกค้าทราบเกี่ยวกับข้อกำหนดและเงื่อนไขของระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนตัวของลูกค้า	4.15	0.84	มาก
18. มีการรักษาสิทธิของลูกค้าเมื่อสินค้ามีการชำรุดเสียหาย (เคลมสินค้าและเรียกร้องขอเงินคืน)	4.13	0.81	มาก
รวม	4.13	0.55	มาก

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดทุกด้าน คือ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.18, 4.15, 4.15, 4.14, 4.11$ และ 4.05 ตามลำดับ) โดยด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.4$) ด้านราคาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ Model Gunpla Bandai มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์ทำให้ได้รับความสะดวกในการซื้อ โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$) ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการจัดโปรโมชั่นสินค้าลดราคา ส่งฟรีหากซื้อสินค้าครบตามราคาที่กำหนด โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) ด้านการให้บริการส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai และตอบข้อสงสัยต่างๆ โดยมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$) และด้านการรักษา

ความเป็นส่วนตัวผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและคำสั่งที่มีความปลอดภัย โดยมีความสำคัญในระดับที่สุด ($\bar{X} = 4.27$)

ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

ระดับความพึงพอใจ	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย	4.41	0.81	มากที่สุด
2. ท่านพึงพอใจการดีไซน์ (รูปแบบชิ้นส่วน ความสวยงาม ความทนทาน และความง่ายในการประกอบชิ้นส่วน) ของ Model Gunpla Bandai ที่ซื้อผ่านร้านค้าออนไลน์	4.18	0.75	มาก
3. ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะได้รับสินค้าตรงตามความต้องการ และได้รับบริการที่มีคุณภาพเกินกว่าความคาดหวัง	4.10	0.81	มาก
4. ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมีความสะดวกมากกว่าการซื้อผ่านช่องทางออฟไลน์	4.10	0.94	มาก
5. ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมั่นใจได้ว่าสินค้าเป็นของแท้จากญี่ปุ่น (ไม่ใช่สินค้าลอกเลียนแบบ)	4.32	0.91	มากที่สุด
6. โดยรวมท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์	4.16	0.81	มาก
รวม	4.21	0.53	มากที่สุด

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.21$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์รายข้อ คือ ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย มีความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.41$) ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมั่นใจได้ว่าสินค้าเป็นของแท้จากญี่ปุ่น (ไม่ใช่สินค้าลอกเลียนแบบ) มีความสำคัญในระดับมากที่สุด

มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.32$) ท่านพึงพอใจการดีไซน์ (รูปแบบชิ้นส่วน ความสวยงาม ความทนทาน และความง่ายในการประกอบชิ้นส่วน) ของ Model Gunpla Bandai ที่ซื้อผ่านร้านค้าออนไลน์ มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.18$) โดยรวมท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ มีความสำคัญในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.16$) ท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะมีความสะดวกมากกว่าการซื้อผ่านช่องทางออฟไลน์ มีความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.10$) และท่านพึงพอใจการซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพราะได้รับสินค้าตรงตามความต้องการ และได้รับบริการที่มีคุณภาพเกินกว่าความคาดหวัง มีความสำคัญในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.10$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์โดยภาพรวม

Model	B	Std.Error	Beta	t	Sig
(Constant)	.485	.093		5.2005	.000
ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์	.269	.040	.273	6.778	.000
ปัจจัยด้านราคา	.195	.039	.233	5.049	.000
ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว	.370	.043	.403	8.527	.000
R = .910 ^a		R ² = .829	Adjust R ² = .826	Sig = .000	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ พบว่า ตัวแปรปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่ 3 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ (x_1) ด้านราคา (x_2) ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (x_3) แสดงว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 3 ด้าน เรียงตามระดับอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัวและพิจารณาค่า B ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจด้านปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ พบว่า ทั้ง 3 ด้าน ส่งผลในทิศทางบวกเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว (x_3) ($B = 0.370$) ด้านผลิตภัณฑ์ (x_1) ($B = 0.269$) และด้านราคา (x_2) ($B = 0.195$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ซึ่งแสดงผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ พบว่า ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ มีค่าเท่ากับร้อยละ 82.9 ($R^2 =$

0.829) ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว มีค่าเท่ากับร้อยละ 82.6 ($Adj.R^2 = 0.826$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.910 ($R = 0.910^a$)

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$Y' = 0.485 + 0.269 (x_1) + 0.195 (x_2) + 0.370 (x_6)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z'y = 0.273 (x_1) + 0.233 (x_2) + 0.403 (x_6)$$

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว สูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (6Ps) ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ อย่างมีนัยทางสถิติระดับ 0.05

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านย่อยของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ด้านผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธมลวรรณ สมพงศ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านผลิตภัณฑ์ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญในระดับนัยที่ 0.05 ด้านราคา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธมลวรรณ สมพงศ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านราคา มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญในระดับนัยที่ 0.05 และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองกิจ ยิ่งแจ่มศิริ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชันอินสตาแกรม (Instagram)” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน (Instagram) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านย่อยของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมกมล หงส์ยนต์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร ด้านการส่งเสริมการตลาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ ฉัตรเฉลิมวิทย์ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจรับชมภาพยนตร์และซื้อของเล่นจากภาพยนตร์โทคุซัทสึแนวคาเมนไรเดอร์ในประเทศไทย” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้ารับชมภาพยนตร์และซื้อของเล่นจากภาพยนตร์โทคุซัทสึแนวคาเมนไรเดอร์ในประเทศไทย และด้านการให้บริการส่วนบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมกมล หงส์ยนต์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการให้บริการส่วนบุคคล ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ (ลาซาด้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านผลิตภัณฑ์ โดยซื้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ท่านพึงพอใจข้อมูลของสินค้า Model Gunpla Bandai ที่ร้านค้าออนไลน์จัดเตรียมและนำเสนออย่างละเอียดเข้าใจง่าย ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรรักษาระยะและวิธีการดำเนินงานรูปแบบนี้ต่อไป
2. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านราคา โดยซื้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ Model Gunpla Bandai มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ ดังนั้นทางร้านค้าออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับการตั้งราคาสินค้าที่เหมาะสม รักษามาตรฐานในการขายตั้งแต่ที่มีการให้บริการในวันแรก เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ลูกค้าต่อไป
3. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยซื้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสั่งซื้อผ่านทางเว็บไซต์ทำให้ได้รับความสะดวกในการซื้อ ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรรักษามาตรฐานให้ผิดพลาดน้อยที่สุด
4. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยซื้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดโปรโมชั่นสินค้าลดราคา ส่งฟรีหากซื้อสินค้าครบตามราคาที่กำหนด ดังนั้นทางร้านค้าออนไลน์ควรพิจารณาการจัดทำโปรโมชั่นการลดราคาสินค้า หรือเมื่อมีลูกค้าทำตามเงื่อนไขต่างๆ ครบตามที่กำหนด ทางร้านมีการจัดส่งสินค้าฟรี อยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากเพื่อสร้างกระแสกระตุ้นการจัดจำหน่ายของทางร้านให้มากขึ้น และมีการซื้อซ้ำของลูกค้าในภายหลัง
5. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านการให้บริการส่วนบุคคล โดยซื้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับ Model Gunpla Bandai และตอบข้อสงสัยต่างๆ

ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรศึกษาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ บริการ มารยาทในการตอบกลับข้อสงสัยของลูกค้า เพื่อคอยอัปเดตข้อมูล และให้คำปรึกษากับลูกค้าได้

6. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6P's) ด้านการรักษา ความเป็นส่วนตัว โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อมูลส่วนตัวจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับและคำสั่งซื้อมีความปลอดภัย ดังนั้น ทางร้านค้าออนไลน์ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการดูแลรักษาข้อมูลของลูกค้าไม่ให้มีการรั่วไหล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรจัดทำการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ เพื่อศึกษาในส่วนของปัจจัยตัวอื่นๆ เพิ่มเติม
2. การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อ Model Gunpla Bandai ผ่านร้านค้าออนไลน์ ดังนั้นควรศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ในส่วนของปัจจัยตัวแปรอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นชัดเจนมากขึ้น เช่น การเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทักสนคดี หรือค่านิยม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มากขึ้น เพื่อไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา Model Gunpla Bandai ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กำพล แก้วสมนึก (2552). การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการบริการของบริษัทปริซึซัน ทูลล์ เซอร์วิส (ประเทศไทย) จำกัด. (การค้นคว้าอิสระ). มหาลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐวุฒิ ฉัตรเฉลิมวิทย์ และวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจรับชมภาพยนตร์และชื่อของเล่นจากภาพยนตร์โทคุซังส์แนวคาเมนไรเดอร์ในประเทศไทย. (การค้นคว้าอิสระ). บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ธมลวรรณ สมพงศ์ (2564). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าทางออนไลน์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม. (การค้นคว้าอิสระ). หลักสูตรวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานวิศวกรรม แผน ก แบบ ก 2 ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรมและการจัดการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บก. หนี (2565). COVID แล้วไง ยอดขายกันพลาทอขึ้น 12.5%. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2566.
<https://borkormee.com/2022/02/21/covid-gunpla/>
- เปรมกมล หงส์ยนต์ (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์ (ลาซาต้า) ของผู้บริโภคยุคดิจิทัลในกรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระ). หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม.

อรุณทัย ปัญญา (2562). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก). (การค้นคว้าอิสระ). หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Tochi 17 (2553). ช่วงเริ่มต้นของโมเดลการ์ตูนญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2566.

<https://modeljapantoy.blogspot.com/>

ธรรมาภิบาลร่วมกันสำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพ

The Collaborative Governance for The Professional Football Club

นางสาวธารวิมล พรหมอุบล¹ และ รองศาสตราจารย์ ดร.ไทรรัตน์ โภคพลากรณ์²

Thanwimon Phom-ubon¹ and Assoc.Prof.Dr.Trairat Pokapalakorn²

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

¹ Faculty of Political Science, Thammasat University

² Assistant Professor and Ph.D., Faculty of Political Science, Thammasat University

First author E-mail: thanwimon.phom@dome.tu.ac.th¹, Corresponding author E-mail: ptrirat@tu.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อทราบถึงการบริหารจัดการและดำเนินงานของ สโมสรฟุตบอลที่มีรูปแบบการบริหารจัดการของสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี รวมถึงองค์กรอื่นๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในหลายด้านตามข้อกำหนดของคลับไลเซนซิ่ง(ใบอนุญาตสโมสรกีฬาอาชีพ) เพื่อเกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาสโมสรฟุตบอลอาชีพก้าวสู่ความเป็นเลิศในการแข่งขันฟุตบอลในระบบนานาชาติ มีการครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อมตลอดจนการเตรียมทรัพยากรตลอดเส้นทางการสร้างสโมสรฟุตบอลในการแข่งขัน ซึ่งมีการผลิตนักกีฬาฟุตบอลที่จะก้าวไปเป็นทีมชาติหรือก้าวสู่นักกีฬาอาชีพ จะต้องได้รับการเตรียมความพร้อมตามหลักการในการจัดการบุคลากรเพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการทำงานของกลไกการบริหารจัดการกีฬาฟุตบอลหรือสโมสรฟุตบอลทั้งระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนาสโมสรฟุตบอลสู่ความเป็นเลิศเป็นไปอย่างต่อเนื่องสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ บริษัทไทยลีก จำกัด และสโมสรฟุตบอลอาชีพต่าง ๆ รวมถึงองค์กรทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารและการสนับสนุนเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องของสโมสรฟุตบอลอาชีพ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วน ; สมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย ; องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกีฬาฟุตบอลอาชีพ ; การจัดการแข่งขันฟุตบอล ; นักกีฬาฟุตบอลอาชีพ

Abstract

The objective of this research is to identify the management and operation of football clubs with the management style of Buriram United FC. and Suphanburi FC., as well as other organizations that have contributed to the sustainable development in many aspects in accordance with the requirements of the Club Licensing (Professional Sports Club License), in order to continue the development of professional football clubs to compete at international football competition level. This research covers the preparation and organization of resources throughout the journey of creating a football club to compete in competitions, where it explains how to develop football players who will grow into becoming professional and national team players, how they must be prepared according to personnel management program to gain competitive advantages over opponents. By working with the management mechanism of football or football clubs as a whole system to achieve the development of football clubs and their set objectives of continuing success. The result of this research will benefit the Football Association of Thailand, Thai League Co. Ltd. and various professional football clubs, as well as organizations in both government and business sectors. They can use this to develop, manage and support their project to achieve excellence, sustainability, continuity of success for professional football clubs. It is necessary to have participatory management of many relevant sectors.

Keywords: The management with all operation from all related stakeholders; AFC (Asian Football Confederation); Organizations related to professional football ; The management of football competition ; Professional football players

บทนำ Introduction

การแข่งขันกีฬาฟุตบอลในประเทศไทยได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงมีผู้ชมในแค่ละรายการแข่งขันเป็นจำนวนมาก เมื่อมีการจัดการแข่งขันในระดับต่างๆและมีสโมสรฟุตบอลอาชีพและสโมสรฟุตบอลอาชีพเกิดขึ้นทั่วทุก

จังหวัดของประเทศไทยจากการได้รับความนิยมนิยมเกิดกองเชียร์ มีการแฟนคลับติดตามทีมที่ตนชื่นชอบหรือให้ความสนใจอยู่ตลอดไม่ว่าจะเป็นความนิยมจากตัวผู้บริการสโมสรหรือจากตัวนักกีฬาทำให้สโมสรฟุตบอลอาชีพในประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงการบริหารจัดการของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ฯ เพื่อให้สามารถพัฒนาและยกระดับสโมสรขึ้นและสามารถเข้าร่วมการแข่งขันในระดับพรีเมียร์ลีกได้ ซึ่งในการพัฒนาและยกระดับสโมสรฟุตบอลให้ขึ้น ทางสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชียกำหนดให้สโมสรที่ต้องการเข้าร่วมการแข่งขัน AFC Champion League ตั้งเป้าหมายให้ฟุตบอลในทวีปเอเชียต้องมีความเป็นมืออาชีพและมีการพัฒนาในด้านมาตรฐานเทียบเท่ากับทวีปยุโรป ในปัจจุบันทางบริษัทไทยลีก ได้มีนโยบายในการพัฒนาศักยภาพสโมสรฟุตบอลลีกอาชีพอย่างยั่งยืนและยกระดับลีกภายในประเทศให้ก้าวไปสู่ลีกชั้นนำของอาเซียนและเอเชีย เริ่มจากการตั้งและปรับเปลี่ยนชื่อลีกแต่ละระดับให้อยู่บนพื้นฐานเดียวกัน เน้นความเรียบง่าย กระชับ น่าจดจำและร่วมสมัยให้มากที่สุด คือ 1. ไทยลีก (Thai League) ชื่อย่อ T1 2. ไทยลีก 2 (Thai League 2) ชื่อย่อ T2 3. ไทยลีก 3 (Thai League 3) และ 4. ไทยแลนด์ อเมเจอร์ลีก จากที่กล่าวมานั้น การบริหารจัดการสโมสรกีฬาอาชีพเพื่อความต่อเนื่องในด้านการบริหารสโมสรกีฬาอาชีพ สโมสรที่ได้รับความสนใจเป็นที่ยอมรับของประเทศไทยใน ณ ปัจจุบันคือสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด เนื่องจากสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ผ่านการประเมินจากสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย ได้รับการลงเล่นในการ แข่งขันรายการ AFC Champion League รอบแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่มโดยยืนยันการจัดการแข่งขันที่ปทุมธานีที่ผ่านมาและยังเป็นสโมสรฟุตบอลที่มีแฟนบอลตามเชียร์และสนับสนุนเป็นจำนวนมากมียอดจำหน่ายของที่ระลึกในการแข่งขัน ณ สนามช้างอารีนาจังหวัดบุรีรัมย์ในการแข่งขันเปิดบ้านพบสโมสรต่างๆ ซึ่งยังเป็นสโมสรที่มียอดจำหน่ายบัตรเข้าชมการแข่งขันที่มีรายได้สูงสุด การศึกษาในด้านการบริหารสโมสรฟุตบอลนอกจากมีเรื่องคลับไลเซนซิ่ง (Club Licensing) เข้ามาเป็นส่วนประกอบในการพัฒนาและเป็นข้อกำหนดแล้วนั้น สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ยังมีปัจจัยใดที่เป็นตัวแปรสำคัญในการบริหารสโมสรฟุตบอล เมื่อมีสโมสรที่ได้รับความนิยมนิยมและเป็นสโมสรที่มีการบริหารน่าสนใจก็มักจะมีสโมสรที่มีคะแนนหรือผลการแข่งขันไม่เป็นไปตามแผนของการพัฒนาหรือการบริหารสโมสรจนเกิดผลกระทบและตามมาด้วยการตกชั้นหรือต้องทำการแข่งขันในลีกรองหรือไทยลีก 2 อาทิ สโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี ที่ได้ตกชั้นจากสโมสรที่เข้าร่วมแข่งขันในไทยลีก 1 (T1) เป็นสโมสรที่เข้าแข่งขันในไทยลีก 2 (T2)

การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อทราบถึงการบริหารจัดการและดำเนินงานของ สโมสรฟุตบอลอาชีพที่มีรูปแบบแนวทางการบริหารจัดการ กรณีศึกษา สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี รวมถึงองค์กรอื่นๆที่เข้ามามีส่วนร่วมในการนำมาซึ่งการพัฒนาที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารและพัฒนาสโมสรกีฬาฟุตบอลอาชีพ ในการบริหารสโมสรกีฬาฟุตบอลอาชีพตามข้อกำหนดของคลับ ไลเซนซิ่ง (ใบอนุญาตสโมสรกีฬาอาชีพ) เพื่อเกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาสโมสรฟุตบอลอาชีพก้าวสู่ความเป็นเลิศในการแข่งขันฟุตบอลในระบบนานาชาติ มีการครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อมตลอดจนการเตรียมทรัพยากรตลอดจนกระบวนการการสร้างสโมสรฟุตบอลในการแข่งขัน ซึ่งมีการผลิตนักกีฬาฟุตบอลที่จะมีการพัฒนาศักยภาพไปเป็นทีมชาติหรือก้าวสู่ลีกอาชีพจะต้องได้รับการเตรียมความพร้อมตามหลักการในการจัดการบุคลากรเพื่อให้เกิด

ความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการทำงานของกลไกการบริหารจัดการกีฬาฟุตบอลหรือสโมสรฟุตบอลทั้งระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสโมสรฟุตบอลสู่ความเป็นเลิศเป็นไปอย่างต่อเนื่องสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ บริษัทไทยลีก จำกัด และสโมสรฟุตบอลอาชีพต่างๆ รวมถึงองค์กรทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารและการสนับสนุนเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องของสโมสรฟุตบอล

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารสโมสรฟุตบอลอาชีพ
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทีมสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี ตามหลักเกณฑ์ด้านนักกีฬา หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคล หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ(ด้านความร่วมมือหลายภาคส่วน)

3. เพื่อการศึกษาแนวทางหรือวิธีการของการบริหารแบบหลายภาคส่วนในด้านแนวทางหรือการมีส่วนร่วม การสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จอย่างไรในการบริหารเป็นสโมสรกีฬาอาชีพเพื่อความต่อเนื่องและสามารถบรรลุเป้าหมายของสโมสรฟุตบอลกีฬาอาชีพ

การทบทวนวรรณกรรม

ในด้านการบริหารฟุตบอลอาชีพของประเทศไทยประกาศแรกต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลที่ขึ้นอยู่กับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและนโยบายของรัฐบาลที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนฟุตบอลอาชีพของประเทศคือจะต้องมีแผนแม่บทและแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวคิดการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างยั่งยืนมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบสากลแบบฟุตบอลในเชิงธุรกิจ โดยสามารถหลักทางการตลาด 4P ผสมกับ 4M เป็นระบบการบริหารจัดการจัดการแข่งขันฟุตบอลที่เหมาะสม ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน ตลอดจนอุปกรณ์สนามการแข่งขัน สนามฝึกซ้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถใช้จัดการแข่งขันแข่งขันต้องได้มาตรฐานมีความพร้อมและเพียงพอมีระบบในการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและต้องใช้เวลาทั้งผู้ฝึกสอน ผู้จัดการทีมและผู้จัดการแข่งขันรวมทั้งการศึกษางานค้นคว้าวิจัยและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างฟุตบอลอาชีพควรมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งด้านหน้าที่บทบาทความสัมพันธ์ที่เป็นระบบและองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในฟุตบอลอาชีพคือนักฟุตบอลที่ต้องคุณภาพ

ด้านการบริหารแบบมีความร่วมมือหลายส่วนตามหลักหลักธรรมาภิบาลคือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจกรรมต่างๆให้เป็นไปในครรลองธรรมนอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชนธรรมที่ใช้ในการบริหารงานมีความหมายอย่างกว้าง ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลายด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงาน อย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียรทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้ แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจรัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน การจะทำให้ฟุตบอลอาชีพเกิดขึ้นในประเทศไทยนั้นนอกจากการมีสโมสรที่มีความเป็นมืออาชีพ รวมไปถึงนักฟุตบอลที่มีคุณภาพแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำการตลาดที่ครบวงจรมาใช้ควบคู่กันไปปัจจุบันทุกๆสโมสรทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการตลาดกันทั้งสิ้นเพราะหากมีแต่ทีมฟุตบอลเพียงอย่างเดียวก็อาจจะไม่สามารถดำเนินอยู่ได้เพียงลำพังในเรื่องของการตลาดกับกีฬาฟุตบอลนั้นสามารถตั้งสมมติฐานได้ว่าทีมฟุตบอลหรือนักฟุตบอลคือ “สินค้า” แฟนฟุตบอลและสปอนเซอร์คือ “ลูกค้า” สโมสร คือ “บริษัท” เมื่อเป็นดังนี้ จะสามารถกำหนดองค์ประกอบทางการตลาด (4P) ในด้านการประเมินผลตามตัวแบบ CIPP Model เป็นการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบของระบบทั้งหมด ผู้ประเมินจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุม ทั้ง 4 ด้าน กำหนดประเด็นของตัวแปรหรือตัวชี้วัดกำหนดแหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลกำหนดเครื่องมือ การประเมินวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์ได้ให้ความหมายของการประเมิน ไว้ว่าเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน (Collaborative governance) กรอบแนวคิดเป็นรูปแบบการร่วมมือกันการดำเนินการกิจของภาครัฐหรือกิจการสาธารณะให้บรรลุเป้าหมายในการตอบสนองต่อปัญหาและอำนวยความสะดวกแก่สาธารณะที่มีได้จำกัดอยู่ภายใต้บทบาทของภาครัฐและโครงสร้างการทำงานแบบสั่งการจากบนลงล่างของหน่วยงานราชการเพียงฝ่ายเดียว ส่วนสำคัญของการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนนั้น มองว่า ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและมีความเป็นพลวัตตลอดเวลาการบริหารงานภาครัฐจะบรรลุผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือในการตั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรภาคประชาสังคมหรือชุมชนการบริหารงานภาครัฐดำเนินการกิจร่วมกันระหว่างตัวแสดงจากหลากหลายภาคส่วนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันจึงมีลักษณะเป็นการบริหารจัดการที่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนและองค์กรหลายฝ่าย การบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนจึงเป็นการบริหารงานภาครัฐในรูปเครือข่ายที่มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะต่างๆ และสามารถกระทำผ่านตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ เพราะเป็นการบริหารจัดการผ่านการร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายหลายองค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนเป็นรูปแบบการสร้างความร่วมมือในการทำงานที่ปรากฏใน 3 ลักษณะ ดังนี้ ด้านแรงจูงใจที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาสร้างความร่วมมือระหว่างกันกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนเป็นการสร้างความร่วมมือที่เกิดจากความสมัครใจของสมาชิกทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นแรงจูงใจที่ผลักดันให้สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆตัดสินใจเข้าร่วมมือกันทำงานรวมถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจดังกล่าว จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือในกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมือง เงื่อนไขสำคัญของการก่อเกิดกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบหลายภาคส่วนก็คือแรงจูงใจของหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนในการแสดงบทบาทกระตุ้นและส่งเสริมให้ตัวแสดงภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมกันทำงานภายใต้รูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน แม้ว่าการบริหารกิจการบ้านเมือง แบบร่วมมือกันเพื่อขับเคลื่อนนโยบายหรือโครงการสาธารณะในเรื่องหนึ่งๆ จะเกิดขึ้นจากการเริ่มผลักดันภายใต้อำนาจหน้าที่ของภาครัฐ แต่โดยพื้นฐานแล้วผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆ ที่เข้ามาร่วมมือกันนั้นก็จะต้องเข้ามาร่วมกันด้วยความสมัครใจเป็นสำคัญ

ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมหลายภาคส่วนของสโมสรฟุตบอลอาชีพ ต้องอาศัยปัจจัยหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎี 4 เส้า ดังนี้ เส้าที่ 1 คือสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี เส้าที่ 2 คือสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ เส้าที่ 3 คือภาคเอกชนและภาครัฐ ภาคเอกชน อาทิ บริษัท ไทยลีก จำกัด บริษัท แพลน บี มีเดีย จำกัด(มหาชน) และภาครัฐ อาทิ การกีฬาแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเส้าที่ 4 คือประชาชนในจังหวัดและแฟนคลับของสโมสร

สโมสรฟุตบอลอาชีพในประเทศไทย

ปัจจุบันกีฬาฟุตบอลอาชีพทั้งในระดับโลกและระดับประเทศไทยได้กลายเป็นธุรกิจกีฬาอย่างเต็มตัว แต่ปัญหาหนึ่งที่ยังมีอยู่ คือ มาตรฐานและศักยภาพของกีฬาฟุตบอลของแต่ละสโมสรฟุตบอลอาชีพในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากศักยภาพในการลงทุนที่จะนำมาพัฒนานักกีฬาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องและสิ่งอำนวยความสะดวกหรือคุณภาพของสนามที่ใช้ในการแข่งขันของแต่ละสโมสรฟุตบอล อาชีพมีความแตกต่างกัน ปัจจัยต่างๆ ข้างต้นกลายเป็นปัญหาสำคัญที่สหพันธ์ฟุตบอลระหว่างประเทศ (Federation Internationale de Football Association : FIFA) ดำเนินการสร้างหลักเกณฑ์เพื่อยกระดับความสามารถของสโมสรฟุตบอลอาชีพทั่วโลกให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน โดยผ่านกระบวนการออกใบอนุญาตให้เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในระดับเอเอฟซีแชมเปียนส์ลีก (Club Licensing for AFC Competition) ซึ่งเป็นใบอนุญาตให้สิทธิสโมสรฟุตบอลอาชีพที่สามารถทำตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวเข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในรายการเอเอฟซีแชมเปียนส์ลีก (AFC Champions League : ACL) ปัจจุบันมีสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ได้รับขอใบอนุญาตให้เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในระดับเอเอฟซี ภาพลักษณ์ของสโมสรฟุตบอลเป็นต้นทุนที่สำคัญอย่างหนึ่งขององค์กร และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นคุณค่าของทางจิตใจที่ได้รับของบุคคลที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์หรือองค์กรนั้นๆที่มีการส่งเสริมและพัฒนาประสิทธิภาพที่ได้พบเห็นของแต่ละบุคคลตลอดจนที่เป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำหรือพฤติกรรมขององค์กรนั้นๆ ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตลอดจนต้องได้รับสนับสนุนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและยาวนานจากบุคลากร ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยทำให้ลูกค้าได้สัมผัสความเป็นมาตรฐานทั้งในเรื่องของคุณภาพการบริการนวัตกรรม การออกแบบในทุกช่องทางให้เป็นไปตามทิศทางเดียวกันในสิ่งที่ให้บริการไปถึงผู้บริโภค จึงได้กล่าวไว้ว่าทั้งองค์ภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญและการลงทุนด้วยเงินจำนวนมากทั้งเรื่องของคุณภาพลักษณะเป็นอย่างมาก

ดังนั้นการที่มีองค์กรภาครัฐหรือภาคธุรกิจถือเป็นการยกระดับสโมสรฟุตบอลไทยให้มีการพัฒนาเท่าเทียมกับที่สโมสรฟุตบอลของต่างประเทศโดยภาพลักษณ์ขององค์กรจึงถือได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จของสโมสรฟุตบอลในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่งโดยสโมสรฟุตบอลส่วนใหญ่ในต่างประเทศได้นำภาพลักษณ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดตำแหน่งทางการตลาดให้เป็นที่น่าเชื่อถือ เกิดการยอมรับจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยังทำให้สโมสรเกิดการมีอำนาจต่อรองได้มากขึ้น เมื่อมีผู้ชมหรือแฟนบอลเกิดความนิยมต่อสโมสรย่อมเป็นการทำให้สโมสรสามารถดำเนินการหรือการทำกิจกรรมทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและทำให้ธุรกิจเกิดความสำเร็จ

ภาครัฐและภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสโมสรฟุตบอลอาชีพ ยังเป็นการสร้างแนวคิดและแนวทางให้สโมสรฟุตบอลอาชีพเกิดความสำเร็จพร้อมทั้งสามารถพัฒนาการท่องเที่ยว การกีฬาและเศรษฐกิจของประเทศได้อีกด้วย เมื่อกล่าวถึงองค์กรภาครัฐหรือภาคธุรกิจทางผู้วิจัยขอเสนอแผนยุทธศาสตร์จากองค์กรภายในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้มีหน่วยวิเคราะห์ได้แก่สโมสรฟุตบอลสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี โดย **สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด** (ฉายา ปราสาทสายฟ้า) เป็นสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสโมสรที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดของประเทศ สโมสรก่อตั้งใน พ.ศ. 2513 ในชื่อ “สโมสรฟุตบอลการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค” และประสบความสำเร็จอย่างมากโดยชนะเลิศไทยลีก 7 สมัย และจบรองชนะเลิศ 3 ครั้ง (กรณีไม่นับรวมช่วงการไฟฟ้าฯ) สโมสรประจำสโมสรคือ สีกรมท่า การบริหารจัดการสโมสรฟุตบอล

บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด เป็นสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันสโมสรลงแข่งขันในเกมส์เหย้าหรือรังเหย้าที่สนามช้างอารีนาที่มีความจุ 32,600 ที่นั่ง ซึ่งเป็นสนามที่สโมสรเป็นเจ้าของ โดยการเข้าซื้อกิจการของนายเนวิน ชิดชอบ ในฤดูกาล 2553 และสามารถเก็บสถิติเก็บคะแนนสูงสุดของไทยลีกในฤดูกาล 2561 ด้วยคะแนน 87 คะแนน นอกจากนี้ยังเข้ารอบก่อนรองชนะเลิศในรายการการแข่งขันเอเอฟซีแชมเปียนส์ลีกในปี 2556 ซึ่งเป็นผลงานที่ดีที่สุดในระดับทวีปของสโมสร หลักเกณฑ์ด้านกีฬา ทีมเยาวชน ทางสโมสรส่งเยาวชนลงแข่งขันในรายการ FA Thailand Youth League 3 รุ่นอายุด้วยกันคืออายุ U18 อายุ U16 และอายุ U14 ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมของโครงการ Grow Together ที่ได้รับการสนับสนุน และกำกับดูแลจากผู้เชี่ยวชาญจากสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (ฟีฟ่า) ภายใต้แนวคิด FIFA Talent Development Scheme และเป็นหนึ่งในระบบ Thai's Football Ecosystem ตามข้อกำหนดการขอใบอนุญาต พร้อมทั้งทางสโมสรเตรียมทีมกายภาพหรือทีมแพทย์สำหรับนักกีฬาทั้ง 3 รุ่นอายุ ในด้านการศึกษาทางสโมสรมีการเข้าแคมป์หรือเก็บตัวนักกีฬาทั้งสามรุ่นที่สโมสรหรือสนามเช่ากระโดงและนักกีฬาทั้งหมดเข้าศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์ หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สนามแข่งขันที่ได้รับอนุมัติสำหรับใช้ในการแข่งขันหรือมีใบอนุญาตในการใช้สนามเนื่องจากสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดเป็นเจ้าของสนามช้างอารีนาอยู่แล้วนั้น ซึ่งสนามแข่งขันประกอบไปด้วยเอกสารว่าด้วยไฟฟ้าส่องสว่าง มีการตรวจสอบจากสมาคมฯและบริษัทไทยลีกว่าเอกสารทั้งหมดเป็นฉบับจริงและสามารถใช้ประกอบการแข่งขันได้ และมีการจัดตั้งอยู่ในภูมิสำเนาเดียวกับผู้ขอใบอนุญาต หนังสือรับรองความปลอดภัยซึ่งได้รับการตรวจสอบจากสำนักงานท้องถิ่นพร้อมทั้งแจ้งรายละเอียดสถานที่ใกล้เคียง อาทิ โรงพยาบาล หน่วยดับเพลิง หน่วยความมั่นคง เป็นต้น ทั้งหมดนี้อยู่ใกล้กับสนามช้างอารีนาในระยะ 1-5 กิโลเมตรเท่านั้นเอง หลักเกณฑ์ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ สโมสรบุรีรัมย์มีสำนักงานที่กรุงเทพฯและยังมีสำนักงานที่สนามอารีนาอีกเช่นกัน ทางสโมสรได้มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่แต่ละสาขา อาทิ ผู้จัดการทั่วไป เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เจ้าหน้าที่สื่อสารมวลชน แพทย์ นักกายภาพบำบัด หัวหน้าผู้ฝึกสอน ผู้ช่วยผู้ฝึกสอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาเยาวชน เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดเป็นสัญญาและมีเอกสารใบอนุญาตตามฤดูกาลของการแข่งขันนั้นๆ หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ แผนธุรกิจของสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ทางสโมสรมีร้านขายของที่ระลึกของสโมสร หรือ Buriram United Mega Store ตั้งอยู่ด้านหน้าสนาม ขายของที่ระลึกต่างๆ เช่น เสื้อ พวงกุญแจ หมวก กระเป๋า เป็นต้น ซึ่งตอนนี้เสื้อและของที่ระลึกประจำสโมสรกลายเป็นของฝากประจำจังหวัดบุรีรัมย์ไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเมื่อมีการแข่งขันในรังเหย้าหรือเกมส์ในบ้าน ทางสโมสรจะขายของที่ระลึก ของฝาก หรือเสื้อประจำสโมสรตามฤดูกาลที่เข้าร่วมการแข่งขันได้ในจำนวนมากพร้อมทั้งมีจำนวนผู้ชมเข้าชมเต็มสนามในนัดการแข่งขันในบ้าน **สโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรีเอฟซี** สโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรี เริ่มต้นมาจากการต่อยอดให้นักเตะเยาวชนจากจังหวัดสุพรรณบุรีที่สามารถคว้าแชมป์การแข่งขันกีฬาเยาวชนแห่งชาติ ครั้งที่ 12 (พ.ศ. 2539) ที่จังหวัดกำแพงเพชร ที่ประกอบด้วยผู้เล่นชาวสุพรรณบุรีโดยกำเนิด อาทิ คำภีร์ ปิ่นทะกูล, กฤษณะ ภูผา และสถาพร วาจาขำ ทำให้นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกสมาคมกีฬาจังหวัดสุพรรณบุรีมอบหมายให้เกรียงนักพณิชย ก่อตั้งสโมสรขึ้นในปี 2540 เพื่อให้นักเตะชุดนี้ได้ลงทำการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทานประเภท ก. โดยใช้สิทธิ์ของสมาคม

กีฬาจังหวัดสุพรรณบุรีลงทำการแข่งขันและใช้ชื่อทีมว่า “สโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรี” มีสัญลักษณ์เป็นรูปประตูเมือง ตรงกลางเป็นรูปลูกบอลและมีแผนที่จังหวัดสุพรรณบุรีอยู่ด้านใน สีประจำทีมคือสีส้มและสีกรมท่าและได้รับฉายานามว่า “ทีมขุนแผนสุพรรณฯ” ซึ่งในขณะนั้น ชนะ ยอดปรานค์ เป็นผู้ฝึกสอนของทีม ในไทยลีกฤดูกาล 2562 ซึ่งมีสโมสรเข้าร่วมแข่งขัน 16 สโมสรสุพรรณบุรีจบอันดับที่ 14 ของตาราง โดยปกตินั้นจะต้องตกชั้นลงไปเล่นในไทยลีก 2 ฤดูกาล 2563 แต่เนื่องจากสโมสรฟุตบอลพีทีทีระยองได้ประกาศขอพักทีมในฤดูกาล 2563 และตามกฎระเบียบของการแข่งขันไทยลีกระบุเอาไว้ว่าหากมีสโมสรใดสโมสรหนึ่งตัดสินใจไม่ส่งทีมเข้าแข่งขันก็จะทำให้จำนวนทีมตกชั้นลดลงไป ดังนั้นทำให้จากเดิมที่จะตกชั้น 3 ทีมก็จะเหลือแค่ 2 ทีมเท่านั้น สโมสรสุพรรณบุรีจึงไม่ต้องตกชั้นและยังคงได้ลงเล่นบนลีกสูงสุดต่อไป ในไทยลีก ฤดูกาล 2563-64 สุพรรณบุรีรอดพ้นจากการตกชั้นอย่างหวุดหวิดด้วยการเปิดบ้านเอาชนะสุโขทัยในนัดปิดฤดูกาล แต่ในไทยลีก ฤดูกาล 2564-2565 สุพรรณบุรีจบอันดับที่ 14 ของตารางทำให้ต้องตกชั้นสู่ไทยลีก 2 ในรอบ 10 ปี หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สนามกีฬากลางจังหวัดสุพรรณบุรี (เดิมชื่อ สนามกีฬาสงครามโลกครั้งที่ 2 จังหวัดสุพรรณบุรี) เป็นสนามกีฬาเอนกประสงค์ตั้งอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ประเทศไทย ซึ่งสนามแห่งนี้เป็นสนามฟุตบอลสนามเหย้าของสโมสรฟุตบอลจังหวัดสุพรรณบุรี เคยใช้ในการแข่งขันกีฬาโรงเรียนอาเซียน 2009 ปัจจุบันมีความจุทั้งหมด 15,279 ที่นั่ง เป็นสถานที่ในความทรงจำของชาวจังหวัดสุพรรณบุรี ก็คงจะไม่ได้เกินไปเท่าไรนัก เพราะที่นี่ถือเป็นหนึ่งในสถานที่สำคัญภายในจังหวัดเลยก็ได้ หลักเกณฑ์ด้านนักกีฬา ทางสโมสรไม่ได้มีทีมเยาวชนในการเข้าร่วมการแข่งขันรายการ FA Thailand Youth League เนื่องจากสโมสรเล่นในลีกรองและกำลังพัฒนาเพื่อกลับไปเข้าสู่ไทยลีก 1 เนื่องจากสโมสรไม่มีลีกเยาวชนทำให้ด้านการศึกษาของเยาวชนจึงไม่มีปรากฏเอกสารกลับ แต่ยังมีภาระเบียดเบียนผู้เล่นผ่านระบบของทางไทยลีกเพื่อเป็นการบันทึกข้อมูลลงในระบบ FIFA ID เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังต้องโครงการพัฒนาเยาวชนเพื่อเป็นแผนในการดำเนินโครงการให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ ทางสโมสรมีการจัดจำหน่ายสินค้าคือเสื้อที่เป็นที่นิยมของแฟนบอลหรือแฟนคลับของสโมสรนั่นเอง ซึ่งจะเป็นสินค้าของ ทางอภิมหาและสามารถสั่งซื้อผ่านทางแบรนด์ได้โดยตรง เนื่องจากทางสโมสรจะมีจุดวางจำหน่ายอยู่หน้าสนามเช่นกัน

คลับไลเซนซิ่งกับการบริหารจัดการของสโมสรฟุตบอลอาชีพ

การบริหารงานหรือการจัดการของสโมสรกีฬาฟุตบอล คือการผ่านคลับไลเซนซิ่ง (Club Licensing) คลับไลเซนซิ่งคือใบอนุญาตหรือเอกสารยืนยันการเป็นสโมสรฟุตบอลอาชีพที่ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์สากลหรือตามข้อกำหนดของ AFC หลักเกณฑ์สำคัญขององค์ประกอบคลับไลเซนซิ่งจะมีความสำคัญหลักที่สามารถเปิดเผยได้ตามองค์ประกอบ 6 หลักเกณฑ์ คือ **หลักเกณฑ์ด้านกีฬา** **หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง** และ**หลักเกณฑ์ด้านการบริหาร** และ**ทรัพยากรบุคคล** หลักเกณฑ์ด้านกฎหมาย หลักเกณฑ์ด้านการเงินและหลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ จากที่กล่าวมาข้างต้นทางผู้วิจัยจึงขออธิบายหลักเกณฑ์ความสำคัญองค์ ประกอบ 4 หลักเกณฑ์หลักๆดังนี้ **หลักเกณฑ์ด้านกีฬา** **หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง** หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคลและหลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ เนื่องจากอีก 2 หลักเกณฑ์ คือหลักเกณฑ์ด้านกฎหมายและหลักเกณฑ์ด้านการเงินไม่สามารถนำข้อมูลของทางสโมสรมานำมาเปิดเผยต่อสาธารณะได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 4 หลักเกณฑ์ถือเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานที่สามารถทำการประเมินและ

ดำเนินการเปรียบเทียบการพัฒนา พร้อมทั้งการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เช่นกัน จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งสองสโมสรกีฬาฟุตบอลอาชีพ (สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรฟุตบอลสุพรรณบุรี เอฟซี) การพัฒนาของทั้งสองสโมสรผู้วิจัยเล็งเห็นว่าสโมสรทั้งสองมีข้อแตกต่างหรือข้อได้เปรียบกันในการบริหารหรือการจัดการของตัวสโมสรเอง ทางสมาคมกีฬาฟุตบอลฯ และสโมสรฟุตบอลอาชีพประกาศหาบริษัทที่สนใจร่วมลงทุนหรือการร่วมเป็นผู้สนับสนุนของทางสโมสรเพื่อเป็นการบริหารในความพร้อมและการพัฒนาที่ต้องการการมีส่วนร่วมจากทางประชาชนหรือแฟนบอลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อสร้างแรงจูงใจหรือค่านิยมท้องถิ่นให้แก่สโมสรกีฬาอาชีพ ในด้านผู้สนับสนุนนั้นอาจจะต้องมีการสนับสนุนที่เกิดความหลากหลายและเกิดการขับเคลื่อนวงการฟุตบอล

สรุป Conclusions

การพัฒนาสโมสรกีฬาอาชีพในประเทศไทยเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการจะเป็นเครื่องมือในการกำหนดนโยบายที่สำคัญ การกำหนดแผนงาน ซึ่งเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรของสโมสรฟุตบอลอาชีพเพื่อส่งผลกระทบต่อจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดมีการจัดการองค์กรและโครงสร้างพื้นฐานทั้ง 4 หลักเกณฑ์(หลักเกณฑ์นักกีฬา หลักเกณฑ์ด้านโครงสร้าง หลักเกณฑ์ด้านการบริหารและทรัพยากรบุคคล หลักเกณฑ์ด้านธุรกิจ) เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆที่มีภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนสโมสรจนสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของสโมสรฟุตบอลได้ เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีและมีรายละเอียดอย่างครอบคลุม จะสามารถทำให้การบริหารปรับตัวเข้ากับการแข่งขันที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและมีแบบแผน ตามหลักเกณฑ์พื้นฐานเป็นการบริหารที่สอดคล้องกับนโยบายหรือพันธกิจของสโมสรย่อมเป็นการส่งเสริมสโมสรฟุตบอลอาชีพของประเทศและเป็นไปตามมาตรฐานของสมาพันธ์ฟุตบอลเอเชีย (AFC) โดยสามารถทำให้การพัฒนาสโมสรกีฬาฟุตบอลได้มีประสิทธิภาพและดำเนินไปถึงเป้าหมายของสโมสรได้ในระยะยาว

จากการวิจัยพบจุดยุทธศาสตร์สำคัญของสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด พบว่ายังมีปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วยอีก 4 ประการ ที่เป็นส่วนเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์พื้นฐานทั้ง 4 หลักเกณฑ์ ดังนี้ 1. คณะผู้บริหารที่นำคุณเนวิน และ คุณกรรณา ชิดชอบ ทั้ง 2 ท่าน มีวิสัยทัศน์และความทุ่มเทในการบริหารสโมสรฟุตบอลด้วยท่าทางและบุคลิกและมีวิสัยทัศน์ที่หลักแหลม ซึ่งแสดงถึงความแตกต่างจากผู้บริหารท่านอื่นๆหรือสโมสรอื่นๆ 2.การสร้างให้เกิดแรงจูงใจและสร้างสิ่งดึงดูดใจแก่นักกีฬาฟุตบอลและผู้คนทั่วไปในท้องถิ่น การสร้างแนวคิดสำคัญของการดึงความสนใจของแฟนบอลและผู้คนทั่วไปให้หันมาสนใจสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดและจังหวัดบุรีรัมย์ หรือที่คุณเนวินสร้างจุดขายโดยให้ฟุตบอลเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วประเทศได้รู้จักสโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดและจังหวัดบุรีรัมย์มากขึ้น 3.การจัดการการตลาดทางด้านกีฬาที่มีประสิทธิภาพ สโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ใช้วิธีการการตลาดกีฬาอย่างเป็นระบบ เพื่อจะควบคู่ไปกับการบริหารสโมสรให้ประสบความสำเร็จและต้องวางตำแหน่งสโมสรให้เหมาะสมให้เป็นที่ต้องการของตลาด 4.สโมสรบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด มีระบบการประเมินในระดับนานาชาติ

เป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพโดยเฉพาะมาตรฐานของนักฟุตบอล ความแม่นยำการจบสกอร์ ความเข้าใจในเกมส์ ทักษะด้านจิตวิทยา ความมุ่งมั่น ระบบการฝึกซ้อม การฝึกเสริมเฉพาะราย การแก้เกมส์ เหล่านี้จะใช้วิทยาศาสตร์การกีฬาและมีการวัดคุณภาพโดยใช้เกณฑ์แบบเดียวกับทีมฟุตบอลในระดับโลกใช้กันเป็นตัวชี้วัด

ด้านการบริหารฟุตบอลอาชีพของประเทศไทยประการแรกต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐบาลที่ขึ้นอยู่กับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติและนโยบายของรัฐบาลที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนฟุตบอลอาชีพของประเทศคือจะต้องมีแผนแม่บทและแผนยุทธศาสตร์และกรอบแนวคิดการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างยั่งยืนมีการบริหารจัดการให้เป็นระบบสากลแบบฟุตบอลในเชิงธุรกิจ โดยสามารถใช้หลักทางการตลาด 4P ผสมกับ 4M เป็นระบบการบริหารจัดการจัดการแข่งขันฟุตบอลที่เหมาะสม ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน ตลอดจนอุปกรณ์สนามการแข่งขัน สนามฝึกซ้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถใช้ในการแข่งขันแข่งขันต้องได้มาตรฐานมีความพร้อมและเพียงพอมีระบบในการพัฒนาฟุตบอลอาชีพอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและต้องใช้เวลาทั้งผู้ฝึกสอน ผู้จัดการทีมและผู้จัดการแข่งขันรวมทั้งการศึกษางานค้นคว้าวิจัยและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในฟุตบอลอาชีพคือนักฟุตบอลที่ต้องคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ Recommendations

1. ศึกษารูปแบบการพัฒนาสโมสรกีฬาอาชีพของประเทศญี่ปุ่น (เจลีก) เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์หรือการเปรียบเทียบข้อมูล
2. ศึกษาค้นคว้าเชิงลึกขององค์กรฟุตบอลหรือสโมสรฟุตบอลโดยตรงสโมสรเดียว เพื่อเป็นการเจาะลึกของการบริหารสโมสรนั้น

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก พล.ต.อ.ดร. สมยศ พุ่มพันธุ์ม่วง นายกสมาคมกีฬาฟุตบอลแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์(สมาคมฯ) คุณลักษณะนันท์ ลักษณะมีธ นานันต์ อุปนายก คุณพาทิศ ศุภะพงษ์ เลขาธิการฯ สภากรรมการ คุณกรวีร์ ปริศนานันท์กุล รองประธานบริษัท ไทยลีก คุณไพฑูริย์ ต้านไพรี หัวหน้าฝ่ายควบคุมการแข่งขันบจก. ไทยลีก และเจ้าหน้าที่บริษัท ไทยลีก จำกัด เจ้าหน้าที่สมาคมฯ สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด และสโมสรสุพรรณบุรี เอฟซี ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ สร้างแรงกระตุ้นและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆของการวิจัยมาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ปรากฏในเอกสารรายการอ้างอิงและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนคอยช่วยเหลือด้านข้อมูลงานวิจัยในทุก ๆ ด้าน และ ทางผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพงศ์ มีสมนัย และรองศาสตราจารย์ ดร. ชรินทร์ วะสินนท์ ที่ให้ความกรุณาอย่างยิ่งในการให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ให้คำปรึกษาและขอแนะนำต่างๆ

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณคุณแม่พิสมัย พรหมอุบล ครอบครัพรหมอุบล คุณสมชาย พูลสวัสดิ์ และคุณมานัส สิทธิโชคธรรม ชมรมลูกหนังโดมที่เป็นกำลังใจให้ลูกเสมอและยังให้ทุนทรัพย์ในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง References

- กชพรรณ มณีวงศ์.(2562). สภาพและปัญหาการเตรียมทีมกีฬาฟุตบอลของจังหวัดสุพรรณบุรี [หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพลศึกษา คณะศึกษาศาสตร์] มหาวิทยาลัยการกีฬา แห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
- กิตติคุณ บุญเกตุ.(2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด ของผู้บริโภค จังหวัดบุรีรัมย์ [วิทยาสตรมหาบัณฑิต] สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- กิตติศักดิ์ มีเจริญ.(2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารกีฬาฟุตบอลชายในสถาบันอุดมศึกษา [บัณฑิต วิทยาลัย].มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยวัฒน์ ชลานันต์. (2557). อิทธิพลลักษณะสโมสรฟุตบอลและความนิยมในภาพลักษณ์นักกีฬาฟุตบอลที่มีชื่อเสียงส่งผลต่อ [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พฤติกรรมติดตามรับชมการแข่งขันฟุตบอลไทย
- เตชิต อภินันท์ธรรม.(2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการเชียร์สโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดของ แฟนบอลคนไทย [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต] คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปานัสม โปธิ์หวัง , ดร.อาชวิทีเจิงกลิ่นจันทร์.(2564). ทศนคติของการบริหารจัดการทีมฟุตบอลสมัครเล่น ของไทย. วารสารบริหารธุรกิจ ปีที่ 11 ,1-11.
- ปณณธร ไม่เจริญ.(2561). เครือข่ายการสื่อสารและการด ารงอยู่ของเครือข่ายแฟนฟุตบอลไทย กรณีศึกษา: เครือข่ายแฟนบอลทีมสุพรรณบุรี เอฟซี [วารสารศึกษาศตรมหาบัณฑิต] สาขาวิชา สื่อสารมวลชนคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- รณัฐ เทืองประสิทธิ์.(2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าชมและเชียร์ฟุตบอลไทยพรีเมียร์ลีกของ ประชาชนในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล [ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิตวิทยาลัยการจัดการ] มหาวิทยาลัยมหิดล
- ลักษณานันท์ ลักษณะิธนานันต์.(2562). เศรษฐกิจการเมืองของฟุตบอลไทยลีก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2561 [ดุขภูนิพนธ์] มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ลลิตพรรณ เชื่อมไธสง.(2560). ความจงรักภักดีของแฟนบอลคนไทยที่มีต่อสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด. คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ศรัณยู ยงพานิช , ปิยะรัตน์ เจริญปรีชา.(2562). การบริหารจัดการทีมฟุตบอลอาชีพ กรณีศึกษา สโมสร ชลบุรี. สาขาวิชาการจัดการการกีฬา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

สาวิณีย์ พลเยี่ยม,โอชญญา บัชรธรรม.(2559). บทบาทของสโมสรฟุตบอลบุรีรัมย์ยูไนเต็ดกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์.วารสารช่อพะยอม ปี 27 ฉบับที่ 1, 91-99

สิทธิ วงศ์ทองคำ,ลีลา เตี้ยงสูงเนิน,จุฑา ดิงศรัทีย.(2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสโมสรฟุตบอล ในการแข่งขันฟุตบอลไทยลีก.วารสารสุทธิปริทัศน์, 160-173

การศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในจังหวัดอ่างทอง

A Study of Tax Collection on Land and Buildings in Angthong Province

กฤษณพงศ์ ภูมรินทร์⁷⁵Krissanapong Pummarin¹

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ได้มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งนับเป็นแหล่งรายได้แห่งใหม่ ทว่าแหล่งรายได้นี้จะสามารถผลิตรายได้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตามที่ประมาณการเอาไว้หรือไม่ ผู้ศึกษาจึงให้ความสนใจในเรื่องดังกล่าว โดยเลือกศึกษาเปรียบเทียบภายในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแต่ละรูปแบบในจังหวัดอ่างทองประกอบไปด้วย เทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลโพสะ และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าว กระนั้นเองผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ภาพรวมของการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง นับตั้งแต่โครงสร้างของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนไปถึงผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการพิจารณาผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในภาพรวมแล้วพบว่า ในช่วง 2 ปีงบประมาณแรกที่มีการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กล่าวมาข้างต้นล้วนจัดเก็บได้ไม่เป็นตามที่ประมาณการเอาไว้ โดยมีสาเหตุหลักมาจากกฎหมายจำนวนหนึ่งที่ลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 พร้อมทั้งปัญหาอื่นๆ อีกมากมายที่จะกล่าวถึงต่อไปในบทความชิ้นนี้

คำสำคัญ: การจัดเก็บภาษี; ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

⁷⁵ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อีเมล bestbedbless23@gmail.com

¹ Thammasat University, Email address : bestbedbless23@gmail.com

Abstract

The Land and Building Tax, B.E. 2019, granted local government to collect taxes on land and buildings, creating a new source of revenue. However, the question arises whether this revenue can be effectively generated as estimated by local government, which the author's interest. This article compares the tax collection within the jurisdictions of local government in Angthong Province, including Angthong Municipality, Posa Subdistrict Municipality, and Pa Ngiu Subdistrict Administrative Organization. The study conducts an overall analysis of land and building tax collection, starting from the tax framework, the problems and obstacles in tax collection, and the outcomes of tax collection for each local government. Upon evaluating the overall results of land and building tax collection, it is found that during the initial two-year budget period of tax collection, none of the local authorities achieved the estimated revenue. This is primarily attributed to specific laws that reduced land and building taxes to assist the population affected by the COVID-19 pandemic, along with many other issues discussed in this article.

Keywords: Taxation; Land and Buildings Tax; Local Government

ครั้นอดีตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจัดเก็บภาษีที่ทรัพย์สินโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายด้วยกัน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508 และพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475 เป็นระยะเวลาล่วงเลยกว่าหลายทศวรรษที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจัดเก็บภาษีที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน บัดนี้ได้เวลาอันควรแล้วที่จะต้องปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีทรัพย์สินเสียใหม่ โดยกระทรวงการคลังได้ชี้แจงถึง กฎหมายภาษีโรงเรือนและที่ดิน รวมภาษีบำรุงท้องที่ ที่ใช้ในปัจจุบันล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง อัตราภาษีโรงเรือนและที่ดินจัดเก็บร้อยละ 12.5 ของค่ารายปีก่อนข้างสูง เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาประเมินค่ารายปีก่อนข้างมาก สำหรับภาษีบำรุงท้องที่ อัตราภาษีคิดแบบถกถอย ราคาปานกลางของที่ดินล้าสมัย ยังคงใช้ฐานราคาปานกลางที่ดินเมื่อรอบปี 2521-2524 (สกุล สิรินทร์ชัย, 2563) จึงเป็นโจทย์ให้แก่รัฐบาลในหลายสมัยเรื่อยมาจนจนถึงในสมัยของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 กฎหมายภาษีทรัพย์สินฉบับใหม่ที่มีเจตนารมณ์เพื่อกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และลดการถือครองที่ดินเพื่อเก็งกำไร (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2565)

แม้การมีอยู่ของพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ด้วยความหวังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจทางการคลังเพิ่มขึ้น หากเพียงแต่ว่าใน พ.ศ. 2563 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้ 23,055,152.42 บาท เมื่อพิจารณาเทียบกับภาษีเดิม (ภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่) ในปี พ.ศ. 2562 ที่เท่ากับ 26,286,529.25 บาท ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจึงทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงจากเดิม 3,231,376.83 บาท หรือร้อยละ -12.29 เมื่อวิเคราะห์รายได้ภาษีในปี พ.ศ. 2563 หลังจากมีมาตรการบรรเทาผลกระทบและลดภาษีย่อละ 90 ตามพระราชกฤษฎีกาลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสำหรับบางประเภท พ.ศ. 2563 พบว่า ทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงเหลือ 2,305,515.24 บาท จากเดิมที่ควรเก็บได้ 23,055,152.42 บาท ดังนั้น จึงทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลดลงไปจากปี พ.ศ. 2562 รวร้อยละ -91.23 (วีระศักดิ์ เครือเทพ และ ดวงมณี เลาวกุล, 2565) ขณะที่เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้มีเพียงแต่การกระจายอำนาจทางการคลังแล้วที่ไม่เป็นที่วาดฝันเอาไว้ ในการลดการถือครองที่ดินเพื่อเก็งกำไรนั้นก็ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เช่นเดียวกัน ตามที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปทุมธานี มีประชากรกลุ่มหนึ่งครอบครองที่ดินในปริมาณพื้นที่ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ, 2565) จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกมากมายเป็นเหตุให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจ และต้องการศึกษาในประเด็นดังกล่าวผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอ่างทอง

จังหวัดอ่างทองมีความหนาแน่นของประชากรโดยประมาณอยู่ที่ 281 คนต่อตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมทั้งสิ้น 272,587 คน ขณะที่มือนี่รวมอยู่เพียง 968 ตารางกิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงในลำดับที่ 11 ของประเทศ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) อีกทั้งค่าเฉลี่ยรายได้ภาษีในหมวดจัดเก็บเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรวมทั่วประเทศอยู่ที่ 12.19 ต่อรายได้รวมที่ไม่รวมเงินอุดหนุนและเงิน

อุดหนุนเฉพาะกิจ ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดอ่างทองมีค่าเฉลี่ยดังกล่าวอยู่เพียง 11.56 เพียงเท่านั้น (แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2561-2565, 2561) ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเล็งเห็นว่าจังหวัดอ่างทองมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์เจตนารมณ์ของกฎหมายทรัพย์สินฉบับใหม่นี้ได้เป็นอย่างดีทั้งในแง่ของอำนาจทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถือครองที่ดิน พร้อมนำผลการศึกษาที่สามารถสะท้อนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในแต่ละรูปแบบกำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้รัฐบาลปรับปรุงและแก้ไขต่อไป

เนื้อหา

ผลการศึกษตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562

ผู้ศึกษาทำการศึกษาโครงสร้างภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ตามการศึกษาของ Kitchen, McMillan and Shah ได้กล่าวว่า โครงสร้างภาษีทรัพย์สินในทุกประเทศมักมีสององค์ประกอบหลักได้แก่ ฐานภาษี และอัตราภาษี (Kitchen, McMillan and Shah, 2019)

ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีฐานภาษีที่กำหนดโดยคณะกรรมการประเมินทุนทรัพย์ประจำจังหวัด แต่ละจังหวัดรวมถึงกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ ในการประเมินฐานภาษีของคณะกรรมการนั้นจะใช้วิธีการประเมินฐานภาษีหลากหลายวิธีด้วยกันทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การประเมินฐานภาษีที่ดินจะใช้ราคาประเมินที่ดินเป็นฐานภาษี โดยใช้วิธีเปรียบเทียบราคาตลาดที่เป็นการนำข้อมูลราคาตลาดของที่ดินมาเปรียบเทียบกันในพื้นที่ใกล้เคียงกัน หรือใช้ข้อมูลตัวแทนของที่ดินเป็นข้อมูลราคาตลาด และอาจนำปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อราคาที่ดินมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดราคาประเมินที่ดินนั้นแปลงมาเป็นมูลค่า ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลราคาตลาดหรือมีแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้ประเมินราคาได้ ให้ใช้วิธีรายได้ที่พิจารณาศักยภาพในการสร้างรายได้ของที่ดิน โดยใช้วิธีคิดผลตอบแทนทางตรง(Direct Capitalization Method) ซึ่งเป็นการประมาณการรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หรือวิธีคำนวณมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เป็นกระแสเงินสด (Discounted Cash Flow Method) ซึ่งเป็นการประมาณการรายได้สุทธิจากทรัพย์สินในอนาคตตลอดอายุการใช้งานของทรัพย์สิน และคิดลดกลับเป็นมูลค่าปัจจุบัน สำหรับสิ่งปลูกสร้างจะใช้ราคาประเมินสิ่งปลูกสร้างเป็นฐานภาษีที่กำหนดจากการวิเคราะห์และคำนวณราคาในตารางปริมาณงานก่อสร้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานก่อสร้างมีรายละเอียดประกอบไปด้วยราคาวัสดุก่อสร้างต่อหนึ่งหน่วย และค่าจ้างแรงงานต่อหนึ่งหน่วย (กฎกระทรวงการกำหนดราคาประเมินที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้าง, 2563) เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าวิธีการประเมินฐานภาษีสิ่งปลูกสร้างนั้นใช้วิธีต้นทุนที่พิจารณาจากต้นทุนในการก่อสร้างประกอบไปด้วยราคาวัสดุและค่าจ้างแรงงาน

เมื่อคณะกรรมการประเมินทุนทรัพย์ประจำจังหวัดทำการประเมินฐานภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแล้วเสร็จจะได้มาซึ่งบัญชีราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้เพื่อกำหนดและจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป ทั้งนี้ บัญชีราคาประเมินที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจะมีรอบการประเมินใหม่ทุกๆ 4 ปี

(พระราชบัญญัติการประเมินราคาทรัพย์สิน,2562)

ตามที่พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 มอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามแต่ละการใช้ประโยชน์ของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ หากเพียงแต่ว่ากฎหมายได้กำหนดอัตราภาษีสูงสุดเอาไว้ ดังนี้

- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรมมีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 0.15 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยมีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 0.3 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่กล่าวมามีอัตราภาษีสูงสุดไม่เกินร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี
- ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพมีอัตราภาษีเริ่มต้นอยู่ที่ร้อยละ 1.2 ของฐานภาษี หากผู้ครอบครองที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างไม่ทำประโยชน์ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ เป็นเวลาติดต่อกัน 3 ปี อัตราภาษีในปีที่ 4 จะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 0.3 และหากยังทิ้งไว้ว่างเปล่าหรือไม่ได้ทำประโยชน์ตามควรแก่สภาพอีกเป็นเวลาติดต่อกัน ให้เพิ่มอัตราภาษีอีกร้อยละ 0.3 ใน 3 ปี แต่อัตราภาษีที่เสียรวมทั้งหมดแล้วต้องไม่เกิน 0.3 ของฐานภาษี

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

ในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus group interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ภายในกลุ่มตัวอย่างจะประกอบไปด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 ราย มีรายชื่อและตำแหน่งหน้าที่จำแนกตามแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อและตำแหน่งหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งหน้าที่
เทศบาลเมืองอ่างทอง	ประมวล มุ่งมาตร	ตัวแทนผู้บริหารท้องถิ่น
	ทนงศักดิ์ ศรีวิเชียร	พนักงานประเมินภาษี
	อัจฉรา ตระกูลวงษ์	พนักงานจัดเก็บภาษี
	ชยุต ปานวิเชียร	พนักงานสำรวจ
เทศบาลตำบลโพสะ	บุญเรือน ก้อนทองดี	ผู้บริหารท้องถิ่น
	ดวงพร วงศ์เลิศอารักษ์	พนักงานจัดเก็บภาษี
	เทิดศักดิ์ เทียงจิตต์	พนักงานสำรวจ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่งหน้าที่
องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าว	ศรีสุทธิ ศรีสุภาพ	ผู้บริหารท้องถิ่น
	อัมรินทร์ อิมเอม	พนักงานประเมินภาษี
	พนารัตน์ ไม้เจริญ	พนักงานจัดเก็บภาษี
	พรพจน์ พิประโคน	พนักงานสำรวจ

ผู้เขียนจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการศึกษาในการศึกษาค้นคว้า โดยผลสัมภาษณ์จะกล่าวถึงด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Tax Context) ด้านกฎหมาย (Tax Law) ด้านเจ้าหน้าที่ (Tax Officer) และด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี (Tax Tool)

2.1 เทศบาลเมืองอ่างทอง

2.1.1 ด้านบริบท แบ่งเป็น

2.1.1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตเทศบาลเมืองอ่างทองเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย และทำการพาณิชย์ อย่างไรก็ตามแล้วรายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทองมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ

2.1.1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการเทศบาลเมืองอ่างทองตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้สะดวกต่อการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่

2.1.1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบต่อทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้บ้านเรือนเพียงจำนวนเล็กน้อยในพื้นที่เทศบาลเมืองอ่างทองได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางเทศบาลเมืองอ่างทองไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2.1.2 ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.1.2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นสูงเกินไป เนื่องจากทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีราคาประเมินที่ต่ำอยู่แล้ว หากมีการยกเว้นภาษีดังกล่าวในมูลค่าสูงเช่นนั้นควบคู่กับราคาประเมินจะทำให้รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงได้

2.1.2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564

เทศบาลเมืองอ่างทองจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 7.58 และ 17.23 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ตามลำดับ ซึ่งจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่เทศบาลเมืองอ่างทองจัดเก็บได้ลดลงนั้นก็ใกล้เคียงกับจำนวนภาษีที่ลดลงตามกฎหมายฉบับนี้

2.1.3 ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

2.1.3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจของเทศบาลเมืองอ่างทองได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน สำหรับผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ท่านอื่นๆ ในคณะจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่างมีความรู้ในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเช่นเดียวกัน

2.1.3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลเมืองอ่างทองได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลเมืองอ่างทอง รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนในจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.1.3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลเมืองอ่างทองไม่ประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พบว่ามีประชาชนให้ความร่วมมือในการชำระภาษีผ่านที่ทำการเทศบาลเมืองอ่างทองเป็นอย่างดี หากเพียงแต่ว่าเขตรับผิดชอบของเทศบาลเมืองอ่างทองมีปริมาณพื้นที่รวมทั้งสิ้น 6.19 ตารางกิโลเมตร เจ้าหน้าที่สำรวจได้ให้สัมภาษณ์ว่า เวลาในการสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่กฎหมายกำหนดนั้นไม่มากพอที่จะสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้ครบถ้วน จากข้อมูลบัญชีรายการที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีจำนวนรายการรวมทั้งสิ้น 5,119 รายการ เทศบาลเมืองอ่างทองยังได้ว่าจ้างพนักงานจ้างเหมาบริการอีก 2 รายเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ได้แก่ รัชชวิษฐ์ เฉลลาภักตร์วิทยากุล และฐิติพงษ์ บุญญะสิทธิ์

2.1.4 ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

2.1.4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลเมืองอ่างทองสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างอย่าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

2.1.4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สำนักงานที่ดินจังหวัดอ่างทองเป็นหน่วยงานที่ครอบครองข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน ในการประสานงานขอข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทองนั้นล่าช้า หากต้องการความรวดเร็วเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองอ่างทองจำเป็นต้องชำระค่าใช้จ่ายให้สำนักงานที่ดินจังหวัดอ่างทอง ในจำนวน 15 บาท เพื่อทำการคัดลอกสำเนาโฉนดที่ดินของผู้เสียภาษีและนำไปใช้ในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป

2.2 เทศบาลตำบลโพสะ

2.2.1 ด้านบริบท แบ่งเป็น

2.2.1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตเทศบาลตำบลโพสะเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์อื่นๆกับที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้รายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลตำบลโพสะมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ

2.2.1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการเทศบาลตำบลโพสะตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ตั้งอยู่บนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 309 ทำให้สะดวกต่อการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่

2.2.1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบต่อห้างสรรพสินค้าต้องถ่วงมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้บ้านเรือนจำนวนหนึ่ง และถนนบางสายในพื้นที่เทศบาลตำบลโพสะได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางเทศบาลตำบลโพสะไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2.2.2 ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.2.2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นสูงเกินไป เนื่องจากทั้งที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีราคาประเมินที่ต่ำอยู่แล้ว หากมีการยกเว้นภาษีดังกล่าวในมูลค่าสูงเช่นนั้นควบคู่กับราคาประเมินจะทำให้รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงได้

2.2.2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564

เทศบาลตำบลโพสะจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 6.59 และ 5.91 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2564 เทศบาลตำบลโพสะยังมีจำนวนรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลงในร้อยละ -7.09 ของรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในปีก่อนหน้า

2.2.3 ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

2.2.3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจ และพนักงานจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลตำบลโพสะได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นต่างก็มีความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.2.3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลโพสะ รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนจำนวนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.2.3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยประชาชนบางส่วนเข้ามาทำประโยชน์ในพื้นที่ด้วยการเช่าพื้นที่ พอถึงฤดูการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ประชาชนเหล่านั้นก็ได้เลิกทำประโยชน์ในพื้นที่เหล่านั้น ทำให้จัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้น้อยลง

2.2.4 ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

2.2.4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ของเทศบาลตำบลโพสะสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

2.2.4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เทศบาลตำบลโพสะมีบัญชีรายการที่ดินและสิ่งปลูกสร้างรวมทั้งสิ้น 193 รายการ จากจำนวนรายการที่มีน้อยทำให้การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดำเนินการไปได้ด้วยดี

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลป้างิ้ว

2.3.1 ด้านบริบท แบ่งเป็น

2.3.1.1 สภาพแวดล้อม

พื้นที่ภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวเป็นพื้นที่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการเกษตร อย่างไรก็ตามแล้วรายได้หลักจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวมาจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่รกร้างว่างเปล่า

2.3.1.2 พื้นที่ตั้งที่ทำการ

ที่ตั้งที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวตั้งอยู่บนพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ยาก ประชาชนในพื้นที่อาจคุ้นชินกับเส้นทาง แต่อาจเป็นอุปสรรคในการชำระภาษีให้คนภายนอกพื้นที่

2.3.1.3 สถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้รัฐบาลต้องออกมาตรการช่วยเหลือแก่ประชาชนด้วยการขยายเวลาการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการบรรเทาภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างส่งผลกระทบต่อทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลง และสถานการณ์น้ำท่วมปี พ.ศ. 2565 ทำให้ถนน สถานประกอบการธุรกิจ และบ้านเรือนจำนวนหนึ่งในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตามแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวไม่มีมาตรการช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแก่บ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายแต่อย่างใด

2.3.2 ด้านกฎหมาย แบ่งเป็น

2.3.2.1 พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ที่มีมูลค่ารวม 50 ล้านบาทนั้นอาจสร้างความไม่ยุติธรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัด เนื่องจากราคาประเมินมูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีมูลค่าค่อนข้างต่ำอยู่แล้ว

2.3.2.2 พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. 2563-2564

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวจัดเก็บรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างไม่ตรงตามที่ประมาณการเอาไว้ทั้งในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 โดยแต่ละปีจัดเก็บได้เพียงร้อยละ 12.68 และ 14.47 ของจำนวนรายได้ที่ประมาณการเอาไว้ ตามลำดับ

2.3.3 ด้านเจ้าหน้าที่ แบ่งเป็น

2.3.3.1 ความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

พนักงานสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้โปรแกรมแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน (LTAX 3000) เพื่อรองรับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกันกับพนักงานและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับการฝึกอบรมในรุ่นเดียวกัน

2.3.3.2 การประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวได้ประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าว รวมทั้งมีการจัดพิมพ์แผ่นพับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกับประชาชนในพื้นที่ แม้จะทำการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วก็ยังพบว่าประชาชนบางส่วนก็ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.3.3.3 ปัญหาในการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวประสบปัญหาในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยประชาชนผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางส่วนมีความต้องการที่จะไม่ชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างด้วยข้ออ้างว่าตนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ทำให้ไม่มีรายได้เพื่อมาชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง มากไปกว่านั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบเกษตรกรรม ทำให้รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวค่อนข้างต่ำหากเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เนื่องจากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรจะได้รับการยกเว้นมูลค่าภาษีตามบทเฉพาะกาลของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

2.3.4 ด้านเครื่องมือจัดเก็บภาษี แบ่งเป็น

2.3.4.1 เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

ในปัจจุบันเครื่องมือและอุปกรณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวสามารถใช้งานโปรแกรมที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (LTAX 3000 และ LTAXGIS) ได้เป็นอย่างดี

2.3.4.2 ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้าวไม่ประสบปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่จัดทำโดยกรมธนารักษ์แต่อย่างใด

3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบภายในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง

ผู้ศึกษาดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบโดยใช้ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างร่วมกับผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปีพ.ศ. 2565 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 และ 2563 โดยมีรายละเอียดจำแนกตามแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ภาพรวมรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างจำแนกตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ปี พ.ศ. 2563	ปี พ.ศ. 2564		ปี พ.ศ. 2565	
	รายได้ (บาท)	รายได้ (บาท)	รายได้เพิ่ม/ลด (จากปีก่อน)	รายได้ (บาท)	รายได้เพิ่ม/ลด (จากปีก่อน)

			(บาท)	(%)		(บาท)	(%)
เทศบาลเมือง อ่างทอง	758,626	861,785	103,159	13.6	7,001,875	6,140,090	712.48
เทศบาลตำบล โพสะ	191,317	178,651	-12,666	-7.09	1,653,000	1,474,349	825.27
องค์การบริหาร ส่วนตำบลป่าจั่ว	139,562	144,747	5,185	3.71	1,200,440	1,055,693	729.34

จากตารางข้างต้นทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างได้เพิ่มสูงขึ้นในปี พ.ศ. 2565 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอัตรารายได้เพิ่มสูงขึ้นจากปีก่อนมากที่สุด คือ เทศบาลตำบลโพสะ มีอัตราสูงถึงร้อยละ 825.27 นอกเหนือไปจากนี้ยังมีเทศบาลตำบลโพสะเพียงเท่านั้นที่มีรายได้ลดลงใน ปี พ.ศ. 2563 โดยมีอัตราลดลงอยู่ที่ร้อยละ 7.09 ของรายได้ในปีก่อนหน้า

อภิปรายผลการศึกษา

รายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บได้ในยอดรวมที่ต่ำนั้นเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ศึกษาต้องการนำเสนอในบทความชิ้นนี้เป็นพิเศษ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้กำหนดอัตราภาษีเอง หากเพียงแต่ว่ารัฐบาลเป็นผู้กำหนดอัตราภาษีสูงสุด นอกเหนือจากนี้มาตรการบรรเทาภาระภาษีที่รัฐกำหนดขึ้นก็ทำให้รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงมหาศาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kitchen, McMillan and Shah ที่ได้ศึกษารายได้ภาษีทรัพย์สินในรัฐแคลิฟอร์เนียที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก California Proposition 13 โดยรายได้ภาษีทรัพย์สินได้ลดลงในทันทีอยู่ที่ประมาณร้อยละ 45 หากรายได้ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลดลงในปริมาณเช่นนี้อีกบ่อยครั้ง อาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาลดปริมาณผลิตสินค้าและบริการสาธารณะลง และอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ต่อไป ฉะนั้นแล้วหากพิจารณาเจตนารมณ์แท้จริงของพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่เป็นการกระจายอำนาจทางการคลังท้องถิ่น อำนาจทางการคลังท้องถิ่นที่ว่านี้ก็ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมากขึ้นกว่านี้

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดอ่างทองโดยพิจารณาผ่านผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของเทศบาลเมืองอ่างทอง เทศบาลตำบลโพสะ และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าจั่วอาจสรุปได้ว่า ผลการจัดเก็บของทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดเก็บได้ในจำนวนไม่มากนักนั้นมีสาเหตุมาจากพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภทมีผลบังคับใช้ อยู่ขณะนั้น ประกอบการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยเฉพาะการ

ประชาสัมพันธ์ข้อมูลภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้เสียภาษี แม้จะมีการประกาศผ่านทางเว็บไซต์ของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผ่นพับ ป้ายประกาศ ประชาคม หรือช่องทางอื่นก็ยังคงพบว่าผู้เสียภาษีในจำนวนมากยังขาดความรู้ในภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง จึงทำให้รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพิจารณาปรับปรุงและแก้ไขต่อไป ทั้งนี้ ผู้ศึกษาจะขอเสนอแนะแนวทางที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ตลอดไปจนถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย จากผลการศึกษารัฐบาลควรพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

- การยกเว้นภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อการอยู่อาศัย (บ้านหลัก) ควรมีมูลค่าต่ำกว่าในปัจจุบัน และควรพิจารณาให้ยกเว้นตามมูลค่าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ผู้เสียภาษีครอบครองและใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยรวมทั้งหมด แม้ที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ จะตั้งอยู่ในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต่างกัน

- หากมีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท พ.ศ. รัฐบาลควรให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้พิจารณาลดจำนวนภาษีแทนโดยให้รัฐบาลเป็นผู้กำหนดจำนวนภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ลดต่ำสุดและสูงสุด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกรูปแบบ

2. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปปฏิบัติ จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรแก้ไข และปรับปรุง ดังนี้

- ในการประชาสัมพันธ์ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรลงพื้นที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ประชาชนเป็นประจำ และอาจใช้แอปพลิเคชัน LINE หรือแอปพลิเคชันอื่นใดเพื่อใช้ในการกระจายข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้ประชาชนได้ทราบ

- ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดควรมีการติดสื่อสารร่วมกันผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการพูดคุย ปรึกษา แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

- ในการติดต่อผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อทำการสำรวจ ขอข้อมูล และแจ้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ไม่ว่าจะผ่านการเข้าพบหรือทางโทรศัพท์ ควรยืนยันตนเองให้ผู้เสียภาษีทราบ ว่าตนเองปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบตัวตนกับต้นสังกัดได้

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพิจารณาปรับลดภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุอื่นใด เพื่อเป็นมาตรการช่วยเหลือประชาชนร่วมด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษา ผู้ใดที่มีความสนใจในการศึกษาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างสามารถศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- ศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น อาทิ เทศบาลนคร กรุงเทพฯ และพัทยา และศึกษาในช่วงเวลาที่ไม่มีการพระราชกฤษฎีกาลดภาษีสำหรับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างบางประเภท

- ศึกษาคุณสมบัติและการทำงานของโปรแกรมแผนที่ภาษีและทรัพย์สิน (L-TAX 3000) และโปรแกรมประยุกต์ระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ (LTAXGIS) ที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนซึ่งไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หากขาดความอนุเคราะห์จาก รศ.ดร. ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้คอยชี้แนะแนวทางในการศึกษา รวมถึงผู้บริหารท้องถิ่นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่สละเวลาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้เขียน ทำให้ได้มาซึ่งชิ้นงานที่สามารถสะท้อนถึงสภาพปัญหาการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ไม่มากนักน้อย และอาจเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของผู้ที่สนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สกล ลีโนทัย. (2563). *ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สถาบันพระปกเกล้า.

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2565). *ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง*. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2566,

จาก <https://www.reic.or.th/Activities/Documents/8>.

วีระศักดิ์ เครือเทพ และ ดวงมณี เลาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ที่มีต่อรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายภาระภาษี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 39(2), 187-214.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและความมั่นคงแห่งชาติ. (2565). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2564*. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2566, จาก

https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13081

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *สถิติประชากรศาสตร์ ประชากรและเคหะ*. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2566, จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>

สำนักงานจังหวัดอ่างทอง (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดอ่างทอง พ.ศ. 2561-2565*. สืบค้นเมื่อ 29 ตุลาคม 2566,

จาก <http://www.angthong.go.th/planproject/plan61.pdf>

Kitchen, H., McMillan, M., & Shah, A. (2019). *Local Public Finance and Economics*. Retrieved October 30, 2023, from <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21986-4>.

อิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri

Influence of Service Quality on Customers Loyalty of Otteri Laundry Convenience Store

อภิรติ คงแสง¹, ญัสมี วงษ์เสล¹ และอรจันทร์ ศิริโชติ²

Apirati Kongsang¹, Yasmee Wongsale¹ and Orachan Sirichote²

¹ นิสิตหลักสูตร บธ.บ. สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ B.B.A. (Marketing) student, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

² Assistant Professor in Business Administration, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University

Corresponding author E-mail: sorachan@tsu.ac.th²

This article is presented in the xxx National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at xxxxx University, Month Day, Year (ถ้ามี)

Received: Month Day, Year; Revised: Month Day, Year; Accepted: Month Day, Year

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 385 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพการบริการด้านการตอบสนอง ด้านความดูแลเอาใจใส่ ด้านความเป็นรูปธรรม และด้านความมั่นใจมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซัก Otteri อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้ประกอบการร้านสะดวกซักที่ประสบความสำเร็จต้องมีความพร้อมในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า มีความสามารถในการดูแลเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับลูกค้า มีสถานบริการขนาดใหญ่พร้อมเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัยและเพียงพอ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ; ความภักดี; ร้านสะดวกซัก

Abstract

This research aims to study the influence of quality service on customer loyalty of the Otteri laundry convenience store. Samples were 385 customers of Otteri laundry convenience stores in Hat Yai District and Mueang District, Songkhla Province. The research instrument was an online questionnaire. Statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation and multiple regression analysis. The results found that service quality dimensions including responsiveness dimension, empathy dimension, tangibles dimension and assurance dimension had statistically significant influence on customer loyalty of Otteri laundry convenience store at the 0.05. Successful laundry convenience store entrepreneurs must have the responsiveness to customer needs, the empathy and giving importance to customers, having a large store with modern and sufficient machine and equipment and building assurance to customers.

Keywords: Service Quality; Customer Loyalty; Laundry Convenience Store

เสื้อผ้าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตประจำวันเป็นส่วนหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ นอกจากนำเสื้อผ้ามาสวมใส่ นอกจากนี้ยังมีด้านอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ผ้าเช็ดตัว ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน ผ้าห่ม ผ้า màn และยังมีอื่น ๆ อีกมากมาย หากไม่มีสิ่งเหล่านี้มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตประจำวันอยู่ได้ ในเมื่อเสื้อผ้าเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นจึงจะต้องมีการทำความสะอาดสิ่งเหล่านี้ก่อนที่จะนำมาใช้อีก

สำหรับประเทศไทย ได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับบริการที่เกี่ยวกับธุรกิจการซักเสื้อผ้า ในอดีตมีร้านบริการเกี่ยวกับการซัก อบ รีด ซึ่งเป็นการหารายได้รูปแบบใหม่ของแม่บ้าน ที่บริการรับจ้างซัก อบ รีด ซึ่งเป็นการที่ลูกค้านำเสื้อผ้ามาให้ที่ร้านซัก และมีการนัดวัน เวลาเพื่อให้ลูกค้ามารับเสื้อผ้ากลับคืนไป ซึ่งอาจจะใช้เวลามากถึง 2-4 วัน ขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและจำนวนคิวที่เข้ามาใช้บริการจ้างซักผ้า อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับจำนวนลูกจ้างที่ร้านซักผ้ามีจำกัด อุปสรรคสำคัญของธุรกิจนี้คือสภาพอากาศ เนื่องจากการที่จะทำให้เสื้อผ้าแห้งได้นั้นต้องใช้แสงแดด ซึ่งในช่วงฤดูฝนจะมีปัญหามาก ซึ่งต่อมาในปัจจุบันนี้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เวลาที่จะซักผ้าหรือการซื้อเครื่องซักผ้า นั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและต้องใช้เวลาเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะคนสังคมเมือง และประชาชนทำงานนอกบ้านมากขึ้น ทั้งหญิงและชาย ทำให้ไม่มีเวลาทำงานบ้าน รวมถึงการซักเสื้อผ้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นต้องพึ่งร้านสะดวกซัก ซึ่งประหยัดเวลาและสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น จะได้มีเวลาทำงานมากยิ่งขึ้นและประหยัดเวลามากขึ้นอีกด้วย ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีการผลิตและพัฒนาเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในธุรกิจบริการสะดวกซักให้ซักผ้าให้แห้งอย่างรวดเร็ว โดยการนำเข้าเครื่องอบแห้งด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และการแก้ปัญหาเรื่องแสงแดดไม่พอในฤดูฝน ด้วยการอบผ้าให้แห้งหลังซัก โดยไม่ต้องนำผ้าไปตากแดดเพื่อให้ผ้าแห้ง ทำให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว

จากวิถีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปทำให้ Otteri ได้เล็งเห็นช่องทางการทำธุรกิจซักอบแห้ง หรือร้านสะดวกซักขึ้นมา ร้านสะดวกซัก Otteri เป็นร้านสะดวกซักที่มีหลายสาขาดังใกล้แหล่งชุมชน มีการแข่งขันร้านสะดวกซักค่อนข้างสูง โดยทั่วไปแล้วร้านสะดวกซักไม่ค่อยมีความแตกต่างที่ชัดเจนมากนัก แต่หนึ่งสิ่งที่สามารถเอาชนะคู่แข่งได้คือ คุณภาพการบริการ เพราะคุณภาพการบริการถือเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญทางธุรกิจที่จะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจและพึงพอใจในการบริการ จึงกลับมาใช้บริการซ้ำอีก

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

สมมติฐานการวิจัย

H1 ความเป็นรูปธรรมของบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H2 ความน่าเชื่อถือที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H3 การตอบสนองต่อลูกค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H4 การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซัก Otteri

H5 การรู้จักและเข้าใจลูกค้ามีอิทธิพลต่อความภักดีในการใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri

ทบทวนวรรณกรรม

คุณภาพการบริการ

คุณภาพการให้บริการ (Service quality) เป็นส่วนขยายของบริการ กระบวนการบริการ และองค์กรที่ให้บริการ ที่สามารถตอบสนองหรือทำให้เกิดความพึงพอใจในความคาดหวังของบุคคล คุณภาพการให้บริการ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องการวัดคุณภาพการให้บริการตามตัวแบบ SERVQUAL ที่เสนอโดย Parasuraman, Zeithaml & Berry (1998) จะวัดจากองค์ประกอบของคุณภาพในการบริการ ซึ่งมี 5 ข้อ ได้แก่

1. ความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ (Tangibles) ได้แก่ อาคารของธุรกิจบริการ เครื่องมืออุปกรณ์ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องเอทีเอ็ม เคาน์เตอร์ให้บริการ ที่จอดรถ ห้องน้ำ รวมทั้งการแต่งกายของพนักงาน

2. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) เป็นความสามารถในการมอบบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ตามสัญญา หรือควรเป็นอย่างถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของบริการ เช่น ธนาคารต้องรักษาเงินในสมุดบัญชีให้อยู่ครบทุกบาททุกสตางค์

3. การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) เป็นความรวดเร็วและความตั้งใจที่จะช่วยเหลือลูกค้าโดยการให้บริการอย่างรวดเร็ว ไม่ให้รอคิวนาน เห็นลูกค้าแล้วต้องรีบต้อนรับให้การช่วยเหลือ

4. การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) เป็นการรับประกันว่าพนักงานที่ให้บริการมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับสินค้าและบริการนั้น ๆ โดยให้บริการด้วยความสุภาพ

5. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) เป็นการดูแลเอาใจใส่การให้บริการอย่างตั้งใจ เน้นการให้บริการและการแก้ปัญหาให้ลูกค้าเป็นรายบุคคล

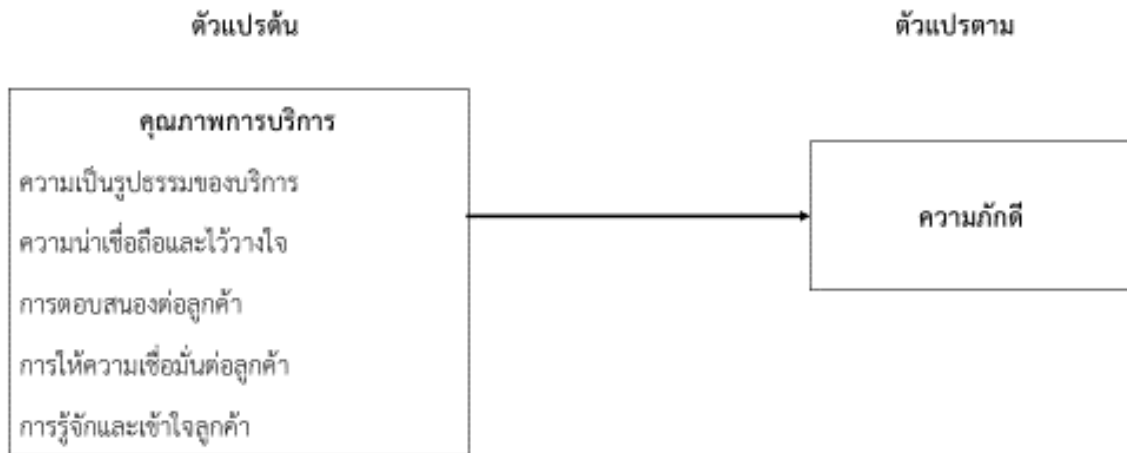
สำหรับงานวิจัยเล่มนี้ทางผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ (Tangibles) ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (Reliability) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy)

ความภักดี

ความภักดี (Customer loyalty) หมายถึง ความรู้สึกของผู้บริโภคที่มีความยึดมั่น เชื่อใจและพึงพอใจต่อตราสินค้าที่ผู้บริโภคเคยเลือกใช้ เป็นความรู้สึกที่ต้องการแสวงหาตราสินค้าเดิมเพื่อการใช้งานอย่างต่อเนื่อง ทศนคติด้านบวกที่มีต่อสินค้าหรือบริการ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความตั้งใจซื้อสินค้าหรือบริการซ้ำโดยไม่มีทางเลือกด้านราคาคุณภาพ หรือสิ่งที่มาจกด้านลบจากผู้อื่นซึ่งไม่สามารถทำลายความตั้งใจซื้อซ้ำได้ (Kotler, Keller and Chenev, 2022) จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาความภักดีของผู้บริโภค หมายถึง สิ่งที่สามารถตอบสนองความปรารถนาของผู้บริโภคได้ ซึ่งนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภค หากผู้บริโภคมีความรู้สึกชอบในตรา

สินค้านั้นแล้วมักจะเปลี่ยนแปลงได้ยากจึงนำไปสู่ความภักดีของผู้บริโภคเป็นความผูกพันอย่างลึกซึ้งและแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมและทัศนคติเชิงบวก ขึ้นชอบมากกว่าตราสินค้าอื่น ๆ โดยการตั้งใจซื้อซ้ำสินค้าและบริการนั้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการและความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri เป็นการศึกษาแบบวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รูปแบบวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 385 คน โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ W.G.Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งสร้างขึ้น เพื่อศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการและความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri โดยแบบสอบถามแบ่งออกได้ 5 ส่วน ดังนี้

คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยลักษณะแบบสอบถามมีให้เลือกหลายคำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมทั่วไปและประสบการณ์การใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri ในเขต อำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยลักษณะคำถามจะเป็นคำถามที่มีให้เลือกหลายคำตอบ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของร้านสะดวกซื้อ Otteri ทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ (Tangibles) (2) ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (Reliability) (3) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) (4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) และ (5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy)

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความผูกพันในตราสินค้าของร้านสะดวกซื้อ Otteri

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และข้อมูลพฤติกรรมทั่วไปและประสบการณ์การใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri ในเขตอำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นสถิติที่ใช้เพื่อทำการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อพรรณนาข้อมูล

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) วิเคราะห์สมมติฐาน คุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri สถิติที่ใช้ในการทดสอบ คือ สถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 385 คน พบว่า คุณภาพการบริการและความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.1 มีอายุระหว่าง 18-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.3 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.4 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 68.1 อาชีพพนักงานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.5

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพการบริการ

คุณภาพการบริการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1.ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.55	0.67	เห็นด้วยมากที่สุด
2.ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ	4.52	0.71	เห็นด้วยมากที่สุด
3.ด้านการตอบสนองลูกค้า	4.52	0.70	เห็นด้วยมากที่สุด

4.ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.53	0.73	เห็นด้วยมากที่สุด
5.ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.56	0.68	เห็นด้วยมากที่สุด
รวม	4.54	0.66	เห็นด้วยมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อคุณภาพบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านคุณภาพบริการด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.56 รองลงมา ได้แก่ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการหรือสิ่งที่สัมผัสได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ย 4.52 ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจแลด้านการตอบสนองลูกค้า ค่าเฉลี่ย 4.52 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณอิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ Otteri

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	sig
ค่าคงที่ (Constant)	.012	.088		.133	.894
ด้านความเป็นรูปธรรม (X1)	.265	.051	.255	5.231	.000
ด้านความน่าเชื่อถือ (X2)	.040	.042	.041	.952	.341
ด้านการตอบสนองลูกค้า (X3)	.322	.048	.324	6.660	.000
ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (X4)	.092	.042	.098	2.197	.029
ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (X5)	.275	.043	.269	6.329	.000

R Square = 0.880, Adj R Square = 0.879, F = 557.395

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพบริการของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri จำนวน 4 ด้าน จากทั้งสิ้น 5 ด้าน ได้แก่ ความเป็นรูปธรรม การตอบสนองลูกค้า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีผลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้ร้อยละ 88 ในขณะที่ความน่าเชื่อถือไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri

เมื่อพิจารณาตัวแปรแต่ละตัวเรียงตามลำดับค่าน้ำหนักอิทธิพลจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า คุณภาพบริการด้านการตอบสนองลูกค้า (Beta=0.324) ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Beta=0.269) ด้านความเป็นรูปธรรม (Beta=0.255) และด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Beta=0.098) มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri และสามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$Y = 0.012 + 0.265(X1)^* + 0.040(X2) + 0.322(X3)^* + 0.092(X4)^* + 0.275(X5)^*$$

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณภาพบริการด้านความเป็นรูปธรรม ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีผลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้ร้อยละ 88 ในขณะที่ด้านความน่าเชื่อถือไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าร้านสะดวกซื้อ Otteri

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้ประกอบการร้านสะดวกซื้อควรยกระดับคุณภาพบริการดังนี้

1. การตอบสนองลูกค้า ควรพิจารณาเวลาในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนในการซักและอบผ้าเป็นไปอย่างรวดเร็ว เหมาะสม ไม่นานเกินไป และหากเกิดปัญหาในการใช้งานต้องสามารถแก้ไขได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากลูกค้าใช้บริการร้านสะดวกซื้อเพราะต้องการความรวดเร็วในการซักผ้า
2. การรู้จักและเข้าใจลูกค้า ควรเสนอวิธีการประหยัดเวลาและเพิ่มความสะดวกสบายให้กับลูกค้า เช่น มีบริการนำผ้าที่ซักเสร็จแล้วออกจากตู้ซักผ้าและพับผ้าใส่ตะกร้าเตรียมไว้ให้เรียบร้อย พร้อมสำหรับลูกค้าที่นำผ้ามาซักทิ้งไว้และซักรับเมื่อถึงกำหนดเวลาซักเสร็จ
3. ความเป็นรูปธรรมของบริการ ควรเพิ่มความสะดวกสบาย มีทำเลที่ตั้งที่ลูกค้ามองเห็นชัดเจน มีอุปกรณ์ เช่น เครื่องซักผ้าเครื่องอบผ้า น้ำยาซักผ้ามีความทันสมัยใช้งานง่าย อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน และมีความสะอาด
4. การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ควรสร้างและรักษามาตรฐานการบริการให้เป็นที่ยอมรับของลูกค้า
5. ความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ควรใช้เครื่องซักผ้าและเครื่องอบผ้าที่ไม่ทำให้คุณภาพผ้าเสียหายหรือชำรุด และมีช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- พันทิพา ปัญสุวรรณ, สุจินดา เจียมศรีพงษ์, ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และ เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี. (2561). พฤติกรรมการสร้างคุณค่าร่วมกันของลูกค้า และความผูกพันในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าของธุรกิจให้บริการออกแบบตกแต่งเฟอร์นิเจอร์. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*. 13 (2) 136-154.
- มยุรา อรุณเรืองศิริเลิศ (2560). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันในตราสินค้ารถยนต์*. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

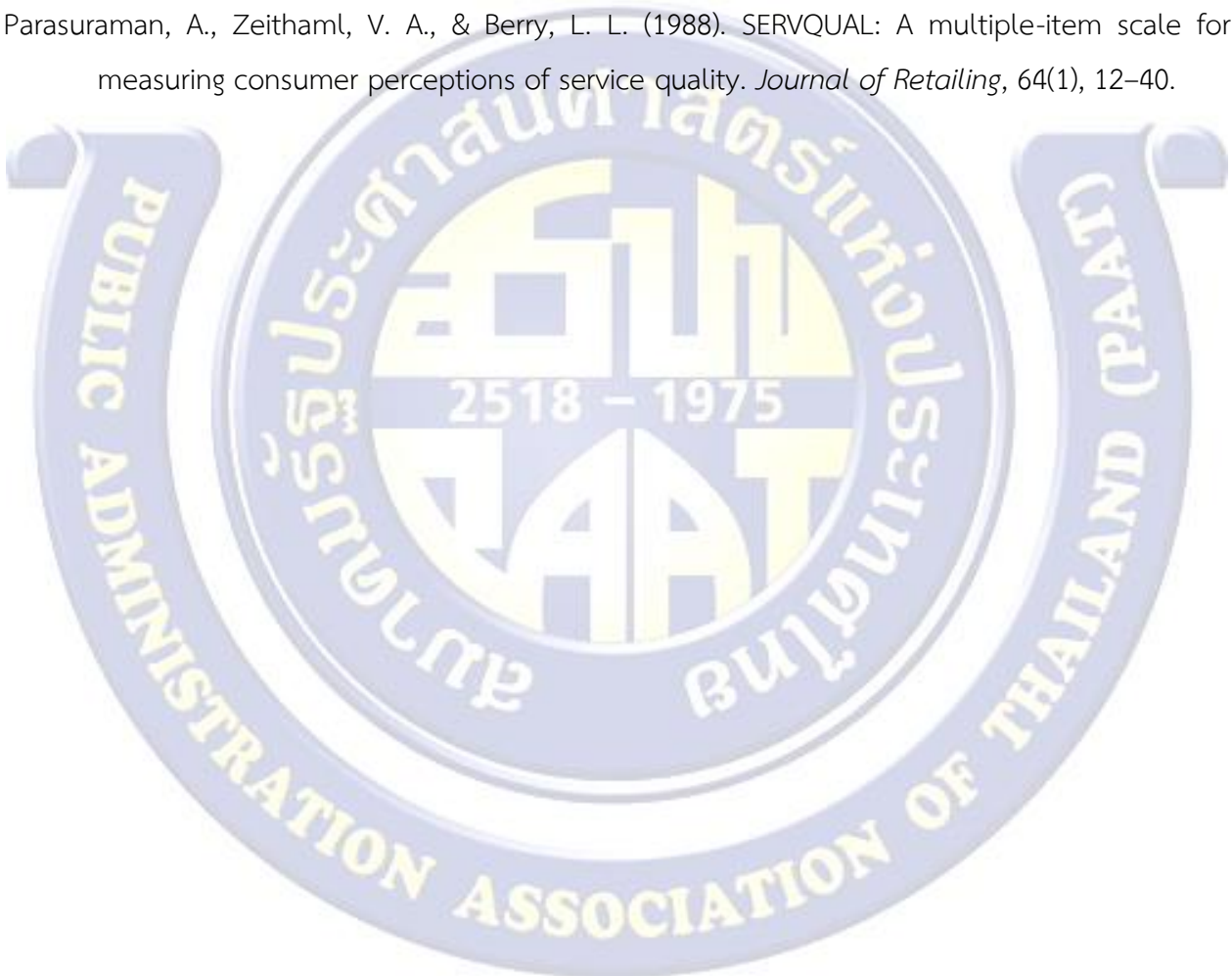
วรกานต์ เชื้อสำราญ (2564) .ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำและความพึงพอใจในการใช้บริการร้าน
สะดวกซัก(Laundromat) ของผู้ใช้บริการที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [สาร
นิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

อายุน้อยร้อยล้าน. (2565). เส้นทางของOtteriแบรนด์สะดวกซักอายุน้อยร้อยล้าน.

<https://web.facebook.com/Ryounoi100lan>.

Kotler, P. Keller, K, L. & Chernev, A. (2022). *Marketing management* (16th ed.) Harlow:
Pearson.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for
measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจ
ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย

Service marketing mix factors affecting the decision-making process of
PunThai coffee shop at gas stations in Thailand.

สุกัญญา ลักษณะอินทร์¹, นูรายัน กะสัมพันธ์², สุธิดา ไชยราบ³ และอรศิริ ลีลายุทธชัย⁴

Sukanya Laksana-in¹, Nuraine Kasampan², Suthida Chairab³ and Onsiri Leelayuttachai⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071236@tsu.ac.th¹

Corresponding author E-mail: onsiri@tsu.ac.th⁴

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากกลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครง จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร และด้านลักษณะกายภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีบริการน้ำมัน ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ผู้ประกอบการสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้า

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; ร้านกาแฟ

The objectives of the research were to investigate service marketing mix affecting the decision making process of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand. The sample group of this research was consumers of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The statistic used in the analysis were percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis by analyzing multiple regression. The results revealed that service marketing mix factors in product, place, promotion, people and physical evidence had a positive influence on consumers' decision making process of PunThai coffee shop at gas stations in Thailand of significantly at 0.05. The study results were applied by entrepreneurs to formulate marketing strategies to meet customer needs and satisfaction.

Keywords: Service marketing mix factors; Decision making process; Coffee Shop

กาแฟเป็นเครื่องดื่มยอดนิยมชนิดหนึ่งในสังคมไทย จะเห็นได้จากการเป็นเครื่องดื่มพื้นฐานที่มีติดไว้ประจำบ้านและสำนักงาน รวมทั้งร้านกาแฟที่มีอยู่จำนวนมากในปัจจุบัน โดยใน ปี 2563 ตลาดกาแฟมีมูลค่า 42,537 ล้านบาท แบ่งเป็นกาแฟสด 4,119 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.7 อัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.8 ต่อปี กาแฟสำเร็จรูป 38,418 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 90.3 อัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.8 ต่อปี (ศูนย์วิจัยวิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร, 2564: ออนไลน์) ธุรกิจร้านกาแฟยังคงเป็นที่น่าสนใจสำหรับนักลงทุนและอีกทำเลทองที่น่าจับตาของธุรกิจร้านกาแฟ นั่นก็คือสถานีสาน้ำมันหรือปั้มน้ำมัน เห็นได้จากการเปิดร้านกาแฟในทุกปั้มน้ำมันทุกแบรนด์ การตั้งร้านกาแฟหรือการสร้างแบรนด์ร้านกาแฟเพื่อเปิดให้บริการในปั้มน้ำมัน ถือเป็นธงที่สถานีสาน้ำมันทุกรายต้องทำตามเป้าหมายที่จะสร้างรายได้จากธุรกิจนอนออยล์ (Non-Oil) สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยที่ใช้ชีวิตนอกบ้านมากขึ้น ประกอบกับต้องการความรวดเร็ว และสะดวกสบาย ร้านกาแฟจึงตอบโจทย์ได้เป็นอย่างดี และยังสร้างพฤติกรรมการดื่มกาแฟสดในกลุ่มผู้บริโภคชาวไทยร้านกาแฟในสถานีสาน้ำมันเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สร้างรายได้และทำกำไรสูงสุด

กาแฟพันธุ์ไทยเป็นหนึ่งในร้านกาแฟธุรกิจนอนออยล์ (Non-Oil) ภายใต้การบริหารจัดการของ บริษัท พีทีจี เอ็นเนอยี (จำกัด) มหาชน เดินหน้ารุกตลาดร้านกาแฟเต็มสูบ ที่ไม่เพียงแต่การขยายสาขาภายในปั้มน้ำมันพีทีเจ้านั้น แต่ตลอดช่วง 3 ปีที่ผ่านมา “กาแฟพันธุ์ไทย” ยังก้าวเข้ามาเป็นผู้เล่นสำคัญในตลาดร้านกาแฟเมืองไทย ล่าสุดในไตรมาสแรกของปี 2566 “กาแฟพันธุ์ไทย” เปิดให้บริการกว่า 600 สาขา สามารถทำยอดขายได้กว่า 350 ล้านบาท เติบโตกว่าปีที่แล้ว 70% โดยวางเป้าหมายหลักในสิ้นปีนี้คือการก้าวเป็น ผู้เล่นเบอร์ 2 มีจำนวนสาขา 1,500 แห่ง หรือเติบโตขึ้นเป็น 3 เท่าในสิ้นปี 2566 ขณะที่เป้าหมายถัดไปคือการขยายสาขาเพิ่มเป็น 5,000 แห่งทั่วประเทศในปี 2570 (OKI, 2566 : ออนไลน์) ร้านกาแฟในสถานีสาน้ำมันเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สร้างรายได้และทำกำไรสูงสุดและเนื่องจาก ผู้บริโภคปัจจุบันที่เข้ามาในสถานีสาน้ำมันไม่ได้ต้องการเติมน้ำมันเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการใช้บริการอื่น ๆ ด้วยรวมทั้งใช้บริการร้านกาแฟสดจึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้เดินทางที่มีความต้องการแวะพักผ่อนระหว่างทาง เป็นการเพิ่มความสดชื่นให้กับร่างกายผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการเดินทาง

จากข้อมูลข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานีสาน้ำมันในประเทศไทยเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการหรือผู้ที่ประกอบกิจการร้านกาแฟสดในสถานีสาน้ำมัน สามารถนำข้อมูลนี้ไปพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพเพื่อสามารถเข้าถึงความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค และนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันได้

เนื้อหา

คำถามวิจัย

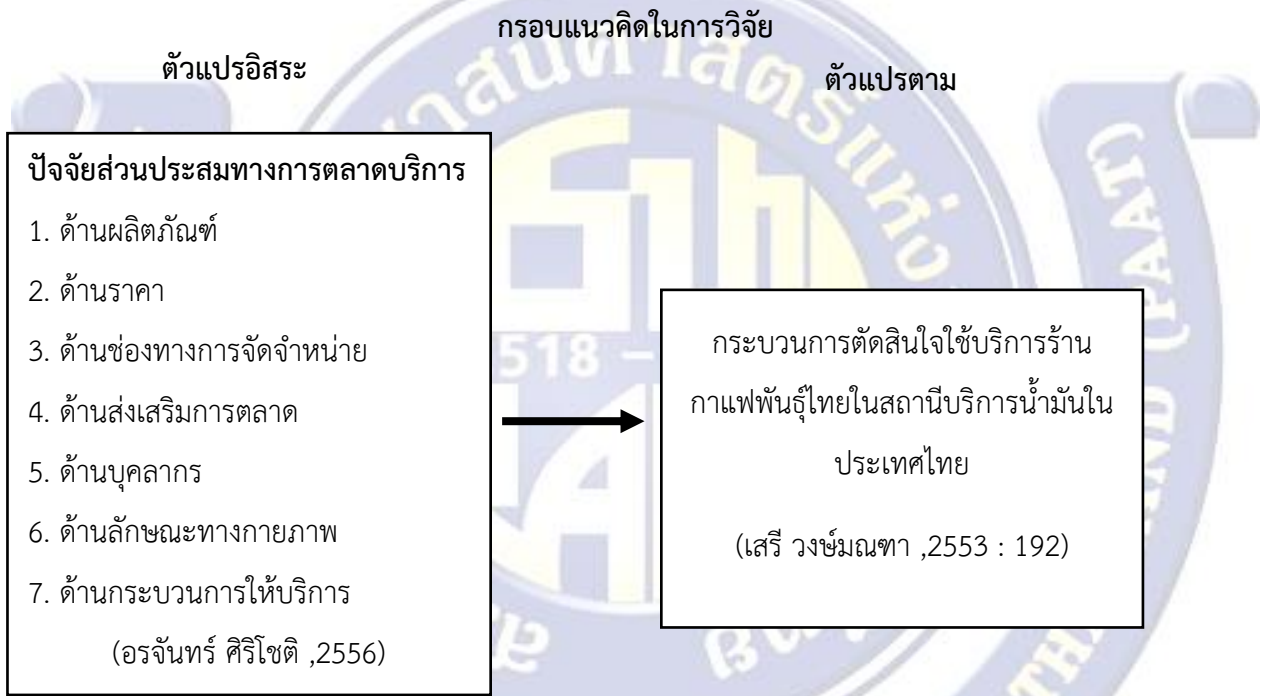
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทยหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคอายุ 18 ปีขึ้นไปที่ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย ได้มาจากการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนจากสูตรของ Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จำนวน 385 ตัวอย่าง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งคำถามเป็น 4 ส่วนดังนี้ ได้แก่ ส่วนที่ 1) คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ของผู้ใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันใน

ประเทศไทย และส่วนที่ 4) ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทยของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยทั้งส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 จะใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scales) มี 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ย มีรายละเอียดดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึง มาก 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00-1.80 หมายถึง น้อยที่สุด มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องเท่ากับ 0.67 และ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.896 - 0.927 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ การเลือกเฉพาะผู้ที่เคยใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทยเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 18-25 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า/เท่ากับ 15,000 บาท

ระดับความคิดเห็นของส่วนประสมทางการตลาดบริการของร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านผลิตภัณฑ์	4.144	.5122	มาก
1.รสชาติของกาแฟและเครื่องดื่มอื่นๆ มีรสชาติดี	4.273	.6815	มากที่สุด
2.มีอาหารว่าง เบเกอรี่ จำหน่ายภายในร้าน	4.216	.6753	มากที่สุด
3. ภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม	4.094	.7336	มาก
4. มีสินค้าที่ระลึกจำหน่ายภายในร้านกาแฟ	3.997	.8370	มาก
ด้านราคา	4.138	.5656	มาก
5. ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	3.997	.7163	มาก
6. มีราคาเหมาะสมกับปริมาณ	4.213	.7044	มากที่สุด
7. มีป้ายราคาบอกชัดเจน	4.205	.6899	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.077	.6068	มาก
8. สถานที่ตั้งของร้านมีความสะดวกในการให้บริการ	4.112	.7111	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
9. ช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม	4.218	.7319	มากที่สุด
10. ร้านมีบริการหลายสาขา	3.901	.9766	มาก
ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.734	.7657	มาก
11. การจัดโปรโมชั่นสินค้า เช่น ลดราคา แจกของแถม	3.769	.9332	มาก
12. มีการโฆษณาผ่านช่องทางต่างๆ เช่น Facebook ป้าย โฆษณาหน้าร้าน	3.818	.9061	มาก
13. การสะสมคะแนนผ่านบัตร PT Max Card	3.616	.9670	มาก
ด้านบุคลากร	4.272	.5468	มากที่สุด
14. พนักงานมีมารยาทที่ดีในการให้บริการ	4.158	.6947	มาก
15. พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย	4.387	.6680	มากที่สุด
16. ความกระตือรือร้นและความเต็มใจให้บริการของ พนักงาน	4.268	.6874	มากที่สุด
17. พนักงานมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สามารถให้คำแนะนำ และตอบคำถามได้	4.275	.7159	มากที่สุด
ด้านกระบวนการการให้บริการ	4.193	.5958	มาก
18. ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.057	.7158	มาก
19. ขั้นตอนในการสั่งซื้อสินค้าและชำระเงินสะดวกและ รวดเร็ว	4.330	.6980	มากที่สุด
ด้านลักษณะกายภาพ	4.027	.6649	มาก
20. การตกแต่งภายในร้านทันสมัย ป้ายหน้าร้านเด่นชัด	4.099	.7112	มาก
21. มีป้ายเมนูต่างๆ แนะนำลูกค้า	4.174	.7545	มาก
22. การจัดสรรที่นั่งด้านในและด้านนอกร้านอย่างเพียงพอ	4.068	.8295	มาก
23. มี Wifi ให้บริการ	3.771	1.1658	มาก
รวม	4.084	.4591	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ 7Ps โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.084$) และเมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากร มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.272$) ส่วนด้านกระบวนการการให้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านลักษณะกายภาพ และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.193, 4.144, 4.138, 4.077, 4.027$ และ 3.734 ตามลำดับ) โดยด้านบุคลากรผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับพนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มี

ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.387$) ด้านกระบวนการการให้บริการ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับขั้นตอนในการสั่งซื้อสินค้าและชำระเงินสะดวกและรวดเร็ว มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.330$) ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับรสชาติของกาแฟและเครื่องดื่มอื่นๆ มีรสชาติดี มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.273$) ด้านราคา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับราคาเหมาะสมกับปริมาณ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.213$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.218$) ด้านลักษณะกายภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับป้ายเมนูต่าง ๆ แนะนำลูกค้า มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.174$) และด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับการโฆษณาผ่านช่องทางต่างๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหน้าร้าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.818$)

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย

การตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. การโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ ทำให้ท่านสนใจซื้อเครื่องดื่มกาแฟพันธุ์ไทย	4.036	.7244	มาก
2. ท่านมีการหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย	3.984	.7805	มาก
3. ท่านพิจารณาราคาและบริการของร้านกาแฟพันธุ์ไทยก่อนการตัดสินใจใช้บริการ	4.057	.7785	มาก
4. ท่านตัดสินใจมาใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย	4.031	.7459	มาก
5. ในอนาคตท่านจะกลับมาใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยอย่างต่อเนื่อง	4.086	.7606	มาก
6. ท่านจะแนะนำร้านกาแฟพันธุ์ไทยให้กับบุคคลรอบข้าง	4.083	.7862	มาก
รวม	4.046	.5346	มาก

จากตารางที่ 2 การตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.046$) และเมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ในอนาคตท่านจะกลับมาใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยอย่างต่อเนื่อง ท่านจะแนะนำร้านกาแฟพันธุ์ไทยให้กับบุคคลรอบข้าง ท่านพิจารณาราคาและบริการของร้านกาแฟพันธุ์ไทยก่อนการตัดสินใจใช้บริการ การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านสนใจซื้อเครื่องดื่มกาแฟพันธุ์ไทย ท่านตัดสินใจมาใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย และท่านมีการหาข้อมูลก่อนการตัดสินใจใช้บริการที่ร้านกาแฟพันธุ์ไทย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุดทุกข้อ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.086, 4.083, 4.057, 4.036, 4.031$ และ 3.984 ตามลำดับ)

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Erro	Beta (β)		
2. Constant	.835	.188		4.433	.000
ด้านผลิตภัณฑ์ (X ₁)	.096	.046	.092	2.077	.038*
ด้านราคา (X ₂)	.068	.050	.072	1.363	.174
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X ₃)	.101	.047	.115	2.170	.031*
ด้านการส่งเสริมการตลาด (X ₄)	.151	.032	.216	4.668	.000*
ด้านบุคลากร (X ₅)	.106	.050	.108	2.121	.035*
ด้านกระบวนการให้บริการ (X ₆)	.074	0.52	.083	1.429	.154
ด้านลักษณะกายภาพ (X ₇)	.196	.043	.244	4.604	.000*
R = .709 , R ² = .503 , Adjust R ² = .494 , Sig. = .000					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H₀) และยอมรับสมมติฐานรอง (H₁) ซึ่งตีความได้ว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ (Beta = .244) ด้านการส่งเสริมการตลาด (Beta = .216) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = .115) ด้านบุคลากร (Beta = .108) และด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = .092) ตามลำดับ ส่วนด้านราคา และด้านกระบวนการให้บริการ ไม่สามารถนำไปพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจใช้บริการได้เนื่องจากไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทยร้อยละ 50.3 อีกร้อยละ 49.7 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทยได้ร้อยละ 50.3

สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y = .835 + .096 (X_1) + .101 (X_3) + .151 (X_4) + .106 (X_5) + .196 (X_7)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Y = .092 (X_1) + .115 (X_3) + .216 (X_4) + .108 (X_5) + .244 (X_7)$$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ .503

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R^2) มีค่าเท่ากับ 49.4

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านลักษณะกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านบุคลากร และด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ

ด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับรสชาติของกาแฟ และเครื่องดื่มอื่น ๆ ว่าต้องมีรสชาติที่ดี ต้องมีการจำหน่ายอาหารว่าง เช่น เบเกอรี่ ในร้าน มีสินค้าที่ระลึกจำหน่ายภายในร้าน และที่สำคัญภาชนะและบรรจุภัณฑ์ต้องมีความสวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ลีลอย (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา พบว่า อาหาร ขนม เครื่องดื่มมีรสชาติดีและภาชนะและบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับสถานที่ตั้งของร้านต้องมีความสะดวกในการให้บริการลูกค้า มีช่วงเวลาการเปิด – ปิดให้บริการที่เหมาะสมและร้านมีการให้บริการหลายสาขา ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ลีลอย (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา พบว่า สถานที่ตั้งที่สะดวกต่อการให้บริการและระยะเปิด – ปิดร้านมีความเหมาะสม มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา

ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการจัดโปรโมชั่นสินค้า เช่น การลดราคา แจกของแถม มีการโฆษณาผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหน้าร้าน และการสะสมคะแนนผ่านบัตร PT Max Card ซึ่งสอดคล้องกับ สุชาวีร์ เหลืองสินศิริ (2564) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การส่งเสริมการตลาด ไม่ว่าจะเป็นการจัดโปรโมชั่น การโฆษณาและการสะสมแต้ม มีผลต่อการเลือกบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี

ด้านบุคลากร ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมัน ในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญที่พนักงานมีมารยาทที่ดีในการให้บริการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีความกระตือรือร้นและความเต็มใจในการให้บริการ และพนักงานควรมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สามารถให้คำแนะนำและตอบคำถามได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จารุวรรณ วรชิน (2565) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟวิจิตรราคาเฟรนด์ฟาร์มของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ด้านบุคลากร พนักงานมีอัธยาศัยดี สุภาพ และมีมารยาท พนักงานแต่งกายสะอาดเรียบร้อย และมีความรู้ความเข้าใจที่จะสามารถตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ลูกค้า มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟวิจิตรราคาเฟรนด์ฟาร์มของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี

ด้านลักษณะกายภาพ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการตกแต่งภายในร้านให้ทันสมัย ป้ายหน้าร้านชัดเจน มีป้ายเมนูต่าง ๆ แนะนำลูกค้า มีการจัดสรรที่นั่งด้านในและด้านนอกร้านอย่างเพียงพอ และมี Wifi ให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ลีลอย (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา พบว่า ด้านลักษณะกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการตกแต่งร้านให้มีความสวยงามและบรรยากาศน่านั่ง มีการจัดวางที่นั่งด้านในและด้านนอกอย่างเพียงพอต่อความต้องการ มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา

ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ

ด้านราคา ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย อาจเป็นเพราะราคาของเครื่องดื่มและสินค้าอื่น ๆ ภายในร้านมีความคล้ายกับร้านอื่น ซึ่งไม่ได้มีความแตกต่างมากนักจึงไม่ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับ รมย์นลิน โรจน์ธำรงค์ (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านราคา ไม่ต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม

ด้านกระบวนการให้บริการ ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย อาจเป็นเพราะการให้บริการยังไม่เป็นที่พอใจหรือการให้บริการของร้านยังไม่พัฒนา มีขั้นตอนในการเข้าใช้บริการเยอะ ยุ่งยากเกินไป ทำให้เกิดข้อเสียในการให้บริการจึงไม่ได้ส่งผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ รมย์นลิน โรจน์ธำรงค์ (2563) วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม พบว่า ด้านกระบวนการให้บริการ ไม่ต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ด้านลักษณะกายภาพ ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ มีป้ายเมนูต่าง ๆ แนะนำลูกค้า ผู้ประกอบการควรตรวจสอบการจัดตั้งป้ายเมนูหน้าร้านอยู่เสมอ แก้ไขเมนูทุกครั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง และควรมีการจัดป้ายเมนูที่เป็นเมนูแนะนำหรือเมนูใหม่ที่จะเป็นเมนูพิเศษหรือมีขายในช่วงเวลาสั้น ๆ เพื่อดึงดูดลูกค้าให้มาเข้าใช้บริการ
2. ด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับสุดแรก คือ มีการโฆษณาผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น Facebook ป้ายโฆษณาหน้าร้าน ดังนั้นผู้ประกอบการควรพิจารณาการทำโฆษณาให้เยอะขึ้นเพื่อเป็นการกระจายข่าวและเป็นการแจ้งข่าวสารให้กับผู้บริโภคเมื่อมีกิจกรรมหรือข่าวสารใหม่ ๆ
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ช่วงเวลาให้บริการมีความเหมาะสม ดังนั้นผู้ประกอบการควรตั้งเวลาเปิด - ปิด การให้บริการอย่างชัดเจนให้เหมาะกับช่วงเวลาที่ผู้บริโภคมักเข้ามาใช้บริการหรือมีเวลาที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถให้บริการผู้บริโภคได้มากยิ่งขึ้น
4. ด้านบุคลากร ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ พนักงานแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายของพนักงาน ควรแต่งการด้วยชุดยูนิฟอร์มที่เหมือนกัน สะอาด สุภาพ และเหมาะสมกับการให้บริการลูกค้า
5. ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ รสชาติของกาแฟและเครื่องดื่มอื่น ๆ มีรสชาติดี ดังนั้นผู้ประกอบการควรรักษามาตรฐานของเครื่องดื่มให้คงรสชาติเดิมและพัฒนาสูตรของเครื่องดื่มให้ดีขึ้น
6. ด้านกระบวนการให้บริการ ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ขั้นตอนในการสั่งซื้อสินค้าและชำระเงินสะดวกและรวดเร็ว ดังนั้นผู้ประกอบการควรพัฒนาระบบการสั่งซื้อสินค้าและการชำระเงินอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกต่อลูกค้า
7. ด้านราคา ผู้บริโภคที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ ราคาเหมาะสมกับปริมาณ ดังนั้นผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับราคาที่เหมาะสมกับปริมาณของกาแฟ รักษามาตรฐานของเครื่องดื่มให้เหมาะสมกับสามารถที่ผู้บริโภคจ่ายมา เพื่อไม่ให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกว่าปริมาณของเครื่องดื่มที่ได้มาไม่คุ้มค่างับเงินที่จ่ายไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการอย่างเดียว ผู้ที่จะทำการวิจัยในครั้งถัดไป สามารถวิจัยถึงทัศนคติ ความพึงพอใจ ของผู้บริโภคที่มีต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟพันธุ์ไทยในสถานบริการน้ำมันในประเทศไทย เพื่อเป็นการต่อยอดสำหรับใช้เป็นแนวทางพัฒนากลยุทธ์

2. ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบกับร้านกาแฟแบรนด์อื่น ๆ เช่น ร้านกาแฟเมซอน กาแฟ อินทนิล เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการร้านกาแฟในการวางแผนกลยุทธ์และปรับปรุงคุณภาพให้บริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จากรุวรรณ วรชิน. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟจริงจิตราคาเฟ่ แอนด์ ฟาร์มของผู้บริโภคในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*. (4)3, 230-242.
- ชญาณิน ขนอม. (2563). ส่วนผสมทางการตลาด (7Ps) สำหรับธุรกิจบริการที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขา เขาปีบ จังหวัดชุมพร. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทศพร ลีลอย. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการคาเฟ่กลางทุ่งนา. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- รมย์นลิน โรจน์อำรงค์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อกาแฟสดจากร้านกาแฟสตาร์บัคส์ของผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐม. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ศูนย์วิจัยวิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2564). *ธุรกิจกาแฟในประเทศไทย*. FIC. <https://fic.nfi.or.th/market-intelligence-detail.php?smid=319>
- สโรชา เย็นยิ่ง. (2563). พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภค ในช่วงที่มีการระบาดของ Covid-19. การค้นคว้าอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุธาวิรี เหลืองสินศิริ. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกริก.
- สุภารัตน์ ศรีรัตน์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องดื่มกาแฟร้าน อินทนิล คอฟฟี่ สาขา ไลน์เฮรัทของพนักงาน บริษัทฟาบรีเนท จำกัด (มหาชน). การค้นคว้าอิสระปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2553). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนการตลาด*. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.
- อรจันทร์ ศิริโชติ. (2556). *การตลาดบริการ*. สงขลา : นำศิลป์โฆษณา.
- OKI. (2566, 12 พฤษภาคม). ก้าวใหญ่ “พันธุ์ไทย” ทำชิงตลาดร้านกาแฟระดับโลกใหม่ อีก 4 ปี จะต้อง มี 5,000 สาขา ผนวดทั้งไทย-เทศ.Brandbuffet. <https://www.brandbuffet.in.th/2023/05/punthai-coffee-by-ptg-targets-5000-branches- in-next-4-years>

ปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้า
ร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย

The Retail Mix Factors Affecting Consumer Decision Making Process of
MOSHI MOSHI Store in Thailand.

วรรณมาห์ สะแลแม¹, ซารีณี มีเด็น², รสिता สมศรี³ และอรศิริ ลีลายุตตชัย⁴

Wasmah Salamae¹, Sareenee Miden², Rasita Somsri³ and Onsiri Leelayuttachai⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071390@tsu.ac.th¹

Corresponding author E-mail: onsiri@tsu.ac.th⁴

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ในประเทศไทย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีกด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีก; กระบวนการตัดสินใจซื้อ

The objectives of the research were to investigate retail mix factors affecting consumer's decision making process of MOSHI MOSHI store in Thailand. The sample group of this research was consumers of MOSHI MOSHI store in Thailand. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The statistic used in the analysis were percentage, mean, standard deviation and test the hypothesis by analyzing multiple regression. The results revealed that retail mix factors in location, variety of product, marketing communication mix, and customer service had a positive influence on consumers' decision making process of MOSHI MOSHI store in Thailand of significantly at 0.05.

Keywords: Retail mix factors; Decision making process

ธุรกิจค้าปลีก คือ ธุรกิจที่มีลักษณะการซื้อขายสินค้าและบริการโดยตรงให้กับผู้บริโภค หรือผู้บริโภคคนสุดท้าย ที่ต้องการซื้อสินค้าและบริการไปบริโภคเอง โดยธุรกิจค้าปลีกเป็นธุรกิจที่มีมานานหลายยุค หลายสมัย ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม เห็นได้ชัดจากการบริหารงานธุรกิจด้วยสมาชิกในครอบครัว ตั้งอยู่ใกล้ชุมชน รูปแบบของร้านไม่ได้ถูกออกแบบมาให้มีความสวยงามหรือมีการตกแต่งมากนัก (ดลยา, 2019)

ภาพรวมอุตสาหกรรมค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์มีจำนวนมากปรากฏให้เห็นในท้องตลาด ตั้งแต่ร้านขนาดเล็กในท้องถิ่น ไปจนถึงร้านขนาดใหญ่ที่มีสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยตลาดค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์เป็นตลาดที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งคาดว่าจะเติบโตต่อเนื่องจากว่าปีละ 20.4% (ปี 2564-2569) สินค้าไลฟ์สไตล์เป็นการแบ่งส่วนตลาดย่อยที่นำเสนอใจของตลาดค้าปลีก บริษัทที่เป็นผู้นำธุรกิจร้านค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์ในประเทศไทยนั้นสามารถก้าวสู่การเป็นบริษัทที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดสูงสุด หลังเข้าสู่ธุรกิจสินค้าไลฟ์สไตล์ได้เพียง 3 ปี และยังคงครองส่วนแบ่งทางการตลาดที่อันดับหนึ่งจนถึงปัจจุบัน แม้มีภาวะโรคระบาด รวมถึงการแข่งขันอันดุเดือดในตลาดและเทรนด์ของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บริษัท โมชิ โมชิ รีเทล คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ MOSHI MOSHI ถือเป็นผู้นำธุรกิจร้านค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์รายใหญ่ ภายใต้ชื่อร้าน MOSHI MOSHI ซึ่งมีจุดเด่นเรื่องสินค้าที่มีความทันสมัย คุณภาพดี ในราคาอบอุ่นเยา แต่นอกจากนี้ยังมีร้านค้าปลีกสินค้าไลฟ์สไตล์เช่นเดียวกับ MOSHI MOSHI นั่นก็คือ ร้าน MINISO เป็นแบรนด์ที่เกิดจากการร่วมก่อตั้งระหว่างนักออกแบบสองคนระหว่างชาวจีนและชาวญี่ปุ่น โดยร้าน MOSHI MOSHI ยึดหลักการคล้ายกับร้าน MINISO ที่ให้ความสำคัญกับดีไซน์ของสินค้า คุณภาพ และราคาที่แข่งขันได้ จะเห็นว่าสินค้าในร้านเริ่มต้นเพียง 20 บาท เทียบเท่าร้านค้าปลีกทุกอย่างยี่สิบบาทอันเป็นที่นิยมในไทยด้วยราคาที่เท่ากัน แต่ร้าน MOSHI MOSHI มีความแตกต่างที่ดีไซน์ที่สวยงาม ดูดี ทำให้เข้าถึงผู้บริโภคได้ในเวลาอันรวดเร็ว กำลังจะจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในเร็วๆ นี้ โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าภายใต้แบรนด์ของ MOSHI MOSHI ที่ออกแบบมาเพื่อจำหน่ายในร้าน โดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงสินค้าภายในร้าน ตกแต่งร้านให้สวยงาม และจัดแผนผังร้านให้เหมาะสมเพื่อช่วยส่งเสริมทั้งภาพลักษณ์แบรนด์และเพิ่มโอกาสในการขายสินค้า สำหรับการจดทะเบียนเข้าตลาดหลักทรัพย์ที่กำลังจะเกิดขึ้นครั้งนี้ จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บริษัทได้ยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และเสริมศักยภาพทางธุรกิจให้มีความแข็งแกร่งมากขึ้น เพื่อรักษาความเป็นผู้นำในธุรกิจสินค้าไลฟ์สไตล์ และส่งมอบความสุขในการเลือกซื้อสินค้าให้กับผู้บริโภคต่อไปในอนาคต (Brand Buffet, 2022)

จากการประสบความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย เพื่อนำมาปรับกลยุทธ์ทางการตลาดที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อขยายฐานรายได้และกลุ่มลูกค้าในระยะยาวต่อไป

เนื้อหา

คำถามวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทยหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย

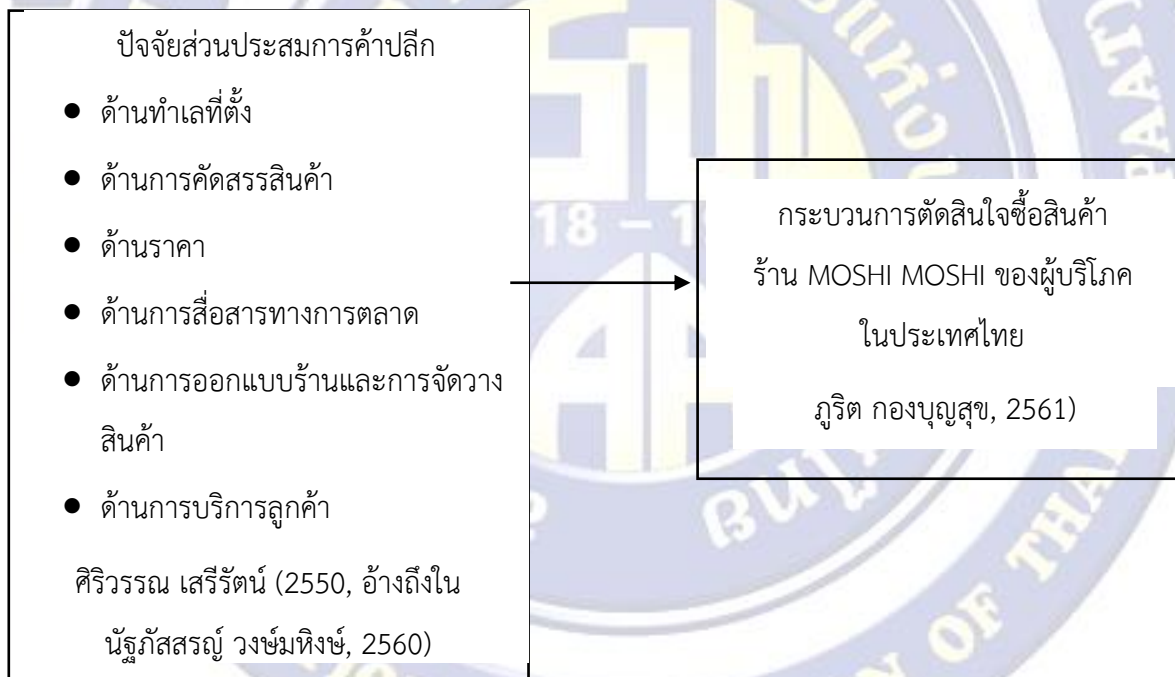
สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ในประเทศไทย ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มาจากสูตรของการคำนวณขนาดตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่ไม่แน่นอน โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 โดยใช้สูตรการคำนวณของ W.G.Cochran, 1977 ซึ่งอ้างโดยจิววัฒน์ เยาวนิช ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่ากับ 385 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามในการคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับส่วนประสมการค้ำปลีก ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยจะทำการเก็บตัวอย่างจากผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI

3. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.674 - 0.904 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุ 18-25 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,000 -20,000 บาท

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีกร้าน MOSHI MOSHI

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของของปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีก

ปัจจัยส่วนประสมการค้ำปลีก	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านทำเลที่ตั้ง	4.42	.616	มากที่สุด
- ร้าน MOSHI MOSHI ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้า	4.54	.653	มากที่สุด
ที่เดินทางสะดวก			
- ร้าน MOSHI MOSHI มีพื้นที่ที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย	4.42	.707	มากที่สุด
- มีหลายสาขาให้เลือกซื้อ	4.31	.813	มากที่สุด
ด้านการค้ำสรรสินค้า	4.37	.633	มากที่สุด
- สินค้ามีความหลากหลายให้เลือกซื้อ	4.44	.741	มากที่สุด
- สินค้ามีลักษณะตรงกับความต้องการ	4.33	.745	มากที่สุด
- สินค้ามีความทันสมัย	4.34	.743	มากที่สุด
ด้านราคา	4.39	.614	มากที่สุด

- มีป้ายกำกับราคาที่ชัดเจน	4.49	.696	มากที่สุด
- ระดับราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า	4.32	.737	มากที่สุด
- ราคาสามารถเข้าถึงได้	4.36	.789	มากที่สุด
ด้านการสื่อสารทางการตลาด	4.17	.726	มาก
- มีการลดราคาพิเศษในโอกาสหรือเทศกาลต่างๆ	4.21	.843	มากที่สุด
- มีการแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น เพจเฟซบุ๊ก เว็บไซต์	4.15	.868	มาก
- มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายให้กับลูกค้า ได้แก่ การรับสิทธิแลกซื้อ	4.11	.882	มาก
- มีสินค้าตัวอย่างให้ทดลอง เช่น น้ำหอม, เครื่องสำอาง, เครื่องเขียน	4.23	.816	มากที่สุด
ด้านการออกแบบร้านและการจัดวางสินค้า	4.43	.596	มากที่สุด
- การตกแต่งร้านค้ามีความปลอดภัยโล่งสบาย	4.42	.714	มากที่สุด
- มีการจัดวางแสดงสินค้าภายในร้านออกเป็นหมวดหมู่ ทำให้สามารถมองหาสินค้าได้ง่าย	4.43	.700	มากที่สุด
- แสงสว่างภายในร้านมีความสว่างเพียงพอ ในการเลือกซื้อสินค้า	4.44	.701	มากที่สุด
ด้านการบริการลูกค้า	4.41	.595	มากที่สุด
- ร้าน MOSHI MOSHI เปิดให้บริการทุกวัน	4.51	.638	มากที่สุด
- พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า	4.40	.719	มากที่สุด
- มีบริการสั่งซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ ซอปปี้, ลาซาด้า	4.31	.821	มากที่สุด
รวม	4.37	.630	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อส่วนประสมการค้าปลีกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.37$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการออกแบบและการจัดวางสินค้า ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการบริการลูกค้า ด้านราคา และด้านการคัดสรรสินค้า มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.43, 4.42, 4.41, 4.39, 4.37$ ตามลำดับ) ส่วนด้านการสื่อสารทางการตลาด มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$) โดยด้านทำเลที่ตั้ง ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับร้าน MOSHI MOSHI ตั้งอยู่ในห้างสรรพสินค้าที่เดินทางสะดวก มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) ด้านการคัดสรรสินค้า ให้ความสำคัญสูงสุดกับสินค้ามีความหลากหลายให้เลือกซื้อ สะดวก มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.44$) ด้านราคา ให้ความสำคัญสูงสุดกับมีป้ายกำกับราคาที่ชัดเจน สะดวก มีความสำคัญ

อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.49$) ด้านการสื่อสารทางการตลาด ให้ความสำคัญสูงสุดกับมีสินค้าตัวอย่างให้ทดลอง เช่น น้ำหอม, เครื่องสำอาง, เครื่องเขียน ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.23$) ด้านการออกแบบและการจัดวางสินค้า ให้ความสำคัญสูงสุดกับแสงสว่างภายในร้านมีความสว่างเพียงพอในการเลือกซื้อสินค้า ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.44$) และด้านการบริการลูกค้า ให้ความสำคัญสูงสุดกับร้าน MOSHI MOSHI เปิดให้บริการทุกวัน ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.51$)

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของกระบวนการตัดสินใจซื้อ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของของกระบวนการตัดสินใจซื้อ

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
การจัดแสดงสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ทำให้ท่านเกิดความต้องการซื้อสินค้า	4.34	.740	มากที่สุด
ท่านมักจะหาข้อมูลสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ก่อนตัดสินใจซื้อ	4.10	.910	มาก
ท่านมีการเปรียบเทียบสินค้าและราคา ก่อนการตัดสินใจซื้อ	4.22	.806	มากที่สุด
ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI เพราะสินค้าสามารถตอบสนองความต้องการ	4.25	.761	มากที่สุด
ท่านจะเชิญชวนเพื่อนและคนในครอบครัวซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI	4.21	.838	มากที่สุด
รวม	4.22	.811	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้านโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) และเมื่อพิจารณาแต่ละข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุด พบว่า การจัดแสดงสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ทำให้ท่านเกิดความต้องการซื้อสินค้า ($\bar{x} = 4.34$) ท่านตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI เพราะสินค้าสามารถตอบสนองความต้องการ ($\bar{x} = 4.25$) ท่านมีการเปรียบเทียบราคา ก่อนการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x} = 4.22$) ท่านจะเชิญชวนเพื่อนและคนในครอบครัวซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ($\bar{x} = 4.21$) และท่านมักจะหาข้อมูลสินค้าของร้าน MOSHI MOSHI ก่อนการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x} = 4.10$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยปัจจัยส่วนประสมการค้ำปึกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของ ปัจจัยส่วนประสมการค้ำปึกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
1 Constant	.210	.172		1.222	.223
ด้านทำเลที่ตั้ง(X ₁)	.107	.048	.107	2.245	.025*
ด้านการคัดสรรสินค้า(X ₂)	.227	.047	.232	4.861	.000*
ด้านราคา(X ₃)	.006	.049	.005	.114	.909
ด้านการสื่อสารทางการตลาด(X ₄)	.144	.042	.169	3.433	.001*
ด้านการออกแบบร้านค้า(X ₅)	.088	.047	.085	1.876	.061
และการจัดวางสินค้า					
ด้านการบริการลูกค้า(X ₆)	.348	.052	.335	6.644	.000*

R= .791^a R Square = .626 Adjust R Square= .621 Std. Error of the Estimate= .380

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ .000 จึงสามารถยอมรับสมมติฐาน ซึ่งตีความได้ว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัว ที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.00) โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภคในประเทศไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการบริการลูกค้า (Beta=.335) ด้านการคัดสรรสินค้า (Beta=.232) ด้านการสื่อสารทางการตลาด (Beta=.169) และด้านทำเลที่ตั้ง (Beta=.107) ตามลำดับ ส่วนด้านด้านราคา และด้านการออกแบบร้านค้าและการจัดวางสินค้าไม่สามารถนำไปพยากรณ์คะแนนการตัดสินใจซื้อสินค้า เนื่องจากไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ ในรูปแบบคะแนนดิบได้ ดังนี้

$$Y = 0.21 + 0.107(X_1) + 0.227(X_2) + 0.144(X_4) + 0.348(X_6)$$

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค

ในประเทศไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพวรรณ เปมานุกรรักษ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการตลาดค้าปลีกที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในร้านเซโพร่า ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการสื่อสารทางการตลาด และด้านการบริการลูกค้า มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในร้านเซโพร่า

สำหรับปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีก ด้านราคา และด้านการออกแบบร้านค้าและการจัดวางสินค้า ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวิมล ล้วนเนตรเงิน (2560) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการค้าปลีก ความเชื่อมั่นในตราของร้านค้าและการรับรู้คุณค่าจากการสื่อสารของร้านค้าที่มีต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค: ศึกษากรณีร้านค้าปลีกกัวสตูก่อสร้างแบบดั้งเดิม ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มผู้บริโภคมีความพึงพอใจในส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง แต่ยังไม่รู้สึกพึงพอใจในส่วนประสมการค้าปลีกด้านอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วย ด้านราคา ด้านการสื่อสารทางการตลาด ด้านการคัดสรรสินค้า ด้านการออกแบบร้านค้าและการจัดวางสินค้า และด้านการบริการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านทำเลที่ตั้ง ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย ผู้ประกอบการจึงควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกทำเลที่ตั้งของร้าน และความสะดวกในการเดินทาง
2. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการคัดสรรสินค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย โดยผู้บริโภค ให้ความสำคัญกับด้านการคัดสรรสินค้า ผู้ประกอบการจึงควรออกแบบสินค้าให้มีความหลากหลาย มีความทันสมัย และสินค้ามีลักษณะตรงกับความต้องการของผู้บริโภค
3. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการสื่อสารทางการตลาด ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย ผู้ประกอบการจึงควรมีการส่งเสริมการตลาดให้กับผู้บริโภคผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น เพจเฟซบุ๊ก ติกต็อก ยูทูป เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้ถึงข่าวสารใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายให้กับลูกค้า เช่น การเก็บสะสมแต้ม เพื่อจูงใจผู้บริโภค
4. ปัจจัยส่วนประสมการค้าปลีกด้านการบริการลูกค้า ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าร้าน MOSHI MOSHI ของผู้บริโภค ในประเทศไทย นอกจากจะมีการบริการสั่งซื้อผ่านช่องทางข้อปี่ และลาซาต้า ควรเพิ่มช่องทางใหม่ๆ อย่างช่องทางติกต็อกข้อปี่ เนื่องจากเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมและสามารถสร้างรายได้เช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- นัฐภัตสรณ์ วงษ์มิ่งษ์. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมการค้าปลีกสมัยใหม่กับพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้ใช้บริการร้านสะดวกซื้อ ในอำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- นพวรรณ เปมากรรักษ์. (2560). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดค้าปลีกที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในร้านเซฟโรว์. [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภูริต กองบุญสุข. (2561). ส่วนประสมการค้าปลีกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม (โชห่วย) กรณีศึกษา : ร้านค้าชุมชน ตำบลป่าไผ่ เชียงใหม่. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศศิวิมล ล้วนเนตรเงิน. (2560). ผลกระทบของความพึงพอใจต่อส่วนประสมการค้าปลีก ความเชื่อมั่นในตราของร้านค้าและการรับรู้คุณค่าจากการสื่อสารของร้านค้าที่มีต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค : ศึกษากรณีร้านค้าปลีกกวดูก่อสร้างแบบดั้งเดิม ในอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Brand Buffet. (2022). ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสินค้าไลฟ์สไตล์. สืบค้น 19 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2022/11/moshi-lifestyle>

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพล
ต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย
Marketing mix factors and brand trust that influence Thai consumers'
Meat Zero brand loyalty.

ปิยดา เวียงจันทร์¹ ศุภกร พานิช² วุฒิชัย ชนะपाल³ และอรรถพงษ์ เขียวแกร⁴

Piyada Viengjan¹ Supakorn Panich² Wutthichai chanapa³ and Aattapong Kheawgrare⁴

^{1,2,3,4} สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3,4} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071215@tsu.ac.th

Corresponding author E-mail: Aattapong@tsu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย 2) ศึกษาปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 385 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง นำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลทางสถิติที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมทางการตลาด และปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความสามารถในตราสินค้าความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า และความมีชื่อเสียงของตราสินค้า ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด; ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า; ความจงรักภักดีในตราสินค้า; แบรนด์ Meat zero

Abstract

The purpose of this research is to 1) Study marketing mix factors that influence Thai consumers' loyalty to the Meat Zero brand. 2) Study the factors of brand trust that influence loyalty to the Meat Zero brand of Thai consumers. Using a questionnaire as a tool to collect data, 385 sets were used with purposive sampling. Used to analyze the statistical data used for descriptive data analysis, including averages, percentages, standard deviations. and statistics used for inferential data analysis to test hypotheses include multiple regression analysis.

The results of the study found that 1) marketing mix factors in product, price, distribution channel and promotion affected Thai consumers' loyalty to the Meat Zero brand at a statistical significance of 0.05 2) factors of brand trust in brand competence, brand credibility, brand generosity and brand reputation affected Thai consumers' loyalty to the Meat Zero brand at a statistical significance of 0.05

Keywords: marketing mix factors; Brand trust factor; brand loyalty; Meat zero brand

จากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศทำให้เกิดการหยุดชะงักในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้ผู้คนมีความวิตกกังวลกับการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การแพร่ระบาด จึงส่งผลต่อความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการซื้อสินค้าเพื่อบริโภคที่หลีกเลี่ยงอาหารปนเปื้อนของสารเจือปนหรือสิ่งที่เป็นอันตรายในอาหาร ซึ่งผู้บริโภคให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพเพิ่มมากขึ้นทำให้ผู้คนพยายามปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

หลังจากการระบาดของโควิด-19 เทรนด์อาหารเพื่อสุขภาพทั่วโลกเติบโตขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคด้วยการหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพมากขึ้น ซึ่งทำให้กระแส Plant-based foods ที่กำลังได้รับความนิยมและเติบโตอยู่ทั่วโลก Plant-based foods คือ การรับประทานอาหารที่ส่วนประกอบทุกอย่างมาจากพืช หรือเรียกว่า “เนื้อจากพืช” ซึ่งไม่มีการใช้ส่วนประกอบใดๆ จากสัตว์เลยจากการวิจัยได้พบว่าการรับประทานเนื้อจากพืชได้เกิดจากการเติบโตพฤติกรรมรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Flexitarian หรือมังสวิรัตียืดหยุ่นเป็นพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงเนื้อสัตว์แบบง่ายๆ ที่ไม่ได้เคร่งครัด คนที่บริโภคจะต้องเป็นมังสวิรัตินหรือกินเจ เพียงแต่ไลฟ์สไตล์ในยุคสมัยใหม่ที่หลายคนมองถึงอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งทำให้มีการเติบโตโดยได้รับข้อมูลจาก Euromonitor คาดการณ์ว่ามูลค่าตลาด Plant Based Meat ทั่วโลกในปี 2024 จะเติบโตขึ้นไปอยู่ที่ 2.5 หมื่นล้านดอลลาร์ หรือราว 7.5 แสนล้านบาท (Nalisa, 2564) ขณะที่ศูนย์วิจัยกรุงไทยได้คาดการณ์มูลค่าตลาด Plant Based Foods ในประเทศไทยปี 2024 มีอัตราเติบโตประมาณ 4.5 หมื่นล้านบาท (Krungthai compass, 2563) ซึ่งทำให้พบว่าผู้คนหันมาบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น

จากกระแสความนิยมด้านอาหาร Plant-based foods ที่มีอย่างต่อเนื่องทำให้ทางบริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) หรือซีพีเอฟ ได้คิดค้นนวัตกรรม “PLANT-TEC” เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ “MEAT ZERO” เนื้อทางเลือกที่สมบูรณ์แบบทั้งลักษณะ รสชาติ กลิ่น และเนื้อสัมผัส ที่ผ่านการทดลองกว่า 2,000 ครั้ง จนมั่นใจว่าเป็นพืชที่อร่อยอย่างแท้จริง (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) หลังจากมีการเปิดตัวในประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม 2564 ที่ผ่านมาจากผู้บริโภคตอบรับดีจนกลายเป็นแบรนด์ Plant-based อันดับหนึ่งมียอดขายกว่า 4 ล้านแพ็ค (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2564) อย่างไรก็ตามทางบริษัทควรตระหนักถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยมีการนำปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด สามารถตอบโจทย์ในด้านการส่งเสริมการขายเพื่อขยายการรับรู้ถึงสินค้าและให้ความไว้วางใจแก่ลูกค้าโดยจะส่งผลกระทบต่อความภักดีในระยะยาวแก่บริษัทที่มาจากพฤติกรรมของลูกค้า

จากความสำคัญข้างต้นที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางให้กับบริษัทในการปรับปรุงกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับความรู้สึนึกคิดและความต้องการของผู้บริโภค เพื่อสร้างความไว้วางใจในตราสินค้าให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสามารถเป็นการรักษารฐานลูกค้าเดิม ลดต้นทุนการหาลูกค้าใหม่ และเป็นการสร้างรายได้ให้แก่บริษัทอย่างมั่นคงต่อไปได้ในระยะยาว

เนื้อหา

คำถามวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านใดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย
2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าด้านใดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย
2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจในตราสินค้าส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อและบริโภคเนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อและบริโภคเนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero จำนวน 385 ตัวอย่าง ซึ่งคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบจำนวนประชากร โดยเก็บผู้บริโภคราย 18 ปีขึ้นไป ดังนั้นจึงได้ใช้คำนวณขนาดตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรตามข้อเสนอของ Cochran W.G. (1977) กำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($Z = 1.96$) ค่าคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ($e = 0.05$) และค่าสัดส่วนประชากรร้อยละ 50 ($P = 0.5$) จึงได้ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 385 ตัวอย่าง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นคำถามเป็น 5 ส่วนดังนี้ ได้แก่ **ส่วนที่ 1)** คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม **ส่วนที่ 2)** ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม **ส่วนที่ 3)** เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) แรนด Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย **ส่วนที่ 4)** เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความไว้วางใจในตรา

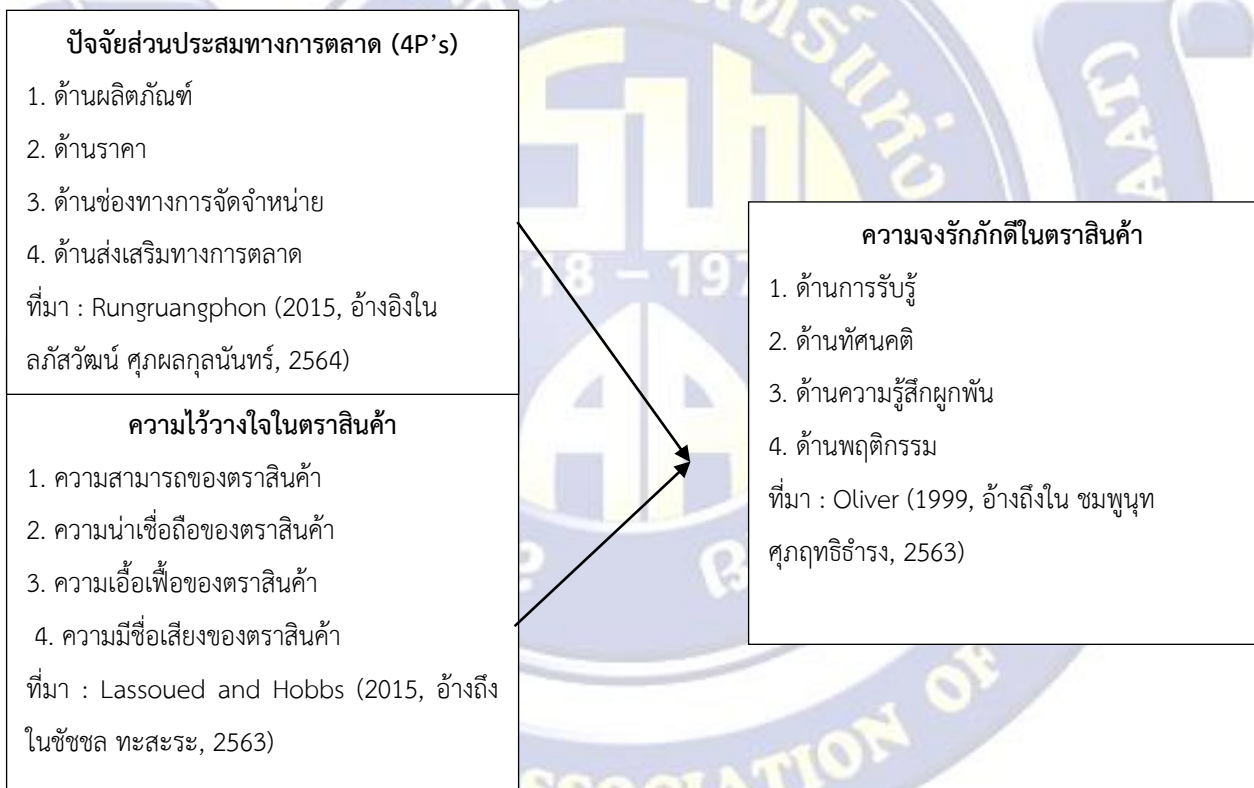
สินค้าแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย **ส่วนที่ 5)** เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความจงรักภักดีในตราสินค้าแบรนด์ Meat Zero โดยส่วนที่ 3 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 5 จะใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scales) มี 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และกำหนดเกณฑ์การแปลผลของระดับค่าเฉลี่ย มีรายละเอียดดังนี้ 4.21-5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41-4.20 หมายถึง มาก 2.61-3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81-2.60 หมายถึง

น้อย และ 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด มีการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.72 – 0.94 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้ที่บริโภคเนื้อจากพืชแบรนด์ Meat Zero ในประเทศไทยเท่านั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้บริโภครส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 56.6 อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.2 มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 57.4 มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 27.8 ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 46 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 37.7

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภครชาวไทย
 ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's)	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านผลิตภัณฑ์	4.27	0.34	มากที่สุด
1. Meat Zero ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัย	4.51	0.60	มากที่สุด
2. Meat Zero มีฉลากที่แสดงรายละเอียดชัดเจนบนบรรจุภัณฑ์	4.49	0.69	มากที่สุด
3. Meat Zero มอบคุณค่าทางโภชนาการที่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค	4.06	0.78	มาก
4. Meat Zero มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในตลาด	4.04	0.77	มาก
ด้านราคา	4.13	0.35	มาก
5. Meat Zero มีป้ายบอกราคาที่ชัดเจน	4.20	0.68	มาก
6. Meat Zero มีราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพ	4.32	0.80	มากที่สุด
7. Meat Zero มีราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณ	3.90	0.86	มาก
8. Meat Zero มีราคาที่หลากหลายให้เลือกซื้อตามความต้องการของผู้บริโภค	4.05	0.80	มาก
9. Meat Zero มีราคาคุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์เนื้อจากพืช แบรินด์อื่นๆ	4.16	0.73	มาก
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.16	0.37	มาก
10. ช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ Meat Zero มีความน่าเชื่อถือ (ความสะอาด ควบคุมอุณหภูมิ)	4.30	0.67	มากที่สุด
11. ช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ (ร้านสะดวกซื้อ และซูเปอร์มาร์เก็ต) ของผลิตภัณฑ์ Meat Zero สามารถเข้าถึงง่ายและสะดวกในการเดินทาง	4.24	0.83	มากที่สุด
12. ช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ (ร้านสะดวกซื้อ และซูเปอร์มาร์เก็ต) ของผลิตภัณฑ์ Meat Zero มีการจัดวางผลิตภัณฑ์ตามหมวดหมู่ มองเห็นได้อย่างชัดเจนและสะดวกในการซื้อ	3.97	0.84	มาก

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's)	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
13. ช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ (Lazada Shopee และเว็บไซต์ CP) ของผลิตภัณฑ์ Meat Zero สามารถเข้าถึงง่ายและสะดวกในการซื้อ	4.11	0.80	มาก
ด้านส่งเสริมการตลาด	4.19	0.41	มาก
14. Meat Zero มีการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ่านช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ที่เข้าถึงผู้บริโภค ได้ง่าย	4.28	0.68	มากที่สุด
15. Meat Zero มีการจัดการส่งเสริมการขาย (การลดราคาตามเทศกาล การแจกของแถมเมื่อซื้อผลิตภัณฑ์ตามเงื่อนไขที่กำหนด และการแถมสินค้า)	4.32	0.81	มากที่สุด
16. Meat Zero มีการจัดกิจกรรมออกบูธตามงานอีเวนต์ต่างๆที่มีการให้ทดลองชิมผลิตภัณฑ์	4.01	0.83	มาก
17. Meat Zero ได้มีการนำพรีเซ็นเตอร์มาใช้ในการโฆษณาผลิตภัณฑ์	4.14	0.80	มาก
รวม	4.19	0.29	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ภาพรวมของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) โดยอยู่ในระดับที่มาก ($\bar{x}=4.19$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.27$) ส่วนด้านส่งเสริมการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านราคา มีความสำคัญในระดับที่มาก ($\bar{x}=4.19$), ($\bar{x}=4.16$) และ ($\bar{x}=4.13$)

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้าในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย
ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า

ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
ความสามารถของตราสินค้า	4.20	0.39	มาก
1. แบรนด์ Meat Zero เป็นตราสินค้าที่สามารถจดจำได้ง่าย	4.32	0.68	มากที่สุด
2. แบรนด์ Meat Zero ใช้สีสັນที่บ่งบอกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	4.41	0.76	มากที่สุด

ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
3. แบรินด์ Meat Zero บ่งบอกถึงผลิตภัณฑ์ที่มีกระบวนการผลิตได้มาตรฐานและได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ	3.97	0.83	มาก
4. แบรินด์ Meat Zero เป็นตราสินค้าที่มีรูปลักษณะที่ทันสมัยและสามารถดึงดูดให้เกิดความต้องการซื้อ	4.09	0.77	มาก
ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า	4.23	0.42	มากที่สุด
5. แบรินด์ Meat Zero มีคุณภาพของผลิตภัณฑ์ตรงตามที่โฆษณาไว้และไม่หลอกลวงผู้บริโภค	4.26	0.66	มากที่สุด
6. แบรินด์ Meat Zero มีความน่าเชื่อถือในตราสินค้าเพราะผลิตโดยบริษัทที่เป็นผู้นำทางด้านอาหาร	4.32	0.77	มากที่สุด
7. แบรินด์ Meat Zero มีความน่าเชื่อถือด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากมีการจัดแคมเปญเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง	4.10	0.79	มาก
ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า	4.21	0.36	มากที่สุด
8. แบรินด์ Meat Zero ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผู้บริโภคในการดูแลใส่ใจสิ่งแวดล้อม	4.19	0.67	มาก
9. แบรินด์ Meat Zero มีความใส่ใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค	4.38	0.74	มากที่สุด
10. แบรินด์ Meat Zero มีความใส่ใจในการแก้ปัญหาและตอบสนองข้อสงสัยของลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์	4.11	0.82	มาก
11. แบรินด์ Meat Zero มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในด้านผลิตภัณฑ์แก่ผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง	4.17	0.74	มาก
ความมีชื่อเสียงของตราสินค้า	4.23	0.38	มากที่สุด
12. แบรินด์ Meat Zero เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับ	4.28	0.64	มากที่สุด

ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
ความสนใจและมีความต้องการจากผู้บริโภค มากกว่าแบรนด์อื่นๆ			
13. แบรนด์ Meat Zero มีผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง ทางด้านการดูแลสุขภาพของผู้บริโภค	4.38	0.75	มากที่สุด
14. แบรนด์ Meat Zero มีชื่อเสียงทางด้าน นวัตกรรมและการวิจัยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื้อจากพืช	4.14	0.82	มาก
15. แบรนด์ Meat Zero มีชื่อเสียงทางด้านความ คุ้มค่าต่อราคาเมื่อเทียบกับคุณภาพ	4.13	0.76	มาก
รวม	4.22	0.31	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ภาพรวมของปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า โดยอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.22$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า และความมีชื่อเสียงของตราสินค้า อยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.23$) ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า มีความสำคัญในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.21$) และความสามารถของตราสินค้ามีความสำคัญในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.20$)

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย
ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยความจงรักภักดีในตราสินค้า

ความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
ด้านการรับรู้	4.27	0.38	มากที่สุด
1. แบรนด์ Meat Zero ทำให้ท่านรับรู้ถึงรสชาติและ เนื้อสัมผัสที่เหมือนเนื้อสัตว์จริง	4.34	0.60	มากที่สุด
2. แบรนด์ Meat Zero ทำให้ท่านรับรู้ถึง คุณประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ที่ดีต่อสุขภาพหรือ	4.52	0.68	มากที่สุด

ความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
เสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกันร่างกายของท่าน			
3. แแบรนด์ Meat Zero ทำให้ท่านรับรู้ถึงผลิตภัณฑ์ อาหารทางเลือกที่สามารถบรรเทาความขาดแคลน ด้านอาหารในอนาคต	3.96	0.82	มาก
ด้านทัศนคติ	4.24	0.38	มากที่สุด
4. ท่านมีความชื่นชอบแบรนด์ Meat Zero มากกว่า ผลิตภัณฑ์เนื่องจากพืชแบรนด์อื่นๆ	4.21	0.58	มากที่สุด
5. ท่านเชื่อว่าแบรนด์ Meat Zero มีภาพลักษณ์ตรา สินค้าและคุณภาพของผลิตภัณฑ์เนื่องจากพืชดีกว่าแบ รด์อื่นๆ	4.36	0.77	มากที่สุด
6. ท่านมีความรู้สึกดีทุกครั้งเมื่อได้บริโภคผลิตภัณฑ์ เนื่องจากพืชแบรนด์ Meat Zero	4.15	0.78	มาก
ด้านความรู้สึกผูกพัน	4.28	0.39	มากที่สุด
7. ท่านรู้สึกผูกพันกับแบรนด์ Meat Zero และเป็น ตัวเลือกแรกเมื่อท่านจะซื้อผลิตภัณฑ์เนื่องจากพืช	4.26	0.64	มากที่สุด
8. ท่านรู้สึกผูกพันกับแบรนด์ Meat Zero ในฐานะที่ เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและแบรนด์ อื่นๆไม่สามารถทดแทนได้	4.41	0.74	มากที่สุด
9. ท่านรู้สึกผูกพันกับแบรนด์ Meat Zero เนื่องจาก เป็นผลิตภัณฑ์ที่ท่านบริโภคมาตลอด	4.17	0.78	มาก
ด้านพฤติกรรม	4.21	0.36	มากที่สุด
10. ในครั้งถัดไปท่านจะยังซื้อผลิตภัณฑ์เนื่องจากพืชแบ รด์ Meat Zero	4.19	0.66	มาก
11. กรณีตราสินค้าอื่นมีการลดราคาในช่วงเทศกาล ท่านจะยังซื้อแบรนด์ Meat Zero อยู่เสมอ	4.44	0.75	มากที่สุด
12. กรณีแบรนด์ Meat Zero มีการปรับขึ้นราคาท่าน จะยังคงเลือกซื้ออยู่	4.01	0.81	มาก
13. ท่านจะแนะนำผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ให้กับผู้ใกล้ชิด	4.20	0.75	มาก

ความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย	\bar{x}	S.D	ระดับความคิดเห็น
รวม	4.25	0.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ภาพรวมอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.25$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความรู้สึกผูกพันอยู่ในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.28$) ส่วนด้านการรับรู้ ด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม มีความสำคัญในระดับที่มากที่สุด ($\bar{x}=4.27$) , ($\bar{x}=4.24$) และ($\bar{x}=4.21$)

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.000	.111		8.985	.000
ด้านผลิตภัณฑ์	.251	.026	.345	9.527	.000*
ด้านราคา	.199	.027	.252	7.249	.000*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	.185	.029	.237	6.399	.000*
ด้านส่งเสริมการตลาด	.141	.023	.215	6.08	.000*

R = .837^d, R² = .700, Adjust R² = .697, Sig. = .000

*นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.00) เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = 0.345) ด้านราคา (Beta = 0.252) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = 0.237) ด้านส่งเสริมการตลาด (Beta = 0.215) ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 70 อีกร้อยละ 30 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยได้ร้อยละ 69.7

สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y' = 1.000 + 0.251(x_1) + 0.199(x_2) + 0.185(x_3) + 0.141(x_4)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z'y = 0.345(x_1) + 0.252(x_2) + 0.237(x_3) + 0.215(x_4)$$

โดยที่ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 70.0

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว Adjust R^2 มีค่าเท่ากับ 69.7

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของความไว้วางใจในตราสินค้าส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.101	.104		10.543	.000
ความสามารถของตราสินค้า	.219	.026	.316	8.547	.000*
ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า	.214	.028	.283	7.766	.000*
ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า	.178	.027	.251	6.547	.000*
ความมีชื่อเสียงของตราสินค้า	.136	.021	.209	6.392	.000*

$R = 0.842^d$, $R^2 = .709$, $\text{Adjust } R^2 = .706$, $\text{Sig.} = .000$

*นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 5 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.00) เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้าที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุด ไปน้อยที่สุด ได้แก่ด้านความสามารถของตราสินค้า (Beta = 0.316) ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า (Beta = 0.283) ด้านความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า (Beta = 0.251) ด้านความมีชื่อเสียงของตราสินค้า (Beta = 0.209) ตามลำดับ ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 70.9 อีกร้อยละ 29.1 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยได้ร้อยละ 70.6 สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y' = 1.101 + 0.219(x_1) + 0.214(x_2) + 0.178(x_3) + 0.136(x_4)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z'y = 0.316(x_1) + 0.283(x_2) + 0.251(x_3) + 0.209(x_4)$$

โดยที่ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) มีค่าเท่ากับ 70.9

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว Adjust $R^2 = 70.6$

ตารางที่ 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและความไว้วางใจในตราสินค้า ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย

Model	Unstandardized Coefficients		Standardize Coefficients	t	Sig.
	B	Std.Error	Beta		
(Constant)	.807	.101		8.02	.00
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	.402	.044	.434	9.118	.000*
ความไว้วางใจในตราสินค้า	.418	.042	.470	9.869	.000*

$R = 0.869^b$, $R^2 = .756$, $Adjust R^2 = .755$, $Sig. = .000$

*นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ($P\text{-value} = 0.00$) เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ($Beta = 0.470$) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ($Beta = 0.434$) ตามลำดับซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยร้อยละ 75.6 อีกร้อยละ 24.4 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบหรือมีความสามารถในการพยากรณ์คะแนนความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทยได้ร้อยละ 70.5

สามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y' = 0.807 + 0.402(x_1) + 0.418(x_2)$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$Z'y = 0.434(x_1) + 0.470(x_2)$$

โดยที่ค่าประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R^2) = 75.6

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว Adjust $R^2 = 75.5$

สรุปและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

1. ผลจากการวิเคราะห์ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญในการรับประทานผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ที่ให้คุณค่าทางโภชนาการและมีการรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

2. ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านราคา (Price) พบว่า ด้านราคาที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าผู้บริโภคต้องการความหลากหลายในผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและราคาที่สมเหตุสมผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคาส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

3. ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) พบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าแบรนด์ Meat Zero มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย (ช่องทางออฟไลน์และออนไลน์) ในการเข้าถึงผู้บริโภค อีกทั้งยังให้ความสะดวกและรวดเร็วในการซื้อผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

4. ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) พบว่า ด้านส่งเสริมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่า การนำฟรีเซ็นเตอร์มาใช้ในการประชาสัมพันธ์และโฆษณาผ่านทางออฟไลน์และออนไลน์ ที่ทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์แบรนด์ Meat Zero ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภณัฐ สุรสกุลวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและ

ปริณทนล พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริณทนล ในระดับนัยสำคัญ 0.05

5. ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความสามารถของตราสินค้า พบว่า ความสามารถของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าแบรนด์ Meat Zero มีการออกแบบตราสินค้าที่มีสีสันและบ่งบอกถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้บริโภคจดจำตราสินค้าได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซัชชล ทะสระระ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ ในระดับนัยสำคัญ 0.05

6. ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า พบว่า ความน่าเชื่อถือของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถแสดงให้เห็นว่า แบรนด์ Meat Zero มีการโฆษณาถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ผ่านเทคโนโลยีนวัตกรรม Plant-tec ที่มีการทดลองมากกว่า 2,000 ครั้งให้ได้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่โฆษณาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชญาณนท์ ใช้สง่า (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า และชุมชนออนไลน์ของตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในระดับนัยสำคัญ 0.05

7. ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า พบว่า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถแสดงให้เห็นว่าแบรนด์ Meat Zero ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในการใส่ใจรายละเอียดของผู้บริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชญาณนท์ ใช้สง่า (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า และชุมชนออนไลน์ของตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในระดับนัยสำคัญ 0.05

8. ผลจากการวิเคราะห์ความไว้วางใจในตราสินค้า ความมีชื่อเสียงของตราสินค้า พบว่า ความมีชื่อเสียงของตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย ไทย โดยมีผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จึงสามารถอธิบายได้ว่าแบรนด์ Meat

Zero ให้ความสำคัญในด้านการผลิตสินค้าเพื่อสุขภาพผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของซซชล ทะสะระ (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ พบว่าปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความสามารถของตราสินค้า ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์ 0.05

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย และด้านส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

2. ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ได้แก่ ด้านความสามารถของตราสินค้า ความน่าเชื่อถือของตราสินค้า ความเอื้อเฟื้อของตราสินค้า และความมีชื่อเสียงของตราสินค้า ส่งผลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ของผู้บริโภคชาวไทย สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ Meat Zero ได้รับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัย เพราะฉะนั้น Meat Zero ควรรักษาและยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

2. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ Meat Zero มีราคาที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพ ดังนั้น ทาง Meat Zero ควรให้ความสำคัญในเรื่องกลยุทธ์ในการตั้งราคาและคุณภาพของผลิตภัณฑ์

3. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความสามารถของตราสินค้า โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ แบนด์ Meat Zero เป็นตราสินค้าที่สามารถจดจำได้ง่าย ดังนั้น Meat Zero ควรสื่อสารให้ผู้บริโภคสามารถเห็นตราสินค้าได้ง่ายมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างคอนเทนต์ที่มีความสนุกและให้ความรู้เพื่อให้ผู้คนทั่วไปได้เห็นตราสินค้าและจดจำได้มากขึ้น

4. ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า ด้านความน่าเชื่อถือของตราสินค้า โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ แบนด์ Meat Zero มีคุณภาพของผลิตภัณฑ์ตรงตามที่โฆษณาไว้และไม่หลอกลวงผู้บริโภค ดังนั้นทาง Meat Zero ควรให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างความน่าเชื่อถือในการควบคุมสื่อโฆษณาให้ตรงกับจรรยาบรรณและโฆษณาไม่เกินจริง เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจ และกลับมาซื้อซ้ำในครั้งถัดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. งานวิจัยนี้มีการระบุประเภทของแบรนด์ผลิตภัณฑ์โดยตรง ซึ่งไม่ได้มีการนำผลิตภัณฑ์แบรนด์อื่นมาทำการวิจัย ดังนั้นในงานวิจัยครั้งหน้าควรมีผลิตภัณฑ์หลากหลายแบรนด์เพื่อที่จะศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในแต่ละแบรนด์
2. งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้น สำหรับผู้ที่สนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ควรจะมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกในเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ถึงมูลที่มีอิทธิพล หรือปัจจัยอื่นๆ เช่น คุณค่าของตราสินค้า ความรักในตราสินค้า เป็นต้น เพื่อให้เกิดการค้นพบปัจจัยใหม่ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในแบรนด์ Meat Zero ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ซัชชล ทะสระระ. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านช่องทางออนไลน์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชญาณนท์ ใช้สง่า. (2559). ปัจจัยความไว้วางใจในตราสินค้า และชุมชนออนไลน์ของตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อกระเป๋าแบรนด์เนมผ่านช่องทางเครือข่ายสังคมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].
- ชมพูนุท ศุภฤทธิธำรง. (2563). ปัจจัยที่มีผลกับความพึงพอใจและความจงรักภักดีต่อร้านเครื่องสำอางนำเข้าหลากหลายตราสินค้า (Multi-brand cosmetic store) ของผู้บริโภค Gen X และ Gen Y ในเขตกรุงเทพมหานคร. [สารนิพนธ์ ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต].
- โชติชญาน์ พลดี. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้าของผู้บริโภค ในการซื้ออาหารเพื่อสุขภาพ. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน). (2564). ผลิตภัณฑ์ Meat Zero. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://www.meatzerobrand.com/?fbclid=IwAR11mC4d22DMyejFWdLAtHF-28zhcELDSCqXh3M7EC_HRJ4ICqVldT99GGo
- บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน). (2564). CPF เปิดตัว “MEAT ZERO” สูดยอดนวัตกรรมเนื้อจากพืชที่ทุกคนรอคอย มั่นใจขึ้นแท่น Top 3 ผู้นำตลาดเนื้อทางเลือกของโลกใน 3-5 ปี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.cpfworldwide.com/th/media-center/corporate-MEAT-ZERO-kick-off?fbclid=IwAR1f2Wk70-AfmxqyjmYGTgRm2wCw6Eg2zO0OEWrVX2MKFmDfVZ4UmJqfLWk>
- นนานพร วงศ์วัฒนากุล. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารจากพืชของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- นุชประภา โมกข์ศาสตร์. (2565). Plant-Based ความท้าทายของของผู้ประกอบการไทยในการพัฒนาอุตสาหกรรม ท่ามกลางกระแสการดูแลสุขภาพยุคใหม่. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://think.moveforwardparty.org/article/economy/3186/?fbclid=IwAR2i3clSBdGlfKTG a0XyyS-X8rpL9rbSl7TozrZhqJOi5KsgHlMp4TnH-qo>

พิทักษ์ ชูมงคล. (2563) วิจัยตราสินค้า (พิมพ์ครั้งที่2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลภัสวัฒน์ ศุภผลกุลนันท์. (2564). ส่วนประสมการตลาดและพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารบุฟเฟต์ ฮาลาลของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ตภายใต้สถานการณ์โควิด 19. [วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณปีที่14 ฉบับที่ 2].

ศุภณัฐ สุรสกุลวัฒน์. (2562). ส่วนประสมทางการตลาด ค่านิยม และทัศนคติ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเจในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ].

สุภาวดี ขุนทองจันทร์. (2565) การวิจัยธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่2). สำนักพิมพ์ บริษัท วีพรีน จำกัด

อาฟีฟิ ลาเต๊ะ. (2564). การวิจัยในชั้นเรียน (พิมพ์ครั้งที่1). สำนักพิมพ์ ไอ.เจ.สยาม.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า
ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter
แบรนด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

Marketing mix factors and brand image perception that affect the
decision-making process for purchasing Big Scooter motorcycles Italian
brands of Thai consumers.

ชญารัตน์ ช่วยกลับ¹ ชยดา บุญประดิษฐ์² และอรรถพงศ์ เขียวแกร³

Thanyarat Chuaiklap¹ Chayuda Boonpradit² Auttapong Keawkrare³

^{1,2,3}สาขาวิชาการตลาด คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

^{1,2,3} Marketing Branch, Faculty of Economics and Business Administration of Thaksin University

First author E-mail: 631071206@tsu.ac.th

Corresponding author E-mail: Auttapong@tsu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at
Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ผู้บริโภคชาวไทยที่ซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรของคอแครน จำนวน 385 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้สำหรับข้อมูลเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย และการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า ด้านคุณสมบัติ คุณประโยชน์ คุณค่า และบุคลิกภาพของผู้ใช้ ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า; กระบวนการตัดสินใจซื้อ; บิ๊กสคูเตอร์

Abstract

The objectives of the research were to study Marketing mix factors and brand image awareness that affect the decision-making process for purchasing big scooter motorcycles, Italian brands of Thai consumers. The sample group of this research was Thai consumers of big scooter motorcycles, Italian brands. The samples were derived by the method of calculating the sample in the case of the unknown population of Cochran with 385 samples using purposive sampling technique. The data collection instrument was online questionnaire. The descriptive statistic used in the analysis were averages, percentages, standard deviations and statistics used for inferential data to test hypotheses, including multiple regression analysis.

The results of the study found that Marketing mix factors in products, price, distribution channels and promotions influence on decision-making process for purchasing big scooter motorcycles, Italian brands of Thai consumers. Brand image perception in qualifications, benefits, values and personalities of users influence on decision-making process for purchasing big scooter motorcycles, Italian brands of Thai consumers of significantly at 0.05.

Keywords: Marketing Mix; Brand image perception; Decision-making process; Big Scooter

บทนำ

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญนอกจากปัจจัยสี่แล้ว ยานพาหนะก็ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อการติดต่อผู้คนและการประกอบอาชีพ ยานพาหนะเริ่มจากความจำเป็นซึ่งเป็นสิ่งช่วยในการเดินทางและมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ร่วมเข้ามาด้วย ยานพาหนะจึงมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละวัตถุประสงค์การใช้งาน รูปลักษณ์ของยานพาหนะถูกพัฒนาขึ้นมาหลายรูปแบบ อาทิ เช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถกระบะ รถบรรทุก รถไฟ เรือ และเครื่องบิน เป็นต้น รูปแบบการใช้งานก็จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเภท

จากที่กล่าวมาข้างต้น ในสังคมไทยรถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะอีกประเภทหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เนื่องด้วยรถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่มีขนาดเล็ก ให้ความคล่องตัวในการเดินทาง และที่สำคัญมีราคาที่สอดคล้องกับรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ

Big Scooter เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการขับขี่ที่ไบค์เกอร์ชาวไทยกำลังให้ความสนใจ ด้วยคุณสมบัติเฉพาะตัวในเรื่องของความสะดวกสบายและการออกแบบ ในบรรดาค่ายผู้ผลิตชั้นนำได้มีการคัดสรรผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพในสังกัดมาเป็นทางเลือกเพื่อออกจำหน่ายเข้าสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแบรนด์อิตาลี่คือหนึ่งในนั้น ไม่ว่าจะเป็น แลมเบรตต้า (Lambretta) หรือ เวสป้า (Vespa) ซึ่งในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมาโมเดลรถที่โดดเด่นและเป็นที่น่าสนใจอยู่หลายหลากโมเดล กลุ่มรถบิ๊กสคูตเตอร์คลาสกลางที่ตอบสนองความต้องการได้ตรงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสมรรถนะ ขนาดไปจนถึงราคา

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าตลาดรถสกู๊ตเตอร์มีการเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยสไตล์การออกแบบและการใช้งานที่ง่าย มีขนาดไม่ใหญ่สะดวกในการขับขี่ จึงทำให้รถสกู๊ตเตอร์เป็นที่สนใจและน่าจับตามองในกลุ่มลูกค้ามากขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางให้กับธุรกิจและการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

เนื้อหา

คำถามวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย
2. การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (4P's) ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย
2. การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

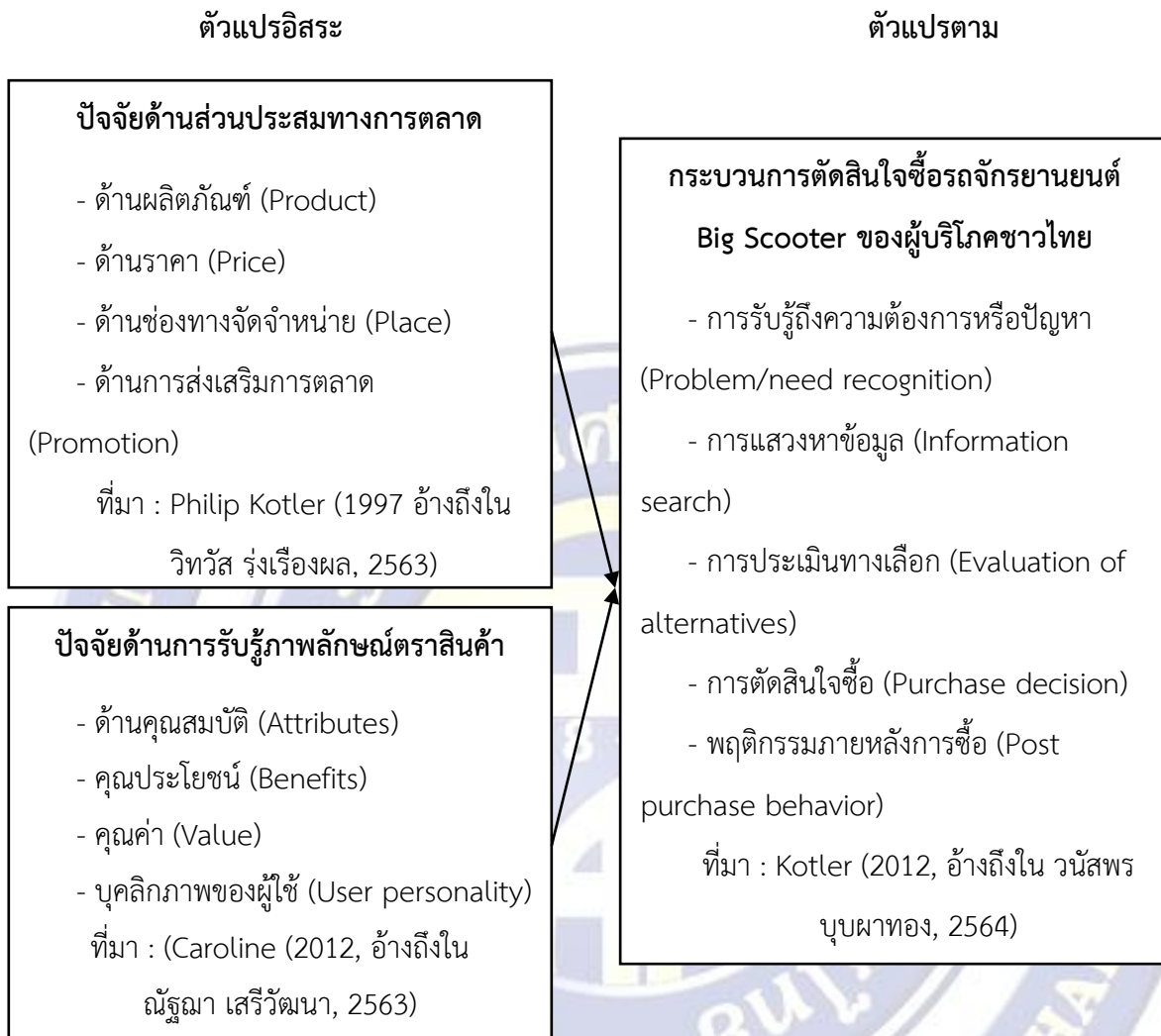
รูปแบบของงานวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี ของผู้บริโภคชาวไทย” ผู้วิจัยจะใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และได้ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Online questionnaire) โดยการออกแบบข้อความบน

Google Form และโพสต์ลงกลุ่ม Facebook ได้แก่ สมาคมคนขับรถสกู๊ตเตอร์แห่งประเทศไทย (สบสท) สมาชิก 190,000 คน, Lambretta Thailand Club สมาชิก 92,000 คน, Lambretta Club Thailand พบปะพูดคุย สมาชิก 8,000 คน, Vespa Club Thailand สมาชิก 170,000 คน และ New Vespa Thailand (เวสป้า รุ่นใหม่) สมาชิก 64,000 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิด

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรการคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากร จากสูตรของ W.G.Cochran, 1977 อ้างโดย (กัลยา วานิชย์บัญชา.2561) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกินร้อยละ 5 ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และทำการเก็บแบบสอบถามจำนวน 385 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยจะใช้แบบสอบถามออนไลน์ (online Questionnaire) เก็บจำนวน 385 ชุด โดยจัดทำรายละเอียดของข้อคำถามในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ท่านเคยซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีหรือไม่ และท่านอายุ 20 ปีขึ้นไปหรือไม่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับ การศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นหรือการให้ความสำคัญต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ปัจจัยด้านราคา (Price) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาด (Promotion)

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นหรือการให้ความสำคัญต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand image awareness) ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ (Attributes) ด้านคุณประโยชน์ (Benefits) ด้านคุณค่า (Value) บุคลิกภาพของผู้ใช้ (User personality)

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามประเมินระดับความคิดเห็นหรือการให้ความสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ได้แก่ การรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา (Problem/need recognition) การแสวงหาข้อมูล (Information search) การประเมินทางเลือก (Evaluation of alternatives) การตัดสินใจซื้อ (Purchase decision) และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post purchase behavior)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุอยู่ระหว่าง 20-39 ปี สถานภาพโสด อาชีพพนักงานบริษัท ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของส่วนประสมทางการตลาด

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4P's	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ผลิตภัณฑ์ (Product)	4.077	.684	มาก
1. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก	4.395	.629	มากที่สุด
2. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี มีรุ่นให้เลือกหลากหลาย	3.857	.973	มาก
3. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี มีรูปทรงที่สวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	4.070	.983	มาก
4. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี มีระบบป้องกันการสูญหาย ควบคุมได้ด้วยกุญแจรีโมท	3.984	.907	มาก
ด้านราคา (Price)	4.157	.704	มาก
5. มีสื่อบอกราคาที่ชัดเจน	4.164	.792	มาก
6. ราคาจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีมีความเหมาะสมกับ	4.119	.855	มาก

คุณภาพ

7. ราคารถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีมีความเหมาะสมกับ ความสวยงาม	4.125	.881	มาก
8. มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ)	4.218	.910	มากที่สุด
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	3.882	.660	มาก
9. ศูนย์บริการตั้งอยู่ในทำเลที่มีความสะดวกในการเดินทาง	3.875	.919	มาก
10. มีศูนย์บริการที่ครอบคลุมทั่วประเทศ	3.878	.862	มาก
11. การจัดจำหน่ายนอกสถานที่โดยการตั้งบูธในงานต่างๆ เช่น งาน ประจำจังหวัด	3.696	.909	มาก
12. สถานที่จำหน่ายมีความน่าเชื่อถือ	4.081	.867	มาก
ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion)	3.933	.617	มาก
13. พนักงานมีความกระตือรือร้น อธิบายดีและการแนะนำจากพนักงาน ขายมีความน่าเชื่อถือ	4.086	.797	มาก
14. ทางบริษัทมีช่องทางการติดต่อ ประชาสัมพันธ์และโฆษณา หลากหลายช่องทางทั้งออนไลน์และออฟไลน์	3.964	.883	มาก
15. มีสื่อสิ่งพิมพ์แจกจ่าย เช่น Brochure (โบรชัวร์) Catalog (แคต ตาล็อก)	3.712	.862	มาก
16. มีของแถมให้เมื่อซื้อรถ (ของตกแต่งรถ ประกันชั้น 1)	3.971	.748	มาก
รวม	4.012	.666	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านราคาความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.157$) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.077$) ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\bar{x} = 3.933$) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{x} = 3.882$) ตามลำดับ โดยด้านราคาผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.218$) ด้านผลิตภัณฑ์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.395$) ด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ พนักงานมีความกระตือรือร้น อธิบายดีและการแนะนำจากพนักงานขายมีความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.086$) และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับ สถานที่จำหน่ายมีความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.081$)

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นของการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า

การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านคุณสมบัติ (Attributes)	4.004	.730	มาก
1. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลีมีลักษณะรูปร่างที่ดึงดูด น่าใช้งาน	4.296	.617	มากที่สุด
2. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลีมีเทคโนโลยีและฟังก์ชัน ที่ทันสมัย	3.818	.983	มาก
3. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลีมีความคล่องตัวในการ ขับขี่	3.899	.983	มาก
ด้านคุณประโยชน์ (Benefits)	4.100	.686	มาก
4. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลี ตอบสนองความ ต้องการในการใช้งานของท่าน	4.065	.853	มาก
5. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลี ประหยัดค่าใช้จ่ายใน การเติมน้ำมัน	4.003	.834	มาก
6. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลี ทำให้ท่านมั่นใจใน ความปลอดภัย	4.153	.881	มาก
7. มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ) เหมาะสมกับความต้องการของผู้ซื้อ	4.182	.900	มาก
ด้านคุณค่า (Value)	4.124	.750	มาก
8. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลี มีคุณภาพดีกว่าที่ท่าน คาดหวัง	4.057	.888	มาก
9. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลีทำให้ท่านรู้สึกดูดีไม่ อายใคร สามารถแข่งขันกับรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อื่น	4.101	.914	มาก
10. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลีทำให้ท่านได้รับคุณค่า ทางจิตใจ	4.216	.856	มากที่สุด
ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (User personality)	4.024	.745	มาก
11. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลี สะท้อนรสนิยมและ ภาพลักษณ์ของท่าน	4.099	.817	มาก
12. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด์อิตาลี สะท้อนความเป็น ตัวตนของท่าน	4.047	.877	มาก

13. รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี สะท้อนรูปแบบการดำเนินชีวิตของท่าน	3.927	.921	มาก
รวม	4.063	.728	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.063$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณค่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.124$) ด้านคุณประโยชน์ ($\bar{x} = 4.100$) ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ ($\bar{x} = 4.024$) และด้านคุณสมบัติ ($\bar{x} = 4.004$) ตามลำดับ โดยด้านคุณค่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีทำให้ท่านได้รับคุณค่าทางจิตใจ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.216$) ด้านคุณประโยชน์ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ มีการบริการด้านสินเชื่อและรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย (บัตรเครดิต/บัตรเดบิต/ผ่อนชำระ) เหมาะสมกับความต้องการของผู้ซื้อ มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.182$) ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีสะท้อนรสนิยมและภาพลักษณ์ของท่าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.099$) และด้านคุณสมบัติผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ รถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีมีลักษณะรูปร่างที่ดึงดูดน่าใช้งานมีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.296$)

ผลการวิจัยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของกระบวนการตัดสินใจซื้อ

กระบวนการตัดสินใจซื้อ	\bar{x}	S.D.	ความคิดเห็น
ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา (Problem/Need Recognition)	3.899	.784	มาก
1. ท่านซื้อเพราะต้องการความแปลกใหม่ ความทันสมัยของการดีไซน์	4.047	.770	มาก
2. ท่านซื้อเพราะตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ท่านประสบอยู่ เช่น ด้านความคล่องตัวในการขับขี่ ความสวยงาม ความทันสมัย	3.751	1.043	มาก
ด้านการแสวงหาข้อมูล (Information Search)	3.787	.713	มาก
3.ท่านรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีผ่านทางFacebook website รถจักรยานยนต์ โฆษณา Instagram ใบบลิท บูธตามห้าง ป้ายโฆษณา	3.764	.986	มาก
4. ท่านค้นหาข้อมูลโดยการสอบถามผู้ที่เคยใช้งานแล้ว	4.031	.938	มาก
5. ท่านได้รับข้อมูลรีวิวกจาก Influencer ที่มีชื่อเสียง	3.566	.939	มาก

ด้านการประเมินทางเลือก (Evaluation of Alternatives)	4.140	.817	มาก
6. ก่อนซื้อท่านได้เปรียบเทียบความเหมาะสมในการใช้งานของรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี	4.190	.843	มาก
7. ก่อนซื้อท่านได้เปรียบเทียบงบประมาณที่ท่านมีอยู่กับราคาจำหน่ายของรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี	4.127	.953	มาก
8. ก่อนซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี ท่านได้ประเมินความคุ้มค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ	4.104	.944	มาก
ด้านการตัดสินใจซื้อ (Purchase Decision)	4.000	.791	มาก
9. การตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีเพื่อแก้ไขปัญหาที่ท่านประสบอยู่ เช่น ปัญหาในเรื่องการใช้น้ำมัน ระบบการขับเคลื่อน	3.967	.889	มาก
10. การตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีด้วยตนเองหรือจากคำแนะนำ	4.034	.908	มาก
ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Post Purchase Behavior)	3.963	.720	มาก
11. เมื่อท่านจะเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter ในครั้งต่อไป ท่านจะเลือกซื้อแบรินด์อิตาลีเป็นลำดับแรก	4.039	.814	มาก
12. เมื่อท่านจะเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter ในครั้งต่อไป ท่านจะเลือกซื้อแบรินด์อิตาลีเป็นลำดับแรก	3.888	.860	มาก
รวม	3.958	.765	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.958$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการประเมินทางเลือกมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.140$) ด้านการตัดสินใจซื้อ ($\bar{x} = 4.000$) ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ($\bar{x} = 3.963$) ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา ($\bar{x} = 3.899$) และด้านการแสวงหาข้อมูล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.787$) ตามลำดับ โดยด้านการประเมินทางเลือกผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ ก่อนซื้อท่านได้เปรียบเทียบความเหมาะสมในการใช้งานของรถจักรยานยนต์ Big Scooter แบรินด์อิตาลี มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.190$) ด้านพฤติกรรมภายหลังการซื้อผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ เมื่อท่านจะเลือกซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter ในครั้งต่อไป ท่านจะเลือกซื้อแบรินด์อิตาลีเป็นลำดับแรก มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.039$) ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ ท่านซื้อเพราะต้องการความแปลกใหม่ ความทันสมัยของการดีไซน์ มี

ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.047$) และด้านการแสวงหาข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญสูงสุดกับ ท่านค้นหาข้อมูลโดยการสอบถามผู้ที่เคยใช้งานแล้ว มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.031$)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด้อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.144	.099		1.455	.146
1.ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)	.244	.037	.287	6.536	.000
2.ด้านราคา (Price)	.270	.034	.326	7.875	.000
3.ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)	.172	.035	.194	4.872	.000
4.ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion)	.178	.034	.189	5.211	.000

R = .881 R² = .776 Adjust R² = .774 S.E._{est} = .27669 F = 329.963

จากตารางที่ 4 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H₀) และยอมรับสมมติฐานรอง (H₁) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่มีผลต่อส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด้อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านราคา (Beta = .270) ด้านผลิตภัณฑ์ (Beta = .244) ด้านส่งเสริมการตลาด (Beta = .178) และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Beta = .172) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนด้อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 77.6 อีกร้อยละ 22.4 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$Y' = .144 + .244 (\text{ด้านผลิตภัณฑ์}) + .270 (\text{ด้านราคา}) + .172 (\text{ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย}) + .178 (\text{ด้านส่งเสริมการตลาด})$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบมาตรฐาน

$$Z'y = .287 (\text{ด้านผลิตภัณฑ์}) + .326 (\text{ด้านราคา}) + .194 (\text{ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย}) + .189 (\text{ด้านส่งเสริมการตลาด})$$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R²) มีค่าเท่ากับ 77.6

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R²) มีค่าเท่ากับ 77.4

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณของการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนดอิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย

ตัวแปร	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.572	.085		6.694	.000
ด้านคุณสมบัติ (Attributes)	.250	.029	.360	8.675	.000
ด้านคุณประโยชน์ (Benefits)	.251	.037	.295	6.703	.000
ด้านคุณค่า (Value)	.125	.032	.163	3.938	.000
ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (User Personality)	.134	.029	.171	4.658	.000

R = .894 R² = .799 Adjust R² = .796 S.E._{est} = .26268 F = 376.508

จากตารางที่ 5 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าค่า Sig เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H₀) และยอมรับสมมติฐานรอง (H₁) ซึ่งตีความได้ว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อยหนึ่งตัวที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม (P-value = 0.000) โดยปัจจัยที่มีผลต่อส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนดอิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านคุณประโยชน์ (Beta = .251) ด้านคุณสมบัติ (Beta = .250) ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (Beta = .134) และด้านคุณค่า (Beta = .125) ตามลำดับ สามารถใช้ตัวพยากรณ์คะแนนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดมีผลต่อตัวแปรตามที่เป็นกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนดอิตาลีของผู้บริโภคชาวไทยและมีความสามารถในการพยากรณ์ร้อยละ 79.9 อีกร้อยละ 20.1 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในตัวแบบ

$$Y' = .572 + .250 (\text{ด้านคุณสมบัติ}) + .251 (\text{ด้านคุณประโยชน์ (Benefits)}) + .125 (\text{ด้านคุณค่า}) + .134 (\text{ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้})$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบมาตรฐาน

$$Z'y = .360 (\text{ด้านคุณสมบัติ}) + .295 (\text{ด้านคุณประโยชน์}) + .163 (\text{ด้านคุณค่า}) + .171 (\text{บุคลิกภาพของผู้ใช้})$$

โดยที่ค่า ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ (R²) มีค่าเท่ากับ .799

ประสิทธิภาพในการพยากรณ์ที่ปรับแล้ว (Adjust R²) มีค่าเท่ากับ 79.6

สรุปและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อ

รถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ผลการยอมรับสมมติฐาน คือ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ซึ่งผลการทดสอบโดยใช้สถิติ Multiple Regression พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์คิดเป็นร้อยละ 77.6 ซึ่งกล่าวได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ด้านราคา (Price) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Philip Kotler (1997 อ้างถึงใน วิทวัส รุ่งเรืองผล, 2563) ที่ว่าราคาจะต้องอยู่ภายใต้ระดับราคาที่ผู้บริโภคจะเกิดความพึงพอใจและยินดีที่จะจับจ่าย เพื่อซื้อหาผลิตภัณฑ์นั้นๆ ด้วยเหตุนี้ การกำหนดราคาขายให้กับผลิตภัณฑ์โดยนักการตลาด จึงควรคำนึงถึงความคุ้มค่าและความคาดหวังที่ผู้บริโภคต้องการจะได้รับจากผลิตภัณฑ์นั้นๆ และต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์นั้นๆ ด้วย

2. ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ผลการยอมรับสมมติฐาน คือ การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย ซึ่งผลการทดสอบโดยใช้สถิติ Multiple Regression พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ Big Scooter แปรนต์อิตาลีของผู้บริโภคชาวไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีความถูกต้องในการพยากรณ์คิดเป็นร้อยละ 79.9 ซึ่งกล่าวได้ว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้า ทั้ง 4 ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ (Attributes) ด้านคุณประโยชน์ (Benefits) ด้านคุณค่า (Value) และด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ (User Personality) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Caroline (2012, อ้างถึงใน ณิชฎา เสรีวัฒนา, 2563) ภาพลักษณ์ตราสินค้าเป็นกลยุทธ์ขององค์กร ที่ทุกองค์กรต่างยอมรับการสร้างเอกลักษณ์ของตนผ่านแบรนด์องค์กร ซึ่งประกอบไปด้วยดังนี้

1. ด้านคุณสมบัติ การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับตราสินค้า การสร้างตราสินค้า เป็นกลยุทธ์การตลาดที่สามารถสร้างชื่อเสียงตราสินค้าของบริษัทรวมทั้งเป็นกลยุทธ์ที่สำหรับขับเคลื่อน และใช้สำหรับการแข่งขันในกลุ่มธุรกิจเดียวกัน

2. ด้านคุณค่า การสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับตราสินค้าเป็นสิ่งที่นักการตลาดใช้เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการขาย คุณค่าของตราสินค้า สามารถกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้บริโภคคุณค่าของตราสินค้าที่ตีพิมพ์มีโอกาสเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด เนื่องจากการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบางครั้งมักจะคำนึงถึงคุณค่าของตราสินค้ามากกว่าราคาที่เสียไป

3. ด้านคุณประโยชน์ เป็นกลยุทธ์ที่องค์กรต้องคำนึงถึงในการสร้างตราสินค้า การสร้างภาพลักษณ์ในตราสินค้า คุณประโยชน์ในตราสินค้า ออกแบบรายละเอียดสินค้าครบถ้วนซึ่งจะช่วยเพิ่มช่องทางการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

4. ด้านบุคลิกภาพของผู้ใช้ ในการผลิตสินค้าหรือบริการที่ดีต้องคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างสินค้าหรือบริการกับกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงควรวิเคราะห์ถึงพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงของตลาดผู้บริโภค รสนิยม เป็นต้น ซึ่งองค์กรมักใช้ตราสินค้าในการขับเคลื่อนเพื่อเพิ่มผลกำไร

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมของลูกค้าที่ยังไม่ได้ทำการตัดสินใจซื้อหรือกำลังอยู่ในกระบวนการตัดสินใจซื้อ เพื่อเป็นแนวทางในวางแผนการตลาดและการกำหนดกลยุทธ์การตลาดของธุรกิจ
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแบรนด์จักรยานยนต์ Big Scooter ที่เป็นคู่แข่ง ว่ามีปัจจัยในด้านต่างๆ แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
3. ควรศึกษาผลกระทบภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ขณะกำลังศึกษาค้นคว้างานวิจัย เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในด้านต่างๆ ทั้งด้านของธุรกิจและด้านผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมา เสรีวัฒนา. (2563). ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพล ต่อความภักดีและการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ร้านไทย-เดนมาร์ค มิลค์แลนด์ ของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานคร. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธัญญารัตน์ วรรณพิณ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อรถยนต์ของลูกค้าศูนย์ จำหน่ายรถยนต์ที่ใช้แล้ว เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประภัสสร มังกรกิม. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าของผู้ใช้จักรยานยนต์คูคาติ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรภรณ์ เมธีการย์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของธุรกิจการจำหน่ายเครื่องสำอาง ผ่านเฟซบุ๊ก. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- พิรุณรัตน์ เลหากุล. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจซื้อ รถจักรยาน ของลูกค้าในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่.
- พจนานุกรม.com. (2014). ความหมายของคำว่า ‘รถจักรยานยนต์’. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2566. จาก <https://xn--12cn0cga1azig1mtc2h.com>
- ณัฐ. (2559, 30 พฤศจิกายน). 5 รถสกู๊ตเตอร์ในฝันของไบค์เกอร์. GQ Thailand. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2566. จาก <https://www.gqthailand.com/toys/article/top5-big-scooter>
- ภรณ์ทิพย์ แก้วสุจริต. (2559). การรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ของ ผู้ใช้บริการในเขตนครปฐม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ริชาร์ดอาร์. (ม.ป.ป.). CC หมายถึงอะไร รถจักรยานยนต์? 2023. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2566.

จาก <https://www.fodsports.com/th>

วนัสพร บุบผาทอง. (2564). การตัดสินใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค กรณีศึกษา ผู้ใช้บริการศูนย์บริการโดย
ด้านครอบครัว ผู้จำหน่ายโดยด้า จำกัด. [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิทวัส รุ่งเรืองผล. (2563). ตำราหลักการตลาด Principle of Marketing (พิมพ์ครั้งที่ 10). มาร์เก็ตติ้งมูฟ.

วงศิยา วาสิกศิริ. (2562). ภาพลักษณ์ตราสินค้าระหว่างรถยนต์ญี่ปุ่นและรถยนต์ยุโรปที่มีผลต่อการ
ตัดสินใจซื้อรถยนต์ของผู้บริโภคในจังหวัดปทุมธานี. [การค้นคว้าอิสระ]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ธัญบุรี.

สุพัตรา ราชวงษ์. (2565). ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าบนแอป LAZADA

รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล Rong Nguen with Sea Gypsy

ชลิดา แย้มศรีสุข⁷⁶

CHALIDA YAMSRISUK

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์⁷⁷

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Chalida.y@pkru.ac.th⁷⁸

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเลของชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก เป็นวิถีชีวิตหนึ่งที่สะท้อนถึงความเป็นชาวเลอูรักลาโว้ยที่สืบสานวิถีชีวิตร่วมกันของชาวเลในบริเวณชายฝั่งอันดามัน เพื่อใช้สำหรับการแสดงสำหรับพิธีกรรมต่างๆ เช่น การลอยเรือ เพื่อการสะเดาะเคราะห์

การเก็บด้วยระบบรองเง็ง ทั้งนี้ วิถีชีวิตชาวเลในปัจจุบันผสมกลมกลืนกับความสมัยใหม่ของการพัฒนาคู่ขนานกับการอนุรักษ์ สืบสานการแสดงให้กับชาวเลรุ่นใหม่ และผู้ที่สนใจทั่วไปผ่านคณะกรรมการแสดงรองเง็ง การส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการถ่ายทอดและร่วมรักษาการขับร้องรองเง็ง การพัฒนาการแสดง ซึ่งการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อ ชุมติกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เกิดการแสดงรองเง็งให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: รองเง็ง, ชาวเล, วิถีชีวิต

Abstract

⁷⁶ ชลิดา แย้มศรีสุข

⁷⁷ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

⁷⁸ Chalida.y@pkru.ac.th

Learn about the way of life SEA GYPSY in Ban Laem Tuk Kae community. It is a way of life the reflects the Leu Rak Lawoi people who continue the common way of life SEA GYPSY on the Andaman cost. To be used for performing various rituals such as floating boats toward off bad luck.

The way of life of the SEA GYPSY today is blended with the modern era of parallel development and conservation. To continuing the performance for the new generation of seafarers and those interested in the general public through the Rong Ngen performance group to promote by government, the public sector, and participation of people in the community and participating in maintaining the Rong Ngen singing and Performance development which is disseminated to be known through the media Learning activity .

Keywords : Rong Ngen, SEA GYPSIES, way of life.

บทนำ (Introduction)

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเลในประเทศไทย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ชาวเลอุรักลาโว้ย (Urak Lawoi) มอแกลน (Moklen) และมอแกน (Moken) ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ตามชายฝั่งทะเลหรือเกาะต่างๆ หรือในบริเวณที่ไม่ห่างจากฝั่งทะเลมากนัก ในจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2558) ซึ่งชาวเลอุรักลาโว้ย พบได้ที่สะพาน บ้านแหลมตึกแก เกาะสิเหร่ และหาดราไวย์ ในจังหวัดภูเก็ต บ้านโตะบาหลิว บ้านโนไร่ บ้านคลองดาว และบ้านสังกะอู้นเกาะลันตาใหญ่ บ้านแหลมตงบนเกาะพีพี และชุมชนบนเกาะจำในจังหวัดกระบี่ ชุมชนบนเกาะบุโหลน เกาะอาดังและเกาะหลีเป๊ะในจังหวัดสตูล

ทั้งนี้ ชุมชนชาวมอแกลน อาศัยอยู่บ้านทุ่งดาบและบ้านท่าแป๊ะไย้อย และอีกหลายหมู่บ้านในอำเภอกระบือบุรี บ้านตะวัน ลำแก่น ทุ่งหว้า น้ำเค็ม บางขยะ ชนิม หินลาด ทัพปลา เกาะนก และบ้านท่าใหญ่ ในอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ชุมชนในอำเภอตะกั่วป่า บ้านท่าฉัตรไชย และบ้านเหนือ จังหวัดภูเก็ต

สำหรับชาวมอแกน มีประชากรน้อยที่สุดในกลุ่มชาวเล ซึ่งมีชุมชนอยู่ในสามจังหวัด คือ จังหวัดระนอง ในชุมชนเกาะเหลา เกาะพยาม และเกาะช้าง ส่วนจังหวัดพังงา ในชุมชนหมู่เกาะสิรินธร และบางส่วนของบ้านบางแบก บ้านบางสัก ส่วนจังหวัดภูเก็ต ในชุมชนราไวย์

การศึกษาพื้นที่อยู่อาศัยของชาวเลในจังหวัดภูเก็ต คือ อำเภอถลาง ในตำบลไม้ขาว บ้านแหลมเหลา (บ้านท่าฉัตรไชย) หมู่ที่ 5 บ้านเหนือ (บ้านหินลูกเดียว) หมู่ที่ 5 และอำเภอเมือง ในตำบลเกาะแก้ว บ้านสะพาน (บ้านป่ามะพร้าว) ตำบลรัชฎา (บ้านแหลมตึกแก เกาะสิเหร่) และตำบลราไวย์ (บ้านหาดราไวย์) หมู่ที่ 2

ชาวเลบ้านแหลมตึกแก ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ต่อการทำอาชีพประมง โดยได้รับพระราชทานนามสกุลประมงกิจให้กับชาวเลบ้านแหลมตึกแกทุกครัวเรือนทั้งหมู่บ้าน เพื่อให้มีบัตรประชาชน โดยอาชีพหลักในการทำอาชีพประมง ซึ่งชาวเลบ้านแหลมตึกแกหากไม่มีบัตรประชาชนการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐค่อนข้างลำบาก ประกอบกับชาวเลกลัวสังคมภายนอก ชนกลุ่มน้อย ไม่ค่อยสูงส่งกับคนภายนอก ช่วงเข้าหาปลา การศึกษาต่อในระดับสูงค่อนข้างน้อยวุฒิการศึกษาสูงสุดในสมัยก่อนคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นส่วนใหญ่ บางส่วนไม่เรียนหนังสือ โตมาทำงานหาปลา ช่วงหลังโรงเรียนเกาะสิเหร่ได้รับการพัฒนา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 7 ปัจจุบันชั้นมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ 3 ทั้งนี้ วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ประกอบกับการเรียกชื่อชาวเล ด้วยคำว่า “ไทยใหม่” ใช้กันอย่างแพร่หลายในบางพื้นที่ ซึ่งเป็น การ “ยกระดับ” ให้เป็นไทย เพราะได้รับสัญชาติไทย ติดต่อสื่อสารเป็นภาษาไทย ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และเข้าสู่ระบบระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย เพราะได้รับสัญชาติไทย ติดต่อสื่อสารเป็นภาษาไทยได้ ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และเข้าสู่ระบบระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย

สำหรับศิลปวัฒนธรรมในส่วนของการละเล่น ทั้ง ร่องเง็ง รำมโนราห์ กาหยง ซึ่งการแสดงร่องเง็งยังคงมีการละเล่นอยู่ ร่องเล่น เต็นรำ และประกอบพิธีกรรมลอยเรือ มีการประกอบพิธีกรรม ภาษาที่ใช้ เป็นภาษามลายูยาวิ เช่น มากันนาซี ในชุมชนมี 338 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,600 คน เดิมนับถือศาสนาอิสลาม เนื่องจากการฝั่งและมีดาโต๊ะ ทั้งนี้ ในปัจจุบันนับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากสมัยก่อนหลวงปู่สุภาได้จุดดงคี่เกาะ สิเหร่ ซึ่งชาวบ้านมาตัดไม้ และหลวงปู่ได้สอบถามชาวบ้านเรื่องการนับถือศาสนา ในการบวช และการเข้าวัด แต่ยังคงนับถือบรรพบุรุษ

การตายใช้วิธีการฝัง ซึ่งปัจจุบันชุมชนนับถือศาสนาพุทธ ส่วนการเข้ามาของศาสนาคริสต์ภายหลังการเกิดสันนิบาตประชากรมะลิเห่กับศาสนาพุทธ

การประกอบอาชีพประมง ทิศทางลม สภาพภูมิอากาศ การจับสัตว์น้ำ การหาปลา ทั้งนี้ อาหารทะเล ชาวเลใช้ชีวิตด้วยการประมง อาหารทะเลจากการออกทะเลในช่วงเช้า ทั้งนี้ ชาวเลใช้นามสกุล เพื่อแสดงที่มาของบุคคลจากครอบครัว ตระกูล นามสกุล เพื่อบ่งบอกถึงถิ่นที่อยู่อาศัย บุคคลสำคัญที่เป็นบรรพบุรุษ บ่งบอกลักษณะหรือบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ หรือบ่งบอกความถนัด ความชำนาญ

ชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก ชาวเลอุรักลาไว้อยู่ ซึ่งในความหมายของอุรัก คือ คน และลาไว้อยู่ คือ ทะเล ซึ่งวิถีอุรักลาไว้อยู่ดั้งเดิม คือ การเก็บหาและล่าสัตว์ทะเลมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตาทวด ชาวอุรักลาไว้อยู่เดินทางไปตามเกาะและชายฝั่งทะเลเพื่อทำมาหากิน ดำรงชีพด้วยวิถีแบบเคลื่อนย้ายบ่อยครั้ง โดยมีแหล่งพักพิงชั่วคราวเพื่อเก็บหาและล่าสัตว์ทะเล โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน ซึ่งการเดินทางไปทำมาหากิน โดยมีแหล่งพักชั่วคราว เรียกว่า บากัด ซึ่งชาวอุรักลาไว้อยู่ มีความสามารถด้านการว่ายน้ำ ดำน้ำ มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเดินเรือ การสังเกตสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงของภาวะอากาศ ชุมชนอุรักลาไว้อยู่รอดพ้นจากภัยสันนิบาต ซึ่งคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านอุรักลาไว้อยู่ปลอดภัย

เนื้อหา (Body)

นิเวศวิทยาวัฒนธรรม

นิเวศวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงกระบวนการปรับตัวโดยธรรมชาติของมนุษย์ และรูปแบบวัฒนธรรมมีพื้นฐานการปรับตัวจากมนุษย์ซึ่งได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ (Julian Steward อ้างถึงใน Robert Netting, 1977) ในขณะที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2551) ได้อธิบายนิเวศวัฒนธรรม คือ ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่ผู้คนหลายกลุ่มหรือหลายชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ซึ่งหมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอันสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกัน และมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ นั่นคือ ภูมินาม โดยอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้น คือ ความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ขัณฑ์ วงษ์วิภาค ความหมายของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) กับสภาพแวดล้อม ส่วนทางด้านมานุษยวิทยาจะมุ่งเน้นความสำคัญกับมนุษย์เป็นหลัก โดยพยายามค้นคว้าเข้าใจพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ในความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมอย่างไร ซึ่งพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมทางวัฒนธรรมและปรากฏการณ์ทางสภาพแวดล้อม มนุษย์อยู่รอดใน

สภาพแวดล้อมต่างๆได้ เพราะอาศัยวัฒนธรรมในการปรับตัว ผ่านสื่อกลางต่างๆ คือ เทคโนโลยี ภาษา รูปแบบการจัดระเบียบกลุ่มและอุดมการณ์ เรียนรู้สะสมอบรมบ่มนิสัย โดยใช้วัฒนธรรมดัดแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตน

Stuart Hall อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า “วัฒนธรรม” เป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งวัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และมนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์

ยศ สันตสมบัติ (2540) อธิบายความหมายนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเน้นประเด็นมนุษย์จัดการควบคุมและดัดแปลงระบบนิเวศ ซึ่งวัฒนธรรมมีลักษณะ 6 ประการ คือ ประการแรก วัฒนธรรมเป็นระบบความคิด และค่านิยมที่สมาชิกมีส่วนร่วมกัน ประการที่สอง วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ ประการที่สาม วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ ประการที่สี่ วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา ประการที่ห้า วัฒนธรรมคือกระบวนการในการกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและสิ่งที่อยู่ร่วมตัวมนุษย์ และประการที่หก วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา

ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม

ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม (Cultural Ecosystem) สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Material Culture Ecosystems) และระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Non-Material Culture Ecosystems) เป็นการเชื่อมโยงสรรพสิ่งทางด้านวัตถุและวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและเห็นแนวทางปฏิบัติต่างๆต่อเรื่องมนุษย์กับสังคม ที่สามารถสนองต่อสภาพการณ์ต่างๆ ของมนุษย์กับระบบนิเวศทางสังคมและวัฒนธรรม การไม่แยกส่วนการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันและสร้างสรรค์สุขภาวะสาธารณะร่วมกัน

การลอยเรือ

พิธีลอยเรือ เป็นงานประจำปีที่สำคัญที่สุดของชาวอุรุกรลาไวย์ ซึ่งจัดขึ้นในช่วงคืนวันเพ็ญ เดือน 6 และเดือน 11 ทางจันทรคติของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของฤดูกาล ก่อนพิธีจะเริ่มขึ้นชาวบ้านจะตัดไม้ระกำและไม้ตีนเป็ดเพื่อนำมาใช้สำหรับต่อเป็นเรือลอยเคราะห์ ซึ่งในภาษาอุรุกรลาไวย์ เรียกว่า ปือจาลัก โดยเรือนี้จะทำหน้าที่นำพาทุกข์โศกโรคภัยให้ออกไปจากครอบครัวและชุมชน

ทั้งนี้ ชาวอุรุกรลาไวย์หยุดทำมาหากินเป็นระยะเวลา 3 วันในช่วงพิธีกรรม และพิธีจะดำเนินไปเป็นระยะเวลา 3 วัน 3 คืน โดยมีโต๊ะหมอบเป็นผู้นำการเซ่นไหว้และเข้าทรงเสียดาย โดยชาวอุรุกรลาไวย์จะเข้าร่วมงานทั้งหมู่บ้านในการรวมญาติพี่น้องจากที่ต่างๆเดินทางมาร่วมงาน ซึ่งแต่ละชุมชนไม่เหมือนกันบางชุมชนไม่มีพิธีลอยเรือ เช่น หาดราไวย์มีพิธีอาบน้ำมนต์ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับพิธีลอยเรือ

การทำบุญสารทเดือนสิบ ชาวเลวางไวย์หิ้งตายายก่อนนำมาทาน ทั้งนี้การขอรับบุญที่วัด เพื่อก่อให้เกิดความ

สบายใจของชาวเล ภูมิปัญญาของชาวเล ด้วยการรักษาโรค ยาสมุนไพร หมากพลู การรักษางูสวัด

ภาพที่ 1 พิธีกรรมลอยเรือ

ลอบดักปลา

ลอบดักปลา หรือ ไช หรือที่ภาษาอูรักลาไวกัย เรียก “บูบู้ อี้กัต” เป็นเครื่องมือประมงที่ใช้กันมานาน เดิมลอบทำด้วยไม้ไผ่ และหวายและมีขนาดเล็ก ชาวอูรักลาไวกัยจะนำลอบใส่เรือออกทะเลไปวางในบริเวณที่มีปลาชุกชุม ออกไปปล่อยทุก 2-3 วัน โดยใช้วิธีดึงเชือกแถววัลย์นำลอบขึ้นจากทะเล เพื่อนำปลาและสัตว์ทะเลมายังชีพและจำหน่าย และวางลอบใหม่

ทั้งนี้ อาหารของชาวอูรักลาไวกัย เป็นอาหารสดจากธรรมชาติ มีอาหารทะเลนานาชนิด มีหอย ปู กุ้ง ปลิง ลิ่นทะเล

ภาพที่ 2 ลอบตากปลา ชาวอุรกลาไวย

ภาพที่ 3 อาหารทะเล

รองเง็ง

การแสดงรองเง็ง การละเล่นพื้นบ้าน ในลักษณะของเนื้อเพลงตามวัดอุประสงค์ที่ขับร้อง ดังเช่น งานพิธีกรรม การร้องเพลงเกี่ยวพาราสี ซึ่งแตกต่างการร้องเพลงรองเง็งต้นหยงที่ใช้ภาษาไทย ส่วนรองเง็งชาวเลใช้ภาษามลายูยาวิ ซึ่งเนื้อเพลงเป็นการร้องโต้ตอบ ความรัก วิถีชีวิต เช่น บทเพลงทะเลลึกทักทักซึ่งมีเนื้อร้องภาษาอุรกลาไวยในการสร้างความสามัคคี ซึ่งเป็นบทเพลงที่แต่งขึ้นภายหลังการเกิดสึนามิในปี พ.ศ.2547 ในการบรรยายถึง

ความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเล และการรักบ้านเกิด (จิโรจ หวังเจริญ, 2560)

ทั้งนี้ รองเง็งเป็นการรำรำ ประกอบดนตรี ที่พบในกลุ่มมลายูมุสลิม ไทยมุสลิม และกลุ่มอูรักลาไวย์ในภาคใต้ของประเทศไทย โดยเครื่องดนตรีมักจะมีซอ (ไวโอลิน) รำมะนา ฉิ่ง กรับ และฆ้อง ซึ่งวงรองเง็ง ประกอบไปด้วยผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวหรือญาติเดียวกัน ซึ่งวงรองเง็งที่มีชื่อเสียงของชาวอูรักลาไวย์ คือ คณะพรสวรรค์ บ้านแหลมตุ๊กแก เกาะสิเหร่ จังหวัดภูเก็ต นำโดยแม่จั่ว ประโม่งกิจ ซึ่งในคณะมีนางรำ จำนวน 6 คน มือซอ จำนวน 1 คน รำมะนา จำนวน 2 คน มือฉิ่ง จำนวน 1 คน มือกรับ จำนวน 1 คน ตั้วตลก จำนวน 1 คน การแต่งกายรองเง็ง ภูเก็ต แบบชุดยาย่า

ภาพที่ 4 การแสดงรองเง็ง

สรุปและขอเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

วิถีชีวิตชาวเลไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงทำให้วิถีชีวิตอพยพโยกย้ายบ่อยครั้ง ซึ่งเป็นวิถีเร่ร่อน วิถีชายขอบ ด้วยแนวคิด นโยบาย และระบบกฎหมาย ที่มีมุมมองของสังคมที่อยู่ติดที่และตั้งหลักปักฐาน ระบบกรรมสิทธิ์ มีปัจเจกบุคคล เอกชน หรือรัฐ เป็นเจ้าของ ซึ่งต่างจากมุมมองของชนพื้นเมือง โดยเฉพาะชาวเล ซึ่งชาวอูรักลาไวย์จะอาศัยอยู่ในหมู่บ้านชายฝั่งทะเล ในการจับสัตว์ทะเลและหาของป่า ออกเรือไปทำประมงตามเกาะต่างๆเป็นเวลาหลายวัน นอกจากนั้น ไม่มีการยึดทรัพยากรเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล

ทั้งนี้ การส่งเสริมวิถีชีวิตชาวเล ในการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การช่วยเหลือด้านสาธารณสุข การแก้ปัญหาสัญชาติ การส่งเสริมการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญในการยกระดับวิถีชีวิตของชาวเล

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

การศึกษาเรื่อง “รองเง็งกับวิถีชีวิตชาวเล” ในครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต คณะพรสวรรค์ ชุมชนบ้านแหลมตุ๊กแก ตำบลรัชฎา อำเภอมะเมือง จังหวัดภูเก็ต จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง References

จิโรจ หวังเจริญ และสุพจน์ ยุคลธรวงศ์. (2560). การวิเคราะห์เพลงร้องรองเง็งของจิว ประมงกิจ. วารสาร ดนตรีรังสิต, 12(1), 33-47.

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2532). นิเวศวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 10.

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2558). ทักษะวัฒนธรรมชาวเล. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ยศ สันตสมบัติ. (2540). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, หน้า 17.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น.

กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.

Netting, R. 1997. Cultural Ecology. California : Cummings Publishing Company.

(บทความวิจัย)

ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วม
เพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

Expectations regarding the Roles of Actor Groups in Participation for
Ubon Ratchathani Urban Development

วรุฒม์ อิงคถาวรวงศ์¹Warut Ingkathawornwong¹¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Warut.i@ubu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จำนวน 400 ราย และการสัมภาษณ์ตัวแสดงหลักของกลุ่มต่างๆ ที่มีบทบาทในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ได้แก่ ตัวแสดงกลุ่มภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาครัฐมากที่สุด โดยเน้นไปที่บทบาทการเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเข้ามาพัฒนาเมือง รองลงมาคือคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาคประชาชน ซึ่งเน้นทางด้านกรริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองในชุมชนของตน หรือในประเด็นที่กลุ่มภาคประชาชนสนใจ ถัดมาคือความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาคเอกชน ซึ่งเน้นทางด้านกรสนับสนุนด้านเงินทุนและการเป็นผู้ร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาเมือง และท้ายสุดคือความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงภาคการศึกษาซึ่งเน้นทางด้านกรเป็นที่ปรึกษา การสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับใช้ในการพัฒนาเมืองตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนาเมือง; การมีส่วนร่วม; อุบลราชธานี

Abstract

The article aims to investigate expectations regarding the roles of key actor groups in Ubon Ratchathani urban development participation. The author collected data from 400 samples of the population living in the Ubon Ratchathani municipal area and conducted interviews with key actors in Ubon Ratchathani urban development, representing the public sector, private sector, civil society, and education sector.

The study found that the public sector is expected to play the most significant role, emphasizing their function as coordinators and facilitators for other relevant agencies to participate in urban development. Following this, civil society is expected to initiate community-based development projects within their own communities or in areas of interest to civil society groups. The private sector is expected to provide financial support and investment in urban development projects. Lastly, the education sector is expected to act as consultants and provide support for the transfer of knowledge, technology, and innovation for urban development.

Keywords: Urban Development; Participation; Ubon Ratchathani

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองเป็นหนึ่งในนโยบายที่สำคัญและท้าทายสำหรับการบริหารงานท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน เนื่องจากนโยบายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตของพลเมืองในหลากหลายมิติ ทั้งทางด้านกายภาพและผังเมือง เศรษฐกิจ การจัดการสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี สังคม วัฒนธรรม หรือทางด้านความยั่งยืน จึงทำให้ในการกำหนดนโยบายของแต่ละเมืองนั้น ผู้บริหารของเมืองจำเป็นต้องจะต้องมีข้อมูลที่รอบด้านและพิจารณาในมิติต่างๆ ของการพัฒนาเมืองอย่างครอบคลุม หรือในการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติก็ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งในด้านองค์ความรู้และทรัพยากร ที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากตัวแสดงที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก จากหลากหลายภาคส่วน ส่งผลให้ผู้บริหารของเมืองจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในมิติของการบริหารรัฐกิจ แนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้การนำนโยบายการพัฒนาเมืองไปปฏิบัติเกิดประสิทธิผลนั้น มีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการบริหารรัฐกิจสมัยใหม่ที่สำคัญหลายแนวคิด อาทิ แนวคิดการบริการสาธารณะใหม่ (The New Public Service) ที่เน้นการบริหารจัดการซึ่งผลักดันโดยค่านิยมประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของประชาชนและชุมชน (Denhardt and Denhardt, 2011; ปกรณ์ ศิริประกอบ, 2562) หรือแนวทางการบริหารจัดการบนฐานของความร่วมมือ (Collaborative Governance ที่รัฐจะดึงเอาความชำนาญและประสบการณ์ของภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นของสังคม มาช่วยเพิ่มพูนผลผลิตหรือการจัดการทรัพยากรและข้อมูลให้ดียิ่งขึ้น (ธีรพัฒน์ อังศุขवाल, 2565)

เมื่อพิจารณาบริบทของจังหวัดอุบลราชธานี นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองได้ถูกแนะนำและถ่ายทอดลงสู่การปฏิบัติในฐานะหนึ่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเมืองในมิติต่างๆ อาทิ เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เมืองนวัตกรรม (Innovation City) หรือเมืองยั่งยืน (Sustainable City) ทั้งนี้ การศึกษาเบื้องต้นจากแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า ทางด้านนโยบายการพัฒนาเมืองอุบลสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะนั้นได้มีการขับเคลื่อนมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2561 ผ่านโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) และจัดทำแผนปฏิบัติการราชการประจำปี พ.ศ. 2563 ของจังหวัดอุบลราชธานี (DEPA, 2561) โดยพื้นที่เมืองอุบลในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีนั้น เป็นหนึ่งใน 40 พื้นที่ประกาศเขตส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ ประเภทเมืองเดิมน่าอยู่ และเมืองใหม่ทันสมัย ซึ่งได้มีการดำเนินกิจกรรมขับเคลื่อนโครงการอย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ โดยมีประเด็นที่มุ่งเน้นการพัฒนาในทุกภาคส่วนครอบคลุมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) และพลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด เพิ่มรายได้ ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ในมิติต่าง ๆ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2564) นอกจากนี้ ทางด้านนโยบายเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) นั้น องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ก็ได้มีความพยายามในการขับเคลื่อนเมืองอุบลราชธานีให้เป็นเมือง

สร้างสรรค์ของยูเนสโกทางด้านดนตรี มาตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2564 หรือทางด้านเมืองนวัตกรรม สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติก็ได้มีการประเมินเพื่อพัฒนาเมืองที่มีศักยภาพในการเป็นเมืองนวัตกรรม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) ซึ่งพบว่า อุบลราชธานีเป็นเมืองที่มีระบบนิเวศนวัตกรรมที่มีความพร้อม โดยมีจุดเด่นในด้านการเป็นเมืองนวัตกรรมที่ยั่งยืนและเชื่อมโยง ซึ่งพิจารณาองค์ประกอบของนโยบายรัฐ โครงสร้างพื้นฐานและทุนทางเศรษฐกิจของภาคเอกชนในพื้นที่ รวมทั้งองค์ประกอบทางด้านความรู้และทุนมนุษย์จากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่

จากสภาพการณ์ข้างต้นจึงทำให้ผู้เขียนเห็นว่า นโยบายการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีนั้นถือว่ามีความหลากหลายทั้งในแง่ประเด็น ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องและต้องการการมีส่วนร่วมจากตัวแสดงหลายภาคส่วนจำนวนมาก ซึ่งมีเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาเมืองที่แตกต่างกัน ฉะนั้นในการกำหนดแนวทาง รูปแบบ หรือกลไกในการมีส่วนร่วมให้ตัวแสดงจากภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างมีคุณภาพนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนในฐานะผู้รับบริการและผู้รับผลจากการพัฒนาเมือง ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของตัวแสดงแต่ละกลุ่มนั้น จึงเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญในการออกแบบแนวทางการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะลดช่องว่างของการจัดแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองที่พึงเป็น กับแนวทางการมีส่วนร่วมที่เป็นอยู่ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การพัฒนาเมืองอุบลราชธานีนั้นมีการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อสำรวจความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

3. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

ในปัจจุบัน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองมีความหลากหลาย และได้รับความสนใจ จากภาควิชาการและภาคปฏิบัติเป็นอย่างมาก ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ประมวล แนวคิดที่สำคัญ เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองซึ่งถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี ได้แก่ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ และแนวคิดเมืองยั่งยืน

1) **แนวคิดเมืองอัจฉริยะ** เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นแนวคิดทางการบริหารจัดการที่ครอบคลุมการพัฒนาเมืองให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจ้างงาน การเพิ่มโอกาสและการแข่งขันทางธุรกิจ การสรรสร้างนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการทุกภาคส่วน (Glasmeier & Christopherson, 2015; Meijer & Bolivar, 2016; Angsukanjanakul, 2017; Tapananont et al., 2018 อ้างใน นิภาพรณ เจนสันติกุล, 2563) ทั้งนี้เมื่อนำสู่ภาคปฏิบัติ สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย (2564) ได้ให้นิยาม “เมืองอัจฉริยะ” วาหมายถึง เมืองที่ไซเบอร์ไซนซ์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากรของเมืองและประชากรเป้าหมาย โดยเน้นการออกแบบที่ดี และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนใน

การพัฒนาเมืองภายใต้แนวคิดการพัฒนา เมืองนาอยู่ เมืองทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข อย่างยั่งยืน โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ(2564) ได้จำแนกลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ มี 7 ด้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) ขนส่งอัจฉริยะ (Smart Mobility) พลังงานอัจฉริยะ (Smart Energy) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance)

2) แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เป็นแนวคิดการพัฒนาเมืองที่เน้นการนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้น ๆ โดยอาศัยรากฐานจากความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ คนและวัฒนธรรม (อพท, 2564) ถูกเสนอขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ.2004 โดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ผ่านแนวคิดเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ (Creative Cities Network) โดยมีเป้าหมาย “เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาไปสู่ระดับนานาชาติ สร้างสันติทางวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการมุ่งเน้นความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม” (อพท, 2564) ในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ มีเงื่อนไขที่สำคัญ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นที่ทำให้เมืองมีพื้นที่ในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการรวมตัวทางสังคม รวมถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่แสดงออกหรือสื่อออกมาทางศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่นำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการเข้าร่วมสามารถทำให้เกิดการสนับสนุนเสริมสร้างการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3) แนวคิดเมืองยั่งยืน แนวคิดเมืองที่ยั่งยืนถูกพัฒนาขึ้นจากบริษัทที่เมืองต่าง ๆ ทั่วโลกในปัจจุบัน ประสบปัญหาและความท้าทายหลายประการ อาทิ การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน มีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาเมืองเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้จากการสำรวจงานวิชาการ พบว่า คำจำกัดความความยั่งยืนของเมือง คือ เมืองที่มี กระบวน การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและสมดุล ซึ่งจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ เช่น ความสามารถในการยืดหยุ่นรับการเปลี่ยนแปลง (Resilience) การพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) และประโยชน์ต่อเมืองอื่น (Positive Externality) (วิริยะ เตชะรุ่งโรจน์ และคณะ, 2562)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองที่ผู้วิจัยทบทวนมาเบื้องต้น จะเห็นว่า การบริหารรัฐกิจ ได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างกลไกให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเมือง ซึ่งแต่ละภาคส่วนล้วนมีความคาดหวังต่อการพัฒนาเมืองที่แตกต่างกัน

3.2 การมีส่วนร่วม (Participation)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเป็นหนึ่งในแนวคิดสำคัญสำหรับการจัดบริการสาธารณะในยุคปัจจุบันที่การบริหารงานของรัฐมีการปรับเปลี่ยนจากแนวทางเดิมที่เน้นการปกครอง (Government) เป็นหลักมาสู่แนวทางที่เน้นการจัดการปกครอง (Governance) ซึ่งเมื่อพิจารณาในบริบทของการพัฒนาเมืองและการบริหาร

ท้องถิ่นนั้น แนวคิดที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้อย่างแพร่หลายแนวคิดหนึ่ง คือ การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance) ซึ่งเป็นความพยายามทางการปกครอง เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของการปกครองแบบระบบราชการสู่การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนอื่นที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การริเริ่มโดยหน่วยงานรัฐ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นหมายรวมถึงตัวแสดงที่ไม่ใช่ภาครัฐด้วย ผู้มีส่วนร่วมจะสามารถร่วมในการตัดสินใจได้โดยตรงผ่านกระบวนการสานเสวนา ความร่วมมือที่เกิดขึ้นจะมีลักษณะทางการ การตัดสินใจที่เกิดขึ้นต้องมาจากการเห็นพ้องร่วมกันในลักษณะที่เป็นการตัดสินใจร่วมกัน ความร่วมมือนี้เป็นความร่วมมือเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายสาธารณะหรือการบริหารกิจการสาธารณะ (ธีรพัฒน์ อังศุขवाल, 2565)

ทั้งนี้ในการพิจารณาขอบข่ายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการได้นิยามเอาไว้ค่อนข้างหลากหลาย โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ กล่าวคือ ประชาชนหรือสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen & Uphoff, 1981) ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องเป็นไปโดยสมัครใจ อย่างกระตือรือร้น มีพลัง (United Nations, 1981) ตลอดจนได้รับผลประโยชน์จากชุมชนในการมีส่วนร่วมนั้นร่วมกัน (สัญญา เคนาภูมิ, 2551)

ภายใต้บริบทของงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองนั้น การมีส่วนร่วม (Participation) มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างความเชื่อมโยง (Connection) และความร่วมมือ (Collaboration) ของตัวแสดงในเครือข่ายนโยบายที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแสดงในกลุ่มที่ไม่ใช่ภาครัฐ อาทิ ภาคเอกชน ชุมชน ประชาสังคม อาสาสมัคร เพื่อให้เกิดความครอบคลุม (Inclusiveness) ในการเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) กับการพัฒนาเมืองได้รับความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากในบางภารกิจตัวแสดงกลุ่มนี้อาจเป็นผู้ดำเนินการกิจแทนรัฐได้ ในกรณีที่รัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรัฐต้องปรับบทบาทในการพัฒนาเป็นผู้สนับสนุนและเอื้อให้ภาคส่วนอื่นเกิดความเข้มแข็ง

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

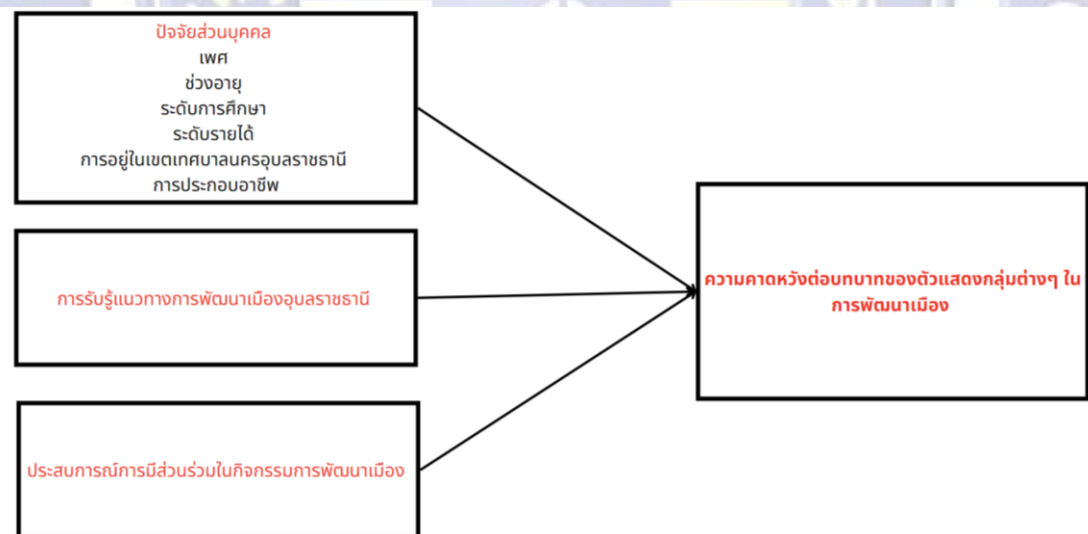
ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นไปได้ หรือเป็นการคาดการณ์ต่อสิ่งที่ต้องการจะได้รับในอนาคตของบุคคล ทั้งนี้แนวคิดและทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation Theory) ถูกพัฒนาขึ้นจากศาสตร์ทางด้านจิตวิทยา ซึ่งนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism) เชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่า จะกระทำพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตน ซึ่งสามารถกำหนดเป็นสมมติฐาน ได้ 3 ประการ ได้แก่ 1) พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยเป็นผลรวมของแรงผลักดันจากภายในตัวของเขาเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม 2) มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน 3) บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก (อุไรวรรณ เกิดผล, 2539) ทั้งนี้ความคาดหวังเป็นการแสดงออกทางทัศนคติ ซึ่งเป็นค่านิยมทั้งทางบวกและทางลบที่บุคคลมีต่อผลของการกระทำอย่าง

ใดอย่างหนึ่ง (Blair อ้างถึงใน อ้างถึงใน วิภาดา วัฒนนามกุล, 2539) ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น

เมื่อนำแนวคิดความคาดหวังมาประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทของงานชิ้นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงแต่ละกลุ่มในการพัฒนาเมืองนั้นมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในการศึกษา ได้แก่ แรงผลักดันที่มีผลต่อความคาดหวัง ซึ่งอาจพิจารณาได้จากแรงผลักดันที่เกิดจากปัจจัยทางธรรมชาติของตัวบุคคลนั้นๆ เช่น เพศ อายุ และแรงผลักดันที่เกิดจากปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น การศึกษารายได้ การประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัยประสบการณ์การรับรู้เกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการพัฒนาเมือง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อทัศนคติ เป้าหมายการตัดสินใจตลอดจนบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง

4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในงานชิ้นนี้ ผู้เขียนกำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการศึกษาความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี โดยมีตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ การอยู่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี การประกอบอาชีพ ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้แนวทางการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี และปัจจัยเกี่ยวกับประสบการณ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาเมือง และตัวแปรตามความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมือง ได้แก่ ตัวแสดงภาครัฐ ตัวแสดงภาคเอกชน ตัวแสดงภาคประชาชน และตัวแสดงภาคการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

5. วิธีดำเนินการศึกษา

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เขียนได้สำรวจข้อมูลจำนวนประชากรในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี พบว่า มีจำนวนประชากรที่จดทะเบียนทั้งสิ้น 76,650 คน (ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2563) จากนั้นจึงได้กำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางของทายามาเน่ (Yamane, 1967) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ ร้อยละ 95 ได้จำนวนขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 398 คน

จากนั้นจึงได้กำหนดแนวทางในการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยมีการวางแผนในการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมพื้นที่และประชากรกลุ่มต่างๆ ในเมืองอุบลราชธานี

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้เขียนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามถามปลายปิด ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านการพัฒนาเมือง ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม และระดับความคาดหวังต่อการมีส่วนร่วม โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยในงานวิจัยครั้งนี้มีค่า IOC = 1.00 ซึ่งแสดงว่าข้อคำถามในแบบสอบถามทั้งหมดมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และมีการหาค่าความเชื่อมั่น โดยได้นำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้เบื้องต้นกับกลุ่มประชาชนที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย จำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช เท่ากับ 0.869

ทางด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ และปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านระดับความคาดหวังทางด้านบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมือง

ค่าสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ ค่า T-Test, และ F-Test เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของปัจจัยแต่ละด้านต่อระดับความคาดหวังทางด้านบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมือง

6. ผลการศึกษา

6.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง/ปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

1. เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	158	39.5
หญิง	229	57.3
อื่นๆ	13	3.2
รวม	400	100.0
2. ช่วงอายุ	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า 18 ปี	27	6.8
18-24 ปี	86	21.5
25-32 ปี	104	26.0
33-40 ปี	95	23.8
41-50 ปี	66	16.5

51-60 ปี	22	5.4
รวม	400	100.0
3.ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่ามัธยม	16	4.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	33	8.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย	96	24.0
ปวช/ปวส	95	23.8
ปริญญาตรี	154	38.5
สูงกว่าปริญญาตรี	6	1.5
รวม	400	100.0
4.รายได้เฉลี่ย/เดือน		
ไม่มีรายได้	87	21.7
ต่ำกว่า 5,000 บาท	14	3.5
5,000 – 10,000 บาท	76	19.0
10,001 – 20,000 บาท	159	39.8
20,001 – 30,000 บาท	58	14.5
30,001 – 40,000 บาท	4	1.0
สูงกว่า 40,000 บาท	2	0.5
รวม	400	100.0
5.การอยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครอุบล		
มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบล	268	67.0
ไม่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบล	132	33.0
รวม	400	100.0
6. การประกอบอาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	96	24.0
ข้าราชการ/บุคลากรของรัฐ	48	12.0
ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	97	24.3
รับจ้าง	57	14.2
พนักงานบริษัทเอกชน	72	18.0
เกษตรกร	15	3.8

ว่างงาน	15	3.8
รวม	400	100.0

ภาพรวมข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.3) อยู่ในช่วงอายุในกลุ่มวัยทำงาน ได้แก่ ช่วงอายุ 25-32 ปี (ร้อยละ 26.0) รองลงมา คือ ช่วงอายุ 33-40 ปี (ร้อยละ 23.8) ทางด้านการศึกษา ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 38.5) รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 24.0)

ทางด้านสถานะทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,001-20,000 บาท (ร้อยละ 39.8) รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่มีรายได้ (ร้อยละ 21.8) และกลุ่มที่มีรายได้ 5,000-10,000 บาท (ร้อยละ 19.0) ทั้งนี้กลุ่มพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้น้อย ซึ่งมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มีสัดส่วนอยู่ราวร้อยละ 3.5 ทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพทางด้านการค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 24.3) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 24.0) และพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 18.0) ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่า มีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ว่างงาน อยู่ราวร้อยละ 3.8

ทางด้านการอยู่อาศัยในพื้นที่เมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานี (ร้อยละ 67.0) และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยหรือประกอบอาชีพในพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานีมากกว่า 20 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 43.8)

6.2 ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

ตารางที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบลฯ เช่น เมืองอัจฉริยะ เมืองสร้างสรรค์	ความถี่	ร้อยละ
เคยได้ยิน	229	57.3
ไม่เคยได้ยิน	171	42.7
รวม	400	100.0
การติดตามข้อมูลข่าวสาร	ความถี่	ร้อยละ
ติดตามอย่างสม่ำเสมอ	115	29.3
ติดตามบ้างตามเรื่องที่สนใจ	188	47.8
ไม่ค่อยได้ติดตาม	76	19.3
ไม่ติดตามเลย	14	3.6
รวม	393	100.0

ในด้านการรับรู้แนวนโยบายการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้ยินแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบลฯ เช่น เมืองอัจฉริยะ เมืองสร้างสรรค์ หรือเมืองยั่งยืน (ร้อยละ 57.3) และเมื่อพิจารณา

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีนั้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.8) ติดตามข่าวสารบ้างตามเรื่องที่สนใจ รองลงมา คือ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ (ร้อยละ 29.3)

6.3 ปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง

ตารางที่ 3 ปัจจัยเกี่ยวกับประสบการณ์กรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง

การเข้าร่วมกิจกรรม	ความถี่	ร้อยละ
เคยเข้าร่วม	251	62.8
ไม่เคยเข้าร่วม	149	37.2
รวม	400	100.0

ในด้านประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาเมืองพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาเมือง (ร้อยละ 62.8)

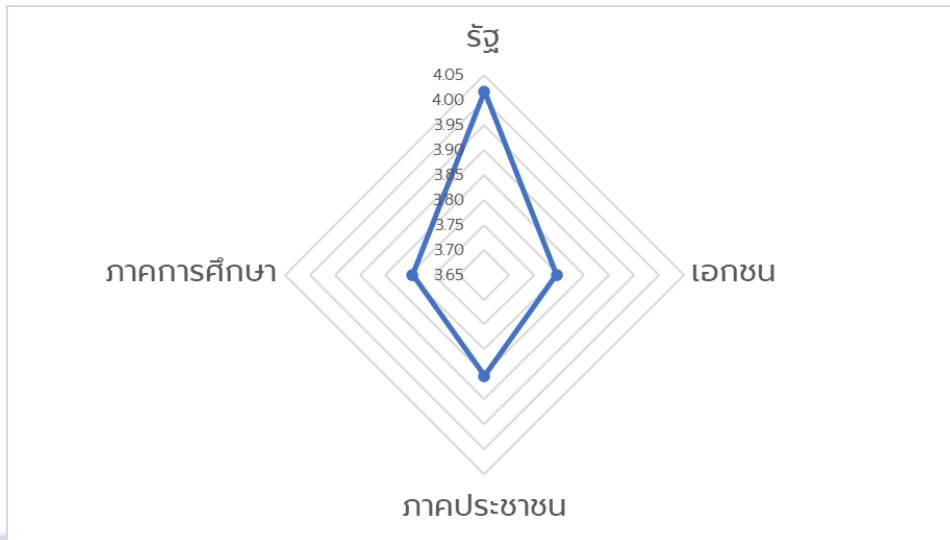
6.4 ระดับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ตารางที่ 4 ความคาดหวังต่อบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในภาคส่วนต่างๆ ต่อการพัฒนาเมือง

บทบาทที่ถูกคาดหวังของตัวแสดง	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ภาครัฐ							
1. กำหนดนโยบาย วางแผน ริเริ่มโครงการพัฒนาเมือง ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	169 (42.3)	100 (25.0)	93 (23.3)	37 (9.3)	1 (0.3)	4.00	1.02
2. ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาชน มาร่วมพัฒนาเมือง	165 (41.3)	113 (28.2)	93 (23.3)	29 (7.2)	0 (0.0)	4.04	0.97
3. ให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและเข้าถึงได้ง่ายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองต่อประชาชน	174 (43.5)	96 (24.0)	94 (23.5)	36 (9.0)	0 (0.0)	4.02	1.02
ภาคเอกชนในพื้นที่							
4. ริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน	128 (32.0)	124 (31.0)	83 (20.8)	52 (13.0)	13 (3.3)	3.76	1.13

บทบาทที่ถูกคาดหวังของตัวแสดง	ระดับความคิดเห็น					ค่าเฉลี่ย	SD
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ในเมือง							
5. สนับสนุนเทคโนโลยีหรือเครื่องมือใหม่ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของเมือง	127 (31.8)	117 (29.3)	111 (27.8)	38 (9.5)	7 (1.8)	3.80	1.05
6. สนับสนุนด้านเงินทุนและการเป็นผู้ร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาเมือง	138 (34.5)	115 (28.7)	97 (24.3)	42 (10.5)	8 (2.0)	3.83	1.08
ภาคประชาชน							
7. ริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองในชุมชนของตน หรือในประเด็นที่ตนเองสนใจ	140 (35.0)	132 (33.0)	77 (19.3)	44 (11.0)	7 (1.8)	3.89	1.06
8. เป็นอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน	140 (35.0)	122 (30.5)	88 (22.0)	42 (10.5)	8 (2.0)	3.86	1.07
9. ช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้แก่ประชาชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรับทราบ	133 (33.3)	123 (30.8)	94 (23.5)	37 (9.3)	13 (3.3)	3.82	1.09
ภาคการศึกษา							
10. เป็นที่ปรึกษา สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับใช้ในการพัฒนาเมือง	136 (34.0)	129 (32.3)	89 (22.3)	38 (9.5)	8 (2.0)	3.87	1.05
11. ช่วยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ	128 (32.0)	124 (31.0)	100 (25.0)	37 (9.3)	11 (2.8)	3.80	1.07
12. สร้างองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาเมืองอุบลเพื่อเผยแพร่เป็นตัวอย่างให้แก่เมืองอื่นๆ	124 (31.0)	119 (29.8)	100 (25.0)	32 (8.0)	25 (6.3)	3.71	1.17

ภาพที่ 2 ระดับความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลฯ

ที่มา: วรุตม์ อิงคदारวงศ์ (2566)

จากผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดหวังกับบทบาทของภาครัฐมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.02) รองลงมาคือคาดหวังจากบทบาทของภาคประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.85) ภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 3.80) และภาคการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 3.79) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ทางด้านบทบาทของภาครัฐนั้น กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการมีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ของกิจกรรมและโครงการในการพัฒนาเมืองมากที่สุด โดยมีความคาดหวังต่อทางด้านการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และด้านการประชาสัมพันธ์และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นครบถ้วนของโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รองลงมาตามลำดับ

ทางด้านบทบาทของภาคประชาชน กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองในชุมชนของตน หรือในประเด็นที่ตนเองสนใจ มากที่สุด โดยมีความคาดหวังต่อบทบาททางด้านการเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และการช่วยกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้แก่ประชาชน หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องรับทราบรองลงมาตามลำดับ

ทางด้านบทบาทของภาคเอกชน กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการสนับสนุนด้านเงินทุนและการเป็นผู้ร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาเมือง มากที่สุดโดยมีความคาดหวังต่อบทบาททางด้านการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีหรือเครื่องมือใหม่ๆ ที่ใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของเมือง และการเป็นผู้ริเริ่มโครงการพัฒนาเมืองใหม่ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในเมือง รองลงมาตามลำดับ

ทางด้านบทบาทของภาคการศึกษา กลุ่มตัวอย่างคาดหวังกับบทบาททางด้านการเป็นที่ปรึกษา การสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับใช้ในการพัฒนาเมือง มากที่สุด โดยมีความคาดหวังต่อบทบาททางด้าน การเข้ามาช่วยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ และการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาเมืองอุบลเพื่อเผยแพร่เป็นตัวอย่างให้แก่เมืองอื่นๆ รองลงมาตามลำดับ

6.5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ กับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ปัจจัย	ค่าสถิติทดสอบ	ความคาดหวัง	ความคาดหวัง	ความคาดหวัง	ความคาดหวัง
		ต่อตัวแสดงภาครัฐ	ต่อตัวแสดงภาคเอกชน	ต่อตัวแสดงภาคประชาชน	ต่อตัวแสดงภาคการศึกษา
เพศ	F-Test	1.794 (.168)	1.681 (.188)	.231 (.794)	4.058* (.018)
ช่วงอายุ	F-Test	1.360 (.238)	2.691* (.021)	1.421 (.216)	4.317* (.001)
ระดับการศึกษาสูงสุด	F-Test	3.859* (.002)	7.585* (.000)	4.970* (.000)	7.555* (.000)
ระดับรายได้	F-Test	5.632* (.000)	6.016* (.000)	6.410* (.000)	2.858* (.000)
การอยู่อาศัยในเขตเทศบาลนครอุบล	T-Test	-3.740* (.000)	-.2367* (.018)	-1.850 (.065)	-1.226 (.221)
อาชีพ	F-Test	3.642* (.002)	2.878* (.009)	3.903* (.001)	3.418* (.003)

หมายเหตุ: ตัวเลขที่แสดง คือ ค่าสถิติทดสอบ และ (ค่า p-value) กำหนด p-value* < .05

จากการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลต่อความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ การอยู่อาศัย

ในเขตเทศบาล และการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มผู้ที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่ามัธยม และกลุ่มผู้ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐแตกต่างจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับอื่นมากที่สุด และปัจจัยทางการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มคนว่างงาน มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐแตกต่างจากผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ทั้งหมด

ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่ต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ช่วงอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ การอยู่อาศัยในเขตเทศบาล และการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านช่วงอายุนั้น กลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชนแตกต่างจากช่วงอายุอื่นมากที่สุด ซึ่งมีผลที่คล้ายคลึงกับปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา ที่กลุ่มผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมต้นและมัธยมปลายมีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชนแตกต่างจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับอื่นมากที่สุด

ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่ต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ และอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านระดับรายได้นั้น พบว่า กลุ่มผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาทนั้นมีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชนที่แตกต่างจากผู้ที่มีรายได้ระดับอื่นมากที่สุด

ทางด้านความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความคาดหวังที่ต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ การอยู่อาศัยในเขตเทศบาล และการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่ และปัจจัยทางด้านอายุ และทางด้านการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มผู้ที่ยังต่ำกว่า 18 ปี และกลุ่มคนว่างงาน มีระดับความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษาที่แตกต่างจากผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุอื่น และผู้ประกอบอาชีพอื่นๆ ทั้งหมด

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการรับรู้นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ความคาดหวังต่อบทบาทตัวแสดงกลุ่มต่างๆ	เคยได้ยิน		ไม่เคยได้ยิน		T	p-value
	แนวทางในการพัฒนาเมือง		แนวทางในการพัฒนาเมือง			
	Mean	SD	Mean	SD		
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ	4.21	.834	3.76	.956	4.982*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน	4.03	.918	3.48	.940	5.952*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน	4.04	.833	3.61	1.06	4.390*	.000

ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา	4.03	.830	3.47	1.11	5.570*	.000
				1		

กำหนด $p\text{-value} < .05$

จากการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยได้ยื่นแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบล มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลสูงกว่า และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยได้ยื่นแนวทางในการพัฒนาเมืองอุบลในทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมืองกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

ความคาดหวังต่อบทบาทตัวแสดงกลุ่มต่างๆ	เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล		ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล		T	p-value
	Mean	SD	Mean	SD		
	ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาครัฐ	4.28	.815	3.58		
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคเอกชน	4.07	.900	3.32	.899	8.086*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคประชาชน	4.06	.868	3.50	1.011	5.873*	.000
ความคาดหวังต่อตัวแสดงภาคการศึกษา	4.03	.873	3.40	1.071	6.126*	.000

กำหนด $p\text{-value} < .05$

จากการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบล พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลสูงกว่า และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมืองอุบลในทุกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดหวังกับบทบาทของภาครัฐมากที่สุด รองลงมาคือคาดหวังกับบทบาทของภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาคการศึกษา ตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นภาพของความคาดหวังในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในมิติของตัวแสดงที่อิงจากรูปแบบการมีส่วนร่วมใน

ปัจจุบัน โดยมีประเด็นเกี่ยวกับความพร้อม และทรัพยากรที่แต่ละกลุ่มเป็นเจ้าของ เช่น ภาครัฐยังคงถูกคาดหวังให้มีบทบาทหลักในฐานะเจ้าภาพของการจัดกิจกรรมในการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ (Authority) ตลอดจนมีความพร้อมทางด้านทรัพยากร ในการสร้างการมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย และในเรื่องพื้นฐาน โดยมีภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรทั้งในแง่การลงทุน และเทคโนโลยี สำหรับการพัฒนาเมืองในประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการของเมืองในยุคสมัยใหม่ และภาคประชาชนที่ถูกคาดหวังให้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในเชิงประเด็นที่แต่ละกลุ่มสนใจ โดยมีภาคการศึกษาทำหน้าที่ในการหนุนเสริมในแง่ของการสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และการจัดกระบวนการในการทำกิจกรรม

สำหรับผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า ทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลนั้น ปัจจัยทางด้านระดับการศึกษาสูงสุด ระดับรายได้ และอาชีพ มีระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันภายในกลุ่มต่อความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วม ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยทางการรับรู้นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมืองกับความคาดหวังต่อบทบาทของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มผู้ที่เคยได้ยินหรือรับรู้แนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเมือง หรือเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาเมืองอุบล มีระดับความคาดหวังต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยได้ยิน หรือไม่เคยเข้าร่วม ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การเข้าถึงข้อมูล การมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองนั้นส่งผลต่อความระดับความคาดหวังของประชาชน และนอกจากนี้หากจะพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดในการบริการสาธารณะแนวใหม่ หรือแนวทางการบริหารจัดการบนฐานของความร่วมมือ นั่น อาจวิเคราะห์ได้ว่าหากต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen)

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) ในการออกแบบกลไกการมีส่วนร่วมของตัวแสดงแต่ละกลุ่มนั้น ภาครัฐควรใช้แนวทางที่ถูกออกแบบให้เหมาะสม (Tailor made) กับความคาดหวังที่มีต่อบทบาทของตัวแสดงในแต่ละกลุ่มในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเมือง
- 2) รัฐและตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเมือง ควรมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการพัฒนาเมือง หรือการจัดกิจกรรมให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เก็บข้อมูลจากประชากรในเขตพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานีเป็นหลัก ฉะนั้น เพื่อให้เห็นภาพความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานีที่ครอบคลุมยิ่งขึ้น อาจพิจารณาเก็บข้อมูลพื้นที่อื่นในจังหวัดอุบลราชธานีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาเมืองในระดับจังหวัด

2) ทางด้านระเบียบวิธีวิจัย ควรมีการนำผลการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อศึกษาในเชิงคุณภาพเพิ่มเติมให้ได้ ภาพเชิงลึกเกี่ยวกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของตัวแสดงกลุ่มต่างๆ ในการพัฒนาเมืองอุบลราชธานี

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้นำข้อมูลส่วนหนึ่งมาจากงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน” ภายใต้ชุดโครงการวิจัย เรื่อง “การวิจัยและพัฒนาความพร้อมของเครือข่ายการพัฒนาเมืองจังหวัดอุบลราชธานีจากฐานรากอย่างยั่งยืน” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย:

จารุวรรณ ประวันเน. (2563). กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอัจฉริยะ : กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 13(3), 268-284.

จรีภรณ์ วาลย์มนตรี และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ. (2563). ตัวแสดงในการสร้างความร่วมมือพัฒนาเมืองขอนแก่นอัจฉริยะ. *วารสารการบริหารปกครอง*. 9(1), 263-303.

เทศบาลนครอุบลราชธานี (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570)*. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2566, จาก

<http://www.cityub.go.th/2022/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9A%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%93/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A5/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A5-2566-2570>

เทิดทูน ศรีเชียงสา และ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ. (2563). การรับรู้ของชาวขอนแก่นต่อการเป็นเมืองอัจฉริยะ.

วารสารการบริหารปกครองท้องถิ่น, 13(2): 154-170.

- ธีรพัฒน์ อังศุवाल. (2565). *Governance101 ความหมายและรูปแบบที่หลากหลาย*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2563). เมืองอัจฉริยะ : ความหมายและข้อควรพิจารณาสำหรับการพัฒนาเมือง. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล*. 7(1), 3-20.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). *คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ปกรณ ศิริประกอบ. (2562). *3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติจริง*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2563). *การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่: มองผ่านนโยบายประชารัฐ*. โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- วิภาดา วัฒนนามกุล. (2539). *ความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น*. [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิริยะ เตชะรุ่งโรจน์ และคณะ. (2562). *โครงการพัฒนาภาพรวมระบบประเมินภาพรวมสถานะเมืองยั่งยืน กรณีศึกษา เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบลในเขตปริณทลอย่างสหวิทยาการ* [รายงานวิจัย]. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2551). *ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง*. [วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565). *การประเมินเมืองนวัตกรรมในภูมิภาคด้วยดัชนีนวัตกรรมสำหรับเมือง: อุดรราชธานี*. สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2564). *การส่งเสริมเมืองอัจฉริยะ*. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.depa.or.th/th/smart-city-plan/smart-city-office>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *คู่มือแนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองในอนาคตให้มาอยู่อย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2565, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=12010
- สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. (2564). (ร่าง) *คู่มือเกณฑ์การประเมินแผนการเป็นเมืองอัจฉริยะ*. สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2564, จาก https://drive.google.com/open?id=1XnhauvbKwaHM-lCqCgtqVRJnJ950DYh8&authuser=nattapon.tr%40depa.or.th&usp=drive_fs
- โสภิตา ไชยคำ และ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวุธ. (2563). การเปรียบเทียบตัวชี้วัดของการเป็นเมืองที่มีระบบพลเมืองอัจฉริยะ. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งเอเชียแปซิฟิก*. 6(2), 225-234.

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564). *Thailand Creative Cities Handbook*. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

อุไรวรรณ เกิดผล. (2539). ปัจจัยที่มีต่อความคาดหวังของหัวหน้าสถานีอนามัยต่อระบบการนิเทศงานสาธารณสุขผสมผสานจังหวัดหวัดลพบุรี [วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์] มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาษาอังกฤษ:

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*: Rural Development Committee Center for international Studies. Cornell University Press.

Denhardt, J.V. & Denhardt, R.B. (2011). *The New Public Service: Serving, not Steering*. (3rd ed.). M.E. Sharpe.

Srichiangsa, T., & Wongthanavas, S. (2020). Public Perception of the Khon Kaen Smart City Initiative. *Local Administration Journal*, 13(2), 153 - 170.

Taecharungroj, V., Suksaroj, T., & Rattanapan, C. (2018). The place sustainability scale: measuring residents' perceptions of the sustainability of a town. *Journal of Place Management and Development*, 11(4), 370-390.

United Nations (1981). *Yearbook of International Trade Statistics*. UN Press.

Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. (2nd Ed.). Harper and Row.

บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา บนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

The Role of Teacher Love Home in Inventing and Creating Educational Innovations based on Existentialism

กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์¹

Kittipong Pearmpitak

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Lecturer, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

E-mail: kittipomg.p@ubu.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่น ผ่านกระบวนการขบคิดที่อยู่บนฐานของภูมิปัญญาจากอดีตที่ผ่านมา และนำมาร้อยเรียงต่อกันจนเกิดเป็นภูมิหลังที่แข็งแกร่ง โดยอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด มีอิสระในการกระทำ และมีความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างชาญฉลาด ประกอบกับครูจะต้องพยายามลดระยะห่างระหว่างข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์กับความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ ซึ่งครูจำเป็นต้องอุทิศตนในการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือเรียนรู้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร พร้อมทั้งจะต้องมีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การคิดค้นและการสร้างนวัตกรรมการศึกษาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากนโยบาย กฎระเบียบ และข้อบังคับของสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยไร้ความกังวล เมื่อครูสามารถคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้แล้ว สิ่งสำคัญต่อมา คือ การนำไปปรับใช้ภายใต้เงื่อนไขของกระบวนการหล่อหลอมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กรในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการกระตุ้นให้เกิดการตื่นรู้ในบทบาทของความเป็นครู ตลอดจนยังเป็นการสร้างแรงกระตุ้นทั่วทั้งองค์กรในการยึดถือและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ครูคืนถิ่น; นวัตกรรมการศึกษา; อัตถิภาวนิยม

Abstract

This study aimed to propose guidelines for fetching educational innovations from the products of Teacher Love Home through a thinking process based on past wisdom to form a strong background and existentialism with a belief that humans have freedom of thought, action, and the courage to face problems intelligently. Additionally, teachers must try to reduce the distance between empirical facts and practical possibilities. Teachers need to dedicate themselves to participating in training or learning strategies to permanently improve their thinking processes along with a network to work together to continually review the accuracy of the feedback. Moreover, educational innovations will be unattainable unless educational institutions policies, rules, and regulations facilitate a safe and stress-free environment. When teachers can innovate and develop educational innovations, the next important thing is to apply them under the conditions of compatibility with the organizational culture based on the context of the educational institution. This is regarded as a stimulation to build awareness of the role of a teacher as well as encouragement within the organization to achieve concrete actions.

Keywords: Teacher Love Home; educational innovations; existentialism

ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of education) ถือเป็นชนวนเหตุสำคัญของการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวของนักศึกษาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงปฏิริยาของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ที่ซ่อนเร้น และข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นผ่านความเป็นพลวัตทางสังคม การตกลึกทางความคิดจึงเป็นเหมือนเส้นทางอันยาวไกลที่พยายามทดสอบความจริงแท้ในสังคม ซึ่งมักถูกบิดเบือนจากความเชื่อของมนุษย์ที่ขาดการพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่เนื่องด้วยสภาวะการณ์เปลี่ยนผ่านภายใต้กระแสของห้วงเวลาได้พยายามถักทอสายใยแห่งความหวัง โดยถือเป็นการจุดประกายของการเสาะแสวงหาความรู้จากข้อเท็จจริง และนำมาพิสูจน์เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาถึงบริบทของโลกสมัยใหม่ (Post modernization) การเกิดขึ้นของวิทยาการในปัจจุบันจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากอารยธรรมความรู้ที่มีอยู่เดิมในอดีต แต่ถูกผสมผสานด้วยความสลับซับซ้อนจากความแตกต่างเชิงความคิดในระบบของสังคมผ่านกฎเกณฑ์ที่ยากจะแก้ไขได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม การคิดแนวขวาง (Lateral thinking) ถือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก แต่การคิดในแนวนาน (Parallel thinking) นั้น กลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สมควรทำและถูกต้องเสมอ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถสร้างวิธีปฏิบัติใหม่ให้กับสังคมที่ถูกกดทับด้วยแรงยึดระหว่างผู้ที่มีอุดมการณ์แบบเก่ากับผู้ที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ แต่การปะทุของภววิสัย (Objectivity) ทำให้เกิดการมองโลกในมิติที่ต่างออกไป โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนผ่านสถาบันการศึกษาที่มีตัวกลางอย่างครู ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเจียระไนของคาวพพในสังคมและจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐาน อาทิ การเป็นผู้นำทางการศึกษาที่กล้าเสี่ยงและกล้าตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ (Barno & Makhmudov, 2020) การเตรียมความพร้อมของครูจึงถือเป็นเรื่องที่มีความท้าทายมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการกำหนดคุณภาพของครูนั้นไม่ใช่เพียงการศึกษาเฉพาะในเรื่องของวิธีการ ปริมาณ หรือคุณภาพที่ควรจะมีในอนาคตเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรวมถึงกระบวนการได้มาซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายที่นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอีกด้วย (Sayeski, 2013) แน่นนอนว่ามิติของการพัฒนาทิศทางการศึกษาในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครูยุคใหม่ที่เน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทในเส้นทางของการเตรียมความพร้อมทางด้านนวัตกรรม และความเป็นเลิศทางการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2559-2572 หรือที่เรียกว่า “โครงการครูคืนถิ่น” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ตามหลักจิตวิญญาณของความเป็นครู โดยอาศัยความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการจรรโลงสังคมไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม แน่นนอนว่าคงหนีไม่พ้นประเด็นในเรื่องของการพัฒนากระบวนการส่งต่อครูในพื้นที่ที่ขาดแคลนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา ซึ่งมีการใช้งานวิจัยเป็นฐานของการก่อรูปเชิงนวัตกรรมในท้องถิ่น ประกอบกับการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครูที่ได้วางกรอบในการปฏิรูประบบและรูปแบบการผลิตครูให้เหมาะสมต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ พร้อมทั้งจะต้องมีการเตรียมครูก่อนเข้าประจำการเพื่อให้ได้ครูดุติ มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559) รวมถึงครูจะต้องมีทักษะความสามารถ

ในการเข้าใจสภาพปัญหาและบริบทของท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งเชิงวัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นในแต่ละพื้นที่

ความเกี่ยวข้องของแนวทางการผลิตครูภายใต้โครงการดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงการอุดช่องว่างของปัญหาครูพลัดถิ่น หรือการได้ประจำการในพื้นที่ที่ห่างไกลจากถิ่นฐานของตนเอง ซึ่งถือเป็นการปิดกั้นโอกาสของครูผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสภาพปัญหาในท้องถิ่นจากการที่เคยอยู่อาศัยมาในอดีต การสูญเสียโอกาสที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยการนำความก้าวหน้าเชิงนวัตกรรมจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ได้ เนื่องจากในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหากไม่มีครูที่ดีก็ไม่สามารถมีระบบการศึกษาที่ดีได้ และหากไม่มีระบบการศึกษาที่ดีก็ไม่มีประเทศใดที่สามารถให้คุณภาพชีวิตที่ดีแก่พลเมืองของตนได้เช่นกัน (Adedeji & Olaniyan, 2011) การพัฒนาครูโดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่เป็นหลัก (Area base) จึงถือเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่สุดในการแก้ปัญหาเรื้อรังจากโครงสร้างการศึกษาที่ขาดความยืดหยุ่น เนื่องด้วยระบบการศึกษาถูกจำกัดด้วยกรอบที่ต้องเป็นไปตามกฎหมาย แต่การได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากบทบาทของครูคืนถิ่นเป็นสิ่งที่แยกออกไป และไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบหรือข้อจำกัดใด ๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น การทำความเข้าใจในปัญหา การเข้าถึงแหล่งชุมชนเพื่อพัฒนา และการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนวัตกรรมจึงถือเป็นบทบาทหนึ่ง que ทุกคนในชุมชนจะต้องตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ครูคืนถิ่นทุกคนจะสามารถสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จต่อการนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาหรือแหล่งชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ได้ แต่กระบวนการก่อรูปเชิงมโนทัศน์ (Conceptual thinking) จำเป็นต้องอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialist philosophy) มาเป็นแนวทางของการศึกษาที่มีเป้าหมายในการแสวงหาองค์ความรู้ที่เน้นย้ำถึงการดำรงอยู่ของความเป็นปัจเจกบุคคล (Koirala, 2011) นั่นหมายความว่า การตระหนักรู้ของครูคืนถิ่นที่มีต่อสภาพปัญหาในชุมชนแม้จะเป็นมุมมองที่อยู่ในระดับปัจเจกบุคคล แต่สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมผ่านการรับรู้จากการเกื้อหนุนด้วยสภาวะแวดล้อมได้ หากมีวิธีการตกผลึกทางความคิดที่ชัดเจน มีความรอบคอบในการถ่วงถ่วงเพื่อให้เกิดนวัตกรรม และมีความคาดหวังที่เล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ในเชิงการปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงบทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยมถือเป็นการปรับมุมมองใหม่ของการส่งต่อองค์ความรู้ที่ไม่ได้มาจากหนังสือหรือในตำราเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จุดหมายปลายทางสำคัญนั้นมาจากการนำภูมิหลังที่เข้มแข็งของครูที่ได้รับโอกาสให้มาประจำการในถิ่นฐานของตนเอง มาต่อยอดร่วมกับพลังเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนผ่านกระบวนการคิดค้นและออกแบบนวัตกรรมการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุดอย่างผู้เรียนในสถานศึกษาและกลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้สามารถกลับมาเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เป็นแหล่งของการเรียนรู้ภายในชุมชน และเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงผ่านขององค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครู คณาจารย์บนฐานคิดอัตถิภาวนิยม โดยมุ่งเน้นการอธิบายความเชื่อมโยงตั้งแต่บทบาทของครูคณาจารย์ต่อการคิดค้นและ สร้างนวัตกรรมร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จนถึงกระบวนการนำไปปรับใช้ให้ประสบความสำเร็จ

แนวคิดและปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมการศึกษา (Educational innovation) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพของ ผู้เรียนจากสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกคิดค้น กระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ หรือแม้กระทั่งมุมมองใหม่ที่นำไปสู่การปรับปรุง ระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนวัตกรรมการศึกษาจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าจะสามารถ ผลิตผู้เรียนที่มีทักษะและความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ ซึ่ง แน่นนอนว่าอุปสรรคสำคัญ คือ การไม่สามารถขยับระยะทางระหว่างกระบวนการคิดค้นกับผลลัพธ์ของนวัตกรรม การศึกษาไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากยังมีความคลุมเครือในหมู่นักวิชาการเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย และการ ประยุกต์ใช้ (Fuad et al., 2020) แต่ถึงกระนั้นการจำกัดขอบเขตเพื่อให้แน่ใจว่าการคิดค้นนวัตกรรมศึกษายังมี วิธีการที่น่าสนใจอยู่หลายประการ จากมุมมองของ Moreira et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรม การศึกษาจากมุมมองของครูและนักเรียนไว้ 8 ประการ ดังนี้

ประการแรก: การฝึกอบรมครู (Teacher training) กล่าวคือ สิ่งที่ยืนยันความสำเร็จของการคิดค้น นวัตกรรมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่องและการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวรถือเป็นสิ่งที่ขาด ไม่ได้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน หากครูยังมองว่าทุกอย่าง คือ อุปสรรคในการเรียนรู้ย่อมไม่ ทำให้เกิดนวัตกรรม ถึงแม้ว่าในบางสถาบันการศึกษาจะขาดต้นทุนทางทรัพยากรในการจัดฝึกอบรมครู และรัฐบาล จะไม่ช่วยสนับสนุนก็ตาม แต่ครูจำเป็นต้องแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาทดแทน หรือการ เข้าร่วมงานสัมมนาวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูเกิดมุมมองความคิดจากการเข้าถึงข้อมูลใหม่ ๆ ที่จะเป็น พื้นฐานสำคัญในการต่อยอดให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา

ประการที่สอง: เครือข่ายและการทำงานร่วมกัน (Networks and collaborative work) กล่าวคือ การมี เครือข่ายในการทำงานเป็นการเน้นย้ำถึงวิธีการรับข้อมูลย้อนกลับและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งอุปสรรคพื้นฐานของ การคิดค้นนวัตกรรม คือ การปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันในสิ่งที่ชอบมากกว่าสิ่งที่ท้าทาย การให้ความสำคัญกับ การสอนที่มากกว่าการทำวิจัย หรือการให้ความสำคัญกับการทำวิจัยมากกว่านวัตกรรม โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถ ขจัดได้ด้วยการทำงานเป็นทีม การเปิดใจรับฟัง ความรับผิดชอบ และการเคารพความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น ซึ่ง กระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและการคิดค้นนวัตกรรมที่มาจากการ ออกแบบที่ดีที่สุด

ประการที่สาม: มิติสถาบัน (Institutional dimension) กล่าวคือ นโยบายหรือการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ถือเป็น การสนับสนุนนวัตกรรม การเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์เพียง

เล็กน้อยมีส่วนช่วยให้รอบในการปฏิบัติงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ประกอบกับการกำหนดบทบาทของครูที่ชัดเจน ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่นำไปสู่เสถียรภาพของความสำเร็จในการคิดค้นนวัตกรรม รวมถึงการมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้อื่นที่ปราศจากการควบคุมหรือการมีกลุ่มอิทธิพลในองค์กร (Stankevics & Jucevicius, 2013) ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นห่วงโซ่การเรียนรู้ที่มองประโยชน์ของนวัตกรรมภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ในท้องถิ่น

ประการที่สี่: การมีงานหลากหลาย จำนวนมาก และไม่มีเวลา (Multiple tasks, Massiveness and Lack of time) กล่าวคือ ครูมีภารกิจที่หลากหลายและบั่นทอนจิตใจในการคิดค้นนวัตกรรม หรือเป็นปัจจัยในการขัดขวางการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา ซึ่งเวลามักถูกจำกัดด้วยตารางเรียน การส่งเกรด การพัฒนาเนื้อหา รายวิชา และความเป็นพลวัตของวัฒนธรรมองค์กร โดยมีช่วงเวลาที่ส่งผลทำให้ครูต้องปรับตัวอยู่เสมอ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมที่สนใจ ประกอบกับการถูกละเลยจากผู้บริหารสถานศึกษาจนทำให้ไม่สามารถคิดค้นนวัตกรรมได้ เนื่องจากครูจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและความพยายามอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ห้า: การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Resistance to change) กล่าวคือ อุปสรรคแรกที่ครูและนักเรียนต้องเผชิญ คือ ความกลัวการเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งใหม่ ๆ ส่งผลโดยตรงต่อการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จำเป็นต้องมีระบบเพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่เฉพาะในห้องเรียน แต่ต้องมุ่งเป้าหมายไปที่การคิดค้นนวัตกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เนื่องจากนวัตกรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่กดดัน

ประการที่หก: การวินิจฉัย การมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงกับการสอน (Diagnosis, Participation and Pedagogical connection) กล่าวคือ กระบวนการที่นำไปสู่นวัตกรรมล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นหลังจากการที่ครูได้ไตร่ตรองถึงรูปแบบการสอน การตั้งคำถาม การระบุปัญหา และการคำนึงถึงความเป็นไปได้จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่าครูจะต้องมีความชัดเจนในการคิดค้นนวัตกรรมและตกอยู่ในภาวะวิสัยด้วยความกระตือรือร้นที่จะสร้างและเปลี่ยนแปลง โดยมีการวางแผน การกำหนดเงื่อนไข และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อมุมมองการศึกษา ในทางเดียวกันนักเรียนจะต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจากจุดเล็ก ๆ ผ่านเพื่อนไปจนถึงครูที่มีบทบาทสำคัญในการคิดค้นนวัตกรรม

ประการที่เจ็ด: การเรียนรู้นอกห้องเรียน (Beyond the classroom) กล่าวคือ นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้และสัมฤทธิ์ผลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเชื่อมโยงความคิดของนักเรียนร่วมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการในการค้นคว้า การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยนักเรียนต้องเรียนรู้ข้อเท็จจริงในกิจกรรมนอกหลักสูตร แต่ไม่สามารถละทิ้งความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนได้ เนื่องจากพื้นฐานขององค์ความรู้เชิงนวัตกรรมมีรากเหง้ามาจากทฤษฎีทั้งสิ้น การปฏิเสธความรู้ทางวิชาการจึงไม่สามารถเติมเต็มความชัดเจนที่จะนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาได้

ประการสุดท้าย: นวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovation and technologies) กล่าวคือ กระบวนการทางนวัตกรรมเกิดจากการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อมูลและความรู้ ซึ่งเทคโนโลยี

ถือเป็นเครื่องมือในการลดอุปสรรคพื้นฐานที่เป็นข้อจำกัดในการคิดค้นนวัตกรรม ประกอบกับยังเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเชื่อมโยงจากสิ่งที่คิดไปสู่การปฏิบัติ การทดลอง และการนำเสนอเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือสำหรับผลลัพธ์เชิงนวัตกรรมได้มากที่สุด

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง แนวทางการได้มาของกระบวนการก่อนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณา 1) ครูต้องได้รับการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง การมีเครือข่ายในการทำงาน การมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และความกระตือรือร้นในการสร้างสิ่งใหม่ 2) นักเรียนจะต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเผชิญหน้ากับปัญหาและข้อเท็จจริง การนำความรู้ทางทฤษฎีมาเป็นฐานของการต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงปฏิบัติ และ 3) สภาพแวดล้อมจะต้องอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม ไม่มีแรงกดดัน และรับรู้ได้ถึงความปลอดภัย เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นผ่านกระบวนการทดลองและการฝึกปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมการศึกษา

การสร้างนวัตกรรมการศึกษาถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไกหลักจากบทบาทของครูเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ภายใต้แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความเป็นพลวัตอยู่เสมอ โดยเฉพาะการค้นหาคำตอบและการเลือกวิธีการที่เหมาะสมผ่านเทคโนโลยีเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อการแก้ไขปัญหาในขณะนั้น แต่การสร้างนวัตกรรมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการพึ่งพากันในทุกๆระดับ นั้นหมายความว่านวัตกรรมการศึกษาจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องผ่านการบูรณาการ และข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุผล โดยสามารถพิจารณาได้จากผลกระทบ 3 ระดับ ดังนี้ (Serdyukov, 2017)

1. การปรับเปลี่ยนหรือการยกระดับกระบวนการ (Adjustment or upgrading of the process) หมายถึง นวัตกรรมเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงานในแต่ละวัน แต่มีความง่ายและประสิทธิภาพมากขึ้น หรือได้รับแรงกดดันน้อยลง ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการปรับปรุงมากกว่าความเป็นนวัตกรรม เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดวิธีการหรือเครื่องมือใหม่ โดยผลกระทบระดับนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมสำหรับการศึกษาครั้งนี้

2. การปรับปรุงกระบวนการ (Modification of the process) หมายถึง นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการ ประสิทธิภาพหรือคุณภาพในการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การเกิดขึ้นของโรงเรียนทางเลือก (Charter schools) ที่ให้อิสระในการบริหารจัดการตามข้อตกลงหรือสัญญา การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) ทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงระบบ (Transformation of the system) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่แฝงไปด้วยผลลัพธ์ที่มีคุณค่า เช่น กระบวนการโบโลญญา (Bologna process) เป็นการปฏิรูปอุดมศึกษาครั้งใหญ่ในเรื่องระบบวุฒิการศึกษาที่มีการเทียบโอนหน่วยกิตแบบยุโรป และการยอมรับวุฒิการศึกษาระหว่างประเทศ (นเรศรชษฐ์ แก้ววิภาส, 2548) การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้ออนไลน์ เป็นต้น

จากการให้ความหมายของนวัตกรรมการศึกษาโดยพิจารณาจากผลกระทบถือเป็นการยืนยันได้ว่า นวัตกรรมจะต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับกระบวนการและระบบได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ควรเริ่มต้นจากการเขียนเพื่อเรียนรู้ (Write to Learn: WTL) จากกรณีตัวอย่างของ สถานศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศสวีเดน ได้พยายามลดช่องว่างในการแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนและการเสนอแนะของผู้เรียนผ่านระบบดิจิทัลแบบเรียลไทม์ ซึ่ง WTL ถือเป็นการนำทฤษฎีทางสังคมวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง และการตอบรับเชิงสร้างสรรค์แบบเรียลไทม์ เนื่องจากความคิดใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกวินาที หรืออีกหนึ่งกรณีศึกษาจากประเทศไอร์แลนด์ที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาจากเสียงของนักศึกษา โดยมีการจัดให้สภาหลักสูตรและการประเมินแห่งชาติ (National Council for Curriculum and Assessment: NCCA) ทำงานร่วมกับเยาวชนเพื่อสร้างโอกาสในการแสดงความคิดเห็นแบบวันต่อวัน (Licht et al., 2017) กระบวนการเหล่านี้ถือเป็นการสร้างความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความรับผิดชอบต่อสังคมการศึกษาร่วมกัน

แน่นอนว่าการสร้างนวัตกรรมการศึกษาไม่ควรถูกตีกรอบให้มีการดำเนินการเพียงภาคส่วนใดส่วนหนึ่ง เท่านั้น แต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนประกอบกัน เพื่อลบสิ่งข้อกักรวมของนักคิดเชิงวิพากษ์จากการถูกตั้งข้อคำถามถึงการตอบโต้ความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต การถามหาความเชื่อมโยงจำเป็นต้องผนวกภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงการทำลายบทบาทของครูในห้องเรียน และเปลี่ยนเป็นโค้ช ผู้อำนวยการความสะดวก หรือผู้ให้คำแนะนำ (Findikoglu & Ilhan, 2016) ซึ่งส่งผลทำให้รูปแบบการสอนเปลี่ยนไป การรับรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป องค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับเปลี่ยนไป รวมถึงวิธีการได้มาของการตัดสินใจทางความคิดเปลี่ยนไป โดยจะหลงเหลือแต่เพียงแก่นของเนื้อหาสาระที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้สร้างนวัตกรรมร่วมกันระหว่างครู ผู้เรียน และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเรื่องนั้น ๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม มุมมองดังกล่าวยังมีแนวทางที่สอดคล้องกับวิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานอย่างชัดเจนจนเกิดเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของส่วนต่าง ๆ ของกระบวนการศึกษานวัตกรรม ซึ่งอาจขึ้นในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องเสนอแนวคิดใหม่จากผลกระทบของแต่ละปัจจัยทั้งในเรื่องของนโยบาย ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย กิจกรรม ทิศทางการดำเนินงาน และการประเมินผล นอกจากนี้ การชี้แนะเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติด้านการศึกษาสำหรับการสร้างนวัตกรรมจำเป็นต้องการสร้างทีมฝ่ายนวัตกรรมที่มีมาตรการเฉพาะ ดังนี้ (Yu et al., 2014)

มาตรการที่ 1 แนวคิดการศึกษาที่เปลี่ยนไป (Changing concepts of education) กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียนต่อนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางการศึกษาให้มีความร่วมสมัย เป็นแบบแผน และมีอุดมการณ์โดยธรรมชาติ พร้อมทั้งกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว

มาตรการที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่เสรีและกระตือรือร้น (Creating a free and active academic environment) กล่าวคือ สถานศึกษาจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม (Innovation culture)

หรือการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมเสรีภาพ ประชาธิปไตย และการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อผู้เรียนสามารถปลดปล่อยความคิดได้อย่างสมบูรณ์

มาตรการที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักสูตร (Optimizing curriculum system) กล่าวคือนวัตกรรมมาจากความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดสร้างสรรค์ต้องมาจากความรู้ทางวิชาชีพเป็นพื้นฐานที่มั่นคงและมีการบูรณาการที่หลากหลายร่วมกับแรงบันดาลใจของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

มาตรการที่ 4 การปฏิรูปวิธีการสอน (Reforming teaching) กล่าวคือ การสอนควรมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนผ่านกลุ่มการสอนและการอภิปรายแบบแบบฮิวริสติก (heuristics) ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ

มาตรการที่ 5 การเสริมสร้างนวัตกรรมการสอนเชิงปฏิบัติ (Strengthening practical teaching innovation) กล่าวคือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ ของนวัตกรรมเชิงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับความรู้ในการแก้ไขข้อผิดพลาดจากสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้

มาตรการที่ 6 การสร้างแพลตฟอร์มการปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรม (Building innovative educational practice platform) กล่าวคือ สถานศึกษามีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มได้ จึงจำเป็นต้องมีห้องปฏิบัติการกลางสำหรับใช้เป็นห้องทดลองในการใช้แพลตฟอร์ม การจัดกิจกรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ จนกลายเป็นห้องผลิตนวัตกรรม

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องต่อจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบโดยอาศัยวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ ทดลอง และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระ ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องมีห้องปฏิบัติการสำหรับเพื่อให้ครูและนักเรียนมาใช้ร่วมกันเพื่อตั้งคำถาม หาคำตอบ ตลอดจนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ความกังวลเกี่ยวกับข้อมูลเชิงปรัชญา คือ ความล้าสมัยหรือไม่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทตามสถานการณ์ในปัจจุบันได้ ซึ่งการศึกษามักจะเป็นลักษณะของการเทียบเคียงผลกระทบที่มีต่อระบบการศึกษาภายใต้ปรัชญาของนักคิดที่พยายามสร้างสรรค์แนวทางการพิสูจน์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ถึงกระนั้นความน่าสนใจของปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่เคยตกยุคสมัย เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตลอดช่วงชีวิต หรือแม้กระทั่งเมื่อสิ้นลมหายใจแล้วก็ยังทิ้งมรดกทางความรู้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไปได้ นี่คือการวิเศษโดยธรรมชาติของปรัชญาการศึกษา แน่นนอนว่าลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ก็เช่นเดียวกัน การทำทลายทางความคิดถือเป็นเรื่องที่เหมาะสมเกิดขึ้นเพื่อลบล้างอคติในเชิงปรัชญาเพื่อพิสูจน์ความจริงแท้ที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

โดยเจตนารมณ์ของปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้มุ่งเน้นถึงความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นสากล เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่มากกว่าอนุรักษ์สิ่งเก่า ยึดถือความรู้สึกมากกว่าเหตุผล

เปรียบเสมือนกับการตัดขาดจากโลกภายนอกไปสักกระยะหนึ่ง เพื่อหมกมุ่นและค้นหาในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามจินตนาการ แน่แน่นอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า ความกลัวเกิดขึ้นในภายหลัง และการไร้ซึ่งความกลัวถือเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง หรือการแสวงหาแนวทางเพื่อค้นพบตัวเองอย่างเสรีโดยปราศจากอคติอย่างเท่าเทียม เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิมล ทองปั้น, 2563) หากพิจารณาในเชิงความหมาย กล่าวคือ อดิ (Existence) แปลว่า สภาพเป็นอยู่ ในภาษาบาลี แปลว่า เกิด สภาพ หรือภาวะ ซึ่งอดิภาวะ หมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ สำหรับที่มา สาระสำคัญ และจุดหมายของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม สามารถอธิบายได้ดังนี้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2553)

จุดเริ่มต้นของปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาจากนักปรัชญาชาวเดนมาร์คชื่อ เซอเรน เคิร์คการ์ด (Soren Kirkegaard) มีอายุอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1813-1855 ได้เสนอว่าปรัชญาเป็นเรื่องของปัจเจก และทุกคนควรสร้างปรัชญาจากประสบการณ์ของตนเอง รวมถึงได้เสนอแนวคิดอีกว่าความจริงสูงสุดไม่มี มีแต่ความจริงแท้ คือ สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ การตัดสินใจควรให้ความสำคัญกับปัญหาเฉพาะหน้า พฤติกรรมที่ดี คือ ความกล้าในการตัดสินใจในแต่ละสภาพของชีวิต และความประหลาดที่ไม่ดี คือ การหลีกเลี่ยงการตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลมาประกอบความคตินั้น ระยะแรกแนวคิดของเคิร์คการ์ดไม่แพร่หลายเพราะเขียนเป็นภาษาเดนมาร์ก ต่อมาได้มีแปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมันจึงแพร่หลายมากขึ้น ประกอบกับมีนักปรัชญาชาวอเมริกันชื่อ แวนคลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris) และยอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller) ได้พยายามผลักดันปรัชญาอัตถิภาวนิยมเนื่องจากรู้สึกวามมนุษย์กำลังสูญเสียความเป็นตัวตนไปในระบบสังคม หรือมนุษย์มักติดอยู่ในกรอบสังคมที่แคบและถูกจำกัดสิทธิ์และเสรีภาพ ต่อมาเมื่อนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ ฟรีดริช นีทซ์เช (Friedrich Nietzsche) มีอายุระหว่างปี ค.ศ. 1844-1900 ได้เสนอให้มนุษย์ออกจากกรอบของสังคมอย่างแท้จริง และไม่แบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ทำให้โลกก้าวหน้า คือ มีความเข้มแข็งยึดมั่นในอุดมการณ์ ไม่ยอมเชื่อฟังใครอย่างไรเหตุผล มีการไตร่ตรองด้วยตนเอง และเมื่อมั่นใจแล้วจะตัดสินใจปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 2) กลุ่มที่รักความสบาย คือ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่กล้าเพราะไม่มั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง และยอมรับหรืออ้ากฏเกณฑ์ในสังคมเพื่อให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย

แน่นอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมุ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการเลือกปฏิบัติผ่านการตัดสินใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับอารมณ์ ความเป็นอยู่ตามสถานภาพ การมีส่วนร่วม และการยึดมั่นในศีลธรรมอันดีในสังคม ส่วนจุดหมายปลายทางสำหรับผู้เรียน คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และกล้าเผชิญต่อปัญหาอย่างชาญฉลาด ในส่วนสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองจากการตัดสินใจเลือกอย่างเสรี โดยมีหลักสูตรที่ไม่ได้บังคับให้ผู้เรียนเลือกเรียน แต่เมื่อเกิดความจำเป็นจึงต้องเรียน ประกอบกับวิธีการสอนจะมุ่งเน้นที่ความสนใจของผู้เรียนเพื่อแสดงความเป็นตนเองออกมาภายใต้ความเข้าใจที่ว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และไม่ว่าจะป็นครูหรือผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม คือ การทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ที่เป็นอิสระในแต่ละบุคคล ซึ่งความเป็นอิสระจะส่งผลทำให้เกิดอุดมการณ์ในการพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเป็นการให้โอกาสและทางเลือกภายใต้ความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้ (Mozaffari & Jahanian, 2016) สำหรับแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านในประเด็นเหล่านี้ มักบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนกลไกความเป็นมนุษย์โดยไม่ได้ถูกตกรกระทบจากสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การขัดเกลาความเป็นตัวเองมากนัก แต่อาศัยความกล้าออกจากพื้นที่ปลอดภัย (Safe zone) ที่ยึดถือเป็นอุดมการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการได้รับสิ่งใหม่ จากมุมมองใหม่ที่ทำให้โลกสามารถหมุนเหวี่ยงความก้าวหน้าเข้ามาสู่โลกของปัจจุบันได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม หมายถึง การไม่ยอมรับต่อโชคชะตาที่ถูกครอบด้วยกฎเกณฑ์ทางสังคม ทำให้ขาดอิสระในการใช้ชีวิตตามที่คาดหวังไว้ แต่พยายามขีดเขียนเรื่องราวของตนเองขึ้นมาผ่านการรับรู้และจินตนาการภายใต้ขอบเขตของความเป็นไปได้ โดยยึดถือศีลธรรมอันดีที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งเช่นเดียวกับครูจำเป็นต้องกล้าคิด กล้าทำ และกล้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจอย่างมีอิสระทางเลือกที่ไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะเพียงความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่มุ่งมั่นไขว่คว้าหาความรู้จากทุกสิ่งอย่างที่ผ่านมาในลักษณะของปัญหา จนเกิดเป็นการตกผลึกทางความคิด ลงลึกสู่การกระทำ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทของนวัตกรรมการศึกษา

บทบาทของครุคินถิ่น: ความสำคัญและจุดหมาย

บุคคลหนึ่งคนใดที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นครู ถือเป็นผู้ที่มีความเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจในการปลุกปั้นเพื่อให้ลูกศิษย์ได้ถึงฝั่งฝันตามที่ได้ตั้งใจเอาไว้ทั้งสิ้น แต่เนื่องด้วยความพยายามของครูเพียงคนเดียว แม้จะมอบชีวิตให้แก่การอบรมบ่มเพาะผู้เรียนก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เรียนเป็นส่วนประกอบในการขับเคลื่อนอุดมการณ์การเรียนรู้อย่างไม่ย่อท้อ แต่ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอนอยู่นั้น สิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิตในฐานะมนุษย์คน ๆ หนึ่ง คือ เครื่องมือหรือนวัตกรรมการศึกษาที่ถูกผลิตและสร้างจากความพยายามอย่างยั้งยวดของครู นี่คือนวัตกรรมที่สำคัญของครูยุคใหม่ ครูที่ต้องปรับตัวอย่างเข้าใจ และอยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นพลวัตของโลกเสมอ

การศึกษาบทบาทของครุคินถิ่นเป็นการย้อนถึงภูมิหลังของการก่อเกิดก่อนมาประกอบอาชีพครู ซึ่งเป็นการอธิบายภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572) โดยหลักการแล้วครุคินถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และอยู่ในบทบาทของนักการศึกษามืออาชีพ (Professional educator) ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ ชี้นำการสอน กำกับการฝึกอบรม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Larasati et al., 2019) ประกอบกับการยกระดับความสามารถของตนเองทั้งทางด้านทฤษฎี ความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ความเป็นครูอย่างเข้มแข็ง ไปพร้อมกับการมีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายของครุคินถิ่นไม่ถือเป็นเรื่องที่ยาก

เนื่องจากกระหว่างการเข้าร่วมโครงการจะมีการจัดสรรงบที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพและทักษะความเป็นครู ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะทางภาษาและการสื่อสาร ทักษะกระบวนการคิด และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นผู้ผลิตจะต้องมาเยี่ยมเยียน ชี้แนะ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับครูที่เข้าร่วมโครงการ โดยถือเป็นการประสานเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ความเหมาะสมของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา คือ การเข้าใจบริบทของสภาพปัญหาท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งคล้ายกับการทำวิจัยแบบฝังตัว (Embedded design) หรือการเข้าไปฝังตัวเชิงวัฒนธรรม (Cultural immersion) ตั้งแต่เกิดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การถอนตัวออกจากท้องถิ่นไปเข้าร่วมโครงการฯ และกลับมาเป็นครูคืนถิ่นในถิ่นฐานของตนเอง ถือเป็นสิ่งที่ยืนยันความได้เปรียบอย่างไม่มีสิ่งใดสามารถมาทดแทนได้ นี่คือนคุณลักษณะพิเศษของครูคืนถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างเชื่อมโยง และลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษาและชุมชน (Reed, 2009) ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลันอย่างที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

สำหรับจุดหมายของครูคืนถิ่น หากไม่ได้พิจารณาตามบริบทภายใต้โครงการฯ ที่มุ่งเน้นเรื่องการมีเจตคติที่ดีในวิชาชีพครู การมีความรู้ในเชิงวิชาการ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรมจริยธรรม และอื่น ๆ เหล่านี้ นั่น ถือเป็นพื้นฐานที่ครูทุกคนจำเป็นต้องมีอยู่แล้ว แต่สิ่งสำคัญ คือ ครูคืนถิ่นจะต้องมีความสามารถในการพยากรณ์อนาคต (Ability to predict the future) หมายถึง การประเมินสถานการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงทิศทางของการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบกับเป็นการทำลายข้อจำกัดของครูที่สอนโดยยึดตำราเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่ควรทดแทนด้วยการนำแนวคิดที่เป็นรากฐานของการเรียนรู้มาปรับใช้ คือ หน่วยงานร่วม (Co-agency) เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงโต้ตอบและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต (OECD, 2018) ทั้งนี้ ประสพการณ์ของครูคืนถิ่นถือเป็นสิ่งที่หล่อหลอมมาจากความพยายามในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การสังเคราะห์ภาพอดีตร่วมกับภาพปัจจุบัน เพื่อกำหนดแนวทางการสอนจากภาพอนาคตของผู้เรียนผ่านนวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ล้ำค่ายิ่ง

อย่างไรก็ตาม ครูคืนถิ่นถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่เพียงเฉพาะเรื่องของการศึกษาเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงทุกองคาพยพในสังคมที่ทุกอย่างจำเป็นต้องเคลื่อนไปพร้อมกัน ถึงแม้ว่าแนวทางการคัดเลือกนักศึกษาตามเกณฑ์เป็นการอุดช่องว่างปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่ที่ไม่มีใครประสงค์ไปเป็นครู และการแก้ปัญหาการโยกย้ายภายหลังการบรรจุเข้ารับราชการอยู่แล้ว แต่นอกเหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่ถูกเสริมเข้าไป คือ การมีเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษา และชุมชนบริเวณโดยรอบ ส่งผลทำให้ครูคืนถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาผ่านความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ที่มีส่วนช่วยในการขยับตัวชีวิตการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ให้สามารถแตะพาดานความคาดหวังในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละอุตสาหกรรม ซึ่งสิ่ง

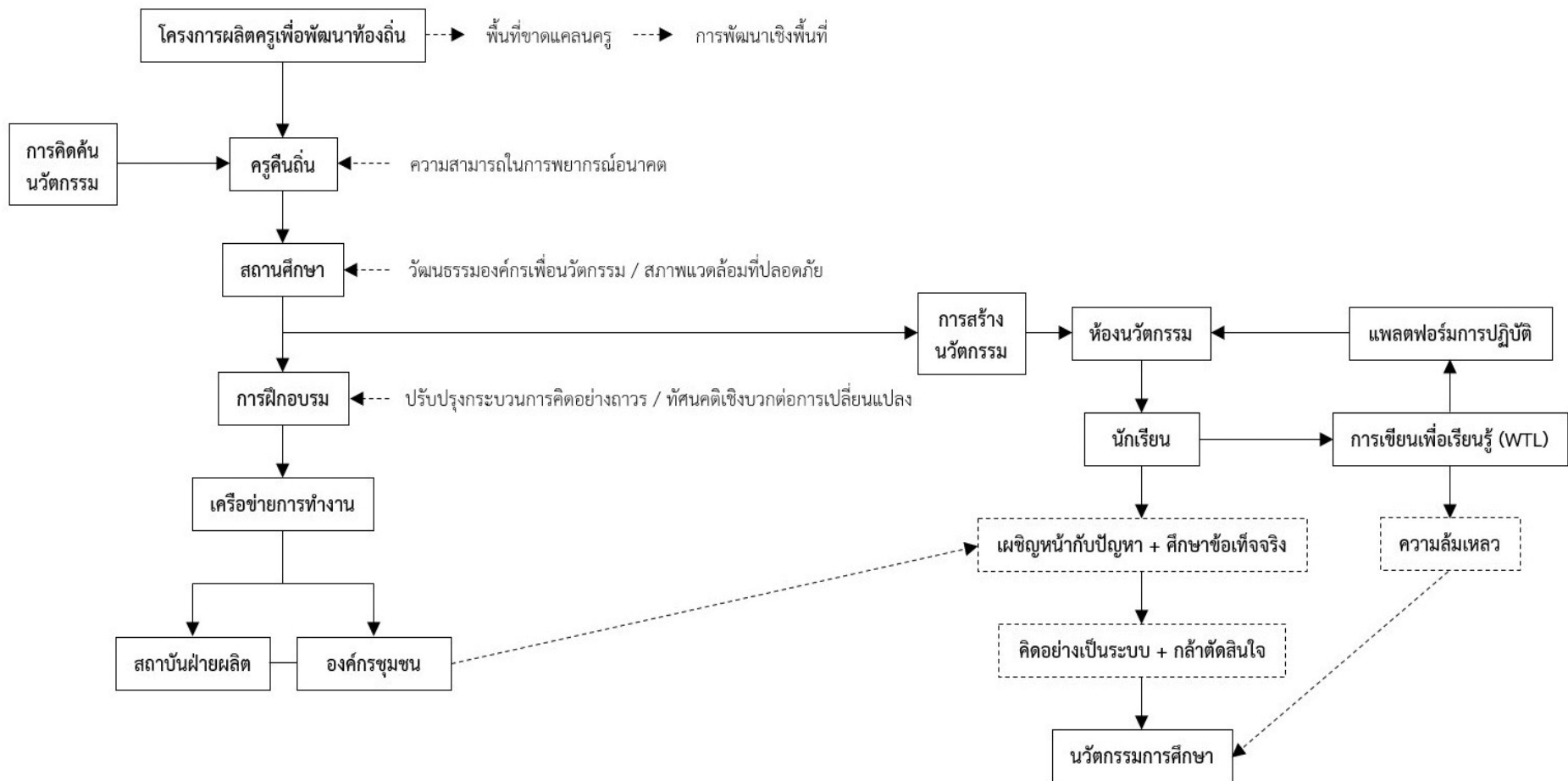
นี่ถือเป็นการเติมเต็มศักยภาพของคนในชุมชนจากการขยายตัวขององค์ความรู้จากการกลับมาของครุคืนถิ่นภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

เจตนารมณ์ของนวัตกรรมการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป แต่เป็นสิ่งที่แปลกใหม่และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกจากจุดยืนเล็ก ๆ ภายใต้บทบาทของครุคืนถิ่น พร้อมทั้งยังได้แอบแฝงไปด้วยพลังของการขับเคลื่อนจากผลพวงของการเข้าร่วมโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดเป็นเป้าหมายอย่างมีคุณภาพต่อการได้ครุดีครูเก่ง มีความเชี่ยวชาญตรงกับความต้องการ มีความเป็นกัลยาณมิตร และศรัทธาในวิชาชีพครู รวมถึงการมีเครือข่ายที่คอยสนับสนุนทั้งสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา การมีแต้มต่อเหล่านี้ถือเป็นการได้เปรียบที่หาได้ยากและมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

แต่ก่อนที่จะลงลึกไปในรายละเอียดควรทำความเข้าใจภาพของนวัตกรรมการศึกษาอีกครั้ง เพื่อเป็นการย้ำเตือนถึงแนวทางที่ชัดเจน กล่าวคือ นวัตกรรมการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการทดสอบในลักษณะขั้นบันได (Step test) เมื่อก้าวไปในขั้นที่สูงขึ้นแรงโน้มถ่วงย่อมมากขึ้นตามไปด้วย เปรียบเสมือนกับการเริ่มต้นแต่ยังไม่เห็นจุดหมายที่แน่ชัด หรือการโยนหินลงในมหาสมุทรที่ไร้กั้นบ่อ ประเด็นสำคัญ คือ “หนึ่งคนคิด แต่หลายคนต้องร่วมสร้าง” เนื่องจากความสำเร็จไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยครูเพียงคนเดียวและในชั่วข้ามคืน นวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทดสอบจากครู ผู้เรียน ชุมชน สังคม และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่เสมอเพื่อยืนยันความสำเร็จถึงการนำไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทต่าง ๆ ได้ แน่ใจว่าบริบทของสถานศึกษามักมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน บางแห่งอาจมีทรัพยากรที่เพียงพอแต่ขาดครูที่เป็นผู้นำ บางแห่งขาดทรัพยากรแต่เพียงพร้อมไปด้วยครูที่มีทักษะความสามารถ นี่คือการยากในการเกิดขึ้นของนวัตกรรมการศึกษา ดังนั้น มุมมองของความเป็นนวัตกรรมอาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สมควรเกิดขึ้นได้เสมอ

สำหรับการอธิบายกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนี้ ผู้ประพันธ์ได้พิจารณาตั้งแต่เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จนกระทั่งได้ครุคืนถิ่นที่มีความพร้อมต่อการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องปรับตัวเพื่อสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมบทบาทของครู โดยมีสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นักเรียนถือเป็นฟันเฟืองหลักในการเรียนรู้และตรวจสอบร่วมกันเพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา โดยสามารถอธิบายภาพของกระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม
ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้ประพันธ์

แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ความสำเร็จของนวัตกรรมการศึกษาแท้จริงแล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการคิดค้นหรือการสร้างเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการยกระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน โดยอาจเป็นการปรับปรุงกระบวนการหรือการเปลี่ยนแปลงระบบที่สอดคล้องประสานร่วมกันระหว่างสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือ แต่ถึงกระนั้นยังจำเป็นต้องนำวิธีการบริหารมาปรับใช้เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ประพันธ์ได้นำกระบวนการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรของดีล และปีเตอร์สัน (Deal & Peterson, 1998) มาใช้ในการอธิบาย ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ที่มา: ประยุกต์จากแนวคิดของดีล และปีเตอร์สัน (1998)

จากภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้ ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญกับความเข้าใจง่ายต่อการจดจำจึงได้เรียบเรียงเป็นคำเชื่อมในแต่ละกระบวนการ โดยเริ่มจาก 1) การสื่อสารผ่านค่านิยมกลาง กล่าวคือ เป็นการพิจารณาถึงอัตลักษณ์หรือค่านิยมร่วม (Share value) ในสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการตีกรอบแยกประเด็นสำหรับนวัตกรรมให้สอดคล้องต่อทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทของวัฒนธรรมองค์กรเป็นหลัก 2) ปฏิบัติตามนวัตกรรมอันทรงคุณค่า กล่าวคือ เป็นการยึดถือปฏิบัติในลักษณะของพิธีกรรม หรือการมีแบบแผนที่แน่นอนเพื่อให้ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการรับรู้และสนับสนุนจิตวิญญาณของสถานศึกษา โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมเป็นหลัก 3) ยอมรับเจตนาผู้ก่อหรือผู้สร้างนวัตกรรม กล่าวคือ เป็นการยอมรับในความกล้าหาญที่ยอมเสียสละเวลาส่วนตนเพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรม โดยผู้ปฏิบัติตามจะต้องตัดสินใจบนฐานเจตนารมณ์ของผู้ที่มีส่วนในการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมเป็นหลัก 4) สานต่ออุดมการณ์สมานฉันท์ กล่าวคือ เป็นผลสืบเนื่องจาก

กระบวนการตัดสินใจ โดยจำเป็นต้องผ่านความเห็นพ้องร่วมกันของทุกฝ่ายในสถานศึกษา รวมถึงตัวแทนที่มีหน้าที่ในการมองประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก เช่น ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน เป็นต้น 5) เฉลิมฉลองกันผ่านความสำเร็จ กล่าวคือ แม้จะเป็นความสำเร็จเพียงเล็กน้อย หรือบางครั้งอาจวัดได้ยากก็ควรมีการมอบรางวัลให้แก่บุคลากร ครู นักเรียน และตัวแทนชุมชน 6) ตรวจสอบเชิงพันธกิจสถานศึกษา กล่าวคือ เป็นการพิจารณาและตรวจสอบความคาดหวังเพื่อรักษาพันธกิจของสถานศึกษาไว้ หรือไม่กระทบต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดไว้ และ 7) หล่อหลอมภูมิปัญญาครูคืนถิ่น กล่าวคือ เป็นการขัดเกลาความรู้และความเชื่อของครูคืนถิ่นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาผ่านการลองผิดลองถูกจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นฐานของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนนั้น จำเป็นต้องมุ่งเน้นเรื่องการหลอมรวมค่านิยมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะเกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติจนไม่สามารถปฏิเสธถึงการไม่มีอยู่ของนวัตกรรมที่ถูกคิดค้นขึ้นใหม่ในสถานศึกษาได้ แต่การเล็งถึงความสำคัญมักเกิดขึ้นหลังจากการตกผลึก การคิดทบทวน และการมีผลสำเร็จเชิงประจักษ์ โดยอาศัย 7 กระบวนการดังที่กล่าวมา ประกอบกับการมีเหตุการณ์กระตุ้น (Triggering events) ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานศึกษา ซึ่งอาจมาพร้อมกับวิกฤตหรือโอกาสในการปฏิรูปวัฒนธรรมโดยมีครูคืนถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระที่ส่งผลต่อการปรับระบบนิเวศน์ในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

บทสรุป

การละลายบทบาทของครูคืนถิ่นถือเป็นการหลอมผลลัพธ์เชิงคุณค่าที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาจากกาได้รับโอกาสทางการศึกษา ผ่านช่วงวิกฤตทางภูมิปัญญาจากการรับรู้ข้อเท็จจริงเชิงปัญหา และสังมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทั้งในส่วนของการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา แต่จากการขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นถึงการหลอมของปัญหาที่ไม่ได้การสานต่อเพื่อพัฒนา ซึ่งเป็นความพยายามอันทรงคุณค่า แต่ไม่ได้มาจากปรัชญาการศึกษา ซึ่งการพิจารณาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมจึงเป็นเหมือนกับการทำลายข้อจำกัดของครูที่ถูกตีกรอบตามหน้าที่และความรับผิดชอบ แต่สิ่งสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านคือ การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในอนาคต โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการและเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของผู้เรียน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการ 2 ส่วน ได้แก่ 1) การคิดค้นนวัตกรรม คือ การมุ่งเน้นไปที่บทบาทของครูคืนถิ่นในการออกแบบนวัตกรรมร่วมกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และ 2) การสร้างนวัตกรรม คือ การทดลองเชิงปฏิบัติการ โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการม่งถ่ายองค์ความรู้ที่มีผลต่อการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษา หลังจากนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้การนำนวัตกรรมสำเร็จรูปมาปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในท้ายที่สุดการผลักดันโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องพิจารณาจากบทบาทของครูคืนถิ่นที่ส่งผลต่อจุดหมายปลายทางอย่างการยกระดับศักยภาพของผู้เรียน ประกอบกับการลดช่องว่างของปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของการพัฒนาจนเกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน อันเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นจากองค์การพหุภาคีในพื้น地去พร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ จันทร์โถม และสุวิณ ทองปั้น. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 20(2), 185-196.
- นเรศเรขฐ์ แก้ววิภาส. (2548). การปฏิรูประบบอุดมศึกษาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามปณิญาโบโลญญา. *วารสารศิลปศาสตร์*, 5(2), 156-179.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559). *โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- Adedeji, S.O. & Olaniyan, O. (2011). *Improving the Conditions of Teachers and Teaching in Rural Schools across African Countries*. UNESCO: International Institute for Capacity Building in Africa.
- Barno, O. & Makhmudov, K. (2020). Roles of Teachers in Education of the 21st Century. *Scientific Journal*, 1(3), 554-557.
- Deal, T.E. & Peterson, K.D. (1998). *The Heart to Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Findikoglu, F. & Ilhan, D. (2016). Realization of a Desired Future: Innovation in Education. *Universal Journal of Educational Research*, 4(11), 2574-2580.
- Fuad, D., Musa, K. & Yusof, H. (2020). Innovation in Education. *Journal of Educational Research & Indigenous Studies*, 2(1), 1-11.
- Koirala, M.P. (2011). Existentialism in Education. *Academic Voices A Multidisciplinary Journal*, 1(1), 39-44.
- Larasati, Q.I., Cahyaningtyas, A., Mangzila, A., Firawati, A.A., Yuanita, S.M. & Lesmana, I. (2019). The Role and Function of Teachers in Improving Effective Learning in Classes. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 381, 13-17.
- Licht, A.H., Tasiopoulou, E. & Wastiau, P. (2017). *Open Book of Educational Innovation*. Brussels: European Schoolnet.

- Moreira, C., Abuzaid, J.N., Elisondo, R.C. & Melgar, M.F. (2020). Educational Innovation: Perspectives of Teachers and Students at Universidad Nacional De Rio Cuarto (Argentina) and Universidad Del Atlantico (Colombia). *Panorama*, 14(26), 1-15.
- Mozaffari, M. & Jahanian, R. (2016). Identifying Existentialist Philosophy of Education. *International Academic Journal of Social Sciences*, 3(8), 18-28.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills Education 2030*. Paris: Directorate for Education and Skills-OECD.
- Reed, W.A. (2009). The Bridge is Built: The Role of Local Teachers in an Urban Elementary School. *The School Community Journal*, 19(1), 59-75.
- Sayeski, K.L. (2013). A New Era of Teacher Education: Introduction to the Teacher Education Column. *Teacher Education*, 48(5), 303-306.
- Serdyukov, P. (2017). Innovation in Education: What works, What doesn't, and What to do about it. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 10(1), 4-33.
- Stankevicius, I. & Jucevicius, G. (2013). Institutional VS. Sectoral Dimension of Innovation Strategies of Firms. *Technological and Economic Development of Economy*, 19(1), 360-382.
- Yu, Z., Zhou, S. & Li, Y. (2014). An Analysis of Influencing Factors of Innovative Education and Development Proposals. *International Conference on Education Reform and Modern Management*, 57-61.

ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ
เพื่อการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทย

Artificial Intelligence in the Recruitment and Selection Processes of
Foreign Public Sectors: An Application in the Thai Public Sector

พัฒนา เหลือบเหลือง¹ และพิชักษณ์ ภูตระกูล²Pattana Luabluang¹ and Phichak Phutrakul²¹ นิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹ Student of Public Administration, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.² Assistant Professor of Public Administration, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.pattana.luabluang@gs.swu.ac.th¹, phichak@gs.swu.ac.th²

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาบทบาทของการนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence -AI) มาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในส่วนของ การสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ ที่เป็นต้นแบบสำหรับการนำมาใช้ในองค์กรภาครัฐ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับภาครัฐไทย ซึ่งจะต้องพัฒนาให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงขณะที่ภาครัฐในหลายประเทศทั่วโลกที่มีความโดดเด่นในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ โดยปัจจุบันสังคมโลกให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ 2) เพื่อศึกษาช่องว่างระหว่างการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศกับภาครัฐไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศในภาครัฐไทย ผลการศึกษาพบว่า 1) ภาครัฐในหลายประเทศทั่วโลกมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเพื่อเข้าไปปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงกระบวนการสุดท้าย 2) การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐไทยยังคงแตกต่างกับภาครัฐต่างประเทศ เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานของภาครัฐต่างประเทศและภาครัฐไทยอย่างเห็นได้ชัด 3) ภาครัฐไทยสามารถนำแนวทางการนำปัญญาประดิษฐ์ของภาครัฐต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของระเบียบราชการในประเทศไทยได้

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; การสรรหาและคัดเลือก; ภาครัฐต่างประเทศ; ภาครัฐไทย

Abstract

This article explores the role of utilizing Artificial Intelligence (AI) in the management of human resources in the foreign public sector as a model for applying it to the Thai public sector. It aims to keep pace with the changes happening globally where many foreign governments excel in using AI for personnel recruitment and selection. The global society currently places significant importance on this matter. The article has three objectives: 1) To study the role of AI in the foreign public sector's personnel recruitment and selection processes. 2) To examine the gaps between the use of AI in the recruitment and selection

processes of foreign public sectors and the Thai public sector. 3) To propose recommendations for applying the concept of using AI in the recruitment and selection processes of foreign public sectors to the Thai public sector. The study reveals: 1) Many foreign governments worldwide use AI in their personnel recruitment and selection processes, from the initial stages to the final steps. 2) The use of AI in personnel recruitment and selection in the Thai public sector differs from that in foreign public sectors due to certain regulations, leading to noticeable differences in workflow. 3) The Thai public sector can adapt the AI approaches of foreign public sectors to suit the context of Thai government regulations.

Keywords: Artificial Intelligence; Recruitment and Selection; Foreign Public Sector; Thai Public Sector.

บทนำ Introduction

ปัจจุบันสังคมกำลังเผชิญกับยุคดิจิทัล (Digital Age) และความปกติใหม่ (New Normal) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาปรับเปลี่ยนความปกติเดิมของกระบวนการต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า Digital Disruption ส่งผลให้สังคมโลกทุกภาคส่วน ทุกภูมิภาคทั่วโลก ต้องปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงให้สามารถดำรงชีวิตไปพร้อมกับความความปกติใหม่นี้ได้ รวมทั้งจะเห็นได้ว่าสถานการณ์ COVID-19 ที่ผ่านมาได้เพิ่มแรงกดดันให้กับองค์กรในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการเร่งให้องค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวโดยเฉพาะด้านการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ (Zimmerling and Chen, 2021) ส่วนหนึ่งที่กำลังถูกให้ความสำคัญคือการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเข้ามาช่วยเหลือการกระทำของมนุษย์ในบริบทต่าง ๆ สำหรับ

ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าทุกวงการต้องเปลี่ยนแปลงไปภายใต้สังคมที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเกี่ยวข้อง อันจะเห็นได้ชัดเจนที่สุดโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ ภายใต้การบริหารองค์กร แม้กระทั่งด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource: HR) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร องค์กรทุกภาคส่วน จนนำมาสู่การเรียกว่า Digital HR ในปัจจุบัน โดยเป็นที่แน่นอนแล้วว่าต้องมีการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลทุกรูปแบบเข้ามาช่วยในกระบวนการทำงาน และเห็นกันอย่างแพร่หลายแล้วในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปัญญาประดิษฐ์เป็นส่วนหนึ่งในเทคโนโลยีดังกล่าวต่อการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ และที่สำคัญคือองค์กรต่าง ๆ ในทุกประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์ มาใช้ช่วยเหลือมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ตั้งแต่ การรับสมัคร คัดกรองผู้สมัคร การสัมภาษณ์ ภายใต้กระบวนการสรรหาและคัดเลือก กระบวนการวางแผนทรัพยากร มนุษย์ กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการบริหาร ค่าตอบแทน การจัดการสวัสดิการ การเลื่อนขั้นเงินเดือน ตลอดจนการรักษาและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง พนักงานในกระบวนการแรงงานสัมพันธ์ (ชญา นุช จาตุรจินดา, 2564)

ทั้งนี้สำหรับประเทศไทยนั้น พบว่าองค์กรเอกชนเริ่มมีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพราะการให้ความสำคัญของบทบาทของทรัพยากรมนุษย์แบบทุนมนุษย์ในปัจจุบัน แต่ สำหรับองค์กรภาครัฐยังต้องให้ความสำคัญและพัฒนาอย่างแข็งขันให้เท่าทันกับองค์กรรัฐวิสาหกิจและเอกชนมาก ขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ภาครัฐหลายประเทศทั่วโลกก็มีความโดดเด่นในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในด้านต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการต่าง ๆ ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐ ซึ่งกระบวนการที่โดดเด่นและ เห็นได้ชัดเจนมากที่สุดคือกระบวนการสรรหาและคัดเลือก (Recruitment and Selection) เนื่องจากเป็น กระบวนการแรกที่มีความสำคัญที่สุด และถือเป็นหัวใจสำคัญสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ประสบ ความสำเร็จ เพราะหากองค์กรได้สรรหาคัดเลือกผู้สมัครที่ตรงกับความต้องการขององค์กรมากที่สุด ก็จะทำให้ กระบวนการต่อไปของการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นมีประสิทธิภาพที่ดีตามมาจนองค์กรสามารถบรรลุเป้าหมาย ได้ และเติบโตพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรนั้น ๆ ได้ (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2546) บทความขึ้นนี้จะสนใจศึกษาวิเคราะห์บทบาทของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก สำหรับภาครัฐ เนื่องจากเห็นว่าภาครัฐไทยประสบปัญหาและเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์สำหรับกระบวนการปฏิบัติงาน ภายใต้ระบบราชการจากทุกภาคส่วนมาโดยตลอดที่ผ่านมา ด้วยระบบราชการมักถูกมองว่าเป็นองค์การที่ไม่เท่าทัน กับการเปลี่ยนแปลง การทำงานแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานน้อย เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ยึดติดกับกรอบอำนาจตามกฎหมายเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2562) รวมทั้ง กระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ยังมี กระบวนการที่ไม่เหมาะสมกับผู้ต้องการเข้ามาเป็นบุคลากร และไม่มีประสิทธิภาพมากพอในการคัดเลือกบุคลากรที่ เหมาะสม ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มการสรรหาและคัดเลือกที่เกิดขึ้น และไม่ให้เกิดปัญหาที่ยากจะแก้ไข สำหรับเรื่องการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน ในส่วนของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้

โดยเฉพาะกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรนั้น ภาครัฐไทยจึงควรนำแบบอย่างที่ดี (Best practices) จาก การปฏิบัติงานของภาครัฐต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ตามบริบทของประเทศไทย

จากความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้เขียนเห็นถึงความสำคัญและต้องการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการนำ ปัญหาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นแบบอย่างในการพัฒนา และเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทย โดยการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดที่สอดคล้องกับการสรรหาและ คัดเลือกภายใต้บริบทของสังคมปัจจุบัน และวิเคราะห์สถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐไทยและต่างประเทศ รวมทั้งศึกษากระบวนการและบทบาทของประเทศกรณีศึกษา สำหรับการนำปัญหาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกในภาครัฐ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของ บทความ

1. การวิเคราะห์แนวคิดที่สอดคล้องกับการนำปัญหาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาประดิษฐ์

ปัญหาประดิษฐ์ หมายถึง ระบบประมวลผลของคอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่มีการวิเคราะห์เชิงลึกคล้ายความฉลาดของมนุษย์ และสามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็น การกระทำได้ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564)

เทคโนโลยีปัญหาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง เทคโนโลยีการสร้างเครื่องจักรให้มี คุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและความฉลาดเหมือนมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น การคิดได้แบบมนุษย์ การกระทำได้แบบ มนุษย์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการกระทำอย่างมีเหตุผล โดยศาสตร์ที่เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เทคโนโลยี AI มีความสามารถทางสติปัญญาและการเรียนรู้เหมือนมนุษย์ คือ การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning: ML) ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ทำให้คอมพิวเตอร์หรือเครื่องจักรสามารถเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ ถูกป้อนเข้า (Input) และสร้างผลลัพธ์การตอบสนองต่อข้อมูล (Output) ขึ้นมาได้เอง (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจ ดิจิทัล, 2566)

ปัญหาประดิษฐ์คือสติปัญญาเทียมที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สร้างตรรกะ เหตุผลและวางแผนไปจนถึงความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาได้เหมือนมนุษย์โดยใช้โปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ ต่าง ๆ ที่มนุษย์เขียนหรือจะทำชุดคำสั่งขึ้นปัจจุบันถูกนำมาใช้เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ในด้านต่าง ๆ (ชญา นุช จาตุรจินดา, 2564)

กล่าวได้ว่า ปัญหาประดิษฐ์ เป็นเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้น มีสติปัญญาเหมือนมนุษย์เป็นระบบหรือ เครื่องจักรที่สามารถทำงานได้เหมือนมนุษย์ โดยการป้อนข้อมูลให้ปัญหาประดิษฐ์เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ ซึ่ง ปัจจุบันถูกนำมาใช้ช่วยเหลือมนุษย์ในกระบวนการทำงานลักษณะต่าง ๆ หลากหลายวิทยาการ

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสรรหาและคัดเลือก

สำหรับนิยามความหมายของการสรรหาและคัดเลือกในภาครัฐมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน และนิยามที่ผู้เขียนเห็นว่าสอดคล้องกับการศึกษาบทความชิ้นนี้คือของ O. Glen Stahl (1992, อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาส, 2546) ได้ให้ความหมายการสรรหาบุคลากรในความหมายอย่างกว้าง ซึ่งครอบคลุมถึงการคัดเลือกบุคลากรด้วยว่าเป็นการค้นหาและใช้ประโยชน์จากตลาดแรงงานที่ดีที่สุดสำหรับตำแหน่งต่าง ๆ ที่ต้องการ โดยใช้เอกสารแจ้งข้อความที่ชวนให้สนใจการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ การเลือกใช้การทดสอบที่ทันสมัย การค้นหาผู้ที่จะมาแข่งขันกันจากภายนอกและภายในองค์กรของรัฐเองอย่างกว้างขวาง และการบรรจุบุคคลเข้ามาทำงานให้เหมาะกับงานตลอดจนติดตามดูผลของการทดลองปฏิบัติงานด้วย ขณะที่ความหมายอย่างแคบแยกกระบวนการสรรหาบุคลากรออกจากกระบวนการคัดเลือกบุคคล คือเป็นเพียงกระบวนการที่ให้ได้บุคคลมาสมัครสอบแข่งขันหรือคัดเลือกเท่านั้นโดย ชูศักดิ์ เทียงตรง (2517, อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาส, 2546) ได้ให้ความหมายการสรรหาบุคลากร (Recruitment) ว่าเป็นการจัดการให้ได้บุคคลมาสมัครเพื่อการคัดเลือกอีกครั้งหนึ่งคือเริ่มตั้งแต่การก่อให้เกิดความสนใจในงานของรัฐแก่ประชาชนการประกาศให้ทราบถึงตำแหน่งลักษณะงานและข้อมูลอื่นที่ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับงานหรือประกอบการพิจารณาเข้ารับเลือกตลอดจนการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติในเอกสารหลักฐานที่ต้องการทราบเกี่ยวกับตัวผู้สมัคร นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2562) ได้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันว่า การสรรหาบุคคล หมายถึงกระบวนการค้นหาและจงใจให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถทักษะและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานเข้ามาสมัครงานกับส่วนราชการซึ่งหากส่วนราชการสามารถแสวงหาและจงใจผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถได้ในจำนวนที่ต้องการและมีคุณสมบัติตามที่ต้องการจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเลือกสรรบุคคลมากยิ่งขึ้น ส่วนการคัดเลือกบุคคล (Selection) ศุภชัย ยาวะประภาส (2546) อธิบายว่า การคัดเลือกบุคลากรเพื่อบรรจุเข้ารับราชการนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการสรรหาบุคลากรโดยเป็นกระบวนการในการพิจารณาความรู้ความสามารถและความเหมาะสมของผู้ที่ผ่านกระบวนการสรรหามาแล้วเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุดมาบรรจุเข้ารับราชการและที่สำคัญคือต้องตอบสนองและตรงตามความต้องการของตำแหน่งนั้น ๆ ด้วย

นอกจากนี้สิ่งที่สัมพันธ์กับการสรรหาคัดเลือกในบทความชิ้นนี้คือการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ที่ท้าทายในปัจจุบันซึ่งส่งผลต่อกระบวนการสรรหาคัดเลือกในแต่ละยุคสมัย) จึงสอดคล้องกับโรเบิร์ต วูด และทิม เพน (Robert Wood and Tim Payne, 1998) ที่กล่าวถึงปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสรรหาคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วว่า “การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างขององค์กร ลักษณะการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล สังคม กฎหมาย วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี” เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการสรรหาและคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์และต้องคำนึงถึงปัจจัยผลกระทบต่อ

กล่าวโดยสรุป การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ คือกระบวนการค้นหาและจงใจบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณสมบัติตามที่องค์กรหรือหน่วยงานต้องการในการปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ เข้ามาด้วยวิธีการ

ต่าง ๆ และนำมาพิจารณาเพื่อเข้าสู่ตำแหน่ง ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรมากที่สุด ทั้งนี้อาจมีปัจจัยบางอย่างส่งผลกระทบต่อ กระบวนการสรรหาคัดเลือกจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งจะเห็นได้ว่าจากแนวคิดสำหรับการสรรหาคัดเลือกภาครัฐนั้นสะท้อนถึงกระบวนการที่อยู่ภายใต้ระบบราชการ มีความแตกต่างจากการสรรหาและคัดเลือกขององค์กรอื่นทั่วไปที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ (Non-Government)

2. สถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนผ่านของกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐไทย และการปรับใช้แนวทางจากต่างประเทศ

หากจะนำแนวคิดและแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของภาครัฐต่างประเทศมาใช้ให้เหมาะสมกับภาครัฐไทยนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับบริบทสถานการณ์ของกระบวนการสรรหาและคัดเลือกที่เกิดขึ้นในประเทศให้กระจ่างเสียก่อน ในที่นี้จึงอธิบายวิวัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยโดยสังเขปจนนำมาสู่สถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคคลภาครัฐของไทยที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีหลายประการที่ยังคงเหมือนเดิม และบางประการมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เริ่มจากช่วงแรกที่มีการเริ่มจ่ายเงินเดือนช่วง พ.ศ. 2418 – 2434 แนวคิดการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นการใช้ระบบอุปถัมภ์ โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้คัดเลือกในตำแหน่งระดับสูง ส่วนตำแหน่งระดับล่างขุนนางเป็นผู้แต่งตั้ง เมื่อมีการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2435 มีการเปลี่ยนแปลงให้กระทรวงต่าง ๆ เป็นผู้ดำเนินการสรรหาและคัดเลือกเอง จนปีพ.ศ. 2471 ได้กำหนดให้มีกรมการรักษาราชบัลลังก์ (ก.พ.ร.) ทำหน้าที่กำหนดหลักสูตรและการจัดการสอบไล่ผู้ที่จะเข้ารับราชการต่อมาภายหลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2475 ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนพ.ศ. 2476 ได้บัญญัติให้ (ก.พ.) ดำเนินการสอบเองทั้งหมด ผู้ที่เข้ามารับราชการจะเติบโตไปตามระดับขั้น เป็นการสรรหาและคัดเลือกแบบแนวตั้ง (Vertical Entry) และเป็นระบบปิด ต่อมาในยุคสมองไหล่ ปี พ.ศ. 2530 – 2539 บุคคลที่สามารถเข้ารับราชการเป็นประชาชนระดับกลางลงมาระดับล่างมากขึ้น การสอบแข่งขันแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือภาคความรู้ความสามารถทั่วไป (ภาค ก.) เป็นการทดสอบด้านการคิด หาเหตุผลโดยใช้ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจสังคม และวิชาภาษาไทย ภาคความรู้ความสามารถที่ใช้เฉพาะตำแหน่ง (ภาค ข.) ใช้วิธีการสอบข้อเขียนหรือทดลองปฏิบัติงาน และภาคความเหมาะสมกับตำแหน่ง (ภาค ค.) เป็นการประเมินบุคคลเพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับตำแหน่ง ซึ่งยังคงดำเนินการสอบเช่นนี้มาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งในระบบราชการไทยนอกจากจะใช้วิธีการสอบและคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุดเข้ามาดำรงตำแหน่งดังกล่าว การบรรจุแต่งตั้งก็เพิ่มขึ้นตอนสำคัญอีกประการหนึ่งของกระบวนการสรรหาบุคลากรภาครัฐ โดยเป็นการออกคำสั่งเพื่อบรรจุบุคคลดังกล่าวเป็นข้าราชการ ให้ดำรงตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะข้าราชการองค์กรนั้น ๆ และให้ทดลองปฏิบัติราชการเป็นเวลา 6 เดือน ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 (ก.พ.) กำหนดให้บรรจุบุคคลเข้ารับราชการในฐานะผู้ชำนาญการระดับ 6 ขึ้นไป เพื่อเปิดโอกาสให้พุดที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สามารถเข้ารับราชการในตำแหน่งระดับสูงได้โดยไม่ต้องไปเริ่มต้นใหม่ ทำให้การ

สรรหาเปิดกว้างเป็นระบบเปิดมากขึ้น (นิสตาร์ก เวชยานนท์, 2559; ศุภชัย ยาวะประภาช, 2546) ดังนั้นรูปแบบของการบริหารงานบุคคลโดยเฉพาะการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรจึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบอยู่เสมอเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้องค์การสามารถแข่งขันกับตลาดแรงงานภาคเอกชนและภาครัฐด้วยกันเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ศุภชัย ยาวะประภาช, 2546)

จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมานโยบายการสรรหาบุคลากรภาครัฐจะเน้นนโยบายแบบปิด และการสรรหาแบบแนวตั้งมากกว่า แต่ในปัจจุบันภาครัฐกำลังเคลื่อนไหวและพัฒนาตนเองไปเป็นภาครัฐยุคใหม่ที่ปรับเปลี่ยนนโยบายแบบเปิดมากขึ้น และเริ่มมีการสรรหาในรูปแบบแนวราบมากขึ้น เนื่องจากระบบแบบเดิมนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการขององค์การให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (ศุภชัย ยาวะประภาช, 2546) ต่อมาภาครัฐไทยจึงมีการนำแนวทางใหม่จากประเทศตะวันตกเข้ามาปรับใช้มากขึ้น และหลายวิธีภาคเอกชนของไทยก็ได้ใช้ในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลมานานแล้ว เพราะต้องการเน้นความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอน คำนึงถึงประสบการณ์ทำงานมากกว่าระดับการศึกษา แต่วิธีการเหล่านี้ยังมีเพียงส่วนน้อยที่นำมาใช้ในภาครัฐไทย เนื่องจากยังยึดติดกับระเบียบขั้นตอนและวุฒิการศึกษา จึงทำให้เกิดความล่าช้าและไม่ทันสมัยอย่างยาวนาน ยกตัวอย่างเช่น 1) E-Recruitment ซึ่งใช้กันโดยทั่วไปในภาครัฐของหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ นิวซีแลนด์ สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เป็นต้น เป็นการสรรหาผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตที่ผู้สมัครจะสื่อสารกับผู้รับสมัครผ่านทางเครือข่ายในระบบอินเทอร์เน็ต มีลักษณะเหมือนเว็บไซต์สมัครงานขององค์กรทั่วไปในปัจจุบัน สำหรับภาครัฐไทยสำนักงาน ก.พ. ได้นำมาใช้ในการสมัครสอบภาค ก. และภาค ข. ได้พัฒนาโดยมีการทำแบบทดสอบตรวจคะแนน และส่งข้อมูลทางระบบบนอินเทอร์เน็ต หรือการสอบด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Exam) 2) การสรรหาแนวราบ (Lateral Entry) ในต่างประเทศใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะการสรรหาตำแหน่งตำรวจของประเทศต่าง ๆ เช่น แคนาดา สหรัฐอเมริกา อินเดีย ออสเตรเลีย ซึ่งเน้นในเรื่องของประสบการณ์การทำงาน และความรู้ความสามารถของผู้สมัคร ทั้งยังยกเว้นการสอบข้อเขียนตามแบบของกระบวนการสรรหาแนวตั้ง แต่จะใช้แบบทดสอบที่วัดในเรื่องของทักษะความชำนาญงานเป็นหลัก สำหรับประเทศไทยสำนักงาน ก.พ. ได้ใช้วิธีนี้ในการคัดเลือกบุคลากรในระดับ 6 ขึ้นไปที่ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน 3) การสรรหาระบบทางด่วน (Fast Stream) แนวคิดนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในภาครัฐของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือประเทศแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นระบบที่มุ่งใจให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพสูง ได้แสดงความสามารถในการทำงานได้อย่างเต็มที่ตามความเหมาะสมและความสนใจ สามารถขึ้นไปสู่ตำแหน่งระดับสูงได้อย่างรวดเร็ว ในภาครัฐไทยเรียกว่าระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง (Fast Track) มุ่งพัฒนานักบริหารระดับสูง (ศุภชัย ยาวะประภาช, 2546)

ทั้งนี้ยังเห็นว่าระบบการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐของต่างประเทศจะมีความก้าวหน้ากว่าภาครัฐไทยมาโดยตลอดทุกยุคสมัย ก่อนที่ประเทศไทยจะนำมาปรับใช้ในภายหลัง จนปัจจุบันนี้ภาครัฐหลายประเทศก็ได้

ปรับเปลี่ยนกระบวนการสรรหาคัดเลือกไปค่อนข้างมากจากอดีต โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีด้านปัญญาประดิษฐ์เข้ามาช่วยส่งเสริมและแทนที่การปฏิบัติงานของมนุษย์มากขึ้น จะเห็นว่าการเปลี่ยนผ่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ภาครัฐไทยได้นำแนวทางการสรรหาคัดเลือกแนวใหม่จากภาครัฐต่างประเทศมาใช้อย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะสามารถนำมาปรับใช้ได้บ้างก็ตาม แต่ถือเป็นประโยชน์ต่อการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐและยังส่งผลต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดเป็นรากฐานการนำแบบอย่างมาประยุกต์ใช้ และการกระตุ้นให้ภาครัฐตื่นตัวและดำเนินการนำแนวทางจากภาครัฐต่างประเทศมาใช้ต่อไปกับบริบทและสภาวะการณที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หรือที่เรียกกันและรู้จักกันดีว่า AI นั้น มีการนำมาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกขององค์กรต่าง ๆ มาระยะหนึ่ง และในปัจจุบันทุกองค์กรกำลังให้ความสำคัญอย่างมากสำหรับประเทศไทยจะพบเห็นเด่นชัดในองค์กรเอกชน หรือองค์กรรัฐวิสาหกิจโดยส่วนใหญ่ แต่องค์กรภาครัฐยังไม่ได้มีการนำมาใช้ให้เห็นอย่างชัดเจน แต่กำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาแนวทางในการนำมาใช้ ซึ่งต่างกับภาครัฐต่างประเทศที่มีการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกกันอย่างแพร่หลายแล้วในหลายประเทศ ซึ่งจะอธิบายต่อไปในหัวข้อของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคคลภาครัฐ

3.1 การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ

การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกจะมีเทคนิคกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนมากนัก เนื่องจากสรรหาคัดเลือกโดยทั่วไปจะมีขั้นตอนที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งหลายองค์การจะดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ดังนั้นเมื่อนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ก็จะนำมาช่วยสนับสนุนในกระบวนการต่าง ๆ ในการสรรหาคัดเลือกให้มีความสะดวกรวดเร็ว ลดภาระของผู้ปฏิบัติงานให้ได้มากที่สุด โดยรวมในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐที่ต่างประเทศดำเนินการจะใช้เทคนิคของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาช่วย โดยหนึ่งในเทคนิค AI ที่ใช้กันมากที่สุดในการสรรหาบุคลากรคือเครื่องมือค้นหาจากกระบวนฐานความรู้ (Search Engine) ซึ่งเป็นระบบที่ออกแบบมาเพื่อค้นหาเนื้อหาบนแพลตฟอร์ม หรือเว็บไซต์สมัครงาน ในการจับคู่คำค้นหาที่คล้ายคลึงกันในเชิงความหมายจากโปรไฟล์ของผู้สมัครและคำอธิบายเกี่ยวกับงานจากผู้ต้องการจ้างงาน เช่น Search Engine จะรับรู้ว่าตำแหน่งว่างของผู้บริหารฝ่ายขายมีความคล้ายคลึงกันเชิงความหมายกับตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายการตลาดที่ค้นหา ก็สามารถจับคู่ได้อย่างชาญฉลาด โดยผู้ทำหน้าที่สรรหาจะต้องกำหนดคำหลัก หรือคำเฉพาะที่อธิบายรายละเอียดงาน เช่น ตำแหน่งงาน คุณสมบัติ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ เป็นต้น เทคนิค AI อีกวิธีหนึ่งที่ใช้กันทั่วไปในการสรรหาบุคลากรคือ เหมืองข้อมูล (Data Mining) คือการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ มักใช้สำหรับการจำแนกประเภทเมื่อคัดกรองประวัติของผู้สมัครจำนวนมากจากฐานข้อมูล และการทำนายผู้สมัคร (Predict) ที่ต้องการในขั้นตอนการคัดเลือก อีกทั้งยังมีเทคนิคโครงข่ายประสาทเทียม

(Artificial Neural Networks: ANN) คือ การสร้างคอมพิวเตอร์ที่จำลองเอาวิธีการทำงานของสมองมนุษย์ มักใช้ในการคัดเลือกบุคลากร โดยการใช้ทดสอบแบบจำลองเพื่อประเมินความสามารถด้านการจัดการและให้คะแนนผู้สมัครแต่ละคน และนำเสนอผลลัพธ์ที่เป็นไปได้มากที่สุดสำหรับการทำนายประสิทธิภาพของผู้สมัครในอนาคต รวมทั้งจัดสรรตำแหน่งที่เหมาะสม (Brad et al., 2022; Karan Hiren Bhalgat, 2019)

ทั้งนี้การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในภาครัฐเพื่อสรรหาคัดเลือกบุคลากรนั้นจะมีวิธีการคล้ายคลึงกับขององค์กรอื่น ๆ สามารถสรุปวิธีการและรูปแบบหลัก ๆ ที่นำมาใช้อย่างชัดเจน (Bangkok Bank InnoHub, 2023; Karan Hiren Bhalgat, 2019) ได้ดังต่อไปนี้

1) การคัดกรองประวัติผู้สมัครหรือเรซูเม่และการจับคู่ผู้สมัคร โดยใช้อัลกอริทึมปัญญาประดิษฐ์ (AI) วิเคราะห์และเปรียบเทียบเรซูเม่และคุณสมบัติของผู้สมัครงานกับความต้องการของงาน ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐได้ผู้สมัครที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยลดเวลาสำหรับการคัดกรองเบื้องต้น

2) แชทบอท (Chatbot) สำหรับการสอบถามเบื้องต้น แชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถโต้ตอบกับผู้สมัครงาน ตอบคำถาม และแนะนำผู้สมัครตลอดขั้นตอนการสมัคร ช่วยให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลไม่ต้องตอบคำถามให้ข้อมูลด้วยตนเอง ทั้งนี้คาดการณ์ว่าในอนาคตแชทบอทจะนำมาใช้เพื่อสัมภาษณ์และคัดกรองทักษะของผู้สมัคร ในปัจจุบันยังคงใช้สำหรับการตอบคำถามเบื้องต้นแก่ผู้สมัคร แต่กำลังมีการพัฒนาหุ่นยนต์ที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีอารมณ์ การสื่อสาร และการโต้ตอบสูงมากขึ้นเทียบเท่ามนุษย์ พร้อมเทคโนโลยีการจดจำภาพและเสียงเพื่อสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวกับผู้สมัคร

3) การวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผ่านวิดีโอโดยปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อประเมินทักษะในการสื่อสาร ภาษากาย และการตอบสนองของผู้สมัคร ซึ่งจะสนับสนุนในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรจากระยะไกลหรือการสรรหาคัดเลือกจำนวนมาก

4) การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในอดีตของผู้สมัครเพื่อคาดการณ์ว่าผู้สมัครคนใดมีแนวโน้มที่เหมาะสมในบทบาทของบุคลากรภาครัฐ ช่วยเป็นข้อมูลให้หน่วยงานต่าง ๆ ใช้ตัดสินใจจ้างงาน

5) การประเมินทักษะความสามารถ หน่วยงานภาครัฐสามารถใช้การทดสอบและการประเมินที่ใช้ระบบที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อประเมินความรู้และทักษะความสามารถของผู้สมัครตามเกณฑ์ที่ต้องการได้ เพื่อให้มั่นใจว่าตรงตามคุณสมบัติและข้อกำหนดของงาน

โดยสรุปหน้าที่ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่ใช้เวลานาน เช่น การจัดหา การคัดกรอง และการสัมภาษณ์ผู้สมัครจะถูกส่งต่อไปยังเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งจะทำให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรบุคคลมีเวลาและประสิทธิภาพมากขึ้นในการมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่ซับซ้อนมากกว่า โดยเทคนิควิธีการของแต่ละหน่วยงานที่ใช้จะมีความคล้ายคลึงกัน

3.2 ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก

การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่นำมาใช้มากมายหากนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการในองค์กร ซึ่งข้อดีของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก (James Hawkins, 2023; Karan Hiren Bhalgat, 2019; Soumi et al., 2024) ได้แก่

1) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยเพิ่มโอกาสให้ฝ่ายทรัพยากรบุคคลได้ผู้สมัครตามที่มีคุณภาพต้องการ ซึ่งการจับคู่ความรู้ทักษะที่จำเป็นของงาน และความรู้ทักษะที่ผู้สมัครมีอย่างเหมาะสมจะช่วยวางผู้สมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้สมัครจึงจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถเป็นที่ประจักษ์ ถูกต้องและตรวจสอบได้ จึงเป็นส่วนที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้สมัครพยายามพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ต้องการมากขึ้นด้วย

2) การคัดกรองและการคัดเลือกผู้สมัครจะปราศจากความลำเอียง ลดอิทธิพลทางความคิดหรืออคติส่วนบุคคลจากมนุษย์ได้ เพราะเป็นการใช้เครื่องจักรมากกว่าการมีส่วนร่วมของมนุษย์ ทำให้องค์กรได้ผู้สมัครที่ดีที่สุดตามศักยภาพที่แท้จริง และข้อมูลเชิงลึกที่ยุติธรรม เนื่องจากการตัดสินใจทั้งหมดดำเนินการโดยไม่มีความเห็นอกเห็นใจของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะเพิ่มระดับความโปร่งใสยิ่งขึ้นในกระบวนการจ้างงาน ช่วยปรับปรุงการรับรู้ของผู้หางาน และปรับปรุงภาพลักษณ์หรือแบรนด์ขององค์กรให้ดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดแรงดึงดูดให้บุคคลต้องการเข้ามาทำงานในองค์กรของรัฐมากขึ้น

3) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยประหยัดเวลาขององค์กรมากขึ้น และช่วยลดภาระงานซ้ำ ๆ ขององค์กร โดยเฉพาะกระบวนการที่ต้องใช้เวลามาก เช่น การจัดหา การคัดกรองผู้สมัคร การตอบข้อซักถาม ซึ่งแชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถตอบคำถามที่พบบ่อยจากผู้สมัคร ในขณะที่ระบบติดตามผู้สมัคร (Applicant Tracking System: ATS) สามารถคัดกรองและจัดอันดับผู้สมัครโดยอัตโนมัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรสามารถมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมที่มีค่ามากขึ้นหรือมีประโยชน์มากขึ้นได้

4) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยในการลดต้นทุนขององค์กรสำหรับการจัดหาหน่วยงานภายนอก (Outsource) เพื่อสรรหาคัดเลือกบุคลากร และประหยัดทรัพยากรที่ใช้ในการจัดหางานจากวิธีการดั้งเดิม เช่น ทรัพยากรบุคคลที่จะต้องทำหน้าที่สรรหาคัดเลือก หรือค่าตอบแทนจากการจ้างบุคลากรสรรหาคัดเลือก

5) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถคาดการณ์ความต้องการแรงงานสำหรับการวางแผนอัตรากำลัง (Workforce Planning) ได้อย่างแม่นยำจากการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีต ซึ่งปัญญาประดิษฐ์สามารถระบุแนวโน้มในการลาออกของพนักงาน ช่องว่างด้านทักษะ และความท้าทายด้านแรงงานอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้รัฐบาลพัฒนากลยุทธ์เชิงรุกเพื่อแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

ข้อจำกัดของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก ซึ่งอาจส่งผลต่อความไว้วางใจหรือความเชื่อมั่นจากประชาชนต่อหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐที่จะต้องบริการและตอบสนองความต้องการของประชาชน (ชัยญาณุช, 2564; ศรีณวิษญ์ อัครทวิวัฒนาร, 2562; Soumi et al., 2024) ได้แก่

1) การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์บางอย่างอาจมีราคาสูง และอาจมีค่าใช้จ่ายสูงในการบำรุงรักษาหรืออัปเดตให้ทันสมัย

2) ประเด็นทางกฎหมายและจริยธรรมที่องค์กรต้องได้รับความยินยอมจากผู้สมัคร เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากความซับซ้อนของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในบางกรณี อาจเกิดการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูลที่ขาดความโปร่งใส ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจจากพนักงานหรือผู้สมัครได้ องค์กรจึงควรมีนโยบายที่ชัดเจนว่าข้อมูลใดบ้างที่อนุญาตและไม่อนุญาตให้รวบรวมเข้าในระบบข้อมูลของ AI ดังนั้นต้องตระหนักถึงความปลอดภัยและการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้สมัครหรือพนักงาน และต้องมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม รวมถึง AI จะไม่มีพฤติกรรมมนุษย์ด้านคุณธรรมหรือศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง AI จะขาดความรู้สึกสัมพันธ์กับองค์กรหรือพนักงาน

3) การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) บางอย่างอาจไม่มีประสิทธิภาพมากพอเทียบเท่ามนุษย์ หากมีข้อจำกัดบางอย่าง ยกตัวอย่างเช่น ความไม่ละเอียดของประวัติโดยย่อ (Resume) อาจทำให้ระบบคัดกรองได้ไม่ดีพอ หรือหากผู้สมัครเกิดความประหม่า ตื่นเต้น ในการสัมภาษณ์อาจมีผลต่อการพิจารณาของ AI ซึ่งหากเป็นการพิจารณาโดยมนุษย์อาจมองข้ามความผิดพลาดนี้ได้ เป็นต้น และบางครั้งอาจเกิดความผิดพลาดจากระบบที่อาศัยเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้จากความไม่เสถียรของระบบ

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากร หากไม่นำมาใช้ที่เหมาะสม เช่น ปัญญาประดิษฐ์จะลดบทบาทของเจ้าหน้าที่บุคลากรด้านทรัพยากรมนุษย์ในระดับปฏิบัติการ อาจทำให้เกิดโอกาสตกงานสูง เป็นต้น

4. กรณีศึกษาการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ

4.1. สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาช่วยในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐหลากหลายหน่วยงาน และใช้ระบบวิธีการที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละรัฐแต่ละหน่วยงาน ซึ่งที่โดดเด่นคือรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกามีการใช้ AI ในการสรรหาบุคลากรผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ USAJOBS ซึ่งใช้อัลกอริทึม AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานในตำแหน่งว่างนั้น ๆ โดย USAJOBS ถือเป็นเว็บไซต์การจ้างงานอย่างเป็นทางการที่เชื่อมโยงผู้หางานกับโอกาสการจ้างงานของรัฐบาลกลางทั่วสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก โดยปกติแล้วรัฐบาลกลางต้องการให้ชาวอเมริกันและชาวต่างชาติมากกว่า 2 ล้านคน เข้ามาทำงานราชการ ซึ่งอาศัยการให้บริการจาก USAJOBS อีกทั้งเมืองต่าง ๆ ก็มีการใช้ AI ในลักษณะที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่าง เมืองโรเชสเตอร์ รัฐนิวยอร์กใช้แพลตฟอร์มที่ขับเคลื่อนด้วยพีเจอาร์ต่าง ๆ จาก AI เพื่อปรับปรุงการจ้างงานสำหรับตำแหน่งต่าง ๆ ในภาครัฐให้ทันสมัย เมืองซานอันโตนิโอ รัฐเท็กซัส ได้นำ AI มาใช้ในกระบวนการสรรหาบุคลากรสำหรับตำแหน่งด้านความปลอดภัยสาธารณะ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจและนักดับเพลิง เมืองที่ใช้แชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วย AI ในกระบวนการสรรหาบุคลากร ได้แก่ เมืองซานฟรานซิสโก โดยใช้แชทบอทที่ชื่อว่า “JobBot” ในการสื่อสารกับผู้สมัคร และยังมีรัฐนิวเจอร์ซีย์ รัฐแอริโซนา เป็นต้น ซึ่งใช้แชทบอทโดยการติดตั้งบนเว็บไซต์สมัครงาน เพื่อช่วยให้

คำแนะนำ และตอบคำถามแก่ผู้สมัคร ขั้นตอนการสมัคร และเกณฑ์คุณสมบัติต่าง ๆ หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งงานว่าง นอกจากนี้กองทัพสหรัฐอเมริกาใช้งาน AI ในการสรรหาคัดเลือกผู้สมัครที่ดีที่สุดสำหรับบทบาทต่าง ๆ ภายในกองทัพ ได้แก่ กองทัพบกเน้นการใช้ AI เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนการทดสอบ เวชระเบียน การตรวจประวัติ และผลการประเมินบุคลิกภาพ เพื่อคาดการณ์ศักยภาพของผู้สมัคร โดยเฉพาะโครงการ The Armed Services Vocational Aptitude Battery (ASVAB) ใช้ AI เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบ และความถนัดเพื่อจับคู่ผู้สมัครกับบทบาทงานเฉพาะ กองทัพยังมีผู้ช่วยด้านดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วย AI ชื่อว่า “SGT STAR” ช่วยตอบคำถามและให้ข้อมูลเกี่ยวกับกองทัพบกเบื้องต้น (ชัยญานูช, 2564; USAJOBS, 2023)

4.2 สหราชอาณาจักร

Government Digital Service (GDS) ของสหราชอาณาจักรเป็นผู้นำสำคัญในการปรับปรุงบริการ และการดำเนินงานของรัฐบาลให้ทันสมัย รวมถึงสำรวจการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการสรรหาคัดเลือก โดย GDS ได้ริเริ่มโครงการที่พยายามนำ AI มาใช้สำหรับการสรรหาคัดเลือก อีกหนึ่งระบบที่เห็นได้ชัดของรัฐบาลสหราชอาณาจักร คือ Civil Service Fast Stream ซึ่งได้ทดลองกับแชทบอทที่ขับเคลื่อนด้วย AI เพื่อดำเนินการกับข้อซักถามเบื้องต้นของผู้สมัคร และทำให้กระบวนการสรรหาคัดเลือกเป็นแบบอัตโนมัติมากที่สุด นอกจากนี้ Civil Service เป็นหน่วยงานข้าราชการพลเรือนแห่งสหราชอาณาจักร ได้แนะนำ “Success Profiles Framework” ซึ่งรวมเอา AI ไว้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก เครื่องมือนี้จะประเมินผู้สมัครเทียบกับความสามารถหลัก ค่านิยม และพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับบทบาทข้าราชการพลเรือน โดยใช้อัลกอริทึม AI ให้คะแนนและจัดอันดับผู้สมัครตามคำตอบสำหรับคำถาม และการประเมินตามความสามารถ แนวทางนี้จะช่วยในการระบุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่สุดสำหรับตำแหน่งของรัฐบาล (Civil Service Fast Stream, 2021)

4.3 แคนาดา

รัฐบาลแคนาดาได้จัดตั้ง GC Digital Talent Cloud ซึ่งเป็นโครงการริเริ่มที่ใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Machine Learning (ML) เพื่อปรับปรุงกระบวนการสรรหาคัดเลือกให้ทันสมัย เป็นแพลตฟอร์มเว็บไซต์ที่ให้ผู้สมัครระบุคุณสมบัติของตนเอง และจะแสดงจำนวนผู้สมัครที่ตรงกับเกณฑ์ของเรา ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลสามารถจัดหา และคัดเลือกผู้มีความสามารถจากกลุ่มผู้สมัครที่ผ่านการคัดเลือก ทำให้กระบวนการจ้างงานรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะใช้ AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครกับความต้องการงานเฉพาะ และช่วยให้หน่วยงานภาครัฐเข้าถึงกลุ่มผู้มีความสามารถในวงกว้างขึ้น (Canada.ca, 2023)

4.4 นิวซีแลนด์

รัฐบาลนิวซีแลนด์ใช้ jobs.govt.nz ซึ่งเป็นเว็บไซต์หลักสำหรับการค้นหาและสมัครงานที่ต้องการ เพื่อเข้าทำงานภายใต้หน่วยงานรัฐบาล โดยสามารถสร้างบัญชีและโปรไฟล์เพื่อให้เจ้าหน้าที่สรรหาคัดเลือกของรัฐบาลสามารถจับคู่ทักษะและประสบการณ์ของผู้สมัครกับโอกาสในตำแหน่งงานที่ต้องการอยู่ได้ และจะมีการแจ้งเตือนสำหรับตำแหน่งที่ต้องการ รวมทั้งการติดตามสถานะของใบสมัครได้ อีกทั้งหลายหน่วยงานของนิวซีแลนด์กำลังริเริ่มพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ด้วยตนเองเพื่อทำมาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรมากขึ้น ยกตัวอย่าง

เช่น หน่วยงานสถิติของนิวซีแลนด์ (Statistics NZ) กำลังพัฒนาซอฟต์แวร์สำหรับการสัมภาษณ์ และมองหาซอฟต์แวร์ AI สำหรับการคัดกรองผู้สมัคร (jobs.govt.nz, 2023)

4.5 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์

สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์มีโครงการริเริ่ม “Smart Dubai” ถือเป็นแนวทางในการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีอัจฉริยะมาใช้ในบริการภาครัฐในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านการสรรหาบุคลากร รัฐบาลสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ได้ใช้เครื่องมือ AI เพื่อปรับปรุงการลงประกาศรับสมัครงานให้ผู้ที่ต้องการหางานเข้าถึงได้ทั่วถึงมากขึ้น การคัดกรองผู้สมัครเบื้องต้น และการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลในการคัดเลือกผู้สมัคร โดยรัฐบาลร่วมมือกับ IBM Watson เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการสรรหาบุคลากร AI ของ IBM Watson ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ประวัติโดยย่อหรือเรซูเม่และใบสมัคร โดยจับคู่ผู้สมัครกับคำอธิบายลักษณะงานตามทักษะ คุณสมบัติ และประสบการณ์ (IBM, 2023)

4.6 บาห์เรน

หน่วยงานภาครัฐบาห์เรน นำเทคนิคปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในกระบวนการสรรหาบุคลากร และกระบวนการคัดเลือกหลากหลายรูปแบบทั้งการใช้เครื่องมือในการจัดเรียงลำดับผู้สมัครจำนวนมากจากทักษะและประสบการณ์ของผู้สมัคร และการวิเคราะห์ตัวบุคคลจากวิดีโอสัมภาษณ์ ซึ่งการใช้ AI ในการคัดเลือกบุคคลนั้นจะช่วยลดผลกระทบในเรื่องความแตกต่างกันของเชื้อชาติและชาติพันธุ์ อีกทั้งยังใช้เครื่องมือ AI วิเคราะห์คาดการณ์กำลังคน และสร้างแผนภูมิที่แสดงทักษะและบุคคลที่หน่วยงานต้องการในอนาคตได้ทำให้ง่ายต่อการจัดระเบียบแรงงาน (Marwan & Saeed, 2020)

4.7 ออสเตรเลีย

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและตลาดแรงงานที่ดึงดูดทำให้หน่วยงานภาครัฐของออสเตรเลีย (Australian Public Sector: APS) ใช้เครื่องมือจัดหางานที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-assisted) และระบบอัตโนมัติมากขึ้น โดยประเภทของเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ เครื่องสแกนเรซูเม่ การสัมภาษณ์ทางวิดีโอ หรือการทดสอบไซโครเมตริก (psychometric tests) ซึ่งได้รับการตรวจสอบโดย AI หรือกระบวนการอัตโนมัติ จากการสำรวจในปี 2022 พบว่าหน่วยงานภาครัฐ 23% ใช้เครื่องมือ AI ในกระบวนการสรรหาบุคลากรที่ผ่านการทดสอบจากบริษัทเอกชน ซึ่งเน้นการใช้ร่วมกับมนุษย์เพื่อความแม่นยำ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างคุณสมบัติของผู้สมัครที่กำลังได้รับการประเมินและคุณสมบัติที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของงาน (Australian Government, 2022)

4.8 เอสโตเนีย

รัฐบาลเอสโตเนียถือเป็นผู้บุกเบิกด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) และ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในหน้าที่ต่าง ๆ ของภาครัฐมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการใช้ AI ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐถือเป็นเรื่องปกติที่มีการทำอยู่และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

โดยเฉพาะ คือกองทุนประกันการว่างงานของเอสโตเนีย (The Estonian Unemployment Insurance Fund: EUIF) จับคู่ผู้หางานกับตำแหน่งที่เปิดรับอยู่ของหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้ AI ช่วยให้ผู้หางานจับคู่กับงานที่เหมาะสมผ่านเครื่องมือที่ชื่อว่า “OTT” เป็นเครื่องมือที่ภาครัฐใช้เพื่อปรับปรุงความเข้าใจในความต้องการของลูกค้า เป็นระบบ AI ที่ใช้บันทึกลูกค้ามากกว่า 100,000 รายการเพื่อประเมินความน่าจะเป็นของเส้นทางการจ้างงานที่แตกต่างกัน จัดระบบลูกค้าเพื่อให้การสนับสนุนในตำแหน่งงาน และกระจายภาระงานของภาครัฐ อีกทั้งในปัจจุบัน อัลกอริทึมการจับคู่กำลังพัฒนาเพิ่มเติม (e-Estonia, 2021)

ตารางที่ 1 สรุปกรณีศึกษาการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการสรรหาคัดเลือก จำแนกตามประเทศ

ประเทศ	AI ที่ใช้	ความโดดเด่น
สหรัฐอเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> - เว็บไซต์ที่มีอัลกอริทึม AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน - ใช้แชทบอท AI สื่อสารกับผู้สมัคร ให้คำแนะนำการรับสมัครเบื้องต้น และตอบคำถามแก่ผู้สมัคร รวมทั้งให้ข้อมูลหน่วยงาน - ใช้ AI เพื่อวิเคราะห์ผลการทดสอบและความถนัด เพื่อจับคู่ผู้สมัครกับบทบาทงานเฉพาะในกองทัพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ AI ในหลากหลายวิธีการ หลากหลายหน่วยงานตามบริษัทที่จำเป็นและเหมาะสมกับหน่วยงานเพื่อการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐที่ตรงกับความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ
สหราชอาณาจักร	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ AI สำหรับการสรรหาคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถสูงในระบบ Civil Service Fast Stream - ใช้เครื่องมือ AI ประเมินผู้สมัครเปรียบเทียบกับความสามารถหลัก ค่านิยม และพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับข้าราชการ - ใช้ AI จัดลำดับคะแนนและประเมินความสามารถแก่บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - ภาครัฐพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของรัฐบาลให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ AI
แคนาดา	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เว็บไซต์รับสมัครด้วยเครื่องมือ AI ที่ทันสมัยสามารถแสดงจำนวนผู้สมัครที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบที่มีประสิทธิภาพช่วยให้รัฐบาลจัดหาบุคลากรได้ง่าย รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ประเทศ	AI ที่ใช้	ความโดดเด่น
นิวซีแลนด์	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เว็บไซต์รับสมัครที่มีรูปแบบเหมือนเอกชน ผู้สมัครเข้าถึงได้และใช้งานง่าย ให้ผู้สมัครสร้างบัญชี และติดตามสถานะการจับคู่ตำแหน่งที่เหมาะสมได้ - กำลังพัฒนาแพลตฟอร์มสำหรับการสัมภาษณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ มีความพยายามพัฒนาและนำ AI มาใช้ โดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลกลาง
สหรัฐอเมริกา	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เครื่องมือ AI เพื่อประกาศรับสมัครงานอย่างทั่วถึง ใช้คัดกรองผู้สมัคร และตัดสินใจคัดเลือกผู้สมัคร - ใช้ AI ที่พัฒนาโดยเอกชนช่วยในการวิเคราะห์จับคู่ผู้สมัครตามทักษะ คุณสมบัติ และประสบการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลร่วมมือกับบริษัทเอกชนเพื่อใช้ AI ปรับปรุงประสิทธิภาพการสรรหาบุคลากร
บาห์เรน	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เครื่องมือ AI จัดเรียงผู้สมัครจำนวนมาก และวิเคราะห์ตัวบุคคลจากวิดีโอสัมภาษณ์ - ใช้เครื่องมือ AI วิเคราะห์คาดการณ์กำลังคน ที่หน่วยงานต้องการในอนาคตเพื่อเป็นข้อมูลในการสรรหาคัดเลือก 	<ul style="list-style-type: none"> - โดดเด่นในการใช้เครื่องมือที่ทันสมัยสำหรับคาดการณ์กำลังคนเพื่อการสรรหาคัดเลือกบุคลากรในอนาคต
ออสเตรเลีย	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เครื่องมือ AI สแกนเรซูเม่ วิเคราะห์การสัมภาษณ์ทางวิดีโอ และการทดสอบไซโครเมตริก 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้เครื่องมือ AI ที่หลากหลาย ซึ่งผ่านการทดสอบและตรวจสอบความแม่นยำอย่างดี
เอสโตเนีย	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ AI ช่วยให้ผู้หางานจับคู่กับงานที่เหมาะสมกับตำแหน่งที่เปิดรับอยู่ของหน่วยงานภาครัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประยุกต์ใช้เครื่องมือ AI ให้เหมาะสมกับแนวทางการจัดหางานให้เกิดประโยชน์ต่อภาระงานภาครัฐ

นอกจากนี้เมื่อสำรวจช่องว่างระหว่างกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐของประเทศต่าง ๆ ในกรณีศึกษาที่ภาครัฐไทยพบว่า ทำให้เห็นสิ่งที่ภาครัฐไทยยังบกพร่องและสามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการสรรหาคัดเลือก จำแนกตามประเทศ

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ	สหรัฐอเมริกา	สหราชอาณาจักร	แคนาดา	นิวซีแลนด์	สหรัฐอเมริกาบริติชโคลัมเบีย	บาห์เรน	ออสเตรเลีย	เอสโตเนีย	ประเทศไทย
การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
อัลกอริทึม AI เพื่อจับคู่ผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานในตำแหน่งว่าง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
การใช้ Chatbot ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก	✓	✓		✓					✓
ปัญญาประดิษฐ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนการทดสอบและประเมินผล	✓								
การสร้างแพลตฟอร์มเว็บไซต์สำหรับสมัครงาน	✓	✓	✓	✓					✓
การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อลดอคติของการสรรหาและคัดเลือก						✓			
การใช้ปัญญาประดิษฐ์วิเคราะห์วิดีโอสัมภาษณ์						✓	✓		

จากตารางข้างต้นเมื่อเปรียบเทียบการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐของทั้ง 8 ประเทศกรณีศึกษากับประเทศไทย พบว่าของต่างประเทศมีรูปแบบที่หลากหลายในการนำมาใช้กับการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐที่เหมาะสมกับหน่วยงานและความต้องการของประเทศตนเองแตกต่างกันออกไป แต่ประเทศไทยพบว่ามีเพียงการใช้แชทบอท (Chatbot) ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือก และการสร้างแพลตฟอร์มเว็บไซต์สำหรับสมัครงาน แต่ในเรื่องของประสิทธิภาพนั้นยังต้องพัฒนาอีกมาก นอกจากนี้จะเห็นช่องว่างอย่างชัดเจนสำหรับการพัฒนาของประเทศไทยตามแบบอย่างของประเทศดังกล่าว และสามารถเลือกปรับใช้จากรูปแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศได้

5. แนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศเพื่อนำมาประยุกต์ใช้สำหรับภาครัฐไทย

การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐถือว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำแนวทางหรือเทคนิควิธีการที่ได้รับความนิยมเป็นที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐจากภาครัฐต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งถือเป็นแบบอย่าง (Best Practice) ในการนำมาปรับใช้ ภาครัฐไทยปัจจุบันส่วนใหญ่ดำเนินการสรรหาคัดเลือกบุคลากรโดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง และอาจมีบางหน่วยงานที่สรรหาคัดเลือกด้วยตัวเอง แตกต่างไปจากวิธีการของสำนักงาน ก.พ. อย่างไรก็ตามสำนักงาน ก.พ. เป็นหนึ่งหน่วยงานที่สำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรภาครัฐโดยการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ ดังนั้นประการแรกสำหรับแนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐไทยควรเริ่มจากสำนักงาน ก.พ. คือการเริ่มต้นนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในเบื้องต้นก่อน โดยอาจทำเว็บไซต์สมัครงานแบบเบื้องต้น ใช้ปัญญาประดิษฐ์ที่ไม่ซับซ้อนมากนัก ผ่านความร่วมมือกับบริษัทเอกชน แล้วจึงค่อยพัฒนาเว็บไซต์ให้ดีขึ้น โดยไม่ขัดต่อระเบียบราชการในเรื่องการสรรหาบุคลากรรวมทั้งปรับปรุงระเบียบการสอบแข่งขันให้ทันสมัยมากขึ้น ประการที่สอง อย่างที่ทราบกันดีว่า สิ่งที่เป็นปัญหาและข้อจำกัดสำหรับประเทศไทยคือ ภาครัฐไทยยังคงฝังรากลึกอยู่กับรูปแบบเดิมซึ่งยากต่อการปรับเปลี่ยนเนื่องจากเป็นระบบที่มีการสั่งสมทางวัฒนธรรมและค่านิยมแบบเดิมมานานจนยากที่จะแยกหรือปรับเปลี่ยนออกจากกันได้ใน การปรับเปลี่ยนจะต้องใช้ระยะเวลาความพยายามและอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด (ศุภชัย ยาวะประภาส, 2546) ดังนั้นการประยุกต์ใช้แนวทางดังกล่าวจะต้องปรับเปลี่ยนในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป ดำเนินการเหมือนกับสถานการณ์การสรรหาคัดเลือกที่ผ่านมาในอดีตสำหรับการนำแนวทางของต่างประเทศมาใช้ อาจนำร่องโดยการใช้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งของภาครัฐ ส่วนราชการต่าง ๆ แล้วค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมาใช้หลายหน่วยงานมากขึ้น หากนำมาปฏิบัติแล้วมีผลลัพธ์ที่ดีขึ้น และอีกปัญหาหนึ่งคือ ระเบียบราชการ การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกอาจยังขัดต่อระเบียบราชการ ข้อเสนอแนะคือควรปรับระเบียบราชการเสียก่อน ให้เกิดความยืดหยุ่นมากขึ้น เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสำหรับสังคมโลกปัจจุบันภายใต้ความเหมาะสม ประการที่สาม การอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นองค์กรเอกชน เพื่อช่วยสนับสนุนความรู้และเครื่องมือเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีที่ขับเคลื่อนโดย AI สำหรับใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก หรือรัฐวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จในการใช้ AI กับกระบวนการสรรหาคัดเลือก เพื่อปรับแนวทางให้เข้ากับองค์กร ภาครัฐมากขึ้น

ทั้งนี้การนำ AI เข้ามาใช้ในการบวนการรับสมัครพนักงานและกระบวนการสัมภาษณ์ทำได้เพียงการคัดกรองคุณสมบัติของผู้สมัครในเบื้องต้นเท่านั้นการตัดสินใจสุดท้ายยังเป็นหน้าที่ของฝ่ายบุคคลและผู้บริหารในการคัดเลือกผู้สมัครที่เหมาะสมกับหน่วยงานเนื่องจากยังมีความไม่แน่ใจว่าหากใช้ AI ในการตัดสินใจคัดเลือกผู้สมัครแต่เพียงอย่างเดียวจะทำให้ได้พนักงานที่มีลักษณะเหมือนหุ่นยนต์มากเกินไปจึงจำเป็นต้องใช้มนุษย์ในการคัดเลือกใน

ขั้นตอนสุดท้ายผมด้วยแต่ในท้ายที่สุดเมื่อรับผู้สมัครเข้ามาแล้วผู้สมัครยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับองค์กรด้วย เช่น ขั้นตอนการปฐมนิเทศ

สำหรับมุมมองของผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำมาใช้ในแต่ละเครื่องมือของแต่ละประเทศ เพราะในแต่ละเครื่องมืออาจมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน หรือบางเครื่องมือที่รัฐบาลอื่นใช้แล้วอาจจะไม่ได้ผลก็ต้องตระหนักและคิดพิจารณาให้ถี่ถ้วนรอบคอบก่อนนำแนวทางต่าง ๆ มาใช้ รวมถึงนำมาปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย (Best Fit) ซึ่งปัจจุบันภาครัฐไทยนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อบริการและตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนบ้างแล้ว ดังนั้นการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐจึงไม่ยากเกินความคาดหมาย

บทสรุป Conclusions

บทบาทของการนำปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence -AI) มาใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนของการสรรหาคัดเลือกของภาครัฐต่างประเทศ ที่เป็นต้นแบบสำหรับการนำมาใช้ปฏิบัติงานในองค์กรภาครัฐ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับภาครัฐไทยนั้น ถือเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาและอธิบาย เนื่องจากสังคมปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล กระบวนการสรรหาคัดเลือกโดยเฉพาะภาครัฐจึงต้องปรับเปลี่ยนให้เท่าทันยุคสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ด้อยไปกว่าองค์กรภาคส่วนอื่น ๆ ดังนั้นการศึกษามหาบทการปรับตัวที่สำคัญของต่างประเทศที่มีผลลัพธ์เป็นที่ประจักษ์และประสบความสำเร็จเป็นเรื่องที่ประเทศไทยยังจำเป็น เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ภายใต้บริบทที่เหมาะสม

บทความนี้นำเสนอจากการวิเคราะห์แนวคิดที่สอดคล้องกับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาคัดเลือก ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ที่นำมาใช้ร่วมกับแนวคิดการสรรหาคัดเลือกในภาครัฐ ถือว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาอย่างชัดเจน อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาและอธิบายสถานการณ์และพลวัตการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐไทย และการปรับใช้แนวทางจากต่างประเทศ ตลอดเวลาที่ผ่านมามีประเทศไทยเกิดการพัฒนาระบบการสรรหาคัดเลือกให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในแต่ละยุคสมัย โดยมีแนวทางจากต่างประเทศเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญ จนมาถึงปัจจุบันปัญญาประดิษฐ์เป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงแทนที่การสรรหาคัดเลือกแบบดั้งเดิม ซึ่งหลายประเทศก็ได้พัฒนาขับเคลื่อนเช่นเดิม ทั้งยังเป็นแบบอย่าง (Best Practice) ที่สำคัญให้ภาครัฐไทยได้นำไปประยุกต์ใช้เหมือนดังในอดีต เมื่อศึกษาการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกในปัจจุบันของภาครัฐแล้วจะพบเทคนิควิธีการต่าง ๆ แทรกอยู่ในกระบวนการสรรหาคัดเลือกไม่ว่าจะเป็น การนำมาใช้คัดกรองผู้สมัคร การวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผ่านวิดีโอ การวิเคราะห์คาดการณ์อัตราค่าจ้าง รวมถึงการประเมินทักษะความสามารถ ที่ต้องการให้เทคโนโลยี AI เข้ามาช่วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นมนุษย์ได้ไปปฏิบัติงานอื่นที่ซับซ้อนกว่า ทั้งนี้ก็พบว่ามีข้อดีมากมายหากนำมาใช้อย่างถูกวิธีและเหมาะสม รวมถึงข้อจำกัดบางอย่างที่เป็นผลเสียและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้จาก

ความผิดพลาด ดังนั้นจึงต้องนำแนวทางมาปรับใช้อย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งบทความนี้ก็ได้นำเสนอกรณีศึกษาประเทศตัวอย่างที่โดดเด่นในการนำ AI มาใช้สำหรับการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐ จึงทำให้เห็นช่องว่างสำหรับภาครัฐไทยที่จะต้องปรับใช้และพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงตามประเทศที่พัฒนาแล้วในเรื่องดังกล่าว โดยจะต้องตระหนัก คัดพิจารณาให้ถี่ถ้วน เริ่มต้นแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อไม่ขัดต่ออุปสรรคปัญหาที่ประสบพบเจออยู่ และคำนึงถึงบริบทความเหมาะสมของระเบียบราชการไทยตามแนวทางและข้อเสนอแนะของผู้เขียน

ดังนั้นเมื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์แล้วพบว่า ประเด็นแรก ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ถูกนำมาใช้ในทุกแวดวงอุตสาหกรรมในทุกประเทศทั่วโลก รวมไปถึงสำหรับการบริหารจัดการองค์กรในส่วนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะกระบวนการสรรหาคัดเลือก และเฉพะอย่างยิ่งในองค์กรภาครัฐที่บทความนี้มุ่งสนใจและศึกษา ซึ่งการนำ AI มาใช้ในการสรรหาคัดเลือกบุคลากรภาครัฐนั้น ประเทศต่าง ๆ ได้นำมาปรับใช้จนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการประยุกต์ใช้ โดยบทความได้นำเสนอจากกรณีศึกษาในประเทศตัวอย่าง ประการที่สองเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาครัฐไทยจะเห็นได้ว่าการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกของภาครัฐไทยยังคงแตกต่างกับภาครัฐต่างประเทศอยู่มาก เนื่องจากข้อจำกัดของระบบราชการไทย ทำให้เห็นช่องว่างได้อย่างชัดเจนระหว่างภาครัฐไทยและภาครัฐต่างประเทศ ส่วนประการที่สาม จากการศึกษาและอธิบายผ่านหัวข้อต่าง ๆ ของบทความจึงนำมาสู่แนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทยให้เหมาะสมตามบริบทภายใต้ระเบียบราชการของประเทศไทยได้

เอกสารอ้างอิง Conclusions

ชญาช จตุรจินดา. (2564). AI กับการบริหารงานบุคคล. วารสารสังคมศาสตร์, 51(1), 3-19.

นิสดารก์ เวชยานนท์. (2559). ระบบการสรรหา พัฒนา และรักษาบุคลากรภาครัฐของไทย (พ.ศ. 2418 - ปัจจุบัน). รัตนไตร.

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.. (2562). คู่มือการดูแลและพัฒนาข้าราชการพลเรือนสามัญที่อยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ. โรงพิมพ์สำนักงาน ก.พ..

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). ปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการของภาครัฐ. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2566, จาก <https://www.eta.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/AI-in-Government-Services.aspx>

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2566). เทคโนโลยีที่สำคัญในยุคดิจิทัล: เทคโนโลยี

ปัญญาประดิษฐ์ Tech Series: Artificial Intelligence (AI). สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2566, จาก <https://www.depa.or.th/th/article-view/tech-series-artificial-intelligence-ai>

ศรัณวิชญ์ อัครทวีวัฒนาธร. (2562). นวัตกรรมปัญญาประดิษฐ์กับการสรรหาทรัพยากรบุคคล

[สารนิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศุภชัย ยาวะประภาช. (2546). *การบริหารงานบุคคลภาครัฐไทย : กระแสใหม่และสิ่งท้าทาย*.

บริษัท จุดทอง จำกัด.

Australian Government. (2022). *About us*. Retrieved September 8, 2023, from

<https://www.mpc.gov.au/about-us>

Bangkok Bank InnoHub. (2023). *เมื่อโลกเข้าสู่ยุค Digital HR บทบาทสำคัญของ AI ที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล*. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2566, จาก

<https://www.bangkokbankinnohub.com/th/the-role-of-ai-in-recruitment/>

Brad A. M. J., Jerrell D. C., & Jared J. L. (2022). Artificial Intelligence and Public Human Resource Management: Questions for Research and Practice. *Public Personnel Management*, 51(4), 538-562.

Canada.ca. (2023). *GC Digital Talent*. Retrieved September 8, 2023, from

<https://talent.canada.ca/en>

Civil Service Fast Stream. (2021). *The Civil Service Fast Stream. Grow like nowhere else*.

Retrieved September 8, 2023, from <https://www.faststream.gov.uk/index.html>

IBM. (2023). *About IBM*. Retrieved September 8, 2023, from

<https://www.ibm.com/about?lnk=flathl>

James, H. (2023). *Leveraging AI in Government Recruitment: An Introduction to Transforming Talent Acquisition*. Retrieved September 2, 2023, from

<https://www.linkedin.com/pulse/leveraging-ai-government-recruitment-introduction-talent-hawkins/>

Jobs.govt.nz. (2023). *About jobs.govt.nz*. Retrieved September 2, 2023, from

<https://jobs.govt.nz/portal/about.html?v=2020>

Karan H. B. (2019). *An exploration of how Artificial Intelligence is impacting Recruitment and Selection process* [master dissertation]. Dublin Business School.

Marwan, M. A. & Saeed, H. A. (2020). Trends And Opportunities Of Artificial Intelligence

In Human Resource Management: Aspirations For Public Sector In Bahrain.

International journal of scientific & technology research, 9(1), 3867-3871.

Robert, W. & Tim, P. (1998). *Competency Based Recruitment and*

Selection. Chichester England. John Wiley & Son.

Soumi, G., Soumi, M. & Santosh, K. D. (2024). *Artificial Intelligence Techniques in*

Human Resource Management. Apple Academic Press, Inc.

USAJOBS. (2023). *About USAJOBS*. Retrieved September 8, 2023, from

<https://www.usajobs.gov/Help/About/>

Zimmerling, A. & Chen, X. (2021). Innovation and possible long-term impact driven by COVID-19:

Manufacturing, personal protective equipment and digital technologies. *Technology in Society*, 65: 101-541.

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน

Sustainable Promotion of Cultural Tourism of Provinces in The Mekong River Region

มณีชัชวาล มณีศรี

Maneechatchavan Maneesri

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

¹Maneechatchavan_pook@hotmail.com

*This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion
Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of*

Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน” โดยผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาว่าเนื่องจากปี 2566 เป็นปีแห่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีจังหวัดที่มีความได้เปรียบในเชิงพื้นที่กลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่นแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง และแต่ละจังหวัดมีวัฒนธรรมที่หลากหลายในด้านต่างๆ เช่น ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความน่าสนใจอย่างไรบ้าง โดยผู้ศึกษาต้องการจะนำเสนอถึงจุดเด่นและจุดด้อยในภาพรวมของแต่ละจังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขงว่ามีอะไรบ้าง และที่สำคัญคือการทำให้อำเภอในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักการ หรือแนวทางในการส่งเสริมอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; จังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขง ; อย่างยั่งยืน

Abstract

The Study of “Sustainable Promotion of Cultural Tourism of Provinces in The Mekong River region” The Researcher is Interested in Studying that because 2023 is The Year of Promoting Cultural Tourism. Which in The Northeastern Region of Thailand. There are Provinces that Have Geographic Advantages in the Mekong River that has a Border with Lao People’s Democratic Republic Including Loei Province, Nong Khai Province, Bueng Kan Province, Nakhon Phanom Province, Mukdahan Province, Amnat Charoen Province and Ubon Ratchathani Province. There are Different Geographic Features or How are they the same? and Each Province Has a Diverse Culture in Various Aspects Such as Religion, Arts, Culture, Customs and Traditions. What is Unique about the Local Area?. This will be Important Information that Will Help Promote Cultural Tourism That is Diverse and Interesting. The Researcher Wants to Present the Overall Strengths and Weaknesses of Each Province. What is there in the Mekong River? and the Important Thing is to Make Provinces in The Mekong River Region Have Promotion. Sustainable Tourism is Possible. Must Consist of Principles or What are The Guidelines for Promotion? To be Useful Development of Sustainable Cultural Tourism in the Further.

Keywords: Promotion; Cultural Tourism; Provinces in the Mekong River; Sustainable

เป็นที่ทราบกันดีว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้ที่สำคัญที่นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ กระแสเงินตราไหลเวียนในประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมและขนส่ง รวมถึงถึงการค้าและการลงทุนที่ช่วยเพิ่มการขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย อ้างอิงจากบัญชีประชาชาติด้านการท่องเที่ยว (Tourism Satellite Account : TSA) ในปี 2562 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Gross Domestic Product : TGDP) มากถึง 3,005,552 ล้านบาท หรือเท่ากับสัดส่วนร้อยละ 17.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570))

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีสาระสำคัญของแผนฯ ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทุกรูปแบบ และพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัยผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม การยกระดับบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ เข้าใจและสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (Covid – 19) ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในภาครัฐภาคเอกชน ภาคท้องถิ่นและภาคประชาชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อให้สามารถใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนากการท่องเที่ยวสู่วิสัยทัศน์และเป้าหมายได้อย่างแท้จริง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพลิกฟื้นการท่องเที่ยวไทยเพื่ออนาคตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน (Building Forward a Better Tourism For All) โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ 3 กลุ่มหลัก ดังต่อไปนี้

- 1) ประชาชน (People) การท่องเที่ยวไทยจะมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม (Social Impact) ที่ประชาชนไทยและนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน คือ เรื่องความสะอาด ความปลอดภัยและการได้รับมาตรฐานการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงและยกระดับสาธารณสุขภาคให้มีคุณภาพตลอดเส้นทาง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยรวมถึงการใช้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากศูนย์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว (One – Stop Tourism Database) เพื่อนำไปพัฒนากการท่องเที่ยวต่อไป

2) รายได้ (Profits) การท่องเที่ยวไทยยังคงมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบทางเศรษฐกิจ (Economic Impact) มุ่งเน้นไปที่การดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงจากหลากหลายประเทศอย่างสมดุล โดยพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวไทยให้มีความล้ำสมัย ส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีศักยภาพ และสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวให้น่าประทับใจ มีคุณค่า อีกทั้งมุ่งเน้นไปที่การลดการรั่วไหลของรายได้จากการท่องเที่ยว และการกระจายความเจริญจากการท่องเที่ยวไปยังทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย รวมไปถึงการให้ความสำคัญแก่การฟื้นฟูและส่งเสริมภาคการผลิตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้กลับมามีขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลก

3) ความยั่งยืน (Planet) การท่องเที่ยวไทยจะมีส่วนช่วยในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม (Environmental & Cultural Impact) โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อยอดทรัพย์สินทางวัฒนธรรมไทยและเอกลักษณ์ไทยให้เข้ากับยุคสมัยอย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึงภายในระยะเวลา 5 ปี คือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว การเติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม (Rebuilding High Value Tourism Industry with Resilience, Sustainability and Inclusive Growth)” โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในอนาคตนับจากนี้ จะมุ่งเน้นไปที่การดำเนินการเพื่อพัฒนา และยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง ต่อยอดการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับภาวะความปกติถัดไป (Next Normal) เพื่อการเติบโตอย่างครอบคลุม (Inclusive Growth) ด้วยการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Approach)

โดยในปี 2566 เป็นปีที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณี 2. การท่องเที่ยววิถีเชิงชนบท 3. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม และ 5. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และเสรี วงศ์มณฑา, 2564 : 208 - 314)

การท่องเที่ยวที่เน้นรูปแบบเฉพาะตัว เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกลายเป็นกระแสใหม่ของการท่องเที่ยว และเพื่อเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวตามกระแสนี้ส่งผลให้ประเทศไทยเองก็มีการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้มีการผลักดันให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความหลากหลายตั้งอยู่ในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ จึงทำให้กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้นยิ่งเป็นที่นิยมมากขึ้นในปัจจุบัน

สำนักงานสถิติแห่งชาติและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ทำการสำรวจเก็บสถิติพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทย (2555 - 2560) พบว่า คนไทยเลือกท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมเฉลี่ย ร้อยละ 17 จากรูปแบบการท่องเที่ยวที่นิยมมากที่สุดทั้งหมด 5 ประเภท ซึ่งเป็นอันดับที่ 4 จาก 5 รูปแบบการท่องเที่ยวที่คนไทยนิยมในปัจจุบัน

ผู้ศึกษามีความสนใจและต้องการจะนำเสนอถึงความน่าสนใจของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่นแตกต่างกัน หรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง และแต่ละจังหวัดมีวัฒนธรรมที่หลากหลายในด้านต่างๆ เช่น ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญ ที่จะทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่หลากหลายและมีความน่าสนใจอย่างไรบ้าง โดยผู้ศึกษาต้องการจะนำเสนอถึงจุดเด่นและจุดด้อยในภาพรวมของแต่ละจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงว่ามีอะไรบ้าง และที่สำคัญคือการทำให้อำเภอในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น จะต้องประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หลักการหรือแนวทางในการส่งเสริมอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการศึกษาวิจัยในอนาคต

เนื้อหา Body

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังเป็นที่นิยมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเทศไทยมีความน่าสนใจและมีความหลากหลายในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค โดยผู้ศึกษาต้องการนำเสนอในส่วนของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดที่อาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี ด้วยเหตุที่ว่าจังหวัดเหล่านี้มีความน่าสนใจและได้เปรียบเชิงพื้นที่ที่ติดกับลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งมีความเชื่อมโยงทางพรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเช่นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสภาพเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยว จำนวนหลายล้านคนต่อปี ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขออธิบายรายละเอียดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อที่จะศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ หรือตำนานพื้นถิ่นต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งผลพลอยได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจต่อการแต่งกาย สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่นั้นๆ

นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย (2554, น.32) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจ หรือสิ่งกระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกต เรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่า วัฒนธรรมของชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงาน

สร้างสรรค์ ประเพณี ขนบธรรมเนียม และกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ก็ท่องเที่ยวและคนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ (2560) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นการเดินทางจากสถานที่ต้นพำนักอยู่ออกไปยังสถานที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว เป็นการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้และสัมผัสถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงโบราณวัตถุและศาสนาสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน (สมเกียรติ ชัยพิบูลย์, 2550) โดยส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) เป็นแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางธรรมชาติ 3) เป็นสถานที่ให้บริการนักท่องเที่ยว 4) สถานที่ที่เป็นร้านค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อสินค้าที่ต้องการ 5) สถานที่มีส่วนร่วมของชุมชน และ 6) มีการสร้างจิตสำนึกกับการท่องเที่ยว

(ปรัชญาพร พัฒนาผล, 2554) ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณี 3) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท 4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา 5) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, 2554)

วีระพล ทองมา และคณะ (2554) กล่าวสรุปว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามของหมู่คณะ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนที่สมาชิกในสังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จนสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2551) นิยามว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณี ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ประกอบด้วย โบราณสถาน โบราณวัตถุ อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถาน งานประเพณี วิถีชีวิต การแสดง ศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น อาจจะมีการดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชนได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะศึกษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ หรือตำนานพื้นถิ่นต่างๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อที่จะศึกษาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ หรือตำนานพื้นถิ่นต่างๆ ที่ชาวบ้านในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เรียนรู้และสัมผัสถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมไปถึงโบราณวัตถุและศาสนาสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เพื่อให้เกิดเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม คือองค์ประกอบที่เป็นนามธรรม เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างแหล่งท่องเที่ยว หรือการมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบนี้คือจุดเด่นด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ ที่สามารถพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในพื้นที่ หรือสถานที่นั้น ๆ ได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น วิถีพื้นบ้าน ภาษาพื้นถิ่น อาหารพื้นถิ่น ประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะตัว วิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ ตำนานหรือนิทานพื้นถิ่น เป็นต้น

2. องค์ประกอบทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม คือองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรม ที่มีคุณสมบัติทั้งการเป็นสิ่งก่อสร้างรูปแบบของวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ และการเป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาพัฒนาเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ลักษณะภูมิประเทศ ในพื้นที่นั้นๆ เป็นต้น

3. องค์ประกอบทางธุรกิจและการพัฒนา คือองค์ประกอบที่นำองค์ประกอบทั้งสองข้างต้นมารวมกัน เพื่อสร้างแผนธุรกิจ หาจุดแข็งของตนเอง สร้างและพัฒนาจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว วางแผนการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและการรักษาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น แผนธุรกิจที่ชุมชนมีส่วนร่วม กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง แผนการรักษาสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะประกอบด้วย 10 ประการ ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น 2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ 3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง 4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก 5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา 6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ 7) ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา 8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร 9) ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ และ 10) ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

1. ประเภทวัฒนธรรมและประเพณี คือแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นในการไปสัมผัสชื่นชมเข้าร่วม ได้รับประสบการณ์ของวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาลที่อาจจะมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในแต่ละพื้นที่ที่ไปท่องเที่ยว

2. ประเภทประวัติศาสตร์ คือแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มุ่งเน้นในการเรียนรู้ ศึกษาสถานที่ ประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณสถานหรือโบราณวัตถุ เพื่อการเข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในอดีต

3. ประเภทชุมชน คือแหล่งท่องเที่ยวหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถี ชีวิตของชุมชน ที่ได้ไปทำการท่องเที่ยว ศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วิถีการใช้ชีวิต วัฒนธรรมชุมชน ภาษา อาหาร ศาสนา ความเชื่อหรือธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ

สภาพทางภูมิศาสตร์และลักษณะเด่นเชิงพื้นที่ของจังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง

จังหวัดในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานีนั้น มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่น แตกต่างกันหรือเหมือนกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. จังหวัดเลย

พื้นที่จังหวัดเลยมีจุดแข็งอยู่ที่แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมีความโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น และการได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจาก หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ชุมชนมีรูปแบบสังคมวัฒนธรรม ที่มีความสมัครสมานสามัคคีมีโอกาที่จะ ทำให้เกิดการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนดทิศ ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะ 3 ปีถัดจากนี้ไป ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลของการ พัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งพื้นที่ จังหวัดเลยเป็นพื้นที่พิเศษทางการท่องเที่ยวที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาจัดให้เป็น 1 ใน “12 เมือง ต้องห้าม...พลาด” โดยมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาฟื้นฟูและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมและที่มนุษย์สร้างขึ้น ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของ ผู้ประกอบการเพื่อเพิ่ม มูลค่าสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว คงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ของแต่ละพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว (Cluster) และ พื้นที่จังหวัดเมืองรอง ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่าอีกด้วย (Ministry of Tourism and Sports, 2015: 25)

2. จังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคาย ถือเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่โดดเด่น มีความสำคัญทั้งทางด้านยุทธศาสตร์และ ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านการค้าชายแดนและจุดหมายปลายทางที่สำคัญทั้งทางด้านการ ท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดชายแดนที่อยู่ติดกับเวียงจันทน์เมืองหลวงของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบกับสภาพลักษณะของที่ตั้งและอาณาเขตดังกล่าว ทำให้หนองคายเป็นจังหวัด ที่มีจุดผ่านแดนตลอดตามแนวชายแดน ในบริเวณพื้นที่ 6 อำเภอ คืออำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรี เชียงใหม่ อำเภอสังขม อำเภอโพนพิสัย และอำเภอรัตนวาปี ยิ่งในช่วงปี 2558 มีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน ASEAN Economic Community หรือที่เรียกว่า AEC ที่ย่อมาจาก ซึ่งมีเป็นเป้าหมายสำหรับการรวมกลุ่ม

ทางเศรษฐกิจของสมาคมประชาชาติ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน จึงทำให้ประเทศไทยได้ประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ และจังหวัดหนองคายได้รับเลือกเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและการลงทุน ด้วยลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของหนองคาย มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์พิเศษ มีพื้นที่ติดแม่น้ำโขงทอดเป็นแนวยาวตลอด มีสายน้ำโขงที่ทอดตัวยาวไปกับอาณาเขตของพื้นที่ และได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่หลากหลาย และคนทั่วไปจะต้องนึกถึงตำนานเล่าขานอันโด่งดังของพญานาค ความผูกพันของคนหนองคายกับพญานาค และวิถีชีวิตอันเรียบง่าย ที่ถ่ายทอดสะท้อนความสัมพันธ์กับสายน้ำโขงปรากฏออกมาให้เห็นในวิถีชีวิต สถาปัตยกรรม และกิจกรรมประเพณีในปัจจุบันส่งผลให้คนส่วนใหญ่นิยมเดินทางเข้าหาธรรมชาติ เพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมงานบุญเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น การไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เทพเจ้า ทำบุญเที่ยวตามวัดต่าง ๆ และเที่ยวตามประเพณีสำคัญทางศาสนาเพื่อเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นต้น

3. จังหวัดบึงกาฬ

จังหวัดบึงกาฬมีทำเลที่ตั้งติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงทำให้ประชากรของทั้งสองประเทศมีการติดต่อกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการติดต่อทางการค้า ด้วยศักยภาพเชิงพื้นที่ทำให้จังหวัดบึงกาฬได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองท่าการค้าชายแดน นอกจากนี้จังหวัดบึงกาฬยังเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชายแดนแนวลุ่มแม่น้ำโขง ที่น่าสนใจมาก โดยมีพื้นที่มีป่าอนุรักษ์และป่าสงวนในบริเวณที่มีจำนวนมาก จึงเป็นจังหวัดที่ยังคงมีความเป็นธรรมชาติสูง จุดเด่นทางศักยภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการเป็นสถานที่ตั้งศูนย์ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเข้าสู่สัมผัสวิถีชีวิตและความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดบึงกาฬ โดยแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว บึงกุดทิง บึงโขงหลง หาดคำสมบูรณ์ น้ำตกถ้ำฝุ่น น้ำตกถ้ำพระ น้ำตกตาดนกเขียน น้ำตกเจ็ดสี น้ำตกชะแนน วัดภูทอกหรือวัดเจติยาคีรีวิหาร วัดโพธาราม (วัดหลวงพ่อพระใหญ่) วัดอาฮงศิลาวาส แก่งอาฮง ศาลเจ้าแม่สองนาง และแนวลำน้ำโขงที่น่าพักผ่อนและทัศนียภาพที่สวยงาม

4. จังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนม ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง กอปรกับจังหวัดนครพนมมีจุดเด่นและจุดแข็งในหลายด้าน อาทิ มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียตนาม และมีภูมิสังคมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่หลากหลาย เป็นที่ประดิษฐานขององค์พระธาตุพนมอันล้ำค่า พระธาตุประจำวันเกิดทั้ง 7 วันประดิษฐานอยู่ และมีความสำคัญทางด้านศาสนาในระดับภูมิภาคไทย-ลาว อินโดจีน ตลอดจนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์แถบลุ่มแม่น้ำโขง ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง อีกทั้งยังมีสนามบินนครพนม สะพานมิตรภาพ อีกทั้งสถานีต้นทางรถไฟรางคู่สายนครพนม-บ้านไผ่ นอกจากนี้ จังหวัดนครพนมได้รับการประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดนครพนมมีศักยภาพและความพร้อมในการที่จะเป็นเมืองเขต

เศรษฐกิจพิเศษ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างดี (ข้อมูลเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม, 2558)

5. จังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นประตูสู่อินโดจีนตามเส้นทาง East-West Economic Corridor (EWEC) เป็นจังหวัดที่เป็นประตูเชื่อมต่อกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสามารถเดินทางเชื่อมต่อไปยังประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ มุกดาหารเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลาย ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทางเผ่าพันธุ์และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น จึงนับว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งในด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และสถานที่สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ และมีวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกันมีความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวการค้าและการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการลงทุนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม โดยหลังจากที่มีการเปิดใช้สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ที่จังหวัดมุกดาหารตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา จังหวัดมุกดาหารได้กลายเป็นศูนย์กลางในการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีการลงทุนและการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชนเกิดการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขนส่งการคมนาคมพลังงานไฟฟ้า นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการให้การศึกษา ตลอดจนลดข้อจำกัดด้านกฎหมายและข้อระเบียบระหว่างประเทศในกลุ่มลุ่มแม่น้ำโขง และที่สำคัญคือการให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อระดับนานาชาติ เนื่องจากเป็นช่องทางในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

จังหวัดมุกดาหารยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ หลายแห่ง โดยกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมืองมุกดาหาร ประกอบด้วย 1. หอแก้วมุกดาหาร 2. ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง 3. วัดศรีมงคลใต้ 4. ตลาดสินค้าอินโดจีน 5. ศูนย์สาธิตสินค้าพื้นเมืองมุกดาหาร 6. แหล่งท่องเที่ยววัดรอยพระพุทธบาทภูมโนรมย์ 7. อุทยานแห่งชาติมุกดาหารอุทยานแห่งชาติภูผาเทิบ และ 8. สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แหล่งท่องเที่ยวอำเภอหว้านใหญ่ ประกอบด้วย 1. วัดมโนภิรมย์ 2. บ้านสองคอน 3. แก่งกะเบา 4. วัดป่าวิเวก แหล่งท่องเที่ยวอำเภอดอนตาล ประกอบด้วย 1. อุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว 2. กลองมโหระทึก และ 3. อุทยานสมเด็จพระเจ้า (ฐานวรพัฒน์) แหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอนองสูง ประกอบด้วย 1. วัดบรรพตคีรี (ภูจ้อก้อ) 2. น้ำตกตาดโตน 3. น้ำตกแก่งหลวง 4. วัดถ้ำจำปา และ 5. หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านภู แหล่งท่องเที่ยวอำเภอนิคมน้ำอ้อย ประกอบด้วย 1. วัดภูदानแต่ และ 2. อ่างเก็บน้ำชลประทานห้วยชีเหล็ก สถานที่ท่องเที่ยวอำเภอค้ำชะอี ประกอบด้วย 1. อ่างเก็บน้ำห้วยมุก 2. ศูนย์ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน 3. ภูแม่ นางหม่อน 4. น้ำตกศักดิ์สิทธิ์ 5. วัดป่าวิเวกวัฒนา 6. น้ำตกตาดโตน (ห้วยเลา) และ 7. ภูธง แหล่งท่องเที่ยวอำเภอดงหลวง ประกอบด้วย 1. น้ำตกแก่งโพธิ์ 2. ห้วยชีหมู-ถ้ำม้ามิต 3. อ่างเก็บน้ำห้วยหินลับ 4. ผา นางนอนเปลือย 5. วัดพระพุทธบาท 6. อ่างเก็บน้ำห้วยชะโนด 7. อนุสาวรีย์อนุสรณ์สถานรัฐรักสามัคคี 8. ผายน้ำล้น

ห้วยบางทราย 9. วัดกุฎาพรา 10. อ่างเก็บน้ำห้วยไร่ และ 11. น้ำตกห้วยเลา (วัฒนา โคตรธา และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุ, 2554)

6. จังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญมีอำเภอชานุมานเป็นอำเภอที่ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงขวางกั้นเป็นพรมแดนที่มีระยะทางกว่า 40 กิโลเมตรซึ่งประชาชนทั้ง 2 ประเทศได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้แก่ การท่องเที่ยว การประมง การเกษตร สำหรับจังหวัดอำนาจเจริญถือเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือภาคอีสานตอนใต้เป็นจังหวัดที่น่าสนใจเพราะมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการค้นพบแหล่งชุมชนโบราณโบราณสถาน และโบราณวัตถุมากมายให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสัมผัสและชมความงามกันได้แก่ พุทธยานพระมงคลมิ่งเมือง ตั้งอยู่ที่เขาด่านพระบาทบริเวณวัดเป็นหินด้านธรรมชาติริมดินด้วยพันธุ์ไม้โบราณชนิดเกิดจากลำน้ำห้วยหมไหลผ่านพระลานหินทรายเป็นน้ำตกที่มีน้ำตลอดทั้งปีบริเวณอุทยานภูสิงห์ภูผาฝิ่งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามและขึ้นชื่อในจังหวัดอำนาจเจริญซึ่งเป็นบริเวณของภูหินทรายมีความสูงประมาณ 200-300 เมตรครอบคลุมบริเวณพื้นที่หลายตำบลด้วยกันต่อมาได้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติที่มีที่พักแคมป์ปิ้งให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาพักผ่อนเขาศรีวงหรือวัดป่าภูมโนรมย์ตั้งอยู่บนเทือกเขาภูมโนรมย์สถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามเป็นป่าบนภูหินทรายที่มีลักษณะสวยและแปลกตา วัดอำนาจหรือวัดพระเจ้าใหญ่ลือชัยวัดชื่อดังที่มีการตกแต่งอย่างสวยงามเป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าใหญ่ลือชัยหรือพระฤทธิลือชัยเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยสูงตั้งอยู่ในอำเภอชานุมานสถานที่ท่องเที่ยวริมฝั่งแม่น้ำโขงมีเพียงหลังเล็ก ๆ ตั้งไว้บริการนักท่องเที่ยวริมแก่งประมาณ 20-40 หลังและวัดสี่แยกแสงเพชรหรือวัดถ้ำแสงเพชรบนตั้งอยู่บนภูหินทรายไม่ไกลจากวัดถ้ำแสงเพชรและอ่างเก็บน้ำห้วยสีโทภายในวัดมีบรรยากาศร่มรื่นมีความกว้างขวางรวมถึงสิ่งก่อสร้างที่งดงามอาทิเช่นพระสถูปเจดีย์ศาลขนาดใหญ่ สถานที่เมื่อมาถึงอำนาจเจริญต้องมาเยือนให้ได้

7. จังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช โดยสูงจากระดับน้ำทะเล ลักษณะโดยทั่วไปเป็นที่สูงต่ำ เป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออกเฉียงมีแม่น้ำโขง เป็นแนวเขตกั้นจังหวัดอุบลราชธานีกับประเทศลาว เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านหลายประเทศ ไหลผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ในเขตอำเภอเขมราฐ อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอนาตาล และมีแม่น้ำมูลไหลมาบรรจบที่อำเภอโขงเจียม ความยาวในช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดอุบล ฯ ประมาณ 150 กิโลเมตร มีแม่น้ำชีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำมูล ซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัด จากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออกแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม และมีลำน้ำใหญ่ ๆ อีกหลายสาย ได้แก่ ลำเซบาย ลำเซบก ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย ห้วยตุงลุง และมีภูเขาสลับซับซ้อนหลายแห่งทางบริเวณชายแดนตอนใต้ที่สำคัญ คือทิวเขาบรรทัดและทิวเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับประเทศลาวและประเทศกัมพูชา โดยหอการค้าจังหวัดอุบลราชธานีได้จุดประกายแนวความคิดเรื่องวงกลมเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (ศุภชัย วรรณเลิศสกุล, 2553: 8-24) เมื่อปี พ.ศ. 2534 เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนล่าง) และภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง โดยมีจังหวัดอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลาง มาจากแนวคิดพื้นฐานจากข้อเท็จจริงตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตั้งอยู่ศูนย์กลางของภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนล่าง และความพร้อมของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาตลอดจนความพร้อมขององค์ประกอบทางสาธารณูปโภคพื้นฐาน เป็นข้อมูลสนับสนุนแนวคิดวงกลมเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ประกอบด้วยอำเภอโขงเจียม อำเภอเขมรราช อำเภโพนธิไทร อำเภอนาตาล และอำเภอศรีเมืองใหม่ เป็นเขตพื้นที่ติดต่อกับชายแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ที่ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปะวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขา ก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้น ๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยี ปัจจุบันเพื่อชมสิ่งศิลปนาาพรรณในหอศิลป์ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหรหรรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหรหรรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหรหรรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ ฯลฯ การเดินทางโดยมีเหตุจูงใจดังกล่าวเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ซึ่งสอดคล้องกับ Howell (1993,pp.159-161) ที่อธิบายถึงการท่องเที่ยววัฒนธรรมว่า เป็นการเดินทางของผู้คนไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ เพื่อหาประสบการณ์และความบันเทิง โดยมีความโดดเด่นและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวดึงดูดทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมให้กว้างไกลไปกว่าเดิม การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย รวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อการตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศน์ด้วย เป็นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีค่าสูงสุด เกิดปัญหาผลกระทบน้อยที่สุดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง เหมาะสม ด้วยการศึกษาและ วางแผนเพื่อส่งเสริมละสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า และยาวนานที่สุดในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คง

อยู่ หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด

แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยวของทั้งกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ มีการบริหารจัดการอย่างดีเยี่ยม จากทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นเกิดการมีส่วนร่วม (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สังคม โดยจะต้องมีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างรู้คุณค่าและเกิดความยั่งยืน เนื่องจากจะต้องใช้ทรัพยากรในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ภายใต้ขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในการรองรับนักท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน รักษาวัฒนธรรม ระบบนิเวศ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น โดยเกิดผลกระทบน้อยที่สุดเพื่อที่จะใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550) โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างสมดุล ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยว และต้องมีการสร้างสมดุลที่เหมาะสมระหว่างองค์ประกอบ 3 มิติเหล่านี้ (World Tourism Organization, 2005) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น คือการท่องเที่ยวที่เน้นการนำเสนอความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของสถานที่นั้นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการบริหารจัดการร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว โดยร่วมมือกันในการรักษาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไพริน เวชธัญญกุล (2559)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์การสหประชาชาติ (United Nation ,1993) ได้ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ “รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตัวเอง”

แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วม หมายถึง การประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่มีความคิดและเป้าหมายที่เหมือนกันได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และร่วมกันรับผลประโยชน์ โดยจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน (เขาวลิต อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอนและศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, 2564) และการมีส่วนร่วม คือความเกี่ยวข้องทางด้านอารมณ์และจิตใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทำให้เป็นเหตุให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม และยังทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน (นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, 2527) โดยกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ทราบถึงปัญหาของชุมชน และ

ร่วมมือเข้ามามีส่วนรวมในชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การศึกษาและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 2. การให้ความรู้และความเข้าใจแก่คนในชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่ 3. ร่วมกันวางแผนบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน 4. การดำเนินงานตามแผน 5. การติดตามและประเมินผลร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างยั่งยืน (เพชรอำไพ มงคลจิระเดช, ศุภรานันท์ ดลโสภณ, สุชาติ กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2557) โดยเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) การที่ประชาชนจะต้องมีอิสระภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว 2) จะต้องมีความเสมอภาคในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมจะต้องมีความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วม (ถวิลวดี บุรีกุล, 2552)

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมหรือความสามารถของสถานที่นั้น ๆ ที่จะสามารถรับมือและสามารถเอื้ออำนวยความสะดวกหรือความพร้อมต่าง ๆ ต่อการปรับปรุงและพัฒนาเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาศักยภาพ ยังเป็นการนำความรู้ความสามารถของบุคคลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือองค์กรให้มากที่สุด โดยในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้การพัฒนาศักยภาพนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะหากบุคคลหรือองค์กรนั้นมีศักยภาพที่สูงก็จะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีตามมานั้นคือ ความสำเร็จขององค์กร (ดร.ธรม ไกรศรี, 2554) โดยการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวประกอบได้ด้วยองค์ประกอบการท่องเที่ยว 4 ด้าน ได้แก่ 1) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านพื้นที่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยลักษณะทางทรัพยากรด้านธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ 2) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการหรือด้านความปลอดภัยในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง 3) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 4) เกณฑ์การกำหนดการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการมีส่วนร่วม (จารุจน์ กลิ่นดีปาลี, 2541)

การวิเคราะห์ SWOT

SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทั่วไป เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต (Vision) โดย SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้ Strengths – จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบขององค์กร (ปัจจัยภายใน) Weaknesses – จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบขององค์กร (ปัจจัยภายใน) Opportunities – โอกาสที่จะทำให้องค์กรดำเนินการได้ (ปัจจัยภายนอก) และ Threats – อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร (ปัจจัยภายนอก)

หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง

(รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งจะช่วยผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กร ธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป

การวิเคราะห์ TOWS Matrix

TOWS Matrix คือ โมเดลวิเคราะห์แบรนด์หรือธุรกิจที่ต่อยอดมาจากกลยุทธ์ SWOT Analysis ด้วยการ Match หรือจับคู่องค์ประกอบระหว่างปัจจัยภายใน (Strength และ Weakness) และปัจจัยภายนอก (Opportunity และ Threat) เข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับการวางแผนกลยุทธ์ให้มีความชัดเจน เนื่องจากมีเป้าหมายที่เห็นภาพที่ชัดเจน โดยส่วนประกอบของ TOWS มีดังนี้ (T) Threats, (O) Opportunities, (W) Weaknesses, (S) Strengths โดยการวิเคราะห์ TOWS นั้นหลัก ๆ แล้วจะสามารถแบ่งออกเป็นกลยุทธ์ได้ทั้งหมด 4 รูปแบบ โดยจะเป็นการประกอบจุดแข็งและจุดอ่อนเข้ากับโอกาสและอุปสรรค ดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรับ (Weaknesses + Threats) เป็นการนำข้อมูล (W) และ (T) ของ SWOT เพื่อมองหาวิธีลดความเสี่ยงจากผลกระทบในปัจจัยทั้ง 2 อย่าง โดยที่เรามักเห็นเป็นประจำก็คือการปิดหรือลดสาขาของธุรกิจ ในสถานการณ์ภายนอกไม่ว่าจะเป็นวิกฤติต่างๆ หรือปัญหาภายในที่ก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี
2. กลยุทธ์เชิงรุก (Strengths + Opportunities) เป็นการนำข้อมูลจุดแข็งที่ได้จาก (S) และ (O) ของ SWOT มาปรับปรุงให้เข้ากับโอกาสทางธุรกิจที่มีอยู่ให้เหมาะสม ก่อเกิดเป็นกลยุทธ์ที่สามารถสร้างผลกำไร หรือคุณค่าทางการตลาดได้อย่างเห็นผล เช่น การปรับรูปแบบของสินค้าที่ได้รับความนิยมอยู่แล้วให้ตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภคมากกว่าเดิม
3. กลยุทธ์เชิงป้องกัน (Strengths + Threats) เป็นการนำข้อมูลในส่วนของ (S) และ (T) ของ SWOT หรือก็คือนำจุดแข็งขององค์กรมาตอบโต้อุปสรรคจากปัจจัยภายนอกและภายใน เช่น เมื่อเรามีสินค้าใหม่แทนที่จะไปสร้างช่องทางใหม่ที่ต้องไปต่อสู้กับคู่แข่งในหลายๆ ด้าน เามาขายผ่านช่องทางเดิมที่มีคนติดตามอยู่แล้วดีกว่า ซึ่งจะสามารถป้องกันการตัดราคาของคู่แข่งได้ เป็นต้น
4. กลยุทธ์เชิงแก้ไข (Weaknesses + Opportunities) เป็นการนำข้อมูลในส่วนของโอกาสทางการตลาด (O) และจุดอ่อน (W) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของ SWOT มาสร้างเป็นกลยุทธ์ เพื่อนำโอกาสที่มีมาลดจุดอ่อนขององค์กรหรือธุรกิจนั้นๆ เช่น การมองหาคู่ค้าหรือแหล่งเงินทุนวัตถุดิบต่างๆ ที่มีราคาถูกลงเพื่อลดต้นทุน เป็นต้น

กรณีศึกษาจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ศรีวิสต์ นวกัณห์วรกุล และดวงเงิน ชื่อภักดี ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า มีการนำหลักการ SWOT Analysis มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และอาหารถิ่น ถือเป็นจุดแข็ง (Strength) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง สำหรับจุดอ่อน (Weaknesses) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวไม่ได้มาตรฐาน ขาดการสร้างความโดดเด่นและเรื่องราว (Story) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ขาดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวระดับมืออาชีพ ขาดเครื่องมือการสื่อความหมายที่มีคุณภาพ และขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างจริงจัง สำหรับโอกาส (Opportunities) ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า โอกาสที่เป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง คือยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระดับภูมิภาคโดยเฉพาะแผนงานการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT) สำหรับอุปสรรค (Threat) อุปสรรคหลักที่ขัดขวางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง คือ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลจากการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง พบว่า กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีรูปแบบหลากหลาย มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากลและเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่ และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศในหลากหลายมิติ สำหรับกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบรับการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค และการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมภายในเมืองเก่าสงขลาฝั่งบ่อยาง สำหรับกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นด้านความมั่นคงและความปลอดภัย และส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และกลยุทธ์เชิงรับ (WT) ได้แก่ การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สรุปและขอเสนอแนะ Conclusions and Recommendations

เนื่องจากบทความนี้เป็นบทความวิชาการ ดังนั้นผู้ศึกษาต้องการจะรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษาวิจัยต่อไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีที่ได้รับรวบรวมมา และควรค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อใ้การศึกษางานชิ้นนี้มีความครอบคลุมทุกมิติทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลที่เป็นข้อเด่น – ข้อด้อย ของแต่ละจังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขง เพื่อจะได้ทราบถึงความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และนำมาจัดทำเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน
3. ควรมีการศึกษารณีศึกษาของจังหวัดที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เพิ่มเติม เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา และเปรียบเทียบข้อดี - ข้อด้อยของงานชิ้นนี้ในอนาคตต่อไป

4. ควรมีการศึกษากรณศึกษากองต่างประเทศ ที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา และเปรียบเทียบข้อดี - ข้อด้อย และพัฒนาการศึกษาเรื่องนี้ในอนาคตต่อไป

กิตติกรรมประกาศ Acknowledgement

การเขียนบทความเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงอย่างยั่งยืน” สำเร็จลงได้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยเฉพาะท่านศาสตราจารย์ ดร.อัมพร ชำรงลักษณะ (นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย) เป็นอย่างสูงยิ่ง ที่เป็นแรงบันดาลใจอันสำคัญ และได้สร้างโอกาสให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสในการร่วมนำเสนอและเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่ทรงคุณค่ายิ่งในการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และขอขอบคุณทุก ๆ กำลังใจจากครอบครัว เหล่าคณาจารย์และเพื่อนพี่น้อง ที่คอยติดตามและส่งเสริมกำลังใจแก่ผู้ศึกษามาโดยตลอด

เอกสารอ้างอิง References

กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสงบุญในมิติทางศาสนา. ค้นเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2563, http://www.dra.go.th/module/attach_media/sheet6820140512110031.pdf

ข้อมูลเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนครพนม. 2558. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2566, จาก <http://www.industry.go.th/nakhonphanom/index.php/download/338-sez-nakhonphanom/file>

จารุจน์ กลั่นดีป्ली. (2541). การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณศึกษาอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ง. (2554). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

เชาวลิต อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอน และศิโรตม์ ภาคสุวรรณ. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2). สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564. จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/249759/170728

เชียรช่วง กัลยาณมิตร. (2558). รายงานผลการศึกษาเรื่องเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดหนองคาย. ค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2563, จาก

- www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER052/GENERAL/DATA0000/00000325.PDF
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน: จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2550. [พิมพ์ครั้งที่ 1]. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ. (2560). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการ การท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล
- อ้างถึงใน ยศพนต์ สุธรรม. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชน และเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา. หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ, แพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด
- ประพัทธ์ชัย ไชยนอก. (2554). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชารัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เพชรอำไพ มงคลจิระเดช, ศุภรานันท์ ดลโสภณ, สุชาติดา กิจเกิดแสง และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2557). กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ในแผนฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารและป่าชุมชนเขื่อนศรีนครินทร์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. วารสารวิชาการ ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 7(1).
- ระพีพรรณ จันทรส. (2565).รูปแบบการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดหนองบัวลำภู
- วัฒนา โคตรธา และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ. การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร. วารสารการบริหารท้องถิ่น. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2554
- ศราวาสดี นวกัณฑ์วรกุล และดวงเงิน ชื้อภักดี. (2564) วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน นครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- Ministry of Tourism and Sports. (2015). Thailand Tourism Strategy 2015-2017. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports

การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต

Management of safety measures for water tourism

Office of Disaster Prevention and Mitigation Phuket Province

นางแสงเดือน หังสวนัส¹ นายวรพร อรรคศรีวร² นางสาวอารียา มะอะหมีน³

Mrs. Sangduean Hungsavanus¹, Mr. Woraporn Akkasriworn², Ms. Areeya Ma-ameen³

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

²อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

³นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต,

¹Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,

²Lecturer in Public Administration Faculty of Humanities and Social Sciences Phuket Rajabhat University,

³students in the field of public administration Faculty of Humanities and Social

Sciences PhuketRajabhat University,

sangduean.h@pkru.ac.th¹, woraporn.a@pkru.ac.th², s6410835343@pkru.ac.th³

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of

Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการศึกษาการบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดภูเก็ต อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ต ปัญหาความปลอดภัยทางน้ำและอุบัติเหตุในการท่องเที่ยวทางน้ำย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นสูง ส่งผลให้ความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยวลดลง สภาพปัญหาการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการขาดการรับข้อมูล การช่วยเหลือด้านอื่น ๆ การศึกษาองค์ประกอบการจัดการความปลอดภัยต้องมีการจัดทำนโยบายด้านการจัดการความปลอดภัยที่เป็นนโยบายและแผนปฏิบัติในทิศทางเดียวกันสำหรับการบริหารทุกระดับ บทความนี้จึงได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับมาตรการความปลอดภัย วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการยกระดับมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ จากการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารจัดการมาตรฐานความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ ประกอบด้วย องค์ประกอบในการจัดการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว 5 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบายด้านการจัดการความปลอดภัย 2) ด้าน

ระบบการจัดการความปลอดภัย 3) ด้านการวางแผนและการนำไปปฏิบัติ 4) ด้านการประเมินผล 5) ด้านการดำเนินการปรับปรุง และควรดำเนินการจัดทำคู่มือและการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาสาสมัคร รวมทั้งมีการปฏิบัติด้านการรักษาความปลอดภัยกิจกรรมทางน้ำตามมาตรฐานสากล

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; มาตรฐานความปลอดภัย; การท่องเที่ยวทางน้ำ

Abstract

This article examines how the Office of Disaster Prevention and Mitigation manages water tourist safety measurement. Thailand Province. The social and economic well-being of Phuket depends on the tourism sector. Accidents and issues with water safety are very likely to occur in water tourism. As a result, tourists are less confident. The difficulty in providing aid to tourists systems from a lack of knowledge about different forms of help. The creation of safety measurement policies which are plans of action and policies directed in the same direction at all levels of management is necessary for studying the components of safety measurement. Therefore, this paper has been researched and evaluated to serve as a manual for improving safety precautions. Studying the variables that the Office of Disaster Prevention and Mitigation uses to manage safety standards in water tourism is the goal. In addition to offering suggestions for improving safety measures for. From the study and analysis of factors in the management of water tourism safety standards, it consists of components in tourism safety measurement in 5 areas: 1) safety management policy, 2) safety management system, 3) Planning and implementation 4) Evaluation 5) Improvement operations and recommendations should be made to prepare a manual and organize volunteer training activities. Including safety practices for water activities according to international standards.

Keywords: Management; Safety standards; Water tourism

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเกาะ และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงในระดับโลก ซึ่งเป็นที่รู้จักในเรื่องของหาดทรายที่สวยงาม น้ำทะเลใส ท้องทะเลที่งดงาม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวมากมายหลายประเภท รวมถึงกิจกรรมนันทนาการและกีฬาทางน้ำ นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับเกาะบริวารโดยรอบ และเกาะในจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ในช่วงเดือนมกราคม-พฤษภาคม ปี พ.ศ. 2565 มีนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยมีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตจำนวนกว่า 1.7 ล้านคน ทำให้จังหวัดภูเก็ตมีรายได้หมุนเวียนจากการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ที่ 26,505 ล้านบาทเศษ เมื่อพิจารณาจากตัวเลขการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พบว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักที่สามารถฟื้นตัวด้านการท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วกว่าจังหวัดอื่น ๆ และเป็นการฟื้นตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้จังหวัดภูเก็ตยังเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นอันดับ 1 ใน 5 จังหวัดแรกของภาคใต้ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสูงที่สุด (จังหวัดภูเก็ต,2552)

จากการสำรวจสภาพปัญหาความปลอดภัยทางน้ำในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะพื้นที่ชายหาดถือเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับเกาะภูเก็ตเป็นอย่างมากในแต่ละปี ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของเกาะที่มีชายหาดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจำนวนมากเกิดขึ้นบนพื้นที่ชายหาดบนเกาะภูเก็ต ด้วยเหตุนี้ทำให้นักท่องเที่ยวมีความเสี่ยงจากภัยที่อาจเกิดจากการทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้วยกัน อาทิเช่น ภัยอันตรายจากสัตว์ทะเล ภัยจากการจมน้ำเสียชีวิต ร่องกระแสน้ำที่พัดไหลออกจากฝั่ง (Rip Current) และภัยอันตรายจากยานพาหนะทางทะเล ซึ่งจากข่าวเรือพินิกส์ล่มกลางทะเลในจังหวัดภูเก็ต เมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยมีนักท่องเที่ยวเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และได้สร้างความเสียหายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างมาก นอกจากนี้บนเกาะภูเก็ตนั้นเรามักจะพบกับข่าวที่ว่ามียกเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่เสียชีวิตจากการจมน้ำในขณะที่ทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ชายหาดอยู่เป็นประจำทุกปี ซึ่งเกิดขึ้นจากหลากหลายสาเหตุปัจจัยด้วยกัน แต่สาเหตุหนึ่งที่มีักได้ยินอยู่บ่อยครั้งจากการรายงานของสื่อต่าง ๆ คือปัญหาของการเพิกเฉยและละเมิดสัญลักษณ์ที่เจ้าหน้าที่ได้ใช้ในการให้ข้อมูลหรือเตือนภัย เป็นต้น (เอกชัย ชำนินา,2563:180)

เนื้อหา

1.แนวคิดที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางน้ำของประเทศไทย

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมากเพราะอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวสร้างรายได้แก่ประเทศไทยและมีส่วนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยเติบโตขึ้น นอกจากนี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังผู้ประกอบการกลุ่มต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตลอดห่วงโซ่อุปทานแล้ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ภาคชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายย่อยได้มีรายได้และเติบโตถึงระดับฐานราก

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการพัฒนา ประเทศที่มุ่งมั่นทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

แม้ประเทศไทยจะมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่แข็งแกร่งและมีชื่อเสียงในระดับโลก โดยเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หรือการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมประเภทอื่นๆ เมื่อพิจารณาในบริบทสากลแล้วจะพบว่าประเทศอื่นๆ ก็ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยเช่นกัน โดยการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวในระดับนานาชาตินั้นนับวันก็ยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น มีการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวด้วยเครื่องมือสื่อสารและช่องทางสมัยใหม่ซึ่งมีความทั่วถึงโดยนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงข้อมูลและเนื้อหาเหล่านั้นได้ ประเทศไทยจึงต้องปรับตัว ปรับปรุง และปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ของตลาดการท่องเที่ยวในระดับสากล รวมถึงการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และทำการตลาดท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้เกิดความตระหนักรู้ในระดับสากลถึงประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยวประเทศไทยและสามารถมอบประสบการณ์การท่องเที่ยวที่หลากหลายและผสมผสานกันอย่างลงตัว อีกทั้งยังสร้างเอกลักษณ์ที่ไม่สามารถหาจากที่ใดในโลกแก่นักท่องเที่ยวได้ (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย, 2566)

1.1 เป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดเป็นการท่องเที่ยวสาขาหนึ่งซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยจำนวนมาก โดยถือได้ว่าเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงที่สุดประเภทหนึ่งของประเทศไทย เป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวสาขานี้ คือ การกำหนดกลยุทธ์หรือมาตรการที่เหมาะสมเพื่อรักษานักท่องเที่ยวกลุ่มเดิมและดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ เจาะตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดของประเทศไทย ซึ่งในขณะเดียวกันนี้ก็จะต้องมีการคิดค้นนวัตกรรม รูปแบบหรือประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบใหม่ที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาหรือเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำอีก การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยในองค์กรรวมอีกด้วย (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

1.2 ความหมายของการท่องเที่ยวทางน้ำ

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ซึ่งเป็นองค์การที่มีภารกิจในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ มีความยั่งยืน และสามารถเข้าถึงได้ โดยทั่วไป ได้กำหนดนิยามของ “การท่องเที่ยว” ไว้ว่า “การท่องเที่ยวประกอบด้วยกิจกรรมของบุคคล ซึ่งเดินทางและเข้าพักยังสถานที่ซึ่งมิใช่สภาพแวดล้อมตามปกติของบุคคลนั้นเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ติดต่อกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการพักผ่อน (Leisure) วัตถุประสงค์ทางธุรกิจ (Business) และวัตถุประสงค์ อื่น ๆ ซึ่งแตกต่างไปจากการประกอบกิจกรรมที่ได้ค่าตอบแทนภายในสถานที่ที่เดินทางไป” ส่วนนิยามของการท่องเที่ยวทางน้ำยังมีได้มี

การกำหนดไว้อย่างชัดเจน เหมือนเช่นนิยามของการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) แต่ทั้งนี้เบื้องต้นกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องมี ความหมายเช่นเดียวกับนิยามของการท่องเที่ยวที่ได้ให้ไว้โดย UNWTO กล่าวคือ ต้องมีการเดินทางไปยังสถานที่ซึ่งมีใช้สภาพแวดล้อมปกติ (Usual Environment) โดยใช้เวลาอยู่ในสถานที่ที่เดินทางไปไม่เกิน 1 ปี และไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อการจ้างงานในสถานที่เดินทางไปนั้น

นอกจากนี้การท่องเที่ยวทางน้ำยังมีถ้อยคำสื่อให้เห็นว่าจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวจะมีลักษณะพื้นที่ที่เป็นทะเลหรือชายหาด กล่าวคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปนั้น มีลักษณะเป็นกิจกรรมที่ทำในบรรยากาศทางทะเลและชายหาด ดังนั้นในแง่ของการกำหนดนิยามของการท่องเที่ยวประเภทนี้จึงมีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวประเภทนี้ในหลายลักษณะด้วยกัน อาทิ

การท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาดเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่จะต้องมียุทธศาสตร์ปลายทางที่เป็น ทะเล ชายหาด หรือเกาะ” กล่าวคือ การพิจารณานิยามการท่องเที่ยวจากจุดหมายปลายทางที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวว่าจะต้องมีลักษณะเป็นทะเล ชายหาด หรือเกาะจึงจะกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวอันนั้นจะเป็นการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่จะต้องมียุทธศาสตร์ปลายทางที่มี ลักษณะเป็นเมืองที่มีบรรยากาศท่องเที่ยวทะเล (Coastal Town)” กล่าวคือ การพิจารณานิยาม การท่องเที่ยวจากจุดหมายปลายทางที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวว่าจะต้องมีลักษณะเป็นเมืองที่มี บรรยากาศท่องเที่ยวทะเล (Coastal Town) จึงจะกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวอันนั้นจะเป็นการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำนอกจากจะเป็นประเภทการท่องเที่ยวที่อยู่ในจุดหมายปลายทางที่เกี่ยวข้องกับทะเล ชายหาด หรือเกาะแล้ว อุณหภูมิในบริเวณดังกล่าวมักจะมีอุณหภูมิ ตั้งแต่ 24 องศาเซลเซียสขึ้นไป กล่าวคือ การพิจารณานิยามการท่องเที่ยวโดยเพิ่มองค์ประกอบ ในแง่ของอุณหภูมิเข้าไปด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้รับความนิยมจากบรรยากาศที่อบอุ่นเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบอากาศอบอุ่นและเดินทางมาจากพื้นที่ที่มีอากาศหนาว ส่วนในประเทศไทยที่มีอากาศอบอุ่นตลอดทั้งปีไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาองค์ประกอบในแง่ของอุณหภูมิเหมือนอย่างประเทศที่มีอากาศหนาวเย็น(Ministry of Hotel & Tourism,2564)

1.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยม

กิจกรรมการท่องเที่ยวทางทะเลที่ได้รับความนิยมในจังหวัดภูเก็ตมีหลายประเภท เช่น กิจกรรมดำน้ำ ดูปะการัง กิจกรรมการพักผ่อนและการชมทิวทัศน์ริมชายหาด การชมหมู่บ้านชาวประมงและชาวเล กิจกรรม การเล่นเรือ การเล่นกีฬาทางน้ำ การตกปลา เป็นต้น กิจกรรม 3 กิจกรรมที่มีความโดดเด่น ๆ คือ

กิจกรรมดำน้ำ วัตถุประสงค์หลักของการดำน้ำคือ การชมความสวยงามของปะการังและการสัมผัสกับชีวิตใต้ทะเลที่มีความสวยงามแตกต่างจากการท่องเที่ยวบนบก ถึงแม้แหล่งปะการังจะไม่ใช่ แหล่งปะการังที่ใหญ่ที่สุดในโลก และเมื่อเทียบแล้วยังมีจำนวนที่ น้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่าง อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ แต่แหล่ง ปะการังในจังหวัดภูเก็ตมีความสวยงามกว่าเพราะมีสีส้ม สดใสและสร้างสีสันให้แก่โลกใต้ทะเลได้อย่างลงตัว แหล่งท่องเที่ยวที่มีการดำน้ำชายฝั่งด้านทะเลอันดามันมีจำนวนมากโดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดใกล้เคียง

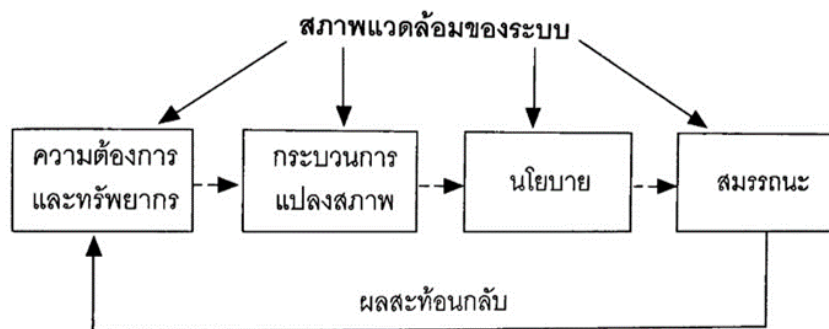
การเล่นเรือและเรือยอร์ช เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามันที่ได้รับความนิยมสูง จากนักท่องเที่ยวต่างชาติการเล่นเรือใบและท่องเที่ยว ทางทะเลด้วยเรือยอร์ชเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมทิวทัศน์ ความสวยงามของทะเลไทย บริเวณที่มีชื่อเสียงคือ ในจังหวัดภูเก็ตและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดพังงามี ลักษณะเป็นหมู่เกาะล้อมรอบเกาะภูเก็ต จะเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชื่นชอบการเล่นเรือยอร์ชเพื่อชมทิวทัศน์ทางทะเลได้ดี (พรธมน กาเหว่า, 2556)

2. แนวคิดจากการศึกษาและการพัฒนาตัวแบบนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

2.1 แนวคิดของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น (Van Meter and Van Horn, 1975)

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้ทำการพัฒนากรอบแนวคิดของเรื่องนโยบายร่วมกับชาเคนสกี (Sharkansky, 1970) ซึ่งต่างจากตัวแบบเชิงระบบของอีสตัน(Easton, 1965) ซึ่งได้พัฒนาไว้ก่อนแล้ว ตัวแบบของแวน มีเตอร์ และชาเคนสกี ประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ในระบบทั้งสิ้น 6 ส่วน ได้แก่

- (1) สภาพแวดล้อม ที่ช่วยกระตุ้นผู้ปฏิบัติงาน (ข้าราชการ) และกระตุ้นให้เกิดผลิตผล (product) ของงานที่ผู้ปฏิบัติงานทำ
- (2) ความต้องการและทรัพยากรที่ถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อม ส่งไปยังผู้กำหนดนโยบาย
- (3) กระบวนการแปลงสภาพ (conversion process) ประกอบด้วยโครงสร้างอย่างเป็นทางการ และกระบวนการของรัฐที่จะใช้แปลงความต้องการและทรัพยากรให้เป็นนโยบายสาธารณะ(public policy)
- (4) นโยบายที่มีเป้าหมายเจตนาหรือคำสั่งไปยังเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
- (5) สมรรถนะของนโยบายที่เป็นตัวชี้วัดถึงระดับของการตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย (ประชาชน) และ
- (6) ผลสะท้อนกลับของนโยบาย ซึ่งสะท้อนกลับไปยังกระบวนการแปลงสภาพในลักษณะของความ ต้องการและทรัพยากร เพื่อให้เกิดการแปลงสภาพต่อไป จะสังเกตได้ว่าตัวแบบของแวน มีเตอร์และชาเคนสกีแสดงให้เห็นว่าความเข้าใจในกระบวนการของนโยบายที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสนใจไปที่จุดเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย และสมรรถนะของนโยบายมากเท่าที่ควร

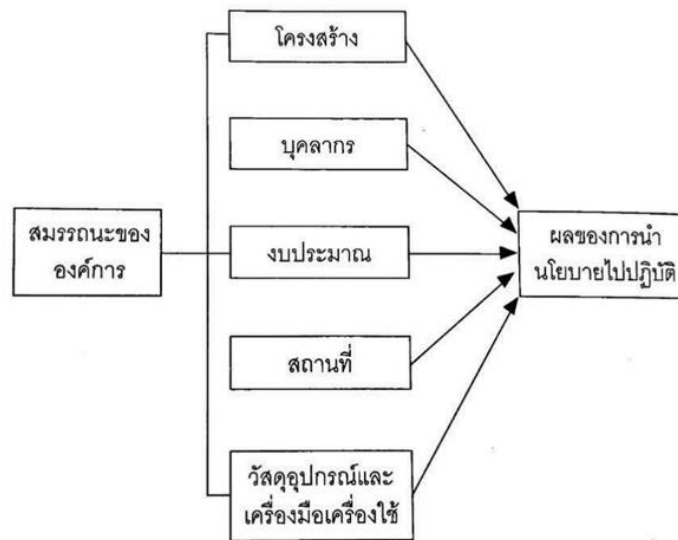

ภาพที่ 1 ภาพระบบแนวคิดของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น

ที่มา: วรเดช จันทรศร (2556: 524)

2.2 ตัวแบบด้านการจัดการของวรเดช จันทรศร (วรเดช จันทรศร 2527, 2540)

ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีองค์การ เน้นให้ความสนใจไปที่สมรรถนะขององค์การเพราะเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับองค์การที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความคาดหวังเพียงใด ในลักษณะนั้นนโยบายที่จะประสบความสำเร็จได้จึงต้องอาศัยโครงสร้างขององค์การที่เหมาะสม บุคลากรที่อยู่ในองค์การจะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการบริหารและด้านเทคนิคอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ องค์การยังต้องมีการวางแผนเตรียมการ หรือมีความพร้อมทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ และงบประมาณ ตัวแบบนี้จึงเป็นความพยายามที่จะศึกษาหาแนวทางแก้ไขอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยการแก้ที่ตัวองค์การ เช่น การขาดเงินทุน การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความล่าช้าในการสรรหาบุคลากร ความล่าช้าในการจัดตั้งระบบงานต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ภาพตัวแบบด้านการจัดการ
ที่มา: วรเดช จันทรศร (2556: 524)

3. การวิเคราะห์บริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำจังหวัดภูเก็ต

สภาพปัญหาการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่ชายฝั่ง ทะเลโดยเฉพาะพื้นที่ชายหาดถือเป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับเกาะภูเก็ตเป็นอย่างมากในแต่ละปีด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของเกาะที่มีชายหาดเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจำนวนมากเกิดขึ้นบนพื้นที่ ชายหาดบนเกาะภูเก็ต ด้วยเหตุนี้เองทำให้นักท่องเที่ยวมีความเสี่ยงจากภัยที่อาจเกิดจากการ ทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้วยเช่นกัน อาทิเช่น ภัยอันตรายจากสัตว์ ทะเล ภัยจากการจมน้ำเสียชีวิต ร่องกระแสน้ำที่พัดไหลออกจากฝั่ง บนเกาะภูเก็ต นั้นมักจะพบกับข่าวที่ว่ามึนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่เสียชีวิต จมน้ำจากการทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ชายหาดอยู่เป็นประจำทุกปีซึ่งเกิดขึ้นจากหลากหลาย สาเหตุปัจจัยด้วยกัน แต่สาเหตุหนึ่งที่มีักได้ยินอยู่บ่อยครั้งจากการรายงานของสื่อต่าง ๆ

จากนโยบายของรัฐบาลที่วางแนวทางในการปฏิรูประบบราชการ โดยดำเนินการปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดินของส่วนราชการต่าง ๆ ให้เป็นระบบซึ่งมีการก่อตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิบัติภารกิจที่เคยซ้ำซ้อนอยู่ในหน่วยงานอื่น ๆ ให้เป็นระบบเปรียบเสมือนเป็นเจ้าภาพในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลัก ทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานใหม่ถือกำเนิดขึ้นเพื่อจัดการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ คือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยมีภารกิจหน้าที่ในการจัดทำแผนแม่บท วางมาตรการ ส่งเสริม สนับสนุน การป้องกัน บรรเทาและฟื้นฟูจากสาธารณภัย กำหนดนโยบายด้านความปลอดภัย สร้างระบบป้องกัน เตือนภัย ฟื้นฟูหลังเกิดภัย และการติดตามประเมินผล เพื่อให้หลักประกันในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประกอบด้วยบุคลากรที่ถ่ายโอนมาจาก 5 หน่วยงาน คือ

1. กรมการเร่งรัดพัฒนาชนบท
2. กองป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรมการปกครอง
3. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
4. กองส่งเสริมผู้ประสบภัย กรมประชาสงเคราะห์
5. กรมการพัฒนาชุมชน (งานบริการด้านช่างพื้นฐาน)

บุคลากรจากหน่วยงานเหล่านี้จะเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการปฏิบัติงานป้องกัน บรรเทา และฟื้นฟู ด้วยระบบการบริหารจัดการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ และเกิดผลสัมฤทธิ์ในการลดความสูญเสียที่เกิดขึ้น จากสาธารณสุขทุกประเภทอย่างเป็นรูปธรรม กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลาง ในการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อให้ประชาชนได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้มีความปลอดภัย และไม่ได้รับความสูญเสียด้านชีวิต และทรัพย์สินที่สืบเนื่องจากสาธารณสุข

3.1 การบริหารจัดการมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำจังหวัดภูเก็ต พบว่า การจัดการความปลอดภัยแบ่งได้ตามลักษณะ ดังนี้

3.1.1. นโยบายด้านการจัดการความปลอดภัย เริ่มต้นที่นโยบายของจังหวัดและแผนงานด้านความปลอดภัย ซึ่งถ่ายทอดลงมาเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน สำหรับการบริหารทุกระดับ แต่รายละเอียดของการปฏิบัติอาจมีความเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานของแต่ละแห่งได้ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบชัดเจน และสามารถสื่อสารความสำคัญของการมีระบบการจัดการในรูปของเอกสาร แผน รายงาน โครงสร้างการบริหารระบบ ตลอดจนกิจกรรม เพื่อนำไปจัดสรรทรัพยากรด้านบุคลากร กำลังคน และงบประมาณ สนับสนุนการปฏิบัติงานได้

3.1.2. ระบบการจัดการความปลอดภัย มีการจัดการที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการจัดการด้านหน้าที่ความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ การจัดการความรู้ความสามารถและการฝึกอบรมปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

การจัดการด้านการทำเอกสารความปลอดภัย ตลอดจนเอกสารด้านอาชีวอนามัย และการจัดการการสื่อสารที่ชัดเจนเชื่อถือได้

3.1.3. การวางแผนและการนำไปปฏิบัติ ควรมีการทบทวนระบบการจัดการแล้วนำไปสู่การวางแผน โดยตั้งวัตถุประสงค์ด้านการจัดการความปลอดภัยให้ครอบคลุม จากนั้นนำไปสู่การปฏิบัติที่มีความถูกต้องตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

3.1.4. การประเมินผล มีการตรวจติดตามและการวัดผลการปฏิบัติงาน มีการสอบสวนอุบัติการณ์และผลกระทบต่อความปลอดภัย การตรวจสอบ และการทบทวนการจัดการ

3.1.5. การดำเนินการปรับปรุง เมื่อมีการปฏิบัติและประเมินผลแล้วย่อมต้องพบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานเป็นเรื่องปกติ ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนขึ้นอีก

3.2 แนวทางและข้อเสนอแนะในการจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดภูเก็ต พบว่ามาตรการการจัดการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำของจังหวัดภูเก็ต ตามกองมาตรฐานและกำกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยวกำหนดได้ดังนี้

มาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยทางน้ำ

อุบัติภัยทางน้ำที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวและส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ การจมน้ำ ส่วนสาเหตุอื่น ๆ เช่น เรือล่ม เรือนำเที่ยวชนกัน ซึ่งกองมาตรฐานและกำกับความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ได้มีมาตรการเกี่ยวกับความปลอดภัยทางน้ำ ดังนี้

1.1 การจัดทำคู่มือการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเล

จัดทำคู่มือการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเล เพื่อให้จังหวัดภูเก็ตมีแนวทางในการปฏิบัติด้านความปลอดภัยทางน้ำที่มีมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย และเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในการท่องเที่ยวทางทะเล โดยคู่มือจะประกอบด้วยหลักสูตรการฝึกอบรม ตารางการฝึกอบรม วิธีการทดสอบทักษะอาสาสมัครช่วยเหลือ นักท่องเที่ยวทางทะเล บทประมาณที่ใช้ในการจัดฝึกอบรมและตัวอย่างเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

1.2 การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเล

การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวในการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวผู้ประสบภัยทางน้ำอย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งมีแนวทางการปฏิบัติด้านการรักษาความปลอดภัยกิจกรรมทางน้ำตามมาตรฐานสากล

1.3 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลแห่งประเทศไทย

จัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลแห่งประเทศไทย เพื่อให้อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลจากจังหวัดต่าง ๆ ได้ทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ใน

การทำงานและวิธีการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน เป็นการสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

1.4 การจัดกิจกรรมโครงการ Australian Surf Life Savers to train in Phuket

ทั้งนี้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่อาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลและบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในการฝึกช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลได้รับ การฝึกทักษะการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลที่มีมาตรฐานในระดับสากล โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านทักษะการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทางทะเลจาก Surf Life Saving ประเทศออสเตรเลีย

ความปลอดภัยทางน้ำเบื้องต้น ชงและสัญญาณรงที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติต้องศึกษาเรียนรู้ และปฏิบัติตาม มีดังนี้

ความปลอดภัยทางน้ำทั่วไป

- 1) ไม่ว่ายน้ำคนเดียว ควรว่ายน้ำกับเพื่อนหรือเป็นกลุ่ม หรือให้ผู้อื่นรู้ว่ากำลังว่ายน้ำอยู่ที่ใด
- 2) ไม่ว่ายน้ำออกไปไกลจากฝั่ง ควรว่ายน้ำขนานกับฝั่ง
- 3) ไม่ว่ายน้ำในเวลากลางคืน
- 4) ว่ายน้ำในบริเวณที่จัดไว้ให้หรือมีเจ้าหน้าที่ชีวิตพิทักษ์คอยดูแล
- 5) ไม่ควรใส่กางเกงขายาวลงเล่นน้ำ
- 6) ไม่ควรลงเล่นน้ำในขณะที่ฝนตก
- 7) เตรียมอุปกรณ์สำหรับช่วยชีวิตไว้เสมอ เช่น ห่วงชูชีพ เสื้อชูชีพ
- 8) ให้ขึ้นจากแหล่งน้ำทันทีที่เห็นน้ำขุ่นแดงไหลผ่าน
- 9) ให้รีบวิ่งหนีขึ้นที่สูงทันทีเมื่อเห็นน้ำลดจากชายหาดอย่างรวดเร็ว

ความปลอดภัยในการเดินทางทางน้ำ

- 1) สวมเสื้อชูชีพที่เหมาะสมกับขนาดน้ำหนักของตัวเองทุกครั้งเดินทางทางน้ำ
- 2) ไม่ควรใส่เสื้อผ้าที่หนาหนักหรืออึดน้ำ เช่น กางเกงยีนส์ เสื้อผ้าขนาดหนา
- 3) มองหาอุปกรณ์สำหรับช่วยชีวิตไว้เสมอเพื่อใช้เมื่อเกิดเหตุการณ์

ความปลอดภัยในการดำน้ำลึก

- 1) ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการดำน้ำจากโรงเรียนที่ได้มาตรฐาน
- 2) มีทักษะการดำน้ำในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีทักษะขั้นตอนฉุกเฉิน
- 3) มีความรู้หลักการพื้นฐานด้านเวชศาสตร์ใต้น้ำ
- 4) ไม่ดำน้ำคนเดียว และควรอยู่ในระยะสายตากับเพื่อนนักดำน้ำตลอดเวลา
- 5) อย่าให้ร่างกายขาดน้ำหรือดื่มน้ำมากเกินไป
- 6) ใส่ชุดดำน้ำที่ปกป้องจากสิ่งแวดล้อมทั้งอุณหภูมิและสัตว์ทะเลบางประเภท
- 7) ใช้ชุดอุปกรณ์ดำน้ำที่ปลอดภัยตามมาตรฐาน

- 8) อุปกรณ์ดำน้ำต้องได้รับการบำรุงรักษาเป็นอย่างดี
- 9) ไม่ควรดำน้ำจนเกินขีดจำกัด และควรเลิกดำน้ำก่อนหมดแรง
- 10) หลีกเลี่ยงการขึ้นบินโดยสารหรือขึ้นในที่สูง

4. แนวทางและข้อเสนอแนะการบริหารจัดการมาตรการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน

4.1 ศึกษาข้อมูลเพื่อปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องใน 8 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 รัฐบาลให้การสนับสนุนเชิงนโยบาย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในรูปแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมเรือสำราญแบบครบวงจร ที่ระบุให้การท่องเที่ยวเรือสำราญเป็นหนึ่งในสาระแห่งชาติ Road Map 10 ปี

มิติที่ 2 การปรับแก้กฎหมาย เพื่อให้แข่งขันได้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากกฎหมายล้าหลัง ไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเรือสำราญในปัจจุบัน ทำให้สายเดินเรือผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวไม่ต้องการเข้ามาลงทุนหรือเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากมีความยุ่งยาก ติดขัดข้อกฎหมาย ไม่สะดวกต่อการดำเนินการ และค่าใช้จ่ายสูง

มิติที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านท่าเรือ และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยต้องปรับปรุงท่าเรือที่มีอยู่ให้เป็นที่ท่าเรือหลัก (Home Port) ขยายความยาวหน้าท่าให้สามารถรองรับเรือสำราญขนาดใหญ่ได้

มิติที่ 4 สร้างเส้นทางการเดินทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งการพัฒนาการขนส่งสิ่งอำนวยความสะดวกให้เชื่อมโยงการเดินทางระบบสาธารณูปโภคให้มีความสะดวกรวดเร็วและปลอดภัย การคมนาคมขนส่งจากท่าเรือปลายทางที่ท่องเที่ยว หรือร้านอาหาร รวมทั้งการเดินทางจากท่าอากาศยานไปท่าเรือหลัก เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว ลดความสูญเสียด้านเวลาบนท้องถนน เพิ่มเวลาในการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

มิติที่ 5 การสร้างความร่วมมือระหว่างภูมิภาค เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนร่วมกัน เจริญเปิดเส้นทางเดินเรือภายในประเทศทั้งฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน รวมถึงการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ประกอบการจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐอินเดีย

มิติที่ 6 การพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรือสำราญ ต้องแนะนำอาชีพการทำงานบนเรือสำราญให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น เนื่องจากยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร

มิติที่ 7 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานข้อบังคับของอนุสัญญาระหว่างประเทศ ขององค์การทางทะเลระหว่างประเทศ

มิติที่ 8 การสนับสนุนการท่องเที่ยวเรือสำราญในประเทศไทย ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเรือสำราญทั่วโลกกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ในประเทศไทยไม่มีความพร้อมด้านการตลาดที่ทำให้คนไทยและต่างชาติมีข้อมูล และรับรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมเรือสำราญของไทย ในการแนะนำจุดเด่นต่าง ๆ ที่มีอยู่

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในปีที่หนังสือเรื่อง “Tourism : A Community Approach” ของเมอร์ฟี (Murphy. 1985) เป็นการเริ่มต้นสำคัญของแนวคิดเรื่องการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นแนวทางปฏิบัติที่กล่าวถึงกันมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สิ่งที่ถกเถียงกันอย่างมากระหว่างนักทฤษฎี คือ เรื่องของประโยชน์ที่กระจายสู่ชุมชนอย่างแท้จริงและเรื่องนี้เป็นเรื่องถือว่าสำคัญอย่างมากของการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนถือเป็นเครื่องมือในการจัดการท่องเที่ยว เป็นแนวคิดใหม่ของการจัดการการท่องเที่ยว จนเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน แนวคิดนี้เน้นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนในการตัดสินใจ เนื่องจากการท่องเที่ยวจะสำเร็จไม่ได้หากขาดความเต็มใจที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง สามารถสื่อสารวัฒนธรรมของตนให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง กระบวนการนี้เป็นกระบวนการสำคัญต้องมีการขับเคลื่อนโดยชุมชนอยู่เสมอ ทำให้การเติบโตหรือการเปลี่ยนแปลงที่การท่องเที่ยวจำเป็นต้องดำเนินการมาสู่ชุมชนในทิศทางที่ดีที่ชุมชนเองก็พอใจ (พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. 2533: 33-34)

งานเขียนของโทซัน และทิโมที (Tosun and Timothy. 2003) ได้นำเสนอเหตุผลสำคัญ 7 ประการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นฐาน ซึ่งสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน คือ

- การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินการวางแผน และตั้งกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมของชุมชนนำสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในหลาย ๆ ทาง
- การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เพิ่มพูนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้นักวางแผนการท่องเที่ยวตัดสินใจหรือวางแผนการท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น
- การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง
- การมีส่วนร่วมของชุมชนให้ความต้องการของชุมชนสำเร็จได้
- การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้เกิดกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริงในแหล่งท่องเที่ยว

บทสรุป

การท่องเที่ยวทางน้ำมีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดภูเก็ตเป็นอย่างมาก เพราะจังหวัดภูเก็ตมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมเลือกจังหวัดภูเก็ตเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวทางน้ำ และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ปัญหาความปลอดภัยทางน้ำและอุบัติเหตุในการท่องเที่ยวทางน้ำย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นสูงได้เสมอ ซึ่งจะส่งผลให้ภาพลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ตเสียหาย ความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยวลดลง ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่มาท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ดังนั้น ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง จากสภาพปัญหาความปลอดภัยทางน้ำในจังหวัดภูเก็ตข้างต้น หากจังหวัดภูเก็ตมีมาตรการความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวทางน้ำที่ดี จะช่วยให้อาณาเขตด้านการท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดภูเก็ตดีขึ้น นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่นและตัดสินใจ

เดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลให้จังหวัดภูเก็ตมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงในระดับโลกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เอกชัย ชำนินา. (2563). การจัดการความปลอดภัยการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต. วารสารมหาจุฬานาครธรรมสาร, 7(8), 174-189.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2566, จาก <https://www.mots.go.th/>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2560). ปักหมุดจังหวัดติดทะเล ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติชอบมาเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2566, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/recommended/detail/510>.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2547). การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2566, สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/waste_garbage.html#s๑.
- ขวัญฤทัย เดชทองคำ. (2564). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืนของธุรกิจภายใต้วิกฤติโควิด 19. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 7(2), 1-1
- ข่าวภาคใต้. (2565). ภูเก็ตโกยรายได้ท่องเที่ยว 2.6 หมื่นล้าน ช่วง 5 เดือนแรกปีนี้ เดินหน้ากระตุ้นตลาดคนไทยดึงเที่ยวเพิ่ม. สืบค้นเมื่อ 13 กันยายน 2566, จาก <https://mgronline.com/>
- วรเดช จันทรศร. (2556). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ: กรุงเทพฯ. พริกหวานกราฟฟิค
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). รายงานศึกษาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2566, จาก <https://secretary.mots.go.th/>

(บทความวิจัย)

การกระจายอำนาจในขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน
ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย

Decentralization in Protest Movement of Students and Youths
in Northern Region of Thailand

ชตรฐ สันธิเนร

Dhataratth Sandhinera

นักวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า

King Prajadhipok's Institute

E-mail: noppajakkr@kpi.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวขบวนการต่อต้านรัฐบาลช่วงปี 2562-2566 ซึ่งเป็นขบวนการประท้วงของกลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน พบว่าภายใต้บริบทของเมืองท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนือนักกิจกรรมเคลื่อนไหว ศิลปิน กลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา เยาวชน และนักเคลื่อนไหวลัทธิอนาธิปไตย อยู่รวมกันอย่างใกล้ชิด โดยมีกลุ่มเคลื่อนไหวหลัก คือ คณะก่อการล้านนา การประท้วงของกลุ่มดังกล่าวมีกิจกรรมการประท้วงที่แสดงออกสอดคล้องไปกับประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมพื้นถิ่นของภาคเหนืออย่างชัดเจน เพื่อเชิดชูความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา ท่ามกลางการประท้วงมีข้อเรียกร้องหลัก คือ วาทกรรมเรื่องการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่และการบริหารจัดการภาษีของจังหวัด อย่างไรก็ตามยังปรากฏวาทกรรมที่อาศัยประวัติศาสตร์ล้านนาเพื่อสร้างให้คนในพื้นที่มีความรับรู้ทางสังคมและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์การเป็นล้านนามากขึ้น และตอกย้ำว่าในอดีตที่ผ่านมาดินแดนล้านนาถูกเอารัดเอาเปรียบกดขี่ข่มเหงโดยกรุงเทพมหานคร (สยาม) จึงเห็นได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวนี้กำลังสร้างความพร้อมหรือความรู้สึกร่วมต่อความโกรธแบบกลุ่มซึ่งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของการมีส่วนร่วมในการประท้วงของให้ผู้ร่วมการชุมนุมประท้วงยอมรับความสัมพันธ์ที่ทำลายกับเจ้าหน้าที่รัฐ นำไปสู่ข้อเรียกร้องให้กระจายอำนาจซึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเชียงใหม่ (ศูนย์กลางจังหวัดในภาคเหนือ) ให้เมืองเชียงใหม่มีเอกราชไม่ต้องพึ่งคำสั่งจากรัฐบาลกลาง สามารถแต่งตั้งตำรวจ หรือกองกำลังของเขตปกครองตนเอง

คำสำคัญ: ขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน; การกระจายอำนาจ; ล้านนา;เลือกตั้งผู้ว่าราชการ จ.

Abstract

The phenomenon of the anti-government movement during 2019-2023, which is a student protest movement. It is found that within the context of the natural and cultural tourism cities of the northern region; artists, students, youths, and anarchist activists living together closely. The main group is the New Lanna Movement. The protests of the said group have protest activities that are clearly in line with the traditions, beliefs, and local culture of the northern region. They present the cultural and historical richness of the old Lanna Kingdom to strengthen demand for decentralization. A discourse of decentralization is an urge for election of Chiang Mai governor and the province's tax administration. However, there is also a discourse that relies on Lanna history to create people in the area with greater social awareness and pride in their Lanna identity and emphasizing that in the past the Kingdom of Lanna which was exploited and oppressed by Bangkok (Siam). It can be seen that this movement is creating readiness or shared feelings towards group anger, which is a motivation for having participation in protest challenging relationships with government officials. This led to demands for decentralization, which called for the election of the governor of Chiang Mai. (Provincial center in the northern region) giving the city of Chiang Mai independence.

Keywords: student and youth movement; decentralization; Kingdom of Lanna; governor election;

บทนำ

ระหว่าง ปี 2562-2566 ท่ามกลางปรากฏการณ์การประท้วงของขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และ

เยาวชนในประเทศไทย กระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลและโครงสร้างอำนาจรัฐที่ดำรงอยู่ได้ทวีความรุนแรงของความขัดแย้งขึ้นตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา ซึ่งจากการศึกษาของ ธตวรรษ สนธิเนตร และ สมเกียรติ นาคระโทก (2566) ได้เห็นการเกิดขึ้นของเครือข่ายผู้ชุมนุมประท้วง ที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ที่เกิดขึ้นจากกรุงเทพมหานครและได้กระจายไปยังภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย จากการศึกษาดังกล่าวนั้นยังพบว่าภาคเหนือเป็นพื้นที่สำคัญของขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งมีเงื่อนไขทางสังคมต่างๆ โดยเฉพาะความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมอันยาวนาน โดยแม่น้ำโขงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดประวัติศาสตร์และประเพณีของภูมิภาค แม่น้ำเป็นแหล่งอาหารและน้ำที่สำคัญสำหรับผู้คนหลายล้านคนที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเกษตรและการค้า ภูมิภาคนี้เป็นที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก ซึ่งแต่ละกลุ่มมีขนบธรรมเนียมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง อาณาจักรล้านนาเป็นหนึ่งในอาณาจักรที่ทรงอิทธิพลที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ถึงศตวรรษที่ 18 และอิทธิพลของอาณาจักรนี้ยังคงพบเห็นได้ในงานศิลปะ สถาปัตยกรรม และอาหาร พิพิธภัณฑสถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (ม.ฟ.ล.) อาณาจักรล้านนา คือ ราชอาณาจักรของชาวไทยในอดีต ตั้งอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตลอดจนถึงสองปีนนา เช่น เมืองเชียงรุ่ง (จังหวัด) มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เช่น ผังตะวันออกเฉียงเหนือของแม่น้ำสาละวิน มีเมืองเชียงตุงเป็นเมืองเอก ผังตะวันตกแม่น้ำสาละวิน มีเมืองนายนเป็นเมืองเอก และครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนในปัจจุบัน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยมีเมืองเชียงใหม่ เป็นราชธานี มีภาษา ตัวหนังสือ วัฒนธรรม และประเพณีเป็นของตนเอง อาณาจักรล้านนาเคยถูกปกครองในฐานะรัฐบรรณาการหรือรัฐส่วยของอาณาจักรตองอู อาณาจักรอยุธยา จนสิ้นฐานะอาณาจักร กลายเป็นเมืองส่วนหนึ่งของอาณาจักรตองอูสมัยอยุธยา และรวมเข้ากับอาณาจักรสยามจนเป็นภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน (ประทีป ช่วยเกิด, 26 มีนาคม 2566)

ปัจจุบันภาคเหนือท่ามกลางขบวนการประท้วงต่อต้านรัฐบาลที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2556 หรือช่วงความสั่นคลอนของรัฐบาลภายใต้ระบอบทักษิณ (Nabachakr Sandhinera, 2021) วาทกรรมที่ปรากฏออกมานั้นเกี่ยวข้องกับขบวนการที่มีแนวคิดในการลดทอนอำนาจรัฐบาลจากกรุงเทพมหานคร และการสถาปนาเขตปกครองตัวเองพิเศษล้านนา ซึ่งในปัจจุบันขบวนการเคลื่อนไหวในเรื่องนี้เรียกว่า คณะก่อการล้านนา (หรือ คณะก่อการล้านนาใหม่) ผู้วิจัยพบว่าผู้ประท้วงจะเลือกใช้สถานที่ซึ่งใช้ในการชุมนุมที่มีความสำคัญในแง่ของการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มจำนวนผู้พบเห็น เช่น บริเวณหน้าประตูท่าแพ บริเวณลานหน้าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ หน้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่และบริเวณอ่างแก้ว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากขบวนการเคลื่อนไหวในภาคเหนือที่ใช้วาทกรรมประวัติศาสตร์ล้านนาดังที่กล่าวข้างต้น รูปแบบการประท้วงของกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชนที่พบจะมีความสอดคล้องไปกับความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของภาคเหนือ หรือเรียกอีกแบบหนึ่งก็คือ ผู้ประท้วงจัดการประท้วงตามประเพณีและการละเล่นในวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ของภาคเหนือ

ตามที่ ประทีป ช่วยเกิด (26 มีนาคม 2566) ได้กล่าวถึง ฮีตสิบสอง หรือประเพณีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นประเพณีที่คนลุ่มน้ำโขง รวมถึงคนภาคอีสานและภาคเหนือของไทยได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็นประเพณีที่แสดงออกตามคติทางพุทธศาสนา และประเพณีมีการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องผีพราหมณ์ และพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมของ ขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา ในภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาวาทกรรมการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวนักเรียน นิสิต/นักศึกษา ในภาคเหนือ

ขอบเขตพื้นที่การวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัยนี้มุ่งไปที่เมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ของภูมิภาคซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะของกลุ่มประท้วงขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ Roller & Wessels (1996) ได้อธิบายถึงโครงสร้างทางโอกาสเศรษฐกิจสังคม ซึ่งได้ชี้ชัดว่าเมืองใหญ่นั้นเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของการประท้วงที่มีผู้ร่วมชุมนุมจำนวนมากจากสถาบันทางสังคมขนาดใหญ่ทำหน้าที่ผลิตผู้ร่วมชุมนุมที่มีความรู้และมีคุณภาพ และด้วยการสื่อสารมวลชน

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย (target group) ในโครงการวิจัยนี้ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มการประท้วง ซึ่งตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพอันเป็นการใช้มุมมองของคนในเพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายหลักของงานวิจัยนี้จึงเป็นผู้ชุมนุมประท้วง ซึ่งจากการนำเสนอตนเองสู่สาธารณะของกลุ่มผู้ชุมนุมแสดงให้เห็นว่าประกอบด้วย แกนนำ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย หรือ การ์ด และผู้ร่วมชุมนุม ตลอดจนกลุ่มที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง เช่น ผู้สนับสนุนด้านเงินทุน (ท่อน้ำเลี้ยง หรือ แม่ยก) ผู้สนับสนุนด้านข้อมูล ฯลฯ จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 7 คน แบ่งตามระดับของการมีส่วนร่วมในการประท้วง ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	ระดับผู้จัดการชุมนุม	ระดับผู้ร่วมการชุมนุม	ระดับผู้สนับสนุน
in01.023	•		
in01.024		•	
in01.025		•	
in01.026	•		
in01.014			•
in01.040		•	
in01.041		•	

ที่มา : อดิสรุ สนธิเนตร และ สมเกียรติ นากระโทก (2566)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบเน้นปฏิบัติ (narrative pragmatics) เป็นการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับบริบทของเรื่องราว (context) โดยชี้ให้เห็นความจำเป็นของการขยายกรอบการศึกษาวิจัยเรื่องราวของปัจเจกบุคคลไปยังบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งในการวิจัยนี้ยังรวมถึงบริบททางการเมืองด้วย ผู้วิจัยจะมุ่งความสนใจไปยังปรากฏการณ์ของผู้เล่าเรื่องที่อยู่กับบริบทดังกล่าวอย่างชัดเจน

เนื้อหา

ในพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดเชียงใหม่ โดยพิจารณาจากการเกิดขึ้นของการประท้วง ทั้งความถี่และความรุนแรงของการประท้วง กลุ่มเป้าหมายมีอายุระหว่าง 18-22 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายการวิจัยหรือกลุ่มผู้ประท้วงส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งแรกในช่วงชั้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (อายุประมาณ 12-13 ปีขึ้นไป) ผ่านการชักชวนของรุ่นพี่ และการเข้าแทรกแซง

บริบทและปรากฏการณ์

กิจกรรมภายในโรงเรียนของกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ โดยรูปแบบจะเป็นการชักชวนให้เด็กนักเรียนต่อต้านระเบียบของสถานศึกษา เช่น ระเบียบเรื่องทรงผม และระเบียบเรื่องเครื่องแต่งกาย จากนั้นเมื่อเด็กนักเรียนคุ้นเคยกับขบวนการเคลื่อนไหวจึงมีการแนะนำแนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลำดับต่อไป ในการศึกษาพบว่ากลุ่มเยาวชนในภาคเหนือเข้าร่วมกลุ่มการประท้วงเร็วกว่ากลุ่มเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพมหานคร (ภาคกลาง) ซึ่งในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเกิดจากความคุ้นเคย (exposed) ที่มีต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองจากสมาชิกครอบครัวในรุ่นก่อนหน้าซึ่งเป็นกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือคนเสื้อแดง

ด้วยความที่เด็กมันเป็นลูกหลานของคนเสื้อแดงอะ แล้วพอถูกปลอบประโลมด้วยการเมืองมาตั้งแต่เด็กโดยที่เราไม่รู้ตัว แล้วมันพอมีไฟจุดประเด็นแค่นี้เดี๋ยวอะ เด็กมันก็พร้อมที่จะ มันแบบ เหมือนมันเป็นเชื้อไฟแล้วพอมันมีไฟมาจุดมันก็พร้อมที่จะลุกได้ตลอด (in01.023, 5 กรกฎาคม 2566)

จากการศึกษาพบว่าในการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงในภาคเหนือมีความใกล้ชิดกับกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน Nabachakr Sandhinera (2021) พบว่าทฤษฎีเรื่องการแบ่งแยกดินแดนในภาคเหนือ (ขบวนการล้านนาใหม่⁷⁹) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชุมนุมหัวรุนแรงที่สนับสนุนกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ

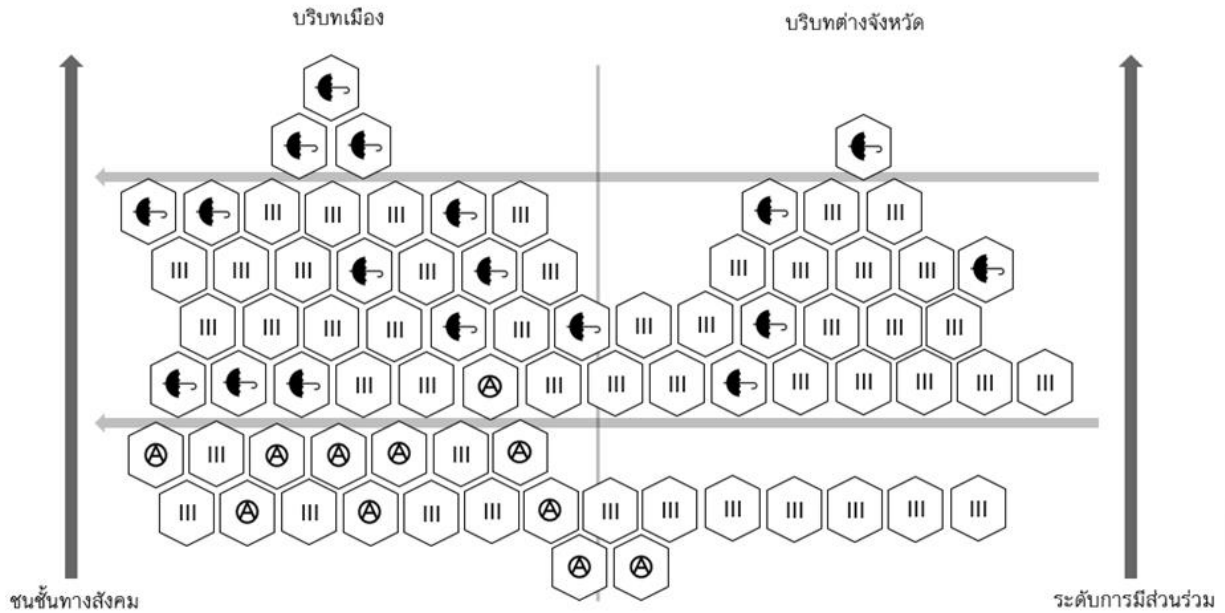
⁷⁹ ผู้ให้ข้อมูล in01.023 (5 กรกฎาคม 2566) เรียกขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มตัวเองว่า คณะก่อการล้านนา ในที่นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า ขบวนการล้านนาใหม่ (Neo-Lanna) เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของขบวนการที่มีแนวคิดแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือ

แห่งชาติ (คนเสื้อแดง) ในช่วงปี 2556-2557 โดยกลุ่มนี้ใช้วาจากรรม สบป. ล้านนา หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนล้านนา ในปัจจุบัน ชินภัทร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) เรียกขบวนการนี้ว่ากลุ่มสุดโต่ง (hardcore) โดยปรากฏผู้กระทำการ (actors) จากพรรคการเมืองพยายามอ้างวาทกรรมที่อาศัยเรื่องประวัติศาสตร์ ให้มีอัตลักษณ์การเป็นล้านนามากขึ้น ให้มีความภาคภูมิใจกับประวัติศาสตร์มากขึ้น และเชื่อว่าที่ผ่านมามีดินแดน ล้านนาถูกส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) เอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง แล้วจากนั้นช่วงที่สองที่ตามมาคือการ เคลื่อนไหวเรียกร้องให้กระจายอำนาจ ซึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเชียงใหม่ ให้เมืองเชียงใหม่มีเอกราช ไม่ต้อง ฟังคำสั่งจากรัฐบาลกลาง สามารถแต่งตั้งตำรวจ หรือกองกำลังของเขตปกครองตนเอง⁸⁰ได้ ซึ่งจากการเคลื่อนไหว เรื่องการปฏิเสธร่างการปกครองดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่ามีความเกี่ยวข้องกับภายในกลุ่มผู้ประท้วงเยาวชนมีสมาชิกที่ สนใจแนวคิดทางการเมืองแบบลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตของกลุ่มนักกิจกรรม เคลื่อนไหวทางการเมืองที่เรียกตัวเองว่าศิลปินที่ไม่ต้องการกฎเกณฑ์ในการควบคุมหรือต้องการอิสระในการดำเนิน ชีวิตจากกฎหมายกฎระเบียบหรือค่านิยมบางประการในสังคม

ขบวนการเคลื่อนไหวกับโครงสร้างสังคม

จากการศึกษาผู้วิจัยพบลักษณะการอยู่ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง คือ กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง และศิลปิน ที่มีมักจะเรียกตนเองว่า นักกิจกรรม ซึ่งมีลักษณะการรวมตัวเลือกเช่า บ้านพักอยู่ด้วยกัน ในย่านโป่งน้อย ตำบลสุเทพ ใกล้กับวัดอุโมงค์สวนพุทธธรรมและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในย่าน ดังกล่าวนอกจากเป็นบ้านเช่าที่พักร่วมกันของกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองแล้วยังมีร้านรวงที่เป็นของของกลุ่มดังกล่าว เช่น ร้านXXX โดยมีสินค้าเป็นงานศิลปะ หรือเปิดร้านกาแฟและร้านอาหาร เป็นต้น ซึ่งใน ประเด็นเรื่องชุมชนของศิลปินและนักกิจกรรมทางการเมืองนี้ผู้วิจัยยังพบว่าเชียงใหม่ในเชิงสถานที่ถูกใช้งานเป็น เมืองตากอากาศของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน จากข้อ ค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มประชากรของขบวนการเคลื่อนไหวได้มีการ เปลี่ยนแปลง คือ มีแรงยึดกันในลักษณะชุมชนของนักกิจกรรมมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม คือ การเกิดขึ้นของชนชั้นกลาง (นักเรียน นิสิต/นักศึกษา) และการที่ชนชั้นกลางกลายเป็นกลุ่มหลักในการนำขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคมแทนที่ระบบหัวคะแนน

⁸⁰ ชินภัทร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) ใช้คำว่า กองกำลังของเขาสำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยขอเรียกว่า กองกำลังของ เขตปกครองตนเอง

ภาพที่ 1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม-การเมืองของประชากร

ที่มา : ธรรมนูญ สนธิเนตร (2566)

จากภาพด้านบน ผู้วิจัยได้พบการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางสังคม-การเมืองของกลุ่มประชากรในพื้นที่ภาคเหนือ โดยพิจารณาจากปรากฏการณ์ประท้วงในภาคเหนือชนชั้นทางสังคมและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพบว่าการระดับชนชั้นทางสังคมและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งหมายความว่ายิ่งมีระดับชนชั้นทางสังคมทางสังคมสูงขึ้นระดับการมีส่วนร่วมทางสังคมก็จะสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาปรากฏการณ์พื้นที่ในภาคเหนือผู้วิจัยพบว่ากลุ่มประชากรที่เป็นส่วนหนึ่งของขบวนการต่อต้านโครงสร้างอำนาจรัฐ ทั้งนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ยกสถานะทางสังคมของตนเองเป็นชนชั้นกลางโดยการออกจากบริบทต่างจังหวัด (ชนบท) เข้ามาในบริบทเมือง เช่นการเข้ามาศึกษาในโรงเรียนที่อยู่ในเมือง หรือการศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในเมือง

จากการศึกษาของ ธรรมนูญ สนธิเนตร และ สมเกียรติ นาคระโทก (2566) จากการศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ ปรากฏการณ์ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนการประท้วงนั้นมีรูปแบบการเกิดขึ้นที่ชัดเจนและต่อเนื่องในพื้นที่การศึกษาภาคเหนือ ชินภัทร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) ได้กล่าวในรายการโทรทัศน์ว่า อาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 2-3 คน ได้ให้ข้อมูลกับตนว่า คณาจารย์จำนวนหนึ่งมีความห่วงกังวลกับสถานการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ปัจจุบันมีหน่วยงานระดับคณะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เปรียบเสมือน รังมดส้ม ซึ่งปลูกฝังให้นักศึกษามีลักษณะการแสดงออกทางการเมืองอย่างรุนแรง (radicalized) สอดคล้องกับการศึกษาของ Shek (2020) พยายามอธิบายการประท้วงของขบวนการเยาวชนในฮ่องกง ตามมุมมองของระบบนิเวศเชิงบุคคลในระบบที่ต่างกัน ซึ่งรวมถึงระบบส่วนบุคคล เช่น การคุกคามต่อเสรีภาพ และการค้นหาความหมายของชีวิตผ่านการมีส่วนร่วมในขบวนการการปฏิวัติ ระบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น อิทธิพลของเพื่อน/รุ่นพี่ผู้เป็นนักกิจกรรมเคลื่อนไหว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองของภาคเหนือ

ขบวนการเคลื่อนไหว กับ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา

การประท้วงสมัยใหม่ของขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน มีรูปแบบการเคลื่อนไหวหรือการแสดงออกที่สำคัญโดยใช้การแสดง ทั้งนี้จากการเก็บข้อมูลการวิจัยในพื้นที่พบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในแถบภาคเหนือมีการจัดการประท้วงโดยสอดคล้องกับประเพณี และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ซึ่งนำไปสู่การแสดงเชิงศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน

เรียกว่าอาจจะมาจาก เนื่องจากมันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เขาใช้คนเยอะเพราะฉะนั้นเวลาที่เป็นประเพณี วัฒนธรรมนี้มันรวมตัวง่ายกว่า และก็เป็นอีเวนท์ที่โอเค ถึงคนส่วนใหญ่จะสนใจหรือไม่เรื่องนี้ เขาก็ออกมาอยู่แล้วอย่างแท้ไม่ก้ำ เขาก็ออกมาเป็นแบบ เป็นเหมือนแบบ วัฒนธรรม เป็น เป็นแบบ ยิ่งไงเขาก็จะออกมาอยู่แล้ว เพราะงั้นมันอาจจะเป็นส่วนช่วย เอ้ย ส่วนช่วยหะ ส่วนช่วย ส่วนช่วยให้เกิดว่า ให้เกิดการรวมตัวกันมากขึ้นแล้วก็ก็เป็นกระบอกเสียงที่ใหญ่มากขึ้น มากกว่า มากกว่าคนในกรุงเทพฯ ที่ พูดตามตรงว่า เนื่องจากมันเป็นกรุงเทพฯ มันไม่ได้ มันค่อนข้างเป็นชุมชนเมือง สังคมเมือง มันก็ไม่ได้มีความเป็นวัฒนธรรมมากเท่ากับภาคอื่นๆ แต่อย่างที่ว่ามันเป็นส่วนชุมชนอะไรอย่างนี้ (in01.044, 7 สิงหาคม 2566)

จากข้อความด้านบนจะเห็นว่า ผู้จัดการชุมนุมในภาคเหนือนั้นได้ออกแบบการประท้วงหรือการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลโดยอาศัยทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคเหนืออย่างชัดเจน

ถ้าเป็นสเต็ปมือบของเชียงใหม่จะมีปราศรัย Performance Art อ่านกวี แล้วก็ฟรีไมค์ ใครอยากพูดอะไรก็ขึ้นมาพูดได้อะไรอย่างนี้ แล้วก็การกินข้าวร่วมกัน แล้วก็สุดท้ายแล้วเชียงใหม่มีอบเชียงใหม่กลุ่มอะคะ สุดท้ายชอบจบด้วยการเผา เผาอะไรสักอย่างหนึ่งอะ ให้มันดูเหมือนแบบ ให้มันดูอวดวาย ให้มันดูฮึกเหิม (in01.0215, 5 กรกฎาคม 2566)

จากข้อความด้านบนผู้วิจัยพบรูปแบบของการจัดกิจกรรมชุมนุมประท้วงขบวนการเยาวชนในภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างตายตัว ประกอบด้วยการแสดงทางศิลปะวัฒนธรรม การสลับปราศรัย การกินอาหารร่วมกัน และการเผาในเชิงสัญลักษณ์และพิธีกรรม นอกจากการอาศัยกระแสทางการเมืองของพรรคก้าวไกล (พรรคอนาคตใหม่ เดิม) ที่ อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และ ภูริภัทร์ เครือณรัตน์ (2565) ระบุว่าได้ก่อร่างสร้างอัตลักษณ์อันเป็นหนึ่งเดียวกันขบวนขบวนการเยาวชน เพื่อช่วยขับเคลื่อนการประท้วงของเคลื่อนไหวแล้วนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวในภาคเหนือมีความเชื่อมั่นในทุนทางสังคมของพื้นที่ซึ่งแสดงออกมาในการจัดกิจกรรมประท้วง

คือเราพบว่าเชียงใหม่เป็นเมืองของวัฒนธรรมอยู่แล้ว เป็นเมืองอาร์ตอยู่แล้ว เราชอบทำอะไรแบบนี้ แล้วก็ก็มีคนหลายๆ กลุ่มจากทุกๆ จากหลายๆ ที่นี้มารวมกันที่เชียงใหม่เพื่อทำงาน

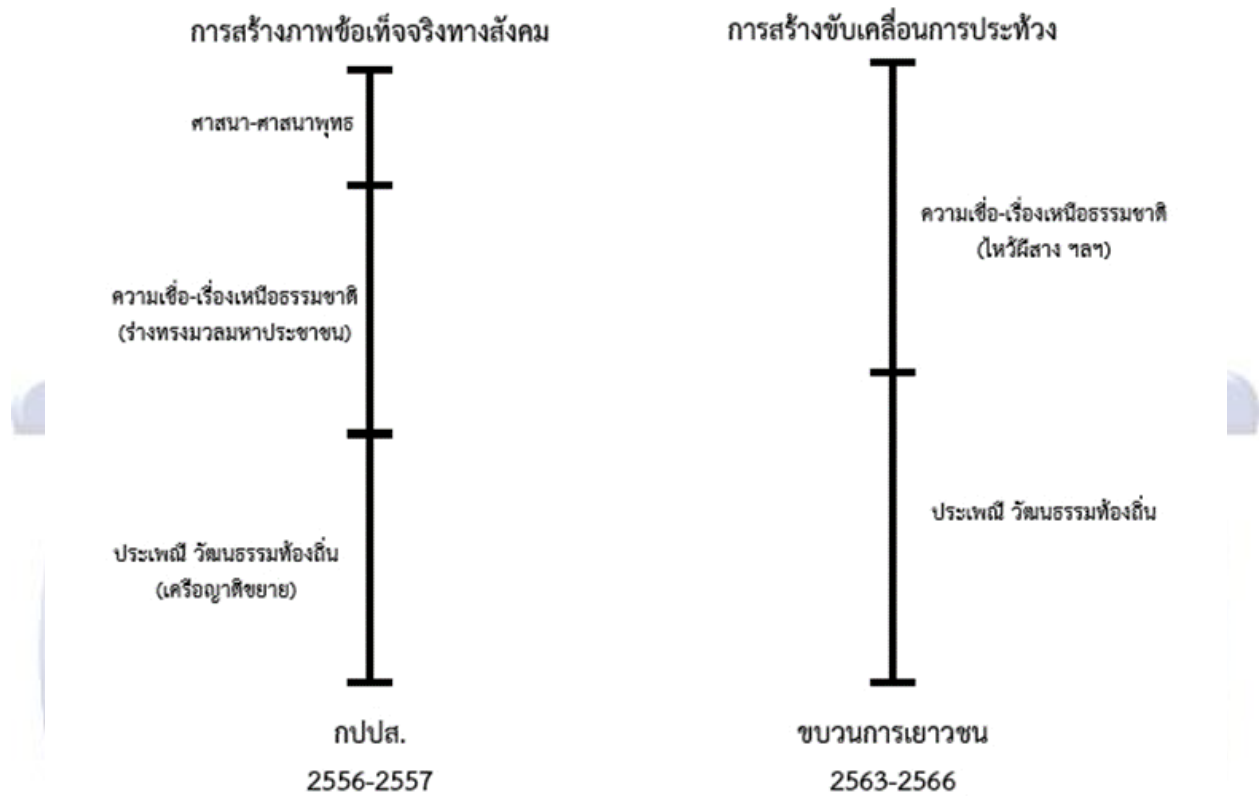
ศิลปะ แล้วมันก็เลยมีกลิ่นอายของศิลปะตลอดเวลา แล้วเราก็ต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น... อย่างล่าสุดเราก็มีการทำอะไรอย่างนี้จะค่ะ ไปทำพวกวัฒนธรรมเก่าๆ ของทางล้านนา เป็น การแบบ ทำบุญอะไรอย่างนี้จะค่ะ...มันเกี่ยวกับว่าพื้นที่บริบททางสังคมของเชียงใหม่มันสนใจ แล้วก็ยังมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมอยู่แล้วมากกว่า (in01.023, 5 กรกฎาคม 2566)

ซึ่งผู้วิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการประท้วงที่สอดคล้องไปกับประเพณีและวัฒนธรรมของภาคเหนือ ประทีป ช่วยเกิด (26 มีนาคม 2566) ได้กล่าวถึง ฮีตสิบสอง หรือประเพณีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นประเพณีที่คนลุ่มแม่น้ำโขง รวมถึงคนภาคอีสานและภาคเหนือของไทยได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือนของแต่ละปี เป็น ประเพณีที่แสดงออกตามคติทางพุทธศาสนา และประเพณีมีการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผี พราหมณ์ และ พุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

วัฒนธรรมกับความเชื่อมั่นอยู่กับเรามาตั้งนานแล้วอะค่ะ แล้วการหยิบโยงประเด็นพวกนี้มาใช้ ในการแสดงออกทางการเมืองเราคิดว่ามันเป็นการสร้างความรู้สึกความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความรู้สึกร่วมกันของคนในสังคมที่นี้ด้วย มันทำให้เรารู้สึกว่าคนที่ไปขับเคื่อนเรื่องพวกนี้ก็เป็นพวกเรา แล้วสิ่งที่คนเหล่านี้ทำ ทำ ถามว่าทำไปเพื่อใครก็ทำไปเพื่อเรา (in01.025, 5 กรกฎาคม 2566)

ตัวอย่างการเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งใช้ประเด็นทางวัฒนธรรมมาออกแบบเป็นกิจกรรมของมวลชนดังที่ ผู้ให้ข้อมูล in01.025 (5 กรกฎาคม 2566) กล่าวถึง ได้แก่ กิจกรรม แห่ไม้ก้ำประชาธิปไตย ปักหมุดกระจายอำนาจ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2566 ที่ผ่านมา โดยกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงระดับผู้จัดการชุมนุมซึ่งเป็นเนื้อเดียวกันกับผู้ จัดงาน ประชาไท (29 มิถุนายน 2566) เขียนบทความว่ามีการแห่ไม้ก้ำไปรอบคูเมืองเชียงใหม่ และนำไม้ก้ำมาปัก หมุดที่ลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และทำกิจกรรมตีกองสะบัดชัย อ่านคำแถลงการณ์ของคณะกรรมการล้านนาใหม่ วางดอกบัวและจุดเทียนรำลึกถึงการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองไทย และจากรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ในการเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านรัฐบาลในภาคเหนือ Nabachakr Sandhinera (2021) ได้ศึกษาการใช้วาทกรรมของ สุเทพ เทือกสุบรรณ ผู้นำของกลุ่มประท้วงที่เรียกว่า คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในปี 2556-2557 พบว่าวาทกรรม ลุงกำนัน นั้นเป็นการสร้างภาพลักษณ์ (body-image) ของตัวผู้นำการชุมนุมให้ มีความน่าเชื่อถือและให้ได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมชุมนุมที่มีเป็นจำนวนมาก โดยวาทกรรมลุงกำนันนั้นมีพลวัตในตัวเนื่องจากการชุมนุมประท้วงของกลุ่ม กปปส. เป็นการประท้วงที่ลากยาว (โดยมีการพักค้างคืน) ปรากฏว่า วาทกรรมดังกล่าวได้มีการพัฒนาโดยเพิ่มความเป็นท้องถิ่นของสังคมพื้นบ้านไทยจากการยึดโยงกับบริบทของชุมชน ด้วยระบบค่านิยมเครือญาติแบบขยาย [ลุง] และรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น [กำนัน] จากลุงกำนันยังปรากฏ วาทกรรม ร่างทรงมวลมหาประชาชน ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการนำความเชื่อแบบพื้นบ้าน หรือความเชื่อในเรื่องเหนือ ธรรมชาติ (superstition) มาใช้ จนกระทั่งวาทกรรมดังกล่าวพัฒนาไปถึงขั้นสุดท้ายของตัวมันคือ วาทกรรม

พระสงฆ์ ซึ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของผู้รักษาความบริสุทธิ์ ตามหลักการประพฤติตน [ศีล] การเสียสละตนหรือ ละทิ้งความสุขทางโลก [นอนกลางดินกินกลางทราย] ของตนเองและผู้ร่วมการชุมนุมซึ่งเป็นผู้รักษา

ภาพที่ 2 ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาในการประทัวง

จากภาพที่ 2 จะเห็นว่าแม้ประเพณี ความเชื่อวัฒนธรรม ที่ปรากฏอยู่ในการประทัวงจะมีความแตกต่างกัน แต่จะเห็นรูปแบบที่ชัดเจนในการนำความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนามาใช้ในการขับเคลื่อนการ ชุมนุมประทัวงโดยผู้วิจัยเห็นว่าการใช้ทุนทางสังคมในเชิงวัฒนธรรมนี้นำไปสู่การทำให้เกิดจุดร่วมของกลุ่มผู้ชุมนุม ประทัวง ในทางวัฒนธรรม

ขบวนการเคลื่อนไหวกับการกระจายอำนาจ

จากการศึกษาพบว่าวาทกรรมเกี่ยวกับการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านโครงสร้าง อำนาจรัฐในพื้นที่เหนือนั้นปรากฏคำสำคัญที่พบ คือ เลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการ กระจายอำนาจที่ปรากฏในขบวนการเคลื่อนไหวนั้น จะมีลักษณะเป็นการตั้งเขตปกครองพิเศษของอาณาจักร ล้านนา (เดิม) ขึ้นมา ซึ่งประชากรในกลุ่มผู้ร่วมชุมนุมประทัวงจะเชื่อตามวาทกรรมการกระจายอำนาจนั้นว่าเป็น แนวทางที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่เท่าเทียมกับกรุงเทพมหานคร (ส่วนกลาง) เช่นเดียวกับ ภูมิภาคอื่นๆ พจนะลาวัลย์

(2562) ที่มีมุมมองต่อการกระจายอำนาจในพื้นที่ภาคเหนือว่า เชียงใหม่ในที่นี้ไม่ใช่เชียงใหม่ที่เป็นท้องถิ่นแต่เป็นเชียงใหม่ที่โตด้วยความเป็นส่วนกลางภูมิภาค ความต้องการพัฒนาเชียงใหม่ส่วนใหญ่มองไปที่ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งประชาชนไม่สามารถตรวจสอบได้เนื่องจากไม่มีระบบสภาที่ทำหน้าที่เป็นตรวจแทนให้ประชาชนในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ

...คณะก่อการล้าหน้าคือ...การกระจายอำนาจ แล้วก็เรื่องการเลือกตั้งผู้ว่า แล้วก็การสร้างพยายามสร้างวัฒนธรรม พยายามเอาวัฒนธรรมที่เป็นของเชียงใหม่ หรือของภาคเหนือให้ทุกคนตระหนัก ให้คนรู้ว่ามันมีสิ่งนี้อยู่ แล้วก็พยายาม พยายามกระจาย พยายามให้คนมารู้เรื่องการกระจายอำนาจให้มากที่สุดค่ะ (in01.021, 5 กรกฎาคม 2566)

จากข้อความด้านบนจะเห็นว่า การเรียกร้องการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหววางอยู่บนฐานของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคเหนือ (อาณาจักรล้านนา) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะมีแนวคิด 2 ประการในเรื่องดังกล่าว ประการแรกคือการอ้างถึงประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนาซึ่งเป็นอาณาจักรเดิมที่เคยมีอำนาจอิทธิพลเป็นของตนเอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้ออ้างในความชอบธรรมของการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการกระจายอำนาจในรูปแบบพิเศษหรือรูปแบบเขตปกครองตนเอง ประการที่สองคือการใช้วัฒนธรรมและประเพณีนำไปสู่แนวคิดในการขีดเส้นพรมแดนของพื้นที่การกระจายอำนาจเขตปกครองตนเองโดยจะผู้กรวมกลุ่มประชากรซึ่งเป็นชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีเป็นจำนวนมากในภาคเหนือเข้าร่วมไว้ด้วยกันในฐานะประชากรของเขตปกครองพิเศษด้วยวัฒนธรรมและประเพณีที่มีใกล้เคียงกัน ผู้ให้ข้อมูล in01.023 (5 กรกฎาคม 2566) ระบุว่าตนที่เป็นผู้จัดการชุมนุมและอยู่กับคณะก่อการล้าหน้าเป็นผู้จัดกิจกรรมดังกล่าว โดยเชิญนักการเมืองมากล่าวปราศรัยและจัดงานในโรงแรมแห่งหนึ่ง (หลังจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ปฏิเสธการอนุเคราะห์พื้นที่ในการจัดกิจกรรม) และจากภาคการบรรยายจะเป็นการจัดการเคลื่อนไหวกวามวลชนในลักษณะขบวนแห่ (festival rally) ดังที่ระบุในบทความของ ประชาไท (29 มิถุนายน 2566) ผู้วิจัยจึงสรุปตามข้อมูลว่า กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงระดับผู้จัดการชุมนุมซึ่งเป็นเนื้อเดียวกันกับผู้จัดงาน

ภาพที่ 1 คณะก่อการล่านนาใหม่ร่วมแห่ไม้ก้ำประชาธิปไตยปักหมุดหมายกระจายอำนาจ
ที่มา : พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ (24 มิถุนายน 2566)

ในบริบทที่กล่าวถึง ประชาไท (24 มิถุนายน 2566) กลุ่มนักกิจกรรม คณะก่อการล่านนาใหม่ ร่วมจัดกิจกรรม แห่ไม้ก้ำประชาธิปไตย ปักหมุดหมายกระจายอำนาจ 24 มิถุนายน 2566 โดยเริ่มพิธีการสักการะครูบาศรีวิชัยตั้งแต่เวลา 15.00 น. และรถแห่ไม้ก้ำออกจากลานอนุสาวรีย์ครูบาเจ้าศรีวิชัยมายังอนุสาวรีย์สามกษัตริย์จากภาพที่ 3 ด้านซ้ายมือของภาพจะเห็นป้ายภาพที่ระบุข้อความว่า เอกราช-ประชาชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงในภาคเหนือมีความใกล้ชิดกับกลุ่มที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน Nabachakr Sandhinera (2021) พบวาทกรรมเรื่องการแบ่งแยกดินแดนในภาคเหนือ (ขบวนการล่านนาใหม่) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชุมนุมหัวรุนแรงที่สนับสนุนกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (คนเสื้อแดง) ในช่วงปี 2556-2557 โดยกลุ่มนี้ใช้วาทกรรม สปป. ล่านนา หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนล่านนา ในปัจจุบัน ชินภัทร์ กิจเลิศสิริวัฒนา (26 มิถุนายน 2566) เรียกขบวนการนี้ว่ากลุ่มสุดโต่ง (hardcore) โดยปรากฏผู้กระทำการ (actors) จากพรรคการเมืองพยายามอ้างวาทกรรมที่อาศัยเรื่องประวัติศาสตร์ให้มีอัตลักษณ์การเป็นล่านนามากขึ้น ให้มีความภาคภูมิใจกับประวัติศาสตร์มากขึ้น และเชื่อว่าที่ผ่านมาว่าดินแดนล่านนาถูกส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) เอาไรต์เอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง แล้วจากนั้นช่วงที่สองที่ตามมาคือการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้กระจายอำนาจ ซึ่งให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการเชียงใหม่ ให้เมืองเชียงใหม่มีเอกราช ไม่ต้องพึ่งคำสั่งจากรัฐบาลกลาง สามารถแต่งตั้งตำรวจ หรือกองกำลังของเขตปกครองตนเอง ได้ ซึ่งจากการเคลื่อนไหวเรื่องการปฏิเสธอำนาจการปกครองดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่ามีความ

เกี่ยวข้องกับภายในกลุ่มผู้ประท้วงเยาวชนมีสมาชิกที่สนใจแนวคิดทางการเมืองแบบลัทธิอนาธิปไตย (Anarchism) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวิถีชีวิตของกลุ่มนักกิจกรรมเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เรียกตัวเองว่าศิลปินที่ไม่ต้องการกฎเกณฑ์ในการควบคุมหรือต้องการอิสระในการดำเนินชีวิตจากกฎหมายระเบียบหรือค่านิยมบางประการในสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากปรากฏการณ์ขบวนการเคลื่อนไหวของนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน ในภาคเหนือ พบกระบวนการของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจซึ่งวางอยู่บนวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา (เดิม) ซึ่งไม่มีรูปแบบของการปกครองตนเองในบริบทของราชาธิปไตยใหม่ ในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้การกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านโครงสร้างอำนาจรัฐเดิมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้งระหว่างการเมืองระดับชาติและผู้ชุมนุมประท้วง พื้นฐานที่สำคัญของความเชื่อเกี่ยวกับการกระจายอำนาจดังที่กล่าวนั้นมาจากชุดความรู้ของประวัติศาสตร์ชุดหนึ่งที่พยายามชี้ชัดให้เห็นถึงความไม่ชอบธรรมของรัฐส่วนกลาง (สยาม) มาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งถูกสร้างให้เป็นผู้กดขี่ที่คอยเอาเปรียบ และแนวคิดการกระจายอำนาจในลักษณะเขตปกครองตนเองของภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนา

วาทกรรมการกระจายอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวนั้นอาจจะแบ่งได้หลายระดับ อย่างไรก็ตามปรากฏภาพที่ชัดเจนว่า เป้าหมายของการกระจายอำนาจคือความสามารถในการบริหารจัดการตนเองของภาคเหนือโดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง (เมืองหลวง) ในฐานะเขตปกครองตนเอง ที่ประกอบด้วยโครงสร้างอำนาจบริหารอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ตลอดจนความเป็นไปได้ในการมีโครงสร้างในด้านความมั่นคงของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- ธรรฐ สนธิเนตร และ สมเกียรติ นาคระโทก. (2566). การประท้วงสมัยใหม่ในประเทศไทย : ขบวนการนักเรียน นิสิต/นักศึกษา และเยาวชน. [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. สถาบันพระปกเกล้า
- พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (ม.ป.ป.). พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ประชาไท. (24 มิถุนายน 2566). ยืนหยุดทรรราช เชียงใหม่สัปดาห์ที่ 53 นักกิจกรรมร่วมแห่ไม่ก้า ประชาธิปไตย 24 มิถุนา. ประชาไทย. <https://prachatai.com/journal/2023/06/104725>
- ประทีป ช่วยเกิด. (26 มีนาคม 2566).
- ภิญญพันธ์ พจนะลาวินย์. (2562). Recentralizing Lanna: ล้านนากับการรวมศูนย์อำนาจซ้ำ. การประชุมวิชาการ ออกจากศูนย์กลางล้านนา ครั้งที่ 2 Decentralizing Lanna.
- สืบสกุล กิจนุกร. (2562). แม่สายสะอื้นเสียงสะอื้นของชาติใดชีวิตประจำวันของผู้คนในอาณาบริเวณพรมแดน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2. การประชุมวิชาการ ออกจากศูนย์กลางล้านนา ครั้งที่ 2 Decentralizing

Lanna.

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว และ ภูริภัทร์ เครือณพรัตน์. (2565). การประยุกต์ใช้อุดมการณ์ประชานิยมฝ่ายซ้ายในพรรคการเมือง : กรณีศึกษาในประเทศสเปน กรีซ และไทย. [รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์]. สถาบันพระปกเกล้า

Nabachakr Sandhinera. (2021). Uncle Headman: A Critical Discourse Analysis on PDRC Leader's Public Speaking. The Review of International Geographical Education. Vol.11(10), 2096-2101.

Nabachakr Sandhinera. (2021). Public Speeches of the People Democratic Reform Committee (PDRC) Leader: The Critical Discourse Analysis. [doctoral dissertation]. National Institute for Development Administration

Roller, E. & Wessels, B. (1996). Contexts of Political Protest in Western Democracies: Political Organization and Modernity. Discussion Paper FS III. Berlin: Wissenschaftszentrum, 96-202.

Shek, D. T. L. (2020). Protest in Hong Kong (2019-2020): a Perspective Based on Quality of Life and Well-Being. Applied Research in Quality of Life. Vol12. 619-635.
<https://doi.org/10.1007/s11482-020-09825-2>

TOP NEWS TALKS. (26 มิถุนายน 2566). TOP NEWS TALKS | 26มิถุนายน 2566 [Video]. YouTube.
<https://www.youtube.com/live/txr2GBLt1q4?feature=share>

บทความวิจัยเรื่อง

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบาย
การบริหารจัดการน้ำ: กรณีจังหวัดเชียงราย
Climate Governance and People's Participation in Water Management
Policy in Chiangrai

อภิญญา ดิสสะมาน

Apinya Tissamana

นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า

Senior Academic apinya@kpi.ac.th

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพแวดล้อมในประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย ในประเด็นที่เกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจ การสื่อสาร การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่น และในการศึกษาเชิงกลไกนั้น ยังมีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อสำรวจและยกระดับกลไกที่จะจัดการกับปัญหาการบริหารจัดการน้ำและการสื่อสารในนโยบายควรเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อทำเป้าหมายของนโยบายสภาพภูมิอากาศได้สำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ได้กลายเป็นประเด็นระดับโลกที่ทำลายที่สุดในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนมากมาย ความรู้ประสิทธิภาพหรือขาดธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญที่สุด ว่าเหตุใดจึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำแบบบูรณาการในประเทศไทยและเวียดนามได้ ภาครัฐไทยพยายามดำเนินการตามมาตรการที่มีอยู่ แต่การตอบสนองและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมยังคงมีความท้าทาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดคำถามสำคัญของธรรมาภิบาลสภาพอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าอะไรเป็นอุปสรรคสำคัญของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายธรรมาภิบาลสภาพอากาศ และจะสร้างศักยภาพของภาคส่วนดังกล่าวอย่างไร ให้สามารถร่วมดำเนินการตามนโยบายในรูปแบบเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐได้ คำสำคัญ: ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ, การบริหารจัดการน้ำ, การมีส่วนร่วมของประชาชน, จังหวัดเชียงราย

Abstract

Climate governance means processes and mechanisms of relevant organizations for prevention, mitigation and adaptation to climate change. Globally, many countries found mutual problems regarding climate governance such as capacity, integration, and implementation. There are research opportunities concerning climate governance in Thailand, Vietnam and the Mekong River Basin concerning mechanisms, division of power, communication, local government actions, and comparative study, as follow. Exploring and enhancing mechanisms to cope with aforementioned problems. Division of power between national government and local government in climate policy and implementation. Communication between government sector and civil society in order to achieve climate policy goals. Climate policy transfer from national to local government (how national rules transform to local government action). Comparative study on climate action in various areas (how different local governments respond to national climate policy, how each local government implements climate action with its people, etc.) This research need to explore case is in Thailand context especially in Chiangrai province.

Keywords: Climate Governance, Water Management, People Participation, Chiangrai province

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ หรือ Climate governance หมายถึงกระบวนการและกลไกสำหรับการป้องกัน (Prevention) ผ่อนปรน (Mitigation) และปรับตัว (Adaptation) เพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างประสบปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ ที่สำคัญ ได้แก่ ศักยภาพในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบูรณาการความร่วมมือภายในประเทศ ระหว่างภูมิภาค ระหว่างประเทศ และระหว่างสาขา (Sectoral) เกี่ยวกับการจัดการป้องกัน ผ่อนปรน และปรับตัว นอกจากนี้ ยังพบความท้าทายในเรื่องการดำเนินการเพื่อจัดการปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่จะทำให้เกิดกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงได้อย่างไร

ในบริบทของการวิจัย มีความจำเป็นในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพแวดล้อมในประเทศไทย เวียดนาม และลุ่มน้ำแม่โขง ในประเด็นที่เกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจ การสื่อสาร การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่น และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ในการศึกษาเชิงกลไกนั้น ยังมีความจำเป็นในการศึกษาเพื่อสำรวจและยกระดับกลไกที่จะจัดการกับปัญหา ว่าด้วยการผ่อนปรนและปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศ ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจควรเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ต่อนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายว่าด้วยสภาพภูมิอากาศ ส่วนเรื่องการศึกษาเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อทำเป้าหมายของนโยบายสภาพภูมิอากาศได้สำเร็จ และในส่วนของการศึกษาเพื่อเปลี่ยนผ่านนโยบายจากระดับประเทศไปสู่ระดับท้องถิ่น ควรเป็นการศึกษาว่า จะทำให้นโยบายหรือกฎหมายระดับประเทศแปลงไปสู่ระดับการปฏิบัติด้วยรัฐบาลระดับท้องถิ่นอย่างไร นอกจากนี้ การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบก็มีความสำคัญ เพื่อเปรียบเทียบปฏิบัติการด้านสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์จากบทเรียนได้ว่า รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มีการรับมือต่อนโยบายสภาพภูมิอากาศของประเทศอย่างไร และรัฐบาลท้องถิ่นนั้นดำเนินนโยบายร่วมกับประชาชนในพื้นที่ของตนอย่างไรบ้าง (Tan et al., 2022; Heinen et al., 2022)

สำหรับประเทศไทย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเชิงนโยบายในการเป็นคาร์บอนเป็นกลางภายในปี 2593 และปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ในปี 2608 ประเทศไทยให้ความสำคัญสูงสุดกับการบรรเทาผลกระทบในภาคพลังงาน รองลงมาคือ การขนส่งทางทะเล การเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคของเสีย ในแง่ของการปรับตัว ประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงด้านน้ำ อาหาร สุขภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ การสร้างขีดความสามารถให้กับบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นมาตรการปรับตัวที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศไทย ในแง่ของธรรมาภิบาลและนโยบายด้านสภาพภูมิอากาศ ประเทศไทยได้กำหนดกลไกเพื่อรับมือกับมาตรการบรรเทาและการปรับตัว แต่ความสำเร็จของนโยบายจำเป็นต้องมีการพัฒนาต่อไป สำหรับช่องว่างเพื่อให้เกิดการสนับสนุนทั่วไปและต่อธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยมีดังนี้ (Limmeechokchai et al., 2022, pp.212-218)

- ความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมและภาครัฐยังคงอยู่ในระดับต่ำ กลไกในการทำงานร่วมกันและกิจกรรมของประชาชนและภาคประชาสังคมควรได้รับการส่งเสริม เพื่อนำประเทศไปสู่เป้าหมายของการจัดการสภาพภูมิอากาศ

- การเสริมสร้างศักยภาพในภาคส่วนต่าง ๆ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง เช่น การตระหนักรู้ของคนในสังคมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การจัดการเชิงสถาบันในการกระจายงบประมาณ และการดำเนินการตามมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศ ความรู้และความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและดำเนินการ

- ความพร้อมด้านข้อมูลและฐานข้อมูลในการรับมือกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังขาดความพร้อมและต้องการการสนับสนุน

- ปัญหาทางการเงินยังคงอยู่และต้องการการสนับสนุน เช่น การค้าประกัน เงินช่วยเหลือ เงินกู้ ฯลฯ

- ความต้องการความเชี่ยวชาญทางเทคนิคในการจัดทำนโยบาย กลไก และการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญระดับนานาชาติ

- ความจำเป็นในการสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี เช่น โครงสร้างพื้นฐาน EV, พลังงานสะอาด, การลด GHG และ GPS สำหรับวิกฤต, ฐานข้อมูล Conflict Mapping)

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ได้กลายเป็นประเด็นระดับโลกที่ทำลายที่สุดในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนา เช่น ไทยและเวียดนาม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนมากมาย ความไร้ประสิทธิภาพหรือขาดธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญที่สุดว่าเหตุใดจึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำแบบบูรณาการในประเทศไทยและเวียดนามได้ ภาครัฐไทยพยายามดำเนินการตามมาตรการที่มีอยู่ แต่สถานการณ์ในประเทศไทยเช่นเดียวกับหลายประเทศ ที่การตอบสนองและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนยังคงมีความท้าทาย และต้องการการผลักดันให้มากขึ้น (UNICEF, 2020, pp.12-13; Simpson and Smits, 2022, p.168 Tan et al., 2022, p.387)

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการบริหารจัดการน้ำนั้น มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐแต่ละประเทศ มีบทบาทในการพัฒนานโยบายสาธารณะ ข้อบังคับ และการตัดสินใจระดับประเทศ จากนั้นเป็นการบริหารราชการระดับท้องถิ่น ซึ่งใกล้เคียงพลเมืองมากที่สุด มีบทบาททำให้ใช้นโยบายและการตัดสินใจเกิดขึ้นได้และสอดคล้องกับระดับพื้นที่ โดยเป็นไปวัตถุประสงค์ของข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ข้อตกลงปารีส ส่วนองค์กรประเภทประชาสังคมเป็นตัวแทนของประชาชนผู้มีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านสภาพอากาศ องค์กรเหล่านี้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประมวลความคิดเห็น และข้อเสนอ มีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจโดยใช้การอภิปรายร่วมกับพลเมืองตามประสบการณ์และความสนใจ ทั้งยังขับเคลื่อนการดำเนินการในระดับท้องถิ่น ขณะที่ภาคเอกชน ถือเป็นภาคส่วนหนึ่งที่ปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก จึงมีบทบาทตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการผลิต รูปแบบ การพัฒนางจรการผลิตที่ยั่งยืนมากขึ้น เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการปล่อยมลพิษและศักยภาพในการสร้างเทคโนโลยีลดผลกระทบและการปรับตัว นอกจากนี้ ภาค

ส่วนที่สำคัญอย่างภาควิชาการ ก็เป็นภาคที่ให้ความรู้และการวิจัยที่มีส่วนช่วยให้สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่ครบถ้วน รวมถึงยังช่วยเสริมสร้างการศึกษาและเพิ่มขีดความสามารถเพื่อสร้างความเข้าใจให้มากขึ้น (UNICEF, 2020, p.13)

ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญของธรรมาภิบาลสภาพอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าอะไรเป็นอุปสรรคสำคัญของภาคประชาชนและภาคประชาสังคม ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายธรรมาภิบาลสภาพอากาศ และจะสร้างศักยภาพของภาคส่วนดังกล่าวอย่างไร ให้สามารถร่วมดำเนินตามนโยบายในแบบเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐได้ โดยพื้นที่ศึกษา ในประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงราย

2. สภาพปัญหากับ แนวคิดทฤษฎีด้านสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปกับการบริหารจัดการน้ำและการมีส่วนร่วมของประชาชน

สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (Climate change) หรืออาจเรียกให้เข้าใจง่ายว่าโลกร้อน เป็นสภาวะที่อากาศมีความแปรปรวน โลกร้อนขึ้น ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น และการตกของหยาดน้ำฟ้า (Precipitation) ที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบในทางที่มีความแปรปรวนมากขึ้น (Harwitasari, 2009, p.8) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นทั้งผลทางตรงหรือผลทางอ้อม อันเกิดจากกิจกรรมมนุษย์ซึ่งทำให้อุณหภูมิของชั้นบรรยากาศเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงนั้นมากกว่าความแปรปรวนทางสภาพภูมิอากาศตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป., น.8; สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: สผ., 2558, น.5)

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำและการจัดการยังคงมีแนวโน้มเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย ได้แก่ อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกทั้งเหนือผิวดินและมหาสมุทรเพิ่มสูงขึ้น นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 โดยระหว่าง พ.ศ.2423-2555 อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกเพิ่มขึ้น 0.85 องศาเซลเซียส อุณหภูมิที่สูงขึ้นนี้ ส่งผลกระทบต่อปริมาณหยาดน้ำฟ้า (Precipitation) เฉลี่ยเหนือพื้นดินทั่วโลก ทำให้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป โดยหยาดน้ำฟ้าเฉลี่ยบริเวณแถบละติจูดกลางของซีกโลกเหนือรวมถึงประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ. 2444 อากาศที่ร้อนขึ้นยังส่งผลกระทบต่อระดับน้ำทะเลเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเพิ่มสูงขึ้นในอัตราเร่งในช่วงศตวรรษที่ 20 ประมาณ 0.6 มิลลิเมตรต่อปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2514

สำหรับผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อมนุษย์ มีทั้งด้านสุขภาพ ความขัดแย้ง ความเป็นอยู่ ยกตัวอย่างด้านสุขภาพ เช่น ทำให้เกิดการเสียชีวิตอันเนื่องมาจากสภาพอากาศ โรคติดต่อ การเจ็บป่วยจากสภาพอากาศที่แยลง หรือกรณีพื้นที่เมืองได้รับผลกระทบจากโลกร้อนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ เช่น น้ำท่วมและแผ่นดินถล่มที่มากขึ้น การขาดน้ำที่เพียงพอ ความเสียหายของสิ่งปลูกสร้างจากระดับพื้นน้ำ (Water table) ที่สูงขึ้น ภาวะคุกคามต่อการจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและแหล่งน้ำปนเปื้อนหลังเกิดน้ำท่วม ฯลฯ (Harwitasari, 2009, pp.8-9) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังส่งผลกระทบต่อชุมชน เพราะพวกเขาถูกบังคับให้ต้องย้ายถิ่นฐาน อันเกิดจากภัยพิบัติที่มีผลกระทบจากสภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่าง ในบังคลาเทศที่มี

คนเกือบ 6 ล้านคนต้องพลัดถิ่นจากบ้านและที่ดิน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในบังคลาเทศ ประชาชนเกือบร้อยละ 46 ต้องพลัดถิ่นชั่วคราว และร้อยละ 12 ต้องย้ายถิ่นอย่างถาวร เนื่องด้วยสภาพอากาศร้อนจัดของบังคลาเทศ (Barua et al., 2017, p.791)

ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนวาระปี ค.ศ.2030 ที่มีเป้าหมายการพัฒนา (SDGs) 17 ประการ โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 13 เกี่ยวกับการดำเนินการด้านสภาพอากาศที่มีการเรียกร้องให้เกิดมาตรการเร่งด่วนในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบต่อประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศถือว่าการดำเนินการที่สามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDG อื่น ๆ ด้วย (UNICEF, 2020, p.15) ดังนั้น การตอบสนองต่อประเด็นโลกร้อนถือว่ามีผลสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะการที่มีการปรับตัว มีมาตรการที่รับมือกับความเสียหาย ความเปราะบาง และการวางแผนเพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (Harwitasari, 2009, p.16) และอย่างไรก็ดี ก่อนหน้าของวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ.2030 ความร่วมมือเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้เกิดขึ้นก่อนหน้านี้แล้ว โดยมีเวทีระหว่างประเทศ ประเทศต่าง ๆ ได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change : UNFCCC) และพิธีสารเกียวโต เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Mitigation) และการปรับตัว (Adaptation) เพื่อรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากปัญหาโลกร้อน

ในปี พ.ศ. 2533 คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) ได้เผยแพร่รายงานการประเมินสถานการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและคาดการณ์ถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น การละลายของภูเขาน้ำแข็งและการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล ความรุนแรงของภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นบ่อย เป็นต้น นำมาสู่ความร่วมมือระดับโลกขึ้น เป็นกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) เพื่อใช้เป็นเวทีในการสร้างความร่วมมือจากนานาประเทศในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ, 2553, น.1; สผ., 2558, น.48)

แนวทางเชื่อมโยงกรอบความร่วมมือไปสู่ระดับพื้นที่ UNICEF (2020, pp.14-15) ได้แนะนำว่าภาคประชาชนอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรอบการรับมือตั้งแต่ระดับระหว่างประเทศจนถึงระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละประเทศอาจดำเนินการแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

- 1) การสร้างนโยบายสาธารณะและการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการกำกับดูแลสภาพภูมิอากาศระหว่างประเทศของกรอบสหประชาชาติที่เรียกว่า อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNFCCC) เช่น รายงานการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศและการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นการสื่อสารให้ประชาชนในประเทศทราบ และรายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับสภาพอากาศ

- 2) การดำเนินการระดับประเทศ (The Nationally Determined Contributions: NDCs) ที่มีการทำให้เป็นปัจจุบัน ทุกประเทศต้องมีการปรับ NDCs ทุก ๆ 5 ปี ซึ่งกระบวนการนี้ ภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่น รัฐบาล

กระทรวง สถาบันของรัฐและองค์กรระหว่างประเทศทั้งหมดควรเข้าร่วม นอกจากนี้ ยังมีกรอบการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศอื่น ๆ นอกเหนือจาก NDCs ได้แก่ Nationally appropriate mitigation actions (NAMAs) กลยุทธ์ระยะยาว การสื่อสารด้านการปรับตัวตามข้อตกลงปารีส

3) การสร้างกรอบกฎหมายและนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ กระบวนการนี้เป็นการสร้างพื้นที่ปรึกษาหารือเพื่อพัฒนากฎหมายหรือมาตรฐาน ยกตัวอย่างการสร้างกรอบกฎหมายว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในเปรู มีการนำภาคส่วนต่าง ๆ มาเข้าร่วม สารของกฎหมายจึงถูกอภิปรายโดยภาคส่วนที่หลากหลาย ข้อเสนอจากประชาชนได้ถูกบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของร่างกฎหมายด้วย ทั้งนี้ การตัดสินใจใด ๆ เกี่ยวกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องพิจารณาความเชื่อมโยงกับประเด็นสำคัญอื่นที่สัมพันธ์กัน เช่น น้ำ การศึกษา เพศ พลังงาน หรืองบประมาณ

4) สถาปนาประชาชนหรือพื้นที่ที่ทำให้เกิดการดำเนินงานด้านสภาพอากาศ ซึ่งอาจสร้างโดยองค์กรรัฐหรือการริเริ่มจากประชาชนเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม โดยอาจเป็นพื้นที่แบบทางการก็ได้ เช่น Costa Rica ได้รับรองใน NDC ที่ทำขึ้นครั้งแรก ให้มีสภาพพลเมืองเพื่อเป็นพื้นที่การมีส่วนร่วมในการออกแบบและดำเนินนโยบายโลกร้อน ชื่อว่า a Consejo Consultivo Ciudadano de Cambio Climático (Citizen Climate Change Council- 5C) ใน Chile มีองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของหลายภาคส่วนซึ่งมีเป้าหมายในการยกระดับความตระหนักด้านโลกร้อนและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาจากมุมมองประชาชน องค์กรชื่อ a Sociedad Civil para la Acción Climática (Civil Society for Climate Action-SCAC) ใน Peru มีองค์กรที่ตั้งเพื่อการอภิปรายและดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นตัวแทนในคณะกรรมการชาติด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ องค์กรชื่อ Citizen's Movement against Climate Change (MOCICC) หรือในลาตินอเมริกา มีองค์กรชื่อ The Latin American Observatory for Climate Action (OLAC) มีบทบาทในการติดตามความก้าวหน้าการขับเคลื่อนด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในภูมิภาค

3. วัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย

งานนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาพื้นที่ที่น่าสนใจและเฉพาะเจาะจง

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพแวดล้อมในประเทศไทยที่เป็นพื้นที่ผลกระทบจาก ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจ การสื่อสาร การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่น

2. เพื่อการศึกษาเชิงกลไก เพื่อสำรวจและยกระดับกลไกที่จะจัดการกับปัญหา ว่าด้วยการใช้หลักธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศในการจัดการน้ำ

3. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจเพื่อให้เกิดความชัดเจนในอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ต่อนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายว่าด้วยสภาพภูมิอากาศในการบริหารจัดการน้ำของประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย

4. เพื่อศึกษาให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมเพื่อทำเป้าหมายของนโยบายสภาพภูมิอากาศในการบริหารจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมได้สำเร็จ

โดยมีกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง อาศัยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key – informants) จากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (purposive selection) ซึ่งเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตรงตามกับที่กำหนดไว้ ในเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้

1) องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น กรมชลประทาน กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานผังเมืองกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น เทศบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภูมิภาคนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3) องค์กรเอกชนเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่นผู้ประกอบการโรงงาน ผู้ประกอบการธุรกิจ ที่สร้างความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4) สถาบันด้านวิชาการ เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเทศไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ / มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง / มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี / มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย เป็นต้น

5) องค์กรภาคประชาสังคมและประชาชนเกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคที่เลือกไว้ในงานวิจัย

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key – informants) จากกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบจำเพาะเจาะจง (purposive selection) ซึ่งเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติตรงตามกับที่กำหนดไว้ ในเชิงคุณภาพ

4. ธรรมชาติสภาพภูมิอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชนในนโยบายการบริหารจัดการน้ำ: กรณีจังหวัดเชียงราย

การบริหารจัดการน้ำของจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ โดยน่านโยบายเรื่องการจัดการน้ำจากแผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2 ที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 มาเขียนแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการในพื้นที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะมีหน่วยงานหลัก ได้แก่ จังหวัดเชียงราย อปท.ในจังหวัดเชียงราย สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย และกรมชลประทาน เป็นต้น จากการตรวจสอบเอกสารของหน่วยงานต่างๆ พบว่าแต่ละหน่วยงานได้จัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ โดยบรรจุประเด็นการพัฒนาเรื่องทรัพยากรน้ำ ไว้ทุกหน่วยงาน ดังนี้

1. แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2566 - 2570) ดำเนินการโดย สำนักงานจังหวัดเชียงราย

2. แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2566 - 2570) องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายนอกจากนี้ในอปท. อื่นๆในจังหวัดเชียงราย ก็จะมีแผนพัฒนา และบรรจุการพัฒนาเรื่องทรัพยากรน้ำไว้เช่นกัน

3. แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดเชียงราย ดำเนินการโดย สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย

4. แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำในระดับจังหวัด จังหวัดเชียงราย ดำเนินการโดย สำนักบริหารโครงการกรมชลประทาน

โดยจังหวัดเชียงรายได้ดำเนินการบริหารจัดการน้ำตามแผนและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำตามแผนระดับที่ 1 จนกระทั่งถึงแผนระดับที่ 3 ดังนี้

1) แผนระดับที่ 1 ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าวตามนัยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

2) แผนระดับที่ 2 ได้แก่ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ, แผนปฏิรูปประเทศ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งเป็นแนวทางการขับเคลื่อนประเทศในมิติต่าง ๆ เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ และการถ่ายทอดไปสู่แนวทางในการปฏิบัติในแผนระดับที่ 3

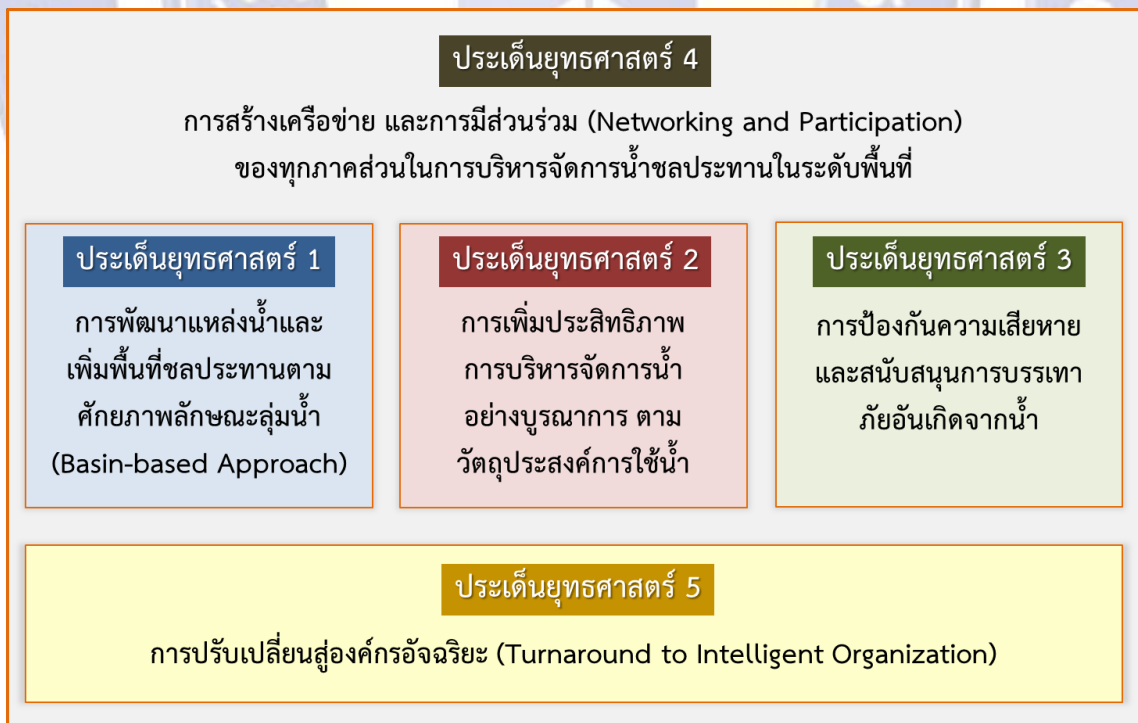
3) แผนระดับที่ 3 ได้แก่ แผนที่จัดทำขึ้นโดย หน่วยงานของรัฐ เพื่อถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นการพัฒนาของแผนระดับที่ 1 และแผนระดับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติ หรือจัดทำขึ้นตามพันธกรณีหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ

กลไกการบริหารจัดการน้ำจากระดับนโยบายไปสู่ระดับพื้นที่

วางกรอบนโยบายของประเทศ	ยุทธศาสตร์ชาติ			
	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ		แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	
วางกรอบการทำงานให้หน่วยงานในระดับปฏิบัติ	แผนปฏิรูปประเทศ			
	แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ)		แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558 - 2593 (สผ.)	
	ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) (กรมชลประทาน)			
จัดทำแผนระดับพื้นที่ และดำเนินการปฏิบัติการ	แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำระดับจังหวัด (กรมชลประทาน)	แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด... (ก.เกษตรฯ)	แผนพัฒนาจังหวัด (สนง.จังหวัด)	แผนพัฒนาท้องถิ่น (อปท.)

ภาพที่ 1 แสดงกลไกการบริหารจัดการน้ำจากระดับนโยบายไปสู่ระดับพื้นที่ในประเทศไทย

โดยยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ 1) การพัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพลักษณะลุ่มน้ำ (Basin-based Approach) 2) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ ตามวัตถุประสงค์การใช้น้ำ 3) การป้องกันความเสียหายและสนับสนุนการบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำ 4) การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วม (Networking and Participation) ของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการน้ำชลประทานในระดับพื้นที่ (Networking Collaboration Participation) 5) การปรับเปลี่ยนสู่องค์กรอัจฉริยะ (Turnaround to Intelligent Organization) โดยประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 - 3 เป็นประเด็นยุทธศาสตร์ตามภารกิจหลักของกรมชลประทาน ที่มุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ และการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติจากน้ำต่างๆ อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปจำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายพันธมิตรในการทำงาน และปรับรูปแบบการทำงานให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นการทำงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 - 3 นี้ จึงต้องบูรณาการเชื่อมโยงกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ในเรื่องของการสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่จะมาช่วยกรมชลประทานในการขับเคลื่อนการทำงาน และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ ศักยภาพบุคลากร ระบบงาน และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการชลประทาน เพื่อก้าวไปสู่องค์กรอัจฉริยะ (Intelligent Organization)

แผนภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงของประเด็นยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ที่มา กรมชลประทาน , 2560 , น.5 ยุทธศาสตร์กรมชลประทาน 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)

จากการลงสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในส่วนของทรัพยากรและการพยากรณ์ที่แม่นยำ เป็นข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับการขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่รับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่า โครงสร้างพื้นฐานยังไม่เพียงพอในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น เขื่อนขนาดใหญ่ที่สามารถกักเก็บน้ำได้มาก หรือระบบชลประทานที่ครอบคลุมทั้งประเทศ ทำให้ประเทศไทยยังมีระบบเกษตรที่พึ่งพาน้ำฝนอยู่มาก เกษตรกรในเขตชลประทานมีประมาณ 30 ล้านไร่ ขณะที่ยังมีพื้นที่นอกเขตชลประทานอยู่อีกมาก ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ประเทศไทยที่มีหน่วยงานเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำหลายหน่วยงาน จึงต้องมีการใช้แพลตฟอร์ม Thai Water Plan ที่ทุกโครงการของทุกหน่วยงานต้องนำข้อมูลมาใส่ใน Thai Water plan เพื่อตรวจสอบความซ้ำซ้อนของโครงการ เพื่อลดปัญหาเรื่องการขาดแคลนทรัพยากรได้ หรือการคาดการณ์พยากรณ์ที่แม่นยำในระยะยาว ยกตัวอย่าง แผนบริหารจัดการน้ำต้องมาจากการคาดการณ์ปริมาณน้ำ เพราะปริมาณน้ำจำนวนมากไม่สามารถระบายได้ง่าย และจะทำให้คนที่ต้องรับน้ำได้รับผลกระทบมาก การคาดการณ์และวางแผนระยะยาวว่าพายุจะเข้าที่ลูก หรือต้องการน้ำเท่าไร และต้องกักน้ำไว้อีกเท่าไร ประเทศไทยจำเป็นต้องทำอีกมาก นอกจากนี้ ประเทศไทยขาดแคลนบุคลากรที่เชี่ยวชาญเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่เชื่อมโยงกับการจัดการน้ำ ทำให้ขาดเทคนิคบางอย่างที่จะนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566)

สำหรับอุปสรรคเรื่องการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ ในประเด็นข้อมูลข่าวสาร พบว่า ภาคประชาชนมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ แต่ยังคงขาดข้อมูล ซึ่งข้อมูลต้องมีศักยภาพ ภาคประชาชนต้องมีฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกัน (01 [สัมภาษณ์], 5 เมษายน 2566) ขณะที่เมื่อมีข้อค้นพบที่ภาครัฐได้มีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ภาคประชาชน แต่อาจมีข้อจำกัดเรื่องความยากของข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ภาครัฐพยายามที่จะสื่อสารแต่อาจยังเป็นเรื่องยากสำหรับประชาชนทั่วไป ยกตัวอย่าง เรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่การวางแผนและปรับปรุงที่เกี่ยวข้องอาจต้องใช้ระยะเวลาและต้องการการดูแลรักษา ซึ่งทำให้ภาคประชาชนรู้สึกไม่เท่าทันต่อการแก้ไขปัญหา (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566)

นอกจากนี้ อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่ง ต่อเนื่องจากข้อมูลข่าวสารคือความตระหนักของประชาชนทั่วไป ที่อาจไม่ได้รับข่าวสารเรื่องการจัดการน้ำที่รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือได้รับข่าวสารแล้วแต่ยังขาดความเข้าใจว่ามีความเชื่อมโยงกับสิทธิของตน ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ความตระหนักในสิทธิ หรือความสนใจที่จะเข้าร่วมในเรื่องส่วนร่วมของภาคประชาชนยังมีจำกัด ยกตัวอย่างการเชิญชวนให้จัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ แต่ภาคประชาชนอาจยังให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตของเขาเป็นหลักก่อน มากกว่าการรวมกลุ่ม จึงเป็นเรื่องที่ต้องการการสร้างแรงจูงใจและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566) จุดอ่อนประเทศไทย คือ ขาดความตระหนักเรื่องโลกร้อน จึงทำให้คนขาดความใส่ใจในการที่จะร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา (03 [สัมภาษณ์], 2 พฤษภาคม 2566) หรือเมื่อวางแผนการบริหารจัดการน้ำแล้ว ประชาชนและกลุ่มผู้ที่จะใช้น้ำต้องปรับตัวตามปริมาณน้ำที่มี แต่ประเทศไทยยังมีจุดอ่อนในการหาแรงจูงใจปรับตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ น้ำ (05 [สัมภาษณ์], 30 พฤษภาคม 2566)

โดยเฉพาะในกรณีจังหวัดเชียงราย 1) **สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในจังหวัดเชียงราย** จะมีอยู่ใน 2 ลักษณะ คือ ปัญหาที่เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคน้ำ ยังไม่เพียงพอ และปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยสาเหตุของปัญหาดังกล่าว มาจาก สาเหตุปัญหาที่เกี่ยวกับปริมาณน้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภคน้ำ ยังไม่เพียงพอมีการตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธารอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นสาเหตุของอุทกภัย ซึ่งมัก ในฤดูฝนเกิดน้ำหลาก ทำให้กรวด ดินและทรายจำนวนมาก ถูกน้ำพัดพามาทับถมอย่างรวดเร็ว ความตื้นเขินของแม่น้ำ กกจึงเกิดขึ้นในอัตราสูง ปัญหาดังกล่าวเกิดในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงเช่นเดียวกัน แม่น้ำ ลำน้ำ พื้นที่ที่เคยเป็นทางระบายน้ำธรรมชาติ และพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่รองรับน้ำธรรมชาติ ถูกรुकล้า ถูกถม เพื่อสร้างอาคารบ้านเรือนของประชาชน และเส้นทางคมนาคมสำหรับสัญจรไปมา และ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพอากาศและปรากฏการณ์เอลนีโญกับลานีญา 2) **สาเหตุปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ** พบว่าประชาชนในจังหวัดเชียงราย ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยประชาชนในส่วนนี้ส่วนใหญ่ยังอยู่นอกเขตชลประทาน ยังต้องอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการทำการเกษตร จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดมีแม่น้ำโขงไหลผ่านและมีแม่น้ำกกเป็นแม่น้ำสายหลัก ในสมัยก่อนที่จะมีการสร้างเขื่อนกันลำน้ำโขงอย่างเช่นในปัจจุบัน ระดับน้ำโขงที่มีปริมาณมากจะมีส่วนช่วยในการรักษาระดับน้ำในแม่น้ำอื่นๆ ที่ไหลบรรจบกับแม่น้ำโขง ให้มีระดับที่เท่ากัน แม้ปัจจุบันมีกลไกร่วมมือกับประเทศที่ใช้แม่น้ำโขงร่วมกัน แต่เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศปลายน้ำทำให้ยังไม่สามารถดำเนินการให้ทางประเทศต้นน้ำควบคุมระดับน้ำโขงให้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นปัญหาต่อการทำการทำกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในประเทศไทยได้ มาตรการบรรเทาและปรับตัวในจังหวัดเชียงราย และ3) **มาตรการการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำของหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดเชียงราย มีใน 2 ลักษณะ คือ**

1). มาตรการตามแผนของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ การป้องกันและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ด้านแหล่งน้ำ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

- การสร้างเขื่อนกันการพังทลายกันของดิน
- การฟื้นฟูแหล่งน้ำให้สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

2). มาตรการตามแผนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ได้แก่

- การดำเนินการก่อสร้างแหล่งเก็บน้ำ เช่น การก่อสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน อ่างเก็บน้ำ
- การติดตั้งสถานีสูบน้ำ รางระบายน้ำ
- การขุดลอกห้วยที่ตื้นเขิน
- การก่อสร้างคันกันตลิ่งเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

3). มาตรการตามแผนของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย ได้แก่

- การจัดหาแหล่งน้ำ และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน
- ป้องกันและบรรเทาภัยจากน้ำ เช่น ฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน , จัดทำระบบ

อนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่ลุ่ม-ดอน และพื้นที่เสี่ยงภัย , จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตาม Agri-Map

- การสนับสนุนเกษตรกรนอกเขตชลประทาน โดยปรับใช้ระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ แบบ
ป้อบาดาล

4). โครงการชลประทานเชิงราย สำนักงานชลประทานที่ 2 ได้แก่

- ดำเนินโครงการที่ดำเนินการตามแผนระยะกลาง(พ.ศ.2565 - พ.ศ.2570) 231 โครงการ เป็น
โครงการขนาดกลาง 2 โครงการและขนาดเล็ก 229 โครงการ หากก่อสร้างแล้วเสร็จจะสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่ม
อีก 57.49 ล้านลูกบาศก์เมตร และเพิ่มพื้นที่ ชลประทาน 172,830 ไร่ เช่น โครงการปรับปรุงระบบท่อส่งน้ำ
โครงการสร้างฝายเก็บน้ำขนาดเล็ก สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก จัดตั้งสถานีสูบน้ำ ทำประตุน้ำ ปรับปรุงคลอง
ส่งน้ำ ปรับปรุงศักยภาพพื้นที่เก็บน้ำและระบบส่งน้ำต่างๆ เป็นต้น

- ดำเนินโครงการตามแผนระยะยาว (พ.ศ.2571 - พ.ศ. 2580) จำนวน 7 โครงการ เป็นโครงการ
ขนาดกลาง 7 โครงการ โดยคาดว่าหากก่อสร้างแล้วเสร็จจะสามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มอีก 180.88 ล้านลูกบาศก์
เมตร และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน 175,000 ไร่ ได้แก่ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

4) ความเชื่อมโยงหน่วยงานระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการแก้ไขทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบใน 6 พื้นที่
ทั่วประเทศโดยวิเคราะห์จากปัญหาความถี่ ความรุนแรง ความเสียหาย โดยครอบคลุมปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม
น้ำเค็มรุกล้ำ รวมทั้งการรองรับพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยเชียงรายเป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมายดังกล่าว การเชื่อมโยง
ระหว่างพื้นที่ในการบริหารจัดการน้ำย่อมมีความสำคัญ จากการลงพื้นที่รับฟังความคิดเห็นของภาครัฐ องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมในจังหวัด ความเชื่อมโยงในลักษณะบูรณาการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ
ยังไม่เห็นเป็นลักษณะในแนวตั้ง และในลักษณะการบูรณาการในแนวราบๆที่แต่ละภาคช่วยพยายามที่จะช่วยกัน
จัดการปัญหาร่วมกัน คณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า มีการจัดการน้ำในระดับฐานรากและเป็นข้อมูลส่งต่อให้กับ
หน่วยงานที่ตัดสินใจและการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายในมิติการจัดการน้ำมี
ความสำคัญอย่างมาต่อการทำงานร่วมกับหลายภาคส่วน เช่น โองเฮียนแม่น้ำของ สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ที่จัดการ
ดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่ใกล้ชิดด้วยระบบฐานข้อมูลและการปรับตัวให้อยู่กับสภาพแวดล้อมด้วยมิติอนุรักษ์ภาค
ประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง มีพัฒนาการที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง จะ
พบว่าระบบนิเวศ และการพัฒนาในแม่น้ำสาขาของลุ่มน้ำอิงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชน
เป็นกลไกหลักร่วมกับภาคประชาชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายหลังมีการยกระดับการทำงานใน
รูปแบบสภาประชาชน โดยกระบวนการพัฒนาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพสภา
ประชาชน การพัฒนาพื้นที่รูปธรรม การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ การรณรงค์ด้านนโยบายระดับชาติและ
ระดับท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติใน
ลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

5) การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน มักจะมาจากประเด็นที่เกิดจากการผลกระทบของน้ำแล้งและน้ำท่วมของจังหวัดที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยทั้งจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคม ได้มีความพยายามจะสื่อสารเรื่องของการจัดการน้ำผ่านช่องทางการสื่อสารของตนเอง เช่น ภาครัฐก็มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ช่องทางของรัฐ และทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีการสื่อสารในรูปแบบของตนเองเฉพาะพื้นที่ และ ภาคประชาสังคม จัดทำวาระขับเคลื่อนกระตุ้นความสนใจของประชาชนให้ตระหนักถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นนิเวศวัฒนธรรม เช่น โสงเฮียนแม่น้ำของสนามเรียนรู้วัฒนธรรมได้มีแนวคิดการจัดการเรียน จัดเป็นรูปแบบ “สนามการเรียนรู้” (Field of learning) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative learning process) และพัฒนากระบวนการทำงานที่นำไปสู่การสร้างเสริมพื้นที่รูปธรรม (Substantial area) ภายใต้ปรัชญา เคารพธรรมชาติ ศรัทธาความเท่าเทียมของมนุษย์ (Respect for nature. Faith in humanity justice) โดยการนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์นิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น (Eco – Cultural Historical approach) มาของคนภายในและภายนอกร่วมมือวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางเลือกนโยบายในการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยต้องการสื่อสารผ่านสื่อ Social Media และการสื่อสารผ่านเยาวชนคนรุ่นใหม่

5. ข้อเสนอแนะและเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สพ.ในฐานะหน่วยงานกำกับนโยบาย และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการวิเคราะห์และประเมินศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับในประเทศไทย ว่ามีศักยภาพต่อกลไกในการบรรเทา ปรับตัว และสร้างขีดความสามารถในการจัดการน้ำ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพียงใด ต้องการการสนับสนุนอย่างไร จากหน่วยงานใดบ้าง ตามแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558-2593 เพื่อใช้เป็นปัจจัยนำเข้าในการปรับปรุงแผนฯ ซึ่งอาจนำไปสู่การจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการที่ลงรายละเอียด จะทำให้การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีความสอดคล้องกับการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่มากยิ่งขึ้น ดังที่ UNICEF (2020, p.13) และ Harwitasari (2009, pp.10-11) กล่าวว่าธรรมชาติสภาพภูมิอากาศ มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน แต่การบริหารระดับท้องถิ่นใกล้เคียงพลเมืองมากที่สุด และมีบทบาททำให้การตัดสินใจและการดำเนินนโยบายสอดคล้องกับระดับพื้นที่ เพราะมาตรการปรับตัวต้องหยั่งรากลึกลงไปในระบบเศรษฐกิจสังคม การเมือง และระบบนิเวศของท้องถิ่นแต่ละแห่ง

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ควรมีช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงสำหรับการสื่อสารและยกระดับขีดความสามารถของประชาชน ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กระทบต่อการจัดการน้ำ จากข้อค้นพบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ หลายหน่วยงานทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองมีการสื่อสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ประเด็นดังกล่าวยังถูกมองเป็นเรื่องไกลตัวทั้งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำ อีกทั้งประชาชนที่มีการรับรู้และได้รับการเสริมสร้างขีดความสามารถ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลไกของรัฐ เช่น เป็นคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำจังหวัด ยังจำกัดเฉพาะ

คนบางกลุ่ม และการสื่อสารต่อจากคนกลุ่มนี้ ยังไม่อาจส่งไปถึงยังกลุ่มประชาชนในวงกว้างได้ ดังนั้น การสื่อสารอาจเป็นรูปแบบอื่นนอกเหนือจากที่เคยมีมา เช่น เว็บไซต์ สื่อโซเชียลมีเดีย การประชุม การแถลงข่าว เป็นการสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันมือถือ ที่ให้ภาคประชาชนได้ส่งข้อมูลสะท้อนความคิดเห็น แจ้งเหตุ น้ำท่วม น้ำแล้ง เฉพาะจุด รับรู้ และติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อการจัดการน้ำ การสื่อสารดังกล่าวอาจพัฒนาเป็นฟังก์ชันเพิ่มเติมจากแพลตฟอร์ม Thai Water Plan ของ สททช.ก็ได้

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาในภาพรวมเกี่ยวกับบรรณานุกรมสภาพอากาศในประเทศไทย และเวียดนาม ในประเด็นเกี่ยวกับกลไก การแบ่งแยกอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกลไกการบรรเทาและปรับตัวในการจัดการน้ำ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งการวิจัยและรวบรวมข้อมูลดำเนินการในระยะเวลาที่จำกัด ทำให้ผลการศึกษาที่ได้ยังไม่เฉพาะเจาะจงในแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัยมากนัก การศึกษาในอนาคตจึงควรมีการศึกษาที่ใช้ระยะเวลานานขึ้นในแต่ละประเด็น ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชน ต่อกลไกด้านการบรรเทาและปรับตัวทั้งหมดที่รัฐส่วนกลางและรัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการอยู่ ว่าประชาชนรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่มีผลกระทบต่อจัดการน้ำเพียงใด มีกลไกอะไรของรัฐที่ประชาชนรู้จักและสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ และกลไกที่รัฐดำเนินการอยู่นั้นมีประสิทธิภาพในเชิงการสื่อสารและทำให้เกิดการรับมือได้ระดับพื้นที่ได้มากน้อยเพียงใด

รายการอ้างอิง

- Aryal, N. (2017). *Assessment on Implementation Planning Process of Local Adaptation Plan of Action (LAPA) of Dolpa District, Nepal*. Master Thesis in Public Policy and Governance, North South University.
- Barua, P. et al. (2017). Sustainable Adaptation for Resolving Climate Displacement Issues of South Eastern Islands in Bangladesh. *Climate Displacement Issues*, 9(6), 790-810.
- Boyd, D. (2019). *Safe Climate: A Report of the Special Rapporteur on Human Rights and the Environment*.
- Harwitasari, D. (2009). *Adaptation Response to Tidal Flooding in Semarang, Indonesia*. Master's Program in Urban Management and Development, Lund University.
- Heinen, D., Arlati, A., & Knieling, J. (2022). Five Dimensions of Climate Governance: A Framework for Empirical Research Based on Polycentric and Multi-level Governance Perspectives. *Environmental Policy and Governance*, 32(1), 56-68.

Limmeechokchai, B. et al. (2022). Thailand's Fourth National Communication August 2022.

Retrieved date March 13, 2023 from <https://climate.onep.go.th/th/tag/thailands-fourth-national-communication/>.

Prathaithep, W. B. and Nitivattananon, V. (2021). Integrating Strategic Environmental Assessment to Climate Change Adaption in the Chao Phraya River Basin: Case Study Flood Management Plans in Ayutthaya. *Sustainability in Environment*. 6(2), 55-76.

Rogozhina, N.G. (2022). Socio-environmental problems of the Mekong Delta in Vietnam. *The Russian Journal of Vietnamese Studies*. 6(2), 37-45. DOI: 10.54631/VS.2022.62-101585.

Simpson, A. and Smits, M. (2021). Climate Change Governance and (il)liberalism in Thailand. In Marquardt, J., Delina, L. L., & Smits, M. (Eds.). *Governing Climate Change in Southeast Asia: Critical Perspectives*. Routledge.

Smajal, A. (2018). Climate Change Adaptation Planning in Vietnam's Mekong Delta. Smajgl, Alex. 2018. Case Study. Washington, DC: Long Term Strategies Project. Available online at <https://www.wri.org/publication/climatechange-adaptation-vietnam>.

Tan, X., Wang, Y., Gu, B., Kong, L., & Zeng, A. (2022). Research on the National Climate Governance System Toward Carbon Neutrality—A Critical Literature Review. *Fundamental Research*.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *What Is Climate Governance*. Panama: The author.

United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *What Is Climate Governance?*. Panama: UNICEF.

Vu, T. & Nguyen. (2021). "Adapting to Nature": A Preliminary Assessment of Vietnam's Mekong Water Diplomacy since 2017. Retrieved date May 19, 2023 from <https://think-asia.org/handle/11540/14607>.

WWAP (World Water Assessment Programme) (2020). *The World Water Development Report 2020: Water and Climate Change*. UNESCO-WWAP, Paris, France. Available from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372985.locale=en>

โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2559). *เมืองรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ: เมืองในประเทศไทย*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

ฉัตรไชย รัตน์ไชย และคณะ. (2559). *การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้วยหลักธรรมาภิบาล*. รายงานสรุปการถอดเทป งานมหกรรมวิจัยแห่งชาติ 2016 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

- ชนิษฐา ชูสุข และคนอื่น ๆ. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การปรับตัวของชุมชนต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรณีศึกษาตำบลรำแดง อำเภอสิงหนคร และตำบลเชิงแส อำเภอกะแสสินธุ์ จังหวัดสงขลา. คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ. (2555). การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานกิจการการเกษตร. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2560-2564). วันที่สืบค้น 13 มีนาคม จาก <https://oaezone.oae.go.th/view/1/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/TH-TH>.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.). (2558). แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 - 2593. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.). (2559). รายงานสรุปการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของไทย. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุวรรณภา หอมชื่น และเปรมกมล สมใจ. (2559). คู่มือเสริมสร้างการรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาเครื่องมือและกลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาและลดปัญหาโลกร้อน และข้อเสนอสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

(บทความวิจัย)

แนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชียงคาน

Cultural Capital for Enhancing Societal Security

in Chiang Khan Municipality

อินทูออร์ แสงอรุณ¹Intuon Sangarun¹¹ นักวิชาการ สถาบันพระปกเกล้า¹ Academic, Research and Development Office, King Prajadhipok's InstituteE-mail: intuon.sa@kpi.ac.th¹

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of

Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion

Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of

Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นการนำองค์ความรู้ในมิติทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง ด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ภายใต้อัตลักษณ์ ส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม อีกทั้งเพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม ตลอดจนเพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ใช้วิธีการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาคือ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลเชียงคาน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม การใช้ธรรมนูญเชียงคานเป็นกติกาสังคม การมีแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะคือ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ การสื่อสารสาธารณะ การมีหน่วยงานสนับสนุน กระแสสังคมที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่

คำสำคัญ: ทุนทางวัฒนธรรม; ความมั่นคงทางสังคม; วัคซีนทางสังคม; ภูมิคุ้มกันทางสังคม

Abstract

This research article is the result of study of cultural capital for enhancing societal security in Chiang Khan Municipality. The objective of this research is to strengthen participation in enhancing societal security through cultural capital, the guideline for developing cultural capital to enhancing societal security, and as well as the factors that cause the enhancing societal security through cultural capital. The methods of study of this research is participatory research. The important result that has been found from case study of Chiang Khan Municipality in this research is initiation community agenda and creating the guideline to prevent the problem from happening. However, the recommendation is that the key factors which might lead to enhancing societal security are participation of people in the community, public communication, supporting from networks, and currently popular or rapidly social trends

Keywords: cultural capital; societal security; social vaccine; social immunity

การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม (societal security) เป็นการปกป้องคุ้มครองและลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของประชาชน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยการสร้างหลักประกันต่อสิทธิและเสรีภาพ สร้างกลไกเพื่อขจัดเงื่อนไขที่เป็นภัยคุกคามต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนสนับสนุนความต้องการพื้นฐานที่พึงได้รับและความจำเป็นในการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันแนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) ซึ่งเป็นแนวคิดทางสาธารณสุขที่อธิบายถึงกลไกของร่างกายมนุษย์ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาเพื่อต่อต้านเชื้อโรคทั้งภายในและภายนอกร่างกาย แต่แนวคิดนี้ยังถูกนำมาใช้ทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยมองว่าภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นความสามารถของสังคมในการรับมือต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและการคุกคามที่เป็นผลมาจากการแทรกซึมของคุณค่า บรรทัดฐาน แบบแผนพฤติกรรมของวัฒนธรรมอื่นที่เข้าสู่สังคม ที่อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นกลุ่มก้อนและการปรับตัวของสังคมหนึ่ง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการเสริมสร้างกลไกป้องกันสังคมเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในการปกป้องและขัดขวางภัยคุกคามจากภายนอก การปรับตัวของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนการหลวมรวมและรักษาความเป็นหนึ่งเดียวกันของสังคมท่ามกลางบริบทการพัฒนาที่ไม่สมดุล (Julia Myslyakova, 2020) ภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเป็นที่มาของการรักษาเสถียรภาพของกลไกในสังคมและการมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และรับมือกับภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Niklas Luhmann, 2013)

ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เราจึงจำเป็นต้องใช้วัคซีนทางสังคม (social vaccine) เพื่อให้สังคมมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับภัยคุกคามจากภายนอก โดยวัคซีนทางสังคมมีความเกี่ยวเนื่องกับสภาพแวดล้อมของบุคคลที่เชื่อมโยงกับเงื่อนไขในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นโยบายและระบบเศรษฐกิจ วาระการพัฒนา บรรทัดฐานทางสังคม นโยบายสังคมและระบบการเมือง (World Health Organization, 2022) การใช้วัคซีนทางสังคมจึงเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม ผ่านการดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่ค้ำประกันบริบทแวดล้อมของสังคมนั้น มุ่งเน้นให้เกิดความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเชื่อว่าเมื่อสังคมมีภูมิคุ้มกันก็จะไม่เป็น “โรค” หรือทำให้สังคมมีความสงบสุขได้ แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงสอดคล้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมที่มุ่งหวังให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้รับการปกป้องและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

ในโครงการวิจัยนี้ได้ศึกษาการใช้ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) เป็นวัคซีนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยมองว่าทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคม ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญา จะสามารถใช้เป็นปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขได้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2557) โดยการศึกษาวิจัยนี้มีเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากเทศบาลตำบลเชียงคานเป็นพื้นที่การพัฒนาเมืองที่มีขนาดเหมาะสม ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจยังไม่มากเกินไปดังเช่นเมืองท่องเที่ยวขนาดใหญ่ อีกทั้งยังมีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ภาษาไท-เชียงคาน ชุมชนบ้านไม้เก่า อาหารและขนมพื้นเมือง การแต่งกายชุดพื้นเมือง ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ภูทอกและภูหมอนซึ่งเป็นเขตพื้นที่ป่าสงวน และแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตาม เมื่อการท่องเที่ยวของเมืองเชียงคานได้รับความนิยมมากขึ้น ส่งผลให้

เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเมืองเชียงคานกำลังเผชิญกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และกระแสการท่องเที่ยว

การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน จึงเป็นแนวทางการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้อัตลักษณ์ ส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของคนในท้องถิ่น อันเป็นการสอดคล้องกับหลักสิทธิของ บุคคลและชุมชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา 43 และให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และยั่งยืน ในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคานดำรงอยู่ได้ภายใต้วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีพลวัต สร้างสรรค์และยั่งยืน และที่สำคัญคือ เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่คำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น สอดรับกับความต้องการและสภาพ บริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง อันเป็นวิธีการเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมตามระบอบของประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม

นิยามศัพท์

ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าและสืบทอดกันมาของแต่ละชุมชนหรือพื้นที่ ซึ่งสามารถทำให้เกิด ประโยชน์ต่อคนในพื้นที่นั้นทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคมได้

ภูมิคุ้มกันทางสังคม หมายถึง ความสามารถของสังคมในการรับมือกับปัจจัยภายนอกและการคุกคามที่เป็น ผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม

วัคซีนทางสังคม หมายถึง การเสริมสร้างกลไกป้องกันสังคมเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับภัยคุกคาม ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ขอบเขตการศึกษา

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1) ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้นำหรือผู้แทนชุมชนในพื้นที่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางความคิด ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ และประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด

2) ขอบเขตด้านพื้นที่เป้าหมาย การศึกษาวิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ เป็นพื้นที่ที่มีความต้องการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม และเป็นพื้นที่ที่มีพื้นที่และระดับการพัฒนา เหมาะสม สำหรับการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อค้นหาทุนทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่ ความมั่นคงทางสังคม ในครั้งนี้ โครงการวิจัยได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายคือ เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

3) ขอบเขตด้านเนื้อหาและกระบวนการ ได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม และการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

การรวบรวมข้อมูล

1) โครงการศึกษาวิจัยนี้รวบรวมข้อมูลผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop method) ซึ่งเป็นกระบวนการกลั่นกรองความคิดที่มีอยู่ให้ออกมาจากรายบุคคล เพื่อนำไปสู่ข้อถกเถียงแลกเปลี่ยนและสร้างความเข้าใจของกลุ่มที่ลึกซึ้ง จนสามารถตัดสินใจเป็นความเห็นพ้องร่วมกันได้อย่างเหมาะสม โดยคณะผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้กับการดำเนินโครงการศึกษาวิจัยนี้ ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ และเพื่อร่วมกันวางแผนพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน

2) การประชุมถอดบทเรียน หลังจากการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของพื้นที่ศึกษา คณะผู้วิจัยใช้การถอดบทเรียนด้วยการประชุมกลุ่มเพื่อประเมินผลหลังการดำเนินงาน

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยคณะผู้วิจัยวางโครงสร้างคำถามเป็นแนวทางหลัก และหากผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบในประเด็นที่น่าสนใจ สามารถที่จะตั้งคำถามต่อไปได้อีกเพื่อความเข้าใจลึกซึ้ง

ทบทวนแนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญที่ได้มีการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่

1) แนวคิดความมั่นคงทางสังคม (social security) Atkinson and Hills (1991) ชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางสังคมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างรายได้หรือความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความช่วยเหลือทางสังคมที่ถูกออกแบบมาเพื่อบรรเทาความยากจนและประกันรายได้พื้นฐาน การประกันสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาความมั่นคงและการกระจายรายได้ตลอดชีวิต และการกระจายความมั่นคงไปยังกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยปัจจัยสำคัญที่จำเป็นต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม คือ ปัญหาทางสังคมมีการขยายวงกว้างและความขาดแคลนยังคงมีอยู่เนื่อง อีกทั้งเมื่อมีประเด็นอ่อนไหวจะกระทบต่อความมั่นคงในสถานะความเป็นอยู่ (Dreze & Sen, 1991, p.10)

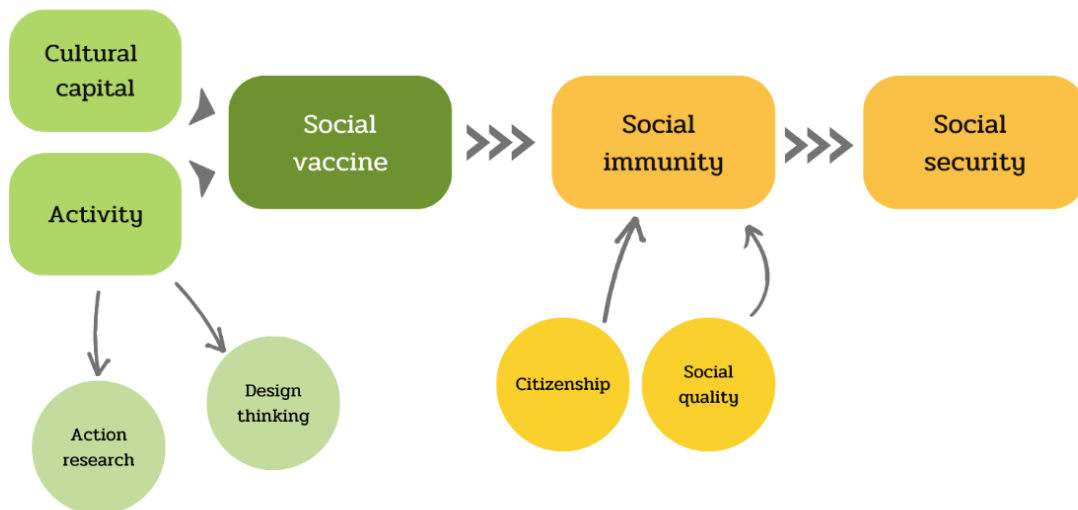
2) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) Prieur et al กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) เป็นตัวตนที่ฝังตัวอยู่ในบริบททางสังคม จึงทำให้ทุนทางวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (Prieur et al, 2008, p.50) ขณะที่ Throsby ให้ความหมายในเชิงสังคมวิทยาว่าทุนทางวัฒนธรรมหมายถึงความสามารถของแต่ละบุคคลในเชิงวัฒนธรรม (Throsby, 1999, pp.168-169) หากจำแนกทุนทางวัฒนธรรมอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล (embodied form) ได้แก่ ความสามารถ ความรอบรู้ด้านศิลปะ บุคลิกที่สง่างาม ทักษะ รสนิยม ฯลฯ 2) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (objectified state) เป็นทุนวัฒนธรรมที่แสดงออกเชิงวัตถุในรูปของสื่อหรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ของสะสม 3) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน (institutionalization state) เป็นทุนที่

มีความยืดโยงกับความเป็นสถาบัน เช่น ประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง การจบการศึกษาจากสถาบันที่มีชื่อเสียง การได้ทำงานในองค์กรขนาดใหญ่ ฯลฯ (ณัชชา ศิริรัตนธรร (2561, น.1588; กัญญารัตน์ แก้วกมล และคนอื่น ๆ, 2564, น.79-80; อนันต์ คติยะจันทร์ และคนอื่น ๆ, 2564, น.192)

3) แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) ในทางสาธารณสุข ภูมิคุ้มกันเป็นกลไกของร่างกายมนุษย์ที่จะสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาเพื่อต่อต้านเชื้อโรคทั้งภายในและภายนอกร่างกาย แต่ในทางสังคมศาสตร์ เปรียบเทียบภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นความสามารถของสังคมในการรับมือต่อความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและการคุกคามที่เป็นผลมาจากการแทรกซึมของคุณค่า บรรทัดฐาน แบบแผนพฤติกรรมของวัฒนธรรมอื่นที่เข้าสู่สังคม และอาจส่งผลต่อความเป็นกลุ่มก้อนและการปรับตัวของสังคมหนึ่ง ๆ (Julia Myslyakova, 2020)

ภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเป็นที่มาของการรักษาเสถียรภาพของกลไกในสังคมและการมีมาตรการที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และรับมือกับภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Niklas Luhmann, 2013) ขณะที่ภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับปัจเจกบุคคล คือความสามารถของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยการสร้างความเข้มแข็งด้านการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและวัฒนธรรม การเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกสรร กลั่นกรอง ประเมิน แยกแยะ คุณค่า และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ รวมไปถึงสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ (วชิราภรณ์ สังข์ทอง, 2554)

กรอบการศึกษา

กรอบการศึกษาของโครงการวิจัยนี้คือ การค้นหาทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ที่มีอยู่ในพื้นที่กรณีศึกษา ผนวกรวมกับกิจกรรมในการสร้างการมีส่วนร่วม (activity) เพื่อใช้เป็นวัคซีนทางสังคม (social vaccine) ซึ่งเปรียบสังคมเป็นร่างกายมนุษย์ การฉีดวัคซีนทางสังคมเป็นการสร้างกลไกป้องกันสังคมขึ้นเพื่อให้

สามารถรับมือกับภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สังคมเกิดการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) และนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคม (social security) ได้

เนื้อหา

ผลการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัคซีนทางสังคม การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม ปัจจัยเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิผลต่อการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม สรุปสาระสำคัญของผลการศึกษาดังนี้

1. การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัคซีนทางสังคม

ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่เชียงคาน หากจำแนกประเภททุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเป็นทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล (embodied form) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (objectified state) และทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน (institutionalization state) พบว่าทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เชียงคานสรุปได้ดังนี้

1) ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล ได้แก่ ศักยภาพของคนเชียงคาน อุปนิสัยของคนเชียงคานที่มีน้ำใจ เอื้ออาทร รักบ้านเกิด และยิ้มสวย ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนเชียงคาน รวมถึงการพูดภาษาถิ่นไท-เชียงคานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

2) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ขนมพื้นเมือง อาหารพื้นเมือง เช่น ข้าวบูนน้ำแจ่ว ข้าวบูนฮ้อน ลาบปลา ตำส้มเชียงคาน แจ่วหมากกอก เอาะเนื้อวัว ซ่าปลา ตำซั่ว ท่อหมกถั่วเน่า เมี่ยงคำ คั่วปลาร้าสมุนไพรวัวจี้ ข้าวหั่วหงอก ป่นปลา แจ่วบอง ส้มปลาน้อย รวมถึงหัตถศิลป์หรือสิ่งประดิษฐ์ของชุมชน เช่น เรือไฟบัก ผ้าหม่นวม ทำจากฝ้าย กระดาษสร้อยสา ครกตำข้าวบูน การตัดกระดาษสร้อยสา เป็นต้น ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ การแต่งกาย ชุมชนบ้านไม้เก่า ถนนคนเดิน วัด แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ การแสดงพื้นเมือง การละเล่นพื้นบ้าน

3) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน ได้แก่ ประเพณีสำคัญของชุมชนในแต่ละเดือน หรือประเพณี ฮีต 12 คอง 14 เช่น ประเพณีใส่บาตรข้าวเหนียว ประเพณีข้าวพันก้อน ประเพณีแห่น้ำ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมของเชียงคานมีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมของเชียงคานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของสังคมและวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของเชียงคาน ที่ฝังอยู่ในตัวชุมชนและสืบทอดรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน และสามารถต่อยอดทำให้เกิดประโยชน์ต่อคนในพื้นที่ทั้งเชิงเศรษฐกิจและสังคมได้ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ตามที่ปรากฏในทุกวันนี้ เมืองเชียงคานกลายเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องหลายปี โดยมีทุนทางวัฒนธรรม เช่น ถนนคนเดิน ชุมชนบ้านไม้เก่า อาหารพื้นเมือง เป็นเสน่ห์และสิ่งที่ดึงดูดความน่าสนใจจากคนภายนอกได้เป็นอย่างดี และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนเชียงคาน

จากการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ผ่านกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน จนนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน เพื่อให้ความสำเร็จเกิดขึ้นได้จริงตามนั้นจึงได้กำหนดวาระของชุมชนเป็น “สัญญาใจไท่เชียงคาน” ซึ่งเปรียบเสมือนกับวัคซีนทางสังคม และเชื่อว่าจะทำให้เชียงคานมีภูมิคุ้มกันทางสังคมและป้องกันเมืองเชียงคานจากภัยคุกคามได้ วัคซีนทางสังคมจึงประกอบขึ้นจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีในเชียงคาน และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้

2. การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

กิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม (activities) โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม พัฒนามาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ที่นำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน ซึ่งประชาชนชาวเชียงคานได้ร่วมกันระดมความเห็น กำหนดแนวทางกิจกรรมต่าง ๆ โดยประชาชนชาวเชียงคาน เทศบาลตำบลเชียงคาน และสถาบันพระปกเกล้า ได้ร่วมกันคัดเลือกไปดำเนินกิจกรรมจำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ การสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมผ่านบทเพลงของเยาวชน สรุปกิจกรรมได้ดังนี้

1) กิจกรรมการสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเป็นการริเริ่มกฎหมายท้องถิ่นโดยประชาชน (law Initiatives) และใช้สิทธิที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 254 ที่กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติได้ และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2565 ซึ่งกระบวนการนี้ได้นำไปสู่การจัดทำร่างเทศบาลบัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน เรื่อง การอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนบ้านไม้เก่า พ.ศ. 2566 (ขณะนี้ เดือนตุลาคม 2566 อยู่ระหว่างการพิจารณาเห็นชอบของสภาเทศบาลตำบลเชียงคาน)

โดยเทศบาลตำบลเชียงคานมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการรักษา ส่งเสริมและพัฒนา ทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของเชียงคาน ตลอดจนจัดระเบียบเมืองในพื้นที่ชุมชนบ้านไม้เก่าให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น เนื้อหาของร่างข้อบัญญัติครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ เช่น การจำกัดการจำหน่ายและดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในถนนคนเดินเชียงคาน การตัดกบตรข้าวเหนียวที่เคารพคุณค่าดั้งเดิมของชุมชนและไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว การใช้ป้ายโฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม การก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญ การควบคุมสิ่งเสพติด การทิ้งขยะ ตลอดจนบทกำหนดโทษ ร่างข้อบัญญัติฉบับนี้ จึงเป็นการส่งเสริมให้วิถีวัฒนธรรมชุมชนบ้านไม้เก่าของเชียงคานได้รับการรักษา ส่งต่อ และพัฒนาให้มีความยั่งยืนต่อไป ทำให้เชียงคานเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่ อีกทั้งยังทำให้เชียงคานเป็นเมืองที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ ทั้งผู้ที่อยู่อาศัยและผู้ประกอบการ ตลอดจนเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

การสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอเทศบาลัญญัติจึงได้ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรวาระทางกฎหมายเข้าสู่การพิจารณาของสภาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสะท้อนความต้องการของประชาชนในประเด็นนั้น ๆ โดยตรง เพราะอาจไม่มีกฎหมายหรือกฎระเบียบรับรอง หรือกฎหมายหรือกฎระเบียบที่มีอยู่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2) กิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมผ่านบทเพลงของเยาวชน เป็นการนำเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมทั้งประเพณี วัฒนธรรม อาหาร ขนม ตำนาน ภาษาถิ่น สถานที่สำคัญของเชียงคาน มาร้อยเรียงเป็นบทเพลงให้มีความน่าสนใจและร่วมสมัย โดยให้เยาวชนของเชียงคานมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดช้ชานบทเพลงเหล่านั้น ซึ่งกิจกรรมนี้ได้สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ครู และผู้ปกครอง ที่ร่วมกันแต่งเพลง ระดมความคิดเห็นค้นหาเรื่องราวของเชียงคาน เช่น ทุนทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชน ตำนานพื้นบ้าน เรื่องเล่าต่าง ๆ ที่เล่าสืบต่อกันมา สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ บทเพลงที่ได้รับการแต่งขึ้นนี้จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อเชียงคาน เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของเชียงคาน ใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์แก่คนภายนอก รวมถึงคนในเชียงคาน โดยเฉพาะคนนอกที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ในพื้นที่ และเยาวชนลูกหลานชาวเชียงคาน

3. การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) ที่เกิดขึ้นในเชียงคานภายใต้การดำเนินโครงการนี้ จะเห็นได้จากดังนี้

1) การมีวาระร่วมของชุมชนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม โดยที่การดำเนินโครงการนี้ ได้ทำให้เชียงคานมีวาระร่วมของชุมชน (agenda) เกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในแง่มุมมองของการปกป้องและรักษาให้คงอยู่ และการต่อยอดใช้ประโยชน์จาก “คุณค่า” (value) ของทุนทางวัฒนธรรมที่มีเพื่อให้เกิด “มูลค่า” (cost) ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและคนเชียงคานได้ วาระร่วมดังกล่าวในทางหนึ่งจึงเป็นการจัดวางตำแหน่งที่ (positioning) ของเชียงคานให้มีความชัดเจน ว่าเราจะเดินหน้าต่อไปอย่างไร จะพัฒนาเชียงคานไปในทิศทางใด ซึ่งเป็นวาระร่วมที่ไม่ได้เกิดจากการขึ้นวาระสั่งการ แต่มาจากการสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการจากคนในชุมชนเอง ทั้งชุมชนบ้านเหนือและชุมชนบ้านใต้

2) การมีกติกาสังคมที่เป็นทางการ โดยกฎหมายท้องถิ่นเป็นมาตรการหรือเครื่องมือในการจัดระเบียบเมืองผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอเทศบาลัญญัติเทศบาลตำบลเชียงคาน เรื่อง การอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาวิถีวัฒนธรรมชุมชนบ้านไม้เก่า พ.ศ. 2566 ซึ่งเนื้อหาของร่างเทศบัญญัติฉบับนี้มาจากความเห็นของผู้คนในชุมชน มีความแตกต่างออกไปจากเทศบัญญัติฉบับอื่น ๆ ของเทศบาลตำบลเชียงคานที่กำหนดวาระมาจากฝ่ายการเมืองท้องถิ่น

3) การมีแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต ด้วยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นโดยประชาชน เพื่อที่ว่าในอนาคตเมื่อเชียงคานเจอประเด็นปัญหาใหม่ ๆ หรือภัยคุกคามใหม่ ๆ จะสามารถใช้แนวทางนี้เพื่อรับมือกับสิ่งเหล่านั้นได้

4. แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

แนวทางเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมเป็นข้อเสนอแนะจากคณะผู้วิจัย แบ่งได้เป็นแนวทางสำหรับเทศบาลตำบลเชียงคาน และแนวทางสำหรับพื้นที่อื่นเพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ และข้อเสนองานวิจัยในอนาคต ดังนี้

1) แนวทางสำหรับเทศบาลตำบลเชียงคาน กล่าวคือ เทศบาลตำบลเชียงคานควรร่วมกับสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงคาน ในการผลักดันนโยบายและงบประมาณที่ส่งเสริมทุนวัฒนธรรมตามแผนฯต่อไป ตลอดจนมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือปัจจัยภายนอกที่อาจเข้ามากระทบกับชุมชน ขณะเดียวกับผู้แทนภาคประชาชนควรร่วมมือกับเทศบาลตำบลเชียงคานในการติดตามผลการบังคับใช้เทศบัญญัติที่ได้มีการเข้าชื่อเสนอไป ควบคู่ไปกับการรวบรวมประเด็นความต้องการหรือข้อเสนออื่น ๆ ที่ควรนำไปผลักดันเป็นเทศบัญญัติต่อไป นอกจากนี้เทศบาลตำบลเชียงคานและภาคประชาชนควรมีการตั้งกลุ่มคณะทำงานจากคนหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มนางรำร้อยปี กลุ่มผู้ประกอบการ ฯลฯ เพื่อเป็นคณะทำงาน ติดตาม ประเมิน และทำรายงานเผยแพร่กิจกรรมเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่องต่อไป

2) แนวทางสำหรับพื้นที่อื่น ๆ กล่าวคือ จากการศึกษาวิจัยตลอดโครงการคณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาตัวแบบเพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมสำหรับพื้นที่อื่น ๆ ที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้ ได้แก่

หนึ่ง กระบวนการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ โดยการค้นหาว่าในพื้นที่มีสิ่งดี ๆ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมอะไรบ้าง สิ่งเหล่านั้นอยู่ ณ ที่ใด และสามารถนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้างเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในด้านที่พึงปรารถนา

สอง การจัดทำแผนการใช้ทุนทางวัฒนธรรม โดยการรวบรวมข้อมูลการค้นหาทุนทางวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ไปใช้เป็นข้อมูลจัดทำแผนงาน โดยระบุรายละเอียดถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการดำเนินการ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ การดำเนินงาน รวมไปถึงแหล่งทุนสนับสนุน

สาม การนำแผนการใช้ทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติจริง ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่วางแผนไว้

สี่ การถอดบทเรียนและปรับปรุงแก้ไข โดยการประเมินผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น ปัจจัยความสำเร็จ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและข้อจำกัด ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับการแก้ไขปรับปรุงเพื่อการต่อยอดการดำเนินงานต่อไป

ทั้งนี้ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวทางนี้มีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ควรคำนึงถึงระหว่างการดำเนินงาน กล่าวคือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน กระแสสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ขณะที่ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสื่อสารภายในชุมชน และที่สำคัญคือ ความร่วมไม้ร่วมมือของคนในชุมชนเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การใช้วัคซีนทางสังคม (social vaccine) เพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม (social immunity) อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคมในท้ายที่สุด โดยวัคซีนทางสังคมนั้นคือ กิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อต่อยอดจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีในเชียงคาน ทั้งทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในตัวบุคคล ทุนวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และทุนวัฒนธรรมที่เป็นสถาบัน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้แก่ การสร้างธรรมนูญเชียงคานผ่านกระบวนการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และกิจกรรมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมผ่านบทเพลงของเยาวชน การใช้วัคซีนทางสังคมเช่นนี้จึงทำให้เชียงคานเกิดวาระร่วมของชุมชนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรม มีกติกาสังคมที่เป็นทางการ และมีแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนในอนาคต สอดคล้องตามฐานคิดเรื่องวัคซีนทางสังคม ที่เห็นว่าวัคซีนทางสังคมต้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมของคนในสังคมที่ส่งผลต่อเงื่อนไขในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น นโยบายและระบบเศรษฐกิจ วาระการพัฒนา บรรทัดฐานทางสังคม นโยบายสังคมและระบบการเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมโดยใช้กิจกรรมต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเป็นวัคซีนทางสังคมนั้น อาจจะไม่ได้ทำให้เกิดความมั่นคงทางสังคมในเชียงคานได้ในทันทีทันใด เนื่องจากความมั่นคงทางสังคมเป็นเป้าหมายปลายทางที่อาจต้องการการวัดผลในระยะยาว ขณะที่กิจกรรมและการดำเนินโครงการวิจัยที่เกิดขึ้นยังดำเนินการไปได้เพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ความรู้สึกถึงความมั่นคงทางสังคมของคนเชียงคานนั้นก็มิทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ แม้ว่าความรู้สึกถึงความมั่นคงทางสังคมที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินโครงการวิจัยนี้จะยังไม่รู้สึกว่ามีมากนัก แต่ก็มีความรู้สึกว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวจะนำพาชุมชนไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นของการออกแบบกิจกรรม อีกทั้งทำให้มีความมั่นใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเชียงคานมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีเทศบาลฯ เป็นเครื่องมือในการจัดการความระเบียบเรียบร้อยของเมืองควบคู่ไปกับการปกป้องทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเชียงคาน จึงทำให้ชุมชนรู้สึกถึงความมั่นคงทางสังคมมากขึ้น

ความรู้สึกมั่นคงทางสังคมนี้นั้นเป็นไปตามมุมมองที่อ้างถึงความมั่นคงทางสังคมเชิงจิตวิสัย ที่อาจจะไม่ใช่ความมั่นคงทางสังคมที่แท้จริงเพราะเป็นการวัดความรู้สึก เช่น ความพึงพอใจ ความสุข การเติมเต็มความต้องการ ฯลฯ (Dreze and Sen, 1991, pp.5-9) อย่างไรก็ตาม แม้การตรวจสอบว่าโครงการวิจัยนี้สามารถวัดผลได้เพียงระดับความรู้สึกของผู้เข้าร่วมโครงการ แต่หากมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ก็

จะสามารถสร้างความมั่นคงทางสังคมที่แท้จริงมากกว่า อย่างความมั่นคงในเชิงโภชนาการ รายได้ และคุณภาพชีวิต กับความมั่นคงเชิงมาตรฐานความเป็นอยู่และความสามารถที่จะได้มาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี

แม้จะมองเห็นอนาคตของความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ แต่คณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ที่สอดคล้องกันกับ Dreze & Sen (1991, p.10) ที่กล่าวว่า ความมั่นคงทางสังคมมีความจำเป็นต้องทำให้เกิดขึ้น เมื่อพบว่าปัญหาทางสังคมมีการขยายวงกว้างและความขาดแคลนยังคงมีอยู่เนื่อง ทำให้เกิดสภาวะความล้มเหลวต่อความสามารถและความจำเป็นพื้นฐาน อีกทั้งประการที่สอง เมื่อมีประเด็นอ่อนไหวจะกระทบต่อความมั่นคงในสถานะความเป็นอยู่ เช่น สถานการณ์ระบาดของ COVID-19 ที่ทำให้รายได้และความมั่นคงในคุณภาพชีวิตสั้นคลอน นำไปสู่ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย หรือความไม่มั่นคงทางสังคมนั่นเอง

นอกจากนี้ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมด้วยทุนวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน มีอุปสรรคบางประการ กล่าวคือ ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันในพื้นที่ และการสื่อสารระหว่างกลุ่มคน โดยความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันในพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาการสื่อสารมากยิ่งขึ้น เพราะคนที่แตกต่างกันแต่ละกลุ่มย่อมขาดความเข้าใจซึ่งกันและกันอยู่แล้ว อาจทำให้การสื่อสารระหว่างกลุ่มบิดเบือนผิดพลาด หรือไม่ได้รับข่าวสารการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ซึ่งอุปสรรคในเรื่องของการขาดการมีส่วนร่วมและการสื่อสารในเทศบาลตำบลเชียงคาน สอดคล้องกับข้อค้นพบของ โฆสิต แพงสร้อย (2561, น.38-39) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการทางวัฒนธรรมของผู้นำชุมชนในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พบอุปสรรค ได้แก่ การวางแผนที่ขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ส่วนอุปสรรคเรื่องการสื่อสารมีข้อเสนอ คือ การจัดอบรมผู้นำชุมชน ประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการทางวัฒนธรรม โดยทำการเผยแพร่ในช่องทางที่หลากหลายและกว้างขวาง

การศึกษานี้มีข้อค้นพบและบทวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นทุนวัฒนธรรมในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคาน หากแต่ความชัดเจนว่าทุนวัฒนธรรมได้ถูกนำไปใช้และส่งเสริมต่อความมั่นคงทางสังคมหรือไม่ อย่างไรก็ตามยังต้องการข้อค้นพบที่ชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต ได้แก่ งานวิจัยเพื่อประเมินและติดตามผล ในช่วงระยะแรกของการดำเนินงานตามแนวทางนโยบาย และแนวทางเชิงปฏิบัติ ตามที่ได้เสนอแนะไป เพื่อให้คณะทำงานในพื้นที่ดำเนินการต่อไป และเพื่อวัดระดับความมั่นคงทางสังคมในพื้นที่ว่ามีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพียงใด จากการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). คู่มือการขับเคลื่อนงานการสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมในมิติวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:

กระทรวงวัฒนธรรม.

กัญญารัตน์ แก้วกมล, นิตติคุณ ท้าวทอง, สุปวีณ์ รสรื่น, อนุศิษฐ์ เพชรเชนทร์, อมรรัตน์ รัตนสุภา, และจันทรีศรี

ภูติอริยวัฒน์. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน.

- วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. 11(1), 75-91.
- ณัชชา ศิริธนาธร. (มีนาคม 2561). ทวนตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) กับสื่อชุมชน. งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 10 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, จังหวัดนครปฐม.
- โฆสิต แพงสร้อย. (2561). การจัดการทางวัฒนธรรมของผู้นำชุมชนในการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อความมั่นคงทางสังคมที่ยั่งยืน. *วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 32-42.
- วชิราภรณ์ สังข์ทอง. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน
- อนันต์ คติยะจันทร์, พระสมุห์กฤติพิสิฐ จำพันธ์, และพระสุวรรณ ปูนอ่อน. (2564). การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นฐานรากในพื้นที่ชายแดนไทยจังหวัดหนองคาย. *วารสารมหาจุฬานาคราช ธรรม*. 8(1), 188-200.
- Atkinson, A. B. & Hills, J. (1991). Social security in developed countries: Are there lessons for developing countries. In E. Ahmad, J. Dreze, J. Hills & A. Sen (Eds.), *Social security in developing countries* (pp.81-111). Oxford: Oxford University Press.
- Dreze, J. & Sen, A. (1991). Public action for social security: Foundations and strategy. In E. Ahmad, J. Dreze, J. Hills & A. Sen (Eds.), *Social security in developing countries* (pp.1-40). Oxford: Oxford University Press.
- Julia Myslyakova. (2020). Social immunity as a source of sustainable development of the regional economy. Retrieved from https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2020/68/e3sconf_ift2020_03025.pdf
- Niklas Luhmann. (2013). Introduction to Systems Theory. Cambridge: Polity Press.
- Prieur, A., Skjøtt-Larsen, J., & Rosenlund, L. (2008). Cultural Capital Today: a case study from Denmark. *Poetics*, 36(1), 45-70.
- Throsby, D. Cultural Capital. (1999). *Journal of Cultural Economics*, 23, 3-12. <https://doi.org/10.1023/A:1007543313370>.
- World Health Organization. (2022). Social determinants of health. Retrieved from <https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health>

**มาตรการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง
กับการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้พิการ
ตั้งแต่ปี 2554 จนถึง 2566**

ชฎานิศวรรค์ เมธาสิทธิ์วิกุล
นักวิชาการสถาบันพระปกเกล้า

บทคัดย่อ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ⁸¹ ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตาม การจัดการเลือกตั้งที่มีนัยยะหมายถึงการจัดให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิในการเลือกตั้งได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามหลักประชาธิปไตย ในประเทศไทย กกต. เป็นหน่วยงานที่ต้องเข้ามาจัดการพื้นที่เพื่อให้ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสามารถใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้ตามหลักประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งมีหลากหลายรูปแบบ การจัดการการเลือกตั้งจึงต้องคำนึงถึงประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ โดยเฉพาะประชาชนที่มีสภาพทุพพลภาพ หรือพิการ โดยผู้พิการมีสิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้งตามคนพิการ เป็นผู้ที่ได้รับสิทธิคุ้มครองทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ : Convention on the Rights of the Persons with Disabilities (CRPD) และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights: UDHR) จึงทำให้เป็นกฏระหว่างประเทศที่แต่ละรัฐต้องปฏิบัติตาม

ในทางตรงกันข้าม การจัดการการเลือกตั้งของประเทศไทย ยังไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักกับผู้พิการ ทั้งนี้ด้วยความเป็นผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพมีความหลากหลายตามหลัก พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561⁸² ซึ่งการจัดการเลือกตั้งต้องมีความหลากหลายในการรองรับผู้พิการในแต่ละรูปแบบ ทั้งนี้การเลือกตั้งของประเทศไทยนับตั้งแต่ พ.ศ.2554 ยังไม่มีข้อมูลปรากฏว่ามีการจัดตั้งเพื่อให้ผู้พิการในแต่ละรูปแบบเข้าถึงสิทธิการเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง พบว่าได้รับความให้ความสำคัญในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2561, 2562 และ ได้รับการทำงานและความรับผิดชอบมากขึ้นจากหน่วยงาน กกต. ด้วยการมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือ หากแต่สุดท้ายแล้วปัญหายังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพื้นที่อำนวยความสะดวก เทคโนโลยีที่ควรนำมาเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ ความรู้ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความรู้และความเข้าใจของประชาชนผู้พิการเอง เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง (กปน.) ก็ยังไม่ได้เข้าใจถึงสิทธิและอำนาจของประชาชนในการเลือกตั้งเอง นี่จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ข้อบังคับระหว่างประเทศไม่สามารถทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการเลือกตั้งทำหน้าที่หรือ มีสำนึกรับผิดชอบ (good governance)

⁸¹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/006_%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B9%8C%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B0.pdf

⁸² มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคนพิการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/241349/168041>

คำสำคัญ : ผู้พิการเลือกตั้ง; สิทธิเลือกตั้งของผู้พิการ

Abstract

Electoral Democracy, all of appropriated people have the rights to choose nominated person to govern their sovereignty. Actually, there is massive people who is disability to join the process. However, the government try to cope with this situation but it is not effective way. Eventhought, in international community has norm or international regulations, Convention on the Rights of the Persons with Disabilities (CRPD) or Universal Declaration of Human Rights: UDHR. These normative rules is common values between states However,Thailand, involved organization has no full og responsibilities because limitations of governance.

ความเชื่อมโยงนโยบายสภาพภูมิอากาศในการจัดการน้ำของรัฐบาลกลาง กับรัฐบาลท้องถิ่นกรณีจังหวัดอุบลราชธานี

The Linkage of Climate Governance Policy and Thailand's Central and Local Governments in Water Resource Management: A Case Study of Ubon Ratchathani Province

นิตยา โพน็อก¹

Nittaya Ponok¹

¹ นักวิชาการผู้ชำนาญการ สถาบันพระปกเกล้า

nittaya@kpi.ac.th: อีเมล¹

This article is presented in the Public Administration and Sustainable Development in the Mekong Subregion Nation Conference on Public Administration Association of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นปัญหาที่ซับซ้อน ยากที่จะรับมือ และก่อผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการน้ำ ประเทศไทยมีนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ยังคงขาดความชัดเจนทางการศึกษาว่ามีความเชื่อมโยงกับการจัดการน้ำหรือไม่อย่างไร ความเชื่อมโยงนโยบายของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่นเป็นอย่างไร และภาคประชาชนเข้าไปมีบทบาทอย่างไรบ้าง บทความวิจัยนี้มุ่งหาคำตอบดังกล่าวด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 5 ท่าน และสนทนากลุ่มผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี 3 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีแนวโน้มถูกกำหนดในการปรับปรุงแผนแม่บททรัพยากรน้ำ 20 ปี เพราะมีผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำและการจัดการน้ำ โดยหน่วยงานส่วนกลางมีความเชื่อมโยงการจัดการน้ำไปสู่ระดับท้องถิ่นด้วยกลไกองค์กรผู้ใช้น้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำ และคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ที่เปิดโอกาสให้ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนผู้ลงทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำได้เข้ามามีส่วนร่วมวางแผน จัดการ ติดตามเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ แต่ในทางปฏิบัติยังมีอุปสรรคเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลข่าวสาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนบางกลุ่ม ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรปรับเปลี่ยนแนวทางในการรับมือ จัดทำข้อมูลข่าวสารที่เข้าใจง่ายเผยแพร่อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง เพื่อให้ภาครัฐและประชาชนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; การจัดการทรัพยากรน้ำ, นโยบายสาธารณะ, การมีส่วนร่วม

Abstract

Climate change is complex, wide-ranging difficult-to-cope-with impacts, especially concerning water management. Thailand has issued a climate change policy but there is still a lack of clarity concerning linkages to water management, linkage between central government agencies and the local government level, and the role of people. This research paper relied on qualitative methods by interviewing five key informants and organizing three group discussions with government officials and community sector figures in Ubon Ratchathani Province. The findings showed that climate change is likely to be addressed in the process of revising the 20-Year Water Resources Master Plan because the climate change affects water forecasting and management. The central agencies' policies are linked to water management at the local level through water user groups, river basin committees, and the Nation Water Resources Committee. This structure opens opportunity to representatives from local governments and the people who register in water user groups to be involved in water resource planning, management, and monitoring. However, there are still obstacles in terms of infrastructure, sharing information, and changing the behavior of some groups of people. Therefore, government agencies should change their water resource management approach to deal with climate change. They should also prepare information that is easy to understand and disseminate that information thoroughly and continuously in order to enable governments and citizens to manage water to better cope with climate change impacts.

Keywords: Governance, climate change, water resource management, public policy, participation

สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (Climate change) เป็นสภาวะที่สภาพอากาศมีความแปรปรวน โลก ร้อนขึ้น ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น และมีรูปแบบการตกของหยาดน้ำฟ้า (Precipitation) ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่แปรปรวนมากขึ้น (Harwitasari, 2009, p.8) สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การผลิตและจัดหาพลังงาน การขนส่งและคมนาคม อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ฯลฯ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: สผ., 2558, น.6) ซึ่งมีผลทำให้องค์ประกอบของชั้นบรรยากาศเปลี่ยนแปลงไป จนมากกว่าความแปรปรวนทางสภาพภูมิอากาศตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป., น.8; สผ., 2558, น.5) สภาพการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อเนื่องมาถึงการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น ผลิตผลทางป่าไม้ที่ลดลง ผลผลิตทางการเกษตรลดลง ความต้องการทางชลประทานที่มากขึ้น ชายฝั่งถูกกัดเซาะ ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง การจัดหาทรัพยากรน้ำทำได้ยากขึ้นและคุณภาพน้ำลดลง มีการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรน้ำมากขึ้น (Harwitasari, 2009, p.8)

สถานการณ์ที่กระทบในวงกว้างเป็นที่มาของ ธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ (Climate governance) อันหมายถึงการดำเนินการของรัฐโดยมีกลไกสำหรับการบรรเทา (Mitigation) และปรับตัว (Adaptation) เพื่อรับมือกับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป การบรรเทาเป็นชุดของการดำเนินการที่จะลดโอกาสของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการเพิ่มแหล่งกักเก็บคาร์บอน (Harwitasari, 2009, p.10) ยกตัวอย่างเช่น การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การปล่อยคาร์บอนต่ำ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ การปลูกป่า (สผ., 2558, น.5) ส่วนการปรับตัว (Adaptation) เป็นการดำเนินการเกี่ยวข้องกับการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Harwitasari, 2009, pp.10-11) เป็นกิจกรรมที่เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (สผ., 2558, น.5) เช่น การเพิ่มการเก็บกักน้ำฝน สร้างแหล่งกักเก็บน้ำ ปรับปรุงการชลประทาน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ม.ป.ป., น.40)

หลายประเทศทั่วโลกต่างประสบปัญหาสำคัญร่วมกันเกี่ยวกับธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบูรณาการความร่วมมือภายในประเทศ ระหว่างภูมิภาค ระหว่างประเทศ และระหว่างสาขา (Sectoral) เกี่ยวกับมาตรการป้องกัน ผ่อนปรน และปรับตัว (Tan et al., 2022; Heinen et al., 2022) ยกตัวอย่างการศึกษาเรื่องการปรับตัวของท้องถิ่นสองแห่งในเนปาล ตามแผนการปรับตัวด้านสภาพอากาศ ค.ศ.2011 ที่เมือง Dolpa พบว่าเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นยังขาดความเชี่ยวชาญและทักษะในประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การตัดสินใจยังคงเป็นแบบบนลงล่าง ประชาชนยังขาดความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วม เป็นต้น (Aryal, 2017, pp.65-66) อุปสรรคบางเรื่องสอดคล้องกับข้อสังเกตของ โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ (2553, น.28) ที่ว่าการขาดกลไกตลาดทำให้คนบางกลุ่มไม่เห็นความจำเป็นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในมาตรการบรรเทาและปรับตัวของรัฐ นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในระดับต่ำในการดำเนินการระดับพื้นที่ (Harwitasari, 2009, p.61)

สำหรับประเทศไทย มีเป้าหมายเชิงนโยบายคาร์บอนเป็นกลางภายในปี พ.ศ.2593 และปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ในปี พ.ศ.2608 โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับการบรรเทาผลกระทบในภาคพลังงาน รองลงมาคือ

การขนส่งทางการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคของเสีย ในแง่ของการปรับตัว ประเทศไทยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงด้านน้ำ อาหาร สุขภาพ และความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายการสร้างขีดความสามารถให้กับบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง (สผ., 2558; Limmeechokchai et al., 2022, pp.212-218) แต่ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมและภาครัฐยังคงอยู่ในระดับต่ำ การเสริมสร้างศักยภาพในภาคส่วนต่าง ๆ จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง การกระจายงบประมาณ ความรู้และความสามารถของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ความพร้อมด้านข้อมูลและฐานข้อมูล ความต้องการความเชี่ยวชาญทางเทคนิคในการจัดทำนโยบาย กลไก และการถ่ายทอดความรู้ ความจำเป็นในการสร้างและขยายโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ฯลฯ (Limmeechokchai et al., 2022, pp.212-218)

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำ ได้กลายเป็นประเด็นระดับโลกที่ท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศกำลังพัฒนา ความไร้ประสิทธิภาพหรือขาดธรรมาภิบาลเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญที่สุด ว่าเหตุใดจึงไม่สามารถจัดการกับปัญหาสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำได้ ภาครัฐไทยพยายามดำเนินการตามมาตรการที่มีอยู่ แต่สถานการณ์ในประเทศไทยนั้นเช่นเดียวกับหลายประเทศ ที่การตอบสนองและความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนยังคงมีความท้าทาย และต้องการการผลักดันให้มากขึ้น (UNICEF, 2020, pp.12-13; Simpson and Smits, 2022, p.168 Tan et al., 2022, p.387)

ดังนั้น จึงเกิดคำถามสำคัญของธรรมาภิบาลสภาพอากาศและการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยว่าการดำเนินการของรัฐบาลระดับประเทศไปสู่ระดับท้องถิ่นสำหรับนโยบายด้านสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร รัฐบาลท้องถิ่นมีการรับมือต่อนโยบายสภาพภูมิอากาศของประเทศอย่างไร และรัฐบาลท้องถิ่นนั้นดำเนินนโยบายร่วมกับประชาชนในพื้นที่ของตนอย่างไรบ้าง โดยพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและมีภูมิประเทศติดกับแม่น้ำนานาชาติอย่างแม่น้ำโขง ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนของจีน

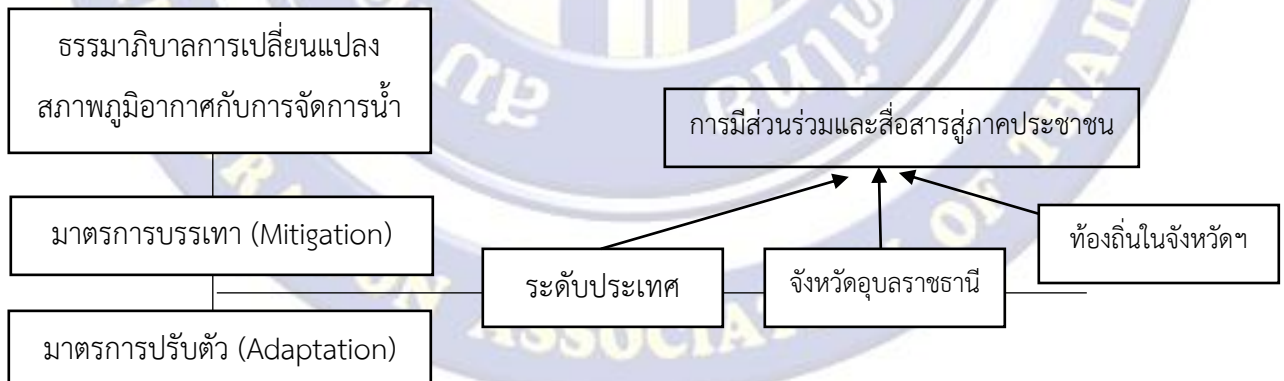
จังหวัดอุบลราชธานี มีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองเศรษฐกิจการเมืองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นจังหวัดที่มีเขตปกครองกว้างขวางที่สุดในภาคอีสานตอนล่าง อุบลราชธานีมีความพิเศษตรงที่ตั้งเพราะอยู่บริเวณแนวรอยต่อ 3 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว และกัมพูชา ที่เรียกว่าสามเหลี่ยมมรกต (The emerald triangle) มีแม่น้ำโขงกั้นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับ สปป.ลาว แม่น้ำชีไหลมาบรรจบแม่น้ำมูลซึ่งไหลผ่านกลางจังหวัดมาทางทิศตะวันออกเฉียงแล้วไหลลงแม่น้ำโขง ทั้งยังมีภูเขาสลับซับซ้อนกั้นระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีกับ สปป.ลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา ความเป็นพื้นที่ที่มีเขตเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ทำให้อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากทั้งการเกษตร การค้า การท่องเที่ยว (สุวรรณภา หอมชื่น, 2556, น.4-5, 21)

อย่างไรก็ดี จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อจำกัดเชิงทรัพยากรน้ำที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ ตั้งแต่สภาพที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณพื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งมีความลาดชันต่ำบริเวณปลายลุ่มน้ำมูล จึงเป็นพื้นที่ระบายน้ำหลักของภูมิภาค อีกทั้งชุมชนมีแนวโน้มขยายตัวออกไปในพื้นที่เกษตรกรรมที่โล่งว่าง ยังมีการรุกกล้าพื้นที่ป่าไม้และ

เปลี่ยนแปลงเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและการตั้งถิ่นฐาน ส่งผลให้เกิดปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่ สาธารณูปโภคที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งยังขาดความพร้อมในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2565, น.111) การขยายตัวของเมืองส่งผลให้เกิด การรुक้ำพื้นที่ลำน้ำและพื้นที่แก้มลิง กลุ่มทุนขยายพื้นที่ทางธุรกิจแล้วเกิดการถมที่ดินในพื้นที่รับน้ำ ทำให้ผู้อยู่ บริเวณลำน้ำมูลได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม น้ำในลำน้ำมูลน้อยที่เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาให้คนในเมืองมีเกณฑ์ คุณภาพต่ำ ขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนายังมีไม่มากนัก ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ เป็นระบบในเรื่องที่เกี่ยวข้อง (สุวรรณภา หอมชื่น, 2556, น.24, 33)

วัตถุประสงค์ของบทความนี้จึงเป็นไปเพื่อ 1) วิเคราะห์ความเชื่อมโยงนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงาน รัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เสนอแนะการส่งเสริมบทบาทภาคประชาชนในนโยบาย ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำ ในจังหวัดอุบลราชธานี

สรุปกรอบแนวคิดในบทความวิจัยนี้คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ และเกิดผลกระทบต่อภาคประชาชนในวงกว้าง รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย กฎหมาย ตลอดจนแสวงหา มาตรการหรือกลไกด้านการบรรเทาผลกระทบ และการปรับตัวในการจัดการน้ำ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ นโยบายสำเร็จลงได้หากรัฐได้มีการเชื่อมโยงจากระดับประเทศ ไปสู่จังหวัด และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัด อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละระดับต้องการการมีส่วนร่วมและการสื่อสารจาก ภาคประชาชน จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จของนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ ในระดับพื้นที่ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจงคือจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการน้ำที่มีผลกระทบมาจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป และจำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาครัฐในการบริหารจัดการแบบเป็นหุ้นส่วนในการ

แก้ปัญหาทั้งเชิงนโยบายและปฏิบัติ ดึงนำเสนอไปแล้วในส่วนของบทนำ การเก็บข้อมูลวิจัยมีการผสมผสานจากเอกสาร สนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่

- 1) องค์กรภาครัฐระดับจังหวัด เช่น ผู้แทนจากกรมชลประทาน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค เป็นต้น
- 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานีที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบริเวณแม่น้ำโขง
- 3) องค์กรเอกชน เช่น ผู้แทนผู้ประกอบการธุรกิจในจังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น
- 4) สถาบันด้านวิชาการ เช่น นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี เป็นต้น
- 5) องค์กรภาคประชาสังคมและประชาชน เช่น มูลนิธิประชาสังคมอุบลราชธานี สมาคมประชาสังคมเพื่อการพัฒนา กลุ่มชุมชนบ้านตามุย เป็นต้น

การเก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่มดำเนินการ 3 ครั้ง ตามกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน/เอกชน/วิชาการ รวม 31 ท่าน จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมกับผู้ให้ข้อมูลหลักในระดับจังหวัดและระดับประเทศ 5 ท่าน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 36 ท่าน เก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน – กรกฎาคม พ.ศ.2566 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานผลการวิจัย นักวิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ Key Informants และการสนทนากลุ่ม และบันทึกการศึกษาภาคสนามด้วยเครื่องบันทึกเทปและสมุดบันทึก ประเด็นสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1. มุมมองต่อความเกี่ยวข้องระหว่างเรื่องโลกร้อนกับการบริหารจัดการน้ำ และการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. นโยบาย กฎหมาย กลไกที่สำคัญในประเทศไทย เกี่ยวกับโลกร้อนและการบริหารจัดการน้ำ
3. กลไกการสื่อสารและการมีส่วนร่วมที่สำคัญเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป
4. จุดอ่อนและข้อจำกัดของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (ยกตัวอย่างเป็นกรณี)
5. จุดแข็งของภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (ยกตัวอย่างเป็นกรณี)
6. ความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกลางและท้องถิ่นในการรับมือเรื่องโลกร้อนกับการบริหารจัดการน้ำ
7. ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมและการสื่อสารในนโยบายการบริหารจัดการน้ำที่ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผ่านกระบวนการจัดระเบียบข้อมูล / การแสดงข้อมูลและการสรุปและตีความตามเนื้อหาข้อมูล (Thematic content analysis)

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายใต้กำกับของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน รหัสโครงการ KPI-REC 01-15-2565 ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจะถูกจัดเก็บไว้ที่ผู้วิจัย โดยมีเพียงคณะวิจัยเท่านั้นที่เข้าถึงข้อมูลและจะปกปิดรักษาความลับทั้งในเชิงเอกสารและ File digital และข้อมูลจะถูกทำลายทันทีหลังงานวิจัยจบแล้ว 2 ปี

สำหรับเนื้อหาส่วนต่อไปเป็นการนำเสนอภาพรวมนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในประเทศไทย จากนั้นจึงเป็นการนำเสนอผลการศึกษาในส่วนของความเชื่อมโยงนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น กับบทบาทภาคประชาชนในนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในจังหวัดอุบลราชธานี อภิปรายผล และบทสรุปและข้อเสนอแนะ

นโยบายและกลไกด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในพันธกรณีระหว่างประเทศที่เรียกว่า UNFCCC เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ซึ่งประเทศไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มซึ่งไม่มีพันธกรณีที่จะต้องตั้งเป้าหมายการลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่มีพันธกรณีอื่น (โศการ์ตัน จารุสมบัติ และคณะ, 2553, น.134; สผ., 2558, น.49) เช่น จัดทำบัญชีก๊าซเรือนกระจกของประเทศและเผยแพร่ จัดทำแผนของประเทศในการลดก๊าซเรือนกระจกและปรับตัวต่อผลกระทบประสานความร่วมมือเพื่อรับมือและปรับตัว ส่งเสริมความร่วมมือและสร้างความตระหนักแก่สาธารณชน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้แสดงเจตจำนงในการลดก๊าซเรือนกระจกให้ได้ร้อยละ 20-25 ภายในปี พ.ศ. 2573 โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ (สผ., 2559, น.3)

สำหรับความชัดเจนทางนโยบาย ประเทศไทยมียุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2551-2555 เป็นกรอบแนวทางสำหรับแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นฉบับแรก ต่อเนื่องมาถึงแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 - 2593 ที่เป็นกรอบแนวทางในระยะยาวสำหรับการดำเนินงานของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังมีนโยบายและมาตรการรายสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อาทิเช่น แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกร้อยละ 25 ใน 10 ปี แผนอนุรักษ์พลังงาน 20 ปี แผนแม่บทด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านการเกษตร แผนยุทธศาสตร์อนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ แผนแม่บทการพัฒนา ระบบขนส่งที่ยั่งยืนและลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2556-2593 เป็นต้น (สผ., 2558, น.2, น.53)

สำหรับแผนแม่บทฯ ที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบัน มีกรอบการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การปรับตัวต่อผลกระทบ การลดก๊าซเรือนกระจก และการสร้างขีดความสามารถ โดยได้กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้ในแผนดังกล่าว ๆ มีเป้าหมายระยะสั้น กลาง ยาว (สผ., 2558, น.63) ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตัวอย่างแนวทางการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำตามแผนแม่บท

การปรับตัว	การบรรเทา
<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการน้ำแบบบูรณาการ เช่น บูรณาการข้อมูลด้านน้ำระหว่างหน่วยงาน และปรับปรุงระบบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้น้ำของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อใช้วางแผนจัดการน้ำ / จัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในลุ่มน้ำอย่างมีส่วนร่วม - การสร้างความพร้อมและลดความเสียหายจากน้ำท่วมและภัยแล้ง เช่น เร่งฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อช่วยชะลอการไหลและเพิ่มการดูดซับน้ำและรักษาความสมบูรณ์ของต้นน้ำ / พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แหล่งชะลอน้ำ คันยกระดับช่องทางผันน้ำท่วม พื้นที่แก้มลิง ฯลฯ - การจัดการความเสี่ยงด้านน้ำท่วมและภัยแล้ง เช่น เร่งจัดทำแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงให้ครอบคลุมทั้งระดับประเทศ ภาค ลุ่มน้ำ จังหวัด ท้องถิ่น / พัฒนาระบบการพยากรณ์และเตือนภัยล่วงหน้า (early warning) ให้มีความถูกต้องแม่นยำ - การสร้างความพร้อมและปรับตัว เช่น พัฒนางานวิจัยเชื่อมโยงระหว่างการเกษตรและการจัดการน้ำ / พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่ศักยภาพ - การสงวนรักษาและฟื้นฟู เช่น เสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายอนุรักษ์ต้นน้ำที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำหลักและลุ่มน้ำสาขา / คุ้มครองและสงวนรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ เช่น การปรับปรุงและดูแลรักษาทางน้ำปัจจุบัน สร้างเครือข่ายทางเดินน้ำ - การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการของเสีย ผลักดันให้มีการเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการของเสียโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
<p>การสร้างขีดความสามารถ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาข้อมูลและงานวิจัย เช่น จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำธรรมชาติและปรับปรุงฐานข้อมูลปริมาณและการไหลของน้ำ / ศึกษาวิจัยมาตรการรองรับผลกระทบและจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การพัฒนาเทคโนโลยี เช่น เร่งพัฒนาเทคโนโลยีและการคาดการณ์สภาพอากาศรุนแรงและพัฒนาระบบเตือนภัย / สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีในการตรวจวัดและเฝ้าระวังระดับน้ำ 	

ที่มา: สรุปจาก สผ. (2558, น.65-103)

การดำเนินงานตามนโยบายแผนแม่บทฯ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน ยกตัวอย่างเช่น กรมชลประทาน ที่มีศูนย์ปฏิบัติการน้ำอัจฉริยะ. (Smart Water Operation Center: SWOC) ทำหน้าที่เป็นเหมือนระบบเตือนภัยน้ำทำงานร่วมกับกรมอุตุนิยมวิทยาเพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและวางแผนป้องกันน้ำท่วม สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) (สสน.) มีบทบาทด้านการป้องกันความเสี่ยงและการแก้ปัญหาทางอุทกวิทยา (Hydrological risk) ดำเนินการทางตัวแบบอุทกวิทยาและเครื่องมือเพื่อพยากรณ์การเกิดน้ำท่วมและระดับน้ำ มีการทำงานร่วมกับหลายหน่วยงานทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนนำข้อมูลมาใช้ในการจัดการน้ำ การเตือนภัย การลดความสูญเสีย (Prathaithep & Nitivattananon, 2021, p.62) หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงาน

รับนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ถือเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและสภาพปัญหามากที่สุด (ปิด
มาตรา ๘ สุทธิประเสริฐ, 2555, น.134-136)

ผลการศึกษา

ความเชื่อมโยงนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี
ในภาพรวมระดับประเทศของไทย ความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญทำให้ประเทศไทยมี
กลไกเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยพบว่า หลังจากประเทศไทยได้เข้าร่วมสนธิสัญญาระหว่าง
ประเทศว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จนกระทั่งมีพิธีสารเกียวโตในปี ค.ศ.1997 ประเทศไทยเป็น
ประเทศกำลังพัฒนาซึ่งไม่เข้าข่ายต้องดำเนินการตามพิธีสารเกียวโต แต่สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตาม
กลไกเพื่อลดก๊าซเรือนกระจก (03 [สัมภาษณ์], 2 พฤษภาคม 2566) ในระดับภูมิภาค ประเทศไทยยังมีความร่วมมือ
คณะกรรมการแม่น้ำโขงที่เรียกว่า Mekong River Committee หรือ MRC (01 [สัมภาษณ์], 5 เมษายน 2566)
สำหรับความเชื่อมโยงรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่นในเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ในภาพรวมกลไกที่เกี่ยวข้องกับการ
จัดการน้ำ มีการขับเคลื่อนผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ เพื่อดูแลเรื่องน้ำแล้ง น้ำท่วม โดยมีสำนักงานทรัพยากรน้ำ
แห่งชาติหรือ สทช. ที่กำกับแหล่งน้ำต้นตุน้ำทั่วประเทศแล้วบริหารเชื่อมโยงกัน โดยมีเรื่องการปรับตัวเพื่อรับการ
เปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศด้วย

การเชื่อมโยงนโยบายของการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า
มีการเชื่อมโยงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสองรูปแบบ ได้แก่ การถ่ายโอนอำนาจและการกำกับดูแลหรือ
บริหารงานร่วมกัน ซึ่งการถ่ายโอนอำนาจไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้เป็นไปตามนโยบายการกระจาย
อำนาจ แต่มีข้อจำกัดทางงบประมาณสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก และมีอุปสรรคเรื่องความร่วมมือ
ของภาคประชาชน ต่อกรณีการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการบริหารจัดการน้ำ ที่ประชาชนบางส่วนยังเห็น
ว่าเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ตนเองไม่เปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดผลกระทบและปรับตัวต่อการ
เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะที่การกำกับดูแลและการบริหารจัดการร่วมกันที่พบ เป็นแนวทางที่ดีของการ
รับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในอุบลราชธานี เพราะปัญหานี้ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน
หากแต่บางกรณีอาจมีอุปสรรคเรื่องความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่น ทำให้
การดำเนินงานเพื่อลดผลกระทบแก่ภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างล่าช้า

สำหรับประเด็นการถ่ายโอนอำนาจ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการดำเนินงานเพื่อตอบสนอง
ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เช่น ขุดลอกคูคลองสระหนองแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อไว้รับน้ำได้บ้าง เพื่อช่วย
ลดความรุนแรงของอุทกภัย ผู้นำชุมชนจะช่วยกันขุดลอกคูคลอง หรือเมื่อมีปัญหาขาดน้ำ ประชาชนจะไปติดต่อที่
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะหาน้ำไปส่งให้ หรือหาแหล่งน้ำ ชาวบ้านอาจขุด
ที่ดินในการขุดแหล่งน้ำ (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

ปัจจุบันมีการถ่ายโอนภารกิจให้ท้องถิ่นดำเนินการเรื่องการเก็บกักน้ำหรือสถานีสูบน้ำ (แหล่งเก็บน้ำน้อยกว่า 2 ล้านลูกบาศก์เมตร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการเองได้) เมื่อหน่วยงานชลประทานดำเนินโครงการแล้วจะต้องมีการถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นมีอุปสรรคเรื่องความรู้เชี่ยวชาญที่เมื่ออบรมไปแล้วอาจมีการโอนย้ายหรือเกษียณอายุ บางคนจบมาไม่ตรงกับสายงาน และมีปัญหางบประมาณที่ท้องถิ่นไม่พร้อม ซึ่งชลประทานเข้าไปช่วยสนับสนุนไม่ได้ในส่วนของงบประมาณ เพราะถือว่าได้ถ่ายโอนอำนาจไปแล้ว (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566) สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มอื่นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีงบประมาณเพียงพอ เช่น บางพื้นที่ได้รับโอนงบประมาณสูบน้ำ 5 สถานี แต่มีงบประมาณน้อยในการบำรุงรักษาจึงสูบน้ำมาใช้ได้เพียง 1 เครื่อง อีกสี่เครื่องที่เหลือเสียหายไม่มีงบประมาณซ่อมจึงไม่ได้ใช้งาน ทำให้บางพื้นที่แม้มีเขื่อนเยอะแต่น้ำไม่มีใช้ เป็นต้น (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

หรือตัวอย่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่รับผิดชอบพื้นที่ในเขตจังหวัดเป็นหลัก การบริหารจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแบ่งภาคการบริหารจัดการน้ำสองส่วน และไปร่วมกับหน่วยอื่นเมื่อเกิดวิกฤตคือเกิดน้ำท่วมหรืออุทกภัย ท้องถิ่นเข้าไปสนับสนุนและป้องกันดูแลบรรเทาสาธารณภัยเป็นหลัก ส่วนงานเชิงวิชาการไม่ได้มีผู้เชี่ยวชาญ เพราะคนที่เชี่ยวชาญจะไม่มาสอบเข้าทำงานที่ท้องถิ่น ส่วนใหญ่ท้องถิ่นจะเป็นผู้รับฟังเมื่อเข้าร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ส่วนปัญหาการรับน้ำ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีเครื่องจักรเครื่องกลไว้บริการประชาชนในพื้นที่ เช่น เครื่องสูบน้ำสำหรับเกษตรกร หากต้องการเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่จะไปประสานกับป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ส่วนเรื่องการเป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำต่าง ๆ ส่วนใหญ่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเข้าร่วม และมาถ่ายทอดเชิงนโยบายให้กับบุคลากรในท้องถิ่น (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566)

สำหรับกรณีการกำกับดูแลและบริหารจัดการร่วมระหว่างหน่วยงานระดับท้องที่และท้องถิ่น มีอุปสรรคสำคัญเรื่องความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ โดยพบว่า ตามระเบียบการกระจายอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานในระดับจังหวัดหรือระดับพื้นที่จะดำเนินการสิ่งใดมักพบปัญหาเรื่องความทับซ้อน เพราะที่จริงแล้วทุกพื้นที่อยู่ในการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566) นอกจากนี้ยังพบกรณีการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ไม่สามารถดำเนินการลดผลกระทบปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศได้อย่างทันที่ เพราะขอบเขตงานหรือพื้นที่รับผิดชอบไม่อยู่ในอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดมากในพื้นที่อุทยาน ต้องขออนุญาตดำเนินการจากอุทยานก่อน แล้วจึงไปขอหน่วยงานด้านน้ำบาดาลดำเนินการสำรวจเจาะบ่อบาดาลให้ ซึ่งทั้งหมดนี้ใช้เวลานาน ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก้ปัญหาได้ยาก (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

บทบาทภาคประชาชนในนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำในจังหวัด อุบลราชธานี

สำหรับบทบาทที่โดดเด่นในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านคณะกรรมการลุ่มน้ำ ซึ่งเป็นกลไกให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ โดยผู้แทนในคณะกรรมการลุ่มน้ำมีทั้งตัวแทนจากท้องถิ่นและภาคประชาชน ที่จะสามารถ

ส่งผ่านข้อมูลไปยังระดับประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ประชาชนในพื้นที่อุบลราชธานียังมีส่วนร่วมเป็นอย่างดีต่อการรับมือกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัด หรือปรับตัวโดยการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในอุบลราชธานียังมีข้อจำกัดอยู่บ้างในเรื่องความหลากหลายของกลุ่มผลประโยชน์ ที่อาจทำให้พฤติกรรมของประชาชนไม่เป็นไปในทางที่เอื้อให้นโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศประสบความสำเร็จได้

ดังผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า มีหน่วยงานเกิดขึ้นมาจากพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2561 ที่ให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายนี้ยังได้กำหนดให้ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำ และทั้ง 22 ลุ่มน้ำจะต้องเลือกตัวแทนลุ่มน้ำอีก 6 คน เพื่อเป็นคณะกรรมการน้ำชาติ (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566) กลไกคณะกรรมการอนุกรรมการลุ่มน้ำระดับจังหวัด เป็นจุดแข็งการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่สามารถสื่อสารกันไปถึงระดับพื้นที่ (08 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

นอกเหนือจากกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดังกล่าว ภาคประชาชนยังมีการรวมตัวกันทำกิจกรรมของตนเอง ที่ช่วยส่งเสริมความร่วมมือและยกระดับการรับรู้สภาพปัญหา ยกตัวอย่างเช่น ชาวบ้านมีการทำงานร่วมกับนักวิจัย มีสื่อ มีการประชุมใหญ่ปีละครั้ง มีการติดตามเรื่องกับหน่วยงานรัฐเสมอ ทั้งที่ศาลากลาง ทำเนียบ พยายามออกรายการต่าง ๆ เพื่อให้มีสื่อในและวันสำคัญต่าง ๆ เช่น สู่ขวัญแม่น้ำโขงในวันเชื่อนโลก ที่มีกิจกรรมโดยลงไปแม่น้ำโขงแล้วเชิญนักข่าวภาคีเครือข่าย เชิญมาร่วมกันแสดงจุดยืนของภาคประชาชน มีโครงการสอนให้สำนึกรักบ้านเกิด พาเยาวชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือทำสื่อออนไลน์ของชุมชน (07 [สนทนากลุ่ม], 4 กรกฎาคม 2566)

ในขณะเดียวกัน แม้ภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีจะมีความโดดเด่นเรื่องการมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผ่านช่องทางคณะกรรมการลุ่มน้ำ อนุกรรมการลุ่มน้ำ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กิจกรรมของหน่วยงานรัฐ หรือกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเอง แต่มีข้อจำกัดบางประการเช่นกัน ที่อาจทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่อาจนำไปสู่ความสำเร็จของนโยบาย ข้อจำกัดเหล่านั้น มีตั้งแต่การรับรู้ของภาคประชาชนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ยังมีไม่มากนัก การมุ่งหวังผลประโยชน์เฉพาะหน้าไว้ก่อน ความหลากหลายของกลุ่ม และการขาดการสร้างความสำเร็จถึงประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินนโยบายรัฐ

ในส่วนเรื่องของการรับรู้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า ประชาชนมีความตื่นตัวเรื่องน้ำท่วม แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีน้อยหรือการรับรู้ข้อมูลมีน้อย หากเชื่อมโยงเรื่องน้ำกับเรื่องสภาพภูมิอากาศจะยังไม่เข้าใจ การเชื่อมโยงสองเรื่องนี้ค่อนข้างยากสำหรับประชาชน (06 [สนทนากลุ่ม], 3 กรกฎาคม 2566)

สำหรับการมุ่งหวังประโยชน์เฉพาะหน้า พบว่าภาคประชาชนบางส่วนเข้าร่วมหรือร่วมมือกับภาครัฐต่อเมื่อกิจกรรมนั้นส่งผลต่อประโยชน์ของตน หรือประชาชนมองเห็นว่ามีความสำคัญ ยกตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชาวบ้านตอนนี้คืออยู่แล้ว เพียงแต่แต่ละคนจะรับผิดชอบหน้าที่ของเขาได้หรือไม่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ต้องรู้เรื่องที่เกิดขึ้น แต่เมื่อลงไประดับชาวบ้าน ชาวบ้านกลับไม่รู้ เป็นเพราะชาวบ้านมีแนวคิด

ที่ว่าทำอะไรก็ได้ให้ชาวบ้านมีน้ำใช้หรือน้ำไม่ท่วม หรือหากท่วมแล้วเอาไม่อยู่ต้องชดเชยให้เร็ว ส่วนการมีส่วนร่วมหรือเรื่องอื่นนอกเหนือจากนั้นจะไม่สนใจ (06 [สัมภาษณ์], 5 กรกฎาคม 2566)

ในส่วนความหลากหลายของกลุ่มผลประโยชน์ในอุบลราชธานี เป็นผลให้การจัดการน้ำเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีข้อจำกัด เนื่องด้วยการจัดการของรัฐอาจไปกระทบกับผลประโยชน์ของประชาชนอีกกลุ่มหนึ่ง การประสานผลประโยชน์ให้ลงตัวและทุกฝ่ายพึงพอใจเป็นไปได้ยาก ทำให้เกิดการเรียกร้องเป็นครั้งคราวและไม่ยั่งยืนในการมีส่วนร่วมของประชาชน (06 [สัมภาษณ์], 5 กรกฎาคม 2566)

อภิปรายผลการศึกษา

ในภาพรวมประเทศไทยมีนโยบายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการน้ำ แต่การมีนโยบายและกลไกนั้นไม่ได้รับประกันผลสำเร็จของการดำเนินงานตามนโยบาย และการจัดการน้ำที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้วยพบว่า ประเทศไทยยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างเรื่องระบบการพยากรณ์ที่แม่นยำและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสองเรื่องที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการจัดการน้ำ ข้อจำกัดเรื่องการพยากรณ์เป็นธรรมชาติของปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ไม่ว่ารัฐบาลใดก็อาจรับมือได้ยาก เพราะผลกระทบของปัญหานี้มีความซับซ้อนและต้องการข้อมูลที่แม่นยำ ขณะที่ข้อมูลที่แม่นยำนั้นต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์ผล ส่วนปัญหาและผลกระทบเกิดขึ้นอย่างฉับพลันและผันแปรรวดเร็ว การพยากรณ์จึงไม่เท่าทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น

ในส่วนธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศและการจัดการน้ำจังหวัดอุบลราชธานี การเชื่อมโยงของหน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่นเป็นไปในรูปแบบ คณะกรรมการบริหารพัฒนาจังหวัดและคณะอนุกรรมการลุ่มน้ำจังหวัด อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดสภาพปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งขึ้นจริง หน่วยงานแรกที่จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนก่อนคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดหาแหล่งน้ำที่เพียงพอโดยมีรถสูบน้ำหรือเครื่องสูบน้ำเพื่อแจกจ่ายน้ำให้กับชาวบ้าน จัดหาเครื่องสูบน้ำออกเมื่อเกิดปัญหาน้ำท่วม ฯลฯ แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีงบประมาณไม่มากจะติดปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายสำหรับการบำรุงรักษาอุปกรณ์ และขาดแคลนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานระดับจังหวัดที่ได้ถ่ายโอนหน้าที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปแล้ว อย่างเช่นการบริหารจัดการแหล่งเก็บน้ำที่มีขนาดเล็กกว่า 2 ล้านลูกบาศก์เมตร จะไม่สามารถเข้าให้การสนับสนุนท้องถิ่นได้อีก แต่ในเรื่องความเชี่ยวชาญ เช่น การออกแบบแหล่งเก็บกักน้ำ หรือการให้องค์ความรู้ทางวิชาการ หน่วยงานส่วนกลางและระดับจังหวัดอย่างชลประทานหรือเกษตรสามารถที่จะให้การสนับสนุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

ความพยายามถ่ายโอนการทำหน้าที่ของหน่วยงานระดับจังหวัดและปรับตนเองไปอยู่ในฐานะที่เล็กลงมีความสอดคล้องกับหลักของการกระจายอำนาจ เพราะท้องถิ่นเป็นหน่วยงานแรกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ดังที่ UNICEF (2020, p.13) กล่าวว่าธรรมาภิบาลสภาพภูมิอากาศ มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐแต่ละประเทศที่มีบทบาทในการพัฒนานโยบายสาธารณะ ข้อบังคับ และการตัดสินใจระดับประเทศ จากนั้นเป็นการบริหารระดับท้องถิ่นซึ่งใกล้เคียงพลเมืองมากที่สุด และมีบทบาททำให้ใช้นโยบายและการตัดสินใจเกิดขึ้นได้และสอดคล้องกับระดับพื้นที่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าหากเมื่อปัญหานั้นเกินระดับความสามารถของท้องถิ่นจึงให้มีหน่วยงานระดับสูงขึ้นไปให้การ

สนับสนุน แนวทางนี้ยังคงสอดคล้องกับการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ Harwitasari (2009, pp.10-11) เสนอว่าการปรับตัวที่มีประสิทธิภาพต้องขับเคลื่อนในระดับท้องถิ่น เพราะมาตรการปรับตัวต้องหยั่งรากลึกลงไปในระบบ เศรษฐกิจสังคม การเมือง และระบบนิเวศของท้องถิ่นแต่ละแห่ง

สำหรับการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบที่สอดคล้องกับแนวทางการ ปรับตัวและสร้างขีดความสามารถ ตามแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558-2593 ได้แก่ การสร้าง ความเป็นเครือข่าย ที่หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานจังหวัด ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประชาสัมพันธ์จังหวัด มหาวิทยาลัยในพื้นที่ ภาคเอกชน และสื่อท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในคณะกรรมการบริหารพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการ และ คณะอนุกรรมการลุ่มน้ำจังหวัด ซึ่งมีบทบาทในการยื่นเสนอโครงการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ การติดตามสถานการณ์ น้ำท่วมน้ำแล้ง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดยังเชื่อมโยงข้อมูลกับจังหวัดข้างเคียงอย่างอิสระและร้อยเอ็ด เพื่อคาดการณ์ปริมาณ น้ำที่จะมาถึงยังอุบลราชธานี ความเป็นเครือข่าวยังเชื่อมโยงกับหน่วยที่ทำหน้าที่ในการเตือนภัยล่วงหน้า

อย่างไรก็ดี ข้อค้นพบจากการสนทนากลุ่ม แม้มักมีเครือข่ายและระบบเตือนภัยในพื้นที่ แต่ผู้ให้ข้อมูลยังคงมี ข้อเสนอแนะเรื่องระบบเตือนภัยและการพยากรณ์ที่แม่นยำ กับประเด็นการสื่อสารเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศกับการ จัดการน้ำไปสู่ระดับประชาชน ที่ระดับแกนนำประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากกลไกของรัฐผ่านการประชุม แต่ ประชาชนที่ไม่ได้มีโอกาสเข้าถึงจะไม่ได้รับรู้ข้อมูลเหล่านี้เลย แสดงให้เห็นว่า ยังคงมีอุปสรรคในเรื่องของระบบเตือนภัยที่ แม่นยำและเป็นเอกภาพ กับการสื่อสารที่เชื่อมโยงไปถึงระดับประชาชน ในกรณีแรกเป็นข้อจำกัดที่สะท้อนตัวสภาพปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความซับซ้อนและยากจะคาดเดา ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มใน อุบลราชธานีได้กล่าวถึงความยากในการรับมือไปแล้ว ว่าสามารถจัดการระดับน้ำที่กักเก็บในเขื่อนให้อยู่เพียงระดับ upper และ lower line เท่านั้น เพราะเก็บน้ำมากเกินไปอาจเกิดปัญหาน้ำท่วมระบายไม่ทัน หรือหากเก็บน้อยไปจะเกิดปัญหาน้ำแล้ง ได้ สภาพความไม่แน่นอนของปัญหาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นสถานการณ์ทางธรรมชาติที่ ยากจะเลี่ยงการเผชิญ ดังที่ โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ (2553, น.28) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่ รวดเร็วและฉับพลัน เช่น ปริมาณน้ำฝน ระดับน้ำทะเล จำนวนพายุ ฯลฯ ทำให้การคาดการณ์เพื่อลดผลกระทบเป็นไปได้ยาก อีกทั้งยังมีข้อจำกัดเชิงเทคนิคในการพยากรณ์และข้อมูลดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ทำให้ทั้งภาครัฐและ เอกชนเผชิญความยากลำบากที่จะตัดสินใจลงทุนเพื่อปรับตัวกับเรื่องโลก

อย่างไรก็ดี ความยากของการพยากรณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการสื่อสารให้ประชาชนรับรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพ อากาศทำให้การบริหารจัดการน้ำ ไม่อาจเป็นไปตามที่ประชาชนคาดหวังได้เสมอ และประชาชนจำเป็นต้องมีการปรับตัวที่ ระดับบุคคลควบคู่ไปกับกลไกของรัฐด้วย ดังนั้นวิชาการหลายท่านกล่าวว่า องค์ความรู้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องมาจากการ ออกนโยบาย จึงควรมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเผยแพร่ความรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวในการใช้น้ำ เช่น ให้ข้อมูล เกี่ยวพันพื้นที่ที่ทนทานต่อความแปรปรวนของอากาศ พันธุ์พืชน้ำเค็มและทนน้ำท่วม การอนุรักษ์ เมล็ดพันธุ์ที่ดีและแข็งแรง ระหว่างการเก็บเกี่ยว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ, 2553, น.36, Barua et al., 2017, p.807) การให้ข้อมูลการ คาดการณ์ปริมาณน้ำฝนในอนาคตแก่เกษตรกร การยกระดับความรู้ความเข้าใจเพื่อการรับมือเรื่องโลกร้อน เพื่อสื่อสาร เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการปรับตัว (โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ,

2553, น.36) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับน้ำท่วมและคู่มือการปฏิบัติในภาวะฉุกเฉินจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการกับปัญหาน้ำท่วม (Harwitarsi, 2009, p.62) ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อค้นพบว่าหน่วยงานรัฐในจังหวัดอุบลราชธานีได้มีการดำเนินการแล้ว เพียงแต่ความครอบคลุมกลุ่มประชากร และความถี่ของการให้ข้อมูลอาจยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ปลายน้ำที่รับน้ำจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม จึงหลีกเลี่ยงปัญหาน้ำท่วมได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยิ่งทำให้การบริหารจัดการน้ำในอุบลราชธานีเป็นไปได้ยาก หรือในสภาวะน้ำแล้ง ก็ไม่สามารถที่จะผันน้ำจากแม่น้ำโขงมาใช้ประโยชน์ในจังหวัดได้เช่นกัน ดังนั้น มาตรการเชิงการบรรเทาในจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นเพียงความพยายามจัดการทางน้ำ และสร้างโครงข่ายทางเดินน้ำ เช่น การหาแหล่งเก็บกักน้ำใหม่ การสร้างทางน้ำเพื่อให้เวลาน้ำท่วมจะได้มีช่องทางให้น้ำไหลลงสู่แม่น้ำโขงและไม่ท่วมพื้นที่เมือง อย่างไรก็ตาม นโยบายหรือมาตรการดังกล่าวอาจสร้างผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยที่จะได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างนั้น ซึ่งนโยบายตลอดจนการดำเนินการทางนโยบายของรัฐส่วนกลาง ที่ส่งต่อไปสู่ระดับภูมิภาค และท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการสื่อสารและได้รับการมีส่วนร่วมจากประชาชนอย่างทั่วถึง

สำหรับข้อเสนอในการเชื่อมโยงการบริหารของรัฐจากส่วนกลางไปสู่ระดับท้องถิ่น ควรเน้นการสื่อสารกับภาคประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมที่ทั่วถึง หลากหลาย ต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านสื่อทั่วไป องค์กรผู้ใช้น้ำ คณะทำงานลุ่มน้ำ เพื่อให้ประชาชนรับรู้และปรับตัวซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหานั้นเป็นไปได้ง่าย หรือกรณีการเปิดพื้นที่ปรึกษาหารือ ตามกฎหมายที่เปิดโอกาสให้กับคณะกรรมการของลุ่มน้ำ ควรให้ความถี่เพิ่มขึ้นในการปรึกษาหารือเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กับการจัดการแผนแม่บทลุ่มน้ำในแต่ละลุ่มน้ำทั้ง 22 ลุ่มน้ำ เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำได้ตรงประเด็นและครอบคลุมให้ได้มากที่สุด โดยควรมีเจ้าภาพหลักและสื่อสารแก่ประชาชนแบบมีเอกภาพ เพราะจังหวัดอุบลราชธานี การบริหารจัดการน้ำและการผังเมืองที่มีการก่อสร้างแหล่งเศรษฐกิจต่าง ๆ เกิดขึ้นแล้ว สิ่งที่ได้ทำคืออาศัยการแจ้งเตือนหรือคาดการณ์ล่วงหน้าที่ดี

สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีความจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนในกลุ่มที่ต่างกันไป ทั้งภาคเอกชน เกษตรกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว ฯลฯ ต่อกลไกด้านการบรรเทาและปรับตัวทั้งหมดที่รัฐส่วนกลาง จังหวัดอุบลราชธานี และรัฐบาลท้องถิ่นในจังหวัดดำเนินการอยู่ ว่าประชาชนในจังหวัดรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลกระทบต่อการจัดการน้ำเพียงใด มีกลไกอะไรของรัฐที่ประชาชนรู้จักและสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ เนื่องจากภาคประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

- Aryal, N. (2017). *Assessment on Implementation Planning Process of Local Adaptation Plan of Action (LAPA) of Dolpa District, Nepal*. Master Thesis in Public Policy and Governance, North South University.
- Barua, P. et al. (2017). Sustainable Adaptation for Resolving Climate Displacement Issues of South Eastern Islands in Bangladesh. *Climate Displacement Issues*. 9(6), 790-810.
- Harwitasari, D. (2009). *Adaptation Response to Tidal Flooding in Semarang, Indonesia*. Master's Program in Urban Management and Development, Lund University.
- Heinen, D., Arlati, A., & Knieling, J. (2022). Five Dimensions of Climate Governance: A Framework for Empirical Research Based on Polycentric and Multi-level Governance Perspectives. *Environmental Policy and Governance*, 32(1), 56-68.
- Limmeechokchai, B. et al. (2022). Thailand's Fourth National Communication August 2022. Retrieved date March 13, 2023 from <https://climate.onep.go.th/th/tag/thailands-fourth-national-communication/>.
- Prathaithep, W. B. and Nitivattananon, V. (2021). Integrating Strategic Environmental Assessment to Climate Change Adaption in the Chao Phraya River Basin: Case Study Flood Management Plans in Ayutthaya. *Sustainability in Environment*. 6(2), 55-76.
- Simpson, A. and Smits, M. (2021). Climate Change Governance and (il)liberalism in Thailand. In Marquardt, J., Delina, L. L., & Smits, M. (Eds.). *Governing Climate Change in Southeast Asia: Critical Perspectives*. Routledge.
- Tan, X., Wang, Y., Gu, B., Kong, L., & Zeng, A. (2022). Research on the National Climate Governance System Toward Carbon Neutrality—A Critical Literature Review. *Fundamental Research*.
- United Nations Children's Fund (UNICEF). (2020). *What Is Climate Governance*. Panama: The author.
- ปัทมาภรณ์ สุทธิประเสริฐ. (2555). *การจัดการปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม), คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานกิจการการเกษตร. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2560-2564*. วันที่สืบค้น 13 มีนาคม จาก <https://oaezone.oae.go.th/view/1/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A>

A%0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/TH-TH.

สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2566-2570 (ฉบับทบทวน พ.ศ. 2567). อุบลราชธานี: ผู้แต่ง.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.). (2558). แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ.2558 - 2593. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุวรรณภา หอมชื่น และเปรมกมล สมใจ. (2559). คู่มือเสริมสร้างการรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาเครื่องมือและกลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาและลดปัญหาโลกร้อน และข้อเสนอสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภาคผนวก ก แบบประเมินบทความแบบ Onsite

ผลการพิจารณาบทความ
การประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ชื่อบทความ

.....

ประเภทบทความ

บทความวิจัย

บทความวิชาการ

(ประเมินทุกข้อ)

(ประเมินข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 13, 17, 18, 19)

ส่วนที่ 1 ประเมินประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละข้อ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

1. ความชัดเจนของชื่อเรื่อง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

2. บทคัดย่อภาษาไทยใช้ภาษากระทัดรัดตามแบบฟอร์ม (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

3. การเขียน Abstract ถูกต้องตามหลักภาษา (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

4. บทนำ (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

5. การใช้ภาษา (ชัดเจน เข้าใจง่าย)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

6. ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับชื่อเรื่อง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

7. ความถูกต้องของการเขียนสมมติฐาน (ถ้ามี) (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

8. ความทันสมัยและความถูกต้องในการเขียนเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

9. ความชัดเจนของการออกแบบการวิจัย

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

10. ความเหมาะสมและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

11. ความเหมาะสมของวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....
.....

12. ความเหมาะสมของสถิติที่ใช้ (ถ้ามี)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....
.....

13. การสรุปผลข้อมูลถูกต้องตามข้อมูลที่ได้รับ

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....
.....

14. การอภิปรายผลข้อมูลมีเอกสาร/งานวิจัยสนับสนุน

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....
.....

15. มีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

16. การใช้เชิงอรรถเพื่อการอ้างอิง

- เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

17. การเขียนบรรณานุกรม

- เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

18. ความคิดเห็นอื่นๆ (เพิ่มเติม) ถ้ามี

19. สรุปความเห็นของผู้ประเมิน

- ผ่านโดยไม่ต้องแก้ไข (ยกเว้นการแก้คำผิดเล็กน้อย (ถ้ามี))
- ผ่าน อย่างมีเงื่อนไขโดยปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น

ไม่ผ่าน

หมายเหตุ: ผู้ประเมินสามารถเขียนข้อความหรือข้อเสนอแนะลงในเนื้อหาของบทความได้เพื่อเป็นข้อมูล
ป้อนกลับสำหรับแก้ไขปรับปรุง

ภาคผนวก ข แบบประเมินบทความแบบ Online

ผลการพิจารณาบทความ
การประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 17
ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ชื่อบทความ

.....

ประเภทบทความ

บทความวิจัย

บทความวิชาการ

(ประเมินทุกข้อ)

(ประเมินข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 13, 17, 18, 19)

ส่วนที่ 1 ประเมินประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละข้อ พร้อมให้ข้อเสนอแนะ

1. ความชัดเจนของชื่อเรื่อง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

2. บทความย่อภาษาไทยใช้ภาษากระทัดรัดตามแบบฟอร์ม (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

.....

3. การเขียน Abstract ถูกต้องตามหลักภาษา (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....

4. บทนำ (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....

5. การใช้ภาษา (ชัดเจน เข้าใจง่าย)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....

6. ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับชื่อเรื่อง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)
ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....
.....
.....

7. ความถูกต้องของการเขียนสมมติฐาน (ถ้ามี) (N/A)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

8. ความทันสมัยและความถูกต้องในการเขียนเอกสารทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

9. ความชัดเจนของการออกแบบการวิจัย

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

10. ความเหมาะสมและคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

11. ความเหมาะสมของวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

12. ความเหมาะสมของสถิติที่ใช้ (ถ้ามี)

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

13. การสรุปผลข้อมูลถูกต้องตามข้อมูลที่ได้รับ

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

14. การอภิปรายผลข้อมูลมีเอกสาร/งานวิจัยสนับสนุน

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

15. มีข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

16. การใช้เชิงอรรถเพื่อการอ้างอิง

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

17. การเขียนบรรณานุกรม

เหมาะสม ยังต้องปรับปรุง (โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง)

ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง.....

18. ความคิดเห็นอื่นๆ (เพิ่มเติม) ถ้ามี

19. สรุปลความเห็นของผู้ประเมิน

ผ่านโดยไม่ต้องแก้ไข (ยกเว้นการแก้คำผิดเล็กน้อย (ถ้ามี))

ผ่าน อย่างมีเงื่อนไขโดยปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น

ไม่ผ่าน

หมายเหตุ:

1. ผู้ประเมินสามารถเขียนข้อความหรือข้อเสนอแนะลงในเนื้อหาของบทความได้เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับสำหรับแก้ไขปรับปรุง
2. การประเมินผลงานทางวิชาการของผู้ประเมินในการประชุมวิชาการของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยทุกครั้ง ถือเป็น การประเมินผลงานทางวิชาการในการคัดเลือกบทความเพื่อไปตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย (PAAT Journal) ด้วย

ภาคผนวก ค แบบประเมินผลการประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ
ครั้งที่ 17 ประจำปี 2566

แบบประเมินผลการประชุมวิชาการรัฐศาสตรระดับชาติ ครั้งที่ 17
ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
วันที่ 17 พฤศจิกายน 2566

คำชี้แจง : กรุณาทำเครื่องหมายลงในช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ความคิดเห็น	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
1	ความน่าสนใจของหัวข้อการบรรยายในระดับ					
2	ท่านได้รับความรู้จากการบรรยายพิเศษมีประโยชน์ในระดับ					
3	ท่านมีความเห็นว่าบรรยากาศของการประชุมครั้งนี้มีความเหมาะสมในระดับ					
4	ระยะเวลาที่ใช้ในการประชุมมีความเหมาะสม					
5	สถานที่จัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี และการจัดการประชุมวิชาการในระดับ					
6	ท่านมีความพึงพอใจกับสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี และการจัดประชุมวิชาการในระดับ					
7	ความพึงพอใจโดยรวมการจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปี พ.ศ. 2566 สมาคมรัฐศาสตรศาสตร์แห่งประเทศไทยในระดับ					
8	หากมีการจัดประชุมใหญ่สามัญประจำปี และการประชุมวิชาการครั้งต่อไป ท่านจะเข้าร่วมหรือไม่ ☐ เข้าร่วม ☐ ไม่แน่ใจ ☐ ไม่เข้าร่วม ข้อเสนอแนะอื่น ๆ					
ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือสมาคมรัฐศาสตรศาสตร์แห่งประเทศไทย						